Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape

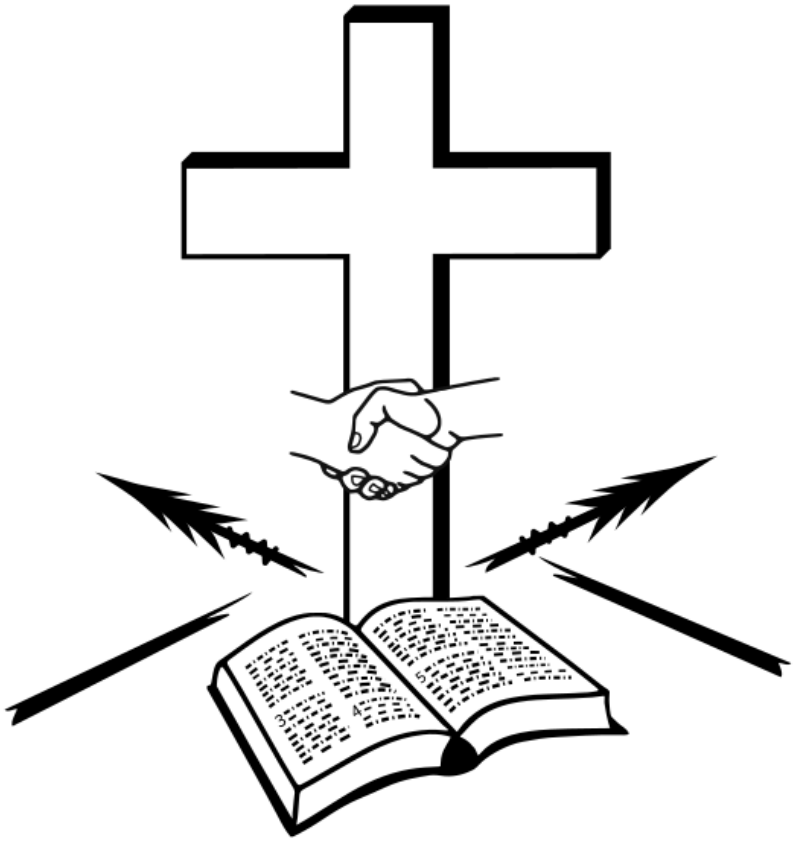

Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
Ruth, Jonah, and the New Testament in the Kuni dialect of the Kuni-Boazi language of Papua New Guinea
Rut, Jona, na Nupela Testamen long tokples Kuni-Boazi long Niugini

copyright © 2015 Wycliffe Switzerland

Language: Kuni-Boazi

Dialect: Kuni

Translation by: Wycliffe Switzerland

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 12 Jul 2023 from source files dated 12 Jul 2023
f10a11c4-6a0c-5775-9168-c6e73df1a68f

Contents

INT 1
Lut 2
Ziona 9
Metiu 12
Mak 76
Luk 114
Zion 182
Keliso-gi u-anim 228
Lom 287
1 Kolin 316
2 Kolin 342
Galesia 359
Efesus 369
Filipai 379
Kolosi 385
1 Tesalonika 391
2 Tesalonika 397
1 Timoti 400
2 Timoti 408
Taitus 414
Filemon 418
Iblu 420
Zems 443
1 Pita 450
2 Pita 458
1 Zion 463
2 Zion 470
3 Zion 471
Zud 473
Manqat Qandoveveam 476
Ovøyam manqat 508
Baebol manqat vinivinimba 545

Megeat manqat-qase, nqanek Niu Testamen-qa yaq-te

Nqanek Niu Testamen, Kuni manqat-te, Mbumbukiam-qá Manqát. Ni khanakhanakh kandambá, Mbumbukiam ginitøke, nqanek mbuk ndakin qeikhouim. Iz eqawat matev ate ndægo, taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa begó.

Ibugukhokhof Keliso-gi u-anim neka ezoqa nøme, Niu Testamen, Glik manqat-té ginø-peaomém. Geté vaev-te, ezoqa āv giniqeivím nqægo: Ezoqa kopoáv, ndigu Glik manqat zøtezateáv. Yaq ndigu nqanek mbuk, manqat vinivinimba-té ginø-qambugimém. Ibugukhokhof, manqat kopokopo-te mbá, giqambugimem. Até Inglis manqat-té-a, nupøkhán mbá, Baebol mbaín. Vaev-te mbá ginø-qambugimém, manqat vinivinimba nøme namba. Geté ndakin Baebol manqat, manqat kopoav-qape-té, giqambugimem. Manqat nøme mbaín, ezoqa manqat kopoav-qape-te giqambugimem, av Baebol manqat ndægo. Zapa ndøgo, nqanek Mbumbukiam-qá Manqát. Yaq ndøgo gigiap-qapé. Ezoqa mokho, ùni bembøe-ndapém. Soqaín ndøgo, manqat vini-te tigeve꞉mat o ti-ewagat, yaq mokho vini tindapat.

Manqat ndøgo, Mozes ibugukhokhof Izlael ezoqam gezø-ein, ate ni-té-a, gigiap-qapé. Ta manqat ndøgo, āv qanengáz nqægo: “Gèndoyogé, Izlael ezoqam!” Geté ta manqat-te ndøgo, Kuni iz tizi-sokhofem, yaq ta manqat-qa wag, av nqægo:

> Gèndoyogé, zo Kuni ezoqam! Evezøza, nigi Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín.
> Kuku yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.
> Nqanek guguna manqat, no nqægo nqazø-etoumit, zo oskia mbomataváp. Zogi nakheis zøté-zømesimát. Khoev-te tozo-qonumat o nakhoa-te tozo-okhoat o venanqei nonqo-te tozo-sømbimat o tozosuzat, manqa oskia zøløvuát.
>
> Deut 6:4-7

Niqa viam manqat, Mbumbukiam-te, nqánek: Ndego zo Kuni ezoqam, bèzøtøkeé, yaq zo teqa Manqat neka tege Nqova Mbomambaqape mokho-te, Klisten matev-te vøefisam, neka ezoqa kopoav-qape bēqeivi, av nqægo, teqa manqat unimanqaƭin neka mokho kandambā nqambogo.

Mbumbukiam ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte꞉go.

Lut-qa emanqat

Elimelek Moab manqei-te geyag

1 Qàgoám. Ta khøuwa-te ndøgo, manqa ovøyam megetapak Izlael manqei gimbo-
kewagam, vikia sekeqape ndømát. Yaq Betliem vemiav-te ndøgo, Zuda manqei-te, ezoqa
kopo mòndøyagám. Yaq ngenek ezoqam Moab manqei-té genøyág, zas neka nakhei
angana menas namba. Zapa ndógo, Zuda manqei-te ndøgo, lou mbaín. Vikia sekeqape
ndømát. 2 Ngenek ezoqam, teqa iz Elimelék. Neka zas-qa iz Naomí. Neka nakhei angana-
qa iziz nqánek, Malon neka Kilion. Elimelek, ndego Eflat khagua bawan-ák. Betliem
vemiav-té geyagám, ndøgo Zuda manqei-te. Yaq geyag, ndógo temøqóm, Moab manqei-
te.
3 Yaq Moab manqei-te giyagam, Elimelek gènaním. Yaq Naomi neka nakhei angana
menas sègezuváz. 4 Nginik nakhei angana menas Moab sakheis ndøzøkím. Sakhei
gizøkim, tiqa iziz nqazógo, Opa neka Lut. 5 Naomi nakheis namba, Moab manqei-te
guyagam, viav ande āv tén ndægó. Yaq vaev até ndigú-a, nakhei menas, Malon neka
Kilion, vøpakhaez. Yaq Naomi yakhapús segeyagám. Zivis mbaín-a, nakheis mbain.

Naomi Lut namba ekeza manqei-te guiqavan

6 Yaq Naomi Moab manqei-te guqotam, manqat āv guni-ewág nqægo, *Yawe ekeza
ezoqam nqawa mòndøzø-tøké, lou-qa yaq-te. Yaq ndugu matavap āv gunivé nqægo.
Ekeza manqei-té gunóqaván. Yaq ziupim-pakha-za namba gigiap vøkhakheinam,
7 manqei ndøgo sasa ndø-ivøvem, ma gi:yagam. Yaq ndigu tinø-qavanát ndógo, Zuda
manqei-te, ziupim-pakha-za namba.
8 Geté ate av-té gi:-apat, yaq Naomi nginik ziupim-pakha-za guzø-ein,
“Zøkeza zøvøndipakha-té qazonó-qavøním. Zo matev mbomømbomá qazogoam no-
te neka zogi zøivis-pakha-te, ndigu gipakhaez. 9 Yaq Yawe matev mbomambaqape
ndòmatanám zo-te, neka yage eqeieqei vøzó-etoām, angana ndakinak namba.”
Yaq Naomi ziupim-pakha-za menas sègegavém, sasa ndø-eivam. Eiv gèzømbo-eqavát.
10 Yaq ziupim-pakha-za gindu-einim,
“Tiá. Ni qo namba, qogí ezoqam-té qazinó-niáv.”
11 Geté Naomi guzø-ein,
“Nogí sæ-pakha-za. Zøvøndipakha-té qazonó-qavøním. Gekha zapâ, no namba
tiziniav? Ge zô ndozo-matavap? No nakhei angana nøme ndønófakhaz, zo vøezøkīm?
Mbaín. 12 Yaq nakémbá. Zo vòqavøním, zøkeza zøvøndipakha-te. No khàpe nøte-
ngæpuka-én, anganeam nøme vøténdāf. Até ndøgó-a, no nqægo lova anganeam
ndakinak tændaf, yaq nakheis tinøfakhaz, 13 yaq ge zô, viav kopoav ndozotó-kewagat
atema nginik nakheis vumúfis? Ge zô, ngængæm até ndozóyagat, atema nogi nakheis
zo vøzøkīm? Nogí sæ-pakha-za. Av taoká. Noqa yage mòndøsoqá. Yawe gènøngiú.
Geté zo kopømbaqapé, yage ndakinak nqawa tozomø-ndapem. Yaq nakémbá, zøkeza
ezoqam-te vòqavønim.”
14 Naomi nqanek manqat gu-ein, yaq ndigu nangó ginø-eivám. Yaq Opa até gundigu,
zakhapuka-pakha sège-møvøiú, ouo manqat vømbō-ein, sasa ndøwav. Geté Lut sègeqóm,
Naomi namba.
15 Yaq Naomi gundu-ein,
“Nqáe! Qoge qakhapikia-pakha-gu zas, ekeza ezoqam-té neka mbumbuk-té
gunøqaván. Até qó-a, qakeza ezoqam-te vòqaváq.”
16 Geté Lut gundu-ein,
“No qavønim-qa yaq-te nøpòuwét. No qó namba nøténáv. Qo ande āv khoqotéqāv,
no ndógo tøtónáv. Qo ande āv khoqoté-yagāt, no ndógo tæyagát. Qogi ezoqam, ndigu

nogí ezoqam ndøgoát. Neka qoge Mbumbukiam, ndego nogé Mbumbukiam ndøgoát.
17 Qo ande āv khoqomé-naqanĩm, até nó-a, no ndøgo tæmønaním. Neka no ndøgo
tǽ-otambát. Ni løvøte mbá mé:qatanó. No manqat av nqate-manqate, matanapøteav
tøgoat, yaq Yawe kopømbaqapé. Bèngiænó."
18 Yaq Naomi guqeiv av nqægo, Lut matavap mòndøgō, tu namba tu-iwav, yaq ndugu
manqat nøme einiáv. 19 Yaq nginik sakhei menas sègezáv, atema Betliem vemiav-te
vømøfakhaz.
Yaq Betliem vemiav-te gimøfakhaz, ezoqa ate gi:goam nqova zøndáf. Ti-mbá tiwabám.
Yaq sakheis vemiav-te gigoam ndøgo, āv gini-akhaém nqǽgo,
"Gê, ngunuk unimanqatĩn, Naomĩ?"
20 Geté Naomi guzø-qavøiu,
"No Naomi nø-akhàyā̃m. Taqa manqa mokho, 'Yage qanimāv'. Geté Mala zonø-
akhaemát. Taqa manqa mokho, 'Yage soqaín'. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam
Bazaføgakh-Qape noqa yage gènøngiú. 21 No bugukhokhof nqanek manqei ande qate-
ivav, no anganeam-ús neka nakhei angana-ús. Geté Yawe ndakin no nqawa gendo-
itumb, nqanek manqei-te, no anganeam mbaín, neka nakheis mbain. Gê, gekha zapâ
no Naomi tozonø-akhaemat? Yawe noqa yage mòndønø-ngiú."
22 Naomi tugu ziwap-pakha Lut, ndugu Moab ezoqam, tu namba Moab manqei gindi-
ivøvem, atema Betliem vemiav-te vømøfakhaz, ta khøuwa-te ndøgo, bali vingisam viav
ndø-ogitát. (Bali ndigu loge gigiáp. Tiqa bugug andé eketóp.)

2

Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi:sasaetat

1 Naomi ekesu mòndømbo-goám. Teqa iz Boáz. Ngenek tugi zivis-pakha Elimelek, tegé
ekeza ezoqám. Ngenek ezoqam gigiap kopoav ezoqám, neka ndego iz-akhaé.
2 Yaq khøuwa nøme, Lut, ndugu Moab sævam, Naomi gumbo-ein,
"No ambá khae-té qatønavín. Yaq bali khakhayakh ndigu, ezoqa tizuvatet,
tæmøpisám. Ezoqa nøme tanakh ndònøgó, vønø-eĩn."
Yaq Naomi gundu-ein,
"Sǽ-pakha. Qanimáv. Vòqáv."
3 Yaq Lut tunøwáv ndøgo, khae-te, bali khakhayakh vømøpisam, ndigu sasae ezoqam
gi:qogavat, gi:zuvatat. Geté ndugu mè:-otevák av nqægo, nqanek khae Boaz-qā, ndego
Elimelek-ge ekeza ezoqam.
4 Ndugu ate av-té bali khakhayakh guipisumat, yaq Boaz tendowáv ndøgo, Betliem
vemiav-te, tegi sasae ezoqam khanakhanakh manqat vøzø̄-ein,
"Yawe ndògoát zo namba."
Yaq ndigu sasae ezoqam gindu-einim, "Yawe zenda ndò:vé qo-te."
5 Yaq Boaz Lut gu-omet, yaq ndego ezoqam, sasae ezoqa gezø-kewagat, āv gembøebeváp
nqǽgo,
"Ndugu gekha mbasønakâm ndunduya?"
6 Yaq ndego gendo-ein,
"Ndugu Moab manqei-ak mbasønakám. Naomí namba me:geavún. 7 Ngunuk no
āv gunømbe-eín nqǽgo, 'No ambá bali khakhayakh nopisamín, qogi sasae ezoqam
ndi:zuvatet.' Ngunuk qanaqanus-qape sasae gungaz atema ndakin, pusa-qase agé
taeveáv. Khoev-qase-te ndøgo, khapémbá gumøqomin, nango é-vøsasaein."
8 Yaq Boaz nqanek manqat ge-ewag, ndego Lut āv gembøe-eín nqǽgo,
"Sǽ-pakha. Qotøndé-ewāg. Noqa manqat nqánek. Qo ezoqa nøme-qa khae-te
ndòqā̃v, bali khakhayakh voqomǿ-pisām. Geté sa nqánek, qoqógót, nogi sasae
mbasønakheis namba. 9 Gèzømeté, nogi sasae ezoqam. Bali av kini-qogavet,
mbasønakheis até vøzøpáev, ndigu ndiløvønøvemet. No angana manqa mòezø-løvuá. Qo

matev-qase geqá-gonemák. Yaq qo ibøkha naq taqapap, ibøkha vɔ̀mø-íz ndøgo, angana giziøvemem."

10 Yaq Lut Boaz-qa manqat mbomambaqape gu-ewag, ndugu até gundigu, katuk gumɔ̀kuɨ̄, teqa megemege-te, sasa ndøkhafutav, kawa até manqei vømbō-khanaz. Yaq gumbo-ein,

"No manqei vini-ák. Geté qo tanakh kandambá qoqonøgo."

11 Yaq Boaz gendo-ein,

"No manqat ate ndægo mɔ̀e-ewág, ndøgo qogu qakhapuka-pakha-te matev mbomømboma ndoqombogo, yaq qævis vøndēnanim-a, atema ndakin. Qavøndipakha neka qakeza ezoqam-qa manqei mòqotøndo-iváv. Yaq qo ndakin nqánek qoqoyagé. Geté bugukhokhof niqa bawan qateqateáv. 12 Qo Yawe yaq-fia ndɔ̀qagó, av qo matev eqeieqei qoqotego. Yaq-fia kandambá teqago, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, qo tøke-qa qoqotøndoqav te-te."

13 Yaq Lut gundu-ein,

"Khanánqa. No ezoqam khapúmbá. Qogi sasae mbasønakheis mɔ̀ndømø-løvumbumím. Geté qo tøke kandambá nqoqonøgot. No khanakhanakh kandambá, qo nqanek manqat qoqonø-ein."

14 Yaq khøuwa muin, lou loge khøuwa qandap ndøgo, Boaz Lut tùmbøe-akhá,

"Qotøndéqāv. Lou qólóg, neka lou yaf-te voqotú-afanām."

Yaq Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi꞉qonav, Boaz bali lonqotøvap mbo-etoám. Gulouz, qambo-ewez, nøme sègeziváz. 15 Yaq Lut lou gumulog, gu-itan neka sasae manqei-te nqawa guwav, Boaz ekeza sasae ezoqam manqa āv gezømbe-løvuá nqǽgo,

"Ndugu mbasønakam mbøe-khafènɛ̄m. Até ndøgó-a, bali løvøtap ndi-abap, ndugu kopømbaqapé bali khakhayakh tupisumit. 16 Geté bali løvøtap ndi-abap ndigu, nøme zó-ovobém, neka manqei-té qazonó-abømém. Yaq ndugu kopømbaqapé tupisam. Manqat mbo-eɨ̄nɨ̄m ta zapaya."

17 Yaq Lut bali khakhayakh gupisumat, até vømɔ̄khagus. Yaq bali nanga tag gukoqogi-mat ndøgo, andé kandambá gunqeitaz, ava-te. Ande āv 10 kilogrém ndægó. 18 Yaq bali nanga gumokhopez, vemiav-te guqavan, zakhapuka-pakha gèmbozømét, gimbogoam. Yaq Lut bali lonqotøvap ndigu, khøuwa muin guizivaz, qambo-ewez, zakhapuka-pakha vømbō-etoam.

19 Yaq Naomi gèmbøe-ogofám, bali nanga khape gimbøekhouwez, gumbobevap,

"Nginik bali nanga gekha ezoqam-qâ khae-tē qoqó-pisumam? Yawe zenda ndɔ̀꞉vé, te-te ndego qo geqatøke."

Yaq Lut zakhapuka-pakha gumbo-ein,

"No bali nanga qæpisumam, khae eve iz nqambógo, Boáz."

20 Yaq Naomi gundu-ein,

"Yáiyé! Qanimav tantáv. Yawe zenda ndɔ̀꞉vé, Boaz-te. Manqa mbusa ndøgo, Yawe khandi ezoqam-te neka løvøte ezoqam-te geve, ni tini-kewagat, ndego oskia mbomataváp. Nande Boaz, nigi angana, ndigu gipakhaez, tigí ekeza ezoqám. Ezoqam av nde꞉go, Mozes-qa guguna manqat āv qane-eín nqǽgo: Sævam ndugu anganeam tembonanim, yaq anganeam-gi ekeza ezoqam yà bembo-tøkeé."

21 Yaq Lut gundu-ein,

"No ndego manqat nøme mba nømbo-eín av nqægo, 'Até vøgó, nqanek nogi sasae ezoqam namba, atema bali nanga viav bemɔ̄-navøem.' "

22 Yaq Naomi ziwap-pakha gumbo-ein,

"Nanda mbomá, qo tegi sasae mbasønakheis toqozø-pavat. Tiqa zita-te bali khakhayakh toqotøndó-pisumát. Geté qo khae vini-te toqomø-pisam, ezoqam andé matev vinivinimba vøqambé-matønømēm."

23 Yaq Lut ndøgo tusasaetám, Boaz-gi sasae mbasønakheis-qa avønin-te, atema bali
nanga neka wit nanga viav vømø-navøem. Yaq ndugu zakhapuka-pakhá namba
me꞉yagám.

3

Lut Boaz-te tøke-qa yaq-te guwav

1 Khøuwa nøme, Naomi Lut gumbo-ein,
"Sǽ-pakha. No anganeam é-bataqa-omét. Yaq qo mbomambá tøneyagé. 2 Qo
mòqote-qatéq. Boaz, tegi sasae mbasønakheis namba qoqote-sasaetat, ndego nigí
angana-gé ezoqám. Nqáe! Nqægo lova ndego bali nanga ndø̀-evemét, bali nanga
tøkuza manqei-te. 3 Ndakin āv qoqotégó nqægo: Vø̀khæ-khakuám. Tae et sisip
mbomambaqape qógé, neka ndabua eqeieqei voqó-uzām. Yaq teqa bali nanga tøkuza
manqei-té qonǿqáv. Geté Boaz beqàmḗkh. Ndego lou loge ùni bembøe-navøém.
4 Yaq ndego temøbuv, qo ùnime꞉-omét, ma te꞉buv ndøgo. Yaq venanqei tebuvit ndøgo,
qo toqonǿqáv ndøgo, teqa ndabua khafuvam nonqo voqombó-onqā, teqa zenda
tokhotapak-te, sasa qóbūv. Yaq manqat ndógo, tenøqá-eín, qo ande gekha matev me
qógō."
5 Yaq Lut nqanek manqat gu-ewag, gundu-ein,
"Qanimáv. No matev ndæ̀matanám, av qonømbe-manqatat ndægo."
6 Yaq ta lova ndøgo, ndugu tunøwáv ndógo, bali nanga tøkuza manqei-te, yaq manqat
ate ndægo vømbōpaev, av zakhapuka-pakha gumøndæ-ein.
7 Yaq Boaz lou gumulog ndøgo, khanakhanakh gendap, yaq bali nanga møvøza avønin-
té segebúv. Yaq venanqei gebuvat ndøgo, Lut até gundigu, aiyav-tē gunøwāv, Boaz-qa
ndabua khafuvam nonqo vō-onqa, sa zenda tokhotapak-te ndøgo, sasa ndøbuv, teqa
zenda tokhotapak qame-vavøem.
8 Ande āv lova u mbá ndægó, Boaz tènesuzám. Yaq ma ge꞉qambun, nqova mbondáf.
Ǽe, teqa zenda tokhotapak vavap-te sævam gubuvam.
9 Yaq gumbobevap,
"Qo gekha ezoqâm?"
Yaq gundu-ein,
"No Lút. No ezoqam khapúmbá. No andé qogú sasae mbasønakám. Qoqa ndabua
khafuvam nonqo, ov-qase nandav, no qonǿkhafuí. Yaq no tàbate-nøtén, av nqægo,
qonǿ-kewagát. Zapa ndógo, qo nogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No ambá
qonøkeín."
10 Yaq Boaz gumbo-ein,
"Sǽ-pakha. Yawe ndø̀goát qo namba. Qo qakhapuka-pakha matev qaniqanimáv
qoqombo-goam. Geté matev ndakin ndoqo-matønumit, qo no-te tøke-qa qoqotøndoqav,
ndøgo møndøløvú qoqa matev mbomømboma ate ndægo, qoqo-matønumam. Angana
ndakinak kopoáv ngiyage. Nøme gigiap kopoav ezoqám neka nøme gigiap-av ezoqám.
Geté qo matavapøteáv av nqægo, 'No anganeam ndakinak sændāf.' 11 Sǽ-pakha.
Qo møe ndø̀gṍ. Gekha manqāt ndøgo, qo toqonǿ-ein, sǽmatanám. Ezoqa ate
ngi꞉gu, nqanek vemiav-te ngiyage, møndæzøtéz, qo sævam matev mbomambaqapú.
12 Unimanqatín. No qogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No yà bataqa-keogé.
Geté ezoqa nøme ndêgó, ndego uni qoge qøivis-pakha-ge ekeza ezoqam. Ndego
bàmbokho-beváp. 13 Até vøkhægót nqanek, nqægo lova. Yaq qanaqanus sizíqeivím,
andé gekha matev me petéfakhān, penømakhaya. Ndego tømbopoe teqaki, ság, beqakí.
Geté ndego tømbøeqasi, kopømbá. No Yawe-qá bugug-té qataqambø-manqaté, no
ndæ̀qakí, ndego poeveav tøgoat. Até vøkhæbuvít nqanek, atema qanaqanus."

14 Yaq Lut Boaz-qá zenda tokhotapak-té gubuvát, atema vøndōnqoe. Geté agé
paveateáv. Até gupøistám. Yaq é-møndosuzám. Ezoqa bøi vizu møe ndøgó. Zapa ndøgo,
Boaz āv gumbøe-eín nqægo,
"Ezoqa nøme betezɔ̀tēz av nqægo, sævam mɔ̀ndøgoām, no namba, nqanek bali nanga
tøkuza manqei-te."
15 Yaq Boaz Lut manqat nøme gumbo-ein,
"Qakeza ndabua nøme nandav, nqanqa-te nandaqambovi:, vøkhofá. Qóvøndáz."
Yaq Lut ndabua vōvøndaz. Yaq Boaz até gendego, bali nanga vømbø̄e-qoutaz. Kopoáv
gumbøeqoutaz, ndabua até vømømbō-qoqovøem. Taqa viniv andé áv 20 kilogrém ndægó.
Yaq Boaz Lut bali nanga kawa-té gumbøezáv, Lut vøwav, yaq ndego ekeza vemiav-te
sasa ndøqavan.
16 Yaq Lut zakhapuka-pakha-te guqavan, zakhapuka-pakha āv gumbøebeváp nqægo,
"Sǽ-pakha. Matev áv khaqambé-fakhan?"
Yaq Lut emanqat ate ndægo vømbø̄e-votot, av Boaz matev qaniqanimav gumbøe-
matanam. 17 Yaq manqat nøme gundu-ein,
"Nginik bali nanga-qape Boaz nø-etoám. Ndego āv genømbe-eín nqægo, 'Qo
qakhapuka-pakha-te zenda-zenda mba ndøqàvā̄q.' "
18 Yaq Naomi gundu-ein,
"Sǽ-pakha. Sizió-kewagét, andé gekha matev me ndøfakhān. Ndego Boaz pusa
naqanøká gétayák. Matev unimé:gó, nqægo khøuwa."

4

Boaz Lut gu-oki

1 Yaq Boaz até gendego, vemiav mboqog tambav-té genøwáv, angana ma manqat
gi:vøovumam, vømø̄qom. Yaq Elimelek-ge ekeza ezoqam ge-omet ndøgo, teqa yaq-te Boaz
Lut manqat gembøe-ein, yaq sègembo-akhá,
"Khanánqa. Qotøndéqā. Qànøqóm nqanek."
Yaq ndego ezoqam gendowav, vø̄qom. 2 Yaq Boaz vemiav megetapak ten sasa zø-akha,
gezø-ein,
"Qànøqonáv nqanek,"
yaq ndigu vø̄qonav.
3 Yaq Boaz ndego ezoqam gembo-ein,
"Qo mɔ̀qote-qatéq. Naomi, ndugu sævam, Moab manqei-te gunduqavan, tugi
anganeam-pakha Elimelek, ndego nigé ezoqám. Yaq ndakin ndugu Naomi, teqa
manqei wi-qa ndøgó, tege ekeza ezoqa nøme-te. 4 No āv qate-matøvém nqægo, qo
bàtaqa-eín, taqa yaq-te. Qo nqanek manqei taqa-pøovat, kopømbá. Nginik vemiav
megetapak neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, ngiqonøve, soqó-eín. Geté qo wii poeveav
tøgoat, taqambo-qasi, sègenø-eín. Zapa ndøgo, qoqa zita-te ezoqa nøme mbaín, nqanek
manqei tewi. No mba nogó."
Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam gendo-ein,
"Qanimáv. Manqei ndæ̀wí."
5 Yaq Boaz manqat nøme gembo-ein,
"Geté nqanek manqei Naomi-te toqondap, até Lut voqó-okī, ndugu Moab sævam,
Elimelek-ge yo-pakha-gu zas. Yaq av ndægo, ta manqei ndøgo løvøte ezoqam-qa iz-te
sekembá segégoát."
6 Yaq ndego ezoqam gendo-ein,
"Av tægoat ndægo, yaq no kopømba mbaín manqei tæwi. Soqaín ndøgo, nogi
nakheis sa timøløvuz, noqa løvøte khøuwa-te manqei tiqaqaem. Qo taqa-pøovat, qakeza
ndøndáp. No kopømba mbaín tændap."

7 Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael manqei-te, matev āv qazømbe-goám nqægo. Ezoqa manqei
o gigiap ezoqa nøme-qa zenda-te ge-ivavɨn, ndego tamak kopo ndøkhofaín, ndego ezoqa
nøme vømbō-etoamɨn. Yaq ezoqa ewaqape tïabiti-zøtéz, av nqægo, ta gigiap ndøgo,
ndakin ezoqa vini-qá. Nqanek Izlael ezoqam-qá matév.
8 Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam Boaz gembo-ein,
"Qo qakeza ndøwí."
Yaq ndego até gendego, tamak kopo gèkhofá, Boaz sasa mbo-etoam.
9 Ndego nqanek matev gego, yaq Boaz vemiav megetapak neka ezoqa ewaqape
giqonavam, āv gezømbe-eín nqægo,
"Nqægo khøuwa, zo ezoqa ewaqape ate nqazøte-qonøve, zo mòzoqeivím. Manqei
ndøgo, Elimelek neka tegi nakheis, Kilion neka Malon, tiqa manqei qagoam, no
nowí, Naomi-te. 10 Yaq ngunuk ngæmam, Lut, Moab sævam, Malon gu-okɨam, ndugu
ndakin nogú sævám. Neka yaq nakhasam anganeam tumumbu-fakhan, ngenek
løvøte ezoqam-qá íz neka manqei teabete-ndapét. Yaq av nqægo, Malon-qa iz sa gemø-
navøemák teqa bawan-te neka nqanek vemiav-te. Nqægo khøuwa zo ezoqa ewaqape
ate nqazøte-qonøve, matev mòzoqeivím."
11 Yaq ndigu megetapak neka ezoqa nøme, mboqog-te ndøgo giqonavam, gindu-einim,
"Qanimáv. Ni mòiqeivím. Yawe zenda ndò:vé, ngunuk sævam-te, qo toqo-okɨ,
qoqa khoev-te tunduwav. Yaq ngunuk sævam nakheis kopoav tïabembøe-fakház, av
nginik sakhei menas ngi:gu, Laisol neka Lea nakheis gizømbe-fakhaz, ni Izlael bawan
ate nqazi:gu qazindu-manazømem. Yaq Eflat khagua bawan mokho-te neka Betliem
vemiav-te nqanek, qoqa iz kandambaqape tàbetaqambegó neka gigiap kopoav ezo-
qam voqógoāt. 12 Yaq nakheis ndigu Yawe teqa-etoam, ngunuk sævam-te, tigi zi
kopoav-qape tïabitigú, av Pelez-gi zi ndi:gu, ndego Tama neka Zuda, tige yo."

Lut patu qamboqata

13 Yaq Boaz até gendego, Lut vō-okɨ, venanqei nonqo vøtøkuanem. Yaq Yawe
gèmbotøké, kha viniv vøndap. Yaq nakhasam anganeám gundaf, gui-ova. 14 Yaq Lut
gui-ova, sakheis vemiav-te ndøgo, Naomi āv gimbøe-einím nqægo,
"Khanakhanákh Yawe-te, ndego qo qazeo geqa-etoam. Ngenek ezoqam iz akhae
ndøgoát, Izlael manqei-te. 15 Ngenek qazeo, qo khanakhanakh ndòqa-etoám, qoqa
yage-te. Yaq qo toqotumu-ngæpuka-eq, ndego qo qákewagát. Neka qo khanakhanákh.
Qogu qæwap-pakha, ngenek nakhasam gui-ova, ndugu poev kandambá qo-te. Qo amba
nakhei angana seven tiqagonɨn, ndigu ambá kopømba mbaín tiqa-tøkeemɨn, av Lut
nguigu, matev guimatanam qo-te."
16 Yaq Naomi nakhasam sègendáf, vøngenøtam. Yaq ndugu Lut noundape mbotøkeám.
17 Yaq ndigu sakheis, ta vemiav-te ndøgo giyagam, gi-einim,
"Yáiyé! Ndakin Lut nakhasam anganeam mòndømboqán. Ndego andé Naomi-gé
nakhasám."
Yaq ndigu iz Obed mbo-akhaém.
Yaq ndego Obed gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Zesí. Neka ndego Zesi
gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Deivíd, ndego iz akhae kandambaqape
gegoam, Izlael manqei-te ndøgo.

Deivid-gi atanakha-zapazapa-za

18 Deivid-qa zapa av nqægo qande-itán:
Tege atanakha-zapa Peléz. Pelez gemanaz, Ezlon ndøqán.
19 Yaq Ezlon gemanaz, Lam vøqan.
Yaq Lam gemanaz, Aminadab vøqan.
20 Yaq Aminadab gemanaz, Nason vøqan.
Yaq Nason gemanaz, Salmon vøqan.

21 Yaq Salmon gemanaz, Boaz vōqan.
Yaq Boaz gemanaz, Obed vōqan.
22 Yaq Obed gemanaz, Zesi vōqan.
Yaq Zesi gemanaz, Deivid vōqan.

Ziona-qa emanqat

Ziona Mbumbukiam-qa sasae møe gekhokhon

1 Qàgoám. Khøuwa nøme, Evezøza, ndego Mbumbukiam, até gendego, Ziona, Amitaige yo, vømbō-ein, 2 “Niniva taon kandambaqape-té qonǿqáv. Qomézømás, av nqægo, Mbumbukiam géngiæzó. Zapa ndógo, no mòezømét, nandiv. Ndigu soqa matev khàpe zømbe-khouwév.”

3 Geté Ziona, Evezøza-qa manqat gè-ogí. Yaq viní genøwáv. Tasis taon-te okho-qa ndøgoám. Yaq gevis ndøgo, Ziopa taon-te gemøfakhan, palai khagua ndøqeív, qabøetam. Ndøgo Tasis taon-te teiti-qa ndøgoám. Yaq Ziona até gendego, fia vōgo, vōuketao, sasa ndøteit. Evezøza-qá møe ndøkhokhonát.

4 Yaq ndigu anana-mba mòndu꞉bǿen, Evezøza khamøe-qape tēāndō-khōfōtāv, palai khagua ambá vōtøkuiamin. 5 Yaq ndigu ezoqam, khagua-te gu꞉sasaetam, qambuat møe ndøgoném. Yaq ezoqa ewaqape, ekeza mbumbuk-te tøke-qa ndø-akhayám. Yaq gigiap ndøgo qøugeipam, gènqagemém. Palai khagua takh-qa mbogoám.

Geté Ziona otevateáv. Ndego gù꞉buvát, ndøgo palai khagua mokho-te. Nqova mokho-té gembøi-teitát. 6 Yaq ndego palai khagua gembo-kewagam, até gendego, Ziona vømøtiu. Gembo-ein, “Gekha zapâ, venanqei mba ndoqobuvit? Mòqosuzám. Qakeza Mbumbukiam-té qonǿ-akhá. Eisa, ndego ni tanakh ndònigú. Yaq ni zípakhaenák.”

7 Yaq ndigu ezoqam, palai khagua-te gu꞉sasaetam, āv gini-einím nqǽgo, “Iziz zípeawám, pepa-qasis-te. Yaq ava-té qazinǿ-nqeitøvém. Yaq zíqeivím. Ezoqam teqá manqa-zapa ndégo tǿgoát, teqa iz tizilivim.” Yaq av gi꞉gonem ndægo, Ziona-qá iz ndølivím. 8 Yaq gèmbo-bevøpém, “Qonimbí-eīn. Nqanek matev qafakhan, gekha ezoqam-qâ manqa-zapà? Qo gekhā sasae qógo? Neka qo gekha manqei-âk? Neka gekha bawan-âk?”

9 Yaq Ziona gezø-qavøiu, “No Iblu ezoqám. No Evezøza nombovizáp, ndego Mbumbukiam, yan-te ngo꞉yage neka ndego ndaola neka manqei-qape gekhakheinam. 10 Yaq no Evezøza-qa manqat, nò-ogí. Nòkhokhonét.”

Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq Ziona gimbo-einim, “Manqa-zapá nandav. Gekha zapâ, matev av qoqotego nqægo?”

11 Yaq khamøe, sà tønǿ-fitumát. Yaq Ziona āv gimbøe-bevøpém nqǽgo, “Gê, gekhā nitaqá-gonēm, nqanek khamǿe vønimbí-vøitáv?”

12 Yaq Ziona gezø-qavøiu, “No ibøkha-té qazonǿ-ogenønám. Yaq nqanek khamøe segévøitáv. No mǿtenøtén, nqanek khamøe-qape qandowav, ndøgo noqá manqa-zapá.”

13 Geté ndigu ezoqam, palai khagua-te gu꞉sasaetam, ndigu bazaføgakh-us amba me꞉tiæemém, manqei khanøzu-qa. Geté kopømba mbaín. Khamøe-qape sà tønǿ-fitumát. 14 Yaq ndigu Evezøza-té ginǿ-akhaém, gi-einim, “Evézøza, ni ngenek ezoqam, teqa yage teingi꞉nam, ni løvøte ni-etòām neka manqa ovøyam-te ndò-ām̃b, av qo pepen ezoqam qoqote-abumatun, ndigu manqa-zapa mbain ezoqam gizitagatun. Zapa ndógo, Evezøza, nqanek khamøe-qape qandowav, ndøgo qoqá poév.”

15 Yaq até gindigonem, Ziona gèndafém, ibøkha-te sasa ndø-oginam. Yaq ndaføyambá, khamøe sègevøitáv. 16 Yaq ndigu sasae ezoqam, palai khagua-te gu꞉guvam, nqanek Evezøza-qa bazaføgakh giqeivim, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq até gindigonem, søvakha gigiap ndølaém, Evezøza-te sasa ndøtaem, neka manqa mbusa vōveem, av nqægo, Evezøza zimbōpavāt.

17 Yaq Evezøza zongøyam-qape ndokhofotáv, Ziona vō-khoutav. Yaq Ziona zongøyam-qá emu mokho-té gunu꞉goám. Khøuwa misiká neka lova misika.

2

Ziona Mbumbukiam-te geguligulim

1 Yaq Ziona ate av-té zongøyam-qa emu mokho-te gu꞉goam, ndego Evezøza-té genø-akhá,
tege Mbumbukiam. 2 Geguligulim,
“Evezøza, no soqaqape-te qægoam, qo-té qatøndo-akhá. Yaq qo mòqonø-tøké.
No løvøte avønin-te qæmø-itan, qo-té qatøndo-akhá, tøke-qa. Yaq qo noqa akhayam mòqo-
ewág.
3 Qo no ibøkha-té qonø-ogenó, anana-mba-qape ndøugu, igian-te. Ibøkha ùnime꞉-
gutambát. Yaq qoqa khamøe makhamakha, noqá mumát qanø-okhoát.
4 No qæmatavupam, qo gèqambo-qasí, no qoqa bøi-te totogoat. Geté no qoqa khoev
mbomambaqape, nango ndòmøqeív.
5 Khamøe-qape qandowav, no vōkhølutan, ibøkha-qape ùnime꞉-gutambát, neka kik noqa
kawa vōløvønam.
6 Yaq no até nogeonát, atema manqei popotap-qa zapazapa-te, ibøkha mokho-te ndøugu.
Yaq no ùnime꞉-tokán.
Geté qo, Evezøza, noge Mbumbukiam, qo no mòqoliván, neka khandi voqonō-etoam.
7 Noqa khandi qænavøemtat, yaq noqa matavap qo-té qandoveséz, Evezøza. Yaq no
nøtaqa-viám. Yaq qo noqa viam manqat toqomø-ewág ndógo, qakeza khoev-te.
8 Ezoqa ndigu khokho mbumbuk ndizøvizap, ndigu qo zita gi꞉wuaqabem, ndigu qoqa
kuku matev géqeivimák.
9 Geté no khanakhanakh ouv nøtaqá-qaqayám, neka etoam matev vøtaqágō, av
bugukhokhof manqa mbusa qateve.
Zapa ndógo, khandi etoam matev, qo-té qando-okhó, Evezøza.”
10 Yaq zongøyam-qape ndego, Ziona gekhoutav, Evezøza ndøgeg-té genø-khofotáv, Ziona
vømō-qozao.

3

Ziona Niniva taon-te gewav

1 Yaq Evezøza Ziona manqat nqawá genømbo-eín, 2 “Niniva taon kandambaqape-té
qonóqáv. Yaq manqat qomézømás, av tøtaqambe-ein ndægo.”
3 Yaq Ziona Evezøza-qa manqat, o-mba mo꞉ndáp, Niniva taon-te sasa ndøwav. Niniva
taon ndøgo, kandambá tantáv. Taon toqokepaz, khøuwa misiká toqotuma, atema yaq
voqomó-fakhāq. 4 Ziona Niniva taon-te gemøfakhan, yaq sègemát. Khøuwa kopó. Yaq
manqa manqate ndøngáz. Gezø-ein, “Khøuwa foti mbá ngu꞉yoza. Nqanek Niniva taon,
Mbumbukiam géngiú.” 5 Yaq ndigu Niniva taon-ak, nqanek Mbumbukiam-qa manqat
giyogem, gè-unimanqatiním. Yaq ndigu manqa ndøvøovømém, gi-einim, “Ndakin ni
ate nqazi꞉gu, lou logemav matev zígoném.” Yaq ezoqa ewaqape, av tinigoném ndægo,
ezoqa kandakanda neka꞉ ezoqa khasøkhasis, yaq ndigu ndabua soqøsoqa vø-uzam-a,
mutøkhop vøwanim, tiqa manqa-zapazapa zapaya.
6 Yaq ndego Niniva taon-ak-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gen-
dego, ekeza qonam nonqo-te geqonumam, gèvís. Ndabua mbomømboma ge-uzupam,
gekhòfoē, yaq ndabua soqøsoqa vø-uzam, pakhakh-te sasa ndøqom. 7 Yaq ndego manqa
ndøkhofotám, Niniva taon-qape ate qægoam. Manqat gekhoføtam nqánek, “Nqanek niqá
manqát, no Niniva kawa neka nogi vesøtapak. Zo ezoqa ewaqape, nqanek Niniva taon-te
nqazoyage, lou neka ibøkha ndølògē. Até zogí søvakha gigiáp-a, lou neka ibøkha belògē.
8 Yaq zo ezoqa ewaqape ndabua soqøsoqa zó-uzám. Até zogí søvakha gigiáp-a, ndabua
soqøsoqa vozozømbó-khafuzām. Neka viam bazaføgakh-us zógoném Mbumbukiam-te.
Zóqambúz te-te, neka matev soqøsoqa neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgot, vò-
ivøvém. 9 Ɛisa, Mbumbukiam teqa matavap peté-enēnd penømakhaya, neka ndego qaqa
pømbøé-navøēm penømakhaya. Yaq ni zípakhaenāk.”

10 Yaq Mbumbukiam geqeiv av nqægo, matev gi-enend neka manqa-zapazapa vø-ivøvem, yaq ndego tanakh zøgó ti-te. Yaq ndego Niniva taon ngi꞉wateáv, av bugukhokhof manqat ge꞉-ein.

4

Ziona qaqa gego, Mbumbukiam-qa tanakh matev-qa yaq-te

1 Geté Ziona geqeiv av nqægo, Evezøza Niniva taon ngi꞉wateav qagoam, yaq ndego khanakhanakh mbaín, neka mbøni mbonqosøgím. 2 Yaq āv gene-guligulím nqægo, "Evézøza. No nøkeza manqei-te qægoam, no mɔ̀e-eín, matev av nqægo, ndɔ̀fakhán. Yaq nakémbá, no amba Tasis manqei-te tækhokhoni꞉n. No é-møtenøtén, qo kuku matev-us Mbumbukiám. Neka qo ezoqam tanakh qozøgoatún. Qo qaqa nakha-nakhamas-te gonemáv. Geté qo poev kandambá, ezoqam-te. No mɔ̀tenøtén, qo matavap sòqo-enendín, yaq ezoqam-qa yage ngi꞉wataáv. 3 Yaq nakémbá, Evezøza, qo noqa khandi vɔ̀ndáp. E-batenaním. No poeveáv sekemba tæyagat."

4 Yaq Evezøza gendo-ein, "Zíona. Ge qô ndoqo-matavap. Nandav matev eqeieqeî, qo qaqa ndoqogot?"

5 Yaq Ziona Niniva taon gè-iváv. Khøuwa fakhanám genøwáv. Agé okhoeáv, khoev-qase tēmøwēv, taqa guzuguzu-te sasa ndøqom. Yaq taon-qape, bøi mba mbøevé, ande gekha matev me mbøéfakhān. 6 Yaq Evezøza, ndego Mbumbukiam, gumbag ndøkhofotáv, Ziona-te. Yaq tønøqavíg ndógo, Ziona-qa khoev-qase qawevam, guzuguzu nøme vømbō-etoam, teqa mbøni nqosøgeap navap nonqo. Yaq Ziona khanakhanakh kandambá gendap, nqanek gumbag guzuguzu qambo-etoam.

7 Geté khøuwa nøme qandopave, qanaqanus lovalova-us, Mbumbukiam oiyam ndokhofotáv, gumbag ngum vølouz, gumbag vøpakha. 8 Yaq khøuwa gendo-eqan, muin ge-itan, Mbumbukiam khamøe tatas-qape tènde-khofotáv. Yaq Ziona khøuwa tatas-te ge꞉qotat ndøgo, kha mɔ̀ndømømbo-khatá, ambá bøi vømbō-guain. Yaq ekeza manqat ge-ein, "Ság. Bànønaním. No poeveáv sekemba tæyagat."

9 Geté Mbumbukiam Ziona gembo-ein, "Ge qô ndoqo-matavap, Nandav eqeieqeî, qo qaqa ndoqogot, gumbag-qa yaq-te?"

Yaq Ziona gendo-ein, "No kopømbá qaqa nqægot, gumbag-qa yaq-te. No é-batenaním."

10 Yaq Evezøza gendo-ein, "Gekha zapâ, gumbag-qa yaq-te mbøni ndøqa-nqosøgeapet? Qo ambá av nqægo, qakeza qo-ogeākh. Neka qo sasae-qase goneáv, taqa yaq-te. Lova qoqobuvat, ekeza mbá segefakhán. Yaq ekeza mbá segepakhá, nqægo lova. 11 Ge qô ndoqo-matavap, qo gumbag tanakh ndoqombogot, yaq gê, no tanakh mbaîn, Niniva ezoqam-te? Tiqa bawan-qape, kandambá tantáv. Ndigu wan andled tuenti taosen ezoqam mɔ̀ndømø-løvú, ndigu zøtezateav ndigu, gekha nakhōa eqeieqei neka gekha nakhōa soqain. Neka søvakha gigiap nanak kopoáv ndiyage."

Manqat Mbomambaqape
Metiu
gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Metiu ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám. Iz nøme qambogoam, Livaí. Yesu gembo-akha, tembopavat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Lom gaman mbosasaetám.

Nakhoa mbaín, uni tizi:nøten, Metiu nqanek manqat gekha manqei-tē gēpeawam. Ɛisa, ndego Izlael manqei-tē o Antiok taon-tē, Silia manqei-te ndøgo, gepøtē-peawam-a?

Metiu nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqam nonqo ndøpeawám. Ndigu bètezøtéz neka bè-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndégo, Mbumbukiam nupøkhan mba geveatav. Ndego Mesayá. Ndégo, Zu ezoqam oskia gimbøe-kewagam. Yaq nakémbá, Metiu manqat andé kandambá, taqa yaq-te nqánek gene-peawám, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ibugukhokhof Mesaya-qa yaq-te gipeaumam, yaq ndakin Yesu mokho-te vō-unimanqatin.

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka matev kandakanda nøme-qa yaq-te, manqat kopoáv gemanqatam. Yaq Metiu gèpeawám.

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za
(Luk 3:23-38)

1 Yesu Keliso-gi atanakha-zapazapa-za gindu-manazømem, tiqa iziz nqánek. Ngenek Yesu, Deivid-gé zeó neka Eibleem-gé zeó.
2 Eibleem gendomanaz, Aezek vōqan.
Aezek gendomanaz, Zekop vōqan.
Zekop gendomanaz, Zuda, tegi zaim neka emekheis namba, vōqaz.
3 Zuda gendomanaz, Pelez neka Zela vōqaz. Tigu evo, Tamá.
Pelez gendomanaz, Ezlon vōqan.
Ezlon gendomanaz, Lam vōqan.
4 Lam gendomanaz, Aminadab vōqan.
Aminadab gendomanaz, Nason vōqan.
Nason gendomanaz, Salmon vōqan.
5 Salmon gendomanaz, Boaz vōqan. Tegu evo, Leiáb.
Boaz gendomanaz, Obed vōqan. Tegu evo, Lút.
Obed gendomanaz, Zesi vōqan.
6 Zesi gendomanaz, Deivid vōqan. Ngenek Deivid, Izlael ezoqam kawa zøgoám.

Deivid gendomanaz, Solomon vōqan. Tegu evo, ibugukhokhof Ulia-gú zas ndøgoám.
7 Solomon gendomanaz, Leoboam vōqan.
Leoboam gendomanaz, Abaeza vōqan.
Abaeza gendomanaz, Asa vōqan.
8 Asa gendomanaz, Zeosafat vōqan.
Zeosafat gendomanaz, Zeolam vōqan.
Zeolam gendomanaz, Uzia vōqan.
9 Uzia gendomanaz, Zotam vōqan.

1:1 1:1 1 Chr 17:11; Gen 22:18 **1:3** 1:3 Gen 38:27-30; Rut 4:18-22 **1:5** 1:5 Rut 4:13-17 **1:6** 1:6 2 Sam 12:24

Zotam gendomanaz, Eiaz vōqan.
Eiaz gendomanaz, Ezekaya vōqan.
10 Ezekaya gendomanaz, Manase vōqan.
Manase gendomanaz, Amon vōqan.
Amon gendomanaz, Zosaya vōqan.
11 Zosaya gendomanaz, Zeoyakin,* emekheis namba, vōqaz.
Ta khøuwa-te ndøgo, Bebilon manqei-ak, Izlael ezoqam, Bebilon manqei-té ginø-upøzó. Pingim-ák.

12 Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, taqa zita-te, ezoqa nøme gifakhaz, ngínik:
Zeoyakin gendomanaz, Sealtiel vōqan.
Sealtiel gendomanaz, Zelubabel vōqan.
13 Zelubabel gendomanaz, Abiud vōqan.
Abiud gendomanaz, Eliakim vōqan.
Eliakim gendomanaz, Azo vōqan.
14 Azo gendomanaz, Zadok vōqan.
Zadok gendomanaz, Akim vōqan.
Akim gendomanaz, Eliud vōqan.
15 Eliud gendomanaz, Eleaza vōqan.
Eleaza gendomanaz, Matan vōqan.
Matan gendomanaz, Zekop vōqan.
16 Zekop gendomanaz, Zosef vōqan. Ngenek Zosef, Meli-gé zivís. Neka Meli ngunuk, Yesu-gú evó. Yesu, ngének, Keliso nqazimbo-akhayam.
17 Eibleem gendo-manazam, atema Deivid vømøfakhan, atanakha-zapazapa-za ate gi꞉goam 14. Yaq Deivid gendo-manazam, atema Bebilon manqei-ak, Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi꞉goam 14. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, atema Keliso vømøfakhan, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi꞉goam 14.

Yesu ge꞉qan, taqa emanqat (Luk 2:1-7)

18 Yesu Keliso āv geneqán nqǽgo: Tegu evo, Meli, søvøta mba mbogoám, Zosef-te. Geté ndigu uni nøkepøteáv neka venanqei nonqo tøkuateáv. Geté Meli emu é-møndæ-itán. Nqanek matev qambo-fakhan, Nqova Mbomambaqape mbøisasáe. 19 Meli-ge zivis, Zosef, teqa matev mbomambaqapé, yaq ndego poeveáv, ndugu ezoqam-qa bøi-te to꞉-ivav, mivi vømbó-etoām. Yaq ndego khonoam-te ivøve-qa ndøgoám. 20 Zosef ate av-té gembøe-matavupat, yaq Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Venanqei-tam-té genømbo-fakhán, gembo-ein, “Zósef, Deivid-ge zeo, qo ndøfofògeāp, Meli toqo-oki, qogu sævam tugoat. Zapa ndógo, ndugu emu nduiyæt, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndømatanám. 21 Nanduv tui-ova, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq iz Yesu† qombó-akhá. Zapa ndógo, ngenek ekeza ezoqam, gékhandí꞉z, ndigu manqa-zapazapa-us ndiyage.”
22 Nqanek matev ate nqægo, tøne-fakhanám ndógo: Manqat ndøgo, Mbumbukiam ekeza manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ta manqat ndøgo, tàbete-unimanqatín, qa-ein av nqægo, 23 “Mbasønakam zivis namba venanqei nonqo, naqanøká gétøkuanemák. Geté ndugu emu é-ndæ-itán. Yaq ndugu nakhasam anganeam mbóqán. Neka teqa iz

---

1:11 1:11 2 King 22–24; 2 Chr 36:10; Jer 27:20 * **1:11** 1:11 Iz nøme qambogoam, Zekoniá **1:12** 1:12 Ezra 3:2 **1:18** 1:18 Luk 1:27, 35 **1:21** 1:21 Luk 1:31; 2:21 † **1:21** 1:21 Yesu, taqa manqa mokho nqánek: Evezøza ezoqa ndøkhandí꞉z. **1:23** 1:23 Isa 7:14

‘Emanuel’ mbó-akhá.” Emanuel, taqa manqa mokho nqánek, “Mbumbukiam ngêgó, ni namba.”
24 Zosef gendosuzam, yaq ndego matev āv tenegó, av enzol ezoqam gembøe-ein, neka
Meli vō-okɨ. 25 Geté ndigu venanqei nonqo tøkuateáv, atema Meli vøe-ova, nakhasam
anganeam vøndaf. Yaq nakhasam geqan, Zosef, iz Yesu mbo-akhá.

2

Nduku gevezoat ezoqam, Yesu-te okha gi-apat

1 Yesu Betliem vemiav-té geqán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zudia plovins-te, kawa, Elod
ndøgoám. Yaq Yesu geqan, nqáe! Zelusalem taon-te ndøgo, nduku gevezoat ezoqam
ndøfakház. Sa khøuwa fakhanám ginduzáv. 2 Yaq āv gini-bevupát nqægo, “Ngenek
nakhasam, ndaki geqan, ndego Zu ezoqam kawa tezøgoat, kenáqape? Ni tegú ndukuam
ni-ometám, khøuwa fakhanam ndøgo. Yaq vizam-qa nimøndæ-niáv.”
3 Elod ndego, Zudia ezoqam-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego gò:khouwá.
Até ezoqa ewaqapé-a, ndigu Zelusalem taon-te giyagam, vō:khouwønem. 4 Yaq Elod
até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam vømøvab, sasa zøbevap, gezø-ein, “Ngenek Mesaya, Mbumbukiam ge:-
ein, av nqægo, manqei-qape-te tendo-khofotav, gekha vemiav-tē gemóqān?”
5 Yaq gimbo-einim, “Betliem vemiav-té gemóqán, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndógo,
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, āv gene-peawám nqægo,
6 ‘Qo Betliem vemiav, Zuda manqei mokho-te ndoqotu:gu,
qo ambá av nqægo, iz mbaɨn, Zuda khagua bawan mokho-te. Av taoká.
Zapa ndógo, qo mokho-te, megeat ezoqam kopo ndóqán.
Ndego nogi bawan ezoqam zókewagát, Izlael ezoqam.’ ”
7 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nduku gevezoat ezoqam ndømøváb.
Khonoam-té genømøváb, neka ndukuam-qa yaq-te vøzømbē-bevap, gekha khøuwa-tê,
ande gi:-ometam. 8 Yaq gi:-ometem ndøgo, ndego Betliem vemiav-té genø-khofotáz,
vøzø-ein, “Nakhasam nandev, ùni mbøevawém. Yaq tozo-ometam, vøndozáv, no vøe-
nømøndem. Yaq até nó-a, tàbatenáv, bamømbō-vizam.”
9 Nginik nduku gevezoat ezoqam, kawa ezoqam-qa manqat gumuyogem, tɨnizáv.
Yaq gi:-apat ndøgo, nqáe! Ndukuam ndugu, khøuwa fakhanam gi-ometam, gèzømbo-
megetát. Yaq ndógo, tumø-itán, ma nakhasam ge:goam. 10 Ndukuam gi-ometam, yaq
ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.
11 Khoev-te gimøfakhaz, nakhasam gi-ometam, evo namba, Meli, yaq até gindigonem,
katuk ndømøkuí, sasa mbovizumem. Yaq moqos ndømboqogím, gol neka gigiap sisip
mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel tae et, vømbō-etøomem. Ta gigiap-qa fia
kandakandá.
12 Yaq ekeza manqei-te giqavaz, nakhoa vini ndøgeveém. Zapa ndógo, Mbumbukiam
venanqei-tam-te, āv genezømás nqægo, “Elod-te nqawa ndøqàvāz.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gi:khokhoz

13 Nduku gevezoat ezoqam gi-ivøvem, yaq nqáe! Zosef, Evezøza-gé enzol ezoqam
mbofakhán, venanqei-tam-té, vømbō-ein, “Mòqosuzám. Nakhasam neka evo, Izip
manqei-té qoté-khokhóq. Zapa ndógo, Elod ngenek nakhasam gemøndæ-váo. Løvøwe-
qa mbogó. Yaq Izip manqei-te ndøgo, até vøndoyagé, atema nqawa vøtaqandó-akhā.”
14 Yaq Zosef até gendego, gè-itán, lová, nakhasam neka evo vō-upøzo, Izip manqei-te
sasa ndøkhokhoz. 15 Yaq ndógo tiyagám, atema Elod vønanim. Nqanek matev tønefakhán
ndógo, Evezøza-qa manqat gè-unimanqatín, ndøgo ibugukhokhof tege manqa vevezam

1:25 1:25 Luk 2:21 **2:2** 2:2 Num 24:17 **2:6** 2:6 Mica 5:2; Zion 7:42 **2:11** 2:11 Psa 72:10-15; Isa 60:6 **2:15** 2:15 Hos 11:1

ezoqam mokho-te ge-ein, av nqægo, “Noge Yo, Izip manqei-té gegoám. Yaq nòmbo-akhá, vøndōwav.”

Elod nakhei angana nqonqon gezitagat

16 Elod ge꞉-otev, av nqægo, nduku gevezoat ezoqam gĭmbøe-khavozømēm, yaq qaqa
kandambá gego. Yaq até gendego, nakhei zitøge manqat ndøkhofotám. Betliem vemiav-
te neka vemiav avøavun vōgoat, gekha nakhei anganā ndigu, ndakinak qaniap, atema
viav menas qazøndap, bèpakhaéz. Yaq tegi nakhag ezoqam ndigu nakheis vōzitag.
Nduku gevezoat ezoqam Elod gi꞉-ometem, gekha khøuwa-te ndukuam ande guifakhan,
yaq ndego sège-matøvém, nakhasam-qa viav, ndego løvøwe-qa gegoam, áv atægó.
17 Nqanek matev qafakhan, yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tege manqa vevezam
ezoqam Zelemaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, ge-ein av nqægo,
18 “Eiv ndøyogém, Lama manqei-te.
Einu neka osombo kandambaqapé ndiwani.
Ndigu sakheis, Laisol-gi zi, ekeza nakheis-qa ndø-eivumít,
neka ezoqa kopømba mbaín, tiqa mokho-te tizø-khakheinam.
Zapa ndøgo, tigi nakheis gèpakhaéz. Mbaín.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gindi꞉qavaz

19 Elod ge꞉nanim, yaq nqáe! Izip manqei-te ndøgo, Zosef, Evezøza-ge enzol ezoqam
mbofakhán, venanqei-tam-té, 20 gembo-ein, “Mòqosuzám. Nakhasam neka evo, Izlael
manqei-te nqawá qotéveséz. Zapa ndøgo, ezoqam ndigu nandev nakhasam ambā
tilaemɨn, ndigu møndø-pakhaéz.” 21 Yaq Zosef gesuzam, nakhasam neka evo vō-upøzo,
Izlael manqei-te sasa ndøqavaz.
22 Geté Izlael manqei-te gimøfakhaz ndøgo, Zosef āv gene-ewág nqægo: Kawa, Elod-
gé yo Akileus ndø-itán, Zudia plovins-te ndøgo. Yaq ndego møe ndøgó, vøewāv. Yaq
venanqei-tam-te, Mbumbukiam manqat nøme mbo-eín. Yaq ndego até gegegevát, Gelili
plovins-te vømōfakhaz. 23 Yaq Nazalet vemiav-té gimøqóm.
Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te, Yesu-qa yaq-te, é-møndæ-
eín, av nqægo, “Ndego Nazalet-ak mbó-akhaemát.” Yaq ndakin nqanek manqat gè-
unimanqatín.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndøfakhán, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Yaq ndego
ezoqa zømesim ndøngáz. Leg-av manqei-té gene-zømesimám, Zudia plovins-te ndøgo.
2 Av gezømbe-manqatám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev avønín.”
3 Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te, é-møndæ-eín, Zion-
qa yaq-te. Av gene-eín nqægo,
“Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndó-akhayam.
Av qane-akhayám nqægo,
‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.
Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te꞉geav.’ ”
4 Zion, ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo,
søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká
ndokhos, ti-mba ndígu telouzám. 5 Ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Nøme Zelusalem
taon-té gindu-okhoám, neka até ndøgó-a, Zudia manqei-te ate qægoam, neka ta manqei

2:18 2:18 Jer 31:15; Gen 35:19 **2:23** 2:23 Isa 11:1; 53:2; Luk 2:39; Zion 1:45 **3:2** 3:2 Met 4:17; Mak 1:15 **3:3** 3:3 Isa 40:3 **3:4** 3:4 2 King 1:8

ate qægoam ndøgo, Zoden kea avøavun qagoat, vøndō-okhoam. 6 Yaq manqa-zapazapa
ndøgo, gimatønumam, gèvøndæmám, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vō-upøgimam.
7 Ezoqa ndigu, ibøkha iz upøgim-qa ginduzav, nøme Felisi ezoqám neka nøme Sadusi
ezoqám. Andé kandambá ginduzav. Yaq Zion gezømet, āv gezømbe-eín nqægo,
“Zo waza soqøsoqa. Ge zô, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-
qa qaqa tøfakhan? 8 Matev eqeieqei vòkhæ-matønømém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo,
tø-unimanqatín ndógo, zo unimanqatin zoqambúz, Mbumbukiam-te. 9 Neka zøkeza
mokho-mba ndømanqàtē, av nqægo, ni Mbumbukiam gēngiænoāk, zapa ndøgo, ni
Eibleem-gī zī. No nqazó-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat
mba zó-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zi-íz. 10 Ila khakheinøváp. Tae ndóbóu. Zapa-té
qanømú-løvuvøemét. Gekha tāe ndøgo, nanga eqeieqei vi:mav ndøgo, gébouím, gøinam-te
vónqagimēm.
11 No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít, gekha ezoqām ndigu, manqa-zapazapa-te
gigoam, ginduqambuz. Geté ndego ezoqam, noqa zita-te ngegeav, ndego no ùnime:-
løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a,
no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova
Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát. 12 Ndego andé wit nanga evem
ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo ndó-ndapaváv. Yaq wit nanga ndó-evém, neka
louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genó-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-
té genøløvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

Yesu Zion-te ibøkha iz gendap
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Gelili manqei-té gegoám. Yaq até ndegó-a, Zion-te vømat,
Zoden kea-te ndøgo. Ibøkha iz ndape-qa ndømát, te-te. 14 Geté Zion Yesu-qa matavap
ambá ge-enendín, gembo-ein, “Ambá qo qonø-etoamín, ibøkha iz. Nō begó. Taoká ndøgo,
qo no-te qoqotøndoqav, ibøkha iz tøtaqa-etoam.”
15 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ság. Ibøkha iz sègenø-etoám. Matev eqeieqei ate
ndægo, sà bizimu-matanám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.” Yaq Zion sègembopóe,
ibøkha iz vømbō-etoam.
16 Yesu ibøkha-te gende-fakhan, yaq nqáe! Yan tòne-mboqoé. Yaq āv geneqeív nqægo:
Yan-te ndo:go, Mbumbukiam-gé Nqova ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-
te vō:qom. 17 Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek
nogé yó. No poev kandambá te-te, neka no nòmbøe-khafuát.”

4

Saitan Yesu ge:khamasimat
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Yaq Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genó-itú. Yaq nqova soqaqape
tèabeme-khamás. 2 Leg-av manqei-te ndøgo, Yesu khøuwa kopoáv, ate gi:goam, khøuwa
fotí, lovølova neká pavpave, lou logemav matev ndøgoám. Yaq ifin mbovín. 3 Yaq nqova
soqaqape, ndego ezoqa khamasim matev-te nde-abam, tendowáv ndógo, vømbō-ein,
“Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qozó-eín. Yaq segé-
lou-éz.”
4 Geté yaq Yesu manqat gembo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-
peawáp nqægo, ‘Ezoqa kopømba mbaín lou mba ti:yagat. Geté Mbumbukiam-qa manqat
ate ndægo, teqa tou-te ndøndo-fakhate, ndógo tiníyagát.’ ”

3:7 3:7 Met 12:34; 23:33 **3:9** 3:9 Zion 8:33, 39; Lom 4:12 **3:10** 3:10 Met 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** 3:11 Zion 1:26-27, 33; Kel 1:5; 2:1-13 **3:16** 3:16 Zion 1:32 **3:17** 3:17 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** 4:1 Iblu 2:18; 4:15 **4:2** 4:2 Exo 34:28 **4:4** 4:4 Deut 8:3

5 Yaq nqova soqaqape, Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uni ova-
in ndo:go vømøve, sasa mbo-ein, 6 "Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqánek,
atema manqei-te. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
'Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam, manqat ndòzø-eín, qo zapaya. Yaq ndigu sogó-
ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.' "
7 Geté Yesu gembo-qavøiu, "Mbumbukiam-qa Manqat nøme, āv qane-peawáp nqægo,
'Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndø-àwā̃m.' "
8 Yaq vaev-te, ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genø-itú, taqa eqæv kan-
dambá tantáv, neka manqei-manqei ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka gigiap
mbomømboma ate ndægo, ta manqei-manqei-te ndøugu, vø̄e-omat, 9 sasa mbo-ein, "Noqa
megemege-te nqanek, qakeza kha, manqei toqote-lavao, neka voqonó-vizām, yaq
nqanek gigiap ate nqægo, nøtaqá-etoám."
10 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Mòqoqáv qo, Saitan. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-
peawáp nqægo, 'Evezøza-qá iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba
ndégo, toqombó-vizupát.' "
11 Yaq nqova soqaqape, Yesu sège-iváv, vø̄wav. Yaq enzol ezoqam ndozáv, vømømbō-
tøkeem.

Yesu sasae ande ge:ngaz
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Yesu ge-ewag av nqægo, Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-tē ginø-
utøvēm, yaq ndego Gelili plovins-té genøveséz. 13 Geté ndego ambá av nqægo, ekeza
vemiav-tē gemøqōm, Nazalet, geté Kapenaum taon-té genøyág. Ta taon ndøgo, Gelili
kewan avønin-té qagó. Zebulon neka Naftali, tiqá khagua bawan-qá manqeí. 14 Yesu av
ge:matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam
Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, av qæ-ein nqægo,
15 "Ndigu ezoqam, Zebulon neka Naftali manqei-te ndiyage,
ta nakhoa-te ndøgo, ndaola-te ndø-ovøev,
ndøgo Zoden kea yaq-keoqa,
ndøgo Gelili manqei ndimbo-akhayam, bawan vini-ak-qa manqei,
16 ndigu ezoqam, bøivun-te ndiyage, ndigu waev ndøqeivím. Waev kandambaqapé.
Tiqa manqei andé løvøte manqeí. Bøivunín.
Geté ti mokho-te, waev ndøfakhán."
17 Yesu, sasae, ta khøuwa-té ndógo tenøngáz. Ezoqa āv gene-zømesimám nqægo,
"Mòzoqambúz. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín."

Yesu tegi paev ezoqam ande gezømbe-akha
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndógo. Nøme
Saemón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Pitá. Neka nøme, Endlú. Voe ndø-ogiát. Zapa
ndógo, nginik ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe. 19 Yaq Yesu gezø-ein,
"Vøndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím." 20 Yaq até
gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.
21 Yaq até ge-ewát, ndøgeg-te ndøgo, evenap menas nøme vø̄zømet, Zēms neka Zion.
Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám, eve namba. Voe ndøkhakheinumát.
Yaq Yesu gèzø-akhá. 22 Yaq ndigu evenap menas, ndaføyambá, sègeqá. Eve sège-ivøvém,
khagua-te, Yesu vømbō-paevem.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat
(Luk 6:17-19)

4:6 4:6 Psa 91:11-12 **4:7** 4:7 Deut 6:16 **4:10** 4:10 Deut 6:13 **4:12** 4:12 Met 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20
4:15 4:15-16 Isa 9:1-2 **4:17** 4:17 Met 3:2; 19:27

23 Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vøe-
zømesimat. Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té zømbe-
manqatát, neka ezoqa enqoni bugug vinivinimba vøkhakheinøvemat. 24 Teqa manqat,
sège-panqavøém. Qámbá. Ambá ta-mba ndøgo, Gelili plovins-te mbā, geté até Silia
plovins-té-a, ate ndægo, sège-panqavøém. Yaq ezoqa ate gi:goam, enqoni qazøgoam,
te-te ndégo tinø-upøgimám. Enqoni bugug vinivinimbá. Nøme nqosøgeap kandakanda
zøgoám neka nøme nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Nøme ndigu gèzø-qanøvøemám,
neka nøme kha vøzø-wauwauwam. Yaq Yesu gèkhakheinøvemám. 25 Ezoqa kandambá
gimbopavam. Nøme, Gelili plovins-ák, neka nøme vemiav-ten-manqei-ák neka nøme
Zelusalem taon-ák, neka nøme Zudia plovins-ák. Neka nøme Zoden kea yaq-keoqá
gindu-okhoám.

Yesu ezoqa manqei poyat-te ge:zømesimat

5

5:1-7:29

1 Yesu ezoqa kopoav-qape gezømet, te-te gindupindam, yaq manqei poyat-té
genøqavíg, vømøqom, neka tegi paev ezoqam vømbō-qonav.

Gekha ezoqâm ndigu, khanakhanakh ndøzøgo
(Luk 6:20-23)

2 Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein,
3 "Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-qa megemege-te, ande khakha-mba ndigu,
khanakhanakh mbá giabitigú.*
Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu.
4 Ezoqa mutøkhop ndiwaniap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, Mbumbukiam tiqa mokho-te ndòkhakheinám.†
5 Ezoqa ekeza iz eqawatav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, manqei-qape tiqa ndígu tógoát.
6 Ezoqa matev eqeieqei-te, ande ifin me ndøzømbe-viti neka ande ibøkha naq me
ndøzømbe-papat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, Mbumbukiam ndòzø-etoám, ate vøzó-ewēz.
7 Ezoqa tanakh matev ndøzøgo, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, Mbumbukiam tanakh matev ndòmbogoát ti-te.
8 Ezoqa tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam ndó-ometám.
9 Ezoqa sambi matev ndikhakheinam, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, Mbumbukiam ndigu ekeza nakhei mé:zæb.
10 Ezoqa ndigu matev eqeieqei zapaya, ngiæzoat matev-te ndiyage, ndigu
khanakhanakh mbá giabitigú.
Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu.
11 Unimanqatín. Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa no zapaya tingenøzotat
neka yage tizøngi:tat neka khavozam manqat vinivinimba timanqatat, zoqa yaq-te.
12 Até Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám-a, ibugukhokhof giyageapam, āv tini-
ngiæzotám. Yaq nakémbá, zo gèkhóum neka khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. Zapa
ndógo, yan-te nqo:go, zo yaq-fia kandambaqape ndøzømbó-keoge."

4:23 4:23 Met 9:35; Mak 1:39; Kel 10:38 **4:24** 4:24 Mak 6:55 **4:25** 4:25 Mak 3:7-8 **5:3** 5:3 Isa 57:15 * **5:3** 5:3 Ndígu tini-manqaté, ndi:zøtezat av nqægo, ekeza mokho-mba, kopømba mbaîn eqeieqei tiyagat, geté Mbumbukiam-qá tøke bezøgó. **5:4** 5:4 Isa 61:2-3; Veve 7:17 † **5:4** 5:4 Ndígu tini-manqaté, ndigu ekeza manqa-zapa zapaya ndi-eivumit neka Mbumbukiam-te tiqambuz. Yaq Mbumbukiam gezøtøké. **5:5** 5:5 Psa 37:11 **5:6** 5:6 Isa 55:1-2 **5:10** 5:10 1 Pita 3:14 **5:11** 5:11 1 Pita 4:14 **5:12** 5:12 2 Chr 36:16; Kel 7:52

Ngalam neka waev, taqa yaya etæ manqat (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Zo manqei-qape ezoqam-qa mokho-
te, andé ngalám. Geté ngalam mokhov tømømbo-navøem, yaq nqawa áv kiní-ngalam-
mokho-mba-ēz? Nakhoa mbaín. Soqóqousám. Yaq ezoqa segé-tokhonøvemát.
14 Neka zo nqanek manqei-qape-te, andé wáev. Gèmbo-mataváp. Taon manqei poyat-
te toːgoat, kopømba mbaín tøkhonawat. 15 Neka ezoqa lampa gimagemɨn, yaq ndigu
ambá av nqægo, ndis moːkhafuzimɨ̄n. Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøemín.
Yaq ezoqa ewaqape, khoev mokho-te tuːgoat, waev sugumú-ndapét. 16 Yaq zo até
kopó. Zoqa matev andé waev me betekháev, ezoqam-qa megemege-te. Yaq ndigu zoqa
matev eqeieqei tiqeivat, ndigu Mbumbukiam-qá iz ndǿ-eqatát, ndego zoge Zøve, yan-te
ngoːyage.”

Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te

17 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Zo ndømatàvā̆p av nqægo, no Mozes-qa
guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat nqagim-
qa nøgeavūn. Av taoká. No ambá av nqægo, tiqa manqat nqagim-qa nøgeavūn. Geté
no nqánek qategeavún: Tiqa manqat tàbete-unimanqatín. 18 No unimanqatín nqazø-
manqate. Yan neka manqei-qape bugukhokhof móːnavøém. Geté Mbumbukiam-qa gu-
guna manqat mokho-te, peawap-qase o iz-zapa-qase naqanøká gemǿ-navøemák. Ndøgo
até gégoát, atema matev ate ndægo vømú-fakhanām, av bugukhokhof geː-ein. 19 Yaq
nakémbá. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qase tenqawa,
até ndøgó-a, manqat khapelavøqase mba tøgoat, neka ezoqa nøme matev av nqægo
vøe-zømesimāt, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz mbain ezoqam
méːvewát. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat tembopavat,
neka ezoqa nøme matev av nqægo vøe-zømesimāt, ndego Mbumbukiam-qa Megeat
Matev mokho-te, iz kandambaqape mbógoát. 20 No nqazø-manqate: Zoqa matev
eqeieqei, ndigu Felisi neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa matev
eqeieqei løvupøteav tøgoat, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te zomǿ-
ozák.”

Qaqa-qa yaq-te (Luk 12:57-59)

21 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Zo mɔ̀zøte-zøtéz, Mozes-qa guguna man-
qat, nigi atanakha-zapazapa-za qazøfakhan, āv qane-eín nqægo, ‘Ezoqa pakhapakha
zøkhanèā̆m. Gekha ezoqām ndego, ezoqa pakhapakha tekhana, ndego manqa ovøyam-
té geabenø-itán.’ 22 Geté no nqazø-manqate: Ti-mbá tiuká ndigu, manqa ovøyam-te
timøwanim, ndigu pakhapakha sa ndikhanæ. Geté até ndegó-a, gekha ezoqām ndego,
ezoqa nøme-te qaqa ndømbogo, manqa ovøyam-té gemǿ-itán. Neka gekha ezoqām ndego,
ezoqa nøme-te naqei telouzat, ndego manqa ovøyam kandambaqape-té gemǿ-itán. Neka
gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme bianav ndeːvewe, ndego yà beto-feaiwát. Soqaín
ndøgo, Mbumbukiam gøinam-te temø-ogiu. 23 Yaq nakémbá. Qo Mbumbukiam-te, etoam
matev gone nonqo lou-qase-te, etoam matev-qa toqogoat, yaq qo qombō-matøvēm,
av nqægo, ezoqa nøme qaqa ndømbôgō qo-te, 24 yaq qo gigiap sègekhæ-iváv ndøgo.
Yaq soqotøkhǽ-qaváq, ndego ezoqam namba manqat vozomǿ-khakheinømēm. Yaq
tozotumu-khakheinømem, Mbumbukiam-qa khoev-te, até khæ qóveséz, etoam matev
voqomøgō.
25 Gèmbo-mataváp. Qo ezoqa nøme-te moni ndiqambo-løfoke, yaq ndego qo manqa
ovøyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vɔ̀kho-khakheinám, te namba, ate av-té

5:14 5:14 Zion 8:12; 9:5 **5:15** 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** 5:16 Ef 5:8-9; 1 Pita 2:12 **5:17** 5:17 Lom 3:31 **5:18** 5:18 Luk 16:17; 21:33 **5:19** 5:19 Zems 2:10 **5:21** 5:21 Exo 20:13; Deut 5:17 **5:22** 5:22 1 Zion 3:15 **5:23** 5:23 Mak 11:25

nakhoa-te tøzøte-apet. Soqaín ndøgo, ngenek ezoqam qo manqa ovøyam megeat-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vóvē, ndimbula-te sasa ndø-utøqēm. 26 No unimanqatín nqataqa-manqate. Qo ndøgo naqanøká qotøndøkhæ-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgū."

Mambe okho matev-qa yaq-te

27 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo mòzøte-zøtéz, Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, 'Qo nøkenøkem matev ndøngì:wát.' 28 Geté no nqazø-manqate: Ta-mbá taoká ndøgo. Geté gekha ezoqām ndego, sævam sa tewawam, neka poev vømbówāv, ndego nqova-te, mambe mòndømbogó, nøkenøkem matev vōngiu.
29 Yaq nakémbá, qoqa nakeamo bøi, manqa-zapa-te tø-ituq, gèkhofá. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tøqa-navøem, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, Mbumbukiam qoqa kha ate ndægo gøinam-te sa tumu-ogi.
30 Yaq qoqa nakeamo zenda, manqa-zapa-te tø-ituq, gèkepáz. Yaq qó-ogí. Kha kopo sa tøqa-navøem, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, qoqa kha ate ndægo gøinam-te sa tømuwav."

Sakhei zøuvis-qa yaq-te
(Met 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Mozes-qa guguna manqat mokho-te, manqat nøme āv qane-eín nqægo, 'Gekha ezoqām ndego, zas ivøve-qa tegoat, ndego sakhei zøuvis pepa bepeawám, bembō-etoam.' 32 Geté no nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, getē ndugu mambe okhoeāv, ndego nøkenøkem ngi:wat matev neka mambe matev-té gunóvé, ndugu. Neka gekha ezoqām ndego, sævam av nguigu tu-oki, ndego mambe mé:wáv, tu namba, neka nøkenøkem matev vóngiū."

Unimanqatin manqat manqate-qa yaq-te

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Até nqanék-a, zo mòzøte-zøtéz. Mozes-qa guguna manqat, nigi atanakha-zapazapa-za qazøfakhan, āv qane-eín nqægo, 'Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te qoqove, betaqambèpā. Geté vòmatanám, av Evezøza qoqombøe-ein.' 34 Geté no nqazø-manqate: Ta-mbá taoká ndøgo. Geté zoqa manqat, unimanqatin mba begó. Zo Mbumbukiam-te zenda ndø-eqàgĭm neka yan-qa iz ndøvèwā́m, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo. Zapa ndógo, yan Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Ndego ndógo teno:qomát, manqei-qape ndo:kawaevat. 35 Neka zo manqei-qape-qa iz ndøvèwā́m, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo. Zapa ndógo, manqei-qape, Mbumbukiam-qá zenda tokhotapak awam nonqó. Neka zo Zelusalem taon-qa iz ndøvèwā́m, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo. Zapa ndógo, Zelusalem, Mbumbukiam-qá taón, ndego Kawa Ezoqam Kandambaqape. 36 Neka ndømanqàtē, av nqægo, noqa kawa yà besoqá, noqa manqat unimanqatinteav tøgoat. Zapa ndógo, até nqanek matev-qasé-a, qo kopømba mbaín toqogo, qoqa kawa-te izum kopo toqo-enend, tiqapaqez o vøqákisēz. 37 'Ya' tozo-manqatat, yaq 'ya' begó. 'Mbain' tozo-manqatat, yaq 'mbain' begó. Matev nøme tozogoat, zøkeza manqat bazaføgakh etoam nonqo, ndøgo nqova soqaqape-té qando-okhó."

Yaq-fia tawat-qa yaq-te
(Luk 6:29-30)

38 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo mòzøte-zøtéz, Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, 'Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-qa bøi tepusua, até ndegó-a, yaq teqa bøi bèmbo-pusuaném. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqam-gi

---

5:27 5:27 Exo 20:14; Deut 5:18 **5:29** 5:29 Met 18:9; Mak 9:47 **5:30** 5:30 Met 18:8; Mak 9:43 **5:31** 5:31 Deut 24:1-4; Mak 10:4 **5:32** 5:32 1 Ko 7:10-11 **5:33** 5:33 Deut 23:21; Lev 19:12; Num 30:2 **5:34** 5:34 Isa 66:1; Zems 5:12; Met 23:22 **5:35** 5:35 Isa 66:1; Psa 48:2 **5:38** 5:38 Exo 21:24; Lev 24:20; Deut 19:21

khayam tekhaozo, até ndegó-a, yaq khayam bèmbo-khaozonám.’ 39 Geté no nqazǿ-manqate: Ezoqa manqa-zapa tego qo-te, qo yaq-fia ndɔ̀tɑ̃. Gekha ezoqām ndego, nakeamo tømøi teqatøkub, yaq até yogea tømǿi-a betaqā-tøkub. 40 Neka ezoqa nøme, qo manqa ovøyam-te teve, neka qoqa ndabua-qase ndape-qa vǿgoāt, yaq qo ndego até qoqá ndabua sekeqapé-a, soqombó-etoám. 41 Neka ezoqa tetøpøtaq, teqa gigiap ande av 1 kilomita ndægo toqombo-eqa, yaq qo 2 kilomita qombó-eqá. 42 Ezoqa gigiap-qa teqaviam, o av teqambe-ein nqægo, ‘Gigiap sætøkhændāp. Nango ndɔ̀taqa-etoām.’ Yaq qo sègembo-etoám.”

Ni kuku binigú, nigi qaqa ezoqam-te (Luk 6:27-28, 32-36)

43 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mɔ̀zøte-zøtéz, ezoqa āv gini-manqaté nqægo, ‘Qogi ezoqam-te, kuku betaqagó. Neka qogi qaqa ezoqam, qozǿ-sanqawupát.’ 44 Geté no nqazǿ-manqate: Zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka gèzø-guligulím, ndigu zo yage føgakh-qape ndizø-etoam. 45 Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo unimanqatin Mbumbukiam-gí nakheís. Zapa ndǿgo, até zogé Zøvé-a, ndego yan-te ngo:yage, teqa matev kopó. Ndego khøuwa waev, ezoqa eqeieqei neka soqøsoqa, sùguzumbu-etoám, neka ndego qæ ndēzɔ̄-ētōām, ndigu matev eqeieqei ndigu neka ndigu matev soqøsoqa ndigu. 46 Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo, yaq zo Mbumbukiam-te gekha yaq-fia zomǿqeivɨ̄m? Yaq-fia zomǿ-qeivimák. Gèmbo-mataváp. Até teks moni upøgim ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat paeveav ndigu, ndigu kuku ndøzɔ̂gó, gekha ezoqa nøme-te, ti-te kuku ndøzøgo. 47 Neka gê, zogi zøfuap mba ndozozø-khanakhanakhat, yaq zo matev vini tozógo? Av taoká. Até bavokho-ák-a, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, ndigu matev kopo ndøgó. 48 Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndaføyamba-qapé. Yaq até zó-a, ndaføyamba-qape āv tøne:gó.”

6

Ezoqam tøkeam-qa yaq-te

1 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Aiyá qagó. Matev eqeieqei tozo-matønumat, kopømba mbaín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te tozogoat, yaq ndigu zoqa matev tinɨ̄qeivāt. Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo yaq-fia zomǿ-ndapemák, zoge Zøve-te, ndego yan-te ngo:yage. 2 Zo gigiap-av ezoqam tozozø-tøkeat, yaq zo ezoqa ewaqape-te me:khambùvǎp, taqa yaq-te, av khavozam ezoqam guliguli khoev-te o nakhoa-te gi:goatun, yaq ezoqa tiqa iz vøzømbé-eqatāt. No unimanqatín nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia mɔ̀ndømu-ndapém. Nøme gemǿ-ndapemák. 3 Geté gigiap-av ezoqam toqombo-tøkeat, yaq qoqa yogea zenda bete-otèvā̆t, matev ndøgo, qoqa nakeamo zenda ndoqote-matanam. 4 Gigiap khonoam-té qanø-etoám. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndɔ̀qa-etoám.”

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te (Luk 11:2-4)

5 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tozo-guligulimat, zo matev ndɔ̀gɔ̋, av khavozam ezoqam ndi:matanam. Ndigu tøzømbe-khaneát ndǿgo: Guliguli khoev-tē neka nakhoa-té ginǿ-wanimát, neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndǿguligulimāt, yaq ezoqa tiqa matev vǿe-qeivāt. No unimanqatín nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia mɔ̀ndømu-ndapém. Nøme gemǿ-ndapemák. 6 Geté qo Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, qo khoev mokho-té qanø-oqát, mboqog voqotó-tokazāt, Tat-te sasa qóguligulimāt, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndɔ̀qa-etoám.

5:43 5:43 Lev 19:18 **5:44** 5:44 Exo 23:4-5; Luk 23:34; Kel 7:60; Lom 12:14, 20 **5:48** 5:48 Lev 19:2; Deut 18:13
6:1 6:1 Met 23:5 **6:5** 6:5 Met 23:5; Luk 18:10-14

7 Zo tozo-guligulimat, yaq khokho manqat khapé bezømbe-khouwèvā̃t, av bavokho
ezoqam ndi꞉matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Ndigu ndimatavap,
manqat seke-mba ndimanqate, yaq tigi mbumbuk tĭabezømbe-ewág. 8 Geté zo tiqa ndigu
me꞉qeĭvĭ. Zapa ndøgo, zoge Zøve é-møndæ-otevín, av zo-te mbain ndægo. Zo okhokho-té
qazonømbo-viømemín, taqa yaq-te.
9 Yaq nakémbá, zo āv qane-guligulím, av nqægo:
‘Nigi Tat, qo yan-te nqoqoto꞉go.
Qoqa iz, yà beto-eqawát.
10 Qoqa Megeat Matev bètøndováv ni-te.
Qoqá poev matev mba bambupáev, nqanek manqei-qape-te, ate av-té, yan-te ndimbøe-
paev.
11 Qo nqægo khaiya lou vòni-etoám, av ni lou mbain nqati꞉gu.
12 Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-naváp, ate av-té, ni ezoqa nøme-qa manqa-
zapazapa sa qanimbo-navupatun, ni-te gimatønumatun.
13 Qo ni khamasim-te ndø-àmbā̃m. Geté gĭnitøkeé, ezoqa soqaqape andé vøe-ngiænō.’ ”*
14 Yesu nqanek guliguli manqat gumu-zømesim, yaq nøme āv gezømbe-eín nqægo,
“Unimanqatín. Zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa tøzømbo-navupat, yaq zoge Zøve,
ndego yan-te ngo꞉yage, até zó-a, zoqa manqa-zapazapa segembøé-navøemát. 15 Geté zo
ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó,
zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.”

Lou logemav matev-qa yaq-te

16 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Zo lou logemav matev tozo-gonemat,
yaq zo khavozam ezoqam-qa me꞉qeĭvĭ. Ndigu tiqa bugug, khanakhanakh mbaín sege-
kewagatún, ezoqa nøme vøezøtezīn, ndigu lou logemav matev ndøgōt. No unimanqatín
nqazø-manqate. Ndigu yaq-fia møndømu-ndapém. Nøme gemó-ndapemák. 17 Geté qo
lou logemav matev toqogoat, bugug qósunguzát neka eqeieqei voqó-kewagāt, av qo
oskia ndoqote-keoge. 18 Yaq ezoqa gézøtezák, av nqægo, qo lou logemav matev qōgōt.
Qave mba mé꞉-otév, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev
ndeqeivi, khonoam-te ndìqa-etoám.”

Gigiap møvøyam-qa yaq-te
(Luk 12:33-34)

19 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Zo gigiap qaniqanim khapé bezømbe-
møvòyā̃m, nqanek manqei-qape-te, khotet mba ngiloge, neka nagi mba nqavøtøyam,
neka aqonam ezoqam ngĭ-āqōnām. 20 Geté zo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qanø-
møvøemét. Yan manqei-te ndo꞉go, khotet gemó-logemák neka nagi gemó-vøtøeamák
neka aqonam ezoqam gemó-aqonamák. 21 Matev āv tøzøté-goném. Zapa ndógo, ma
qoqa gigiap qaniqanim ndægo, até qoqa mataváp-a, sa ndógo tógoát.”

Bøi, kha-qá waév
(Luk 11:34-36)

22 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Qoqa kha, waev bøi mbo-etoám. Bøi
eqeieqei tøgoat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. 23 Geté qoqa bøi soqain tøgoat, yaq
qoqa kha ate ndægo bøivun-té qanú꞉goát. Yaq ta waev ndøgo, qoqa mokho-te ndøugu,
ande bøivun me tægoat, yaq bøivun ndøgo, kandambá tantáv.”

6:7 6:7 1 King 18:26-29 **6:8** 6:8 Met 6:32 **6:10** 6:10 Met 26:39; Luk 22:42 **6:12** 6:12 Met 6:14-15; 18:21-35
6:13 6:13 Luk 22:40; Zems 1:13; Zion 17:15; 2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18 * **6:13** 6:13 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Zapa ndógo, megeat matev neka bazaføgakh neka vizap matev, qoqá. Miavmiáv. **6:14** 6:14 Mak 11:25-26 **6:16** 6:16 Isa 58:5-9 **6:19** 6:19 Zems 5:1-3 **6:20** 6:20 Met 19:21; Luk 18:22

Mbumbukiam neka Moni-qa yaq-te (Luk 16:13)

24 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbaín, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nøme ndego, gembó-pøovát. Geté nøme ndego, gembøé-qasi:vát. Nøme ndego, teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nøme ndego, teqa manqat gembó-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te sa tozotumugoat.”

Fofogeap-qa yaq-te (Luk 12:22-31)

25 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqazǿ-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofògeăp, av nqægo, gekha lou o gekha ibøkha zólogāt. Neka kha-qa yaq-te ndøfofògeăp, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumāt. Yage-qa mokho, taoká ndøgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndøgo, ndabua mba toqo-uzumat.

26 Pipisi zøtézømēt. Ndigu avøe gigiap ogekhæmáv, neka gendó-peanemák, lou khoevte vónqeitøvēm. Geté zogé Zøve ndøzøkefé, ndego yan-te ngo:yage. Gèmbo-mataváp. Zo teqa bøi-te, pipisi ùni zøte-løvubám. 27 Ge zô ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín!

28 Neka gekha zapâ, ndabua-qa ndozo-fofogeap? Flawas zøtézømēt, gagayag-te ndiumizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv. 29 Geté no nqazǿ-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbaín, av flawas ndi:gu, tiqa bugug ndækeoge. 30 Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá giní-pakhaéz. Yaq gøinam-té ginǿ-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zøetoám. Yaq ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam zo ndabua gezǿ-uzamāk? Av taoká. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te.

31 Yaq nakémbá, zo ndøfofògeăp, av nqægo, ‘Gekha lou zílogāt?’ neka ‘Gekha ibøkha zí-izumāt?’ o ‘Gekha ndabua zí-uzumāt?’ 32 Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndego mòndæ-otév, zo gigiap av nqægo bèzøgó. 33 Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka teqa matev eqeieqei zombóvawemát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme ate ndægo ndòzø-etoám.

34 Yaq nakémbá, zo ndøfofògeăp, qasun-qa yaq-te, andé gekha matev me ndøfakhān. Qasun-qa viniv qasun mba qó-eqatét. Ság, nqægo khaiya, nqægo khaiya-qa viniv mba toqo-eqatet.”

7

Ezoqam-qa matev gevewat-qa yaq-te (Luk 6:37-38, 41-42)

1 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme ndøvøozòăt. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam zo tevøozo. 2 Av zo ezoqa nøme-qa matev ndøzøte-gevewat, Mbumbukiam zoqa matev āv tené-geveá. Neka av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo āv tezømbé-geveám.

3 Gekha zapâ, qafu-qa bøi-te kupuk-qase ndoqoqeivi, getē tae-qape ndøgo, qakeza bøite nandaqa-genøe, qo qeivupāv? 4 Gekha zapâ, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘No kupukqase, bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqāĭv,’ getē qakeza bøi-te, tae-qape nandaqa-genøe? 5 Qo

6:25 6:25 Filip 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7 **6:26** 6:26 Met 10:29-31; Luk 12:6-7 **6:29** 6:29 1 King 10:4-7; 2 Chr 9:3-6 **6:32** 6:32 Met 6:8 **6:33** 6:33-34 1 King 3:11-14; Psa 37:4, 25; Lom 14:17 **7:1** 7:1 Lom 2:1; 1 Ko 4:5; Zems 4:11-12 **7:2** 7:2 Mak 4:24

khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqólív, tae-qape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewāg. Yaq váev, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndøugu, toqoliv."

Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat sa ndi:vøngi:wat

6 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Mbumbukiam-qa gigiap mbomømboma gaqo zø-èto̱ám. Ndigu segendó-qambúz, zo vófoqobām. Neka gigiap fia kandakanda bøsik-te ndønqàgím. Ndigu segé-tokhonumát."

Mbumbukiam-te viam-qa yaq-te (Luk 11:9-13)

7 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndòzø-etoám. Gèváo. Yaq zo ndòzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndòzø-mboqozó. 8 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ndeviam, ndego ndòndáp. Neka gekha ezoqām ndego, ndevao, ndego ndòqeív. Neka gekha ezoqām ndego, mboqog-te ndekhaneam, ndego mboqog ndòmbo-mboqóz.*

9 Gê, zo mokho-te, ezoqa nøme, ekeza nakhasam lou-qa temboviam, ndego nandi mbó-etoām? 10 O gê, ndego wazeam mbó-etoām, zongøyam-qa temboviam? Av taoká. 11 Zo manqa-zapazapa-us ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis, gigiap eqeieqei etoam mòzøte-zøtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage, gigiap eqeieqei nøme mba zømbó-etoám, gekha ezoqām ndigu, timbo-viømemat."

Ezoqa nøme-te matev eqeieqei gone-qa yaq-te (Luk 6:31)

12 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha matēv ndøgo, zo ndøzøpoev, ezoqa tizø-matønumat, zo matev āv tozozømbé-matønumát. Manqat ndøgo, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, taqa mokho nqánek."

Nakhoa menás, nøme khandi-té, neka nøme soqaqape-té (Luk 13:24)

13 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Mboqog khapelavøqasi-té qanø-óz. Zapa ndógo, mboqog kandambaqapi neka nakhoa vøndæv, soqaqape-té qanømá. Ta nakhoa vøndæv-te ndøgo, ezoqa kopoáv ndi-okho. 14 Geté mboqog ndigu, khandi-te ndimboqozoat, khapímbá, neka nakhoa ndøgo ndøløwe, føgákh. Neka ezoqa khapímbá, ta nakhoa ndøgo ndiqeivi."

Khavozam ezoqam-te, yà bizio-feanoát (Luk 6:43-44)

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Khavozam ezoqam-te, ndigu ekeza kha Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndivewe, zo gò:feazoát. Ndigu andé sip nanak me nde-okhó, zo-te. Geté tiqa mokho-te ndøugu, ndigu andé gaqo khobokhobós. 16 Zo matev mba zozóqeivát. Yaq søzøté-zøtezát, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam tipøtigú-a. Gê, bøning fakiafakia-us-te, kopømbâ, nanga mbomømboma, kopømba ande av gleips ndi:gu, toqo-løvus? O kopømbâ, khouwe-khouwe-te ndøgo, fig nanga toqo-vingisam? Kopømba mbaín. 17 Tae eqeieqei, nanga eqeieqei ndóviám. Geté tae soqain, nanga soqøsoqa ndóviám. 18 Tae eqeieqei, kopømba mbaín, nanga soqøsoqa tøviam. Neka tae soqain, kopømba mbaín, nanga eqeieqei tøviam. 19 Gekha tāe ndøgo, nanga eqeieqei vi:pøteav ndøgo, gébouím. Yaq gøinam-té ginó-nqagimém. 20 Yaq matev até kopó. Zo ndigu ezoqam-qa mokho tozo-qeivimat,

---

7:7 7:7 Mak 11:24; Zion 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** 7:8 1 Zion 3:22; 5:14-15 * **7:8** 7:8 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqapé teqa bawan-te toqomø-oq. **7:11** 7:11 Zems 1:17 **7:12** 7:12 Met 22:39-40; Lom 13:8-10 **7:15** 7:15 Met 24:24; Kel 20:29; 2 Pita 2:1 **7:16** 7:16 Gal 5:19-22; Zems 3:12 **7:19** 7:19 Met 3:10; Luk 3:9; Zion 15:6 **7:20** 7:20 Met 12:33

yaq zo søzøté-zøtéz, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqām, ó, khavozam ezoqām.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ti-mba ndigu timø-óz, ndigu Tat-qa poev ndimbopaev
(Luk 13:25-27)

21 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Zo ndømatàvāp, av nqægo, ezoqa ewaqape ndigu no Evezøza Evezøza-qa ndinø-akhayam, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sugumū-ōz. Av taoká. Ti-mba ndígu timø-óz, ndigu noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngoːyage. 22 Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ezoqa kopoáv, āv ginømbé-manqatát nqægo, ‘Evézøza. Evézøza. Qoqa iz-te, ni Mbumbukiam-qá Manqat nivevezumám, neka nqova soqøsoqa vōi-ngeasumam, neka umingiap matev kopoáv qeimatønumam.’ 23 Geté yaq no ndigu āv qazømbé-qavøitát nqægo, ‘No zo nøtenøtenák. Mòzozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam.’ ”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat
(Luk 6:47-49)

24 Yaq Yesu manqat nøme geːzømas, gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, noqa manqat te-ewag neka vømbópavāt, ndego matavap loloakh ezoqám. Ndego andé khoev manqei føgakh-té genøwév. 25 Yaq qæ neka khamøe-qape qandowav, neka vøndō-khouwa, sògoqatá. Geté ta khoev ndøgo nqoeveáv. Zapa ndógo, manqei føgakh-té qawevám.
26 Geté gekha ezoqām ndego, noqa manqat te-ewag, yaq paeveāv, ndego matavap loloakh mbaín. Ndego andé khoev ndivind-té genøwév. 27 Yaq qæ neka khamøe-qape qandowav, neka vøndō-khouwa, sògoqatá. Yaq ta khoev ndøgo gèkhawá, vō-evøvøem.”

Ezoqa Yesu-qa manqat-qa yaq-te nqova qazøndaf

28 Yesu nqanek nømendim manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Mbøni zølév. 29 Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesimám. Ambá av nqægo, av tigi guguna manqat nømendim ezoqam giːzømesimam.

8

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Yesu manqei pøyat-te gendovis, yaq ezoqa gèmbopavát. Ezoqa kandambá. 2 Yaq nqáe! Kha sisi-us ezoqam tendováv ndógo, ekeza kha, Yesu-qa megemege-te, manqei vøelavao, sasa mbo-ein, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”
3 Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbō-ein, “Nqanôpoév. Qo vò-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.
4 Yaq Yesu āv gembøe-eín nqægo, “Nqáe! Qotøndé-ewāg. Ezoqa nøme zò-eĭn, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonóqáv, bemōqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vōgo, av Mozes gezømbe-ein. Yaq ezoqa tĭabiti-zøtéz, av nqægo, qo mòqo-eqeieqei-éq.”

Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Luk 7:1-10)

5 Yesu Kapenaum taon-te geme-on, yaq Lom nakhag kawa ezoqam ndováv, vømbōviam, 6 “Evézøza, noge sasae ezoqam enqoní. Khoev-té gegó. Sègebuvít. Ndego kha khokhokemáv, neka nqosøgeap khàpe mbøe-khouwév.”
7 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Notøndónáv, ndego vøe-khakhæv.”

7:21 7:21 Luk 6:46; Zems 1:25 **7:23** 7:23 Psa 6:8; 2 Tim 2:19 **7:29** 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32 **8:4** 8:4 Lev 14:1-32; Met 9:30; Luk 17:14

8 Geté ndego nakhag kawa ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Av taoká. No ezoqa eqeieqeí
mbá, noqa khoev-te toqotøndo-oq. Geté manqat mba qó-eín, yaq noge sasae ezoqam
segé-khakhæv. 9 Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gú. Neka no mokho-te, nakhag
ezoqam mu:gú. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vøqāv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa
nøme tæmbo-ein, ‘Mòqotøndoqāv’, yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam
tæmbo-ein, ‘Mòqo-matanām, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*
10 Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego nqova ndafe kandambá, neka ezoqam ndigu
gimbopavam, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan
mokho-te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge:-unimanqatinat.
11 No nqazø-manqate: Vaev khøuwa-te, ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sinińm
gindúzáv. Ezoqa kopoáv. Ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop namba mé:qonáv,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape vógonēm. 12 Geté
ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ambā teqa Megeat Matev
mokho-te ti-ozin, ndigu bavokhó ginó-nqagevém. Bøivun-té. Yaq tí-eivumát ndógo, neka
khaya vóvivisumāt.”
13 Yaq Yesu ndego nakhag kawa ezoqam gembo-ein, “Soqóqaváq. Matev āv
tønéfakhán, av qo qoqote-unimanqatin.” Yaq até ta khøuwa iz-te ndøgo, tege sasae
ezoqam enqoni tòmbøe-navøém.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Yesu Pita-qá khoev-té genøwáv. Yaq ge-on, tu-omét ndógo, Pita-gu zimpuka, ngusu
tatas enqoni mbovität. Venanqei nonqo-té gubuvám. 15 Yaq Yesu pingim mbogeá. Yaq
enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, lou vømbōta.
16 Yaq qakhagus ndøgo, nqova soqøsoqa-us ezoqam kopoáv, Yesu-té gindu-upøgím. Yaq
nqova soqøsoqa gèngeasám, ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Manqat mba ndømanqatám,
gengeasam. Neka ezoqa ate gi:goam, enqoni qazøgoam, vøkhakheinøvem. 17 Yesu av
ge:matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam
Aezaya ibugukhokhof ge-ein, møndø-unimanqatín. Av gene-eín nqégo,
“Ndego niqa nqosøgeap møndøndáp neka enqoni vønī-evøzam.”

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te
(Luk 9:57-62)

18 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa kopoav gezømet, gimbo-waniapam, ndego ekeza paev
ezoqam āv gezømbe-eín nqégo, “Kewan yaq-keoqá qazinó-qantáv.” 19 Yaq Mozes-qá
guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv, vømbō-ein, “Nøméndim ezoqam. Qo ande
āv khoqoté-okhoāt, no até nøtaqá-pavát.”
20 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gèmbo-mataváp. Gaqo lozokhak, sømbiam
nonqo, manqei nqa ndøzôgó neka pipisi viviap ndøzōgō. Geté Ezoqam-ge Yo khoev
mbaín, te:sømbimat, pusa vóe-tayāt.”
21 Neka ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat
bàtøkhæ-otáv.”†
22 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu,
gipakhaez.‡ Geté qo, no qonøndó-páev.”

---

* **8:9** 8:9 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Yesu ta enqoni ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv. **8:11** 8:11 Luk 13:29 **8:12** 8:12 Met 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** 8:17 Isa 53:4 **8:20** 8:20 2 Ko 8:9 **8:21** 8:21 1 King 19:20 † **8:21** 8:21 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimateáv, as ndógoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndógo tenegoám, eve tembøe-nanim. ‡ **8:22** 8:22 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndígu tøne-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu.

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Yesu khagua-té genøketáo. Yaq tegi paev ezoqam gèmbo-paevém, vōguv, kewan
yaq-keoqa sasa ndøqantav. 24 Giqantavat, anana-mba møndu꞉bøen, mbe-qape tāndōfeā.
Kandamba tantáv, khagua sasa ndøngetøyam, ambá vō-qambuanemɨn. Geté Yesu até
gebuvám. 25 Yaq tegi paev ezoqam, gèti꞉nám, vōsuzam. Yaq gimbo-einim, “Evézøza.
Qonítøké. Ni avønín zígeón.”
26 Geté Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapâ, zo møe ndozogo? Zoqa unimanqatin
Mbumbukiam-te khapémbá.” Yaq Yesu gè-ität́n. Yaq até gendego, khamøe ndøgo,
vōfegimam-a, vōvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq ndøgo sègevøitáv. Manqeí
sege꞉veát.
27 Yesu av ge꞉matanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam nqova ndafe kandambá, neka
ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek gekha ezoqâm? Ɛ̄, até khamøe fegim neka khamøe
vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

Yesu ezoqa menas, nqova soqøsoqa gezø-ngeasam
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Yesu paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqa gimøqa, yaq Gadala manqei-te ndøgo,
ezoqa nqova soqøsoqa-us ndozáv. Menás. Nandi nqa-té gindu-fakház. Ta nandi nqa-
te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Nginik ezoqa menas, bazaføgakh kandambá neka
møe-ús. Ezoqa nøme ta nakhoa-te ndøgo okhomáv. 29 Yaq Yesu gi-ometam, āv gini-
akhaemám nqægo, “Mbúmbukiam-ge Yo! Qo ni gekha gone-qa qonígu? Qo ndakin ni
nqosøgeap etoam-qa qotøndóqav? Ta khøuwa ndøgo khantøzateáv. Zuá!”
30 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen mòndø-vagimám. Kopoav-qapé. 31 Yaq nqova
soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ngeandam-qa toqogoat, yaq bøsik-qá mokho-té qanø-
khofotán.”
32 Yesu gezø-ein, “Mòzozáv.” Yaq nqova soqøsoqa, sègefakház, ezoqa menas-qa mokho-
te gu꞉goam, bøsik-te vømō-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te vømō-
geonim.
33 Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøín. Vemiav-té ginøbøín. Yaq
ezoqa emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, qafakhan. Até ndøgó-a, vøzømbē-votot,
matev av ezoqa menas qazømbe-fakhan, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam. 34 Yaq
ezoqa ewaqape, vemiav-te gigoam, Yesu omete-qa ndøgoám, vøndōzav. Matev giqeivim,
qafakhan, yaq āv gimbøe-viømém nqægo, “Niqa manqei ambá qo-ivavɨ́n.”

9

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbō-evøzam
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vōsøkuzim, Gelili kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav,
ekeza vemiav-te vømōqa. 2 Ezoqa Yesu gi-ometam, yaq kagi ezoqam ndondafém.
Kumøkuma-té gindu-ndafém. Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam,
āv gembøe-eín nqægo, “Ati. Ndøfofògeāp. Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém.”
3 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, teqa manqat giyogem, ekeza
mokho-mba āv ginibondát nqægo, “Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qá iz ndøngi꞉tít.
Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”
4 Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi꞉matavupat. Yaq gezø-ein, “Gekha zapâ, zoqa
mbøni-te matavap soqøsoqa nandozombo-matavupit? 5 Gê, gekha manqât ndøgo, føgakh
mbain? Ndógò, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-
navøēm,’ o ndógò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-ität́n, neka okho vōngaz’? 6 Geté no ndakin

8:24 8:24 Psa 4:8 **8:26** 8:26 Met 14:31; Psa 89:9 **8:29** 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 **9:1** 9:1 Met 4:13 **9:4** 9:4 Luk 9:47; Zion 2:25 **9:6** 9:6 Zion 17:2

nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambôgó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te."

Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam, āv gembøe-eín nqǽgo, "Mòqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav."

7 Yaq ngenek ezoqam, gè-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøwav. 8 Yaq ezoqa nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøgoném neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Ndigu mòndø-matøvemém, ezoqa bazaføgakh Mbumbukiam zø-etoám, matev av nqægo timatønumat.

Yesu Metiu gembo-akha (Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teqa iz Metiú. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu āv gembøe-eín nqǽgo, "No qonøndó-páev." Yaq Metiu até gendego, gè-itán, neka vømbōpaev.

10 Taqa zita-te, Yesu Metiu-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, mòndøgoám. Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me:qonavát. 11 Felisi ezoqam nqanek matev giqeivim, yaq ndigu Yesu-gi paev ezoqam, āv gizømbe-bevǽp nqǽgo, "Gekha zapâ, zoge nømendim ezoqam, teks moni upøgim neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, lou ngiloget?"

12 Yaq Yesu nqanek manqat ge-ewag, gezø-ein, "Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam. 13 Zo manqat nøme-qa mokho vømezøtéz, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap. Manqat nqánek, 'Mbumbukiam ge-ein: Noqa poev kan-dambaqape nqánek, tanakh matev. Ambá ndøgo, ezoqa søvakha gigiap tindu-løvusumat no-te.' "

Yaq Yesu sasa zø-ein, "No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavūn. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavún."

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem (Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Khøuwa nøme, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-té ginduzáv, vømbō-einim, "Gekha zapâ, ni neka Felisi ezoqam lou logemav matev qeigoatun, getē qogi paev ezoqam gonemāv?"

15 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, "Ge zô ndozo-matavap, ezoqa sæva te-okɨ, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbâ, mutøkhop ndøwanim, ndego ti namba te:goat? Av taoká. Kopømba mbaín. Ndigu khanakhanakh zǿ-asøtáv. Geté khøuwa ndòfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-okɨ, ndòndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ndǿgo tinígoát.

16 Ezoqa kopømba mbaín, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te to:tøke. Matev av nqægo, mokho mbaín. Zapa ndǿgo, ndabua toqosunguz, yaq ndabua ndak-inak segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømǿ-khouwév.

17 Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndǿgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vǿqouvøēm, neka søvakha ngusum vǿsoqoēz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz. Yaq waen neká ngusum, qanimáv, segégoát."

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v (Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Yesu Zion-gi paev ezoqam namba, ate av-té manqat gi:manqatam. Yaq Zu kawa ezoqam tendoáv ndǿgo, teqa megemege-te katuk vømøkui, gembo-ein, "Nogu yu

9:11 9:11 Luk 15:2 **9:13** 9:13 Met 12:7; Hos 6:6 **9:14** 9:14 Luk 18:12

ndakin ndønaním. Geté vøndoqáv, zenda vømbøeve. Yaq kopømbá tukhandi꞉v.” 19 Yaq
Yesu gè-ität́n, ekeza paev ezoqam namba, vømbō-paevem.
20 Yaq ate av-té nakhoa gi꞉geveat, sævam tunduwáv ndógo. Ndugu kouk mbowavám.
Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam tuélv, kouk qambowavam. Yaq Yesu-qá zita-té
gunduwáv, neka ndabua ov-qase vømbō-khanaz. 21 Ndugu ekeza mokho-mba āv guni-
matøvém nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sǽ-eqeieqei-én.”
22 Yesu gendoqambun, ndugu vō-omet, gumbo-ein, “Ngólam. Qo ndøfofògeăp. Qoqa
unimanqatin nandav, tøkhakheinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngunuk sævam, sège-
eqeieqei-év.
23 Yaq Yesu Zu kawa ezoqam-qa khoev-te gemøfakhan, vømō-on, pøinda khambøyam*
ezoqam ndøzømét. Neka ezoqa kandambá giwambupam. Tiqa manqa feazu gèzømbo-
eqavát. 24 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo mòzofakház. Ngunuk mbasønakam nanimateáv.
Gèbuvít.” Geté ndigu gèvøngi꞉nám. 25 Yaq ezoqa ate gi꞉goam gumu-nataz, Yesu tène-ón,
ma mbasønakam gui-veam ndøgo, zenda vømbōgea. Yaq mbasønakam, sègendo-suzám,
vō-itan.
26 Yaq manqat ndøgo, Yesu av matev ge꞉matanam ndægo, sège-panqavøemát, ta
manqei-te ate qægoam.

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

27 Yesu ta manqei nqanek ge-ivav, yaq nakhoa ge꞉geveat, bøi waev mbain ezoqa
menas, sègembo-pavát, gimbo-akhaem, “Déivid-ge Zeo. Ni tanakh gïnigú.”
28 Yaq Yesu khoev-te gemøfakhan, gemø-on, ndigu ezoqa menas até gembopavát.
Yaq gezø-ein, “Zo mozó-unimanqatinim, av nqægo, no bazaføgakh nqanôgō, zoqa bøi
tækhakheinam?”
Yaq gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni mòi-unimanqatiním.”
29 Yaq Yesu até gendego, bøi vøzō-khanøzam, gezø-ein, “Matev sà bezøfakhán, av zo
qazøte-unimanqatinim.” 30 Yaq bøi sègezø-eqeieqei-ám. Geté Yesu ndigu gègugúb, gezø-ein,
“Zo ezoqa nøme me꞉zòmăs!”
31 Geté ndigu ezoqa menas Yesu gi-ivøvem, teqa emanqat sège-vøndazát, ta manqei-te
ndøgo, ate qægoam.

Yesu manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

32 Ndigu ezoqa menas gi꞉qavaz, yaq ezoqa nøme, manqa-khou ezoqam ndondafém,
Yesu-te. Ndego manqa-khou gegoam, zapa ndógo: Ndego nqova soqa mbøigoám. 33 Geté
Yesu ndego nqova soqa é-vøngeatám-ae, ndego ezoqam, manqa manqate é-vōngaz. Yaq
ezoqa ewaqape, matev ndøgo giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ni
matev av nqægo ibugukhokhof qeiviáv, nqanek Izlael manqei-te.”
34 Geté Felisi ezoqam āv gini-einím nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa ngengeasam,
nqova soqøsoqa-gé kawa-qá bazaføgákh gene-ngeasumatún.”

Mbumbukiam yà bizimbo-viám, sasae ezoqam betøndē-khofotaz

35 Yesu taon neka vemiav ate ndægo sùgumu-vatát, tiqa guliguli khoev-te, Man-
qat Mbomambaqape vømē-zømesim. Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té
gene-zømesimát. Neka ezoqa ewaqape, gekha enqoni bugug vinivinimba qazøgoat,
vōkhakheinøvemat. 36 Yesu ndigu ezoqa kopoav gezømetat, yaq ndego tanakh zøgoát.
Zapa ndógo, ndigu fofogeap-ús neka ezoqa tøke nonqo mbaín. Ndigu andé síp, keoge
ezoqam mbain ndigu.

9:21 9:21 Met 14:36 * **9:23** 9:23 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa genanimin, ezoqa pøinda ndøkhamboememín. Ndøgo tiqá matév. **9:27** 9:27 Met 20:29-34 **9:30** 9:30 Met 8:4 **9:33** 9:33 Mak 2:12 **9:34** 9:34 Met 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **9:35** 9:35 Met 4:23; Mak 1:39 **9:36** 9:36 Zech 10:2; Num 27:17; 1 King 22:17; Met 14:14; Mak 6:34

37 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Khae-te avøe
gigiap kandambá qakhatøkhatoam. Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndé-peanēm. 38 Yaq
nakémbá. Khae eve, zombó-vi:mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam tèabetønde-
khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoam ndøgo, betøndō-peanem.”

10

Yesu-gi u-anim tuelv-qa iziz
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Yesu ekeza paev ezoqam tuelv gèmøváb, neka bazaføgakh vøzō-etoam. Bazaføgakh
tezømbe-etoám ndógo, ezoqa nqova soqøsoqa zóngeasumát, neka enqoni soqøsoqa-us
vinivinimba vóe-khakheinøvemāt.
2 Nginik Yesu-gi u-anim tuelv, tiqa iziz nqánek: Bugukhokhof, Saemón. Iz nøme
gimbo-akhaem, Pitá. Neka nøme Endlú. Pita neka Endlu, ndigu evenáp. Neka nøme
Zéms, neka nøme Zión. Até ndigu ezoqa menás-a, evenáp. Zebedi-gí nakheís. 3 Nøme
Filíp. Nøme Batolomeú. Nøme Tomás. Neka nøme Metiú. Metiu, ndego teks moni upøgim
ezoqam ndøgoám. Neka nøme Zéms. Zems, ndego Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés.
4 Neka nøme Saemón nømé. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. Neka nøme Zudas
Iskaliót, ndego vaev-te Yesu sa gemboqambun, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Yaq Yesu nginik ezoqa tuelv gèkhofosám. Manqa mòndøzømbøkhæ-løvuá, gezø-ein,
“Zo manqei vini ezoqam-te o Samalia bawan-ak-qa vemivemiav-te ndòzāv. 6 Geté Izlael
manqei-ak-té qazonó-okhoát, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu ndiyoniapet. 7 Ti-te
ndigu tozo-okhoat, manqat nqánek qazozó-manqatát, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev
avønín.’ 8 Zo enqoni-us ezoqam vòkhakhætét, neka løvøte ezoqam vōkhandi:tet. Kha
sisi-us ezoqam gèkhakheinøvemét, neka nqova soqøsoqa-us ezoqam, nqova soqøsoqa
vøzō-ngeasumit. No nqanek bazaføgakh yaq-mbá sæzø-etoám. Yaq até zó-a, zo ezoqa
yaq-mbá sozozó-tøkeét.
9 Zo tozo-okhoat, moni ndø-upògim. Gol moni mbaîn, neka silva moni mbaîn, neka
kopa moni mbaîn. 10 Neka zo moqos namba me:-òkhō. Neka ndabua nøme o tamak
nøme o tatuag ndø-upògim. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, ndego teqa
yage nonqo gigiap, yà bembo-etoám. 11 Zo taon-te o vemiav-te tozomø-fakhazat, matev
eqeieqei ezoqam-qa vømøkho-vawemát, ndego zo khoev tezø-einat. Yaq nambá tøzøté-
sokhoát ndégo, atema ta manqei nqawa vozó-ivøvemāt. 12 Khoev-te tozomø-ozat, ezoqa
manqat nqánek qazozó-einát, ‘Sambí, zo-te.’ 13 Yaq ndigu zo tikhatobat, zoqa sambi
manqat até begó ti-te. Geté mbain tøgoat, zoqa sambi manqat nqawa zo-té qabenø-
vesezát. 14 Ezoqa zo khatobeav tøgoat neka zoqa manqat yogeav vógoāt, yaq ta khoev
o vemiav ndøgo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat,
sozó-pomoememát. 15 No unimanqatín nqazø-manqate. Manqa ovøyam khøuwa kan-
dambaqape timø-khantaz, ndigu vemiav-ak-te unimé:-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo,
ndigu tindapem, ndòmø-løvuám, av Sodom neka Gomola taon-ak timindapem.”

Yesu zapaya matev føgøføgakh tøfakhanam
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqáe! Zo andé síp. Geté zo gaqo
khobokhobos-té qatø-khofosumít. Yaq nakémbá. Zo andé waza me me:gó. Matavap
loloakh-ús. Neka zo andé kuvøkuvu me me:gó. Manqa-zapazapa mbaín. 17 Geté

9:37 9:37 Luk 10:2 **10:1** 10:1 Mak 6:7; Luk 9:1 **10:6** 10:6 Jer 50:6 **10:7** 10:7 Met 3:2; 4:17; Luk 10:9, 11 **10:9** 10:9 Luk 10:4 **10:10** 10:10 Luk 10:7; 1 Ko 9:14 **10:12** 10:12 Luk 10:5-6 **10:14** 10:14 Luk 10:10-12; Kel 13:51 **10:15** 10:15 Met 11:24; Zud 7 **10:16** 10:16 Luk 10:3; Lom 16:19 **10:17** 10:17-20 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15

gò꞉feazoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginǿ-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vǿfebumāt. 18 Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-
qá megemege-té ginǿ-abumát. Yaq zo kopømbaqapé, até ndigú-a neka bawan vini-
ak, Manqat Mbomambaqape vøzøté-zømesimāt. 19 Zo manqa ovøyam-te ti-upøgimat, zo
ndøfofògeāp, av nqægo, andē gekha manqat me zomǿ-einimāt, o ande āv khazøté-
einimāt. Zapa ndǿgo, matev tøfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zǿ-etoumát,
zo andé gekha manqat me zøté-manqatāt. 20 Yaq manqat ndøgo, zo tozo-manqatat,
ndøgo ambā zoqa manqat, geté zogé Zøve-gé Nqova Mbomambaqape ndǿmanqatát,
zoqa mokho-te.
21 Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginǿ-abumát neka evøndipakha nøme,
ekeza nakheis løvøte-te vǿ-abumāt. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezǿ-
qambuzát, løvøte-te vǿ-abumāt. 22 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vøzǿgoāt,
no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego
ndømø-khandí꞉v. 23 Zo vemiav nøme-te tingiæzotat, yaq vemiāv nøme-té qazonǿ-
khokhozát. No unimanqatín nqazø-manqate. Zo nqanek Izlael manqei-te, vemivemiav
nqagot, sasae zókhouimák, atema Ezoqam-ge Yo vøndóqavān.
24 Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezoqam teløvuam, neka sasae ezoqam
kopømba mbaín, tege megeat ezoqam teløvuam. 25 Paev ezoqam tege nømendim ezoqam
namba ti꞉viit, ság. Neka sasae ezoqam tege megeat ezoqam namba ti꞉viit, ság. Ndigu no
Saitan-qa iz Belzebul ginø-akhaemam, no ande khoev eve me nqate꞉go, yaq ndigu nogi
ezoqam, iziz soqøsoqa nøme mba zømbó-akhayám."

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndøgo, ezoqam-te (Luk 12:2-7)

26 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, "Zo ezoqam-qa møe ndǫ̀gǒ. Zapa
ndǿgo, gekha matēv ndøgo, ndøgutøve, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqāt
ndøgo, ndøkhonøwe, ndǫ̀ndo-veveám. 27 Manqat ndøgo, no lova nqazø-manqate, paveat
zómanqatát. Neka manqat ndøgo, no gea-te nqazø-manqate, zo khoev ová qazøtøndó-
manqatát, ezoqa ewaqape betēyogem. 28 Zo ndigu møe zǫ̀gǒ, ndigu ezoqa pakhapakha
sa ndikhanæ. Zapa ndǿgo, ndigu kha mba zǿngiú. Geté zoqa khandi kopømba
mbaín, tizøngiu. Geté zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Zapa ndǿgo, ndego
kopømbaqapé, khā neka khandi, gøinam-te sugumú-ngiú.
29 Zo mǫ̀zøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá. Moni mokho kopo, menas
soqotéwí. Pipisi, fia khasøkhasis ambá ginigú. Geté zoge Zøve ndezø-keôgé, ndigu.
Pipisiam kopo, kopømba mbaín, manqei-te sa tubøiav, ndego poeveav tøgoat. 30 Geté
gèmbo-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam
mǫ̀ndø-gevebám. 31 Yaq nakémbá. Zo møe ndǫ̀gǒ. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi
kopoav-qape ùni zøte-løvubám."

Ni mivi bizĭgŭ, Yesu-qa yaq-te (Luk 12:8-9)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa
bøi-te te-unimanqatintat, av nqægo, 'No Yesu-gē ezoqām,' teqa yaq-te, até nó-a, Tat-
qa megemege-te, ndego yan-te ngo꞉yage, āv qaté-unimanqatín nqægo, 'Ngenek nogē
ezoqām.' 33 Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te noqa yaq-te to꞉nawam, teqa
yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Tat-qa bøi-te, ndego yan-te ngo꞉yage."

Niqa kuku matev Yesu-te, yà bemøløvú, av kuku matev ezoqa nøme-te nqanimbi꞉gu (Luk 12:51-53; 14:26-27)

10:20 10:20 Zion 14:26 **10:21** 10:21 Mica 7:6; Met 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** 10:24 Luk 6:40; Zion 13:16; 15:20 **10:25** 10:25 Met 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28** 10:28 Zems 4:12; Lom 8:31 **10:31** 10:31 Met 6:26 **10:33** 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2 Tim 2:12

34 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ndømatàvãp, av nqægo, no nqanek
manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam nonqo nøgeavūn. Av taoká. No ambá av nqægo,
sambi etoam-qa nøgeavūn. Geté no nakhag kaiya nøndøpavavún. 35 No ezoqa qaqaza-qa
nøgeavún. Yo eve namba segé-qatøném, neka yu evo namba vǿ-qatønēm, neka ziwap
zakhapuka namba sasa ndǿqatønēm. 36 Ezoqam-gi qaqa ezoqam ndígu timbógoát, te
namba khoev kopo-te ndiyage.
37 Gekha ezoqām ndego, teqa kuku matev evøndipakha-te, kandambaqape ndømbogo,
getē no-te andē khapēmbā, ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam tegoat. Neka
gekha ezoqām ndego, teqa kuku matev nakhei angana-te o nakhei sakheis-te, kan-
dambaqape ndømbogo, getē no-te andē khapēmbā, ndego kopømba mbaín, noge paev
ezoqam tegoat. 38 Neka gekha ezoqām ndego, ekeza tae mutui eqawateav tegoat neka
no paeveav vǿgoāt, ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam tegoat. 39 Gekha ezoqām
ndego, yage ekeza mokho-mba tendapet, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām
ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømøqeív.”

Yesu-ge paev ezoqam toqombo-tøke, taqa yaq-te (Mak 9:41)

40 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, zo tekha-
tob, ndego até nó-a, ndøkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb,
ndego até Mbumbukiám-a, vǿkhatō, ndego no gendo-khofotan. 41 Gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego
Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av
ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ekezan temendap. Neka gekha
ezoqām ndego, matev eqeieqei ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego matev eqeieqei
ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia āv teméndáp, av ndego matev eqeieqei ezoqam ekezan
temendap. 42 No unimanqatín nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, noge paev ezoqa
nøme tembotøke, oskiá ndøgo, ndego iz mbain ndego, neka gigiap-qase kopømba ande av
ibøkha vatap ndægo tembo-etoam, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndømøndáp.”

11

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz (Luk 7:18-35)

1 Yesu tegi paev ezoqam tuelv manqa løvuat qamømbøe-navøem, yaq ta vemiav ndøgo
gè-iváv. Yaq vemivemiav nøme-té genøwáv, Gelili manqei-te ndøgo, ezoqa vømē-zømesim.
2 Ta khøuwa-te ndøgo, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-té ge-utavám.
Yaq manqat ge-ewag, av Keliso matev ge:matønumam, ndego ekeza paev ezoqa nøme
ndokhofotáz, te-te. 3 Yaq Yesu āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-eĩn. Ezoqam qô,
Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? Ǿ, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?”
4 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq āv qazømømbøé-einím, av
zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi. 5 Ezoqam ndigu bøi waev mbain
qagoam, ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu kagi gigoam, ndakin gè-okhó. Neka
ezoqa ndigu kha sisi-us gigoam, kha sisi mòndøzø-navøém. Neka ezoqa ndigu gea
kandøgeap gigoam, ndakin gèyogé. Neka ezoqa ndigu gipakhaetat, nango mòndø-
khandí:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat Mbomambaqape ndøyogé.
6 Neka gekha ezoqām ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabit-
igú.”
7 Zion-gi paev ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndøngáz,
ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gê, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha

10:35 10:35-36 Mica 7:6 **10:38** 10:38-39 Met 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Zion 12:25 **10:40** 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Zion 13:20 **11:5** 11:5 Isa 35:5-6; 61:1

qeivi-qa zó-apat? Gê, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vóepovēt, yaq vóepovēt, khamøe sa tøqambuvøemet? 8 O gê, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-té giyageáp. 9 Geté zonømbé-einîm. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-gê manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám. Geté no nqazø-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi꞉gu, møndø-løvubám.
10 Zapa ndøgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo,
‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.
Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’
11 No unimanqatín nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndø-løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasís-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndø-løvu꞉mém.
12 Ta khøuwa-te ndøgo, Zion manqa manqate ge꞉ngaz, atema ndakin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, bazaføgakh-us ndøkhouwevtét. Geté ezoqa keføkefak ngi꞉wat-qa mbógo.
13 Qageavun, atema꞉ Zion vōfakhan, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi꞉goam neka Mozes-qa guguna manqat, ndógo tini-manqatám, matev zo ndakin nqazo-qeivi. 14 Oskiá ndøgo, zo tozo-unimanqatinim o unimanqatinteav tøgoat: Ndigu manqat gi-einim, av nqægo, Mbumbukiam Ilaiza ndōkhofotāv, ndigu Zion me꞉manqatám.
15 Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat, yà beyogé.
16 Nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me nøtékhamās? No nakheis nøtékhamás, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, āv gini-akhayám nqægo,
17 ‘Ni zo pøinda nizø-khambøemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo eivøpøteáv.’ 18 Zó-a, até kopó. Gekha matēv ndøgo, zo ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbaín. Zion gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vōgoam, yaq ezoqa ewaqape āv gimbøe-manqatám nqægo, ‘Ngenek nqova soqa mbøigú!’ 19 Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou møndø-logatún, neka waen vō-izumatun. Yaq ezoqam āv gimbøe-manqaté nqægo, ‘Ngenek ezoqam zøté-ometām. Lou loge møqæ, neka waen izam møqæ. Neka ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gí zifú.’ Ezoqa av nqægo ambá gini-manqaté. Geté Mbumbukiam-qa matev, ni āv qaninømánd nqægo, teqa matavap loloakh, unimanqatín.”

Møndø-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem (Luk 10:13-15)

20 Vemivemiav nøme-te, Yesu umingiap matev kopoáv gematønumam. Geté ndigu vemiav-ak, Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Yaq Yesu gèzøponqóm, vøzō-ein, 21 “Zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak, zo mòzo-soqoéz. Zapa ndógo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamin, ndigu ambá nupøkhán mbá, Mbumbukiam-te é-ndo꞉qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa za-paya, ndabua soqøsoqa vō-uzamin neka pakhakh vōgein. 22 No nqazø-manqate: Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, zo-te unimé꞉-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.
23 Neka ge zô, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginó-eqazō, av zo ndøzøte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginó-nqagevém. No umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā Sodom taon-te tæmatanamin, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín.

11:10 11:10 Mal 3:1; Luk 1:76 **11:12** 11:12-13 Luk 16:16 **11:14** 11:14 Mal 4:5; Met 17:10-13; Mak 9:11-13 **11:19** 11:19 Met 9:14 **11:21** 11:21-22 Isa 23; Ezek 26–28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Zech 9:2-4 **11:23** 11:23 Isa 14:13-15; Gen 19:24-28

Yaq ta taon ndøgo, gøinam-te ambá gélonqotamák. Geté ambá oskia ndøgonín. 24 No nqazǿ-manqate: Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, yaq-fia ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuám, yaq-fia, av Sodom taon-ak timindapem."

Qàndozáv nqanek, Yesu-te, pusa vøta (Luk 10:21-22)

25 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu āv gene-guligulím nqǽgo, "Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezøza ndoqogo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndógo, qoqa matavap qòkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam ndizæza. Geté qo ti-te ndígu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon ndi:gu. 26 Unimanqatín. Tat. Qoqā poev, āv tønegoám."

27 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, "Gigiap neka matev ate ndægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ndego yakhapús, Yo ge:-otev. Ezoqa nøme, ndigu Yo mè:zøtezák. Neka ezoqa Eve mè:zøtezák. Yo mba me:-otév, neka ndigu vǿezøtēz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo."

28 "No-té qandozáv, zo ezoqa ewaqape, qazø-ewez neka viniv-qape ndozo-eqatet. No pusup nøzǿ-etoám. 29 Kopømba ande av kao nduigu, tae monqo-te toqombøe-ve, yaq gigiap gēlĭv, zo noqá viniv zóndapém, neka zøtezat vozóndapēm, no-te. Yaq zoqa yage-te, zo pusa zótá. Zapa ndógo, no matev aiyav-té qatø-matanám. Neka no nøkeza iz eqawatáv. 30 Viniv ndøgo, no ezoqam-te totove, tákh. Taqa viniv khapémbá."

12

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khae livin-mbá gunu:-apát. Yaq tegi paev ezoqam, ifi zøvín. Yaq wit nanga ndøvingisømém, sasa ndølouz. 2 Yaq Felisi ezoqam tiqa matev giqeivim, Yesu āv gimbøe-einím nqǽgo, "Nqáe! Khafeáp nandav, qogi paev ezoqam Sabat khøuwa-te wit nanga nandi-vingisumit. Kopømba mbaín, Sabat khøuwa-te, sasae toqogo."

3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Ge zô, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifi qazøvin? 4 Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndō-upøzo, ndigu lou-qase-te go:-abam, Mbumbukiam-gi, yaq tegi ezoqam namba sasa ndølouz. Matev av nqægo khafeáp ti-te. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat.*

5 Neka ge zô, Mozes-qa guguna manqat mozó-geveømem? Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Sabat khøuwa-te, sasae ndøgoatún, Mbumbukiam-qa khoev-te. Yaq av nqægo ndigu khafeap ndømøkuimatún. Geté ndigu manqa-zapazapa gonemáv. 6 No nqazǿ-manqate: Ezoqa ngêgó nqanek. Ngenek Mbumbukiam-qa khoev ùnime:-løvuám.

7 Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqǽgo, 'Noqa poev kandambaqape nqánek: Zo tanakh matev zógoát, ezoqa nøme-te. Ambá ndógo, zo søvakha gigiap tozotøndo-løvusumat no-te.' Zo nqanek manqat ambā mokho tozombo-ndapemin, yaq zo nginik manqa-zapazapa-yav ezoqam, soqøsoqa ambá zøtézæbák.

8 Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-kawaevát."

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem (Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

11:24 11:24 Met 10:15; Luk 10:12 **11:25** 11:25 1 Ko 1:26-29 **11:27** 11:27 Met 28:18; Zion 3:35; 17:2; 1:18; 10:15 **11:28** 11:28 Jer 31:25 **11:30** 11:30 1 Zion 5:3 **12:1** 12:1 Deut 23:25 **12:2** 12:2 Exo 20:10 **12:3** 12:3-4 1 Sam 21:1-6 **12:4** 12:4 Lev 24:5-9 * **12:4** 12:4 Deivid av ge:matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein. **12:5** 12:5 Num 28:9-10 **12:6** 12:6 Met 12:41-42 **12:7** 12:7 Hos 6:6; Met 9:13

9 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv.
10 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqam møndøgoám. Ndego pingim gèmbowaú.
Yaq ezoqa Yesu gimbo-bevøpem, “Gê, ezoqa kopømbâ, Sabat khøuwa-te, ezoqa nøme
tekhakheinøvem, ó, khafeâp?” Av gimbøe-bevøpem nqægo, zapa ndógo: Ndigu Yesu
manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám.
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zonømbé-einĩm. Ezoqa sip timbowanat, yaq Sabat khøuwa-
te, kopo ndugu manqei ozu-tē gunūbøiāv, yaq ndego ngunuk sip segé-ivāv? Av taoká.
Ndøliváv. 12 Geté ezoqam sip ùnime:-løvuám. Yaq nakémbá, khafeap mbaín, ezoqam
toqombo-tøke, Sabat khøuwa-te.”
13 Yaq até gendego, ndego ezoqam āv gembøe-eín nqægo, “Pingim qoté-ovøyām.” Yaq
ndego ezoqam, pingim sège-ovøyám, vømbō-eqeieqei, kopømba ande av pingim nøme
qambøegoam. 14 Yaq Felisi ezoqam Yesu-qa matev giqeivim, ndigu sège-ivøvém. Yaq āv
gini-pøoném nqægo: Pakhapakha zimbó-khanøém.

Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatín, ndøgo ibugukhokhof ge-ein

15 Yaq Yesu ge:-otev, av nqægo, Felisi ezoqam gèmbo-voqoēm, yaq ndego manqei
nøme-té genøwáv. Ezoqa kopoáv gimbopavat, yaq ndego enqoni-us ezoqam ate gi:goam,
vōkhakheinøvemat. 16 Geté Yesu āv gene-gugubát nqægo: Ndigu teqa yaq-te, ezoqa nøme
bete-zømèsĩm. 17 Yesu av ge:matanam nqægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege
manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín. Manqat nqánek,
18 “Nqáe! Ngenek nogé sasae ezoqám. Nō nøveatáv.
No poev kandambá te-te, neka no nømbøe-khafuát.
Nøkeza Nqova nombó-etoám.
Ndego manqei-manqei ate ndægo, ezoqa matev eqeieqei-qá yaq-té mé:zømesimát.
19 Ndego qaqa manqat gémanqateák. Neka ndego manqa sas gémanqateák.
Ezoqa teqa manqat gé-ewagák, nakhoa-te.
20 Pefa køfi:v, ndego ma génqawayák.
Neka lampa ndøgo, tøkhouvøemat, ma gékhoutavák.†
Ndego sasae gé-ivavák. Sasae até gégót, atema matev soqøsoqa ate ndægo vumú-nqagĩm,
yaq matev eqeieqei vøndó-oē.
21 Manqei-qape ate nqægo, ezoqa te-te ndégo tinøtabát.”

Yesu av gimbøe-einim nqægo, Saitan-qā bazaføgakh-tē genø-sasaeāt (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Khøuwa nøme, manqa-khou neka bøi waev mbain ezoqam ndondafém, Yesu-te.
Ndego manqa-khou neka bøi waev mbain gegoam, zapa ndógo: Ndego nqova soqa
mbøigoám. Yaq Yesu gèkhakheinøvém. Yaq ndego ezoqam kopømbá, manqat vō-
ein-a, bøi vømbō-eqeieqei. 23 Yesu nqanek matev gematanam, yaq ezoqa ewaqape
nqova ndafe kandambá. Yaq ekeza mokho-mba gibond, “Gê, ngenek Deivid-gê Zeò
penømakhaya, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav?”
24 Geté Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu āv gini-einím nqægo, “Av taoká.
Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-
ge kawa.”
25 Yesu tiqa matavap é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, “Zoqa manqat mokho mbaín.
Zapa ndógo, gekha bawān ndigu, giqatønem, yaq ndigu izuizu ndønøfeapāt, nginik
gékhoumbám, até vømú-nasinĩm. Neka vemiav o evenap tiqatønem, yaq ndigu
izuizu ndønøfeapāt, ta vemiav ndøgo o ndigu evenap, kopømba mbaín, oskia tiyagat.

12:10 12:10 Luk 14:3 **12:11** 12:11-12 Luk 14:5 **12:14** 12:14 Zion 5:16 **12:16** 12:16 Met 8:4; Mak 3:12 **12:18** 12:18 Met 3:17 **12:18** 12:18-21 Isa 42:1-4 † **12:20** 12:20 Ta yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndigu bazaføgakh mbain ndigu, Yesu ma géngiæzoák, geté gèzøtøkeé. **12:24** 12:24 Met 9:34; 10:25

26 Saitan-qa bawan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego amba ekeza ezoqa tengeasamɨn,
yaq teqa bawan géqatá. Yaq segé-navøém. 27 No nqova soqøsoqa amba Belzebul-
qa bazaføgakh-te tøte-ngeasamɨn, av zo ndøzøte-manqate, yaq gê, zogɨ ezoqam, nqova
soqøsoqa gekha ezoqam-qâ bazaføgakh-tē ginǿ-ngeasumatun? Gê, Saitan-qâ bazaføgakh-
tē ginǿ-ngeasumatun? Āv taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev mǿndø-unimanqatín, av
nqægo, zoqa manqat mokho mbaín. 28 No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-gé Nqová
qate-ngeasumatún. Ndøgo zo āv qanezømás nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev,
mǿndø-fakhán zo-te.
29 Neka nøme nqánek: Gê, ezoqa bazaføgakh-qape, kopømba ande av Saitan nde:go, teqa
gigiap aqonam-qa toqogoat, yaq qo khoev-tē soqombó-ōq, gigiap voqombó-aqonām?
Āv taoká. Geté vǿkho-løvønøvém. Váev, gigiap toqombo-aqonam, teqa khoev-te.
30 Gekha ezoqām ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám. Neka gekha
ezoqām ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít.
31 Yaq nakémbá, no nqazǿ-manqate: Gekha manqa-zapazapā ndøgo, ezoqa ndi-
matanam, até ndøgó-a, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo,
Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa
iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndøgo gembøé-navøemák. 32 Ezoqam ndego,
Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, Mbumbukiam teqa manqa-
zapa ndǿmbøe-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa soqa te-
ein, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák, ndaki yage-te neka yage nøme,
megemege-te ndo:go."

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqeɨ o soqain
(Luk 6:43-45)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Tae eqeieqei tøgoat, yaq até nangá-ya,
eqeieqeí. Geté tae soqain tøgoat, yaq até nangá-ya, soqaín. Tae nanga eqeieqei o soqain
toqoqeivat, yaq soqoté-qateqát, av nqægo, tae ndøgo eqeieqeɨ o soqaɨn.
34 Zo waza soqøsoqa. Gê, manqat eqeieqei áv khazøté-manqatāt, zo manqa-zapazapa-
us ndozogo? Nakhoa mbaín. Ezoqa ndógo témanqatát, gekha matavāp ndøgo, teqa
mokho-te qamømbo-tøva. 35 Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndógo,
teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa
ndøgoatún. Zapa ndógo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú.
36 No nqazǿ-manqate: Gekha manqāt ndøgo, ezoqa khokho sa ndimanqate, Manqa
ovøyam khøuwa kandambaqape-te, Mbumbukiam-te manqa ndǿ-ovøemém. 37 Gekha
manqāt ndøgo, qo ndoqo-manqate, Mbumbukiam qo eqeieqei o soqain ndógo
tenéqæq."

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqa nøme, Yesu
gimbo-einim, "Nøméndim ezoqam. Umingiap matev qómatanám. Yaq ni tàbati-nøtén,
qo Mbumbukiam ndokhofotāq."
39 Geté Yesu gezø-qavøiu, "Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo
Mbumbukiam-te tøkebeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté
zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndógo tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan, ndego
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam. 40 Kopømba ande av Ziona khøuwa misika
neka lova misika zongøyam-qa mokho-te gu:goam, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, manqei

---

12:28 12:28 Kel 10:38; 1 Zion 3:8 **12:30** 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 **12:31** 12:31 Iblu 6:4-6 **12:33** 12:33 Met 7:16-20 **12:34** 12:34 Met 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 **12:38** 12:38 Met 16:1; Luk 11:16; Zion 6:30 **12:39** 12:39 Met 16:4; Mak 8:12 **12:40** 12:40 Jona 1:17

mokho-te āv tenégoát, khøuwa misikā neka lova misika. 41 Mbumbukiam-qa Manqa
Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, ndigu Niniva vemiav-ak, segéwán. Yaq ndigu zo
ezoqa soqøsoqa mé:zǽb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndigu manqa-zapazapa-
te gigoam, màndo-qambúz, Ziona-qa manqat gi:yogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam
zo namba nge:go, ngenek Ziona ùnime:-løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa man-
qat qazoyogem. 42 Neka Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-
te, até ndugú-a, Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-ián. Yaq ndugu
zo ezoqa soqøsoqa mé:zǽb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndugu qámbá gun-
duwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbō-ewag, ndego kawa ezoqam
kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge:go, ngenek Solomon
ùnime:-løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv."

Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez (Luk 11:24-26)

43 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Nqova soqa ezoqam-te tefakhan,
yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndóvawét,
te:yagat. Geté qeiviav tøgoat, 44 ekeza manqat āv gené-eín nqægo, 'Ság. Nøkeza khoev-
té qatóveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.' Yaq ndego nango tevesez, ta khoev-te ndøgo,
ezoqam mbaín, tembøe-khaz, viayáp neka gapuk mbaín. 45 Yaq nangó genówáv, nqova
soqøsoqa seven nøme vømøndó-khatōb, ndigu uni gi:soqøsoqoezam. Av teoká, av ndego
ekezan nde:go. Yaq ndigu tindúzáv ndógo, namba vøméqōm. Yaq vaev-te ndøgo,
ndego ezoqam, teqa yage unimé:-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge:yagam. Matev āv
tøzømbé-fakhán, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam, ndakin khøuwa-te ngiyage."

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqâm? (Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Yesu ezoqa ewaqape namba, manqa mo:manqatám, yaq nqáe! Evo neka tegi
emekheis tīnøfākhāz. Bavokhó sogowán. Te namba manqa manqate-qa ndøgoám.
47 Yaq ezoqa nøme āv gimbøe-einím nqægo, "Nqáe! Qavo neka qamekheis, ngówani,
bavokho. Ndigu manqa manqate-qa ndøgó, qo namba."
48 Geté yaq Yesu āv gende-qavøiú nqægo, "Nogu evo neka nogi nqamekheis
kinógoam?" 49 Yaq Yesu zenda ekeza paev ezoqam-té genøqantáv, ge-ein, "Nqáe! Nogu
evo neka nogi nqamekheis, ngínik, ngiwaniap. 50 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndigu,
noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage, nogu evo neka nogi nqamekheis
ndígu."

13

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat (Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu khoev gè-iváv. Yaq ndøgeg-té genø-ová, vømōqom.
2 Geté ezoqa khàpumu-khouwéz, gindupindam te-te. Yaq Yesu khagua-té genøketáo,
vōuqom. Ezoqa ndøgeg-té giwaniapám. 3 Yaq ndego yaya etæ manqat me:zømás.
Kopoáv. Av genengáz nqægo,
"Nqáe! Ezoqam màndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømō-zøgeakh. 4 Yaq wit
nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo,
vōlouz.
5 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá
qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvém. Zapa ndógo, manqei andé mbaín.
6 Geté yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa tatas ndølouwáz. Yaq
gèkusíz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

12:41 12:41 Jona 3:5 **12:42** 12:42 1 King 10:1-10 **12:45** 12:45 2 Pita 2:20 **12:50** 12:50 Lom 8:29 **13:2** 13:2 Luk 5:1-3

7 Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-oːatát. Yaq gapuk ndøgo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám.
8 Geté wit nanga nøme, manqei eqeieqei-té ginø-oːatát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga
vōqataz. Wit nanga nøme ndigu, 100, louzi nonqo gitøkebupat. Nøme ndigu 60, neka nøme
ndigu 30.”
9 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat, yà beyogé.”

Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etœam (Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Yaq Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-bevøpem, “Qo gekha zapâ, yaya
mba ndoqo-etæ, ezoqa ndoqote-zømesim?”
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, zo nogi paev ezoqam, mokho
manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme-te, ndego takeáv.
12 Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám.
Yaq ndego otevat kandambá tømbogoat. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav
ndøgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám. 13 No ndigu yaya
mba tæzømbe-etǽ ndógo: Ndigu ndikeôgé. Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyôgé.
Geté mokho géndapemák. 14 Yaq av nqægo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa
vevezam ezoqam Aezaya gepeawam, gè-unimanqatín, ndøgo qa-ein,
‘Zo ndòzo-ewagát.
Geté manqa mokho zombó-ndapemák.
Zo ndòzo-kewagát.
Geté zóqeivimák.
15 Nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgøføgakhám.
Neka gea gèzø-tokeáp,
neka bói ndīkōpōītāp.
Zapa ndógo, ndigu poeveáv,
bøi tiːqeivat neka gea tiː-ewagat,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambūz,
no vøté-khakheinøvēm.’
16 Geté zo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, zo bøi ndøzøte-qêiví neka gea
ndōzōtē-yōgē. 17 No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam neka matev eqeieqei ezoqa kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-
qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vōgoam, zo ndakin nqazoyoge.
Geté ndigu yogeáv.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho (Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “Gèndoyogé, yaya manqat ndøgo, wit nanga
zøgekhæm-qa yaq-te qazø-eta, taqa manqa mokho.
19 Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-oːatat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme,
ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, manqat giyogemɨn, mokho upøgimáv.
Yaq nqova soqaqape, até gendewavɨn, manqat vōe-vibamɨn, tiqa mbøni mokho-te tøu-
ogeakhat.
20 Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-oːatat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme,
Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemɨ́n. Khanakhanakh-ús. 21 Geté
ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgøføgakh wanimáv.
Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanɨn,
ndigu nakhamas-té ginø-oːazɨ́n.

13:12 13:12 Met 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:14** 13:14-15 Isa 6:9-10; Zion 12:40; Kel 28:26-27 **13:16** 13:16-17 Luk 10:23-24

22 Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-oːatat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa
nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté ndigu fofogeap khàpe zømbe-
khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopoav-qa yaq-te, vøtubamin.
Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, gèvøtagín. Yaq kopømba mbaín,
mokho tømbo-fakhan.
23 Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-oːatat, taqa manqa mokho nqánek:
Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat gèyogemín neka mokho vømbō-ndapemin. Yaq
Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 100, neka
ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-te 30."

Wit neka avøeavøe sa qamu-umiavat, taqa yaya etæ manqat

24 Yaya etæ manqat nøme, Yesu geːzømas, nqánek. Gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga
mbomømboma vømø-zøgeakh. 25 Geté ezoqa ewaqape ate av-té giːsømbiapat, tege qaqa
ezoqam tendowáv ndógo, avøeavøe nanga vøpomogim, ndøgo wit ma giːzøgeakham,
sasa ndøwav. 26 Yaq wit nanga mbusa gifakhaz, gi-umianat, mokho vøtøkebam, yaq até
avøeavøé-a, namba meː-umiavát.
27 Yaq khae eve-gi sasae ezoqam, nqanek matev giqeivim, tinøzáv ndógo, vømømbō-
einim, 'Khanánqa. Qo wit nanga eqeieqeí aboqo-zøgeákh. Geté ndakin avøeavøe áv
khané-fakhanam?'
28 Yaq gendo-ein, 'Qaqa ezoqám abe-matanám.'
Yaq sasae ezoqam gimbo-einim, 'Gê, batíniav? Avøeavøe ambá nimø-khofoemín.'
29 Geté ndego āv gezømbe-qavøiú nqægo, 'Mbaín. Avøeavøe naqanøkā ndøkhofòĕm.
Soqaín ndøgo, wit namba tøzøte-khofobem. 30 Wit avøeavøé namba sa bete-umianét,
atema vingisam khøuwa vizimø-khantøzēm. Yaq no sasae ezoqam āv qazømbé-eín
nqægo, "Avøeavøe vòkhæ-khofoém, vø-møvøemem, yaq sasa zósønqotøvēm. Yaq wit
zóvingisumém, noqa lou møvøyam khoev-te vozó-nqeitøzēm." ' "

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Yaya etæ manqat nøme, Yesu geːzømas, nqánek. Gezø-ein, "Mbumbukiam-qa
Megeat Matev, ndøgo andé masted tae nangá, ezoqa khae-te gezøgeakhin. 32 Nginik
tae nanga khapímbá. Geté mbusa qafakhanin, qakhouwevin, tae kandambá. Avøe
gigiap nøme møndø-løvuamín. Yaq tae ndøgo tøyat, pipisi até gindi-løvuvamin, taqa tang-
te vōːviviamin."

Flawa poponøvem nonqo, taqa yaya etæ manqat
(Luk 13:20-21)

33 Yesu yaya nøme gezø-eta, nqánek, "Mbumbukiam-qa Megeat Matev, andé flawa
poponøvem nonqó. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vøu-
pomogimimin. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa
kandambā. Geté flawa ate ndiːgu, sègemø-popoezín."

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te
(Mak 4:33-34)

34 Yesu nqanek manqat ate ndægo, ezoqa ewaqape gezø-manqatam, ndego yaya mba
zø-etæám. Ndego manqat bavokho manqatemáv. Geté yaya mba zø-etæám. 35 Yesu
av geːmatønumam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezo-
qam geː-ein, gè-unimanqatín. Ta manqat nqánek, "No ezoqa manqat tæzø-manqatat,
yaya mba nøzø-etæát. Manqat ndøgo, no ezoqa tøte-zømesimat, khonoam-té qagoám.
Nupøkhán mbá, Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, atema ndakin."

Wit neka avøeavøe, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

13:22 13:22 Luk 12:16-21; 1 Tim 6:9-10, 17 **13:35** 13:35 Psa 78:2

36 Yesu ezoqa ewaqape gezivaz, khoev mokho-te vømō-on, yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-einim, “Yaya etæ ndøgo, ezoqa avøeavøe nanga khae-te gepomogim, taqa manqa mokho gekhâm? Kopømbâ toqoti-nømand?”
37 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndego wit nanga eqeieqei gezøgeakh, khae-te, ndego Ezoqam-gé Yó. 38 Khae ndøgo, manqei-qapé, neka wit eqeieqei ndigu, Mbumbukiam-gí ezoqám, teqa Megeat Matev-te ndu:gu. Geté avøeavøe ndøgo, ndigu nqova soqaqapegí ezoqám. 39 Qaqa ezoqam, ndego avøeavøe nanga soqøsoqa gepomogim, ndego nqova soqaqapé. Neka wit vingisam khøuwa ndøgo, manqei-qape-qá vaév. Neka sasae ezoqam ndigu, enzol ezoqám. 40 Kopømba ande av ezoqam avøeavøe gikhofoem neka vōsonqotøvem, yaq manqei-qape-qa vaev-te, matev āv tønéfakhán. 41 Ezoqam-ge Yo, ekeza enzol ezoqam ndókhofotáz, yaq gekha ezoqām ndigu, teqa Megeat Matev mokho-te, manqa-zapazapa ndigu neka ezoqa nøme manqa-zapa-te ndi-ituza, vømøvāb.
42 Yaq ndigu gøinam wageap-té ginó-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndógo, neka khaya vøvivisumāt.
43 Geté ezoqa eqeieqei ndigu, andé khøuwa me mé:sanqatavát, Tat-qa Megeat Matev-te. Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat, yà beyogé.”

Yakhaseke moni-us, khae-te qakhonawam, taqa yaya etæ manqat

44 Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa khae nøme-te, yakhaseke ndøqeív. Moni-ús. Manqei mokhoté qakhonawám. Ta yakhaseke mokho-te ndøugu, moni kandambá gu:nqeitavam. Yaq ndego ezoqam, nqanek yakhaseke nqawá genø-khonáo, sasa ndøqavan. Khanakhanakh khàpe mbøe-khouwév. Yaq até gendego, ekeza gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, khae ndógo tewí, ma moni yakhaseke-us ge:qeiv.”

Ezoqa agiwa qanimav-qapi gezømet, taqa yaya etæ manqat

45 Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Stoa eve møndøgoám. Ndego agiwa-qasis qaniqanimav-qa ndøvawám. 46 Yaq khøuwa nøme, agiwa qanimav-qapi ndøzømét. Tiqa fia kandambá. Yaq ndego até gendego, gigiap ate qambøegoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, agiwa-qasi me:wí.”

Zonga voe gi:ndapɨn, taqa yaya etæ manqat

47 Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa voe gi-ogimin, zonga bugug vinivinimbá gindapɨn. 48 Zonga voe gumu-khazemɨn, yaq ndøgeg-té ginø-itimín, vōqonavɨn, zonga sasa ndøgevezonamɨn. Zonga eqeieqei ndigu, lagu-té ginø-qonøzemɨ́n. Geté zonga soqøsoqa, gènqagevemɨ́n.
49 Manqei-qape-qa vaev-te, matev kopo āv tønéfakhán. Enzol ezoqam tindúzáv ndógo, ezoqa vó-qatøzō, eqeieqei vini neka manqa-zapazapa-us vini. 50 Yaq manqa-zapazapa-us ezoqam, gøinam wageap-té ginó-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndógo, neka khaya vøvivisumāt.”

Awenege nømendim matev neka ndakinak nømendim matev

51 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ge zô, nqanek manqat ate nqægo, taqa manqa mokho mozóndapem?”
Yaq gimbo-qavøinam, “Ni møindapém.”
52 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa guguna manqat ge:-otev, yaq ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ge-noge-paev-ezoqam-ev, ndego andé khoev evé. Ndego teqa khoev kouwat mokho-te, gigiap ndemøvøyam, gigiap

13:40 13:40 Zion 15:6 **13:41** 13:41 Met 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** 13:42 Met 8:12 **13:43** 13:43 Dan 12:3
13:50 13:50 Met 13:42; Luk 13:28

qaniqanim vinivinimbá ndømbogo, nøme ndakinák neka nøme awenegé, yaq ta gigiap ndøgo, nøme vøndō-ovøe."

Yesu ekeza vemiav-ak gisanqawem
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Yesu nqanek yaya etæ manqat zømesim qamømbøe-navøem, yaq ta manqei ndøgo ge-
ivav, 54 ekeza vemiav-té genøwáv, Nazalet, neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, ezoqa
vøme-zømesim. Yaq ndigu manqat gimboyogem, nqova ndafe kandambá neka ekeza
mokho-mba gibond, "Ngenek ezoqam, matavap loloakh neka bazaføgakh, umingiap
matev gone nonqo, gekham-tê gendap? 55 Gê, ngenek khoev puanam ezoqam-gê yò?
Neka tegu evo, Melî? Neka tegi emekheis Zêms, neka Zosêf, neka Saemôn, neka Zudâs?
56 Neka até tegi sænakheis ate ndi:gú-a, ni namba zí:yage? Gê, ngenek ezoqam, teqa
matev ate ndægo gekham-tê gendap?" 57 Yaq ndigu vemiav-ak, Yesu gèsanqawém.

Geté yaq Yesu gezø-ein, "Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam,
gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza khoev-te, ezoqa vizupáv."

58 Ta vemiav-te ndøgo, Yesu umingiap matev, agé matanapøteáv. Zapa ndógo, ndigu
unimanqatinteáv.

14

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, gilaem
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Elod ndego, Gelili plovins-ge kawa ezoqam gegoam, Yesu-qa
yaq-te, manqat ndø-ewág. 2 Yaq ekeza sasae ezoqam gezø-ein, "Ngenek Zión ategó,
ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam. Løvøte-te nangó abetøndo-khandí:v. Yaq nakémbá,
bazaføgakh teqa mokho-te ndøu-sasaeat, umingiap matev ndematanam."

3 Elod nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo. Ibugukhokhof Elod Zion gèmøvøiú,
ndimbula-te vō-utav. Elodias zapayá gene-matanám. Ndugu Elodias, ibugukhokhof
tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Geté Elod sègeviwám. 4 Yaq Zion Elod āv
gembøe-manqatám nqægo, "Khafeáp nandav, namba qawan-gu sævam qoqo-oki." 5 Yaq
Elod Zion ambá gelavawín, ta zapaya. Geté ndego ezoqam-qá møe ndøgoám. Zapa
ndógo, ndigu Zion Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

6 Yaq Elod ge:qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, zifuap namba lou gilog, Elodias-gu yu
tiqa megemege-te, gè-ogiám. Yaq Elod poev kandambá qambowav, tuqa ogiam-te.
7 Yaq Elod até gendego, vømbō-ein, "No unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-
khavozák. Gekha gigiāp ndøgo, qo poev taqagoat, soqonó-eín, yaq søtaqá-etoám." 8 Yaq
ndugu evo mbobeváp, taqa yaq-te. Yaq ndugu Elod manqat āv tumbøe-qavøiú, av evo-
qa poev qægoam, gumbo-ein, "Noqa poev nqánek. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam,
teqa kawa melek-té qazøtøndó-qonøvém, no-te sasa zotøndó-ndapēm."

9 Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbaín. Mbøni mbová. Geté
ndego nakhag ezoqam āv tezømbe-eín, av tuqa poev qægoam. Zapa ndógo, ndego manqat
ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-eín. 10 Yaq ndigu até gindigonem, ndimbula khoev-té
ginøzáv, Zion monqo vømømbō-kepøzem. 11 Yaq Zion-qa kawa, melek-té ginø-qonøvém,
mbasønakam vømømbó-etøomem. Yaq ndugu evo-té gunøndáp, vømømbó-etoam. 12 Yaq
Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, tinduzáv ndógo, Zion-qa kha vøndapem, sasa
mø-ozem. Yaq Yesu-té ginøzáv, vømømbō-einim.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

13:54 13:54 Zion 7:15 **13:55** 13:55 Zion 6:42 **13:57** 13:57 Zion 4:44 **14:3** 14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20
14:5 14:5 Met 21:26

13 Yesu Zion-qa yaq-te manqat ge-ewag, gilaem, ndego khagua-té genøketáo, yaq-keoqa sasa ndøqantav. Ndego ambá ezoqam-av manqei-té genøtinín, neka vømē-yakhapusivin. Geté ezoqam giyogem, av nqægo, møndø-qantāv, ndigu tiqa vemivemiav sège-yovität, Yesu gimbopavat. Zapá ginøzáv. 14 Yesu gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qeív. Yaq ndego tanakh zøgó, neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.
15 Yaq qakhagus ndøgo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-einim, "Gèkhagustét, neka vemiav mbaín, nqanek. Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiav-té giabenøzáv, ekeza lou bemøwi."
16 Geté Yesu gezø-ein, "Mbaín. Ndigu qavønipøteav tøgoat, kopømbá. Lou zo zozǿ-etoám, tilog."
17 Yaq gimbo-einim, "Gê, áv khatígonēm? Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú."
18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zøtøndé-upøzonām." 19 Yaq ndego ezoqa bawan-qape, gagayag-te qonam manqat zø-eín. Yaq até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas, gè-upøzó, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Yaq flawa gèmbegím, ekeza paev ezoqam vøzō-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. 20 Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzō-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.
21 Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, ande āv faev taosén ndi:gú. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, ndigu gevebøpøteáv.

Yesu ibøkha mumat go:geavun (Mak 6:45-52; Zion 6:15-21)

22 Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vøzō-ein, "Zo khagua-té qanøketáb, yaq-keoqa vō:qantav. No nginik ezoqa ndòtokho-khofosám." Yaq ndigu vōsøkuzim, sasa ndøtinim. 23 Yesu ezoqa gumu-khofosam, yaq manqei poyat-té genøqavíg, yakhapus-mba vømø-guligulim. Yaq qapøistat, yakhapus mbá segegoát. 24 Ndakin tegi paev ezoqam-qa khagua, anana-mbá qanuteität. Qámbá. Khamøe sògo-qaqavøemám neka vøsintavam.
25 Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát. 26 Geté ibøkha mumat go:geavun, gi-ometam, ndigu møe kandambá gigonem. Até vøe-einim, ndego gevøgév. Yaq gèzøgeá.
27 Geté Yesu até gendego, gèzøndo-akhá, "Zo møe ndøgònĕm. Nó!"
28 Yaq Pita gembo-ein, "Evézøza. Unimanqatin qo toqogoat, qonǿ-eín. Yaq ibøkha mumát qatøndónáv qo-te."
29 Yaq gembo-qavøiu, "Qanimáv. Mòqotøndoqáv."
Yaq Pita até gendego, khagua gè-iváv, ibøkha-te vōvuao, Yesu-te sasa ndøwav, ibøkha mumat. 30 Geté khamøe-qape geqeiv, ndego møe ndøgó. Yaq gègeonát. Gendo-akha, "Evézøza. Gènøtøké."
31 Yaq Yesu nakhamas-té genøvisí, vømbōgea. Gembo-ein, "Qoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te. Gekha zapâ ndoqoto-nake?"
32 Yaq ndigu ezoqa menas khagua-te gi:ketab, khamøe-qape sègevøitáv. 33 Yaq ezoqam ndigu, khagua-te gu:guvam, Yesu gèmbo-vizumém. Gimbo-einim, "Unimanqatín. Qo uni Mbumbukiam-gé-Yo-ín."

Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem (Mak 6:53-56)

34 Yesu tegi paev ezoqam namba giqantavat, yaq Genesalet manqei-té gimøqá. 35 Ta manqei-te ndøgo, ezoqa Yesu gimatøvemem, yaq vemivemiav ndøgo, avøavun qagoat, manqa ndøkhofotømém, yaq ndigu enqoni-us ezoqa ate gi:goam, te-te sasa ndo-upøgim.

14:19 14:19 Met 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** 14:23 Luk 6:12; 9:28 **14:26** 14:26 Luk 24:37 **14:31** 14:31 Met 8:26; Mak 4:39

36 Yaq ezoqa āv gimbøe-viømém nqægo, “Kopømbâ, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua
ov-qase mba tiqa-khanøzumat. Yaq enqoni segezø-navøemát.” Yaq gekha ezoqām ndigu,
teqa ndabua gimbo-khanazumat, enqoni sègezø-navøemtát.

15

Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvuám
(Mak 7:1-13)

1 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. Gimbo-einim, 2 “Gekha zapâ, qogi
paev ezoqam, nigi atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev ndimøkuiam? Ndigu
bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogɨn.”
3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Geté ge zô, gekha zapâ, zøkeza nømendim matev zapaya,
Mbumbukiam-qa guguna manqat ndozo-møkuiam? 4 Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,
‘Qave neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqām ndego, eve o evo soqa manqat tembo-
ein, ndego ezoqa yà belaém.’ 5 Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o
evo sa tembo-ein, av nqægo, gekha gigiāp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamɨn, ndøgo
Mbumbukiam-qā. 6 Geté gekha ezoqām ndego, manqat av nqægo nde꞉manqate, ndego
vizap mbaín, eve-te neka evo-te. Yaq av nqægo, zo zøkeza nømendim matev mokho-
te, Mbumbukiam-qá Manqat zomøkuiám. 7 Zo khavozam ezoqám. Mbumbukiam-ge
manqa vevezam ezoqam Aezaya, zo me꞉-eín, av ge꞉-ein nqægo,
8 ‘Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp.
Geté tiqa mbøni qámbá no-te.
9 Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát.
Zapa ndógo, ndigu ezoqam-qá nømendim matev mba me꞉zømesimít.
Ambá ndøgo, noqā nømendim matev.’ ”

Ezoqam ande áv kené-manqa-zapa-us-ev-ɨn?
(Mak 7:14-23)

10 Yaq Yesu ezoqa ewaqape ndømøváb, gezø-ein, “Unime꞉-yogé, neka mokho vømbō-
ndapem! 11 Ezoqam ambá ndøgo, tenē-manqa-zapa-us-ēv, Mbumbukiam-qa bøi-te,
lou ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndø-oev. Geté tene-manqa-zapa-us-evɨ́n ndógo, manqat
ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndøndo-fakhate.”
12 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq taqa zita-te, tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo,
gimbo-einim, “Ge qô, moqoté-qateq? Felisi ezoqam mbøni nqosøgeap mboyogém, qo
nqanek manqat qoqo-ein.”
13 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha gigiāp ndøgo, noge Tat, ndego yan-te ngo꞉yage,
ogekhæav ndøgo, ndøkhofoé. 14 Ság! Sègezø-iváv. Ndigu bøi waev mbain ezoqam ituza-
qa ndøgó. Geté até ndigú-a, bøi waev mbaín. Bøi waev mbain ezoqam, bøi waev mbain
ezoqa nøme te-itu, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te, até sugumú-o꞉áz.”
15 Yaq Pita gendo-ein, “Kopømbâ, yaya ndøgo, ezoqa qoqozø-eta, mokho toqoti-
nømand?”
16 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gê, até zó-a, manqa mokho upøgimâv? 17 Ge zô, møzøté-zøtez?
Gekha lōu ndøgo, manqa-nqa-te ndø-oev, gus-té qanø-okhó. Yaq vaev-te nqawa mòndø-
fakhanɨ́n. 18 Geté manqat soqøsoqa ndøgo, manqa-nqa-te ndøndo-fakhate, ndøgo mbøni-té
qando-fakhanɨ́n. Matev nqánek, ezoqam Mbumbukiam-qa bøi-te ge꞉-manqa-zapa-us-
evɨn. 19 Zapa ndógo, matavap soqøsoqa, kopømba ande av ezoqam pakhapakha khaneam
matev neka nøkenøkem ngi꞉wat matev neka mambe matev neka aqonam matev neka

14:36 14:36 Met 9:20-21 **15:4** 15:4 Exo 20:12; 21:17; Deut 5:16 **15:8** 15:8-9 Isa 29:13 **15:11** 15:11 Met 12:34
15:14 15:14 Luk 6:39; Lom 2:19

meakha manqat manqate matev neka manqat ponqom matev, ndøgo mbøni-té qando-fakhaté. 20 Ezoqam nqánek gene-manqa-zapa-us-ev-ín, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam bugukhokhof zenda uni sunguziav tegoat, lou telog, ndøgo gé:-manqa-zapa-us-ev-ák."

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin (Mak 7:24-30)

21 Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq Taya neka Saedon taon avønin-té genøwáv. 22 Yaq nqáe! Keinan bawan sævam ndøwáv, ta manqei-te ndøgo guyagam, gundu-akha, "Evézøza. Deivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó. Nogu yu, nqova soqa mbøigú. Gèngiitét."

23 Geté Yesu yaq manqat-qase qavøiwateáv, tu-te. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-einim, "Vøkhofotáv, ngunuk, niqa zita-te ngundu-akhayam."

24 Yaq Yesu gendo-ein, "No Mbumbukiam Izlael ezoqam-te mbá gendo-khofotán, ndigu kopømba ande av sip ndi:gu, gi-ewaz."

25 Geté ndugu tunduwáv ndógo, katuk vømøkui, gundu-ein, "Evézøza. Vønøtøké."

26 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, "Matev eqeieqeí mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozónqagīm."

27 Yaq ndugu gundu-qavøiu, "Evézøza. Nandav unimanqatín. Geté gaqo, lou khakhayakh ndølogatún, ndøgo eve-qa lou-qase-te qando-pomovatun."

28 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, "Ngólam. Qoqa unimanqatin kandambá tantáv. Matev āv tønéfakhán, av qo ndaqambe-poev." Yaq ndaføyambá, tugu yu sège-eqeieqei-év.

Yesu ezoqa kopoav gekhakheinøvem

29 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Gelili kewan ndøgeg-té genø-ewát. Yaq manqei poyat-té gemøqavíg, vømøqom. 30 Yaq ezoqa bawan kandambá gindupindam te-te, ezoqa nøme vøndó-upøgim, kagi ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam neka manqa-khou ezoqam neka ezoqa nøme, gekha enqoni nøme ndøgo, qazøgoat. Yesu-qá megemege-té ginø-abám, vōkhakheinøvem. 31 Ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá, matev ndøgo, bøi gi:qeivim, manqa-khou ezoqam manqat gimanqatam, neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam vø-eqeieqei-ez, neka kagi ezoqam okho vōngazem, neka bøi waev mbain ezoqam, bøi vōkewag. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqánem, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkef (Mak 8:1-10)

32 Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndógo, gezø-ein, "No nginik ezoqam tanakh nøzøgó. Zapa ndógo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin ndigu lou mbaín. No poeveáv, ndigu ififin-us sa tækhofosam. Soqaín ndøgo, nakhoa-te bøi tømøzø-gugim, ti:qavoniapet."

33 Yaq paev ezoqam gimbo-einim, "Gê, lou gekham-tē qazíqeivīm, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqa bawan-qape vizí:zøkēf."

34 Yaq Yesu gendo-ein, "Flawa gekhâm nandizøgo?"

Yaq gindu-qavøinam, "Flawa ate gi:goam sevén neka zonga khasøkhasis khapímbá."

35 Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-eín. 36 Yaq até gendego, nginik flawa seven neka zonga, gè-upøzó, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam.

37 Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav kandakanda sevén, ginqeitømem, qamøvea. 38 Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi:goam, fo taosén. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, gevebøpøteáv.

15:24 15:24 Met 10:6 **15:31** 15:31 Mak 7:37 **15:32** 15:32 Met 14:14

39 Yesu ezoqa ewaqape gumu-khofosam, yaq ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Magadan manqei-te sasa ndøqantav.

16

Ezoqa Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Yaq Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Matemateam-qa mbogoám. Gimbo-einim, “Umingiap matev qómatanám. Yaq tàbati-nøtén av nqægo, qo Mbumbukiam ndokhofotāq.”

2 Geté Yesu gezø-qavøiu, “Khaiya køkouk tøgoat, khøuwa gemøsinanɨn, yaq zo mòzøte-zøtezín, khaiya eqeieqeí segení-goát. 3 Yaq khaiya kikis neka bøivun tøgoat, qanaqanus qando-paveɨn, zo mòzøte-zøtezín, qæ ndólanqá. Zo khaiya qazo-qeivimin, zo mòzøte-zøtezɨn, khaiya ande āv khanégoāt. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhanumit, yaq zo taqa mokho upøgimáv. 4 Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndógo tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan.”

Yaq Yesu sègeziváz, vōwav.

Yesu Felisi neka Sadusi ezoqam-qa nømendim matev, flawa poponøvem nonqo ge꞉khamas (Mak 8:14-21)

5 Yesu-gi paev ezoqam, kewan yaq-keoqa gimøqa, flawa upøzoateáv. Manqa mate zømbo-navøém.

6 Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-feazoát.”

7 Yaq ndigu paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Yesu nqanek manqat ekeqa ndógo tene-eín, ni flawa upøzoateav qazigoam.”

8 Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mē꞉bondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapâ, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémbá. 9 Gê, zo mokho ndapeâv? Zo tozombó-matavap, no flawa faev, ndigu faev taosen ezoqam qatezøkef? Yaq yakhav andē gekhâm qazo-nqeitømem, lou ndøgo qamøvea? 10 Neka gê, zo tozombó-matavap, no flawa seven, fo taosen ezoqam qatezøkef? Neka yakhav andē gekhâm qazo-nqeitømem, lou ndøgo qamøvea? 11 Zo gekha zapâ, noqa manqa mokho qeiviav ndozogo? No ambá av nqægo, lou-qā yaq-tē qazømbe-eīn. Geté no Felisi neka Sadusi ezoqam-qa flawa poponøvem nonqo nøte-eín. Zo ndógo tozombøé-feazotát.”

12 Yaq ndakin, Yesu-gi paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndógo, ndego ambá flawa poponøvem nonqo me꞉-eīn, ndøgo flawa-te toqotu-nqagim. Geté ndego Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa nømendim matev-qa yaq-té gene-eín.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā (Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yaq Yesu, Sæzalia-Filipai taon avønin-té genøwáv. Yaq ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Gê, Ezoqam-ge Yo, ezoqam gekha mé꞉vewe?”

14 Yaq gimbo-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, qo Zelemayá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

15 Yaq Yesu gezøbevap, “Gemâ zo? No gekha ezoqām zøténæna?”

16 Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá. Khandi Mbumbukiam-gé Yó.”

16:1 16:1 Met 12:38; Luk 11:16 **16:4** 16:4 Met 12:39; Luk 11:29 **16:6** 16:6 Luk 12:1 **16:9** 16:9 Met 14:17-21 **16:10** 16:10 Met 15:34-38 **16:14** 16:14 Met 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** 16:16 Zion 6:69

17 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Saemon, Ziona-ge yo, qo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa
ndøgo, nqanek matavap, qo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam qaveāz. Geté nogé
Tat qaveáz, ndego yan-te ngo꞉yage. 18 Neka no nqataqá-manqate. Qo Pitá. Taqa manqa
mokho, ‘Nandí.’ Yaq ta nandi-qape-te nginik, no ndigu ezoqam, no ndi-unimanqatinat,
tiqa bawan andé khoev me notó꞉wév. Nqova soqaqape-qa bazaføgakh kopømba mbaín,
nqanek bawan tøtømbua. 19 No Mbumbukiam-qa Megeat Matev mboqogim nonqo
nøtaqá-etoám. Gekha matēv ndøgo, qo nqanek manqei-qape-te toqotø-tokimat, até yan-
té-a, āv tønétokát. Neka gekha matēv ndøgo, nqanek manqei-qape-te toqo-mboqogimat,
até yan-té-a, āv tøné-mboqovát.”
20 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa āv gezømbe-løvuá nqægo, “Zo ezoqa nøme zȍ-
eı̄n, av nqægo, no Mesayā.”

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi꞉vat-qa yaq-te, ande ge꞉zømas (Mak 8:31-33; Luk 9:22)

21 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam, teqa løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz.
Gezø-ein, “No Zelusalem taon-té qabatønáv, nqosøgeap kandambaqape bamøndap, ti-te
ndigu, megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna
manqat nømendim ezoqam, neka bemølambem. Geté khøuwa timønø-misika-ez ndøgo,
Mbumbukiam no nqawa ndȍkhandí꞉n.”
22 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Pita até gendego, sègekható, vøgugu, gembo-ein,
“Evézøza. Av taoká! Matev av nqægo, betaqa-fàkhā́n.”
23 Geté Yesu, gèndoqambún, Pita vømbō-ein, “Mòqoqáv qo, Saitan! Qo qònømbø-
khazét. Qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tē qandowāv. Geté
manqei-qape ezoqam-té qandowáv.”

Yesu-te paev-qa toqogoat (Mak 8:34–9:1; Luk 9:23-27)

24 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa ndego,
ndego ekeza poev matev zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa
benøndopaev. 25 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ekeza yage tendapet, ndego
ndæ̀khambuá. Geté gekha ezoqām ndego, no zapaya ekeza yage te꞉khambua, ndego
ndȍmøqeív. 26 Gèmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømbogawam, yaq
ekeza yage gēkhambuā, ta gigiap ate ndægo áv khambøé-tøkē? Neka gê, ngenek ezoqam,
gekha fia ndøgō, yage nango temendap?
27 Ezoqam-ge Yo tendoqavan, enzol ezoqám namba mé꞉geáv. Eve-qa waev neka
bazaføgakh namba mé꞉geáv, neka ezoqa ewaqape yaq-fia vøzø-etoām, av ndigu matev
ndi꞉matanam. 28 No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap,
naqanøká zópakhaezák. Geté Ezoqam-ge Yo ndòzotøkhæ-ometám, teqa Megeat Matev
namba te꞉geav.”

17

Yesu bugug qambo-enend (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka tege namba qawan
Zion, manqei poyat-qape-té genø-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez. 2 Yaq Yesu-te
gi꞉kewagam, ndego bugug sògo-enendtát, tiqa bøi-te. Teqa bugug andé khøuwa waev me
me꞉sanqatavavún, neka teqa ndabua ùnime꞉-papaqá. Andé wáev. 3 Yaq nqáe! Mozes
neká Ilaiza, sègezø-fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.

16:17 16:17 Gal 1:15-16 **16:18** 16:18 Zion 1:42; Ef 2:20 **16:19** 16:19 Met 18:18; Zion 20:23 **16:24** 16:24 Met 10:38; Luk 14:27 **16:25** 16:25 Met 10:39; Luk 17:33; Zion 12:25 **16:26** 16:26 Met 4:8-9 **16:27** 16:27 Met 25:31; Psa 62:12; Prov 24:12; Lom 2:6; Veve 22:12 **17:2** 17:2 2 Pita 1:16-18

4 Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Evézøza. Qanimáv, ni nqeigu. Qo taqa-pøovat, no khoev-
qasis misika nøzǿpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.”
5 Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndøgutáz. Waev-ús. Yaq nqáe! Ozoz-te
ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá
te-te, neka no nømbøe-khafuát. Zo teqa manqat gèyogé.”
6 Yaq ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, møe kandambá gigonem. Yaq
sège-o:áz. Bugug até manqei-té. 7 Geté Yesu tendováv ndǿgo, kha vøzǿ-khanøzam. Gezø-
ein, “Mòzowán. Møe ndøgònɛ̃m!”
8 Yaq kawa gi-eqagim, gikewag, Yesu mba ndø-ometám. Ezoqa nøme mbaín.
9 Manqei poyat-te nango gi:visat, Yesu manqa zøløvuá. Gezø-ein, “Matev nqanek, zo
qazoqeivim, ezoqa nøme naqanøká me:zǿmɑ̃s. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te bètøndokhæ-
khandí:v.”
10 Yaq tegi paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Gekha zapâ Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, ‘Ilaiza betøkhæ-fakhān.’?”
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndǿkhæ-fakhán, gigiap ate
ndægo vǿkhakheinām. 12 Geté no nqazǿ-manqate: Ilaiza mǿndø-fakhán. Geté ezoqa
ndego matavapøteáv. Yaq matev āv timbi-matønømém, av ekezan qazømbe-pøovat. Yaq
até Ezoqam-gé Yó-a, nqosøgeap ndǿndáp, tiqa zenda-te.”
13 Yaq paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndǿgo, Yesu Ilaiza ge:manqatam,
ndego Zion me:manqatám, ndego ibøkha iz etoam ezoqam.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Yesu paev ezoqa misika namba, manqei pøyat-te ginduvis, ezoqa bawan-qape
mǿndøgoám. Yaq ezoqam tendováv ndǿgo, teqa megemege-te katuk vɛ̄møkui.
15 Gembo-ein, “Evézøza. Noge yo tanakh gèmbogó! Gèmbo-qanavøém. Unime:-
soqoevín. Nøme gøinam-té genø-bøiavín neka nøme ibøkha-te vɛ̄bafɨn. 16 No qogi paev
ezoqam-te qændafat, ndigu amba me:khamasém. Geté ndego eqeieqeivateáv.”
17 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo
ndakin nqazoyage, gê, no khøuwa andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv
vǿe-eqatāt? Geté ság! Opønakam vǿndo-ndafém.”
18 Yaq gindu-ndafem, Yesu nqova soqa gèmbøe-khafén, ndego opønakam-qa mokho-te
gu:goam, yaq ndego vømbɔ̄-fakhan. Yaq opønakam, sège-eqeieqei-év.
19 Taqa zita-te, tegi paev ezoqam, Yesu namba gimi-yakhapus-mokho-mba-ez, gèmbo-
bevøpém, “Ni gekha zapâ, nqova soqa amba qambøi-ngeatømem?”
20 Yaq gezø-ein, “Zapa ndǿgo, zoqa unimanqatin khapémbá. No unimanqatín nqazø-
manqate: Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te, kopømba ande av masted tae nanga-qasis
ndægo tøgonɨn, yaq zo ambá kopømbá, manqei poyat nqanek ambá āv qazømbøe-einimín
nqægo, ‘Manqei nøme-té qonǿqáv.’ Yaq ndøgo ambá segewavín. Matev ate ndægo, zo
ambá kopømbá tozo-matønømemɨn.”*

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Khøuwa nøme, Yesu tegi paev ezoqam namba, Gelili plovins-te gipindam, Yesu
āv gezømbe-eín nqægo, “Ezoqam-ge Yo, avønín, ezoqam-qá zenda-té ginøveém,
23 neka vǿlaēm. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango

---

17:5 17:5 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Deut 18:15 **17:10** 17:10 Mal 4:5 **17:12** 17:12 Met 11:14
17:13 17:13 Luk 1:17 **17:19** 17:19 Met 10:1 **17:20** 17:20 Met 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Ko 13:2 * **17:20** 17:20 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndǿgó. Ta manqat nqánek: 21Geté nqova soqøsoqa av ngi:gu, kopømba mbaín sa toqo-ngeasam. Geté sa ndǿgo toqoté-ngeasám, Mbumbukiam-te toqovi:mat neka lou logemav matev voqógoāt. **17:22** 17:22 Met 16:21

ndøkhandí:v." Ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq mbøni zøvá. Mbøni vaev kandambá.

Teks moni abam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa khoev nonqo

24 Yesu tegi paev ezoqam namba, Kapenaum taon-te gimøfakhaz, yaq teks moni upøgim ezoqam ndozáv, ndigu Mbumbukiam-qa khoev teks moni gi-upøgimatun. Pita-té ginduzáv, gimbo-einim, "Gê, zoge nømendim ezoqam, teks moni møndø-abumatun, Mbumbukiam-qa khoev nonqo?"

25 Yaq Pita gendo-qavøiu, "Møndø-abumatún."

Yaq Pita khoev-te gendoqavan, ambá Yesu mbo-einín, taqa yaq-te. Geté Yesu ekezan, é-mando-eín, "Sáemon. Qoqa matavap áv khané:go? Manqei-qape-gi kawakawa-za, teks moni gekha ezoqam-tē gindú-upøgimatun? Ekeza ezoqam-tê, ó, ezoqa vini-tè?"

26 Yaq Pita gendo-ein, "Ezoqa vini-té gindu-upøgimatún."

Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Unimanqatín. Kawakawa-za-gi ezoqam, teks moni gé-abamák ti-te. 27 Geté, ság, soqaín ndøgo, nginik teks moni upøgim ezoqam, qaqa tizizø-løwaz. Yaq nakémbá. Kewan-té qanø-ová, vømø-faleam. Yaq zongøyam ndego, bugukhokhof toqo-tøkhatav, manqa-nqa qombó-mboqoá. Yaq moni mokho toqózømét ndøgo. Yaq ndigu moni mokho, teks moni upøgim ezoqam-té qonø-ndapáz. Yaq qo neka no, nigi teks moni nándiv."

18

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae gekha ezoqām ndøgoāt?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbō-bevøpem, "Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqām ndøgoāt?"

2 Yaq Yesu nakhasam mbo-akhá, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu, vøve. 3 Gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Zo enendateav tøgoat, neka kopømba ande av nakhei nqonqon ndi:gu vozomøgō, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, zomø-ozák. 4 Gekha ezoqām ndego, ekeza kha tevoa, kopømba ande av nakhasam nge:go, kandambaqape ndégo tégoát, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te.

5 Neka gekha ezoqām ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge:go tekhato, ndego no ndøkhatómb."

Matev ndøgo, ezoqa manqa-zapa-te ndø-ituza
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, yaq anana-mba sasa mø-oginamin, vømø-geonin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape ndøgo, Mbumbukiam-te temøndap.

7 Manqei-qape ezoqam møndø-soqoéz, ndigu ezoqa nøme, manqa-zapa-te ndi-ituza. Unimanqatín. Khamasim matev, ndøfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapa-te tø-itubat. Geté ndigu ezoqam ndøsoqoéz, ndigu ezoqa nøme manqa-zapa-te ti-itubat.

8 Qoqa pingim o bov manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkepáz, vø-ogi. Pingim o bov kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qoqa bov menas neka pingim menas namba, gøinam-te timø-ogeqænam, ndøgo miavmiav ndøwageap. 9 Neka qoqa bøi manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkhofá, vø-ogi. Bøi kopo mba

17:24 17:24 Exo 30:13; 38:26 **18:1** 18:1 Luk 22:24 **18:3** 18:3 Met 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** 18:5 Met 10:40; Luk 10:16; Zion 13:20 **18:8** 18:8 Met 5:29-30

taqagoat, qo khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimó-ogeqænām."

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat (Luk 15:3-7)

10 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo aiyá qagó. Zo ezoqa khasøkhasis, av nginik nakheis ngi:gu, khokho ezoqam me:zæzā. No nqazó-manqate: Enzol ezoqam ndigu, nginik ezoqam ndizø-keoge, noge Tat-qá bugug-té giwaniáp, ndego yan-te ngo:yage.* 12 Ge zô ndozo-matavap? Ezoqa sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembō-ewān, yaq gê, ndego gekhā ndógō? Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváz, ta manqei poyatte ndøgo, gagayag gilogatun, nøme-qa vømóvaō, ndugu gumbo-ewan. 13 No unimanqatín nqazø-manqate. Ndugu sip kopo tu-omet, ndego khanakhanakh kandambá tendap. Teqa khanakhanakh tu-ti ndugu, ndòmø-løvuám, av khanakhanakh, sip nainti-nain-te ndømbøego, ndigu yozaneav ndigu. 14 Yaq matev até kopó. Zoge Tat yan-te ngo:yage, ndego poeveáv, nginik ezoqa khasøkhasis, kopo te-ewan."

Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te, yaq vòmboqáv, teqa manqa-zapa vōe-omat, zo ezoqa menas zøkhapus-mba vōkhakheinømem. Ndego qoqa manqat te-ewag, yaq nango mòndøqa-Klisten-qafu-év. 16 Geté ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, yaq qo ezoqa kopo o menas namba zøtézáv, te-te. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-manqaté nqægo, 'Manqa ovøyam tøgoat, yaq bøi vizu ezoqam menas o misika begó.' 17 Geté ndego tiqa manqat te-ogi, yaq Klisten bawan ezoqam-té qanø-ndafém. Yaq ndego até tiqá manqát-a te-ogi, qo ndego bavokho-ak o teks moni upøgim ezoqam qotéveó.

18 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo nqanek manqei-qape-te tozoto-tokimat, até yan-té-a, āv tønétokát. Neka gekha matēv ndøgo, nqanek manqei-qape-te tozo-mboqogimat, até yan-té-a, āv tøné-mboqovát.

19 Neka nøme nqazó-manqate: Nqanek manqei-qape-te, zo mokho-te, ezoqa menas manqat tikoponemat, yaq Mbumbukiam sasa mbóviømemāt, noge Tat, yan-te ngo:yage, matev ndòmatanám ti-te. 20 Zapa ndógo, ezoqa menas o misika noqa iz-te timøvab, no ndægoát, ti namba."

Yaya etæ manqat, qo ezoqam-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat

21 Yaq Pita tendováv ndógo, Yesu vømbō-ein, "Evézøza. Noge Klisten nøfu, no-te manqa-zapazapa sekemba tegoat, yaq gê, no andé gekhâm tæmbo-geveam, sa tønømbo-navøem? Até tægoat sevên?"

22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Ambá av nqægo, seven mbā. Ndøgo khapémbá. Geté sà betaqambo-navøemát. Seven até tægoat seventí, sa tøqambo-navøemat. 23 Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Kawa ezoqam mòndøgoám. Ndego moni upøgim-qa ndøgoám, tegi sasae ezoqam te-te qazømbo-løfokam. 24 Yaq ndego moni tonqogim gengaz, sasae ezoqa nøme tindu-ndafém ndógo. Ndego moni milión, qambøe-løfokam. 25 Geté ndego moni mbaín, tege kawa ezoqam vømbøé-etoām. Yaq kawa ezoqam, manqat āv gembøe-eín nqægo, 'Av tægoat ndægo. Gigiap ate ndaqambe:go, qówí. Até qogu sævam neka nakheís-a, voqówī. Yaq fia qotégó, note.' 26 Yaq ndego sasae ezoqam, kawa ezoqam-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, vømbō-ein, 'Káwa ezoqam. Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-keogé. Fia ate ndægo,

---

18:10 18:10 Iblu 1:14 * **18:10** 18:10 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqánek: 11Ezoqam-ge Yo, ezoqa khandi:zat nonqo ndøgeavún, ndigu gi:-ewaz. **18:10** 18:11 Luk 19:10 **18:15** 18:15 Luk 17:3; Gal 6:1 **18:16** 18:16 Deut 19:15; Zion 8:17 **18:18** 18:18 Met 16:19; Zion 20:23 **18:19** 18:19 Mak 11:24; Zion 15:7 **18:22** 18:22 Luk 17:4

nqanømbo-løfoke, ndøtaqa-etoám.’ 27 Yaq ndego kawa ezoqam, tanakh mbogó, gembo-ein, ‘Ság! Fia nø-ètoám.’ Yaq sègemboták, vøwav.
28 Geté ndego sasae ezoqam gendo-fakhan, sasae kopømba ezoqam mba mo:qát. Ndego moni mbøe-løfokám, te-te. Khapímbá. Geté yaq até gendego, sège-khoteiú. Monqo mba mbøegeá, gembo-ein, ‘Fia qonó-etoám, no-te ndaqambo-løfoke.’
29 Yaq ndego sasae ezoqa nøme, katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gembo-ein, ‘Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-keogé. Yaq fia ndægó.’ 30 Geté ndego gèmbøeqasí. Yaq até gendego, ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo, atema yaq-fia vógō.
31 Yaq sasae ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu mbøni zønqosøgím. Yaq kawa ezoqam-té ginøzáv, emanqat ate ndægo vømømbō-vototem.
32 Yaq ndego kawa ezoqam, ngenek sasae ezoqam, gèmbo-akhá. Gembo-ein, ‘Qo ezoqa soqaqapé. Moni kandambaqapi ate ndi:gu, no-te qaqambo-løfokam, no sòtaqaták, qo qoqonø-viam. 33 Geté gekha zapâ, qo sasae kopømba ezoqam-te tanakh goneav qagoam, av no tanakh qataqambego?’ 34 Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, ngenek sasae ezoqam ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo. Neka yaq-fia nqosøgeap ndó-upøgimát, atema fia ate ndægo vømúgū.”
35 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, nøme āv gene-eín nqægo, “Noge Tat, ndego yan-te ngo:yage, zo-te matev até kopó, āv tenégó, zo ezoqa nøme-te, tiqa manqa-zapazapa, sa navøepøteav tøgoat.”

19

Sakhei zøuvis-qa yaq-te (Mak 10:1-12)

1 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, Gelili plovins tène-iváv. Yaq Zudia plovins-té genøwáv, ndøgo Zoden kea yaq-keoqa. 2 Ezoqa mòndømbo-pavát, bawan-qape kandambá, neka ndego enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat.
3 Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-matemateømemín, gimbo-einim, “Gê, Mozes-qa guguna manqat, áv khané-ein? Ezoqa kopømbâ, sævam sa te-ivav, ndego poev tømbogoat, ó, kopømba mbaín?”
4 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? ‘Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, anganeam neká sævam, tèkhakheinøvém.’ 5 Yaq Mbumbukiam āv gene-eín nqægo, ‘Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømó-kha-kopo-ēz.’ 6 Yaq ndakin ndigu ambá av nqægo, kha menās, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó. Ndigu Mbumbukiam ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatòzō.”
7 Yaq Felisi ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ, Mozes-qa guguna manqat av qæ-ein av nqægo? Anganeam sævam ivøve-qa tegoat, ndego sakhei zøuvis pepa bepeawám, bembō-etoam, sasa bekhofotav.”
8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mozes sakhei zøuvis matev sa gezøtak, zapa ndógo: Zo khàpe zøtesapí:z. Geté Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, av me:matøvemák, av ndægo. 9 No nqazó-manqate: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, getē ndugu mambe okhoeāv, yaq sævam vini vó-okī, ndego nøkenøkem matev ndóngiú neka mambe mé:wáv.”
10 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, anganeam kopømba mbain tøgoat, sævam sa te-ivav, yaq qanimav ndógo, nøkenøkem tiá, sà biziyagé.”
11 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nandav manqat, nøkenøkem mbain-qa yaq-te, ezoqa ewaqape-qá mbá. Geté tiqa mba ndígu, Mbumbukiam matev tezø-etoam. 12 Ezoqa sakhei zøkemav ndigu, zapazapa vinivinimbá. Nøme ndigu āv tiniqáz. Neka ezoqa

18:34 18:34 Met 5:25-26 **18:35** 18:35 Met 6:15; Mak 11:25; Ef 4:32; Kol 3:13 **19:4** 19:4 Gen 1:27; 5:2 **19:5** 19:5 Gen 2:24; Ef 5:31 **19:7** 19:7 Deut 24:1-4; Met 5:31 **19:9** 19:9 Met 5:32; 1 Ko 7:10-11

nøme, zapa ndógo: Ezoqa āv tizømbe-matanám. Geté ezoqa nøme, sakhei zøkemav ndigu, Mbumbukiam-qá Megeat Matev zapayá.
Gekha ezoqām ndego, kopømba tegoat, nqanek nømendim matev tendap, sà bendáp."

Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam (Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Yaq ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu mòndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín neka vøzø̄-guligulimin. Geté tegi paev ezoqam gèzømbe-khafén, ndigu ezoqam.
14 Geté Yesu gendo-ein, "Nakheis bègeáv, no-te. Zømbo-khakhàzā̆m. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av nakheis ngi:gu."
15 Yaq Yesu até gendego, nakheis zenda vøzømbø̄-awam neka vøzø̄-guligulim. Yaq qamømbøe-navøem, tèneváv.

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav (Mak 10:17-27; Luk 18:18-27)

16 Khøuwa nøme, ezoqa tendováv ndógo, Yesu-te, vømbō-ein, "Nøméndim ezoqam. Gekha matev eqeieqei nómatønumāt, khandi miavmiav vøténdāp?"
17 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gekha zapâ, no matev eqeieqei-qa yaq-te, ndoqonømbe-bevap? Eqeieqei Mbumbukiam mba me:gó. Geté qo khandi miavmiav ndape-qa ndoqombogo, qo Mbumbukiam-qá guguna manqat qombópavát."
18 Yaq ndego gendo-ein, "Gekha guguna manqat nombópavāt?"
Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Guguna manqat nqánek qoqombó-pavát: Qo ezoqa pakha-pakha zøkhanèā̆m. Neka nøkenøkem matev ndøngì:wā̆t. Neka ndø-aqònā̆m. Neka meakha manqat ndømanqàtē̆. 19 Qave neká qavo, gèzøvizáp. Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go."
20 Yaq ngenek ezoqa ndakinak gendo-ein, "Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbôpáev. Yaq gekha matev nøme ndógò, no matønumav ndøgo?"
21 Yaq Yesu gembo-ein, "Qo ndaføyamba-qape gone-qa toqogoat, vòkhæqáv, qoqa gigiap ate ndægo, vømøwi. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozó-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim yan manqei-té qoqonó-møvøemét. Yaq vòndoqáv. No qonøndó-páev."
22 Yaq ndego ezoqa ndakinak, nqanek manqat ge-ewag, sègeváv. Avus-mba mbovoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.
23 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqam ndego gigiap kopoav tømbogoat, te-te ndego unimé:-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on. 24 Unimanqatín. Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu, føgakh andé mbaín, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat."
25 Yaq paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimbo-bevøpem, "Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqām ndøkhandî:v?"
26 Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, "Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbaín. Geté Mbumbukiam kopømbaqapé. Gekha matēv ndøgo, ndego gone-qa ndembogo, kopømbá, segégó."

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia (Mak 10:28-31; Luk 18:28-30)

27 Yaq Pita gembo-qavøiu, "Nqáe! Ni gigiap ate qanimbi-goam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev."
28 Yaq Yesu gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Gigiap neka matev ate ndægo

19:14 19:14 Met 18:2-3 **19:17** 19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** 19:18 Exo 20:13-16; Deut 5:17-20 **19:19** 19:19 Exo 20:12; Lev 19:18 **19:26** 19:26 Job 42:2 **19:28** 19:28 Met 25:31; Luk 22:30; Veve 3:21

tøndakinak, yaq Ezoqam-ge Yo iz kandambaqape tendap, neka kawa ezoqam-qa qonam nonqo qanimav-qape-te vó:qotāt, yaq até zó-a, zo ezoqa tuelv, no nqazonøndo-paev, zøkeza kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qazotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozozømbó-kawaeztāt. 29 Gekha ezoqām ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o eve o evo o nakheis tezivaz, o khae te-ivav, no zapaya; ndego Mbumbukiam nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andléd ate tægoat, yaq ndego khandi miavmiav vømøndāp. 30 Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát."

20

Yaya etæ manqat, ezoqam-qa yaq-te, khae-te gisasaetat

1 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo:

Ezoqam møndøgoám. Waen khae evé. Yaq qanaqanus lovølova-ús. Ndego tenøwáv ndógo, teqa khae-te sasae gone nonqo ezoqam vømø̄-upøzo. 2 Tiqa yaq-fia, manqat āv gini-kopo:ném, av sasae ezoqam khøuwa kopo-te, oskia gi-upøgimatun. Yaq khae-té genø-khofotáz.

3 Yaq ande av 9 oklok ndægo, ndego maket manqei-te gewav, ezoqá nøme ndøzømét. Ndigu khokhó sege-waniapám. 4 Yaq gezø-ein, 'Até zó-a, noqá khae-té qazonózáv, vozomó-sasaē. No yaq-fia eqeieqei nøzø-etoám.' 5 Yaq ndigu sègezáv, sasae vømømbō-gonem.

Yaq khøuwa muin neka 3 oklok qandap, ndego matev até kopó, āv tenegó, av bugukhokhof ge:go. 6 Yaq até 5 oklók-a, ndego maket manqei-te, nangó genøwáv, ezoqa nøme vø̄zømet, ndigu khokho giwaniapam. Yaq gezø-ein, 'Gekha zapâ, zo khokho nqazo-waniapet, khøuwa mba nqazotø-ngiaomit?'

7 Yaq gindu-qavøinam, 'Zapa ndógo, ezoqa ni upøngipøteáv, sasae teizøgo.'

Yaq ndego gezø-ein, 'Ság! Até zó-a. Noqá khae-té qazomó-sasaeném.'

8 Yaq khøuwa gemøsinan, ndego khae eve, tege sasae keoge ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, 'Sasae ezoqam mòqozø-akhayám, fia vøzø̄-etoam. Fia etoam toqotøndó-ngáz ndógo, ezoqam ndakin gindu-oz, sasae-te. Yaq ndigu, no bugukhokhof qato-upøzo, fia vaev-té qonøzó-etoám.'

9 Yaq ezoqam ndigu 5 oklok sasae gingazem, khøuwa ate ndægo-qá fia ndøndapém.

10 Yaq ezoqam ndigu bugukhokhof sasae go:ngazem, fia ndape-qa ginduzav, ndigu āv gini-matavupám nqægo: Fia andé kandambá tizindapem. Geté fia ndøgo gindapem, até kopó, av ezoqa nøme gi:ndapem. Khøuwa kopo-qá fiá. 11 Ndigu moni gumu-tonqogim, yaq khae eve, manqat mboponqomém, 12 gi-einim, 'Ezoqam nginik, sasae vaev-te gingazem, khapémbá gisasaenem. Yaq gê, áv khanégo, ndigu yaq-fia kopo gindapem, av ni qazi:ndapem, ni khøuwa ate ndægo, khøuwa tatas-te qazi-sasaetat?'

13 Yaq ndego khae eve, ezoqa nøme-te, ma manqat geponqomat, āv gembøe-qavøiú nqægo, 'Nófu! Qoté-ewāg. No ambá av nqægo, nøtaqambe-khavōz, av qo ndoqote-matavap. Av taoká. Fia ndøgo, qo qoqondap, eqeieqeí. Fia ndógo, av ni manqat qazi:-kopo:nem. 14 Ndakin vòqáv, qoqa fia namba. No āv qanømbe-pøovám nqægo: No ndego ezoqam, vaev-te tendowav, fia até kopó, āv tæmbøé-etoám, av qo tøtaqambe-etoam. 15 Ge qô ndoqo-matavap? Ndøgo eqeieqeî mbà, nøkeza moni matev tøtego, av no nqanømbe-poev? O ge qô, qónønguvim, no ndigu matev eqeieqei qazø-matanam, ndigu sasae-te vaev gindu-oz?' "

16 Yesu nqanek yaya gumu-eta, yaq manqat nøme āv gene-eín nqægo, "Matev até kopó, āv tønégoát. Ezoqam ndigu, ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka ndigu ndakin nduo-megetap, ndigu gendópavát."

19:30 19:30 Met 20:16; Luk 13:30 **20:8** 20:8 Lev 19:13; Deut 24:15 **20:16** 20:16 Met 19:30; Mak 10:31

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi꞉vat-qa yaq-te ge꞉zømas (Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Yesu ekeza paev ezoqam tuelv namba, Zelusalem taon-te gi꞉qavigat, yaq sègekhatób, vømø̄-yakhapus-mokho-mba-ez, gezø-ein, 18 “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveēm, manqat vókopo꞉nēm, av nqægo, yà benanïm, 19 neka manqei vini-ak-qa zenda-te vóveēm, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé꞉vewém, vózuïm, tae mutui-te sasa ndøtøkewēm, vónanïm. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndòkhandí꞉v.”

Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam (Mak 10:35-45)

20 Zebedi-gi nakheis-gu evo, Yesu-té gunduwáv. Até nakhei menás-a, Zems neka Zion, vøndōzav. Yaq ndugu katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, vømbō-ein, “Nòtaqa-viám. Kopømbâ, noqa poev matev toqogo?”

21 Yaq Yesu gumbo-ein, “Gekhā qápoev?”

Yaq gundu-qavøiu, “Noqa poev nqánek. Qo kawa iz toqomøndap, nginik nogi nakhei menas, nøme ngenek, qoqa nakeamo zenda-té gemøqóm, neka nøme ngenek, qoqa yogea zenda-te vømøqōm.”

22 Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zòtezøtezák, gekha matev-qa zonø̄-einim. Gê, zo ezoqa menas, kopømbâ, ibøkha khaqain-qape tozo-izam, av no tøte-iz?”*

Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

23 Yaq Yesu gezø-ein, “Unimanqatín. Zo ibøkha khaqain-qape ndòzomø-izám, av no tøte-iz. Geté gekha ezoqām, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, no nøvevesām. Geté ta qonam nonqo tiqa ndígu tøgoát, noge Tat gevevesam.”

24 Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndøgoném, ndigu ezoqa menas-te. 25 Yaq Yesu tegi paev ezoqam ate gi꞉goam, tenø-møváb ndógo, gezø-ein, “Zo mòzøte-zøtéz. Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètokhonøzát. Neka tigi megetapak gò꞉kawaezát, av ekeza poev ndøzømbe꞉go. 26 Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègő. Gekha ezoqām ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yà be-zoge-tøke-ezoqam-év. 27 Neka gekha ezoqām ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé zogé yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó.

28 Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndø̄go tenegeavūn, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeāt. Geté ndego ezoqa tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavún. Yaq ezoqa kopoav, tèabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem (Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon gi꞉-ivøvem, ezoqa bawan-qape kandambá gimbopavat. 30 Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqa menas møndø-qonavám. Giyogem, Yesu geløvubat, yaq até gindigonem, vømbō-akhaem, “Evézøza! Déivid-ge Zeo! Ni tanakh gïnigú!”

31 Yaq ezoqa ewaqape, gègugúb, “Zo manqat tiá.” Geté ndigu kandakanda nøme mba mo꞉-akhaemém, “Evézøza. Déivid-ge Zeo. Ni tanakh gïnigú.”

32 Yaq Yesu sège-itán, vøzø̄-akha, “Zo gekhā zópoev, no tæzø-matanam?”

33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni ambá bøi waev qoni-etoamín.”

20:18 20:18 Met 16:21; 17:22-23 **20:21** 20:21 Met 19:28; Luk 22:30 **20:22** 20:22 Met 26:39; Zion 18:11 * **20:22** 20:22 Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap me꞉manqaté, ndego tendap. **20:25** 20:25 Luk 22:25-26 **20:26** 20:26 Met 23:11; Mak 9:35 **20:28** 20:28 Luk 22:27; Filip 2:7

34 Yaq Yesu tanakh zøgó. Yaq até gendego, bøi vøzø̄-khanøzam. Yaq ndigu ndaføyambá,
bøi sègezø-eqeieqei-ám, neka Yesu vømbō-paevem.

21

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge:-on
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatoat, yaq Betfage vemiav
avønin-te, Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, 2 gezø-
ein, "Tozonózáv ndógo, vemiav zoqa megemege-te ndo:go. Yaq zo ndaføyambá, donki evo
zomó-ometám, nakhasam namba. Gémoposupát. Yaq zónqovosám, no-te sasa zotøndó-
itūb. 3 Ezoqa manqat tezø-ein, yaq zo āv qazømbøé-einím nqægo, 'Evezøza mbopóe,
nginik.' Yaq ndego zo segezóták."

4 Nqanek matev qafakhan, zapa ndógo. Manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa
vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, tàbete-unimanqatín. Manqat nqánek,

5 Zayon ezoqam, ndigu Zelusalem taon-ak, gèzø-eín,

"Nqáe! Zoge kawa ngégeav.
Ndego khambuvap matev mbaín.
Donki-qá zita-té gonoqotáv, donki ndugu ndakinak-qapu."

6 Yaq ndigu paev ezoqa menas gizav, matev āv tini-matønømém, av Yesu gezømbe-ein.
7 Yaq donki nakhasam, evo namba, Yesu-té ginø-itúb, ndabua vøzømbō-khafuzam, yaq
Yesu sasa mo:qom. 8 Yaq ezoqa kopoav-qapé, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua
mo:møtagát, nakhoa-te, neka ezoqa nøme vuv vøndōqogaz, sasa mo:møtag. 9 Yaq ezoqa
bawan-qape, Yesu-qa megemege-te vō:megetam-a, nøme vøndōpavam, ndigu āv gini-
akhaemát nqægo, "Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo! Mbumbukiam ngenek ezoqam
bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav! Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in
ngo:yage!"

10 Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ezoqa ewaqape nqova zøndáf, gibevøpem,
"Gekha ezoqâm, ngenek?"

11 Yaq ndigu ezoqa kopoav-qape, Yesu namba gi:geavun, gindu-qavøinam, "Ngenek
Yesú. Nazalet vemiav-ák. Gelili plovins-té gendováv. Ngenek Mbumbukiam-gé manqa
vevezam ezoqám."

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

12 Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap
gu:wiat, gèngeasám, neka lou-qasis vøzø̄-nqagim, ndigu møni gi:-enendtat neka ndigu
kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vø̄wiat. 13 Yaq gezø-ein, "Mbumbukiam-
qa Manqat, āv qane-peaváp nqægo, 'Noqa khoev, guliguli khoev ndógoát.' Geté zo
Mbumbukiam-qa khoev zò-enendtēt, vømó-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khōev."

14 Yaq bøi waev mbain neka kagi ezoqam ndozáv, Yesu-te, ndøgo Mbumbukiam-qa
khoev uta mokho-te. Yaq gèkhakheinøvém. 15 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, umingiap matev giqeivim,
Yesu gematønumat neka vø̄yogem, av nakheis Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gi-
akhaemam, av nqægo, "Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo," yaq ndigu qaqa ndøgoném.

16 Yaq Yesu gimbo-einim, "Ge qô, toqóyoge, av nginik nakhei ndindi-akhayam?"

Yaq Yesu gendo-ein, "No nqazøyôgé. Gê, zo Mbumbukiam-qa Manqat mozó-
geveømem, av qæ-ein nqægo? 'Qoqa iz, nakheis neka nakhei nqonqon ndø-eqatét.' "

17 Yaq Yesu sègeziváz, neka Zelusalem taon vø̄-ivav. Yaq Betani vemiav-té genøwáv, ta
lova ndøgo, vømøbuv.

21:5 21:5 Zech 9:9 **21:9** 21:9 Psa 118:25-26; 148:1 **21:13** 21:13 Isa 56:7; Jer 7:11 **21:16** 21:16 Psa 8:2

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, sa qakusi (Mak 11:12-14, 20-24)

18 Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, Yesu Zelusalem taon-te nqawa ge꞉vesezat,
ndego ifi mbovín. 19 Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, ndego fig tae ndøqeív. Geté avønin-
te gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndøqeív. Tae nanga mbaín. Yaq Yesu até
gendego, fig tae manqat vømbō-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviamák.” Yaq ndaføyambá,
ndøgo fig tae sègekusí.
20 Yaq tegi paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq
gimbo-bevøpem, “Áv khanégo, nqanek fig tae nakhamas-te qakusi?”
21 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo tozo-unimanqatintat
neka nakeap mbain vozógoāt, zo kopømbaqapé, matev āv tøzøté-matønumát, av no fig
tae qambøe-matanam. Geté ta-mbá taoká. Zo nqanek manqei pøyat tozombo-einim,
av nqægo, ‘Mòqo-itān. Yaq ibøkha-tē qanøbāf,’ yaq matev segéfakhán. 22 Gekha matēv
ndøgo, Mbumbukiam tozombo-viømemat, zo tozo-unimanqatintat, tozo-guligulimemat,
yaq zo ndòzo-upøgimemát.”

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qâ iz-tè, ndego matevgematønumat (Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te nqawa ge-on, ezoqa vømē-zømesim,
yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndozáv, te-te, gimbo-
einim, “Qo gekha ezoqam-qâ iz-tē qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz
gekha ezoqām qá-etoam?”
24 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam,
yaq até nó-a, ndæzø-eín, av nqægo, no matev gekha ezoqam-qâ iz-tē qatō-matønumit.
25 Noqa bevap manqat nqánek: Gê, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego
iz gekha ezoqam-tē géndap? Mbumbukiam-tê, ó, manqei-qape ezoqam-tè?”
Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Áv khazí꞉-einīm? Tizimbo-einim av nqægo,
‘Ndego iz Mbumbukiam-tē gendāp,’ yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqægo, ‘Av tægoat
ndægo, yaq gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ 26 Geté tizimbo-einim
av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē gendāp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape,
qaqa nígú. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape āv gini-unimanqatinát nqægo: Zion, ndego
Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”
27 Yaq Yesu āv gimbøe-qavøinám nqægo, “Ni nītinøtenák.”
Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qā
iz-tē qatōgot, nqanek matev.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

28 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Ge zô, nqanek emanqat-qa yaq-te, no
ndakin tæzømbe-votot, áv khazømbøé-matøvemēm?
Qàgoám. Ezoqam mòndøgoám. Nakhei angana menás gimbogoam. Khøuwa nøme,
eve, yo-khøuwa, āv gembøe-eín nqægo, ‘Ndáe. Nqægo khøuwa, khae-té qomøsasáe.’ 29 Yaq
gembo-qavøiu, ‘Tía. No gènømbo-qasí.’ Geté vaev-te, ndego matavap gè-enénd, sasa
ndøwav, vømōsasae. 30 Yaq eve, até eveqase-té-a, vōwav, manqat kopo vømømbō-ein. Yaq
ndego gendo-qavøiu. ‘Tát! Qanimáv. Ndænáv.’ Geté ndego okhoeáv.”
31 Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq āv gezømbe-bevap nqægo, “Ge zô, ndozo-
matavap? Nakhei menas ndigu, eve-qa manqat gekha ezoqām ndøndap?”
Gindu-qavøinam, “Ndégo, yo-khøuwa.”
Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev soqøsoqa-us ezoqam, av
teks moni upøgim ezoqam neka sakheis, ekeza kha giwiatun, ndigu zo ndòløvubám,
neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó꞉-ōz. 32 Zapa ndøgo, Zion gegeavun, neka

21:21 21:21 Met 17:20; Luk 17:6; 1 Ko 13:2; Zion 14:12 **21:22** 21:22 Met 7:7-11; 18:19 **21:26** 21:26 Met 14:5
21:32 21:32 Luk 3:12; 7:29-30

zo ge꞉zømas, eqeieqei ande āv khazøté-yagāt, zo ndego unimanqatinteáv. Geté teks moni upøgim ezoqam neka sakheis ekeza kha giwiatun, ndigu møndø-unimanqatiním. Zo tiqa matev ambá qazøte-qeivím. Geté até ndøgó-a, zo qambuzaneáv neka Zion unimanqatinteáv."

Yaya etæ manqat, waen khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, "Nqanek yaya etæ manqat nøme, zøtéyogēm:

Qàgoám. Ezoqam møndøgoám. Khae evé. Ndego waen khae ndøkhá, uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei vø-oz, neka khae qeivi nonqo, khoev eqawat-qape vøwev. Yaq khae ndøgo, ezoqā nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. 34 Yaq waen nanga khata viav qamøkhanaz, ndego khae eve, sasae ezoqam ndøkhofotáz, ti-te ndigu, ma khae gimbøe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám. 35 Geté ndigu khae keoge ezoqam, gègavém. Ezoqa nøme gèzuím, neka nøme vølaem; neka nøme nandí gini-pouwím, vønanim. 36 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme mba mo꞉khofotáz. Geté ndigu khae keoge ezoqam, matev āv tizømbe-matanám, av ezoqa nøme gizømbe-matanam.

37 Yaq vaev-te, ndego khae eve, ekeza yo ndøkhofotáv, ge-ein, 'Ngenek nogé yó. Ndego ndømbo-vizumém.'

38 Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-ometam, ekeza mokho-mba, āv gini-einím nqægo, 'Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngének genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khae nqanek, ni zíndapém.' 39 Yaq até gindigonem, gèmøvøinám, khae bavokho sasa ndø-ituim, pakhapakha vømømbō-khanøem."

40 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, "Ge zô, ndozo-matavap? Ndego khae eve tendowav, gekha matev zømatanām, ndigu khae gimbo-kewagam?"

41 Yaq gindu-qavøinam, "Ndego, ndigu ezoqa soqøsoqa ndøzitág, vøpakhaez. Yaq khae ndøgo, keoge ezoqa vini-qá zenda-té genøvé. Tiqá zenda-té tenøvé ndígu, khata viav-te, tegi waen nanga timbo-etoumat."

42 Yaq Yesu gezø-ein, "Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?

'Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.
Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.
Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.'

43 Yaq nakémbá, no nqazó-manqate: Mbumbukiam teqa Megeat Matev, zo-te nandøgo, gévibám. Yaq ezoqa ta bawan ndígu tezø-etoám, ti-te mokho eqeieqei ndøfakhate."*

45 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, nqanek yaya etæ manqat giyogem, ndigu sògo-matøvemém, ngenek ni me꞉manqatē. 46 Yaq ndigu ambá gimøvøinamín, ndimbula-te vø-utøvemin. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá møe ndøgoném. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, Yesu Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me꞉vewám.

21:33 21:33 Isa 5:1-2 **21:38** 21:38 Met 27:18 **21:39** 21:39 Iblu 13:12 **21:42** 21:42 Psa 118:22-23; Lom 9:33; 1 Pita 2:6-8 * **21:43** 21:43 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 44Gekha ezoqām ndego, nginik nandi-te to꞉bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to꞉bøiaz, ndego peseinøváp.

22

Yaya etæ manqat, nøkenøkem lou loge-qa yaq-te (Luk 14:15-24)

1 Yesu yaya gezø-etæam, nøme kopo nqánek. Gezø-ein, 2 “Mbumbukiam-qa Megeat
Matev kopømba ande av nqægo:

Kawa ezoqam mòndøgoám. Tege yo, sæva oki-qa ndøgoám. Yaq ndego kawa, lou
kandambaqape ndøkhakheinám, 3 neka tegi sasae ezoqam vōkhofosam, ti-te ndigu,
ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, taqa yaq-te. Geté ndakin sasae ezoqam gizø-ein,
av nqægo, yà betøndozāv, ndigu gèzømbo-qasí, tinduzav. 4 Yaq ndego kawa ezoqam,
sasae ezoqā nøme ndøkhofosám, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, gezø-
ein, ‘Nandiv ezoqam gèmøzø-eín. Lou khakheitáp. No kao angana mbomømboma
neka søvakha gigiap enaq-us mòezitág, lou loge nonqo. Gigiap ate ndægo khakheitáp.
Sà betøndozáv, nøkenøkem lou loge-te.’ 5 Geté ndigu ezoqam, ma gezømbe-akha, kawa
ezoqam-qa manqat, gèsanqawém. Yaq ekeza poev matev møgoném. Ezoqa nøme,
ekeza khae-té gemøsasáe, neka ezoqa nøme stoa-te vømōsasae. 6 Neka ezoqa nøme
até gindigonem, ndigu kawa-gi sasae ezoqam sègegavém, vōzitag, pakhapakha sasa
zøkhaneam.

7 Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, nakhag ezoqam
ndøkhofotáz, ndigu ezoqam vømōzitag, pakhapakhá, ndigu tegi sasae ezoqam gizitag,
neka tiqa vemiav vōsonqotøvem.

8 Yaq ndego kawa ezoqam, ekeza sasae ezoqam gezø-ein, ‘Noqa nøkenøkem lou
khakheitáp. Geté ndigu, no qazø-akha, lou namba tizilog, ndigu ezoqa soqøsoqá. 9 Geté
ndakin nakhoa-té søzøtú-okhoát. Yaq gekha ezoqām ndigu, tozo-zømetet, sègendo-
khatobát, ndigu noqa nøkenøkem lou loge-te betøndōzav.’ 10 Yaq ndigu sasae ezoqam
sège-panqaním. Yaq gekha ezoqām ndigu, nakhoa-te gizømetin, sègendo-khatobín.
Ezoqa nøme ndigu, eqeieqeí, neka nøme ndigu, soqøsoqá. Yaq nøkenøkem khoev ndøgo,
ùnime:-khazém.

11 Geté kawa ezoqam khoev-te ge-on, ezoqa gegevezo, ezoqa kopo mòndu:goám
ndøugu. Ndego nøkenøkem ndabua eqeieqei uzøpøteáv. 12 Yaq kawa ezoqam gembo-
ein, ‘Nøfu. Qo áv khoqotøndé-oq nqanek, nøkenøkem ndabua mbomømboma uzøpøteav
ndoqogo.’ Geté ndego otevateáv, gekha manqat mbøé-eîn.

13 Yaq ndego kawa ezoqam até gendego, ekeza sasae ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo,
‘Bov neka pingim zombó-løvønømém, neka bavokhó qazomø-oginám. Bøivun-té. Yaq té-
eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumāt.’ ”

14 Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, gezø-ein, “Mbumbukiam
ezoqa kopoáv gezø-akhayam. Geté ezoqa khapímbá gevevesam.”

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Yaq Felisi ezoqam gèpindám, matavap vømōgonem, av nqægo, Yesu beváp qaz-
imbøé-matemateømém. 16 Yaq Felisi ezoqam, ekeza paev ezoqam ndøkhofotáz, Yesu-te,
ezoqa nøme namba, ndigu Elod-te ginøzaz. Yaq ndigu gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam.
Ni møtinøtén, qo unimanqatin ezoqám. Qo ezoqam Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te
ndoqote-zømesim, unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qo møe mbaín, ezoqam-te.
Geté qo manqat sòqo-manqaté, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis.
17 Qonimbí-eîn. Qoqa matavap, áv khanégo? Kopømbâ, Siza-te teks moni tizi-abumat,
ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeâp?”

22:6 22:6 Met 21:35 **22:13** 22:13 Met 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** 22:15 Mak 3:6

18 Geté Yesu tiqa matavap soqøsoqa é-møndøqeív, gezø-ein, “Zo khavozam ezoqam,
gekha zapâ, no matemateam-qa ndozogo? 19 Moni mokho zøté-nømøndēm, ezoqam teks-
te ndi-abam.” Yaq ndigu moni mokho gindu-ndøpøzem, vøe-ometem.
20 Yaq Yesu gezø-ein, “Gê, gekha ezoqam-qâ bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-
te?”
21 Yaq gindu-qavøinam, “Siza-qá bugúg, neka teqá íz mo:gó.”
Yaq gezø-ein, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiāp
ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”
22 Ndigu teqa manqa qavøiwat giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq sège-
ivøvém, vøzav.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, āv
gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-
te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném, 24 gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Mozes
āv gene-eín nqægo: Ezoqa tenanimat, yaq ndego nakheis mbaĩn, yaq ngæmam ndugu
te-ivavat, namba qawan ndø-okiát, neka tege namba qawan, ndego genanim, patu
bembøē-qatayat. 25 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Ni mokho-te, angana møndøgoám.
Evenáp. Ate gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí. Yaq gènaním. Zas sège-
iváv. Nakheis mbaín. Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam. 26 Yaq matev até kopó. Até
ndegó-a, vønanim. Nakheis mbaín. Yaq vaev até ndigú-a, emekheis, ndugu ngæmam
kopo sège-kawawát, atema evenap seven ate gi:goam vømū-pakhaez. 27 Yaq vaev até
sævám-a, vønanim.
28 Gê, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z,
ngunuk sævam, gekha ezoqam-gû zas ndógoāt? Zapa ndógo, ndigu evenap ate gi:goam,
ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”
29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqaín, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa
tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango gemø-khandi:zāk. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neká
teqa bazaføgakh, zøtezateáv. 30 Ezoqa løvøte-te nango timø-khandi:z, ndigu andé enzol
ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbaín.
31 Geté løvøte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gê, zo mozó-geveømem, manqat ndøgo
Mbumbukiam ge-ein? 32 Ndego āv gene-eín nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám,
neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.’ Nqanek manqat ni āv
qaninømánd nqægo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa
ndógo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gē Mbumbukiām, geté
ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám.”
33 Yaq ezoqa ewaqape nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, Yesu-
qa nømendim matev-qa yaq-te.

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuam (Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Felisi ezoqam giyogem av nqægo, Yesu ndigu Sadusi ezoqam ùnime:-tokāz, yaq
ndigu gèpindám, manqat vø-einim. 35 Yaq tigi ezoqa kopo, ndego Mozes-qa gu-
guna manqat otevat ezoqam gegoam, Yesu matemateam-qa mbogoám, gembobevap,
36 “Nøméndim ezoqam. Mozes-qa guguna manqat mokho-te, matev uni kandambaqape-
in ākhanégo?”
37 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Matev kandambaqape nqánek: ‘Kuku yà betaqagó,
Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka
uni qoqa matavap-te.’ 38 Matev uni kandambaqape-in nqánek. Nqanek gò:megeát.

22:21 22:21 Lom 13:7 **22:23** 22:23 Kel 23:8 **22:24** 22:24 Deut 25:5 **22:32** 22:32 Exo 3:6; Met 8:11 **22:37** 22:37 Deut 6:5

39 Geté até nqanék-a, kandambaqapé. ‘Ezoqa nømeˑte, kuku āv tabetaqambeːgó, av
qakeza khaˑte kuku ndaqambeːgo.’ 40 Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka
nømendim manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem,
nqanek matev menasˑté qanø-vøgií.”

Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbā, geté ndego até tege Evezøzá
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Ndigu Felisi ezoqam, ate avˑté giwaniapam, yaq Yesu tenøzø-bevap ndógo, gezø-ein,
42 “Gê, zo ndozo-matavap? Mesaya ndego, Mbumbukiam tendo-khofotav, ndego gekha
ezoqam-gê zeò?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ndego Deivid-gé Zeó.”

43 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ, Deivid ndego Nqova
Mbomambaqape-qa mokho-te, Evezøza gembo-akha? Manqat ndøgo, Deivid ge-ein,
nqánek:

44 Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqægo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.’

45 Gê, Deivid ndego Mesaya, Evezøza ndembo-akhayam, yaq ngenek Mesaya, áv kené-
Deivid-ge-zeo-ev?”

46 Yesu nqanek bevap manqat gezø-ein, ndigu Felisi ezoqam kopømba mbaín, gembó-
qavøinām. Yaq ta khøuwa-qa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-
gonēm.

23

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 Yesu ekeza paev ezoqam neka ezoqa ewaqape gezø-ein, 2 “Mozes-qa guguna man-
qat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, Mozes-qá iziz ndøndapém, zo ndiːzømesim.
3 Yaq nakémbá, zo tiqa manqat, o-mba zømbo-ndapé, neka matev ate ndægo vògó,
av ndizømbe-manqate! Geté tiqa matev mbòpãev. Zapa ndógo, matev ndøgo, ezoqa
nøme ndiːzømesim, ndigu ekezan matønumáv. 4 Ndigu ezoqam-qa nqanqa-te, viniv-
qape moːˑaumatún. Yaq ezoqa amba-amba meːˑeqagimatún. Geté ndigu zenda-
qase aumáv, ezoqa vøzømbé-tøkeāt, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat. 5 Ndigu matev
ate ndægo, ezoqa qeivi nonqo mba ndøgoatún. Mboges-qase ndøgo, Mbumbukiam-
qa Manqat-qase ndøu-peawap, tiqa kawa-pap-te neka pingim-te giløvønumatun, kan-
dakandá sege-khakheinumatún, neka ndabua gi-uzamin, gi loloákh segezø-følæpát. Yaq
ezoqa iz tïabezømbe-eqawát.* 6 Ndigu tøzømbe-khaneát ndógo, lou loge kandakanda-
te neka guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té gíqonumát, 7 neka ezoqa
ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezō-manqate, neka
‘nømendim ezoqam’ sasa bezø-akhayam. 8 Geté zo, ‘nømendim ezoqam’ bezø-akhàyãm.
Zapa ndógo, zo nømendim ezoqa kopo zømbegó. Geté zo evenáp. Vinivinimba mbaín.

22:39 22:39 Lev 19:18; Met 7:12 **22:40** 22:40 Lom 13:10; Gal 5:14 **22:42** 22:42 Zion 7:42 **22:44** 22:44 Psa 110:1; Met 26:64 **23:3** 23:3 Mal 2:7-8 **23:5** 23:5 Met 6:1; Exo 13:9; Deut 6:8; Num 15:38-39

* **23:5** 23:5 Nginik Felisi ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat-qase, pepa-té gini-peaomemín, mboges-qasis-te vōnqeitumemin, neka kawa-pap-te neka pingim-te vōløvønømemin, giguligulimam. Ndigu āv gini-matavupám nqægo: Ndøgo Mbumbukiam-qá poév, matev av nqægo gimatønumam. Taqa yaq-te qoté-geveām, Exo 13:9, 16, neka Deut 6:4-9 neka Deut 11:13-21. Neka tiqa ndabua-te, gi loloákh segezø-følæpám. Yaq ezoqa tini-zøtezín ndógo, ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún. Taqa yaq-te qoté-geveām, Num 15:37-41. Geté ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek matev ate ndægo, ekeza iz eqawat nonqo mba meːmatønumám.

9 Neka zo ezoqa ‘Tat’ mbo-akhàyə̃m, nqanek manqei-qape-te. Zapa ndøgo, zo tat kopo zømbegó. Ndégo, yan-te ngo꞉yage. 10 Neka zo ‘megeat ezoqam’ bezø-akhàyə̃m. Zapa ndøgo, zo megeat ezoqam kopo zømbegó. Kelisó. 11 Gekha ezoqām kandambaqape ndego, zo mokho-te, ndego zogé sasae ezoqam begó. 12 Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqām ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó꞉-eqatát.”

Yesu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, tiqa manqa-zapazapa gezø-vøndøyam
(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

13 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Zo mòzo-soqoéz, zo Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo mboqog, zòto-tokøvém, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, ezoqa vøe-ōz. Zo zøkezan onimáv. Neka ezoqam ndigu, onim-qa ndigu, zo zòzømbe-khafeáp.†

15 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo qamba-qambá ndozo-okho neka ndozo-ane, ezoqa kopo-qa ndozovawe, zo tezøpaev. Yaq ndego zo tezøpaev, zo manqa-zapa-te nøme mba zotóveém, āv taoká, av zo zøkezan ndøzøte꞉go. Yaq até ndegó-a, gøinam-té gemówáv, zo namba.

16 Zo mòzo-soqoéz. Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-qa zogó. Geté até zó-a, bøi waev mbaín. Zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, gete manqa mbusa geawateav tøgoat, ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa gol-qa iz-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te ndøuve, manqa mbusa teve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.’ 17 Ge zô, matavap neka bøi waev mbain ezoqam, gigiap kandambaqape ākhanégo? Gôl, ó, Mbumbukiam-qâ khòev? Gol, ndøgo khokhó. Geté Mbumbukiam-qa khoev-te qamø-oeɨn, ndøgo tøme-gigiap-qape-ɨ́n, vømø̄-Mbumbukiam-qa-gigiap-ɨn.

18 Neka zo nøme, āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ezoqa lou-qase-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo Mbumbukiam-te søvakha gigiap ndiløvutam, gete manqa mbusa geawateav tøgoat, ndøgo kopømbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa søvakha gigiap-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndøgo lou-qase-te to꞉ve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.’ 19 Zo bøi waev mbain ezoqam, gê, gigiap kandambaqape ākhanégo? Ndøgò, søvakha gigiâp, o ndøgò, søvakha løvutam nonqo, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøugu? Søvakha gigiap ndøgo, khokhó. Geté sa ndøgo, tøme-gigiap-qape-ɨ́n, søvakha løvutam nonqo toqomo꞉ve, vømø̄-Mbumbukiam-qa-gigiap-ɨn. 20 Yaq nakémbá. Gekha ezoqām ndego, søvakha gigiap løvutam nonqo-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego manqa mbusa, gigiap menas-qá iz-té genóvé, søvakha løvutam nonqo neka gigiap ate ndægo, ndøgo ndo꞉ve. 21 Neka gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego até Mbumbukiam-qá iz-té-a, vóvē. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndøgo teyagé. 22 Neka gekha ezoqām ndego, yan-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego Mbumbukiam-qá qonam nonqo-qá iz-té genóvé. Zapa ndøgo, yan ndøgo, Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Neka ndego, manqa mbusa, até Mbumbukiam-qá iz-té-a, vóvē.

23:11 23:11 Met 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** 23:12 Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 † **23:13** 23:13 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 14Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo ngængæm zozømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vozozø̄-aqonumatun. Neka zo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh sozogoatún. Yaq nakémbá zoqa yaq-fia, viniv kandambá tozomø-ndapem. **23:16** 23:16 Met 15:14 **23:22** 23:22 Isa 66:1; Met 5:34

23 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndope:tatun, zòqaqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopo, Mbumbukiam vozombøetøomemin. Matev khasøkhasis av nqægo, zo mòzogoatún. Geté matev kandakanda, Mbumbukiam-qa guguna manqat-te nqapeawap, zòsanqawatún, kopømba ande av ezoqa nøme-te, matev eqeieqei matanam matev, neka tanakh matev, neka unimanqatin matev. Matev eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape ndógo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat. 24 Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-qa zøgó. Geté até zó-a, bøi waev mbaín. Zo yaf-te, piopam zoqombinamín. Geté kemol-qapu ndu:vøete, zo sòzo-khoutøve:mín.

25 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Geté mokho-te ndøugu, khavim-ús. Ta kap neka melek ndøgo, zó. Zoqa mokho-te, gigiap qovet møqæ neka zøkeza kha mba qeivi matev zømbu:gú. 26 Zo Felisi ezoqam, zo bøi waev mbaín. Bugukhokhof, mokho-té qazonó-sunguzám. Yaq até bavokhó-a, segébæbæs.

27 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo andé manqei-pakha ozáp. Bavokho ndo:go, khakheitáp neka busøgeáp neka voqoát. Geté mokho-te ndøugu, bazag neka peakha vøvanq mba mu:gú. 28 Zo até kopó. Bavokho nandozo-keoge, bugug eqeieqeí. Geté zoqa mokho-te nandøugu, khavozam neka manqa-zapazapá qazømbe-tøtøvøyám.

29 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka gekha ezoqa eqeieqei nøme, ibugukhokhof giyageapam, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún, tiqa manqei-pakha-te, neka vozozø-fegatun. 30 Neka zo āv qazøte-manqatatún nqægo, 'Ni amba nigi atanakha-zapazapa-za-qa khøuwa-te tizi-yagein, ni ndigu ambá nizó-tøkeák, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat.' 31 Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo āv qazøte-vøndæmét nqægo, zo tigí zí, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat. 32 Ság. Vø-apét. Nandav matev, ùnime:-khouím, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:matønumam.

33 Zo waza soqøsoqa. Ge zô ndozo-matavap, gøina wageap-qa møe, áv khazømbøékhokhōz? 34 Nqáe! No Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matavap loloakh ezoqam neka nømendim ezoqam notøndó-khofosumát, zo-te. Geté zo ndigu ezoqa nøme, pakhapakha zozø-khanæmát, neka nøme tae mutui-te vozó-tøkebumāt, neka nøme Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te vozó-febumāt, neka vemiav nøme-te atema vemiav nøme-te vozó-ngeasumāt. 35 Yaq nakémbá, ezoqa eqeieqei ate ndi:gu, pakhapakha gizø-khanæmam, Eibol gilaem, qamat, atema zo Zekalaya, Belekia-ge yo, pakhapakha qazombo-khanøem, yaq Mbumbukiam-qa khoev-a, yaq søvakha gigiap løvusam nonqo lou-qase-te, taqa yaq-fia nqosøgeap zo-té qanó-nqeivøém. 36 No unimanqatín nqazømanqate: Nqanek yaq-fia nqosøgeap ate nqægo, zo-té qanó-nqeivøém, zo ndakin nqazoyage."

Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova (Luk 13:34-35)

37 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, "Zelusalem, Zelusalem, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, pakhapakha ndozozø-khaneam, neka nandi ndøzøtē-zitøgē, ndigu Mbumbukiam zo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, baqa amba nøte-eqagimám zo-te, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobin, ekeza taf mokho-te vøozin. Geté zo gèzømbo-qasi:vám. 38 Nqáe! Zoqa khoev nqanek, gésoqá. Ezoqam mbaín,

23:23 23:23 Lev 27:30; Mica 6:8 **23:25** 23:25 Mak 7:4 **23:27** 23:27 Kel 23:3 **23:28** 23:28 Luk 16:15 **23:31** 23:31 Kel 7:52 **23:33** 23:33 Met 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** 23:35 Gen 4:8; 2 Chr 24:20-21 **23:38** 23:38 1 King 9:7-8; Jer 22:5

segégoát. 39 No nqazø-manqate: Zo no nango naqanøká zónømendamák. Geté ta khøuwa-
te ndǿgo, sa tøzøté-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, ‘Mbumbukiam ngenek ezoqam
bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav!’ ”

24

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivav, nakhoa gegeveat, yaq ekeza paev ezoqam tin-
duzáv ndǿgo, gimbo-einim, “Qotéqeĩv. Khoev mbomømbomá ndøpuate, Mbumbukiam-
qa khoev uta mokho-te.”
2 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Khoev ate ndægo, ndozoqeivi,
manqei-té qamǿ-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømǿqom. Tegi paev ezoqam mba
ndøgoám, te namba. Yaq āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-eĩn. Matev nandav
qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeivĩm,
ni tøtinøten, av nqægo, qo qotøndō-qavāq neka nqanek manqei-qape gemǿ-navøēm?”
4 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betùbắm. 5 Ezoqa kopoáv, noqá iz-
té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa āv gizømbé-manqatát nqægo, ‘No Kelisó’, neka ezoqa
kandambá titubumat. 6 Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-ewagāt,
zo møe ndǿgǒ. Matev av nqægo, ndǿkhæ-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá.
7 Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndǿgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa
bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapāt. Manqei nøme-te, lou mbaimbai
zǿwagát, neka manqei nøme-te, manqei vǿkukuvøemāt. Manqei vinivinimbá. Kopoáv.
8 Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova,
nqosøgeap ande tuikhantav.
9 Zo ndǿgavemát neka vǿngiæzotāt, løvøte-te sasa ndǿ-abumāt. Manqei-manqei
ate ndægo, zo gezǿ-sanqawupát, no zapaya. 10 Ta khøuwa-te ndøgo ezoqa kopoáv,
tiqa unimanqatin no-te segemǿ-ivøvemát. Ndigu yaqyaq-a gésanqambupát neka qaqa
ezoqam-qa zenda-te izuizu vǿ-ambumāt. 11 Yaq khavozam manqa vevezam ezoqam
ndǿfakhanám, kopoáv, ezoqa kopoav vǿtubām. 12 Yaq matev soqøsoqa sa tønǿ-
khouwevtét. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa kopoáv, tiqa kuku matev segezǿ-navøém.
13 Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndǿmø-khandí:v.
14 Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, ezoqa sugumú-
zømesimít, manqei-qape ate nqægo. Bawan vinivinimba ate ndægo, sugumú-ewagét.
Manqei-qape-qa vaev, khæ ndǿfakhán.”

Gigiap soqaqape tøfakhan Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo gigiap soqaqape zóqeivím, ndøgo De-
niel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge:manqatam. Mbumbukiam-
qá khoev-té qanú-wuøyát. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-wuøyat ndøugu.
(Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bèmboqeív.) 16 Zo nqanek
gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqām ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-
té giabenø-khokhóz. 17 Gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-
te bè-ǒn, gigiap vømøndó-upøgīm. 18 Neka gekha ezoqām ndigu, khae-te tisasaetet,

---

23:39 23:39 Psa 118:26 **24:2** 24:2 Luk 19:44 **24:5** 24:5 Met 24:23-24; 1 Zion 2:18 **24:9** 24:9 Met 10:22
24:11 24:11 Met 24:5, 24; 1 Zion 4:1 **24:13** 24:13 Met 10:22 **24:14** 24:14 Met 28:19 **24:15** 24:15 Dan 9:27;
11:31; 12:11 **24:17** 24:17 Luk 17:31

ndigu ndabua upøgim-qa bevèsɛ̃z. 19 Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé꞉-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. 20 Mbumbukiam zombó-vi꞉mát. Nqanek matev, qozaq viav-te o Sabat khøuwa-te, befàkhɛ̃n. 21 Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge꞉khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemó-fakhanák. 22 Geté Mbumbukiam matavap é-møndo꞉vé, av nqægo, khøuwa ndɔ̀-tokhopogeaqasí꞉z. Mbain tøgonɨn, yaq ezoqa kopo ambá gemó-khandi꞉vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndigu tené-tokhopogeaqasí꞉z, ndigu ekezan gevevesam.

23 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo, ‘Ngé! Keliso ngének,’ ó, ‘Ndé. Keliso ndégo,’ yaq zo ndø-unimanqatìnĭm. 24 Zapa ndógo, khokho Keliso neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndɔ̀fakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndømatønumát. Yaq kopømba tøgønɨn, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. 25 Ndakin zo mɔ̀zøte-zøtéz. Møezø-eín, matev av nqægo, ndɔ̀mø-fakhanám.

26 Yaq nakémbá, ezoqa zo tizø-manqatat, av nqægo, ‘Ndǽ! Ndego ndendóya, leg-av manqei-te,’ yaq zo ndøgo ndɔ̀zɛ̃v. O tizø-manqatat, av nqægo, ‘Ndǽ! Ndego ndendópewe,’ zo ndøgo ndø-unimanqatìnĭm. 27 Zapa ndógo, Ezoqam-ge Yo tegeav, nakhamas-té gendó-fakhán. Andé ndand mé꞉vøiyám, ndøgo khaiya ate ndægo sa tumukhazet, khøuwa vøndē-fakhanɨn-a, vømē-sinanɨn.

28 Søvakha pikia ande āv kenéveāt, koe ndógo tinø-piaɨ́n.”

Yesu nango tendoqavan
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Matev føgøføgakh khøuwa timi-nasinim, yaq nqova mbaín, khøuwa waev segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbaín, neka nduku yan-te ngo꞉go vøndó-o꞉āz, neka gigiap føgøføgakh, yan-te nqo꞉go, vókukuvøēm. 30 Yaq yan-te nqo꞉go, Ezoqam-gé Yo-qá khakhatap ndó꞉fakhán. Yaq bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago, mbøni zømbóvá neka vó-eivām. Yaq Ezoqam-gé Yo ndó-ometám. Khaiya ozoz-té genógeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús. 31 Yaq kipi ndówáv. Wag gembøé-eqavét. Yaq ndego ekeza enzol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndē-fakhanɨn-a, vømē-sinanɨn, neka sanqa-sanqa vømbō-anam. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande āv khandēvavet, enzol ezoqam gémøváb.”

Yesu ge꞉zømas, ande āv kinizøtēz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønīn
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Zo fig tae-té qazøté-zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vóqabām, yaq zo mɔ̀zøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. 33 Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev ate ndægo tozo-qeivimat, no qate-manqatavun, yaq zo søzøté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.

34 No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.* 35 Yan neka manqei-qape ndɔ̀mø-navøém. Geté noqa manqat gemó-navøemák.”

24:21 24:21 Dan 12:1 **24:23** 24:23 Met 24:5 **24:24** 24:24 Deut 13:1-3; 2 Tes 2:8-9; Veve 13:13-14 **24:26** 24:26 Luk 17:23-24 **24:27** 24:27 Met 24:37-39 **24:28** 24:28 Luk 17:37 **24:29** 24:29 Isa 13:10; 34:4; Ezek 32:7; Joel 2:10, 31; 2 Pita 3:10; Veve 6:12-13 **24:30** 24:30 Zech 12:10; Veve 1:7; Dan 7:13 **24:31** 24:31 1 Ko 15:52; 1 Tes 4:16

24:34 24:34 Met 16:28 * **24:34** 24:34 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi꞉wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam. **24:35** 24:35 Met 5:18

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān (Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa mè:zøtezák, nqanek matev gekha
khøuwa-tē neka khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo:yage, neka
até Yó-a, zøtezateáv. Geté Eve yakhapús sege:-otév. 37 Ezoqam-ge Yo-qa qavøne khøuwa āv
tønégoát, av Noa-qa khøuwa-te qægoam. 38 Ta khøuwa-te ndøgo, khouwat-qape fakhaneav
qagoam, ezoqa lou loge zøgoupám, neka izam vøzō-goupam, neka sakhei vōzøkɨmam-a,
vō-etoumam, até gemát, atema Noa khagua-qape-te vōu-on. 39 Ndigu mè:zøtezák, ande
gekha matev me ndøfakhān ti-te, atema vøndō-khouwa, vōngiæzo. Yaq Ezoqam-ge Yo
tendoqavan, matev até kopó, āv tønéfakhán. 40 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa menas khae-
te tisasaetet, nøme ndego, Mbumbukiam ndòndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv. 41 Neka
sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu, Mbumbukiam ndòndáf. Geté nømu
ndugu, segé-iváv. 42 Yaq nakémbá. Gò:feazoát. Zapa ndøgo, zo khøuwa neka khøuwa iz
zòtezøtezák, zoge Evezøza te:fakhan. 43 Gèmbo-mataváp: Khoev eve amba te:-otevɨn, av
nqægo, ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gé:buvák.
Geté ambá sege-tiawatɨn. Yaq ndego aqonam ezoqam ambá gembótakák, khoev sa
tembo-nqawaɨn. 44 Yaq nakémbá. Até zó-a, zo vò:khakheinám. Zapa ndøgo, Ezoqam-
ge Yo, ta khøuwa-te ndøgo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te (Luk 12:41-48)

45 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha sasae ezoqâm, ndego eqeieqei
neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam eqeieqei neka matavap loloakh-us av ngé:go.
Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam
teve, teqa khoev teqeivat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzø-
etoumāt, 46 yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeiv av nqægo, ndego sasae eqeieqei
ndøgōt, ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanákh. 47 No unimanqatín nqazø-
manqate. Ndego kawa ezoqam gigiap ate ndømbøego, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek
sasae ezoqam.
48 Geté ndego sasae ezoqam, soqaqape tegoat neka av te:matavupat nqægo, noge kawa
ezoqam nakhamas-te gendō-qavanāk, 49 yaq ndego tegi sasae kopømba ezoqam kha
zøkhanæmāt, neka lou vølogāt neka ibøkha soqa vø-izumāt, ezoqa nøme namba, ndigu
oskia gi-izumatun, 50 yaq tege kawa ezoqam ta khøuwa-te ndøgo tendéqaván, ndego
sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevateav vøgoāt, ndego tefakhan. 51 Yaq
kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá
teta, te-te ndego. Yaq ndøgo tenó-khofotáv, ma khavozam ezoqa nøme ndi:gu. Yaq té-
eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumāt.”

25

Yaya etæ manqat, mbasønakheis ten-qa yaq-te

1 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-qa
Megeat Matev, ande āv qanégoát nqægo:
Mbasønakheis møndøgoám. Tén ate gi:goam. Ezoqam, sævam te-okɨ, qatøzu-qa
ndøgoám. Lampá namba me:záv. 2 Faev nøme ndigu, matavap loloakh-ús. Geté faev
nøme ndigu, matavap loloakh mbaín. 3 Ndigu matavap loloakh mbain mbasønakheis,
oil nøme upøgipøteáv, lampa-te qouzam nonqo.* 4 Geté ndigu matavap loloakh-us, oil

---

24:36 24:36 Kel 1:7; 1 Tes 5:1-2 **24:37** 24:37 Gen 6:5-8 **24:39** 24:39 Gen 7:21-23 **24:42** 24:42 Met 25:13
24:43 24:43 Luk 12:39-40; Veve 16:15 **24:47** 24:47 Met 25:21, 23 **25:1** 25:1 Veve 19:7; Luk 12:35 * **25:3** 25:3
Ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbaín. Geté ezoqa oliv oil ndøqouzumám, tiqa lampa-te. Ta oil ndøgo, oliv tae nanga-qá
ét. Nandí gini-pesegimám, oil sasa ndøwaɨn.

nøme møndø-upøgím. 5 Yaq ndego ezoqam, sævam te-okɨ, yakha møndævá. Yaq ndigu
mbasønakheis, venanqei zøvín, vōføyam, venanqei sasa ndøsømbiam.
6 Yaq qamø-umba ndøgo, ezoqa tïndi-akhaém, ‘Ezoqam sævam te-okɨ, ngégeav!
Mòzotøndozáv. Zimbøé-qatøzém.’ 7 Yaq ndigu mbasønakheis ten ate gi:goam, sùgumusúz,
tiqa lampa waev vō-khouwe-khouwevam. 8 Yaq ndigu matavap loloakh mbain
mbasønakheis, matavap loloakh mbasønakheis gizø-ein, ‘Ni oil zoní-etoám, zoqa nanda.
Niqa lampa avønín gékhouvøém.’ 9 Yaq matavap loloakh mbasønakheis gindu-qavøinam,
‘Nakhoa mbaín. Oil nqanek nqanigu, kopømba mbaín, zo vøizø-etoām neka ni nikeza
nonqo. Geté oil wi ezoqam-té qanøzáv, nøme vømōwi.’ 10 Yaq ndigu vōzav. Geté
gi-ivøvem, ndego ezoqam sævam te-okɨ, tènefakhán. Yaq mbasønakheis faev ndigu,
go:khakheinam, namba me:záv ndego, neka nøkenøkem lou loge-te vømō-oz. Yaq
mboqog keoge ezoqam, até gindigonem, mboqog vōtokøzem. 11 Yaq vaev até ndigú-a,
matavap loloakh mbain mbasønakheis, vōfakhaz. Gi-akhaem, ‘Khanánqa. Khanánqa.
Mboqog qoní-mboqozó!’ 12 Geté yaq ndego sævam te-okɨ, gezø-qavøiu, ‘Av taoká. No
nøtenøtenák zo.’ ”
13 Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, gezø-ein, “Yaq nakémbá.
Gò:feazoát. Zapa ndógo, zo khøuwa neka khøuwa iz zøtezøtezák, Ezoqam-ge Yo
te:fakhan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat (Luk 19:11-27)

14 Yaq Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat
Matev, ande āv qanégoát nqægo:
Ezoqam møndøgoám. Manqei nøme-te okho-qa ndøgoám. Yaq ndego ekeza gigiap,
sasae ezoqam-qá zenda-té genø-awám, timbøe-qeivat. 15 Sasae ezoqa nøme, moni pus fáev
gembo-etoam. Nøme ndego, menás. Neka nøme ndego, kopó. Moni ndego gezø-etoumat,
ndógo tø-einín, tiqa matev eqeieqei neka zøtezat, ande āv khazømbēgo. Yaq ndego até
gendego, vōwav. 16 Yaq ndego ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, gème-sasáe, moni pus
faev nøme vōqas. 17 Yaq até ndegó-a, moni pus menas ge-upøzo, nøme menas vōqas.
18 Geté ndego ezoqa nøme, moni pus kopo gendapaz, manqei mba ndø-óz, tege kawa
ezoqam-gi moni vōkhonab.
19 Yaq møi-mbá sege-awám, tige kawa ezoqam nqawa tēāndō-qāvān. Yaq gezøbevap,
‘Nginik nogi moni, áv khazømbøé-matønumam?’
20 Yaq ndego sasae ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, faev nømé namba sùgumu-
upøzotavún, neka moni ate gi:goam, kawa ezoqam vømbō-etoam, gembo-ein, ‘Káwa
ezoqam. Qotézømēt. Moni pus faev ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus faev
nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.’
21 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, ‘Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo
sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo eqeieqei qombo-
kewagám. No gigiap nøme mba nøtaqambó-etoám, toqombo-kewagat. Vòndo-óq.
Khanakhanakh zígoném, no namba.’
22 Yaq até kopó, ndegó-a, sasae ezoqam, moni pus menas ge-upøzo. Kawa ezoqam-te
gewav, āv gembøe-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. Qotézømēt. Moni pus menas ndigu, noqa
zenda-te qoqo-ab, no moni pus menas nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, ngínik.’
23 Yaq ndego kawa ezoqam gembo-ein, ‘Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo
sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo eqeieqei qombo-
kewagám. No gigiap nøme mba nøtaqambó-etoám, toqombo-kewagat. Vòndo-óq.
Khanakhanakh zígoném, no namba.’

25:11 25:11 Luk 13:25-27 **25:12** 25:12 Met 7:23 **25:13** 25:13 Met 24:42 **25:15** 25:15 Lom 12:6 **25:21** 25:21 Met 24:45-47; Luk 16:10

24 Yaq até ndegó-a, ndego moni pus kopo gendapaz, vøndō-on. Yaq ndego kawa
ezoqam āv gembøe-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. No mòtenøtén, qo matev føgakh-qape
ezoqám. Qo gigiap sòqo-peaín. Geté khae sasae kandakanda, ezoqá nøme qagoatún. Qo
toqopewát ndógo, qo qakezan ogekhæmav ndoqogo. 25 Yaq nakémbá. No møe nogoám.
Yaq no qogi moni nòkhonáb. Manqei-té qæmø-otáz. Yaq ndakin qogi moni ngínik.’
26 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, ‘Qo sasae ezoqam soqaín neka wau-qapé.
Qo ndoqo-matavap, no ezoqa matev føgakh-qape, no avøe gigiap qæpe:tatun, no nøkeza
ogekhæmav ndøgo, 27 yaq qo moni, ambá moni nqeisam nonqo-té qomø-utazín. Yaq no
ndakin qatøndo-qavan, ndigu moni elavøqase, bèkhouwezín, tæ-upøzoin.’
28 Yaq ndego kawa ezoqam ge-ein, ‘Moni pus kopo, vòe-viomém. Yaq ndégo tozombó-
etøomém, ndego moni pus ten ndimbogo. 29 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, gigiap
ndømbogo neka eqeieqei vømbó-kewagāt, no nøme mba nømbøé-etoám. Geté ndego, gi-
giap eqeieqei keogeav tøgoat, até ndøgó-a, gigiap-qase ndømbogo, nøtéviwám. 30 Ngenek
wau ezoqam, bavokhó qazonó-oginám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndógo, neka khaya
vóvivisumāt.’ ”

Manqa ovøyam kandambaqape tøfakhan

31 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego kawa
ezoqam ndøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-ús. Ndego ekeza enzol ezoqam ate ti:goat
namba mé:geáv. Yaq ekeza kawa qonam nonqo qanimav-qape-té gonóqotáv. 32 Yaq
bawabawan ate ndi:gu, teqá megemege-té ginómøváb. Yaq ndego ezoqa ewaqape,
géqatøzó. Av gené-qatøzó, av sip keoge ezoqam gi:goatun, sip mba vinī, neka naningus
mba vini. 33 Ezoqa eqeieqei, ekeza nakeamo zenda-té genó-áb, neka ezoqa soqøsoqa,
ekeza yogea zenda-te vó-āb.
34 Yaq ndego kawa ezoqam, ndigu ekeza nakeamo zenda-te tiwanat, āv gezømbé-eín
nqægo, ‘Vòndozáv, zo ezoqam. Noge Tat, zo mòndø-khakheinøvém. Mbumbukiam-qa
Megeat Matev, ndego ibugukhokhof zo gezønøza, manqei-qape ande ge:khakheinam,
zoqá. 35 Zapa ndógo, no ifi qanø-vinumam, zo lou zonø-etøumám. Neka ibøkha naq qanø-
papumam, zo ibøkha zonø-etøumám. Neka no manqei vini-ak qægoam, zo khoev zonø-
manqatám. 36 Neka no ndabua mbain qægoam, zo ndabua zonø-etøumám. Neka no
enqoni qanøgoam, zo zònø-kewagám. Neka no ndimbula-te qægoam, zo okha zonøndo-
okhoám.’
37 Yaq ndigu ezoqa eqeieqei timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Gê, ni gekha khøuwa-tē qatí-
qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, yaq lou vøitaqā-etøumam, neka ibøkha naq vøqā-
papumam, yaq ibøkha vøitaqā-etøumam? 38 Neka ni gekha khøuwa-tē qatí-qamekham, qo
manqei vini-ak qoqogoam, yaq ni khoev vøitaqā-manqatam, neka qo ndabua mbain qo-
qogoam, yaq ni ndabua vøitaqā-etøumam? 39 Neka ni gekha khøuwa-tē qatí-qamekham,
qo enqoni qaqagoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni okha vøitaqandō-okhoam?’
40 Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv
ndøgo, zo ndigu qazozø-matønumam, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndógo, ndigu iz mbain
ndigu, yaq ndøgo zo no-té qazonø-matønumám.’
41 Geté yaq ndego kawa ezoqam, manqat ndígu tezó-eín, ndigu ekeza yogea zenda-
te tiwanat. Av gezømbé-eín nqægo, ‘Mòzozáv. Zo mòzo-soqoéz. Gøinam-té qazonózáv,
ndøgo miavmiav ndøwageap, ndøgo Mbumbukiam nqova soqaqape neka tegi enzol
ezoqam nonqo gekhakheinam. 42 Zapa ndógo, no ifi qanø-vinumam, zo no lou etoumáv.
Neka no ibøkha naq qanø-papumam, zo no ibøkha etoumáv. 43 Neka no manqei vini-ak
qægoam, zo no khoev manqatemáv. Neka no ndabua mbain qægoam, zo no ndabua
etoumáv. Neka no enqoni qanøgoam neka ndimbula-te qægoam, zo no-te okha okhomáv.’

25:29 25:29 Met 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** 25:30 Met 8:12; Luk 13:28 **25:31** 25:31 Met 16:27; 19:28
25:32 25:32 Ezek 34:17; Veve 20:11-13 **25:35** 25:35 Isa 58:7 **25:40** 25:40 Prov 19:17; Met 10:42; Mak 9:41
25:41 25:41 Met 7:23

44 Yaq ndigu timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Ni qo gekha khøuwa-tē qatí-qamekham, qo ifi
qaqa-vinumam, o ibøkha naq qaqa-papumam, o qo manqei vini-ak qoqogoam, o ndabua
mbain qoqogoam, o enqoni qaqagoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni qo tøkemâv?’
45 Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv
ndøgo, zo qazømbo-qasi:vupam, ezoqa vozozømbé-goāt, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndógo,
ndigu iz mbain ndigu, zo no zømbo-qasi:vupám.’
46 Nginik ezoqam, yaq-fia nqosøgeap miavmiav-us-qape ndøndapém. Geté ezoqa
eqeieqei ndigu, khandi miavmiav møndapém.”

26

Yesu gimbo-voqoem
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

1 Yesu nqanek manqa manqate ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezo-
qam gezø-ein, 2 “Zo mòzøte-zøtéz, khøuwa menas mba mui-ozá, niqa Pasova khøuwa kan-
dambaqape tizi-khantøzem. Yaq Ezoqam-ge Yo gémøvøinám, tae mutui-te vøtøkewēm.”
3 Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak,
gèmøváb. Kayafas-qá khoev-té ginømøváb, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kan-
dambaqape. 4 Yaq matavap āv giniveém nqægo: Yesu gémøvøinám, khonoam-té,
vølaēm. 5 Geté āv gini-einím nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømēm.
Soqaín ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndófakhān, ti mokho-
te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz
(Mak 14:3-9; Zion 12:1-8)

6 Yesu Betani vemiav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon,
bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. 7 Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo
tunduwáv ndógo, botol-qase vøndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám.
Taqa fia kandamba tantáv. Yaq ndugu até gundigu, Yesu, kawa-té gumbøe-qóuz. 8 Tegi
paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, ndigu khanakhanakh mbaín, gi-einim, “Gekha
zapâ, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa ngungiitit? 9 Ngunuk ambá gewiín,
fia kandambaqape vōqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizō-etoamin.”
10 Yesu é-møndæ-otév, av manqat gi:manqatam, yaq gezø-ein, “Gekha zapâ, zo
ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam.
11 Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøté-yageapát. Geté no namba, oskia zí:yageák.
12 Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønat
nonqo me:khakheinømbém. 13 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndøgo,
ezoqa nqanek Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa
ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka
ngunuk vømbøé-matavupāt.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Taqa zita-te ndøgo, ndigu Yesu-gi paev ezoqa tuelv, ezoqa kopo, iz nqambogo,
Zudas Iskaliot, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, 15 vøzō-ein, “Yaq-fia
gekha zønó-etøomēm, ndego Yesu zoqa zenda-te tæve?” Yaq ndigu até gindigonem, moni
mokho 30 vōgevebømem, sasa mbo-etøomem. 16 Yaq Zudas ndakin nakhoa-qa ndøváo,
Yesu tiqa zenda-te ande āv kenévē.

25:46 25:46 Dan 12:2; Zion 5:29 **26:2** 26:2 Exo 12:1-27; Met 20:18 **26:7** 26:7 Luk 7:37-38 **26:11** 26:11 Deut 15:11 **26:15** 26:15 Zech 11:12; Zion 11:57

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog (Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

17 Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun,
ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-
bevøpem, “Gê, qoqa poev gekhâm? Ni Pasova lou gekham-tē qeimøqá-khakheinømēm?”
18 Yaq Yesu manqa gezø-qavøiu, ezoqam-qá iz zø-etoám, gezø-ein, “Zelusalem taon
mokho-té qazonózáv, ngenek ezoqam manqat vømømbó-einĩm. Av qazømbøé-einím
nqægo, ‘Nømendim ezoqam, āv gene-eín: Noqa khøuwa iz møndøndáp. No paev ezoqam
namba, Pasova lou, qoqá khoev-té qeitólóg.’ ”
19 Yaq paev ezoqam āv tini-matønømém, av Yesu gezømbe-ein, Pasova lou vømō-
khakheinømem.
20 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndógo,
lou loge-te vōqonav. 21 Yaq ate av-té lou gi꞉logat, Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “No
unimanqatín nqazø-manqate: Zo ezoqa kopo segenó-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa
zenda-te vóvē.”
22 Yaq ndigu mbøni zøvá, nqanek manqat giyogem. Mbøni vaev kandambá. Yaq ezoqa
kopokopo ate gi꞉goam āv gimbøe-bevupát nqægo, “Evézøza. Eisa. Qo ekeqá no qote-
manqaté.”
23 Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqam ndégo tégoát, ndego no namba lou yaf-te sa qeitumu-
afønam. 24 Ezoqam-ge Yo ndønaním, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-
te ndego, unimé꞉-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa
zenda-te vóvē. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te.”
25 Yaq Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, āv gembøe-eín nqægo, “Nøméndim
ezoqam. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté?”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qœfakhan (Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

26 Ndigu ate av-té lou gi꞉logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat
vō-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzō-etoam, gezø-ein, “Mòzo-upøgím, neka
vōlouz. Nqanek noqá khá.”
27 Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein, ekeza
paev ezoqam vøzō-etoam, gezø-ein, “Mòzo-izám, zo ate ndøzøte꞉go. 28 Nqanek noqá
kóuk. Mbumbukiam poev mé꞉-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kouk, ezoqam
kopoav zapayá qanéwá. Manqa-zapazapa zømbé-sunguzát. 29 No nqazó-manqate: No
waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nó-izák. No sa ndógo tømé-íz, ta khøuwa-te
ndøgo, zo namba Tat-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tizimø-izømem.”
30 Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to꞉nawam (Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

31 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Nqægo lova, zo ate nqazøte꞉go, møe zóbøín.
No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge
ezoqam nólaváo. Yaq sip segemó-panqaním.’ Yaq ndakin matev āv tønéfakhán, av
ndægo.
32 Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi꞉n, yaq Gelili plovins-té qatónáv. No é-ndøto꞉má
ndøgo, zoqa megemege-te.”
33 Yaq Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-qouvøqém. Geté no,
nóqouvaqák.”

26:17 26:17 Exo 12:14-20 **26:23** 26:23 Psa 41:9 **26:28** 26:28 Zech 9:11; Exo 24:8; Jer 31:31-34; 1 Ko 10:16
26:30 26:30 Luk 22:39; Zion 18:1 **26:31** 26:31 Zech 13:7; Zion 16:32 **26:32** 26:32 Met 28:7, 16

34 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Nqægo lova kokolok
naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”
35 Geté Pita gembo-qavøiu, “Av taoká. Oskiá ndøgo, qo namba tøtenanim. No notó-
nawamák, qoqa yaq-te.”
Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, āv tini-manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim (Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemaní.
Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek.
No elavøqase nøme nónáv. Nomø-guligulím.”
37 Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatób, namba gi:zav, Pita neka Zebedi-gi nakhei menas.
Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. 38 Yaq gezø-
ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nónaním. Até vøgó nqanek, neka até
vo:tiawét, no namba.”
39 Yaq Yesu elavøqase nøme vøwav. Khapémbá. Yaq ekeza kha, manqei me:laváo,
bugug até manqei-té, Mbumbukiam-te sasa ndøviam. Āv gene-guligulím nqægo, “Tát!
Kopømba tøgoat, nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape
me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo.
Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”
40 Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét ndógo. Gèsømbiám. Yaq
Yesu Pita gembo-ein, “Ge zô, kopømba mbaîn, no namba elavøqase tøzøte-tiawet? 41 Até
vo:tiawét, neka gèguligulimít. Soqaín ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo
zō-o:āz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbôgó. Geté kha, bazaføgakh mbaín.”
42 Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim, ge-ein, “Tát! Nakhoa nøme mbain tøgoat.
Qo taqa-pøovat, no nqanek ibøkha khaqain-qape sa tæ-iz, ság. Qoqa poev matev sà
befakhán.”
43 Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-
sømbiám. Kopømba mbaín, to:tiawet.
44 Yaq Yesu sègezø-iváv, nango vøwav. Yaq gèmømbo-misiká, geguligulimat. Manqat
ge-ein, até kopó, av bugukhokhof ge:manqatam.
45 Yaq tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembā sozó-sømbiapet
neka pusa zótavet? Nqáe! Khøuwa iz mìzi-khanøzém. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-
us ezoqam-qá zenda-té ginóveém. 46 Mòzosúz. Bìziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no
ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimøvøinam (Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

47 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, Zudas tènefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv,
ezoqa nøme ndégo tegoám. Ezoqa kopoáv, namba me:geavún, ndigu kaiya neka
ndawa vøndō-upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu mege-
tapak ndokhofotáz. 48 Zudas, manqa é-møndøzø-eín, av nqægo, “Ezoqam ndégo, no
tængenøtam. Ndégo tozó-møvøinám.”
49 Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Lova
mbomá.” Neka sasa ndøngenøtam.
50 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nøfu. Matev vòmatanám, ma qoqombøe-geavun.”
Yaq ndigu ezoqa nøme tinduzáv ndógo, Yesu vø-møvøinam.
51 Yaq nqáe! Ezoqa kopo, Yesu namba ge:goam, até gendego, kaiya mba ndøliváz,
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømbōkawa.
52 Geté Yesu gembo-ein, “Kaiya nandiv, nango vò-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ezoqam

---

26:34 26:34 Met 26:69-75 **26:38** 26:38 Zion 12:27 **26:46** 26:46 Zion 14:31 **26:51** 26:51 Zion 18:26 **26:52** 26:52 Gen 9:6; Veve 13:10

ndigu kaiya ti:khanæmat, kaiyá gimí-pakhaéz. 53 Ge qô, qateqateâv, av nqægo? No amba
tønø-poevɨn, yaq no ambá kopømbá. Ambá Tat nombo-akhaín, tøke-qa. Yaq ndego até
tendegonɨn, enzol ezoqam vøndō-khofotazɨn, no vønø̄-tøkeemɨn. Ndego enzol ezoqam
kopoav-qapé tendo-khofotazɨn. Tiqa bawan ate tægonɨn, tuelv ndømø-løvuín. 54 Geté
Mbumbukiam tegi enzol ezoqam amba tendo-khofotazɨn, yaq gê, Mbumbukiam-qa
Manqat áv khané-unimanqatîn, ndøgo qa-ein, av nqægo, matev yà befakhān, av ndakin
tæfakhan ndægo?"
55 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, "Ge zô, no pepen ezoqam zøténæmbem,
nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-møvønonām? No khøuwa ate
qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, ezoqa vøtē-zømesimam. Geté ndøgo,
zo no møvønoateáv. 56 Geté nqanek matev ate ndægo, tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-
qa Manqat tàbete-unimanqatín, av tegi manqa vevezam ezoqam gi:peaumam."
Yaq Yesu nqanek manqat qamømbøe-navøem, tegi paev ezoqam sège-ivøvém. Møe
ndøbøín.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

57 Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, yaq Kayafas-qá khoev-té ginøndafém, ndego
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam neka Zu megetapak nøme, é-møndømøváb ndøgo. 58 Pita Yesu até gembopavát.
Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa
khoev-te gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vø̄-on, vos keoge ezoqam namba
vømēqonav. Ndego matev qeivi-qa ndøgoám, Yesu andé gekha matev me mbøégonēm.
59 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megeta-
pak ate gi:goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovawát. Yaq ezoqa amba khokho manqat
ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín.
60 Ezoqa kopoáv gindu-okhoat, khokho manqat gimanqatat, teqa yaq-te. Geté ndigu
megetapak nakhoa qeiviáv, vøelaēm. Yaq vaev, ezoqa menas tinduzáv ndógo, gindu-
einim, 61 "Ngenek ezoqam āv gene-eín nqægo, 'No kopømbá. Mbumbukiam-qa khoev
nó-evøzám. Yaq khøuwa misika mokho-te, nangó qatówév.' "
62 Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, Yesu vømbō-ein, "Ge qô,
yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?"
63 Geté Yesu manqat einiáv. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape
gembo-ein, "Khandi Miav-ak Mbumbukiam-qa iz-te, soqoní-eín. Gê, qo Mesayâ?
Mbumbukiam-gê Yò?"
64 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "No nándev, av qo ndoqote-manqate. Geté no nqazó-
manqate. Zuá. Zo Ezoqam-ge Yo zomó-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá
nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genógeáv."
65 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbonqosøgím,
nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vø̄keqa, gendo-ein, "Ngenek
Mbumbukiam-qá iz ndøngiú. Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivàwɛ̄m. Nqáe! Zo
mòzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu. 66 Ge zô, áv khazømbøé-matavap?"
Yaq ndigu ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, "Unimanqatín. Ngenek manqa-zapa
ndøgó. Yà benaním."
67 Yaq ndigu até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa bugug-te, neka vøzuim.
Ezoqa nøme, tømøi mbotøkubím, 68 yaq āv gimbøe-einím nqægo, "Qo Mesaya toqogoat,
ndego Mbumbukiam tendo-khofotav, yaq qotínømánd, av nqægo, qo gekha ezoqām
ndólavaq?"

26:55 26:55 Luk 19:47; 21:37 **26:61** 26:61 Zion 2:19-21 **26:63** 26:63 Isa 53:7; Met 27:12 **26:64** 26:64 Psa 110:1; Dan 7:13; Met 24:30 **26:65** 26:65 Met 9:3; Zion 10:33 **26:66** 26:66 Lev 24:16; Zion 19:7 **26:67** 26:67 Isa 50:6; 53:5

Pita Yesu-qa yaq-te goːnawam
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

69 Pita khoev uta mokho-te guːqotam, yaq sasae mbasønakam ndowáv, gumbo-ein, “Até
qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Gelili plovins-ak.”
70 Geté ndego gòːnawám. Yaq ezoqa ewaqape-qa bugug-te, āv gene-eín nqægo, “No
nøtenøtenák, qo gekhā qotē-manqate.” 71 Yaq ndego uta mboqog-te gendo-fakhan, sasae
mbasønakam nømu tùni-omét. Yaq ndugu ezoqa nøme, giwaniapam ndøgo, āv guzømbe-
eín nqægo, “Ngenek Yesú namba meːgoám, ndego Nazalet vemiav-ak.”
72 Yaq até nangó, Pita gòːnawám, gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate.
Mbumbukiam-qa iz-te, no ngenek ezoqam nøtenøtenák.”
73 Yaq khapélæ qa-auwam. Yaq até ezoqa nømé-a, giwaniapam, Pita-te vøndozáv,
gimbo-einim, “Unimanqatín. Ezoqa nøme qó, te namba qazøtegoam. Ni tøtinøtén ndógo,
qoqa manqat elavøqase viní. Gelili ezoqam-qá manqát.”
74 Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam
nøtenøtenák. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, bèlavámb.”
Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok tūndū-ōgeā. 75 Yaq Pita manqat
gèmbo-matøvém, av Yesu gembøe-ein nqægo, “Kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa
yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”
Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

27

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zion 18:28-32)

1 Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu
megetapak, manqat ndøkopoːném, gi-einim, “Yesu zílaém.” 2 Yaq gèløvønøvemém, Lom
gaman ezoqam-qa zenda-te vømøveem. Teqa iz Pailøt.

Zudas genanim
(Kel 1:18-19)

3 Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, geː-otev, ndigu matavap giveem, av nqægo,
Yesu zīlaēm, yaq ndego mutøkhop ndø-itán, av matev geːmatanam ndægo. Yaq até
gendego, moni mokho 30 gimbo-etøomem, nangó genø-upøzó, ti-te ndigu, Mbumbukiam-
gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak. 4 Yaq Zudas āv gezømbe-eín nqægo, “No
manqa-zapa nøgó, ndego manqa-zapa mbain ezoqam, zoqa zenda-te qæve, tozolaem.”
Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nandav niqá vinív mbá. Qakeza manqa-zapá.”
5 Yaq Zudas até gendego, moni mokho Mbumbukiam-qá khoev mokho-té genø-
nqagevém, sasa ndøwav. Yaq gewav ndøgo, ekeza monqo møfók, vønanim.
6 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, moni mokho gèpisumém, Zudas
Mbumbukiam-qa khoev-te genqagevem. Geté gi-einim, “Khafeáp, nginik moni,
Mbumbukiam-qa khoev moni namba tiziː-tøkuzunam. Zapa ndógo, nginik moni mokho,
ezoqam meːlaém.” 7 Yaq ndigu manqat āv gini-kopoːném nqægo: Ndigu moni, ganda
pot khakheinam ezoqam-qá khae méːwiím. Manqei vini-ak-qá ezoqa osam nonqó,
Zelusalem taon-te løvøte tiqeivimat. 8 Yaq nakémbá, ndøgo khae, ndakin iz “khae kouk-
us” mbo-akhayám.
9 Nqanek matev qafakhan, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam Zelemaya gepeawam, gèmø-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Ndigu moni mokho
30 gi-upøzonam, ta fia ndøgo, Izlael ezoqam manqat gikopoːnem, ndego tiːwiim, 10 yaq
nginik moni, pot khakheinam ezoqam-qá khae meːwiím. Ate av-té, av Evezøza manqat
genømbe-ein.”

26:75 26:75 Met 26:34 **27:5** 27:5 Kel 1:18-19; Met 26:14-15 **27:9** 27:9-10 Zech 11:12-13

Yesu Pailøt-qa bugug-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam (Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zion 18:33-38)

11 Yaq Yesu Lom gaman ezoqam-qá megemege-té genø-itán. Yaq ndego gembobevap,
“Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”
12 Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak manqat te-te
gimøvøyat, ndego manqat einiáv. 13 Yaq Pailøt gembo-ein, “Gê, qo tiqa manqat toqóyoge,
ndigu qo-te mba ndimøvøet?”
14 Geté Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq ndego Lom gaman ezoqam, nqova ndafe
kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem (Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zion 18:39–19:16)

15 Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndego Lom gaman ezoqam,
ndimbula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-
poein. 16 Ta khøuwa-te ndøgo, ndimbula ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Balabás. Ezoqa
ewaqape møndæzøtéz, ndego pepen ezoqam soqaqapé. 17 Yaq ezoqa ewaqape, Pailøt-
te gimøvab, ndego āv gezømbe-beváp nqægo, “Gekha ezoqā nøzø-mboqoiū, ndimbula-te
tefakhan? Balabâs, ó, Yesû, ndego Mesaya ndimbo-akhayam?” 18 Ndego møndæ-otév,
Zu megetapak, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndógo tiniveém. Ndigu ova ndø-einím.
19 Pailøt manqa ovøyam khoev-te ge꞉qotam, yaq tegu zas manqat ndokhofotáv. Man-
qat av nqægo, “Nandev ezoqam, matev-qase mbomatànām. Ndego manqa-zapa mbaín.
No lova venanqei notamát, te zapaya. Venanqei-tam soqaqapé.”
20 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, ezoqa ewaqape
āv gizømbe-pouweát nqægo, “Pailot āv qazømbøé-einím nqægo: Balabas benqonqotáv,
bavokho. Geté Yesu løvøte-té geabenøvé.”
21 Yaq Pailøt ezoqa ewaqape gezøbevap, “Nginik ezoqa menas, gekha ezoqām nøzø-
nqonqotāv?”
Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Nándev, Balabas, toqoní-nqonqotáv!”
22 Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek Yesu, Mesaya ndimbo-akhayam,
gekha nombógō?”
Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”
23 Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapâ? Ngenek gekha manqa-zapā ndógo?”
Geté ndigu kandakanda nøme mba mo꞉-akhaemém, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”
24 Yaq Pailøt geqeiv, av nqægo, ndigu teqa manqat gēyogemāk neka avønīn nøfe
ndønga zēm, yaq ndego ibøkha ndøndáp, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, zenda vēsunguz,
gezø-ein, “Nqanek noqá manqa-zapá mbá, zo ngenek ezoqam tozolaem. Zoqá manqa-
zapá.”
25 Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Yaq-fia nqosøgeap, teqa kouk waev-qa yaq-te,
ni-té qabenø-nqeivøém, nigi nakheis namba.”
26 Yaq Pailøt até gendego, Balabas vøzø-nqonqotav. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá
zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi꞉vewem (Mak 15:16-20; Zion 19:2-3)

27 Yaq Pailøt-gi nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té gimøndafém, yaq nakhag
ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndō-pindam. 28 Yaq até gindigonem, ekeza ndabua
sègembo-khofoném, neka ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua
ndægo, vømbō-uzim. 29 Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-
uzím. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Yaq teqa nakeamo zenda-te, tatuag, kopømba

27:12 27:12 Isa 53:7 **27:18** 27:18 Zion 11:47-48; 12:19 **27:24** 27:24 Deut 21:6-9 **27:25** 27:25 Kel 5:28 **27:28** 27:28 Luk 23:11

ande av kawa ezoqam-qa tatuag ndægo, vømbō-etøomem. Yaq otøotam me꞉vewém. Katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa. Iké꞉ qo-te.” 30 Yaq køse mbøe-pisibømém, teqa kha-te, tatuag nqawa vøe-viomem, kawa sasa mbøe-khanæmem. 31 Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbo-khofoném, neka ekeza ndabua vømbō-uzim. Yaq tinøndafém ndógo, tae mutui-te vømó-tøkewēm.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

32 Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi꞉-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Yaq ndigu até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtøvem. 33 Yaq gi꞉-apat, manqei ndógo timøfakház, Golgota ndimbo-akhayam. Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha manqeí.” 34 Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín. Gigiap khaqain-qapé namba me꞉tøkuaném. Geté ndego ge꞉khamas, yaq gèmbøeqasí, vøe-ïz.

35 Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua, kas me꞉-otám. 36 Yaq qame-navøem, ndigu sègeqonáv ndøgo, Yesu vømbō-gazinem. 37 Teqa kawa-te, ova ndo꞉go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayā ginïlaem. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Zu ezoqam-gé kawá.”

38 Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me꞉tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.

39 Ezoqa gi-okhoat ndøgo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, 40 manqat vombō-manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi꞉wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqogoam, qo qakeza mokho-mba vøkhandí꞉q. So-qotøndó-vís, nandav tae mutui-te, qo unimanqatin Mbumbukiam-ge Yo toqogoat.”

41 Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me꞉vewém. 42 Gi-einim, “Ezoqa nøme gèkhandi꞉ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbaín tekhandi. Ngenek unimanqatin Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin yà betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tàbizi-unimanqatiním. 43 Ndego Mbumbukiam-te mbá genøtawé. Yaq Mbumbukiam yà bekhandí꞉v, unimanqatin poev tømbogoat te-te. Ngenek ekezan āv gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-gé Yó.’ ”

44 Yaq até pepen ezoqám-a, Yesu namba tae mutui-te gitøkebupam, vøngenøinam.

Yesu ge꞉nanim
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

45 Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøivun ndønqeivøém. 46 Yaq ande av 3 oklok ndægo, Yesu kandambaqape tène-ogeá. Ekeza manqat-te āv gene-akhá nqægo, *“Eli, Eli, lømá sabaxtáni?”* Taqa manqa mokho nqánek: “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapâ, no qoqo-nøuvan?” 47 Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq āv gini-einím nqægo, “Ngenek Ilaiza mbo-akhayám.” 48 Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndøløvønam, Yesu vømbō-qantav. Izam-qa mbogoám.

49 Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Qombó-iváv. Yaq zíqeivím, Ilaiza petøndéwāv, penømakhaya, ngenek vøkhandï꞉v.”

50 Yaq Yesu kandambaqape, nangó genø-akhá, vønanim.

51 Yaq nqáe! Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. Neka manqei vøkukuvøem, neka nandi kandakanda vø-qaqanimat. 52 Yaq Mbumbukiam-gi ezoqa

27:30 27:30 Isa 50:6 **27:34** 27:34 Psa 69:21 **27:35** 27:35 Psa 22:18 **27:38** 27:38 Isa 53:12 **27:39** 27:39 Psa 22:7; 109:25 **27:40** 27:40 Met 26:61; Zion 2:19 **27:43** 27:43 Psa 22:8 **27:46** 27:46 Psa 22:1 **27:48** 27:48 Psa 69:21 **27:51** 27:51 Exo 26:31-33; Iblu 10:19-20

kopoáv, ndigu ibugukhokhof gipakhaetat, tiqa manqei-pakha sège-mboqovøemát, ma gi-osupat ndøgo, neka løvøte-te vøndōsuz, 53 neka tiqa manqei-pakha vō-ivøvem. Yaq Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, taqa zita-te, ndigu Zelusalém ginø-óz, Mbumbukiam-qa taon-te. Ezoqa kopoáv gizømet, ndigu løvøte ezoqam.

54 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam neka ndigu nakhag ezoqa nøme, Yesu gimbo-kewagat, manqei kukuvøem neka matev ate ndægo giqeivim, qafakhanumat, ndigu møe ndøgoném. Møe kandambá. Yaq āv gini-einím nqægo, "Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé Yó."

55 Ta manqei-te ndøgo, até sakheís-a, vōgoam. Sakheis kandambá. Andé qambaqapé gindu-waniapát, matev giqeivat. Nginik sakheis Yesú namba me:geavún, Gelili plovins-te ginduzav, neka vømbō-tøkeam. 56 Sakhei nøme, namba gi:waniapam, nømu Melí. Magdala vemiav-ák. Neka Meli nømu, ndugu Zems neka Zosef, tigú evó. Neka nømu ndugu, Zebedi-gú zás. Zems neka Zion, tigú evó.

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

57 Ezoqa kopo mòndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám. Yaq Yesu gitøkewem, qakhagus ndøgo, 58 ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-viam. Yaq Pailøt ekeza nakhag ezoqam gezø-ein, "Ság. Ngenek teqa kha, sà bendáp." 59 Yaq Zosef até gendego, teqa kha vōndap, ndabua ndakinak sasa me:løvønøvem. 60 Yaq ekeza manqei ozu-té gemø-eoeiú, ndøgo nandi-te ge-oz. Yaq nandi-qape ndøqambesám, manqei-pakha mboqog vōtok, sasa ndøwav. 61 Yaq Meli Magdala vemiav-ak neka Meli nømu, manqei-pakha avønin-té giqonavát, gimbo-kewagat.

Nakhag ezoqam, Yesu-qa manqei-pakha gimbo-kewagat

62 Yaq khøuwa nøme qandopave, khøuwa kandakanda-qa lou khakheinam khøuwa qame-navøem, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, Pailøt-té ginøzáv. 63 Gimbo-einim, "Khanánqa. Ni matavap āv qanimbi-veséz nqægo: Ndego khavozam ezoqam gekhandi:vtam, ndego āv gene-eín, 'No løvøte-te nango ndækhandí:n, khøuwa misika-qa zita-te.' 64 Yaq nakémbá. Nakhag ezoqam qókhofotáz, ndøgo manqei-pakha-te. Yaq ùni bembøe-keogé, atema khøuwa misika bemō-nasinim. Soqaín ndøgo, tegi paev ezoqam teqa kha ti-aqonømem, yaq ezoqa vøzømbé-khavozām, av nqægo, 'Ndego løvøte-tē gendo-khandī:v.' Khavozam manqat av nqægo, amba tøfakhanɨn, yaq ndøgo, teqa khavozam manqat ate ndægo, ibugukhokhof gemanqatam, ambá unime:-løvuamɨ́n."

65 Yaq Pailøt gezø-ein, "Qanimáv. Nakhag ezoqam zó-upøzó. Neka ùni mbøe-keogé, nandav manqei-pakha." 66 Yaq ndigu manqei-pakha-te vōzav. Yaq nandi-qape-te ndøgo, ndigu mboqog-te go:zavam, khakhatap mo:goném. Soqaín ndøgo, ezoqa sa ti-oz. Yaq nakhag ezoqam, sègeziváz ndøgo, manqei-pakha gimbo-kewagat.

28

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

1 Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Sande qanaqanus qandopave, Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, neka Meli nømu, manqei pakha-té ginøzáv. Ambá gèmø-qeivimín.

2 Yaq nqova mbaín, manqei qando-kukuvøem. Manqei kukuvøem kandambá. Zapa ndøgo, Evezøza-gé enzol ezoqam ndovís, yan-te, nandi-qape vō-qambesam, manqei-pakha mboqog tambav-te go:zavam, nandi mumat sasa mo:qom. 3 Teqa kha waev

27:55 27:55 Luk 8:2-3 **27:58** 27:58 Deut 21:22-23 **27:60** 27:60 Isa 53:9 **27:63** 27:63 Met 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Zion 2:19-21

kandambá, vøiyam-ús, neka teqa ndabua ùnime:-papaqá. 4 Yaq nakhag ezoqam gi-ometam, ndigu møe kandambá. Kha sègezømbu-wageapát, vø̄-o:az. Andé løvøte ezoqam me me:singitavát.

5 Geté ndigu sakheis, enzol ezoqam āv gezømbe-eín nqægo, "Zo møe ndøgòn̄ém. No møtenøtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego tae mutui-te gitøkewem. 6 Ndego nqanek mbaín. Mbumbukiam møndø-khandí:v, løvøte-te. Ate av-té, ekezan manqat ge:manqatam. Zøtøndézāv. Manqei ndøgo, ma kha qæveam, nqánek. 7 Ndakin nakhama ndøzáv, tegi paev ezoqam manqat vømøzø̄-ein. Āv qazozømbé-eín nqægo, 'Ndego møndø-khandí:v, løvøte-te. Yaq ndakin Gelili plovins-té genømá. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq ndøgo, tozomø-ometám.' Nqáe! No ndakin møezø-eín."

8 Yaq ndigu sakhei menas, manqei-pakha sège-ivøvém. Nakhamas-té. Møe-ús. Geté até khanakhanakh kandambá. Yaq tegi paev ezoqam-té ginøbøín. Ambá manqat møzø-einín.

9 Geté nakhoa livin ndøugu, nqáe! Yesu zøfakhán, vøzø̄-ein, "Qanaqanus mbomá, zo-te!" Yaq ndigu tinøzáv ndøgo, katuk vømbō-møkuim, zenda tokhotapak sasa mbogeag-imem, vømbō-vizumem. 10 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo møe ndøgòn̄ém. Nogi paev ezoqam-té qanøzáv, manqat vømøzø̄-ein. Gelili plovins-té giabenøzáv. Yaq no ndøgo timø-nømendám."

Khokho emanqat, Yesu-qa kha-qa yaq-te qapanqavøem

11 Ndigu sakheis nakhoa-te gi:-apat, yaq nakhag ezoqa nøme ndigu, manqei-pakha gimbo-kewagat, taon-té ginøveséz, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, matev ate ndægo, ande āv khanē-fakhanumat, vømēzømas. 12 Yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, megetapak nømé namba me:qonáv, manqat vøkakambam. Manqat gumu-kopo:nem, yaq até gindigonem, nakhag ezoqam moni vøzø̄-etoam. Moni andé kandambá. 13 Gizø-ein, "Zo ezoqa āv qazozømbé-manqatét, 'Ni n̄sømbiát, lova. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, teqa kha vø̄-aqonømem.' 14 Geté ndego Lom gaman ezoqam, taqa yaq-te te-ewag, yaq ni āv qeimbøé-einím nqægo: Ndøgo zoqá manqa-zapá mbá. Zo mbofofògeāp."

15 Yaq ndigu nakhag ezoqam, moni gindøpøzem, āv tini-matønumám, av gizømbe-ein. Yaq nqanek khokho emanqat, sège-panqavøemát, Zu ezoqam-qa bawan mokho-te. Até ndaki khøuwa-té-a, sège-panqavøemét.

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae-qa yaq-te manqa gezø-løvua
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

16 Yaq Yesu-gi paev ezoqam ileven, Gelili plovins-té ginøzáv, manqei pøyat-te vømøqavig. Ate av-té, av Yesu gezømbe-manqatam. 17 Yaq gi-ometam ndøgo, katuk ndømøkuím, vømbō-vizumem. Geté nøme ndigu, gò:nakém. 18 Yaq Yesu sègezø-khanøgím, gezø-ein, "Gigiap ate ndægo, yan-te neka manqei-qape-te nqago, Mbumbukiam noqá zenda-té genøvé. No notó-kawaentát.

19 Yaq nakémbá. Bawabawan-te ate ndækhazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø̄-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozø̄-etoumát, Tat-qā iz-tē, neka Yo-qā iz-tē, neka Nqova Mbomambaqape-qā iz-tè. 20 Neka vòe-zømesimít. Manqat ate ndægo, av no qazømbe-manqatam, bemø̄ndapem.

Nqáe! No ndægoát zo namba, khøuwa ate ndægo, atema manqei-qape vaev-te."

28:6 28:6 Met 12:40; 16:21 **28:7** 28:7 Met 26:32; Mak 14:28 **28:10** 28:10 Met 26:32 **28:16** 28:16 Met 26:32
28:18 28:18 Zion 13:3; Ef 1:20-22 **28:19** 28:19 Mak 16:15-16; Kel 1:8

Manqat Mbomambaqape
Mak
gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Mak ndøpeawám. Ndego iz nøme, Zion-Mak mbo-akhaemám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gi̱ paev ezoqam tuelv mokho-tē gunu:goām.

Mak, ndego Pol-ge zifu Banabas, tegé ekeabøí (Kol 4:10). Ndego Zelusalem taon-té gekhouwév, neka Pita neka Pol neka Banabas, tiqa sasae-te vøzø̄-tøkeam.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha manqei-tē ndøgo, Mak nqanek manqat ge-peawam. Geté Klisten bawan megetapak, nupøkhan mba giyagam, āv gini-matavupám nqægo: Mak Lom taon-té abeváv, yaq ndego ta taon-te ndøgo, Pitá namba abetegoám, ngenek Yesu-qa yaq-te ge:vototupam, yaq Mak vø̄peawam.

Mak nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Lom ezoqam nonqo ndøpeawám. Nginik ezoqam, tiqa poev, bazaføgakh matev zøgoám. Yaq nakémbá, Mak manqat andé kan-dambá, Yesu-qa bazaføgakh-qa yaq-té gene-peawám, av ndego enqoni-us ezoqa kopoav ge:khakhæz, neka ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø̄-ngeasumam, neka tiqa manqa-zapazapa-te vø̄nqovotaz, ndøgo qazø-geageapam.

Nqanek manqat-qa vaev, Mak 16:9 qangaz, ta manqat ndøgo, ezoqa viní abe-peawám.

Zion Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat
(Met 3:1-12; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

1 Emanqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, nqánek. 2 Matev āv qanengáz, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ge:peawam. Ndego āv gene-peawám nqægo,
"Mbumbukiam ge-ein:
Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.
Ndego nakhoa møqá-khakheinám.
3 Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndǿ-akhayam.
Av qane-akhayám nqægo,
'Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.
Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.' "
4 Yaq Zion ndøfakhán, leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam ibøkha iz vøzø̄-etoumam neka Mbumbukiam-qa Manqat vø̄e-zømesimam. Av gezømbe-manqatám nqægo, "E-mozoqambúz, neka ibøkha iz vø̄-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém." 5 Ezoqa kopoáv, gindupindam te-te. Zudia plovins-té ginduokhoám, plovins ate ndægo, neka Zelusalem taon-ak vøndō-pindam. Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønumam, gèvøndæmém, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø̄-upøgim.
6 Zion ndabua eqeieqei uzøpøteáv. Geté ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba ndígu telouzám.
7 Zion ezoqa manqat āv gezømbe-manqatám nqægo, "Noqa zita-te, ezoqa kopo ndø̀geáv. Ndego no ùnime:-løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no katuk tæmøkui, teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.

1:2 1:2 Mal 3:1 **1:3** 1:3 Isa 40:3 **1:4** 1:4 Kel 13:24; 19:4 **1:6** 1:6 2 King 1:8; Met 11:8 **1:7** 1:7 Kel 13:25

8 No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé gezømbé-etoumát."

Yesu ibøkha iz gendap (Met 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 Ta khøuwa-te ndøgo, até Yesú-a, Zion-te vømat. Nazalet vemiav-té gendowáv, Gelili plovins-te ndøgo. Yaq até ndegó-a, Zion-te ibøkha iz vøndap, Zoden kea-te ndøgo. 10 Yesu ibøkha-te é-vøndo-fakhán-ae, yaq āv geneqeív nqægo: Yan gèmboqoé. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís. Andé kuvøkuvuam me me꞉løvuvavún, te-te. 11 Yaq yan-te ndo꞉go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, "Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát."

Saitan Yesu ge꞉khamasimat (Met 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Taqa zita-te, Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú. 13 Khøuwa fotí, leg-av manqei-te geyagam. Yaq Saitan Yesu teme-khamasím ndógo. Yesu søvakha gigiap lozokhák namba me꞉yagám. Yaq enzol ezoqam tinduzavín ndógo, Yesu vømbō-tøkeemin.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz (Met 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Zion ndimbula-te gi꞉-utøvem, yaq Yesu Gelili plovins-té genøwáv, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. 15 Av gene-zømesimát nqægo, "Khøuwa mìzi-khantøzém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, avønín. E-mozoqambúz neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vø-unimanqatinim!"

16 Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndógo, Saemon neka Endlu. Voe ndø-ogiát. Zapa ndógo, ndigu ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe. 17 Yaq Yesu gezø-ein, "Vòndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím." 18 Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

19 Yesu agé okhoeáv, evenap menas nøme tenøzømēt, Zems neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám. Voe ndøpotofumát. 20 Yaq ate ndigú-a, Yesu vøzø-akha. Yaq ndigu gèqá. Eve sège-ivøvém, tegi sasae ezoqam namba, Yesu vømbō-paevem.

Yesu ezoqa kopo, nqova soqa gembo-ngeatam (Luk 4:31-37)

21 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té gemø-ón, ezoqa vømē-zømesim. 22 Ezoqam ndigu, teqa nømendim manqat giyogem, mbøni zølév. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qá izté neka bazaføgakh-té gene-zømesím. Ambá av nqægo, av Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gi꞉zømesimam.

23 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo mòndu꞉goám. Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá, 24 "Yésu, Názalet-ak! Gê, qo ni gekha qonígū? Ni ngiænoat-qā qotøndóqav? No mòtenøtén, qo gekha ezoqām. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé."

25 Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein, "Qo manqat tía! Mòqotøndo-fakháq, qo nandav ezoqam-qa mokho-te ndoqotu꞉gu."

26 Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam møndøkhæ-qantám, sùgumuwaguvupát, sasa ndøfakhan. Akhayam-ús, gendo-fakhan.

27 Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá, neka yaqyaq-a gibond, "Nqanek gekha matêv? Teqa nømendim matev viní. Ndakinák, neka bazaføgakh-ús. Ngenek nqova soqøsoqa sègezømbe-khafenín, yaq ndigu teqa manqat o-mba vømbøe-ndapemin."

1:11 1:11 Psa 2:7; Isa 42:1; Met 12:18; Mak 9:7 **1:13** 1:13 Psa 91:11-13 **1:14** 1:14 Mak 6:17 **1:15** 1:15 Met 3:2 **1:22** 1:22 Met 7:28-29 **1:24** 1:24 Mak 5:7 **1:26** 1:26 Mak 9:26

28 Yesu nqanek matev gego, yaq ndaføyambá, teqa emanqat sùgumu-panqavøemát,
Gelili plovins-te ate qægoam.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhœz
(Met 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon neka Endlu, tiqá khoev-
té genøwáv. Até Zems neka Zion, namba me:-apát. 30 Yaq khoev-te gimøfakhaz, Saemon-
gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovität. Venanqei nonqo-té gubuvám. Yaq Yesu tøke-
qa mboviømém, tuqa yaq-te. 31 Yaq Yesu tenøwáv ndógo, zenda vømbōgea, neka vō-eqeiu.
Yaq ngusu tatas enqoni, sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, lou vøzōta.
32 Yaq khøuwa gumusinan ndøgo, ezoqa ewaqape, enqoni qazøgoam o nqova soqøsoqa
gizømbu-goam, Yesu-té gindu-upøgím. 33 Vemiav-ak ezoqa ewaqape ndozáv. Khoev
vimá ginømøváb. 34 Yaq gekha enqonï, bugug vinivinimba qazøgoam, Yesu gèkhakhæz.
Ezoqa kopoáv. Neka nqova soqøsoqa kopoav, ezoqam-qa mokho-te gizømbu-goam, vøzō-
ngeasam. Ndego nqova soqøsoqa takeáv, manqat timanqatat. Zapa ndógo, ndigu
mòndæzøtéz, ndego gekha ezoqām.

Yesu manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam
(Luk 4:42-44)

35 Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, até gupøistám, Yesu gesùzām, khoev vō-ivav,
ezoqam-av manqei-te sasa ndøwav, vømō-guligulim. 36 Yaq Saemon-za, gèmbovawát.
37 Yaq gi-ometam ndøgo, gimbo-einim, “Ezoqa ewaqape qoqa ndøvawét.”
38 Geté Yesu manqat gezø-qavøiu, “Ni até vemivemiav nøme-té-a, avønin nqagot,
bïziniáv, Mbumbukiam-qa Manqat bamē-zømesim. Zapa ndógo, no ta zapaya nqánek
qatøndenáv.”
39 Yaq Yesu Gelili plovins ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vōe-
zømesimat, neka nqova soqøsoqa vøzō-ngeasumat, ezoqam-qa mokho-te gu:goat.

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Khøuwa nøme, kha sisi-us ezoqam ndowáv. Yaq Yesu-qa megemege-te, katuk
ndømøkuí, vømbōviam, “Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé,
toqo-khakheinømbem.”
41 Yaq Yesu ngenek ezoqam tanakh mbogó, zenda vømbōeve, gembo-ein, “Nqanôpoév.
Qo vòkhakhæq.” 42 Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.
43 Yaq Yesu ngenek ezoqam gèkhofotáv. Geté āv genegugú nqægo, 44 “Qo ezoqa nøme
zò-eïn, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonóqáv,
bemōqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev voqógō, av Mozes gezømbe-ein, kha
sisi tøqa-navøem. Yaq ezoqa tïabiti-zøtéz, qo mòqo-eqeieqei-éq.”
45 Geté ngenek ezoqam gewav, ndego Yesu-qa manqat sège-vøndazát. Ezoqa ewaqape
zømanqatát. Yaq ta zapaya ndøgo, Yesu kopømba mbaín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te,
vemivemiav-te vóe-onimït. Geté vemiav bavokho ndøgo, ezoqam-av manqei-té genø-
qonumát. Geté ezoqa ta manqei vinivinimba-te giyagam, sègendo-okhoám, te-te.

2

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbō-evøzam
(Met 9:1-8; Luk 5:17-26)

1:28 1:28 Met 4:24 **1:34** 1:34 Mak 3:10-12 **1:35** 1:35 Met 14:23; Mak 6:46 **1:39** 1:39 Met 4:23; 9:35 **1:44** 1:44 Lev 14:1-32

1 Khapé outøpøteáv. Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøveséz. Yaq ezoqa møndøyogém,
av nqægo, ndego khoev-tē gegō. 2 Yaq gèndopindám te-te. Ezoqa kopoáv. Khoev ùnime:-
khazém. Até bavokhó-a, mboqog-te ndo:go, løvøzupøteáv. Yaq Yesu Mbumbukiam-
qá Manqat me:zømesimát. 3 Ge:zømesimat, yaq ezoqa foa tïndizáv. Kagi ezoqam ndø-
eqeitavún. 4 Ambá Yesu-té ginø-eqeinamín. Geté ezoqa khàpumu-khouwéz, vøe-ōz. Yaq
até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømø-
løozem, neka ndego enqoni-us ezoqam, kita-te geqeiam, sasa ndøføløtøvem. 5 Yesu
tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Ati. Qoqa
manqa-zapazapa møndøqa-navøém.”
6 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, wambap-te giqonavam, ekeza
mokho-mba āv gini-matavupát nqægo, 7 “Gekha zapâ, ngenek av nge:manqate?
Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús,
ndezø-evøzam.”
8 Yesu é-møndæ-otév, av gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapâ, zoqa mbøni-
te av ndøzøte-matavupit? 9 Gê, gekha manqât ndøgo, føgakh mbain? Ndógò, no ngenek
kagi ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøēm,’ o ndógò, tæmbo-ein,
‘Mòqo-ián, kita vōkhazo, okho sasa ndøngaz?’ 10 Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge
Yo, bazaføgakh nqambôgó, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-
qape-te.” 11 Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam āv gembøe-eín nqægo, “No
nqataqá-manqate. Mòqo-ián, neka kita vōkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”
12 Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam sège-ián, kita vōkhazo, bavokho sasa ndøwav.
Ezoqa ewaqape até gembo-kewagát, gemat. Ndigu nqova ndafe kandambá, neka
Mbumbukiam-qa iz vō-eqanem. Gi-einim, “Ni bugukhokhof matev av nqægo qeiviáv.”

Yesu Livai gembo-akha, tembopavat, neka teqa khoev-te lou vølog (Met 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Taqa zita-te, Yesu Gelili kewan-té genøveséz. Yaq ezoqa kandambá, gindupindam
te-te. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa Manqat vōe-zømesim. 14 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav,
nakhoa gegeveat, ezoqam ndø-omét. Teqa iz Livái.* Alfius-gé yó. Teks upøgim khoev-
qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu āv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.” Yaq
Livai até gendego, gè-ián, vømbōpaev.
15 Taqa zita-te, Yesu Livai-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni
upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám.
Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me:qonavát. Ezoqam av ngi:gu,
kopoáv, Yesu gimbopavam. 16 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu
Felisi gizø-akhaemam, Yesu gi-ometam, ezoqam av ngi:gu, lou namba gi:logat, yaq ndigu
tegi paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, “Gekha zapâ, ngenek teks moni upøgim
ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba lou ndiloget?”
17 Yesu tiqa manqat ge-ewag, yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Ezoqam ndigu enqoni
mbain ndigu, ndigu muløмula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us
ezoqam bezøgó, muløмula etoam ezoqam. No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-
qa nøgeavūn. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavún.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem (Met 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Khøuwa nøme, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev ndøgoát.
Yaq ezoqa nøme tinduzáv ndógo, Yesu vømbō-bevøpem, “Gekha zapâ, Zion-gi paev
ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev gigoatun, getē qogi paev ezoqam
gonemāv?”

---

* **2:14** 2:14 Livai, iz nøme Metiú. **2:16** 2:16 Met 11:19

19 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zô ndozo-matavap, ezoqa sæva te-okɨ, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbâ, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba teːgoat? Av taoká. Ndego anganeam, zifuap namba zua tiqoqongeapet, ndigu kopømba mbaín, lou logemav matev tigoat. 20 Geté khøuwa ndȍfakház. Yaq ndego ezoqam, ndego sævam ge-okɨ, ndȍndafém, ti namba ndeːgo. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndȍgo tinígoát.

21 Ezoqa kopømba mbaín, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te toːtøke. Av toqotego ndægo, yaq ndabua toqosunguz, ndabua ndakinak ndøgo, segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømȍ-khouwév.

22 Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndȍgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vȍqouvøēm, neka søvakha ngusum vȍsoqoēz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz.”

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khae livin-mbá gunuːapát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvingisømém, sasa ndølouz. 24 Yaq Felisi ezoqam tiqa matev giqeivim, Yesu āv gimbøe-einím nqægo, “Nqáe! Gekha zapâ, qogi paev ezoqam nqanek Sabat khøuwa-te sasae ngigut. Khafeáp nandav?”

25 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, emanqat mozó-geveømem, av Deivid geːmatanam, tegi ezoqam namba ifin qazøvin? 26 Ta khøuwa-te ndøgo, Abiata Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, Deivid Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømōlouz, ndigu lou-qase-te goːabam, Mbumbukiam-gi. Matev av nqægo khafeáp. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat. Geté Deivid sègelóuz, neka até ndigú-a, vøzō-etoam, te namba giːgoam.”†

27 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa Sabat khøuwa nonqo ndøkhakheinøvēm. Geté ndego Sabat khøuwa, ezoqam nonqo ndøkhakheinám. 28 Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Até Sabat khøuwá-ya, ndégo teno-kawaevát.”

3

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa kopo mȍnduːgoám ndøgo. Ndego pingim gèmbowáu. 2 Yaq ezoqa Yesu-te bøi mba moːveém, ndego ngenek ezoqam peté-khakheinøvēm, penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndȍgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám. 3 Yaq Yesu ngenek ezoqam pingim qambowau gembo-ein, “Qoté-itān, livin-mba nqøugu.”

4 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezøbevap, “Gekha matêv ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndȍgò, matev eqeieqei toqogo, o ndȍgò, matev soqain toqogo? Ndȍgò, ezoqa toqo-khandiːv, o ndȍgò, ezoqa pakhapakha toqokhana?” Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv.

5 Yesu geqambunim, ezoqa vōzømet, ndego qaqa ndøgó, neka mbøni mbonqosøgím. Zapa ndȍgo, ndigu mokho qeiviáv. Yaq até gendego, ndego ezoqam gembo-ein, “Pingim qoté-ovøyām.” Yaq ndego ezoqam, pingim vō-ovøyam. Sègembo-eqeieqeí.

6 Yaq Felisi ezoqam, Yesu-qa matev giqeivim, ndigu sège-ivøvém, vōzav, yaq gaman ezoqam Elod, tegi ezoqam namba, vømō-møvab, manqat vō-einim, Yesu ande āv kinílaēm.

2:24 2:24 Deut 23:25 **2:25** 2:25 1 Sam 21:1-6 **2:26** 2:26 Lev 24:5-9 † **2:26** 2:26 Deivid av geːmatanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein. **2:27** 2:27 Deut 5:14 **3:4** 3:4 Luk 14:3 **3:6** 3:6 Met 22:15-16

Ezoqa bawan-qape Yesu gimbopavam

7 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelili kewan-té ginøzáv. Geté Gelili plovins-ak
kopoáv, até gezøpavát. Até Zudia plovins-ák-a, 8 neka Zelusalem taon-ak, neka Idumea
manqei-ak, neka Zoden kea yaq-keoqa manqei-ak, neka Taya-yak neka Saedon manqei-
ak, vøndō-okhoam. Ndigu tindi-okhoám ndøgo, Yesu matev vinivinimba ge:matønumam,
manqat giyogem. 9 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, khagua khakheinam manqat zø-eín.
Yaq tèabete-ketáo, ezoqa andé vøe-nqonøtøvēm. 10 Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Yesu
ezoqa kopoáv, gekhakheinøvem. Yaq enqoni-us ezoqa nøme, ezoqam gèqaqagimám,
atema Yesu-te, kha vømbō-khanøzemin. 11 Yaq ezoqam ndigu, nqova soqøsoqa gizømbu-
goam, Yesu gi-ometamin, ndigu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:lavawín,
vø-akhæmemin, "Qo Mbumbukiam-gé yó." 12 Geté Yesu ndigu gèzømbe-khafén. Ezoqa
bezø-manqàtē av nqægo, ndego gekha ezoqām.

Yesu u-anim tuelv gi-upøzo
(Met 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Yesu manqei poyat-té genøqavíg, ezoqa vømøvab, ndigu ekeza ma qambøe-pøovam.
Yaq ndigu te-te sasa ndøzav. 14 Yaq Yesu até gendego, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu
ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá. Ndigu namba mé:goát. Yaq gékhofosám, ezoqam
Mbumbukiam-qa Manqat vømé-zømesīm, 15 neka bazaføgakh vøzø-etoām, yaq ndigu
nqova soqøsoqa vøngeasumāt, ezoqam-qa mokho-te tu:goat.
16 Ezoqa tuelv gi-upøzo, ngínik: Saemón. Yaq Yesu iz nøme gembo-akha, Pitá. 17 Nøme
Zéms neka Zión. Ndigu Zebedi-gí nakhéis. Yesu iz nøme gezø-akha, Boanezéz. Taqa
manqa mokho, "Ndand nakhéis." 18 Nøme gi-upøzo, Endlú neka Filíp, neka Batolomeú,
neka Metiú, neka Tomás, neka Zéms. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés neka
Saemón. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. 19 Neka nøme Zudas Iskaliót. Ezoqam
ngének, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu av gimbøe-einim nqægo, Saitan-qā bazaføgakh-tē genø-sasaeāt
(Met 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Yesu khoev-te gevesez, yaq ezoqa kopoáv, nqawa gindupindam. Yaq Yesu tegi paev
ezoqam namba, ambá lou ndølogín. Geté ezoqam khàpumu-khouwéz. 21 Yesu-gi ekeza
ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq tinduzáv ndøgo. Ambá gekhatowemín. Zapa
ndøgo, ndigu até vøe-einim, gèkawakawaév.
22 Neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav,
āv gini-einím nqægo, "Ngenek Belzebul mbøigú, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa. Teqá
bazaføgakh-té genø-ngeasumatún, nqova soqøsoqa."
23 Yaq Yesu ndigu ezoqam gèmøváb, gezø-ein, "Manqat nandav, mokho mbaín. Gê,
Saitan ekeza kha áv kené-ngeatām, ezoqam-qa mokho-te tu:goat?" Yaq Yesu yaya
zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, 24 "Bawan kopo tigoat, yaq livin-mbā gunumú-qatønēm,
izuizu nakhag vøgonēm, ndigu sugumú-nasiním. 25 Neka evenap tigoat, yaq livin-mbā
gunumú-qatønēm, izuizu vønøfē, yaq ndigu sugumú-nasiním. 26 Neka matev até kopó.
Saitan ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vøenøfē, ndego até segemø-
navøém.
27 Neka nøme nqánek: Ezoqa kopømba mbaín, bazaføgakh ezoqam-qa khoev-te sa te-
on, gigiap vømbó-aqonām. Geté ndego bazaføgakh ezoqam bètøkho-løvønøvém. Váev
gigiap tembo-aqonam, teqa khoev-te.
28 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqa-zapazapā ndøgo, ezoqa ndi-
matanam, até ndøgó-a, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo,
Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. 29 Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa

3:10 3:10 Met 14:36 **3:11** 3:11 Luk 4:41 **3:12** 3:12 Mak 1:34 **3:16** 3:16 Zion 1:42 **3:17** 3:17 Luk 9:54
3:22 3:22 Met 9:34; 10:25

iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndøgo, gembøé-navøemák. Ndøgo miavmiáv, até gégoát."
30 Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam āv gini-einím nqægo, "Nandev nqova soqa mbøigú, teqa mokho-te."

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqâm?
(Met 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház. Khoev vimá sogowán.
Yaq manqat mba ndøkhofotøvém, av nqægo, Yesu yà betøndováv. 32 Ezoqa kopoáv, Yesu-
qa avønin-te giqonavat. Unime:-khøogøvém. Yaq ezoqa gimbo-einim, "Nqáe! Qogu qavo
neka qamekheis ngó:wani, bavokho. Qoqa mo:keogé."
33 Yaq Yesu gezø-ein, "Nogu evo neka nogi nqamekheis kinógoam?" 34 Yaq
gèqambuním, ezoqa vōzømet, uni gi:khøogøvem, giqonavam, gezø-ein, "Nqáe! Nogu evo
neka nogi nqamekheis ngínik! 35 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa
poev ndimbopaev, nogi nqamekheis neka evo ndígu."

4

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Met 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Khøuwa nøme, Yesu Gelili kewan-te ndøgo, zømesim manqat nqawa gengaz, ezoqa
kopoáv gindupindam. Yesu ùnime:-khøogøvém. Yaq ndego khagua-té genøketáo, khagua
elavøqase vøsøkuz, sasa mo:qom. Ezoqa ewaqape, ndøgeg-té gigoám. 2 Yaq ndego yaya
etæ manqat zømanqatát. Kopoáv. Nøme gezø-eta, nqánek,
3 "Nqáe! Ezoqam mòndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh. 4 Yaq wit
nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo,
vølouz.
5 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá
qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvém. Zapa ndógo, manqei andé mbaín.
6 Geté yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa tatas ndølouwáz. Yaq
gèkusíz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.
7 Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám.
Yaq louzi nonqo fakhazaneáv. Mbaín.
8 Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat,
nanga vøqataz. Wit nanga nøme ndigu, 30, louzi nonqo gitøkebupat. Nøme ndigu 60, neka
nøme ndigu 100."
9 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv gezømbe-eín nqægo,
"Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!"

Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etæam
(Met 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Ezoqa bawan-qape gi:zav, yaq Yesu-gi paev ezoqam tuelv neka ezoqa nøme gim-
bopavam, yaya etæ-qá manqa mokho mbobevøpém. 11 Yaq gezø-ein, "Mbumbukiam zo
mba zøtáke, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme,
no yaya mba nøzø-etæ.
12 No ndigu yaya mba tæzømbe-etæ ndógo: Ndigu ndikeôgé. Geté géqeivimák. Neka
ndigu ndiyôgé. Geté mokho géndapemák. Amba tiqeivimin neka mokho vøndapemin,
yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín, yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzø-
evøzamin."

3:31 3:31 Mak 6:3; Zion 2:12; Kel 1:14 **4:1** 4:1 Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2** 4:2 Met 13:34; Mak 4:33-34 **4:12** 4:12 Isa 6:9-10; Kel 28:26-27

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho (Met 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gê, zo nqanek yaya etæ-qa manqa mokho ndapeâv? Yaq av tægoat ndægo, zo yaya etæ nøme-qa mokho áv khazøté-upøgīm?
14 Noqa yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndego wit nanga gezøgeakhat, ndego Mbumbukiam-qá Manqat me꞉zømesimát. 15 Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemɨn, Saitan até gendewavɨn, manqat vøe-vibamɨn, tiqa mokho-te tøu-ogeakhat.
16 Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemɨ́n. Khanakhanakh-ús. 17 Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanɨn, ndigu nakhamas-té ginø-o꞉azɨ́n.
18 Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. 19 Geté ndigu fofogeap khàpe zømbe-khouwevɨ́n, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopoav neka matev vinivinimba-qa yaq-te, vøtubamɨn. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, gèvøtagɨ́n. Yaq kopømba mbaín, mokho tømbo-fakhan.
20 Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat, ùnime꞉-yogemɨ́n neka manqa o-mba vømbø̄e-ndapemɨn. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 30̄, neka ezoqa nøme-te 60̄, neka ezoqa nøme-te 100̄.”

Waev-qa yaya etæ manqat (Luk 8:16-18)

21 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gê, ezoqa lampa tøzøgoat, ndigu ndis o lou-qase mokho-té gunú꞉-wuøēm? Av taoká! Geté lampa asøzam nonqo-té ginǿ-wuøém. 22 Yaq até kopó. Gekha matēv ndøgo, ndøkhonøwe, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha mokho manqāt ndøgo, ndøkhonøwe, segendó-veveám.
23 Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!”
24 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Unime꞉-yogé, manqat nqæmanqate. Av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo āv tezømbé-geveám. Yaq Mbumbukiam-qa matev ndǿmø-løvuám, av zo matev ndøzøte-matanam.* 25 Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám.”

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev, wit nanga ge꞉khamas

26 Yesu yaya nøme gezø-eta, nqánek. Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa khae-te wit nanga tezøgeakh, 27 yaq tebuvat, neka vósuzamāt, ndigu wit nanga yakhapus mokho-mbá segé-qatazát neka vǿfisamāt. Geté ndego gé꞉-otevák, ande āv kinífakhāz. 28 Manqei yakhapús, ewa qambo-etoamin, gifisamin. Bugukhokhof wit gagayag ndøfitamɨ́n, yaq wit nanga sasa ndøqatazɨn, yaq louzi nonqo vøgonɨn. 29 Yaq louzi nonqo gumu-fisamɨn, yaq ngenek avøe ogekhæm ezoqam tewavɨ́n ndógo, vømø̄-qogazɨn.”

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat (Met 13:31-32; Luk 13:18-19)

4:19 4:19 Met 19:23-24 **4:21** 4:21 Met 5:15; Luk 11:33 **4:22** 4:22 Met 10:26; Luk 12:2 **4:24** 4:24 Met 7:2 * **4:24** 4:24 Taqa manqa mokho nøme nqánek: Qo Mbumbukiam-qa manqat elavøqase mba toqo-ewagat, yaq qateqat khapémbá toqondapat. Geté Mbumbukiam-qa manqat møe mba toqo-ewagat, neka voqombó-pavāt, yaq qateqat kandambaqapé toqondap. Yaq av nqægo, Mbumbukiam qateqat nøme mba qambó-etoám. **4:25** 4:25 Met 13:12; 25:29; Luk 19:26 **4:29** 4:29 Joel 3:13; Veve 14:15

30 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, áv khazí:-khamasēm?
Gekha yaya zí-etæēm, taqa yaq-te? 31 Masted tae nanga zí:khamasém. Manqei-te toqo-
zøgeakh, yaq ndigu khapímbá. Av tiuká, av tae nanga nøme ndi:gu. 32 Geté yaq giqatazin,
mbusa vōfakhan:in, yaq tae kandambá tøyat. Khae gigiap nøme mòndø-løvuam:ín, neka
tangtang kandakandá. Yaq ta tae tangtang guzuguzu-te ndøgo, kopømbaqapé, pipisi
go:viviam:in.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te
(Met 13:34)

33 Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, yaya av nqægo kopoáv gezø-
etæam. Yaq ndøgo, ndigu mokho tïabembøe-ndapém.
34 Ezoqa ewaqape, ndego yaya mba zø-etæám. Geté ekeza paev ezoqam namba, gimi-
yakhapus-mba-ez:in, ndego manqa mokho ate ndægo mòndøzø-ovøyam:ín.

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Met 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Ta khagus ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Kewan yaq-keoqá qazinø-
qantáv.” 36 Yaq ezoqam ndigu, namba gi:goam, ekeza vemivemiav-té ginø-khofosám.
Yesu khagua-te é-møndøketáo, yaq até tegi paev ezoqám-a, vøketab, yaq sasa ndøsøkuzim.
Até khagua nømé-a, namba me:-áz. 37 Yaq giqantavat, anana-mba mòndu:bøen, mbe-
qape tāndōfeā, khamøe khagua sasa ndøngetøyam, ibøkha vøu-yovøem. Lokh bøi-té qanø-
tøvøyát. 38 Geté Yesu khagua okho-te ndøgo, gèbuvám. Kawa kaoqa-té qamboveám.
Yaq ekeza paev ezoqam gèti:nám, gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam! Qo ni-te toqó-
matavap? Ni avønín zígeón!”
39 Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq até gendego, khamøe ndøgo, vøfegimam-a,
vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq khamøe sègevøitáv. Qavøitav mbómā.
Manqeí sege:veát.
40 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo, gekha mbøni zøva? Ge zô, Mbumbukiam
unimanqatinteav sekembā sozógo?”
41 Yesu matev av nqægo gematanam, yaq tegi paev ezoqam, møe kandambá gigonem,
neka yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqâm? Ë, até khamøe fegim neka khamøe
vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

5

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam
(Met 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqá ginøqantáv, Gelasa ezoqam-qa
manqei-te vømøfakhaz. 2 Yesu khagua-te é-vøndovuáo-ae, ezoqa nqova soqøsoqa-us é-
vøndōwav. Nandi nqa-té gendo-fakhán. 3 Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-
osupám. Ngenek ndøgo teyagám. Ndego bazaføgakh kandambá. Até auli sén-a, kopømba
mbaín, toqote-løvønøvem. 4 Khøuwa kopoáv, ezoqa ambá gini-løvønøvemám, bov-té
neka pingim-te. Geté sen sègezø-løvusám. Ezoqa bazaføgakh-qape mbaín, vømbøé-khāz.
5 Pavpave neká lovølova, ndego manqei-pakha-te neka manqei popotap-té genø-okhoám.
Sugú-akhaemét neka ekeza kha nandí gene-qaqagumám. 6 Yesu qámbá gegoam. Yaq
ndego ezoqam Yesu ge-omet, gèndovuáo, Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei
vøelavao.
7 Yaq ndego ezoqam, kandambaqapé møndæ-akhá, ge-ein, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo,
ndego Eqeiwat-Qape, qo no gekha qonøgō? Mbumbukiam-qa iz-te, nøtaqa-viám, no
nqosøgeap nø-etòãm!” 8 Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Yesu āv gene-eín
nqægo, “Qo nqova soqa, nandev ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu, mòqotøndo-fakháq.”

5:7 5:7 Mak 1:24

9 Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha îz?” Yaq gembo-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé.
Zapa ndøgo, ni nqova soqøsoqa kopoáv.”
10 Yaq ngenek nqova soqa, Yesu āv gembøeviám nqægo, “Ni nqanek manqei-te nqeigu,
ndøkhofòtān.” Viam kandambá gego.
11 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen mòndøwanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-
té givagimám. 12 Yaq nqova soqøsoqa Yesu gimbo-viømem, “Ni bøsik-qá mokho-té qanø-
khofotán.” 13 Yaq Yesu sègezøták. Yaq ndigu nqova soqøsoqa até gindigonem, vøfakhaz,
ndego ezoqam-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te sasa mø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-
té ginøbøín, ibøkha-te vømø-geonim. Bøsik kopoav-qapé, ande āv tu taosén ndægó,
gigeonim.
14 Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøín, yaq taon-te neka vemivemiav-
te, ezoqa emanqat vømøzømbē-vototap. Yaq ezoqa tinduzáv ndógo, matev ndóqeivím,
ma qæfakhan. 15 Yaq Yesu-te gifakhaz, matev āv giniqeivím nqægo: Ezoqam ndego
nqova soqøsoqa gimbøigoam, geqotam, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømbá
qambogoam. Yaq ndigu møe ndøgoném. 16 Yaq ezoqam ndigu, matev bøi gi:qeivim,
emanqat zømbe-vototáp, teqa yaq-te ndego, nqova soqøsoqa gimbøigoam, neka bøsik,
matev ande āv khazømbē-fakhan. 17 Yaq ezoqa Yesu āv gimbøe-viømém nqægo, “Niqa
manqei ambá qo-ivavín.”
18 Yesu khagua-te ge:ketawat, yaq ezoqam ndego, nqova soqøsoqa gembo-ngeasam,
te namba okho-qa mboviám. 19 Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein, “Qakeza khoev-té
neka ezoqam-té qonóqáv. Neka matev kandambaqape qaqafakhan, emanqat qozømbé-
vototupát, av Mbumbukiam Evezøza geqambe-matanam neka tanakh āv keqambēgo.”
20 Yaq ndego ezoqam tèneváv. Ta vemiav ten ate qægoam, ekeza manqei-te, ezoqa
sùguzumbu-manqatát, Yesu ande āv kembøē-matanam. Yaq ezoqa nqova ndafe kan-
dambá, giyogem.

Yesu sœvam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v (Met 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Yesu kewan yaq-keoqa nqawa giqantavat, gimøqa, yaq ezoqa kopoáv gindupindam
te-te. Ndego ndøgeg-te até gegoám, 22 yaq Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam
ndováv. Teqa iz Zailés. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa zenda tokhotapak-qa megemege-
te, ekeza kha, manqei me:laváo, 23 vømbōviam, gembo-ein, “Nogu yu avønín génaním.
Ambá qotondo-qavín. Zenda qombøévé. Yaq ndugu enqoni tàbembøe-navøém neka
tùabete-khandí:v.”
24 Yaq Yesu ndego ezoqam, namba me:wáv. Yaq ezoqa kopoáv, segembo-paevém,
neka sège-nqonondumát, teqa avønin-te.
25 Ezoqam gi-apat ndøgo, sævam kopo mòndu:goám. Ngunuk kouk mbowavám.
Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam, tuélv qambowavam. 26 Ngunuk sævam, mulømula
etoam ezoqam-te vinivinimba, ambá guni-okhoám, neka tugi moni ate gi:goam
vō:ngiæzotam. Geté ndigu nqosøgeap mba mbo-etoumám. Tuqa enqoni navøepøteáv.
Sà tønø-khouwevtát. 27 Ngunuk Yesu-qa manqat mòndø-ewág. Yaq ezoqa bawan-qape-qa
mokho-te gu:goam, ndugu Yesu-qá zita-té gunduwáv, neka ndabua vømbō-khanaz. 28 Āv
guni-matøvém nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sǽ-eqeieqei-én.”
29 Ndugu ndabua até é-vømbokhanáz-ae, yaq kouk waev sègembo-navøém. Yaq ndugu
sège:-otév, ekeza kha-te, “Nqanek enqoni mòndønø-navøém.”
30 Yesu tene-otév ndógo, teqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv, vøkhakheinøvem.
Yaq gèndoqambún, ezoqa ewaqape-qa mokho-te, gezø-ein, “No ndabua gekha ezoqām
nókhanaz?”
31 Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-einim, “Ezoqam toqó-zømete, nginik qoqa avønin-
te khape gindikhas? Yaq gekha zapâ, qo av qoqote-ein nqægo, ‘No kha gekha ezoqām

5:30 5:30 Luk 6:19

nókhanaz?' " 32 Geté Yesu sekembá segevawám, av nqægo, kha uni gekha ezoqām mbókhanaz? 33 Yaq ngunuk sævam sègendowáv. Møe-ús. Kha sègembøi-wageapát. Zapa ndógo, ndugu møndæ-otév, ezoqa nó, matev qanøfakhan. Yaq ndugu Yesu-qa megemegete, ekeza kha, manqei me:laváo, neka tuqa emanqat ate qægoam, vømbō-vøndaz. 34 Yaq Yesu gumbo-ein, "Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tòkhakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqàvãev. Enqoni møndøqa-navøém."

35 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailes-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbo-megetam, ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-einim, "Qogu yu møndønaním. Nandev nømendim ezoqam, sekemba mbopòuwẽ:t, tendowav."

36 Yesu tiqa manqat møndø-ewág. Geté guliguli khoev megeat ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, "Qo ndøfofògeãp! Soqó-unimanqatín."

37 Yesu ezoqa nøme gèzømbe-khafén, te namba ti:zav. Geté ti-mba ndígu tekhatób, Pita neka Zems neka Zion, Zems-ge yakhasek. 38 Yaq guliguli megeat ezoqam-qa khoev-te gimøfakhaz, eiv neka osombo kandambá geqeiv. Manqa feazu khàpumu-khouwév. 39 Yaq Yesu khoev-te ge-on, ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, "Zo gekhā zó-eivumit? Neka gekha osombo zówanet? Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté gèbuvít."

40 Geté ndigu Yesu gèvøngi:nám. Yaq Yesu ezoqa ewaqape gènatáz. Evøndipakha neka tegi paev ezoqam misika mba ndøkhatób, neka kouwat mokho-te vō-oz, ma nakhasam guigoam. 41 Yaq Yesu até gendego, zenda vømbōgea neka ekeza manqat-te sasa mboein, *"Talita, kʊum!"* Taqa manqa mokho nqánek, "Khapúlav. Nqataqá-manqate. Mòqoitán!"

42 Yaq ndaføyambá, ngunuk mbasønakam sège-itán, okho vōngaz. (Ngunuk mbasønakam, tuqa viav tuélv.) Nqanek matev qafakhan, yaq ezoqa nqova ndafe kandambá. 43 Geté Yesu gèzømbe-khafén. Ezoqa nøme bezø-eĩn, av matev qæfakhan ndægo. Yaq ndego mbasønakam lou etoam manqat zø-eín.

6

Yesu ekeza vemiav-ak gisanqawem (Met 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq ekeza vemiav-té genøwáv. Até ekeza paev ezoqáma, namba me:-apát. 2 Yaq Sabat khøuwa qandap, ndego nømendim manqat ndøngáz, tiqa guliguli khoev-te ndøgo. Ezoqa kopoáv, teqa manqat giyogem. Neka ndigu nqova ndafe kandambá, gi-einim, "Ngenek ezoqam, otevat neka matavap loloakh gekham-tê gendap? Neka bazaføgakh gekham-tê gendap, umingiap matev vinivinimba ndematanam? 3 Gê, ngenek ndégò, khoev puanam ezoqam? Meli-gê yò? Zems neka Zosef neka Zudas neka Saemon, tigí zapikià? Neka até tegí sænakheís-a, ni namba zí:yage?" Yaq ndigu vemiav-ak, Yesu gèsanqawém.

4 Geté yaq Yesu gezø-ein, "Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza ezoqam-te, ndego vizupáv." 5 Ta manqeite ndøgo, Yesu kopømba mbaín, umingiap matev tematanam. Geté zenda enqonius ezoqa kopokopo mba zømbø-awám, yaq ndigu vōkhakhæz. 6 Yesu nqova ndafe kandambá, tiqa unimanqatin mbain matev-qa yaq-te.

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam (Met 10:5-15; Luk 9:1-6)

Yaq Yesu vemivemiav nøme-té genø-okhoám, ta manqei ndøgo, ezoqa vømē-zømesim. 7 Yaq ekeza paev ezoqa tuelv gèmøváb, vøndōzav, yaq ndigu menømenas sasa ndøkhofosam, neka nqova soqøsoqa ngeasam nonqo bazaføgakh vøzø-etoam. 8 Av gezømbe-eín nqægo, "Gigiap mbaín, sozó-panqaním. Tatuag mba zótonqogím, okho

5:34 5:34 Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 **5:41** 5:41 Luk 7:14 **6:2** 6:2 Zion 7:15 **6:4** 6:4 Zion 4:44 **6:8** 6:8-11 Luk 10:4-11

nonqo. Geté lou neka moqos neka moni ndøtonqòg̈im. 9 Zo kopømbaqapé, tamak tozo-
uzam. Geté ndabua nøme ndøtonqòg̈im, sa nándav, nandozo-uzap." 10 Neka nøme gezø-
ein, "Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsokhoé. Yaq ta-mbá tøzøté-
ivøvemát ndøgo, vemiav nøme-te tozozavat. 11 Geté manqei nøme-te tozomø-fakhazat,
yaq ndigu ezoqam zo khatobeav tøgoat neka zoqa manqat yogeav vøgoāt, ta manqei
ndøgo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-
pomoememát. Yaq ndigu tïabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonēm."

12 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gèpanqaním, neka ezoqa Mbumbukiam-te qambuzan
manqat vøzø-manqatat. 13 Yaq nqova soqøsoqa kopoáv, ezoqam-qa mokho-te gu:goat,
gèzø-ngeasumám. Neka enqoni-us ezoqam, oil vøzømbō-qouzumam. Yaq ndigu sège-
khakhæzín. Ezoqa kopoáv.

Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ande āv kinïlaem (Met 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Yesu-qa manqat sège-panqavøemát. Até Elód-a, ndego Gelili plovins-ge kawa
ezoqam gegoam, vø-ewag. Ezoqa nøme āv gini-manqatám nqægo, "Yesu, ndego Zión
ategó, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam. Ekeqa nangó gendo-khandí:v. Yaq
nakémbá, ndego umingiap matev vinivinimba ndematanam." 15 Geté ezoqa nøme gi-
manqatam, "Ilaizá ategó." Neka ezoqa nøme gimanqatam, "Yesu ndego Mbumbukiam-
gé manqa vevezam ezoqám, av ibugukhokhof gi:yagam." 16 Yaq Elod nqanek manqat
ge-ewag, ndego āv gene-eín nqægo, "Ngenek Zión ategó, no teqa monqo kepøzu manqat
qævøovam. Nqawá gendo-khandí:v."

17-18 Ta matev ndøgo, āv qanefakhán nqægo: Elod-gu zas Elodias, ndugu
ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Yaq Zion Elod āv gembøe-
manqatám nqægo, "Manqa-zapá nandav, qoge namba qawan-gu sævam qoqondaf." Yaq
Elod-qa qavøiwat, nakhag ezoqam ndøkhofotáz, Zion vø-møvøinam neka ndimbula-te
vø-utøvem. 19 Elodias ndugu, qaqa mbogoám, Zion-te, teqa manqat zapaya. Yaq ndugu
Zion løvøwe-qa mbogoám. Geté ndugu nakhoa qeiviáv, ande āv kumbøé-matanām.
20 Zapa ndøgo, Elod møe ndøgoám, Zion-te. Ndego mòndæ-otév, Zion ezoqam eqeieqeí
neka ndaføyamba-qapé. Yaq Elod gèmbøe-vigimám. Elod, Zion-qa manqat, viniv ambá
qambøe-etoumám. Geté ndego gèmbøe-khaneatám, teqa manqat ge-ewagam.

21 Geté vaev, Elodias khøuwa mbomambaqape tumø-khantáz ndøgo, Zion-qa løvøte-qa
yaq-te. Elod ge:qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, ndego lou kandambaqape ndølóg, gaman
ezoqam kandakanda neka nakhag megetapak neka Gelili plovins-ak kandakanda
namba. 22 Yaq ate av-té lou gi:logat, Elodias-gú yu ndo-ón, ogiam-ús. Yaq Elod neka
ezoqa ewaqape, namba gi:logat, poev kandambá qazøwav, tuqa ogiam-te.

Yaq Elod, ndego Zudia ezoqam-ge kawa, até gendego, mbasønakam vømbō-ein, "No
unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-khavozák. Gekha gigiāp ndøgo, qo toqonø-
viam, soqonó-eín. Yaq søtaqá-etoám." 23 Yaq manqa mbusa āv genevé nqægo, "Uniman-
qatín. Gekha gigiāp ndøgo, qo taqapoe. Søtaqá-etoám. Qo toqonø-ein, av nqægo, no
gigiap neka manqei ate ndægo, nqæmbo-keoge, livin-mba sa tøtumu-qata, neka nøme qo
vøtaqá-etoām, ság. Yaq sægó."

24 Yaq mbasønakam evo-té gunøwáv, vømbōbevap, "No gekha gigiap-qa manqat
nombó-eïn?" Yaq evo gundu-ein, "Gigiap nqánek: Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam,
teqá kawa-qá manqat qombøé-eín."

25 Yaq ndaføyambá, mbasønakam kawa ezoqam-té gunøveséz, vømbō-ein, "Noqa poev
nqánek. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qotøndó-qonáv,
ndakin."

6:11 6:11 Kel 13:51 **6:13** 6:13 Zems 5:14 **6:14** 6:14 Met 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20 **6:17-18** 6:17-18 Lev 18:16

26 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego khanakhanakh mbaín. Mbøni mbová.
Geté ndego poeveáv, tuqa manqat tesanqao. Zapa ndógo, ndego manqa mbusa é-
møndo꞉vé, taqa yaq-te, neka ezoqa ewaqape lou namba gi꞉logat, mòndøyogém. 27 Yaq
ndaføyambá, nakhag ezoqam ndøkhofotáv, ndimbula khoev-te, Zion-qa kawa vømøndó-
ndāp. Yaq ndego nakhag ezoqam gèwáv, Zion-qa monqo vømøkepaz. 28 Yaq nqawa
gendoqavan, kawa melek-té gendové, mbasønakam vømbō-etoam. Yaq mbasønakam evo
sasa mbo-etoam. 29 Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, yaq ndigu tinduzáv ndógo,
teqa kha vōndapem, sasa mø-ozem.

Yesu ezoqa bawan-qape ge꞉zøkef (Met 14:13-21; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

30 Yesu-gi u-anim, gekhofosam, nqawa gindu-vesezam, yaq te-te gindupindam, eman-
qat mbøe-vototém, matev ate ndægo gi꞉matønumam neka ezoqa vōe-zømesimam. 31 Yaq
Yesu āv gezømbe-eín nqǽgo, “Zo neka no, ezoqam-av manqei-té qazinó-niáv, vizimó-
nikhapus-mokho-mba-ēn, neka pusa sasa zomótā.” Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa
ndógo. Ezoqa kopoáv, sege-vesendám, yaq vøndē-okhoam-a, yaq vø-okhoam. Yaq Yesu
tegi paev ezoqam namba, kopømba mbaín, lou tilog.

32 Yaq ndigu khagua-té ginøketáb, ezoqam-av manqei-te sasa ndøtinim. Ambá gimi-
yakhapus-mokho-mba-ezín. 33 Geté ezoqa kopoáv, é-møndøzømét, gisøkuzim. Yaq
mòndø-matøvemém, ande āv kinítin̄m. Yaq vemiav vinivinimba ate qægoat, ezoqa
gèndobøín. Zapá ginøzáv. Yaq é-vømōfakhaz, ma Yesu neka tegi paev ezoqam gimbøe-
pøotat. 34 Yaq Yesu gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo꞉qeív. Yaq ndego tanakh zøgó.
Zapa ndógo, ndigu ezoqam, andé síp, keoge ezoqam mbain tigøat. Yaq ndego nømendim
manqat vinivinimba zøngáz.

35 Yaq qakhagus ndøgo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-einim,
“Gèkhagustét, neka vemiav mbaín, nqanek. 36 Ezoqam é-moqo-khofosám. Yaq
vemivemiav neka khoev avøavun nqagot, ekeza lou bemōwi.”

37 Geté yaq Yesu manqa qavøiwat gezø-ein, “Lou zo zozó-etoám, tilog.”

Yaq gimbo-einim, “Nakhoa mbaín. Taqa fia khàpumu-khouwév. Geté ni amba-té, 200
moni mokho tinigunin, amba lou teimø-wiin, nginik ezoqa zøkefe nonqo.”

38 Yaq Yesu gezøbevap, “Gê, zo flawa gekhâ nandizøgo? Zøtézāv, neka zøtévawēm.” Yaq
giqasem, gi-einim, “Flawa faév, neka zonga menas.”

39 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa ate nandi꞉gu, gagayag-té giabe-
qoqongeapét.” 40 Yaq ndigu vōqoqongim. Bawabawan nøme-te, ezoqa 50 giqonavat,
nøme-te 100. 41 Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas gè-upøzó,
yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Yaq flawa gèmbegím, tegi
paev ezoqam vøzō-etoam, ezoqa ewaqape-te etoam nonqo. Até zongá-ya, paev ezoqam
vøzō-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. 42 Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg
ndógo, até vøzō-ewez. 43 Yaq flawa neka zonga mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem,
gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea. 44 Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou
gilog. Angana ate gi꞉goam, faev taosén.*

Yesu ibøkha mumat go꞉geavun (Met 14:22-33; Zion 6:15-21)

45 Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev
ezoqam vøzō-ein, “Zo khagua-té qanøketáb, yaq-keoqa, Betsaida vemiav-te, vō꞉qantav.
No nginik ezoqam ndøtokho-khofosám.” Yaq ndigu vōsøkuzim, sasa ndøtinim. 46 Yaq
Yesu ezoqa gumu-khofosam, manqei poyat-té genøqavíg, vømō-guligulim.

6:30 6:30 Luk 10:17 **6:34** 6:34 Num 27:17; Met 9:36 **6:35** 6:35-44 Mak 8:1-9 * **6:44** 6:44 Sakheis neka nakheis mòndøgoám, lou gilog. Geté ndigu gevebøpøteáv. **6:46** 6:46 Luk 5:16

47 Yaq qamupøis ndøgo, Yesu sekembá segegoám, manqei-te. Yakhapús. Geté tegi
paev ezoqam, kewan livin-mbá gunu-tiamát. 48 Yaq Yesu āv genezømét nqægo: Khamøe
ndøsintavám. Yaq kave kandakandá sege-itimát. Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo,
Yesu ekeza paev ezoqam-té genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát. Yaq ndego tiqa khagua
løvui-qa ndøgoám. 49 Geté ndigu Yesu gi-ometam, ibøkha mumat go:geavun, ndigu até
vøe-einim, ndego gevøgēv. Yaq ndigu møe ndøzøgeá. 50 Ndigu ate gi:goam, gi-ometam,
møe kandambá gigonem.

Geté Yesu nakhamas-té genøzø-akhá, gezø-ein, "Zo møe ndøgònḗm. Nó!" 51 Yaq khagua-
té gezømbu-ketáo. Yaq khamøe sègevøitáv. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá. 52 Ndigu
møndæzøtéz, av nqægo, Yesu ezoqa kopoav-qape lou gezø-etoam. Geté ndigu mokho
ndapeáv, teqa yaq-te. Matavap zua zøtokeapám.

Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem (Met 14:34-36)

53 Yesu tegi paev ezoqam namba giqantav, yaq Genesalet manqei-té gimøfakház,
vømø̄-asa. 54 Manqei-te givøvuam ndøgo, yaq ndaføyambá, ezoqa Yesu gèmatøvømém.
55 Yaq ndigu sège-panqaním, nakhamas-té, neka enqoni-us ezoqam vømøndō-upøgim.
Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa Yesu-qa yaq-te giyogemin, ndigu enqoni-us ezoqam kita-
té ginø-abamín, Yesu-te sasa ndø-upøgimin, ma ndego te:goat. 56 Neka gekha manqei
vinivinimba-tē ndøgo, ge-okhoam, vemiav khasøkhasis-te neka vemiav kandakanda-
te, ezoqa enqoni-us ezoqam, maket manqei-té ginø-upøgimín. Yaq Yesu āv gimbøe-
viømemín nqægo, "Kopømbâ, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-
khanøzumat." Yaq gekha ezoqām ndigu, ndabua gimbo-khanøzemin, ndigu sège-
khakhæzín.

7

Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvuám (Met 15:1-9)

1 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. 2 Yaq āv giniqeivím nqægo: Yesu-
gi paev ezoqa nøme, lou gilog, ndigu zenda uni sunguziáv, av Felisi ezoqam, ezoqa
gi:zømesimam. 3 (Nginik Felisi ezoqam neka Zu ezoqam ate gi:goam, lou logemáv, zenda
uni sunguzumav tøgoat. Geté atanakha-zapazapa-za-qá matev mbopaevemín, taqa yaq-
te. 4 Yaq ezoqam maket manqei-te gindu-qavazin, ndigu møndøkhæ-khakuamín, váev lou
gilogin. Ndigu matev nøme kopoáv ndimbopaev, tigi atanakha-zapazapa-za-te gindu-
upøgimam, kopømba ande av kap neka pot neka melek neka venanqei nonqo sunguzam
matev.)

5 Yaq ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu
gimbo-bevøpem, "Gekha zapâ ndøgo, qogi paev ezoqam nigi atanakha-zapazapa-za-qa
matev pøpøvumav ndøgo? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin."

6 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, uniman-
qatin manqat ndø-eín, zo khavozam ezoqam-qa yaq-te. Ndego āv gene-peawám nqægo,
'Mbumbukiam ge-ein: Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp. Geté tiqa mbøni qámbá no-te.
7 Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát. Zapa ndógo, ndigu ezoqam-qá nømendim matev
mba me:zømesimít. Ambá noqā nømendim matev.'

8 Mbumbukiam-qa nømendim matev, zo mòzo-ivøvém. Geté ezoqam-qá nømendim
matev zombopavét."

6:49 6:49 Luk 24:37 **6:51** 6:51 Mak 4:39 **7:2** 7:2 Luk 11:38 **7:4** 7:4 Met 23:25 **7:6** 7:6-7 Isa 29:13

9 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam-qa nømendim manqat sanqawe neka zøkeza matev
paev-qa yaq-te, zo ùni zøtezøtéz. 10 Mozes āv gene-eín nqægo, ‘Qave neká qavo,
gèzøvizáp. Gekha ezoqām ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa,
yà belaém.’ 11 Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-
ein, av nqægo, gekha gigiāp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamɨn, ndøgo Kobán. (Taqa
manqa mokho, ‘Mbumbukiam-qá.’) 12 Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo ezoqa evøndipakha
tøkeam-qa yaq-te, zòzømbø-khazú. 13 Yaq zo zøkeza nømendim matev mokho-te, atanakha-
zapazapa-za-te qazo-upøgim, Mbumbukiam-qá Manqat zosanqawé. Neka zo matev av
nqægo, kopoáv nandozogot.”

Ezoqam ám kené-manqa-zapa-us-ev-ɨn?
(Met 15:10-20)

14 Yaq Yesu ezoqa ewaqape nqawá genømøváb, gezø-ein, “Noqa manqat ùnime:-
yogé, zo ate nqazøte:go, neka mokho vømbō-ndapem! 15 Gigiap ndøgo, ezoqam-te ndø-
oev, kopømba mbaín, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ndógo tené-
manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate.”*
17 Yesu nginik ezoqam gezivaz, neka khoev mokho-te vømō-on, yaq ekeza paev
ezoqam, nqanek manqat mokho-qa yaq-te mbobevøpém. 18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gê,
até zó-a, manqa mokho upøgimâv? Ge zô, møzøté-zøtez? Gekha gigiāp ndøgo, ezoqam-te
ndø-oev, ndøgo kopømba mbaín, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. 19 Zapa
ndógo, ta gigiap ndøgo, ambá av nqægo, mbøni-tē qanø-oeín, geté emu-té qanø-oeín,
neka nqawa vømō-fakhanɨn.” (Nqanek manqat mokho-te, Yesu āv gene-eín nqégo:
Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ate ndægo eqeieqeí. Qoté-manqa-zapa-us-eq-ák.)
20 Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam ndógo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat
ndøgo, te-te ndøndo-fakhate. 21 Zapa ndógo, ezoqam-qa matavap soqøsoqa, ndøgo matev
soqøsoqa-te nakhoa ndøløwe, teqa mbøni-té qando-fakhaté. Ta matev soqøsoqa nqánek:
Mambe matev, neka aqonam matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, 22 neka
nøkenøkem ngi:wat matev, neka gigiap qovetam matev, neka sanqambap matev, neka
khavozam matev, neka sapi matev, neka ova matev, neka manqa ponqom matev, neka
qakeza iz eqawat matev, neka kawakawa matev. 23 Matev nqanek ate ndægo, ezoqam-
qá mokho-té qando-fakhaté. Yaq ezoqa ndógo tene-manqa-zapa-us-evín.”

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin
(Met 15:21-28)

24 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Taya taon avønin-té genøwáv. Yaq khoev-te gemø-
on, ndego poeveáv ezoqa nøme ti:zøtez av nqægo, ndego ngêgō. Geté ndego kopømba
mbaín tekhonawat. 25 Ta manqei-te ndøgo, sævam møndøgoám. Tugu mbasønakam-yu,
nqova soqa mbøigoám. Ngunuk sævam, Yesu-qa yaq-te até é-vøe-ewág-ae, vøndōwav, teqa
zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vōelavao. 26 Ngunuk sævam,
bawan vini-ák. Glik sævám. Finisia taon-té guqán, Silia plovins-te ndøgo. Yaq ndugu
Yesu āv gumbøe-viám nqægo, “Nogu yu, ambá nqova soqa qombo-ngeatamín?”
27 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqeí mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo
sasa qozónqagɨm. Geté lou bugukhokhof nakheis betølóg, bezō-ewez.”†
28 Geté yaq ndugu gundu-ein, “Evézøza. Nandav unimanqatín. Geté gaqo ndigu, lou-
qase mokho-te ngu:sømbiap, lou khakhayakh ndølogatún, nakheis gi-ivøvemin.”
29 Yaq Yesu gumbo-ein, “Qoqa manqat, mokho kandambá. Khoev-té qonóqáv. Nqova
soqa ndego, qogu yu-qa mokho-te gu:goam, møndømbo-fakhán.”

7:10 7:10 Exo 20:12; 21:17; Deut 5:16 **7:15** 7:15 Kel 10:14-15 * **7:15** 7:15 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 16Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé! † **7:27** 7:27 Yesu gaqo ge:-ein, zapa ndógo. Zu ezoqam, bawan vini-ak, gaqo me:zæbám.

30 Yaq ndugu khoev-te guqavan, tukewág ndógo, mbasønakam-yu, venanqei nonqo-té
gumbobuvám. Neka nqova soqa møndø-fakhán, tu mokho-te gu:goam.

Yesu gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

31 Yesu nqanek manqei Taya taon avønin-te ndøgo, nqawá genø-iváv. Yaq Saedon
taon-té genøwáv, vømøløvu, Gelili kewan-te vømø-ova, neka vemiav ten manqei-te
sasa ndøwav. 32 Yesu gefakhan ndøgo, yaq gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam
ndøndafém, te-te. Yaq zenda awam-qa mboviømém.
33 Yaq Yesu ndego ezoqam, ezoqa ewaqape-qa mokho-te gu:goam, manqei vini-
té genøndáf, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez. Yaq até gendego, kokosov gea nqa-te
vømbōwasam, neka kokosov-te køse sasa ndøpisib, yaq nasam vømbō-khantav. 34 Yaq
Yesu yan-té genøqán, mbøni sekeqape vōfok, ekeza manqat-te ge-ein, *"Efatá!"* Taqa
manqa mokho nqánek, "Sà bemboqoé!" 35 Yesu nqanek manqat até é-vø-eín-ae, yaq
ngenek ezoqam-qa gea gèmbo-mboqovøém, neka nasam kopømbá gembo-sasaetam,
yaq ndego manqa manqate eqeieqei vōngaz.
36 Yaq Yesu ndigu ezoqam āv genegugúb nqægo, "Ezoqa nøme zø-eīn, taqa yaq-te."
Ndego manqat kopømbá gegugubam. Geté ndigu teqa emanqat, nøme mba mo:vøndazát.
37 Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimanqatam, "Matev ate ndægo ndematanam,
qanimav tantáv. Ezoqa gea qazø-kandøgeapam neka manqa-khou vōgoam, ndigu ndakin
kopømbá ndiyoge neka manqat ndimanqate."

8

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkef
(Met 15:32-39)

1 Khøuwa nøme, até nqawá, ezoqa kopoáv, Yesu-te gindupindam. Yaq ndigu lou mbaín,
vøelōg. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømøváb, gezø-ein, 2 "No tanakh nøzøgó, nginik
ezoqam. Zapa ndógo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin, ndigu lou
mbaín. 3 No ndigu ififin-us sa tækhofosam, ekeza vemivemiav-te, yaq bøi møzógugím,
livin-qase. Ezoqa nøme, andé qámbá gindu-okhoam."
4 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-qavøinam, "Gê, lou gekham-tē qazíqeivīm, nqanek
ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqam vizí:zøkēf."
5 Yaq Yesu gezøbevap, "Flawa gekhâm nandizøgo?"
Ndigu gindu-qavøinam, "Flawa ate gi:goam sevén."
6 Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-eín. Yaq até
gendego, nginik flawa seven gè-upøzó, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein, sasa
ndømbegim, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzō-etoam, yaq
ndigu sasa zø-etoam. 7 Até zonga khasøkhasís-a, vøzōgoam. Khapémbá. Yaq Yesu
Mbumbukiam-te ike manqat qambøeva, até nginik zongá-ya, ekeza paev ezoqam,
ezoqa ewaqape etoam nonqo, vøzō-etoam. 8 Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo,
até vøzō-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Kandambá
qamøvea. Yakhav kandakanda sevén, ginqeitømem. 9 Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou
gilog. Angana ate gi:goam, ande āv fo taosén ndi:gú.* Yaq Yesu ndigu ezoqam, ekeza
vemivemiav-té genø-khofosám. 10 Yaq ndego até gendego, ekeza paev ezoqam namba,
khagua-té ginøketáb, Dalmanuta manqei-te sasa ndøtinim.

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Met 12:38-42; 16:1-4)

11 Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te, neka te namba manqa itumbam vōngazem.
Ndigu matemateam-qa mbogoám. Neka ambá umingiap matev mboqeivimín, ndego

7:36 7:36 Mak 1:43-45 **7:37** 7:37 Isa 35:5 **8:1** 8:1-9 Mak 6:35-44 * **8:9** 8:9 Sakheis neka nakheis møndøgoám, lou gilog. Geté ndigu gevebøpøteáv.

uni Mbumbukiam-qa bazaføgakh tøpømbøégo-a. 12 Geté Yesu mbøni sekeqape ndøfók,
gezø-ein, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, gekha zapâ, zo umingiap matev qeivi-qa
ndøzøgo? No unimanqatín nqazø-manqate, zo umingiap matev zóqeivimák.” 13 Yaq Yesu
Felisi ezoqam tenøziváz ndógo, khagua-te vøketao, yaq-keoqa sasa ndøqantav.

Yesu Felisi ezoqam neka Elod, tiqa matev, flawa poponøvem nonqo ge:khamas (Met 16:5-12)

14 Yesu tegi paev ezoqam namba gi:qantavat, flawa kopo zømbu-khokhonavám, khagua-
te. Nøme tonqozoateáv. Manqa matev zømbo-navøém. 15 Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó.
Felisi ezoqam neka Elod, tiqa flawa poponøvem nonqo, gèmbøe-feazoát.”

16 Yaq tegi paev ezoqam, āv ginibondát nqægo, “Ngenek nqanek manqat ekeqá tene-
eín ndógo, ni flawa mbain nqazigu.”

17 Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mē:bondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapâ,
flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Gê, zo sekemba sozó-bevupit, neka mokho ndapeâv?
Gê, zoqa matavap gétokeap? 18 Zo bøi ndøzôgó. Geté zo qeivupáv. Neka zo gea ndøzôgó.
Geté zo yogeapáv. Gèmbo-mataváp, 19 ta khøuwa-te ndøgo, no flawa faev qæmbegim, neka
yaq ezoqa faev taosen vøtēzøkef. Zo yakhav ate qægoam gekhâm, lou mbegeap qazo-
nqeitømem, ndøgo qamøvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam tuélv, qeinqeitumem.”

20 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Neka flawa seven qæmbegim, ezoqa fo taosen nonqo. Zo
yakhav ate qægoam gekhâm, lou mbegeap qazo-nqeitømem, ndøgo qamøvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam, sevén qeinqeitumem.”

21 Yaq Yesu gezø-ein, “Yaq ge zô, gekha zapâ, noqa manqat-qa mokho sekemba
qeivupav ndozogo?”

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem

22 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Betsaida vemiav-te gimøfakhaz, yaq bøi waev
mbain ezoqam ndondafém, neka Yesu te-te zenda awam-qa vømbō-viømem. 23 Yaq Yesu
ndego bøi waev mbain ezoqam pingi mbogeá, vemiav bavokho vō-itu. Yaq até gendego,
teqa bøi-te, køse mbøe-pisíb, neka zenda sasa mbøeve, gembobevap, “Toqóqeivi?”

24 Yaq ngenek ezoqam bøi ge-eqa, gembo-ein, “Ezoqam nqæzømêté. Geté nginik ngi-
okhoet, andé tae nøteqeiví.”

25 Yaq Yesu teqa bøi-te, zenda nqawá genøvé. Yaq ngenek ezoqam bøi gemboqoa,
sègembo-eqeieqeí. Gigiap ate qægoam ùnime:-qeiváp. Bavokho-qapé. 26 Yaq Yesu
gembo-ein, “Qakeza khoev-té qanøqáv. Geté vemiav mokho-te ndòqáv.”

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā (Met 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Sæzalia-Filipai taon avønin-té ginø-apát, vemiav
vinivinimba qagoat. Ate av-té gi:-apat, yaq Yesu gezøbevap, “Gê, ezoqa no gekha ezoqām
mé:næna?”

28 Yaq gimbo-einim, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha iz etoam
ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá
nømé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

29 Yaq Yesu gezøbevap, “Gemâ zo? No gekha ezoqām zøténæna?”

Yaq Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá.”

30 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa āv gezømbe-løvuá nqægo, “Zo ezoqa nøme zò-
eín, no gekha ezoqām.”

8:12 8:12 Met 12:39; Luk 11:29 **8:15** 8:15 Luk 12:1 **8:17** 8:17 Mak 6:52 **8:19** 8:19 Mak 6:41-44 **8:28** 8:28 Mak 6:15 **8:29** 8:29 Zion 6:68-69 **8:30** 8:30 Mak 9:9

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi꞉vat-qa yaq-te, ande ge꞉zømas
(Met 16:21-23; Luk 9:22)

31 Yesu tegi paev ezoqam, ekeza løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz. Gezø-ein,
"Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kandambaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezo-
qam bèsanqawém, sasa belaem. Geté khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndòkhandí꞉v."
32 Yesu manqat bavokho-qapé gezø-ein, taqa yaq-te. Yaq Pita até gendego, Yesu
sègekható, guguna manqat manqate vømbōngaz. 33 Geté Yesu, gèndoqambún, ekeza
paev ezoqam vōzømet, Pita sasa mboponqom, gembo-ein, "Mòqoqáv qo, Saitan! Zapa
ndógo, qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tē qandowāv. Geté
manqei-qape ezoqam-té qandowāv."

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Luk 9:23-27)

34 Yaq Yesu ezoqa bawan-qape ndømøváb, ekeza paev ezoqam namba, gezø-ein,
"Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá,
neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev. 35 Gekha ezoqām ndego,
ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām ndego, no
neka Manqat Mbomambaqape zapaya, ekeza yage te꞉khambua, ndego ndòmøqeív.
36 Gèmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømbogawam, yaq ekeza yage
gēkhambuā, ta gigiap ate ndægo, áv khambøé-tøkē? 37 Neka gê, ngenek ezoqam, gekha
fia ndógō, yage nango temendap?

38 Gekha ezoqām ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat,
nginik manqa-zapazapa-us ezoqam mokho-te, ndakin ngiyage, ndigu Mbumbukiam-
te tøkebeav ndigu, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndògó te-te, Eve-qa waev neka
bazaføgakh-te tegeav, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam namba."

9

1 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa
nøme, nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev
ndòzotøkhæ-qeivím. Bazaføgakh-us ndógeáv."

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka Zion, manqei poyat-qape-
té genø-itúb, vømø-yakhapus-mba-ez. Yaq Yesu-te gi꞉kewagam, ndego bugug sògo-
enendtát, tiqa bøi-te, 3 neka teqa ndabua vømømbō-papaqa-qape. Bøi sanqatøve-
ús. Manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa kopømba mbaín, ndabua tezunguz, vópapaqā,
kopømba ande av teqa ndabua qægoam. 4 Yaq Ilaizā neka Mozes, sègezø-fakház. Yesu
namba, manqat ndømanqatám.

5 Yaq Pita Yesu gembo-ein, "Nøméndim ezoqam. Qanimáv, ni nqeigu. Ni khoev-qasis
misika nizópuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo." 6 Pita nqanek
manqat khokhó sege-eín. Ndego otevateáv gekha manqat ndó-eĩn. Zapa ndógo, ndigu
møe ndøgoném.

7 Yaq ozoz ndokawá, vōgutaz. Yaq ta ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-eín
nqægo, "Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te. Zo teqa manqat gèyogé."

8 Yaq ndigu amba me꞉qambuním. Geté ezoqa nøme zømeteáv. Yesu mba ndø-ometám,
ti namba ge꞉goam.

8:34 8:34 Met 10:38-39; Luk 14:27 **8:38** 8:38 Met 10:33 **9:1** 9:1 Mak 13:30 **9:2** 9:2-7 2 Pita 1:17-18; Kel 3:22

9 Yaq manqei poyat-te gi:visat, Yesu manqa āv gezømbe-løvuá nqægo, “Matev nqanek,
zo qazoqeivim, ezoqa nøme naqanøká me:zòmās. Geté Ezoqam-ge Yo, løvøte-te
bètøndokhæ-khandí:v.”
10 Yaq ndigu teqa manqat gèkhatiwím. Geté yakhapus mokho-mba, āv ginibondát
nqægo, “Ngenek løvøte-te khandi:vat-qa yaq-te, manqat ge-ein, taqa manqa mokho áv
khanégo?”
11 Yaq Yesu gèmbo-bevøpém, “Gekha zapâ ndøgo, Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam ndimanqate, av nqægo, ‘Ilaiza betøkho-fakhān.’?”
12 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndòkho-fakhán, gigiap ate
ndægo vøkhakheinām. Geté Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat nøme
mozó-geveømem? Ndøgo āv qane-eín nqægo, ‘Ndego nqosøgeap kandambaqape ndøqeív
neka ezoqa gésanqawém.’ 13 Geté Ilaiza-qa yaq-te, no nqazø-manqate: Ndego mòndø-
fakhán. Yaq ezoqam ndego, āv timbøe-matønumát, av ndigu ekeza qazømbe-pøovam.
Nqanek matev āv tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæ-ein.”*

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam (Met 17:14-21; Luk 9:37-43a)

14 Yaq Yesu, Pita neka Zems neka Zion namba, tegi paev ezoqa nøme-te nango
ginduqavaz, givisavun, yaq tizømét ndógo, ezoqa kopoáv giwaniapam ti-te. Neka ndigu
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, manqa ndø-itumbumát. 15 Yaq
ezoqa ewaqape, Yesu gi-ometam, ndigu nqova zøndáf. Yaq tinøbøin ndógo, khaiya
mboma manqat vømbō-einim.
16 Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha zapayā zøté-ponqombupit?”
17 Yaq ezoqa tendováv ndógo, manqat vømbō-ein, “Nøméndim ezoqam. No nøkeza yo
notøndo-ndáf qo-te. Ndego nqova soqa mbøigú, neka manqa khóu. 18 Nqova soqa gè-
uvutumatún. Yaq manqei me:lavawín. Yaq køse møndæqouzín, teqa manqa-nqa-te, neka
khaya vōvivisamin, neka kha vømbō-føgakhin. No qogi paev ezoqam, mòezø-eín. Nqova
soqa ambá gengeatømemín. Geté ndigu amba me:goném. Kopømba mbaín.” 19 Yaq Yesu
gendo-qavøiu, “Zo unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gê, no khøuwa
andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatāt? Geté ság! Opønakam
vòndo-ndafém.”
20 Yaq opønakam vøndō-ndafem. Yaq nqova soqa Yesu ge-omet, ndego até gendego,
nakhasam vō-uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq nakhasam manqei-té genø-ogiú.
Sège-qambinimát, neka manqa-nqa-te køse vømbō-qounat.
21 Yaq Yesu eve gèmbobeváp, “Gekha khøuwā qambøengaz?”
Yaq ndego gendo-ein, “Ndógo, khapelavøqase ge:goam, tòmbøe-ngáz. 22 Khøuwa nøme,
nqova soqa, gøinam-té neka ibøkha-té genø-nqagevemám. Laelae-qa mbogoám. Geté qo
kopømba toqogoat, ambá tanakh qoniguín neka voqonī-tøkein.”
23 Yaq Yesu gembo-ein, “Gekha zapâ, av nqoqote-manqate nqægo, ‘Qo kopømba
toqogoat?’ Matev ate ndægo kopømbá, te-te ndego, nde-unimanqatinat.”
24 Yaq nakhamas-té, ndego nakhasam-ge eve, āv gene-akhá nqægo, “No møe-
unimanqatín. Gènøtøké. Yaq no kopømbaqapé, tæ-unimanqatin.”
25 Yaq Yesu geqeiv, av nqægo, ezoqa bawan-qape gèpindumīt, yaq ndego nqova
soqa gèmboponqóm, gembo-ein, “Qo nqova soqa, manqa-khou neka gea kandøgeap, no
nqataqá-manqate. Ngenek nakhasam mòqo-iváv, neka nango ndò-ōq, teqa mokho-te.”
26 Yaq ngenek nqova soqa, gè-ogeá, neka nakhasam vō-uvutam. Kandambá ge-
uvutam, sasa ndøfakhan. Yaq ndego nakhasam, andé løvøte bugug me me:kewagám. Yaq

---

9:11 9:11 Mal 3:1 **9:12** 9:12 Mal 4:5-6; Psa 22:1-18; Isa 53:3 **9:13** 9:13 Met 11:14 * **9:13** 9:13 Yesu Ilaiza-qa yaq-te manqat ge-ein, ndego Zion me:manqatám. Qotéqeīv: Met 11:14 neka 17:13 **9:23** 9:23 Met 21:21; Mak 11:23 **9:26** 9:26 Mak 1:26

ezoqa nøme āv gini-einím nqægo, “Ndego mòndønaním.” 27 Geté Yesu zenda mbogeá,
sasa ndø-eqeiu, vø̄-itan.
28 Yaq vaev-te, Yesu khoev-te ge-on, ekeza paev ezoqam namba gimi-yakhapus-mba-
ez, ndigu gèmbo-bevøpém, “Ni gekha zapâ ndøgo, nqova soqa amba qati-ngeatømem?”
29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nqova soqa av nge:go, guligulim mbá qoté-ngeatám.”

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Met 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30 Yesu ekeza paev ezoqam namba, nqanek manqei gi-ivøvem, yaq Gelili plovins
mokho-té sugu-apát. Yaq ndego poeveáv, ezoqam ti:zøtez av nqægo, ndego gekham-tē
gego. 31 Zapa ndógo, ndego ekeza paev ezoqam me:zømesimát. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo,
ezoqam-qá zenda-té ginøveém, neka pakhapakha vømbó-khanøēm. Geté tenanim, yaq
khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndòkhandí:v.” 32 Tegi paev ezoqam, nqanek manqat
giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Geté møe ndøgoném, vømbøé-bevøpēm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqâm? (Met 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Yaq Yesu, ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Khoev-te gimø-
oz ndøgo, yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Zo nakhoa-te ndøgo, gekha zapayá qazøté-
ponqombem?” 34 Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv. Zapa ndógo, nakhoa-te ndøgo,
taqa yaq-te ndøgo tini-ponqombém, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha
ezoqām ndógo.
35 Yaq Yesu segeqóm ndógo, ekeza paev ezoqam tuelv, sasa ndømøvab, gezø-ein,
“Gekha ezoqām ndego, megeat iz ndape-qa tegoat, ndego yà betøndo-páev, neka ndego
ezoqa ewaqape-gé sasae ezoqam begó.”
36 Yaq Yesu nakhasam ndo-itú, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu vø̄ve, sasa
ndøngenøtam, gezø-ein, 37 “Gekha ezoqām ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge:go
tekhato, ndego no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego no
mba gékhatombák, geté até ndegó-a, Mbumbukiam, no gendo-khofotan.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí (Luk 9:49-50)

38 Zion Yesu gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Ni ezoqam mòi-ometám. Ndego nqova
soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgoatún. Yaq ni ndego nĭmbøe-khafeném. Zapa
ndógo, ndego ni namba okhomáv.”
39 Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafèāp, ndego. Zapa ndógo, gekha ezoqām
ndego, noqa iz-te umingiap matev ndematanam, ndego noqa iz nakhamas-te géngiuák.
40 Gekha ezoqām ndego, ni-te sanqaupav ndego, ndego nigí. 41 No unimanqatín nqazø-
manqate. Gekha ezoqām ndego, zo noqa iz-te, ibøkha-qase tezø-etoam, zapa ndøgo, zo
Keliso-gē ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndòmøndáp.”

Matev soqøsoqa ndøgo, unimanqatin matev ndøngi:wat (Met 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu,
ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba
tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, kewan-te sasa mø-
oginamin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape
ndógo, Mbumbukiam-te temøndap.

9:30 9:30 Zion 7:1 **9:31** 9:31 Mak 8:31; 10:32-34 **9:32** 9:32 Luk 9:45 **9:35** 9:35 Luk 22:24-26; Met 20:25-27; Mak 10:43-44 **9:37** 9:37 Met 10:40 **9:40** 9:40 Met 12:30; Luk 11:23 **9:41** 9:41 Met 10:42

43 Qoqa zenda kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda kopo mba taqagoat,
khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, qo zenda menas
taqagoat, yaq gøinam-tē qonóqāv, ta gøinam ndøgo, khouvøemav ndøgo.†
45 Neka qoqa zenda tokhotapak kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda
tokhotapak kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté
soqain ndógo, qo zenda tokhotapak menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimó-ogeqænām.‡
47 Neka qoqa bøi kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekhofá. Qo bøi kopo mba
taqagoat, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté
soqain ndógo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimó-ogeqænām. 48 Ta gøinam-te
ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.
49 Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, te-te søvakha gigiap giløvusamin, gøinam-te, ndigu
ngalam mo:geemín. Yaq ndógo, søvakha gigiap sège-eqeieqei-ín, Mbumbukiam-qa bøi-
te. Yaq matev até kopó, matev føgøføgakh yà betøndo-fakhaté, ezoqa ewaqape-te, ndigu
bemō-eqeieqei-ez, Mbumbukiam-qa bøi-te.
50 Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbo-navøem, yaq áv khoqotégō, nqawa
ti-mokhov-us-ez? Zo ngalam bezømbu:gú, zo mokho-te. Neka sambi matev-té qanøyagé,
yaqyaq-a."

10

Nøkenøkem matev ngi:wat-qa yaq-te
(Met 19:1-12; Luk 16:18)

1 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zudia plovins-te neka Zoden kea yaq-keoqá
genøwáv. Yaq até nqawá, ezoqa kopoáv gindupindam, yaq ndego vøe-zømesim, av oskia
ge:goam.
2 Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembo-matemateømemín, gimbo-bevøpem,
"Gê, Mozes-qa guguna manqat, áv khané-ein? Ezoqa kopømbâ, sævam sa te-ivav, ó,
kopømba mbaîn?"
3 Yaq Yesu gèzøbeváp, "Gê, zo Mozes gekha manqat zó-ein, taqa yaq-te?"
4 Yaq gimbo-qavøinam, "Mozes āv gene-eín nqægo: Anganeam sævam ivøve-qa tegoat,
ndøgo kopømbá. Sakhei zøuvis pepa bepeawám, bembō-etoam, ndugu sasa bekhofotav."
5 Yaq Yesu gezø-ein, "Mozes nandav manqat gepeawam, zapa ndógo: Zo khàpe
zøtesapí:z. 6 Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, ndego ezoqam,
anganeam neká sævam, tèkhakheinøvém. 7 Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo
géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, 8 yaq ndigu ezoqa menas, vømó-kha-kopo-ēz. Yaq
ndakin ndigu ambá av nqægo, kha menās, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó.
9 Ndigu Mbumbukiam ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatòzō."
10 Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, khoev-te givesez, ndigu gèmbo-bevøpém, taqa
yaq-te. 11 Yaq gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav neka sævam vini vó-
okī, ndego manqa-zapa ndógó, zas-te. Ndego nøkenøkem matev ndóngiú neka mambe
mé:wáv. 12 Yaq até kopó. Sævam ndugu, zivis tu-ivav, anganeam vini vóndāf, até ndugú-
a, nøkenøkem matev ndóngiú neka mambe mé:wáv."

Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Met 19:13-15; Luk 18:15-17)

9:43 9:43 Met 5:30 † **9:43** 9:43 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqánek: 44Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv. ‡ **9:45** 9:45 Até nqanék-a, Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqánek: 46Ta gøinam-te ndøgo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv. **9:47** 9:47 Met 5:29 **9:48** 9:48 Isa 66:24 **9:50** 9:50 Met 5:13; Luk 14:34 **10:4** 10:4 Deut 24:1-4; Met 5:31 **10:6** 10:6 Gen 1:27; 5:2 **10:7** 10:7-8 Gen 2:24; Ef 5:31-33 **10:11** 10:11 Met 5:32

13 Ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu mòndøzøpoé, Yesu ambá zenda
zømbø-awamín. Geté tegi paev ezoqam gèzømbe-khafén, ndigu ezoqam. 14 Yesu nqanek
matev geqeiv, ndego khanakhanakh mbaín, ekeza paev ezoqam-te, gezø-ein, “Nakheis
bègeáv no-te. Zømbo-khakhàzā̆m. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa
ndígu, av nakheis ngi꞉gu.
15 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa Megeat
Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei nqonqon ngi꞉gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-
te gemó-onák.” 16 Yaq Yesu nginik nakheis, gè-upøgimám, zenda vøzømbɵ̄-awam, sasa
zøguligulim.

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav (Met 19:16-26; Luk 18:18-27)

17 Yesu manqei ndøgo ge꞉-ivavtat, yaq ezoqa kopo tendotéit ndógo, Yesu-qa
megemege-te, katuk vɵ̄møkui, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No
gekha matev nómatønumāt, khandi miavmiav vøténdāp?”
18 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapâ no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa
mbaín, mbomambaqape. Mbumbukiam mba me꞉gó. 19 Qo Mbumbukiam-qa guguna
manqat mòqote-qatéq, av qæ-ein nqægo, ‘Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèā̆m. Neka
nøkenøkem matev ndøngì꞉wā̆t. Neka ndø-aqònā̆m. Neka meakha manqat ndømanqàtɛ̄.
Neka khavozam matev ndògɵ̄. Qavē neka qavo, gèzøvizáp.’ ”
20 Yaq ngenek ezoqam gendo-ein, “Nøméndim ezoqam. Nqanek guguna manqat ate
ndægo nqæmbôpáev, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”
21 Yaq Yesu ngenek ezoqam, gèwawám, kuku matev-ús, gembo-ein, “Qanimáv. Geté
matev kopo nøme nqánek qoqógó. Vòkhæqáv. Yaq gigiap ate nandaqambe꞉go, qomówí.
Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozó-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo
gigiap qaniqanim, yan manqei-té qoqonó-møvøemét. Yaq vòndoqáv. No qonøndó-páev.”
22 Yaq ndego nqanek manqat ge-ewag, ndego avus-mba mbovoé. Yaq sègewáv. Mbøni
vaev-ús. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.
23 Yaq Yesu geqambunim, ekeza paev ezoqam sasa ndøwabam, gezø-ein, “Gigiap
kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé꞉-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te
tu꞉-oz.”
24 Yaq tegi paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kan-
dambá. Geté Yesu manqat, nqawá genøzø-eín, “Nogi nakheis. Nakhoa føgakh-qapé,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqotu-oq! 25 Kemol ndugu, søvakha gigiap
kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbaín, av gigiap
kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-
qa tegoat.”
26 Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqova nøme mba zømbondáf, neka yaqyaq-a gibond, “Av
tægoat ndægo, yaq gekha ezoqām ndókhandï꞉v?”
27 Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbaín. Geté
Mbumbukiam, ndego viní. Matev ate ndægo, ndego kopømbaqapé tego.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia (Met 19:27-30; Luk 18:28-30)

28 Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáe! Ni gigiap ate qægoam, zitá qati-wuøém, qo
nqeitaqambe-paev.”
29 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, khoev
te-ivav, o namba-qaniap o evo o eve o nakheis tezivaz, o khae te-ivav, no zapaya neka
Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, 30 ndego Mbumbukiam ndakin
yage-te nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andléd ate tægoat, khoev, neka

10:15 10:15 Met 18:3 **10:19** 10:19 Exo 20:12-17; Deut 5:16-20

namba-qaniap, neka evøndipakha-sæv neka khae. Geté ndego até ngenøgim matév-a vøndāp, no zapaya. Yaq megemege-te ndo:go, ndego khandi miavmiav ndøndáp.
31 Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát."

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Met 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat, Zelusalem taon-te giqavigat, ndego gèzømbo-megetát. Yaq tegi paev ezoqam, nqova zøndáf neka mbøni zøvá, taqa yaq-te. Até ezoqa nømé-a, namba gi:-apat, møe ndøgoném.

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, nqawá genøkhatób, vømø-yakhapus-mba-ez, neka matev-qa yaq-te, ndøgo Zelusalem taon-te tømømbo-fakhan, sasa me:zømas, 33 gezø-ein, "Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té gimøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveēm, manqat vøkopo:nēm, av nqægo, yà benanīm, neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveēm, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. 34 Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka køse vømbøé-pisibømēm, teqa kha-te, neka vózuīm, pakhapakha sasa mbókhanøēm. Geté khøuwa misika-qa zita-te, ndego nqawa ndøkhandí:v."

Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam (Met 20:20-28)

35 Zems neka Zion, ndigu Zebedi-gi nakheis, tinduzáv ndógo, Yesu manqat vømbō-einim, "Nømendim ezoqam. Nitaqá-viømém. Kopømbâ, niqa poev matev toqogo."
36 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo gekhā zópoev, no tæzøgo?"
37 Yaq gimbo-einim, "Niqa poev nqánek. Qo megeat iz kandambaqape toqomøndap, yaq ni ambá qo namba zimi-qonavín, ezoqa nøme, qoqa nakeamo zenda-te vóqōm, neka ezoqa nøme, qoqa yogea zenda-te vóqōm."
38 Geté Yesu gendo-qavøiu, "Zo zøtezøtezák, gekha matev-qa zonø-einim. Gê, zo kopømbâ, ibøkha khaqain-qape tozo-izam, av no tøte-iz? Neka ibøkha iz ndøgo, no tændap, kopømbâ tozo-upøgim?"*
39 Yaq gimbo-einim, "Ni kopømbaqapé."

Yaq Yesu gezø-ein, "Zo ibøkha khaqain-qape ndòzomø-izám, av no tøte-iz. Neka zo ibøkha iz ndòzomø-upøgím, av no tøtendap. 40 Geté gekha ezoqām, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, nō nøvevesām. Geté ta qonam nonqo, tiqa ndígu tógoát, Mbumbukiam gevevesam."
41 Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndøgoném, Zems neka Zion-te.
42 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndógo, gezø-ein, "Zo møzøte-zøtéz. Ezoqa ndigu, bawan vinivinimba, kawakawa-za ndizæza, ndigu ezoqa gètokhonøzát. Neka tigi megetapak, gò:kawaezát, av ekeza poev ndøzømbe:go. 43 Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègō. Gekha ezoqām ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yà be-zoge-tøke-ezoqam-év. 44 Neka gekha ezoqām ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé ezoqa ewaqape-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegó. 45 Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndøgo tenegeavūn, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeāt. Geté ndego ezoqa tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavún. Yaq ezoqa kopoav, tèabete-nqovotáz."

10:31 10:31 Met 20:16; Luk 13:30 **10:32** 10:32-34 Mak 8:31; 9:31 **10:38** 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 * **10:38** 10:38 Ibøkha khaqain-qape neka ibøkha iz ndape, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap. **10:39** 10:39 Kel 12:2; Veve 1:9 **10:42** 10:42 Luk 22:25-26 **10:43** 10:43 Met 23:11; Mak 9:35

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem
(Met 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon-te gimøfakhaz, yaq nqawa gi-ivøvem, ezoqa kopoáv, namba gi:zav. Yaq ate av-té nakhoa gi:geveat, keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqam mòndøqotám. Teqa iz Batimeús. Timeus-gé yó. Ndego ezoqa gigiap-qa zøvi:mám. 47 Yaq ge-ewag av nqægo, Yesu, ndego Nazalet-ak ngēma, yaq ndego sège-akhá, "Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó."

48 Yaq ezoqa kopoáv, gèguguím, "Qo manqat tía." Geté ndego kandakanda nøme mba mo:-akhayám, "Déivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó."

49 Yaq Yesu sège-itán, manqat vø̄-ein, "Ezoqam nandev, yà betøndowáv, no-te."

Yaq ezoqa ndego bøi waev mbain ezoqam gèmbo-akhaém, gimbo-einim, "Qo khanakhanakh mbá qanegó. Qó-itán. Yesu ndeqandó-akhayam."

50 Yaq ndego até gendego, ekeza ndabua sekeqape, manqei-té genø-ogí. Yaq sasanqá sege-itán, Yesu-te vø̄wav.

51 Yaq Yesu gembo-ein, "Qo gekhā qápoe, no tøtaqa-matanam?"

Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam gendo-ein, "Nøméndim ezoqam. No bøi keoge-qa nøgó."

52 Yaq Yesu gembo-ein, "Qanimáv. Mòqoqáv. Qoqa unimanqatin nandav, tòkhakheinøqavém." Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam gèkewág, neka Yesu vømbō̄paev, nakhoa-te gi-apat.

11

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge:-on
(Met 21:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

1 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatoat, yaq Betfage neka Betani vemiav-te gimøfakhaz, Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, 2 gezø-ein, "Tozonózáv ndógo, vemiav zoqa megemege-te ndo:go. Tozomø-oz, yaq ndaføyambá, zo donki nakhasam zomó-ometám. Gémopotavát. Ta donki nakhasam-qa zita-te ndo:go, ezoqam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvém, sasa zotøndó-ituĩm. 3 Geté ezoqa tezøbevap av nqægo, 'Gekha zapâ, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?' Yaq zo āv qazømbøé-einím nqægo, 'Evezøza mbopóe, ngunuk. Yaq ndego nakhamás, nango ndòzøndo-khofotáv.' "

4 Yaq nginik paev ezoqam gizav, donki nakhasam mòndø-ometám. Khoev mboqog tambav-té gumopotavám. 5 Yaq ezoqa nøme, giwaniapam ndøgo, gèzøbeváp, "Zo gekhā zógot? Gekha zapâ, nanduv nandozo-nqovotavet?" 6 Yaq paev ezoqam, manqat āv tizimbi-eín, av Yesu gezømbe-ein. Yaq ndigu sègezøták.

7 Yaq donki ndugu, Yesu-té gindu-ituím. Yaq até gindigonem, ekeza ndabua donki-qá zita-té gimbøe-khafuzím, Yesu vō:qom. 8 Yaq ezoqa kopoáv, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát, nakhoa-te, neka ezoqa nøme vuv vøndōqogaz, sasa mo:møtag. 9 Yaq ezoqa nøme Yesu-qa megemege-te vō:megetam-a, nøme vøndōpavam, ndigu āv gini-akhaemát nqægo, "Hosána! Iké: Mbumbukiam-te! Ndego ngenek ezo-qam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav. 10 Mbumbukiam teqa Megeat Matev bèkhakheinám, ndego ni tenimbo-kawaevtat, av bugukhokhof nigi atanakha Deivid ginimbo-kawaevtam. Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!"

11 Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ndego Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, gigiap ate qægoam vømøqeiv. Yaq taqa zita-te, Betani vemiav-té genøveséz, tegi paev ezoqam tuelv namba. Zapa ndógo, khøuwa gèsinanát.

10:52 10:52 Mak 5:34 **11:9** 11:9-10 Psa 118:25-26; 148:1

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, yaq sa qakusi (Met 21:18-19)

12 Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu Betani vemiav nqawa ge-ivav, yaq nakhoa
livin ndøugu, ifi mbovín. 13 Yaq Yesu bøi ge-ogi, fig tae mba mo:qeív, qandoyam.
Esokho mòndømbo-goám. Geté avønin-te ndøgo gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho
mba ndøqeív. Tae nanga mbaín. Zapa ndøgo, taqá viáv mbá. 14 Yaq Yesu até gendego,
ta fig tae ndøgo manqat vømbō-ein. Gembo-ein, "Qo tae nanga nqawa qóviamák. Ezoqa
nango gélogemák qo-te." Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat mòndøyogém, ge-
ein.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam (Met 21:12-17; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

15 Yesu Zelusalem taon-te gevesez, Mbumbukiam-qa khoev uta-te nqawa ge-on, yaq
até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, gèngeasám, neka lou-qasis vøzō-nqagim,
ndigu møni gi:-enendtat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vōwiat.
16 Yaq ndego ezoqa takeáv, gigiap Mbumbukiam-qa khoev uta yaq-keoqa gisinatam.
17 Yaq Yesu gè:zømesím, gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
'Noqa khoev, bawabawan ate ndi:gu-qá guliguli khoev ndøgoát.' Geté zo Mbumbukiam-
qa khoev zò-enendém, vømō-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev."
18 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém.
Ndigu møe mbogoám. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, teqa nømendim manqat, mbøni
zølév.
19 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu neka tegi paev ezoqam, Zelusalem taon nqawa tïni-
ivøvém.

Unimanqatin matev-qa yaq-te (Met 21:20-22)

20 Khøuwa nøme qandopave, Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat, sège-
keogém ndøgo, ta fig tae ndøgo, manqat gembo-ein, gèpakhá. Até lu-té. 21 Pita até
gembo-matavupám, Yesu tae manqat gembo-ein. Yaq ndego Yesu āv gembøe-eín nqægo,
"Nøméndim ezoqam. Qotékewāg. Ta tae ndøgo, nømøkhaiya soqain-te qoqove, mòndø-
pakhá!"
22 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo Mbumbukiam vò-unimanqatiním. 23 No unimanqatín nqazø-
manqate. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqei pøyat tembo-ein av nqægo, 'Soqōqavïg,
neka ndaola-tē qomøbøiāq,' yaq ndego nakeap mbain tøgoat, teqa mbøni-te, getē gē-
unimanqatïn av nqægo, matev segēfakhān, av manqat ge:-ein, yaq matev segembó-
fakhán. 24 No nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo tozombøe-guligulimat neka
Mbumbukiam vøzømbøé-viømemāt, zo vò-unimanqatiním, av nqægo, matev mòndø-
fakhān. Yaq zo zóndapém. 25 Geté zo tozo-guligulimat, yaq zo ezoqa nøme-te qaqa
tøzøgoat, ndigu zo manqa-zapazapa gizøgo, yaq zo sà bezømbo-navøém. Yaq zoge Zøve
ndego, yan-te ngo:yage, até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-navøém."*

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qâ iz-tè, ndego matev gematønumat (Met 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Yesu tegi paev ezoqam namba, Zelusalem taon-te, nangó ginøveséz. Yaq Yesu
Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gu:-okhoam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme,

---

11:13 11:13 Luk 13:6 **11:17** 11:17 Isa 56:7; Jer 7:11 **11:18** 11:18 Mak 14:1 **11:23** 11:23 Met 17:20 **11:24** 11:24 Met 7:7 **11:25** 11:25 Met 6:14-15 * **11:25** 11:25 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 26Geté zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.

tinduzáv ndøgo, 28 gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qâ iz-tē qonógot, nandav matev
nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqām qá-etoam, matev av nqægo ndoqogot?”
29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanôgó, zo-te. Zo yaq tozonø-
qavøinam, yaq no ndæzø-eín, av nqægo, no matev gekha ezoqam-qā iz-tē qatø-
matønumit. 30 Zønømbé-einĭm. Gê, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego
iz Mbumbukiam-tê, ó, manqei-qape ezoqam-tê gendap?”
31 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí:-einĭm? Tizimbo-einim av nqægo,
‘Ndego iz Mbumbukiam-tē gendāp,’ yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqægo, ‘Av tægoat
ndægo, yaq gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ 32 Geté tizimbo-einim
av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē gendāp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape,
ndòndo-qambúz ni-te, qaqa vønígū.”
Ndigu megetapak, møe ndøgoám, ezoqam-te. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, āv gini-
unimanqatintám nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.
33 Yaq Yesu āv gimbøe-qavøinám nqægo, “Ni nĭtinøtenák.”
Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzǿ-einák, no gekha ezoqam-qā
iz-tē qatøgot, nqanek matev.”

12

Yaya etæ manqat, khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Met 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Yaq Yesu yaya etæ ndøngáz, gezø-ein, “Ezoqa mòndøgoám. Ndego waen khae ndøkhá,
uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei vø-oz, neka khae qeivi nonqo,
khoev eqawat-qape vøwev. Yaq khae ndøgo, ezoqā nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-
kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. 2 Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khae
eve, sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khae gimbøe-kewagam. Ekeza waen
nanga upøgim-qa ndøgoám. 3 Geté ndigu khae keoge ezoqam, até gindigonem, ngenek
sasae ezoqam gèmøvøinám, vøzuim, yaq khakha-mba nango sasa ndøkhofotøvem.
4 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Geté ndego kawa-té ginømbo-
khanæmém, mivi matev vømbō-etøomem. 5 Neka sasae ezoqam nøme gekhofotav, yaq
ndigu pakhapakha mbokhanøém. Ngenek waen khae eve, sasae ezoqa nøme kopoáv
gekhofosumam. Nøme ndigu gèzitagám, neka nøme pakhapakha vøzø-khanæmam.
6 Yaq ngenek waen khae eve, ekeza yo mba mbogoám, ndego gembøe-khafuatam.
Yaq vaev ndégo tekhofotáv, ekeza manqa ge-ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndòmbo-
vizumém.’
7 Geté ndigu khae keoge ezoqam gi-ometam, ekeza mokho-mba, āv gini-einím nqægo,
‘Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngének genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khae nqanek,
gemøniqá.’ 8 Yaq até gindigonem, gèmøvøinám, pakhapakha vømbō-khanøem, khae
bavokho sasa ndø-ogi:nam.”
9 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, “Ge zô, ndozo-
matavap? Ngenek waen khae eve, gekha matev ndógō? Ndego āv genégó nqægo:
Ndego ndòndowáv, ndigu khae keoge ezoqam pakhapakha vømøzǿ-khaneām, neka
waen khae, ezoqa vini sasa zǿ-etoām.
10 Ge zô, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?
‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.
11 Nqanek matev, Evezøza ndømatanám.
Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.’ ”
12 Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Zu megetapak, møvøiwat-qá nakhoa mbovawém.
Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá møe ndøgoám. Yaq ndigu Yesu sège-ivøvém, vøzav.

12:1 12:1 Isa 5:1-2 **12:8** 12:8 Iblu 13:12 **12:10** 12:10-11 Psa 118:22-23

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemɨn (Met 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Khøuwa nøme, Zu megetapak, Felisi ezoqam neka Elod-gi zifuap ndøkhofotáz, Yesu-te. Ndigu ambá gembo-matemateømemín. Yaq Yesu manqat soqain te-einin, yaq ndigu ambá gemøvøinamɨ́n. 14 Yaq ndigu tinduzáv ndógo, vømbō-einim, “Nøméndim ezoqam. Ni mɔ̀tinøtén. Qo unimanqatin ezoqám. Qo møe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sòqo-manqaté, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. Neka qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qonimbí-eĩn. Kopømbâ, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeâp? Moni ndizí-abumat, ó, mbaín?”

15 Ndigu nqanek manqat gi-einim, yaq Yesu mɔ̀ndø-matøvém, ndigu matemateam-qa mbogoám, yaq gezø-ein, “Zo gekha zapâ, no matemateam-qa ndozonøgo? Moni mokho zøtøndé-ndøpøzēm, batézømet.” 16 Yaq ndigu moni mokho gindu-ndøpøzem, vōe-ometem. Yaq gezøbevap, “Gê, gekha ezoqam-qâ bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-te?”

Yaq gimbo-einim, “Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo:gó.”

17 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiāp ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”

Yesu nqanek manqa qavøiwat gezø-ein, yaq ndigu nqova ndafe kandambá.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem (Met 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, āv gini-unimanqatinát nqǽgo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemó-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném, 19 gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Mozes ni āv ginimbi-peawám nqǽgo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataeveav vógoāt, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okɨát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembō-qatayat. 20 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Angana mɔ̀ndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okɨ́, vōnanim. Patu qataeveáv. 21 Yaq eveqase ndø-okɨ́, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Geté ndego matev até kopó, patu qataeveáv genanim. Yaq até ndegó-a, teqa zita-te geqan, matev até kopó. 22 Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate gi:goam vømū-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv. Yaq vaev até sævám-a, vōnanim. 23 Gê, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gû zas ndógoāt? Zapa ndógo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”

24 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqaín, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango gemō-khandi:zāk. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neka teqa bazaføgakh zøtezateáv. 25 Ezoqa løvøte-te nango timø-khandi:z, ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbaín. 26 Geté løvøte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gê, zo Mozes-qa mbuk-te, emanqat mozó-geveømem, tae-qase-qa yaq-te, qawageapam? Ta emanqat-te ndøgo, Mbumbukiam Mozes āv gembøe-eín nqǽgo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gē Mbumbukiām.’ 27 Nqanek manqat ni āv qaninømánd nqǽgo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndógo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gē Mbumbukiām, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Yaq nakémbá, zo Sadusi ezoqam, zoqa matavap soqaín, zo ndozo-matavap, av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa gēkhandi:zatāk.”

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuam (Met 22:34-40; Luk 10:25-28)

12:13 12:13 Luk 11:53-54 **12:17** 12:17 Lom 13:7 **12:18** 12:18 Kel 23:8 **12:19** 12:19 Deut 25:5 **12:26** 12:26 Exo 3:2, 6

28 Yesu Sadusi ezoqa namba manqa gi-itumbumam, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa kopo mǝndøgoám, tiqa manqat vō-ewag. Yaq geqeiv av nqægo, Yesu qavøiwat mbomambaqapē gezø-ein, yaq ndego tendováv ndógo, bevap nøme vømbōgo, gembo-ein, “Gê, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, gekha matēv mó:megeat?”
29 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Matev nqo:megeat nqánek, ‘Gèndoyogé, Izlael ezoqam! Evezøza, nigi Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín. 30 Kuku yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.’ 31 Neka matev kandambaqape nøme nqánek, ‘Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.’ Matev kandakanda nøme mbaín, nqanek matev menas qaløvuam.”
32 Yaq ngenek Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Qanimáv. Qoqa manqat unimanqatín. Evezøza yakhapús, Mbumbukiam. Mbumbukiam nøme mbaín. 33 Neka unimanqatín. Kuku yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazaføgakh-te. Neka ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go. Matev kandakanda sa nqánek. Taoká ndøgo, Mbumbukiam-te søvakha gigiap nqazi-løvusam, o gekha etoam matev nøme nqazimbogo.”
34 Yesu geqeiv av nqægo, ngenek ezoqam-qa qavøiwat mokho kandambā, yaq āv gembøe-eín nqægo, “Qo qambaqapé mbá, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te.”
Yaq taqa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-gonēm.

Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbā, geté ndego até tege Evezøzá (Met 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, ezoqa ge:zømesimat, yaq āv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, zo ndozo-matavap? Gekha zapâ, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gē zeō? 36 Deivid ekezán, Nqova Mbomambaqape mokho-te, Mesaya-qa yaq-te ge:-ein:
Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqægo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.’
37 Deivid ekezan, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê, ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”
Ezoqa kopoáv, Yesu namba giwaniapam, teqa manqat giyogem. Yaq ndigu teqa manqat gèzømbe-khaneatám.

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub (Met 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Yesu ezoqa ge:zømesimat, nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tøzømbe-khaneát ndógo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndó-uzupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezō-manqate, 39 neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vóqonumāt. 40 Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vøzō-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém.”

Ngœmam-qa etoam matev, Mbumbukiam-te (Luk 21:1-4)

12:28 12:28 Luk 10:25-28 **12:29** 12:29-30 Deut 6:4-5 **12:31** 12:31 Lev 19:18 **12:33** 12:33 1 Sam 15:22; Hos 6:6 **12:36** 12:36 Psa 110:1

41 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, moni nqeisam nonqo avønin-té geqotám. Ndego
ezoqa ndøzømetát, moni ginqeisumat. Gigiap kopoav ezoqam kopoáv, moni kan-
dakandá ginqeisumat. 42 Yaq até sævám-a vøndōwav. Ndugu ngæmám. Gigiap-
av ezoqám. Zivis mɔ̀ndømbo-naním. Gunduwav, moni mokho khasøkhasis menas
vønqeitaz. Nginik moni, tiqa fia khapímbá. Ande āv penpakha kopó ndi꞉gú.
43 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømøváb, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate.
Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu꞉nqeitaz, āv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme,
moni gi꞉nqeisumat. 44 Zapa ndógo, ndigu ezoqa nøme, moni kandakanda ambá gini-
nqeisumám. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapí ndizøgo. Geté ngunuk ngæmam, viní.
Ndugu moni ate gimbøegoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

13

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa (Met 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge꞉-ivavtat, yaq tege paev ezoqa kopo nøme, āv
gembøe-eín nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qotéqēiv! Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo,
khoev qaniqanimáv tantáv. Nandi kandakanda mbá ginipuán.”
2 Geté Yesu gembo-qavøiu, “Khoev kandakanda ate ndægo, ndoqoqeivi, manqei-té
qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó꞉zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam (Met 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømɔ̄qom. Ta manqei poyat ndøgo,
Mbumbukiam-qa khoev yaq-keoqá qagó. Pita neka Zems neka Zion neka Endlu, ti-mba
ndígu tigoám, te namba. Yaq āv gimbøe-bevøpém nqægo, 4 “Qonimbí-eɨn. Matev nandav,
qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeivɨ̄m,
ni tøtinøten, av nqægo, nqanek matev ate ndægo avønīn gēfakhanām?”
5 Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betùbā́m. 6 Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-
okhoát. Ndigu ezoqa āv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó’, neka ezoqa kandambá
titubumat. 7 Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-ewagāt, zo møe
ndɔ̀gɔ̄. Matev av nqægo, ndɔ̀khæ-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá. 8 Manqei
nøme, manqei nøme namba, nakhag ndógoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa
ezoqa nøme-qa bawan namba, vónøfeapāt, neka manqei nøme-te, manqei vókukuvøemāt.
Manqei vinivinimbá. Kopoáv. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zówagát. Geté nqanek
matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap
ande tuikhantav.
9 Zo aiyá qazógoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginó-abumát neka Zu ezoqam-qa
guliguli khoev mokho-te vófebumāt. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-
za-qá megemege-té ginó-abumát, yaq zo ndigu noqa yaq-te vøzøté-zømasāt. 10 Geté
ezoqa bawabawan ate ndi꞉gu, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape bètøkhæ-
yogém, yaq váev manqei-qape tømø-navøem. 11 Zo tigavemat neka manqa ovøyam-
te vó-abumāt, zo naqanøká ndøfofogèmɛ̄m, av nqægo, andē gekha manqat me zomó-
einimāt. Zapa ndógo, matev tøfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zó-etoumát, zo
andé gekha manqat me zøté-manqatāt. Yaq zo ambá av nqægo, zøkezan zómanqatāt.
Geté Nqova Mbomambaqape ndómanqatát.
12 Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginó-abumát neka evøndipakha nøme,
ekeza nakheis løvøte-te vó-abumāt. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezó-
qambuzát, løvøte-te vó-abumāt. 13 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vøzógoāt,

---

12:43 12:43 2 Ko 8:12 **13:2** 13:2 Luk 19:44 **13:9** 13:9 Met 10:17-20 **13:11** 13:11 Luk 12:11-12 **13:12** 13:12 Met 10:21 **13:13** 13:13 Met 10:22; Zion 15:21

no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndɔ̀mø-khandí:v."

Gigiap soqaqape tøfakhan, Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te (Met 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, gigiap soqaqape zóqeivím. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-wuøyat ndøugu. (Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bèmboqeív.) Zo nqanek gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqām ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotapté giabenø-khokhóz. 15 Gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-ɔ̄n, gigiap vømøndó-upøgīm. 16 Neka gekha ezoqām ndigu, khae-te tisasaetet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèsɛ̄z. 17 Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé:-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. 18 Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozaq viav-te befàkhán. 19 Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemó-fakhanák. 20 Geté Mbumbukiam matavap é-møndo:vé, av nqægo, khøuwa ndɔ̀-tokhopogeaqasí:z. Mbain tøgonɨn, yaq ezoqa kopo ambá gemó-khandi:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndígu tené-tokhopogeaqasí:z, ndigu ekezan gevevesam.

21 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo, 'Ngé! Mesaya ngének,' ó, 'Ndé. Mesaya ndégo,' yaq zo ndø-unimanqatìnɨ̄m. 22 Zapa ndógo, khokho Mesaya neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndɔ̀fakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndømatønumát. Yaq kopømba tøgonɨn, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. 23 Geté zo aiyá qazógoát. No ndakin matev ate ndægo, tømø-fakhanam, mɔ̀ezømbe-eín."

Yesu nango tendoqavan (Met 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek viniv kandambaqape tøme-navøem, yaq khøuwa waev segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbaín, 25 neka nduku yan-te ngo:go vøndó-o:āz, neka gigiap føgøføgakh yan-te nqo:go, vókukuvøēm. 26 Yaq ezoqa Ezoqam-gé Yo ndó-ometám. Khaiya ozoz-té genógeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús. 27 Yaq ndego enzol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndē-fakhanɨn-a, vømē-sinanɨn, neka sanqa-sanqa vømbō-anam. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande āv khandēvavet, enzol ezoqam gémøváb."

Yesu ge:zømas, ande āv kinɨzøtēz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønīn (Met 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo fig tae-té qazøté-zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vóqabām, yaq zo mɔ̀zøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. 29 Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, yaq zo søzøté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.

30 No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage, naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.* 31 Yan neka manqei-qape ndɔ̀mø-navøém. Geté noqa manqat gemó-navøemák."

13:14 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11 **13:15** 13:15 Luk 17:31 **13:17** 13:17 Luk 23:29 **13:19** 13:19 Dan 12:1; Veve 7:14 **13:22** 13:22 Veve 13:13 **13:24** 13:24-25 Isa 13:10; Joel 2:10, 31; 3:15; Veve 6:12-13 **13:26** 13:26 Veve 1:7 **13:27** 13:27 Met 13:41

* **13:30** 13:30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

Ezoqa mè꞉zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān (Met 24:36-44)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Ezoqa mè꞉zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka gekha khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo꞉yage, neka até Yó-a, zøtezateáv. Geté Eve yakhapús sege꞉-otév. 33 Yaq nakémbá. Aiyá qazógoát. Gò꞉feazoát. Zapa ndógo, zo khøuwa iz zètezøtezák, ta matev ndøgo tøfakhan.

34 Ndøgo kopømba ande av ndægo, ezoqam manqei nøme-te tewav. Khoev te-ivav, yaq ekeza gigiap, tegi sasae ezoqam-qá zenda-té genó-awám, timbøe-qeivat. Ezoqa vinivinimba, sasae vinivinimbá tezø-etoam. Yaq ndego ezoqam mboqog tembo-kewagat, āv gembøé-eín nqægo, ‘Qo oskia mo꞉feaqoát.’

35 Até zó-a, gò꞉feazoát. Zapa ndógo, zo zøtezateáv, gekha khøuwâ, ndego khoev eve tendoqavan, khagūs o lova u-mbā, o kokolok tui-ogea o qanaqanus tænqovet. 36 Ɛ-mozoto-khakheinám. Soqaín ndøgo, ndego nqova tezøndaf, yaq zo venanqei sømbiam-tē gēzømēt. 37 Nqanek manqat zo nqazø-manqate, no ezoqa ewaqape nøte-zømastét. Manqat nqánek: Oskia mo꞉feazoát!”

14

Yesu gimbo-voqoem (Met 26:1-5; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

1 Khøuwa menas mba mu꞉-ewabám, atema Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te neka ta khøuwa kandakanda nøme ndigu, flawa poponøvemav gilouzatun. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam nakhoa-qa ndøvawát, Yesu ande āv kimbøé-matemateømēm, neka vó-møvøinām, sasa ndólaēm. 2 Geté ndigu āv gini-einím nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønòmém. Soqaín ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndófakhān, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz (Met 26:6-13; Zion 12:1-8)

3 Yesu Betani vemiav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. Yaq Yesu ate av-té lou ge꞉logat, sævam kopo tunduwáv ndógo, botol-qase vøndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu꞉nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. Yaq ndugu até gundigu, botol gumboqòā, tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kawa-te sasa mo꞉qouz.

4 Ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu khanakhanakh mbaín, neka yaqyaq-a gibond, “Gekha zapâ, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa gungiu? 5 Nqanek gigiap fia kandambá tantáv. Moni mokho tri andled mòndø-løvuám. Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vōqasɨn, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamɨn.” Yaq ndigu ngunuk sævam gèmbo-ponqomém.

6 Geté yaq Yesu gezø-ein, “Sègembo-ivøvém. Gekha zapâ, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam. 7 Zo gigiap-av ezoqam namba, oskia zøté-yageapát. Yaq gekha khøuwā ndøgo, zo tøzø-pøovat, kopømbaqapé tozozø-tøkeat. Geté no namba, oskia zí꞉yageák. 8 Matev eqeieqei ndøgo, ndugu kopømbaqape qagoam, tumatanam, mòndø-matanám. Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønat nonqo me꞉khakheinømbém. 9 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti꞉zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé꞉manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupāt.”

13:35 13:35 Luk 12:38 **14:3** 14:3 Luk 7:37-38 **14:7** 14:7 Deut 15:11 **14:8** 14:8 Zion 19:40

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqat gi꞉kopo꞉nem, Yesu tiqa zenda-te teve
(Met 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Yaq Zudas Iskaliot, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, manqat vømø̄-kopo꞉nem, av nqægo, Yesu tiqā zenda-tē genøvē. 11 Yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem, teqa manqat giyogem, neka yaq-moni etoam manqat vømbō-einim. Yaq Zudas nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te, ande āv kenévē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog
(Met 26:17-25; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

12 Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, ndigu Pasova lou loge nonqo, sip nakheis gizitagatun, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbō-bevøpem, "Gê, qoqa poev gekhâm? Ni gekham-tē qatíniāv, Pasova lou vøimøqá-khakheinømēm?" 13 Yaq Yesu ekeza paev ezoqa menas ndøkhofotáz, gezø-ein, "Zelusalem taon mokho-té qazonózáv. Yaq ezoqam zomó-ometám. Ibøkha ndó-eqatét. Yaq zombó-paevém. 14 Khoev mokho-te te-on, yaq ta khoev ndøgo, khoev eve āv qazømbøé-einím nqægo, 'Nømendim ezoqam āv geqande-beváp nqægo: Noqa khoev kouwat gekham-tē qágo, ma nogi paev ezoqam namba Pasova lou teimilog?' 15 Yaq ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé꞉zømás, khoev ova ndo꞉go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq niqa lou ndógo tozomó-khakheinømém."

16 Yaq nginik Yesu-gi paev ezoqam, taon-qape-te gizav, ndigu matev āv timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq ndigu Pasova lou vømø̄-khakheinømem.

17 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndógo, lou loge-te vōqonav. 18 Yaq ate av-té lou gi꞉logat, Yesu āv gezømbe-eín nqægo, "No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa kopo, ndakin lou nqazologet, segenó-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vóvē."

19 Yaq tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mbøni zøvá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi꞉goam, āv gimbøe-bevupát nqægo, "Ėisa. Qo ekeqá no qote-manqaté."

20 Yaq Yesu gezø-ein, "Zo ezoqa tuelv nqazo-qonøve, no namba lou yaf-te nqazi-afønumit, ezoqa kopo ngû꞉gú. 21 Ezoqam-ge Yo ndȍnaním, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé꞉-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vóvē. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te."

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Met 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

22 Ndigu ate av-té lou gi꞉logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø̄-etoam, gezø-ein, "Mòzo-upøgím. Nqanek noqá khá."

23 Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, ekeza paev ezoqam sasa zø-etoam. Yaq ndigu ate gi꞉goam sùgumu-izumát, ta izam nonqo kopo-te. 24 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, "Nqanek noqá kóuk. Mbumbukiam poev mé꞉-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kouk, ezoqam kopoav zapayá qanéwá. 25 No unimanqatín nqazø-manqate. No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nó-izák. No sa ndógo tømé-íz, ta khøuwa-te ndøgo, no Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tæmø-iz."

26 Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq Oliv manqei pøyat-té ginózáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to꞉nawam
(Met 26:31-35; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

27 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Zo ate nqazøte꞉go, møe zóbøín. No sozó-

14:12 14:12 Exo 12:6 **14:18** 14:18 Psa 41:9 **14:24** 14:24 Exo 24:8; Zech 9:11; Jer 31:31-34; 1 Ko 10:16; Iblu 9:20
14:27 14:27 Zech 13:7

nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqaním.’ 28 Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovins-té qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te.”

29 Geté Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-qouvøqém. Geté no, nóqouvaqák.”

30 Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo lova, kokolok menas naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

31 Geté yaq Pita manqa qavøiwat gego, manqat bazaføgakh-ús ge-ein, “Āv taoká. Oskiá ndøgo, no totonanim, qo zapaya, no notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, āv tini-manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te gemø-guligulim (Met 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemaní. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No nomø-guligulím.” 33 Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatób, namba gi:zav, Pita neka Zems neka Zion. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. 34 Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nønaním. Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét.”

35 Yaq Yesu elavøqase nøme vøwav. Khapémbá. Yaq katuk ndømøkuí. Bugug manqei-té, vøguligulim, av nqægo, “Kopømba tøgoat, ta matev ndøgo, tønøfakhan, ambá sege-løvumbín.” 36 Neka nøme āv gene-eín nqægo, “*Ába!* Tát! Qo kopømbaqapé, matev ate ndægo toqogo. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”

37 Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét ndógo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, “Sáemon! Qo qóbuvit? Ge qô, kopømba mbaín, no namba elavøqase toqote-tiawet? 38 Zo até vo:tiawét, neka gèguligulimít. Soqaín ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zō-o:āz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbôgó. Geté kha, bazaføgakh mbaín.”

39 Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim. Guliguli manqat até kopó, av bugukhokhof ge:guligulim. 40 Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Venanqei baza khàpe zømbepós. Yaq gisuz ndøgo, ndigu mè:zøtezák, gekha manqat mbó-einīm.

41 Yaq Yesu nqawá genøwáv, vømø-guligulim. Yaq qambo-misika, tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembā sozó-sømbiapet neka pusa zótavet? Sag! Khøuwa iz møndøndáp. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginóveém. 42 Mòzosúz. Bìziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimøvøinam (Met 26:47-56; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

43 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, Zudas tènefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndégo tegoám. Ezoqa kopoáv namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndō-upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak kandakanda ndokhofotáz.

44 Zudas, manqat é-møndøzø-eín, av nqægo, “Ezoqam ndégo, no tængenøtam. Ndégo tozó-møvøinám, neka gèmbo-kewagét, tozoqavaz.” 45 Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam.” Neka sasa ndøngenøtam. 46 Yaq ezoqam

14:28 14:28 Met 28:16; Mak 16:7 **14:30** 14:30 Mak 14:66-72 **14:31** 14:31 Zion 11:16 **14:32** 14:32 Zion 18:1
14:34 14:34 Zion 12:27 **14:36** 14:36 Mak 10:38; Zion 6:38

tinduzáv ndøgo, vō-møvøinam. 47 Yaq paev ezoqa kopo, avønin gembogoam, kaiya mba ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømbōkawa.
48 Yaq Yesu gezø-ein, “Ge zô, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-møvønonām? 49 No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo namba, ezoqa vøtē-zømesimam. Geté ndøgo, zo no møvønoateáv. Geté nqanek matev ate ndægo, tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, av bugukhokhof ge:-ein.”
50 Yaq Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, tegi paev ezoqam sège-ivøvém. Møe ndøbøín. 51 Geté ezoqa ndakinak kopo, Yesu até gembopavát. Ndabua papaqa-mba ndøløvøetám. Yaq ndigu ambá ndabua mbogeanemin. 52 Geté ndego ndabua geløvøetam, sège-iváv, vøteit. Naqei-áv.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem
(Met 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

53 Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qá khoev-té ginøndafém. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, tinømøváb ndógo. 54 Pita Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vō-on. Yaq ndego vos keoge ezoqám namba me:qonáv, gøinam avønin-te, kha vōqoqoutam.
55 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi:goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovawát. Yaq ezoqa amba gekha manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín. Geté ndigu teqa manqa-zapa qeiviáv. 56 Zapa ndógo, ezoqa kopoáv, khokho manqat ambá gini-manqatát, Yesu-qa yaq-te. Geté tiqa manqat vinivinimbá.
57 Yaq ezoqa nøme até gindigonem, vøwan, Yesu-qa yaq-te meakha manqat vømanqatat, gi-einim, 58 “Ni ngenek mòimbo-yogém. Av gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-qa khoev, ezoqa giwevem, nó-evøzám. Yaq khøuwa misika mokho-te, nøme nówév. Geté ta khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqam ndøwevēm.’ ” 59 Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat gimanqatat, ate ndígu-a, meakha manqat vinivinimbá gimanqatat.
60 Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, tiqa megemege-te ndo:go, Yesu vømbōbevap, “Ge qô, yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”
61 Geté Yesu manqat einiáv neka yaq qavøiwateáv. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, até gendego, Yesu vømbōbevap, “Gê, qo Mesayâ? Mbumbukiam, ndego Iz Eqawat-Qape, tegê Yò?”
62 Yaq Yesu gembo-ein, “No nándev! Zo Ezoqam-ge Yo zomø-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genógeáv.”
63 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbonqosøgím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vōkeqa, gendo-ein, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivàwĕm. 64 Zo mòzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu. Zo gekha zombó-matavap?”
Yaq ezoqa ewaqape āv gindi-einím nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndøgó. Yà benaním!”
65 Yaq ezoqa nøme até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa kha-te. Bøi ndabuá gimbøe-gutøvém, zenda sasa me:zuim, gimbo-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa

14:49 14:49 Luk 19:47; 21:37; Zion 18:20 **14:50** 14:50 Psa 31:11 **14:58** 14:58 Zion 2:19-21 **14:64** 14:64 Lev 24:16; Zion 19:7

vevezam ezoqam toqogoat, qotínømánd, av nqægo, qo gekha ezoqām ndølavaq." Yaq vos keoge ezoqam ndozáv, Yesu vō-ituim neka vōzuim.

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam
(Met 26:69-75; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

66 Pita khoev uta mokho-te gu:qotam, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tegu sasae mbasønakam nømu ndowáv. 67 Yaq Pita gu-omet, gøinam-te kha geqoqoutumat, ndugu āv gumbøe-eín nqægo, "Até qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Nazalet-ak!"

68 Geté Pita gò:nawám, ge-ein, "No nøtenøtenák, qo gekhā qotē-manqate. Áv khoqoté-manqate?" Yaq Pita gewav, uta mboqog avønin-te gemø-itan, kokolok tùni-ogeá.

69 Yaq ngunuk mbasønakam, Pita nqawá gunø-omét. Yaq ezoqa nøme, avønin giwaniapam, ndugu āv guzømbe-eín nqægo, "Ezoqa nøme, Yesu namba ge:goam, ngének."

70 Geté Pita gò:nawám.

Agé outøpøteáv, ezoqa nøme, Pita-qa avønin-te giwaniapam, gimbo-einim, "Unimanqatín! Ezoqa nøme qó, te namba qazøtegoam. Zapa ndógo, até qó-a, Gelili plovins-ák."

71 Yaq Pita gezø-qavøiu, "No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nøtenøtenák, zo ndøzøte-manqate. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, bèlavámb."

72 Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok nango tùndi-ogeá. Yaq Pita manqat gèmbo-matøvém, av Yesu gembøe-ein nqægo, "Kokolok menas naqanøká géogeayák. Qo noqa yaq-te, ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam."

Yaq Pita mbøni mbová. Mbøni vaev kandambá, vøvin.

15

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam
(Met 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zion 18:28-38)

1 Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi:goam, matavap é-møndø-kopo:ném, Yesu ande gekha matev me mbógonēm. Yaq ndigu até gindigonem, gèløvønøvemém, Pailøt-qa zenda-te vømøveem.

2 Yaq Pailøt gembobevap, "Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?"

Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Nándav, av qo ndoqote-manqate."

3 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, manqa ndømøvøém te-te. Manqat kandambá gimøvøem.

4 Yaq Pailøt Yesu nqawá genømbo-bevap, gembo-ein, "Nqáe! Nginik manqa-zapazapa kandambá ngi-møvøet qo-te. Yaq ge qô, yaq manqa qavøiwat taqágo?"

5 Geté até nqawá, Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq Pailøt nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Met 27:15-26; Luk 23:13-25; Zion 18:39–19:16)

6 Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt, ndimbula ezoqa kopo sègenqonqotavín, ezoqam-te, vōfakhanin, av ndigu qazømbe-poein. 7 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kopo ndimbula-te møndøgoám, ezoqa nøme namba. Teqa iz Balabás. Ndigu Lom gaman ngeasam-qa ndøgoám neka ezoqa vølaem. 8 Yaq ezoqa kopoáv, Pailøtté ginduzáv, vømbō-einim, "Qo ambá ezoqa kopo qonqonqotavín, géfakhán, av oskia qoqote-goatun ndægo."

9 Yaq Pailøt gezø-ein, "Zo gekhā zøpoev? No ndégo tænqonqotāv, tefakhan, ndego Zu ezoqam-ge kawa ndimbo-akhayam?" 10 Pailøt møndæ-otév, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndógo tiniveém. Ndigu ova ndø-einím.

14:72 14:72 Mak 14:30 **15:1** 15:1 Luk 22:66 **15:5** 15:5 Isa 53:7; Mak 14:61

11 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ezoqa ewaqape āv gizømbe-pouweát
nqægo, “Pailøt Balabas betøndo-nqonqotáv, bavokho. Teoká ndego, Yesu.”
12 Yaq Pailøt ezoqa gezøbevap, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek ezoqam, zo Zu ezoqam-ge
kawa nqazombo-akhayam, gekha nombógō?”
13 Yaq āv gini-akhaém nqægo, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”
14 Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapâ? Gê, ngenek gekha manqa-zapā ndøgo?”
Geté ndigu kandakanda nøme mba mo:-akhaemém, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”
15 Yaq Pailøt ezoqa khanakhanakh-qa ndøgoám. Yaq Balabas zønqonqotáv. Geté Yesu
nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem
(Met 27:27-31; Zion 19:2-3)

16 Yaq ndigu nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té ginøndafém, ta uta mokho-
te vømø-on, neka nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndō-pindam. 17 Yaq até
gindigonem, ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbō-
uzim. Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-uzím. Andé
kawa ezoqam-qá wawáq. 18 Yaq ndigu khokho khanakhanakh manqat mboman-
qatát te-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te.” 19 Yaq ndigu kawa-te, táe
gimbøe-khanæmát, teqa kha-te, køse vømbøe-pisibømem. Yaq teqa megemege-te, katuk
ndømøkuí, iz khokho vømbō-eqanem. 20 Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk,
nqawá ginømbo-khofoném, neka ekeza ndabua vømbō-uzim. Yaq taon bavokhó ginø-
ituím, tae mutui-te vømø-tøkewēm.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Met 27:32-44; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

21 Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi:-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-
ák. Teqa iz Saemón. Aleksanda neka Lufus, tigé evé. Ndego ambá Zelusalem taon-
té genømatín. Yaq nakhag ezoqam até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-
qa yaq-te vōtøpøtøvem. 22 Yaq Yesu ndøgo tinøndafém, manqei iz nqambogo, Golgota.
Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha manqeí.” 23 Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín.
Muløмula-ús. Mel tae et namba me:tøkuaném. Nqosøgeap navap nonqó. Geté Yesu
gèmbøeqasí. 24 Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq kas me:-otám,
av nqægo, teqa ndabua vinivinimba-te ndøgo, gekha ezoqām, gekha ndabua ndø-upā.
25 Ndøgo khøuwa iz 9 oklok qanaqanús, Yesu tae mutui-te gitøkewem. 26 Tae mutui-
te ova ndo:go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayā ginīlaem.
Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.” 27-28 Yesu gitøkewem, pepen
ezoqam menás namba me:tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-
tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vōtøkewem.* 29 Ezoqa gi-okhoat ndøgo,
Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, manqat vømbō-manqatat, av nqægo, “Qo
Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa
qoqogoam, 30 qo qakeza mokho-mba vòkhandí:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te.”
31 Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me:vewém. Yaqyaq-a, āv
gini-manqatám nqægo, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbaín
tekhandi. 32 Ngenek unimanqatin Mesaya neka Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq
ndakin yà betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tàbizi-unimanqatiním.”
Até ndígu-a, Yesu namba gi:tøkebupam, Yesu otøotam me:vewém.

15:11 15:11 Kel 3:13-14 **15:21** 15:21 Lom 16:13 **15:24** 15:24 Psa 22:18 **15:27-28** 15:27-28 Isa 53:12

* **15:27-28** 15:27-28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek:
Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Ndego pepen ezoqam me:vewém.”

15:29 15:29 Psa 22:7; 109:25; Mak 14:58

Yesu geːnanim
(Met 27:45-56; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

33 Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vōndap, manqei ate
qægoam, bøivun ndønqeivøém. 34 Yaq 3 oklok qandap, Yesu kandambaqape tène-ogeá.
Ekeza manqat-te āv gene-akhá nqægo, *"Eloi, Eloi, lømá sabaxtáni?"* Taqa manqa mokho
nqánek, "Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapâ, no qoqo-nøuvan?"
35 Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa
mokho ndapeáv. Yaq āv gini-einím nqægo, "Nqáe! Ngenek Ilaiza mbo-akhayám!"
36 Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vōuqoqom,
tae-te sasa ndøløvønam, Yesu vømbō-qantav. Izam-qa mbogoám. Yaq ge-ein, "Zíqeivím,
Ilaiza petøndéwāv penømakhaya, vømbótøkē, tae mutui-te vókoqoiū."
37 Yaq Yesu kandambaqapé sege-ogeá, sasa ndønanim.
38 Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap kouwat mboqog-te
qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. 39 Yaq
ndego nakhag kawa ezoqam, tae mutui-qa megemege-te goːyam, matev geːqeiv, av Yesu
geːnanim, ndego āv gene-eín nqægo, "Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé Yó."
40 Ta manqei-te ndøgo, até sakheís-a, vōgoam. Andé qambaqapé gindu-waniapát,
matev giqeivat. Ndigu sakheis, nømu Meli Magdala vemiav-ák, neka nømu Salomé, neka
nømu Melí. Ngunuk Zems neka Zoses, tigú evó. (Ngenek Zems ezoqa ndakinák. Geté
ezoqa nøme møndøgoám, iz kopo qambøegoam.) 41 Yesu Gelili plovins-te ge-okhoam,
nginik sakheis møndømbo-pavám, neka vømbō-tøkeam. Neka sakheis nøme kopoáv, Yesu
namba giːgeavun, atema Zelusalem taon-te ndøgo.

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam
(Met 27:57-61; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

42-43 Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák. Ndego manqa
ovøyam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Neka ndego Mbumbukiam-qá Megeat
Matev-qa moːkewagám.
Yaq qakhagus ndøgo, Sabat khøuwa khakheinam khøuwa-te, ngenek Zosef, møe
goneáv, geté Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-viam. 44 Yaq Pailøt
Yesu-qa løvøte manqat ge-ewag, nakhamas mba genanim, ndego nqova mbondáf. Yaq
nakhag kawa mbo-akhá, vømbōbevap, "Yesu até unimanqatin ndónanim?" 45 Yaq
ndego nakhag kawa gembo-unimanqatin, av nqægo, Yesu møndønanīm, Pailøt Zosef
sègemboták, Yesu-qa kha tendap. 46 Yaq Zosef ndabua papaqa møwí, Yesu-qa kha, tae
mutui-te qatøkeam, vømøndō-koqa. Yaq teqa kha ndabuá geneløvønám, manqei ozu-te
vōndap. Ta manqei ozu ndøgo, nandi nqá. Yaq Zosef Yesu temø-utáv ndógo, nandi-qape
vō-qambesam, manqei-pakha mboqog vōtok. 47 Meli Magdala vemiav-ak, neka Meli
ndugu, Zoses-gu evo, ndigu até gendo-kewagám, Zosef Yesu nandi nqa-te ge-utavat.

16

Yesu løvøte-te gendo-khandiːv
(Met 28:1-8; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

1 Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, neka Meli, Zems-
gu evo neka Salome, Yesu-qa kha-te gɨam nonqo, mulømula sisip mbomambaqape
mø-wiím. 2 Yaq Sande qanaqanus, lovølova-us, khøuwa geːfakhatavun, ndigu sakheis
manqei pakha-té ginøzáv. 3 Ndigu yaqyaq-a gibond, "Gekha ezoqām níqambesām,
ndigu nandi-qapi, manqei-pakha mboqog ndætoke?" 4 Geté manqei-pakha-te gifakhaz,
tiqeivím ndógo, mboqog gèmboqoatám. Nandi-qapi é-møndø-qambiním. Nginik nandi,

15:34 15:34 Psa 22:1 **15:36** 15:36 Psa 69:21 **15:40** 15:40 Luk 8:2-3

kandamba tintív. 5 Yaq nandi nqa-te gi-oz, ezoqa ndakinak ndø-ometám. Nakeamo
zenda-té geqotám. Ndabua papaqa ndø-uzám. Yaq ndigu møe kandambá gigonem.
6 Geté yaq ndego ezoqam gezø-ein, “Zo møe ndøgònēm. No møtenøtén. Zo Yesu-
qa zovawét, ndego Nazalet-ak, ndego tae mutui-te gitøkewem. Ndego nqanek mbaín.
Mbumbukiam møndø-khandí:v, løvøte-te. Nqáe! Manqei nqánek, gi:veem. 7 Ndakin
mòzozáv, Pita neka Yesu-gi paev ezoqa nøme, manqat vømøzø-ein. Av qazozømbé-eín
nqægo, ‘Gelili plovins-té genømá. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq
ndøgo, tozomø-ometám, av bugukhokhof gezømbe-ein ndægo.’ ”
8 Yaq ndigu sakheis møe kandambá gigonem. Kha sègezømbu-wageapát. Yaq nandi
nqa-te gindu-fakhaz, ndigu møe ndøbøín. Yaq ndigu ezoqa nøme-te einiáv, matev ndøgo
giqeivim. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném.

Yesu Meli Magdala vemiav-ak gembo-fakhan (Met 28:9-10; Zion 20:11-18)

9 *Yesu Sande qanaqanus lovølova-us, løvøte-te gende-khandi:v, ndego bugukhokhof
Meli Magdala vemiav-ak mbofakhán. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova
soqøsoqa seven gimbøigoam, Yesu gumbo-ngeasam. 10 Meli Yesu gu-omet, yaq tegi paev
ezoqam-té gunøwáv. Ndigu mutøkhop ndøwaniapát neka vø-eivumat. Yaq Meli manqat
vømøzø-ein. 11 Geté manqat gimboyogem, av nqægo, “Yesu møndø-khandī:v. No møe-
omēt,” ndigu tuqa manqat gèqavotøvém.

Yesu ekeza paev ezoqa menas gezøfakhan (Luk 24:13-35)

12 Taqa zita-te, Yesu-gi paev ezoqa menas, Zelusalem taon gi:-ivavtat, Yesu sègezø-
fakhán, nakhoa-te ndøgo. Geté ndego bugug viní. 13 Yaq nginik ezoqa menas, nqawá
ginøveséz, tegi paev ezoqa nøme vømøzø-ein. Geté ndigu unimanqatinteáv, tiqa manqat.

Yesu ekeza paev ezoqa ileven gezøfakhan (Met 28:16-20; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

14 Yaq vaev Yesu ekeza paev ezoqa ileven-té genøfakhán, ate av-té lou gi:logat. Yaq
ndego gèzøponqóm. Zapa ndøgo, ndigu tiqa manqat unimanqatinteáv, ndigu Yesu gi-
ometam, løvøte-te gendo-khandi:v. Mbøni gèzø-tokeapám.
15 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Manqei-qape ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqa
ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. 16 Gekha ezoqām ndego, te-
unimanqatin neka ibøkha iz vøndāp, ndego ndømø-khandí:v. Geté gekha ezoqām
ndego, unimanqatinteav tegoat, ndego yaq-fia nqosøgeap ndøqeív. 17 Ezoqam ndigu ti-
unimanqatintat, umingiap matev av nqægo giní-matønumát. Ndigu noqa iz-te, nqova
soqøsoqa segé-ngeasumát, ezoqam-qa mokho-te tu:goat, neka manqat ndakinak vinivin-
imba vøe-manqatāt. 18 Waza ti-upøgimat, o ibøkha mulømula-us ti-izumat, ndøgo ezoqa
løvøte ndøzø-etoam, ndøgo géngiæzoák. Neka ndigu enqoni-us ezoqam-te, zenda tizømbø-
aumat, yaq ndigu segé-khakhæzát.”

Yesu yan-te geqavig (Luk 24:50-53; Kel 1:9-11)

19 Evezøza Yesu, ti-te manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té
genøndáf, yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.
20 Yaq tegi paev ezoqam sège-panqaním, neka Mbumbukiam-qa Manqat, manqei-
manqei ate qægoam vømē-zømesim. Yaq Evezøza møndøzø-tøkeát, neka tiqa manqat,
umingiap matev vinivinimba vøzømbē-unimanqatintat.

16:7 16:7 Met 26:32; Mak 14:28 * **16:9** 16:9 Ibugukhokhof Baebol Glik manqat-te gipeaomem, Baebol kopokopo
nøme-te, nqanek vaev manqat ves 9 atema 20 mbaín. **16:14** 16:14 1 Ko 15:5 **16:15** 16:15 Kel 1:8 **16:16** 16:16
Kel 2:38 **16:17** 16:17 Kel 2:4; 8:7 **16:18** 16:18 Luk 10:19; Kel 28:3-6 **16:19** 16:19 Kel 1:9-11; 2:33-34 **16:20**
16:20 Kel 14:3; Iblu 2:3-4

Manqat Mbomambaqape Luk gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Luk ndøpeawám. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gi paev ezoqam tuelv mokho-tē gunu:goām.

Ndego Pol namba me:sasaetám, ngenek manqei vinivinimba-te ge-okhoam, vømbō-tøkeam. Neka Luk até Lom taon-té-a, Pol namba vōegoam.

Luk Zu bawan-ák mbá. Ngenek Glik bawan-ák. Ndego nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Glik ezoqam nonqo ndøpeawám. Até Tiofilús-a, te-te ndego, Luk nqanek manqat gekhofotav, Glik ezoqám.

Nginik Glik ezoqam, tiqa poev, matev ndaføyamba-qape zøgoám. Yaq nakémbá, Luk manqat andé kandambá, Yesu-qa matev ndaføyamba-qape-qa yaq-té gene-peawám, neka taqa yaq-te ndøgo, ndego ezoqam tanakh, āv kezømbē-goam.

Luk até Keliso-gi u-anim-qa emanqát-a, vōpeawam.

Luk teqa manqat ande ge:ngaz

1 Ezoqa kopoáv, emanqat amba-amba me:peaumám, ta matev vinivinimba-qa yaq-te, ni mokho-te qafakhanumam, av Mbumbukiam ge:manqatam, tøfakhanam. 2 Ndigu manqat ndøgo tipeaumám, av ezoqa nøme gi:zømesimam, ndigu matev ekeza bøi gi:qeivam, ande qandengaz atema vaev-te, neka ndigu ezoqa ewaqape vōe-zømesimam. 3 Até nóa, no matev ate qægoam, mokho møembo-vawát, vøemōqeiv, matev ande qandengaz, atema vaev-te.

Yaq nakémbá, Tiofilus, nigi kandambaqape, no nqæmatavap, emanqat eqeieqei bataqa-peawám, matev ate ndægo, av qæfakhanumat. 4 No tøtaqambé-peawám ndøgo, qo tøneqatéq, manqat ndøgo, qo gi:qamekhæmam, ndøgo unimanqatín.

Enzol ezoqam, Zekalaya Zion-qa qane-qa yaq-te ge:-omat

5 Ta khøuwa-te ndøgo, Elod Zudia plovins-te kawa gegoam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam møndøgoám. Teqa iz Zekalayá. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa bawan-te, Abaeza gimbo-akhaemam, ndøgo tunu:-sasaetám. Até tegú zás-a, Elon-gú ziú.* Tuqa iz, Elizabét. 6 Nginik ezoqa menas, tiqa yage eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te. Manqa-zapazapa mbaín. Evezøza-qa guguna manqat neka khafeap ate ndægo ùni mbøepavám. 7 Geté ndigu nakheis mbaín. Zapa ndøgo, Elizabet ndugu, sóg. Yaq ndakin ndigu ezoqa menas, khap møndøzøgó.

8 Khøuwa nøme, Zekalaya ekeza bawan namba, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae gego, Mbumbukiam-qa megemege-te, 9 ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa matev qazømbe-goam. Yaq Zekalaya-qá iz ndøfakhán, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te te-on, Mbumbukiam-te tae et sisip mbomambaqape temø-mboqotav. 10 Yaq Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te, tae et gemø-mboqotav, ezoqa ewaqape, bavokhó gono-waniapám. Gò:guligulimát.

11 Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te gu:goam, yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán, lou-qase-qa nakeamo-te vō-itan, ma Mbumbukiam-te, tae et sisip mbomambaqape qæmboqotavat. 12 Yaq Zekalaya ngenek enzol ezoqam ge-omet, ndego

---

1:1 1:1 Kel 1:1 * **1:5** 1:5 Até tugé evé-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám, av Elon-gi zi ate gi:goam gigoam.
1:9 1:9 Exo 30:7

nqova mbondáf. Møe kandambá gego. 13 Geté ndego enzol ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Zékalaya. Qo møe ndɔ̀gɔ̃. Mbumbukiam qoqa akhayam, mɔ̀ndøqa-ewág. Qogu sævam, Elizabet, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq teqa iz Zion qombó-akhá. 14 Ndego khanakhanakh qá-etoám, voqókhōum. Neka até ezoqá nømé-a, khanakhanakh ndɔ̀goném, teqa qane-qa yaq-te. Ezoqa kopoáv. 15 Ndego ezoqam kandambaqape ndǿgoát, Evezøza-qa bøi-te. Ndego waen neka ibøkha føgøføgakh nøme be-ìzā́m. Até ndøgó-a, evo-qa emu mokho-te tu:goat, teqa kha Nqova Mbomambaqape, é-ndømømbo-tønøyám.

16 Ndego Izlael ezoqa kandambá, Evezøza-té gendó-qambuzú, tigi Mbumbukiam. 17 Ndego Evezøza-qá megemege-té genǿmá. Ilaiza-qá bazaføgakh-té neka Nqova Mbomambaqape-ús. Yaq ndego evøndipakha-qa mbøni, nakheis-té genǿqambuá neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndapeav ndigu, ndigu vǿ-enēnd neka ezoqa nøme-qa matev vømbó-paevēm, ma teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. Ndego Evezøza-gi ezoqam é-ndo:khakheinøvém, te nonqo.”

18 Yaq Zekalaya gembobevap, “Gê, no áv khaténøtēn, av nqægo, matev ndɔ̀fakhān, av qo qoqote-ein ndægo? No lawaqapé. Neka até nogú sævám-a, ndugu ngæpuká.”

19 Yaq enzol ezoqam gembo-qavøiu, “No Gebliél. No Mbumbukiam-qá megemege-té qatoyá. No ndégo tendo-khofotán, qo namba manqat vizí-einɨ̄m neka nqanek manqat mbomambaqape batēqamakh. 20 Nqáe! Qo manqa-khou qógoát. Manqat qómanqateák, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev vømǿfakhān. Zapa ndǿgo, qo noqa manqat unimanqatinteáv. Geté nqanek matev ndɔ̀mø-fakhán, ekeza khøuwa eqeieqei-te.”

21 Zekalaya nqanek matev qambøe-fakhan, yaq ezoqa ewaqape bavokho go:waniapam, gèmbøe-kewagát. Yaq ndigu gò:bevøpém, gekha zapâ Mbumbukiam-qa khoev-te khøuwa mba ngu:ngeaomit? 22 Yaq vaev-te gendo-fakhan, ndego kopømba mbaín, manqat te-ein. Yaq ndigu sògo-matøvemém, ngenek umingiap ndøqeív, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te. Yaq ndego zendá gezømbe-khamasím. Manqat até gekhoutáv.

23 Yaq Zekalaya tege sasae khøuwa gumukhoub, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, ndego ekeza vemiav-té genøqaván. 24 Yaq khapé outøpøteáv, tegu zas Elizabet, emu tūnɨ̄-ɨ̄tān. Yaq ndugu ekeza khoev mokho-te mbá gunu:goám. Løvøyak faév. 25 Yaq ndugu manqat āv guni-eín nqægo, “Evezøza matev kandambá gego, no-te. Ezoqa no gèsanqambám. Geté teqa kuku matev kandambá. Yaq ndego ndakin noqa mivi matev, mɔ̀ndønø-nqagím.”

Enzol ezoqam, Meli Yesu-qa qane-qa yaq-te gui-omat

26 Elizabet løvøyak gimømbo-siks-ez, kha viniv-us guigoam, Mbumbukiam tege enzol ezoqam Gebliel, Nazalet vemiav-té genø-khofotáv, Gelili plovins-te ndøgo. 27 Mbasønakam-té genø-khofotáv. Tuqa iz, Melí. Ngunuk søvøta mba mbogoám. Anganeam-qa iz Zoséf. Ngenek Zosef, Deivid-gé zeó, ndego Izlael ezoqam-ge kawa kandambaqape gegoam. 28 Yaq Gebliel Meli-te gemǿfakhan, ndego āv gumbøe-eín nqægo, “Khaiya mbomá. Mbumbukiam poev kandambá qo-te. Evezøza nandêgó, qo namba.”

29 Meli nqanek manqat gu-ewag, ndugu nqova ndafe kandambá. Yaq gò:beváp, nqanek manqat-qa mokho gekhām?

30 Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-ein, “Méli. Qo møe ndɔ̀gɔ̃. Mbumbukiam kukú qo-te. Ndego qo ndøveatáq. 31 Nqáe! Qo emu qoté-itán, voqoté-ovā. Nakhasam anganeám teqaqan. Yaq teqa iz Yesu qombó-akhá. 32 Ndego kandambaqape ndǿgoát. Yaq ndego

1:15 1:15 Num 6:2-3 **1:17** 1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Met 17:11-13 **1:19** 1:19 Dan 8:16; 9:21 **1:27** 1:27 Met 1:16, 18 **1:31** 1:31 Isa 7:14; Met 1:21-23 **1:32** 1:32-33 2 Sam 7:12, 13, 16; Isa 9:7

Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-ge Yo mbó-akhaemát. Neka Evezøza Mbumbukiam, ndego
kawa mó:vé, av tege atazøkha Deivid ge:goam. 33 Ndego zo Izlael ezoqam, Zekop-gi zi,
kawa zømbógoát, miavmiav. Teqa Megeat Matev gemó-navøemák."
34 Yaq Meli ndego enzol ezoqam gumbobevap, "Gê, nqanek matev áv khanømbé-
fakhān? No anganeam mbaín."
35 Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-qavøiu, "Nqova Mbomambaqape ndóvís qo-
te, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vógutāq, ndego Eqeiwat-Qape. Yaq nakémbá,
ndego nakhasam-yo teqaqan, ndego ezoqam eqeieqei-qape ndógoát, yaq ndego iz
Mbumbukiam-ge Yo mbó-akhaemát. 36 Nqáe! Até Elizabét-a, qogu ezoqam, emu
me:yæt. Løvøyak síks. Ndugu ngæpuká. Ezoqa āv gimbøe-manqatám nqægo, ngunuk sóg.
Geté ndugu ndakin nakhasam anganeam ndóndáf. 37 Zapa ndógo, matev ate ndægo,
Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám."
38 Yaq Meli gundu-qavøiu, "Qanimáv. No Mbumbukiam-gú sasae ezoqám. Matev sà
befakhán, av qo ndoqote-manqate."
Yaq ndego enzol ezoqam, tenø-iváv ndógo, vøwav.

Meli Elizabet-te okha gumat

39 Yaq khapé outøpøteáv, Meli gigiap tūnø-khākhēinām, manqei popotap-te vøwav,
Zudia plovins-te ndøgo. Nakhamas-té gunømát. Yaq vemiav-te gumøfakhan, 40 ma
Zekalaya geyagam, ndugu khoev-té gumø-ón, Elizabet khaiya mboma manqat vømbō-
ein. 41 Elizabet Meli-qa manqat gu-ewag, yaq nakhasam kha ndøkhokhók, tuqa emu
mokho-te. Yaq Elizabet, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. 42 Yaq ndugu
kandambaqapé sege-akhá. Av guni-akhá nqægo, "Ni sakheis ate nqazi:gu-qa mokho-
te, qo Mbumbukiam møndø-khakheinøqavém. Neka até nakhasám-a, qoqa emu mokho-
te nandu:gu, ndego møndø-khakheinøvém. 43 Geté no gekha ezoqâm, noge Evezøza-
gu evo, no-te gugeavun? 44 Nqáe! No qoqa khaiya mboma manqat até vøe-ewág-ae,
yaq nakhasam noqa mokho-te ngu:gu, khanakhanakh ndøgó. Kha ndøkhokhók. 45 Qo
khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, qo Evezøza-qa manqat møqo-unimanqatín.
Yaq matev ndøgo ndøfakhán, av geqambe-ein ndægo."

Meli Mbumbukiam-qa iz gui-eqa

46 Yaq Meli manqat āv guni-eín nqægo,
"Noqa mbøni mokho-te, no Evezøza-qa iz ùni nøte-eqatét.
47 Neka no khóum, Mbumbukiam-te, ndego noge khandi etoam ezoqam.
48 No tegú sasae mbasønakám. Ezoqa kandambaqapú mbá.
Geté ndego møndønøménd.
Yaq ndakin-a, atema tøma, ezoqa ate ti:mønøzumit, noqa yaq-te āv ginømbé-manqatát
nqægo, 'Ndugu kopømbá, khanakhanákh.'
49 Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam Eqeiwat-Qape, matev kandambaqapé genø-
matanam. Ndego ndaføyamba-qapé.
50 Teqa tanakh matev até gémá, ezoqa ate ti:mønøzumit, ti-te ndigu, ndego timbo-vizupat.
51 Teqa zenda bazaføgakh-us, ndego matev kandakandá ge:matanam.
Ezoqa ndigu gikhambuvupam, ndigu ekeza kha gi-eqatam, ndego gèpanqasám.
52 Kawa ezoqa kandakanda, ndego sège-nqagevém, tiqa qonam nonqo-te gigoam, vø-
khokho-ezoqam-ez.
Geté ezoqa ndigu, ekeza kha eqawatav ndigu, ndego gè-eqazó.
53 Ezoqa ndigu, ifi qazøvitam, loge gigiap mbomømboma me:zøkéf.
Geté gigiap kopoav ezoqam, khakha-mbá sege-khofosám.
54 Ndego ni Izlael bawan-ak, tegi sasae ezoqam, møndøni-tøké,

1:37 1:37 Gen 18:14 **1:46** 1:46 1 Sam 2:1-10 **1:50** 1:50 Psa 103:13, 17 **1:51** 1:51 2 Sam 22:28 **1:52** 1:52 Job 12:19; 5:11; Psa 147:6 **1:53** 1:53 Psa 34:10 **1:54** 1:54 Psa 98:3

neka ndego manqa mate navøepøteáv, teqa tanakh matev-qa yaq-te, 55 av
bugukhokhof nigi atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezømbeve, Eibleem
neka tegi zi, av nqægo, teqa tanakh matev segēmā ni-te, miavmiāv."
56 Meli løvøyak ande āv misiká ndi:gú, Elizabet namba gi:søkhoam, yaq taqa zita-te,
ekeza vemiav-te nqawa sasa ndøqavan.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, geqan

57 Ta khøuwa-te ndøgo, Elizabet qakhantav, gui-ova, nakhasam anganeám gemboqan.
58 Yaq ezoqam ndigu, avønin gimbo-puatat neka ekeza ezoqam, giyogem av nqægo,
Evezøza tanakh-qapē gumbogo, nakhasam gumboqan, yaq ndigu khanakhanakh kan-
dambá gindapem, tu namba.
59 Yaq opønakam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, ezoqam ndigu tegi ngusum qogøzat
matev-qa yaq-te gimøvab, ndigu ambá eve-qá iz mbo-akhaemín, Zekalaya. 60 Geté tegu
evo, āv guni-eín nqægo, "Av taoká. Teqa iz Zion ndógoát."
61 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Geté zogi zøkeza ezoqam, iz mbaín, av nandægo." 62 Yaq
ndigu eve gèmbøe-khamasimím, av nqægo, teqa poev gekhâm, ndego ande gekha iz me
mbó-akhā, nakhasam.
63 Yaq ndego peawam nonqo gigiap-qa ndøgoám, vømbō-etøomem. Yaq ndego āv
gene-peawám nqægo, "Teqa iz Zión." Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá.
64 Yaq nqova mbaín, Zekalaya, kumam nqawa gembosasae, manqa manqate vōngaz,
Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa. 65 Yaq ezoqa ewaqape, avønin gizø-puatat, ndigu nqova
ndafe kandambá, neka møe ndøgoném. Yaq nqanek manqat, Zudia plovins manqei
popotap-te ate qægoam, sùgumu-panqavøemát. 66 Yaq ezoqa ewaqape, nqanek manqat
giyogem, ndigu matavap kandambá gigonem. Av gini-einím nqægo, "Gê. Ngenek
nakhasam-yo, andé gekha ezoqam me mé:goāt?" Ndigu āv gini-matøvemém nqægo,
Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndôgó, te namba.

Zekalaya Mbumbukiam-qa manqat gevevezam, Yesu neka Zion, tiqa yaq-te

67 Yaq Zekalaya, nakhasam-yo-ge eve, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám.
Yaq ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøvevezám. Manqat āv gene-eín nqægo,
68 "Evezøza-qa iz, yà beto-eqawát, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.
Ndego ni tøke-qa ndováv, ni tegi ezoqam. Yaq génqovotán.
69 Ndego khandi etoam ezoqam bazaføgakh-qape nindo-khofotáv.
Ngenek tege sasae ezoqam Deivid, tegé zeó.
70 Nupøkhán mbá, ndego tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, ndigu gevevesam, āv
gene-eín nqægo:
71 Ndego ni ndòkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu
neka ezoqa ewaqape-qa zenda-te, ndigu ni ndisanqana.
72 Ndego ni tanakh nigú, av nigi atanakha-zapazapa-za gezømbe-ein.
Poev matev ndøgo, ti namba ge:-unimanqatin, ndego manqa mate navøepøteáv.
73 Mbumbukiam nigi atanakha-zapa Eibleem, manqa mbusa āv gembøevé nqægo,
74 ndego ni ndòkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu.
Yaq ni kopømbaqapé. Møe zígoák, teqa iz tizi-eqatat,
75 neka niqa yage-te, khøuwa ate tægoat, ndaføyamba vizíyagāt neka niqa matev
eqeieqei vógoāt, teqa bøi-te.
76 Yaq qo, noge yo, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam qá-akhaemát, ndego
Eqeiwat-Qape.

1:55 1:55 Mica 7:20; Gen 17:7 **1:59** 1:59 Gen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21 **1:68** 1:68 Psa 72:18 **1:69** 1:69 Psa 18:2 **1:71** 1:71 Psa 106:10 **1:72** 1:72 Gen 17:7; Psa 105:8-9 **1:73** 1:73 Gen 22:16-17 **1:75** 1:75 Tait 2:12-14 **1:76** 1:76 Isa 40:3

Zapa ndøgo, qo Evezøza-qá megemege-té qoqotømá. Teqá nakhoa qotø-
khakheinumít.
77 Qo tegi ezoqam, āv qoqoté-zømesimít nqægo: Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa
ndø-evøzám neka vøkhandi:z.
78 Zapa ndøgo, nigi Mbumbukiam-qa kuku matev neka tanakh matev kandambaqapé.
Khandi etoam matev andé khøuwa me mé:fakhatáv.
79 Yaq ezoqa waev zø-etoám, ndigu bøivun-te neka løvøte-te ndiyage.
Yaq ndigu sambi yage-té genø-itúb."
80 Yaq Zion gèkhouwév, neka nqova-te bazaføgakh vømbōgo. Yaq ndego leg-av manqei-
té geyagám, atema ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vō:-itan, ndigu
Izlael manqei-ak.

2

Yesu ge:qan
(Met 1:18-25)

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Siza Ogastes, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat
āv gene-vøovám nqægo: Ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate qægoam, Lom gaman
gimbo-kewagam, tiqa iziz gaman-qá mbuk-té qabe-peawáp. 2 Ezoqa gevebam matev av
nqægo, khokhofá qafakhan, Lom gaman-qa mokho-te. Ta khøuwa-te ndøgo, Silia plovins-
te, Kuilinius kawa ndøgoám. 3 Yaq ezoqa ewaqape, ekeza vemiav-té ginø-qavøním, tigi
atanakha-zapazapa-za ma gindizav ndøgo, iziz vømø-awam.
4 Yaq até Zoséf-a, Nazalet vemiav, Gelili plovins-te ndøgo, gè-iváv. Yaq Deivid-qá
vemiav-té genøqavíg, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego Deivid-gé zeó. Ta
vemiav-qa iz Betliém. 5 Yaq iz vee-qa gewav, Melí namba me:-apát. Ndigu søvøta mba
zøgoám. Geté Meli ndugu, emu-ús. 6 Yaq Betliem vemiav-te gi:sokhoam, Meli tùni-
ová. 7 Nakhasam gemboqan, anganeám. Meli-gé nakhasa khøuwá. Yaq ndabuá guni-
løvønøvém, kao lou loge nonqo-te sasa ndøve. Zapa ndøgo, khoev kouwat ndøgo, ma
okha ezoqam gisømbi:matun, løvøzupøteáv. Gùmukhazém.

Enzol ezoqam, sip keoge ezoqam-te gimøfakhaz

8 Ta lova ndøgo, Betliem vemiav bavokho, sip keoge ezoqam møndøgoám. Sip
zøkewagát. 9 Yaq nqova mbaín, Evezøza-gé enzol ezoqam zøfakhán. Yaq Evezøza-qa
waev-qape, sùgumu-gutavát, ndigu sip keoge ezoqam. Yaq ndigu møe kandambá
gigonem. 10 Geté ndego enzol ezoqam gezø-ein, "Zo møe ndøgòněm. Nqáe! No manqat
mbomambaqape nondapavún zo-te. Ndøgo ezoqa ewaqape khanakhanakh zø-etoám.
11 Nqægo lova, Deivid-qa vemiav-te, Betliem, khandi etoam ezoqam ndøqán, zo-te.
Ndego Kelisó. Evezøzá. 12 Zo ngenek nakhasam, āv qazøté-ometám nqægo: Ndego
ndabua løvønøváp, neka kao lou loge nonqo mokho-té gunu:-utøvé."
13 Yaq nqova mbaín, enzol ezoqa nøme kopoav-qape ndøfakház. Mbumbukiam-qá iz
ndø-eqatát. Av gini-manqatám nqægo,
14 "Mbumbukiam-qa iz yà beto-eqawát, ndego uni ova-in ngo:yage. Manqei-qape-te
nqanek, sambi matev ndøfakhán, ndigu ezoqam-te, Mbumbukiam ndømbopoev."
15 Yaq enzol ezoqam, yan-te nango giqavaz, ndigu sip keoge ezoqam āv gini-einím
nqægo, "Bìziniáv, Betliem vemiav-te ndøgo, matev bizimø-qeivim, av Evezøza manqat
ginindi-khofotav ndægo."
16 Yaq nakhamas-té ginøzáv, Meli neka Zosef neka nakhasam vømøzømet, ndego
kao lou loge nonqo-te gu:qeiam. 17 Nakhasam gi-ometam ndøgo, yaq ndigu emanqat
me:vototém, av enzol ezoqam, nakhasam-qa yaq-te gezømbe-ein. 18 Yaq ezoqa ewaqape,
sip keoge ezoqam-qa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. 19 Geté Meli

1:77 1:77 Jer 31:34 **1:78** 1:78 Isa 60:1-2 **2:14** 2:14 Luk 19:38 **2:19** 2:19 Luk 2:51

ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo qambo-fakhanumat. Ndugu oskia
mbomatavupám. 20 Yaq sip keoge ezoqam giqavanat, ndigu Mbumbukiam-qa iz até go:-
eqatát neka ike manqat vømbō-manqatat, matev ate qægoam-qa yaq-te, giyogem neka
vōqeivim. Matev āv tønefakhán, av enzol ezoqam gezømbe-ein.

Yesu iz gimbo-akhaem

21 Yaq nakhasam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, tegi ngusum gi:kepøtøzem, iz Yesu
mbo-akhaém, ate av-té, av enzol ezoqam Meli gumbøe-ein, ndugu emu itøneav qagoam.

Simeon Yesu-qa yaq-te, Mbumbukiam ike manqat gembo-ein

22 Yesu ge:qan, yaq khøuwa foti-qa zita-te, Meli kha sunguzam matev qamømbøe-
navøem, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, nakhasam ge:qanin, yaq Zosef neka Meli,
Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzáv, Zelusalem taon-te ndøgo, Yesu Evezøza-qa zenda-te
vømøveēm. 23 Taqa yaq-te, Evezøza-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, “Nakhei
angana ate ti:goat, bugukhokhof tiqanet, ndigu Evezøza-gi ndógoát.” 24 Yaq ndigu etoam
matev møgoném, Mbumbukiam-te, av Evezøza-qa guguna manqat qæ-ein. Ndøgo āv
qane-eín nqægo: Kuvøkuvu o mumuk nakhei menas qó-áb.

25 Zelusalem taon-te ndøgo, ezoqa mòndøgoám. Teqa iz Simeón. Ndego ezoqam
ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizupám. Ndego teqá tenø-kewagám ndégo,
Izlael ezoqam tekhandi:z. Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape mo:goám, te-te.
26 Nqova Mbomambaqape, ndego āv gene-omát nqægo: Ndego naqanøká génanimák.
Geté Mesaya ndòkhæ-omét, ndego Evezøza tendo-khofotav.

27 Ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Simeon Mbumbukiam-qá khoev-té
genø-itú. Yaq Meli neka Zosef, Yesu gindu-ndafem, gindu-oz, matev tigonem, av Mozes-
qa guguna manqat qæ-ein, 28 yaq Simeon até gendego, nakhasam gèndāf, Mbumbukiam
ike manqat vømbō-ein. Av gene-eín nqægo,

29 “Evézøza Eqeiwat-Qape. Manqa mbusa ndøgo, no-te qoqove, møndø-unimanqatín.
Yaq no, qoge sasae ezoqam, ndakin kopømbá, mbomambá sænaním.

30 No ndakin qoqa ezoqa khandi:zat matev, nøkeza bøí qateqeív, 31 ndøgo qo
bawabawan ate ndægo nonqo qoqo-khakheinam.

32 Ngenek bawan vini-ak-qá waev ndógoát, neka Mbumbukiam-qa yaq-te vøzømbé-
vevezumāt, neka ni Izlael-ak, qogi bawan ezoqam, iz kandambaqape vønígoāt.”

33 Simeon nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu evøndipakha, nqova ndafe kandambá.
34 Yaq Simeon zenda mo:vé ti-te, vøzō-guligulim. Yaq ndego Meli gumbo-ein, “Nqáe!
Mbumbukiam ngenek nakhasam tene-veatáv ndógo: Ezoqa kopoáv gé-o:atát, ndego
tisanqawat, neka ezoqa kopoav vówaniapāt, ndego ti-unimanqatintat, nqanek Izlael
manqei-te. Ndego Mbumbukiam-qá khakhatap ndógoát. Geté ezoqa kopoav gembó-
sanqaupát. 35 Yaq, qo Meli, qoqa mbøni andé nakhag kaiya me qambé-keqáz. Timbo-
sanqaupat, yaq ezoqam-qa matavap, khonoam-te ndøgo, segendó-veveám.”

Ena ezoqa Yesu-qa yaq-te guizømas

36 Ezoqa nøme mòndøgoám, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo. Sævám. Tuqa iz,
Enā. Ndugu Mbumbukiam-gú manqa vevezam ezoqám. Fanuel-gú yú. Asa khagua
bawan-ák. Ndugu ngæpuká. Anganeam namba gi:yagam, viav seven mbá, yaq tēnø-
nānīm. 37 Yaq ndugu tuni-ngæmam-év ndógo, atema ndakin, viav 84 vømbōndap. Ndugu
Mbumbukiam-qa khoev løvøinøvemáv. Pavpave neká lovølova, Mbumbukiam-qá iz mba
ndø-eqatám, lou logemav matev vōgoam-a, vōguligulimam.

38 Simeon ate av-té Meli neka Zosef namba manqat gi:manqatam, yaq ndugu
tùndiwáv, Mbumbukiam-qa iz vō-eqa neka ezoqa ewaqape nakhasam-yo-qa yaq-te

---

2:21 2:21 Luk 1:31 **2:22** 2:22 Lev 12:1-8 **2:23** 2:23 Exo 13:2, 12 **2:24** 2:24 Lev 12:8 **2:30** 2:30 Isa 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 **2:32** 2:32 Isa 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** 2:34 Isa 8:14; Met 21:42; 1 Pita 2:8

vøezømas, ndigu khandi etoam ezoqam gimbøe-kewagam, ndego Zelusalem ezoqam tenqovotaz.

Zosef neka Meli, Yesu namba Nazalet vemiav-te giqavaz

39 Zosef neka Meli, matev ate ndægo gumugonem, av Evezøza-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu ekeza vemiav-té ginøqaváz, Nazalet, ndøgo Gelili plovins-te.
40 Yaq ndego nakhasam gekhouwevtat, bazaføgakh-ús neka matavap loloakh-ús. Neka Mbumbukiam-qá kuku matev mo:goám te-te.

Yesu opønakam ge:goam, Mbumbukiam-qa khoev-te gemat

41 Viav-viav ate qægoam, Yesu-gi evøndipakha, Zelusalem taon-té ginø-okhoám, Pasova khøuwa kandakanda matev vømø̄-gonemin. 42 Yaq Yesu viav tuelv qamømbøe-ndap, até ndegó-a, ti namba møvømbam khøuwa kandakanda-te vø̄wav, av tiqa matev qazømbegoam. 43 Yaq pindap qamezømbe-navøem, tegi evøndipakha gi:qavanat, Yesu Zelusalem taon-té segeqóm. Geté tegi evøndipakha zøtezateáv. 44 Ndigu gimatavupam, ezoqá nømé namba me:qavanét. Geté khøuwa seke gingiaumat, gi:-apat, ndigu tigi ekeza ezoqam neka zifuap-te amba mbøevawém. 45 Geté ndigu ometeáv. Yaq Zelusalem taon-té ginøveséz, vømømbō-vawem. 46 Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Mbumbukiam-qá Manqat nømendim ezoqám namba me:qonavám. Tiqá manqat ndø-ewagát, neka vøzø̄-sinøzumat. 47 Ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, ndigu teqa otevat neka manqa qavøiwat-qa yaq-te, nqova zøndáf. 48 Yaq tegi evøndipakha gi-ometam, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq evo gumbo-ein, “Áti. Gekha zapâ, qo matev av nqægo qoqoni-matanam? Nqáe! No qave namba, fofogeap kandambá qeitaqa-goat, amba qeitaqambe-vawat.”
49 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapâ, no qazonø-vawat? Gê, zo zøtezateâv, av nqægo, no Tat-qā khoev-tē qabatu:gū?” 50 Geté ndigu manqa mokho ndapeáv, gekhā mé:manqatam.
51 Yaq Yesu evøndipakha namba, ekeza vemiav-té ginøqaváz, Nazalet. Yaq ndego tiqa manqat o-mba zømbo-ndapám. Geté Meli ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo, qambo-fakhanumat. 52 Yaq Yesu gekhouwevtat, até matavap loloákh namba sege-khouwevtát, Mbumbukiam neka ezoqam, kuku vøzø̄goam te-te.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat (Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Zion 1:19-28)

1 Ta viav-te ndøgo, Siza Taibilies viav 15 Lom kawa ezoqam kandambaqape gegoam, neka Pontius Pailøt, Zudia plovins-te, Lom gaman ezoqam vø̄goam, neka Elod Gelili plovins vømbō-kewagam, neka tege eveqase Filip, Itulia neka Tlakonitis manqei vømbō-kewagam, neka ndego Lisanias, Ebilin manqei vømbō-kewagam, 2 neka Anas neka Kayafas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda vø̄goam, yaq Zion-te, ndego Zekalayage yo, Mbumbukiam-qá manqat ndøfakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion leg-av manqeité gegoám. 3 Yaq ndego até gendego, Zoden kea avønin-te, manqei-manqei ate qægoam sège-okhoám, ezoqa vø̄e-zømesimam, av nqægo, “E-mozoqambúz, neka ibøkha iz vø̄upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém.”
4 Matev āv tønefakhán, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, mbuk-te ge:peawam. Ndego āv gene-peawám nqægo,
“Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.
Av qane-akhayám nqægo,
‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

2:39 2:39 Met 2:23 **2:41** 2:41 Exo 12:24-27; 23:14-17; Deut 16:1-8 **2:51** 2:51 Luk 2:19 **2:52** 2:52 1 Sam 2:26; Prov 3:4 **3:3** 3:3 Kel 13:24 **3:4** 3:4-6 Isa 40:3-5

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te꞉geav.
5 Manqei tømbuvap ate ndægo, manqei nøme bètø-awáp,
neka manqei popotap ate ndægo, bèmøkuiáp.
Nakhoa ndøkhafigeapet, bèndaføyá, neka nakhoa ndø-asøtavet bēgevøem.
6 Yaq ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa khandi etoam matev ndǿqeivím.' "
7 Ezoqa kopoáv, ibøkha iz ndape-qa ginduzav, Zion-te. Geté ti-te ndigu, khokho sa ginduzav, ndego āv gezømbe-manqatám nqǽgo, "Zo waza soqøsoqa. Ge zô, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan?"
8 Matev eqeieqei vòkhæ-matønømém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tǿ-unimanqatín ndǿgo, zo unimanqatin zoqambúz, Mbumbukiam-te. Neka zøkeza mokho-mba ndømanqàtɇ̋, av nqægo, ni Mbumbukiam gēngiænoāk, zapa ndǿgo, ni Eibleem-gi̋ zi̋. No nqazó-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zǿ-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zi-íz.
9 Ila khakheinøváp. Tae ndǿbóu. Zapa-té qanømú-løvuvøemét. Gekha tāe ndøgo, nanga eqeieqei vi꞉mav ndøgo, gébouím, gøinam-te vónqagimēm.
10 Yaq ezoqa ewaqape, manqat gimboyogem, āv gimbøe-bevøpém nqǽgo, "Av tægoat ndægo, yaq ni gekha nígonēm?"
11 Yaq Zion gezø-qavøiu, "Gekha ezoqām ndego, ndabua menas tømbogoat, nøme tèabembo-etoám ndego, ndabua mbain ndego. Neka gekha ezoqām ndego, lou tømbogoat, yà bembo-etoám ndego, lou mbain ndego."
12 Até teks moni upøgim ezoqám-a, ibøkha iz ndape-qa vøndōzav. Yaq Zion gimbo-bevøpem, "Nøméndim ezoqam. Gebâ ni? Gekhā nígonēm?"
13 Yaq gezø-qavøiu, "Zo ezoqam-te, teks moni ndozo-upøgim, zo nøme khokho ndø-upǫ̀gi̋m. Sà tø-upøgím ndigu, av gaman iziz ge꞉ve."
14 Até nakhag ezoqám-a, Zion gimbo-bevøpem, "Gebâ ni? Gekhā nígonēm?"
Yaq gezø-qavøiu, "Ezoqa moni etoam-qa yaq-te ndøtøpøtǫ̀zā̋t. Neka meakha manqat ndømanqàtɇ̋, ezoqam-qa yaq-te, ti-te moni upøgim nonqo. Ság, moni ndigu, gaman-te ndozo-upøgim."
15 Ezoqa ewaqape, khandi etoam ezoqam-qa mo꞉kewagám. Yaq ndigu Zion-qa matev giqeivim, gò꞉bevøpém, "Ɛisa. Ngenek Mesayá agegó, ndego ezoqam, Mbumbukiam tendo-khofotav, ni tekhandi꞉n."
16 Geté Zion gèzø-ovøyám, gezø-ein, "No Mesayá mbá. No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego, noqa zita-te ngegeav, ndego no ùnime꞉-løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát. 17 Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé꞉geáv. Wit evem nonqo ndǿ-ndapaváv. Yaq wit nanga ndǿ-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genǿ-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genǿløvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv."
18 Zion ezoqa guguna manqat vinivinimbá gezø-manqatam, kopoáv, neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vø̄e-zømesimam.
19 Elod-qa yaq-te, ndego kawa ezoqam, Zion āv gene-eín nqǽgo, "Ngenek manqa-zapa ndøgó, namba qawan-gu zas, Elodias, sa geviwam, vø̄-oki̋ neka matev soqøsoqa nøme kopoav vømatanam." 20 Yaq vaev-te, Elod matev soqa nøme mba mo꞉matanám, ndøgo Zion ndimbula-te ge-utav.

Yesu ibøkha iz gendap (Met 3:13-17; Mak 1:9-11)

3:7 3:7 Met 12:34; 23:33 **3:8** 3:8 Zion 8:33, 39 **3:9** 3:9 Met 7:19 **3:12** 3:12 Luk 7:29 **3:16** 3:16 Kel 13:25 **3:19** 3:19 Met 14:3-4; Mak 6:17-18

21 Zion ezoqa ewaqape ibøkha iz gezø-etoumat, yaq até Yesú-a, ibøkha iz vøndap. Yaq
Yesu ate av-té ge:guligulimat, yan tøne-mboqoé. 22 Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís,
te-te vō:qom. Bugug andé kuvøkuvuám. Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av
qande-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za (Met 1:1-17)

23 Yesu Mbumbukiam-qa sasae ge:ngaz, ndego viav ande āv 30 ndægó. Ezoqa āv gini-
matavupám nqægo: Ndego Zosef-gē yō.
Zosef, ndego Eli-gé yó.*
24 Eli, ndego Matat-gé yó.
Matat, ndego Livai-gé yo.
Livai, ndego Melki-gé yó.
Melki, ndego Zenai-gé yó.
Zenai, ndego Zosef-gé yó.
25 Zosef, ndego Matataias-gé yó.
Matataias, ndego Amos-gé yó.
Amos, ndego Naum-gé yó.
Naum, ndego Esli-gé yó.
Esli, ndego Nagai-gé yó.
26 Nagai, ndego Mat-gé yó.
Mat, ndego Matataias-gé yó.
Matataias, ndego Semein-gé yó.
Semein, ndego Zosek-gé yó.
Zosek, ndego Zoda-gé yó.
27 Zoda, ndego Zoanan-gé yó.
Zoanan, ndego Lesa-gé yó.
Lesa, ndego Zelubabel-gé yó.
Zelubabel, ndego Sealtiel-gé yó.
Sealtiel, ndego Neli-gé yó.
28 Neli, ndego Melki-gé yó.
Melki, ndego Adi-gé yó.
Adi, ndego Kosam-gé yó.
Kosam, ndego Elmadam-gé yó.
Elmadam, ndego E-gé yó.
29 E, ndego Zosua-gé yó.
Zosua, ndego Elieza-gé yó.
Elieza, ndego Zolim-gé yó.
Zolim, ndego Matat-gé yó.
Matat, ndego Livai-gé yó.
30 Livai, ndego Simeon-gé yó.
Simeon, ndego Zuda-gé yó.
Zuda, ndego Zosef-gé yó.
Zosef, ndego Zonam-gé yó.
Zonam, ndego Eliakim-gé yó.
31 Eliakim, ndego Melea-gé yó.
Melea, ndego Mena-gé yó.
Mena, ndego Matata-gé yó.

3:22 3:22 Zion 1:32 **3:23** 3:23 Luk 4:22; Zion 6:42 * **3:23** 3:23 Glik manqat-te, nqanek manqat uni bavokho-ín mbá, Eli-qa yaq-te. Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Eli ndego, Meli-gé evé, ambá av nqægo, Zosef-gē evē.

Matata, ndego Neitan-gé yó.
Neitan, ndego Deivid-gé yó.
32 Deivid, ndego Zesi-gé yó.
Zesi, ndego Obed-gé yó.
Obed, ndego Boaz-gé yó.
Boaz, ndego Salmon-gé yó.
Salmon, ndego Nason-gé yó.
33 Nason, ndego Aminadab-gé yó.
Aminadab, ndego Admin-gé yó.
Admin, ndego Ani-gé yó.
Ani, ndego Ezlon-gé yó.
Ezlon, ndego Pelez-gé yó.
Pelez, ndego Zuda-gé yó.
34 Zuda, ndego Zekop-gé yó.
Zekop, ndego Aezek-gé yó.
Aezek, ndego Eibleem-gé yó.
Eibleem, ndego Tela-gé yó.
Tela, ndego Nao-gé yó.
35 Nao, ndego Selug-gé yó.
Selug, ndego Leu-gé yó.
Leu, ndego Peleg-gé yó.
Peleg, ndego Eba-gé yó.
Eba, ndego Sela-gé yó.
36 Sela, ndego Kenan-gé yó.
Kenan, ndego Afaksad-gé yo.
Afaksad, ndego Sem-gé yó.
Sem, ndego Noa-gé yó.
Noa, ndego Lamek-gé yó.
37 Lamek, ndego Metusela-gé yó.
Metusela, ndego Inok-gé yó.
Inok, ndego Zaled-gé yó.
Zaled, ndego Malalel-gé yó.
Malalel, ndego Kenan-gé yó.
38 Kenan, ndego Enos-gé yó.
Enos, ndego Set-gé yó.
Set, ndego Adam-gé yó.
Neka Adam, ndego Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

4

Saitan Yesu ge꞉khamasimat (Met 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Yesu Zoden kea-te gegoam, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq gendovesez, ndego Nqova Mbomambaqape, leg-av manqei-té genø-itú. 2 Yaq nqova soqaqape, teme-khamasím ndøgo. Ge꞉khamasimam, khøuwa ate gi꞉goam, fotí. Ta khøuwa foti mokho-te ndøgo, Yesu lou logemáv. Sègegoám. Yaq vaev-te, ndego ifi mbovín.
3 Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qombó-eín. Yaq segé-lou-éz.”

3:32 3:32 Rut 4:17-22 **3:36** 3:36 Gen 11:10-26 **3:38** 3:38 Gen 4:25-26

4 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqǽgo,
‘Ezoqa kopømba mbaín, lou mba te꞉yagat.’ ”
5 Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genø-itú. Yaq ndego até gendegó,
manqei-manqei ate ndægo vøe-omat, nqanek manqei-qape-te nqago, 6 gembo-ein,
“Nqanek bawabawan ate nqægo, qoqá zenda-té qatǿvé. Yaq qō qotó-kawaeqtát, iz
kandambaqape vøqágoāt. Nqanek gigiap ate nqægo, noqá. Yaq gekha ezoqām ndego,
no tønø-pøovat, tæmbo-etoam, no kopømbaqapé, sæmbó-etoám. 7 Yaq nakémbá, katuk
qotøndó-møkuí no-te, neka voqonǿ-vizām, yaq nqanek gigiap ate nqægo, qoqa ndǿgoát.”
8 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp
nqǽgo: Evezøza-qá iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo,
toqombó-vizupát.”
9 Yaq nqova soqaqape, Yesu Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uni
ova-in ndo꞉go vømǿve, sasa mbo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq
nqánek, atema manqei-te. 10 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp
nqǽgo, ‘Mbumbukiam tegi enzol ezoqam ndɔ̀zø-eín. Ndigu ndɔ̀qa-tøkeém. 11 Yaq ndigu
sogó-ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.’ ”
12 Geté Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat nøme, āv qane-eín nqǽgo, ‘Qo
Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndø-àwām.’ ”
13 Nqova soqaqape, teqa khamasim matev ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq
ndego Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq khøuwa nøme eqeieqei temøzømet, nqawa ndǿgo
temékhamás.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Yaq Yesu Gelili plovins-té genøveséz. Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh,
mɔ̀ndu꞉goám te-te. Yaq teqa manqat sùgumu-panqavøemát, ta manqei-te ndøgo, ate
qægoam. 15 Ndego, ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té gene-zømesimám. Ezoqa
ewaqape, teqa manqat gi-ewagam, ndigu gèmbo-vizupám.

Yesu ekeza vemiav-ak gisanqawem
(Met 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Yesu Nazalet vemiav-te gemat, ma ge꞉khouwev ndøgo, yaq Sabat khøuwa qan-
dap, ndego guliguli khoev-té genø-ón, av ekeza matev qambøegoam. Yaq sège-itán.
Mbumbukiam-qá Manqat geveam-qa ndøgoám. 17 Yaq Aezaya-qá mbuk mbo-etøomém,
vø-mboqoa, manqat nøme vøqeiv. Yaq āv gene-geveám nqǽgo,
18 “Evezøza-gé Nqova mo꞉gó, no-te.
Ndego oil nømboqóuz, vøveatan. Tene-veatán ndǿgo, ezoqa ndigu khakha-mba
ndiyage, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.
Neka ndego no nqánek gende-khofotán. No ndimbula ezoqam nøtézømás, av
nqægo, ndigu kopømbaqapé, segéfakház,
neka bøi waev mbain ezoqam vøtézømās, av nqægo, ndigu bøi nango segé꞉kewág.
Ezoqam ndigu, ezoqam-qa mokho-te ndu꞉gu, ndigu ndingenezoat neka matev
soqøsoqa ndizø-matanam, ndigu ndɔ̀khandí꞉z.
19 No ndigu āv qazømbé-akhá nqǽgo, ‘Khøuwa mɔ̀ndøndáp. Evezøza tegi ezoqam-te,
matev mbomambaqape ndǿmatanám.’ ”
20 Yesu nqanek manqat gumu-geveam, mbuk sasa ndøtok, mbuk keoge ezoqam
nqawa vømbō-etoam, vōqom, yaq ezoqa ewaqape, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-
te gu꞉qonavam, bøi te-te mbá. 21 Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein,

4:4 4:4 Deut 8:3 **4:8** 4:8 Deut 6:13-14 **4:10** 4:10-11 Psa 91:11-12 **4:12** 4:12 Deut 6:16; 1 Ko 10:9 **4:13** 4:13 Iblu 2:18; 4:15 **4:18** 4:18-19 Isa 61:1-2; 58:6

“Mbumbukiam-qa Manqat nqanek, zo qazoyogem, qægeveam, gè-unimanqatín, nqægo khaiya.”
22 Yaq ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, sègembøe-gøomém neka nqova zøndáf, teqa manqat mbomambaqape-qa yaq-te. Yaq ndigu gò꞉bevøpém, teqa yaq-te, gi-einim, “Gê, ngenek Zosef-gê yò?”
23 Yaq Yesu gezø-ein, “No mɔ̀tenøtén. Manqat ndøgo, ezoqa ndimanqate, no zonǿ-einím. Av qazonømbé-einím nqægo, ‘Mulømula etoam ezoqam, qakeza kha vɔ̀khæ-khakheinám. Matev kandakanda ndøgo, ni qeiyogem, Kapenaum taon-te qoqomatønumam, até nqanék-a, qakeza vemiav-te, vɔ̀matanám.’ ”
24 Yaq Yesu nøme gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ekeza vemiav-te, ezoqa teqa manqat géyogemák.
25 No nqazǿ-manqate: Ilaiza geyagam, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, yaq viav misika neka løvøyak siks vikia seke qamat, ta khøuwa-te ndøgo, ngængæm kopoáv gigoam, Izlael manqei-te. 26 Geté Mbumbukiam Ilaiza ambá av nqægo, Izlael ngængæm-tē genø-khofotāv, vømøzǿ-tøkē. Geté ngæmam kopo-te mbá genø-khofotáv, Zalefat taon-te guyagam, Saedon manqei-te, vømømbō-tøke.
27 Neka ta khøuwa-te ndøgo, Ilaiza Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam gegoam, kha sisi-us ezoqa kopoáv giyagam, Izlael manqei-te. Geté ezoqa kopo khakhævateáv. Sa ndégo tekhakhǽv, Naeman, ndego Silia manqei-ak.”
28 Ezoqa ndigu, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te giqonavam, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, ndigu mbøni zønqosøgím. 29 Yaq até gindigonem, vemiav bavokhó ginø-ngeatømém. Yaq manqei khavoe-té ginø-ituím. Tiqa vemiav, manqei poyat-té qagoám. Yaq ndigu ambá timø-oginamɨ́n ndógo. 30 Geté Yesu ezoqa ewaqape, sège-keqazotát. Livin-mbá sugumát, vømɔ̄fakhan.

Yesu ezoqa nqova soqa gembo-ngeatam (Mak 1:21-28)

31 Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøwáv, Gelili plovins ndøgo, neka Sabat khøuwa-te, ezoqa vømē-zømesim. 32 Yaq ezoqam ndigu, teqa manqat giyogem, mbøni zølév. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesimát.
33 Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo mɔ̀ndu꞉goám. Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá, 34 “A? Yésu, Názalet-ak! Gê, qo ni gekha qonígū? Ni ngiænoat-qā qotøndóqav? No mɔ̀tenøtén, qo gekha ezoqām. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé.”
35 Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbøe-khafén, gembo-ein, “Qo manqat tía! Mòqotøndo-fakháq, qo nanda ezoqam-qa mokho-te ndoqotu꞉gu.” Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam, manqei-té genø-ogiú, sasa ndøfakhan. Yaq ge꞉fakhan, ndego teqa kha ngi꞉wateáv.
36 Yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Av gini-einím nqǽgo, “Ngenek ezoqam. Teqa manqat viní. Andé iz akhae ezoqam-qá manqa manqaté. Taqa bazaføgakh kandambá. Ndego nqova soqøsoqa, manqat mba zømanqaté. Yaq ndigu sègendo-fakhazɨ́n.”
37 Yesu nqanek matev gego, yaq teqa emanqat sùgumu-panqavøemát, vemivemiav ate qægoam, ta manqei-te ndøgo.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz (Met 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon-qá khoev-té genøwáv. Khoev-te ndøgo, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbogoám. Tatas kandambá.

4:22 4:22 Luk 3:23; Zion 6:42 **4:24** 4:24 Zion 4:44 **4:25** 4:25 1 King 17:1, 7 **4:26** 4:26 1 King 17:8-16 **4:27** 4:27 2 King 5:1-14 **4:32** 4:32 Met 7:28-29

Yaq Yesu tøke-qa mboviømém, tuqa yaq-te. 39 Yaq ndego tuqá avønin-té genø-itán, sasa mo꞉foe, enqoni ndøgo, ivøve manqat vømbō-ein. Yaq enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, ndigu lou vøzøta.

40 Yaq khøuwa gesinanat, ezoqa ewaqape, ekeza ezoqam, ndigu enqoni vinivinimba qazøgoam, Yesu-té gindu-itúb. Yaq zenda zømbø-awám, vøkhakheinøvem. 41 Ezoqa nøme kopoáv, nqova soqøsoqa zøfakhatát. Akhayam-ús. Av gini-akhaemám nqægo, "Qo Mbumbukiam-gé Yó!" Geté Yesu gèzømbe-khafén neka takeáv, manqat nøme ti-einim. Zapa ndøgo, ndigu nqova soqøsoqa mòndæzøtéz, Yesu, ndego Mesayā.

Yesu vemivemiav nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømesimat (Mak 1:35-39)

42 Khøuwa nøme, qænqøovat, Yesu taon tène-iváv. Yaq ezoqam-av manqei-té genøwáv, vømø-yakhapus-mokho-mba-ev. Geté ezoqa gèmbovawát. Yaq gi-ometam ndøgo, ndigu keseiwat-qa mbogoám. Manqei nøme-te, ambá géwavák. 43 Geté Yesu gezø-ein, "No Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, até vemivemiav nøme-té-a, bàme-zømesím. Mbumbukiam ta zapaya nqánek gende-khofotán."

44 Yaq Yesu até Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-té-a, vemiav vinivinimba-te qapu-atat, Zudia plovins-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat vømē-zømesim.

5

Yesu tegi paev ezoqam, ande gezømbe-akha (Met 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Khøuwa nøme, Yesu Genesalet kewan* ndøgeg-té geyám. Ezoqa me꞉zømesimát. Ezoqa kopoáv gindupindam. Mbumbukiam-qá Manqat ndø-ewagát. 2 Yaq pu-te ndøgo, Yesu khagua menas ndøqeív. Voe nqagim ezoqam ndø-asæmém. Ndigu voe ndøsunguzát. 3 Yaq khagua nøme qa-asæam, Yesu tunuketáo ndógo. Ndøgo Saemon-qá khaguá. Yaq gembo-ein, "Elavøqase vòndosøkúz." Yaq Yesu khagua-té gunu꞉qóm, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa Manqat sasa me꞉zømesim.

4 Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq ndego Saemon āv gembøe-eín nqægo, "Ananá qazonó-tiním, voe vømø-nqagem."

5 Yaq Saemon gembo-qavøiu, "Kándambaqape. Lova seke qapøistat, ni sasae kandá qeigoat. Voe amba niti-nqagimát. Zongøyam kopo ndafeáv. Geté ság, av qo qoqote-ein ndægo, voe ndænqág." 6 Yaq av gi꞉gonem ndægo, zonga kopoav-qapé gizømbe-ndap. Voe ambá vøkeqavøemɨn. 7 Khagua nøme-te, voe nqagim ezoqa nøme mòndøbøetám. Yaq ndigu tøke-qa zø-akhá. Yaq gindutinim, zonga khagua menas-té ginø-geabám, até vømøzø-tøtøvøbam. Khagua ambá vøzø-geovøemɨn.

8 Yaq Saemon Pita, nqanek matev geqeiv, ndego katuk ndømøkuí, Yesu-qa megemege-te, vømbō-ein, "Evézøza. Noqa avønin-te ndòyā. Zapa ndógo, no manqa-zapa-us ezoqám."

9 Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Ndego neka ezoqa nøme, te namba gi꞉goam, ndigu nqova ndafe kandambá, zonga kopoav-qape gizømbe-ndap. 10 Até Zems neka Zión-a, ndigu Zebedi-gi nakheis, Saemon namba gi꞉sasaetam, nqova vøzøndaf.

Yaq Yesu Saemon āv gembøe-eín nqægo, "Qo møe ndògō. Qo ndakin ambá av nqægo, zonga qótakhasāt, geté ezoqa qótakhasát." 11 Yaq ndigu até gindigonem, khagua neka gigiap ate qægoam, sège-iváv, Yesu sasa mbopaevem.

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem (Met 8:1-4; Mak 1:40-45)

4:41 4:41 Met 8:29; Mak 3:11-12 **4:44** 4:44 Met 4:23 **5:1** 5:1 Met 13:1-2; Mak 3:9-10 * **5:1** 5:1 Nginik kewan-qa iz nøme: Gelili kewán **5:5** 5:5 Zion 21:3-8 **5:11** 5:11 Met 19:27

12 Yesu vemiav nøme-te gegoam, yaq ezoqa mòndøgoám. Teqa kha ate qægoam, kha
sisi-ús. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, bugug
até manqei-té, vømbōviam, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo
kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”
13 Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbō-ein, “Nqanôpoév. Qo vò-eqeieqei-éq.” Yaq nqova
mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.
14 Yaq Yesu manqa āv gembøe-løvuá nqægo, “Ezoqa nøme zò-eĭn. Geté Mbumbukiam-
gé iziz ezoqam-té qonóqáv, bemōqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vømōgo,
av Mozes gezømbe-ein ndægo. Yaq ezoqa tĭabiti-zøtéz, av nqægo, qo mòqo-eqeieqei-éq.”
15 Yesu ndego ezoqam mòndøgugú, geté teqa emanqat sège-panqavøemát. Yaq ezoqa
kopoáv gindu-okhoam te-te. Ndigu teqa manqat yoge-qa ndøgoám, neka khakhæzat-qa
vōgoam, ndigu enqoni qazøgoam. 16 Geté Yesu ezoqam-av manqei-té genøwavín, vømō-
guligulimin.

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbō-evøzam (Met 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Felisi ezoqam
neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, mòndø-qonavám. Nøme Gelili
plovins-té ginduzáv, vemivemiav ate qægoam, neka nøme até Zudia plovins-té-a neka
Zelusalem taon-te vøndō-okhoam. Yaq Evezøza Mbumbukiam-qa bazaføgakh, enqoni-us
ezoqam khakheinøvem nonqo, mòndøgoám, Yesu-te.
18 Yesu ezoqa ge:zømesimat, yaq ezoqa nøme tinduzáv ndógo. Kagi ezoqam ndø-
eqeitavún. Ambá khoev mokho-té ginø-ndafemín, Yesu-qa megemege-te vō:veemin.
19 Geté ndigu nakhoa qeiviáv, vóe-ōz. Zapa ndógo, ezoqa khàpumu-khouwéz. Yaq
até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømō-
løozem. Yaq ndego ezoqam sège-føløtøvém, kita-ús, ezoqa ewaqape-qa livin-te, Yesu-
qa megemege-te. 20 Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ndego ezoqam āv gembøe-eín
nqægo, “Nófu! Qoqa manqa-zapazapa, mòndøqa-navøém.”
21 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, nqanek
manqat giyogem, ndigu āv ginibónd nqægo, “Gekha ezoqâm ngenek, Mbumbukiam-qa
iz ngengenøitit? Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”
22 Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapâ, zoqa
mbøni-te av ndøzøte-matavupit? 23 Gê, gekha manqât ndøgo, føgakh mbain? Ndógò, no
ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa mòndøqa-navøēm,’ o ndógò, tæmbo-
ein, ‘Mòqo-itán, neka okho vōngaz’? 24 Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo,
bazaføgakh nqambôgó, ezoqa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”
Yaq Yesu ngenek kagi ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “No nqataqá-manqate. Mòqo-
itán, kita vōkhazo, khoev-te sasa ndøqav.” 25 Yaq nqova mbaín. Ndego ezoqa ewaqape-
qa bøi-te, sège-itán, kita vōkhazo, khoev-te sasa ndøwav. Mbumbukiam-qa iz até go:-
eqatát, gemat. 26 Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. Mbumbukiam-qá iz ndø-
eqaném. Yaq āv gini-manqatát nqægo, “Ni nqægo khaiya, matev viní qaziqeivim.”

Yesu Livai gembo-akha, tembopavat (Met 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Taqa zita-te, Yesu vemiav ge:-ivavtat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndø-omét.
Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Teqa iz Livái.† Yaq Yesu āv gembøe-eín
nqægo, “No qonøndó-páev.” 28 Yaq Livai até gendego, vømbōpaev. Gigiap ate qægoam,
sège-iváv.
29 Yaq Livai lou kandambaqape ndølóg, ekeza khoev-te. Yesu mbokhanakhanákh.
Teks moni upøgim ezoqam neka ezoqa nøme kopoáv, teqa lou loge-te gindupindam.

5:14 5:14 Lev 14:1-32 **5:20** 5:20 Luk 7:48; Isa 43:25 **5:24** 5:24 Zion 5:8 † **5:27** 5:27 Livai, iz nøme Metiú.

30 Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi
ezoqam-te ginøzaz, qaqa ndøgoném, Yesu-gi paev ezoqam-te, gizø-ein, “Gekha zapâ, zo
teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, ibøkha nqazøte-izit
neka lou namba nqazøte-loget?”
31 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu muløмula etoam
ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, muløмula etoam
ezoqam. 32 No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavūn, tiqambuz. Geté
no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavún, vøndó-qambūz.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Ezoqa nøme, Yesu āv gimbøe-einím nqægo, “Zion-gi paev ezoqam, lou logemav
matev ndøgoatún, vøguligulimatun. Até Felisi ezoqam-gi paev ezoqám-a, vøgoatun.
Geté qogi paev ezoqam, matev av nqægo gonemáv. Ndigu lou sège-logatún, neka ibøkha
vø-izumatun.”
34 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zô ndozo-matavap, ezoqa sæva te-okɨ,
yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbâ, lou logemav matev ndøgonem,
ndego ti namba tiːgoat? Av taoká. Ndigu lou logemav matev gégonemák. 35 Geté khøuwa
ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-okɨ, ndøndafém, ti namba ndeːgo. Yaq tegi
zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndógo tinígoát.”
36 Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbaín, ndabua ndakinak
tekeqa, yaq ta mbewat ndøgo, nqawønege ndabua-tē gemøtøkē. Zapa ndógo, av toqotego
nqægo, yaq ndabua ndakinak segemó-soqá, neka ndabua mbewat ndakinak gemó-
kopømbayák, nqawønege ndabua namba.
37 Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa.
Zapa ndógo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz.
Yaq waen vóqouvøēm, neka søvakha ngusum vósoqoēz. 38 Geté waen ndakinak, søvakha
ngusum ndakinak-té qotúqóuz.
39 Geté unimanqatín, gekha ezoqām ndigu, waen awenege gi-izumatun, ndigu waen
ndakinak gèzømbo-qasiín. Ndigu āv gini-einimín nqægo, ‘Qanimav ndógo, awenege.’ ”

6

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Sabat khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqa namba, khae mokho-té gunuː-apát. Yaq
tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvingisømém, sasa ndøtitisam, tag vøkhofovøem, mokho
sasa ndølouz. 2 Yaq Felisi ezoqa nøme, tiqa matev giqeivim, ndigu āv gizømbe-eín nqægo,
“Gekha zapâ, zo wit nanga ndozo-vingisumit? Khafeáp nanda, Sabat khøuwa-te sasae av
nqægo toqogot.”
3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zô, emanqat mozó-geveømem, av Deivid geːmatanam, tegi
ezoqam namba, ifi qazøvin? 4 Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndō-upøzo,
ndigu lou-qase-te goː-abam, Mbumbukiam-gi, yaq sasa ndølouz, neka ndigu ezoqam, te
namba giːgoam, vøzø-etoam. Matev av nqægo khafeáp. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam
mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat.” *

5 Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-
kawaevát.”

5:30 5:30 Luk 15:1-2 **5:34** 5:34 Zion 3:29 **6:1** 6:1 Deut 23:25 **6:2** 6:2 Zion 5:10 **6:3** 6:3 1 Sam 21:1-6
6:4 6:4 Lev 24:5-9 * **6:4** 6:4 Deivid av geːmatanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá,
Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein.

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem (Met 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa ge:zømesimat,
ezoqam mòndøgoám. Teqa nakeamo pingim, gèmbowaú. 7 Yaq Felisi ezoqam
neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu bøi mba mbøeveém, ndego
ezoqa peté-khakheinøvēm penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndógo, ndigu Yesu
manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám. 8 Yesu é-møndæ-otév, ndigu ande gekha me
mbómatavupam. Yaq ndego ezoqam, pingim qambowau, āv gembøe-eín nqégo, "Qoté-
itān. Yaq ezoqa ewaqape-qá megemege-té qoqonó-itán." Yaq ndego ge-ɨtān, sasa
ndøwav, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vømø-itan.
9 Yaq Yesu ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
gezøbevap, "Ge zô, ndozo-matavap. Gekha matêv ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo,
kopømba? Ndógò, matev eqeieqei toqogo, o ndógò, manqa-zapa toqogo? Ndógò, ezoqa
toqo-khandi:v, o ndógò, teqa yage toqongiu?"
10 Yaq Yesu sège-qambuním, ezoqa ewaqape vøzømet, yaq pingim wau ezoqam
gembo-ein, "Pingim qoté-ovøyām." Yaq ndego ezoqam, pingim gè-ovøyám. Sègembo-
eqeieqeí.
11 Yesu matev av ge:matanam, yaq Zu megetapak, qaqa kandambá gigonem, neka
yakhapus mokho-mba gibond, "Ni ngenek gekhā zimbógonēm?"

Yesu tegi u-anim tuelv gevevesam (Met 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Ta khøuwa-te ndøgo, khøuwa nøme, Yesu manqei poyat-té genøqavíg, vømø-guligulim.
Yaq lova seke qamat, Mbumbukiam-té genø-akhaemát. 13 Yaq qanaqanus qandopave,
ndego ekeza paev ezoqam ndømøváb, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-
anim zø-akhá.
14 Ezoqam gevevesam ngínik: Saemón. Iz nøme gembo-akha, Pitá. Neka tege eveqase
Endlú. Neka nøme Zéms, neka Zión, neka Filíp, neka Batolomeú, 15 neka Metiú, neka
Tomás, neka Zems nømē. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka Saemōn nømē. Ngenek
Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. 16 Nøme Zudás. Ngenek Zems-gé yó. Neka nøme Zudas
Iskaliót. Ezoqam ndégo, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat (Met 4:23-25)

17 Yesu tegi u-anim namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq manqei gev-te gimøwan, tegi
paev ezoqa nøme kandambá gindupindam. Neka ezoqa nøme kopoáv, Zudia plovins-té
ginduzáv, vemivemiav ate qægoam, neka Zelusalem taon-te vøndōzav. Até ndøgó-a, Taya
neka Saedon taon avønin, ndaola-te ndøgo, vøndōzav. 18 Ndigu tindi-okhoám ndógo,
Yesu-qa manqat ndóyogém neka vókhakhæz, ndigu enqoni qazøgoam. Yaq ezoqam
ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu vøkhakheinøvem. 19 Ezoqa ewaqape, Yesu kha
khanøzam-qa mbogoám. Zapa ndógo, bazaføgakh ndofakhatám te-te, ezoqa ewaqape
vøkhakhæz.

Gekha ezoqâm ndigu, khanakhanakh tøzøgoat, neka gekha ezoqâm ndigu, tisoqoez (Met 5:1-12)

20 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndøwabám, gezø-ein,
"Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo gigiap-av ezoqam.
Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zoqá.
21 Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ifi ndøzøvinam.
Zapa ndógo, zo ndòzø-ewéz.
Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ndozo-eivam.

6:21 6:21 Veve 7:16-17; Psa 126:5-6; Isa 61:3

Zapa ndógo, zo khanakhanakh møzǿ-asøtáv.
22 Unimanqatín, zo khanakhanakh mbá qanegó, zo Ezoqam-ge Yo zapaya ndisanqaza neka ndøzømbo-qasi꞉v neka zoqa manqat ndiponqom neka zoqa iz ndingenøiwat.
23 Matev av nqægo tøfakhan, yaq sègekhóum, neka gè-ogiám. Zapa ndógo, Mbumbukiam yaq-fia møndøzømbø-nøzá, yan-te nqo꞉go. Matev ndøgo, zo-te ndimatanam, até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi꞉matønumam.
24 Geté zo, mòzo-soqoéz, gigiap kopoav ezoqam.
Zapa ndógo, zo yage eqeieqei mòzotumu-ndapém. Nøme mbaín.
25 Neka zo, mòzo-soqoéz, zo ndakin lou ndøzø-ewezat.
Zapa ndógo, zo ifi møzǿvinám.
Neka zo, mòzo-soqoéz, zo ndakin khanakhanakh mba ndøzø-asøtøve.
Zapa ndógo, zo mbøni vaev-té qazó-waniapát neka zó-eivumát.
26 Neka zo, mòzo-soqoéz, ezoqa ewaqape zoqa iz ndi-eqawat. Matev ndøgo, zo-te ndimatanam, ndøgo até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi꞉matønumam."

Zogi qaqa ezoqam-te, kuku bezøgó (Met 5:38-48; 7:12a)

27 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Geté zo ezoqam, zo noqa manqat nqazoyoge, no nqazǿ-manqate: Zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatanám, ti-te ndigu, zo ndisanqaza. 28 Ezoqa tiqa manqa manqat-te, zo soqain-te tiabumat, yaq zo āv qane-guligulím: Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám. Neka gèzø-guligulím, ndigu zo yage føgøføgakh ndizø-etoam.
29 Ezoqa tømøi teqatøkub, yaq sège-qambúq, yaq betaqā-tøkub. Neka ezoqa qoqa ndabua tendap. Ság! Até ndabua nømé-a, bèndáp.
30 Gekha ezoqām ndego, gigiap-qa teqaviam, sègembo-etoám. Neka gekha ezoqām ndego, qoqa gigiap sa tendap, nqawa ndape-qa ndògǒ. 31 Gekha matēv ndøgo, zo ndøzøpoev, ezoqa zo-te timatønumat, zo matev āv tozozømbé-matønumát.
32 Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo, yaq ge zô ndozo-matavap, zoqa matev vinî? Eqeieqei-qapê? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, kuku ndøzôgó, ti-te ndigu, kuku ndøzøgo.
33 Neka ge zô ndozo-matavap, zo matev eqeieqei ti-mba ndigu tozozø-goat, ndigu matev eqeieqei ndimatanam zo-te, yaq zoqa matev vinî? Eqeieqei-qapê? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, matev āv tinigoatún.
34 Neka ge zô ndozo-matavap, zo gigiap ti-mba ndigu tozozø-etoumat, zo ndøzøtezøtezat, ndigu nqawa ndòzø-qavøiū, yaq zoqa matev vinî? Eqeieqei-qapê? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, gigiap møndø-etoumatún, yaqyaq-a. Yaq ndigu gigiap ate ndægo, nqawa tonqogim-qa ndøgonemín.
35 Geté, zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatanám. Gigiap yaq-mbá segezø-etoám. Neka nqawa qavøiwat-qa ndògǒ. Zo av tøzøte-matønumat ndægo, zo yaq-fia kandambaqape ndòzomø-ndapém. Yaq Mbumbukiam, ndego Eqeiwat-Qape, zo ekeza nakheis mé꞉zæb. Zapa ndógo, até ndegó-a, matev eqeieqei zømatønumatún, ndigu ike manqat manqatemav ndigu neka ndigu ezoqa soqøsoqa. 36 Ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó, av zoge Zøve yan-te ngo꞉go, tanakh ndømbøego."

Ezoqa nøme ndøvøozòǎt (Met 7:1-5)

37 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo ezoqa nøme ndøvøozòǎt. Yaq Mbumbukiam até zó-a gévøozoák. Neka ndømanqàtē, av nqægo, ezoqa nøme ndigu ùnime꞉-soqøsoqoezām.

6:22 6:22 Zion 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14 **6:31** 6:31 Met 7:12 **6:37** 6:37 Met 6:14

Yaq Mbumbukiam até zoqá yaq-té-a, av nqægo gé-einák. Ezoqam-qa manqa-zapazapa,
sà bezømbo-naváp. Yaq Mbumbukiam até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-navøém.
38 Gè-etoám, ezoqa nøme-te. Yaq Mbumbukiam zo ndòzø-etoám. Kandambá gezømbé-
etoám. Kopømba ande av lou ndægo, ezoqa ava-te tenqeitavet, gétøvøgimít, vømøtøvā,
neka vømǿ-qoqovøēm. Av ezoqa tozozømbe-etoumat, zo Mbumbukiam āv tezømbé-
etoám."
39 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Bøi waev mbain ezoqam, kopømba mbaín, bøi waev
mbain ezoqa nøme te-itu. Av tægoat ndægo, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te até
sugumú-o:áz. 40 Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezoqam teløvuam. Geté
gekha ezoqām ndego, nømendim matev ate ndægo tumundap, ndego āv tenégoát, av tege
nømendim ezoqam nde:go.
41 Gekha zapâ, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndoqoqeivi, getē tae-qape ndøgo, qakeza
bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupāv? 42 Gekha zapâ, qafu av ndoqombøe-manqate, 'Nøfu,
kupuk-qase bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqālĭv,' getē qakeza bøi-te nandav, qo tae-qape
qeiviâv, nandaqa-genøe? Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqólív, tae-
qape, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewāg. Yaq váev qafu-qa bøi-te,
kupuk-qase ndøugu, toqoliv."

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqeiv, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqeĭ o soqain
(Met 7:16-20; 12:33-35)

43 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Tae eqeieqei, nanga soqøsoqa géviamák.
Neka tae soqain, nanga eqeieqei géviamák. 44 Tae nanga toqoqeiv, yaq soqoté-
qatéq, tae ndøgo eqeieqeĭ o soqain. Bøning fakiafakia-us-te, kopømba mbaín, nanga
mbomømboma, kopømba ande av fig ndi:gu, toqo-vingisam. Neka khouwe-khouwe-te
ndøgo, kopømba mbaín, gleips toqo-løvus. 45 Yaq matev até kopó. Ezoqa eqeieqei, matev
eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndǿgo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa
soqaqape, matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndǿgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa
mbøigú. Unimanqatín. Gekha matavāp ndøgo, ezoqam-qa mokho-te qamømbo-tøva,
ndego ndǿgo témanqatát."

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat
(Met 7:24-27)

46 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha zapâ, no Evezøza ndozonø-
akhayam, getē matev gonemāv, av no nqazømbe-manqate? 47 Gekha ezoqām ndego, no-
te tendowav, noqa manqat vǿ-ewāg, neka o-mba vó:ndāp, no nøtézømás, ndego andē
gekha ezoqām. 48 Ndego ezoqam, kopømba ande av ndé:go, khoev manqei føgakh-te
gewev. Uk ge-asøzam, até pakoa-té. Yaq khouwat qandowav, khamøe qando-okhoam,
ndøgo kopømba mbaín, tønqonaz. Zapa ndǿgo, khoev føgakh-qapé qawevam. 49 Geté
gekha ezoqām ndego, noqa manqat sa te-ewagat, gete o-mba ndapeav vǿgoāt, ndego
kopømba ande av ndé:go, khoev qoq-te gewev, uk sa go:føløzam. Yaq khouwat qandowav
neka khamøe qando-okhoam, sègemø-khawá. Khoev ùnime:-ngiú."

7

Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæv
(Met 8:5-13)

1 Yesu teqa nømendim manqat qamømbøe-navøem, ezoqam-te, yaq Kapenaum taon-té
genøwáv. 2 Ta vemiav-te ndøgo, Lom nakhag kawa ezoqam mǿndøgoám, neka ndego
sasae ezoqam vømbōgoam. Te-te ndego khafuat kandambá. Ndego sasae ezoqam,

6:38 6:38 Mak 4:24 **6:39** 6:39 Met 15:14 **6:40** 6:40 Met 10:24-25 **6:46** 6:46 Met 7:21

enqoni mbogoám, ambá vønanimin. 3 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, Yesu-qa yaq-
te manqat ge-ewag, ndego Zu megetapak ndøkhofotáz, te-te. Yesu āv gimbøé-einím
nqægo: Bètøndowáv, tege sasae ezoqam vøkhakheinøvēm. 4 Yaq ndigu Yesu-te gi-apat,
gimøfakhaz, gèmømbo-viømém. Viam kandambá gigonem, vømbō-einim, “Qombótøké,
ngenek nakhag kawa. Ndego ezoqa mbomambaqapé, 5 neka ndego poev kandambá,
ni Zu ezoqam-te. Niqa guliguli khoev giwevem, moni ndégo te-áb.”
6 Yaq Yesu namba me:záv. Khoev gi:khatoat, ndego nakhag kawa ezoqam, zifuap
ndokhofotáz, teqa manqat vømømbō-einim, av nqægo, “Khanánqa. Ság. Noqa khoev-
te ndòqāv. No ezoqa eqeieqeí mbá, noqa khoev-te toqotøndo-oq. 7 Yaq nakémbá, no
nøkezan okhoeáv qo-te. Geté manqat mba qó-ein. Yaq noge sasae ezoqam segé-khakhæv.
8 Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gú. Neka no mokho-te, nakhag ezoqam mu:gú.
Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vòqāv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme tæmbo-ein,
‘Mòqotøndoqāv’, yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, ‘Mòqo-
matanām, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*
9 Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq nqova mbondáf. Yaq gèndoqambún, ndigu ezoqa
bawan-qape gimbopavam, vøzō-ein, “No nqazó-manqate. No nqanek Izlael bawan
mokho-te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge:-unimanqatinat.”
10 Yaq ndigu u-anim, nakhag kawa-qa khoev-te giqavaz, ti-ometám ndógo, ndego
sasae ezoqam, møndø-khakhæv.

Yesu ngœmam-ge yo gekhandi:v

11 Khøuwa nøme, Yesu taon nøme-té genømát. Ta taon-qa iz, Naín. Ekeza paev
ezoqam neka ezoqa nøme bawan-qapé namba me:-apát. 12 Yaq nqáe! Taon uta mboqog
ge:khatobat, ezoqa løvøte ezoqam ndø-eqeitavún. Taon-té gindu-fakház. Ndego ezoqa
ndakinák. Tegu evo ngæmám. Zivis gèmbonaním, neka ndugu nakheis nøme mbaín.
Taon-ak kopoáv, ngæmam namba gi:geavun. 13 Yaq Evezøza ngunuk sævam gu-omet,
ndego tanakh mbogó, gumbo-ein, “Qo ndò-eĭv.” 14 Yaq Yesu tenøwáv ndógo, løvøte
ezoqam-qa kumøkuma vømōkhanaz. Yaq ezoqam ndigu, gi-eqeitam, sègewán. Yaq
Yesu até gendego, ndego løvøte ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Ndáe! No nqataqá-
manqate. Mòqo-khandí:q.” 15 Yaq ndego sègeqóm, manqa manqate vōngaz, yaq Yesu
ndego ezoqam, evo nqawa sasa mbo-etoam.
16 Yaq ezoqa ewaqape, nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøgoném, neka
Mbumbukiam-qa iz vō-eqanem. Av gini-einím nqægo, “Mbumbukiam-gé manqa
vevezam ezoqam kandambaqape ndøfakhán, ni mokho-te. Mbumbukiam ni-te tøke-qa
ndowáv, ni tegi ezoqam.” 17 Yaq nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zudia plovins-te ndøgo
neka manqei-manqei ate qægoam, avøavun qagoat, sùgumu-panqavøemát.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz (Met 11:2-19)

18 Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, matev ate ndægo gi:-
ometem ndøgo, Yesu gematønumat, yaq ndego ekeza paev ezoqa menas zø-akhá. 19 Yaq
Yesu-té genø-khofotáz. Av gimømbøé-bevøpém nqægo, “Gê, ezoqam qô, Mbumbukiam
ge:manqatam, tendo-khofotav? Ø, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?”
20 Yaq Yesu-te gimøfakhaz, gimbo-einim, “Ni Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam,
ndokhofotán. Qo nitaqá-bevøpém: Gê, ezoqam qô, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-
khofotav? Ø, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?”
21 Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gigeavun, Yesu ezoqa kopoáv
gekhakheinøvem. Ndigu enqoni bugug vinivinimba zøgoám neka nøme ndigu, nqova

* **7:8** 7:8 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Yesu ta enqoni ndøgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndøgo segé-iváv. **7:15** 7:15 1 King 17:23; 2 King 4:36 **7:16** 7:16 Luk 1:68 **7:19** 7:19-20 Psa 40:7; Mal 3:1; Veve 1:8

soqøsoqa vøzømbū-goam. Neka bøi waev mbain ezoqa kopoáv, bøi waev vøzɵ̄-etoam.
22 Yaq Yesu ndigu Zion-gi paev ezoqam gezø-qavøiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq
āv qazømømbøé-einím, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi. Ezoqam
ndigu, bøi waev mbain qagoam, ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu, kagi gigoam,
ndakin gè-okhó. Neka ezoqa ndigu, kha sisi-us gigoam, kha sisi møndøzø-navøém.
Neka ezoqa ndigu, gea kandøgeap gigoam, ndakin gèyogé. Neka ezoqa ndigu,
gipakhaetat, nango møndø-khandí:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat
Mbomambaqape ndøyogé. 23 Neka gekha ezoqām ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu
khanakhanakh mbá giabitigú.”

24 Zion-gi manqa upøgim ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate
ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gê, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo,
zo gekha qeivi-qa zó-apat? Gê, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba ande av
gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vóepovēt, yaq vóepovēt, khamøe sa tøqambuvøemet?
25 O gê, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa
ndabua eqeieqei ndi-uzap neka gigiap kopoav si ndøzøwag, ndigu kawa ezoqam-qá
khoev-té giyageáp. 26 Geté zonømbé-einɪ̄m. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-
gê manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-
gé manqa vevezam ezoqám. Geté no nqazǿ-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam ate ndi:gu, møndø-løvubám. 27 Zapa ndógo, ezoqam ngének, teqa yaq-
te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo,
‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.
Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’

28 No nqazǿ-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé.
Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndø-løvubám. Geté até
ezoqa khasøkhasís-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndø-
løvu:mém.”

29 Ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, møndø-unimanqatiním, av nqægo,
Mbumbukiam-qa matev eqeieqeí. Até ndigú-a, teks moni upøgim ezoqam. Ibøkha
iz sùgumu-upøgimát, Zion gezø-etoam. 30 Geté Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna
manqat zøtezat ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa matavap gè-ogiím, tiqa yaq-te ge:pøoa,
te-te tiqambuz. Neka ndigu gèzømbo-qasí, Zion ibøkha iz tezø-etoam.

31 Yaq Yesu gezøbevap, “Gê, nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me
nøtékhamās? Nginik ande gekhâm? 32 No nakheis nøtékhamás, maket manqei-te
ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, āv gini-akhayám nqægo, ‘Ni zo pøinda nizø-khambøemám.
Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo
eivøpøteáv.’

33 Zó-a, até kopó. Gekha matēv ndøgo, zo ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbaín.
Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen
izumav vōgoam, yaq zo āv qazøte-manqatám nqægo, ‘Ngenek nqova soqa mbøigú.’
34 Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou møndø-logatún, neka waen vō-
izumatun. Yaq zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ngenek ezoqam zøté-ometām! Lou loge
møqæ, neka waen izam møqæ. Neka ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-
zapazapa-us ezoqam-gí zifú.’

35 Zo av nqægo ambá qazøte-manqaté. Geté ezoqam-qa matev toqoqeiv, ndøgo
Mbumbukiam-qa matavap loloakh-te ndøndo-fakhate, yaq soqoté-qatéq, av nqægo,
Mbumbukiam-qa matavap loloakh, unimanqatín.”

Manqa-zapa-us sœvam, Yesu-qa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape guoqouz

---

7:22 7:22 Isa 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 **7:26** 7:26 Luk 1:76 **7:27** 7:27 Mal 3:1 **7:29** 7:29 Luk 3:12 **7:30** 7:30 Met 21:32 **7:34** 7:34 Luk 15:2

36 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam, Yesu lou loge manqat mbo-eín, teqa khoev-te. Yaq
Yesu tenøwáv ndógo, lou vømōlog. 37 Ta vemiav-te ndøgo, sævam mòndøgoám. Ndugu
manqa-zapa-ús. Yaq manqat gu-ewag av nqægo, Yesu Felisi ezoqam-qa khoev-te
lou gelogat, ndugu tunduwáv ndógo, botol-qase vøndōndap. Tae et sisip qanimav-
qape mu꞉nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. 38 Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa
zenda tokhotapak avønin-te vō-itan. Ndugu gèvín. Yaq bøi einu ndigu, Yesu-qá
zenda tokhotapak-té ginø-lanqanimám.† Yaq ndugu até gundigu, susu ndøgo, Yesu-qa
zenda tokhotapak-te qagoam, ekeza izúm guni-vuogím, neka zenda tokhotapak vømbō-
ngenøtam, yaq tae et sisip mbomambaqape, teqa zenda tokhotapak-te sasa mbøeqouz.
39 Yaq ndego Felisi ezoqam, ma Yesu gendekhato, nqanek matev geqeiv, ndego ekeza
mokho-mba, āv gene-matavupát nqægo, “Ngenek amba unimanqatin manqa vevezam
ezoqam tegoni꞉n, yaq ndego bète-otevín, ngunuk sævam, kha ndumbo-khanøzam. Ndego
bète-otevín, av nqægo, ndugu manqa-zapa-ús.”
40 Yesu teqa matavap é-møndæ-otév, yaq gembo-ein, “Sáemon. No manqat nqanôgó,
qo-te.”
Yaq Saemon gembo-ein, “Nøméndim ezoqam, qonømbé-eïn.”
41 Yaq Yesu yaya mbo-etá, gembo-qavøiu, “Ezoqa menas mòndøgoám. Ndigu moni
etoam ezoqam-te, moni zømbo-løfokám. Moni kandambá. Nøme moni mokho 500
qambøe-løfokam, neka nøme moni mokho 50.‡ 42 Geté ndigu ezoqa menas, moni mbaín,
ndego nango vømbøé-qavøinām. Yaq ndego ezoqam, te-te moni qazømbo-løfokam, āv
gezømbe-eín nqægo, ‘Ság, moni nango nøqavòinām.’ ”
Yaq Yesu Saemon gembobevap, “Ge qô ndoqo-matavap? Nginik ezoqa menas, ndego
ezoqam-te moni qazømbo-løfokam, kuku kandambaqape gekha ezoqām mbógoāt, te-te?”
43 Yaq Saemon gendo-qavøiu, “No nqæmatavap: Ezoqam ndégo, ndego moni kan-
dambaqape qambøe-løfokam, sa gembotak.”
Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Qo unimanqatín ndoqo-manqate.”
44 Yaq Yesu sævam-té genøqambún, Saemon sasa mbo-ein, “Ngunuk sævam qoté-omēt.
No qoqa khoev-te qatøndo-on, qo no ibøkha etopøteáv, noqa zenda tokhotapak sunguzu
nonqo. Geté ngunuk noqa zenda tokhotapak, ekeza bøi einú gunisungúz. Yaq ekeza
izúm guni-vuogím. 45 Qo no ngenøndøpøteáv, no qatøndo-on, av niqa matev ndægo.
Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak, oskia ndøngenøtumít, ande qatønde-on,
atema ndakin. 46 Neka qo noqa kawa-te, oil qouziáv, qatøndo-on, av niqa matev ndægo.
Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape mo꞉qóuz.
47 No nøtaqá-eín, gekha zapā ngunuk kuku khape qambe-khouwev no-te. Ngunuk kuku
khape tømbøe-khouwév ndógo, tuqa manqa-zapazapa kopoav-qape, mòndømbo-navøém.
Geté gekha ezoqām ndego, manqa-zapazapa khapelavøqase mba sa qambøe-navøem,
teqa kuku khapémbá.”
48 Yaq Yesu ndugu sævam āv gumbøe-eín nqægo, “Qoqa manqa-zapazapa, mòndøqa-
navøém.”
49 Yaq ezoqa nøme, lou loge-te namba gi꞉qonavam, ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek
kenøgoam, ezoqa manqa-zapazapa ndezø-evøzam?”
50 Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Qoqa unimanqatin nandav, tòkhandí꞉q.
Mòqoqáv. Qo mbøni betaqàvāev.”

8

Sakheis ndigu, Yesu namba gi꞉-okhoam

7:37 7:37 Met 26:7; Mak 14:3; Zion 12:3 † **7:38** 7:38 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa lou loge-te giqonavam, andé gi꞉sømbiapám. Bov gèzø-zageapám. Yaq nakémbá, ngunuk sævam, Yesu-qa zita-te gunduwav, eiv-us, tugi bøi einu, Yesu-qa zenda tokhotap-te go꞉lanqanimam. ‡ **7:41** 7:41 Ndigu moni, fia kandambá. Moni mokho 500, ndigu viav menas-qá fiá. Neka moni mokho 50, ndigu løvøyak menas-qá fiá. **7:50** 7:50 Luk 8:48; 18:42

1 Taqa zita-te, yaq Yesu taon neka vemivemiav ate qægoam sège-okhoám. Ezoqa Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te me꞉zømesimám. Ekeza paev ezoqam tuelv namba me꞉-okhoám, 2 neka sakheis vøgoam. Nginik sakheis, Yesu gèkhakhǽz. Nøme ndigu, enqoni vøzøgoam-a, nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbūgoam. Sævam kopo nømu, Meli Magdala vemiav-ák. Yesu nqova soqøsoqa sevén, gumbongeasam. 3 Neka sævam nømu, iz Zoaná. Ndugu Kuza-gú zás. Ngenek ezoqam, ndigu Elod-qa khoev-te gisasaetam, kawa zømbogoám. Neka sævam nømu, ndugu iz Susaná. Neka sakheis nøme kopoáv gigoam. Ndigu sakheis, ekeza gigiáp gizømbe-tøkeám, ndigu gi-okhoam.

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat (Met 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Khøuwa nøme, ezoqa kopoáv gimøvab. Vemivemiav ate ndǽgo, Yesu-te ginduokhoam. Yaq ndego yaya zø-etá, gezø-ein,

5 “Ezoqa mǿndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø̄-zøgeakh. Yaq wit nanga ge꞉panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o꞉atát. Yaq ezoqa tetøkhonøvemém ndógo, pipisi vølouz. 6 Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o꞉atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá qatøke꞉pat. Yaq mbusa qafakhan, gèkusíz. Zapa ndógo, ibøkha mbaín. 7 Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o꞉atát. Yaq gapuk ndøgo, wit namba qæ-eqa, ndigu gèvøtøgeám. 8 Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-o꞉atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga kopokopo-te, louzi nonqo andled-andléd gitøkebupat.”

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv gene-akhá nqǽgo, “Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!”

Yesu gekha zapā, ezoqa yaya mba gezø-etæam (Met 13:10-17; Mak 4:10-12)

9 Yesu nqanek yaya ge-eta, yaq tegi paev ezoqam, manqa mokho-qa mbøebevøpém. 10 Yaq gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ndigu ezoqa nøme, no yaya mba nøzøetǽ. No yaya tæzømbe-etǽ ndógo: Ndigu ndǿqeivát. Geté mokho gembó-ndapemák. Neka ndigu ndǿ-ewagát. Geté manqa mokho gembó-ndapemák.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho (Met 13:18-23; Mak 4:13-20)

11 Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “Yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Wit nanga ndigu, Mbumbukiam-qá Manqát.

12 Nøme ndigu, nakhoa-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemɨn, yaq nqova soqaqape até gendewavɨn, Mbumbukiam-qa Manqat vøe-vibamɨn, tiqa mbøni mokho-te ndøugu. Ndego tenegoatún ndógo, soqaín ndógo, ndigu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam khandi vøzøetoām.

13 Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat khanakhanakh-us ndø-ndapemín. Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq tiqa unimanqatin matev Mbumbukiam-te, khapekhapé outupáv. Khamasim matev qazø-fakhanɨn, ndigu nakhamas-té ginø-o꞉azín.

14 Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o꞉atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté tiyagat, ndigu tiqa yage-qa yaq-te fofogeap khàpe zømbe-khouwevín, neka gigiap kopoav neka manqei-qape-qa khanakhanakh matev-qa yaq-te, poev khape vøzømbē-khouwevɨn. Yaq tiqa unimanqatin gèvøtagín. Kopømba mbaín, mokho tøfakhan.

8:2 8:2 Met 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 **8:10** 8:10 Isa 6:9-10

15 Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-oːatat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, tiqa mbøni eqeieqeí neka unimanqatín. Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ùnimeː-yogemɨ́n. Ndigu føgøføgakh até gembó-geageapát neka yovitáv. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, mokho ndøfakhanɨ́n."

Qoqa Klisten matev, ande waev me ndœgo, ndøkhònaơ (Mak 4:21-25)

16 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Lampa toqomag, yaq kopømba mbaín, baket mokho-te o lou-qase mokho-te toqo-khonao. Geté lampa asøzam nonqo-té qonøwuá. Yaq gekha ezoqām ndigu, khoev-te ti-ozat, waev géqeivát.

17 Gekha matēv ndøgo, ndøkhonøwe, bavokhó qandó-fakhán. Neka gekha mokho manqāt ndøgo, ndøkhonøwe, gendó-veveám. Yaq ezoqa ewaqape, géːzøtéz.

18 Yaq nakémbá, aiyá qagó. Noqa manqat ùnimeː-yogé, manqat nqæmanqate. Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq até otevat-qasé-a, ndego ezoqam ndematavap ndømbogo, Mbumbukiam segéviwám."

Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqâm? (Met 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Khøuwa nøme, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház. Geté ndigu kopømba mbaín, Yesu-te vøe-ōz. Zapa ndógo, ezoqa khàpumu-khouwéz. 20 Yaq ezoqa nøme, āv gimbøe-einím nqægo, "Qogu qavo neka qamekheis ngóːwani, bavokho. Qo ndóqamekhám."

21 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Nogu evo neka nqamekheis ndígu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyoge neka ndimbopaev."

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav (Met 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, gezø-ein, "Yaq-keoqá qazinó-qantáv." Yaq sasa ndøsøkuzim. 23 Giqantavat, Yesu venanqei mbovín. Yaq gèbúv. Yaq anana-mba mòndu:bøen, mbe-qape tāndōfeā. Khamøe qando-okhoam, lokh bøi-té qanø-tøvøyát, ambá vø̄-qambuanemɨ́n. 24 Yaq até gindigonem, Yesu gèti:nám, gimbo-einim, "Evézøza, Evézøza. Ni avønín zígeón."

Yaq Yesu gendosuzam, vø̄-itan. Yaq khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-eín. Yaq ndøgo sègevøitáv. Qavøitav mbómā. 25 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Zo unimanqatin mbaîn, Mbumbukiam-te?"

Yesu matev av geːmatanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam, nqova ndafe kandambá neka møe vøgonem. Yaq, yaqyaq-a gibond, "Ngenek gekha ezoqâm? E̋, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat mba mbomanqaté. Yaq ndøgo manqa o-mba mbøendapé."

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam (Met 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelasa ezoqam-qá manqei-té ginøqantáv. Ta manqei ndøgo, Gelili manqei yaq-keoqá qagó. 27 Yesu khagua-te gendovuao, yaq vemiav-ak kopo ndováv. Ndego nqova soqøsoqa mbøigoám. Viav kopoáv, ndego ndabua uzumáv neka ve-te sømbimáv. Geté nandi nqa-té geyagám. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. 28 Yaq ngenek ezoqam Yesu ge-omet, kandambaqapé sege-ogeá, ekeza kha, teqa megemege-te, manqei vøelavao. Yaq āv gene-akhá nqægo, "Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Eqeiwat-Qape, qo no gekha qonógō? Mbumbukiam-qa iz-te, nqataqá-viam, no nqosøgeap nø-etòãm." 29 Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo. Yesu nqova soqa fakhane manqat mbo-eín. Ndego nqova soqa oskia ndøqanøtumám.

8:16 8:16 Met 5:15; Luk 11:33 **8:17** 8:17 Met 10:26; Luk 12:2 **8:18** 8:18 Met 25:29; Luk 19:26

Khøuwa kopoáv. Bov neka pingim, auli sen ambá gimbøe-løvønøvememín. Geté ndego sège-løvuzuín. Yaq nqova soqa, ndego ezoqam-av manqei-té genø-ituín.
30 Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha îz?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé.” Nqanek tene-eín ndøgo. Zapa ndøgo, nqova soqøsoqa kopoáv, teqa mokho-te gimbøigoam. 31 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, Yesu āv gimbøe-viømém nqægo, “Ni manqei ozu-te, nqa vaev mbain ndøgo, ndøkhofòtān.”
32 Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen mòndøwanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ambá bøsik mokho-té qonø-khofotaníin?” Yaq Yesu sègezøták.
33 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, gèfakház, ndego ezoqam-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te vømø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te vømø-geonim.
34 Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøbøín, yaq taon-te neka vemivemiav-te, ezoqa emanqat vømøzømbē-vototap. 35 Yaq ezoqa tinduzáv ndøgo. Matev qeivi-qa ndøgoám, ma qæfakhan ndøgo. Yaq Yesu-te gimøfakhaz, ti-ometám ndøgo, ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømba vømbōgoam. Yesu-qá zenda tokhotapak megemege-té gono-qotám. Yaq ndigu møe ndøgoném. 36 Yaq ezoqam ndigu, matev bøi gi:qeivim, emanqat zømbe-votót, ndego nqova soqøsoqa gimbogoam, ande āv kenē-khakhæv.
37 Yaq ezoqa ewaqape, Gelasa manqei-te giyagam, Yesu āv gimbøe-viømém nqægo. Tiqa manqei, yà be-iváv. Zapa ndøgo, ndigu møe kandambá gigonem. Yaq Yesu gèketáo, sasa ndøsøkuzim.
38 Yaq ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, Yesu namba okho-qa mboviám. Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein, 39 “Qakeza vemiav-té qonóqaváq, ezoqa voqomé-zømās, Mbumbukiam ande āv keqambē-matanam.”

Yaq ndego ekeza vemiav-té genøwáv. Manqat sège-manqatát, vemiav-te ate qægoam, Yesu ande āv kembøē-matanam.

Yesu sœvam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v (Met 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Yesu kewan yaq-keoqa nqawa geqantavat, gemøqa, yaq ezoqa kopoáv, khanakhanakh mbogoném, ge:fakhan. Zapa ndøgo, ndigu gèmbøe-kewagám. 41 Yaq nqáe! Ezoqam tendowáv ndøgo. Teqa iz Zailés. Ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev megeat ezoqám. Yaq ndego até gendego, Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ekeza khoev-te okho-qa yaq-te vømbōviam. 42 Zapa ndøgo, tegu yu, ndugu viav ande av tuelv ndægo qambøegoam, gènanimtát. Neka ndego nakheis nøme mbaín.
Yaq Yesu gemat, ezoqa bawan-qape gèqanabát, ambá vøtøgutømemin. 43 Ta bawan mokho-te ndøgo, sævam kopo mòndu:goám. Ndugu kouk mbowavám. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam, tuélv, qambowavam. Ndugu tugi moni ate gi:goam ambá guni-ngiæzotám, mulømula etoam ezoqam-te. Geté ezoqa kopo, kopømba mbaín vøe-khakheinøvēm. 44 Yaq ndakin ngunuk sævam, Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa ndabua ov-qase vømbō-khanaz. Yaq nqova mbaín. Tuqa kouk waev, sègembo-navøém.
45 Yaq Yesu gebevap, “No gekha ezoqām ndøkhantan?”

Geté ezoqa ewaqape gò:naomém. Yaq Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Ezoqa bawan-qape khàpumu-khouwév, qoqa kha ngikhanazumit.”
46 Geté Yesu gendo-ein, “Ezoqa mòndø-khantán. No tøtenøtén ndøgo. Zapa ndøgo, noqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv.”
47 Yaq ngunuk sævam gui-otev av nqægo, Yesu mòndøqānd, yaq sègendowáv. Kha wageap-ús. Yaq Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ezoqa ewaqape-qa bøi-te vōvøndøyam, gekha zapayā gunî-khantav, yaq ndaføyambā sege-eqeieqei-ēv.

48 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tɵkhakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqàvāev.”
49 Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailes-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbo-megetam, ezoqam tendowáv ndógo, vømbō-ein, “Qogu yu mòndønaním. Nandev nømendim ezoqam, sekemba mbopòuwē:t, tendowav.”
50 Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Zailes āv gembøe-eín nqǽgo, “Qo ndøfofògeāp. Soqó-unimanqatín. Ndugu segé-khandí:v.”
51 Yesu Zailes-qa khoev-te gemøfakhan, yaq ezoqa nøme gèzømbe-khafén, te namba ti:-oz. Geté ti-mba ndígu tekhatób, Pita neka Zion neka Zems, neka nakhasam-gi evøndipakha. 52 Ezoqa ewaqape, eiv neka osombo ndøgoném, nakhasam-te. Geté Yesu gezø-ein, “Eiv ság! Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté venanqei ndøbuvít.”
53 Yaq ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndógo, ndigu mòndæzøtéz, ndugu mòndønanīm. 54 Geté Yesu até gendego, mbasønakam zenda vømbōgea, sasa ndø-akha, “Khapúlav. Mòqo-itán!” 55 Yaq tugu nqova, nqawá gumøndæ-veséz. Yaq ndaføyambá, ndugu sègendo-suzám, vō-itan. Yaq Yesu mbasønakam-te, lou etoam manqat ndø-eín. 56 Nakhasam-gi evøndipakha, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu gèzømbe-khafén. Ezoqa nøme bezò-eĭn, av matev qæfakhan ndægo.

9

Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam (Met 10:5-15; Mak 6:7-13)

1 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, gèmøváb. Yaq ndego iz neka bazaføgakh zø-etoám. Ndigu ezoqa nqova soqøsoqa vinivinimba zóngeasumát neka enqoni-us ezoqam vókhakheinøvemāt. 2 Yaq tene-khofosám ndógo, ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-té giní-zømesimát neka enqoni-us ezoqam vókhakheinøvemāt. 3 Av gezømbe-eín nqǽgo, “Tozo-okhoat, gigiap ndø-upògĭm, av nqægo, tatuag neka moqos neka lou neka moni neka ndabua enend nonqo. 4 Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsokhoé. Yaq ta-mbá tøzøté-ivøvemát ndógo, vemiav nøme-te tozozavat. 5 Geté zo vemiav nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu zo khatobeav tøgoat, ta vemiav ndøgo, sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tĭabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonēm.”
6 Yaq ndigu gèpanqaním, vemivemiav vinivinimba-te, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim-a, enqoni-us ezoqam vømø-khakheinøvem, manqei-manqei ate qægoam.

Elod Yesu-qa yaq-te go:nakat (Met 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Yaq Elod, ndego Gelili plovins-ge kawa ezoqam, manqat ge-ewag, matev vinivinimba qafakhanumat, ndego gò:beváp. Zapa ndógo, ezoqa nøme āv gini-manqatám nqǽgo, “Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, nangó gendo-khandí:v, løvøte-te.” 8 Geté ezoqa nøme gimanqatam, “Ilaiza ndøfakhán.” Neka ezoqa nøme, āv gini-manqatám nqǽgo, “Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, ibugukhokhof giyageapam, nøme nangó gendo-khandí:v.”
9 Yaq Elod āv gene-eín nqǽgo, “Zion, noqa manqa vøovam-te, monqo mbokepøzém. Geté ngenek gekha ezoqâm, emanqat nqæmbo-yoge?” Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám.

8:48 8:48 Luk 7:50 **9:3** 9:3-5 Luk 10:4-11 **9:7** 9:7 Met 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **9:9** 9:9 Luk 23:8

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Zion 6:1-14)

10 Yesu-gi u-anim nango ginduvesez, vōe-ometem, av nqægo, matev ande āv kiñi-
matønumam, yaq ndego vemiav nøme-té genø-itúb. Ta vemiav-qa iz, Betsaidá. Ndego
ambá gemø-yakhapus-mokho-mba-ezín, ti namba. 11 Geté ezoqa ewaqape gi:zøtez, av
nqægo, Yesu ande āv kenēma, yaq ndigu sègembo-paevém. Yaq Yesu sègekhatób,
neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vōe-zømesim neka enqoni-us ezoqam
vōkhakheinøvem.
12 Yaq qakhagus ndøgo, khøuwa ambá vømō-sinani:n. Tegi paev ezoqam tuelv tiñizāv,
Yesu vømbō-einim, "Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiav neka
khoev avøavun nqagot, lou neka venanqei nonqo, tïabimi-váo. Zapa ndógo, ni ezoqam-
av manqei-té qazigú, nqanek."
13 Geté yaq Yesu gezø-ein, "Lou zo zozó-etoám, tilog."
Yaq gindu-qavøinam, "Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú. Gê, nginik ezoqa
bawan-qape, lou ni nimøzówï?" 14 Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndógo. Ezoqa
kandambá gigoam. Angana ate gi:goam, ande āv faev taosén ndi:gú.*
Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Ezoqa yà beqonáv. 50 50-té giabenø-
qoqongeapét."
15 Yaq Yesu-gi paev ezoqam, āv tini-matønømém, yaq ezoqa ewaqape vōqonam. 16 Yaq
Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas ge-upòzō, yan-te sasa ndøqan,
Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Yaq gèmbegím, tegi paev ezoqam vøzō-etoam,
yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. 17 Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndógo,
até vøzō-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv
ginqeitømem, qamøvea.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayā
(Met 16:13-19; Mak 8:27-29)

18 Khøuwa nøme, Yesu geguligulimat, tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq
ndego āv gezømbe-bevap nqægo, "Gê, ezoqa no gekha ezoqām mé:næna?"
19 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha
iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate,
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ndigu ibugukhokhof giyageapam,
ezoqa kopo nqawá gendo-khandí:v."
20 Yaq Yesu gezøbevap, "Gemâ zo? No gekha ezoqām zøténæna?"
Yaq Pita gendo-qavøiu, "Qo Mesayá, ndego Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-
khofotav."
21 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gègugúb, vøzømbē-khafen, gezø-ein, "Zo ezoqa nøme
me:zòmās, av nqægo, no gekha ezoqām."

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande ge:zømas
(Met 16:21-23; Mak 8:31-33)

22 Yaq Yesu manqat nøme, āv gezømbe-eín nqægo, "Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kan-
dambaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam bèsanqawém, sasa belaem. Geté
khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndòkhandí:v."

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Mak 8:34–9:1)

23 Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, no-te paev-qa ndego,
ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, khøuwa ate

---

* **9:14** 9:14 Sakheis neka nakheis møndøgoám. Geté ndigu gevebøpøteáv. **9:19** 9:19 Luk 9:7-8 **9:20** 9:20 Zion 6:68-69 **9:22** 9:22 Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** 9:23 Met 10:38; Luk 14:27

tæpavpavemat, neka no sasa benøndopaev. 24 Gekha ezoqām ndego, ekeza yage geawat-
qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām ndego, ekeza yage te:khambua, no
zapaya, ndego ndòmøqeív. 25 Gèmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo
tømbogawam, getē ekezan gēsoqoēv, vømø-navøēm, yaq ta gigiap ate ndægo, áv khambøé-
tøkē?
26 Gekha ezoqām ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat, yaq até
Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndògó te-te, ndego ekeza waev bazaføgakh-us neka Eve-qa
waev bazaføgakh-us neka Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa waev bazaføgakh-us namba
te:geav. 27 No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap, naqanøká
zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndòzotøkhæ-qeivím."

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ande av khøuwa eit-qa zita-te, ndego Pita neka
Zion neka Zems tène-upøzó. Yaq manqei pøyat-té gimøqavíg. Guligulim-qa ndøqavigát.
29 Ndego ate av-té ge:guligulimat, yaq teqa bugug sège-enénd, neka ndabua vømbō-
enend. Unime:-papaqá. Andé ndand vøiyám. 30 Yaq nqáe! Ezoqa menas sègefakház.
Ezoqa ngínik, Mozes neka Ilaiza. Manqat ndømanqatám, Yesu namba. 31 Ndigu ezoqa
menas, Mbumbukiam-qá waev-ús. Yesu-qá løvøte-qa yaq-té gini-manqatám, neka
ndego Mbumbukiam-qa manqa mbusa ande āv kemé-unimanqatīn, Zelusalem taon-
te ndøgo. 32 Pita neka tegi zifuap menas, venanqei zøvín. Yaq sègesømbí. Yaq nango
gindusuz, ndigu Yesu Mbumbukiam-qá waev-ús ndø-ometám, neka ndigu ezoqa menas
vōzømet, te namba giwanam. 33 Yaq ndigu ezoqa menas, qavøne-qa gigoam, Pita Yesu
āv gembøe-eín nqægo, "Evézøza. Qanimáv, ni nqeigu. Ni khoev-qasis misika nizópuán,
qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo." Pita nqanek manqat khokhó sege-
eín. Ndego otevateáv, gekha manqat ge-ein.
34 Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndokawá, vōgutaz. Yaq ndigu
paev ezoqam, møe kandambá gigonem, ozoz qagutaz. 35 Yaq ozoz-te ndøgo, manqat
ndofakhán. Av qande-eín nqægo, "Ngenek nogé Yó. No nøveatáv. Zo teqa manqat
gèyogé."
36 Manqat ndøgo qame-navøem, yaq Yesu mba ndø-ometám. Yakhapús segeyám.
Ndigu paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, gèkhonoumám. Ta khøuwa-te ndøgo,
ndigu ezoqa nøme-te manqatemáv, taqa yaq-te.

Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam
(Met 17:14-18; Mak 9:14-27)

37 Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu tegi paev ezoqa misika namba, manqei poyat-te
ginduvis, yaq ezoqa bawan-qape møqás. 38 Yaq nqáe! Ta bawan mokho-te ndøgo, ezoqa
kopo āv gene-akhá nqægo, "Nøméndim ezoqam, no nòtaqa-viám. Ambá noge yo qombo-
tøkeín. No nakheis nøme mbaín. Sa kopo ngének. 39 Nqova soqa ndøqanøtumatún. Yaq
gè-ogeaín. Kha segembøí-wageapét neka køse vømbó-qounīt. Faf-faf-ús. Ndego nqova
soqa yovitáv neka ùnime:-ngiuín. 40 No qogi paev ezoqam mòezøviám, ngenek nqova
soqa tingeatømem. Geté ndigu amba me:goném. Kopømba mbaín."
41 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo
ndakin nqazoyage, gê, no khøuwa andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv
vøe-eqatāt? Geté ság! Qoge yo vòndondáf."
42 Yaq ndego opønakam, ate av-té ge:geavun, nqova soqa manqei-té genø-ogiú, vø-
uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq Yesu ndego nqova soqa gèmbøe-khafén, vøfakhan,
neka opønakam vøkhakheinøvem, yaq eve nqawa sasa mbo-etoam.

9:24 9:24 Met 10:39; Luk 17:33; Zion 12:25 **9:26** 9:26 Met 10:33; Luk 12:9 **9:31** 9:31 Luk 9:22 **9:32** 9:32 2 Pita 1:16-18 **9:35** 9:35 Luk 3:22

43 Ezoqa ewaqape, nqanek Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape giqeivim, ndigu nqova
ndafe kandambá.

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte-qa yaq-te ge:zømas (Met 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ezoqa ewaqape, Yesu-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, até gimbøe-matavupát, yaq ndego
ekeza paev ezoqam gezø-ein, 44 “Noqa manqat ùnime:-yogém, no ndakin tæzø-ein.
Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém.” 45 Geté Yesu nqanek manqat ge-ein, tegi
paev ezoqam, manqa mokho ndapeáv. Gèkhonawám ti-te. Yaq ndigu kopømba mbaín,
manqa mokho vøe-qeivīm. Geté ndigu møe ndøgoném, Yesu manqa mokho-qa yaq-te
vømbøé-bevøpēm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqâm? (Met 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Khøuwa nøme, Yesu-gi paev ezoqam, ekeza mokho-mba, gèponqombupát. Tini-
ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqā ndøgo. 47 Geté
Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekhā mbómatavupam. Yaq ndego nakhasam ndo-itú, teqa
avønin-te vøve, 48 gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, noqa iz-te, ngenek nakhasam tekhato,
ndego no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego até ndegó-a,
vøkhatō, ndego no gendo-khofotan. Zo mokho-te, ezoqa kandambaqape ndégo tegó,
ndego iz mbain ndøgo.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigi (Mak 9:38-40)

49 Zion Yesu gembo-ein, “Evézøza. Ni ezoqam mòi-ometám. Ndego nqova soqøsoqa
ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgoatún. Yaq ni nĭmbøe-khafeném. Zapa ndøgo, ndego ni
namba, qo-te pøpøvumáv.”

50 Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafèăp, ndego. Zapa ndøgo, gekha ezoqām
ndego, zo-te sanqaupav ndego, ndego zogé.”

Samalia vemiav nøme-te, Yesu gisanqawem

51 Khøuwa ge:khatobat, Yesu yan-te te:qavig, ndego matavap āv genegó nqægo:
Zelusalem taon-té genówáv. Yaq kopømba mbaín, teqa matavap toqo-enend taqa yaq-
te. 52 Yaq ndego u-anim ndøkhofotáz, teqa megemege-te. Yaq ndigu vemiav nøme-te
gimøfakhaz, Samalia manqei-te ndøgo, ambá nakhoa møbo-khakheinømemín, vømébūv.
53 Geté ndigu vemiav-ak, giyogem av nqægo, Yesu Zelusalem taon-tē genømā, yaq ndigu
khatoweáv.† 54 Yaq tegi paev ezoqa menas, Zems neka Zion, tiqa matev giqeivim, ndigu
Yesu āv gimbøe-einím nqægo, “Evézøza. Qoqa poev gekhâm? Ndizí-akhaem, gøinam
betøndōvis yan-te, nginik ezoqam vóngiæzō?”

55 Geté Yesu gèndoqambún, nginik ezoqa menas vøgugub.‡

56 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, vemiav nøme-té gimøzáv.

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te (Met 8:19-22)

57 Yaq ndigu ate av-té nakhoa gi:geveat, ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu vømbō-ein, “Qo
ande āv khoqoté-okhoāt, no até nøtaqá-pavát.”

9:44 9:44 Luk 9:22 **9:45** 9:45 Luk 18:34 **9:46** 9:46 Luk 22:24 **9:48** 9:48 Met 10:40 **9:50** 9:50 Met 12:30; Luk 11:23 † **9:53** 9:53 Yaq Zu ezoqam-a, yaq Samalia ezoqam, qaqa matev zømbugoám. Yaq ndigu Samalia ezoqam poeveáv, Zu ezoqam tiqa manqei-te sa tu:-apet. **9:54** 9:54 2 King 1:9-16 ‡ **9:55** 9:55 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Yaq Yesu gezø-ein, “Zo zøtezateáv, zo gekha nqova-gi ezoqām. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ambá av nqægo, ezoqam-qa yage ngi:wat-qa ndøgeavún. Geté ndego ezoqa khandi:zat-qa ndøgeavún.”

58 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gèmbo-mataváp. Gaqo lozokhak,§
sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzôgó neka pipisi viviap ndōzōgō. Geté Ezoqam-ge Yo,
khoev mbaín, te:sømbimat, pusa vóe-tayāt.”
59 Yaq ezoqa nøme-te, Yesu āv gene-eín nqægo, “Qonøndó-páev.”
Geté yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat bàtøkhæ-otáv.”*
60 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu,
gipakhaez.† Geté qo, ezoqa Mbumbukiam-qá Megeat Matev qomé-zømesím.”
61 Ezoqa nøme Yesu gembo-ein, “Evézøza. No ndòtaqando-páev. Geté bàtøkhonáv, nogi
ezoqam, ouo manqat bamøzō-ein.”
62 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, manqei tekhaemet, yaq ndego zita-
te sekembā segē-qambunimāt, ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-
te sasae tego.”

10

Yesu ekeza paev ezoqa seventi-tu gekhofosam

1 Taqa zita-te, Evezøza paev ezoqa seventi-tu nøme ndøvevesám. Yaq teqá megemege-
té genø-khofosám. Ezoqa menømenas ndøkhofosumát, ndøgo taon neka vemivemiav ate
qægoam, ma ekeza okho-qa gembøegoam. 2 Yaq ndego manqa zøløvuá, gezø-ein, “Khae-te
avøe gigiap kandambá qakhatøkhatoam. Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndé-peanēm.
Yaq nakémbá. Khae eve, zombó-vi:mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam, tèabetønde-
khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoam ndøgo, betøndō-peanem. 3 Mòzozáv. Nqáe!
Zo andé sip nakheís. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. 4 Moni neka moqos
neka tamak ndø-upògĭm. Ezoqa tozomø-qasat nakhoa-te, yaq ti namba manqa manqate-
te, khøuwa iziz khapekhapé me:khòubām. 5 Khoev-te tozomø-ozat, zo bugukhokhof
manqat nqánek qazozó-einát, ‘Sambí zo-te, zo nqanek khoev-te nqazoyage.’ 6 Ndigu
ezoqam, sambi-anim tigoat, zo vókhatobāt, yaq zoqa sambi manqat, até gégoát ti-te.
Geté ndigu zo khatobeav tøgoat, zoqa sambi nango ndòzø-vesezát. 7 Zo ezoqa khoev
tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsøkhoé. Lou neka ibøkha vòlogé, ndigu tizø-etoumat.
Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, ndego teqa yage nonqo gigiap yà bembo-
etoám. Sa ndøyàgeāp, khoev nøme-te, khoev nøme-te.
8 Gekha vemiav-tē ndøgo, tozomø-fakhazat, ndigu zo tikhatobat, yaq lou sège-logemát,
zoqa megemege-te timøvøemat. 9 Enqoni-us ezoqam zókhakheinøvemát, neka ezoqa
āv qazozømbé-manqatát nqægo, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev, mòndø-fakhán zo-
te.’ 10 Geté zo vemiav nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ezoqa zo khatobeav tøgoat, yaq
nakhoa-té qazonó-wanát, ta vemiav-te ndøgo. Yaq āv qazozømbé-manqatát nqægo,
11 ‘Até pakhákh-a, niqa zenda tokhotapak-te nqatøkeap, zoqa vemiav-te qei-okhoam, ni
nìpomoemét. Yaq zo tøzøté-zøtéz ndógo, zo manqa-zapa zogoném. Geté zo vòezøtéz,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev, mòndø-fakhán.’ ”
12 Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “No nqazó-manqate. Manqa Ovøyam Khøuwa
Kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemiav-ak-te unimé:-soqá. Yaq-fia nqosøgeap
ndøgo, ndigu tindapem, ndòmø-løvuám, av Sodom taon-ak timindapem.”

Møndø-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem
(Met 11:20-24)

---

§ **9:58** 9:58 Nginik gaqo lozokhak-qa nqovønqova, Metiu 8:20 avønin-té qonóqeív. * **9:59** 9:59 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimateáv, as ndógoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndógo tenegoám, eve tembøe-nanim † **9:60** 9:60 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndígu tøne-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. **9:61** 9:61 1 King 19:20 **10:1** 10:1 Mak 6:7 **10:2** 10:2 Met 9:37-38; Zion 4:35 **10:3** 10:3 Met 10:16 **10:4** 10:4 Met 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 10:7 1 Ko 9:6-14; 1 Tim 5:18 **10:8** 10:8 1 Ko 10:27 **10:11** 10:11 Kel 13:51; 18:6 **10:12** 10:12 Gen 19:24-25; Met 10:15; 11:24

13 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mòzo-soqoéz, zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak. Zapa ndógo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambā Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamɨn, ndigu ambá nupøkhán mbá, Mbumbukiam-te é-ndo꞉qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndabua soqøsoqa vø̄-uzamɨn neka pakhakh-te vø̄qonavɨn. Geté zo qambuzaneáv. 14 Manqa ovøyam khøuwa timø-khantaz, zo-te unimé꞉-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.

15 Neka ge zô, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginó-eqazō, av zo ndøzøte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginó-nqagevém.”

16 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, zoqa manqat tendap, ndego noqá manqat ndóndáp. Neka gekha ezoqām ndego, zo tesanqab, ndego no ndósanqámb. Neka gekha ezoqām ndego, no tesanqamb, ndego até ndegó-a, ma no gende-khofotan, vósanqaō.”

Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango ginduqavaz

17 Yesu-gi paev ezoqam seventi-tu, nango ginduqavaz, ndigu khanakhanakh kan-dambá. Yaq gimbo-einim, “Evézøza. Até nqova soqøsoqá-ya, niqa manqat o-mba mo꞉ndapám, ni qoqa iz-te, manqat qeizø-manqatam.”

18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No Saitan møe-omét. Yan-té gendobøiáv. Andé vøiyam me me꞉bøí. 19 Nqáe! No zo bazaføgakh møezø-etoám. Zo waza soqøsoqa neka lakalaka sozó-tokhonevemát, neka zoge qaqa ezoqam, Saitan, teqa bazaføgakh ate ndægo vozó-tokhonēm. Yaq zo-te matev-qase gemó-fakhanák. 20 Geté zo ambá ta zapaya ndø̄go, khanakhanakh ndøgō, nqova soqøsoqa zoqa manqat o-mba nduondape, geté zo khanakhanakh ndógo tabezøgó, zoqa iziz yan-te ndo꞉peawap.”

Yesu khanakhanakh-us, Eve ike manqat gembo-ein (Met 11:25-27; 13:16-17)

21 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Nqova Mbomambaqape mokho-te, khanakhanakh kan-dambá gendap. Yaq āv gene-guligulím nqægo, “Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezøza ndoqoqo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndógo, qoqa matavap qòkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam ndivewe. Geté qo ti-te ndígu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon me ndi꞉gu. Unimanqatín. Tát! Qoqa poev, āv tønegoám.”

22 Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate nqægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ezoqa mè꞉zøtezák, ndego Yo gekha ezoqâm. Eve mba me꞉-otév. Neka ezoqa mè꞉zøtezák, ndego Eve gekha ezoqâm. Yo mba me꞉-otév, neka ndigu vøezøtēz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”

23 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam-té genøqambún. Yaq ti-mba ndígu tezø-eín, “Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo matev bøi nqazøte-qeivi, ndakin nqafakhanam. 24 No nqazó-manqate: Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka kawakawa-za kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vø̄goam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogeáv.”

Samalia ezoqam-qa yaya etæ manqat

25 Khøuwa nøme, Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv. Ndego Yesu ambá gembo-matemateamín, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. No gekha matēv nómatønumāt, khandi miavmiáv vøténdáp?”

26 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gê, Mozes-qa guguna manqat áv khané-ein? Qo qoqo-geveam, gekha mokho qombóndap?”

10:16 10:16 Met 10:40; Luk 9:48; Zion 5:23 **10:18** 10:18 Zion 12:31; Veve 12:8-9 **10:19** 10:19 Psa 91:13; Mak 16:18 **10:20** 10:20 Filip 4:3; Veve 3:5 **10:22** 10:22 Zion 3:35; 10:15 **10:25** 10:25 Met 22:35-40; Luk 18:18

27 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, ‘Kuku
betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge
nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te neka uni qoqa matavap-te. Neka ezoqa nøme-te,
kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te, kuku ndaqambe:go.’ ”

28 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate. Qo matev āv tønegó. Yaq
qo khandi ndòqondáp.”

29 Geté ndego ezoqam, ekeza iz khakheinam-qa ndøgoám, yaq gendo-ein, “Gê, ezoqa
nøme, gekha ezoqâm?”

30 Yaq Yesu gembo-qavøiu, emanqat me:votót, gembo-ein, “Ezoqa møndøgoám.
Zelusalem taon-té gendowáv. Ambá Zeliko taon-té genø-visatín. Yaq nakhoa livin-qase
ndøugu, pepen ezoqam ndøqás, vø̄-møvøinam, ndabua sasa mbokhofoem, vø̄zuim. Yaq
sège-ivøvém. Ndego ambá vø̄nanimin. 31 Yaq ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, nakhoa-
te ge:veam, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgeavún. Yaq ndego ngenek ezoqam ge-
omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vø̄løvu. 32 Yaq matev até kopó, ta
nakhoa-te ndøgo, Livai bawan-ak ndøgeavún. Yaq até ndegó-a, ngenek ezoqam ge-omet,
geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vø̄løvu. 33 Yaq vaev, Samalia bawan-ak
ndowáv, ta nakhoa-te ndøgo, ngenek ezoqam vø̄-omet. Yaq ndego tanakh mbogó, 34 te-te
vø̄wav, nqamav-te oil neka waen ande mulømula me vømbø̄e-qouzam, sasa mboløvønam,
ekeza donki-qa zita-te vō:ve.* Yaq okha ezoqam-qá venanqei nonqo khoev-té genøndáf,
vømbō-kewagam. 35 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego silva moni mokho menas ndø-
upøzó, ndego okha ezoqam-qa khoev keoge ezoqam vømbō-etoam.† Yaq āv gembøe-eín
nqægo, ‘Gèmbo-keogé, ngenek ezoqam. Yaq nango tøtøndo-qavan, qo fia nøme ande āv
khoqoté-nqagivemēt, teqa kha-te, no fia ndægó.’ ”

36 Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqam, āv gembøebeváp nqægo, “Ge qô ndoqo-matavap? Ezoqa misika mokho-
te nginik, matev eqeieqei, gekha ezoqām ndómatanam, te-te ndego, pepen ezoqam
gizuim?”

37 Yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gendo-ein, “Ezoqam ndégo,
tanakh gembogo, vømbōtøke.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Yaq até qó-a, matev āv toqotégoát.”

Yesu Mata neka Meli okha gezømat

38 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, nakhoa gigeveat, yaq vemiav nøme-
té gimøfakház. Ta vemiav-te ndøgo, sævam møndøgoám. Tuqa iz Matá. Yaq ndugu
Yesu khoev-té gunukható. 39 Ndugu yakhasuk møndømbo-goám. Tuqa iz Melí. Yaq
ndugu Evezøza-qá zenda tokhotapak avønin-té gunøqóm. Nømendim manqat mbøe-
ewagát. 40 Geté Mata ndugu, khanakhanakh mbaín, lou yakhapus gu-ifutat. Sasae khàpe
mbøe-khouwév. Yaq ndugu tunøwáv ndógo, Yesu vømbō-ein, “Evézøza. Ge qô ndoqo-
matavap, nqanek matev eqeieqeî, no nakhapus nqæsasaetet, yaq nogu nam, no tøkeeav
ndøgo? Gèmbo-eín, nanduv, no yà benøtøké.”

41 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Máta, Máta! Qo matev vinivinimba-qa yaq-te, khàpe qote-
fofogeáp neka matavap khàpe qambe-khouwevát. 42 Geté matev kopo mba betaqam-
begó. Ngunuk Meli, matev mbomambaqape ndøndáp, noqa manqat ngu-ewaget. Yaq
ezoqa kopømba mbaín, tuiviwam.”

10:27 10:27 Deut 6:5; Lev 19:18 **10:28** 10:28 Lev 18:5 * **10:34** 10:34 Yaq Samalia ezoqam-a, yaq Zu ezoqam, qaqa matev zømbugoám. Geté ndego Samalia ezoqam, tanakh mbogó, ndego Zu ezoqam, vømbōtøke. † **10:35** 10:35 Nginik moni mokho menas-qa fia, andé kandambá. **10:39** 10:39 Zion 11:1; 12:2-3 **10:42** 10:42 Met 6:33

11

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te (Met 6:9-13; 7:7-11)

1 Khøuwa nøme, Yesu manqei nøme-te geguligulimat, yaq qamømbøe-navøem, ekeza
paev ezoqa kopo nøme, āv gembøe-eín nqægo, “Evézøza. Ni guligulim-qa yaq-te
qotínømánd, av Zion, ndego ezoqa ibøkha iz etoam ezoqam, ekeza paev ezoqam
ge:zømas.”
2 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo tozo-guligulimat, āv qazøté-manqatát nqægo,
‘Tát!
Qoqa iz yà beto-eqawát.
Qoqa Megeat Matev, bètøndowáv ni-te.
3 Khøuwa ate tæpavpavemat, ni lou gïni-etoám, av ni lou mbain nqati:gu.
4 Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát.
Até ní-a, ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, møndønimbo-navupatún, ni-te
gimatønumatun.
Neka ni khamasim-te ndø-àmbām.’ ”
5 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ge zô, ezoqa kopo, lova u-mba-qape zifu-qa
khoev-te tema, vømømbó-eïn av nqægo, ‘Nøfu. Flawa misika mba qonø-etoām. 6 Zapa
ndøgo, noge nøfu nøme, manqei nøme-tē genømā. Yaq ndakin noqā khoev-tē genøfakhān.
Geté no lou mbaïn vømbøe-etoām.’
7 Yaq qafu khoev mokho-te āv gendē-qavøiū nqægo, ‘Mòqo-nøuvān! Khoev mboqog
møtøtokāz. Ni nïsømbiït, nakheis namba. Yaq kopømba mbaïn tæsuzam, lou vøtaqá-
etoām.’
8 No nqazø-manqate: Ndego tesuzam, lou vømbó-etoām, ndøgo ambá ta zapaya ndøgo
tenégō, ndego zifu ndembogo. Geté ta zapaya ndøgo tenésuzám, ndego ge:pouweam,
yaq gigiap ate ndægo, ndego mbain ndøgo, vømbó-etoām.
9 Yaq nakémbá. No nqazø-manqate: Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndøzø-etoám. Gèváo.
Yaq zo ndòzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndøzø-mboqozó.
10 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ndeviam, ndego ndøndáp. Neka gekha ezoqām
ndego, ndevao, ndego ndøqeív. Neka gekha ezoqām ndego, mboqog-te ndekhaneam,
ndego mboqog ndømbo-mboqóz.*
11 Gê, zo mokho-te, matev áv khanégo? Nakhasam eve zongøyam-qa temboviam,
ndego wazeam mbó-etoām? 12 O gava-qa temboviam, ndego lakalakoam mbó-etoām?
Av taoká. 13 Zo manqa-zapazapa-us, ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis, gi-
giap eqeieqei etoam møzøte-zøtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage,
ndego Nqova Mbomambaqape nøme mba zømbó-etoám, gekha ezoqām ndigu, timbøe-
viømemat.”

Yesu av gimbøe-einim nqægo, Saitan-qā bazaføgakh-tē genø-sasaeāt (Met 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Khøuwa nøme, Yesu manqa-khou ezoqam, nqova soqa mbongeatám. Yaq nqova
soqa gembo-fakhan, ndego manqa manqate ndøngáz. Yaq ezoqa ewaqape, nqova
ndafe kandambá. 15 Geté ezoqa nøme, āv gini-einím nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa,
Belzebul-qá bazaføgákh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”
16 Neka ezoqa nøme ndigu, matemateam-qa mbogoám, neka teqa umingiap matev
qeivi-qa vømbōgoam.
17 Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupam, teqa bazaføgakh ande āv
khanēfakhan. Yaq ndego yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Bawan kopo tigoat, yaq

---

* **11:10** 11:10 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqapé teqa bawan-te toqomø-oq. **11:15** 11:15 Met 9:34; 10:25 **11:16** 11:16 Met 12:38

ndigu livin-mbā gunumú-qatønēm, izuizu nakhag vǿgonēm, nginik gékhoumbám, até vømú-nasinɨ̄m. Neka até evenáp-a, tiqatønem, yaq izuizu ndǿnøfeapāt, ndigu gemǿ-navøém. 18 Yaq Saitan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vǿenøfē, teqa bawan áv khanégoāt? Yaq nakémbá, zoqa manqat mokho mbaín, nandozo-manqate av nqægo, no nqova soqøsoqa, Belzebul-qā bazaføgakh-tē qatø-ngeasām. 19 No nqova soqøsoqa, amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-ngeasamɨn, av zo ndøzøte-manqate, yaq gê, zogɨ̄ ezoqam, nqova soqøsoqa gekha ezoqam-qā bazaføgakh-tē ginǿ-ngeasumatun? Gê, Saitan-qā bazaføgakh-tē ginǿ-ngeasumatun. Āv taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev mǿndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbaín. 20 No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qatø-ngeasumatún. Ndøgo zo āv qanezømás nqǽgo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, mǿndø-fakhán zo-te.

21 Neka nøme nqánek: Ezoqa bazaføgakh-qape, ekeza khoev-te bøibøi to꞉yøet neka sanqava kopoav vømbógoāt, yaq teqa gigiap kopømbá. Ezoqa gembó-aqonamák. 22 Geté ezoqa uni bazaføgakh-us-qape-in tendowav, namba vǿenøfē, yaq-mba vǿzū, yaq ndego sanqava géviwám, ndego go꞉tawam, neka teqa gigiap vømbó-upøgīm, vømǿ-etøomēm, ezoqa nøme namba.†

23 Gekha ezoqām ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqām ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít."

Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez (Met 12:43-45)

24 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, "Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndǿvawét, te꞉yagat. Geté qeiviav tøgoat, ekeza manqat āv gené-eín nqǽgo, 'Ság. Nøkeza khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.' 25 Yaq ndego nango tevesez, ta khoev ndøgo viayáp neka gapuk mbaín. 26 Yaq nangó genǿwáv, nqova soqøsoqa seven nøme vømøndó-khatōb, ndigu uni gi꞉soqøsoqoezam. Av teoká, av ndego ekezan nde꞉go. Yaq ndigu tindúzáv ndǿgo, namba vøméqōm. Yaq vaev-te ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé꞉-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge꞉yagam."

Unimanqatin khanakhanakh-qa yaq-te

27 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa ewaqape-qa mokho-te, sæva kopo āv guni-akhá nqǽgo, "Sævam ndugu khanakhanakh mbá guabitigú, qo gui-ova neka tete vøqā-etoumam."

28 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Unimanqatín, nandav. Geté uni khanakhanakh-in ndígu tøzógoát, ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat ndɨyōgē neka manqa o-mba ndɨ̄mbǿē-ndāpē."

Yesu ekezan, Ziona ge꞉khamas (Met 12:38-42)

29 Ezoqam-qa bawan qakhouwevtat, Yesu-qa manqat gi-ewagat, yaq ndego āv gezømbe-eín nqǽgo, "Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá. Zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndǿgo tozóqeivím, av Ziona qambøe-fakhan. 30 Matev ndøgo, Ziona qambo-fakhan, Niniva ezoqam āv qanezømás nqǽgo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Yaq até ta matev ndøgó-a, Ezoqam-ge Yo tømbo-fakhan, zo mé꞉zømás, zo ndakin nqazoyage, av nqægo, no Mbumbukiam ndokhofotān.

31 Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, ndugu Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqa mé꞉zæb, zo

---

11:22 11:22 Kol 2:15 † **11:22** 11:22 Ezoqa bazaføgakh-qape ndego, ekeza khoev-te bøibøi ndo꞉yøet, ndego Saitán. Geté ndego ezoqam uni bazaføgakh-us-qape-in, ndego yaq-mba tezu neka gigiap vømbó-upøgīm, ndego Yesú. **11:23** 11:23 Luk 9:50 **11:27** 11:27 Luk 1:28, 42, 48 **11:29** 11:29 Met 16:4 **11:31** 11:31 1 King 10:1-10

ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndugu qámbá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbō-ewag, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge꞉go, ngenek Solomon ùnime꞉-løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.

32 Ta Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até Niniva ezoqám-a, vøwān. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé꞉zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, màndo-qambúz, Ziona-qa manqat giyogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam, zo namba nge꞉go, ngenek Ziona ùnime꞉-løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem."

Niqa matev waev-té qabegó (Met 5:15; 6:22-23)

33 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, "Lampa toqomag, yaq kopømba mbaín toqo-khonao o yakhav mokho-te voqotú-utāv. Geté lampa asøzam nonqo-té qonǿwuá. Yaq gekha ezoqām ndigu, khoev-te ti-ozat, waev ndǿqeivát.

34 Qoqa kha, waev bøi mbo-etoám. Bøi eqeieqei tøgoat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. Geté bøi soqain tøgoat, yaq qoqa kha ate ndægo, bøivun-té qágoát. 35 Yaq nakémbá. Aiyá qagó. Soqaín ndøgo, ta waev ndøgo, qoqa mokho-te nandaqambu꞉gu, tøbøivun.

36 Yaq nakémbá, qoqa kha ate ndægo, waev mokho-te mba tøugoat neka bøivun-qase mbain vǿgoāt, yaq kha ate ndægo waev-ús, kopømba av-té, lampa-qa waev qo-te ndækhaev."

Yesu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøponqom (Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

37 Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Felisi ezoqa kopo, Yesu lou loge manqat mbo-eín. Yaq khoev-té gemømbo-ón, lou loge-te vǿqom. 38 Geté Yesu bugukhokhof zenda sunguziav, av tiqa matev qægoam, lou gilogɨn. Yaq ndego Felisi ezoqam, nqova mbondáf.

39 Yaq Evezøza, ndego āv gembøe-eín nqǽgo, "Zo Felisi ezoqam, zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Neka zo zøkezan, até kopó. Mumat-te ndo꞉go, eqeieqeí. Geté zoqa mokho-te, gigiap qovetu matev neka manqa-zapazapa, mǿndømø-tøtøvøyám. 40 Zo matavap mbain ezoqam, ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego ezoqam gekhakheinøvem, mumat mba mbøé-khakheinam, getē mokho-te khakheinøpøteâv neka ndego otevateâv, ndøgo mokho-te ndøugu? Av taoká. 41 Yaq nakémbá, gigiap nandav, zoqa melek neka kap nandu-nqeitøve, zo gigiap-av ezoqam zozǿ-etoám. Yaq nqáe! Gigiap ate ndægo, ndǿgo tøzømbé-eqeieqeí.

42 Zo mòzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe꞉tatun, zòqaqaemɨ́n, qaqageap vømɵ̄-ten-ɨn, yaq qatoat kopo Mbumbukiam vozombō-etøomemɨn. Matev khasøkhasis av nqægo, zo mòzogoatún. Geté matev kandakanda, kopømba ande av ezoqa nøme-te, matev eqeieqei matanam matev, neka kuku matev Mbumbukiam-te, zo gèzømbo-qasí꞉v. Matev eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape ndǿgo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat.

43 Zo mòzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo tøzømbe-khaneát ndǿgo, guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té qazó-qonumát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, zo khaiya mboma manqat vizap-us bezɵ̄-manqate.

44 Zo mòzo-soqoéz. Zo andé manqei-pakha ozap nøme me zøte꞉gó. Mumat-te ndøgo, bugug eqeieqeí. Geté mokho-te ndøugu, kha mǿndølanqá. Yaq ezoqa sogó-okhoát, mumat. Zapa ndǿgo, ndigu zøtezateáv, av nqægo, nqanek ezoqa-pikia nge-otǿvē."

11:32 11:32 Jona 3:5-10 **11:33** 11:33 Mak 4:21; Luk 8:16

45 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa kopo,
āv gembøe-eín nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qo nqanek manqat nandoqo-manqate, qo
até ní-a, iz sòqonimbu-ngi꞉wát.”
46 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Até zó-a, Mozes-qa guguna manqat
nømendim ezoqam, zo mòzo-soqoéz. Zo ezoqa viniv-qape zozømbø-awám. Yaq ezoqa
amba-amba me꞉-eqagím. Geté zo zenda-qase aumáv, ezoqa vozozømbé-tøkeāt, ndigu
nqanek viniv ndi-eqawat.
47 Zo mòzo-soqoéz. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa
manqei ozap-te, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún, zoqa matavap vesezu nonqo.
Geté ndigu zøkeza zøzøkha-zapazapa-za ndøzitagát. 48 Zo matev av nqægo ndozogo, yaq zo
zò-unimanqatintét, av nqægo, matev ndøgo, zogi zøzøkha-zapazapa-za gigonem, eqeieqeí.
Ndigu gèzitagám, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, yaq zo tiqa manqei
ozap mumat, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún.
49 Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, taqa yaq-te āv gene-eín nqægo,
‘No manqa vevezam ezoqam neka u-anim notøndó-khofosumát, ti-te. Geté nøme
ndigu, pakhapakha zøkhanæmát neka matev soqøsoqa vøzøgoāt.’ 50 Yaq nakémbá,
Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi꞉goam gizitagat, Mbumbukiam manqei-
qape ande ge꞉khakheinam, atema ndakin, taqa yaq-fia nqosøgeap, zo-té qanóbøí, zo
ndakin nqazoyage, 51 ta zitøge matev ndøgo, qangaz, Eibol gilaem, qamat, atema
Zekalaya vømølaem, yaq lou-qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te søvakha gigiap
giløvusumatun, yaq ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev ndøwev, livin-qase ndøugu. No
unimanqatín nqazø-manqate. Nqanek yaq-fia nqosøgeap, zo zóndapém, zo ndakin
nqazoyage.
52 Zo mòzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam. Zo mboqog mbo-
qogim nonqo, mòzo-khonøbém, Mbumbukiam-qa yaq-te zøtezat nonqo. Zo zøkezan
onimáv, neka zo ezoqa nøme zòzømbø-kház, ndigu onim-qa ndigu.”
53 Yesu nqanek khoev ge-ivav, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka
Felisi ezoqam, qaqa matev ndøngazém, te-te. Yaq ndigu bevap vinivinimbá gimbogoam.
54 Ambá gembo-matemateømemín. Yaq ndego manqat soqain te-einin, yaq ambá manqa
ovøyam-té ginø-veemín.

12

Ezoqam-qa khavozam matev-qa yaq-te, gò꞉feazoát (Met 10:26-27)

1 Ndakin ezoqa kopoav-qapé gindupindam, Yesu-te. Taosen mòndømø-løvú. Izuizum
sège-tokhonømbemám. Geté Yesu bugukhokhof ekeza paev ezoqam, āv gezømbe-eín
nqægo, “Gò꞉feazoát. Felisi ezoqam ndigu, khavozam ezoqám. Tiqa matev, bugug
eqeieqei ndøkeogé. Geté soqaín. Neka tiqa khavozam matev, andé flawa poponøvem
nonqo me me꞉panqavøemín, ezoqa nøme-te. 2 Geté gekha matēv ndøgo, ndøgutøve,
bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqāt ndøgo, ndøkhonøwe, ndòndo-veveám.
3 Manqat ndøgo, zo lovølova ndozo-manqate, yaq tøndo-paveat, ezoqa ewaqape sugumú-
ewagét. Neka manqat ndøgo, zo khoev mokho-te, ezoqa nøme-qa gea-te sa ndozoto-
potozu, bavokhó sugumú-vøndavét.”

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndøgo, ezoqam-te (Met 10:28-31)

4 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Nófuap! No nqazó-manqate: Zo ndigu møe zògő,
ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndógo, ndigu kha mba zóngiú. Geté taqa
zita-te, ndigu matev nøme kopømba mbaín tizøgo. 5 Geté no ndakin nøtézømás av nqægo,
zo møe gekha ezoqām zombógoāt. Zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Ndego

12:2 12:2 Luk 8:17

bazaføgakh ambá ta-mba nqānek, qambøegō, ezoqa tezitag. Geté taqa zita-te, ndego kopømbaqapé, ezoqa gøinam-té gemǿ-nqagivém. Unimanqatín. Møe te-mbá tømbogó ndego.
6 Zo mɔ̀zøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá. Moni mokho-qasis menas, faev soqotéwí. Pipisi, fia khasøkhasis ambá ginigú. Geté Mbumbukiam ndezø-keôgé, ndigu. Ndego pipisiam kopo, manqa mate gembøé-navøemák. 7 Geté gèmbo-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam mɔ̀ndø-gevebám. Yaq nakémbá. Zo møe ndɔ̀gɔ̄. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-qape ùni zøte-løvubám."

Ni mivi bizĭgŭ, Yesu-qa yaq-te (Met 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "No nqazǿ-manqate: Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te te-unimanqatintat, av nqægo, 'No Yesu-gē ezoqām,' teqa yaq-te, até Ezoqam-gé Yó-a, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te, āv gené-unimanqatín nqægo, 'Ngenek nogē ezoqām.' 9 Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bøi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te.
10 Gekha ezoqām ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, ta manqa-zapa ndøgo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák.
11 Zo ezoqa Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te o megetapak-qa megemege-te o gekha kawakawa-za-qa megemege-te ti-itub, yaq zo ndøfofɔ̀geāp av nqægo, ande gekha manqat me zozømbé-qavøiū o gekha manqat zó-einĭm. 12 Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape zǿ-ovøyám, zo ande gekha manqat me zøté-einĭm."

Gigiap kopoav ezoqam, ndego gigiap sa gemøndatat, taqa yaya etæ manqat

13 Yesu ezoqa bawan-qape manqat gezø-manqatat, yaq livin-te ndøugu, ezoqa kopo āv gembøe-eín nqægo, "Nøméndim ezoqam, noge ata gèmbo-eín, tat-qa gigiap, yà bani-etøomém, ndøgo gini-ivav, genanim."
14 Geté Yesu gembo-qavøiu, "Gê, no gekha ezoqām ndǿve, qo neka qazøpikia tæzø-ein, av nqægo, 'Zøve-qa gigiap āv qazøtē-etøomēm nqægo'?"
15 Yaq Yesu ezoqa ewaqape, āv gezømbe-eín nqægo, "Aiyá qagó neka zøkeza kha, gèmbo-keogé. Zo gigiap me:qovètŭ. Ezoqam-qa yage, ambá av nqægo, gigiap kopoav-qape-tē qanotawē."
16 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Ezoqa kopo mɔ̀ndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego khae vømbōgoam. Yaq viav nøme-te, ndego avøe gigiap kopoav-qapé qambo-fakhan. 17 Yaq ndego ezoqam gematøvem, 'Ǻv khatégō? Noqa khoev ate nqæpuate løvøzupøteáv, avøe gigiap vøté-nqeitām.'
18 Yaq ndego āv gene-eín nqægo, 'No nqánek qægó. Lou nqeitam khoev awenege nó-evøzám. Yaq kandakanda ndakinak nópuán. Yaq lou tøtú:-nqeitám ndøgo, noqa gigiap nøme namba. 19 Yaq taqa zita-te, no nøkeza mokho-mba āv qaté-eín nqægo, "No ndakin gigiap kopømbá. Viav kopoáv, no gigiap-qa nófofogeapák. No ndakin pusa mba nótavát, lou vøelogāt neka ibøkha vøe-izumāt. Yaq no khanakhanakh mbá qatéyagát." '
20 Geté Mbumbukiam gembo-ein, 'Qo matavupav ezoqam, qo nqægo lova qónaqaním. Yaq gê, qoqa gigiap ate nandaqambe:go, gekha ezoqām ndǿ-upøgīm, ndoqo-khatiwi? Qó mbá!' "
21 Yesu nqanek yaya guzumbu-eta, yaq nøme āv gezømbe-eín nqægo, "Ndigu matev āv tøzømbé-fakhán, ndigu gigiap sa timøndatet, ekezan nonqo, getē Mbumbukiam-qa bøi-te, gigiap ande mbain me ndi:gu."

12:7 12:7 Luk 12:24; Kel 27:34 **12:11** 12:11 Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 12:15 1 Tim 6:9-10 **12:21** 12:21 Met 6:19-20

Zo gigiap-qa yaq-te ndøfofògeăp (Met 6:25-34)

22 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Zo yage-
qa yaq-te ndøfofògeăp, av nqægo, gekha lou zólogāt. Neka kha-qa yaq-te ndøfofògeăp,
av nqægo, gekha ndabua zó-uzumāt. 23 Yage-qa mokho, taoká ndøgo, lou mba toqologat.
Neka kha-qa mokho, taoká ndøgo, ndabua mba toqo-uzumat. 24 Pipisi zøtézømēt! Ndigu
avøe gigiap ogekhæmáv, neka gendó-peanemák. Neka ndigu lou nqeitam nonqo khoev
mbaín. Geté Mbumbukiam ndøzøkefé. Gèmbo-mataváp. Zo teqa bøi-te, pipisi ùni zøte-
løvubám. 25 Ge zô ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage
elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín! 26 Até nqanek matev-qasé-a, zo kopømba mbaín,
tozo-matønømem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapâ, matev nøme-qa yaq-te ndozo-
fofogeap?

27 Neka flawas zøtézømēt, ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua poto-
fumáv. Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape,
gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbaín, av
flawas ndi꞉gu, tiqa bugug ndækeoge. 28 Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet,
nakhamas-te ambá giní-pakhaéz, yaq gøinam-té ginó-nqagivemém. Geté Mbumbukiam
ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám. Mbumbukiam flawas ndabua eqeieqei ndezø-
etoam, ndego zo nøme mba zømbó-uzám. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-
te. 29 Zo lou-qa yaq-te neka izam-qa yaq-te, matavap khapé bezømbe-khouwèvăt
neka mbofofogèăp. 30 Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba
ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, nqanek manqei-qape-te. Geté zoge
Zøve, ndego mǿndæ-otév, gigiap av nqægo, zo bèzøgó. 31 Zo bugukhokhof Mbumbukiam-
qá Megeat Matev mba zombóvawát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme, ndǿzø-etoám.”

Moni mendebam-qa yaq-te (Met 6:19-21)

32 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Zo møe ndǿgő, zo ande sip nakhei misika
mba ndøzøte꞉go. Zapa ndógo, zoge Zøve-qa poev nqánek: Ndego teqa Megeat Matev zo
zó-etoám. 33 Gigiap nandøzøgo, gèwí. Yaq moni ndigu, tozoqasem, gigiap-av ezoqam
zozó-etoám. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq zogi moni, yan manqei-té qazonó-møvøbumít.
Ta manqei-te ndøgo, moni nqeisam nonqo ndigu, gékeqanimák. Neka moni ndigu,
génasinimák. Neka aqona ezoqam, kopømba mbaín, tizømetam, neka khotet kopømba
mbaín, tilouzim. 34 Matev āv tøzøté-goném. Zapa ndógo, ma zoqa gigiap qaniqanim
ndægo, até zoqá mataváp-a, sa ndógo tógoát.”

Evezøza-qa qavøne nonqo, é-mozoto-khakheinám

35 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Zo é-mozoto-khakheinám. Neka zoqa
lampa até betøkháev. 36 Zo andé nginik sasae ezoqam me me꞉gó. Khakheitáp. Ndigu
ekeza kawa-qa tiokewaget, ndego sakhei etoam matev-te gewav, yaq khøuwa nøme
nqawa tendoqavan, mboqog-te vókhaneām, yaq ndigu mboqog nakhamas-té ginømbó-
mboqozønám. 37 Yaq ndigu sasae ezoqam khanakhanakh mbá ginígoát, kawa ezoqam
tendoqavan, ndigu vózømēt, timbøe-tiawet. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego
kawa ezoqam, tegi sasae ezoqam av te꞉zømet ndægo, yaq ndego sasae nonqo ndabua
ndó-úz, lou loge-te qonam manqat vøzó-eĩn-a, lou vøzó-qoqōng. 38 Sasae ezoqam av
ngi꞉gu, khanakhanakh mbá ginígoát, até ndøgó-a, tigi kawa ezoqam lova u-mba o nqoev-
te tendoqavan, yaq ndigu tezømet, av nqægo, ndigu mǿndo꞉-khakheinām.

39 Gèmbo-mataváp: Khoev eve amba te꞉-otevi̇n, av nqægo, ande gekha khøuwa iz-te,
aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawai̇n.

12:33 12:33 Luk 18:22 **12:35** 12:35 Met 25:1-13 **12:39** 12:39 Met 24:43-44; 1 Tes 5:2

40 Yaq até zó-a, zo vò꞉khakheinám. Zapa ndǿgo, Ezoqam-ge Yo, ta khøuwa-te ndǿgo
tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan."

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te (Met 24:45-51)

41 Yaq Pita Yesu gèmbobeváp, "Evézøza. Gê, yaya nqanek qoqo-eta, ni qoté-manqate,
ó, ezoqa ewaqape qotē-manqate?"
42 Yaq Evezøza gembo-qavøiu, "Ge qô ndoqo-matavap? Gekha sasae ezoqâm, ndego
unimanqatin neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam unimanqatin neka matavap
loloakh-us, av ngé꞉go. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae
ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeivat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa
eqeieqei-te lou vøzǿ-etoumāt, 43 yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeiv av nqægo,
ndego sasae eqeieqei ndøgōt, yaq ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanákh. 44 No
unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, gigiap ate ndømbøego, keoge ezoqam
ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam. 45 Geté ndego sasae ezoqam, av te꞉matavupat nqægo,
noge kawa ezoqam nakhamas-te gendō-qavanāk, yaq ndego sasae ezoqa nøme kha
zǿkhanæmāt, angana neka sakheis, neka lou loge møqæ vømbóyāt neka ibøkha soqa
izam møqæ vǿgoāt, yaq kawa mbó-oki꞉vāt, 46 yaq tege kawa ezoqam, ta khøuwa-te ndǿgo
tendéqaván, ndego sasae ezoqam khakheinøpøteav tøgoat neka otevateav vǿgoāt, ndego
tefakhan. Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosøgeap mbó-etoám. Yaq-
fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndǿgo tenǿ-khofotáv, ma unimanqatinteav ezoqa
nøme ndi꞉gu.
47 Gekha sasae ezoqām ndego, tege kawa ezoqam-qa poev te-otev, gete
khakheinøpøteav tøgoat neka teqa poev paeveav vǿgoāt, ndego yaq-fia nqosøgeap
kandambá tendap. 48 Geté gekha sasae ezoqām ndego, tege kawa ezoqam-qa poev
otevateav tøgoat, neka matev soqain vǿgoāt, ndego yaq-fia nqosøgeap andé khapémbá
tendap.
Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam otevat kandambaqape gembo-etoam, yaq
ndego nqawa kandambaqapé sa bembo-qavøiú. Neka gekha ezoqām ndego, Mbum-
bukiam gigiap o matev kopoav teqa zenda-te go꞉ve, yaq ndego nqawa kandambá sa
bembo-etoám."

Ezoqa géqaqáb, Yesu zapaya (Met 10:34-36)

49 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "No nqanek manqei-qape-te, gøinam mboqotøve-
qa nøgeavún. Neka noqa poev kandambaqape nqánek: Ambá gewagimín. 50 Geté no
ibøkha iz vini bàtøkhæ-ndáp. Yaq no mbøni vaev kandambá, taqa yaq-te, atema matev
ate ndægo, vømǿ-navøēm.
51 Ge zô ndozo-matavap, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam-qa
nøgeavun? Av taoká. No ezoqa qaqaza-qa nøgeavún. 52 Ndakin matev āv qanéfakhán
nqægo: Khoev kopo-te ezoqam faev tiyagat, ndigu ndǿqatøném. Ezoqa misika, ezoqa
menas gésanqáb, neka ezoqa menas, ezoqa misika vǿsanqāb. 53 Eve yo ndǿsanqáo,
neka yo eve vǿsanqāo. Evo yu ndǿsanqáo, neka yu evo vǿsanqāo. Zakhapuka ziwap
ndǿsanqáo, neka ziwap zakhapuka vǿsanqāo."

Yesu-qa yaq-te, mokho vǿmbo-ndapém neka vøqambuz (Met 16:2-3)

54 Yesu ezoqa bawan-qape manqat nøme gezø-ein, "Zo ozoz qazo-qeivimin, khøuwa
sininim tøwuøyav, yaq zo nakhamas-te āv qazøte-einimín nqægo: Qæ ndølanqā. Yaq
unimanqatín. Qæ sège-lanqaín. 55 Neka yaq sanqa khamøe qando-feaɨn, yaq zo

12:44 12:44 Met 25:21, 23 **12:47** 12:47 Zems 4:17 **12:50** 12:50 Mak 10:38-39 **12:53** 12:53 Mica 7:6; Mal 4:6

āv qazøte-einimín nqǽgo: Khøuwa tatas-qape ndøyøēt. Yaq unimanqatín. Khøuwa tatas-qape sège-itanɨ́n. 56 Zo khavozam ezoqám, zo ndozo-manqate av nqægo, ‘Ni Mbumbukiam møtinøtēn.’ Zo manqei neka khaiya qazo-qeivimin, yaq zo møzøte-zøtezɨ́n, av nqægo, khaiya ande āv khanégoāt. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhate, zo gekha zapâ, taqa mokho ndapeav ndozogo?”

Mbumbukiam-te nakhamas-té qanøqambúz (Met 5:25-26)

57 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo gekha zapâ, zøkhapus mokho-mba matavapøteav ndøgo, gekha matēv ndøgo, eqeieqei ndøgo? 58 Gèmbo-mataváp. Qo ezoqa nøme-te moni ndiqambo-løfoke, yaq ndego qo manqa ovøyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vøkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoa-te tøzøte-apet. Soqaín ndøgo, ndego qo manqa ovøyam megeat ezoqam-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vøvē, yaq ndego qo ndimbula-te sasa ndǿ-utāq. 59 No nqataqá-manqate. Qo ndøgo naqanøká qotøndó-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgū.”

13

Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te qambuniav tegoat, ndego gemǿ-navøém

1 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa nøme Yesu namba gi꞉goam, emanqat āv gimbøe-vototém nqǽgo: Gelili ezoqa nøme, Mbumbukiam-te søvakha gigiap ndøløvusumát. Yaq ate av-té, etoam matev gi꞉goat, Pailøt-gi nakhag ezoqam, gèzitág. Yaq av nqægo, tiqa kouk, søvakha gigiap-té qanǿ-o꞉á, ndigu Mbumbukiam-te etoam nonqo lou-qase-te go꞉-aomem, neka tiqa kouk namba vømō-tøkua. 2 Yesu nqanek emanqat ge-ewag, yaq āv gezømbe-eín nqǽgo, “Ge zô ndozo-matavap, ndigu ezoqam, nqanek matev qazøfakhan, tiqa manqa-zapazapa kandambâ, áv táoka, ndigu Gelili ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa? Yaq nakêmbà, nqanek matev qazøfakhan ti-te? 3 Mbaín! Geté no nqazǿ-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte꞉go, āv tøzømé-nasiním. 4 Neka ge zô ndozo-matavap, ndigu ezoqa 18 gipakhaez, Siloam kewan-qasi avønin-te ndøgo, khoev eqawat-qape qandonqoe, tiqa manqa-zapazapa kandambâ, áv táoka, ndigu ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, Zelusalem taon-te ndiyage? 5 Mbaín! Geté no nqazǿ-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte꞉go, āv tøzømé-nasiním.”

Yaya etæ manqat, fig tae vi꞉mav qagoam

6 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa møndøgoám, ekeza waen khae-te, fig tae vømbōyam. Yaq tae nanga-qa gemøkewag, vi꞉pøteáv. 7 Yaq ndego tege sasae ezoqam, khae gembøe-kewagam, āv gembøe-eín nqǽgo, ‘Nqáe! No nqanek tae-te, nanga viam-qa nømbøe-kewagám. Viav misiká. Geté vi꞉máv. Ság! Qókhavoé. Manqei mo꞉khazú.’

8 Geté yaq ndego sasae ezoqam gendo-qavøiu, ‘Khanánqa. Tae nqanek até betøkhæyá. Viav kopo nøme bètøkho-ngeatám. Tae zapa-te nqanek, manqei mumat bàtøkho-nqagím. Yaq pakhakh notóqouzám. 9 Eisa, viáv nøme qanéviám. Geté mbain tøgoat, kopømbá. Soqó-khavoé.’ ”

Yesu Sabat khøuwa-te, sævam zita køfi꞉v gukhakheinøvem

10 Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømesimat, 11 yaq nqáe! Sævam kopo møndøgoám. Ndugu nqova soqa mbøigoám, ndego enqoni vømbō-etoam. Viav kandambá gumbøigoam. Viav ate qægoam 18. Yaq ndugu zita køfí꞉v. Kopømba mbaín, ndaføyamba vóe-itān. 12 Yesu ndugu sævam

13:2 13:2 Zion 9:2 **13:7** 13:7 Luk 3:9 **13:8** 13:8 2 Pita 3:9, 15

gu-omet, yaq sègembo-akhá, vøndōwav, yaq gumbo-ein, “Ngólam, qo mòqo-eqeieqei-éq. Qoqa enqoni nandav, møndøqa-navøém.” 13 Yaq ndego zenda mbøevé. Yaq nqova mbaín, ndugu sège-eqeieqei-év, ndaføyamba vø̄-itan, Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa.

14 Geté ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam, khanakhanakh mbaín, Yesu ngunuk sævam, Sabat khøuwa-te guikhakheinøvem. Yaq ndego ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, “Sasae khøuwa ate ndi꞉gu, síks. Ta khøuwa-te ndógo tøzøtøndé-okhoát, eqeieqeizat-qa tozogoat. Ambá ndøgo, Sabat khøuwa-te.”

15 Yaq Evezøza gembo-qavøiu, “Zo khavozam ezoqám. Até zó-a, zo sasae sòzogoatún, Sabat khøuwa-te. O gê, zo Sabat khøuwa-te, kao o donki nqovotumâv, neka ibøkha-te ituimâv. Av taoká. Zo mòzogoatún. 16 Até ngunuk sævám-a, Eibleem-gú ziú. Geté Saitan viav kopoav-qapé gumøvøitam. Ate qægoam 18. Yaq ge zô ndozo-matavap? Ngunuk kopømba mbaín, Sabat khøuwa-te tu-eqeieqei-ev. Av taoká. Kopømbaqapé!”

17 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq tegi qaqa ezoqam ate gi꞉goam, mivi ndøndapém. Geté ndigu ezoqa nøme, khanakhanákh, Yesu matev kandakanda ate qægoam, gematønumam.

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat (Met 13:31-32; Mak 4:30-32)

18 Yaq Yesu gezø-ein, “Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ande gekhâm? Gekhā nøtékhamās? 19 Masted tae nanga nøtékhamás. Ndigu khapikhapímbá. Geté ezoqa, nanga kopo khae-te tezøgeakh, yaq ndigu gèkhouwezín, vømø̄-tae-in, neka pipisi tang-te sasa mo꞉viviamin.”

Flawa poponøvem nonqo-qa yaya etæ manqat (Met 13:33)

20 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekhā nøtékhamās? 21 Flawa poponøvem nonqo nøtékhamás. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vø̄u-pomogimimin. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambā. Geté flawa ate ndi꞉gu, sègemø-popoezín.”

Yaya etæ manqat, mboqog khapelavøqasi-qa yaq-te (Met 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nakhoa gegeveat, Zelusalem taon-te gemat, ta taon neka vemivemiav-te ndøgo, nakhoa-te qo꞉goat, Mbumbukiam-qá manqat me꞉zømesimát. 23 Yaq ezoqa nøme, Yesu āv gembøebeváp nqægo, “Evézøza. Gê, ezoqa khapîmbà, tikhandi꞉z?”

Yaq Yesu ndigu gezø-qavøiu, 24 “Bazaføgakh ndø-asáz. Mboqog khapelavøqasi-té qa-zomǿ-óz. No nqazǿ-manqate. Ezoqa kopoáv, onim-qa tigoat. Geté kopømba mbaín. 25 Khoev eve mboqog to꞉tokaz, yaq zo bavokhó sozotówán, vozó-khanæmēm. Yaq zombó-viømém, ‘Evézøza. Mboqog qoní-mboqozó!’ Geté yaq ndego tendo-qavøiu, ‘No zo nøtenøtenák. Zo gekha manqei-âk?’ 26 Yaq zo tozombo-qavøinam, ‘Ni lou zilogám neka ibøkha zi-izumám, qo namba, neka qo niqa vemiav-te, mòqoti-nømendimám.’ 27 Geté ndego nangó genøzǿ-qavøiú, tezø-ein, ‘No zo nøtenøtenák. Zo khazonó-goam? Mòzozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam ate ndøzøte꞉go.’

28 Zo zó-eivumát, neka khaya vozó-vivisumāt, Eibleem neka Aezek neka Zekop neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi꞉gu tozo-zømet, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tigoat, getē zo bavokhō ginø̄-nqagevēm. 29 Ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininim neka sanqa-sanqa-té gindúzáv. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-té genóqonáv.

13:14 13:14 Exo 20:9-10; Deut 5:13-14 **13:15** 13:15 Luk 14:5 **13:25** 13:25 Met 25:10-12 **13:27** 13:27 Psa 6:8 **13:28** 13:28 Met 8:11-12 **13:29** 13:29 Psa 107:3

30 Nqáe! Ezoqa nøme, ndakin ndindopaev, ndigu gó꞉megetát. Neka nøme ndigu, nduomegetap, ndigu gendópavát."

Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova (Met 23:37-39)

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Felisi ezoqam ndozáv, Yesu vømømbō-einim, "Nqanek manqei mòqo-iváv. Viní qonóqáv. Zapa ndógo, Elod qo løvøqa-qa qagó."

32 Geté Yesu gezø-ein, "Ngenek khavozam ezoqam, Elod, āv qazømømbøé-einím nqægo, 'Nqáe! No nqægo neka qasun, nqova soqøsoqa sængiasumít, ezoqam-qa mokhote ndu꞉gut, neka ezoqa vøe-khakheinøvemēt. Yaq khøuwa timønø-misika-ez, no sasae nutumúkhóu. 33 No nakhoa até banø-geveét. Sæmá, nqægo neka qasun neka qapunum, atema Zelusalem taon-te vøemó-fakhān. Zapa ndógo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, kopømba mbaín, manqei vini-te tilaem. Zelusalem taon-te mbá giabemø-laém.'*

34 Zelusalem, Zelusalem, qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam pakhapakha ndoqozø-khaneam, neka nandí ndōqōtē-zītōgē, ndigu Mbumbukiam qo-te ndendokhofosam, no khøuwa kopoáv, qogi ezoqam baqa amba nøzømbe-eqatám, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobɨn, ekeza taf mokho-te vō-ozɨn. Geté qo gèqambo-qasi꞉vám. 35 Nqáe! Zoqa khoev nqanek, ezoqam mbaín, segégoát. No nqazómanqate: Zo no nango naqanøká zónømendamák. Geté ta khøuwa-te ndógo, sa tøzøténømendám, zo tozo-einim, av nqægo, 'Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav!' "

14

Yesu Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvem

1 Sabat khøuwa nøme, Yesu lou Felisi iz akhae ezoqam-qá khoev-té gemølóg. Yaq ndigu bøi mba mbotakém, ande gekha matev me ndómatanām.

2 Yaq nqáe! Ezoqa tendováv ndógo, Yesu-qa megemege-te vō꞉-itan. Ndego bov neka pingim gèmbo-boqotám. 3 Yaq Yesu ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, āv gezømbe-bevap nqægo, "Gê, kopømbâ, Sabat khøuwa-te ezoqa toqokhakheinøvem, ó, khafeâp?"

4 Geté ndigu yaq qavøiwateáv. Yaq Yesu ngenek ezoqam, zenda mbøevé, vōkhakheinøvem, sasa ndøkhofotav.

5 Yaq Yesu gezø-ein, "Zonømbé-einɨm. Zo nqazo-qonøve, ezoqa kopo, Sabat khøuwa-te, yo o kao ibøkha ozu-te tumbøe-van, yaq gê, ndego sa ndó-ivav? Āv taoká. Geté nakhamasté genóliváv. Até ndøgó-a, Sabat khøuwa-te tøgoat."

6 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu kopømba mbaín, manqat vømbøé-qavøinām.

Qo qakeza iz toqovoa, yaq Mbumbukiam ndò-eqoqó

7 Yesu nqanek lou loge-te gegoam, yaq ezoqa tezømét ndógo, ndigu ezoqa kandakanda-qá qonam nonqo-té gimøqonám. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, 8 "Qo ezoqa sakhei etoam lou loge-te tekhatoq, yaq ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te ndòqōm. Soqaín ndøgo, ezoqa iz-akhae-qape tendowav, 9 yaq ndego ezoqam, ma qo ge꞉khatoq, teqa-ein, 'Qoqa qonam nonqo, ngēnek qombō-etoām,' yaq qo mivi voqóndāp, khokho ezoqam-qa qonam nonqo-te sasa qomóqōm. 10 Geté ezoqa lou loge-te tekhatoq, yaq khokho ezoqam-qá qonam nonqo-té qamøqóm. Yaq ndego ezoqam, qo ma ge꞉khatoq, tendováv ndógo, qo vøqá-eɨn, 'Nófu. Nqánek qoqonó-qóm, ezoqa

---

13:30 13:30 Met 19:30 * **13:33** 13:33 Yesu Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ge꞉-ein, ekezan me꞉-eín.
13:35 13:35 Psa 118:26 **14:3** 14:3 Luk 6:9 **14:5** 14:5 Met 12:11; Luk 13:15 **14:8** 14:8 Prov 25:6-7

kandakanda-qa qonam nonqo-te.’ Yaq av nqægo, qoqa iz gó:-eqatát, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, ndigu qo namba lou-qase-te tiqonavat.”

11 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqām ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó:-eqatát.”

Kopømba mbaín, ti-mba toqozø-tøkeat ndigu, yaq tiqa-qavøitat

12 Yaq Yesu ndego ezoqam, ma lou loge-te ge:khato, āv gembøe-eín nqægo, “Qo lou loge kandambaqape toqo-khakheinam, khøuwa muin o khagus, qo ambá av nqægo, qogi qafuap o namba-qaniap o qakeza ezoqa nøme o gigiap eve ezoqam, ndigu khoev avønin ndiqapuate, ti-mba ndígu toqókhatōb. Av toqotegoat ndægo, yaq ndigu qo até tiqá lou loge-té-a, segé-khatoqabém. Yaq qoqa yaq-fia sa ndógo tøqágoát. Yaq-fia nøme mbaín. 13 Geté lou loge toqo-khakheinam, yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka kagi ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam qókhatób. 14 Av toqotegoat ndægo, qo kopømbá, khanakhanákh. Zapa ndógo, ndigu kopømba mbaín vøqambé-qavøinām. Geté yaq-fia ndógo toqomóndáp, ezoqa eqeieqei løvøte-te tindusuz.”

Yaya etæ manqat, lou loge kandambaqape-qa yaq-te, ezoqa qazømbo-qasi (Met 22:1-10)

15 Ezoqa nøme, ndego lou namba gi:logat, nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Yesu āv gembøe-eín nqægo, “Ezoqa khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-te ndøgo, lou timølog.”

16 Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Geté qoté-ewāg, nqanek emanqat:

Ezoqa møndøgoám. Ndego lou loge kandambaqape ndøkhakheinám. Yaq ndego ezoqa kopoáv gezø-akhayam, teqa lou loge-te tinduzav. 17 Yaq lou loge khøuwa qamø-khantaz, ndego tege sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, vømøzø-ein, ‘Mòzotøndozáv. Lou møndømu-khakheinám.’

18 Geté ndigu ezoqa ewaqape, tanakh manqat mbo-einím. Kopømba mbaín vøndézāv. Nøme ndego gendo-ein, ‘No manqei nowí. Yaq bàmønáv, bamøqeiv. Tanakhambá. Kopømba mbaín, vøtøndénāv.’

19 Ezoqa nøme ndego gendo-ein, ‘No kao nowí. Ate gi:goam tén. Avøe manqei khayam nonqó. Yaq ndakin nømé-khamasím. Tanakhambá. Kopømba mbaín, vøtøndénāv.’

20 Ezoqa nøme gendo-ein, ‘No sævam no-okí. Yaq kopømba mbaín, vøtøndénāv.’

21 Yaq ndego sasae ezoqam gèndoveséz, ekeza kawa ezoqam, manqat vømømbō-ein. Ngenek nqanek manqat ge-ewag, yaq qaqa ndøgó, ekeza sasae ezoqam vømbō-ein, ‘Ság. Nakhoa kandakanda neka khasøkhasis-té soqóqáv, taon-te ndøgo. Nakhamas-té. Yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka bøi waev mbain ezoqam neka kagi ezoqam qotøndó-khatób, voqotøndó-itūb.’

22 Yaq ndego sasae ezoqam matev gumugu, av kawa ezoqam gembøe-ein, nango vøndōqavan, yaq āv gembøe-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. No ezoqa møtøndo-khatób, av manqat qoqonømbe-ein ndægo. Geté qonam nonqo nøme, ndøløvûzáp.’

23 Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, ‘Taon bavokhó qonóqáv, ta nakhoa vinivinimba-te ndo:go. Yaq ezoqa qomøzó-pouwá. Bètøndozáv. Noqa khoev-te, ùni betetøváb. 24 No nqazó-manqate: Ndigu ezoqam, no bugukhokhof qazø-akha, qazømbo-qasi, ndigu ezoqa kopo, noqa lou loge kandambaqape-te, gemó-onák.’ ”

Vøkhæ-matøvém, Yesu paev-qa toqombo-goat (Met 10:37-38)

25 Khøuwa nøme, ezoqa bawan-qape kandambá, Yesu namba nakhoa-te gi-apat. Yaq ndego tènøqambún ndógo, ndigu gimbopavam, vøzø-ein,

14:11 14:11 Met 23:12; Luk 18:14 **14:14** 14:14 Zion 5:29 **14:15** 14:15 Luk 13:29 **14:20** 14:20 1 Ko 7:33

26 “Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, gete ndego ekeza eve neka evo neka zas
neka nakheis neka namba-qaniap sanqabeav tøgoat neka atē ekeza yagé-a, sanqaweav
vógoāt, ndego kopømba mbaín, noge paev ezoqam tegoat. 27 Neka gekha ezoqām ndego,
ekeza tae mutui eqawateav tøgoat, no vønøndó-paēv, ndego kopømba mbaín, noge paev
ezoqam tegoat.
28 Gèmbo-mataváp. Zo ezoqa kopo, khoev eqawat-qape weve-qa tegoat, ndego
bugukhokhof bètøkho-matøvém, av nqægo, taqa fia gekhâm, até vømúkhōu. 29 Soqaín
ndøgo, ndego sement mba tezav o uk mba te-asaz, yaq ndego kopømba mbain tøgoat,
khoev sasae ate ndægo temøkhou, zapa ndōgo, moni mbaĩn. Av tægoat ndægo, yaq
ezoqa ewaqape, khoev timbo-qeivimat, gévøngi:namát, 30 sasa ndǿ-einimāt, av nqægo,
‘Ngenek ezoqam khoev sasae amba me:ngáz. Geté kopømba mbaín, vǿekhōu.’
31 Neka nøme nqánek: Kawa ezoqam tegoat, yaq ndego tegi nakhag ezoqam ten
taosen namba, nakhag gone-qa tegoat, kawa ezoqa nøme namba, ndego nakhag ezoqam
tuenti taosen ndimbugu, yaq ndego bètøkhæqóm, vómatøvēm, av nqægo, teqa khagua
pemé-eqā, penømakhaya. 32 Geté teqeiv av nqægo, kopømba mbaĩn, yaq ndego u-anim
bekhofotáz, kawa ezoqa nøme-te, ndego ate av-té qambaqape te:goat. Yaq ndigu sambi
manqat manqate-qa bemømbo-viømém.”
33 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv gezømbe-eín nqǽgo, “Zó-a,
kopó. Gekha ezoqām ndego, ekeza gigiap ate ndægo, zita wuøeav tegoat, ndego kopømba
mbaín, noge paev ezoqam tegoat.”

Ngalam-qa yaya etæ manqat (Met 5:13; Mak 9:50)

34 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbo-
navøem, yaq nqawa áv kiní-ngalam-mokho-mba-ēz? 35 Ngalam av ngi:gu, mokho mbaín.
Até ndøgó-a, manqei namba toqote-qambua, avøe ewa etoam nonqo, kopømba mbaín.
Soqó-ogizó.
Gekha ezoqām ndego, gea tømbogoat neka yoge kopømba vømbógoāt, yà beyogé!”

15

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat (Met 18:12-14)

1 Khøuwa nøme, teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapa-us ezoqam kopoáv, Yesu-
te gindupindam. Manqat yoge-qa mbozáv. 2 Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna
manqat nømendim ezoqam, Yesu manqa mbogeveém, gi-einim, “Ngenek gekha zapâ,
manqa-zapa-us ezoqam namba ndi:tøkuat neka lou namba ndi:loge?”
3 Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,
4 “Zo ezoqa kopo, sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembō-ewān, yaq gê, ndego
gekhā ndøgō? Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváz, ta manqei-te ndøgo, gagayag
gilogatun, nøme-qa vømóvaō, ndugu gumbo-ewan. Yaq até gembóvawét, atema vømǿ-
omēt. 5 Yaq tu-omet, ndego khanakhanákh. Yaq nqanqa-té gunóvé, 6 sasa ndǿqanāo,
vǿqavān. Yaq ndego zifuap neka ezoqa nøme, avønin timbo-puatat, tenøzǿ-akhá ndǿgo,
vøzǿ-eĩn, ‘Vøndozáv. Khanakhanakh zígoném, no namba. Zapa ndǿgo, sip kopo
qanømbo-navupam, møe-omét.’
7 No nqazǿ-manqate: Yan-te nqo:go, matev até kopó. Khanakhanakh ndøgo, tin-
dapem, manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te teqambun, ndøgo gemǿ-løvuám,
av khanakhanakh ndøgo, ezoqa eqeieqei nainti-nain-qa yaq-te tøzømbe-goat, ndigu
ndimatavap, ni kopømbaqapē Mbumbukiam-te qambuniav tøgoat.”

Sœva kopo, moni mokho gimbo-nasiniapam, yaq nqawa guzømet, taqa yaya etæ manqat

14:26 14:26 Luk 9:23 **15:2** 15:2 Luk 5:30 **15:4** 15:4 Ezek 34:11, 16; Luk 19:10

8 Yaq Yesu yaya nøme gezø-eta, gezø-ein, “Sæva moni mokho ten timbogoat, yaq
kopo gembō-nasiṅim, yaq gekhā ndógō? Ndugu lampa ndómág, khoev vøviayām.
Yaq unimé:-vawét, atema vømózømēt. 9 Yaq moni mokho tuzømet, zifuap neka ezoqa
nøme, avønin timbo-puatat, tunøzó-akhá ndógo, vøzó-eïn, ‘Vòndozáv. Khanakhanakh
zígoném, no namba. Zapa ndógo, moni mokho ndigu, ginø-nasiniapam, nango
mòezømét.’
10 No nqazó-manqate: Manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te geqambunin,
yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam, até kopó, khanakhanakh āv tini-gonemín.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

11 Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopo mòndøgoám. Nakhei angana
menás gimbogoam. 12 Yaq khøuwa nøme, yo okho-qase até gendego, eve vømbō-ein,
‘Tát! Gigiap ndøgo, no ata namba toqoni-etoam, qo toqo-lawaqape-eq, no é-moqonømbe-
etoám ndakin.’ Yaq eve até gendego, ekeza gigiap ate ndægo, livin-mbá gunumu-qatatát,
nakhei menas vøzō-etoam.
13 Khapé outøpøteáv, yaq okho-qase ekeza gigiap gèwí. Yaq manqei nøme-té genøwáv.
Qámbá. Yaq tegi moni, khokho matev-té genø-nqagivemát. 14 Yaq moni até gi:goam
gumukhoub, vikia seke ndøfakhán, ta manqei-te ndøgo, yaq ndego lou mbaimbai
vømbōpa. 15 Yaq ndego mo-manqei-anim ezoqam tøke-qa gemboviam, ndego bøsi nen-
té genø-khofotumám, lou vømøzō-etoamin. 16 Yaq ndego ifi kandambá qambo-vinumam.
Geté ezoqa lou etoumáv. Yaq ndego bøsik-qá lou soqaqape loge-qa mbogoám.
17 Yaq matavap eqeieqei qamøndæ-vesez, ndego ekeza manqat āv gene-eín nqægo,
‘Tat-gi sasae ezoqam ate ndi:gu, ndigu lou kopoáv ndiloge. Geté no, nòpotonám. No
avønín nónaním. 18 Ság! Manqei nqanek, nó-iváv. Yaq tat-té qatóqaván. No āv
qamømbó-eín nqægo, “Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. 19 No
ezoqa eqeieqeí mbá, qoge yo sekemba tægoat. Ság. No qoge sasae ezoqam mba nógoát.”
’ 20 Yaq ndego até gendego, ta manqei ndøgo gè-iváv, eve-te sasa ndøwav. Ndego
qambaqape, ambá genegeavún. Yaq eve sège-omét. Yaq tanakh mbogó. Yaq até
gendego, tenøvuáo ndógo, yo vømō-møvøiu, sasa ndøngenøtam.
21 Yaq yo gembo-ein, ‘Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. No
ezoqa eqeieqeí mbá, qoge yo sekemba tægoat.’
22 Geté eve ekeza sasae ezoqam zø-akhá, gezø-ein, ‘Nakhama ndøgó! Ndabua eqeieqei
zotøndó-upøném, vozombó-uzømēm, neka kokosov-te mbimak khapelavøqasi vozombó-
utøzēm neka tamak vozombó-uzømēm. 23 Kao-yu enaq-us vòndolaém. Yaq lou zílóg.
Khanakhanakh-qape zígoném. 24 Zapa ndógo, noge yo, andé genaním. Geté ndakin,
mòndø-khandí:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, mòndø-fakhán.’ Yaq lou loge
ndøngazém. Khanakhanakh kandambá gigonem.
25 Ta khøuwa-te ndøgo, yo-khøuwa, khae-té gegoám. Yaq nango gendoqavan, khoev
ge:khatoat, ndego ouv qaqayam ndø-ewág, ezoqa gi-ogimat. 26 Yaq ndego sasae ezoqam
mbo-akhá, gembobevap, ‘Gekhā ndógo, manqa khape qæfeaz?’
27 Yaq ndego sasae ezoqam gembo-qavøiu, ‘Qaveqase ndoqaván. Yaq qave, kao-yu
enaq-us ndølaváo. Zapa ndógo, ndego khanakhanakh kandambá, ge-omet av nqægo, te-
te matev-qase nøme fakhaneav qagoam, gefakhan.’
28 Geté ndego zapikia, nqanek manqat ge-ewag, ndego qaqa ndøgó. Yaq poeveáv, lou
loge-te te-on. Yaq eve ndøfakhán, onim-qa yaq-te vømømbō-pouwa.
29 Geté ndego yo-khøuwa, eve gembo-qavøiu, ‘Nqáe! No viav kopoáv, sasae nqataqago.
Neka no qoqa manqat nqagimáv. Geté qo até naningus-yu kopó-a, etopøteáv no-te, yaq
nogi nøfuand namba khanakhanakh vøtígonēm. 30 Geté nandev qoge yo gendoqavan,
ndego qogi moni ate ndi:gu mambe sakheis-te go:ngiæzo, yaq qo até qoqotøndego, kao-
yu enaq-us voqombō-lavao.’

15:18 15:18 Psa 51:4 **15:24** 15:24 Ef 2:1, 5

31 Yaq eve gendo-ein, ‘Ati. Qo no namba oskia qogó. Neka gigiap ate nqanømbe꞉go, ndøgo qoqá. 32 Geté ni lou ùni bizilóg neka khanakhanakh binî-asøtav. Zapa ndøgo, qoge qaveqase, andé genaním. Geté nango mòndø-khandí꞉v. Ndego gò꞉navupám. Geté ndakin, møndø-fakhán.’ ”

16

Yaya etæ manqat, gigiap keoge ezoqam-qa yaq-te, ndego ge꞉khavozam

1 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, “Qàgoám. Ezoqa møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego sasae ezoqam vømbōgoam. Gigiap ate qægoam, ndégo tembøe-kawaevtám. Geté khøuwa nøme, ndego gigiap eve ezoqam, āv gene-ewág nqægo: Tege sasae ezoqam, moni mbongiæzøtét.

2 Yaq gigiap eve ezoqam, até gendego, ndego gigiap keoge ezoqam vømbō-akha, gembo-ein, ‘Gê, gekhâ ndøgo, qoqa moni ngiæzoat matev-qa yaq-te, manqat nqæyoge? Ság! Emanqat qópeawám, nogi moni ande āv khoqombøē-kewagam. Zapa ndøgo, qo kopømba mbaín, noge gigiap keoge ezoqam, sekemba toqogoat.’

3 Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ekeza manqat ge-ein. ‘Av khatégō? Noge kawa gékhofonó, sasae-te. No bazaføgakh mbaín, manqei ozam sasae tægo. Neka no miví, ezoqa gigiap-qa vøzømbé-vi꞉māt. 4 Ság. No ndakin møtenøtén, ande gekha matev me nøtégō. Yaq sasae-te tækhofon, no ezoqa ekeza khoev-té ginó-khatombém.’

5 Yaq ndego até gendego, ezoqa ewaqape, ndigu tege kawa-te gigiap qazømbo-løfokam, vøzō-akhayam. Yaq ndego ezoqam, bugukhokhof gendowav, āv gembøe-eín nqægo, ‘Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm nandaqambo-løfoke?’

6 Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, ‘No te-te oil yakhav wan andléd, nqanømbo-løfoke.’

Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gendo-ein, ‘Ság. Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqánek. Gèqóm. Yaq yakhav fifti mba qotó-peawám. Nakhamas-té.’

7 Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ezoqa nøme gembobevap, ‘Gebâ qo. Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm nandaqambo-løfoke?’

Yaq ndego ezoqam gembo-qavøiu, ‘No te-te flawa pus wan taosén, nqanømbo-løfoke.’

Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gembo-ein, ‘Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqánek. Ság! Èit andled mba qotó-peawám.’

8 Yaq vaev-te, ndego gigiap kopoav ezoqam, tege keoge ezoqam-qa manqat ge-ewag, av khavozam matev ge꞉matanam, yaq ndego teqa iz gè-eqá. Zapa ndøgo, teqa matavap loloákh.”

Yaq Yesu taqa yaq-te, āv gezømbe-eín nqægo, “Unimanqatín. Manqei-qape ezoqa soqøsoqa, yaqyaq-a matev gimatønumatun, tiqa matavap loloakh møndøløvú, ndigu ezoqa nøme-qa matavap, ndigu waev-te ndiyage.

9 Geté no nqazø-manqate. Manqei-qape ezoqam, moni manqa-zapazapa nonqo ndø-abumatún. Geté zo ezoqá nøme zozømbé-tøké. Yaq ndigu zogi zøfuap ndøgoát. Yaq vaev ndøgo, moni khatibam matev tømø-navøem, Mbumbukiam zo ekeza khoev miavmiav-té genó-upøzó.”

Gigiap neka moni keoge eqeieqei-qa yaq-te

10 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, eqeieqei tembo-kewagat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, eqeieqei mbókewagát. Geté gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, keoge eqeieqei mbain tøgoat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, keoge eqeieqei gembógoák.

11 Yaq nakémbá, zo manqei-qape moni keoge eqeieqei gonemav tøgoat, ge zô ndozo-matavap, zo Mbumbukiam unimanqatin gigiap ndøzó-etoam, tozombo-kewagat? Av taoká. 12 Neka gê, zo ezoqa nøme-qa gigiap keoge eqeieqei gonemav tøgoat, zo Mbum-bukiam zøkeza gigiap ndøzó-etoam? Mbaín.”

16:10 16:10 Luk 19:17-26

Ezoqa kopømba mbaín, kawakawa-za menas timbogoat, Mbumbukiam nekā moni (Met 6:24)

13 “Sasae ezoqa kopømba mbaín, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa
ezoqa menas timbogoat, yaq nøme ndego, gembó-pøovát. Geté nøme ndego, gembøé-
qasi꞉vát. Nøme ndego, teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nøme ndego, teqa manqat
gembó-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa mokho-te neka
moni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

Felisi ezoqam-qa khavozam matev, moni-qa yaq-te

14 Yaq Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, moni-qa yaq-te, ndigu Yesu
gèvøngi꞉nám. Zapa ndøgo, ndigu moni-te poev zøgoám.
15 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqam-qa bøi-te, zoqa matev bugug eqeieqei keoge-qa
zøgó. Geté Mbumbukiam, zoqa mbøni mòndæ-otév. Matev nøme ndøgo, ezoqa eqeieqei
ndivewe, ndøgo Mbumbukiam-qa bøi-te soqaqapé.”

Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te (Met 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

16 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zion gefakhan, ndego ibøkha iz etoam ezo-
qam, yaq ndakin Mozes-qa guguna manqat-gi khøuwa neka Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam-gi khøuwa, mòndømø-nasiním. Ndakin Manqat Mbomambaqape,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te ndøfakhán. Neka ezoqa ewaqape, onim-
qa ndøgót. Bazaføgakh-ús. 17 Geté unimanqatín. Yan neka manqei-qape, kopømbá,
tømø-navøem. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase gemø-
navøemák.
18 Khamasim, nqánek: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, yaq sævam vini vó-
okī, ndego nøkenøkem matev ndóngiú neka mambe mé꞉wáv. Neka gekha ezoqām
ndego, sævam tu-oki, ezoqa nøme ge-ivav, até ndegó-a, mambe mé꞉wáv tu namba neka
nøkenøkem matev vóngiū.”

Gigiap kopoav ezoqam neka Lazales, tiqa emanqat

19 Yaq Yesu emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, “Qàgoám. Ezoqa mòndøgoám. Gigiap
kopoav ezoqám. Ndabua eqeieqei fia kandakanda ndø-uzumám neka yage eqeieqei-te
vøyagam. 20 Tegi mboqog bavokho ndøgo, gigiap-av ezoqam ndøveém. Teqa kha ate
qægoam, saté nqama-nqamav. Iz nqambógo, Lazalés. 21 Ndego lou khakhayakh loge-qa
mbogoám, ndøgo gigiap eve-qa lou-qase-te qando-pomovam. Yaq gaqo ndozavín, nqa-
mav vømbō-venegomemin. 22 Yaq Lazales gènaním. Yaq enzol ezoqam, Eibleem-té ginø-
eqeinám, teqa avønin-te vømøqom. Yaq vaev até ndegó-a, gigiap eve ezoqam, vønanim,
neka ezoqa vømø-otøvem. 23 Yaq ndego løvøte ezoqam-qa manqei-te gemøfakhan ndøgo,
bøi ge-eqa, nqosøgeap kandambaqape gembo-ewagam, Eibleem mba mo꞉-omét. Lazales
namba me꞉qonavám. Qámbá. 24 Yaq sège-akhá, ‘Atákha. Eibleem. No tanakh gènøgó.
Lazales qotøndó-khofotáv. Kokosov kopo ibøkha-té genó-qoqomáz, noge sas vókhantāv,
vóvamēv. Zapa ndógo, no nqanek gøina wageap-te nqægo, nqosøgeap khàpe nømbe-
khouwév.’
25 Geté Eibleem āv gembøe-eín nqægo, ‘Nózeø. Gèmbo-mataváp. Qo qoqoyagam, qo
gigiap qaniqanimáv qaqagoam. Geté Lazales gigiap soqøsoqá geneyagám. Geté ndakin
ngenek yage qanimav-qape ndøndapét. Geté qo nqosøgeap-qape qondapét. 26 Neka nøme
nqánek: Yaq qo-a, yaq ni, manqei ozu khavoe-qape nqóugu. Neka gekha ezoqām ndigu,
nqanek ngiyage, qo-te okho-qa ndigu, kopømba mbaín. Neka gekha ezoqām ndigu,
nandav nandiyage, kopømba mbaín, ni-te tinduzav.’
27 Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Av tægoat ndægo. Nøtaqá-
viám. Lazales nogé tat-qá khoev-té qonó-khofotáv. 28 No namba qatifakhan, fáev ate

16:15 16:15 Met 23:28; Luk 18:9-14 **16:16** 16:16 Met 11:12-13 **16:17** 16:17 Met 5:18

gi꞉goam. Yaq Lazales bèwáv, bemøzɵ̄-ein, tiqa matev bè-enénd. Soqaín ndøgo, até ndigú-a, nqanek nqosøgeap manqei-te tinduzav.'
29 Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, 'Qogi namba-qaniap, nømendim manqat ndøzɵ̂gó, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem. Yaq tïabembo-pavét ndøgo, av ndigu gi꞉peaomem.'
30 Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, 'Atákha. Eibleem. Av taoká. Geté ezoqa kopo løvøte-te tendosuzam, manqat vøzɵ́-eïn, ndigu ndɔ̀qambúz.'
31 Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, 'Ndigu Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat yogeav tøgoat, yaq até ndøgó-a, ezoqa løvøte-te tendosuzam, ndigu teqa manqat yogeav āv tinígoát.' "

17

Ezoqa nøme, manqa-zapa-te toqo-itub (Met 18:6-7; Mak 9:42)

1 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Matev vinivinimba ndɔ̀fakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-te tø-itubat. Geté ndego ezoqam, mɔ̀ndø-soqoév, ndego matev av nqægo tematønumat, ndøgo ezoqa nøme manqa-zapazapa-te tø-itub. 2 Ezoqa av nge꞉go, amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemɨn, kewan-te sasa mø-oginamɨn, vømɵ̄-geonɨn, ndøgo ambá qanimáv. Geté soqain ndøgo, ndego nginik ezoqa khasøkhasis manqa-zapa-te te-itub. 3 Yaq nakémbá. Aiyá qagó."

Ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát (Met 18:21-22)

Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa tematanam, yaq qógugú. Yaq ndego tematøvem, av nqægo, 'Unimanqatïn. No manqa-zapa nogɵ̄.' Yaq qo teqa manqa-zapa, sà betaqambo-navøém. 4 Até ndøgó-a, ezoqa khøuwa kopo-te, matev soqøsoqa seven tematønumit qo-te, neka tanakh manqat seven vøqá-manqatēt, yaq qo teqa manqa-zapazapa, até sa betaqambo-navøemát."

Unimanqatin-qa yaq-te

5 Yaq Evezøza-gi u-anim gimbo-einim, "Niqa unimanqatin vɔ̀nifitám."
6 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Unimanqatín. Até ndøgó-a, zoqa unimanqatin khapelavøqase mba tøgoat, kopømba ande av masted tae nanga-qasi ndi꞉gu, zo kopømbá, nqanek tae-qape sozombó-einím, 'Vɔ̀khofóq. Yaq ndaola-té qoqomɵ́-itán.' Yaq tae nqanek, zoqa manqat o-mba zømbóndáp."

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae ezoqam ge꞉khamas

7 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Zo ezoqa nøme, sasae ezoqa teqagoat, ndego khae-te teqa-sasaetat o sip tezø-kewagat, yaq ndego sasae manqei-te gendo-qavanɨn, gê, qo moqombó-einin, av nqægo, 'Mòqotøndo-óq. Gèqóm. No namba lou zílóg'? 8 Av taoká. Geté qo ndego āv qoqombøe-einín nqægo, 'Noqa lou vɔ̀khætá, vɵ̄khakheinam, voqó-yogïm. Yaq no lou loge neka ibøkha izam tønømbu-navøem, qo qakeza lou ndøgo toqonɵ́lóg.'
9 Yaq ndego sasae ezoqam, nqanek sasae qamømbøe-navøemɨn, yaq gê, qo ike manqat qombó-einin, ndego qoqa manqat o-mba geqambo-ndap? Av taoká."
10 Yaq Yesu taqa yaq-te gezø-ein, "Zo até kopó. Zo matev ate ndægo tozotumu-gonem, av Mbumbukiam gezømbe-ein, yaq zo sa nqánek qazó-einím, 'Ni khokho sasae ezoqam mbá. Ni satø ndøgo teigoném, av Mbumbukiam manqat ginimbi-ein.' "

Yesu kha sisi-us ezoqam ten gekhakheinøvem

17:3 17:3 Met 18:15 **17:6** 17:6 Met 17:20; 21:21

11 Yesu Zelusalem taon-te gemat, yaq æ tunumát, e Samalia manqei-a, e Gelili plovins.
12 Yesu vemiav nøme-te ge-onat, yaq kha sisi-us ezoqam ndozáv. Tén ate gi:goam. Yaq
ndigu qambaqapé segendowán.* 13 Yaq ndigu kandambaqape segendo-akhaém, "Yésu.
Káwa ezoqam. Ni tanakh gĩnigú."
14 Yesu ndigu ezoqam gezømet, yaq āv gezømbe-eín nqægo, "Mbumbukiam-gí iziz
ezoqam-té qazonózáv, bemøzømet." Yaq ndigu ezoqam ten ate av-té gi:-apat, kha sisi
sègezømbo-navøemtát.
15 Yaq ndigu ezoqa kopo ge:-otev av nqægo, kha sisi møndønø-navøēm, ndego nangó
genøveséz, Yesu-te. Mbumbukiam-qa iz, até go:-eqatát. Kandakandá møndæ-akhayám.
16 Yaq ndego Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, ike manqat
vømbō-ein. Ndego ezoqam, bawan vini-ák. Samalia ezoqám.
17 Yesu ngenek ezoqam ge-omet, yaq āv gene-eín nqægo, "Ezoqa ate gi:goam tén, kha
sisi-us gigoam, gi-eqeieqei-ez. Gemâ ndigu ezoqa nain nøme, kinóqapi? 18 Gê, ezoqa
nøme, ambá gēmatøvemem, av nqægo, ni bànivesēz, Mbumbukiam-qa iz bamū-eqanem?
Gê, ezoqa sa ngénèk, manqei vini-ak?"
19 Yaq Yesu ndego ezoqam gembo-ein, "Qoté-itān. Mòqoqáv. Qoqa unimanqatin
nandav, tòkhakheinøqavém."

Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan (Met 24:23-28, 37-41)

20 Khøuwa nøme, Felisi ezoqam Yesu gimbo-bevøpem, Mbumbukiam-qa Megeat Matev
gekha khøuwā qanéfakhān, yaq ndego āv gezømbe-qavøiú nqægo, "Mbumbukiam-qa
Megeat Matev tøfakhan, yaq kopømba mbaín, toqoqeiv, av gigiap o matev nøme ndoqote-
qeivi. 21 Ezoqa kopømba mbaín, ti-einim av nqægo, 'Nqáe! Mbumbukiam-qa Megeat
Matev nqánek,' ó, 'Ndæ! Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndøgo.' Zapa ndøgo,
Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zo mokho-té qanu:gú."
22 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Khøuwa ndòmø-fakház. Yaq zo Ezoqam-gé Yo-
gi khøuwa kopo zømete-qa zógoát. Geté zo zózømetamák. 23 Ezoqa zo āv gizømbé-manqatát
nqægo, 'Ndæ! Keliso ndégo, yaq manqei,' ó, 'Nqáe! Keliso ngégo.' Geté zo ndòzāv, neka
ndigu zòpāev, tizav. 24 Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego
nakhamas-té gendó-fakhán. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo yan-qape sa tumukhazet.
25 Geté bugukhokhof, ndego nqosøgeap kandambaqape bètøkho-ndáp neka ezoqa ndakin
ngiyage, bēsanqawem.
26 Ezoqam-ge Yo nango tegeav, matev āv tønégoát, av Noa-qa khøuwa qægoam. 27 Ta
khøuwa-te ndøgo, ezoqa lou loge zøgoupám, ibøkha izam vøzø-goupam, neka sakhei
vøzøkɨmam-a, vø-etoumam. Yaq matev até gemát, atema Noa khagua-qape-te vøu-on,
khouwat-qape vøndōwav, ezoqa ewaqape vøngiæzo.
28 Yaq até Lot-qá khøuwa-té-a, matev até kopó, āv tønegoám. Ezoqa lou loge zøgoupám,
ibøkha izam vøzø-goupam, gigiap vøwiam, neka avøe gigiap vø-ogeakham, neka khoev
vøpuanemam. 29 Geté ta khøuwa-te ndøgo, Lot Sodom taon ge:-ivav, gewav, gøinam neka
nandi wagøvap-us ndø-o:áz. Andé qæ me me:lanqá, ezoqa ewaqape vøngiæzo.
30 Yaq matev kopo, āv tønéfakhán, Ezoqam-ge Yo tendoveao, tendoqavan. 31 Ta
khøuwa-te ndøgo, gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te
bè-ōn, gigiap vømøndó-upā. Neka gekha ezoqām ndego, khae-te tesasaetet, ndego
khoev-te nango bevèsēz. 32 Lot-gu zas gèmbo-mataváp, ndugu andē gekha matev me
mbøefakhan.

---

* **17:12** 17:12 Ndigu qambaqape tindiwán ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kha sisi-us ezoqam kopømba mbaín, ezoqa nøme-qa avønin-te tizav. Khafeáp. **17:13** 17:13 Lev 13:45-46 **17:14** 17:14 Lev 14:2-3; Met 8:3-4 **17:23** 17:23 Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** 17:28 Gen 18:20; 19:25 **17:31** 17:31 Met 24:17-18 **17:32** 17:32 Gen 19:17, 26

33 Gekha ezoqām ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndæ̀khambuá. Geté gekha ezoqām ndego, ekeza yage te꞉khambua, ndego ndɔ̀møqeív. 34 No nqazǿ-manqate: Ta lova ndøgo, ezoqa menas venanqei nonqo kopo-te tisømbiit, yaq Mbumbukiam kopo ndɔ̀ndáf. Geté nøme, segé-iváv. 35 Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu, Mbumbukiam ndɔ̀ndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv."†

37 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq āv gimbøe-bevøpém nqǽgo, "Evézøza. Nqanek matev, gekha manqei-té qamǿfakhān?"

Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Søvakha pikia ande āv kenéveāt, koe ndǿgo tinø-piaɨn."

18

Ngæmam neka manqa ovøyam megeat ezoqam, tiqa yaya etæ manqat

1 Yesu ekeza paev ezoqam, yaya nøme zø-etá. Tezømbe-etá ndǿgo, ndigu bètezøtéz, Mbumbukiam-te miavmiav be-akhayám neka be-ivɔ̀vɛ̃m. 2 Yaya gezø-eta nqánek, "Vemiav nøme-te, manqa ovøyam megeat ezoqam mɔ̀ndøgoám. Ngenek Mbumbukiam-te møe mbaín neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. 3 Neka ta vemiav kopo-te ndøgo, ngæmam vøgoam. Zivis mɔ̀ndømbo-naním. Ndugu ngenek manqa ovøyam ezoqam-té gunø-okhoám, manqat vømømbō-einin, av nqægo, 'No ùni nømbetøké. Noge qaqa ezoqam, no ngiænoat-qa ndøgó.' 4 Geté ndego manqa ovøyam megeat ezoqam, khøuwa kopoav, gèmbøe-qasi꞉vám. Geté vaev-te, ndego ekeza manqat āv gene-eín nqǽgo, 'Ság! No Mbumbukiam-te møe mbaín neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. 5 Geté no gènømbo-qasí꞉v, ngunuk ngæmam sekemba ngundu-okho, khøuwa ngunø-ngiæzoat. Ság! Sæmbótøké. Soqaín ndøgo, nqanek matev sa tøma, no kha vømønǿ-føløvøēm.' "

6 Yaq Evezøza nqanek emanqat gumuvotot, gezø-ein, "Ngenek manqa ovøyam megeat ezoqam, soqaqapé. Geté teqa manqat mozóyogem? 7 Yaq ge zô, ndozo-matavap, ndego ngunuk ngæmam gumbotøke, yaq Mbumbukiam, tegi ezoqam gevevesam, gezǿ-tøkeāk, neka ndigu manqa ovøyam-te, matev eqeieqei géndapemāk, ndigu te-te oskia ndi-akhayam, pavpave neka lovølova? Neka Mbumbukiam yakha ndømbóva, tezøtøke? Mbaín. 8 No nqazǿ-manqate: Ndego ekeza ezoqam, nakhamas-té genøzǿ-tøké.

Geté Ezoqam-ge Yo nango tendoqavan, gê, ndego unimanqatin ndǿqeiv?"

Yaya etæ manqat, Felisi ezoqam neka teks moni upøgim ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mbumbukiam-te gimø-akhaemem

9 Ezoqam-qa mokho-te, ndigu Yesu-qa manqat gi-ewagat, nøme ekeza kha, eqeieqei me꞉vewám. Yaq ndigu ezoqa nøme, gèsanqabám. Yaq Yesu ndigu yaya zø-etá, gezø-ein,

10 "Ezoqa menas mɔ̀ndøgoám. Nøme ndego, Felisi ezoqám. Neka nøme ndego, teks moni upøgim ezoqám. Yaq khøuwa nøme, ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-apát. Guligulim-qa ndø-apát. 11 Yaq ndego Felisi ezoqam, sège-itán. Anøzí. Yaq āv gene-guligulím nqǽgo, 'Ike kandambá, Mbumbukiam. Zapa ndǿgo, no āv tiuká, av ezoqa nøme soqøsoqa ndi꞉gu, ndi-aqonam neka ndi꞉khavozam neka mambe ndi꞉-okho. Neka no āv teoká, av ngenek teks moni upøgim ezoqam nge꞉go. 12 No pula kopo-te, khøuwa menas, lou logemav matev nogoatún. Neka gigiap ate ndægo, qæ-upøgimatun, no nòqaqaín, qaqageap vømø-ten-ɨn, neka qatoat kopo qo vøtaqā-etoamɨn.'

13 Geté ndego teks moni upøgim ezoqam, qambaqapé segendo-itán. Yaq geguligulim, ndego kawa eqawateáv, yan-te. Zapa ndǿgo, ndego miví. Geté ndego ekeza savim ndøtøkubám, mutøkhop vø̄-itan, sasa ndø-ein, 'Mbumbúkiam! No tanakh gènøgó. No manqa-zapa-us ezoqám.' "

14 Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq āv gezømbe-eín nqǽgo, "No

---

17:33 17:33 Luk 9:24 † **17:35** 17:35 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndǿgó. Ta manqat nqánek: 36Neka ezoqa menas, khae-te tisasaetet, nøme ndego, Mbumbukiam ndɔ̀ndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv. **18:1** 18:1 Kol 4:2; 1 Tes 5:17 **18:12** 18:12 Isa 58:1-4; Met 23:23 **18:13** 18:13 Psa 51:1 **18:14** 18:14 Met 23:12; Luk 14:11

nqazø-manqate: Nginik ezoqa menas khoev-te giqavaz, ezoqam ngének ge-eqeieqei-év, Mbumbukiam-qa bøi-te, vaev-te geguligulim. Ambá ndego, Felisi ezoqam. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqām ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó:-eqatát."

Yesu nakhei nqonqon, zenda gezømbove (Met 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Ezoqa nøme, Yesu-te, nakhei nqonqon ndo-itub. Ndigu mòndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín. Geté tegi paev ezoqam nqanek matev giqeivim, gèzømbe-khafén, ndigu ezoqam. 16 Geté Yesu ndigu nakheis, sègezø-akhá. Yaq āv gene-eín nqægo, "Nakheis bègeáv, no-te. Zømbo-khakhàzām. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av nakheis ngi:gu.

17 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-onák."

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav (Met 19:16-26; Mak 10:17-27)

18 Khøuwa nøme, megeat ezoqa nøme, Yesu āv gembøebeváp nqægo, "Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev nómatønumāt, khandi miavmiav vøténdāp?"

19 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gekha zapâ, no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa mbaín, mbomambaqape. Mbumbukiam mba me:gó. 20 Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat mòqote-qatéq, av qæ-ein nqægo: Qo nøkenøkem matev ndøngì:wāt. Neka ezoqa pakhapakha zøkhanèām. Neka ndø-aqònám. Neka meakha manqat ndømanqàtē. Qavē neka qavo, gèzøvizáp."

21 Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, "Nqanek guguna manqat ate ndægo, nqæmbôpáev, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin."

22 Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq gembo-qavøiu, "Qanimáv. Geté matev kopo nøme nqánek qoqógó. Gigiap ate nandaqambe:go, qówí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qoqonó-møvøemét. Yaq vòndoqáv. No qonøndó-páev."

23 Geté ngenek ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbaín. Avus-mba mbovoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

24 Yesu ngenek ezoqam ge-omet, avus-mba qambovoe, yaq āv gene-eín nqægo, "Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé:-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tu:-oz. 25 Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbaín, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat."

26 Yaq ezoqam ndigu, nqanek manqat giyogem, āv gini-bevøpém nqægo, "Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqām ndókhandī:v?"

27 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Gekha matēv ndøgo, ezoqam-te kopømba mbain ndøgo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám."

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia (Met 19:27-30; Mak 10:28-31)

28 Yaq Pita Yesu gembo-ein, "Nqáe! Ni nikeza gigiap ate qægoam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev."

29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, khoev te-ivav o zas o namba-qaniap o evøndipakha o nakheis tezivaz, Mbumbukiam-qa

18:17 18:17 Met 18:3 **18:18** 18:18 Luk 10:25 **18:20** 18:20 Exo 20:12-16; Deut 5:16-20

Megeat Matev zapaya, 30 ndego Mbumbukiam, ndakin yage-te nqanek, nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, yaq megemege-te ndo:go, ndego khandi miavmiav vømøndāp."

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Met 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, tène-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez, yaq gezø-ein, "Nqáe! Ni ndakin Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq matev ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te gi:peaomem, gemø-fakhanám. 32 Ndego manqei vini-ak-qá zenda-té ginøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka vøngenøinām neka køse vømbøé-pisibømēm teqa kha-te, sasa ndøfeomēm, vølaēm. 33 Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndòkhandí:v."

34 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho-qase ndapeáv. Ti-te ndigu, teqa manqat mokho mbaín. Ndigu zøtezateáv, av nqægo, Yesu gekhā mé:manqatam.

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem (Met 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Yesu Zeliko taon ge:khatoat, yaq bøi waev mbain ezoqam møndøgoám. Nakhoa keoqa-té geqotám. Ezoqa gigiap-qa zøvi:mát. 36 Yaq ndego ezoqa bawan-qape gezø-ewag, manqa qazøfeazat, giløvuat, yaq gèbeváp, ge-ein, "Gekhā ndøgo?"

37 Yaq ezoqa gimbo-einim, "Yesu ndømá, ndego Nazalet vemiav-ak."

38 Ngenek bøi waev mbain ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, yaq até gendego, sège-akhá, "Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gènøgó."

39 Yaq ndigu ezoqam, Yesu-qa megemege-te go:-apat, gèguguím, gimbo-einim, "Qo manqat tía."

Geté ndego kandakanda nøme mba mo:-akhayám, "Déivid-ge zeo. No tanakh gènøgó!"

40 Yaq Yesu sège-itán, ezoqa vøzø-ein, "Nandev ezoqam, vòndo-ituím, no-te."

Yaq ndego ezoqam gendowav, Yesu ndego āv gembøebeváp nqægo, 41 "Qo gekhā qápoev, no tøtaqa-matanam?"

Yaq ndego gendo-qavøiu, "Evézøza. No bøi keoge-qa nøgó."

42 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Qanimáv. Mòqokewág. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhakheinøqavém." 43 Yaq nqova mbaín. Ngenek ezoqam gèkewág, Yesu vømbōpaev. Mbumbukiam-qa iz até go:-eqatát, gemat. Yaq até ndigú-a, ezoqa bawan-qape, nqanek matev giqeivim, Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem.

19

Zakies-qa emanqat

1 Yesu Zeliko taon-te ge-on, yaq livin-mbá gunu:mát. 2 Ta taon-te ndøgo, ezoqam møndøgoám. Teks moni upøgim kawa ezoqám. Teqa iz Zakiés. Ndego gigiap eve ezoqám. 3 Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám, ndego andē gekha ezoqām. Geté kopømba mbaín. Zapa ndøgo, ezoqa khàpeme:-khouwéz, neka ndego khàpeme:-tokhopogeaqase-év, vøe-omēt. 4 Yaq ndego megemege-té genøvuáo, Yesu omete-qa gego, tae-te vømøqavig. Zapa ndøgo, Yesu ndøgo tenómá.

5 Yesu tae gumukhato, yaq bøi ndø-eqá. Yaq ndego Zakies āv gembøe-eín nqægo, "Zákies. Nakhama ndovís. No nqægo, qoqá khoev-té qægoát." 6 Yaq Zakies até gendego, gèndovís, Yesu khoev-te vøkhato. Khanakhanakh-ús.

7 Ezoqa ewaqape, nqanek matev giqeivim, yaq ndigu Yesu, manqa mbogeveém, gi-einim, "Ngenek gekha zapâ, manqa-zapazapa-us ezoqa namba, lou timølog."

18:31 18:31 Luk 24:44 **18:32** 18:32 Luk 9:22, 44 **18:34** 18:34 Mak 9:32 **19:7** 19:7 Luk 15:2

8 Yaq khoev-te gimøqonav, Zakies até gendego, sège-ián, Evezøza vømbō-ein, “Evézøza. Nqáe! Noqa gigiap livin-mbá qatumú-qatá. Yaq nøme, gigiap-av ezoqam nøzø-etoám. Neka gekha monī ndigu, no ezoqa qazø-aqonøvemam, no nqawá qanøzø-etoám. No moni nøme foa-foá, indap, tæzømbø-abam.”

9 Yaq Yesu gendo-ein, “Nqægo khaiya, nqanek khoev-te, khandi møndø-fakhán. Zapa ndøgo, até ngenek ezoqám-a, Eibleem-gé zeó.* 10 Ezoqam-ge Yo, ndøgo tenegeavún. Ezoqa gezøváo, ndigu gi-ewaz, neka vøkhandī:z.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat (Met 25:14-30)

11 Ezoqa ewaqape ate av-té manqat gimbøe-ewagat, yaq Yesu manqat nøme mba mo:manáz. Zapa ndøgo, ndego Zelusalem taon ge:khatoat, ezoqa até vøe-einim, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndakin ndøfakhān, yaq Yesu kawa ndøgoāt. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

12 “Qàgoám. Ezoqam møndøgoám. Iz akhae ezoqám. Yaq ndego manqei qambaqape okho-qa ndøgoám. Ndøgo kawa iz móndáp, yaq vaev ekeza manqei-te nango vøvesēz. 13 Yaq gewav, tegi sasae ezoqam ten møndøzømbøkhæ-akhá, ezoqa kopokopo moni mokho kopokopo vøzø-etoam.† Yaq gezø-ein, ‘Zøté-sasaeném, no tøte-ewambat,’ yaq ndego sasa ndøwav.

14 Geté ekeza manqei-te ndøgo, ezoqa gèmbo-sanqaupám. Yaq ndigu u-anim ndøkhofotáz, teqa zita-te. Ndigu ta manqei qambaqape ezoqam, āv tiabezømbe-eín, ‘Ni poeveáv, ngenek ezoqam, nigi kawa tegoat.’

15 Geté ndego ezoqam, kawa iz møndømbo-akhaém, ekeza manqei-te vōqavan. Yaq gemøfakhan ndøgo, ndego manqat mba ndøkhofotám. Tegi sasae ezoqam bètøndopiá, betē-otev, ndigu moni ande gekha-gekhâm giqaqasam, ndego ge-ewawam.

16 Yaq ndego sasae ezoqam, bugukhokhof gendowav, ndego kawa ezoqam āv gembøe-eín nqægo, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin møndømø-ten-éz.’

17 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Qanimáv. Qo sasae ezoqam mbomambaqapé. Ndakin qo kawa ezoqam nøveét. Taon ate tægoat tén, toqoto-kawaeqtat. Zapa ndøgo, gigiap khapelavøqase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo qanimáv qoqombo-kewagam.’

18 Yaq sasae ezoqa nøme gendowav, kawa vømbō-ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin møndømø-faev-éz.’

19 Yaq kawa ezoqam gembo-ein, ‘Qanimáv. Qo taon fáev, toqoto-kawaeqtat.’

20 Yaq sasae ezoqa nøme gendowav, kawa ezoqam vømbō-ein, ‘Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ngínik. Ndabua mbewát qate-løvønøvém, sasa nokhonab. 21 No møe nøtaqa-goám. Zapa ndøgo, qo ezoqa kefak-qapé. Qo moni soqo-upøgimín ndøgo, qakezan sasae gonemav ndoqogo, neka qo avøe gigiap voqō-peaın, ndøgo qakezan ogekhæmav ndoqogo.’

22 Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, ‘Qo sasae ezoqa soqaqapé. Qo yaq-fia āv tøtaqambé-matanám, av manqat qoqote-ein. Qo āv qoqote-eín nqægo: Qo mòqote-qatéq. No ezoqa kefak-qapé, neka no moni sæ-upøgimatún, ndøgo no sasae gonemav qægoatun neka avøe gigiap sa vōe-peaın, ndøgo no ogekhæmav ndøgo. 23 Av tægoat ndægo, yaq qo gekha zapâ, nogi moni, moni nqeisam nonqo khoev-te zaveav qagoam? Yaq ndakin no qatøndo-qavan, ndigu ambá elavøqase ndøkhouwezín, no nqawa qændapaz.’

19:8 19:8 Exo 22:1; Num 5:6-7 **19:9** 19:9 Kel 16:31; Luk 13:16 * **19:9** 19:9 Yesu ngenek ezoqam, Eibleem-ge zeo ge:veo, zapa ndøgo: Ndego āv tene-unimanqatín, av Eibleem ge:-unimanqatin. **19:10** 19:10 Luk 15:4-5; Zion 3:17; 1 Tim 1:15 † **19:13** 19:13 Nginik moni viní. Fia kandakandá. **19:17** 19:17 Luk 16:10

24 Yaq ndego kawa ezoqam, até gendego, ndigu sasae ezoqa nøme, teqa avønin-te
giwaniapam, vøzō-ein, ‘Moni mokho kopo vòe-viomém. Yaq ndégo tozombó-etøomém,
ndego moni mokho ten ndimbogo.’
25 Geté ndigu sasae ezoqam gindu-einim, ‘Káwa ezoqam. Ndego sasae ezoqa nøme,
moni mokho ten ndimbôgó.’
26 Yaq ndego kawa ezoqam gendo-qavøiu, ‘No nqazǿ-manqate: Gekha ezoqām ndego,
kopoav ndømbogo, ndego nøme mba mbøé-etøomém. Geté gekha ezoqām ndego, khakha-
mba ndego, khapelavøqase nøme ndømbogo, gé:viomém.
27 Geté nogi qaqa ezoqam-qa yaq-te, ndigu poeveav qagoam, no kawa tæzømbo-goat,
ndigu vòndo-upøzó, noqa bugug-te sasa zǿzitāg, vǿpakhāez.’ ”

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge:-on (Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Zion 12:12-19)

28 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq nakhoa até gegeveát, atema
Zelusalem taon-te. 29 Yaq Betfage neka Betani vemiav ge:khatoat, Oliv manqei poyat
avønin-te ndøgo, yaq ekeza paev ezoqa menas tène-khofotáz, 30 gezø-ein, “Tozonǿzáv
ndǿgo, vemiav zoqa megemege-te ndo:go. Tozomø-oz, yaq zo donki nakhasam zomǿ-
ometám. Gémopotavát. Ta donki nakhasam-qa mumat-te ndøgo, ezoqam bugukhokhof
qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvém, sasa zotøndó-ituīm. 31 Geté ezoqa tezøbevap av nqægo,
‘Gekha zapâ, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?’ Yaq zo āv qazømbøé-einím nqǽgo,
‘Evezøza mbopóe, ngunuk.’ ”
32 Yaq ndigu ezoqa menas gizav, Yesu gekhofotaz, ndigu matev āv timiqeivím, av
gezømbe-ein ndægo. 33 Yaq donki gi:nqovotavat, tugi evøndipakha, āv gizømbe-eín nqǽgo,
“Gekha zapâ, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?”
34 Yaq gizø-ein, “Evezøza mbopóe, ngunuk.” 35 Yaq ndigu Yesu-té gindu-ituím, ekeza
ndabua vømbøe-khafuzim, Yesu sasa mbotøkeem, tuqa zita-te vō:qom. 36 Yaq Yesu donki-
te go:qotat, nakhoa gegeveat, ezoqa teqa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát,
nakhoa-te.
37 Yaq Zelusalem taon gi:khatoat, Oliv manqei poyat gindi-isøtaz, yaq Yesu-gi paev
ezoqa bawan-qape, khanakhanakh zømbø-asøtáv, neka teqa iz vǿ-eqanem. Manqa
gèzømbo-eqavát. Teqa iz ndǿgo tini-eqaném, umingiap matev vinivinimba giqeivam,
Yesu gematønumam.
38 Av gini-akhaemavún nqǽgo,
“Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam, bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav.
Mbumbukiam ndego yan-te ngo:go, sambi ndøgót ni-te. Teqa iz bèto-eqawát, ndego uni
ova-in ngo:yage.”
39 Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, Yesu āv
gimbøe-einím nqǽgo, “Nøméndim ezoqam, qogi paev ezoqam gèzømbe-khafén. Manqat
av nqægo bemanqàté!”
40 Geté Yesu gezø-qavøiu, “No nqazǿ-manqate: Ndigu manqat tikhoutav, yaq nandi
ndó-akhaemém.”

Yesu Zelusalem ezoqam-qa gevin

41 Yesu Zelusalem gumukhato, taon geqeiv, yaq gèvín. 42 Ge-ein, “Zelusalem taon, qo
nqægo khøuwa, amba toqo-matøvemin, av nqægo, ‘Sambi āv khaténdāp,’ yaq qo ambá
qoqeivín. Geté ndøgo gèkhonøwé, qoqa bøi-te. 43 Khøuwa ndǝ̀fakház. Yaq qogi qaqa
ezoqam, qoqa taon uta-te ndøgo, manqei ndǿmøvøemém. Taon unimé:-khawagét, qo
vǿtokāq. 44 Yaq ndigu qo unimé:-ngiæqonám, qogi ezoqam pakhapakha vøzǿ-khaneām.
Ndigu qo mokho-te, nandi kopo nøme, nandi nøme-qa mumat-te, gézivazemák. Nqanek

19:26 19:26 Met 13:12; Luk 8:18 **19:38** 19:38 Psa 118:26; Luk 2:14 **19:44** 19:44 Luk 21:6

matev tenéfakhán ndøgo. Zapa ndøgo, qo matavapøteáv, av nqægo, Mbumbukiam qo tøke-qa ndøgeavūn."

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam
(Met 21:12-17; Mak 11:15-19; Zion 2:13-22)

45 Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego até gendego, ezoqam ndigu
gigiap gu:wiat, vøngeasam. 46 Gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp
nqægo, 'Noqa khoev, guliguli khoev ndøgoát.' Geté zo Mbumbukiam-qa khoev, zò-
enendém, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev."
47 Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-
té gene-zømesimám. Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa
guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa
mbovawám. 48 Geté ndigu nakhoa qeiviáv, Yesu ande āv kimbøé-gonēm. Zapa ndøgo,
ezoqa ewaqape Yesu løvøinøvemáv. Soqaín ndøgo, teqa manqat kopo ti:løvuim.

20

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qā iz-tē, matev gematønumat
(Met 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Khøuwa nøme, Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa ge:zømesimat neka Manqat
Mbomambaqape vøzø-manqatat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka
Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme ndozáv, 2 vømbō-
bevøpem, "Qonimbí-eĩn. Qo gekha ezoqam-qā iz-tē qonógot, nandav matev nandoqo-
matønumit? Iz gekha ezoqām qá-etoam?"
3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Até nó-a, bevap kopo nqanôgó, zo-te. Zonømbé-einĩm. 4 Gê,
Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-tê gendap, ó, manqei-
qape ezoqam-tè?"
5 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, "Ávv khazí:-einĩm? Tizimbo-einim av nqægo,
'Ndego iz Mbumbukiam-tē gendāp,' yaq ndego ni āv ginimbí-eín nqægo, 'Av tægoat
ndægo, yaq gekha zapâ, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?' 6 Geté tizi-einim av
nqægo, 'Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē gendāp,' yaq nginik ezoqa bawan-qape,
nandí ginízitáng. Zapa ndøgo, nginik āv gini-unimanqatinát nqægo: Zion ndego
Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám."
7 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Ni nĩtinøtenák, teqa matev gekham-tē qandō-fakhan."
8 Yaq Yesu gezø-ein, "Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qā
iz-tē qatōgot, nqanek matev."

Yaya etæ manqat, khae keoge ezoqam-qa yaq-te
(Met 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Yaq taqa zita-te, Yesu ezoqa ewaqape yaya zø-etá, gezø-ein, "Ezoqa mòndøgoám.
Ndego waen khae ndøkhá. Yaq khae ndøgo, ezoqa nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-
kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. Møp-mbá gene-ewawám.
10 Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khae eve, sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-
te ndigu, ma khae gimbøe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám. Geté
ndigu khae keoge ezoqam, ngenek sasae ezoqam gèzuím. Yaq nango khakha-mbá sege-
khofotøvém.
11 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Geté até ndegó-a, vøzuim-a,
vøngenøinam, khakha-mba nango sasa ndøkhofotøvem.
12 Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Ndakin gèmbo-misika-éz,
sasae ezoqam gekhofosumam. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, kouk vømbō-etøomem, khae
bavokho sasa ndøngeatømem.

19:46 19:46 Isa 56:7; Jer 7:11 **19:47** 19:47 Luk 21:37 **20:9** 20:9 Isa 5:1

13 Yaq ndego khae eve, ekeza manqa ge-ein, ‘Ndakin gekhā nógō? Ság! Nøkeza yo
nókhofotáv, ndego nqæmbøe-khafuat. Ngenek tïabembøe-vizumém.’
14 Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-ometam, yaq ndigu ekeza mokho-
mba āv ginibónd nqægo, ‘Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngének genó-kawa-év.
Zílaém. Yaq khae nqanek, gemóniqá.’
15 Yaq ndigu até gindigonem, khae bavokhó ginø-ituím, pakhapakha vømømbó-
khanøem.”
Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq ezoqa āv gezømbe-eín nqægo,
“Ge zô, ndozo-matavap? Ndego khae eve, gekha matev zómatanām, ndigu khae gimbo-
kewagam? 16 Ndego āv genégó nqægo: Ndego ndòndováv, ndigu khae keoge ezoqam
pakhapakha vømøzó-khaneām, neka waen khae, ezoqa vini sasa zó-etoām.”
Yaq ezoqam ndigu, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, āv gini-einím nqægo, “Matev av
nqægo befàkhān!”
17 Yaq Yesu ndigu gèwabám, gezø-ein, “Zo ndozo-matavap, matev av nqægo kopømba
mbaïn, tøfakhan, yaq gê, gekha zapâ, Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo:
‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.’?
18 Gekha ezoqām ndego, nginik nandi-te to꞉bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu,
teqa kha-te to꞉bøiaz, ndego peseinøváp.”
19 Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam
neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ambá ndaføyamba ndømøvøinamín. Zapa
ndógo, ndigu āv gini-matøvemém nqægo: Yesu nqanek yaya ge-eta, ndígu tene-
manqatám. Geté ndigu matev-qase goneáv. Zapa ndógo, ndigu ezoqam-qá møe
ndøgoném.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin (Met 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
kandakanda, bøi mba mo꞉veém, Yesu-te. Yaq ndigu bøibøi ezoqam ndøkhofotáz, Yesu
bemømbøē-khavozømem, av nqægo, ndigu yoge eqeieqei mbōgonēm. Geté ndigu ambá
gembo-matemateømemín. Yaq Yesu ambá Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginø-veemín,
gaman-qa yaq-te amba manqat soqain te-einin. 21 Yaq nginik ezoqam, Yesu āv gimbøe-
einím nqægo, “Nøméndim ezoqam, ni mòtinøtén, manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate
neka ezoqa ndoqote-zømesim, eqeieqeí. Neka qo ezoqam-te møe mbaín, oskiá ndøgo,
ndigu ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. Geté qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-
qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté. 22 Qonimbí-eïn.
Kopømbâ, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeâp?”
23 Geté Yesu tiqa matemateam matev, é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, 24 “Moni mokho
zøté-nømøndēm. Gê, gekha ezoqam-qâ bugug neka iz mó꞉go?”
Yaq gindu-einim, “Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo꞉gó.”
25 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát.
Geté gigiap ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”
26 Yesu-qa manqa qavøiwat qanimav-qape giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kan-
dambá. Kopømba mbaín, timbo-matemateømem, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. Yaq ndigu
manqat nøme einiáv. Sège-ivøvém.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi꞉nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem (Met 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, āv gini-unimanqatinát
nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemó-khandi꞉zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu

20:17 20:17 Psa 118:22 **20:18** 20:18 Isa 8:14-15 **20:20** 20:20 Luk 11:54

āv gimbøe-einím nqægo, 28 “Nøméndim ezoqam, Mozes ni āv ginimbi-peawám nqægo:
Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataeveav vógoāt, yaq ngunuk ngæmam, namba
qawan be-okiát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembō-qatayat.
29 Qotøndé-ewāg, nqanek emanqat. Angana møndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén.
Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí, vønanim. Patu qataeveáv. 30 Yaq eveqase ndø-
okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Yaq até ndegó-a, vønanim. Nakheis
qazaneáv. 31 Yaq ndakin ngæmam ndégo te-okí, teqa zita-te go:qavigavun. Yaq até ndegó-
a, vønanim. Nakheis mbaín. Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate
gi:goam vømū-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv. 32 Yaq vaev até sævám-a, vønanim.
33 Gê, ngunuk sævam-qa yaq-te, matev áv khanégo? Ezoqa unimanqatin løvøte-te
tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gû zas
ndógoāt? Zapa ndógo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”
34 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nøkenøkem matev sa nqánek qagó, ndakin nqaziyage,
manqei-qape-te. 35 Geté ezoqa ndigu, Mbumbukiam eqeieqei tezæb, løvøte-te nango
tisuz, neka megemege-te vømóyāg, ndigu nøkenøkem matev gezógoák. 36 Ndigu andé
enzol ezoqam me mé:goát, neka løvøte nøme gemó-qeivimák. Ndigu Mbumbukiam-
gí nakheís ndógoát. Zapa ndógo, ndigu løvøte-te møndø-khandí:z. 37 Geté løvøte-te
khandi:nat-qa yaq-te, Mozes ekezan møndænømánd, av nqægo, ndøgo unimanqatín.
Zapa ndógo, Evezøza Mozes gembo-fakhan, tae-qase-te ndøgo, qawageapam, yaq Mozes
ndego āv gembøe-akhá nqægo: Eibleem-gé Mbumbukiám neka Aezek-gé Mbumbukiám
neka Zekop-gé Mbumbukiám. 38 Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-
gē Mbumbukiām, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Te-te ndego, ezoqa
ewaqape, gipakhaetat, zua ndøkhandi:zát.”
39 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, Yesu-qa manqat giyogem, āv
gini-einím nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qoqa qavøiwat manqat, qanimáv tantáv.” 40 Yaq
taqa zita-te, ezoqa nøme bevap goneáv, te-te. Møe ndøgoném.

Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mbā, geté ndego até tege Evezøzá (Met 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Yaq Yesu ezoqa gezøbevap, “Ge zô, ndozo-matavap? Gekha zapâ, ezoqa av
ndi:manqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gē Zeō? 42 Sams mbuk mokho-te, Deivid
ekezan āv gene-peawám nqægo:
Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqægo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
43 Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.’
44 Deivid, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê, ngenek Mesaya, áv kené-
Deivid-ge-zeo-ev?”

Yesu ekeza paev ezoqam, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub (Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

45 Ezoqa ate av-té teqa manqat gi:-ewagat, yaq Yesu ekeza paev ezoqam āv gezømbe-
eín nqægo, 46 “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te.
Ndigu tøzømbe-khaneát ndógo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndó-uzupát,
neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezō-
manqate, neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa
qonam nonqo-te vóqonumāt. 47 Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka

20:28 20:28 Deut 25:5 **20:37** 20:37 Exo 3:6 **20:42** 20:42-43 Psa 110:1

gigiap vøzø̄-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó꞉ndapém.”

21

Ngœmam-qa etoam matev Mbumbukiam-te (Mak 12:41-44)

1 Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, yaq gigiap kopoav ezoqam ndøzømét. Ndigu moni ndø-abumát, moni nqeisam nonqo-te ndøgo. 2 Yaq até sævám-a, vø̄-omet. Ngunuk ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis mòndømbo-naním. Ngunuk moni mokho khasøkhasis menas mba mu꞉nqeitáz.

3 Yesu ngunuk sævam gu-omet, yaq āv gene-eín nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu꞉nqeitaz, āv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gi꞉nqeisumat. 4 Unimanqatín. Ndigu ezoqa nøme, moni kandakandá ginqeisumat. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapi ndizø̂gó. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate gimbøegoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa, Zelusalem taon-te ndøgo (Met 24:1-2; Mak 13:1-2)

5 Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, āv gini-manqatám nqægo, “Mbumbukiam-qa khoev mbomambá tantáv. Nandi kandakanda qaniqaním giniwevém. Neka gigiap qaniqaním gimbøe-fegém, gigiap ndøgo, ezoqa Mbumbukiam-te etoam matev gi꞉goam.”

Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, 6 “Khøuwa ndòmø-fakház. Yaq nqanek khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamǿ-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó꞉zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam (Met 24:3-14; Mak 13:3-13)

7 Yaq ndigu Yesu gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeivîm, ni tøtinøten, av nqægo, nqanek matev avønīn gēfakhān?”

8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gò꞉feazoát. Soqaín ndøgo, zo ezoqa titubam. Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa āv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó’, ó, ‘Khøuwa mòndø-fakház.’ Geté zo ndigu zòpaĕv. 9 Nakhag neka nøfeap kandakanda-qa yaq-te tozo-ewagat, yaq zo møe ndøgonèmā̆t. Matev av nqægo, bugukhokhof ndòkho-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev, zuá.”

10 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndógoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapāt, 11 neka manqei nøme-te, manqei vókukuvøemāt. Manqei kukuvøem kandakandá. Neka manqei vinivinimba-te, ifin matev neka enqoni soqøsoqa ndófakhanám, neka matev kandakanda møe-us neka yan-te khakhatap kandakanda vófakhanām.

12 Geté nqanek matev ate ndægo, okhokho-té qanó-fakhanám. Zo ezoqa ndòkhæ-gavemat neka matev soqøsoqa vøzó-matønumāt. Ndigu zo manqa ovøyam-té ginó-abumát, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, neka zo ndimbula-te vónqeisumāt. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginó-abumát. 13 Matev av nqægo tøfakhanam, yaq zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam Manqat Mbomambaqape zøté-zømesimát. 14 Geté zo naqanøká ndøfofogèmĕ̄m, av nqægo, zo andé gekha manqat me zozó-qavøitāt. 15 Zapa ndógo, manqat eqeieqei neka matavap loloakh, nō nøzó-etoumát. Yaq zogi qaqa ezoqam, kopømba mbaín, zoqa manqat tiqavøitat neka vøzó-nqagimāt.

21:3 21:3 2 Ko 8:12 **21:6** 21:6 Luk 19:44 **21:14** 21:14 Luk 12:11-12 **21:15** 21:15 Kel 6:10

16 Até zogí zøvøndipakhá-ya neka namba-qaniap neka zøkeza ezoqam neka zøfuap,
segezǿ-qambúz, neka zo ezoqa nøme vǿzitāg. 17 Ezoqa ewaqape zo gésanqabát, no
zapaya.
18 Geté zoqa kawa-te, izum ate nandizømbi:gu, kopo gezǿ-nasinimák. 19 Zo føgøføgakh
ndøwaniáp. Yaq zo khandi zomøndapém."

Zelusalem taon ngi:wat-qa yaq-te
(Met 24:15-21; Mak 13:14-19)

20 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo nakhag ezoqa tozo-zømet, ndigu Zelusalem
taon uni ti:khawaget, yaq zo søzøté-zøtéz, av nqægo, ndøgo avønín gésoqá. 21 Ta khøuwa-
te ndøgo, ezoqa ndigu Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz.
Neka ndigu Zelusalem taon-te tiyagat, taon yà be-ivøvém. Neka ezoqa ndigu bavokho
to:yagat, taon-te betøndò-ǿz. 22 Nginik khøuwa, Mbumbukiam-qá yaq qavøiwat khøuwá,
ezoqa manqa-zapazapa gi:goam. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, gemǿ-
unimanqatín, taqa yaq-te ndøpeawap. 23 Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé:-soqá,
sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. Yage føgakh-qape ndǿfakhán, nqanek
manqei-te. Nginik bawan ezoqam, Mbumbukiam-qá qaqa ndǿqeivím.
24 Zu ezoqa nøme, nakhag kaiya-té ginǿ-pakhaetát, neka nøme vøzǿ-geagimāt, manqei
vinivinimba-te sasa ndǿ-itubāt, manqei-qape-te ate nqægo. Yaq Zelusalem taon, bawan
vini-ak ndǿtokhonumát, atema bawan vini-ak-gi khøuwa vømǿ-nasinīm."

Yesu nango tendoqavan
(Met 24:29-31; Mak 13:24-27)

25 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Khøuwa neka løvøyak neka nduku, matev
vinivinimba zǿfakhanám. Neka manqei-qape-te nqanek, bawabawan vinivinimba
gó:bevøpém neka møe vǿgonēm. Zapa ndǿgo, ndaola-te ndøgo, khamøe kandakanda
ndǿvumøemát. U-ús. 26 Ezoqa møe khape tøzømbe-khouwevat, matev kandakanda nøme-
qa timbøe-kewagat, manqei-qape-te tøfakhanam, yaq bøi zǿgugimát. Até ndøgó-a, gigiap
yan-te nqo:go, vókukuvøēm. 27 Yaq ezoqa, Ezoqam-gé Yo ndǿ-ometám. Khaiya ozoz-té
genǿgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.
28 Matev av nqægo tøngazøngazam, zo sège-føgøføgakhæzám. Kawa mba zotó-eqá. Zapa
ndǿgo, zo Mbumbukiam avønín génqovotáz."

Fig tae-qa yaya etæ manqat
(Met 24:32-35; Mak 13:28-31)

29 Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Zo fig tae o gekha tae nøme zóqeivát. 30 Zo qazo-
qeivimin, esokho qaqabamin, yaq zo mòzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. 31 Yaq
matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, av no qazømbe-manqatam,
yaq zo søzøté-zøtéz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín géfakhán.
32 No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage, naqanøká
gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-
fakhanām.*
33 Yan neka manqei-qape ndǿmø-navøém. Geté noqa manqat, gemǿ-navøemák."

Aiyá qabiziguí, soqaín ndøgo, ni khakheinøpøteav tøgoat

34 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Aiyá qagó. Zo manqei-qape matev-te, kawa
ndøvòā, kopømba ande av ibøkha soqa izam matev neka qakeza yage-qa yaq-te khape
toqote-fofogeapat. Soqaín ndøgo, ta khøuwa ndøgo, zo ande ka me tøzøte-ndap. 35 Nqanek

---

21:16 21:16 Met 10:21-22 **21:22** 21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 **21:24** 21:24 Psa 79:1; Veve 11:2 **21:25** 21:25
Isa 13:10; Ezek 32:7; Joel 2:31; Veve 6:12-13 **21:27** 21:27 Dan 7:13; Met 26:64; Veve 1:7 * **21:32** 21:32 Yesu
nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev
vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

khøuwa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán, nqanek manqei-qape-te ngiyage. Nakhamas-té.
36 Zo oskia mo꞉feazoát. Gèguligulím, av nqægo, nqanek matev ate ndægo tøfakhanam,
zo bazaføgakh-us tøzøté-waním, yaq vaev Ezoqam-ge Yo-qa megemege-te vozotó-wān."
37 Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té
gene-zømesimám. Yaq qakhagusin ndøgo, ndego Zelusalem taon, gè-ivavín. Yaq lovølova,
Oliv manqei poyat-té gemøbuvín. 38 Yaq qanaqanus qando-pavein, ezoqa ewaqape,
Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzavín, lovølova-ús, Yesu-qa manqat vømø-yogemin.

22

Yesu gimbo-voqoem
(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Zion 11:45-53)

1 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova ndimbo-akhayam, ndøgo flawa
poponøvemav gilouzatun, avønín qagoám. 2 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda
neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém.
Geté ndigu poeveáv, ezoqa ewaqape-qa bøi-te timøvøinam. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-
qá møe ndøgoám.

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi꞉kopo꞉nem, Yesu tiqa zenda-te teve
(Met 26:14-16; Mak 14:10-11)

3 Yaq Zudas, iz nøme Iskaliot gimbo-akhaemam, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv
gegoam, Saitan mbøi-ón. 4 Yaq Zudas até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-gi megetapak-té genøwáv, ti
namba manqa vømø-khakheinømem, Yesu tiqa zenda-te ande āv kenévē.
5 Ndigu teqa manqat giyogem, yaq ndigu khanakhanákh, neka te-te moni etoam
manqat vøkhakheinømem. 6 Yaq Zudas tiqa manqat gè-unimanqatín. Yaq khøuwa
eqeieqei-qa mo꞉kewagám. Yesu ezoqa ewaqape-te ande āv khambøé-løvūz, yaq tiqa
zenda-te ndøgo tenévé.

Yesu-gi paev ezoqa menas, Pasova lou gimø-khakheinømem
(Met 26:17-25; Mak 14:12-21; Zion 13:21-30)

7 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape gimø-khantøzem, ndøgo flawa poponøvemav
gilouzatun, neka Pasova lou loge nonqo sip nakheis vøzitagatun, 8 yaq Yesu Pita neká
Zion, tèkhofotáz, gezø-ein, "Pasova lou zomø-khakheinømém, ni tizimølog."
9 Yaq gimbo-einim, "Gê, qoqa poev gekhâm? Ni gekham-tē qeimø-khakheinømēm?"
10 Yaq gezø-qavøiu, "Zelusalem taon-te tozomø-oz, zo ezoqa zó-ometám. Ibøkha ndø-
eqatét. Yaq zombó-paevém, atema khoev-te vømø-ōn. 11 Yaq ta khoev ndøgo, khoev
eve āv qazømbøé-einím nqægo, 'Nømendim ezoqam, āv geqande-beváp nqægo: Khoev
kouwat gekham-tē qágo, ma nogi paev ezoqam namba, Pasova lou teimølog?' 12 Yaq
ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé꞉zømás, khoev ova ndo꞉go. Qonam nonqo
neka lou-qase khakheitáp. Yaq zo lou ndøgo tozomø-khakheinømém."
13 Yaq ndigu gizav, matev āv timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq ndigu
Pasova lou vømø-khakheinømem.

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Met 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)

14 Yaq qakhagus ndøgo, lou loge khøuwa iz gimø-khantaz, Yesu tegi u-anim namba,
tinøpindám ndøgo, lou loge-te vōqonav. 15 Ndego āv gezømbe-eín nqægo, "No nqosøgeap
banøndáp. Geté noqa poev kandambaqape, nqánek qagoám. Nqanek Pasova lou
bïzikhælóg, zo namba. 16 No nqazø-manqate: No Pasova lou nøme, naqanøká

22:3 22:3 Zion 13:2, 27 **22:7** 22:7 Exo 12:1-27

nomølogák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, matev ate ndægo vømø-unimanqatĩn, ndøgo Pasova lou loge matev kha-mba ndømbo-ove."
17 Yaq Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, yaq
gezø-ein, "Mòzondapém. Yaq søzøtumú-izumít, zo ate ndøzøte꞉go. 18 No nqazó-manqate:
No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nó-izák, atema Mbumbukiam-qa Megeat
Matev vømøfakhān."
19 Yaq taqa zita-te, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø̄-ein, sasa
ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø̄-etoam, gezø-ein, "Nqanek noqá khá, zo nqazø-
etoumit. Matev av nqægo até vøgó. Yaq no zonømbé-matavupát."
20 Yaq matev até kopó, lou loge qamezømbe-navøem, Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-
ús, gezø-ein, "Nqanek waen, Mbumbukiam poev ndakinak mé꞉-unimanqatín. Noqá
kóuk gené-unimanqatín, ndøgo zo zapaya tøwa.
21 Geté. Nqáe! Ezoqam ndego, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve, ngégo, nqanek
lou loge-te nqazi-qonøve. 22 Ezoqam-ge Yo ndònaním, av Mbumbukiam-qa poev ndægo.
Geté ndego mòndø-soqoév, ndego ezoqam, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve."
23 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ekeza paev ezoqam ekeza mokho-mba, āv
ginibónd nqægo, "Ɛisa, ni mokho-te matev av nqægo, gekha ezoqām ndømatanām?"

Megeat Matev eqeieqei-qa yaq-te

24 Yaq Yesu-gi paev ezoqam-qa mokho-te, ponqombap matev ndøfakhán. Tini-
ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqā ndøgo?
25 Yaq Yesu gezø-ein, "Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètokhonøzát. Yaq nginik
megetapak, ekeza kha, keoge ezoqa eqeieqei me꞉vewé. 26 Geté zo mokho-te, matev av
nqægo bègő. Gekha ezoqām ndego, zo mokho-te iz kandambaqape tegoat, ndego yà
be-khapelavøqase-év. Neka gekha ezoqām ndego, megeat ezoqam tegoat, ndego yà be-
zoge-tøke-ezoqam-év. 27 Gê, ezoqa kandambaqape ákenego? Ndégò, lou-qase-te ndemia,
ó, ndégò, lou ndeyogimit? Zo mòzøte-zøtéz, ezoqa kandambaqape ndégo, lou-qase-te
teqotat. Geté no zo mokho-te, zogé sasae ezoqám.
28 Zo nó namba zi꞉goám. Neka zo no nøuvønateáv, matev føgøføgakh qanø-fakhanumam.
29 Yaq nakémbá. No zo Megeat Matev nøzø-etoám, kopømba av-té, Tat no Megeat Matev
genømbe-etoam. 30 No kawa iz tæmøndap, zo noqa lou-qase-te, lou zólogát neka ibøkha
vozó-izumāt, no namba, neka zøkeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te vozotó-qonavāt,
neka Izlael khagua bawan tuelv vozozømbó-kawaeztāt."

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to꞉nawam (Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Zion 13:36-38)

31 Yesu Pita āv gembøe-eín nqægo, "Sáemon, Sáemon. Nqáe! Saitan Mbumbukiam zo
khamasim-qá yaq-té gembøeviám. Ndego zo andé wit me mé꞉-evém, tag vøkhofovøēm.
32 Geté no, nòguligulím, qo zapaya, Saemon. Qoqa unimanqatin, betaqa-nàvøēm. Yaq
nqawa toqotøndo-qambuq, qafuap vòzøtøké. Yaq tiqa unimanqatin bezømbē-føgakh."
33 Geté Pita gembo-qavøiu, "Evézøza. No kopømbá. Ndimbula-te sænáv, qo namba,
neka sizimú-pakhaén."
34 Yaq Yesu gembo-ein, "Píta! No nqataqá-manqate. Nqægo lova, kokolok naqanøká
gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam. Av qoqoté-
manqatát nqægo, 'No ngenek ezoqam nøtenøtenāk.' "

Yesu-gi paev ezoqam bèto꞉-khakheinám

22:21 22:21 Psa 41:9; Zion 13:21-22 **22:24** 22:24 Luk 9:46 **22:25** 22:25 Met 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** 22:26 Met 23:11; Mak 9:35 **22:27** 22:27 Zion 13:12-15 **22:30** 22:30 Met 19:28 **22:32** 22:32 Zion 17:15 **22:34** 22:34 Luk 22:56-62

35 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ta khøuwa-te ndøgo, zo qækhofosam, yaq
no av qazømbe-ein nqægo, moni neka moqos neka tamak ndø-upǫ̀gi̱m, yaq ge zô, gigiap
mba ̄ın mozógoam?”
Yaq gindu-qavøinam, “Mbaín. Ni kopømbá qeigoam.”
36 Yaq Yesu gezø-ein, “Qanimáv. Geté ndakin viní. Gekha ezoqām ndego, moni
nqeisam nonqo timbogoat neka moqos vømbógoāt, bètonqoatét. Neka gekha ezoqām
ndego, nakhag kaiya mbain tøgoat, ndego ekeza ndabua nøme, yà bewi. Yaq moni
ndigu teqas, nakhag kaiya mé꞉wí. 37 Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp
nqægo: ‘Ndego pepen ezoqam me꞉vewém.’ No nqazǿ-manqate. Nqanek manqat
bè-unimanqatín, no mokho-te. Unimanqatín. Gekha manqāt ndøgo, noqa yaq-te
ndøpeawap, avønín géfakhán.”
38 Yaq Yesu-gi paev ezoqam gindu-einim, “Evézøza. Nqáe! Nakhag kaiya menas
ngínik.”
Geté ndego gendo-ein, “Ság. Tiá.”

Yesu Oliv manqei poyat-te gemø-guligulim
(Met 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Taqa zita-te, Yesu Zelusalem taon, gè-iváv. Yaq Oliv manqei poyat-té genøwáv, av
oskia ge꞉goam, neka tegi paev ezoqam vømbō-paevem. 40 Yaq gimøfakhaz ndøgo, ekeza
paev ezoqam āv gezømbe-eín nqægo, “Zo bazaføgakh-qa, gèguligulím. Soqaín ndøgo,
khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zō-o꞉āz.”
41 Yaq ndego sègeziváz, elavøqase nøme vøwav. Atap ande av ndægo, nandi toqo-
ogizo, timø-bøiaz. Yaq ndego katuk ndømøkuí, vøguligulim. 42 Av gene-guligulím nqægo,
“Tát! Qo taqa-pøovat. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-
qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev āv tabete-fakhán, av qoqa poev
ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.” 43 Yaq yan-te ndo꞉go, enzol ezoqam ndovís,
bazaføgakh vømbō-etoam. 44 Yesu mbøni vaev kandambaqape ndøndáp. Yaq ndego
bazaføgakh-us nøme mba mo꞉guligulím. Tata andé kóuk. Sège-lanqavám, manqei-te.
45 Yesu guligulim qamømbøeva, ge-itan, tegi paev ezoqam-te gevesez, yaq āv
genezømét nqægo: Gèsømbiám. Bazaføgakh gèzø-navøém. Zapa ndøgo, ndigu mbøni vaev
matev khàpe zømbe-khouwév. 46 Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekha zapâ, venanqei mba ndozo-
sømbiit? Mòzosúz. Neka gèguligulím. Soqaín ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te,
yaq zo zō-o꞉āz.”

Yesu møvøiwat-qa ginduzav
(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Zion 18:3-11)

47 Yesu ate av-té manqat ge꞉manqatam, yaq nqáe! Ezoqa bawan-qape ti ̄nōfākhāz.
Ndigu Zudas ndø-itubavún, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Yaq ndego
até gendego, Yesu-té genøwáv, vōngenøtam.
48 Yaq Yesu gembo-ein, “Zúdas. Gê, qo Ezoqam-ge Yo ngenøtam-ûs, qaqa ezoqam-qa
zenda-te nqoqoveet?”
49 Yaq ndigu ezoqam, Yesu namba gi꞉goam, go꞉matøvemem, ande gekha matev me
ndøfakhān, yaq āv gimbøe-einím nqægo, “Evézøza, nakhag kaiyā ndøtízitag?” 50 Yaq
paev ezoqa nøme, até gendego, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege
sasae ezoqam, nakeamo gea vømbōkawa.
51 Geté yaq Yesu gezø-ein, “Ság. Matev av nqægo tønév.” Yaq Yesu teqa gea
gèmbokhanáz, nango vømbō-eqeieqei.
52 Yaq Yesu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev
vos keoge ezoqam neka Zu megetapak nøme, ndigu møvøiwat-qa gigeavun, āv gezømbe-
eín nqægo, “Ge zô, no pepen ezoqam zøténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us

22:35 22:35 Luk 9:3; 10:4 **22:37** 22:37 Isa 53:12

qazogeavun? 53 No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo
namba. Geté ndøgo, zo no kha khanøzeáv. Geté ndakin, zoqa khøuwa qanimav-qape
møndø-fakház. Kawa matev, bøivun-qá bazaføgakh ndøndáp."

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam
(Met 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zion 18:12-18, 25-27)

54 Yaq ezoqam ndigu gigeavun, até gindigonem, Yesu vø̄-møvøinam, Mbumbukiam-ge
iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te sasa ndø-ituim. Pita até gezøpavát. Andé qámbá
gendopavam. 55 Khoev-te gimøfakhaz, yaq uta mokho-te ndøugu, gøinam møndø-løvutám.
Yaq Pita tenøqóm ndógo, ti namba, ndigu gøinam-te giqonavam. 56 Sasae mbasønakam
Pita gu-omet, gøinam waev-te geqotam, yaq ndugu gèwawám, gundu-ein, "Até ngenék-
a, Yesú namba me:goám!"

57 Geté Pita gò:nawám, gendo-ein, "Ngolam, no nandev ezoqam, nøtenøtenák."

58 Yaq khapé outøpøteáv, ezoqa nøme Pita tēnø̄-ōmēt, gembo-ein, "Unimanqatín. Até
qó-a, qo tigí ezoqám."

Geté yaq Pita gendo-qavøiu, "Khanánqa. Av taoká. Nó mbá."

59 Andé møi-mbá sege-auwám. Ande av wan awá ndægó, ezoqa nøme tēāndōwāv,
gendo-ein, "Unimanqatín. Møtenøtén. Ezoqa nøme ngének, Yesu namba ge:goam. Zapa
ndógo, até ngenék-a, Gelili plovins-ák."

60 Yaq Pita gendo-qavøiu, "Khanánqa. No nøtenøtenák, qo gekhā qotē-manqate."

Yaq Pita ate av-té manqat ge:manqatam, kokolok tùndi-ogeá.

61 Yaq Evezøza gèndoqambún, Pita vøwawam. Yaq Pita tembo-matøvém ndógo,
Evezøza av gembøe-ein nqægo, "Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa
yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam."

62 Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

Yesu otøotam vø̄e-vewem-a, vø̄zuim
(Met 26:67-68; Mak 14:65)

63 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Yesu gimbo-kewagat, otøotam me:vewát neka vø̄zuat.
64 Bøi ndabuá gimbøe-gutøvém, vømbō-einim, "Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam toqogoat, qotínømánd, av nqægo, qo gekha ezoqām ndólavaq?" 65 Yaq ndigu
ngenøgim manqat nøme kopoáv gimbo-manqatat.

Yesu Zu megetapak-te, manqa ge-ovøyam
(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Zion 18:19-24)

66 Yaq qanaqanus qænqovat, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa
guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme tı̈nimøváb. Yaq Yesu tiqá
megemege-té ginø-ituím.

67 Yaq gimbo-bevøpem, "Qonimbí-eı̈n. Gê, qo Mesayâ?"

Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No tæzø-ein, zo no ma zó-unimanqatinimák. 68 Neka no zo
bevap tæzøgo, zo ma zonó-qavøinamák. 69 Geté avønín, Ezoqam-ge Yo Mbumbukiam-qá
nakeamo zenda-té gemóqóm, ndego Bazaføgakh-Qape."

70 Yaq ndigu ate gi:goam gimbo-bevøpem, "Av tægoat ndægo, yaq gê, qo Mbumbukiam-
gê Yò?"

Yaq gezø-qavøiu, "Manqat nándav, av zo ndøzøte-manqate. No tèntév."

71 Yaq ndigu gi-einim, "Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa biziváwe̋m. Ni manqat ekeza tou-
té qazinømbo-yogém."

22:54 22:54 Mak 14:53-54 **22:61** 22:61 Luk 22:34 **22:67** 22:67 Zion 3:12 **22:69** 22:69 Kel 7:56

23

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam (Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zion 18:28-38)

1 Yaq ndigu megetapak ate gi:goam, até gindigonem, Yesu Pailøt-té ginø-ituím. 2 Yaq
ndigu manqa ndøsøkuzømém, Yesu-qa yaq-te, gimbo-einim, “Ni ngenek ezoqam āv qati-
ometám nqægo. Nigi bawan ezoqam-qá matavap ndø-enegimatún. Neka ngenek, ezoqa
āv gezømbe-manqatatún nqægo: Siza-te, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teks
moni be-àbām. Neka ngenek ekeza kha, Mesaya neka kawa ezoqam me:vewé.”
3 Yaq Pailøt Yesu gembobevap, “Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”
4 Yaq Pailøt Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka ezoqa ewaqape gezø-ein,
“No ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa qeiviáv.”
5 Geté ndigu sekembá segembo-pouweám, av nqægo, “Ngenek ezoqa ge:zømesimatun,
matavap ùni zømbe-ngi:tatún, ni Zu ezoqam-qa manqei-te ate nqægo. Gelili plovins-té
gendongáz. Yaq ndakin nqanek Zelusalem taon-té gegó.”

Yesu Elod-te manqa ge-ovøyam

6 Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ezoqa gezøbevap, “Gê, ngenek ezoqam, Gelili
plovins-âk?”
7 Yaq Pailøt ge:-otev av nqægo, Yesu ta plovins-te ndøgo tendowāv, ma Elod gembo-
kewagam, yaq ndego Elod-té genø-khofotáv. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, ngenek
Zelusalem taon-té gegoám.
8 Yaq Elod Yesu ge-omet, ndego khanakhanakh kandambá. Zapa ndógo, ndego omete-
qa ndøgoám. Nupøkhán mbá. Ndego mòndø-ewág, Yesu-qa yaq-te. Yaq ndakin, ndego
umingiap matev qeivi-qa mbogoám, av Yesu ge:matønumam. 9 Yaq Elod Yesu bevap
kandambá gembogoat. Geté ndego yaq manqat qavøiwateáv. 10 Mbumbukiam-gi iziz
ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, até gegoám,
Yesu-qa manqa vōsøkuzømem. Manqat kandambá gimbøe-møvøemem.
11 Yaq Elod ekeza nakhag ezoqam namba, Yesu otøotam me:vewém neka vōngenøinam.
Ndigu kawa ezoqam-qá ndabua mbo-uzím, Pailøt-te nango sasa ndøkhofotøvem. 12 Ta
khøuwa-te ndøgo, Elod neka Pailøt, zifu matev ndøngazém. Geté bugukhokhof, ndigu
qaqa zømbugoám.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem (Met 27:15-26; Mak 15:6-15; Zion 18:39-19:16)

13 Yesu Pailøt-te nango gindu-ituim, yaq ngenek Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kan-
dakanda neka megetapak nøme neka ezoqa ewaqape ndømøváb, 14 gezø-ein, “Zo ngenek
ezoqam no-te qazøtøndo-ndafem, neka zo av ndøzøte-manqate av nqægo, ngenek ezoqam-
qā matavap ndø-enegīm, nqáe! No amba nømbøe-beváp, zoqa bøi-te. Geté no teqa manqa-
zapa-qase qeiviáv, av zo manqa ndøzømbøe-møvøemet. 15 Até Elód-a, teqa manqa-
zapa-qase qeiviáv. Yaq nakémbá, ndego ni-te nango gendo-khofotav. Ngenek ezoqam
matev-qase goneáv, ta zapaya tizi:laem. 16 Geté nakhag ezoqam bètøkho-feomém. Yaq
sænqonqotáv.”*
18 Geté ndigu ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-akhaemem, “Gèlaém nandev.
Geté Balabas qonindó-nqonqotáv.” 19 Balabas ndimbula-té gunu-utavám. Zapa ndógo,
ndego Lom gaman ngeasam-qa mbogoám, ndøgo Zelusalem taon-te, neka ezoqa
vōlavao.

23:7 23:7 Luk 3:1 * **23:16** 23:16 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 17Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt ndimbula ezoqa kopo ndønqonqotavín.

20 Pailøt Yesu nqonqotøve-qa mbogoám. Yaq ndego ezoqa ewaqape, manqat amba
zømbe-eín, nango. 21 Geté ndigu sekembá sege-akhaemám, “Gèlaváo. Tae mutui-té
qanø-tøkeó!”
22 Yaq ndakin Pailøt gèmbo-misiká, gezø-ein, “Gekha zapâ? Ngenek gekha manqa-
zapā ndøgo? No teqa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya tizi꞉laem. Geté nakhag ezoqam
bètøkho-feomém. Yaq sænqonqotáv.”
23 Geté ndigu ivøveáv. Sekembá sege-akhaemát, av nqægo, Yesu tae mutui-té geabe-
tøkewé. Tiqa akhayam, Pailøt-qa manqat ùnime꞉-tømbuá. 24 Yaq vaev-te, ndego manqa
āv tene-vøovám, av ndigu qazømbe-pøovam. 25 Ndego ezoqam, ndigu qazø-pøovam,
tefakhan, ndego sègezø-nqonqotáv, ndego Lom gaman ngeasam-qa gembogoam neka
ezoqa vølavao, yaq ta zapaya ndimbula-te gi-utavam. Geté Yesu nakhag ezoqam-
qá zenda-té genøvé, yaq ndigu matev bemømbō-matønømem, av ezoqa ewaqape poev
qazømbe-goam.

Yesu ezoqa zitøge manqei-te gi-ituim
(Met 27:32; Mak 15:21; Zion 19:17)

26 Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák.
Teqa iz Saemón. Ndego ambá Zelusalem taon-té genømatín. Yaq ndigu até gindigonem,
vø-møvøinam, Yesu-qa tae mutui vømbøe-veem, sasa ndøtøpøtøvem, teqa zita-te te-
eqatet.
27 Ezoqa bawan-qape kandambá, gimbopavat. Neka sakheis kopoáv, Yesu gèmbo-
eivumát, neka ekeza savi vø-qambubumat. 28 Yaq Yesu gèndoqambún, gezø-ein,
“Zelusalem taon-ak, sakheis, zo noqā ndø-eivùm̓ít. Geté zo zøkezan-qa ndø-eivám neka
zogi nakheis-qa vozó-eivām. 29 Nqáe! Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa āv giní-einím
nqægo, ‘Sakheis ndigu, khanakhanakh mbá giabitigú, ndigu sog ndigu neka nakheis
mbain ndigu neka nakheis tiqa tete logemav ndigu.’ 30 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa
olol vinivinimba, āv gimbøé-manqatát nqægo, ‘Niqá mumát qando-muvuvøém’ neka
manqei popotap vømbó-einím, ‘Ni vøkhonámb.’ 31 Nginik matev av nqægo ngimatønumit
no-te, no kopømba ande av tae khandin me nqate꞉go, yaq ge zô ndozo-matavap, zo gekha
matēv zófakhān, zo kopømba ande av tae pakhapakha me ndøzøte꞉go? Matev unimé꞉-
soqá tøzøfakhan.”
32 Yesu gi-ituat, yaq até ezoqa menas nømé-a, vø-itubat, timøzitag. Ndigu pepen
ezoqám.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Met 27:33-44; Mak 15:22-32; Zion 19:18-27)

33 Yaq ta manqei-te ndøgo gimøfakhaz, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam, ndigu
Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém, neka pepen ezoqa menas, vøtøkebam. Nøme ndego,
Yesu-qa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego yogea zenda-te vøtøkewem.
34 Yesu gi꞉pototumat, yaq āv gene-eín nqægo, “Tát. Tiqa manqa-zapa, qo
sà betaqambo-navøém. Zapa ndøgo, nginik zøtezateáv, andē gekha matev me
ndømatunumit.”
Gumu-tøkewem ndøgo, yaq nakhag ezoqam, teqa ndabua, kas me꞉-otám. 35 Ezoqa
tiwaniapát ndøgo. Matev ndøqeivát. Geté Zu megetapak, Yesu otøotam me꞉vewém,
gi-einim, “Ezoqa nøme gekhandi꞉ztam, yaq ndakin ekeza kha bekhandí, ngenek uni
Mesaya-in tegoat, ndego Mbumbukiam geveatav.”
36 Até nakhag ezoqám-a, otøotam me꞉vewém, waen khaqain-qape etoam-qa
vømbōgonem. 37 Yaq āv gimbøe-einím nqægo, “Qo Zu ezoqam-ge kawa toqogoat, qakeza
kha qókhandí.”

23:29 23:29 Luk 21:23 **23:30** 23:30 Hos 10:8; Veve 6:16 **23:34** 23:34 Psa 22:18 **23:35** 23:35 Psa 22:7-8
23:36 23:36 Psa 69:21

38 Teqa kawa-te, ova ndo꞉go, manqat ndøtøkeém. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek
Zu ezoqam-gé kawá.”
39 Pepen ezoqa nøme, ndego namba gi꞉tøkebupam, Yesu otøotam me꞉veó, gembo-ein,
“Gê, qo Mesayâ? Av tægoat ndægo, qo qakeza kha qókhandí neka ni voqó-khandi꞉n.”
40 Geté ndego pepen ezoqa nøme, namba gi꞉tøkebupam, gègugú, gembo-ein, “Gê,
qo ndakin yaq-fia nqosøgeap kopo ndoqote-ndapet, av ngenek nge꞉ndapet, qo
Mbumbukiam-te møe mbaîn? 41 Ni nqanek yaq-fia nqosøgeap, nikeza manqa-zapa
zapayá qazindapét. Geté ngenek ezoqam, manqa-zapa-qase goneáv.”
42 Yaq ngenek pepen ezoqam, Yesu gembo-ein, “Yésu. No gènøndo-matøvém, qo kawa
iz toqomøndap.”
43 Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo khøuwa, qo no
namba, Paladais manqei-té qazígoát.”

Yesu ge꞉nanim
(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Zion 19:28-30)

44 Yaq khøuwa ande av muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei
ate qægoam, bøivun ndønqeivøém. 45 Khøuwa waev sègembo-navøém. Neka ndabua
ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te qafaleam, sège-keqavát. Livin-mbá qanumu-
qatavát. 46 Yaq Yesu kandambaqapé sege-akhá, “Tát! Noge nqova, qoqá zenda-té
qatøveét.” Ndego nqanek manqat gumu-ein, yaq gènaním.
47 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, nqanek matev geqeiv, ndego Mbumbukiam-qá iz
ndø-eqá, ge-ein, “Unimanqatín. Ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé.”
48 Yaq ezoqa ewaqape, matev qeivi-qa gindupindam, matev ndøgo giqeivim,
qafakhanumat, ndigu savi mba ndøqambubám, sasa ndøzav.
49 Ezoqa ewaqape, ndigu Yesu gi꞉zøtez, ande qámbá gindu-waniapam. Até ndigú-a,
sakheis, ndigu Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, matev vøqeivim.

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam
(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Zion 19:38-42)

50 Yaq nqáe! Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák. Ndego
Zu ezoqam-qá manqa ovøyam megeat ezoqá nømé. Ndego ezoqa mbomambaqapé
neka ndaføyamba-qapé. 51 Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa mo꞉kewagám. Ta khøuwa-
te ndøgo, Zu megetapak nøme, manqat gikopo꞉nem, Yesu tilaem, ndego tiqa manqat
unimanqatinteáv. 52 Yaq ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-
viam. 53 Yaq gembotak, Zosef até gendego, Yesu vøkoqoiu, tae mutui-te getøkewam,
ndabua sasa me꞉løvønøvem, nandi nqa manqei-pakha-te vømø-utav. Ta manqei-pakha
ndøgo, nandi giløotøzem, bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv. 54 Ta khøuwa ndøgo, Sabat
gigiap khakheinam khøuwá. Yaq Sabat khøuwa avønín qagoám, tøngaz.
55 Sakheis ndigu, Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, ndigu Zosef gèmbo-
paevém, nandi nqa manqei-pakha vøqeivim, neka Yesu-qa kha āv kimi-utøvem. 56 Yaq
khoev-te givesez, tae nanga etet sisip mbomømboma møkhakheinømém. Yesu-qá kha-
te gɨam nonqó. Geté Sabat khøuwa é-møndøngáz. Yaq ndigu gèqovezát, av Mozes-qa
guguna manqat qæ-ein.

24

Yesu løvøte-te gekhandi꞉v
(Met 28:1-10; Mak 16:1-8; Zion 20:1-10)

1 Yaq Sande qanaqanus, lovølova-ús. Ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv,
tae etet sisip mbomømboma vø-upøgim, Yesu-qa kha-te gɨam nonqo gikhakheinumat.
2 Yaq manqei-pakha-te gimøfakhaz, āv giniqeivím nqægo: Nandi ndigu nqa qætokam,

23:45 23:45 Iblu 6:19-20; 10:19-20 **23:56** 23:56 Exo 20:10; Deut 5:14

gèqambiním. 3 Geté ndigu gi-oz, Yesu-qa kha qeiviáv, ndego Evezøza. 4 Ndigu ate av-
té matavap gimbøe-aumat, yaq nqáe! Tiqa avønin-te, ezoqa menas sègefakház. Tiqa
ndabua bøi sanqatøve-ús. 5 Yaq ndigu sakheis, møe kandambá gigonem. Bøi manqei-
té ginøvøogím. Geté ndigu ezoqa menas gindu-einim, “Gekha zapâ, nqanek løvøte
ezoqam-qa manqei-te, khandi ezoqam-qa ndozovawet? 6 Ngenek mbaín, nqanek.
Møndø-khandí:v. Tozombó-matavap, manqat ndøgo gezø-ein, zo namba Gelili plovins-
te gegoam? 7 Ndego āv gene-eín nqægo, ‘Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-
qá zenda-té giabenø-veém, neka tae mutui-te bētøkewem. Geté khøuwa timømbo-misika-ez
ndøgo, ndego nqawa ndøkhandí:v.’ ”

8 Yaq ndigu sakheis, nqawa tinø-matøvemém ndøgo, av Yesu manqat gezømbe-
manqatam. 9 Yaq taon-té ginøqaváz, Yesu-gi paev ezoqa ileven neka paev ezoqa nøme,
manqat vømøzø-ein. 10 Sakheis ndigu, Yesu-gi u-anim manqat gizø-ein, ngínik: Meli,
ndugu Magdala vemiav-ák, neka Zoanā, neka Meli nømu, ndugu Zems-gu evo, neka
sakheis nøme vøgoam, ti namba. 11 Geté ndigu paev ezoqam, sakheis-qa manqat
gèqavotøvém. Ti-te ndigu, tiqa manqat, mokho mbaín. 12 Geté Pita até gendego, manqei
ozu-té genøteít. Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndego ndabua mba ndøqeív.
Ezoqam mbaín. Yaq nangó genøqaván. Matavap mba ndø-aumát, ande gekha matev me
ndøfakhan.

Yesu tegi paev ezoqa menas gezøfakhan, ndigu Emaus vemiav-te gi-apat (Mak 16:12-13)

13 Yaq nqáe! Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, Emaus
vemiav-té ginø-apát. Yaq Zelusalem taon-a, yaq Emaus vemiav, taqa atap ande āv ileven
kilomitá ndægó. 14 Nakhoa-te gi:-apat, manqat ndøgo tini-manqatát, matev ate ndægo,
ande āv khanēfakhan. 15 Ndigu ate av-té, nakhoa gi:geveat, manqat vømanqatat-a,
matavap vø-aumat, yaq Yesu ndováv, namba sasa me:zav. 16 Geté ndigu matavapøteáv,
ndego. 17 Yaq Yesu gèzøbeváp, “Zo gekha manqat zøté-manqatet, nqanek nakhoa nqazo-
geveet?”

Yaq ndigu sègewán. Avus-mba zøvøovøém. 18 Yaq ezoqa kopo, iz nqambogo Kleopas,
āv gembøe-eín nqægo, “Ezoqa ewaqape mokho-te, Zelusalem taon-te gipindam, qo mbá
atoqogó, emanqat yogeav ndoqogo, matev ndøgo qafakhan, ndakin khøuwa-te.”

19 Yaq Yesu gezøbevap, “Gekha matēv ndøfakhan?”

Yaq gindu-qavøinam, “Yesu-qá manqat niti-manqatét, ndego Nazalet vemiav-ak.
Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Teqa manqat neka matev
bazaføgakh kandambá. Ezoqam nekā-e, Mbumbukiam, ndego eqeieqei me:vewám.
20 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka nigi kawakawa-za nøme, Lom
gaman ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq tĭabiti-laém. Yaq ndigu tae mutui-té ginø-
tøkewém. 21 Geté ni āv qati-matavupám nqægo: Ezoqam ategó ndego, ni Izlael ezoqam
tenqovotan. Geté matev viní qafakhan. Ndakin khøuwa møndømø-misika-éz, nqanek
matev qafakhan. 22 Neka nøme nqánek: Nigi sakheis nøme, nqova nindáf. Nqægo
qanaqanus, manqei-pakha-te gi-apat, 23 ndigu teqa kha qeiviáv. Yaq ndigu ginduqavaz,
āv ginimbi-eín nqægo, ‘Ni umingiap niqeivím. Enzol ezoqam nizømét. Neka ndigu enzol
ezoqam, āv ginimbi-eín nqægo, ndego møndø-khandí:v.’ 24 Yaq nigi ezoqa nøme ndøzáv,
manqei-pakha-te ndøgo. Yaq matev āv timiqeivím, av sakheis gi:manqatam. Geté ndigu
ometeáv, ndego.”

25 Yaq Yesu ndigu ezoqa menas gezø-ein, “Ge zô, mokho ndapeâv? Zo zuā zøté-bevupit,
manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:manqatam? 26 Neka
gê, zo mokho ndapeâv, av nqægo, Mesaya ndego, nqosøgeap betøkhæ-ndáp, yaq váev iz
kandambaqape temøndap.” 27 Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat zø-ovøyám, manqat

24:6 24:6 Luk 9:22 **24:21** 24:21 Luk 19:11; Kel 1:6 **24:24** 24:24 Zion 20:3-10 **24:26** 24:26 Luk 9:22 **24:27** 24:27 Psa 22:1-21; Isa 53

ate ndægo, ekezan-qa yaq-te ndøpeawap. Mozes-té genøngáz, qamat, atema manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gimbøe-manqatam.
28 Yaq ndigu Emaus vemiav gi:khatoat, yaq Yesu bugug āv gene-kewagám nqægo:
Segē-gegevēt. 29 Geté ndigu āv gimbøe-viømém nqægo, “Qo ní namba bizi:gú.
Gèkhagustét. Avønín gépøís.” Yaq Yesu namba me:záv, tiqa khoev-te vømøqonav.
30 Yaq ti namba lou loge-te giqonavam, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam ike
manqat vømbō-ein, sasa ndømbegim, vøzø-etoam. 31 Yaq ndigu bøi fea mba ndøkewág.
Yesu khæ gèmatøvemém. Geté nqova mbaín, ndego tiqa bøi-te, sègezømbo-navøém.
32 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gi-einim, “Unimanqatín. Niqa mokho-te, andé gøinam
me me:wageapám, Yesu nakhoa-te manqat gini-manqatam, neka Mbumbukiam-qa
Manqat-qa mokho vøenømand.”
33 Yaq ndigu paev ezoqa menas, até gindigonem, Zelusalem taon-té ginøveséz, Yesu-gi
u-anim ileven neka paev ezoqa nøme vøzømet, giwambupam. 34 Yaq ndigu, ndigu ezoqa
menas āv gizømbe-eín nqægo, “Unimanqatín. Yesu møndø-khandí:v, løvøte-te. Saemon-té
gemøfakhán.” 35 Yaq ate ndigu paev ezoqa menás-a, emanqat vøzømbē-votot, matev ande
āv khazømbē-fakhan, ndøgo nakhoa-te, neka yaq ndigu Yesu ande āv kinī-matøvemem,
flawa gembegim, gezø-etoam.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan
(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

36 Ndigu ezoqa menas, ate av-té manqat gi:manqatam, yaq nqova mbaín, Yesu
sègefakhán, ti mokho-te, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”
37 Geté ndigu nqova zøndáf neka møe kandambá. Av gini-matavupám nqægo: Ngenek
nqovā. 38 Geté Yesu gezø-ein, “Gekha zapâ, zo nqova qazøndaf? Neka gekha zapâ, zo
ndozoto-nakeapet? 39 Zenda tokhotapak neka geagim nonqo zonømbé-qeivīm. Ezoqa
nó. Kha zonǿ-khanøzømém. Yaq zo ndøzøte-zøtéz, av nqægo, no uni ezoqam-anim-ín.
Nqova ndigu, bazag neka kha mbaín, av zo no ndakin nqazøte-nømende.”
40 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda tokhotapak neka geagim
nonqo me:zømás. 41 Ndigu khanakhanakh kandambá neka óu gimbo-matavupat. Geté
ndigu zua me:nakát. Yaq Yesu gezø-ein, “Zo lou loge nonqo tøzǿgo, tælog?” 42 Yaq ndigu
até gindigonem, zonga-kha vesu vømbó-etøomem. 43 Yaq Yesu gèndáp, tiqa bøi-te ndøgo,
vølog.
44 Yaq Yesu gezø-ein, “No zo namba qazi:goam, møezø-manqatám, av nqægo: Matev
ate ndægo, noqa yaq-te, Mozes-qa guguna manqat-te neka Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam-qa peawap-te neka Sams mokho-te ndøpeawap, sà befakhanám.”
45 Yaq Yesu gè:zømesím, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat mokho bembøē-ndapem,
46 gezø-ein, “Manqat āv qane-peawáp nqægo: Mesaya nqosøgeap kandambaqape
bendáp, vønanīm. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandí:v,
løvøte-te. 47 Yaq teqa iz-te, bawabawan ate ndægo, manqat āv tiabiti-zømesím. Ndigu
Mbumbukiam-té giabenø-qambúz neka yaq ndego tiqa manqa-zapazapa vøzǿ-evøzām.
Zelusalem taon-té giabenø-ngazém, nqanek.
48 Zo matev ate ndægo, zøkeza bøí qazøte-qeivám. Yaq zo ezoqa zømé-zømesím. 49 Nqáe!
No zo Mbumbukiam-qá bazaføgakh nozøndó-khofotáv, av noge Tat, manqa mbusa ge:ve.
Zo nqanek Zelusalem taon-te, até vøgó, atema nqanek bazaføgakh vozóndapēm, ndøgo
yan-te tøndovis.”

Yesu yan-te geqavig
(Mak 16:19-20; Kel 1:9-11)

24:34 24:34 1 Ko 15:4-5 **24:37** 24:37 Met 14:26 **24:44** 24:44 Luk 9:22 **24:48** 24:48 Zion 15:27; Kel 1:8
24:49 24:49 Zion 14:16; 15:26; Kel 1:4

50 Yaq khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam, Zelusalem taon bavokhó genø-itúb,
Betani vemiav avønin-te vømøfakhaz. Yaq ndego zenda ndø-eqá, vøzø̄-guligulim. 51 Yaq
ate av-té gezømbe-guligulimat, ndego sògo-zivatát. Mbumbukiam yan-té genø-eqeitát.
52 Yaq ndigu katuk ndømøkuí, vømbō-vizumem, Zelusalem taon-te sasa ndøqavaz. Ndigu
khanakhanakh kandambá. 53 Yaq ndigu khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá
khoev-té gigoám, Mbumbukiam-qa iz vø̄-eqatam.

Manqat Mbomambaqape Zion gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Zion ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám.

Zion nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo ndisokhoeapet. Ndego teqa emanqat ande ge:ngaz, ndógo tene-manqaté, av Yesu Eve namba oskia vøegoam-a, atema manqei-qape-te vøfakhan. Mbumbukiam ni ekezan-qa yaq-te, Keliso mokho-té genøniveáz, ni teqa yaq-te, mokho bizï:ndapem. Zion nqanek manqat ezoqa ewaqape nonqo, ta zapaya nqánek gene-peawám: Ezoqa ewaqape, tïabiti-unimanqatiním: Yesu ndego Kelisó. Mbumbukiam-gé Yó. Yaq ndigu tiqa yage, teqá zenda-té giabenø-veém, neka te mokho-te, unimanqatin khandi betēndapem.

Yaq nakémbá, Zion manqat kandambaqape, ambá taqa yaq-te ndøgo tene-peawām, matev vinivinimba, Yesu gematønumam. Geté ndego manqat kandambaqape, Yesu-qá manqat-qá yaq-té gene-peawám, av ndego ezoqa emanqat vøzømbē-vototupam-a, vøezømesimam.

Manqat ndøgo, khandi nqani-etoam, qamø-ezoqam-ev

Nqanek Manqat, Yesu Kelisó

1 Ibugukhokhof, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Manqat ndøgo, oskia ndøgoám. Nqanek Manqat Mbumbukiám namba me:goám, neka ndøgo Mbumbukiám.
2 Ngenek ezoqam, ngenek Manqat nqago, ndego Mbumbukiam namba oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin.
3 Mbumbukiam gigiap ate nqægo, te mokho-té genø-khakheinumát. Gigiap kopo mbaín, ndego te mokho-te khakheinøpøteav qagoam. 4 Te mokho-te, khandi ndøgoám. Neka nqanek khandi, ezoqam-qá wáev. 5 Nqanek waev bøivun-té qanuwaév. Yaq bøivun, kopømba mbaín, nqanek waev vøe-khoutāv.
6 Yaq ezoqa ndowáv. Mbumbukiam ndokhofotáv. Teqa iz Zión. 7 Ndego ezoqa zømesim-qa ndøgeavún. Waev-qá yaq-té gené-zømesím. Yaq te mokho-te ndego, ezoqa ewaqape, tïabiti-unimanqatiním. 8 Zion ndego ekezan, wáev mbá. Ndego ezoqa waev-qa yaq-te zømesim-qa mba ndøgeavún. 9 Ta waev ndøgo, unimanqatin wáev. Ezoqa ewaqape-té qanøwá. Nqanek waev, manqei-qape-té qanøfakhán.*
10 Ngenek ezoqam, ndego Manqat ndøgo, ndego manqei-qape-té gegoám. Ta manqei-qape, te mokho-té qando-fakhán. Geté manqei-qape ezoqam, gèbi:nám. 11 Ndego ekeza ezoqam-té genøgeavún. Geté ndigu khatoweáv. 12 Geté gekha ezoqām ndigu, gikhatowem neka ndego vø-unimanqatinim, ndego iz zø-etoám. Ndigu kopømbá, gemø-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. 13 Nginik ambá av nqægo, evøndipakha-qā kouk-tē o kha-qā poev-tē o zivis-qā poev-tē ginøqāz. Geté Mbumbukiam mokho-té ginøqáz.
14 Nqanek Manqat gèmø-ezoqam-év, ni namba vizimïyag. Ni teqa bazaføgakh neka waev møiqeivím. Ndøgo Yo kopo-qá bazaføgákh neka wáev. Eve-té qandowáv. Te mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat, møndømø-tøvá.

1:1 1:1 Zion 17:5; 1 Zion 1:1-2; Veve 19:13 **1:3** 1:3 1 Ko 8:6; Kol 1:16-17; Iblu 1:2 **1:4** 1:4 Zion 5:26 **1:5** 1:5 Zion 3:19 **1:6** 1:6 Met 3:1; Luk 1:13-17, 76 **1:9** 1:9 Zion 8:12 * **1:9** 1:9 Nqanek waev, Yesu Kelisó. **1:13** 1:13 Zion 3:3-6; Zion 2:11; 1 Pita 1:23 **1:14** 1:14 Filip 2:7

15 Zion ndégo tene-manqatám. Teqa yaq-te, ndego āv gene-akhá nqægo, “Ezoqam
ngének, no qate-manqatam av nqægo: Ndego ezoqam, noqa zita-te tegeav, ndego no
ùnime:-løvumbám. Zapa ndøgo, no qaneav qagoam, ndego até gegoám.”
16 Teqa kuku matev-te, te mokho-te qamu-tøva, ni ezoqa ate nqazi:gu, kuku matev
oskia zi-upøgimatún, miavmiav. 17 Mozes mokho-te, Mbumbukiam guguna manqat ni-
etoám. Geté Yesu Keliso mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat ndofakhán,
ni-te. 18 Ezoqa kopo Mbumbukiam ometeáv. Geté tege Yo kopo, ndego ekezán,
Mbumbukiám. Neka ndego Evé namba me:yagé. Ngének, gini-ovøyám, teqa yaq-te.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Keliso-qa yaq-te ge:zømesimam (Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Zu megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Livai
ezoqam ndøkhofotáz, Zion-te, vømømbō-bevøpem, av nqægo, “Gê, qo gekha ezoqâm?”
20 Yaq Zion, ndego naopøteáv. Sègezø-eín, “No Mesayá mbá.”
21 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av tægoat ndægo, qo gekha ezoqâm? Ilaizâ?”
Yaq Zion gezø-qavøiu, “Mbaín. No Ilaizá mbá.”
Yaq gimbo-bevøpem, “Gê, qo Mbumbukiam-gê manqa vevezam ezoqàm, ni nqaz-
imbøe-keoge?”
Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mbaín. No teoká ndego.”
22 Yaq ndigu gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq qo gekha ezoqâm? Ni qavøiwat
manqat batikhæ-ndapém, ni tømizømas, ndigu, ni ma gindi-khofotan. Gê, qo qakezan-qa
yaq-te gekhā qoté-manqate?”
23 Yaq Zion gezø-ein, “No ndégo, ezoqam-qá manqa wág, leg-av manqei-te ndø-
akhayam, av nqægo, ‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinám.’ Av Aezaya, ndego
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge:peawam.”
24 Ti mokho-te ndigu, Zu megetapak gindu-khofotaz, nøme Felisi ezoqám. 25 Yaq ndigu
Zion gimbo-bevøpem, “Qo Mesaya neka Ilaiza neka Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam goneav ndoqogo, yaq qo gekha zapâ, ezoqa ibøkha iz ndoqozø-etoam?”
26 Yaq Zion gendo-qavøiu, “No ezoqa ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoám. Geté zo mokho-
te, ezoqam ngêgó. Zo ndego zøtezøtezák. 27 Ezoqam ndégo, noqa zita-te ngegeav.
Ndego no ùnime:-løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae
khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.”
28 Nqanek matev, Betani vemiav-té qafakhán. Zoden kea yaq-keoqá, ta manqei ndøgo,
Zion ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam.

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám

29 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion Yesu ndø-omét. Te-té genømát. Yaq Zion
ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám. Ngenek manqei-
qape ezoqam-qá manqa-zapazapa ndøndáp. 30 Ezoqam ngének, no qate-manqatam
av nqægo, ‘Noqa zita-te, ezoqa ndøgeáv. Ndego no ùnime:-løvumbám. Zapa ndøgo, no
qaneav qagoam, ndego até gegoám.’ 31 No bugukhokhof ngenek nøtenateáv. Geté no
qægeavun, ezoqam ibøkha iz nqazø-etoam, no nqánek qatøndenáv, Izlael ezoqam gí:zøtéz,
ezoqam ngének.”
32 Yaq nqanek matev-qa yaq-te, taqa zita-te qafakhan, Zion ezoqa āv gezømbe-
manqatám nqægo, “No āv qateqeív nqægo: Yan-te nqo:go, Nqova Mbomambaqape
ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vō:qom. 33 No bugukhokhof
nøtenateáv, ndego gekha ezoqām. Geté Mbumbukiam, ndego no gendo-khofotan,
ezoqa ibøkha iz tæzø-etoumat, āv genenømánd nqægo, ‘Qo ezoqam toqo-omet, Nqova

1:17 1:17 Exo 34:28; Lom 6:14 **1:18** 1:18 Exo 33:20; Zion 6:46; 1 Tim 6:16 **1:21** 1:21 Deut 18:15, 18; Met 11:14
1:23 1:23 Isa 40:3 **1:27** 1:27 Zion 1:15 **1:29** 1:29 Isa 53:6-7; 1 Pita 1:18-19 **1:30** 1:30 Zion 1:15 **1:32** 1:32
Met 3:16

Mbomambaqape te-te ndego tendovis, yaq te-te vó꞉qōm, ezoqam nándev. Ndego ezoqa ibøkha iz, Nqova Mbomambaqape-té genøzǿ-etoumát.’ 34 No mòeqeív, nqanek matev. Yaq no nò-unimanqatintét, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gé Yó.”

Yesu-gi bugukhokhof paev ezoqam

35 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion manqei kopo-te ndøgo, nqawá genø-itán. Ekeza paev ezoqa menás namba me꞉goám. 36 Yaq Zion Yesu ge-omet, gegeavun, ndego āv gene-eín nqǽgo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám.”

37 Yaq ndigu Zion-gi paev ezoqa menas, nqanek manqat giyogem, até gindigonem, Yesu vømbō-paevem. 38 Yaq Yesu gendoqambun, gezømet, gimbopavam, ndego āv gezømbe-bevǽp nqǽgo, “Zo gekham-qā zóvawet?”

Yaq gindu-qavøinam, “Lábai, qo gekham-tē qoqó-qomat?” (Labai, taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”)

39 Yaq gendo-qavøiu, “Zøtøndézāv. Zomǿqeivím.”

Yaq ndigu namba me꞉záv, vōqeivim, ma ge꞉qotam ndøgo. Ndøgo khagús. Khøuwa iz ande āv 4 oklók ndægó. Yaq ndigu Yesú namba me꞉goát, ate khøuwa vømǿsinan.

40 Ndigu ezoqa menas, Zion-qa manqat giyogem, yaq Yesu gimbo-paevem, ezoqa nøme Endlú. Saemon Pita-gé namba qawán. 41 Endlu Yesu ge-ivav, yaq até gendego, ekeza namba qawan-qa møváo, Saemon, vǿ-omet, gembo-ein, “Ni Mesaya ni-ometám, ndego Mbumbukiam manqa mbusa geve, tendo-khofotav.” (Nqanek manqat, Mesaya, Glik manqat-te, Keliso mbo-akhayám.) 42 Yaq ndego Yesu-té genø-itú.

Yesu Saemon ge-omet, yaq āv gembøe-eín nqǽgo, “Qo Saemon, Zion-ge yo, iz Sifas qá-akhaemát.” (Sifas neka Pita, ndøgo mokho kopó, nandí.)

Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat

43 Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu matavap āv genegó nqǽgo: Gelili plovins-té qatónáv. Ate av-té ge꞉mat, yaq ezoqam ndø-omét. Teqa iz Filíp. Yaq āv gembøe-eín nqǽgo, “No qonøndó-páev.”

44 Filip, ndego Betsaida vemiav-ák. Até Endlu neka Pitá-ya, vemiav kopó. 45 Yaq Filip Natanael ndø-omét. Gembo-ein, “Ni ndégo tei-ometám, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi꞉peaomem, teqa yaq-te. Ndego iz nqambógo, Yesú. Zosef-gé yó. Nazalet vemiav-ák.”

46 Geté Natanael gendo-ein, “Gê, Nazalet vemiav-te, matev qanimav kopo ndǿfakhan? Géfakhanák.”

Yaq Filip gendo-qavøiu, “Qotøndéqāv. Qakeza qó-omét.”

47 Yesu Natanael ge-omet, gegeavun, yaq teqa yaq-te āv gene-eín nqǽgo, “Ngé! Ngenek unimanqatin Izlael ezoqám. Te mokho-te, khavozam mbaín.”

48 Yaq Natanael Yesu gembobevap, “Ge qô, no áv khoqotéqateq?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip qo okhokho-té genøqa-eín. No é-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.”

49 Yaq Natanael gembo-qavøiu, “Nøméndim ezoqam. Qo unimanqatín Mbumbukiam-gé yó. Qo ni Izlael ezoqam-gé kawá.”

50 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo ndǿgo toqote-unimanqatín, no av qataqambe-ein nqægo, ‘No ē-møeqamēkh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.’ Geté qo matev uni kandakanda-in nøme ndòqoqeivít.” 51 Yaq Yesu manqat nøme gembo-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo yan mboqoat zóqeivím. Yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam segé-vesendát, Ezoqam-ge Yo-te vǿevisīt neka vǿe-qavigīt.”

1:34 1:34 Met 3:17 **1:36** 1:36 Zion 1:29 **1:40** 1:40 Met 4:18-20 **1:42** 1:42 Met 16:18 **1:45** 1:45 Deut 18:18; Isa 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ezek 34:23 **1:49** 1:49 Met 14:33; 16:16; Mak 3:11 **1:51** 1:51 Gen 28:12

2

Yesu ibøkha ge-enend, sa qamø-waen

1 Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat, yaq khøuwa menas-qa zita-te, ezoqa
kopo sævam ndø-okí. Keina vemiav-té, ndøgo Gelili plovins-te. Yesu-gu evo mòndøgoám,
ndøgo lou loge-te. 2 Neka ate Yesú-a, tegi paev ezoqa namba, vøzø-akha, lou loge-te
ndøgo.
3 Yaq waen gùmu-navøém, ta lou loge-te ndøgo. Yesu-gu evo ndøgo matev guqeiv, yaq
tunøwáv ndógo, Yesu vømømbō-ein, "Ezoqa waen nøme mbaín. Mòndømu-navøém."
4 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Evo. Qo gekha zapâ, nqanek manqat ndoqonø-manqate?
Nogi khøuwa khantøzateáv. Zuá."
5 Geté Yesu-gu evo, ndigu lou loge tøke ezoqam, āv guzømbe-eín nqægo, "Gekha
manqāt ndøgo, tezø-ein, sègembo-paevém."
6 Ta khoev-te ndøgo, ibøkha ziøvem nonqo kandakanda mòndø-asazám. Ate qægoam
síks. Mbaqambaqá gini-khakheinømém. Ndøgo Zu ezoqam-qá kha sunguzam matev
nonqó. Kha ti꞉sunguzat, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te gé꞉-ndaføyamba-éz. Ibøkha ziøvem
nonqo kopokopo-te, kopømba ande āv 100 litás ndægó.
7 Yaq Yesu ndigu lou loge tøke ezoqam gezø-ein, "Nqanek ibøkha ziøvem nonqo
ate nqægo, ibøkhá qazøté-tøtøvøemém." Yaq ndigu ibøkha mu꞉qouzømém, até vømø-
tøtøvøyam.
8 Yaq Yesu nøme gezø-ein, "Ibøkha-qase vòtakhaém. Yaq tozombó-etøomém ndégo, ma
lou loge-te nde꞉megeat." Yaq ndigu até gindigonem, ibøkha-qase vømømbō-etøomem, 9 yaq
ndego lou loge megeat ezoqam vōekhamas. Geté ta ibøkha ndøgo, ibøkha ziøvem nonqo-
te qøugoam, mòndø-qambúi, vømø-waen. Ndego otevateáv, nqanek waen gekham-tē
qanøgeavun. Geté ndigu tøke ezoqam, ibøkha ma gindi-takhaemem, mòndæzøtéz. Yaq
ndego lou loge megeat ezoqam, ndégo tembo-akhá, sævam ndakin ge-okɨ, 10 vømbō-
ein, "Ezoqa waen giyogimatun, bugukhokhof waen eqeieqei-qape, fia kandakanda
ndøyogememín. Yaq ezoqa kawa qazø-okɨin, waen fia khapelavøqase zøyogemín. Geté qo
waen eqeieqei-qape, sòqo-mendewát, atema ndakin."
11 Yesu teqa umingiap matanam matev, nqánek genøngáz, Keina vemiav-te, Gelili
plovins-te. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa āv genezømás nqægo: Teqa bazaføgakh
kandambá neka teqa iz, tò꞉-eqavét. Yaq tegi paev ezoqam matev giqeivim, ndigu gè-
unimanqatiním ndego.
12 Taqa zita-te, Yesu, evo neka namba-qaniap neka tegi paev ezoqa namba, Kapenaum
taon-té ginøzáv. Yaq khøuwa elavøqasi timø-khoubím ndógo.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam (Met 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova, avønín qagoám. Yaq Yesu Zelusalem
taon-té genøqavíg. 14 Yaq Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego ezoqa tezømét
ndógo. Ndigu kao neka sip neka kuvøkuvu ndøwiát, neka ezoqa nøme, lou-qasis-té
giqonavát. Moni ndø-enendtát. 15 Yaq Yesu até gendego, ezoqa febam nonqo ndøløvønáz,
yaq ndigu ezoqam vōngeasam, bavokho, tigi kao neka sip namba, neka moni enend
ezoqam, moni mokho vøzø-nqagivem, lou-qasis sasa zøqambugim. 16 Yaq ezoqam ndigu,
kuvøkuvu giwiat, ndego āv gezømbe-eín nqægo, "Gigiap mòzo-upøgím! Mòzofakház!
Noge Tat-qa khoev, kopømba mbaín tozo-enendem, vømø-gigiap-wi-nonqo-khōev."
17 Yesu nqanek matev gematanam, yaq tegi paev ezoqam timbo-matøvømém ndógo.
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, "No poev khàpe nømbe-khouwév,
qoqa khoev-te. Ndøgo no mbøni nølóg."

2:4 2:4 Zion 7:30; 8:20 **2:12** 2:12 Met 4:13 **2:13** 2:13 Exo 12:1-27 **2:17** 2:17 Psa 69:9

18 Yaq Zu megetapak, Yesu āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Ge qô, gekha umingiap matev
qómatanām, ni vøtínøtēn av nqægo, qo iz akhaē, nqanek matev ndoqo-matønumit?”
19 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa khoev nqanek, vò-evøzømém. Yaq
khøuwa misika mokho-te, no nqawa ndæwév.”
20 Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nqanek khoev giwevat, viav foti-síks giniwevát. Yaq
gê, qo khøuwa misika mokho-te, áv khoqotéwēv? Nakhoa mbaín!”
21 Geté Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge:-ein, ndego ekeza kha me:-eín. 22 Vaev-
te, Mbumbukiam Yesu løvøte-te nango ge:khandi:v, tegi paev ezoqam, teqa manqat
gèmbo-matøvemém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vō-unimanqatinim-a, Yesu-qa
manqat vō-unimanqatinim.

Yesu ezoqam-qa matavap mǿndæ-otév

23 Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndøgo Pasova khøuwa kandambaqape qamat, yaq
ezoqa kopoáv gè-unimanqatiním, umingiap matev giqeivam, gematønumam. 24 Geté
Yesu ekezan, unimanqatinteáv, ndigu ezoqam. Zapa ndógo, ndego ezoqa ewaqape
mǿndæ-otév. 25 Ezoqa te-te manqat einiav tøgoat, ezoqa nøme-qa yaq-te, ndøgo kopømbá.
Zapa ndógo, ndego ezoqam-qa matavap, é-møndæ-otevín.

3

Nikodemus Yesu-te gegeavun

1 Zu megeat ezoqam mǿndøgoám. Iz nqambógo. Nikodemús. Ndego Felisi ezoqám.
2 Yaq khøuwa nøme, lová, Yesu-té genøwáv, vømømbō-ein, “Nøméndim ezoqam. Ni
mǿtinøtén. Qo Mbumbukiam ndokhofotáq, ni toqote-nømendimat. Ezoqa kopømba
mbaín, umingiap matev tematanam, av qo ndoqote-matanam, getē Mbumbukiam te
namba te:goat.”
3 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Ezoqa kopømba
mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev temøqeiv, getē ndego nqawa teqan.”
4 Yaq Nikodemus gendo-ein, “Gê, ezoqa temu-khouwev, nqawa áv kenéqān? Kopømba
mbaín, evo-qa emu-te nqawa te-on, yaq nqawa sasa ndóqān.”
5 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate: Ezoqa kopømba
mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on, getē ndego ibøkha-te neka nqova-te
teqan. 6 Ezoqa geqanin, ndego ezoqam-té gendo-fakhanín. Geté yage ndakinak nqova-
te, Nqova Mbomambaqape-té qandowavín. 7 Qo nqova betaqàndāf, qataqa-ein av
nqægo, qo nango vǿqāq. 8 Khamøe ndógo tønø-feaín, av ekezan tømbøe-pøovet. Qo, a,
ndòqombo-ewagát. Geté qo qotéqateqák, āv khandē-feain o āv khanēfetet. Yaq ezoqam-
qa yaq-te, ndigu Nqova Mbomambaqape-te, yage ndakinak gindapem, matev até kopó.”
9 Yaq Nikodemus gendobevap, “Gê, matev av nqægo, áv khanégo?”
10 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, qo Izlael ezoqam-ge nømendim ezoqam ndoqogo, qo
qateqateâv, taqa yaq-te? 11 No unimanqatín nqataqa-manqate. Matev ndøgo, ni ezoqa
nqeizømbe-manqate, ni mǿtinøtén. Neka ni nqati-zømesim ndøgo, ni mǿiqeivím. Geté zo
niqa manqat upøgimáv. 12 Zo noqa manqat unimanqatinteav qagoam, no manqei-qape
matev-qa yaq-te qazømbe-manqatam, gê, zo noqa manqat áv khazøté-unimanqatinīm, no
yan-qa matev-qa yaq-te, manqat tæzømbe-manqatat? 13 Ezoqa kopo yan-te qavigiáv. Yan-
te nqo:go, sa ndégo tegoám, ndego yan-te gendovis. Ezoqam-gé Yó.
14 Mozes leg-av manqei-te, auli wazeam ge-eqeiu, tae-te vøtøkeo, yaq Ezoqam-ge Yo
āv tiabiti-eqeinám. 15 Yaq ta matev mokho-te, gekha ezoqām ndego, Ezoqam-ge Yo te-
unimanqatin, khandi miavmiav ndóndáp.

2:19 2:19 Met 26:61; 27:40 **2:21** 2:21 1 Ko 6:19 **2:22** 2:22 Luk 24:6-8; Zion 12:16 **2:23** 2:23 Zion 7:31 **3:1** 3:1 Zion 7:50; 19:39 **3:3** 3:3 Met 18:3; 1 Pita 1:23 **3:5** 3:5 Ezek 36:25-27 **3:6** 3:6 Zion 1:13 **3:14** 3:14 Num 21:9; Zion 8:28; 12:32 **3:15** 3:15 Zion 20:31

16 Mbumbukiam ni manqei-qape ezoqam, teqa kuku matev kandambaqape, āv gininømánd nqægo: Ndego ekeza Yo kopo ni-etoám. Yaq gekha ezoqām ndego, te-unimanqatin, ndego soqaqape géqeivák, geté khandi miavmiav ndøndáp. 17 Mbumbukiam ekeza Yo, nqanek manqei-qape-te, ambá ta zapaya ndøgo tendē-khofotav, manqei-qape ezoqam, manqa ovøyam-tē genǿ-āb. Geté ndøgo tende-khofotáv, manqei-qape ezoqam, te mokho-te gékhandí:z. 18 Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego yaq-fia nqosøgeap géqeivák. Geté ezoqam ndego, unimanqatinteav ndego, teqa yaq-te Mbumbukiam møndø-eín, ndego soqaqape ndǿqeív. Zapa ndǿgo, ndego Mbumbukiam-ge Yo kopo unimanqatinteáv. 19 Mbumbukiam ezoqa yaq-fia nqosøgeap ta zapaya nqánek gezømbé-etoám: Waev møndø-geavún, nqanek manqei-qape-te. Geté ezoqa poev bøivun-té qazøgoám, ambá ndøgo, waev-te. Zapa ndǿgo, tiqa matev matanam soqaín. 20 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, matev soqøsoqa ndematanam, ndego waev gèmbøeqasí:v. Ndego waev-te fakhanumáv. Zapa ndǿgo, ndego poeveáv, teqa matev soqøsoqa tevøndaz. 21 Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego waev-té gendo-fakhanɨ́n. Yaq ezoqa āv giníqeivát nqægo: Ndego matev, Mbumbukiam-qá mokho-té genø-matanám."

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa ekezan-qa yaq-te neka Yesu-qa yaq-te ge:zømas

22 Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba Zudia plovins-té ginøzáv. Yaq ti namba khøuwa elavøqasi timø-khoubím ndǿgo, neka ezoqa ibøkha iz vømøzǿ-etoam.

23 Até Zión-a, ezoqa ibøkha iz vøzǿ-etoumam. Aenon manqei-té gezø-etoumám, Salim vemiav avønin-te. Zapa ndǿgo, ibøkha kandambá qaqonavam, ta manqei-te ndøgo. Yaq ezoqa kopoáv tinø-okhoám ndǿgo, ibøkha iz vǿndapemɨn. 24 (Ta khøuwa-te ndøgo, Zion ndimbula-te utøveav ndøgoám. Zuá.)

25 Yaq manqa itumbam ndøfakhán, Zion-gi paev ezoqa nøme neka Zu ezoqa kopo. Kha sunguzam matev-qá yaq-té gini-itumbám, toqote-ndaføyamba-eq Mbumbukiam-qa bøi-te. 26 Yaq ndigu Zion-té ginøzáv, vømømbǿ-einim, "Nøméndim ezoqam. Ndego ezoqam, qo namba Zoden kea yaq-keoqa qazøtegoam, teqa yaq-te manqat qoqote-manqatam, nqáe! Ndego ndakin ezoqa ibøkha iz zø-etoumít neka ezoqa ewaqape te-té tinø-apét."

27 Yaq Zion gezø-qavøiu, "Qanimáv. Ezoqa kopømba mbaín, matev tendap, vǿgō, Mbumbukiam ndego etopøteav tøgoat. 28 Zo zøkezan mòzoyogém, ndøgo manqat, no av qate-ein nqægo, 'No Mesayā mbā. Getē Mbumbukiam no bugukhokhof ndokhofotān. No nakhoa nombo-khakheinumɨt'. 29 Ezoqa sævam te-okɨ, ndugu tegú sævám. Tege zifu segembóyát. Yaq ndego teqa manqat te-ewag, ndego khanakhanakh mbá genégoát. No ndakin até kopó, noqa khanakhanakh møndømø-tøvá. 30 Yesu ndego yà bekhouwév. Geté no yà banø-khapelavøqase-én.

31 Ezoqam ndego ova gendovis, ndego ùnime:-løvubám, ezoqa nøme ate ndi:gu. Geté ezoqam ndego, manqei-qape-te gendowav, av no nqate:go, ndego manqei-qape ezoqám neka ndego manqei-qape-qá manqat mba me:manqatatún. Geté ndego yan-te gendovis, ndego ezoqa ewaqape møndø-løvubám. 32 Ndego manqat ndǿgo tene-manqaté, ndego bøi vǿe-qeivam-a, gea vǿe-ewagam. Geté ezoqa teqa manqat upøgimáv. 33 Geté gekha ezoqām ndego, teqa manqat gendap, ndego āv gene-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam-qa manqat unimanqatín. 34 Ndego ezoqam, Mbumbukiam gendo-khofotav, ndego Mbumbukiam-qá manqat ndømanqaté. Mbumbukiam ekeza Nqova mbo-etoám. Kandambá gembo-etoam. Khapelavøqasé mbá.

3:16 3:16 Zion 3:36; 10:28; Lom 5:8; 8:32; 1 Zion 4:9-10 **3:17** 3:17 Luk 19:10 **3:18** 3:18 Zion 5:24 **3:19** 3:19 Zion 1:5, 9; 8:12 **3:22** 3:22 Zion 4:1-2 **3:28** 3:28 Zion 1:20; Met 11:10 **3:31** 3:31 Zion 8:23 **3:32** 3:32 Zion 3:11

35 Eve kukú Yo-te. Ndego gigiap neka matev ate ndægo, teqá zenda-té genø-
áo. 36 Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav ndømbôgó.
Geté ezoqam ndego, Yo-qa manqat o-mba ndapeav ndøgo, ndego khandi géqeivák.
Mbumbukiam-qa qaqa, oskia ndógoát te-te."

4

Yesu Samalia sævam namba, manqa gimanqatam

1 Felisi ezoqam āv giniyogém nqægo: Ezoqa kandambá, Yesu-té ginønøzáz, ibøkha iz
vøzø̄-etoam. Ndigu ezoqa møndø-løvubám, ndigu ezoqam, Zion ibøkha iz gezø-etoumam.
2 (Geté unimanqatín, Yesu ekezan, ezoqa ibøkha iz etopøteáv. Ekeza paev ezoqam mba
zø-etoumám, ibøkha iz.)
3 Yesu nqanek manqat ge-ewag, gimanqatam, ndego Zudia plovins gè-iváv. Yaq
ekeza paev ezoqa namba, Gelili plovins-té ginøveséz. 4 Yaq nakhoa ndøgo gegeveat,
Samalia manqei mokho-té sugu꞉-apát, 5 yaq Samalia manqei-te ndøgo, vemiav nøme-
te vømø̄fakhaz. Taqa vemiav iz Siká. Manqei ndøgo, ibugukhokhof Zekop tege yo
Zosef gembo-etoam, avønín qagoám. 6 Ndøgo Zekop-qá ibøkha ozu ndø-ozám. Yaq
ande av khøuwa muin ndægo, Yesu gèmbo-ewéz, ge꞉geavun. Yaq ibøkha ozu-té genøwáv,
vømø̄qom.
7 Yaq geqotam ndøgo, Samalia sævam ibøkha takhae-qa ndowáv. Yaq Yesu ndugu
sævam gumbo-ein, "Ambá ibøkha qonø-etoamín. Nø-íz." 8 (Tegi paev ezoqam, vemiav-té
ginø-apát. Lou loge nonqo wi-qa ndøzáv.)
9 Yaq ndugu Samalia sævam gundu-qavøiu, "Qo Zu ezoqám. Geté no Samalia sævám.
Gekha zapâ, no ibøkha manqat nqoqonø-manqate?" Ndugu nqanek manqat gu-ein, zapa
ndógo: Zu ezoqam neka Samalia ezoqam, tøkuatáv.
10 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, "Qo amba Mbumbukiam-qa etoam matev toqote-qateqin,
neka voqotē-qateqin, ngenek gekha ezoqām, qo ibøkha manqat ngeqa-manqate, yaq qo
ambá qombo-viamín, yaq ngenek ambá khandi ibøkha qa-etoamín."
11 Yaq ndugu sævam gumbo-qavøiu, "Khanánqa. Qo ibøkha takhayam nonqo mbaín
neka ibøkha nqanek møndøsiná. Qámbá ndøndovaev. Gê, qo gekham-tē qoqótakhā,
nandav khandi ibøkha? 12 Nqanek ibøkha ozu, nigi atanakha-zapa Zekop ni-etoám.
Ndego nqanek ibøkha ekezan ndølogám, tegi nakheis neka tegi søvakha gigiap nanak
namba. Yaq gê, qo ndego Zekop qóløvu?"
13 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, "Gekha ezoqām ndego, nqanek ibøkha te-izumat, ndego
ibøkha naq nango ndømbopáp. 14 Geté gekha ezoqām ndego, nqanek ibøkha te-iz, no
tæmbo-etoam, ndego ibøkha naq nango gembópapák. Geté nqanek ibøkha, no tæmbo-
etoam, te mokho-te andé kea kumbutøve me mé꞉goát. Yaq ndøgo oskia ndómbatát, neka
khandi miavmiav vømbó-etoām."
15 Yaq ndugu sævam gundu-qavøiu, "Khanánqa. Nandav ibøkha nandoqote-manqate,
gènø-etoám. Yaq no ibøkha naq nango genópapák, neka no ibøkha takhaemav tàbategó,
nqanek ibøkha ozu-te."
16 Yaq Yesu gumbo-ein, "Qanimáv. Vøkhæqáv, qeivis vømøndō-khato."
17 Yaq ndugu gundu-qavøiu, "No anganeam mbaín."
Yaq Yesu gumbo-ein, "Qo unimanqatín ndoqo-manqate, av nqægo, 'No anganeam
mbaïn.' 18 Qo angana fáev, qoqozø-qonumat. Yaq ndego anganeam, qo ndakin namba
nandoqote-yage, ndego uni qeivis-ín mbá. Manqat ndøgo, qoqo-ein, unimanqatín."
19 Yaq sævam gundu-ein, "Khanánqa. No ndakin møtenøtén, qo Mbumbukiam-gé
manqa vevezam ezoqám. 20 Nigi Samalia atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-qa iz,

---

3:35 3:35 Met 11:27; Zion 5:20 **3:36** 3:36 Zion 3:16-18; 1 Zion 5:12 **4:1** 4:1 Zion 3:22 **4:5** 4:5 Gen 33:19; Josh 24:32 **4:9** 4:9 Ezra 4:1-5 **4:10** 4:10 Zion 7:37-38; Veve 21:6 **4:12** 4:12 Zion 8:53 **4:14** 4:14 Zion 6:35 **4:20** 4:20 Deut 12:5-14; Psa 122:1-5

ta olol-te nqánek gimbo-eqatám. Geté zo Zu ezoqam, āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa iz, Zelusalem taon-te mbá giabe-eqawát.’ ”

21 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam! Noqa manqat vø̀-unimanqatín. Khøuwa nqâgeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, zo nqanek olol-te o Zelusalem taon-te zóqavigák, Tat-qa iz vozomǿ-eqanēm. 22 Zo Samalia ezoqam zøtezateáv, zo gekha ezoqam-qā iz zō-eqawat. Geté ni Zu ezoqam mø̀tinøtén, gekha ezoqam-qā iz nɨ̄-eqawat. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa ezoqa khandi꞉zat matev, Zu ezoqam-té qando-okhó. 23 Geté khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Khøuwa mø̀ndø-fakház. Yaq gekha ezoqām ndigu, Tat-qa iz uni ti꞉-eqatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té ginǿ-eqatát. Mbumbukiam-qa iz eqawat ezoqam eqeieqei av ngí꞉gu. Tat ezoqam av ngí꞉gu gezøvawét. 24 Mbumbukiam ndego Nqová. Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa iz ti-eqatat, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té giabenǿ-eqawát.”

25 Yaq ndugu sævam gundu-ein, “No mø̀tenøtén, Mesaya ndø̀fakhán, ndego Keliso ndimbo-akhayam. Yaq tefakhan, ndego ni matev ate nqægo génømendimát.”

26 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No nándev, ndakin manqat ngeqa-manqate.”

Yesu-gi paev ezoqam ginduvesez

27 Yesu ndugu Samalia sævam namba, ate av-té manqat gi꞉manqatam, yaq ekeza paev ezoqam tɨ̄nøfākhāz. Yaq ndigu nqova zøndáf, gi-ometam, ngunuk sævam namba manqat gimanqatam. Geté ndigu ezoqa kopo, manqat einiáv te-te, av nqægo, “Gekhā qápoev, tu-te?” ó “Gekha zapâ, nandu manqat namba ndoqotē-manqatet?” Mbaín.

28 Yaq ndugu sævam, tuqa ibøkha takhayam nonqo sège-iváv. Yaq taon-té gunøwáv, ezoqa vømøzø̄-ein, 29 “Zøtøndézāv. Ezoqa zó-ometám. Ndego no matev ate qægoam, qæmatønumam, sègenø-vøndazát. Ɛisa, ndego Mesayâ, penømakhaya?” 30 Yaq ndigu até gindigonem, taon vø̄-ivøvem, Yesu-te sasa ndøzav.

31 Ndugu sævam gui-ewawam, Yesu-gi paev ezoqam āv gimbøe-pouwém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Lou mòqológ.”

32 Geté Yesu gezø-qavøiu, “No lou nqanø̂gó, tælog. Geté ta lou ndøgo, zo zøtezateáv.”

33 Yaq tegi paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Ɛisa? Ezoqa lou pømbøé-ndapavun-a?”

34 Yaq Yesu gezø-ein, “Noqa lou nqánek: No teqá poev matev nógó, ndego ma gende-khofotan, neka teqa sasae vøekhōu, ma genømbe-etoam. 35 Zo āv qazøte-manqatatún nqægo, ‘Løvøyak foa mba mu꞉yozá. Yaq avøe zindúpeá.’ Geté no nqazǿ-manqate: Gèqeiví. Avøe gigiap mø̀ndømu-umiá. Kopømbá. Zotøndó-peá. 36 Unimanqatín. Até ndakín-a, sasae ezoqam avøe gigiap ndøpe꞉tét, neka yaq-fia ndɨ̄ndāpēt. Ta avøe gigiap ndøgo, ndipewat, ndøgo ezoqám. Yaq ndigu khandi miavmiav møndapém. Yaq ezoqa ndigu vǿ-ogeakhāt-a, vøndó-peanēm, ndigu khanakhanakh sugumú-ndapém. 37 Taqa yaq-te, nqanek manqat unimanqatín, ezoqa av gi꞉manqatatun nqægo: Ezoqa nøme gè-ogeakhɨ́n, neka ezoqa nøme vøndō-peaɨn. 38 No zo avøe gigiap pewat nonqo nokhofotáz. Ta avøe ndøgo, zo zøkezan ogekhæáv. Ezoqa vini ndø-ogeákh. Zo nango nangó sozotø-peaɨ́n.”

Samalia ezoqa kopoav, Yesu gi-unimanqatinim

39 Ta taon-te ndøgo, Samalia ezoqa kopoáv, Yesu gè-unimanqatiním. Ndigu tini-unimanqatiním ndǿgo, sævam av guzømbe-ein nqægo, “Ndego no matev ate qægoam, qæmatønumam, sègenø-vøndazát.” 40 Yaq ndigu Samalia ezoqam, te-te gifakhaz, āv gimbøe-viømém nqægo, “Elavøqase vø̀khæqóm nqanek, ni-te.” Yaq Yesu namba me꞉sokhoám. Khøuwa menás.

4:22 4:22 2 King 17:29-41; Isa 2:3; Lom 9:4-5 **4:24** 4:24 2 Ko 3:17; Lom 12:1; Filip 3:3 **4:25** 4:25 Zion 1:41 **4:26** 4:26 Mak 14:61-62 **4:34** 4:34 Zion 6:38 **4:35** 4:35 Luk 10:2

41 Yaq Yesu ge꞉zømesimam, ezoqa kopoav nøme mba mo꞉-unimanqatiním. 42 Yaq ndigu, ndugu sævam āv gimbøe-einím nqægo, “Ni ndakin ambá ta-mba ndøgo tøti-unimanqatinīm, manqat ndøgo, qo qoqonimbi-ein. Geté ni manqat nikezan nim-boyogém neka ni mɔ̀tinøtén, ngenek unimanqatín manqei-qape ezoqam-gé khandi etoam ezoqám.”

Yesu gaman ezoqam-ge yo gekhandi꞉v

43 Yesu khøuwa menas gumukhoub, Samalia manqei-te geqotam, gewav, yaq nakhoa até gegeveát, atema Gelili plovins-te. 44 (Yesu bugukhokhof ekezan, manqat āv gene-eín nqægo, “Ekeza manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam vizupáv.”)
45 Geté Yesu ndakin Gelili plovins-te gemøfakhan, ndigu khanakhanakh mbogoném. Zapa ndøgo, Yesu Pasova khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gegoam, até ndigú-a, mɔ̀ndøgoám ndøgo, neka teqa matev ate qægoam vɔ̄qeivim, ndøgo gematønumam. 46 Yaq Gelili plovins-te ndøgo, ndego nqawa Keina vemiav-té gemøwáv. Ta vemiav ndøgo, ibugukhokhof ibøkha ge-enend, vømɔ̄-waen. Ta khøuwa-te ndøgo, Kapenaum taon-te, gaman ezoqam mɔ̀ndøqotám. Tege yo, enqoni kandambaqape ndøqeív. 47 Yaq ndego eve, ge-ewag av nqægo, Yesu Zudia plovins mɔ̀ndø-ivāv, yaq Gelili plovins-tē gegō, ndego tenøwáv ndøgo, vømømbō-ein, “Ambá Kapenaum taon-tē qotøndo-qavīn. Noge yo qomø-khakheinøvém. Ndego avønín é-ndønaním.”
48 Yaq Yesu gembo-ein, “Zo umingiap matev qeivi-qa mba zogó. Geté zo qeiviav tøgoat, zo no zó-unimanqatinimák.”
49 Geté ndego gaman ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa. Vɔ̀ndoqáv! Soqaín ndøgo, noge yo é-ndo꞉naním.”
50 Yaq Yesu gembo-ein, “Qanimáv. Qo vɔ̀qáv. Qoge yo géyagét.”
Yaq ndego ezoqam, Yesu-qa manqat gè-unimanqatín, sasa ndøwav. 51 Ndego ate av-té ge꞉mat, yaq nakhoa livin-te ndøugu, tegi sasae ezoqam ndozáv, vømbō-einim, “Qoge yo, enqoni mɔ̀ndømbo-navøém. Gèyagét.”
52 Yaq ndego gezøbevap, “Gê, enqoni gekha khøuwa iz-tē qanømbó-navøem?”
Yaq āv gindi-qavøinám nqægo, “Ngusu tatas enqoni, nømøkhaiya, khaiya wan oklók qanømbo-navøém.”
53 Yaq ndego eve tenø-matøvém ndøgo. Tege yo gekhandi꞉v, até ta khøuwa iz-té ndøgo, Yesu manqat gembo-ein, av nqægo, “Qoge yo gēyagēt.” Yaq ndego, ekeza ezoqa namba ate gi꞉goam, khoev-te gimboyagam, tini-unimanqatiním ndøgo.
54 Yesu Zudia plovins gende-ivav, Gelili plovins-te ge-okhoam, yaq umingiap matev gematanam, ta manqei-te ndøgo, ndakin gèmbo-menás.

5

Yesu kewan-qasi-te, ezoqa gekhakheinøvem

1 Taqa zita-te, Zu ezoqam-qá pindap khøuwa kandambaqape ndøgoám. Yaq até Yesú-a, Zelusalem taon-te vɔ̄qavig. 2 Zelusalem taon-te ndøgo, kewan-qasi ndîgú. Taon mboqog ndigu, Sip mboqog ndimbo-akhayam, avønin-té gigú. Iblu manqat-te, nginik kewan-qasi-qa iz, Betesda* mbo-akhayám. Yaq nginik kewan-qasi-te, lou-qasis ndøløvøtupám. Fáev qaløvøtupam. Kewan-qasi mba ndøkhøogavát. 3 Ta lou-qasis-te ndøgo, enqoni-us ezoqa mo꞉sømbiapát. Kopoav-qapí. Nøme ndigu, bøi waev mbain ezoqám, neka nøme ndigu, kagi ezoqám, neka nøme ndigu, kha zøwauwauám.† 5 Yaq enqoni-us ezoqa nøme

---

4:42 4:42 1 Zion 4:14 **4:44** 4:44 Met 13:57 **4:45** 4:45 Zion 2:23 **4:46** 4:46 Zion 2:1-11 **4:47** 4:47 Met 8:5-6 **4:48** 4:48 Zion 2:18; 1 Ko 1:22 **4:50** 4:50 Met 8:13 **4:54** 4:54 Zion 2:11 * **5:2** 5:2 Iz nøme “Betsata” mbo-akhaemám † **5:3** 5:3 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Nginik ezoqam, ibøkha wa qaev-qa mo꞉kewagám. 4Zapa ndøgo, khøuwa kopokopo-te, Evezøza-gé enzol ezoqam ndowavín, ibøkha kha vømbō-khanazin. Yaq ate av-té, ibøkha wa tæqavat, yaq gekha enqoni-us ezoqām ndego, bugukhokhof gebafin, ndego enqoni sègembo-navøemín.

møndøgoám. Ndego enqoni nupøkhán mbá qambogo. Viav 38. 6 Yesu ngenek ezoqam geomet, geqeiam, ndego møndæ-otév, ngenek enqoni nupøkhán mbá qambogo. Yaq Yesu āv gembøebeváp nqægo, “Gê, qo eqeieqeiqat-qa qógo?”

7 Yaq ndego enqoni-us ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa. No eqeieqeinat-qa nqâgó. Geté no ezoqam mbaín, ibøkha-te vøendapān, ibøkha wa tøqavat. No bafe-qa tøtegoat, ezoqa nøme é-møndøbafín.”

8 Yaq Yesu gembo-ein, “Ság. Mòqo-itán, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz!” 9 Yaq nqova mbaín. Ndego ezoqam, sège-eqeieqei-év, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz. Ta khøuwa-te ndøgo, matev qafakhan, Sabat khøuwá. 10 Yaq Zu megetapak, ndego ezoqam gekhakhæv, āv gimbøe-einím nqægo, “Nqægo khaiya, Sabat khøuwá. Khafeáp nandav, Sabat khøuwa-te, kita nandoqo-ndapavet.”

11 Geté ndego gezø-qavøiu, “Ndego ezoqam, no gekhakheinømbem, āv genømbe-eín nqægo, ‘Kita vòkhazó, okho sasa ndøngaz!’ ”

12 Yaq gimbo-bevøpem, “Ndego gekha ezoqâm, geqa-ein av nqægo, ‘Kita vòkhazō, okho sasa ndøngaz!’?” 13 Geté ndego ezoqam, ge-eqeieqei-ev, otevateáv. Zapa ndógo, Yesu é-møndøwáv. Yaq gèmbøe-navøém. Ezoqa khàpumu-khouwéz, ta manqei-te ndøgo. 14 Vaev-te, Yesu ndego ezoqam, enqoni qambogoam, Mbumbukiam-qá khoev-té geomét, gembo-ein, “Nqáe! Qo ndakin mòqo-eqeieqei-éq. Geté manqa-zapa matanam qóiváv. Soqaín ndøgo, matev soqaqape nøme mba tømøqa-fakhan.” 15 Taqa zita-te, ndego ezoqam, Zu megetapak-té genøwáv. Yaq āv gemezømás nqægo, “Ezoqam ndego, no gekhakheinømbem, Yesú.”

Yesu, ndego khandi zapá

16 Yesu Sabat khøuwa-te, matev av nqægo gego, yaq Zu megetapak, ngi꞉wat matev ndøngazém, te-te.

17 Geté Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Noge Tat oskia ndøsasaeát. Até ndakín-a. Yaq até nó-a, no oskia nosasaeát.”

18 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, qaqa nøme mba zømboløwáz. Yaq ambá gelaemín. Zapa ndógo, ndego ambá av nqægo, Sabat khøuwa khafeap mba ndønqawá. Geté ndego Mbumbukiam ekeza eve me꞉veó. Yaq av nqægo, ndego ekezan, Mbumbukiám namba sugumu-víam.

19 Taqa yaq-te, Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Yo kopømba mbaín, ekeza mokho-mba, matev tematanam. Ndego sa ndógo témátønumát, av Eve nde-omete, ndematanam. Eve ande āv kené-matanām, Yo āv tené-matanám. 20 Eve kukú Yo-te. Ndego matev ate ndægo møndæ-ometimatún, av ekezan nde꞉matanam. Yaq ndego matev kandakanda nøme mba mó꞉-ometimít. Ndøgo ndømø-løvuám, av ndakin qazøte-qeivim. Yaq zo nqova zøndafát, matev tozo-qeivimat. 21 Kopømba ande av eve, løvøte ezoqam ndetiæzoat neka khandi ndēzø-ētōām, até Yó-a, ezoqa khandi zø-etoumát, av ekezan ndømbøe-poev. 22 Neka nøme nqánek: Eve ndego, ezoqam-qa manqa ovøyam yogeapáv. Geté manqa ovøyam matev ate ndægo, Yo-qá zenda-té genøvé. 23 Mbumbukiam tenegó ndógo: Ezoqa Yo āv tiabembøe-vizáp, av Eve ndimbøe-vizap. Gekha ezoqām ndego, Yo vizøpøteav tøgoat, ndego até Evé-a, gembó-vizapák, ndego Yo gendo-khofotav.

24 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, noqa manqat te-ewagat neka ndego vó-unimanqatintāt, ndego no gendo-khofotan, ndego khandi miavmiav møndøndáp. Ndego yaq-fia nqosøgeap gemøndapák. Geté ndego løvøte møndø-iváv,

5:8 5:8 Met 9:6 **5:10** 5:10 Jer 17:21-22; Neh 13:19 **5:18** 5:18 Met 26:4; Zion 7:1; 10:30 **5:19** 5:19 Zion 5:30 **5:22** 5:22 Zion 5:27; Kel 10:42 **5:23** 5:23 Filip 2:10-11; 1 Zion 2:23 **5:24** 5:24 Zion 3:15-18

khandi vøndap. 25 No unimanqatín nqazø-manqate. Khøuwa nqágeav. Yaq ta khøuwa-
te ndøgo, løvøte ezoqam, Mbumbukiam-gé Yo-qá manqat ndøyogém. Yaq gekha ezoqām
ndigu, tiyogimat, khandi ndøndapemát. Nginik khøuwa møndø-fakház.
26 Av Eve ekeza mokho-te khandi ndømbøego, ndego até Yó-a, khandi møndømbo-
etoám. Yaq até Yó mokho-té-a, khandi ndôugú. 27 Eve até manqa ovøyam matév-a, Yo-qá
zenda-té genøvé. Zapa ndógo, ndego Ezoqam-gé Yó.
28 Zo nqova bezøndāf, taqa yaq-te. Khøuwa nqâgeáv. Yaq løvøte ezoqam ate ndi:gu,
tiqa manqei ozap-te, teqá manqat ndøyogém, 29 neka vøndó-fakhāz. Gekha ezoqām
ndigu, matev eqeieqei gimatønumam, ndigu tisuz, yaq khandi ndøndapém. Geté gekha
ezoqām ndigu, matev soqøsoqa gimatønumam, ndigu tisuz, ndigu manqa ovøyam-té
genówán, yaq-fia nqosøgeap vøndapēm.
30 No nakhapus-mba, kopømba mbaín, matev kopo tæmatanam. No manqa ovøyam sa
ndógo tæyogé, av Tat ndenømbe-manqate. Noqa manqa ovøyam matev, eqeieqeí. Zapa
ndøgo, no ambá av nqægo, nøkeza poev mba nombopaēv. Geté no teqá poev mba
nombopavét, ndego ma gende-khofotan."

Yesu ndego uni Mbumbukiam-gé-Yo-in

31 Yaq Yesu manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, "No nøkezan-qa yaq-te manqat tøte-
manqatat, yaq ezoqa kopømba mbaín, ti:zøtez av nqægo, noqa manqat unimanqatín
tøpøtégo-a. 32 Geté ezoqa nøme ndêgó, ndego noqa yaq-te manqat nde:manqate. Yaq
no møtenøtén, manqat ndøgo, ndego noqa yaq-te nde:manqate, unimanqatín.
33 Zo Zion-te, u-anim zokhofotáz. Yaq ndego zo noqa yaq-te, unimanqatin manqat
me:zømás. 34 Geté no ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam benøgō, ndego noqa yaq-
te, ezoqa te:zømesimat. No nqanek manqat sa ndógo tæzømbe-eín, zo tøne-khandí:z.
35 Zion andé lampa me me:goám, ezoqa waev vøzø-etoam. Zo elavøqase møndøzø-gawám,
nqanek waev. Khøuwa khapémbá.
36 Geté matev nøme ndôgó, noqa yaq-te ndæmanqate. Ta matev ndøgo møndøløvú,
Zion-qa manqat. Matev nqánek, sasae, no Tat genø-etoam, tægo. Matev vinivinimba,
no nqæmatanam, ndógo tøne-zømesím, av nqægo, no Tat ndokhofotān. 37 Até Tát-a,
ndego no ma gende-khofotan, noqa yaq-te, manqat ndemanqâté. Zo teqa manqa wag
yogeáv neka bugug qeiviáv. 38 Zoqa mokho-te, teqa manqat mbaín. Zapa ndógo, zo
ndego unimanqatinteáv, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav. 39 Zo Mbumbukiam-
qa Manqat mòzo-geve:matún. Zapa ndógo, zo āv qazøte-matavupatún nqægo: Ndøgo zo
khandi miavmiav zøtéqeivím. Ta manqat ndøgo, noqá yaq-té qane-manqaté. 40 Geté zo
gèzømbo-qasí:v, no-te tozotøndozav, khandi miavmiav vozóndapēm.
41 No ambá av nqægo, ezoqam-qa nogō, ndigu noqa iz ti-eqatāt. 42 Geté zo viní. No
møtenøtén, zo andē gekha ezoqām. Neka no møtenøtén, zoqa mbøni mokho-te, zo
Mbumbukiam-te poev mbaín. 43 No Tat-qá iz-té qatøgeavún. Yaq zo no zosanqambém.
Geté ezoqa nøme, ekeza iz-te tendowav, zo ndòzo-khatowém. 44 Zo no unimanqatinteav
ndógo tøzøtegó, zoqa poev nqánek. Zoqa iz, ezoqa ndø-eqatát. Geté Mbumbukiam zoqa
iz te-eqatat, ndøgo zo gèzømbo-qasí:v.
45 Geté zo ndømatàvāp, av nqægo, ezoqam nō, Tat-qa megemege-te, zoqa manqa
tæsøkus. Av taoká. Geté zoqa manqa, Mozes ndøsøkús, ndego zo ndozoto-vintøzat.
46 Zo Mozes amba uni tøzøte-unimanqatinimin, yaq zo no ndòzo-unimanqatinimín. Zapa
ndógo, ndego møndø-peawám, noqa yaq-te. 47 Geté zo teqa manqat unimanqatinteáv.
Yaq nakémbá, zo até noqá manqát-a, unimanqatinimáv."

5:29 5:29 Dan 12:2; Met 16:27; Kel 24:15 **5:30** 5:30 Zion 5:19; 6:38 **5:36** 5:36 Zion 3:2; 14:11 **5:37** 5:37 Met 3:17; Zion 5:32; 8:18 **5:39** 5:39 Luk 24:27 **5:46** 5:46 Kel 3:22

6

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef
(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Khøuwa nøme, taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba, Gelili kewan yaq-keoqá
ginøqantáv. Nginik kewan, iz nøme ndimbo-akhayam, Taibelias Kewán. 2 Ezoqa
bawan-qape até gembopavát. Zapa ndógo, ndigu teqa umingiap matev ndøqeivím,
enqoni-us ezoqam-te gematønumam. 3 Yaq Yesu manqei poyat-té genøqavíg, ekeza paev
ezoqam namba, vømøqonav. 4 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa
kandambaqape, avønín qagoám.
5 Yaq Yesu bøi ge-eqa, ezoqa bawan-qape mba mo:zømét, gipitavun. Yaq ndego Filip
āv gembøe-eín nqægo, "Gê, lou gekham-tē qazíwiïm, ezoqa bawan-qape tizi:zøkef?"
6 Ndego nqanek manqat ge-ein, Filip gè:khamás. Geté Yesu é-møndæ-otév, ndego ande
āv kenégō.
7 Yaq Filip gendo-qavøiu, "Nakhoa mbaín, lou tizizøwi. Taqa fia khàpumu-khouwév.
Ni amba 200 moni mokho tinigunin, kopømba ande av løvøyak eit-qa sasae yaq-fia,
yaq até ndøgó-a, kopømba ambá mbaín, lou tiziwi:min, nginik ezoqa bawan-qape vizï:-
zøkefɨn."
8 Yaq tege paev ezoqa nøme, iz nqambogo Endlu, Saemon Pita-ge namba qawan,
gendo-ein, 9 "Opønakam ngêgó, nqanek. Ndego bali flawa faev neka zonga menas
ndimbôgó. Geté ndøgo gigiap khapémbá, ezoqa ewaqape zøkefe nonqo."
10 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Ezoqa gèzø-eín, yà beqonáv." Ta manqei
ndøgo, gagayag kopoáv. Yaq ezoqa tinøqonáv ndógo. Angana ate gi:goam, ande āv faev
taosén ndi:gú.* 11 Yaq Yesu até gendego, flawā ge-upøzō, Mbumbukiam-te ike manqat
vø̄-ein, ezoqa sasa zø-etoam, ndøgo giqonavam. Yaq até zonga-té-a, matev āv tene-
matanám. Yaq ezoqa ewaqape lou kandambaqape, āv tinilóg, av ekeza qazømbe-pøovat.
12 Yaq lou gumulog, qazø-ewez, Yesu ekeza paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, "Lou
mbegeap, ezoqa gi-ivøvem, vøpizømém. Gigiap-qase bizingiïnā̆m." 13 Yaq lou mbegeap
ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, ndigu ta bali flawa løvusap faev-te gilouzim, gèpizumém. Yakhav
tuélv ginqeitømem, qamøvea.
14 Ezoqa nqanek matev bøi gi:qeivim, Yesu gematanam, ndigu āv gini-einím nqægo,
"Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego ni nqaz-
imbøe-keoge."
15 Yesu gematøvem, av nqægo, ndigu avønīn gendōzāv, ndego vøndafēm, yaq kawa iz
mbō-akhaēm, yaq ndego nango manqei poyat-té genøwáv, vømø-yakhapus-mba-ev.

Yesu ibøkha mumat go:geavun
(Met 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, pu-té ginø-ová. 17 Yaq khagua-té
ginøketáb, vøsøkuzim. Kewan yaq-keoqá ginø-qantavát. Kapenaum taon-qa mbo-izumát.
Ndakin møndøpøis. Geté gisøkuzim, Yesu mbaín. 18 Yaq khamøe ndovumá. Khamøe
kandakandá qa-okhoam. 19 Yesu-gi paev ezoqam, ande av faev o siks kilomita ndægo
gitiamat, yaq Yesu ndø-ometám. Ibøkha mumát genøgeavún. Khagua kha-mba mbo-ovát.
Yaq ndigu møe ndøgoném. 20 Geté Yesu gezø-ein, "Nó! Zo møe ndøgònĕm." 21 Yaq ndigu
gèmbo-tøkeém, khagua-te vøzømbū-ketao. Yaq nqova mbaín, tiqa khagua, ta manqei-te
ndógo tømøfakhán, ma gimbøe-pøotat ndøgo.

Ezoqa Yesu gimbovawem

22 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu ezoqa ewaqape, kewan yaq-keoqa sa gizuvaz,
Yesu-qa ndøvawém. Zapa ndógo, ndigu møndæzøtéz, Yesu tegi paev ezoqam namba

---

* **6:10** 6:10 Sakheis neka nakheis møndøgoám. Geté ndigu gevebøpøteáv. **6:15** 6:15 Zion 18:36

gi꞉tiamavun, khagua kopó gini-tiamavún. Yaq tegi paev ezoqam, nqawa giqavaz, Yesu ketøweáv ti-te.
23 Ndakin khagua nøme, Taibelias manqei-té qandobøín, ta manqei avønin-te vø̄-aseam, ma Yesu Mbumbukiam ike manqat gembo-ein, yaq ezoqa ewaqape lou vølog.
24 Yaq ndigu ezoqa bawan-qape gi꞉zøtez av nqægo, Yesu mbaı̈n ndøgo, neka atē tegı̈ paev ezoqām-a, mbaı̈n, yaq ndigu ta khagua-te ndøgo tinøguvím, Kapenaum taon-te sasa ndøqantam, Yesu vømømbō-vawem.

Yesu ndego khandi lóu

25 Ndigu ezoqam, Yesu gimbovawat, yaq-keoqa gimø-ometam, āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qo nqanek gekha khøuwa iz-tē qotégeavun?”
26 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo no ta zapaya mba ndøgo tøzønømbe-vawét, zo lou kandambaqape qazøtelog, até vøzø̄-ewez. Geté ta matev ndøgo, Mbumbukiam zo noqa umingiap matev mokho-te zømesim-qa ndego, zo poev mbaín, taqa mokho tozondapem. 27 Zo lou-qa mbosasàeā́t ndøgo, sa tølanqayat. Geté ta lou-qa ndógo tømbo-sasaeát, lanqalanqaumav ndøgo, neka khandi miavmiav vøzó-etoām. Nqanek lou, zo Ezoqam-ge Yo zó-etoám. Mbumbukiam, nigi Tat, mbusa ndømøpá te-te, av nqægo, ndego kopømbaqapé, matev tematanam.”
28 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, Mbumbukiam-qa poev gekhâm? Ni gekha matev nígonēm?”
29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndégo tozó-unimanqatiním, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”
30 Yaq ndigu gindu-einim, “Ge qô, gekha umingiap matev qómatanām, ni vóiqeivı̄m neka qo vøtí-unimanqatinı̄m? Gekha qógō? 31 Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te gigoam, mana ndølogám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat āv qane-peawáp nqægo, ‘Ndego lou zø-etoumám, tiqa loge nonqo. Ta lou ndøgo, yan-té qando-visigimám.’ ”
32 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev ambá av nqægo, lou Mozes zø-etoumām, yan-te qando-visigimam. Geté unimanqatin lou, yan-te ndøndo-okho, zo noge Tat zø-etoám. 33 Lou ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam ngének, ndego yan-te gendovis neka manqei-qape ezoqam khandi ndēzø̄-ētōām.”
34 Yaq ndigu gimbo-einim, “Evézøza. Lou av nandægo, ni oskia ni-etoám.”
35 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. Gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, ndego ifi nqawa gembóvinák. Neka gekha ezoqām ndego, no te-unimanqatin, ndego ibøkha naq nqawa gembópapák. 36 Geté no møezø-eín, av nqægo. Zo no mòzo-nømendám, matev vinivinimba qæmatønumam. Geté zo no unimanqatinteáv. 37 Ezoqa ewaqape, noge Tat tenø-etoam, ndigu no-té gindúzáv. Yaq gekha ezoqām ndego, no-te tendowav, no nósanqawák. 38 Zapa ndógo, no yan-te ambá ndø̄go tøtøndēvis, nøkeza poev tæmbopavat. Geté no nqánek qatøndevís, no teqá poev nombópavát, ndego ma gende-khofotan. 39 Ndego no ma gende-khofotan, teqa poev nqánek: No ezoqa kopo bate-khambùiu̇̄, ndigu no genø-etoam. Geté no løvøte-té qabatø-khandí꞉z, vaev khøuwa-te. 40 Noge Tat-qa poev nqánek: Gekha ezoqām ndego, tege Yo-te tekewagat neka ndego vó-unimanqatintāt, ndego khandi miavmiav tèabetendáp. Yaq no ndego vaev khøuwa-te nókhandí꞉v.”
41 Zu megetapak nqanek manqat giyogem, yaq ndigu manqa ndøgeveømém, teqa yaq-te. Zapa ndógo, Yesu āv gene-eín nqægo, “Lou ndøgo, yan-te qandovis, nó.”
42 Yaq ndigu gi-einim, “Ngenek Yesu, ndego Zosef-gé yó. Ni mı̈zi꞉nøtén, tege eve neka evo. Yaq gekha zapâ, av nde꞉manqate, av nqægo, no yan-tē qatøndovīs?”

6:27 6:27 Zion 6:48-58 **6:29** 6:29 1 Zion 3:23 **6:30** 6:30 Met 16:1; Zion 2:18 **6:31** 6:31 Exo 16:14-15; Num 11:7-9; Psa 78:24 **6:35** 6:35 Zion 4:14 **6:39** 6:39 Zion 10:28-29; 17:12 **6:42** 6:42 Met 13:55

43 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo manqa ndøgevèëẗ. 44 Ezoqa kopo kopømba mbaín, no-te tendowav, Tat no-te ituiav tøgoat, ndego no gendo-khofotan. Yaq no ndego ezoqam, vaev khøuwa-te nókhandí:v. 45 Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, āv gini-peaomém nqægo, ‘Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam ekezan mé:zømesím.’ Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, Tat-qa manqat te-ewag neka manqa mokho vøndāp, ndego no-té gendówáv. 46 Geté unimanqatín. Ezoqa kopo, Tat ometeáv. Ezoqa sa ndégo te-omét, ndego Mbumbukiam-te gendowav. 47 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav møndøndáp. 48 Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. 49 Zogi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, mana ndølogám. Geté vaev-te, ndigu gèpakhaetát. 50 Geté lou nqanek, yan-te qandovis, viní. Gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego génanimák. 51 Nqanek khandi lou nó, yan-te qandovis. Gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndøyagát. Nqanek lou, ezoqa tæzø-etoam, ndøgo noqá khá. Yaq manqei-qape ezoqam, khandi mé:ndapém.”

52 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kinimbí-etoām, tizilogem?”

53 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yo-qa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav vógoāt, zo khandi gezógoák, zoqa mokho-te. 54 Gekha ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vó-ïz, ndego khandi miavmiav ndóndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandí:v. 55 Zapa ndógo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. 56 Gekha ezoqām ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vó-ïz, ndego noqá mokho-té gunu:gú neka no teqá mokho-té qatu:gú. 57 Av no khandi Tat gende-khofotan, neka no te mokho-te nqæyage, yaq matev até kopó. Gekha ezoqām ndego, no teloutan, ndego géyagét, no mokho-te. 58 Lou yan-te qandovis, nqánek. Nqanek lou viní. Av taoká, av lou ndægo, ndigu atanakha-zapazapa-za gilogam. Vaev-te, ndigu gèpakhaetám. Geté gekha ezoqām ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndóyagát.”

59 Yesu nqanek manqat ndógo te-eín, ezoqa Kapenaum taon-te, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ge:zømesimam.

Yesu-qa manqat, khandi miavmiav manqát

60 Ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, nqanek manqat giyogem, teqa kha loge-qa yaq-te, yaq ndigu kopoáv, āv gini-einím nqægo, “Nqanek manqat mokho mbaín. Av khazí:-ndapēm, teqa manqat?”

61 Yesu é-møndæ-otév, ndigu tegi paev ezoqam, manqa ndøgeveát, teqa manqat-qa yaq-te. Yaq gezø-ein, “Ge zô, nqanek manqat wema zómiviz? 62 Av tægoat ndægo. Yaq gê, zo áv khazøté-zæyāz, Ezoqam-ge Yo tozo-ometam, nango teqavig, ma bugukhokhof ge:goam? 63 Ezoqa khandi, Mbumbukiam-gé Nqova zø-etoám. Kha yakhapus-mba, kopømba mbaín tøkhandi:v. Manqat ndøgo, zo qazø-manqatam, ndøgo Mbumbukiam-gé Nqova-ús neka khandi-ús. 64 Geté zo mokho-te, ezoqa nøme no unimanqatinteáv.”

Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo. Ndego sasae ande ge:ngaz, ndego é-møndæ-otév, gekha ezoqām ndigu, te-te unimanqatinteav tigoat neka gekha ezoqām ndego, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē. 65 Yaq Yesu manqat nøme āv gene-eín nqægo, “No nakémbá qazø-ein, av nqægo, ezoqa kopømba mbaïn no-te tinduzav, ndigu noge Tat ituzaeav tøgoat.”

66 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa kandambá, zitá gini-wuowém. Yaq ndigu ndego sekemba paeveáv.

67 Yaq Yesu ekeza paev ezoqa tuelv gezøbevap, “Gebâ zo? Até zó-a, ndozó-nøuvønem?”

6:44 6:44 Zion 6:65 **6:45** 6:45 Isa 54:13 **6:46** 6:46 Zion 1:18 **6:47** 6:47 Zion 3:15-16 **6:48** 6:48 Zion 6:32, 58 **6:57** 6:57 1 Zion 3:24 **6:64** 6:64 Zion 13:11 **6:65** 6:65 Zion 6:44

68 Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Gê, ni qo teiqouvøqem, yaq gekha
ezoqam-tē qeitóniāv? Qoqa manqat, ezoqa khandi miavmiav zø-etoám. 69 Ni mòi-
unimanqatiním neka mòtinøtén, av nqægo, Ezoqa Ndaføyamba-qape qó, ndego Mbum-
bukiam gendo-khofotav.”
70 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa tuelv, no nøkezan nøvevesám. Geté zo mokho-te,
ezoqa kopo, ndego ezoqa soqaqapé.”
71 Yesu nqanek manqat, Zudas me:-eín. Saemon Iskaliot-gé yó. Yesu-gi paev ezoqa
tuelv, nøme ndégo tegoám. Geté vaev-te, ndego sègembo-qambún, qaqa ezoqam-qa
zenda-te vøve.

7

Yesu-gi namba-qaniap, ndigu ndego unimanqatinteav gigoam

1 Taqa zita-te, Yesu Gelili plovins-té ge-okhoám. Ndego poeveáv, Zudia plovins-te
tewav. Zapa ndógo, ta manqei-te ndøgo, Zu megetapak, laelae-qa mbogoám. 2 Ta
khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanu-
matun, avønín qagoám.
3 Yaq Yesu-gi namba-qaniap, āv gimbøe-einím nqægo, “Nqanek manqei vò-iváv.
Zudia plovins-té qonóqáv. Yaq qogi paev ezoqam, umingiap matev ndóqeivím, qoqo-
matønumatun. 4 Ezoqa tømbo-pøovat, ezoqa ewaqape teqa yaq-te ti:zøtez, yaq kopømba
mbaín, tekhonao. Qo unimanqatin, matev kandakanda ndoqo-matanam, yaq ezoqa
ewaqape bèqamekhám.” 5 Yesu-gi namba-qaniap, nqanek manqat gi-einim, zapa
ndógo. Até ndigú-a, ndego unimanqatinteáv.
6 Yaq Yesu gezø-ein, “Nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá. Geté zo-te, khøuwa ate
ndi:gu, eqeieqeí. 7 Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, zo tisanqabat. Geté ndigu
no, gèsanqaná. Zapa ndógo, no ndigu āv qazømbe-manqaté nqægo: Tiqa matev soqaín.
8 Zo vòzáv ndøgo, møvøna kandambaqape-te. No naqanøká nónavák. Zapa ndógo, nogi
khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá.”
9 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Gelili plovins-té segeqóm.

Yesu ezoqa Zelusalem taon-te, møvøna kandambaqape-te ge:zømesimam

10 Yesu-gi namba-qaniap, møvøna kandambaqape-te gi:zav, yaq vaev até Yesú-a,
vøwav. Geté ndego ambá ezoqa ewaqape-qā bøi-tē genø-okhoām, geté khonoam-té genø-
okhoám. 11 Yaq møvøna manqei-te ndøgo, Zu megetapak gèmbovawém. Gibevøpem,
“Ngenek gekham-tē gégo?”
12 Ezoqa kopoáv, teqa manqat mokho-mbá gunu-manqatám. Ezoqa nøme āv gini-
manqatám nqægo, “Ngenek ezoqa qanimáv.” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Mbaín.
Ngenek ezoqa ewaqape gètubumít.” 13 Geté ezoqa kopo, teqa yaq-te manqat bavokho
einiáv. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoám.
14 Møvøna khøuwa livin-mba mòndømuwán. Yaq Yesu Mbumbukiam-qá khoev-té
genøwáv, ezoqa vømē-zømesim. 15 Yaq Zu megetapak teqa manqat giyogem, ndigu
nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ngenek otevat gekham-tē géndap? Ndego skul
kandambaqape-te okhoeáv.”
16 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, no nqate-zømesim, ambá av nqægo, nøkeza
nømendim manqāt. Geté teqa ndégo, no ma gende-khofotan. 17 Gekha ezoqām ndego,
Mbumbukiam-qa poev matev paev-qa tego, ndego segé:-otév, av nqægo, manqat ndøgo,
no nqate-zømesim, Mbumbukiam-tē qando-okhō, ō, no nøkeza matavap-tē qate-zømesīm.
18 Gekha ezoqām ndego, ekeza manqat mba ndemanqate, ndego ekeza iz eqawat-qa
mba ndógo. Geté ndego ezoqam, ndego teqa iz eqawat-qa ndego, ma gende-khofotav,

6:68 6:68-69 Met 16:16 **7:1** 7:1 Zion 5:18 **7:2** 7:2 Lev 23:34 **7:5** 7:5 Kel 1:14 **7:15** 7:15 Met 13:54; Luk 2:47 **7:16** 7:16 Zion 12:49; 14:10 **7:18** 7:18 Zion 8:50

ndego unimanqatin manqat ndømanqaté. Neka te mokho-te, manqa-zapa mbaín. 19 Zo Mozes, guguna manqat zø-etoám. Geté zo ezoqa kopo, teqa guguna manqat pøpøvumáv. Zo gekha zapâ, no lambe-qa ndozogo?"

20 Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, "Nandav manqat, mokho mbaín. Gekha ezoqâm, qo løvøqa-qa ndego? Qo nqova soqa qambu:gú, manqat av nandoqote-manqate."

21 Yaq Yesu gendo-qavøiu, "No Sabat khøuwa-te, ezoqa kopo qækhakheinøvem, yaq zo ate ndøzøte:go, nqova nøzøndáf. 22 Geté até zó-a, zo sasae sozogoatún, Sabat khøuwa-te. Zapa ndógo, até Sabat khøuwa-té-a, zogi nakhei angana ngusu zozø-qogavatún, av Mozes zo guguna manqat gezømbe-etoam. (Geté unimanqatín. Mozés mbá, nqanek matev gengaz. Atanakha-zapazapa-za ndøngazém. Mozes okhokho-té genøfakhán.) 23 Zo até Sabat khøuwa-té-a, nakhei angana ngusu zozø-qogøzát. Zapa ndógo, Mozes zo guguna manqat, āv tezømbe-etoám. Neka zo poeveáv, tozo-nqaonem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapâ, qaqa ndozogo no-te, no Sabat khøuwa-te, ezoqam-qa kha ate ndægo qækhakheinam. 24 Zo matev mumat-te mba mo:gevèwāt. Geté ùnime:-gevewát, gekha matēv ndøgo, eqeieqei o soqain."

Ezoqa Yesu-qa yaq-te go:bevøpem

25 Zelusalem taon-ak nøme, āv gini-einím nqægo, "Gê, ezoqam ngénèk, laelae-qa ndimbogo?" 26 Nqáe! Ndego manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-manqaté. Geté ezoqa kopo, manqat-qase einiáv, taqa yaq-te. Gê, ndigu megetapak, peté-matøvemem-a, av nqægo, ndego unimanqatin Mesayā? 27 Geté ngenek ezoqam-qa yaq-te, ni mizi:nøtén, gekham-tē gendówav. Geté Mesaya tendowav, ezoqa gézøtezák, ndego ākendēwav.

28 Yaq Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømesimat, āv gene-akhá nqægo, "Ge zô, no unimanqatin møzøté-zøtez? Neka zo møzøté-zøtez, no gekham-tē qatøndónav? No ambá av nqægo, nøkeza matavap-tē qatøgeavūn. Ndego, no ma gende-khofotan, ndego unimanqatin-qapé. Geté zo zøtezateáv ndego. 29 No møtenøtén ndego. Zapa ndógo, no te-té tøtøndonáv neka ndégo tendo-khofotán."

30 Zu megetapak, nqanek manqat giyogem, yaq ambá gemøvøinamín. Geté ezoqa kopo zenda veeáv te-te. Zapa ndógo, teqa khøuwa khantøzateáv. 31 Geté ezoqa kopoáv, ezoqa bawan-qape mokho-te ndøugu, møndø-unimanqatiním. Gi-einim, "Ngenek amba Mesaya goneav tøgonin. Yaq gê, unimanqatin Mesaya tendowavin, ndego amba umingiap matev nøme mba mó:matanamin, av ngenek nge:matanam? Av taoká. Yaq nakémbá, ngenek Mesayá agegó."

Zu megetapak, Yesu møvøiwat-qa gimbogoam

32 Yaq Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape khonoam-te Yesu-qa yaq-te gi:manqatat, yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam ndøkhofotáz. Yesu ambá gemøvøinamín.

33 Yaq Yesu ezoqa gezø-ein, "No khapé nøtégoák, zo namba. Yaq no te-te ndégo tøtøqaván, no ma gende-khofotan. 34 Zo no zonøvawát. Geté zónømendamák. Ma tøtegoat ndøgo, zo kopømba mbaín, tozotøndozav."

35 Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, "Gê, ngenek gekha manqeī genówāv, yaq ni amba tizimbøe-vawēm, getē zī-ometamāk? Gê, ngenek Glik manqei-te okho-qa mbógo, ndøgo nigi ezoqa nøme ndindu-yageapet, neka Glik ezoqa vømé-zømesīm? 36 Neka gê, ngenek gekhā mé:manqate, av ge-ein nqægo, 'Zo no zonøvawāt, getē zōnømendamāk,' neka, 'Ma tøtegoat ndøgo, zo kopømba mbaīn, tozotøndozav.'?"

Khandi ibøkha-qa yaq-te

7:19 7:19 Kel 7:53; Lom 2:21-24 **7:20** 7:20 Zion 8:48; 10:20 **7:22** 7:22 Lev 12:3; Gen 17:9-13 **7:23** 7:23 Zion 5:8-10, 16 **7:27** 7:27 Zion 7:41; 9:29 **7:28** 7:28 Met 11:27; Zion 8:55 **7:30** 7:30 Zion 7:44 **7:34** 7:34 Zion 8:21; 13:36

37 Møvøna-qa vaev khøuwa gimø-khantøzem, ndøgo khøuwa uni kandambaqape,
yaq Yesu ezoqa ewaqape-qa megemege-té genø-itán. Yaq āv gene-akhá nqægo,
“Gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, ndego no-té geabetøndo-wáv, bē-iz.
38 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo, ‘Gekha ezoqām ndego, no te-
unimanqatin, te-te ndego, khandi ibøkha ndóqouvát.’ ”
39 Yesu nqanek manqat, Nqova Mbomambaqape me:-eín, ezoqa tindafemat, ndigu
ndego ti-unimanqatinim. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqam-te, tege Nqova
naqanaqá etopøteáv. Zuá. Zapa ndógo, Yesu iz kandambaqape ndapeav zua ndøgoám.

Ezoqa Yesu zapaya giqatønem

40 Ezoqa nøme, ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, nqanek Yesu-qa manqat gim-
boyogem, yaq ndigu āv gini-einím nqægo, “Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé
manqa vevezam ezoqám, ndego tendo-khofotav!”
41 Neka ezoqa nøme, āv gini-einím nqægo, “Ngenek ezoqam, Mesayá!”
Geté ezoqa nøme gi-einim, “Av taoká. Mesaya Gelili plovins-te gendówavák. 42 Zapa
ndógo, Mbumbukiam-qa manqat āv qane-eín nqægo, ‘Mesaya ndego Deivid-gé Zeo
ndógoát, ndego nigi kawa ezoqam kandambaqape. Neka ndego Betliem vemiav-té
géqán, ta vemiav ndøgo, ma Deivid ge:yagam.’ ”
43 Yaq ezoqa gèqatøném, Yesu zapaya. 44 Ezoqa nøme, ndego møvøiwat-qa mbogoám.
Geté ezoqa kopo, zenda veeáv te-te.

Zu megetapak, Yesu unimanqatinteav qagoam

45 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi
ezoqam-te giqavaz, yaq ndigu āv gizømbe-beváp nqægo, “Gekha zapâ, zo ndego ni-te
ndafeav ndozogo?”
46 Geté ndigu gindu-qavøinam, “Ezoqa kopo nøme, manqat manqatemáv, av ndego
manqat nde:manqate.”
47 Yaq Felisi ezoqam gezø-qavøiu, “Gê, ndego até zó-a, gétubam? 48 Ni megetapak
o Felisi ezoqam-qa mokho-te, ezoqa kopo mbaín, ndego Yesu nde-unimanqatinat.
49 Nginik ezoqa ewaqape, ndego ndi-unimanqatinat, ndigu Mozes-qa guguna manqat
zøtezateáv. Mbumbukiam ndigu ndòngiæzó.”
50 Yaq ndego Felisi ezoqa nøme, Nikodemus, ndego bugukhokhof Yesu-te gemat, ndigu
āv gezømbe-eín nqægo, 51 “Gê, niqa guguna manqat gekhā ndó-ein? Kopømbâ, ezoqa
løvøte-te tiziveem, ni teqa manqa yogeav tøgoat neka teqa manqa-zapa qeiviav vógoāt?
Kopømba mbaín.”
52 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Gê, até qó-a, Gelili plovins-âk? Mbumbukiam-qa
Manqat ùnime:-geveám. Yaq soqóqeív ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa
kopo gendówavák, Gelili plovins-te.”
* 53 Taqa zita-te, ezoqa ewaqape sège-qavøním.

8

Sævam mambe guiwav, Yesu-te gindu-ituim

1 Ezoqa ewaqape giqavønim, yaq Yesu Oliv manqei pøyat-té genøwáv. 2 Yaq khøuwa
nøme qandopave. Qanaqanus lovølova-ús. Ndego Mbumbukiam-qá khoev-té genøveséz.
Yaq ezoqa kopoáv, gindupia, te-te. Yaq ndego tenøqóm ndógo, ndigu vōe-zømesim.

7:37 7:37 Lev 23:36; Isa 55:1; Zion 4:14 **7:38** 7:38 Isa 58:11 **7:39** 7:39 Zion 16:7; 20:22; Kel 2:4 **7:40** 7:40 Zion 6:14 **7:41** 7:41 Zion 1:46 **7:42** 7:42 Psa 89:3-4; Mica 5:2 **7:46** 7:46 Mak 1:22 **7:48** 7:48 Zion 12:42 **7:50** 7:50 Zion 3:1-2 **7:52** 7:52 Zion 7:41-42 * **7:52** 7:52 Ibugukhokhof nqanek manqat Glik manqat-te gipeaomem, mbuk nøme-te, 7:53 atema 8:11 mbaín.

3 Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, sævam ndo-
ituím. Ngunuk āv giniqatém nqægo, nøkenøkem matev ndøngiú. Mambe me꞉wáv. Yaq
ndugu ezoqa ewaqape-qá megemege-té ginøveém.
4 Yaq ndigu Yesu gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Ngunuk sævam āv qatiqatém
nqægo, nøkenøkem matev ndøngiú. 5 Niqa guguna manqat-te, Mozes manqa āv ginimbi-
løvuá nqægo, ‘Sævam av nguigu, mbaqambaqá qotépóu, bēnanim.’ Yaq ndakin qo gekha
manqat qó-e̍in, tuqa yaq-te?” 6 Nqanek manqat timbøe-einím ndógo, Yesu matemateam-
qa mbogoám. Ndego amba manqat soqain te-einin, ndigu ambá manqa ovøyam-té ginø-
veemín.
Geté ndego sègefoé. Yaq manqei-te kokosóv gene-peawám. 7 Yaq ndigu sekembá
segembo-sinøzumát. Yaq Yesu kawa nango gendo-eqa, gezø-ein, “Zo nqazowani, gekha
ezoqām ndego, manqa-zapa mbain ndego, bugukhokhof mbaqambaqa tèabe-ogezó
ndego, tu-te.” 8 Yaq ndego nangó genøfoé, manqei-te vōpeawam.
9 Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape sège-panqaním. Ezoqa
kopokopo ndøkhofatám. Ibugukhokhof, laombøkik ndø-ivøvém. Yaq vaev-te, Yesu
yakhapus mbá sege-ivøvém, ndugu sævam vømbōyam. 10 Yaq Yesu kawa nangó gendo-
eqá, ndugu sævam vōmbo-ein, “Nginik ezoqam kinóqapi? Gê, ezoqa nøme mbaîn, qoqa
yaq-te ndimanqate, av nqægo, qo vònaqane̍im, qakeza manqa-zapa zapaya?”
11 Yaq ngunuk sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Ezoqam nøme mbaín.”
Yaq Yesu gumbo-ein, “Até nó-a, no nó-einák, av nqægo, qo vònaqane̍im. Mòqoqáv. Geté
manqa-zapa nango mògo̍.”

Yesu ndego manqei-qape-qá wáev

12 Khøuwa nøme, Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “No manqei-qape-
qá wáev. Gekha ezoqām ndego, no tenøndo-paev, ndego bøivun-te sekemba gé-okhoák.
Geté ndego waev mbógoát, ta waev ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam.”
13 Yaq Felisi ezoqam, āv gimbøe-einím nqægo, “Nandav manqat, qo qakeza qote-
manqaté, qoqa yaq-te. Yaq kopømba mbaín, tei-unimanqatinim.”
14 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. No nøkeza nøte-manqaté, nqanek manqat. Geté,
noqa manqat unimanqatín. Zapa ndógo, no mòtenøtén, no gekham-tē qatøndōnav neka
no gekham-tē qatōma. Geté zo zøtezateáv, no ma qatøndenav neka no ma nqatēma.
15 Zo ezoqa nøme, manqei-qape ezoqam-qá matavap-té qazonø-gevezoát. No ezoqa
gevezoatáv. 16 Geté no tægevezo, yaq noqa gevezoat matev unimanqatín. Zapa ndógo,
no ezoqa ambá nakhapus mbā sægevezoat. Geté no Tát namba niti-gevezoát, ndego
ma gende-khofotan. 17 Zoqa guguna manqat-te, āv qane-peawáp nqægo: Ezoqa menas
matev bøi ti꞉qeivim, yaq ndigu manqa ovøyam-te manqat kopo ti-einim taqa yaq-te, yaq
ta manqat ndøgo, unimanqatín. 18 Até noqa yaq-té-a, matev kopó. Ezoqa nøme, noqa
yaq-te tezø-ovøyam, nó, neka ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nogé Tát.”
19 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Ge qô, qave kenøqáqape?”
Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo no zøtezateáv, neka zo até nogé Tát-a, zøtezateáv. Zo no amba
tøzøte-zøtezin, yaq zo até nogé Tát-a, ndøzøte-zøtezín.”
20 Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge꞉zømezimat, nqanek manqat ate nqægo
ta kouwat-te ndógo temanqatám, ma ezoqa Mbumbukiam-te moni gi꞉-abumam. Geté
ezoqa ndego møvøiwateáv. Zapa ndógo, tege khøuwa fakhazaneáv, ndigu ti꞉møvøinam.
Zuá.

Yesu ová gendovis, ambá av nqægo, manqei-qape-tē gendowāv

8:5 8:5 Lev 20:10; Deut 22:22-24 **8:7** 8:7 Deut 17:7 **8:11** 8:11 Zion 5:14 **8:12** 8:12 Isa 49:6; Zion 1:4-9; 9:5; 12:46 **8:14** 8:14 Zion 5:31-32; 7:28 **8:15** 8:15 Zion 12:47 **8:16** 8:16 Zion 5:30; 8:29 **8:17** 8:17 Deut 19:15 **8:18** 8:18 1 Zion 5:9 **8:20** 8:20 Zion 7:30

21 Yaq Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “No ndænáv. Yaq zo no
ambá ndøzønømbe-vawát. Yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá søzøté-pakhaetát. Zo
kopømba mbaín, tozotøndozav, no ma nqatema.”
22 Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gê, ndego ekeza kha ndøngiū, yaq
nakêmbà, ge:-ein av nqægo, ‘Zo kopømba mbaı̂n, tozotøndozav, no ma nqatema.’?”
23 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo manqei-qape-ák. Geté no ova-yák. Zo manqei-qape
ezoqám. Geté no manqei-qape ezoqám mbá. 24 Yaq nakémbá, no zo qazø-ein av nqægo,
zo zøkeza manqa-zapazapā nambā søzøtē-pakhaetāt. Zo unimanqatinteav tøgoat, av
nqægo, no ndēgo, yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá søzøté-pakhaetát.”
25 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, qo gekha ezoqâm?”
Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No zo oskia nøzø-manqatám, no gekha ezoqām. 26 No manqat
kandambá nqanøgo, no amba zoqa yaq-te tøte-manqatatın neka vōe-gevezoatın. Geté no
manqei-qape ezoqam sa ndógo tæzømbe-manqaté, no te-te qæ-ewagam, ndego no gendo-
khofotan. Ngenek ezoqam, teqa manqat unimanqatín.”
27 Yesu nqanek manqat gezø-ein, ndigu mokho ndapeáv, av nqægo, Eve-qā yaq-tē
gezømbe-manqatām.
28 Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Zo Ezoqam-ge Yo tozotumu-eqeinam, yaq zo
zøtézøtéz, no ndégo, neka no ambá av nqægo, matev nøkeza matavap-te mbā qatø-
matanām. Geté no sa nqánek qæmanqaté, av Tat ge:nømand. 29 Ndego ezoqam, no
gendo-khofotan, ngêgó no namba. Ndego no nøuvønateáv. Zapa ndógo, no oskia ndógo
tægoatún, av ndego poev ndømbøego.”
30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa kopoáv gè-unimanqatiním.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ezoqa génqovotáz

31 Ndigu Zu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Zo noqa
manqat mokho-te tozotu-yagat, yaq zo uni nogí paev ezoqam-in zógoát. 32 Yaq zo
unimanqatin manqat zøtézøtéz. Yaq nqanek unimanqatin manqat, zo génqovotáz. Yaq
zo bavokhó qazonó-fakház.”
33 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ni Eibleem-gí zí. Ni ambá av nqægo, ezoqam-gı̂ yaq-fia
mbain sasae ezoqām, neka ndigu ni gètokønāt. Gekha zapâ, nqoqo-manqate av nqægo,
ni bavokho seı̂fakhān?”
34 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndigu, manqa-
zapazapa ndimatanam, ndigu manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqám. Ndøgo
gètokøzát. 35 Geté unimanqatín, yaq-fia mbain sasae ezoqam, ezoqam-qa khoev-te ate
nonqo gú:goák. Geté khoev eve-ge nakhasam, oskia mú:goát. 36 Zo Mbumbukiam-ge Yo
mboqog tezø-mboqozo, zo vozófakhāz, yaq zo ùni ndøzøte-fakház. Zo manqa-zapazapa-gi
yaq-fia mbain sasae ezoqam, sekemba zógoák.
37 No mɔ̀tenøtén, zo Eibleem-gí zí. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonøgó. Zapa
ndógo, noqa manqat, zo mokho-te mbaín. 38 No ndógo tæmanqaté, no Tat ge:nømand.
Geté zo ndógo tozo-matanám, av zoge zøve ge:zømas.”
39 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Nigi tat Eibleém.”
Yaq Yesu gezø-ein, “Zo amba Eibleem-gi zi tozogonın, zo matev amba āv tøzøte-
matanamín, av ndego ge:matønumam.* 40 No zo unimanqatin manqat mba nøzø-
manqatám, ndøgo no Mbumbukiam-te qæ-ewagam. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa
zonøgó. Eibleem matev av nqægo matanapøteáv. 41 Zo āv tøzøte-matanám, av zoge zøve
nde:matanam.”

8:21 8:21 Zion 7:34; 13:33 **8:23** 8:23 Zion 3:31 **8:28** 8:28 Zion 3:14 **8:33** 8:33 Met 3:9 **8:34** 8:34 Lom 6:16, 20 **8:39** 8:39 Met 3:9 * **8:39** 8:39 Yesu nqanek manqat tene-eín ndógo. Zapa ndógo, Eibleem Mbumbukiam mɔ̀ndø-unimanqatín. Geté ndigu Yesu uni unimanqatinteáv. **8:41** 8:41 Isa 63:16

Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av taoká. Ni mambe nakheís mbá. Nigi Tat, Mbumbukiam yakhapús.”

42 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam amba zoge zøve tegonɨn, zo ambá kuku zogonín no-te. Zapa ndógo, no Mbumbukiam-té qatøndonáv, atema zo-te. No ambá av nqægo, nøkeza matavap-tē qatøgeavūn. Geté no ndégo tendo-khofotán. 43 Zo gekha zapâ, mokho ndapeav ndozogo, no manqat nqazø-manqate? Zo ndapeav tøzøtegó ndógo, zo kopømba mbaín, noqa manqat tozondapem. 44 Zapa ndógo, zo nqova soqaqape-gí nakheís. Zoge zøve ndégo. Gekha matēv ndøgo, ndego ndømbøe-khaneat, zo matanam-qa zogó. Ibugukhokhof, atema ndakin, ndego pakhapakha khaneam ezoqam oskia ndøgó, neka ndego elavøqase nøzøneáv unimanqatin-te. Zapa ndógo, te mokho-te unimanqatin mbaín. Ndego gekhavozamɨn, ndego ekeza matev mba mbopaevín. Zapa ndógo, ndego khavozam ezoqám neka khavozam manqat ate ndægo, ndego evé. 45 Geté no unimanqatin manqat nomanqaté. Yaq nakémbá, zo no unimanqatinteáv. 46 Gê, zo mokho-te, ezoqa kopo kopømbâ, noqa yaq-te te-ein, av nqægo, ngenek manqa-zapa ndøgō. Kopømba mbaín. Av tægoat ndægo, no unimanqatin manqat nqæmanqate, yaq gekha zapâ, zo no unimanqatinteav ndozogo? 47 Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-gē, ndego Mbumbukiam-qa manqat gèyogé. Geté zo Mbumbukiam-gé mbá. Yaq nakémbá, zo manqat yogeapáv.”

Yesu gò꞉megeát, Eibleem gèpáev

48 Yaq Zu megetapak, Yesu gimbo-einim, “Ni mòi-einím. Qo Samalia ezoqám. Neka qo nqova soqa qambugú.”

49 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No ambá av nqægo, nqova soqa nømbugū. Av taoká. No Tat nombovizáp. Geté zo noqa iz, zòvoát. 50 No ambá av nqægo, nøkeza iz eqawat-qa nogó. Geté ezoqa ndêgó, noqa iz eqawat-qa ndego. Ndego no eqeieqei me꞉nænáv. 51 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, noqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák.”

52 Yaq ndigu Zu ezoqam gimbo-einim, “Ndakin ni mòtinøtén, av nqægo, qo nqova soqa nandeqambû꞉gú! Qoqa manqat, mokho mbaín. Eibleem mòndønaním neka até Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám-a, vōpakhaez. Geté qo āv qoqote-manqaté nqægo: Gekha ezoqām ndego, qoqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák. 53 Gê, qo nigi atanakha-zapa Eibleem neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, moqóløvub, ndigu gipakhaez? Qo qakeza kha gekha qotévewe?”

54 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No amba nøkeza iz tæ-eqawatɨn, ta iz eqawat mokho ambá mbaín. Geté noqa iz, noge Tat ndø-eqawát. Ezoqa ndégo, zo ndøzøte-manqate, av nqægo, ndego nigí Mbumbukiām. 55 Zo ndego zøtezateáv. Geté no ndego mòtenøtén. No amba av tøte-manqateɨn nqægo, no ndego nòtenøtenāk, yaq no ambá khavozam ezoqam nogonín, av zo ndøzøte꞉go. Geté no ndego mòtenøtén, neka no teqa manqat o-mba notondapé. 56 Zoge atanakha-zapa Eibleem, ndego noqa fakhane khøuwa-qa khanakhanakh-us mo꞉kewagám. Yaq ndego mòndøqeív. Yaq khanakhanakh kandambá gendap.”

57 Yaq ndigu gimbo-einim, “Qoqa manqat nandav, mokho mbaín. Qo viav fifti ndapeáv. Zuá. Yaq gê, qo Eibleem áv khoqoté-omet?”

58 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Eibleem qaneav gegoam, no nògoám.”

59 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín. Geté Yesu é-møndøpeó, Mbumbukiam-qa khoev vø-ivav.

8:44 8:44 1 Zion 3:8 **8:46** 8:46 2 Ko 5:21; 1 Pita 2:22 **8:47** 8:47 1 Zion 4:6 **8:48** 8:48 Mak 3:21-22 **8:51** 8:51 Zion 5:24 **8:58** 8:58 Zion 1:1

9

Yesu ezoqam gekhakheinøvem, ndego bøi waev mbain geqan

1 Yesu gewav, yaq bøi waev mbain ezoqam ndø-omét. Ndego āv teneqán. Bøi waev
mbaín. 2 Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Gê, ndego bøi
waev mbain geqan, ndøgo gekha ezoqam-qâ manqa-zapà? Ndøgo ekezâ manqa-zapà, ó,
evøndipakha-qâ manqa-zapà?”
3 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo ambá av nqægo,
ekeza manqa-zapa zapayā, o evøndipakha-qā manqa-zapa zapayā. Geté te mokho-te,
Mbumbukiam-qá bazaføgakh tabete-qeiví. 4 Ate av-te paveat ndægo, ni teqa sasae,
ndego no gendo-khofotan, é-bizigoném. Geté bøivun nqâgeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo,
ezoqa kopo kopømba mbaín, sasae tego. 5 No manqei-qape-te nqægo, no manqei-qape-
qá wáev.”
6 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq manqei-te, køse ndøpisíb. Yaq gèqøozó, vø-
menegim. Yaq até gendego, ta qoq ndøgo, bøi waev mbain ezoqam-qá bøi-té genøgí,
7 vømbō-ein, “Mòqoqá. Bugug Siloam kewan-qasi-té qomósungúz.” (Siloam, taqa manqa
mokho nqánek, “Ezoqam gikhofotøvem.”) Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam, sègewáv,
bugug vømøsunguz. Yaq gendoqavan, teqa bøi sège-eqeieqeí.
8 Taqa zita-te, ndigu ezoqam, khoev avønin qazø-puatam neka ezoqa nøme ndigu
bugukhokhof gi-ometupam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam, gèbevøpém, “Gê, ezoqam
ngénèk, nakhoa-te geqonumam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam?”
9 Ezoqa nøme gindu-einim, “Ezoqam ngének.”
Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Mbaín. Teoká ndego. Ngenek andé teqa bugug
me:keogé.”
Geté ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, ekezan āv gene-eín nqægo, “Ezoqam
nó.”
10 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, áv khanégo, qo ndakin ndoqo-keoge?”
11 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ndego ezoqam, iz nqambogo Yesu, ndego qoq ndøqoá,
noqa bøi-te vō:ge. Yaq āv genømbe-eín nqægo, ‘Siloam kewan-qasi-té qonóqáv, bugug
voqomó-sungūz.’ Yaq no sænáv, bugug vøemø-sunguz. Qatumu-sunguz ndøgo, yaq no
kopømbá qækewag.”
12 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, ndego ndakin kenáqape?”
Yaq ndego gendo-qavøiu, “No nòtenøtenák.”

Bøi waev mbain ezoqam, ndego Yesu gekhakheinøvem, Felisi ezoqam gimbo-sinøzømem

13 Taqa zita-te, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, Felisi ezoqam-té ginøndafém.
14 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu qoq geqoa, yaq ndego bøi waev mbain ezoqam
vøkhakheinøvem, ta khøuwa ndøgo, Sabat khøuwá. 15 Yaq ndakin até ndigu Felisi ezoqám-
a, vømbō-bevøpem, av nqægo, ndego bøi waev ande āv kenēndap?
Yaq ndego gezø-ein, “Ndego noqa bøi-te, qoq mo:gé, yaq no bugug vøemø-sunguz. Yaq
ndakin no kopømbá nqækeoge.”
16 Yaq Felisi ezoqa nøme gi-einim, “Ndego ezoqam, ambá av nqægo, Mbumbukiam
ndokhofotāv. Zapa ndógo, ndego Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, Sabat khøuwa-
qa yaq-te.”
Geté ezoqa nøme gi-einim, “Gê, ezoqa manqa-zapa-us tegoat, áv khané:go, umingiap
matev av nqægo tematønumat?”
Yaq ti mokho-te, qaqae matev ndøgoám.
17 Yaq ndigu Felisi ezoqam, nqawá ginømbo-sinøzømém, ndego ezoqam, bugukhokhof
bøi waev mbain gegoam. Gimbo-einim, “Ge qô, áv khoqoté-matavap, teqa yaq-te, ndego
bøi geqa-khakheinam?”

9:2 9:2 Ezek 18:20; Luk 13:2, 4 **9:3** 9:3 Zion 11:4 **9:5** 9:5 Met 5:14; Zion 8:12 **9:6** 9:6 Mak 8:23 **9:17** 9:17 Zion 4:19

Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”
18 Geté ndigu Zu megetapak unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ezoqam bøi waev mbain ndøgoām, yaq ndakin ndego kopømbā ndekeoge. Yaq ndigu evøndipakha ndømøváb. 19 Yaq āv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, ngenek zogé yō, zo teqa yaq-te ndøzøte-manqate, av nqægo, ngenek bøi waev mbaín geqan? Av tægoat ndægo, gê, áv khané:go, ndakin ndekeoge?”
20 Yaq tegi evøndipakha gindu-qavøinam, “Ni mòtinøtén, ngenek nigí yó, neka ngenek bøi waev mbaín geqan. 21 Geté ni nøtenateáv, ndego ndakin ande āv kenē-keoge o bøi gekha ezoqām mbōkhakheinam. Ekezan mbobevøpém! Ndego mòndømu-khouwév. Kopømbá, ekeza tezø-qavøiu.”
22 Ndigu evøndipakha, nqanek manqat tini-einím ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoném. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak, manqat é-møndø-kopo:ném, av nqægo, gekha ezoqām ndego, te-unimanqatin, av nqægo, Yesu ndego Mesayā, yaq ndego ezoqam gembøé-khafeném. Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, sekemba gé-okhoák.
23 Yaq nakémbá, tegi evøndipakha gi-einim av nqægo, “Ngenek mòndømu-khouwēv. Ekeza mbobevøpēm.”
24 Yaq ndigu Zu megetapak, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, nqawá ginømbo-akhaém, vømbō-einim, “Mbumbukiam-qa iz-te, qo unimanqatin manqat qó-eín. Ni mòtinøtén, nandev ezoqam qo ndoqote-manqate, ndego manqa-zapa-us ezoqám.”
25 Yaq ngenek ezoqam gendo-qavøiu, “No nøtenateáv, ndego manqa-zapa-us ezoqām penømakhaya. No sa nqánek qatenøtén. No bøi waev mbain nogoám. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”
26 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, ndego gekha matev qámatanam? Ndego qoqa bøi áv kené-khakheinam?”
27 Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mòezø-eín. Geté zo yogeáv. Gekha zapâ, zo nqawa yoge-qa ndozogo? Gê, ate zó-a, zo tegi paev ezoqam gone-qa zógo?”
28 Yaq ndigu mbøni nqosøgeap mboyogém, vømbō-einim, “Tege paev ezoqam, qó. Ni Mozes-gí paev ezoqám. 29 Ni mòtinøtén, Mbumbukiam manqat Mozes mbomanqatám. Geté nandev, ni ùnimi:-nøtenateáv. Até ndøgó-a, ma gendewav, ni nøtenateáv.”
30 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Nandav nqova ndafe-ús, zo zøtezateav ndozogo, ndego ma gendewav, yaq ndego no bøi vønø-khakheinam. 31 Ni mĭzi:nøtén, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam-qa manqat yogeapáv. Geté gekha ezoqām ndigu, ndimbovizap neka matev ndimatanam, av ndego poev ndømbøego, ndígu tezøyogé. 32 Manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin, ezoqa yogeáv av nqægo, ezoqa bøi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvēm, ndego bøi waev mbain geqan, vókewāg. 33 Ndego ezoqam, amba Mbumbukiam khofotøveav tegoni:n, ndego matev-qase ambá gé:matanamák.”
34 Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qo manqa-zapa mokho-té qonøqáq. Yaq ge qô, ni nømendim-qa qógo?”
Yaq ndigu gèmbøe-khafeném, tiqa guliguli khoev-te nqawa gé-onák.

Ezoqam ndigu unimanqatinteav ndigu, ndigu andé bøi waev mbain ezoqám

35 Yesu ge-ewag, av nqægo, Felisi ezoqam ndego ezoqam gèmbøe-khafenēm, ndego bøi waev mbain gegoam, tiqa guliguli khoev-te nqawa gē-onāk, yaq ge-omet, ndego āv gembøebeváp nqægo, “Gê, qo Ezoqam-ge Yo moqó-unimanqatin?”
36 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Khanánqa. Qonømbé-eĭn, ndego gekha ezoqâm? Yaq no ndego nó-unimanqatín!”
37 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo mòqo-omét ndego. Ezoqam ngének, ndego ndakin manqat ngeqa-manqate.”

9:31 9:31 Psa 34:15 **9:34** 9:34 Psa 51:5

38 Yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. No mɔ̀e-unimanqatín!” Yaq até gendego, Yesu-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, vømbōvizam.
39 Yaq Yesu gembo-ein, “No nqanek manqei-qape-te, ezoqam-qa matev gevewat-qa nøgeavún. Yaq bøi waev mbain ezoqam, bøi tïabiti-kewág, neka bøi eqeieqei ezoqam, bemø-bøi-waev-mbain-ezoqam-ez.”
40 Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu avønin giwaniapam, nqanek manqat gimboyogem, ndigu āv gimbøe-einím nqægo, “Ge qô, até ní-a, bøi waev mbain ezoqam qotínæna?”
41 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo amba ande bøi waev mbain ezoqam me tozogonɨn, zo ambá manqa-zapazapa-yav sozogonɨ́n. Geté zo āv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni nïkeogé.’ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa zua zøgó.”

10

Yaya etæ manqat, sip keoge ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

1 Yesu manqat nøme, āv gene-eín nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, sip-qa khoev-te, mboqog-anim-te oneav tøgoat, getē khoev-te nakhoa vini-tē genøqavïg, ndego aqona ezoqám neka pepen ezoqám. 2 Geté sip keoge ezoqam eqeieqei, mboqog-anim-té genø-onɨ́n. 3 Mboqog keoge ezoqam, mboqog mbo-mboqozoɨ́n. Tegi sip, teqa manqa wag mɔ̀ndæzøtéz, neka vōyogemɨn. Ndego sip iziz zø-akhayamɨ́n, bavokho sasa ndø-itubin. 4 Yaq tegi sip bavokho ge-itubin, gèzømbo-megeɨ́n, ndigu vømbō-paevemɨn. Zapa ndógo, ndigu teqa manqa wag, mɔ̀ndæzøtéz. 5 Ndigu ezoqa vini gembó-paevemák. Geté møe mbóbøín. Zapa ndógo, ndigu teqa manqa wag zøtezateáv.”
6 Yesu nqanek yaya manqat gezø-eta, ndigu manqa mokho ndapeáv, gekha mé꞉manqate.

Yesu, ndego mboqóg

7 Ndigu nqanek yaya etæ-qa mokho ndapeav qagoam, yaq Yesu manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. No sip-gí mboqóg. 8 Ezoqa ewaqape ibugukhokhof go꞉geavun, ndigu aqona ezoqám neka pepen ezoqám. Geté sip tiqa manqat yogeapáv. 9 No mboqóg. Gekha ezoqām ndego, no-te tendo-on, ndego khandi ndóndáp. Yaq ndego, kopømba ande av sip me nduigu, gé-onimát neka nango vófakhanāt, gagayag eqeieqei loge nonqo vømóqeivāt.
10 Aqona ezoqam, sip aqonøvem neka zitøge neka ngiæzoat-qa mba ndo-okhoatún.
Geté no ezoqa khandi etoam-qa nogeavún. Yaq ta khandi ndøgo, tàbete-tøvá, ti mokho-te.”

Yesu, ndego sip keoge ezoqam mbomambaqapé

11 Yaq Yesu manqat nøme ge꞉zømas, “No sip keoge ezoqam mbomambaqapé. Sip keoge ezoqam mbomambaqape, ekeza khandi gésanqáo, sip zapaya. 12 Geté ezoqa nøme, ndego sip keoge sasae, moni qaqasam nonqo mba ndego, ndego segéteít, gaqo khobos te-omet. Ndego sip segézuváz. Zapa ndógo, ndego sip keoge ezoqam eqeieqeí mbá neka ndigu sip ekezán mbá. Yaq gaqo khobokhobos, sip segé-ngeasám, vópanqanïm. 13 Ezoqam av ngenek nge꞉go, ndego sasae, moni qaqasam nonqo mba ndøgoatún, neka ndego sip gezømbé-køfiayák.
14 Sip keoge ezoqam mbomambaqape, nó. No nøkeza sip mɔ̀tenøtén, neka ndigu no vøezøtez, 15 ate av-té, Tat no ge꞉-otev neka no ndego vøtēnøten. Yaq no nøkeza khandi nósanqáo, sip zapaya. 16 No sip nøme ndinøgó. Ndigu nqanek sip uta mokho-té mbá. Até ndigú-a, batøndo-khatób. Ndigu noqa manqa wag ndóyogém. Yaq sip bawan kopo mé꞉goát, neka sip keoge ezoqa kopo vøzøgoāt.

9:40 9:40 Met 15:14 **10:8** 10:8 Jer 23:1-2; Ezek 34:2-3 **10:11** 10:11 Psa 23:1; Veve 7:17 **10:12** 10:12 Kel 20:29
10:15 10:15 Met 11:27; 1 Zion 3:16 **10:16** 10:16 Isa 56:8; Ezek 34:23

17 Tat kukú no-te. Zapa ndøgo, no nøkeza khandi nósanqáo, ezoqa zapaya. Yaq
no nango tàbate-khandí:n. 18 Ezoqa ambá av nqægo, no khandi ndævimbām. Geté
no nøkeza poev-té qatøsanqáo. No bazaføgakh nqanøgó, nøkeza khandi tæsanqao neka
nqawa vøendāp. No Tat nø-eín, matev av nqægo tægo."
19 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Zu megetapak nangó ginø-qatøném. 20 Ndigu
ezoqa kopoáv, āv gini-einím nqægo, "Nandev ezoqam, nqova soqa mbøigú! Matavap
kumbøgeáp, nandev. Gekha zapâ, zo teqa manqat ndozoyoge?"
21 Geté ezoqa nøme, āv gini-einím nqægo, "Manqat av nqægo, kopømba mbaín, nqova
soqa-us ezoqam-te tøndo-fakhatat. Neka gê, nqova soqa, bøi waev mbain ezoqam áv
kené-khakheinøvēm?"

Yesu gisanqawem

22 Zelusalem taon-te ndøgo, pindap khøuwa kandambaqape ndøfakhán. Zu ezoqam,
Mbumbukiam-qá khoev mboqoat khøuwa mbomatavupatún, ma ibugukhokhof ndøgo,
Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem. Ta khøuwa-te ndøgo, qozaq
viav ndø-ogitát. 23 Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te, Solomon-qá lou-qase-
té ge-okhoám. 24 Yaq Zu megetapak ndøpindám, te-te, vømbō-bevøpem, "Gê, ni manqat
ndaføyamba gekha khøuwā qonimbí-eïn? Ë-moqoni-eín: Gê, qo Mesayâ?"
25 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No møezø-eín. Geté zo no unimanqatinteáv. Matev ndøgo, no
Tat-qa iz-te nqæmatanam, zo ndøgo tøne-zømesimít, av nqægo, no gekha ezoqām. 26 Geté
zo no unimanqatinteáv. Zapa ndøgo, zo nogí síp mbá.
27 Nogi sip, manqa wag nø-ewagatún. No møtenøtén ndigu, neka no ndigu gènøpáev.
28 No ndigu khandi miavmiav nøzø-etoám. Ndigu sa gemø-nasinimák. Ezoqa kopo,
ndigu noqa zenda-te gévimbamák. 29 Noge Tat, ndego no ndigu genø-etoam, ndego ezoqa
ewaqape ùnime:-løvubám. Ezoqa kopømba mbaín, ndigu Tat-qa zenda-te te:viwam. 30 No
neka Tat, ni kopó."
31 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, nqawa mbaqambaqa mba
ndøpitáz. Ambá gepouimín, vølaemin.
32 Yaq Yesu gezø-ein, "No matev eqeieqei kopoav nomatønumám, zoqa bøi-te, ndøgo
Tat-te qando-fakhanam. Yaq gê, nqanek matev eqeieqei ate ndægo, kopo ākhanégo, ta
zapaya ndøgo, no lambe-qa nqazonøgo?"
33 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, "Ni ambá av nqægo, qoqa matev eqeieqei zapayā
qatï-pouqobēm, vøi-laqabēm. Geté ni ndógo tøtí-laqabém. Qo Mbumbukiam-qá iz
qongi:wát. Qo ezoqam mbá, qo. Geté qo Mbumbukiam-qá qote-khamasiáp."
34 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zoqa guguna manqat-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,
'No møezø-eín: Zo mbumbúk.' 35 Ni mïzi:nøtén, manqat ndøgo, ta mbuk-te ndøpeawap,
unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat gé-enendák. Mbumbukiam ndigu mbumbuk
me:zæb, ti-te ndigu teqa manqat qafakhan. 36 Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ,
zo no ndozonø-manqate, 'qo Mbumbukiam-qā iz qongi:wāt', no qæ-ein, av nqægo, no
Mbumbukiam-gē Yō. No Tat ndøveatán neka nqanek manqei-qape-te vøndō-khofotan.
37 No amba matev matønumav tægonin, av noge Tat ndømbøe-poev, yaq ság, zo no
ndø-unimanqatìnïm. 38 Geté no møematønumatún. Yaq nakémbá. Zo noqa manqat
unimanqatin poeveav tozogoat, zo noqa matev matanam zó-unimanqatiním. Yaq zo
tøzøté-zøtéz ndógo, neka mokho vozóndapēm, av nqægo, Tat no mokho-té gunu:gú neka
no Tat mokho-té qatu:gú."
39 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ambá nqawá ginø-møvøinamín. Geté ndego
sègezømbo-navøém.

10:17 10:17 Filip 2:8-9 **10:28** 10:28 Zion 3:16; 6:39 **10:33** 10:33 Lev 24:16 **10:34** 10:34 Psa 82:6 **10:38** 10:38 Zion 14:10-11

40 Taqa zita-te, Yesu nqawa Zoden kea yaq-keoqá genøveséz, ta manqei ndøgo, ma
bugukhokhof Zion ezoqa ibøkha iz gezømbe-etoumam. Yaq ndógo temøqóm. 41 Yaq
ezoqa kopoáv gimøndæ-pindam. Ndigu āv gini-manqatám nqægo, “Zion umingiap
matev goneáv. Geté manqat ate ndægo, ngenek ezoqam-qa yaq-te ge:manqatam,
unimanqatín.”
42 Yaq ndøgo, ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním ndego.

11

Lazales genanim

1 Ezoqa møndøgoám. Iz Lazalés. Ndego enqoni mbogoám. Ndego tegi sænakheis
namba, Meli neka Mata, Betani vemiav-té giyagám. 2 Ngunuk Meli, tuge anganøm-yo
Lazales enqoni qambogoam, ndúgu, tae etet sisip mbomambaqape, Evezøza-qa zenda
tokhotapak-te guoqouz neka yaq susu ekeza izum vømbøe-vuogim. 3 Yaq ndigu Lazales-
gi sænakheis manqat ndøkhoføtøvém, Yesu-te, “Evézøza, qoge qafu mbomambaqape,
enqoni mbogó.”
4 Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego āv gene-eín nqægo, “Nqanek en-
qoni, løvøte-te gé-ituák. Geté tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qá iz mé:-eqá, neka
Mbumbukiam-ge Yo, iz kandambaqape vøendāp.”
5 Yesu poev kandambá, Mata-te neka tugu namba qawan-te neka Lazales-te. 6 Geté
Lazales-qa enqoni-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego nakhamas-te okhoeáv ti-te. Geté
ta manqei-te ndøgo, ma ge:goam, khøuwa menas nøme, møndø-qovezám. 7 Taqa zita-te,
ndego ekeza paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, “Nqawa Zudia plovins-té qazinó-
qaván, Lazales bizimø-ometam.”
8 Geté tegi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Nøméndim ezoqam. Nømønqei qagoam,
ezoqa qo ambá nandí gini-pouqabemín ndøgo, vølaqabemin. Gê, qo unimanqatîn,
veseze-qa qógo?”
9 Yaq Yesu gezø-ein, “Paveat kopo-te, khøuwa iziz tuélv nqambøigu. Gekha ezoqām
ndego, paveat-te te-okhoat, ndego kopømba mbaín tekhaotav, vóbøiāv. Zapa ndógo,
paveat-qá waev-té genó-okhoát. 10 Geté gekha ezoqām ndego, bøivun-te te-okhoat,
ndego ndøkhaotáv, vóboiāv. Zapa ndógo, ndego waev mbaín.”
11 Taqa zita-te, Yesu manqat nøme, āv gezømbe-eín nqægo, “Nigi nøfu Lazales, venanqei
ndøbuvít. Geté no nangó qamøtiú.”
12 Yaq tegi paev ezoqam gindu-qavøinam, “Evézøza. Qanimáv. Ndego ndebuvit, yaq
ndø-eqeieqei-év.”
13 Ndigu até vøe-einim, Yesu Lazales-qa venanqei sømbiam-qa yaq-te mba
me:manqaté. Geté ndego teqa løvøte-qa yaq-té gene-eín. 14 Yaq Yesu manqat ndaføyamba
zø-eín, “Lazales møndønaním. 15 Geté zo zapaya, no khanakhanákh, no te namba goneav
qagoam. Yaq zo kopømbá, no tøne-unimanqatiním. Geté, ság. Ndakin zíniáv te-te.”
16 Yaq Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam, qaqangeāp, paev ezoqa nøme āv gezømbe-
eín nqægo, “Sà bizimuniáv. Yaq sizimú-pakhaén te namba.”

Yesu ndégo, ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat neka khandi ndēzø-ētōām

17 Yesu Betani vemiav-te gemøfakhan, yaq āv gene-ewág nqægo: Lazales manqei-
pakha-te møndø-utøvém. Ndakin khøuwa foa møndømø-navøém. 18 Yaq Betani vemiav-
a, yaq Zelusalem taon, taqa atap khapémbá. Tri kilomita mbá. 19 Zudia ezoqam kopoáv
ginduzav, Mata neka Meli eiv vømøzø-tøkē, tigi anganøm-yo gezømbe-nanim.
20 Mata gu-ewag, av nqægo, Yesu ngêgeāv, yaq nakhoa-té gunøwáv. Yesu mbøeqatáz.
Geté Meli khoev-té gunoqotám.

10:40 10:40 Zion 1:28 **11:1** 11:1 Luk 10:38-39 **11:2** 11:2 Zion 12:3 **11:4** 11:4 Zion 9:3 **11:16** 11:16 Mak 14:31

21 Yaq Mata Yesu gumbo-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek toqogonɨn, yaq noge anganøm-yo, ambá géːnanimák. 22 Geté no mɔ̀tenøtén, até ndakín-a, qo Mbumbukiam andē gekha mē toqombo-viam, ndego ndɔ̀qa-etoám.”

23 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qoge anganøm-yo nango ndɔ̀khandíːv.”

24 Yaq Mata gundu-ein, “No mɔ̀tenøtén. Vaev khøuwa-te, løvøte ezoqam tikhandiːz, até ndegó-a, tékhandíːv.”

25 Yaq Yesu gumbo-ein, “Ezoqam nó, ezoqa løvøte-te nqækhandiːzat neka khandi nqāzø-ētōām. Gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego géyagét, oskia ndego tenanim. 26 Neka gekha ezoqām ndego, ndeyage neka no ndē-ūnɨ̄mānqāt̄ɨnāt, ndego génanimák. Gê, qo nqanek moqó-unimanqatin?”

27 Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. No mɔ̀e-unimanqatín, av nqægo, qo Mesayá. Mbumbukiam-gé Yó. Qo ndégo, Mbumbukiam manqat ge-ein, av nqægo, nqanek manqei-qape-te tendo-khofotav.”

Yesu Lazales-qa gevin

28 Mata nqanek manqat gumu-ein, yaq tugu namba qawan-té gunøqaván, Meli, manqat vømømbō-ein. Sègembo-voá, gumbo-ein, “Nømendim ezoqam mɔ̀ndø-geavún. Ngêgó nqanek. Qoqa ndøbeváp.”

29 Meli nqanek manqat gu-ewag, yaq ndugu até gundigu, gè-ián, te-te vø̄wav. 30 Yesu vemiav mokho-te fakhaneav ndøgoám. Ndego zua ndoːgoám, ma Mata gumiqat. 31 Ndigu Zu ezoqa nøme, Meli namba khoev-te gigoam, eiv gimbo-tøkeam, gi-ometam, av nqægo, ndugu nakhamas-te gu-itan, vø̄fakhan, yaq ndigu gèmbo-paevém. Ndigu até vø̄e-einim, manqei pakha-tē gunø̄mā. Gemø̄vɨ̄n. 32 Meli Yesu-te gumufakhan, gu-omet, yaq teqa zenda tokhotapak-te, ekeza kha, manqei meːlaváo, vømbō-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek toqogonɨn, yaq noge anganøm-yo ambá géːnanimák.”

33 Yesu Meli gu-omet, gu-eivam, neka ndigu Zu ezoqa nøme, namba giːgeavun, vø̄-eivumam, ndego mbøni mbonqosøgím, tanakh vøzø̄go. 34 Yaq gezøbevap, “Zo ndego gekham-tē qazomó-otøvem?”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Bɨziniáv, vømø̄qeiv.”

35 Yaq Yesu gèvín.

36 Yaq ndigu Zu ezoqam, āv gini-einím nqægo, “Ndǽ! Ndego kuku kandambá qambogoam te-te.”

37 Geté ezoqa nøme āv gini-einím nqægo, “Ngenek, ndego bøi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvém. Yaq gê, kopømba mbaîn, Lazales amba tekhakheinøvemɨn? Yaq ndego ambá génanimák.”

Yesu Lazales løvøte-te gekhandiːv

38 Yesu manqei-pakha-te gemefakhan, mbøni kandambaqape, nangó qanømbo-nqosøgím. Ta manqei-pakha ndøgo, køi nqá. Mboqog mbaqambaqa-qapé gini-tokavám.

39 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbaqambaqa-qape vɔ̀-qambesømém.”

Geté Mata, ndugu løvøte ezoqam-gu sævømiu, gundu-ein, “Evézøza. Vøvanq unimé:-soqá. Ndego khøuwa mɔ̀ndømbo-foa-éz, manqei-pakha-te nguːgu.”

40 Yaq Yesu gumbo-ein, “No mɔ̀taqa-eín. Toqo-unimanqatin, yaq Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape qóqeív.” 41 Yaq ndigu ezoqam até gindigonem, mbaqambaqa-qape vø̄-qambesømem.

Yaq Yesu ová genøqán. Yaq āv gene-eín nqægo, “Tát! No ike kandambá qo-te. Qo noqa manqat, mòqo-ewág. 42 No mɔ̀tenøtén, qo noqa manqat oskia qòyogé. Geté no nqanek manqat ti zapaya ngínik qate-manqaté, ezoqa ewaqape ngiwaniap. Nginik tɨ̈abiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.”

11:24 11:24 Zion 6:40 **11:27** 11:27 Zion 6:69 **11:37** 11:37 Zion 9:6-7

43 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq kandambaqapé møndæ-akhá, “Lázales. Mòqotøndo-fakháq!”
44 Yaq ngenek ezoqam, genanim, sègendo-fakhán. Teqa zenda lou geagim nonqo neka zenda tokhotapak-te, ndabua até gembøe-løvøtupám, neka kawa-te vømbō-løvøtupam.
Yaq Yesu ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, “Ndabua nandav, vòmbo-nqovozømém, bēwav.”

Yesu ande gimbøe-voqoem
(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Ndigu Zu ezoqam, Meli-te gindupia, yaq matev giqeivim, Yesu gematanam, ndigu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním. 46 Geté ezoqa nøme, Felisi ezoqam-té ginøzáv, Yesu-qa matev-qa yaq-te, emanqat vømøzō-votot.
47 Yaq Felisi ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Zu megetapak nøme ndøpisám. Manqa ndó-ovøemém. Yaq āv ginibondát nqægo, “Gekhā zígonēm? Ngenek ezoqam, umingiap matev khàpumu-khouwév, ngematanam. 48 Sa tizimbo-taket, matev av nqægo sa tegot, yaq ezoqa ewaqape gé-unimanqatiním ndego. Yaq Lom megetapak, Mbumbukiam-qa khoev géngi:nám neka manqei vønimbí-vin̄m.”
49 Yaq ti mokho-te ndigu, ezoqa kopo, iz nqambogo Kayafas, ndego ta viav-te ndøgo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, ndego āv gene-eín nqægo, “Ge zô, matavap mba1n? 50 Mozombó-matøvemem? Qanimav ndógo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya, ambá ndøgo, ni ezoqam ate nqazi:gu, sa tizimu-nasinim.” 51 Kayafas nqanek manqat ge-ein, ndego ambá av nqægo, yakhapus mbā sege-matøvēm. Geté ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøveáz. Zapa ndógo, ta viav-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Yaq nakémbá, ndego av ge:-ein nqægo, Yesu Zu bawan-ak zapaya mē:nan̄m. 52 Geté unimanqatín, Zu ezoqam zapaya mbá mbá. Geté até ti zapaya ndigú-a, Mbumbukiam-gi nakheis ate ndi:gu, manqei-manqei vinivinimba ndindu-yageapet. Yaq até ndigú-a, t̄iabiti-tøkuaném, vømó-kopoēz.
53 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak voqoe ndøngazém, av nqægo, Yesu gēlaēm. 54 Yaq nakémbá, Yesu Zudia plovins-te, kha sekemba vøndæveáv. Geté Eflaim vemiav-té genøwáv, ndøgo leg-av manqei avønin-te ndøgo. Yaq ekeza paev ezoqam namba, ndógo tiyagám.
55 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-té ginøqavát, Mbumbukiam-qa bøi-te, é-betō-ndaføyamba-ez, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. 56 Yaq ndigu Yesu-qa ndøvawát. Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gimøvabat, ndigu āv ginibondát nqægo, “Av khazøté-matavap? Ndego petøndéwāv penømakhaya, nqanek møvøna kandambaqape-te?” 57 Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, ezoqa manqa é-møndøzømbo-løvuá, av nqægo, gekha ezoqām ndego, te-otev, Yesu ākenégo, bèzø-eín. Zapa ndógo, ndigu Yesu møvøiwat-qa mbogoám.

12

Meli tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz
(Met 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Khøuwa siks mba mu:-ewabám, Pasova khøuwa kandambaqape. Yaq Yesu Betani vemiav-té genøwáv. Betani vemiav ndógo, ma Lazales geqotam, ndego løvøte-te gekhandi:v. 2 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu zapaya, lou ndøkhakheinømém. Mata ndøyogím, lou. Ezoqa nøme, Yesu namba lou loge-te giqonavam, Lazalés.

11:45 11:45 Zion 7:31 **11:46** 11:46 Luk 16:31 **11:52** 11:52 Zion 10:16 **11:53** 11:53 Zion 5:18 **12:1** 12:1 Zion 11:1, 43 **12:2** 12:2 Luk 10:40

3 Yaq Meli até gundigu, Yesu-té gunøwáv, botol-qase tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, vøndōndap, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te sasa mo꞉qouz. Yaq ekeza izúm gumbøe-vuogím. Taqa sisip gò꞉yát. Khoev-qape ùnime꞉-gutáv.
4 Yaq Yesu-ge paev ezoqa kopo nøme, Zudas Iskaliot, ndego vaev sa gemboqambun, āv gene-eín nqægo, 5 “Nqanek tae et fia kandambaqape, ambá ziwi꞉mín, moni mokho tri andled vizi̱-qasemi̱n. Yaq moni ndigu, ambá gigiap-av ezoqam zizø-etoami̱n.” 6 Ngenek nqanek manqat ge-ein, ambá av nqægo, gigiap-av ezoqam me꞉goām. Geté zapa ndøgo: Ndego aqona ezoqám. Yesu neka tegi paev ezoqam-gi moni, ndégo tembo-kewagám neka nøme sège-nøzøzoín, ekezan nonqo.
7 Geté Yesu gembo-ein, “Sègembo-iváv, ngunuk. Ei mbá guni-matanám. Nqanek tae et sisip mbomambaqape gugeatam neka noqa kha-te vō꞉qouz, ngunuk no otønat nonqo me꞉khakheinømbém. 8 Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøté-yageapát. Geté no namba, oskia zí꞉yageák.”

Lazales gimbo-voqoem

9 Zu ezoqa bawan-qape giyogem av nqægo, Yesu Betani vemiav-tē gegō, yaq ndigu tinøzáv ndøgo. Ndigu ambá av nqægo, Yesu zapaya mbā gini-apāt, geté ndigu até Lazales omete-qa ndøgoám, ndego Yesu løvøte-te gekhandi꞉v. 10 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek matev giqeivim, ndigu āv gini-voqoém nqægo, “Até Lazalés-a, bi̱zilaém.” 11 Zapa ndøgo, Lazales zapaya, Zu ezoqa kopoáv, Yesu-té ginønøzáz, ndego vø̄-unimanqatinim.

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge꞉-on (Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Yaq khøuwa nøme qandopave, ezoqa bawan-qape Pasova khøuwa kandambaqape-te gindupindam, āv giniyogém nqægo: Yesu Zelusalem taon-té gendówáv. Avønín géfakhán. 13 Yaq ndigu epek ndø-upøgím, vømbø̄e-qatøzem. Yaq āv gini-akhaemát nqægo, “Hosána! Iké꞉ Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa.”
14 Yaq Yesu donki ndakinak ndø-omét. Yaq zita-té gembøeqóm, sasa ndøwav. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, é-møndo꞉-eín, av nqægo, 15 “Zayon ezoqam. Zo møe ndø̀gō, zo ezoqam, Zelusalem taon-te ndozoyage. Ngé! Zoge kawa ngégeav. Donki ndakinak-qá zita-té gonoqotáv.”
16 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu donki-qa zita-te, Zelusalem taon-te gewav, tegi paev ezoqam nqanek manqat-qa mokho zøtezateáv. Geté vaev-te, Yesu iz kandambaqape gendap, yaq tinizøtéz ndøgo, nqanek manqat, Yesu-qá yaq-té qane-peaupám. Yaq ezoqa Yesu āv timbøe-matønømém, av Mbumbukiam-qa Manqat bugukhokhof qæ-ein.
17 Ndigu ezoqa kopoav, Yesu gi-ometam, Lazales gembo-akha, ndego manqei-pakha-te gegoam, neka løvøte-te vøkhandi꞉v, ndigu nqanek emanqat sège-vøndazát. 18 Yaq nakémbá, ezoqa kopoav-qape nakhoa-te gizav, Yesu vømbø̄e-qatøzem. Zapa ndøgo, ndigu nqanek umingiap matev-qa yaq-te, mø̀ndøyogém, Yesu gematanam. 19 Yaq Felisi ezoqam ekeza mokho-mba, āv ginibónd nqægo, “Ndǽ, zøtéqeivi̱m? Ni ezoqa Yesu-qa yaq-te qazizømbi-khafen, kopømba mbaín. Ezoqa ewaqape sègembo-pavét.”

Bawan vini-ak, Yesu omete-qa gigoam

20 Ndigu ezoqam-qa mokho-te, Zelusalem taon-te gi-apat, Pasova khøuwa-te Mbumbukiam-qa iz timø-eqanem, Glik ezoqam mø̀ndøgoám. 21 Yaq ndigu Filip-té ginøzáv, ndego Betsaida vemiav-ak, ndøgo Gelili plovins-te, vømbō-einim, “Khanánqa. Ni ambá manqat nimbo-einimi̱n, Yesu.” 22 Yaq Filip Endlu-té genøwáv, vømømbō-ein. Yaq ndigu ezoqa menas, sasa ndøzav, Yesu vømømbō-einim.

12:3 12:3 Luk 7:37-38 **12:8** 12:8 Deut 15:11 **12:11** 12:11 Zion 11:45 **12:13** 12:13 Psa 118:25-26; Zion 1:49 **12:15** 12:15 Zech 9:9 **12:16** 12:16 Zion 2:22

23 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Qanimáv. Khøuwa iz møndøndáp. Mbumbukiam avønín, iz kandambaqape mbó-etoám, Ezoqam-ge Yo. 24 No unimanqatín nqazø-manqate. Wit nanga, manqei-te bøiazaneav tøgoat neka pakhaezateav vógoāt, yaq yakhapus mbá segégoát. Geté tipakhaez, yaq nanga ndóviám. Kopoáv.
25 Gekha ezoqām ndego, yage-te møqæ tømboyat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqām ndego, nqanek manqei-qape-te, ekeza yage zita te꞉wua, ndego miavmiav ndógeatát. 26 Gekha ezoqām ndego, noqa sasae gone-qa ndego, ndego no bènøpáev. Yaq ma no tøtegoat, até ndegó-a, gégoát. Gekha ezoqām ndego, noge sasae ezoqam tegoat, ndego noge Tat, iz kandambaqape mbó-etoám.”

Yesu ekeza løvøte-qa yaq-te ge꞉zømas

27 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “No nòfofogeapét. Matavap gènømbu-kiambøpét. Gê, no gekha manqat nó-eĩn? Ndógò? ‘Tát! No vòkhandĩ꞉n. Nqanek viniv-qape benøfàkhấn.’ Geté āv taoká! No nqánek qategeavún. Khøuwa eqeieqei møndøndáp. 28 Tát! Qakeza iz vò-eqá!”
Yaq yan-te nqo꞉go, manqat ndofakhán. Av qane-eín nqægo, “No nøkeza iz, møe-eqá. Yaq no nangó qató-eqá.”
29 Ezoqa ewaqape, ta manqei-te ndøgo giwaniapam neka nqanek manqat vōyogem, nøme āv gini-einím nqægo, “Ndand ndønqøōz.” Geté nøme gi-einim, “Enzol ezoqam, manqat mbo-eín.”
30 Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat nqanek, yan-te qandovis, ambá av nqægo, no zapayā qane-manqatām. Geté zo zapayá qane-manqatám.
31 Ndakin Mbumbukiam manqei-qape ezoqam gégevezó, neka ndego manqei-qape kawa ezoqam, Saitan, vó-ogiū. 32 No manqei-qape-te nqægo, ti-eqanonam, yaq no ezoqa ewaqape nókhatób, no-te.”
33 Yesu nqanek manqat ge-ein, tenezømás ndógo, ndego ande āv kenénanĩm.*
34 Yaq ezoqa ewaqape gindu-einim, “Mozes-qa guguna manqat, ni qeiyogem, āv qaninømánd nqægo, Mesaya ndego miavmiav ndóyagát. Yaq ge qô, gekha zapâ, qo av ndoqote-manqate nqægo, Ezoqam-ge Yo gēnanĩm? Neka gê, ndego Ezoqam-ge Yo, gekha ezoqâm?”
35 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Waev, zo mokho-te khøuwa nøme khapémbá tøgoat. Zo ndakin waev zua nandazømbego, yaq waev-té qanø-okhó. Soqaín ndøgo, zo bøivun tøgutaz. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, bøivun-te tema, ndego gé꞉-otevák, ande āv kenéma.
36 Ndakin waev zua ndøgó, zo namba. Yaq nakémbá, vò-unimanqatiním, nqanek waev, yaq até zó-a, vozó-waev-ezoqam-ēz.”
Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq gèwáv. Gèpeó, ezoqam-te.

Ezoqa kopoáv, Yesu unimanqatinteáv

37 Yesu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, umingiap matev vinivinimba kopoáv gematønumam. Geté até ndøgó-a, ndigu unimanqatinteáv ndego. 38 Nqanek matev tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, tege manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam. Ndøgo āv qane-manqaté nqægo,
“Evézøza. Manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, gekha ezoqā ndó-unimanqatin?
Neka gekha ezoqā ndómatøvem, av nqægo, nqanek matev kandakanda, Mbumbukiam ndømatanām?”
39 Ezoqa kopømba mbaín, Yesu gé-unimanqatinĩm. Taqa yaq-te, Aezaya manqat nøme āv gene-eín nqægo,
40 “Mbumbukiam bøi møndøzø-gutám,

12:23 12:23 Zion 13:31-32; 17:1 **12:24** 12:24 1 Ko 15:36 **12:25** 12:25 Met 16:25 **12:27** 12:27 Psa 6:3; 42:5; Met 26:38 **12:32** 12:32 Zion 3:14 **12:33** 12:33 Zion 19:6 * **12:33** 12:33 Ndógo tene-eín, tae mutui-te ti-eqeinam, vøtøkewēm. **12:34** 12:34 Psa 110:4; Isa 9:7; Dan 7:14 **12:35** 12:35 Zion 8:12 **12:36** 12:36 Ef 5:8 **12:38** 12:38 Isa 53:1 **12:40** 12:40 Isa 6:10

neka mbøni vøzøtok.
Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín, bøi ti:qeivat
neka tiqa mbøni-te, kopømba mbaín, mokho timbo-ndapemat,
neka ndigu kopømba mbaín, no-te tinduzav, neka no ndigu vøe-khakheinøvēm."
41 Aezaya nqanek manqat, Yesu me:-eín. Ndego é-møndo:qeív, av nqægo, Yesu iz
kandambaqape ndøndáp.
42 Ezoqa kopoáv, ndigu Yesu unimanqatinteáv. Geté até Zu megetapak mokho-té-
a, nøme møndø-unimanqatiním. Kopoáv. Geté ndigu gèkhonoumám. Ndigu manqat
bavokho einiáv, av nqægo, Yesu-tē ginønøzāz. Zapa ndógo, ndigu Felisi ezoqam-te møe
ndøgoám. Soqaín ndógo, ndigu tiqa guligulim-te tizømbe-khafen. 43 Ndigu iz kandakanda,
ezoqam-te ndape-qa ndøgoám, ambá ndøgo, Mbumbukiam-te.

Ezoqa manqa ovøyam-te tø-ab, nqánek, Yesu-qa manqat

44 Yaq Yesu sa manqa ndøyám. Av gene-eín nqægo, "Gekha ezoqām ndego, no nde-
unimanqatinat, ndego ambá av nqægo, no mba ndø-unimanqatināt. Geté ndego até
ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-unimanqatínát. 45 Neka gekha ezoqām ndego, no
ndenømende, ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-omêté. 46 No waev nogeavún,
nqanek manqei-qape-te. Yaq gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego
bøivun-te sekemba géyageák.
47 Gekha ezoqām ndego, noqa manqat ndeyoge, gete o-mba ndapeav ndøgo, no ndego
manqa ovøyam-te nøveák. Zapa ndógo, no ambá ta zapaya ndógo, tøtegeavún, manqei-
qape ezoqam manqa ovøyam-te tæ-ab. Geté no ndigu khandi:zat-qa nogeavún. 48 Gekha
ezoqām ndego, no ndesanqana neka noqa manqat o-mba ndapeav ndego, matev ndøgó,
ndego manqa ovøyam-te tøve. Ndego vaev khøuwa-te, manqa ovøyam-te, nqánek qávé,
manqat no nqæmanqate. 49 Zapa ndógo, manqat ndøgo, no qate-zømesimam, ndøgo
ambá av nqægo, noqa matavap-tē qando-fakhatē. Geté manqat, Tat nøløvuát, ndego
no gendo-khofotan, no gekha manqat banø-ein neka ezoqa batē-zømesim. 50 Neka no
møtenøtén, manqat ndøgo, no manqa genø-løvua, tøte-zømesim, zo khandi miavmiav zø-
etoám. Yaq nakémbá, gekha manqāt ndøgo, no nqate-manqate, no āv qate-manqaté, av
Tat genømbe-ein."

13

Yesu ekeza paev ezoqam, zenda tokhotapak gezøsunguz

1 Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yesu é-møndæ-otév, teqa khøuwa
møndø-fakhān. Ndego nqanek manqei-qape, avønín gé-iváv, Eve-te vøwāv. Ndego kuku
mbogoám, ekeza ezoqam-te, nqanek manqei-qape-te. Yaq ndakin ndego āv genezømás
nqægo: Teqa kuku kandamba tantáv.
2 Khagus, Yesu ekeza paev ezoqam namba, lou gilog, Zudas, Saemon Iskaliot-ge yo,
nqova soqaqape matavap é-møndømbo-etoám, av nqægo, Yesu segembō-qambūn. 3 Yesu
møndæ-otév, Eve matev ate ndægo, teqá zenda-té genøvé. Neka ndego møndæ-otév,
Mbumbukiam-té gendowáv, neka yaq nango Mbumbukiam-te vøvesēz. 4 Yaq Yesu até
gendego, lou loge-te geqotam, gè-itán, ndabua mumat go:-uzam, gèkhofá, neka ndabua
susu vuogim nonqo, bøndim-te vōløvøen. 5 Qamømbøeva ndøgo, ndego ndis-te ibøkha
ndøqóuz, tegi paev ezoqam-qa zenda tokhotapak sunguzam vōngaz, neka ndabua
bøndim-te qambo-løvøetam, susu sasa zømbe-vuogim. 6 Yaq Saemon Pita-te gendowav,
ngenek Yesu āv gembøe-eín nqægo, "Evézøza. Qo ezoqa kandambaqapé. Kopømba
mbaín, noqa zenda tokhotapak toqosunguz."

12:41 12:41 Isa 6:1 **12:42** 12:42 Zion 9:22 **12:43** 12:43 Zion 5:44 **12:45** 12:45 Zion 14:9 **12:47** 12:47 Zion 3:17 **13:2** 13:2 Luk 22:3; Zion 13:27 **13:3** 13:3 Zion 3:35; 16:28

7 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo ndakin mokho ndapeáv, matev no nqæmatønumit. Geté
vaev-te ndòqome-qatéq.”
8 Yaq Pita gendo-ein, “Kopømba ùnime:-mbaín, zenda tokhotapak toqonø-sunguz.”
Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No qoqa zenda tokhotapak sunguziav tøgoat, yaq qo
kopømba mbaín, noge ezoqam toqogoat.”
9 Yaq Saemon Pita gendo-qavøiu, “Evézøza! Av tægoat ndægo, yaq qo zenda tokhotapak
mba qonǿ-sunguzák, geté até lou geagim nonqó-a neka kawa voqonǿ-sungūz.”
10 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, tekhakuam, teqa kha ate ndægo
bæbǽs. Ndego kha nango gésunguzák. Geté zenda tokhotapak mba ndǿsungúz. Até
zó-a, bæbǽs. Geté ezoqa ewaqapé mbá.” 11 Yesu é-møndæ-otév, gekha ezoqām ndego, sa
temboqambun. Yaq nakémbá, av ge:-ein nqægo, “Ezoqa ewaqapē mbā, bæbæs.”
12 Yesu tiqa zenda tokhotapak gumusunguz, yaq ndabua mumat go:-uzam, gekhofa,
nqawa tène-úz, vōqom, ma geqotam ndøgo. Yaq gezøbevap, “Zo mokho mozombó-
ndapem, no ndakin matev qazø-matønumat? 13 Zo no ‘Nømendim ezoqam’ neka
‘Evezøza’ zonø-akhayám. Yaq ndøgo qanimáv. Zapa ndǿgo, no unimanqatín, zoge
nømendim ezoqám neka zoge Evezøzá. 14 No zoge Evezøza neka zoge nømendim ezoqam
nqægo, zenda tokhotapak qazø-sunguzat, yaq até zó-a, zo yaqyaq-a zenda tokhotapak
zósunguzumát. 15 No matev mòtezømás. Yaq até zó-a, matev kopo zómatønumát, av
no qazømbe-matanam. 16 No unimanqatín nqazø-manqate. Sasae ezoqam, ekeza kawa
ezoqam géløvuák. Neka u-anim, ma géløvuák, ndego ezoqam, ma gende-khofotav.
17 Ndakin zo mòzøte-zøtéz, taqa yaq-te. Zo āv tøne-matanám. Yaq zo khanakhanakh-us
zógoát.
18 No ambá av nqægo, zo ezoqa ewaqape nøte-manqatē. No mòtenøtén, ndigu ezoqam,
no qævevesam. Geté manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat-te nqapeawap, tàbete-
unimanqatín, av qæ-ein nqægo, ‘Ndego ezoqam, lou namba qatilogat, sègenø-qambún.’
19 Ndakin, nqanek matev fakhaneav ndøgo, no é-ndøtezømastét, taqa yaq-te. Yaq matev
tøfakhan, zo tòne-unimanqatiním, av nqægo, no ndégo.
20 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme tekhato, ndego
no qatøndo-khofotav, ndego no ndǿkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb,
ndego ndégo tékható, ma no gende-khofotan.”

Yesu tegi paev ezoqam ge:zømas, av nqægo, ezoqa kopo segembō-qambūn (Met 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego mbøni mbová. Yaq ndego manqat
ndaføyamba zø-eín, av nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate, zo ezoqa kopo segenǿ-
qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vǿvē.”
22 Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sègewambám. Gò:bevøpém,
ndego gekha ezoqām mé:manqate. 23 Ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam
te-te, ndego Yesu avønin-té geqotám. 24 Yaq Saemon Pita, bøi mba mbokhouwá, av
nqægo, “Qombøébevāp, nandev. Gekha ezoqā mé:manqate?”
25 Yaq ndego paev ezoqam, Yesu-té genøsiná, vømbōbevap, “Evézøza. Gekha ezoqām
qoté-manqate?”
26 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No lou mbewat, yaf-té qatúqoqóm. Yaq gekha ezoqām
ndego, tæmbo-etoam, ezoqam ndégo.” Yaq Yesu até gendego, yaf-te lou mbewat
vōuqoqom, Zudas, ndego Saemon Iskaliot-ge yo, sasa mbo-etoam.
27 Zudas nqanek lou mbewat gendap, yaq Saitan mu:-ón, teqa mokho-te.
Yaq Yesu āv gembøe-eín nqægo, “Matev ndøgo, qo matanam-qa ndoqogo, nakhamas-
té qanøgó.”

13:10 13:10 Zion 15:3; 6:64, 70-71 **13:14** 13:14 Met 20:28; Luk 22:27 **13:15** 13:15 Filip 2:5; Kol 3:13; 1 Pita 2:21
13:16 13:16 Met 10:24 **13:18** 13:18 Psa 41:9 **13:19** 13:19 Zion 14:29; 16:4 **13:20** 13:20 Met 10:40 **13:27**
13:27 Zion 13:2

28 Ndigu ezoqa nøme, lou loge-te giqonavam, ndigu mokho ndapeáv, gekha zapā Yesu nqanek manqat gembo-ein. 29 Ezoqa nøme āv gini-matavupám nqægo: Yesu Zudas loge gigiap wi-qa yaq-te abembøe-eín, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, o gigiap-av ezoqam moni etoam-qa yaq-te abembøe-eín. Zapa ndógo, moni ndégo tembo-kewagám. 30 Zudas nqanek lou mbewat ge:ndap, yaq até gendego, bavokho vōfakhan. Ta khøuwa-te ndøgo, lová.

Yesu guguna manqat ndakinak gezø-løvua

31 Zudas ge-ivav, gewav, yaq Yesu āv gene-eín nqægo, “Ndakin Ezoqam-ge Yo, iz kandambaqape ndóndáp. Neka te mokho-te, Mbumbukiam iz kandambaqape vóndāp. 32 Mbumbukiam Ezoqam-ge Yo-qa mokho-te, iz kandambaqape tendap, yaq ndego até Ezoqam-gé Yó-a, iz kandambaqape mbó-etoám. Unimanqatín, ndego iz kandambaqape, avønín é-ndømbo-etoám. 33 Nogi nakheis. No ndakin khøuwa khapímbá, zo namba tøtegoat. Zo no ambá ndøzønømbe-vawém. Geté, av Zu megetapak qazømbe-ein, no zo manqat kopó, āv tæzømbé-eín, ‘Zo kopømba mbaín tozotøndozav, ma no nqatema.’

34 No zo ndakin guguna manqat ndakinak nøzó-løvuá. Manqat nqánek: Zo kuku yà bezøgó, yaqyaq-a. Av no kuku qanømbe-goam zo-te, yaq até zó-a, zo kuku āv tabezømbe:gó, yaqyaq-a. 35 Zo kuku tøzøgoat, yaqyaq-a, yaq ezoqa ewaqape segézøtéz, av nqægo, zo nogí paev ezoqám.”

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Saemon Pita Yesu gembobevap, “Evézøza. Gê, qo ākhoqotéma?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No ma nqatema, qo ndakin kopømba mbaín, toqonøndo-paev. Geté vaev-te, qo qonøndó-páev.”

37 Yaq Pita gembobevap, “Evézøza, gekha zapâ, no kopømba mbaîn ndøgo, qo ndakin tøtaqando-paev? No notónaním, qo zapaya.”

38 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, qo unimanqatîn qotó-naqanîm no zapaya? Av taoká. No unimanqatín nqataqa-manqate, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

14

Mbumbukiam-te, nakhoa Yesú

1 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mbøni bezòvā. Geté zo Mbumbukiam zó-unimanqatiním. Neka até no-á, vō-unimanqatinim. 2 Noge Tat-qa khoev-te, kougiap kopoáv. Amba mbain tøgonɨn, no av nqægo ambá nøzømbé-einák. Yaq no tøtemá ndógo, zo khoev nomøzó-khakheinám. 3 No tænav ndøgo, khoev vømøzó-khakheinām, yaq nango ndøtøndo-veséz, zo vóekhatōb, nøkezan-te. Yaq até zó-a, tònegó, ma no tøtegoat. 4 Zo nakhoa mòzøte-zøtéz, ndøgo ndølowe, ma no tøtema.”

5 Yaq Tomas gembobevap, “Evézøza, ni nøtenateáv, ma qo toqotema. Gê, ni nakhoa áv khatínøtēn?”

6 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nakhoa, nó. Neka unimanqatin, nó. Neka khandi, nó. Ezoqa no mokho-te mbá, gindúzáv, atema Tat-te. Nakhoa nøme mbaín. 7 Zo no qazøte-zøtez, yaq zo até nogé Tát-a, ndòzøte-zøtéz. Até ndakín-a, zo mòzøte-zøtéz ndego. Neka zo ndego mòzo-ometám.”

8 Yaq Filip gembo-ein, “Evézøza. Ni ambá Qave qoti-nømandín. Ság, nqanek.”

9 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Fílip. No nupøkhán mbá, zo namba nqaziyage. Yaq gê, qo no qateqateâv? Gekha ezoqām ndego, no genømend, ndego Tat ndø-omét. Gekha

13:31 13:31 Zion 12:23 **13:32** 13:32 Zion 17:5 **13:33** 13:33 Zion 7:33-34 **13:34** 13:34 Zion 15:12, 17; 1 Zion 3:23; 2 Zion 5 **13:38** 13:38 Zion 18:15-18, 25-27 **14:3** 14:3 Zion 12:26 **14:6** 14:6 Zion 11:25; Lom 5:1-2 **14:7** 14:7 Zion 8:19 **14:9** 14:9 Zion 12:45; Kol 1:15; Iblu 1:3

zapâ, qo no ndoqonø-manqate, av nqægo, ‘Ni ambā Qave qoti-nømandɨn?’ 10 Gê, qo unimanqatinteâv, av nqægo, no Tat-qā mokho-tē qatu:gū neka ndego Tat, no mokho-tē gunu:gū? Manqat ndøgo, no nqazø-manqate, no ambá av nqægo, nøkeza matavap-tē qatø-manqatē. Geté Tat mu:sasaeát, ndego noqa mokho-te ngu:gu. 11 Zo no vø-unimanqatiním, no zo av nqazømbe-manqate nqægo, no Tat mokho-tē qatu:gū, neka ndego Tat, no mokho-tē gunu:gū. Geté zo nqanek manqat unimanqatinteav tøgoat, zo tøzøté-unimanqatiním ndøgo, no matev nqæmatanam. 12 No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego matev āv gené-matønumát, av no nqate-matanam. Unimanqatín. Matev ndøgo, tematønumat, ndømø-løvuám, av matev no nqate-matanam. Zapa ndógo, no Tat-té qatømá. 13 Yaq gekha matēv ndøgo, zo noqa iz-te tozo-viømemat, no ndæmatønumát. Yaq ndógo, Yo mokho-te, Tat-qa iz tàbete-eqawát. 14 Unimanqatín. Gekha matēv ndøgo, zo noqa iz-te tozotøndo-viømemat, no ndæmatønumát.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

15 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo kuku tøzøgoat no-te, yaq zo noqa manqa løvuat manqat ndòzombo-pavát. 16 No Tat ndæmboviám. Yaq ndego zo tøke ezoqam nøme zǿ-etoám. Yaq ngenek zo namba mé:yagát, miavmiav. 17 Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, tindafem. Zapa ndógo, ndigu ndego ometupáv neka ndego zøtezateáv. Geté zo ndego mòzøte-zøtéz. Zapa ndógo, ndego zo namba me:gó neka zo mokho-te até gú:goát.

18 No tænav, no ambá av nqægo, zo andē loundik me nøtézuvāz. Geté no nango ndøtøndoqaván, zo-te. 19 Khapé gé:-auwamák. Yaq manqei-qape ezoqam no nango génømendamák. Geté zo no ndòzo-nømendát. Zapa ndógo, no tæyagat, yaq até zó-a, zo ndòzoyagát. 20 Ta khøuwa-te ndøgo, zo tøzøté-zøtéz ndógo, no Tat-qā mokho-tē qatu:gū neka zo no mokho-tē qazotu:gū neka no zo mokho-tē qatu:gū.

21 Gekha ezoqām ndego, noqa guguna manqat te-ewagat neka vømbópavāt, ezoqam ndégo, kuku ndømbogo no-te. Neka gekha ezoqām ndego, no-te kuku ndømbogo, noge Tat kukú te-te. Neka até nó-a, kukú te-te. Neka no ndego, nøkezan-qa yaq-te, nombó-vøndøyám.”

22 Yaq Zudas gembo-ein, (ngenek Zudas teoká ndego, Zudas Iskaliot), “Evézøza, gekha zapâ, qo ni qakezan-qa yaq-te toqoni-vøndøyam, getē manqei-qape ezoqam qozǿ-vøndøyamāk?”

23 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, no-te kuku tømbogoat, ndego noqa manqat o-mba mbøéndapát. Yaq noge Tat kuku mbógoát te-te. Yaq ni nitøndú-niáv, te namba vøtíqōm. 24 Geté gekha ezoqām ndego, kuku mbain tøgoat no-te, ndego noqa nømendim manqat, o-mba gó:ndapeák. Nqanek manqat zo nqazoyoge, ndøgo ambá av nqægo, nøkeza manqāt, geté ndøgo Tat-qá manqát, ndego no gendo-khofotan.

25 No nqanek manqat, tæzømbe-eín ndógo, ate av-té, no zo namba nqate:go. 26 Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqape, ndego Tat noqa iz-te tendo-khofotav zo-te, ndego zo matev ate ndægo gé:zømesimát neka matavap vøzǿ-mboqoayāt, manqat ate ndægo, no qazø-manqatam.

27 No mbøni bøiv matev nøzǿ-iváv zo-te. Noqá mbøni bøiv matév. Mbøni bøiv matev ndøgo, tæzø-etoam, viní. Av taoká, av manqei-qape ezoqam ndizømbe-etoam. 28 Zo manqat mòzonø-yogém, no qazø-ein, av nqægo, ‘No nòmá. Geté no nango ndøtøndo-veséz zo-te.’ Zo amba kuku tøzøgonɨn, no-te, yaq zo ambá khanakhanákh, no Tat-te nqæma. Zapa ndógo, ndego no mòndø-løvumbám.

14:10 14:10 Zion 12:49 **14:11** 14:11 Zion 10:38 **14:12** 14:12 Mak 16:19-20 **14:13** 14:13 Met 7:7; Zion 15:16 **14:15** 14:15 Zion 15:10; 1 Zion 5:3 **14:16** 14:16 Zion 14:26; 15:26; 16:7 **14:17** 14:17 Zion 16:13 **14:20** 14:20 Zion 17:21-23 **14:24** 14:24 Zion 7:16 **14:28** 14:28 Zion 20:17

29 Matev okhokho-té qanǿfakhán. Geté no ndakin é-bazømbe-eín. Yaq matev tøfakhan ndøgo, zo tǝ̀ne-unimanqatiním. 30 No zo namba, manqat kandakanda nøme nómanqateák. Zapa ndøgo, nqanek manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, ngégeav. Ndego kopømba mbaín, no tetømbuno. 31 Geté manqei-qape ezoqam, tǐabiti-zøtéz, av nqægo, no kukú Tat-te. Yaq nakémbá, no matev ate nqægo, āv tøtégót, av ndego no manqa genømbe-løvua.

Mā. Bǐziniáv. Nqane manqei bǐzi-ivøvém."

15

Yesu ndego waen táe, ni tangtáng

1 Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme, āv gezømbe-eín nqǽgo, "No unimanqatin waen táe, neka noge Tat, waen khae keoge ezoqám. 2 Gekha tāng ndøgo, no-te nqago, nanga vi꞉mav ndøgo, ndego géqóg. Geté tang ndøgo, nanga qavi꞉matun, tang-qasis qapakhapakhawamɨn, gèmøkuiamɨ́n. Ndego tenegoatún ndǿgo, yaq tang ndøgo, tàbete-eqeieqeí neka nanga kopoav betēviam. 3 Zo mòzo-eqeieqei-éz. Noqa nømendim manqat mokho-té, zo qate-zømesimam, tøzøte-eqeieqei-éz. 4 Zo no mokho-te até vøugú, yaq no zo mokho-te oskia nøtúgoát. Tang kopømba mbaín, ekezan mba nanga tøviam, geté tae-te tøbunøzupit. Zo até kopó. No mokho-te goneav tozogoat, zo kopømba mbaín, mokho tøzøfakhan.

5 No waen taé, neka zo tangtáng. Gekha ezoqām ndego, no mokho-te tu꞉goat neka no te mokho-te vøtúgoāt, ndego mokho kandambá tømbo-fakhan. Zo no namba bunøzeav tøgoat, zo matev-qase kopømba mbaín, tozo-matønumat. 6 Gekha ezoqām ndego, no mokho-te goneav tøgoat, ndego ande tang soqaqape me mé꞉-ogím, vókakavøēm. Tang-tang av nqægo gémøvøyám, gøinam-te sasa mónqagɨ̈m, vółønqotām. 7 Zo no mokho-te ate tozotugoat neka noqa manqat zo mokho-te ate vóugoāt, yaq gekha matēv ndøgo, zo poev tøzøgoat, vǝ̀viømemát, yaq zo ndòzo-upøgimát. 8 Zo mokho kandamba tøzø-fakhanam neka ta mokho-te tøzøte-zømas, av nqægo, zo nogɨ paev ezoqām, noge Tat iz kandambaqape ndǿgo tenéndáp. 9 No kuku zo-te, āv qanømbegó, av Tat kuku ndømbøego no-te. Zo até vøugú, noqa kuku matev mokho-te. 10 Zo noqa manqa løvuat manqat, o-mba tozoto-ndapat, yaq zo noqa kuku matev mokho-te oskia ndòzotu꞉-goát, ate av-té, no Tat-qa manqa løvuat, o-mba nqato-ndape, neka no teqa kuku matev-te oskia nqatu꞉gu. 11 No zo nqanek manqat, tæzømbe-manqaté ndǿgo: Noqa khanakhanakh zo mokho-te tàbetegó neka zoqa khanakhanakh tàbezømbe-tøtøvøyám.

12 Noqa manqa løvuat nqánek: Zo yaqyaq-a kuku āv tabezømbe꞉gó, av no kuku nqanømbe꞉go zo-te. 13 Ezoqa zifuap-te kuku kandambaqape tømbogoat, yaq ekeza yage sa tenqonqotav, ti zapaya, teqa kuku matev, ùnime꞉-løvuám, kuku matev ate ndægo. 14 Zo nogí nøfuáp, zo manqat tozombo-pavat, no nqazø-løvuat. 15 No zo ndakin sasae ezoqam, sekemba nøzǿ-akhayamák. Zapa ndǿgo, sasae ezoqam mè꞉zøtezák, ekeza kawa ezoqam, ande gekha matev me mé꞉gō. Geté no zo nøfuap nøzø-akhayám. Zapa ndǿgo, manqat ate qægoam, Tat-te qæ-ewagam, no zo mǝ̀te-zømesimám. 16 Zo ambá av nqægo, no zo zoveatønēm. Geté zo no nøvevesám. Neka no zo tøte-abám ndǿgo, zo mokho kandambaqape tàbezømbe-fakhán. Yaq ta mokho ndøgo, ate nonqo tàbetegót. Yaq gekha matēv ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego segezǿ-etoumát.

17 Noqa manqa løvuat manqat zo-te nqánek: Zo kuku yà bezøgó, yaqyaq-a."

Manqei-qape ezoqam, Yesu-gi paev ezoqam gésanqabát, ate av-té, Yesu gi꞉sanqawam

18 Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo manqei-qape ezoqam tisanqabat, yaq zo manqa matev nqawá qanǿ-eimimát, av nqægo, ndigu bugukhokhof no mo꞉sanqambám.

14:29 14:29 Zion 13:19 **15:2** 15:2 Met 3:10 **15:6** 15:6 Met 7:19; 13:42 **15:8** 15:8 Met 5:16 **15:10** 15:10 Zion 14:15; 1 Zion 2:5 **15:12** 15:12 Zion 13:34 **15:13** 15:13 Zion 10:11; 1 Zion 3:16 **15:14** 15:14 Met 12:50 **15:17** 15:17 Zion 13:34

19 Zo amba manqei-qape-gi tozogonɨn, yaq manqei-qape ezoqam, ambá kuku zøgonɨ́n zo-te, ate av-té, ekeza ezoqa nøme-te, kuku ndøzømbe:go. Geté zo manqei-qape-gí mbá. No nøvevesám zo, nqanek manqei-qape-te. Yaq nakémbá, ndigu manqei-qape ezoqam, zo gèsanqazá. 20 Gèmbo-mataváp. No āv qazømbe-eín nqægo, ‘Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam géløvuák.’ Ezoqa no ngenøgim ginøgoam, yaq ndigu até zó-a, ngenøgim zøgoát. Neka ezoqa, noqa nømendim manqat gi-upøgimam, yaq até zoqá nømendim manqát-a, ndø-upøgimát. 21 Ndigu zo nqanek matev ate ndægo, no zapayá gizømbé-matønumát. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ndigu zøtezateáv. 22 No okhoeav tøgonɨn neka no ndigu manqat einiav vøgonɨn, ndigu manqa-zapazapa ambá mbaín sègegonɨ́n. Geté no møegeavún neka no ndigu manqat vøzø̄-ein. Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín ti-einim, av nqægo, ‘Ni manqa-zapa-ūs mbā, zapa ndøgo, ni nøtenateāv.’ 23 Gekha ezoqām ndigu, no ndisanqana, ndigu até nogé Tát-a, ndisanqâwé. 24 No ti mokho-te amba matev goneav tøgonɨn, av bugukhokhof ezoqa goneav qagoam, ndigu manqa-zapazapa ambá mbaín sègegonɨ́n. Geté ndigu noqa matev møndø-qeivám. Geté até ndøgó-a, ndigu no sège-sanqambám, Tat namba. 25 Geté nqanek matev tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, tiqa guguna manqat-te ndøpeawap, av nqægo, ‘Ndigu no khokhó sege-sanqambám. Mokho mbaín.’

26 Ndego tøke ezoqam tendowav, no zo-te tøtøndo-khofotav, no Tat-te tægoat, ndego zo mé:zømesimát, noqa yaq-te. Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego Tat-té gendowavín neka unimanqatin manqat mba ndømanqaté. 27 Neka ate zó-a, zo ezoqa noqa yaq-te vøzøté-zømesimāt. Zapa ndøgo, zo oskia zogoám no namba, no sasae ande qatengaz, atema ndakin.”

16

1 “No zo nqanek manqat ndøgo tæzømbe-manqaté, zoqa unimanqatin navøepøteav tàbezømbegó. 2 Zo Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, gizømbé-khafeapát. Unimanqatín. Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa zo løvøte-te ti-abumat, ndigu āv giní-matavupát nqægo: Ndigu Mbumbukiam-qā sasae ndøgōt. 3 Ezoqa matev av nqægo, zapa ndøgo tinígoném, ndigu no mè:zøtezák, neka até noge Tát-a, mè:zøtezák. 4 Geté no zo nqanek manqat tæzømbe-manqatám ndøgo, ta khøuwa ndøgo timøfakhaz, yaq zo matavap nango tàbezømbe-vesezú, no ande gekha manqat me nøzømbē-manqatam. No zo bugukhokhof manqat einiáv, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, no møegoám, zo namba.”

Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te

5 Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme gezø-ein, “No ndakin nømá. Te-te ndégo tøtømá, no ma gende-khofotan. Geté zo ezoqa kopo no-te bevøpøteáv av nqægo, ‘Gê, qo ākhoqotéma?’ 6 Zapa ndøgo, zo mbøni zøvá, ta zapaya ndøgo, no qazø-ein. 7 Geté no unimanqatín nqazø-manqate. Ndøgo qanimáv zo-te, no tænav. Zapa ndøgo, no okhoeav tøgoat, yaq ndego tøke ezoqam gendówavák zo-te. Geté no tænav, yaq no ndego notøndó-khofotáv zo-te.

8 Ndego tendowav, ndego manqei-qape ezoqam āv genézømás nqægo: Tiqa matavap soqaín, manqa-zapa neka matev eqeieqei neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te. 9 Manqa-zapa-qa yaq-te, ndego te:zømas: Manqa-zapa nqánek, ndigu no unimanqatinteav ndøgo. 10 Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, ndego te:zømas: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndógo tiní-eqeieqei-éz, no Tat-te tænav. Yaq zo nango zónømendamák. 11 Neka manqa ovøyam-qa yaq-te, ndego te:zømas: Mbumbukiam ndego manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, manqa ovøyam-te møndøvé. Ndego yaq-fia nqosøgeap, ndømøqeív.

15:19 15:19 Zion 17:14 **15:20** 15:20 Zion 13:16 **15:23** 15:23 Luk 10:16 **15:25** 15:25 Psa 35:19; 69:4 **15:26** 15:26 Zion 14:26 **16:2** 16:2 Met 24:9; Luk 6:22; Zion 9:22 **16:3** 16:3 Zion 15:21 **16:7** 16:7 Zion 14:16 **16:11** 16:11 Zion 12:31

12 No zo-te manqat kandambá, manqa manqate-qa nqægo. Geté zo ndakin kopømba
mbaín, mokho tozombo-ndapem. 13 Geté Nqova Mbomambaqape tendowav, ndego
unimanqatin manqat mba ndemanqate, yaq ndego zo unimanqatin manqat-té genǿ-
itúb, ate ndægo. Ndego ambá av nqægo, ekeza matavap-tē genǿ-manqatāt. Geté ndǿgo
témanqatát, manqat ndøgo te-ewagat. Neka ndego gé:zømesimát, megemege-te ndo:go,
ande gekha matev me mó:fakhanām. 14 Ndego noqa iz ndǿ-eqatát. Zapa ndǿgo, manqat
ndøgo, zo te:zømesimat, no-té gé-upøgimát. 15 Matev neka bazaføgakh ate ndægo, noge Tat
ndømbogo, ndøgo noqá. Yaq nakémbá no qæ-ein av nqægo, manqat ndøgo, ndego Nqova
Mbomambaqape zo te:zømesimat, ndøgo no-tē gē-upøgimāt."

Yesu-gi paev ezoqam-qa mbøni vaev matev, khanakhanakh-té qamøzǿ-qambuí

16 Yaq Yesu tegi paev ezoqam manqat nøme, āv gezømbe-eín nqægo, "Khøuwa
khapémbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zónømendeák. Yaq taqa zita-te, khøuwa
khapémbá tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendám."

17 Yaq ndigu ekeza paev ezoqa nøme gibond, "Nqanek gekha mokhô, ngenek av
ginimbi-ein nqægo, 'Khøuwa khapēmbā ngu:yoza, yaq zo no sekemba zōnømendeāk.
Yaq taqa zita-te, khøuwa khapēmbā tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendām.'?
Neka ndøgo gekha mokhô, ge-ein av nqægo, 'Zapa ndǿgo, no Tat-tē qatømā.'?" 18 Yaq
ndigu nøme āv ginibondát nqægo, "Nqanek manqat, 'Khøuwa khapēmbā,' ndøgo gekha
mokhô? Ni zì:nøtenák, ngenek gekha mē:manqate."

19 Yesu mǿndæ-otév, ndigu ambá gembo-bevøpemín. Yaq ndego āv gezømbe-eín
nqægo, "Gê, zo ndǿgo tøzøté-bondet, no av qazømbe-ein nqægo, 'Khøuwa khapēmbā
ngu:yoza, yaq zo no sekemba zōnømendeāk. Yaq taqa zita-te, khøuwa khapēmbā tu-
ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendām.'? 20 No unimanqatín nqazø-manqate: Zo
ndòzo-eivám neka mbøni vøzǿvā. Geté manqei-qape ezoqam, khanakhanakh zǿ-asøtáv.
Zo mbøni ndǿzøvá. Geté zoqa mbøni vaev, segemǿ-qambuí. Yaq zo khanakhanakh
møzǿ-asøtáv. 21 Sævam gui-ovaín, qakhantavín, ndugu mbøni mbovaín. Zapa ndǿgo,
tuqa nqosøgeap khøuwa mǿndøndáp. Geté nakhasam geqomín, yaq ndugu nqosøgeap
sekemba gembó-matavapák. Zapa ndǿgo, ndugu khanakhanákh. Nakhasam ndakinak
ndøfakhán, manqei-qape-te. 22 Até zó-a, zo ndakin mbøni zøvavét. Geté zo nqawa
ndæzømét. Yaq zo khanakhanakh møzǿ-asøtáv. Yaq ta khanakhanakh ndøgo, ezoqa
kopømba mbaín, zo ti:vibam. 23 Ta khøuwa-te ndøgo, zo no sekemba zonǿ-bevapák. No
unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat,
ndego segezǿ-etoumát. 24 Atema ndakin, zo Mbumbukiam-te noqa iz-te viimáv. Geté zo
gèviám, yaq zo ndòzo-upøgimát. Yaq zoqa khanakhanakh, nøme mba tàbete-tøtøvøyám."

Yesu manqei-qape-qa bazaføgakh mǿndøtokhóm

25 Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, "No zo manqat
qazø-manqatam, yaya nøzø-etæám. Geté khøuwa ndǿmø-fakház, yaq no zo yaya sekemba
nøzǿ-etæák. Geté zo Tat-qa yaq-te, manqat bavokhó sæzømbó-manqatát. 26 Ta khøuwa-te
ndøgo, zo Tat noqá iz-té qazonømbó-vi:mát. No einiáv av nqægo, Tat nō nombóvi:māt
zoqa yaq-te. 27 Zapa ndǿgo, ndego Tat ekezan, kukú zo-te. Ndego kuku zo-te tømbøegó
ndǿgo, zo no-te kuku ndøzømbego neka vozō-unimanqatinim, av nqægo, no Tat-tē
qatøndonāv. 28 Unimanqatín. No Tat-té qatøndonáv, manqei-qape-te vøefakhan. Yaq
ndakin no manqei-qape nqawá qatǿ-iváv. Yaq Tat-té qatǿqaván."

29 Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq ekeza paev ezoqam āv gimbøe-einím nqægo,
"Nqáe! Qo ndakin manqat bavokhó qotø-manqaté. Qo ambá av nqægo, yaya sekembā

16:12 16:12 1 Ko 3:1-2 **16:16** 16:16 Zion 14:19 **16:23** 16:23 Met 7:7 **16:27** 16:27 Zion 14:21, 23

soqoni-etæ. 30 Ni ndakin mǿtinøtén, qo matev ate ndægo mòqote-qatéq. Até ezoqam-qá beváp-a, qo é-moqote-qateqín. Yaq ni nqánek qati-unimanqatinát, av nqægo, qo Mbumbukiam-té qoqotøndoqáv."

31 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Ge zô, ndakin tozó-unimanqatinat? 32 Nqáe! Khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Ndøgo mǿndø-fakhán. Yaq zo khokhó sozó-panqanimít. Zøkeza kha mba zøtéqeivít, yaq no sozó-nøuvøném. Geté no ambá av nqægo, nakhapūs sægō. Zapa ndøgo, Tat ngêgó, no namba. 33 No zo nqanek tæzømbe-eín ndøgo: Zo mbøni bøiv tønegó, no mokho-te. Zo nqanek manqei-qape-te, viniv zo-eqawát. Geté zo anøzi ndøgó! Zapa ndøgo, no manqei-qape-qa bazaføgakh, mǿetømbuá."

17

Yesu tegi paev ezoqam-qa yaq-te ge:guligulim

1 Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq yan-té genøqán, manqat sasa ndø-ein, "Tát! Khøuwa iz mǿndøndáp. Qoge yo-qa iz vǿ-eqá, yaq yo qoqa iz betē-eqa. 2 Qo ezoqa ewaqape, teqá zenda-té qonø-áb. Yaq ndego khandi miavmiav bezømbē-etoam, ezoqam ate ngi:gu, ndego qoqombo-etoam. 3 Khandi miavmiav nqánek: Ezoqa qo gé:zøtéz. Unimanqatin Mbumbukiam qo qakhapús. Neka ndigu Yesu Keliso vǿezøtēz, ndego qo qoqotøndo-khofotav.

4 No qoqa iz mǿe-eqá, nqanek manqei-qape-te. Sasae ndøgo, qoqonø-etoam tægo, mùtumukhóu. 5 Yaq ndakin, Tat, no nqawa qo namba tøtegoat, no iz kandambaqape nqawa vønø-etoám, av no oskia qategoam, qo namba, até ndøgó-a, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam.

6 No nginik ezoqam mǿtezømás, qoqa yaq-te, ndigu qo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te qoqo-vevesam neka no voqonø-etoam. Ndigu qogí ezoqám. Yaq qo mòqonø-etoám ndigu. Yaq ndigu manqat o-mba qambo-ndapém. 7 Ndigu ndakin mǿndæzøtéz, matev ate ndægo, no qoqonø-etoam, qo-té qandowáv. 8 Manqat ndøgo, qoqonø-etoam, mǿtezømás, neka ndigu vǿndapem. Ndigu mǿndæzøtéz, no unimanqatín qo-té qatøndonáv. Neka ndigu mǿndø-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.

9 No tiqa ndígu tøtaqambe-vi:mít. No ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá qataqambe-vi:mīt, geté tiqa ndígu, no qoqonø-etoam. Zapa ndøgo, ndigu qogí ezoqám. 10 Ezoqa ate nginømbi:gu, qogí. Neka ezoqa ate ngiqambi:gu, nogí. Yaq ti mokho-te, noqá iz me:-eqawát.

11 No ndakin qo-té qatøgeáv. No manqei-qape-te sekemba nógoák. Geté ndigu, nqanek manqei-qape-te até gégoát. Tát! Qo mbomambaqapé, neka ezoqa nøme mbaín, av qo ndoqote:go. No āv qataqambe-viám nqægo: Qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, gèzø-keogé, ndigu ezoqam. Yaq ndigu kopo mé:goát, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. 12 No ti namba qatigoam, no qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, mǿezø-kewagám. No eqeieqei qazø-kewagam. Ezoqa kopo khambuiwateáv. Sate ndégo tøte-khambuiú, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, ndego te-ewan. Nqanek manqat tàbete-unimanqatín.

13 No ndakin qo-té qatøgeáv. Geté nqanek manqat, no ndakin nqæmanqate, no manqei-qape-te zua nqægo, no ndógo tøte-manqaté, noqa khanakhanakh tàbete-tøvá, ti mokho-te. 14 No qoqa manqat mǿte-zømesimám. Geté manqei-qape ezoqam, gèsanqazá ndigu. Zapa ndógo, ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, manqei-qape-gē mbā. 15 No nøtaqá-viamák, av nqægo, vǿndo-upøzō, ndigu manqei-qape-te ngiyage. Geté no āv qataqambe-viám nqégo: Gèzø-keogé. Andé nqova soqaqape vǿe-ngiæzō. 16 Ndigu

16:32 16:32 Met 26:31, 56 **16:33** 16:33 Zion 14:27; Lom 5:1; 1 Zion 5:4 **17:3** 17:3 1 Zion 5:20 **17:4** 17:4 Zion 4:34 **17:5** 17:5 Zion 1:1 **17:12** 17:12 Zion 6:39; 13:18 **17:15** 17:15 Met 6:13; 2 Tes 3:3

manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, no manqei-qape-gē mbā. 17 Qo vøndo-nøzøzó, qakezan-te, ndigu ezoqam. Yaq ndigu bemø-uni-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. Unimanqatin manqát qande-nøzøzó. Unimanqatin manqat ndógo, qoqa manqat. 18 No ndigu manqei-qape-te, āv tøte-khofotáz, av qo no nqanek manqei-qape-te qoqotønde-khofotan. 19 No ti zapaya, nøkeza kha, qoqá zenda-té qatóvé. No tøtégoát ndógo, yaq até ndigú-a, ekeza kha qoqa zenda-te tïabiti-veém, neka unimanqatin qogi ezoqam bēgo.

20 No ambá av nqægo, tiqa yaq-te mbā qataqambe-vi:mït, ndigu ndakin no namba ngi:gu, geté até tiqá yaq-té-a, ndigu tiqa manqat zapaya, no ti-unimanqatinim. 21 Tát! No āv qataqambe-viám nqægo: Ndigu kopo betegó. Av qo no mokho-te nqoqote:go neka no qo mokho-te nqatu:gu, yaq até ndigú-a, ni mokho-té giabetu:gú. Yaq manqei-qape ezoqam, tïabiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotān. 22 No iz kandambaqape nøzø-etoám, ate av-té, qo iz kandambaqape qoqonømbe-etoam. Yaq ndigu kopo tïabitigú, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. 23 No ti mokho-té qatu:gú neka qo no mokho-té qoqotu:gú. Yaq até ndigú-a, kopo betegó. Yaq manqei-qape ezoqam, tïabiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotān neka qoqa kuku ti-te, āv tøqambegó, av qo no-te kuku ndaqambe:go.

24 Tát! No āv qanømbe-poév nqægo: Ndigu ezoqam, no qonø-etoam, no namba nitígoát, no ande āv khatégoāt. Yaq ndigu tïabiti-qeivím, av nqægo, qo no iz kandambaqape qonø-etoám. Zapa ndógo, qo kuku é-møndøqambe-goám no-te, nqanek manqei-qape khakheinøpøteav qagoam. 25 Tat ndaføyamba-qape! Manqei-qape ezoqam, qo mè:zøtezák. Geté no qo møtenøtén. Neka nginik paev ezoqam, møndæzøtéz, av nqægo, no qo qotøndo-khofotān. 26 No ndigu møezø-ovøyám, qoqa yaq-te. Yaq no até nøzø-ovøemát. Yaq kuku matev ndøgo, qo no-te nqaqago, ti mokho-té qabezøgó. Neka até nó-a, ti mokho-té qabatu:gú."

18

Yesu gimøvøinam
(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Yesu nqanek manqat ate ndægo qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon sège-iváv, Kidlon kea vømøtanqa. Yaq-keoqa ndøgo, khae ndøgoám. Oliv tae kháe. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, timø-óz ndógo. 2 Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, møndæ-otév, nqanek khae. Zapa ndógo, Yesu ekeza paev ezoqam namba, tinø-wambamín ndógo. 3 Yaq ndakin Zudas tendováv ndógo, nakhag ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam vø-itub. Nginik, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam ndokhofotáz. Yaq ndigu nakhag gigiap neka mogenda neka lampa vøndō-upøgim, gigeavun.

4 Yesu é-møndæ-otév, matev ate ndægo, te-te tøfakhanam. Yaq ndego sègendo-veáo, vøzø-ein, "Zo gekha ezoqā zombóvawet?"

5 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet vemiav-ak."

Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Ezoqa nó."

Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, møndøgoám, ti namba.

6 Yesu nqanek manqat ge-ein, "Ezoqa nō," yaq ndigu sègesináz, manqei-te vø-o:az.

7 Yaq Yesu nangó genøzø-bevap, "Zo gekha ezoqā zombóvawet?"

Yaq ndigu nqawa gindu-qavøinam, "Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet-ak."

8 Yaq Yesu gezø-qavøiu, "No møezø-eín. Ezoqa nó. Av tægoat ndægo, no ndozonø-vawet, yaq nginik ezoqa nøme, vøzøták. Bèzáv." 9 Yesu nqanek manqat tene-eín ndógo, manqat tàbete-unimanqatín, ndego bugukhokhof ge-ein, av nqægo, "Tát! No ezoqa kopo khambuiwateáv, ndigu no qoqonø-etoam."

17:18 17:18 Zion 20:21 **17:22** 17:22 Kel 4:32 **18:9** 18:9 Zion 17:12

10 Saemon Pita, nakhag kaiya mòndømbo-goám. Yaq ndego até gendego, segelĭvāz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam, nakeamo gea vømbōkawa. Ndego sasae ezoqam, teqa iz Malkús.
11 Geté Yesu Pita āv gembøe-eín nqægo, “Kaiya nandiv, nango vò-utáz, ma qoqotøndelivaz. Ge qô, ndoqo-matavap, no nqanek ibøkha khaqain-qape, no Tat genø-etoam, tæ-iz, nó-izāk? Av taoká. Bànø-íz.”*

Yesu Anas-te gi-ituim

12 Yaq nakhag ezoqam neka tigi kawa ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam, até gindigonem, Yesu vō-møvøinam, sasa mboløvønem. 13 Yaq bugukhokhof Anas-té ginø-ituím. Ta viav-te ndøgo, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Kayafas ndøgoám. Yaq ndego Anas, Kayafas-gé zimuí. 14 Kayafas ndégo, bugukhokhof Zu megetapak gezø-ein, av nqægo, “Qanimav ndógo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya. Ambá ndōgo, ezoqa ewaqape tipakhaez.”

Pita Yesu-qa yaq-te bugukhokhof go꞉nawam
(Met 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Saemon Pita neka paev ezoqa kopo nøme, Yesu até gembopavát. Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego paev ezoqa nøme, mòndæ-otév. Yaq Yesu Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev uta mokho-te gi-ituim, ndego namba me꞉-óz. 16 Geté Pita uta mboqog-té sogo-itán. Yaq ndego paev ezoqa nøme, nangó gendoveséz, mbasønakam manqat vømbō-ein, ndugu uta mboqog gumbo-kewagam, yaq ndugu Pita vømbōtak, vō-on. 17 Yaq mbasønakam ndugu, mboqog-te guoyam, Pita āv gumbøe-eín nqægo, “Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nømé atoqogó?”
Geté Pita gembo-qavøiu, “Av taoká. No tegé paev ezoqám mbá.”
18 Ta lova ndøgo, sasae ezoqam neka vos keoge ezoqam, gøinam ndøløvutím. Zapa ndógo, qozaq ndønqeivøém. Yaq gøinam gè-ogitøvém, kha vōqoqoutam. Yaq até Pitá-ya, ti namba vōewan, kha sasa ndøqoqoutam.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape Yesu gembo-sinøzam
(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Yesu gèmbo-sinøzám. Tegi paev ezoqam neka teqa nømendim matev-qá yaq-té gembøebeváp.
20 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té qatø-manqatám. No oskia guliguli khoev vinivinimba-té neka Mbumbukiam-qa khoev-té qate-zømesimám, ma Zu ezoqam ate ndi꞉gu gi꞉pindumatun. No ezoqa khonoam-te zømesimáv. 21 Qo gekha zapâ, no nqoqonø-sinøzam? Toqozó-beváp ndígu, noqa nømendim manqat gi-ewagam. Nqáe! Ndigu mòndæzøtéz, av no qate-zømesimam.”
22 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq vos keoge ezoqa nøme, ndego avønin geyam, até gendego, Yesu loko vømbōtøkub, gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, manqat av nandægo mboqavòiwāt!”
23 Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat ndøgo, qæ-ein, soqain tøgoat, yaq vòkhæ-nømánd, taqa soqain-qa yaq-te. Geté manqat ndøgo, qæ-ein, unimanqatin tøgoat, yaq gekha zapâ, no loko qoqonø-tøkub?”
24 Yaq Anas Yesu Kayafas-té genø-khofotáv, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Yesu até gembo-løvøetám.

Pita Yesu-qa yaq-te, qamømbo-menas neka qamømbo-misika go꞉nawam
(Met 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Pita ate av-té gøinam-te ge꞉yam, kha geqoqoutumat, yaq ezoqa nøme āv gimbøe-einím nqægo, “Gebâ qo? Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nømé atoqogó.”

18:11 18:11 Met 26:39 * **18:11** 18:11 Ibøkha khaqain-qape, Yesu-qa nqosøgeap me꞉manqaté, ndego tendap.
18:14 18:14 Zion 11:49-51

Geté Pita gò꞉nawám, gendo-ein, “Mbaín. No tegé paev ezoqám mbá.”
26 Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam kopo, ndego
Pita gea gembokawa, tege ekeza ezoqam, gembo-ein, “Qo no andé møteqamékh, ndøgo
khae-te.”
27 Geté Pita nqawá genønawám.
Yaq ate av-té, manqat ge꞉manqatam, kokolok tùndi-ogeá.

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam (Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Yesu Kayafas-qa khoev-te gegoam, yaq qanaqanus lovølova-us, ndego Lom gaman
ezoqam-qá khoev-té ginø-ituím. Geté ndigu Zu megetapak ozaneáv, khoev-te ndøgo.
Zapa ndógo. Soqaín ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te ande khavim-us me ti꞉goat,
ndigu bawan vini-ak-qa khoev-te timø-oz, yaq kopømba mbaĩn vógoāt, Pasova khøuwa
kandambaqape-qa lou tilog.
29 Yaq ta zapaya ndøgo, Pailøt bavokhó gendo-fakhán, vøzøbevap, “Ngenek gekha
manqa-zapā zombó-qeivim?”
30 Yaq gindu-qavøinam, “Nandev amba manqa-zapa goneav tøgonɨn, yaq ni ambá
nitøndí-ndafemák qo-te.”
31 Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, zo zøkeza ndøndafém, neka matev vømømbō-
gonem, av zøkeza guguna manqat qæ-ein ndægo.”
Geté ndigu gimbo-qavøinam, “Nakhoa mbaín. Lom-qa khafeap ni takeáv, ni ezoqam
løvøte-te tei-abumat.”
32 Nqanek matev tønefakhán ndógo, Yesu-qa manqat tàbete-unimanqatín, ndøgo
bugukhokhof ge-ein, ndego ande āv kenénanĩm.
33 Yaq Pailøt nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømbō-akha, vø-on. Yaq āv
gembøebeváp nqægo, “Gê, qo Zu ezoqam-gê kawà?”
34 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, nandav bevap qoqâ matavap-tē qandó-fakhate, ó,
ezoqā nøme qá-ein, noqa yaq-te?”
35 Yaq Pailøt gendo-qavøiu, “No Zu ezoqám mbá. Qo noqa zenda-te, qogi qakeza
ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndøveém. Ge qô, gekha manqa-
zapa qómatanam?”
36 Yaq Yesu gendo-ein, “Noqa Megeat Matev, ambá nqanek manqei-qape-tē qando-
fakhatē. Amba nqanek manqei-qape-te tøndo-fakhanɨn, yaq nogi sasae ezoqam, ambá
nøfe-qape ndøngazemín, no zapaya, yaq ezoqa ambá kopømba mbaín, no Zu ezoqam-qa
zenda-te tiveemɨn. Unimanqatín. Noqa Megeat Matev, ambá nqānek qando-fakhatē.”
37 Yaq Pailøt gembobevap, “Av tægoat ndægo, yaq ge qô, kawa ezoqâm?”
Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate. No kawá. No nqánek
qateqán neka no nqanek manqei-qape-te nqánek qatefakhán, ezoqam unimanqatin
manqat nøtézømás. Gekha ezoqām ndego, unimanqatin manqat-te tenøzan, ndego noqa
manqat gé-ewagát.”
38 Yaq Pailøt gembo-ein, “Gê, unimanqatin manqat ākhanégo?”

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem (Met 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailøt nqanek manqat ge-ein, yaq nqawa bavokhó genøfakhán, Zu ezoqam-te, vøzø-
ein, “No teqa manqa-zapa qeiviáv. 39 Zo mòzøte-zøtéz. No zoqa Pasova khøuwa
kandambaqape-te, ndimbula ezoqa kopo nøzø-nqonqotavín, av zoqa poev ndægo. Yaq
ndakin zo gekhā zópoev? No ngének qazó-nqonqotāv, ngenek Zu ezoqam-ge kawa?”
40 Geté ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-akhaemem, “Mbaín. Teoká nandev. Geté
Balabas qónqonqotáv.” (Balabas, ndego pepen ezoqam ndøgoám.)

18:27 18:27 Zion 13:38 **18:31** 18:31 Zion 19:6-7 **18:32** 18:32 Zion 3:14; 12:33 **18:35** 18:35 Zion 1:11

19

1 Yaq Pailøt nakhag ezoqam, Yesu zui manqat zø-eín, yaq ndigu sasa ndøndafem, vømøzuim. 2 Yaq ndigu nakhag ezoqam, gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawaté gimbøe-uzím. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Neka ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbō-uzim. 3 Yaq ndigu otøotam me꞉vewém. Gèzavín, manqat vømbō-einimin av nqægo, “Zu ezoqam-ge kawa, iké꞉ qo-te,” neka loko vømbō-tøkubømemin.

4 Yaq Pailøt nangó genøfakhán, bavokho, ezoqa ewaqape vøzø-ein, “Nqáe! Yesu notøndó-itú, zo-te, zo vøzøté-zøtēz, av nqægo, no teqa manqa-zapa qeiviáv.”

5 Yaq Yesu gendo-fakhan, gumbag fakiafakia-us neka ndabua køkouk até gembøe-uzupám. Yaq Pailøt gezø-ein, “Ngé! Ezoqam ngének.”

6 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam gi-ometam, ndigu āv gini-akhaemém nqægo, “Gèlaváo. Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo ndøndafém, neka tae mutui-te vømø-tøkewem. Geté no, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

7 Yaq Zu ezoqam nango gindu-qavøinam, “Ni guguna manqat nqanîgú. Yaq ndøgo āv qane-eín nqægo: Nandev yà benaním. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé yo me꞉vewám.”

8 Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ndego møe nøme mba mbøe-khouwév. 9 Yaq nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømømbō-bevap, “Qo gekha manqei-âk?”

Geté Yesu manqa qavøiwateáv. 10 Yaq Pailøt Yesu gembo-ein, “Gê, qo no-te manqa manqate geqambó-qasi? Qo àboqote-qatéq? No iz nqanøgó. Tønø-pøovat, yaq sænqonqotáq. Ø, tønø-pøovat, no qo tae mutui-té qatø-tøkéq.”

11 Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo no-te matev-qase ambá qómatanamák, Mbumbukiam qo-te amba iz etopøteav tøgonin. Yaq nakémbá, ndego ezoqam, no qoqa zenda-te geve, teqa manqa-zapa møndø-løvuám, qoqa manqa-zapa.”

12 Pailøt nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nakhoa-qa ndøváo, Yesu ande āv kené-nqonqotāv. Geté Zu ezoqam, āv gindi-akhaemém nqægo, “Qo nandev sa toqo-nqonqotav, yaq qo Siza-gé zifú mbá, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ezoqa av nde꞉manqate nqægo, no kawā, ndego Siza-gé qaqa ezoqám.”

13 Yaq Pailøt tiqa manqat ge-ewag, ndego Yesu bavokhó genø-itú, yaq Pailøt manqa ovøyam qonam nonqo-te vøqom. Ta manqei ndøgo, Nandi Manqei mbo-akhayám. Iblu manqat-te, taqa iz Gabatá. 14 Ta khøuwa-te ndøgo, Pasova gigiap khakheinam khøuwá. Yaq ndakin, ande āv khøuwa muín ndægó. Yaq Pailøt Zu ezoqam gezø-ein, “Ngé! Zoge kawa ezoqam ngének.”

15 Geté ndigu gindu-akhaemem, “Yà belaé. Yà belaé. Tae mutui-té qanø-tøkeó.”

Yaq Pailøt gezøbevap, “Gê, no zoge kawa ezoqam, unimanqatín tae mutui-té qatø-tøkeō?”

Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gindu-qavøinam, “Ni kawa ezoqam kopo mba nigú. Sizá. Ezoqa nøme mbaín.”

16 Taqa zita-te, Pailøt Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, tae mutui-te bemø-tøkewem.

Yesu tae mutui-te gitøkewem
(Met 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Yaq nakhag ezoqam, Yesu gèndafém. 17 Yesu tae mutui, ekezan mo꞉-eqatát, gemat. Taon ge-ivav, yaq ta manqei ndøgo temøfakhán, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam. (Iblu manqat-te, ta manqei-qa iz, Golgotá.) 18 Yaq ndøgo, Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Até ezoqa menas nømé-a, vøtøkebam. Nøme yáq ginø-tøkewém, neka nøme yaq vøtøkewem.

19:2 19:2 Luk 23:11 **19:9** 19:9 Met 27:12 **19:11** 19:11 Zion 10:18; Kel 2:23; Lom 13:1 **19:12** 19:12 Luk 23:2; Kel 17:7

Yesu livin-mbá gunu:-tøkewám. 19 Pailøt manqat ndøpeawám. Yaq tae mutui-té ginø-tøkeém, Yesu-qa kawa qameva. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Nazalet vemiav-ák. Zu ezoqam-gé kawá.” 20 Manqat ndøgo, Iblu manqat-té neka Latin manqat-té neka Glik manqat-té qanø-peaupám. Zu ezoqa kopoáv, nqanek manqat gigeve:mam. Zapa ndøgo, Yesu ma ge:tøkewam, qambaqapé mbá, taon-te. 21 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat gigeveømem, yaq Pailøt āv gimbøe-einím nqægo, “Qo manqat soqaín soqo-peawám, qoqo-peawam, av nqægo, ‘Zu ezoqam-gē kawā.’ Qo āv qoté-peawám nqægo, ‘Ngenek ekezan ndø-eín, av nqægo, no Zu ezoqam-gē kawā.’ ”

22 Geté Pailøt gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, qæpeawam, até bepeawáp.”

23 Ndigu nakhag ezoqam, Yesu tae mutui-te gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua gèmøvøemém. Møvøyap foá. Yaq ndigu nakhag ezoqa foa, ezoqa kopokopo, møvøyap kopokopo ndø-upøgimát. Geté ndabua nøme ndøgo, gindapem, viní. Ta ndabua ndøgo, gevewat kopó. Sekeqapé. Potoføpøteáv. 24 Yaq nakhag ezoqam yaqyaq-a gibond, “Nqanek ndabua sekeqape, bizi-keqagïmĕm. Geté zí:-otám. Nandi-qasis zínqagevemát. Yaq zíqeivím, ande gekha ezoqam me ndøndāp, nqanek ndabua.” Nqanek matev tønefakhán ndøgo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, tàbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Noqa ndabua nøme gè-etøomém neka ndabua sekeqape vøe-otømem.” Yaq nginik nakhag ezoqam, āv tinigoném.

25 Yesu-qa tae mutui avønin-te ndøgo, tegu evo møndøyám. Até tugú namba qawán-a, neka Meli nømu, ndugu Klopas-gu zas, neka Meli nømu, Magdala vemiav-ak, vøwanam. 26 Yesu evo gu-omet, tege paev ezoqam namba guiyam, te-te kuku qambogoam, yaq ndego evo āv gumbøe-eín nqægo, “Evo, nandev ndakin qogé yó.” 27 Yaq ndego paev ezoqam, āv gembøe-eín nqægo, “Nanduv ndakin qogú qavó.” Ta khøuwa-te ndøgo, ndego paev ezoqam, ndugu ekeza khoev-té genøkható.

Yesu ge:nanim
(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Yesu møndæ-otév, matev ate ndægo møndømukhóu, Mbumbukiam ma gende-khofotav, manqei-qape-te. Yaq ndego āv gene-eín nqægo, “No ibøkha naq nøpáp.” Nqanek manqat tene-eín ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, taqa yaq-te manqat qa-ein.

29 Avønin-te ndøgo, waen khaqain-qape møndø-wuøyám. Yaq nakhag ezoqam, nd-abua ndøndapém. Yaq waen-té gunu-qoqoném, Isop tae-te sasa ndøløvønemem, Yesu-qa tou-te vømbō-qantøvem. 30 Yesu elavøqase ge-iz, yaq āv gene-eín nqægo, “Ndakin mùtumukhóu.” Yaq kawa sègevoá, vønanim.

Yesu totokha-te gikeqatøvem

31 Ta khøuwa-te ndøgo, Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq Zu megetapak poeveáv, ndigu ezoqam, tae mutui-te gitøkebupam, sekemba titøkebupat. Geté nakhamas-té giabenø-pakhaéz. Zapa ndøgo, nøme tøndopave, Sabat khøuwa kandambaqapé. Yaq ndigu Pailøt āv gimbøe-einím nqægo, “Nginik ezoqam, tae mutui-te ngitøkebap, nakhag ezoqam bov bezømøkuí. Yaq ndigu nakhamas-té giabenø-pakhaéz, tae mutui-te é-bē-upøgim.”

32 Yaq nakhag ezoqam tizáv ndógo, ndigu ezoqa menas, Yesu namba gi:tøkebupam, bov vømøzø-møkui. Bugukhokhof ndégo, yaq getøkewam, tïmbo-møkuimém, yaq ndego nøme, getøkewam, vømbō-møkuimem. 33 Geté Yesu-te ginduzav, tikeogém ndógo, ndego é-møndønaním. Yaq ndigu teqa bov møkuipøteáv. 34 Geté nakhag ezoqa nøme, até gendego, Yesu-qa totokha-te, sumbianq vøe-keqatav. Yaq kouk neka ibøkha tøndo-qouvøém ndógo.

35 Ndego ezoqam, nqanek matev bøi ge:qeiv, emanqat ndøvotót. Emanqat ndøgo, gevo-tot, unimanqatín. Ndego møndæ-otév, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqaté.

19:24 19:24 Psa 22:18 **19:25** 19:25 Met 27:55-56 **19:26** 19:26 Zion 13:23 **19:28** 19:28 Psa 22:15 **19:29** 19:29 Psa 69:21 **19:31** 19:31 Deut 21:22-23 **19:35** 19:35 Zion 21:24

Yaq ndego tene-eín ndógo, zo tòne-unimanqatiním. 36 Nqanek matev tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tàbete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Bazag kopo gembónqoeák.” 37 Neka manqat nøme āv qane-eín nqægo, “Ezoqa te-te ndégo tinó-kewagát, gikeqatøvem.”

Yesu manqei-pakha-te gi-eoeinam
(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Taqa zita-te, ezoqa kopo Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-viam. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiav-ák. Ndego Yesu-gé paev ezoqá nømé. Geté khonoam-té genømbo-pavám. Zapa ndógo, ndego Zu megetapak-qá møe ndøgoám. Yaq Pailøt sègemboták. Yaq Zosef tenøwáv ndógo, Yesu-qa kha tae mutui-te vømøndō-ndap. 39 Até Nikodemús-a, ndego lova kopo, Yesu-te gemat, vøndōwav. Ndego tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkuát, mel neka aloe. Tae etet kandambá. Ande āv 30 kilogrém ndégo.

40 Ndigu ezoqa menas, Yesu-qa kha gèndapém, tae etet sisip mbomømboma namba, ndabua papaqa vōe-gutøvem, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, ezoqa manqei-pakha-te gi-eoeinamin. 41 Ta manqei-te ndøgo, ma Yesu gi꞉laem, khae mòndøgoám. Yaq ta khae-te ndøgo, manqei-pakha mòndø-ozám. Ndakinák. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløotøzem, bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv. 42 Yaq ndigu Yesu-qa kha timø-utøvém ndógo. Zapa ndógo, ta khøuwa ndøgo, Zu ezoqam-qá Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq khøuwa nøme tøndopave, Sabat khøuwá, neka ta manqei-pakha ndøgo, avønín qagoám.

20

Manqei-pakha-te, ezoqam mbain
(Met 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Yaq Sabat khøuwa qame-navøem, Sande qanaqanus qænqøovat, até gupøistám, Meli Magdala vemiav-ak, manqei pakha-té gunøwáv. Yaq tuqeív ndógo, nandi-qape mboqog-te go꞉tokavam, mbaín. Viní gizavám. 2 Yaq matev guqeiv ndøgo, gètéit, Saemon Pita neka ndego paev ezoqa nøme, te-te Yesu kuku qambogoam, vømøzō-ein. Av guzømbe-eín nqægo, “Evezøza, manqei-pakha-te gu꞉goam, ezoqa mòndøndafém. Neka ni nøtenateáv, ndego gekham-tē gimōveem.”

3 Yaq Pita neka ndego paev ezoqa nøme, até gindigonem, manqei-pakha-te vōzav. 4 Ndigu ezoqa menas, sùgumu-bøitát. Geté ndego paev ezoqa nøme, nakhamas-té genøteít, Pita vōløvu, manqei-pakha-te ndøgo, é-vømōfakhan. 5 Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndabua mba ndøqeív, Yesu ge꞉gutavam. Geté ndego oneáv, mokho-te ndøugu. 6 Yaq Saemon Pita gefakhan, ndego ndaføyamba ndø-ón, manqei ozu mokho-te ndøugu, ndabua ndøgo, Yesu ge꞉gutavam, vōqeiv, qa-awam. 7 Até ndabua nømé-a, Yesu-qa kawa-te qaløvøtupam, vōqeiv. Ndøgo viní qaveám. Putøgiap ndøveám. 8 Yaq até ndegó-a, ndego paev ezoqa nøme, bugukhokhof go꞉fakhan, manqei ozu-te vō-on. Yaq matev geqeiv, ndego gè-unimanqatín, av nqægo, Yesu mòndø-khandí꞉v. 9 Mbumbukiam-qa Manqat mòndø-eín, av nqægo, ndego løvøte-te ndòkhandí꞉v. Geté ndigu bugukhokhof mokho ndapeáv, taqa yaq-te. 10 Yaq ndigu paev ezoqam, khoev-té ginøqaváz.

Yesu Meli Magdala vemiav-ak gembo-fakhan
(Met 28:9-10; Mak 16:9-11)

11 Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, manqei ozu bavokho até go꞉goám. Gè-eivát. Gui-eivam, yaq manqei ozu mokho-té gunø-fakhanám. 12 Yaq ndugu, ma bugukhokhof Yesu-qa kha qæveam, enzol ezoqa menas ndøzømét. Ndabua papaqa-mba ndø-uzupám. Nøme

19:36 19:36 Psa 34:20; Exo 12:46; Num 9:12 **19:37** 19:37 Zech 12:10; Veve 1:7 **19:39** 19:39 Zion 3:1-2 **20:9** 20:9 Kel 2:24-32; 1 Ko 15:4

ndego, kawa-té geqotám, neka nøme ndego, mbage-te vøqotam. 13 Yaq ndigu Meli āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Ngólam. Qo gekham-qā qó-eivit?”

Yaq ndugu guzø-qavøiu, “Noge Evezøza-qa khatae, gèndapém. Yaq no nøtenøtenák, gekham-tē gimøveem.”

14 Yaq ndugu nqanek manqat gumu-ein, guqambun, Yesu mba mo:-omét, geyam. Geté ndugu matavapøteáv, av nqægo, ndego Yesū.

15 Yaq Yesu gumbobevap, “Ngólam. Qo gekham-qā qó-eivit? Qo gekha ezoqam-qā qóvawet?”

Ndugu até vøe-ein, ndego khae keoge ezoqám. Yaq gumbo-ein, “Khanánqa, av qo khatae toqotendap-a, kopømbâ toqonø-ein, av nqægo, qo gekham-tē qonøve? Yaq no nømøndó-ndáp.”

16 Yaq Yesu gendo-ein, “Meli!”

Yaq guqambun, uni vøe-omet, ndugu ekeza Iblu manqat-te āv guni-eín nqægo, “Labúni!” Taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”

17 Yaq Yesu gembo-ein, “No kha naqanøká nøkhànáz. Zapa ndógo, no Tat-te qavigiáv. Zuá. Geté nogi nøfuap-té qanøqáv, manqat av nqægo vøzø-ein: No te-te ndégo tøtø-vesezét, ndego noge Tat neka zoge Tat, ndego noge Mbumbukiam neka zoge Mbumbukiam.”

18 Yaq Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, paev ezoqam-té gunøwáv, vøzø-ein, “No Evezøza no-omét.” Yaq ndugu manqat nøme vøzø-ein, av ndego manqat gumbøe-ein.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan (Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Ta khøuwa-te ndøgo, Sande khagús, paev ezoqa ate gi:goam, khoev mokho-té gunu:goám. Mboqog ate gi:goam gètokøvemém. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoám. Yaq Yesu segezø-fakhán ndógo, ti mokho-te vø-itan, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

20 Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda neka totokha me:zømás. Yaq ndigu paev ezoqam, khanakhanakh kandambá gindapem, Evezøza gi-ometam.

21 Yaq Yesu nango āv gezømbe-eín nqægo, “Sambí, zo-te. Av no Tat gende-khofotan, yaq no zo āv tøté-khofosám.”

22 Yesu nqanek manqat guzumbu-ein, yaq até gendego, qozøqozaq zøkhambá, gezø-ein, “Nqova Mbomambaqape vòndafém. 23 Zo ezoqa tiqa manqa-zapazapa sa tøzømbo-navøemat, ndigu segezǿ-navøemát. Geté zo tiqa manqa-zapazapa navøepøteav tøgoat, tiqa manqa-zapazapa, até gezǿgoát.”

Tomas manqa geqavotam, Yesu-qa yaq-te

24 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhan, yaq Tomas, iz nøme qaqangeap gimbo-akhaemam, ndigu paev ezoqa tuelv, kopo nøme ndego gegoam, gè-ewawám.

25 Yaq ndigu paev ezoqa nøme, Tomas gimbo-einim, “Ni Evezøza ni-ometám.”

Geté Tomas gezø-qavøiu, “No teqa zenda-te, ikuk nqa-nqa qeiviav tøgoat, neka nogi kokosov ta nqa-nqa-te watøzateav vǿgoāt, neka noqa zenda teqa totokha-te wazeav vǿgoāt, ma sumbianq gigenab, yaq no nøzǿ-unimanqatinák.”

26 Pula kopo-qa zita-te, paev ezoqa ate gi:goam, nqawá ginømøváb, ta khoev mokho-te ndøugu. Até Tomás-a, vøugoam. Mboqog ate gi:goam gètokøvupám. Geté Yesu sègefakhán, ti mokho-te vø-itan. Gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

27 Yaq Yesu Tomas āv gembøe-eín nqægo, “Qogi kokosov nqánek qonózáv, neka noqa zenda voqóqeïv. Yaq qotøndé-visï, qoqa zenda noqa totokha-te qotéwāz. Yaq qo qavotam matev sège-iváv. Geté vǿ-unimanqatín.”

28 Yaq Tomas manqat sa nqánek ge-eín, “Noge Evezøza neka noge Mbumbukiam.”

20:14 20:14 Luk 24:16; Zion 21:4 **20:17** 20:17 Lom 8:29; Iblu 2:11-12 **20:20** 20:20 Zion 16:22; 1 Zion 1:1 **20:23** 20:23 Met 16:19

29 Yaq Yesu gembo-ein, “Qo toqote-unimanqatín ndógo, no qotenømend. Geté gekha ezoqām ndigu, no ndi-unimanqatinat, oskiá ndøgo, no nømendeav tigoat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

Zion nqanek emanqat gekha zapā gené-peawam

30 Yesu ekeza paev ezoqam-qa bugug-te, umingiap matev nøme kopoáv gematønumam. Geté ta matev-qa yaq-te, manqat peawapøteáv, nqanek mbuk-te. 31 Geté manqat ndøgo, nqanek mbuk-te nqapeawap, tøne-peawáp ndógo, zo tøne-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndego Mesayá neka ndego Mbumbukiam-gé Yó. Yaq zo nqanek manqat tozo-unimanqatinim, zo te mokho-te khandi zøténdapém.

21

Yesu ekeza paev ezoqa seven gezøfakhan, yaq ndigu zonga kopoav-qape gizømbe-ndap

1 Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqam nangó genøzø-fakhán. Taibelias kewan-té. Matev āv qanefakhán nqægo:

2 Saemon Pita neka Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam Qaqangeap, neka Natanael, ndego Keina vemiav-ak, Gelili plovins-te ndøgo, neka ndigu Zebedi-gi nakhei menas neka Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, namba me꞉goám.

3 Yaq Saemon Pita, ezoqa nøme gezø-ein, “No zonga nømǿ-khakhasám.”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qanimáv. Ni namba zí꞉tiním.” Yaq ti-ová ndógo, khagua-te vømǿketab. Geté ta lova ndøgo, voe amba me꞉qeivupát. Zonga mbaín.

4 Yaq khøuwa gefakhatavun, Yesu ndøgeg-té geyám. Geté ndigu paev ezoqam matavapøteáv, av nqægo, ngenek Yesū.

5 Yaq Yesu gezø-ein, “Nófuap. Zonga møndøzømbé-ndap?”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Mbaín. Ndapeáv.”

6 Yaq ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Voe nandav, nakeamo zenda-té qanø-ogím, ma khagua nandøzømbe-bøyat. Yaq zo zonga ndȍzømbendáp.”

Yaq ndigu āv tini-matønømém, av gezømbe-ein ndægo. Geté ndigu voe nango amba me꞉-itiím. Zapa ndógo, zonga khàpumu-khouwéz.

7 Yaq ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te, Pita gembo-ein, “Evezøzá, ngenek.”

Yaq Pita ge-ewag, av nqægo, Evezøza ndøgō, ndego ndabua sekeqape ndøløvøén. Zapa ndógo, ndego ta ndabua sekeqape ndøgo, gȍ꞉khofá, ta lova ndøgo, zonga-qa givawat. Yaq ndego ibøkha-té genøbáf, vǿtanqa, manqei-te vømǿqa.

8 Geté paev ezoqa nøme, khagua-us gibøetam, ùnime꞉-tokhotøvém, manqei-te. Voe zonga-us, sège-livavát. Ndigu qambaqapé mbá, gibøetam. Manqei avønín. Ande āv 100 kifigiáp ndægó.

9 Yaq giqa ndøgo, gøinam mba mo꞉qeivím, taq-te zonga vō꞉qoqoutøvupat neka flawa vǿ-abam.

10 Yaq Yesu gezø-ein, “Zonga nøme vȍndo-upøzonám, nandiv ndakin gizømbe-ndap.”

11 Yaq Saemon Pita, khagua-te, nangó genøketáo, voe manqei-te vǿ-iti. Zonga kan-dakanda kopoáv gizømbe-ndap. Ate gi꞉goam 153. Geté voe keqavøepøteáv.

12 Yaq Yesu gezø-ein, “Vȍndozáv. Lou zólóg.” Ezoqa kopo bevøpøteáv, av nqægo, “Qo gekha ezoqâm?” Zapa ndógo, ndigu møe ndøgoném, neka ndigu é-møndæzøtéz, ngenek Evezøzá.

13 Yaq Yesu gøinam-té gendowáv, flawa neka zonga vøndō-upøzo, sasa zø-etoam.

14 Ndakin gèmbo-misiká, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhanam, Mbumbukiam ndego løvøte-te gendo-khandi꞉v, taqa zita-te.

20:29 20:29 1 Pita 1:8 **20:31** 20:31 Zion 3:15; Lom 1:17; 1 Zion 5:13 **21:3** 21:3-6 Luk 5:4-7 **21:7** 21:7 Zion 13:23; Met 14:29 **21:11** 21:11 Luk 5:6 **21:14** 21:14 Zion 20:19, 26

Yesu Pita manqa gembo-løvua

15 Yaq ndigu lou loge qamezømbe-navøem, Yesu Saemon Pita āv gembøe-eín nqægo,
“Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te? Neka qoqa kuku matev no-te møndømø-
løvu, nginik ezoqa nøme-qa kuku matev no-te?”
Yaq Pita gendo-qavøiu, “Evézøza. Qo mòqote-qatéq, no poev nqanôgó qo-te.”
Yaq Yesu gembo-ein, “Nogi sip nakheis, gè꞉zøkefé.”
16 Yaq Yesu nangó genømbo-eín, “Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te?”
Yaq Pita gendo-qavøiu, “Evézøza. Qo mòqote-qatéq, no poev nqanôgó qo-te.”
Yaq Yesu gembo-ein, “Nogi sip, gèzø-keogé.”
17 Yaq Yesu nangó genømbo-bevap. Ndakin gèmbo-misiká, gembo-ein, “Sáemon, Zion-
ge yo, qo poev taqágo, no-te?”
Yaq Pita mbøni mbová. Zapa ndógo, Yesu gèmbo-misiká, gembo-bevupam, av nqægo,
“Qo no-te poev taqāgo?”
Yaq Pita gendo-ein, “Evézøza, qo matev ate ndægo mòqote-qatéq. Neka qo mòqote-
qatéq, no poev nqanôgō qo-te.”
Yaq Yesu gembo-ein, “Nogi sip gè꞉zøkefé. 18 No unimanqatín nqataqa-manqate. Qo
ezoqam ndakinak qoqotegoam, qo ndabua segim nonqo qakeza qoløvønøvemám, sasa
qoqavɨn, ma taqambe-pøovet. Geté toqo-lawaqape-eq, qo pingim qó-eqagím. Yaq ezoqa
vini qáløváz. Yaq ndógo tenó-itúq, qo ma okho poeveav ndoqotego.”
19 Yesu nqanek manqat ge-ein, tene-omát ndógo, Pita ande āv kenénanɨ̄m neka ta
mokho-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa iz ande āv kembøé-eqā.
Taqa zita-te, Yesu Pita āv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.”

Paev ezoqam-qa yaq-te, te-te ndego Yesu kuku qambogoam

20 Pita gendoqambun, yaq ndego paev ezoqa nøme ndø-omét. Ngenek gèzøpavám.
Ezoqa ndégo, te-te ndego, Yesu kuku qambogoam, neka ndego Pasova lou loge-te, Yesu-
qa savim-te go꞉vintavam, neka vømbōbevap, av nqægo, “Evézøza, gekha ezoqâm ndego,
qo sa teqaqambun?”
21 Pita ndego ezoqam ge-omet, yaq ndego Yesu āv gembøebeváp nqægo, “Evézøza,
gemâ ngenek? Áv kenénanɨ̄m?”
22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No tønø-pøovat, ndego até teyaget, atema no vøtøndóqavān,
yaq gê, ndøgo gekhā ndógo, qo-te? Nqanek qoqá matév mbá. Qo soqonøndó-páev.”
23 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ta zapaya ndøgo, Klisten ezoqa bawan mokho-
te, manqat āv qane-panqavøém nqægo: Ndego paev ezoqam génanimák. Geté Yesu
manqat einiáv av nqægo, ndego gēnanimāk. Ndego sa nqánek ge-eín, “No tønø-pøovat,
ndego ate teyaget, atema no vøtøndóqavān, gê, ndøgo gekhā ndógo, qo-te?”

Vaev manqat, nqanek emanqat-qa yaq-te

24 Ndego paev ezoqam, teqa yaq-te Yesu nqanek manqat ge-ein, ezoqam ndégo,
nqanek emanqat ate nqægo gevotot neka vōpeawam. Ni mòtinøtén, manqat ndøgo,
ndego ge-ein, unimanqatín.
25 Yesu matev nøme kopoáv gematønumam. Ta matev vinivinimba ate ndægo, amba
tøpeawapɨn, éisa, no nqæmatavap, manqei-qape-te, mbuk ate ndægo, ambá géløvuzuák.

21:16 21:16 Kel 20:28 **21:19** 21:19 Met 16:24-25; 2 Pita 1:14 **21:20** 21:20 Zion 13:23-25 **21:24** 21:24 Zion 19:35 **21:25** 21:25 Zion 20:30

Keliso-gi U-anim-qa Emanqat

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Luk ndøpeawám. Ezoqa kopo ndégo, ibugukhokhof Luk mbuk Yesu-qa yaq-te, gepeawam. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego nqanek Keliso-gi u-anim-qa emanqat, Tiofilus-té genø-peawám. Geté ndego ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo.

Nqanek emanqat-te, Luk Keliso-gi u-anim-qá yaq-té genevototát, neka tiqa matev ate qægoam, gimatønumam. Nqova Mbomambaqape, Yesu-gi paev ezoqam, bazaføgakh zø-etoám, neka até ndigú-a, vøzø̄-etoam, ezoqa ewaqape, gi-unimanqatintam neka vømbōpavam. Yesu-gi paev ezoqam, ezoqa teqa manqat, bugukhokhof Zelusalem taon-té gini-zømesimám. Yaq ndigu ezoqam, tiqa manqat gi-unimanqatintam, ndigu taon neka vemivemiav nøme-té ginø-okhoám, neka Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqa nøme vøzø̄-vototupam. Yaq ezoqa nøme, manqei-manqei nøme-té ginø-okhoám, neka nqanek Manqat Mbomambaqape, Zu ezoqam neká bawan vini-ak, vøe-zømesimam. Yaq nqanek manqei vinivinimba-te, ezoqa nøme, Yesu ekeza khandi etoam nonqo ndøndafém, yaq Klisten bawan matev vøngazem.

Nqanek emanqat mokho-te, sapta 1 atema 12, Pita-za-qa yaq-té qane-manqaté. Neka sapta 13 atema 28, ndógo tøne-manqaté, matev vinivinimba, Pol-za gimatønumam. Manqei nøme-te, Pol ge-okhoam, Luk møndøgoám, te namba. Yaq ta emanqat mokho-te nqanek, Luk āv gene-peawám nqægo: “Ni nimatønumám.” Ta emanqat nqánek: Kel 16:10-17, 20:5–21:18 neka 27:1–28:16. Emanqat nøme-te, ndøgo ekezan goneav qagoam, ndego āv gene-peawám nqægo: “Ndígu timatønumám.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

1 Tíofilus. Khaiya mbomá, qo-te!
Ta mbuk ndøgo, no bugukhokhof qæpeawam, no tøtø-peawám ndógo, matev ate ndægo, Yesu gematønumam neka ezoqa vøe-zømesimam, ndego teqa sasae ande ge:ngaz, 2 atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yan-te vøkhato. Bugukhokhof, ndego Nqova Mbomambaqape mokho-te, tegi u-anim, manqa é-møndøzø-løvuá, ndigu bugukhokhof gevevesam. 3 Yesu tae mutui-te gitøkewem, genanim, nango gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti mokho-te, gèfakhanumám ti-te, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesimam. Ndego khøuwa kopoáv, āv gene-zømesimám nqægo: Ndego unimanqatin ndøkhandí:v. 4 Khøuwa nøme, Yesu ti namba ge:goam, ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Zelusalem taon naqanøká ndø-ivøvēm. Geté manqa mbusa ndøgo, av noge Tat ge:ve, tozombøé-kewagát ndógo, no qazømbe-manqatam. 5 Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo avønín, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.”

6 Khøuwa nøme, Yesu-gi u-anim, te namba gi:møvab, ndigu āv gimbøe-bevøpém nqægo, “Evézøza. Ēisa, qo ni Izlael ezoqam, ndakin megeat matev nqawa poqonimbí-etoām, penømakhaya, yaq ni nikeza ezoqam nimbō-kawaevtāt?”

7 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Matev āv taoká, av ndægo, zo zøtēzøtēz, ta khøuwa neka viav, Tat ekeza poev-te gezav. 8 Geté Nqova Mbomambaqape zo-te tendovis, zo bazaføgakh zóndapém. Yaq zo nogi bøi vizu ezoqam zógoát, neka noqá u zóløozumát, nqanek Zelusalem taon-te, neka Zudia plovins-te ate ndægo, neka Samalia manqei-te, atema manqei-qape-qa vaev-te.”

1:1 1:1 Luk 1:3 **1:2** 1:2 Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** 1:3 Luk 24:36-49; Kel 10:41 **1:4** 1:4 Luk 24:49; Zion 14:16-17; Kel 2:33 **1:5** 1:5 Met 3:11 **1:6** 1:6 Luk 24:21 **1:7** 1:7 Mak 13:32 **1:8** 1:8 Met 28:19; Luk 24:48

Yesu yan-te geqavig (Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)

9 Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genø-eqeiú. Ndigu até ge-ometát, ge-eqanat, atema khaiya ozoz vømē-otan.

10 Tiqa bøi é-møndømø-føgøføgakhám, yan-te. Yaq nqáe! Tiqa avønin-te, ezoqa menas sègefakház. Ndabua papaqa ndø-uzupám. 11 Yaq ndigu āv gizømbe-eín nqǽgo, "Gélili plovins-ak. Zo gekhá zówanet, yan ndozo-waomit? Ngenek Yesu, Mbumbukiam zo mokho-te gendaf, yaq yan-te vōqavig, ndego nqawa āv tendéqaván, av zo ndakin qazøte-ometam, yan-te geqavigat."

Matias Zudas-qa iziz gendap (Met 27:3-10)

12 Yaq Yesu-gi u-anim, ta manqei poyat ndøgo, Oliv manqei poyat gimbo-akhaemam, gè-ivøvém, Zelusalem taon-te vōvesez. Yaq ta manqei pøyat-a, yaq Zelusalem, taqa atap khapémbá. Ande āv 1 kilomitá ndægó.

13 Zelusalem taon-te gimøfakhaz, yaq khoev ova kouwat-té ginøzáv, ma gipindumam. Ezoqam ngínik: Pita neka Zion neka Zems neka Endlu neka Filip neka Tomas neka Batolomeu neka Metiu, neka Zems nøme, ndego Alfius-ge yo, neka Saemon, ndego Zelot ezoqam, neka Zudas, ndego Zems-ge yo. 14 Nginik mòndø-møvøbumám, vōguligulimam. Até sakhéis-a, vōgoam. Neka até Melí-a, Yesu-gu evo, neka tegi emekheis, vōgoam.

15 Khøuwa nøme, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, nqawa gimøvab, ezoqam ande av 120 ate gi:goam, yaq Pita tenø-itán ndógo, vøzō-ein, 16 "Nófuap. Mbumbukiam-qa Manqat-te, Nqova Mbomambaqape Deivid mokho-te, Zudas-qa yaq-te, manqat é-møndo:-eín, ndego ndigu ezoqam gezø-ovøemavun, ndigu Yesu gimøvøinam. Yaq nqanek manqat bè-unimanqatín, matev vōfakhan. 17 Ni Yesu-gi u-anim, nøme ndégo tegoám, neka sasae kopømba vøtīgoam, ni namba."

18 (Moni ndigu, Zudas gendapaz, matev soqaqape ge:matanam, khae me:wiím. Yaq ta manqei-te ndøgo, ndego sègebøiáv. Pakhapakhá. Teqa kha sège-keqavøemát, neka teqa emu vøndō-qouvøem. 19 Ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te giyagam, manqat sùgumu-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ta khae manqei ndøgo, ekeza manqat-te, Akeldama mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho nqánek, "Khae Manqei Kouk-ús.")

20 Yaq Pita nøme gezø-ein, "Sams mbuk mokho-te, āv qane-peawáp nqǽgo, 'Teqa khoev unimé:-khakhambá. Ndøgo ezoqa gó:yageák.' Neka nøme ndøpeawap, nqánek, 'Teqa sasae, ezoqá nøme bendáp.'

21 Yaq nakémbá, ni ezoqa kopo bizimbo-vawém, ndego ni namba qazi:goam, ta khøuwa ate qæpavpavemam, nigi Evezøza Yesu, ni namba ge:-okhoam, 22 sasae ande qandengaz, Zion ezoqa ibøkha iziz gezø-etoumam, atema ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ni genøuvan, Mbumbukiam yan-te gendaf. Yaq ngenek ezoqam, nqanek sasae até begót, ni namba, neka u bēløozumit, av bøi ge:qeiv, av nqægo, Yesu løvøte-tē gendo-khandi:v."

23 Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ezoqa menas ndø-upøzó. Nøme ndego, Zoséf. Iz menas nøme mòndømbo-goám, Basabas neka Ziastes. Neka nøme ndego, Matiás. 24 Yaq ndigu āv gini-guligulimém nqǽgo, "Evézøza. Qo ezoqa ewaqape-qa matavap mòqote-qatéq. Qotínømánd, nginik ezoqa menas, ākenégo, qo qoqo-veatav, 25 ndego qoge u-anim tegoat, Zudas-qa iziz vøendāp. Zudas nqanek sasae, zitá genewuá. Yaq ndógo tenøwáv, ma Mbumbukiam manqei gembøe-mendeo."

26 Yaq ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús. Yaq Matias-qá iz ndøfakhán. Yaq Keliso-gi u-anim ileven-te, ndégo tindafém.

1:11 1:11 Met 26:64; Luk 21:27 **1:12** 1:12 Luk 24:50-53 **1:13** 1:13 Met 10:2-4 **1:16** 1:16 Psa 41:9 **1:18** 1:18 Met 27:3-8 **1:20** 1:20 Psa 69:25; 109:8 **1:22** 1:22 Mak 1:9; 16:19; Zion 15:27

2

Nqova Mbomambaqape gendovis

1 Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape-te ndøgo, Pentikos ndimbo-akhayam, ndigu
ezoqam ate gi:goam, khoev kopo-té ginømøváb. 2 Yaq nqova mbaín, yan-te ndo:go,
u ndováv. Andé khamøe-qape me:fetavún. Yaq khoev ate qægoam, ma gi:qonavam,
u ùnime:kház. 3 Yaq ndigu andé gøina wageap me me:qeivím. Sègendo-panqavøém,
ezoqa ewaqape-qa kha-te, vǿqonam. Andé ezoqa sas bugug me me:kewagám. 4 Yaq
nginik ezoqam ate gi:goam, kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq bawan
vinivinimba-qá manqát gini-manqatát, av Nqova Mbomambaqape, matev gezømbe-
etoumat.
5 Ta khøuwa-te ndøgo, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu bawan-ak kandambá giwambu-
pam. Manqei-manqei ate ndægo, sugumu-pitát, ndigu ezoqam, Mbumbukiam gimbo-
vizupam. 6 Yaq nginik ezoqam, nqanek u giyogem, tinduzáv ndógo, matev vǿqeivim.
Ezoqa kandambá. Yaq ndigu nqova zøndáf. Zapa ndógo, Yesu-gi paev ezoqam, manqat
gimanqatat, ndigu tiqá bawan vinivinimba-qá manqát gini-manqatám.
7 Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gibevøpem, “Nqáe! Nginik manqa ngimanqate,
nginik Gelili plovins-ak mbá. 8 Gê, áv khané:go, ni ate nqazi:gu nqazizø-yoge, nikeza
manqat vinivinimba ngi:manqate? 9 Ni ezoqa vinivinimba, nøme Patia manqei-ák, nøme
Midia manqei-ák, nøme Elam manqei-ák, neka nøme ndigu Mesopotemia-yák, neka
nøme Zudia-yák, neka nøme Kapadosia-yák, nøme ndigu Pontus-ák neka nøme ndigu
Esia-yák, 10 nøme Fligia-yák neka nøme Pamfilia-yák, nøme Izip manqei-ák neka nøme
Libia-yák, ndøgo Sailini taon avønin-te. Até Lom ezoqám-a, vøndōzav. 11 Ti mokho-te,
nøme Zu bawan-ák neka nøme bawan vini ezoqám, ndigu ti-te ginøzaz, Mbumbukiam
timbo-vizupat. Neka ni ezoqa nøme, Klit manqei bawa-yák, neka ezoqa nøme, Alebia
manqei-ák. Geté ni ate nqazi:gu, nginik niqa manqat vinivinimba-té qazizø-ewagét.
Mbumbukiam-qa matev kandakanda-qa yaq-té gini-manqatét.”
12 Ndigu nqova ndafe kandambá neka gò:nakém, taqa yaq-te. Yaq āv ginibónd nqægo,
“Gekha matêv nqanek?”
13 Geté ezoqa nøme gèvongezó, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, gi-einim,
“Nginik ezoqam, gèndo-íz.”

Pita-qa manqat

14 Yaq Pita, ndigu u-anim ileven nøme namba, tenø-itán ndógo. Yaq sa manqa
ndøyám. Yaq ezoqa ewaqape, gi-oteipam, āv gezømbe-eín nqægo, “Zo Zu ezoqam, nogi
ezoqam, neka zo ezoqa nøme, nqanek Zelusalem taon-te nqazo-wambap, vòndoyogém,
no mokho bazō-ovøyam. 15 Nginik ezoqam, ambá av nqægo, ge-ĩz, av zo ndøzøte-
matavap. Ezoqa lovølova ndø-izumatún. Geté ndakin qanaqanus 9 oklok mbá. 16 Geté
matev, ndakin qafakhan, ndógo, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zoel
ge:manqatam. Ndego ge-ein,
17 ‘Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,
“Vaev khøuwa-te,
no ezoqa ewaqape,
noge Nqova nøzǿ-etoám.
Zogi nakhei angana neka zogi nakhei sakheis,
noqa manqat ndøvevezumát
Zogi ezoqa ndakinak,
umingiap ndóqeivát,
neka zogi laombøkik,
venanqei vǿtamāt.

2:1 2:1 Lev 23:15-21; Deut 16:9-11 **2:3** 2:3 Met 3:11 **2:4** 2:4 Kel 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17 **2:17** 2:17-21 Joel 2:28-32

18 Ta khøuwa-te ndøgo,
no até sasae ezoqám-a, angana neka sakheis, ndigu no ti-unimanqatintat,
Nqova Mbomambaqape vøezǿ-etoām.
Yaq ndigu noqa manqat ndǿvevezumát.
19 No umingiap matev nómatønumát,
khaiya ova nekā manqei-qape-te.
Kouk neka wageap neka ekuqape ndǿfakhán.
20 Khøuwa ndǿbøivunév, neka løvøyak andé kouk mé:goát.
Nqanek matev ndǿkhæ-fakhán.
Yaq Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape ndǿfakhán, ndego teqa bazaføgakh neka waev te:zømas.
21 Ta khøuwa-te ndøgo,
gekha ezoqām ndego,
Evezøza-te tøkeam-qa te-akha,
ndego gékhandí:v.” ’ ”
22 Pita nqanek Zoel-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq ndego manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Izlael ezoqam! Manqat qàndoyogé nqanek, nogi ezoqam! No Yesu Nazalet-ak-qa yaq-té qazømbé-eín. Zo zøkeza mǿzøte-zøtéz, te mokho-te, Mbumbukiam zoqa avønin-te, umingiap matev neka matev kandakanda vinivinimba ndømatønumám. Mbumbukiam tene-matanám ndǿgo, zo tønezøtéz, ndego Yesu ekezan ndokhofotáv.
23 Ezoqa ndego zoqa zenda-te giveem, yaq zo ndego ezoqa soqøsoqa mokho-te, tae mutui-te sasa zotøkewem, vozōlaem, ndøgo Mbumbukiam ekezan ndøpøoá. Ndego é-møndæ-otév, matev av nqægo ndǿfakhán. 24 Geté Yesu løvøte-qa bazaføgakh mokho-te gu:goam, Mbumbukiam møndø-nqovotáv, vǿkhandi:v. Løvøte, ngenek ezoqam amba me:geiú. Geté kopømba mbaín.
25 Yesu løvøte-te tekhandi:v, taqa yaq-te, Deivid nupøkhan mba, āv gene-eín nqægo,
‘No Evezøza, noqa megemege-te, oskia no-ometám.
Ndego noqa avønin-té gegó.
Yaq no kha genǿ-wagimák.
26 Yaq nakémbá, noqa mbøni mokho-te, no khanakhanákh neka no manqat khanakhanakh-us nomanqaté.
Até noqá khá-ya, Mbumbukiam-te mbá qanøtawát.
27 Zapa ndǿgo, qo no ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te qónøuvanák.
Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-ivavák, vólanqā.
28 Qo no nakhoa qotenømánd, no khandi ande āv khaténdāp.
Qo no namba qotégoát. Yaq no khanakhanakh nógoát.’ ”
29 Pita nqanek Deivid-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Nǿfuap. Nigi atanakha-zapa Deivid-qa yaq-te, no ndaføyambá qazømbé-eín. Ndego møndønaním, neka vǿ-otøvem. Até ndakin khøuwa-té-a, teqa manqei ozu nqánek qagó.
30 Geté Deivid møndæ-otév, tegi zi, ezoqa kopo, teqa iziz ndǿndáp neka kawa ezoqam vǿgoāt. Mbumbukiam te-te manqa mbusa ndøvé, taqa yaq-te. Deivid Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. 31 Yaq nakémbá, ndego é-møndøqeív, Keliso tenanim, yaq Mbumbukiam gékhandí:v. Unimanqatín. Mbumbukiam ndego ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te ivøveáv, neka teqa kha, manqei ozu-te lanqøeveáv. 32 Ngenek ezoqam, Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, Yesú. Ni ate nqati:gu, nikeza bǿi qa-tiqeivím. 33 Mbumbukiam ndego ekezan-té genǿ-eqeiú, neka teqa nakeamo zenda-te vǿve. Yaq Eve Nqova Mbomambaqape mbo-etoám, av ibugukhokhof manqa mbusa ge:ve, yaq Yesu ndakin ni vønī-etoam. Matev nqánek, zo nqazo-qeivi neka nqāzōyōgē.

2:25 2:25-28 Psa 16:8-11 **2:29** 2:29 1 King 2:10 **2:30** 2:30 2 Sam 7:12; Psa 89:3-4; 132:11 **2:31** 2:31 Psa 16:10
2:33 2:33 Kel 5:31; 7:55-56

34 Ni mĭzi꞉nøtén, Deivíd mbá, yan-te geqavig. Geté ndego Mesaya me꞉manqatám, av ge-
ein nqægo,
‘Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, āv gembøe-eín nqǽgo,
“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
35 Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.” ’
36 Yaq nakémbá, zo Izlael bawan-ak ate ndøzøte꞉go, zo vǿezøtéz. Ngenek Yesu, zo
tae mutui-te qazo-tøkewem, Mbumbukiam āv gene-veatáv nqǽgo: Ndego Evezøza neka
Mesaya ndǿgoát.”

Ezoqam Mbumbukiam-te giqambuz neka ibøkha iz vøndapem

37 Yaq ndigu ezoqam, Pita-qa manqat giyogem, tiqa mbøni, mǿndø-khanáz. Yaq ndigu
Pita neka Keliso-gi u-anim nøme, āv gizømbe-beváp nqǽgo, “Nǿfuap. Ni ndakin gekhā
nígonēm?”
38 Yaq Pita gezø-qavøiu, “Zo é-mozoqambúz, neka Yesu Keliso-qa iz-te, ibøkha iziz vø-
upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém, yaq zo Nqova
Mbomambaqape vozóndafēm. 39 Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam taqa yaq-te geve,
ndøgo zoqá neka zogi nakheis-qá neka até tiqá ndigú-a, ndigu qamba-qamba ndindu-
yageapet. Gekha ezoqām ndigu, ndego Evezøza, nigi Mbumbukiam, ndezø-akhayam, te-
te tinduzav, nqanek manqa mbusa tiqa ndígu.”
40 Pita manqat nøme kandambá gezø-manqatam. Manqat nøme, āv gezømbe-eín nqǽgo,
“Mòzoqambúz. Soqaín ndøgo, nginik manqa-zapazapa-us ezoqa namba tøzøte-soqoez,
ndakin ngiyage.”
41 Ezoqa ndigu, Pita-qa manqat gindapem, ndigu ibøkha iz ndøndapém. Ta khøuwa-te
ndøgo, ezoqa kandambá, Klisten bawan-te gi-oz. Ate gi꞉goam, ande āv tri taosen ezoqám
ndi꞉gú.

Klisten ezoqam, nqova kopo-te giyagam

42 Ndigu Klisten ezoqam, āv gini-matønumám nqǽgo: Keliso-gi u-anim-qá nømendim
manqat ndø-ewagám, neka yaqyaq-a vøtøke꞉mam. Ndigu gèpindupám, lou vølogin
neka Evezøza-qa lou loge matev vøgonemin neka vøguligulimemin. 43 Mbumbukiam,
Keliso-gi u-anim mokho-te, umingiap matev kopoáv gematønumat. Ezoqa ewaqape,
nqova ndafe kandambá neka møe vøgonemin. 44 Ndigu ezoqa ate gi꞉goam, Yesu gi-
unimanqatinim, ndigu nqova kopo-te sùgumu-yagám. Neka tiqa gigiap ate qazømbe-
goam, sège-etoumám, yaqyaq-a. 45 Ekeza manqei neka gigiap vinivinimba gèwiám.
Yaq moni ndigu, gi꞉qaqasumam, ndígu tizø-etoumám, lou-qa o gigiap-qa gi꞉potonumam.
46 Khøuwa ate qæpavpavemam, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-pindupám. Yaq
Klisten zifuap vinivinimba-qa khoev-te, ndigu lou ndølogám neka Evezøza-qa lou loge
matev vømø-gonemin. Khanakhanakh-ús. Lou sège-etoumám, yaqyaq-a. 47 Yaq tiqa
matev ate qægoam, ndigu Mbumbukiam-qá iz me꞉-eqatám. Ezoqa ewaqape, poev
ndøveém, ti-te. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Evezøza Klisten bawan-te, ezoqá nøme
ndøyogimám, ndigu khandi gezø-etoamin.

3

Kagi ezoqam gikhakheinøvemem

1 Khøuwa nøme, ande av khagus tri oklok ndægo, ta khøuwa iz-te ndøgo, Zu ezoqam
giguligulimam, Pita neka Zion, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-apát. 2 Ta khøuwa iz-
te ndøgo, ezoqa kagi ezoqam ndø-eqeitavún. Ndego āv teneqán, kagi. Khøuwa ate

2:34 2:34-35 Psa 110:1 **2:36** 2:36 Kel 5:30-31 **2:39** 2:39 Isa 57:19 **2:41** 2:41 Kel 2:47; 4:4 **2:42** 2:42 Kel 20:7 **2:44** 2:44 Kel 4:32-35 **2:47** 2:47 Kel 6:7; 11:21

qæpavpavemam, ndego mboqog tambav-té ginø-ivøvemín, ta mboqog ndigu, Qanimav-Qape gimbo-akhaemam. Yaq ndego ezoqa moni-qa zøviamín, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gi-onimam. 3 Yaq ndego Pita neka Zion gezømet, gi-onat, ndego moni-qa zøviám. 4 Ndigu ezoqa menas, gèwaomém. Yaq Pita ndego āv gembøe-eín nqægo, “Ni-tē qotøndé-kewāg.” 5 Yaq ndego vøkewag. Ndego āv gene-matavupám nqægo: Moni nø-etøomēm.

6 Geté Pita gembo-ein, “No moni mbaín. Geté no tøtaqá-etoám ndógo, no nqanøgo. Yesu Keliso-qa iz-te, ndego Nazalet vemiav-ak, mòqo-ität neka okho vøngaz.” 7 Yaq Pita nakeamo zenda mbogeá, vø-eqeiu. Yaq nqova mbaín, teqa zenda tokhotapak sègembo-føgøføgakhám neka gømig vømbō-føgøføgakhæzam. 8 Yaq ndego sasanqá sege-ität, okho vøngaz. Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, namba me:-óz. Sège-okhoát neka vøvøvumat, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

9 Ezoqa ti-ometám ndógo, ge-okhoam neka Mbumbukiam-qa iz ge-eqatat. 10 Gimatøvemem, av nqægo, ezoqa ngēnek, mboqog tambav-te geqonumam, ta mboqog ndigu Qanimav-Qape gimbo-akhaemam, neka gigiap-qa vøvi:mam, yaq ndigu nqova ndafe kandambá, ta matev-qa yaq-te, ndøgo qambo-fakhan.

Pita-qa manqat, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te

11 Ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion, ti-te gèmø-tøkenøvém. Yaq lou-qase-te gizav, ndøgo Solomon-qa Lou-Qase gimbo-akhaemam, ezoqa ewaqape tinøbøin ndógo, ngenek ezoqam vø-ometam. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá. 12 Pita nginik ezoqa gezømet, yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Zo Izlael-ak, nogi ezoqam. Gekha zapâ, zo nqova qazøndaf, matev av nqægo qafakhan? Neka gekha zapâ, ni-te ndozotøndo-keoge? Ge zô, ndozo-matavap, ni ngenek nikeza bazaføgakh-tē qeitó-khakheinøvemem, okho gengaz? Ø, ni ezoqam qaniqanîm, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq nakêmbà, ndego ni ginitøke, ngenek ezoqam qeikhakheinøvemem? Ãv taoká! 13 Ta matev mokho-te, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop-ge Mbumbukiam, ndego nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, ndego tege sasae ezoqam Yesu, iz kandambaqape mbo-etoám. Ezoqam ngének, zo Lom ezoqam-qa zenda-te qazoveem, yaq ndigu vølaem. Pailøt ambá sege-nqonqotavín. Geté zo Yesu zòsanqawém. 14 Zo ngenek Ezoqam Mbomambaqape neka Ndaføyamba-qape, zòsanqawém. Yaq zo Pailøt pepen ezoqam-qa zombo-viømém, sa tezø-nqonqotav. 15 Zo ngenek khandi zapa ezoqam, zòlaém. Geté Mbumbukiam mòndø-khandí:v, løvøte-te. Ni nikeza bói qatiqeivím. 16 Ngenek ezoqam, zo nqazo-omete neka ndōzøtē-zøtēzāt, ngenek Yesu-qa bazaføgakh neka iz mokho-té, bazaføgakh gendap. Nqanek matev, unimanqatin matev-té qando-fakhán. Ni Yesu qei-unimanqatinim, yaq ndego ngenek ezoqam gèkhakhæv, av zo ndakin nqazøte-omete.

17 Nófuap. No mòtenøtén, matev ndøgo, zo neka zogi megetapak, Yesu qazombo-matønømem, zapa ndógo: Zo zøtezateáv. 18 Mbumbukiam, tegi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam mokho-te, é-møndi:nømánd, av nqægo, ndego Mesaya, tendo-khofotav, ezoqa tekhandi:z, ndego nqosøgeap ndóqeív, vónanîm. Yaq ta matev mokho-te ndøgo, qafakhanam, nqanek manqat mòndø-unimanqatín.

19 Yaq ndakin, zo é-mozo-enénd neka Mbumbukiam-te vozóqambūz. Yaq ndógo, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. 20 Yaq ndego zo pusa taev matev zó-etoám, neka Mesaya vøndó-khofotāv, ndego ibugukhokhof geveatav, ezoqa tekhandi:z. Ngenek ezoqam, Yesú. 21 Geté ndego bugukhokhof yan-té geabeto:gó, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam gigiap neka matev ate ndægo nango vóndakināk, av ndego nupøkhan mba, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te ge:-ein, ndigu gevevesam.

22 Mozes āv gene-eín nqægo, ‘Evezøza, zoge Mbumbukiam, zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndóveatáv, av no nqate:go. Yaq gekha manqāt ndøgo, tezø-manqatat,

---

3:4 3:4 Kel 14:9 **3:6** 3:6 Kel 4:10; 16:18 **3:13** 3:13 Exo 3:6, 15; Luk 23:13-25; Kel 2:23 **3:17** 3:17 Luk 23:34; 1 Tim 1:13 **3:19** 3:19 Kel 2:38 **3:22** 3:22-23 Deut 18:15, 18-19

zo vøndapemát. 23 Geté gekha ezoqām ndego, teqa manqat ndapeav tøgoat, yaq Mbumbukiam ndego géngiú. Yaq ndego Mbumbukiam-ge ezoqam sekemba gégoák.' 24 Até Samuél-a, neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam, teqa zita-te gipavavun, ndigu matev ndógo tini-manqatám, av ndakin khøuwa-te qæfakhanam. 25 Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te gendo-ein, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te geve, ta manqa mbusa ndøgo, zo nonqó. Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq āv gembøe-eín nqægo, 'Qogi qazi, ezoqa kopo mokho-te, no ezoqa ewaqape matev mbomømboma nøzø-matanám, nqanek manqei-qape-te.' 26 Mbumbukiam ngenek sasae ezoqam Yesu, ndego geveatav, bugukhokhof zo-té gendo-khofotáv. Ndego tende-khofotáv ndógo, ndego zo matev mbomømboma zømatanám, zoqa manqa-zapazapa-te tøzøtønde-qambuz."

4

Pita neka Zion, ndimbula-te ginqeitaz

1 Pita neka Zion, ezoqa manqat até gezø-manqatám, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezo-qam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Sadusi ezoqam tīnøfākhāz. 2 Ndigu khanakhanakh mbaín, ndigu ezoqa menas, ezoqa gi:zømesimat, neka gi:zømas, av nqægo, Mbumbukiam kopømbaqapē ezoqa løvøte-te tekhandi:z, zapa ndøgo, ndego Yesu ndøkhandī:v, løvøte-te. 3 Yaq ndigu Pita neka Zion sègegavém. Yaq ndimbula-té genø-nqeitáz, atema nøme vøndōpave. Manqa ovøepøteáv. Zapa ndógo, gèpøistát.

4 Geté ezoqa kopoáv, ndigu tiqa manqat giyogem, gè-unimanqatiním. Yaq ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, mòndømø-faev-taosen-éz, angana.*

5 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu ezoqa kandakanda neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndømøváb. 6 Até Anás-a, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, neka Kayafas, neka ezoqa nøme, Zion gimbo-akhaemam, neka Aleksanda, neka Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-gi ezoqa nøme, vøgoam. 7 Yaq Pita neka Zion, tiqa megemege-té ginø-áb, sasa zøbevap, "Nqanek matev, gekha bazaføgakh-tē neka gekha ezoqam-qâ iz-tē qazonø-gonem?"

8 Pita, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndigu āv gezømbe-qavøiú nqægo, "Zo kawakawa-za neka megetapak! 9 Zo ni ndakin matev mbomambaqape-qa yaq-te nqazonimbi-sinøzumit, ni kagi ezoqam qeimbo-matønømem, yaq ngenek vøkhakhæv, 10 zo vòezøtéz neka até Izlael ezoqam ewaqapé-a, betēzøtez: Ngenek ezoqam, zoqa bøi-te ngeya, Yesu Keliso-qá iz-té gene-eqeieqei-év, ndego Nazalet vemiav-ak. Zo ndego tae mutui-té qazonø-tøkewém. Geté Mbumbukiam løvøte-te mòndø-khandí:v. 11 Ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, av nqægo,

'Nandi-qapi ndigu,
zo khoev puanam ezoqam qazo-sanqabem,
ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.'

12 Ezoqa nøme mbaín, niqa khandi:nat nonqo. Yesu yakhapús. Nqanek manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ezoqa nøme khofotøveáv, ni tekhandi:n."

13 Ndigu megetapak, ndigu ezoqa menas gizømet, manqat ndaføyamba gi-einim neka mivi mbaĩn, ndigu nqova ndafe kandambá. Zapa ndógo, ndigu mòndæzøtéz, ndigu khokho ezoqám, skul kandakanda mbaín. Neka ndigu mòndæzøtéz, ndigu ezoqa menas, Yesú namba me:goám. 14 Geté ndigu zøtezateáv, gekha manqat zóqavøiū. Amba

---

3:25 3:25 Gen 22:18 **3:26** 3:26 Kel 13:46 **4:4** 4:4 Kel 2:41 * **4:4** 4:4 Sakheis neka nakheis mòndøgoám, ndigu Yesu gi-unimanqatintam. Geté ndigu gevebøpøteáv. **4:10** 4:10 Kel 3:6, 13-16 **4:11** 4:11 Psa 118:22 **4:12** 4:12 Met 1:21

zømbe-eín. Zapa ndógo, ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion namba me:wanám. Ndego møndø-khakhæv. Yaq ndøgo bavokho-qapé.
15 Yaq ndigu bavokhó ginø-khofotáz. Yaq gizav, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam khoev-te gu:qonavam, manqa ndøvøovømém. 16 Gi-einim, “Gekha zizógō, nginik ezoqa menas? Ezoqa ewaqape, nqanek Zelusalem taon-te ngiyage, møndømu-yogém, av matev gi:matønømem ndægo. Unimanqatín. Ndøgo matev viní. Ni kopømba mbaín tizio-naomem. 17 Geté nqanek manqat Yesu-qa yaq-te, ezoqa nøme-te, bepanqàvøēm. Yaq nakémbá. Ni manqa āv qazizømbé-løvuá nqægo, ndigu teqa iz-te, ezoqa nøme manqat nqawa bezø-eĭn.”
18 Yaq ndigu nqawa gizø-akha, khoev mokho-te vøu-oz, yaq gèzømbe-khafén. Ndigu Yesu-qa iz-te, manqat nqawa be-eĭnĭm, neka ezoqa nqawa bete-zømèsĭm! Matev av nqægo, ùni bete-navøém!
19 Geté Pita neka Zion gizø-qavøiu, “Zo zøkeza mokho-mba, zøté-matøvømēm, av nqægo. Eqeieqei ākhanégo? Zoqâ manqat níndapēm, ó, Mbumbukiam-qā manqat níndapēm? 20 Ni kopømba mbaín, manqa sa teikhoutavat, av ni bøi qatiqeivam, neka vøi-ewagam.”
21 Yaq ndigu megetapak, kha-khoiv manqat nøme zø-eín. Geté yaq sège-nqonqotáz, vøzav. Ndigu nakhoa qeiviáv, yaq-fia nqosøgeap ande āv kizømbé-etoām. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta matev ndøgo, qafakhan. 22 Ngenek ezoqam, ndego kagi-qape geqan, yaq Yesu-qa iz-te vōkhakhæv, ndego viav 40 møndømø-løvú.

Mbumbukiam bazaføgakh-qa gimbo-viømem

23 Pita neka Zion até vønqonqotáz-ae, ekeza Klisten bawan ezoqam-te e-vōzav, yaq emanqat vøzøvotot, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak nøme gizømbe-manqatam. 24 Ndigu Klisten bawan ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sùgumu-guligulimém. Nqova kopo-té. Mbumbukiam āv gimbøe-akhaém nqægo, “Bázaføgakh-us-qape. Yan neka manqei-qape neka ndaola, neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, qo qokhakheinumát. 25 Qo nigi atanakha-zapa Deivid, ndego qoge sasae ezoqam gegoam, qoge Nqova Mbomambaqape mokho-te, manqat qombo-etoám. Yaq ndego āv gene-eín nqægo,
‘Gekha zapâ, bawan vini-ak qaqa ndigu?
Neka gekha zapâ, ndigu amba mba ndi:voqoyam?
26 Nqanek manqei-qape-gi kawakawa-za neka megetapak møndø-tøkuaném.
Ndigu nøfe-qa mba mo:keogé, Evezøza namba, neka Mesaya namba, ndego ge-veatav.’
27 Unimanqatín. Matev av nqægo, møndø-fakhán, nqanek taon-te. Ndigu kawakawa-za menas, Elod neka Pontius Pailøt, manqei vini-ak neka Izlael manqei-ak namba me:tøkuaném. Neka nøfe-qa mba mo:kewagám, te-te ndego, Yesu, qoge sasae ezoqam, ndego qo Mesaya qoqo-veatav. 28 Geté ta matev mokho-te ndøgo, gimatønumat, ndigu qoqá matavap neka poev mba mbopavát. Qoqa bazaføgakh-te, qo nupøkhán mbá, é-moqopøoá, matev av nqægo tàbete-fakhán.
29 Yaq ndakin, Evezøza, vømbo-matøvém, kha-khoiv matev ndøgo, gimatønumat. Gĭnitøké, ni qogi sasae ezoqam, yaq ni qoqa manqat, ndaføyamba neka mivi mbain tàbati-manqaté. 30 Qo zenda qotó:vé, ti-te ndigu, enqoni ndøzøgo, yaq vókhakhæz. Neka qoge sasae ezoqam mbomambaqape, Yesu, teqa iz mokho-te, umingiap matev vinivinimba voqó-matønumāt.”
31 Ndigu gumu-guligulimem, yaq manqei ndøgo, ma gi:qonavam, sùgumu-kukuvøemát. Yaq kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. Bazaføgakh-ús neka mivi mbaín.

4:18 4:18 Kel 5:28 **4:19** 4:19 Kel 5:29 **4:24** 4:24 Exo 20:11; Neh 9:6; Psa 146:6 **4:25** 4:25-26 Psa 2:1-2 **4:27** 4:27 Met 27:1-2; Luk 23:7-11; Kel 3:13 **4:28** 4:28 Kel 2:23 **4:29** 4:29 Ef 6:19

Klisten ezoqam, yaqyaq-a gitøkeːmam

32 Ndigu ezoqa ate giːgoam, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu nqova kopo zømbegoám.
Ezoqa kopo einiáv, av nqægo, “Nqanek gigiap, nøkeza nonqo mbā.” Geté gigiap ate
qægoam, sège-etoumám, yaqyaq-a. 33 Keliso-gi u-anim, ezoqa āv gini-zømesimám nqégo:
Yesu løvøte-te møndø-khandíːv. Yaq ndego Evezøzá. Ndigu bazaføgakh-us meːzømesimám.
Neka Mbumbukiam, matev mbomømboma zømatønumám, kopoáv, ti-te ndigu, ezoqa
ewaqape. 34 Ezoqa kopo gigiap-qa potonøpøteáv, ti mokho-te. Ezoqa nøme ndigu,
manqei o khoev qazøgoam, gèwiám. Yaq moni ndigu, giːqaqasumam, 35 Keliso-gi u-
anim-té ginø-upøgimám. Yaq ndigu gèqaqabemín, yaq gekha ezoqām ndigu, gigiap-qa
gipotonumam, vøzø̄-etoamɨn.
36 Ezoqa nøme, matev av nqægo gego, teqa iz Zoséf. Ndego Livai bawan-ák. Saiples
manqei bawá geqán. Ndigu Keliso-gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. (Taqa manqa
mokho, “Ezoqa zita tøpøzu ezoqám.”) 37 Ngenek manqei ndøwí. Yaq moni ndigu, geqas,
Yesu Keliso-gí u-anim-té genøndapáz, ezoqa tøke nonqo.

5

Ananayas neka Safila, meakha manqat gi-einim

1 Geté ezoqa nøme møndøgoám. Iz Ananayás, neka ndego zas vømbōgoam. Tuqa iz
Safilá. Até ndegó-a, ekeza manqei nøme, gèwí. 2 Geté moni ndigu, gendapaz, nøme
gèkhonáb. Tegu zas møndæ-otév. Yaq moni nøme ndigu, Yesu Keliso-gí u-anim-té
genøndapáz. Yaq āv gezømbe-eín nqégo, “Moni ndigu, qeiqasem, ngínik.”
3 Yaq Pita Ananayas gembo-ein, “Ánanayas. Gekha zapâ, qo Saitan qoqombotak, qoqa
mbøni mokho-te gendo-on, yaq Nqova Mbomambaqape voqombø̄e-khavoz, qo moni
nøme qoqokhonab, manqei qoqowi. 4 Ndøgo qakeza manqei ndøgoám. Yaq qo qakeza
poev-té qonøwí. Yaq moni qoqoqas, até ndigú-a, gemøqa-qakezanéz. Geté gekha zapâ, qo
matavap soqøsoqa qoqo-tonqogim? Qo ambá av nqǣgo, ezoqa mba qombøekhavōz. Geté
Mbumbukiam qombøekhavóz.”
5 Yaq Ananayas nqanek manqat ge-ewag, sègebøiáv, vønanim. Yaq ezoqa ewaqape,
manqat giyogem, kha zøkhoí. 6 Yaq ezoqa ndakinak, teqa kha ndabuá gini-løvønømém,
bavokho sasa ndø-eqanem, vømø̄-ozem.
7 Khapé outøpøteáv. Ande āv tri awáz ndægó, zas tūndū-ōn. Ndugu otevateáv, matev
ndøgo, qafakhan. 8 Yaq Pita gumbobevap, “Soqoní-eín. Moni ndigu qazoni-etoam,
venanqeî, ndigu manqei qazøte-wiim?”
Yaq gundu-qavøiu, “Venanqeí.”
9 Yaq Pita gumbo-ein, “Gekha zapâ, qeivis namba, manqat qazo-kopoːnem av nqægo,
Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape khamasim-te qazoveem? Nqáe! Ezoqa ndigu, qoge
anganeam gi-otøvem, mboqog tambav-té gonowaní. Yaq ndigu até qó-a, gé-eqæqonám.”
10 Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndugu teqa megemege-te sègebøiáv, vønanim. Yaq
ndigu ezoqa ndakinak ginduqavaz, gi-ometam av nqægo, møndønanīm, yaq bavokhó
ginø-eqeinám, zivis-qa avønin-te vømø̄-otøvem. 11 Yaq Klisten bawan ezoqam ate giːgoam
neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu kha-khoiv kandambá.

Keliso-gi u-anim, ezoqa kandamba gikhakhæz

12 Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa mokho-te, umingiap matev kopoáv gimatønumam.
Ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Solomon-qa lou-qase-té ginøwambám, ndøgo
Mbumbukiam-qa khoev-te. 13 Bavokho ezoqam, møe ndøsinønimám. Yaq ndigu Klisten
ezoqam namba, tøkuateáv. Geté ndigu gèzø-vizupám. 14 Yaq Evezøza, ezoqa nøme mba
moːunimanqatiním. Ezoqa kandambá. Angana nekā sakheis.

4:32 4:32 Kel 2:44 **4:34** 4:34 Kel 2:45 **5:2** 5:2 Kel 4:34-35 **5:3** 5:3 Zion 13:2 **5:12** 5:12 Kel 2:43; 14:3

15 Matev ndøgo, ndigu Keliso-gi u-anim gimatønumat, ta zapaya ndøgo, ezoqa nøme
enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám. Yaq ndigu ekeza venanqei nonqo neka kita-te,
nakhoa-té ginø-abumám. Yaq Pita-gé nqovønqova mba bekhantáz, ma ndego te:ma.
16 Até vemivemiav nøme-té-a, Zelusalem taon avønin-te ndøgo, enqoni-us ezoqam ndo-
upøgimám, neka ezoqa nøme, nqova soqøsoqa giqantavam. Yaq ndigu ezoqa ate gi:goam,
gèkhakhǽz.

Enzol ezoqam, Keliso-gi u-anim gezøtøke, ndimbula-te gigoam

17 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqa
ate gi:goam, ndigu Sadusi ezoqam gigoam, ndigu ova ndø-einím, Keliso-gi u-anim-te.
Ova kandambá qazøgoam. 18 Yaq ndigu até gindigonem, Keliso-gi u-anim sègegavém,
ndimbula-te vønqeitaz. 19 Geté ta lova ndøgo, Evezøza-ge enzol ezoqam ndováv,
ndimbula mboqog vøzø-mboqogim, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho sasa ndøkhatob,
20 vøzø-ein, “Zo Mbumbukiam-qá khoev-té qanøzáv. Yaq ezoqam-qá megemege-té
qazomówán, manqat ate ndægo, khandi-qa yaq-te, vozomé-zømās.”

21 Yaq ndigu u-anim, manqa o-mba mbøendapém, av enzol ezoqam gezømbe-ein. Yaq
qanaqanus, khøuwa gendo-eqan, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzáv, ezoqa vømē-
zømesim.

Ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape
neka tegi paev ezoqam, Zu megetapak ate gi:goam ndøpisám. Manqa ndø-ovøemém.
Yaq ndigu ndimbula khoev-te, manqat ndøkhofotøvém. Ndigu Keliso-gi u-anim, bègeáv.
22 Geté ndigu sasae ezoqam, ndimbula-te gifakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim qaseáv,
mokho-te ndøugu. Yaq ndigu sègeveséz, manqat vømø-einim, 23 “Ni ndimbula khoev-
te qeimø-fakhan, mboqog qeizømetat, tokøváp. Neka ndimbula keoge ezoqam mòndo-
feazotát, mboqog-te ndøgo. Geté mboqog qeimboqogimem, ezoqam mbaín, mokho-te.”

24 Ndego Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Mbumbukiam-gi
iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat giyogem, ndigu gò:bevupém, av nqægo, “Gê,
ndigu gekha matēv zøfakhan?”

25 Yaq ezoqam tendováv ndógo, vøzø-ein, “Nqáe! Nginik ezoqam, zo ndimbula khoev-
te qazo-nqeitaz, Mbumbukiam-qá khoev-té gigú. Ezoqa me:zømesimít.”

26 Yaq ndego vos keoge ezoqam-ge kawa neka tegi sasae ezoqam, tinøzáv ndógo,
nginik Keliso-gi u-anim, nqawa vømøndō-upøzo. Geté ndigu tøpøtøzateáv. Zapa
ndógo, ndigu møe ndøgoném. Soqaín ndøgo, ezoqa qaqa tizøgo, nandi vóepōub, neka
vópakhaēz.

Keliso-gi u-anim, manqa ovøyam-te, Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te møe goneav qagoam

27 Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Keliso-gi u-anim, Zu megetapak-qá manqa ovøyam-té
ginø-tonqozó. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gezø-ein, 28 “Ni
zo khafeap nizømbové, av nqægo, ‘Zo ezoqa Yesu-qa iz-te me:zømèsîm.’ Geté nqáe! Zo
nandav nømendim manqat, Zelusalem taon-te ate nqægo, sòzo-vøndøzém. Neka zo nī
zoni-løvøyáp, ngenek ezoqam gilaem.”

29 Yaq Pita neka ndigu Keliso-gi u-anim nøme gizø-qavøiu, “Ni Mbumbukiam-qá
manqat bambupáev, ambá ndōgo, ezoqam-qa manqat. 30 Nigi atanakha-zapazapa-za-
ge Mbumbukiam, Yesu løvøte-té gendo-khandí:v, ndego zo qazolaem, tae mutui-te qazo-
tøkewem. 31 Yaq Mbumbukiam ndego ekezan-té genø-eqeiú, neka teqa nakeamo zenda-
te vōve. Yaq ndego kawa neka khandi etoam ezoqam ndógoát. Yaq ni Izlael ezoqam
tàbizi:-qambún, yaq Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa bembøē-navøem. 32 Matev
ndøgo, Yesu gematønumam neka te-te vōfakhanumam, ni bói qatiqeivám. Yaq ni ezoqa

5:19 5:19 Kel 12:7-10 **5:28** 5:28 Met 27:25 **5:29** 5:29 Kel 4:19 **5:31** 5:31 Kel 2:33-34; Ef 1:20; Iblu 2:10; 12:2

niti-zømesimít. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego Mbumbukiam ndigu tezø-etoumat, ndigu teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape, ndego nqanek matev ate ndægo møndøqeív."

Gamaliel-qa manqat, Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

33 Ndigu iz-akhayapak, nqanek manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá gigonem. Yaq ambá pakhapakha zøkhaneamín. 34 Geté Zu ezoqam-qa manqa ovøyam-te ndøgo, ezoqa kopo møndu:goám. Teqa iz, Gamaliél. Ndego Felisi ezoqám neka Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqám. Ezoqa vizap kandambá gimbogoam. Yaq ndego gè-itán, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho vøkhæ-khofotaz.

35 Yaq ndego gezø-ein, "Zo nogi ezoqam, Izlael bawan-ak. Aiyá qagó, nginik ezoqam gekha matev tozozø-matanam. 36 Zo gèmbo-mataváp. Nupøkhan mbá mbá. Tiudas ndøgoám. Ndego ekeza kha, kandambaqape me:veó. Ezoqa fo andléd gimbopavam. Geté ndego gilaem, yaq ndigu te namba gi:goam, khokhó sege-panqanimát. Yaq matavap ndøgo, qambogoam, sègembøepá. 37 Taqa zita-te, ta khøuwa-te ndøgo, gaman, ezoqam-qa iziz gindapat, ezoqá nøme ndøfakhán. Teqa iz Zudás. Gelili plovins-ák. Ndego gaman-te nakhag vøngaz. Neka ezoqa kopoáv gimbopavam. Geté até ndégo-a, vølaem. Neka tegi paev ezoqam ate gi:goam, sège-panqanimát. 38 Yaq nakémbá. No nginik ezoqam-qa yaq-te, āv qazømbé-ovøyám nqægo: Zo matev ndømatønømēm, ti-te. Sègezø-iváv. Av tiqa sasae neka matev ezoqam-qa matavap-te mba qando-fakhani:n, yaq segemó-navøém. 39 Geté, av nqanek matev Mbumbukiam-te qande-fakhan, yaq zo kopømba mbaín, nginik ezoqam tozozømbø-khaz. Soqaín ndøgo, zo Mbumbukiam namba tozo-nøfeapat." Yaq ndigu iz-akhayapak, Gamaliel-qa manqat, gè-unimanqatiním.

40 Yaq ndigu Keliso-gi u-anim, nango gizø-akha, vøndō-oz. Yaq gèfebám, khafeap vøzømbōve, av nqægo, "Zo ezoqa Yesu-qa iz-te, nqawa me:zømèsím." Yaq sège-nqonqotáz, vōzav.

41 Yaq Keliso-gi u-anim, nqanek Zu ezoqam-qa manqa ovøyam gi-ivøvem, ndigu khanakhanakh-ús giqavanat. Ndigu khanakhanakh-us tinigú ndógo, Mbumbukiam ndigu eqeieqei ge:zæb, Yesu zapaya mivi matev gindapem. 42 Ndigu ezoqa zømesim ivøveáv. Geté khøuwa ate qæpavpavemam, Manqat Mbomambaqape me:zømesimám. Mbumbukiam-qa khoev-te neka ezoqam-qa khoev vinivinimba-te, ndigu āv gizømbe-ovøemám nqægo: Yesu, ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z.

6

Tøke ezoqam seven givevesam

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, bawan qazø-khouwevtat, yaq ti mokho-te ponqombap ndøfakhán, yaq Zu bawan-ak, ndigu Glik manqat vømanqatām-a, yaq ndigu, Iblu manqat vōmanqatam. Ndigu Zu bawan-ak, Glik manqat gimanqatam, āv gini-einím nqægo, "Zo khøuwa kopoav, ngængæm lou-qa yaq-te qazozø-tøkematun, ndigu angana gizø-pakhaez, yaq nigi ngængæm tøke agé upøgimáv."

2 Keliso-gi u-anim tuelv, nqanek manqat giyogem, yaq ndigu ezoqa ewaqape ndømøváb, Yesu gi-unimanqatintam, vøzō-ein, "Matev av nqægo, eqeieqeí mbá, ni Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa Manqat zømesim tei-ivøvem, yaq lou etoam matev-tē qanimbō-ngetøgeapāt. 3 Yaq nakémbá, nigi nøfuap, ezoqa seven zóvevesám, zo mokho-te, ndigu zo qazøte-zøtez, kha Nqova Mbomambaqapē qazømbe-tønøyām, neka ndigu

5:36 5:36 Kel 21:38 **5:40** 5:40 Kel 4:18 **5:41** 5:41 Met 5:10-12; 1 Pita 4:13 **6:1** 6:1 Kel 4:35

matavap loloakh ndøzøgō. Yaq ndígu tizí-áb, ezoqa lou tizø-etoumat. 4 Geté ni Keliso-gi u-anim, bazaføgakh ndógo teitó-asazát, teiguligulimat neka ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøtí-zømesimāt."

5 Ezoqa ewaqape khanakhanákh, nqanek manqat-qa yaq-te. Yaq ndigu Stiven ndøveatøvém, teqa unimanqatin bazaføgakh-us qambogoam neka kha Nqova Mbomambaqape vømbøe-tønøyam. Ezoqa nøme givevesam, Filíp neka Plokolús neka Nikanó neka Timón neka Pamenás neka Nikolās. Nikolas, ndego Antiok taon-ak ndøgoám. Geté ndego mòndømø-Zu-bawan-ak-év, yaq ndego Mbumbukiam-anim vømbō-vizupam. 6 Yaq ndigu ezoqa seven, givevesam, Keliso-gi u-anim-té ginø-upøzó. Yaq ndigu gèzø-guligulím, neka zenda vøzømbø̄-awam.

7 Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndavát. Yaq Yesu-gi paev ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tiqa bawan sà tønø-khouwevtát. Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqám-a, ezoqa kopoáv, Yesu-qa manqat vøndapem-a, vø-unimanqatinim.

Stiven gimøvøinam

8 Mbumbukiam Stiven gèmbo-tøkeám neka bazaføgakh vømbō-etoumam. Yaq Stiven, ezoqa mokho-te, umingiap matev kandakanda ndømatønumám. 9 Geté ezoqa nøme, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gimøvøbumam, ndøgo Nqovotøzat Ezoqam-qa Guliguli Khoev gimbo-akhaemam, ndigu Stiven namba, ponqombap ndøngazém. Nøme ndigu Sailini taon-ák neka nøme Aleksandlia taon-ák neka nøme Silisia manqei-ák neka nøme Esia manqei-ák. 10 Geté Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, Stiven matavap loloakh mbo-etoám. Yaq ndigu kopømba mbaín, teqa manqat tiløvumem. 11 Yaq ndigu khonoam-te, ezoqa nøme tïnø-nøzøzó ndógo, gizø-ein, "Zo ezoqa nøme, meakha manqat zómanqatát, av nqægo, 'Ngenek ezoqam, Mozes-qá neka Mbumbukiam-qá iz ndøngi:tatún. Ni mòimbo-yogém, manqat av ge:manqatam.' " 12 Yaq ta matev mokho-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, qaqa zøløwáz, Stiven-qa yaq-te. Yaq ndigu até gindigonem, Stiven vø-møvøinam, Zu megetapak-qa manqa ovøyam-te sasa ndøndafem. 13 Yaq ndigu, ezoqa nøme, khavozam nonqo ndøtonqozó. Yaq ndigu āv gini-einím nqægo, "Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev neka Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te, manqat soqøsoqa oskia ndømanqatatún. 14 Ni ngenek āv qeimbøe-yogém nqægo, 'Ngenek Yesu, Nazalet vemiav-ak, Mbumbukiam-qa khoev géngiú neka niqa matev ate ndægo vø-enēnd, Mozes nigi atanakha-zapazapa-za gezø-etoam, yaq ni vizimø-ndapem.' "

15 Yaq Zu megetapak ate gi:goam, manqa ovøyam-te giqonavam, Stiven-te bøi é-møndøzømbo-føgákh. Yaq bugug gimbo-qeivim, ndøgo waev ùnime:-papaqá. Andé enzol ezoqam-qá bugug me me:kewagám.

7

Stiven manqa ovøyam khoev-te, manqat gezø-manqatam

1 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Stiven gembobevap, "Gê, manqat ndøgo, ngiqa-møvøet, unimanqatîn?"

2 Yaq Stiven gezø-qavøiu, "Tát-za neka ata-za! Zøtøndé-yogēm. Nigi atanakha-zapa Eibleem, Elan taon-te yageav qagoam, gete Mesopotemia manqei-te zua gegoam, yaq ndego Mbumbukiam Iz-akhae-qape mbofakhán, 3 vømbō-ein, 'Qoqa manqei neka qakeza ezoqa vøzuváz. Yaq manqei ndógo toqonóqáv, ma no tøteqamakh.'

4 Yaq Eibleem ekeza manqei, ndøgo iz nøme Kalde manqei gimbo-akhaemam, sège-iváv. Yaq Elan taon-té genøwáv, vømøqom. Yaq tege eve genanim, Mbumbukiam ndego nqánek gendo-khofotáv, zo ndakin nqazoyage. 5 Geté Mbumbukiam Eibleem-te, manqei-qase etopøteáv. Mbaín! Geté ndego manqa mbusa mbové, av nqægo, manqei

6:7 6:7 Kel 2:41; 16:5 **6:10** 6:10 Luk 21:15 **7:2** 7:2-4 Gen 11:31; 12:1 **7:5** 7:5 Gen 12:7; 15:18; 17:8

ndømbo-etoām, ndego neka tegi zi. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa
geve, Eibleem nakhasam fakhaneav mbogoám. Zuá. 6 Mbumbukiam Eibleem āv
gembøe-eín nqægo, 'Qogi qazi manqei nøme-té géyagát. Ta manqei-te ndøgo, ndigu
mo-manqei-aním mbá. Yaq ndigu yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoát. Ezoqa ndigu
géngenøzotát. Viav kandambá. Até tægoat, viav fo andléd. 7 Geté no ndigu bawan
ezoqam, ndigu yaq-fia mbain sasae-te titøpøtavat, yaq-fia nqosøgeap nøzǿ-etoám. Yaq
taqa zita-te, qogi qazi gendó-fakház, ta manqei-te ndøgo ti:sokhoat. Yaq noqa iz nqánek
gí-eqatát.'

8 Yaq Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín, neka ngusu qogøzat
matev vømbō-etoam. Yaq tege yo Aezek geqan, ta khøuwa-te ndøgo, ndego khøuwa eit
qamømbo-ndap, Eibleem ngusum mbokepøtáz. Yaq ndego Aezek, matev até kopó, tege
yo Zekop, ngusum vømbōkepøtaz. Yaq até Zekóp-a, tegi nakhei angana tuelv, ngusu
vøzǿqogaz, ndigu nigi atanakha-zapazapa-za kandakanda.

9 Ndigu atanakha-zapazapa-za, tigi eveqase-te Zosef, ova ndø-einím. Yaq ndego
gèwiím. Yaq ndigu ezoqam, ma gi:wiim, Izip manqei-té ginø-ituím, ndego yaq-fia mbain
sasae ezoqam vōveem. Geté Mbumbukiam até gegoám, te namba, 10 neka teqa yage
føgakh-te vōkhandi:v. Yaq Zosef Felo-qa megemege-te go:-itan, ndego Izip manqei-ak-
ge kawa, Mbumbukiam matavap loloakh mbo-etoám. Yaq Felo, até gendego, Zosef
vesøteve iz vømbō-akha. Yaq Izip manqei ate qægoam neka kawa-qa khoev ate qægoam,
ndégo tembo-kewagám.

11 Yaq Izip neka Keinan manqei ate qægoam, vikia sekeqape ndømát. Yage føgakh
kandambá. Nigi atanakha-zapazapa-za, lou mbaín. Gèzø-navøém. 12 Yaq Zekop ge-
ewag, av nqægo, Izip manqei-te, lou zua ndøgō, yaq ndego ekeza nakheis, nigi atanakha-
zapazapa-za, andé tene-khofotáz, ndøgo Izip manqei-te. 13 Yaq khøuwa nøme nqawa
ginduzav, Zosef ekeza zapikia-za tènezømás, av nqægo, 'No zogé zøveqasé.' Ndakin
Felo møndæ-otév, Zosef-gi namba-qaniap ngínik. 14 Yaq Zosef eve-te Zekop, manqat
ndøkhofotáv, av nqægo: Ndego ekeza ezoqam namba, Izip manqei-té giabetøndozáv.
Ndigu ezoqa ate gi:goam seventi-fáev. 15 Yaq Zekop Izip manqei-té genøwáv, ekeza ezoqa
namba. Yaq ndógo teyagám, atema vønanim. Neka até ndigú-a, tegi nakhei angana, nigi
atanakha-zapazapa-za, ndógo tiyagám, atema vumū-pakhaez. 16 Ndigu gipakhaetat,
yaq tiqa kha Sekem manqei-té ginø-tonqogimám. Yaq ndógo, tinø-osumám, ta manqei
ozu-te ndøgo, ibugukhokhof Hamo-gi nakheis-qa manqei ozu qagoam, yaq Eibleem
vøwi.

17 Khøuwa qækhatoat, Mbumbukiam ekeza manqat te-unimanqatin, av ibugukhokhof
Eibleem-te manqa mbusa ge:ve, ndigu bawan kandambá qazø-khouwev, Izip manqei-
te ndøgo. 18 Geté ndego kawa ezoqam ndakinak, Izip manqei gembo-kewagam, ndego
Zosef-qa yaq-te otevateáv. 19 Yaq ngenek kawa ezoqam, nigi atanakha-zapazapa-za
gèzømbe-khavozumám neka ngenøgim matev vøzǿ-matønumam. Ndego āv gene-vøovám
nqægo: Tigi nakhei ndakinak qaniap, bavokhó giabeto-abupít. Yaq ndigu tïabiti-
pakhaetét.

20 Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes tèneqán. Mbumbukiam poev kandambá te-te. Ndego
geqan, yaq bugukhokhof evøndipakha-qá khoev-té gunugoám, neka vømbō-kewagam.
Løvøyak misiká. 21 Geté bavokho gimø-ivøvem, av Felo manqa ge:vøovam, ndego Izip
ezoqam-ge kawa, yaq kawa-gú yu ndø-omét. Yaq ndugu gè-anqó, neka kopømba ande av
ekeza nakhasam nde:go vǿ-okef. 22 Yaq ndigu Mozes, Izip ezoqam-qá matavap loloakh

---

7:6 7:6-7 Gen 15:13-14; Exo 12:40 **7:7** 7:7 Exo 3:12 **7:8** 7:8 Gen 17:9-14; 21:4 **7:9** 7:9 Gen 37:11, 26-28; 39:1-3, 21-23 **7:10** 7:10 Gen 41:37-44 **7:11** 7:11 Gen 41:54; 42:1-2 **7:13** 7:13 Gen 45:1-4, 16 **7:14** 7:14 Gen 45:9-11; 46:27 **7:15** 7:15 Gen 46:1-7; 49:33 **7:16** 7:16 Gen 23:2-20; 33:19; Josh 24:32 **7:17** 7:17-18 Exo 1:7-8 **7:19** 7:19 Exo 1:11-22 **7:20** 7:20 Exo 2:2 **7:21** 7:21 Exo 2:3-10

me꞉-ometimám, ate qægoam. Yaq ndego otevat kandambá. Manqa manqate nekā sasae gone-qa yaq-te.
23 Yaq Mozes viav foti qamømbo-ndap, yaq ndego okha ndøwáv, ti-te ndigu, Izlael ezoqam, tegi ekeza ezoqam. 24 Yaq ndego tekewág ndógo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbōtøke, Izip ezoqam pakhapakha vømbō-khana. 25 Mozes āv gene-matavupám nqægo: Ekeza ezoqam àbe-matøvemém, av nqægo, ndego Mbumbukiam ndokhofotāv, ndigu vøe-khandï꞉z. Geté ndigu matavapøteáv. 26 Yaq khøuwa nøme qandopave, Mozes Izlael ezoqa menas ndøzømét, ginøfeat. Yaq ndego ndigu nqawa tøkuzuat-qa ndøgoám, gezø-ein, ‘Nqáe! Zo bawan kopó. Zo gekha zapâ, nqazo-nøfeet?’ 27 Geté ndego, ma nøfe gendengaz, Mozes gènqontáv, vømbō-ein, ‘Ge qô, gekha ezoqām ndóveataq, nigi kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat? 28 Gê, qo até nó-a, løvømbe-qa qógo, av nømøkhaiya Izip ezoqam qotelavao?’ 29 Mozes nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego gèkhokhón, Midian manqei-te vømøqom. Ta manqei-te ndøgo, ndego mo-manqei-aním mbá. Yaq geyagam ndøgo, nakhei angana menás gimbo-fakhaz.
30 Yaq viav foti nøme qame-navøem, leg-av manqei-te, Sainai olol avønin-te, enzol ezoqam mbofakhán. Tae-qase wageap-us mokho-té genømbo-fakhán. 31 Mozes nqanek matev geqeiv, ndego nqova ndafe kandambá. Yaq avønin-te gewav, matev uni qeivi-qa gegoam, ndego Evezøza-qá manqa wag ndø-ewág. Ndøgo āv qane-eín nqægo, 32 ‘No qogi atanakha-zapazapa-za-gé Mbumbukiám, ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop.’ Mozes kha wageap kandambá, nqanek manqat ge-ewag. Yaq ndego møe ndøgó, vøekewāg. 33 Yaq Mbumbukiam gembo-ein, ‘Qoqa tamak vøkhofoé. Zapa ndógo, nqanek manqei, ma nqoqote-ya, khakheitáp. Noqá. 34 No matev soqøsoqa, Izip ezoqam nogi ezoqam ndizø-matanam, møeqeív. Neka tiqa fumugap, møe-ewág. No ndógo tøtøndevís, no ndigu nónqovotáz. Yaq nakémbá, mòqoqáv. No nqawa Izip manqei-té qató-khofotáq.’
35 Ngenek Mozes, ndégo, ibugukhokhof Zu ezoqam gisanqawem, gimbo-einim, ‘Ge qô, gekha ezoqām ndóveataq, nigi kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat?’ Geté ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ezoqa tezømbo-megetet neka vónqovotāz. Nqanek sasae, enzol ezoqam mokho-té genømbo-etoám, ndego tae-qase wageap-us mokho-te gembo-fakhan. 36 Yaq ndigu Izlael ezoqam, ndégo tezømbo-megé, Izip manqei vō-ivøvem. Ndego umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka kewante ndøgo, Ndaola Køkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndøgo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. 37 Ngenek Mozes, Izlael bawan-ak āv gezømbe-eín nqægo, ‘Mbumbukiam zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndóveatáv, av no nqate꞉go.’ 38 Nigi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, Sainai olol avønin-te giwambupam, olol-te Mozes ndøqavíg, Mbumbukiam-ge enzol ezoqam-qa manqat vømø-ewag. Mbumbukiam-qa khandi manqat, ndégo tendáp, ni vønī-etoam.
39 Geté nigi atanakha-zapazapa-za, teqa manqat upøgimáv. Ndigu sège-sanqawám, neka Izip manqei-te nqawa vesezam-qa ndøgoám. 40 Mozes olol-te go꞉goam, yaq ndigu Elon, tege zapikia, āv gimbøe-einím nqægo, ‘Tae khøuwiap mbumbuk qoní-khakheinøvém. Yaq ndógo tønimbó-megetát. Zapa ndógo, ndego Mozes, ni Izip manqei-te gendo-itumb, ni zï꞉nøtenák, gekha matev mbōfakhan.’ 41 Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ndigu tae ndøkhøuwimém. Andé kao nakhasam-qá bugug me꞉kewagám. Yaq ndigu até gindigonem, søvakha gigiap vømbō-løvusømem. Ta tae khøuwiap ndøgo, ekeza zenda gi꞉khakheinømem, andé Mbumbukiam me me꞉vewém, neka khanakhanakh vømbōgonem.

7:24 7:24 Exo 2:11-15 **7:28** 7:28 Exo 2:14 **7:29** 7:29 Exo 2:21-22; 18:3-4 **7:30** 7:30-35 Exo 3:1-10; Kel 7:30-34 **7:35** 7:35 Exo 2:14 **7:36** 7:36 Exo 7:3; 14:21; Num 14:33 **7:37** 7:37 Deut 18:15 **7:38** 7:38 Exo 19:3 **7:40** 7:40 Exo 32:1 **7:41** 7:41 Exo 32:2-6

42 Yaq Mbumbukiam ndigu zitá genewuáb, neka ekeza matev soqøsoqa-te vøzɵ̄-ivav.
Yaq ndigu khøuwa neka løvøyak neka nduku zøtabupám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-gi
manqa vevezam ezoqam-qa mbuk-te, āv qane-peawáp nqægo,

‘Mbumbukiam ge-ein,

“Zo Izlael ezoqam. Zo viav foti leg-av manqei-te qazotu-yageapam,
etoam matev neka søvakha løvusam matev qazogoam,
zo ndøgo nō zonø-matønumam?
Av taoká. Nó mbá.
43 Geté zo ndego khape mbumbukiam Molek-qá palai khoev zo-eqatát
neka ndego khape mbumbukiam nøme, Lefan, teqa nqovønqova, ndukuam
ge꞉khamas, vozō-eqatat.
Zo tae khøuwiap zokhakheinømém, vozombō-tabupam.
Yaq nakémbá, no zo ndængeasám. Qámbá.
Zo Bebilon manqei ndòzo-løvuím.” ’

44 Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te giyageapam, ndigu Mbumbukiam-qá
palai khoev zøgoám. Ta palai khoev mokho-te, Mbumbukiam āv genezømás nqægo:
Ndego møndøgoám, ti namba. Mbumbukiam ekezan mbo-eín, Mozes, neka nqovønqova
vɵ̄e-omat, nqanek palai khoev ande āv kiníwevēm. Yaq giwevem, ndigu ùni mbøepavát.
45 Yaq ta khøuwa-te ndøgo, Zosua nigi atanakha-zapazapa-za-ge megeat ezoqam gegoam,
yaq ndigu nqanek manqei gindapem, ndøgo bawan vini-ak-qa manqei qagoam, ndigu
Mbumbukiam tiqa megemege-te gengeasumat, yaq nigi atanakha-zapazapa-za nqanek
palai khoev màndo-ndapém, ndøgo evøndipakha-za gi꞉kawawavun. Yaq nqánek qaw-
evám, atema Deivid-gi khøuwa vømɵ̄-khantøzem. 46 Deivid, ndego ezoqam matev
mbomambaqapé. Mbumbukiam khanakhanákh te-te. Yaq ndego Mbumbukiam āv
gembøeviám nqægo, ‘Ambá khoev eqeieqei nøtaqa-wevín. Yaq ni Zekop-gi zi, ndógo
teitaqá-vizupát?’ 47 Geté Mbumbukiam ndego takeáv. Yaq Deivid-ge yo, Solomon,
manqa ndégo tevøovám, Mbumbukiam-qa khoev giwevem.

48 Geté unimanqatín, Mbumbukiam, ndego Eqeiwat-Qape, khoev-te qonumáv, ndøgo
ezoqa zenda gi꞉wevemin. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme,
ge-ein, 49 ‘Evezøza āv gene-eín nqægo, “Noqa qonam nonqo, yán. Neka manqei-qape,
noqa zenda tokhotapak awam nonqó. Yaq ge zô, gekha khoev bugug zonówevēm?
Neka manqei áv khazøté-qeivīm, no tøteyagat? 50 Gigiap ate nqægo, no nøkezan
nokhakheinám.” ’ ”

51 Stiven nqanek emanqat ate ndægo gumuvotot, yaq ndego manqa ovøyam mege-
tapak, āv gezømbe-eín nqægo, “Zo sapi ezoqám! Zoqa mbøni neka zoqa matavap
gèzø-tokeáp. Zo Mbumbukiam zøtezateáv neka teqa manqat yogeapáv. Até zó-a,
zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape oskia zosanqawé, av zogi atanakha-
zapazapa-za gi꞉matønumam. 52 Gê, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo
møndógoam, zogi atanakha-zapazapa-za yage ngi꞉wateav qambogoam? Mbaín. Neka
ndigu ezoqam, ge꞉zømesimam, av nqægo, ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape ndòndowāv,
ndigu gèzitagám. Ngenek ezoqam, gi꞉manqatam, møndø-geavún. Geté zoqa matev
até kopó, av zogi atanakha-zapazapa-za gi꞉goam. Zo sòzombo-qambúz, vozōlaem.
53 Zo Mbumbukiam-qa guguna manqat mòzondapém. Mbumbukiam-gí enzol ezoqam
mo꞉veém, zoqa zenda-te. Geté zo o-mba ndapeáv.”

Stiven nandi gi꞉pouwim, genanim

7:42 7:42-43 Amos 5:25-27 **7:45** 7:45 Josh 3:14-17 **7:46** 7:46 2 Sam 7:1-16 **7:47** 7:47 1 King 6:1-38 **7:49** 7:49-50 Isa 66:1-2 **7:51** 7:51 Isa 63:10 **7:52** 7:52 Met 23:31

54 Ndigu manqa ovøyam megetapak, Stiven-qa manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá neka khaya vømbō-vivisumem. 55 Geté Stiven, Nqova Mbomambaqape kha émøndømbøi-tønøyám. Yaq ndego yan-té genøqán, Mbumbukiam-qa waev bazaføgakhus vōqeiv neka Yesu vō-omet. Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyám. 56 Yaq Stiven āv gezømbe-eín nqægo, “Nqáe! No yan mboqoat nqæqeivi. Neka Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá.”

57 Yaq ndigu nqanek manqat gimboyogem, zenda gea me:tokeám, vōtøkuz. Yaq sa tinø-viviám ndøgo, 58 Stiven vō-møvøinam. Yaq taon bavokhó ginø-ituím. Yaq nandí ginipouwím. Ndigu ezoqam, Stiven-qa manqat gisøkuzømem, yaq nandi pouwi gingazem, tiqa ndabua loloakh møndøkhofoé. Yaq ezoqam ndakinak-qá zenda tokhotapak-té ginøawém. Teqa iz, Sól. Yaq ndégo tembo-kewagám.

59 Yaq Stiven nandi gi:pouwat, ndego āv gene-akhá nqægo, “Yésu. Evézøza! Noge nqova vøkható!” 60 Yaq ndego sa manazap ndømøkuí, vō-akha, “Evézøza! Qo nginik ezoqam-te, nqanek matev soqaqape ngimatønumit, yaq-fia ndøtā.” Yaq nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, tènenaním.

8

1 Ndigu Stiven gilaem, Sol møndø-unimanqatín.

Sol Klisten ezoqam gengiæzotat

Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Stiven gilaem, Klisten bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, Zelusalem taon-te ndøgo. Yaq ndigu Klisten ezoqam ate gi:goam, Zudia neka Samalia manqei-té ginø-panqaním. Keliso-gí u-anim mba ndøsokhoám, Zelusalem taon-te ndøgo.

2 Yaq ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam gimbo-vizupam, Stiven gè-otøvém. Ndigu enu kandambá te-te.

3 Geté ndego Sol, Klisten bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, ta khøuwa-te ndøgo. Yaq ndego tenø-okhoám ndógo, khoev ate qæpuatat, ndigu vōgavemin, ndigu Yesu giunimanqatintam, angana nekā sakheis, yaq ndimbula-te sasa ndønqeisamin.

Filip Samalia manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-qa manqat gemezømas

4 Geté ndigu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim, Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndazát, ma gi:-okhoam ndøgo.

5 Até Filíp-a, matev até kopó gego. Ndego Samalia manqei mokho-te, taon nøme-te gemøfakhan, yaq ndigu ezoqam, Keliso-qá yaq-té gene-zømesimát. 6 Yaq ezoqa ewaqape, Filip-qa manqat giyogem neka umingiap matev vōqeivim, gematønumam, ndigu yoge eqeieqei ndøgoném te-te. 7 Ezoqa kopoáv, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, ndigu sègezø-fakház. Zøgeæz-ús. Neka kagi ezoqam neka okho soqøsoqa ezoqam kopoáv, sègekhakhæz. 8 Yaq ta taon mokho-te ndøgo, ezoqa khanakhanakh kandambá gindapem.

Saemon, ndego manqa-sisi ezoqam, teqa emanqat

9 Ta taon-te ndøgo, ezoqa nøme møndøgoám. Teqa iz Saemón. Ndego manqa-sisi matev ndømatønumám. Yaq ndigu Samalia ezoqam, nqova zøndaføgimám. Neka ndego ekeza kha, ezoqa kandambaqape me:vewám. 10 Yaq ezoqa ewaqape, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam, te-mbá tiwaumám ndégo. Yaq āv gini-einimín nqægo, “Ngenek Mbumbukiam-qá bazaføgakh ndøndáp, ta bazaføgakh ndøgo, bazaføgakh kandambaqape ndimbo-akhayam.” 11 Yaq ndigu yoge eqeieqei mbogoám. Zapa ndøgo, teqa manqa-sisi matev mokho-te, ndego nqova zøndaføgimám. Viav kopoáv.

12 Geté Filip, ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Yesu Keliso-qa bazaføgakh-qa yaq-te ge:zømas, yaq ndigu gè-unimanqatiním, angana nekā sakheis, neka ibøkha iz vōndapem.

7:55 7:55 Psa 110:1 **7:56** 7:56 Kol 3:1 **7:60** 7:60 Luk 23:34 **8:3** 8:3 Kel 9:1, 13; 22:4; 26:9-11

13 Até Saemón-a, vø̄-unimanqatin neka ibøkha iz vøndap. Yaq ndego Filip-te, gèmø-
tøkenøvém. Ndego nqova ndafe kandambá, umingiap matev vinivinimba geqeivam,
Filip gematønumam.
14 Yaq Keliso-gi u-anim, Zelusalem taon-te giyagam, giyogem av nqægo, Samalia
ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat mòndø-ndapēm, yaq ndigu Pita neka Zion tïkhofotáz,
ti-te. 15 Yaq ndigu ezoqa menas gimøfakhaz ndøgo, ndigu Samalia ezoqam-qa yaq-
te, āv gini-guligulimém nqægo, Nqova Mbomambaqape ndøndafēm. 16 Zapa ndøgo,
ndigu Nqova Mbomambaqape ndafeáv. Geté Evezøza Yesu-qa iz-te, ibøkha iz mba
ndøndapém. 17 Yaq ndigu Keliso-gi u-anim menas, zenda zømbø-awám, yaq ndigu Nqova
Mbomambaqape vøndafem.
18 Yaq Saemon geqeiv, ndigu ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape gindafem, ndigu
Keliso-gi u-anim zenda gizømbø-awam, yaq ndego moni ndondapáz. 19 Yaq ndego Pita
neka Zion, āv gezømbe-eín nqægo, “Até nó-a. Bazaføgakh nandav, zonø-etøomém. No
ezoqa nøme zenda, tàbazømbe-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape betēndafem.”
20 Geté Pita gembo-qavøiu, “Qo nandiv moni namba, gøinam-té qonøqáv! Manqa-
zapá nandav, qo qoqo-matavupam av nqægo, Mbumbukiam-qa etoam matev, monï
qoqotēwï. 21 Qo kopømba mbaín, nqanek sasae mokho-te toqotugoat. Zapa ndøgo, qoqa
mbøni, eqeieqeí mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. 22 Vòqambúq. Qoqa manqa-zapazapa
nandav, zitá qanewuá. Yaq Evezøza qombóviám. Ēisa, yaq ndego ta manqa-zapa
nandav pømbøé-navøēm, penømakhaya, qo teqa bazaføgakh amba moni toqote-wiin.
23 No āv qate-qamekhé nqægo: Qoqa matavap khàpumu-soqá. Neka manqa-zapazapa
matev, qo mòndø-løvønáq.”
24 Yaq Saemon gendo-ein, “Zo ezoqa menas, Evezøza āv qazømbøé-viømém nqægo:
Matev nandav, av zo nqazonømbe-manqate, befàkhān no-te.”
25 Pita neka Zion, ta taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa manqat gi꞉zømesimat, qazøm-
be-navøem, yaq Zelusalem taon-té ginøqaváz. Yaq nakhoa livin-te ndøugu gu꞉-apat, ndigu
Samalia manqei-te, vemiav kopoáv, ezoqa Manqat Mbomambaqape me꞉zømesimát.

Filip Itiopia ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉-omat

26 Khøuwa nøme, Evezøza-ge enzol ezoqam, Filip āv gembøe-eín nqægo, “Mòqo-itán,
yaq ta nakhoa-te ndøgo toqonøqáv, ma Zelusalem taon-te qandewav, atema Gaza taon-
te ndø-ovøev.” (Ta nakhoa-te ndøgo, ezoqa agé okhomáv.) 27 Yaq Filip até gendego,
gè-itán, vøwav. Yaq nqáe! Nakhoa livin-te ndøugu, ndego ezoqa mbøeqatáz. Ngenek
Itiopia manqei-ák. Gaman iz akhae ezoqám. Kawa sævam, tuqa iz Kandasi, tugé sasae
ezoqám. Tuqa gigiap ate qægoam neka moni ate gi꞉goam, ndégo tembo-kewagám.
Ndego Zelusalem taon-té gegoám. Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám. 28 Yaq ndakin ekeza
manqei-té genø-qavanát. Manqei khagua wil-us-té gono-qotavún, hos gulivavun. Yaq
ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve꞉mavún.
29 Yaq Nqova Mbomambaqape, Filip āv gembøe-eín nqægo, “Toqonøqáv ndøgo, hos
manqei khagua wil-us ndulivav. Yaq avønín soqombómá.” 30 Yaq Filip tenøvuáo ndøgo.
Yaq ndego ngenek ezoqam āv gembøe-ewág nqægo: Mbumbukiam-ge manqa vevezam
ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve꞉mét. Yaq Filip gembobevap, “Mokho moqombó-ndap,
nandav nandoqo-geve꞉met?”
31 Yaq ndego gembo-qavøiu, “Gê, mokho áv khambøéndāp, ezoqam ovøyam nonqo
mbain tøgoat?” Yaq ndego até gendego, Filip vø̄khato, ova vø̄꞉qavig, te namba
vømø̄qonav. 32 Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, gegeve꞉mavun, nqánek,
“Ndego andé sip me me꞉-ituím, ndugu laelae-qa ndimbogo.
Neka ate av-té, sip nakhasam nduigu, su gimbo-qogemin, manqat mbain tugoat,
até ndegó-a, manqat mbaín.

8:17 8:17 Kel 19:6 **8:32** 8:32-33 Isa 53:7-8

33 Ndego ngenøgim kandambá gendap.
Yaq manqa ovøyam ndøgo, gimbo-etøomem, eqeieqeí mbá.
Ezoqa tegi zi-qa yaq-te gémanqateák.
Zapa ndógo, teqa yage, nqanek manqei-qape-te, livin-mbá gembøe-kepøzém."
34 Yaq ndego gaman ezoqam, Filip gembo-ein, "Qoténømānd. Ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gekha ezoqā mé:manqate? Ekezân, ó, ezoqâ vinï?"
35 Yaq Filip manqat ndógo sogomanáz, Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, vøe-omat.
36 Yaq ndigu ate av-té nakhoa-te gi:teitat, ibøkha ndøqeivím. Yaq ndego gaman ezoqam gendo-ein, "Nqáe! Ibøkha nqánek. No ambá ibøkha iz nondapín."*
38 Yaq ndego gaman ezoqam, nøzøgim ezoqam bøyat manqat mbo-eín, vøbøen. Yaq Filip, ndego gaman ezoqam namba, tinø-ová ndógo, ibøkha iz vømbō-etoam.
39 Yaq ibøkha-te nango gindu-fakhaz, yaq nqova mbaín, Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape, Filip sègekható. Yaq ndego gaman ezoqam, Filip nango ometeáv. Yaq sègeqavanát. Khanakhanakh-ús.
40 Yaq Filip Azotus taon-té gemøfakhán. Yaq gemat, atema Sæzalia taon-te vømøfakhan, ta vemiav ate qægoam, nakhoa-te qo:goat, ndego ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát.

9

Sol Yesu Keliso-te geqambun
(Kel 22:6-16; 26:12-18)

1 Zelusalem taon-te ndøgo, Sol Evezøza-gi paev ezoqam, sekembá sègezø-utavám. Zitøge-qa zøgoám. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-té genøwáv,
2 pepa peawam manqat vømømbō-ein. Yaq ndego, av teqa poev qægoam, pepa āv tembøepeawám. Gekha ezoqām ndigu, Sol tiqasat, ndigu Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev, angana nekā sakheis, ndego kopømbaqapé, segé-gavemát, neka Zelusalem taon-te vótonqozoāt, yaq ndimbula-te sasa ndónqeitazāt. Nqanek pepa, ndego Damaskus taon Zu ezoqam-qa guliguli khoev megetapak-té genø-peawám. Yaq Sol bèndapét, atema ti-te ndigu.
3 Geté Sol gewav, Damaskus taon gumu-khatoam, yaq nqova mbaín, yan-te, waev bæbæs-qape ndovís, vøgutav. 4 Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Manqa wag mba mo:-ewág. Ndøgo āv qane-eín nqægo, "Sol, Sol! Gekha zapâ, no ndoqo-ngiænotet?"
5 Yaq Sol gendo-ein, "Kándambaqape. Qo khoqonó-goam?"
Yaq manqat ndøgo, qando-qavøiu, "No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet. 6 Ndakin mòqo-itán. Yaq taon-té qonóqáv. Ezoqam ndêgó. Yaq ndego ndòqa-eín, qo ande āv khoqotégō."
7 Ezoqam ndigu, Sol namba gi:-apat, sègewán. Manqa wag mba gi-ewagam, gete ezoqam mbain, yaq ndigu møe ndøgoném. Ndigu nqova zøndáf. Yaq manqa manqateáv.
8 Yaq Sol manqei-te geveam, nqawa ge-itan, bøi geqaqanam, ndego bøi waev mbaín. Yaq ndigu pingi mbogeaném, Damaskus taon-te vø-ituim. 9 Sol khøuwa misiká, bøi waev mbain gegoam. Lou logemāv-a, ibøkha izumav.
10 Damaskus taon-te ndøgo, Yesu-ge paev ezoqam kopo møndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego umingiap ndøqeív. Evezøza iz mboveó, "Ananayas." Yaq Ananayas āv gene-qavøiú nqægo, "Evézøza. No nqæya."
11 Yaq Evezøza Ananayas gembo-ein, "Mòqo-itán. Ta nakhoa-té ndógo toqonóqáv, Nakhoa Ndaføyamba-qape ndimbo-akhayam. Zudas-qa khoev-te toqomø-fakhaq, yaq ezoqa Tasus taon-ak-qá yaq-té qozømbé-beváp. Ndego iz nqambógo, Sól. Nqáe! Ndego

8:36 8:36 Kel 10:47 * **8:36** 8:36 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndôgó. Ta manqat nqánek: 37 Yaq Filip gembo-ein, "Qanimáv. Uni toqote-unimanqatin, yaq kopømbaqapé." Yaq ndego gendo-qavøiu, "No møe-unimanqatín, av nqægo, Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-gé Yó." **8:40** 8:40 Kel 21:8 **9:1** 9:1 Kel 8:3

gèguligulimít. 12 Sol umingiap ndøqeív. Ndøgo āv geneqeív nqægo: Ezoqa kopo, iz nqambogo Ananayas, khoev-té genømbo-ón, zenda vømbøe-ao. Yaq ndego bøi waev nqawa tèabetendáp."

13 Geté Ananayas gendo-qavøiu, "Evézøza. No nandev ezoqam-qa yaq-te, manqat kandambá qæ-ewagam, av ndego qogi ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, matev soqøsoqa gezømbe-matønumam. 14 Yaq ndakin ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, nqanek Damaskus taon-té gegó. Yaq ndego até nqanék-a, gekha ezoqām ndigu, qoqa iz ndi-eqawat, tèabete-gavém."

15 Geté Evezøza Ananayas gembo-ein, "Sègeqáv! Zapa ndógo, no nòveatáv, ndego. Ndego noqá sasae ndógoát. Ndego ezoqa tèabete-zømesím, noqa yaq-te, até ndigú-a, bawan vini-ak neka tigi kawakawa-za neka Izlael ezoqam. 16 No ndego āv qaté-omát nqægo: Ndego nqosøgeap neka viniv kandambá teqeivat, no zapaya."

17 Yaq Ananayas tenøwáv ndógo, ta khoev-te ndøgo, vømø-on. Yaq ndego Sol zenda mbøe-áo, vømbō-ein, "Nófu! No Evezøza ndokhofotán, qo-te, ndego Yesu, nakhoa-te geqafakhan, qo nqanek qoqogeavun. No ndego ta zapaya ndógo tende-khofotán. Qo bøi nqawá qonókewág, neka kha Nqova Mbomambaqapé qaqambé-tønøyám."

18 Yaq nqova mbaín, Sol-qa bøi-te, andé zongøyam-qá paq me ndenqeivøém. Yaq ndego bøi nqawá genøkewág. Yaq Sol tenø-itán ndógo, ibøkha iz vōndap. 19 Yaq ndego lou vōlog. Yaq kopømbá, bazaføgakh nqawa qamøndæ-vesez.

Sol Damaskus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

Yaq Sol elavøqase mòndø-qovezám, ndigu ezoqam namba, Yesu gi-unimanqatintam, Damaskus taon-te ndøgo. 20 Yaq ndego ndaføyambá, Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Yesu-qa yaq-te sasa me:zømesim, neka vøzø-ovøyam, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō.

21 Ndigu ezoqam ate gi:goam, teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gi-einim, "Gê, ezoqam ngénèk, ndego Zelusalem taon-te, ndigu ezoqam gengiæzotam, ndigu Yesu ndi-unimanqatinat? Ndego até nqanék-a, ndógo tenegeavún, ezoqa av ngi:gu gégavém, yaq Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakanda-té genó-tonqozó."

22 Sol-qa nømendim matev, taqa bazaføgakh sà tønø-khouwevtát. Ndego ezoqa āv genezømesimám nqægo: Yesu ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z. Yaq ndigu Zu bawan-ak, Damaskus taon-te ndøgo giyagam, kopømba mbaín, vømbøé-qavøinām.

23 Khøuwa andé møe-mbá segembo-auwám. Yaq Zu bawan-ak gèmbo-voqoém. Ambá gelaemín. 24 Geté Sol nqanek voqoe-qa yaq-te, é-møndæ-ewág. Ndigu ezoqam, laelaeqa gimbogoam, lovølova neká pavpave, vos oskia mbøe-keavám, taon mboqog-te. 25 Geté khøuwa nøme, qapøis, Sol-gi paev ezoqam, ava-té ginø-utøvém, taon uta bøi mboqog-te sasa ndøføløtøvem, vōkhokhon.

Sol Zelusalem taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

26 Yaq Sol Zelusalem taon-té genøveséz. Yaq ndego ambá Yesu-gi paev ezoqam namba me:tøkuanemín. Geté ndigu møe mbogoném. Ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ndakin mòndø-Yesu-gē-paev-ezoqam-ēv.

27 Geté Banabas gèkható, Keliso-gi u-anim-te sasa ndø-itu. Yaq ndego tènøzø-ovøyám ndógo, av nqægo, Sol nakhoa-te Evezøza ndø-omét, yaq ndego manqat vømbō-ein. Yaq Damaskus taon-te ndøgo, ndego ezoqa Yesu-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín. 28 Yaq Sol namba me:goám, ndigu. Yaq Zelusalem taon-te ate qægoam, ndego ezoqa, Evezøza-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe

9:15 9:15 Kel 26:2, 6; 27:24; Lom 1:5 **9:16** 9:16 2 Ko 11:23-28 **9:21** 9:21 Kel 8:3 **9:22** 9:22 Kel 18:28 **9:25** 9:25 2 Ko 11:32-33 **9:26** 9:26 Gal 1:17-19 **9:27** 9:27 1 Ko 9:1

goneáv. 29 Ndego até namba ndigú-a, Zu ezoqam, Glik manqat gimanqatam, manqa vømanqatam, neka ti namba manqa vø-itumbam. Yaq ndigu ambá gelaemɨn. 30 Geté Klisten zifuap, taqa yaq-te manqat giyogem, yaq ndigu Sol Sæzalia taon-té ginø-ituím, ekeza taon-te sasa ndøkhofotøvem, Tasus.

31 Ndigu Klisten bawan ezoqam, Zudia neka Gelili neka Samalia manqei-te ate qægoam giyagam, ndigu ndakin sambi zøgoám. Tiqa unimanqatin matev, møndøzø-føgøføgakhám, yaq ndigu Evezøza vømbō-vizupam. Yaq Nqova Mbomambaqape-qa zita tøpøzu matev mokho-te, tiqa bawan sà tønø-khouwevtát.

Pita Ainias gekhakhæv

32 Khøuwa nøme, Pita manqei vinivinimba-te gevatam, yaq Lida vemiav-té genøfakhán, Klisten ezoqam-te okha vøwav. 33 Yaq ta vemiav-te ndøgo, kagi ezoqam ndø-omét. Teqa iz Ainiás. Ndego viav kopoáv, venanqei nonqo-te mbá gesømbimám. Até qægoam, viav eít.

34 Yaq Pita ndego āv gembøe-eín nqægo, "Ainias. Yesu Keliso gékhakhæq. Mòqo-ián, neka venanqei nonqo vøløvøen, nandoqote-sømbiam." Yaq nqova mbaín, Ainias sègeián.

35 Ezoqa ewaqape, Lida vemiav-te neka Salon vemiav-te giyageapam, Ainias giometam, ge-eqeieqei-ev, yaq ndigu Evezøza-té ginøqambúz.

Pita Tabita løvøte-te gukhandiːv

36 Ziopa taon-te, sævam møndøgoám, Yesu gu-unimanqatintam. Tuqa iz Tabitá. Glik manqat-te, Dokas mbo-akhaemám. Ndugu matev eqeieqei ndømatønumám, neka gigiap-av ezoqam vøzø-tøkemam. 37 Yaq Pita Lida vemiav-te gegoam, Tabita enqoni ndøndáp, vønanim. Yaq tuqa kha gèsunguzím. Yaq khoev ova kouwat-té ginøveém.

38 Ziopa taon qambaqapé mbá, Lida vemiav-te. Yaq Ziopa taon-te ndøgo, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, giyogem av nqægo, Pita Lida vemiav-tē gegō, yaq angana menas ndøkhofotáz. Ndigu Pita-te, manqat āv ginindapát nqægo: Ndego nakhamas-té geabetøndo-wáv.

39 Yaq Pita até gendego, ndigu ezoqa menas namba vøezav. Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu khoev ova kouwat-té ginø-ituím. Ta khoev kouwat-te ndøgo, ngængæm kopoáv gipindam, vø-eivumam. Yaq ndigu Pita gè-ogitøvém, neka ndabua vinivinimba vøeometømem, Tabita guzø-potofumam, ndugu khandi guigoam.

40 Yaq Pita ezoqa ate giːgoam, bavokhó genø-khofotáz. Yaq ndego katuk ndømøkuí, vøguligulim. Yaq kha-té genøqambún, vømbō-ein, "Tábita, mòqosuzám."

Yaq ndugu até gundigu, bøi vø-qaqanam. Yaq Pita gu-omet, sègeqóm. 41 Yaq Pita zenda mbogeá, vø-eqeiu, ndugu sasa ndø-itan. Yaq ndego, ndigu ngængæm neka ezoqa nøme, Yesu gi-unimanqatintam, nqawá genøzø-akhá, vøndō-oz. Yaq ndego āv genezømás nqægo: Ndugu nqawa møndø-khandíːv.

42 Ezoqa ewaqape, Ziopa taon-te ndøgo, møndø-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ezoqa kopoáv, Evezøza gi-unimanqatinim. 43 Yaq Pita Ziopa taon-te ndøgo, andé møe-mbá segeqovezám. Saemón namba meːqotám, ndego søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqam.

10

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Konilius gembo-fakhan

1 Sæzalia taon-te ndøgo, ezoqa møndøyagám. Iz nqambógo, Koniliús. Nakhag bawan mokho-te, ndøgo Itali nakhag bawan gimbo-akhaemam, kawa ezoqam nøme ndégo tegoám. 2 Konilius ekeza ezoqa namba, khoev-te giːyagam, Mbumbukiam ndø-unimanqatintám neka vømbō-vizupam. Neka ndego gigiap-av ezoqam, sègezø-tøkeám. Neka ndego khøuwa kopoav, Mbumbukiam-té genø-guligulimám.

3 Khøuwa nøme, khagus yaq-té. Ande āv 3 oklók ndægó. Konilius umingiap ndøqeív. Av geneqeív nqægo: Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgeavún, iz vømbōveo, “Konílius”. Bavokho-qapé sogo-omét, ndego enzol ezoqam.
4 Yaq Konilius, ndego sège-waumám. Møe-ús. Yaq gembobevap, “Kándambaqape. Qo no-te manqat taqágo?”
Yaq ndego enzol ezoqam gendo-qavøiu, “Mbumbukiam qoqa guliguli manqat, møndøqa-ewág. Neka ndego møndø-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. Nqanek matev, andé etoam matev me me꞉qavíg, Mbumbukiam-te. Yaq ndakin Mbumbukiam yaq qaqavøitít. 5 Ezoqa Ziopa taon-té qonǿ-khofotáz. Ndigu manqat āv tiabiti-ndapét. Ezoqam, iz nqambogo Saemon, iz nøme Pita ndimbo-akhayam, ndego bètøndováv. 6 Ndego Saemon nøme-qá khoev-té geqomát. Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév.”
7 Enzol ezoqam ge-ivav, ndego manqat gembo-manqatam, yaq Konilius tegi sasae ezoqa menas zø-akhá, neka nakhag ezoqam kopo, gembo-sasaetam, vømbō-akha. Ngenek Mbumbukiam mbovizupám. 8 Konilius nginik ezoqa misika, manqat ate qægoam, møndøzømbøkhæ-ovøyám, Ziopa taon-te sasa ndøkhofotaz.

Pita umingiap geqeiv

9 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu Ziopa taon gikhatoumat, Pita khoev ová genøqavíg, vømø-guligulim.* Khøuwa iz, ande āv khøuwa muín ndægó. 10 Yaq Pita ifin mbovín. Yaq lou loge-qa mbogoám. Yaq ezoqa nøme lou gi-ifutat, ndego umingiap ndøqeív. 11 Yan gèmboqoé. Neka yan-te ndøgo, andé ndabua kandambaqape me ndæføløvøém, atema manqei-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám. 12 Ta mokho-te ndøugu, søvakha gigiap bugug vinivinimbá gu꞉goam, nøme ndi-okho-a, nøme ndivisigiap-a, nøme nd̈ilǿvūvām.
13 Yaq manqa wag tøndováv ndógo, qando-ein, “Píta! Mòqo-ián. Søvakha gigiap nandiv qózitág, voqólōuz.”
14 Geté Pita yaq gendo-qavøiu, “Evézøza. Av taoká. No søvakha gigiap louzimáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat av ndæmanqate, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.”
15 Geté nqanek manqa wag, nqawá qandováv, te-te, qambo-ein, “Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbaín, soqain toqote-vewat.”
16 Manqat av nqægo, misiká qando-fakhan. Yaq nqova mbaín, ndabua nqawá qanøveséz, yan-te.
17 Pita nqanek umingiap-qa mokho até gembøe-bevupát, yaq nqáe! Ndigu angana, Konilius gendo-khofotaz, Saemon-qa khoev ẗiniqeivím. Yaq mboqog tambav-té gonowán. 18 Yaq ndigu āv gini-akhaém nqægo, “Gê, Saemon, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam, téqomat?”
19 Pita ate av-té, umingiap-qa yaq-te gembøe-matavupat, yaq Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, āv gembøe-eín nqægo, “Qoté-ewāg. Angana misika qoqa ndøvawét. 20 Mòqo-ián. Manqei-té qonǿvís. Yaq soqóqáv, ti namba. Ndøfofògeãp. Zapa ndógo, nō notøndo-khofotáz, ndigu.”
21 Yaq Pita tenǿvís ndógo, ndigu ezoqam vøzø-ein, “Nqáe! Ezoqam nó, zo qazombo-vawavun. Zo gekham-qā zógeavun?”
22 Yaq ndigu gindu-einim, “Nakhag kawa ezoqam ndokhofotán. Iz nqambógo, Koniliús. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizáp. Zu bawan-ak ate ndi꞉gu, gèmbovizáp. Mbumbukiam-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq ndego qo akhae manqat mbo-eín. Qo teqá khoev-té qonǿqáv, yaq ni qoqa manqat banl̈yogem.”

---

* **10:9** 10:9 Ta khøuwa-te ndøgo, tiqa khoev puanam matev viní. Ve-zita mbaín. Andé lou me mé꞉løvøetát. Yaq kopømbaqapé, soqóqavíg. **10:14** 10:14 Lev 11:1-47; Ezek 4:14 **10:15** 10:15 Mak 7:15, 19

23 Yaq Pita ndigu gèkhatób, neka khoev vøzɵ-ein. Yaq qanaqanus qandopave, Pita
namba me꞉qaváz. Até Ziopa taon-ak nømé-a, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, vøzɵfikat.

Pita Konilius-qa khoev-te gemøfakhan

24 Yaq khøuwa nøme qandopave, Sæzalia taon-te gimøfakhaz, Konilius gèzømbo-kewagát.
Ndego ekeza ezoqam neka zifuap mbomømboma, é-møndømøváb.
25 Yaq Pita khoev-te gemømbo-on, Konilius teqa zenda tokhopatak-qa megemege-te,
ekeza kha, manqei me꞉laváo, khanakhanakh vømbōgo. 26 Geté Pita gè-eqeiú, gembo-ein,
“Mòqo-ián. Até nó-a, no ezoqám. Ate av-té, qo nqoqote꞉go.”
27 Yaq Pita Konilius namba, manqat até go꞉manqatát, khoev mokho-te gi-onat. Yaq
khoev mokho-te ndøugu, āv geneqeív nqægo: Ezoqa kopoáv, gipindam. 28 Yaq gezø-ein,
“Zo møzøte-zøtéz. Ni Zu bawan-ak-te, khafeáp, bawan vini-ak namba tøti-tøkuanem o
tiqa khoev-te tei-on. Geté Mbumbukiam, no āv genenømánd nqægo: No ezoqa nøme,
khavim-us o soqain, Mbumbukiam-qa bøi-te, batezæzɵ. 29 Yaq nakémbá, qo manqat
qoqonøndo-khofotav, no qoqa manqat ogieáv. Yaq ndakin no nøtaqá-beváp. Qo gekham-
qā, qonøndé-akha?”
30 Yaq Konilius gendo-qavøiu, “Khøuwa foa møndømø-nasiním. No nøkeza khoev
mokho-te, nòguligulimát. Khøuwa iz ande kopó, av ndakin nqægo. Khagus tri oklók. Yaq
nqáe! Noqa megemege-te, ezoqam sògo-ián. Ndabua ge-uzam, papaqá. Bøi sanqatøve-
ús. 31 Yaq ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Konílius! Mbumbukiam qoqa guliguli manqat
møndøqa-ewág. Neka ndego møndø-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun.
32 Yaq nakémbá. Ezoqa Ziopa taon-té qonó-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego
iz nøme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndováv. Ndego Saemon nøme-qá khoev-té
geqomát. Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola
avønin-té qambowév.’ 33 Yaq no até qatøndego, ezoqam vøtaqandō-khofotaz. Yaq no
khanakhanákh, qoqotøndoqav. Yaq ni ndakin nqéigu. Mbumbukiam-qá bøi-té. Manqat
ate ndægo níyogém, av Evezøza qo manqa geqambe-løvua, toqoti-nømand.”

Pita Konilius-qa khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømas

34 Yaq Pita manqat gengaz, gezø-ein, “No ndakin ùni nøtenøtén. Mbumbukiam-qa
bøi-te, ezoqam ate ndi꞉gu kopó. Vinivinimba mbaín. 35 Bawabawan vinivinimba
ate ndægo, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap neka matev eqeieqei
ndɨmātānām, ndigu sège-khatobín. 36 Manqat no qatøndo-ndap, nqánek, Mbumbukiam
Izlael ezoqam-te gendo-khofotav, ta Manqat Mbomambaqape, sambi-qa yaq-te, ndøgo
Yesu Keliso mokho-te ndøndo-okho. Ngenek Yesu, ezoqa ewaqape-gé Evezøzá. 37 Zo
møzøte-zøtéz, matev ndøgo, Zudia plovins-te ate ndægo qafakhanumam. Gelili plovins-
té genøngáz, Zion ezoqa ge꞉zømesimat neka ibøkha iziz vøzɵ-etoumat. 38 Neka zo møzøte-
zøtéz, Mbumbukiam ndego Yesu Nazalet vemiav-ak, Nqova Mbomambaqape ande oil
me gembøe-qouz neka bazaføgakh vømbō-etoam. Neka zo møzøte-zøtéz, Yesu ande āv
kenē-okhoam, matev eqeieqei gematønumam neka ezoqa ewaqape gekhakheinøvemam,
ndigu nqova soqaqape-qa bazaføgakh mokho-te gu꞉goam. Zapa ndógo, Mbumbukiam
møndøgoám, te namba.
39 Ni matev ate qægoam, Yesu Zudia plovins-te neka Zelusalem taon-te gematønumam,
møiqeivím. Yaq ndigu gèlaém. Tae mutui-té ginø-tøkewém. 40 Geté genanim, yaq khøuwa
misika-qa zita-te, Mbumbukiam ndego nangó genø-khandí꞉v, yaq ndego ezoqa vēezømas.
41 Ezoqa ewaqapé mbá. Geté sati ndígu, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, bøi
vizu ezoqam tigoat. Nginik ezoqam ní. Ndego løvøte-te gesuzam, yaq ndego lou namba
vøtīlogam-a, ibøkha namba vøtī-izumam. 42 Yesu ni manqat āv ginimbi-løvuá nqægo: Ni

10:26 10:26 Kel 14:13-15; Veve 19:10 **10:34** 10:34 Deut 10:17; Lom 2:11 **10:37** 10:37 Met 4:12-17 **10:38** 10:38 Met 3:16; Luk 4:17-21 **10:41** 10:41 Kel 1:8; Luk 24:42-43 **10:42** 10:42 Kel 17:31; 1 Pita 4:5

ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat nití-zømesimát neka āv teizømbé-ovøemát, ezoqa kopo sa ngének, Mbumbukiam geveatav, ndego khandi neka løvøte ezoqam-qa manqat te-ewag, ndigu manqa ovøyam-te tiwan. 43 Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam, teqa yaq-te āv gini-manqatám nqægo, ‘Gekha ezoqām ndigu, ndego ti-unimanqatinim, Mbumbukiam te mokho-te, tiqa manqa-zapazapa segezǿ-evøzám.’ ”

Bawan vini-ak Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape gindafem

44 Pita ate av-té nqanek manqat ge:manqatam, yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te ndigu ate gi:goam, ndigu nqanek manqat gi-ewagat. 45 Yaq ndigu Zu bawan-ak, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu Pita namba gi:geavun, ndigu nqova zøndáf, giqeivim av nqægo, Mbumbukiam até bawan vini-ák-a, Nqova Mbomambaqape zø-etoām. 46 Zapa ndógo, ndigu āv giniyogém nqægo: Nqova Mbomambaqape mokho-te, ndigu manqat vinivinimba-té ginø-manqatát neka Mbumbukiam-qa iz vō-eqatat.

Yaq Pita gendo-ein, 47 “Nginik ezoqam, Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape ndøndafém, ate av-té, ni qazi:ndafem. Gê, gekha ezoqā zømbǿkhāz, ibøkha iz tindapem?” 48 Yaq Pita ge-ein, “Nginik ibøkha iz, sà bendapém, Yesu Keliso-qa iz-te.” Yaq taqa zita-te, ndigu Pita āv gimbøe-viømém nqægo, “Elavøqase vønimbøkhæ-qomát.”

11

Pita Zelusalem taon-te geqavan, manqat ge:zømas ndøgo, matev qafakhanam

1 Keliso-gi u-anim neka Klisten ezoqa nøme, Zudia plovins-te giyagam, møndøyogém, av nqægo, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-ndapēm. 2 Yaq Pita Zelusalem taon-te nqawa gendoqavan, ndigu Zu ezoqa nøme, Yesu gi-unimanqatinim, gèponqombém, te namba. 3 Ndigu āv gimbøe-einím nqægo, “Manqa-zapá nandav, qo tiqa khoev-te qoqo-oq, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu, neka ti namba lou vøzøtē-logam?”

4 Yaq Pita emanqat ate qægoam, gèzømbe-votót, gezø-ein,

5 “No Ziopa taon-té qægoám. Yaq khøuwa nøme, no qæguligulimat, no umingiap nøqeív. Yan-te nqo:go, andé ndabua kandambaqape me ndæføløvøém, no-te. Taqa vavap foaté qando-geageapám. 6 Yaq qatu:vøot, søvakha gigiap nøzømét. Nøme nanák neka nøme lozokhák, nøme ndi-okho, neka nøme ndivisigiap, neka nøme ndīlǿvūvām. 7 Yaq no manqa wag nø-ewág. Ndøgo āv qande-eín nqægo, ‘Píta! Mòqo-itán. Søvakha gigiap qózitág, voqólōuz.’

8 Geté yaq no qambo-qavøiu, ‘Evézøza. Av taoká! Noqa manqa-nqa-te, søvakha gigiap-qase kopo oeveáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.’

9 Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv yan-te, qanø-ein, ‘Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbaín, soqain toqote-vewat.’ 10 Manqat av nqægo, misiká qando-fakhatam. Yaq gigiap ate qægoam, nqawá qanøqaván, yan-te.

11 Nqanek matev qame-navøem, yaq nqáe! Ezoqa misika ndøfakház, ta khoev-te ndøgo, ma qategoam. Sæzalia taon-té gindu-khofotáz. 12 Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, āv genømbe-eín nqægo, ‘Qo ndøfofògeāp. Sègeqáv, ti namba.’ Yaq nginik Klisten nøfuap, ezoqa siks, namba nitiniáv, Konilius-qa khoev-te vøimǿ-on.

13 Yaq Konilius ni emanqat nimbivotót. Teqa khoev-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndø-omét. Yaq ndego āv gembøe-eín nqægo, ‘Ezoqa Ziopa taon-té qonǿ-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. 14 Ndego qo manqat qá-eín. Yaq ta manqat mokho-te ndøgo, qo neka qogi ezoqam, qoqa khoev-te ndiyage, zøté-khandí:z.’

10:43 10:43 Isa 53:5-6; Jer 31:34; Kel 2:38 **10:44** 10:44 Kel 11:15; 15:8 **10:46** 10:46 Kel 2:4; 19:6 **10:48** 10:48 Kel 19:5 **11:3** 11:3 Kel 10:28; Gal 2:12 **11:5** 11:5-15 Kel 10:9-48 **11:14** 11:14 Kel 16:31

15 Yaq no manqa manqate qængaz, Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te. Até
kopó, av ibugukhokhof ni-te gendevis. 16 Yaq no Evezøza-qá manqat nombo-matøvém,
manqat ndøgo ge-ein, 'Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo,
ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.'
17 Ndigu Mbumbukiam-qa etoam matev kopo me:ndapém, av ni bugukhokhof
qazi:ndapem, ni Evezøza Yesu Keliso qazi-unimanqatinim. Yaq gê, no gekha ezoqâm,
Mbumbukiam tæmbøe-khaz?"
18 Ndigu Pita-qa manqat giyogem, yaq ndigu manqat nøme einiáv. Yaq Mbumbukiam-
qá iz ndø-eqaném, vō-einim, "Av tægoat ndægo, yaq Mbumbukiam até bawan vini-ák-a,
nakhoa zømboqoá, te-te tiqambuz neka khandi vøndapēm."

Mbumbukiam-qa Manqat, Antiok taon-te qafakhan

19 Ta khøuwa-te ndøgo, Stiven gilaem, yaq Klisten ezoqam ngiæzoat matev qafakhan,
yaq ndigu manqei vinivinimba-te gipanqanim, ezoqa nøme Finisia manqei-té neka
nøme Saiples bawa-té neka nøme Antiok taon-té ginøfakház. Geté ta manqei vinivinimba
ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, Zu bawan-ak mba me:zømesimám. 20 Geté
Klisten ezoqam nøme, ndigu Saiples bawa-te neka Sailini taon-te giyagam, Antiok taon-
té ginøzáv. Yaq ndigu Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, ndego Evezøza, até
bawan vini-ák-a, vøe-zømesimat. 21 Mbumbukiam-qa bazaføgakh møndøgoám, ti namba.
Yaq ezoqa kandambá, gi-unimanqatinim neka Evezøza-te vøqambuz.
22 Yaq ndigu Klisten bawan ezoqam, Zelusalem taon-te giyagam, nqanek manqat giyo-
gem, ndigu Banabas ndøkhofotøvém, Antiok taon-te ndøgo. 23 Yaq ndego Antiok taon-
te gemøfakhan, ndego khanakhanakh kandambá, matev geqeiv, Mbumbukiam-qa kuku
matev mokho-te qafakhan. Yaq ndego zita tøpøzu manqat zø-eín, ndigu ezoqam, Yesu
gi-unimanqatinim. Ndigu Evezøza, føgøføgakh até bembo-geageáp. 24 Banabas, ndego
ezoqam matev mbomambaqapé, neka kha Nqova Mbomambaqape é-møndømømbo-
tønøyám, neka teqa unimanqatin bazaføgakh-ús, Yesu-te. Yaq te mokho-te ezoqa kopoáv,
Evezøza-te giqambuz.
25 Yaq Banabas, Antiok taon gè-iváv, Tasus taon-te vøwav. Sol-qa ndøvawát. 26 Yaq kha
gemboqeiv, ndego Antiok taon-té genø-itú. Yaq viav kopó, Sol neka Banabas, Klisten
bawan ezoqám namba me:goám, Antiok taon-te ndøgo, neka Mbumbukiam-qa Manqat
vøe-zømesimat. Ezoqa kandambá gi:zømesimam.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, Antiok taon-té qanøngáz.*
27 Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqam ndozáv. Zelusalem
taon-té ginduvís, atema Antiok taon-te. 28 Ti mokho-te, ezoqa møndøgoám. Teqa iz,
Agabús. Yaq ndego tenø-itán ndøgo. Mbumbukiam-ge Nqova mokho-te, āv gene-
eín nqægo, "Vikia sekeqape ndøfakhán, ezoqa lou mbaimbai vøzøpā, manqei-qape
ate nqægo." (Nqanek matev tønefakhán ndøgo, Klodies Lom kawa kandambaqape
gegoam.) 29 Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, manqa āv gini-kopo:ném nqægo:
Ndøzøtøkē, ndigu Klisten zifuap, Zudia plovins-te ndiyage. Ezoqa ewaqape, moni āv
tiabiti-abumít, av ndizømbi:gut. 30 Yaq moni ndigu, gimøvøbumim, Klisten megetapak-te,
Zelusalem taon-te ndøgo, Banabas neká Sol, tindapavát.

12

Elod Aglipa, Klisten ezoqam gengiæzotat

1 Ta khøuwa-te ndøgo, ndego kawa ezoqam Elod, Klisten ezoqam ngiæzoat matev
ndøngáz. 2 Yaq Zems, Zion-ge zapikia, kaiyá ginilaém. 3 Yaq Elod ge:-otev av nqægo,

11:15 11:15 Kel 2:4 **11:16** 11:16 Kel 1:5 **11:18** 11:18 Kel 13:48; 14:27 **11:19** 11:19 Kel 8:1-4 **11:22** 11:22 Kel 4:36 **11:25** 11:25 Kel 9:30 * **11:26** 11:26 Klisten, taqa manqa mokho nqánek: Keliso-gí ezoqám. **11:28** 11:28 Kel 21:10 **11:30** 11:30 Kel 12:25

Zu bawan-ak khanakhanakh gindapem, taqa yaq-te, yaq ndego até Pitá-ya, vō-møvøiu. Nqanek matev, Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda-té qanøfakhán, ndøgo flawa po-ponøvemav gilouzatun. 4 Pita gimøvøinam, yaq ndimbula-té ginø-utøvém. Yaq nakhag ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Nakhag bawan foá gimbo-kewagat. Ndigu sège-enendtát. Bawan kopokopo-te ezoqa foá. Pasova kandambaqape tømø-navøem, yaq Elod Pita manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. 5 Geté Pita ndimbula mokho-te ge-utavam, ndigu Klisten bawan ezoqam, gèmbo-guligulimám. Ndigu Mbumbukiam-te viam kandambá gimbogoat, teqa yaq-te.

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Pita gembotøke, ndimbula khoev-te gefakhan

6 Ta lova ndøgo, Elod Pita amba manqa ovøyam-te teveɨn, nøme pave, Pita gèbuvát. Nakhag ezoqa menas-qá livin-té gunubuvát. Pingim auli sén gimbøe-løvønømém. Yaq sen ndigu, nakhag ezoqa menas-qá pingim-te giløvøtupám. Neka nakhag ezoqa nøme, mboqog tambav-té ginøwanát.

7 Yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq waev mu꞉sanqatáv, ndimbula khoev mokho-te ndøugu. Yaq ndego enzol ezoqam, Pita gevogevo mbokesáz, vøtiu, gembo-ein, “Nakhama ndøgó! Mòqo-itán!” Yaq ndaføyambá, auli sen Pita-qa pingim-te giløvøtupam, sège-vinginím.

8 Yaq enzol ezoqam gendo-ein, “Ndabua segim nonqo mòqolováz, neka tamak vō-uzam.” Yaq Pita sège-matanám. Yaq ndego enzol ezoqam manqat nøme gembo-ein, “Qoqa ndabua qozaq nonqo vō-uz. Yaq no qonøndó-páev.”

9 Pita ndego enzol ezoqam sègembo-pavát, ndimbula mokho-te gifakhatat. Geté ndego otevateáv, av nqægo, matev ndøgo qambo-fakhan, enzol ezoqam mokho-te, unimanqatɨn penømakhaya. Ndego até vōe-ein, umingiap ndøqeivīt. 10 Gi-apat ndøgo, ndigu vos keoge ezoqam, gù꞉løvubumát, nøme vømōløvub-a, nøme vømōløvub, yaq auli mboqog-te sasa ndøfakhaz, taon-te go꞉goam. Nginik auli mboqog, ekezan mbá segezømbo-mboqóz, vōfakhaz. Yaq gimøzav ndøgo, nakhoa gimø-geveem, yaq nqova mbaín, enzol ezoqam, sègembøe-navøém. Pita sège-iváv.

11 Yaq Pita matavap tønømbo-mboqovøém ndógo, matev ndøgo, te-te qafakhan. Yaq ge-ein, “Ndakin, no mòtenøtén. Evezøza unimanqatín, ekeza enzol ezoqam ndokhofotáv, no vōkhandi꞉n, no Elod-qa zenda-te qægoam, neka matev ate ndægo, ndigu Zu bawan-ak gimatavupam, no amba tønø-fakhanɨn.”

12 Yaq matavap qamømbo-ndaføya, taqa yaq-te, ndego Meli-qá khoev-té genøwáv, ndugu Zion-gu evo, ndego iz nøme Mak ndimbo-akhayam. Ezoqa kandambá gipindam ndøgo, giguligulimat. 13 Pita uta mboqog bavokho go꞉khaneam, yaq sasae mbasønakam ndowáv. Tuqa iz Lodá. Ndugu ambá mboqog møbo-mboqozoɨn. 14 Geté Pita-qa manqa wag gu-ewag, yaq ndugu khanakhanakh ndøndáp. Geté ndugu mboqog mboqozoateáv. Ndugu nqawá gunøteít, ndigu ezoqa vøzō-ein, “Pita ngóya, mboqog-te.”

15 Yaq ndigu gimbo-einim, “Qo kawa qá-okɨ?”

Geté ndugu sekembá sege-pouweám, av nqægo, “No unimanqatín nqæmanqate!”

Geté ndigu gindu-einim, “Pita-gé nqova ategó!”

16 Pita sekembá sogo-khanæmám, mboqog-te. Yaq ndigu mboqog gimboqozønam, te-mbá tinø-ometám. Yaq ndigu nqova zøndáf. 17 Yaq ge-on, Pita zenda ndø-eqá. Manqa manqate me꞉khoutøvém. Yaq ndego gèzø-ovøyám, Evezøza ande āv kembōe-tøke, ndimbula-te gu꞉goam, ge꞉fakhan. Yaq gezø-ein, “Zems gèmbo-einím, neka ndigu Klisten nøfuap nøme, matev ande āv khanømbē-fakhan.” Yaq ndego sègezuváz, manqei nøme-te vōwav.

18 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam Pita gimbo-kewagat, ndigu nqova ndafe kandambá. Gèmbøenakát, ande gekha matev me mbøéfakhan. 19 Yaq Elod

12:10 12:10 Kel 5:19 **12:18** 12:18 Kel 5:22-24

Pita vawe-qá manqat ndøvøovám. Geté ndigu ometeáv. Yaq ndego, ndimbula vos keoge ezoqam zøsinøzám, manqa sasa ndøvøovam, ndigu bèzitág, bēpakhaez.

Taqa zita-te, Elod Zudia plovins gè-iváv, Sæzalia taon-te vøyag.

Elod Aglipa genanim

20 Ndego kawa ezoqam Elod, Taya neka Saedon taon ezoqam-te qaqa mbogoám. Yaq ta zapaya ndøgo, ndigu gètøkuaném. Yaq Elod-te okho-qa ndøgoám, sambi manqat namba vømé-einîm. Yaq ndigu Blastus-te tøke-qa ndøzáv, ndego Elod-ge sasae ezoqam kandambaqape. Zapa ndógo, ndigu lou tinotabám ndógo, Elod-qa manqei-te qando-okhoam.

21 Yaq ta khøuwa ndigu, Elod gezav, ndigu gindizav, ndego ndabua qaniqanim ndø-uzám, ekeza qonam nonqo-te vōqom, ezoqa ewaqape-te, manqa manqate sasa ndøngaz. 22 Yaq ndigu ezoqam ate gi꞉goam, giwaniapam, teqa manqat gi-ewagat, āv gindi-akhaemám nqægo, “Ngenek ezoqam, teqa manqat nqazimbo-ewaget, ndego mbumbukiám. Ezoqam-aním mbá.” 23 Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego ndigu ezoqam sègezø-iváv. Manqat khoutøpøteáv. Geté ndego vizap ambá Mbumbukiam mbo-etoamín. Yaq Evezøza-ge enzol ezoqam, até gendego, vōlavao. Nonqou ndøloutøvém, vōnanim.

24 Geté Mbumbukiam-qa Manqat sà tønø-vøndavát neka ezoqa kopoáv, teqa manqat qakhanøsumat.

25 Banabas neka Sol, Zelusalem taon-te gizav, ndigu moni vøzō-etoam, ta sasae ndøgo gumø-khouim, yaq Antiok taon-té ginøveséz, Zion vōkhatowem, ndego iz nøme, Mak gimbo-akhaemam.

Pol ande ge꞉ngaz, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømesimat

13

13:1-14:28

Banabas neka Sol, Mbumbukiam-qa sasae-te givevesam

1 Klisten bawan ezoqam mokho-te, Antiok taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka nømendim ezoqam, mòndøgoám. Nøme Banabás. Neka nøme Simeón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Nigá. Neka ezoqa nøme Lusiús. Ngenek Sailini taon-ák. Neka ezoqa nøme Manaén. Ngenek Elód namba me꞉fis, ndego kawa ezoqam. Neka ezoqa nøme Sól.

2 Yaq ndigu Evezøza iz gimbo-eqatat neka lou logemav matev vōgoat, ndigu Nqova Mbomambaqape, āv gezømbe-eín nqægo, “Banabas neká Sol, tozó-vevesám. Ndigu sasae ndógo tígoát, no qazømbe-akha.”

3 Yaq ndigu lou logemav matev nøme gigoam neka vōguligulimam, Banabas neka Sol, zenda zømbø-awám, sasae-te sasa ndøkhofotaz.

Banabas neka Sol, Saiples manqei bawa-te gigoam

4 Nqova Mbomambaqape, Banabas neka Sol gekhofotaz, yaq ndigu Selusia taon-té ginø-ová. Yaq palai khagua-té ginøketáb, Saiples manqei bawa-te vōndafaz. 5 Yaq Salamis taon-te gimøfakhaz, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Mbumbukiam-qá Manqat me꞉zømesimát. Até Zion-Mák-a, mòndøgoám, ti namba, vøzō-tøkeam. 6 Yaq ndigu manqei bawa sekeqape ndøvototát, atema Pafos taon-te vømōfakhaz.

Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam ndøqatém. Teqa iz, Ba-Yesú. Ndego manqa-sisi ezoqám. Ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me꞉vewám. Geté ndøgo unimanqatín mbá. 7 Ndego gaman ezoqam-gé sasae ezoqam ndøgoám, iz qambogoam

12:23 12:23 Dan 5:20 **12:24** 12:24 Isa 55:11 **12:25** 12:25 Kel 11:29-30; 15:37 **13:2** 13:2 Kel 9:15 **13:3** 13:3 Kel 6:6 **13:5** 13:5 Kel 12:12; 15:39

Segies Paulus. Ngenek matavap loloakh ezoqám. Ndego Mbumbukiam-qá Manqat
yoge-qa ndøgoám, yaq Banabas neka Sol vøzø̄-akha. 8 Geté ndego manqa-sisi ezoqam,
Glik manqat-te, iz nøme Elimas gimbo-akhaemam, ndigu amba zømbekház. Zapa ndógo,
ndego poeveáv, ndego kawa ezoqam, Yesu te-unimanqatin.
9 Sol, ndego iz nøme Pol gimbo-akhaemam, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-
tønøyám. Yaq ndego Elimas, bøi mbøe-møvuiú, 10 gembo-ein, "Qo nqova soqaqape-gé
yó. Qoqa mokho-te, khavozam matev neka khokho manqa manqate matev ate ndægo
møndømø-tøvá. Qo matev eqeieqei ate ndægo ngi꞉wat-qa qogó. Neka qo Evezøza-qa
nakhoa ndaføya-ndaføya, køfigim-qa qogó. 11 Yaq nqáe! Evezøza yaq-fia ndakin ndøtá.
Qo bøi waev geqá-navøém, neka khøuwa-qa waev qóqeiviák. Møe-mbá segeqá-auwám."
Yaq ndaføyambá, ndego bøivun ndøgutáv, bøi waev vømbō-navøem. Yaq ndego sògo-
visimát. Ezoqa itui-qa ndøvawát. 12 Yaq ndego gaman ezoqam, nqanek matev geqeiv,
ndego Yesu gè-unimanqatín. Ndego Evezøza-qa nømendim matev-qa yaq-te, nqova ndafe
kandambá.

Pol neka Banabas Antiok taon nøme-te gigoam, ndøgo Pisidia manqei-te

13 Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, namba gi꞉-okhoam, Pafos taon gè-ivøvém. Yaq
Pega taon-té ginøtiním. Ndøgo Pamfilia plovins-té qagó. Yaq Zion-Mak ndigu gèzuváz,
Zelusalem taon-te vøvesez.
14 Geté ndigu ezoqa menas, Pega taon-te gigoam, zapá ginøzáv, atema Antiok taon-
te, Pisidia manqei-te, vømøfakhaz. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qa
guliguli khoev-té gimø-óz, sasa ndøqonav. 15 Guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa Mozes-qa
manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat gumu-geveømem,
yaq guliguli khoev megetapak, Pol neka Banabas manqat zøkhofotáv, av nqægo, "Nófuap.
Andé manqat vøzøté-geatāt, ezoqam-qa zita tøpøzu nonqo, vøni-eín."
16 Yaq Pol tenø-itán ndógo, zenda sasa zø-eqa, ezoqa vøzø̄-ein, "Izlael-ak, nogi ezoqam,
neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap, zøtøndé-yogēm. 17 Ni Izlael
ezoqam, nigi Mbumbukiam, nigi atanakha-zapazapa-za ndøvevesám. Yaq ndigu Izip
manqei-te giyagam, ndego bawan kandambá gezø-khouwev. Yaq teqa bazaføgakh kan-
dambaqape mokho-te, ndego nqawá gendo-khatób, Izip manqei vø̄-ivøvem. 18 Yaq
ndigu viav foti leg-av manqei-te giyageapam, teqa manqat gisanqawam, ndego sège-
khatibám. 19 Yaq Keinan manqei-te ndøgo, Mbumbukiam bawan seven tènengiú, neka
manqei ekeza ezoqam vøzø̄-etoam. 20 Nqanek matev ate ndægo qafakhanam, taqa atap,
viav ande āv 450 ndægó.
Taqa zita-te, Mbumbukiam manqa ovøyam iz-akhayapak zø-etoumám, ti keoge nonqo,
atema Samuel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, vømøfakhan.
21 Yaq ndigu kawa ezoqam-qa giviømem, tezømbo-megetat, Mbumbukiam Sol zø-etoám.
Ndego Kis-gé yó. Benzamin khagua bawan-ák. Yaq ndégo tezømbo-megetám. Viav
fotí. 22 Yaq Mbumbukiam Sol gevingitav, ndego Deivid ndøvé, tigi kawa. Teqa yaq-te,
Mbumbukiam āv gene-eín nqægo, 'No ezoqam møe-omét, av no nqanømbe-poev. Deivíd.
Zesi-gé yó. Ndego matev ate ndægo tématønumát ndógo, av no nqanømbe-poev.'
23 Yaq Mbumbukiam ndakin Deivid-ge zeo kopo, Izlael ezoqam-gé khandi etoam
ezoqam ndøvé, av bugukhokhof manqa mbusa ge꞉ve. Ngenek ezoqam, Yesú. 24 Geté
Yesu sasae ngazeav qagoam, bugukhokhof Zion Izlael ezoqam ate gi꞉goam, āv gene-
zømesimám nqægo, 'Yage é-mozo-enénd neka ibøkha iz vøndapem.' 25 Yaq Zion sasae
qambøe-navøemtat, ndego ezoqa āv gezømbe-eín nqægo, 'Ge zô, ndozo-matavap, no
gekha ezoqâm? No teoká ndego, zo nqazombøe-keoge. Geté nqáe! Ndego ngêgeáv, noqa

13:11 13:11 Kel 9:8 **13:13** 13:13 Kel 15:38 **13:17** 13:17 Exo 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** 13:18 Num 14:34; Deut 1:31-32 **13:19** 13:19 Deut 7:1; Josh 14:1 **13:20** 13:20 Judg 2:16; 1 Sam 3:20 **13:21** 13:21 1 Sam 8:5, 19; 10:20-24 **13:22** 13:22 1 Sam 13:14; 16:12; Psa 89:20 **13:23** 13:23 2 Sam 7:12-16 **13:24** 13:24 Met 3:1-2 **13:25** 13:25 Zion 1:20, 27

zita-te. Ndego no ùnime:-løvúmb. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.' "

26 Yaq Pol manqat nøme ge-ein, "Nógi ezoqam, zo Eibleem-gi zi, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap! Nqanek manqat, khandi:nat matev-qa yaq-te, Mbumbukiam ni-té gendo-khofotáv. 27 Ndigu ezoqam, Zelusalem taon-te ngiyage neka tigi megetapak, ndigu gèbiinám, ngenek Yesu. Ndigu qeiviáv, av nqægo, ndego khandi etoam ezoqām, Mbumbukiam gendo-khofotav. Neka ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho ndapeáv, ndøgo Sabat khøuwa ate ndægot, guliguli khoev-te gigeve:matun. Geté Yesu løvøte-te giveem, ta matev mokho-te, manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, tøfakhan, møndø-unimanqatín. 28 Ndigu Yesu-qa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ndego løvøte-te tiveem. Geté ndigu Pailøt, Yesu laelae manqat sègembo-einím. 29 Yaq ndigu matev ate ndægo gimbøi-matønømem, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæpeaupam, yaq tindu-koqoinám ndógo, tae mutui-te getøkewam, neka manqei ozu-te vømō-utøvem. 30 Geté Mbumbukiam løvøte-te møndø-khandí:v. 31 Yaq taqa zita-te, ndigu ezoqam, ibugukhokhof te namba Gelili plovins-te gi-okhoam, atema Zelusalem taon-te, ndigu gè-ometupám. Khøuwa kopoáv. Yaq ndigu ezoqam, matev bøi gi:qeivim, nigi ezoqam gè:zømesimít.

32 Yaq ni ndakin nqéiwani. Ni zo Manqat Mbomambaqape nitízømás. Matev ndøgo, Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezøve, tematanam, 33 ndakin møndøni-matanám, ndego Yesu løvøte-te ge:khandi:v. Taqa yaq-te, Sams 2-te āv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam ge-ein,

'Qo nogé yó. No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én.'

34 Mbumbukiam møndø-khandí:v, ndego Yesu. Ndego manqei-pakha-te nqawa gévesezák neka gemó-lanqaevák. Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,

'No zo ndæzøtøké, neka matev eqeieqei vøzó-matanām,
av no bugukhokhof Deivid qambøe-ein.'

35 Neka Sams nøme-te, āv qane-peawáp nqægo,

'Mbumbúkiam! Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape,
teqa kha, sa qó-ivavák, manqei ozu-te vølanqā.'

36 Nqanek manqat, Deivid ambá av nqægo, ekezan me:-eīn. Ni mīzi:nøtén, Deivid geyagam, ndego Mbumbukiam-qá poev mbopavám. Geté ndego gènaním. Yaq ndigu tinø-otøvém ndógo, ma tegi atanakha-zapazapa-za gi-osupam, teqa kha vølanqa. 37 Geté ndego ezoqam, Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, teqa kha ambá av nqægo, manqei ozu-tē qamømbo-lanqā.

38 Yaq nakémbá, nogi nøfuap. Zo vòezøtéz. Ngenek ezoqam-qa mokho-te, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa segezó-evøzám. Manqat nqánek, ni ezoqa nqatizømesim. Geté Mozes-qa guguna manqat mokho-te, zo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te tozo-ndaføyamba-ez. 39 Geté Yesu mokho-te, gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, Mbumbukiam-qa bøi-te segé-ndaføyamba-év.

40 Yaq nakémbá, zo gò:feazoát! Soqaín ndøgo, zo unimanqatinteav tøgoat, yaq ta matev ndøgo tøzøfakhan, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam nøme ge:-ein, av nqægo,

41 'Zo ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat otøotam ndøzøte-vewe!
Nqáe! Zo nqova zøndáf, vozó-pakhaēz.
Zapa ndøgo, no zo mokho-te, matev vini nømatanám.
Zo ezoqa taqa yaq-te tizømbe-manqatat,
zo zó-unimanqatinimák.' "

13:28 13:28 Met 27:22-23 **13:29** 13:29 Met 27:59-60 **13:31** 13:31 Kel 1:3, 8 **13:33** 13:33 Psa 2:7 **13:34** 13:34 Isa 55:3 **13:35** 13:35 Psa 16:10 **13:39** 13:39 Lom 10:4 **13:41** 13:41 Hab 1:5

42 Yaq Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qa guliguli khoev gi-ivøvem, ezoqa ndigu nqawa
vesezu manqat zø-eín, Sabat khøuwa nøme-te. Ndigu taqa yaq-te, manqat nøme yoge-
qa ndøgoám. 43 Wambap qame-navøem, yaq ezoqa kopoáv gizø-pavat, Zu ezoqam neka
ezoqa nøme ndigu, Zu ezoqam namba gi:tøkuanem neka Mbumbukiam vømbō-vizupam.
Yaq Pol neka Banabas, ndigu ezoqam, gègugúb. Ndigu Mbumbukiam-qá kuku matev-té
giabenø-sokhoé.
44 Yaq Sabat khøuwa nøme, ezoqa kandambá, andé ewaqapé, ta taon-te ndøgo,
gindupindam, Evezøza-qa Manqat vōyogem. 45 Yaq Zu megetapak ndigu ezoqa kopoav
gizømet, ndigu ova ndø-einím, neka Pol ngenøgim manqat vømbō-einim-a, manqat vō-
itumbam. 46 Geté Pol neka Banabas møe goneáv. Yaq āv gezømbe-qavøiú nqægo,
“Ni Mbumbukiam-qa Manqat, bugukhokhof zo Zu ezoqam bati-zømesím. Geté zo
zòsanqawém. Yaq ta mokho-te ndøgo, zo zøkeza kha soqaqape zøtevewé, yage miavmiav
vøzøté-ndapēm. Yaq nqáe! Ni ndakin Mbumbukiam-qa Manqat, bawan vini-ak nití-
zømesimát. 47 Zapa ndógo, Evezøza ni āv ginimbi-eín nqægo,
‘No qo bawan vini-ak-qá waev nøvé.
Qo mokho-te, ezoqa khandi mé:ndapém, atema nqanek manqei-qape-qa vaev-te.’ ”
48 Yaq ndigu bawan vini-ak, nqanek manqat giyogem, ndigu khanakhanakh kan-
dambá. Yaq ndigu Evezøza-qá iz ndø-eqaném, teqa manqat zapaya. Yaq gekha
ezoqām ndigu, Mbumbukiam gevevesam, khandi miavmiav tindapem, ndigu gè-
unimanqatiním.
49 Yaq Evezøza-qa Manqat, sège-vøndavát, ta manqei-te ndøgo, ate qægoam. 50 Geté
Zu bawan-ak, ti-te ndigu, sakhei iz-akhayapak, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev
gindapem, neka taon megetapak, qaqa zøløwáz, Pol neka Banabas-qa yaq-te. Yaq ndigu,
nginik ezoqa menas-te, ngiæzoat matev ndøngazém, neka tiqa manqei-te ndøgo vønataz.
51 Yaq Pol neka Banabas, tiqa zenda tokhotapak-te, pakhakh mba ndøpomoeném.
Yaq ndigu ezoqam gé:zøtéz, av nqægo, niqā manqa-zapā, Mbumbukiam-qa Manqat
qanimbo-qasi. Yaq ndigu Aikonium taon-té ginøzáv. 52 Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-
unimanqatintam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu khanakhanakh kandambá neka kha
Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám.

14

Pol neka Banabas, Aikonium taon-te gigoam

1 Até Aikonium taon-té-a, Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginø-
okhoam, ezoqa vømē-zømesimin. Yaq ezoqa kopoáv, Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak,
Yesu ndø-unimanqatiním. 2 Geté ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav
gigoam, ndigu bawan vini-ak qaqa zøløwáz, Klisten ezoqam-qa yaq-te. Yaq ndigu
sègezø-qambúz. 3 Geté Pol neka Banabas møp-mbá gini-sokhoám, Aikonium taon-te
ndøgo, ezoqa Evezøza-qa yaq-te vōe-zømesimam. Kha føgakh-mbá neka møe gonemáv.
Yaq ti mokho-te, Evezøza umingiap matev neka matev vinivinimba ndømatønumám. Ta
matev mokho-te ndøgo, ndego ezoqa āv genezømás nqægo: Tiqa manqat, teqa kuku
matev-qa yaq-te, unimanqatín. 4 Ndigu ezoqam, taon-te ndøgo giyagam, gèqaqagimém.
Nøme ndigu Zu ezoqam-té ginønøzáz, neka nøme Keliso-gi u-anim-te vønøzaz. 5 Yaq
Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, tigi megetapak namba, Pol neka Banabas ambá
gengiæzoín. Ndigu ambá nandí gini-zitagín, vōpakhaezin. 6 Geté ndigu ezoqa menas
manqat gi:yogem, ndigu Likonia manqei-té ginø-khokhóz. Yaq Listla neka Debe taon-té
ginø-okhoám, neka vemivemiav nøme-te, ta taon avønin-te ndøgo. 7 Até ndógo-a, ezoqa
Manqat Mbomambaqape vōe-zømesimam.

13:46 13:46 Kel 3:26; 18:6 **13:47** 13:47 Isa 49:6 **13:51** 13:51 Met 10:14; Kel 18:6 **14:3** 14:3 Mak 16:20; Iblu 2:4 **14:5** 14:5 Kel 14:19

Pol neka Banabas, Listla neka Debe taon-te gigoam

8 Listla taon-te ndøgo, ezoqam mòndøqotám. Ndego bov gèmbo-wauwauám. Ndego āv
teneqán. Ande geːqan, atema ndakin, ndego okhomáv. 9 Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-
qa Manqat geːzømesim, ndego yoge eqeieqei ndøgó. Pol ge-omet, av nqægo, ndego
mòndø-unimanqatīn, Mbumbukiam kopømbā tekhakheinøvem, yaq ndego bøi mbøe-
møvuiú. 10 Yaq manqat bazaføgakh-ús, āv gembøe-eín nqægo, “Qoté-itān!” Yaq ndego
ezoqam sasanqá sege-itán, okho vøngaz.
11 Yaq ezoqa ewaqape matev giqeivim, Pol gematanam, yaq ndigu ekeza Likonia
manqat-te, āv gini-akhaemém nqægo, “Mbumbuk ndovís ni-te! Andé ezoqa bugug
meːkeogé.” 12 Yaq Banabas tigi mbumbukiam Zus-qá iz mbo-akhaém, neka Pol tigi
mbumbukiam nøme-qa iz Hemes vømbō-akhaem. Pol av gimbøe-akhaemam nqægo, zapa
ndógo: Ndego manqa manqate ezoqám. ⌞Ate av-té, av tigi mbumbukiam Hemes ndeːgo.⌟
13 Yaq ndego khape mbumbukiam Zus-ge iziz ezoqam, ma mbumbukiam-qa khoev
taon bavokho qæwevam, ndego taon mboqog-té genøgeavún, kao neka flawas khokhosap
vøndō-upøgim. Ndego ezoqa ewaqape namba, Pol neka Banabas, ambá etoam matev
zøgonín neka kao vøzøløuwavɨn, ⌞av ekeza mbumbuk-te giːmatønumatun.⌟
14 Ndigu ezoqa menas giyogem, ⌞av nqægo, ezoqa ndigu mbumbuk meːzæb,⌟ yaq
ndigu ekeza ndabua ndøkeqagím, ⌞av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, mbøni
nqosøgeap gindapemɨn.⌟ Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qá livin-té ginøbøín, vø-akhaemem,
15 “Nøfuap. Zo gekha zapâ, matev av nqazøte-matønumit? Ni até kopó, av zo ndøzøteːgo.
Ezoqam-anim mbá. Ni sa ndógo tøtigeavún. Zo Manqat Mbomambaqape nití-zømesím.
Zo khape mbumbuk tòneziváz. Yaq khandi miav-ak Mbumbukiam-té qazonó-qambúz,
ndego yan neka manqei-qape neka ndaola neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut,
gekhakheinam. 16 Bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam zo bawan vinivinimba, zøkeza
nakhoa-té genøzuváz, qazo-okhoam. 17 Geté ndego zo matev eqeieqei oskia zømatanám.
Yaq zo tòne-zøtezát, av nqægo, ndego ndekhandîːvát. Ndego zo qæ zø-etoumatún,
yan-te qando-lanqaɨn, neka avøe viav eqeieqei vøzø-etoumatun, qa-ogiin, neka lou
kandakanda neka khanakhanakh vøzø-etoumatun.” 18 Oskiá ndøgo, Pol neka Banabas
nqanek manqat gizø-ein, ndigu ambá kopømbá mbaín, ezoqa tizømbø-khazɨn, etoam
matev tizøgonɨn.
19 Yaq Antiok neka Aikonium taon-te, Zu ezoqam ndozáv, ezoqa bawan-qape
ekezan-te vø-eozo. Yaq ndigu Pol nandí gini-pouwím. Yaq gimatavupam, av nqægo,
mòndønanīm, ndigu taon bavokhó ginø-livøvém.
20 Geté ndigu ezoqam, Yesu gimbopavam, Pol gi-ogitøvem, ndego sège-itán. Yaq taon-
té genøveséz.
Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego Banabas namba, ta taon ndøgo gè-ivøvém, Debe
taon-te vøzav.

Pol neka Banabas, Antiok taon-te givesez, Silia manqei-te ndøgo

21 Até Debe taon-té-a, Pol neka Banabas, ezoqa Manqat Mbomambaqape
meːzømesimát. Yaq ti mokho-te, ezoqa kandambá, gi-Yesu-gi-paev-ezoqam-ez. Taqa zita-
te, ndigu Listla neka Aikonium neka Antiok taon-té ginøveséz, 22 ndigu ezoqam, Yesu
gimbopavam, zita tøpøzu manqat vøzø-ein. Av gizømbe-eín nqægo: Ndigu unimanqatin-
te, bazaføgakh-us até bewaniáp. Neka nøme vøzø-ein, “Ni Mbumbukiam-qa Megeat
Matev mokho-te onim-qa tizigoat, yaq ni matev føgøføgakh kopoáv tiziqeivit.”
23 Yaq ta Klisten ezoqam-qa bawan vinivinimba-te ndøgo, Pol neka Banabas, mege-
tapak ndøvevesám, ti keoge nonqo. Yaq gèguligulimemín, neka lou logemav matev
vøgonemɨn. Yaq ndigu Klisten megetapak, Evezøza-qá zenda-té ginø-abín, te-te ndego,
ma ndigu giː-unimanqatintam.

14:11 14:11 Kel 28:6 **14:15** 14:15 Kel 10:26; Psa 146:6 **14:16** 14:16 Kel 17:30 **14:17** 14:17 Jer 5:24 **14:19** 14:19 Kel 17:13; 2 Ko 11:25 **14:22** 14:22 Kel 15:32; 1 Tes 3:3

24 Yaq Pisidia manqei-te gu:mutiat, ndigu Pamfilia plovins-té gimøfakház. 25 Yaq Pega
taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat gumu-zømesim, ndigu Atalia taon-té ginøvís.
26 Yaq ndøgo, palai khagua-té gimøketáb, Antiok taon-te vømøteit, ma ibugukhokhof
Klisten ezoqam, Pol neka Banabas, Mbumbukiam-qa kuku matev-te gi-ab, nqanek
sasae-te tezøtøke, ndigu ndakin qamøzø-navøem.
27 Pol neka Banabas, Antiok taon-te gimøfakhaz, ndigu Klisten bawan ezoqam ate
gi:goam, gèmøváb, emanqat vøzømbē-votot, Mbumbukiam ti mokho-te ande gekha
matev me ndømatønumam, neka ndego bawan vini-ak, unimanqatin-te, nakhoa āv
kezømbē-mboqoa. 28 Yaq ndigu møp-mbá gini-sokhoám, ndøgo, ndigu ezoqa nøme
namba, Yesu gimbopavam.

Pol Zelusalem taon-te gegoam

15

15:1-15:35

Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te gi:kakambam

1 Antiok taon-te ndøgo, ezoqa nøme Zudia plovins-té ginduzáv. Yaq ndigu Klisten
ezoqam, āv gini-zømesimám nqægo, "Zo ngusum qogøzateav tøgoat, av Mozes-qa guguna
manqat qæ-ein, yaq zo zókhandi:zák." 2 Geté Pol neka Banabas unimanqatinteáv, tiqa
manqat. Yaq manqa itumbam kandambá qafakhan, taqa yaq-te. Yaq vaev-te, ndigu
Klisten ezoqam, manqa āv gini-kopo:ném nqægo: Pol neka Banabas, Klisten ezoqa nøme
namba, Zelusalem taon-té giabenøzáv, Keliso-gi u-anim neka megetapak taqa yaq-te
bemēzømas.
3 Yaq Klisten bawan ezoqam, gèkhofotáz, ndigu. Yaq nakhoa gigeveat, ndigu ezoqa
ewaqape, Finisia neka Samalia manqei-te ndøgo, emanqat zømbe-vototáp, av bawan
vini-ak Mbumbukiam-te giqambuz. Yaq ndigu Klisten ezoqam, nqanek manqat giyo-
gem, ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.
4 Yaq Zelusalem taon-te gimøfakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak neka
Klisten bawan ezoqam, gèkhatób. Yaq ndigu ezoqa menas, emanqat zømbe-vototáp,
matev-qa yaq-te ndøgo, Mbumbukiam ti mokho-te gematønumam. 5 Geté Felisi ezoqa
nøme, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, sège-umiáz, gi-einim, "Bawan vini-ak, ndigu gi-
Klisten-ezoqam-ez, ndigu ngusum bezø-qogøzát. Neka ni āv tabizizømbe-manqaté. Ndigu
Mozes-qá guguna manqat bembopáev."
6 Yaq ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak tinøpindám ndøgo, manqat vøe-
kakambam. 7 Yaq khøuwa mba gezømbemat, manqat gi:kakambumat, Pita sège-umián,
gezø-ein, "Nófuap. Zo mòzøte-zøtéz. Ibugukhokhof, ni mokho-te, Mbumbukiam no
ndøveatán, teqa Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak tøte-zømesimat. Ndigu no-té
ginøyogém neka vø-unimanqatinim. 8 Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-qa
matavap nde-otevat, mòndø-khatób. Ni ndøgo tizi:nøtén, ndego Nqova Mbomambaqape
gezø-etoam, av bugukhokhof ni ginimbi-etoam. 9 Mbumbukiam-qa bøi-te, ni neka ndigu
kopó. Ndigu gi-unimanqatinim, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam tiqa manqa-
zapazapa sègezø-evøzám. 10 Yaq ndakin, zo gekha zapâ, Mbumbukiam khamasim
matev-te ndozoveet, ndigu ezoqam, Yesu ndi-unimanqatinat, nqanek viniv awam-qa
ndozozøgo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo timbopavat, ndøgo nigi atanakha-
zapazapa-za neka ni kopømba mbain qagoam, amba tizi-eqanemin? 11 Kopømba mbaín,
nandav! Ni āv qazi:-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam ni Evezøza Yesu-qa kuku
matev zapayá gini-khandí:n. Yaq ti-te ndigu, bawan vini-ak, até kopó."

14:26 14:26 Kel 13:1-2 **14:27** 14:27 Kel 15:4, 12 **15:1** 15:1 Gal 5:2 **15:2** 15:2 Gal 2:1 **15:4** 15:4 Kel 14:27
15:7 15:7 Kel 10:1-43 **15:8** 15:8 Kel 10:44; 11:15 **15:10** 15:10 Met 11:30; Gal 3:10 **15:11** 15:11 Gal 2:16; Ef
2:5-8

12 Yaq Pol neka Banabas, umingiap matev-qa yaq-te gi:zøvototap, Mbumbukiam ti
mokho-te bawan vini-ak gezø-matønumat, yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, tiqa manqat
giyogem, manqa sùgumu-khoutavát.
13 Yaq ndigu manqa manqate qamøzømbu-navøem, Zems ezoqa ewaqape, āv gezømbe-
eín nqægo, "Nøfuap! Zøtøndé-yogēm. 14 Saemon Pita ni ndøgo teni:nømánd, Mbum-
bukiam ibugukhokhof bawan vini-ak mokho-te, ezoqa nøme gekhatob, yaq ndigu
vø-ekeza-ezoqam-ez. 15 Manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam
gipeaomem, møndø-unimanqatín, nqanek matev, ndakin qafakhan. Ndigu āv gini-
peaomém nqægo,
16 'Evezøza ge-ein,
"Khøuwa ndøfakház.
Yaq no notøndó-veséz,
Deivid-qa kawa matev, ndøgo ande palai khoev ndægo, qanqoe, nqawa vøewēv.
Khoev-qa gigiap ate ndægo qasoqøsoqoam,
no nqawá qatø-khakheinám.*
17 Yaq até bawan vini-ák-a, tïabenømbe-vawém.
Zapa ndøgo, até ndigú-a, nigí.
No, Evezøza, āv qate-manqaté nqægo:
Matev av nqægo ndæmatanám.
18 Nupøkhán mbá no qæ-ein, matev av nqægo tøfakhan." ' "
19 Yaq Zems manqat nøme gezø-ein, "Yaq nakémbá, no nqæmatavap, ni bawan vini-
ak, Mbumbukiam-te tiqambuz, viniv nøme bizizømbø-àwām. 20 Ni sa nqánek qazizø-
peawam, 'Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu belògē. Zapa ndøgo, gigiap
av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-te soqaín. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembo-
khanòzām. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, ndigu belòuzï. Neka
ndigu kouk belògē.'
21 Ezoqa ewaqape møndæzøtéz, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, taon ate ndægot, Mozes-qa
guguna manqat oskia me:zømesimatún, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Sabat khøuwa
ate ndægot, teqa manqat gigeve:matun. Nupøkhán mbá gingazem, nqanek matev."

Pepa gikhofotøvem, Klisten bawan vini-ak-te

22 Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam ate gi:goam, manqa
āv gini-kopo:ném nqægo: Tigi ezoqa nøme tinø-khofotáz ndøgo, Antiok taon-te, Pol neka
Banabas, ti namba. Yaq ngínik givevesám. Zudás, iz nøme gimbo-akhaemam, Basabās,
nekā Sailes. Nginik ezoqa menas, Klisten bawan megetapák. 23 Pepa ndøgo, ndigu
ezoqam namba gi:khofotøvem, āv gini-peaomém nqægo: "Khaiya mbomá, zo-te, nigi
nøfuap.
Ni Keliso-gi u-anim neka megetapak, ni zogi zøfuap, nqanek pepa zo-té qeitø-peaomít,
zo Klisten ezoqam, zo bawan vini-ak nandozogo, Antiok taon-te neka Silia manqei-te
neka Silisia manqei-te nandozo-yageap.
24 Ni āv qatiyogém nqægo: Nigi ezoqa nøme, zo-té ginduzáv, zo manqat vini vøe-
zømesim. Yaq zo mutøkhop zowaniáp, av ndigu manqat gizømbe-manqatam. Geté ndigu
ambá av nqægo, niqa manqa vøovam-tē ginduzāv zo-te. Yakhapus mokho-mbá sege-
matøvemém. 25 Ni ndakin matavap kopo qeindapem, taqa yaq-te, yaq ni manqat āv
qati-kopo:ném nqægo: Ezoqa zívevesám. Yaq ndigu zo-té qeitøndú-khofotáz. Ndigu
nigi nøfuand mbomømbomá namba ndézáv, Banabas neka Pol, 26 ndigu nigi Evezøza Yesu
Keliso-qa sasae-te, ekeza kha ginqonqotøvem. 27 Ezoqa ni nqeikhofotavav, ngínik, Zudas
neka Sailes. Yaq ndigu niqa manqat ndò-unimanqatiním, av pepa-te nqati-peaomit.

15:13 15:13 Gal 2:9 **15:16** 15:16-18 Amos 9:11-12 * **15:16** 15:16 Nqanek yaya manqat-qa mokho, Mbumbukiam ge-eta, nqánek: Ndego Deivid-gi zi mokho-te, ezoqa kopo nqawa ndòveatáv, kawa tegoat. Ngenek ezoqam Yesú. **15:20** 15:20 Exo 34:15-17; Lev 17:10-16

28 Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, teqa matavap, neka niqa matavap, kopó,
taqa yaq-te. Ni zo viniv nøme nizømbó-veák. Geté sa nqánek qazombó-pavát: 29 Loge
gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, zo ndølògɛ̃. Neka kouk ndølògɛ̃. Neka søvakha
gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, zo ndølòuzɪ̃. Neka zo mambe okho matev, kha
mbokhanòzɑ̃m. Zo nqanek matev vinivinimba gonemav tøgoat, qanimáv. Manqat nøme
mbaín. Ouo!”
30 Yaq ndigu ezoqa foa gikhofotaz, Antiok taon-té ginøvís. Yaq gifakhaz ndøgo,
ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi꞉goam gèmøváb, pepa vøzɔ̄-etoam. 31 Yaq ndigu
nqanek pepa gigeveømem, ndigu khanakhanakh kandambá. Zapa ndógo, zita tøpøzu
manqat mbomømbomá qøupeaupam. 32 Zudas neka Sailes, ndigu Mbumbukiam-gí manqa
vevezam ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme manqat kandambá gizø-manqatam.
Tiqa manqat zita zøtøpáz, neka unimanqatin vøzɔ̄føgakh.
33 Zudas neka Sailes, khøuwa andé kandambá gisokhoam. Yaq ndigu Klisten ezoqam,
sambi matev-té ginø-khofotáz, ti-te ndigu, ma gindi-khofotaz.†
35 Geté Pol neka Banabas, até gesokhoám, Antiok taon-te ndøgo. Yaq ndigu, ezoqa
kopoav nøme namba, Evezøza-qá yaq-té gini-zømesimám neka Manqat Mbomambaqape
vɔ̄e-zømesimam.

Pol qambo-menas, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømesimam

15:36–18:22

Pol neka Banabas giqatønem

36 Khøuwa nøme, Pol Banabas āv gembøe-eín nqægo, “Tizinó-veséz ndógo, taon ate
ndægot, Mbumbukiam-qa Manqat qazi꞉-zømesimavun, nigi Klisten nøfuap vizimó-zømɛ̄t.
Yaq zimó-zømét, ndigu ande āv kinɨgut.” 37 Banabas mòndø-unimanqatín. Geté ndego
Zion, iz nøme Mak gimbo-akhaemam, ndafe-qa mbogoam, tezø-fikatɨn. 38 Geté Pol
poeveáv, ndego tezøfikit. Zapa ndógo, ndego ti namba Pamfilia plovins-te gegoam, yaq
sègeziváz, neka ti namba sasae khouiáv. 39 Ndigu ezoqa menas, manqat kandambá
gi-itumbam, teqa yaq-te. Yaq gèqatøném. Nakhoa vinivinimba ndøgeveám. Banabas,
Mak namba, Saiples manqei bawa-té ginøtiním. 40 Geté Pol, Sailes ndøveatáv, namba
te꞉ma. Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu Evezøza-qá kuku matev-
té ginø-áb, ndigu vɔ̄zivaz. 41 Yaq ndigu Silia neka Silisia plovins-té gi-okhoám, Pol
Klisten bawabawan vinivinimba-te, ezoqa zita tøpøzu manqat vøzɔ̄-manqatat, tiqa
unimanqatin vøzɔ̄-føgøføgakham.

16

Pol Timoti geveatav, te namba te-okhoat

1 Yaq Pol Debe neka Listla taon-té genøwáv. Yaq nqáe! Listla taon-te ndøgo, ezoqa
mòndøgoám. Yesu-gé paev ezoqám. Iz nqambógo, Timotí. Até tegu evó-a, Yesu
ndø-unimanqatintám. Ngunuk Zu bawan-ák. Geté tege eve, ndego Glik bawan-ák.
2 Klisten ezoqam ate gi꞉goam, Listla neka Aikonium taon-te giyagam, ndigu Timoti
matev eqeieqei me꞉vewám. 3 Pol Timoti khatowe-qa mbogoám, namba ti-apatɨn. Geté
bugukhokhof, Pol Timoti ngusum mbokepøtáz, ⌞vɔ̄-Zu-ezoqam-ev.⌟ Zu bawan-ak zapayá
gene-matanám, ta manqei-te ndøgo giyagam. Zapa ndógo, ndigu mòndæzøtéz av
nqægo, Timoti-ge eve, ndego Glik bawan-ák, ⌞neka ndigu tigi nakhei angana ngusum
qogøvemāv.⌟ 4 Ndigu taon vinivinimba-te gi-okhoam, yaq ndigu Klisten ezoqam, manqat
zø-etoumát, ta manqat ndøgo, Keliso-gi u-anim neka megetapak Zelusalem taon-te

15:28 15:28 Met 23:4 † **15:33** 15:33 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqægo: 34 Geté Sailes matavap āv genegó nqægo: Tenóqóm ndógo. **15:37** 15:37 Kel 12:12, 25 **15:38** 15:38 Kel 13:13; Kol 4:10 **16:1** 16:1 Kel 14:6; 2 Tim 1:5 **16:2** 16:2 Filip 2:19-22 **16:4** 16:4 Kel 15:23-29

ande āv kiǹ-kopoːnem, neka vøzø̄-ein, “Manqat qàmbopáev nqanek.” 5 Yaq Klisten
bawabawan vinivinimba, tiqa unimanqatin matev mòndøzø-føgøføgakhám, neka tiqa
bawan sà tønø-khouwevtát, khøuwa ate qæpavpavemam.

Pol Mbumbukiam-qa umingiap geqeiv, Masedonia plovins-ak gemøndœ-akha

6 Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, te namba giː-okhoam, Fligia neka Galesia manqei-te
sège-apát. Ta manqei-te ndøgo, ndigu ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesateáv. Zapa
ndøgo, Nqova Mbomambaqape ndigu takeáv, ezoqa Esia plovins-te ndøgo, tiːzømesimat.
7 Yaq ndigu Misia manqei iziz gimø-khanøzem, ndigu ambá Bitinia plovins-té ginøzavín.
Geté Yesu-ge Nqova, até ndøgó-a, takeáv, tizav. 8 Yaq ndigu Misia manqei sègemø-løvuím,
atema Tloas taon-te vømø̄-ova.
9 Yaq ta lova ndøgo, Pol umingiap ndøqeív. Masedonia manqei-ak ndø-omét, geyam,
vømbōviam, “Qandoqáv, nqanek Masedonia plovins-te, ni vønītøke.” 10 Pol nqanek
umingiap geqeiv, yaq ni nakhoa-qa nakhamas-té qeitøvawém, Masedonia plovins-te
vøtíniāv. Zapa ndógo, ni āv qati-matøvemém nqægo: Ni Mbumbukiam ni-akhá, ni ndigu
ezoqam, Manqat Mbomambaqape bamǐzømas.

Lidia Yesu gu-unimanqatin

11 Yaq ni Tloas taon tøti-ivøvém. Palai khagua-té qeitø-ketámb, Samotles manqei bawa-
te vøimø̄-fakhan. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Neapolis taon-té qeimø-fakhán. 12 Yaq
zapá qeimøniáv, atema Filipai taon-te. Ta taon ndøgo, Masedonia plovins mokho-te,
kandambaqapé. Lom ezoqam moːkawaeztám. Yaq ni elavøqase, teitø-qovezám ndógo.
13 Yaq Sabat khøuwa qandap, ni taon bavokhó qeitø-fakhán. Yaq kea keoqa-té qeitøniáv.
Zapa ndøgo, ni āv qati-matøvemém nqægo: Ndøgo Zu ezoqam-qá pindap manqei atøgó,
giguligulimemin. Sakheis nøme, é-møndøpindám ndøgo. Yaq ni sèiqonáv, ti namba
manqa manqate vøingazem. 14 Sævam nømu, ndugu niqa manqat gu-ewagam, tuqa
iz Lidiá. Tiatila taon-ák. Ndabua køkouk ndøwiám, moni guiqaqasumam. Ndugu Zu
ezoqam-qá guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbō-vizupam. Yaq ndugu
Pol-qa manqat gu-ewag, Evezøza matavap mbomboqoá, yaq ndugu teqa manqat vø̄-
unimanqatin. 15 Yaq ngunuk sævam neka ndigu ezoqa nøme, khoev-te namba guːyagam,
ibøkha iz ndøndapém. Yaq ndugu ni āv gunimbi-eín nqægo, “Zo no unimanqatin Evezøza-
gu paev ezoqam tøzøte-næmbem, yaq noqá khoev-té qazøtøndózáv, vozomǿqōm.” Yaq ni
tuqa manqat, nǐmbo-paevém, tuqa khoev-te vøimø̄qom.

Pol neka Sailes ndimbula khoev-te ginqeitaz

16 Khøuwa nøme, ni Zu ezoqam-qa guliguli manqei-te qei-apat, yaq sasae mbasønakam
ndøqánd. Ngunuk nqova soqa mbøigoám. Ndugu ezoqa é-møndæ-zømasín, megemege-
te ndoːgo, matev ande āv khanē-fakhanɨn. Ta matev mokho-te ndøgo, ndugu tugi sasae
kawakawa-za, fia kandakanda zømbe-qaqasumám. 17 Yaq ngunuk mbasønakam, Pol neka
ni, sègeni-pavám, vøndō-akhaemam, “Nginik ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae
ezoqám, ndego Eqeiwat-Qape. Nginik nakhoa meːzømesím, zo khandi ande āv khazøté-
ndapēm.” 18 Ngunuk matev av nqægo, khøuwa kopoáv gumatønumam. Yaq Pol gèmbo-
ewéz. Yaq ndego até gendego, gèqambún, nqova soqa vømbō-ein, “Yesu Keliso-qa iz-
te, no nqataqá-manqate: Mòqofakháq, qo mbasønakam-qa mokho-te ndoqotuːgu.” Yaq
ndaføyambá, nqova soqa sègefakhán.
19 Yaq tugi kawakawa-za giqeivim, av nqægo, tu mokho-te, moni nqawa gēqasemāk,
yaq Pol neka Sailes sègegavém. Yaq maket manqei-té ginø-itub. Ndabua mba
zøgeageapát, taon megetapak-qa megemege-te vōː-ab. 20 Yaq nginik, ndigu Lom
megetapak-té ginø-tonqozó, vøzø̄-ein, “Nginik Zu bawan-ak, taon ningiitít! 21 Matev
ndøgo, ezoqa ndiːzømesim, ni Lom ezoqam-te khafeáp, tizimbo-pavat.” 22 Yaq até ezoqa

16:6 16:6 Kel 18:23 **16:17** 16:17 Mak 1:24 **16:20** 16:20 Mak 13:9 **16:22** 16:22 2 Ko 11:25; 1 Tes 2:2

nømé-a, giwaniapam, Pol neka Sailes-te, qaqa zøqambuí. Yaq ndigu Lom megetapak, até gindigonem, Pol neka Sailes, ndabua zøkeqagím, neka nakhag ezoqam febam manqat vøzɵ-ein. 23 Kha kandambá gizø-khaneam, gifebam. Gumufebam, yaq ndimbula khoev-té ginø-nqeitáz. Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, manqa āv gimbøe-løvuaném nqægo, “Qo ùni zømbe-keogé, nginik ezoqa menas. Soqaín ndøgo, tifakhaz.” 24 Ndego nqanek manqat ge-ewag, yaq ta kouwat-te ndógo tenø-nqeitáz, uni mokho-te-in qøugoam. Yaq tiqa bov, tae menas livin-té gezømbu-sokhofám, sasa ndøtøkua, vɵtok.

25 Yaq ande av lova u-mba ndægo, Pol neka Sailes, gèguligulimát neka Mbumbukiam-te ouv vɵ-qaqaemat. Yaq ndigu ndimbula ezoqa nøme, sègezø-ewagát. 26 Yaq nqova mbaín, manqei kandambá qakukuvøem. Ndimbula khoev sùgumu-kukuvøemát. Yaq mboqog ate gi꞉goam, ekeza mbá segembo-qonimát, neka ndimbula ezoqam auli sen gizø-møpusupat, vøzɵ-nqovonim.

27 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam gesuzam, nqanek matev geqeiv, mboqog gim-boqogeapam, yaq ndego kaiya mba ndøndapáz. Ambá ekeza kha ndøngiuín. Zapa ndógo, ndego āv gene-matavupám nqægo: Ndimbula ezoqam mòndø-khokhonīm. 28 Geté Pol gembo-akha, “Qo qakeza kha ndøngìŭ. Ni ndimbula ezoqam ate nqati꞉gu, nqeitú꞉gu.”

29 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, waev-qa ndø-akhá, ndimbula khoev mokho-te vɵteit. Kha sègembøi-wageapát. Yaq até gendego, ekeza kha manqei me꞉laváo, Pol neka Sailes, tiqa megemege-te. 30 Yaq ndego bavokhó ginø-itúb, vøzɵ-ein, “Khanánqa-za. No gekha matev nógō, tøte-khandi꞉n?”

31 Yaq gimbo-qavøinam, “Evezøza Yesu qó-unimanqatín. Yaq atē khandȉ voqotēndāp, qogi ezoqam namba, khoev-te ndiqayage.” 32 Yaq Pol neka Sailes, Evezøza-qá Manqat me꞉-ometimém, neka ndigu ezoqa ate gi꞉goam, khoev-te namba gi꞉yagam.

33 Yaq ta lova u-mba ndøgo, ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol neka Sailes nqamav zøsungúz. Taqa zita-te, ndego ndaføyambá, ibøkha iz ndøndáp, ekeza ezoqa namba. 34 Yaq ndego khoev-té genøkhatób, lou vøzɵ-etoam. Yaq ndego ekeza ezoqam namba, khanakhanakh kandambá gindapem, ndakin Mbumbukiam gi-unimanqatinim.

35 Yaq khøuwa nøme qandopave, qanaqanus, Lom megetapak, polis ezoqam ndøkhofotáz, ndimbula keoge ezoqam vømbɵ-einim, “Nandiv ndimbula ezoqa menas, vònqonqotáz!”

36 Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol gembo-ein, “Lom megetapak, zo nqon-qotøzat manqat ndokhofotøvém. Yaq ndakin zo kopømbá, sambi-té qazonó-fakház.”

37 Geté Pol ndigu polis ezoqam gezø-ein, “Ndigu ni ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginøfembám. Oskiá ndøgo, ni Lom manqei-ak nqeigu neka ni bugukhokhof manqa ovøepøteav vɵgoam. Yaq ni ndimbula khoev-té ginø-nqeitán. Yaq ndakin, ndigu ni khonoam-te khofotønat-qa ndøgó. Geté kopømba mbaín. Ndigu ekezan betøndozáv, ni taon bavokho bēkhofotan.”

38 Yaq ndigu polis ezoqam, nqanek manqat, Lom megetapak me꞉zømás. Yaq nginik giyogem, av nqægo, Pol neka Sailes Lom manqei-āk, ndigu møe kandambá gigonem. ⌞Zapa ndógo, khafeap kandambá, Lom manqei-ak sa toqofewam, manqa ovøepøteav tøgoat.⌟ 39 Yaq ndigu tinduzáv ndógo, Pol neka Sailes tanakh manqat vøzɵ-ein, neka taon ivøve-qa vøzɵviam.

40 Yaq ndimbula khoev-te gindu-fakhaz, ndigu Lidia-qá khoev-té ginøzáv. Yaq Klisten ezoqa nøme tizømét ndógo, neka zita tøpøzu manqat vøzɵ-ein, taon sasa ndø-ivøvem.

17

Pol neka Sailes Tesalonika taon-te gigoam

1 Yaq Pol neka Sailes, Amfipolis taon neka Apolonia taon sègemø-løvuím. Yaq até ge-apát, atema Tesalonika taon-te vømɵfakhaz. Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qa guliguli

16:27 16:27 Kel 12:18-19 **16:30** 16:30 Kel 2:37

khoev møndøwevám. 2 Yaq Pol tenøwáv ndógo, av oskia ge:goatun, ezoqa vømē-zømesim. Sabat khøuwa misiká, manqat gezø-manqatam. 3 Ndego āv gezømbe-ovøemám nqægo: Mbumbukiam-qa Manqat é-møndø-eín, ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandi:z, ndego nqosøgeap bendáp, neka løvøte-te betøndō-suzam. Yaq Pol nøme gezø-ein, "Ndego Yesu, no nqazømbe-manqate, Mesaya ngének."

4 Yaq Zu bawan-ak nøme, nqanek manqat gè-unimanqatiním, Pol neka Sailes-te vønøzaz. Até Glik bawan-ák-a, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vømbō-vizupam, kopoáv, neka sakhei iz-akhayapak kopoáv, tiqa manqat gi-unimanqatinim.

5 Geté Zu bawan-ak nøme, ova ndø-einím. Yaq ndigu ezoqa soqøsoqa ndø-upøzó, maket manqei-te sa gi-okhoam, neka ezoqa ewaqape qaqa vøzøløwaz. Yaq ndigu Zeisen-qá khoev-té ginøbøín, Pol neka Sailes vømøzøvao. Yaq ambá ezoqa ewaqape-té ginø-tonqozoín. 6 Geté ndigu ezoqa menas, zømeteav qagoam, yaq até gindigonem, Zeisen neka Klisten ezoqa nøme vøgavem. Yaq taon megetapak-té ginø-itúb. Ndabua mba zøgeageapát. Yaq āv gini-akhaemát nqægo, "Ezoqam ndigu, manqei-qape-te ate nqægo, manqa-zapazapa gigoatun, ndakin nqánek gigú. 7 Yaq ngenek Zeisen, nginik ezoqam, ekeza khoev-té genøkhatób. Nginik ezoqam ate ngi:gu, Siza-qá khafeap ndømøkuiám, nigi kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndógo, ndigu āv gini-manqaté nqægo: Kawa nøme ndêgó. Iz nqambógo, Yesú."

8 Yaq taon megetapak neka ezoqa ewaqape, khanakhanakh mbaín, nqanek manqat giyogem. 9 Yaq ndigu Zeisen neka ezoqa nøme, namba gi:goam, moni abam manqat zø-ein. Yaq ndigu moni gi-abem, vønqonqotaz.

Pol neka Sailes, Belia taon-te gigoam

10 Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, qapøis, ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol neka Sailes, Belia taon-té ginø-khofotáz. Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginøzáv. 11 Nginik Zu bawan-ak, Belia taon-te ndøgo, tiqa matev eqeieqeí, āv tiuká, av ndigu Tesalonika taon-te gi:yagam. Ndigu Manqat Mbomam-baqape ùnime:-ndapém. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Pol ge:zømesimam, ndigu teqa manqat, Mbumbukiam-qá manqat namba me:geveatát. 12 Yaq Zu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním. Neka até Glik iz-akhayapak sakhéis-a, neka Glik angana, vø-unimanqatinim. Ezoqa andé kandambá.

13 Geté Tesalonika Zu bawan-ak nøme, giyogem, av nqægo, Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Belia taon-tē genø-zømesimīt, yaq ndigu tinduzáv ndógo, ezoqa teqa yaq-te qaqa vøzøløwaz. 14 Yaq ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol ndaola keoqa-té ginø-khofotøvém. Geté Sailes neka Timoti, Belia taon-te, até gesokhoám.

15 Yaq ndigu ezoqam, Pol namba gi:-apat, até ge-ituát, atema Atens taon-te vømøfakhaz. Yaq ndigu nqawa ginduqavaz, Pol Sailes neka Timoti-te manqat ndøkhofotáv. Ndigu bètøndozáv. Andé nakhamas-té.

Pol Atens taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

16 Pol Atens taon-te ndøgo, ndigu ezoqa menas gezømbo-kewagam, yaq āv geneqeív nqægo: Ta taon-te ndøgo, tae khøuwiap kopoav-qapé qagoam. Yaq ndego mbøni mbon-qosøgím. 17 Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ti namba manqat vømø-einimin, Zu ezoqam neka ndigu ezoqa nøme, Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vømbō-vizupam. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego até maket manqei-té-a, gekha ezoqām ndigu, sa gi-okhoam, manqat vøzø-manqatam. 18 Yaq ezoqa nøme, ndigu Epikuli neka Stoik-qa nømendim matev gimbopavam, ndigu Pol namba manqa ndø-itumbám. Yaq āv gini-einím nqægo, "Ngenek gekha khokho manqāt ndømanqatet? Gê, ngenek ni nømendim-qa ndógo?" Geté ezoqa nøme gi-einim, "Ngenek

17:7 17:7 Luk 23:2; Zion 19:12 **17:17** 17:17 Kel 18:19

manqei vini-ak-gí mbumbuk-qá yaq-té ate:-manqaté.” Av gi:-einim ndægo, zapa ndógo: Pol Yesu neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qá yaq-té gene-manqatám.

19 Yaq ndigu Pol Aleopagus manqei-té ginø-ituím, ma taon megetapak gi:pindumam. Yaq ndigu taon megetapak, Pol āv gimbøe-einím nqægo, “Kopømbâ, ni qoqa nømendim ndakinak-qa yaq-te, qo ezoqa ndoqote-zømesim, toqoni-ovøyam? 20 Manqat nøme ndøgo, ni nqeitaqa-yoge, viní. Yaq ni taqa manqa mokho ndape-qa nigú.” 21 (Ndigu Atens taonak, neka até bawan vini-ák-a, taon-te okha gindu-okhoam, tiqa poev kandambaqape ndógo tøgoám, khøuwa kopoav, ezoqa emanqat ndakinak vinivinimba vøvototupam-a, vø-ewagam.)

22 Yaq Pol, Aleopagus manqei-te ndøgo, megetapak-qá megemege-té genø-itán, gezø-ein, “Zo Atens ezoqam. No āv qateqeív nqægo: Zo guliguli matev-te, bazaføgakh zo-asazét. 23 Zapa ndógo, no zoqa taon mokho-te qatu-okhoam, neka gigiap vinivinimba qæqeiv, zo ndozombo-tabap, yaq no lou-qase nøme nøqeív, zo mbumbukiam nøme søvakha gigiap qazombo-løvutumatun. Yaq ta lou-qase-te ndøgo, manqat āv qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiám nøme-qá, ni nøtenateav ndego.’ Ndego Mbumbukiam nøme, zo ndozombo-vizap, gete zo zøtezateav ndøgo, ndégo, no nqazømbe-manqate. 24 No Mbumbukiam ndégo tøte-manqaté, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, gekhakheinam. Ndego Evezøzá. Yan neka manqei-qape ndégo teno-kawaevát. Ndego ambá av nqægo, guliguli khoev-tē geyagē, ezoqa gipuanumatun. 25 Neka ndego gigiap-av ezoqám mbá. Ndego ambá av nqægo, ni-tē gonotawē. Av taoká. Geté ndego ezoqam ndégo, ni ezoqa ate nqazi:gu, khandi neka mbøni fokeam neka gigiap ate nqægo ngini-etoam. 26 Ibugukhokhof, Mbumbukiam ezoqa kopo ndøkhakheinøvém. Yaq ni bawabawan vinivinimba ate nqazi:gu, ngenek ezoqa kopo mokho-té genø-khakheinømbém, manqei-qape bizīkhazem. Neka Mbumbukiam ni bawabawan vinivinimba khøuwa nizáv, ni tiziyagat neka gekha manqei-te qazíyagāt. 27 Mbumbukiam matev av nqægo, tenegó ndógo. Ni teqa tàbizimbøe-vawém, neka eísa, te-te pizí-visiīm penømakhaya, neka pizí-ometām penømakhaya. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam qambaqapé mbá ni-te, ni ezoqam ate nqazi:gu. 28 Ni teqá mokho-té qazu:yagé, neka teqá mokho-té qazu:-okhó, neka teqá mokho-té qazu:gú. Ndøgo até kopó, av zogi emanqat vototap ezoqa nøme ndimanqate, av nqægo, ‘Ni tegī nakheīs.’

29 Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, yaq ni bizi-matàvāp, av nqægo, ‘Mbumbukiam ndego gigiāp, kopømba ande av gol neka silva neka mbaqambaqa mbumbuk ndi:gu. Mbumbuk av ngi:gu, ndigu ezoqa zøtezat ndøzøgo, ekeza zendá ginikhakheinøvematún.’

30 Ibugukhokhof, Mbumbukiam qaqa goneáv, ta zapaya ndøgo, ndego vizøpøteav qagoam. Zapa ndógo, ndigu ndego zøtezateáv. Geté ndakin, ndego ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate ndægot, āv gezømbe-manqaté nqægo, tiqa yage bè-enénd neka te-te bēqambuz. 31 Ndego khøuwa møndøzáv. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego ni manqei-qape ezoqam ate nqazi:gu, manqa ovøyam-té genó-ámb. Ta manqa ovøyam ndøgo, eqeieqeí. Te mokho-te ndégo tenógó, ndego geveatav. Ezoqam ndégo, løvøte-te gekhandi:v. Teqa khandi:vat matev mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, āv gininømánd nqægo: Ezoqam geveatav ngének.”

32 Ezoqa nøme ndigu, Pol gimboyogem, ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te ge:manqatam, ndigu gèvøngi:nám. Geté nøme ndigu, gimbo-einim, “Ni khøuwa nøme, qoqa manqat nqawa yoge-qa nigú, taqa yaq-te.”

33 Yaq Pol ndigu gèzuváz, vøwav. 34 Geté ezoqa nøme, møndø-tøkuaném, Pol namba, Yesu vø-unimanqatinim. Ezoqa kopo nøme ge-unimanqatin, teqa iz Dionisiús. Ndigu taon megetapak, Aleopagus møvøna manqei gipindumam, ezoqa nøme ndégo tegoám.

17:24 17:24-25 1 King 8:27; Kel 7:48 **17:25** 17:25 Psa 50:12 **17:27** 17:27 Psa 145:18; Jer 23:23 **17:29** 17:29 Isa 40:18-20; 44:10-17; Kel 19:26 **17:31** 17:31 Psa 96:13

Sævam nømu ndugu, gu-unimanqatin, tuqa iz Damalís, neka ezoqa nøme vøgoam, gi-unimanqatinim.

18

Pol Kolin taon-te gegoam

1 Khøuwa nøme, Pol Atens taon tène-iváv, Kolin taon-te vøwav. 2 Yaq Zu ezoqam tenøqát ndógo. Teqa iz Akuilá. Ndego Pontus manqei-té geqán. Ndego, tegu zas namba, Plisila, Itali manqei-té giyagám. Geté ndakin Kolin taon-té ginøyág. Zapa ndógo, Klodies, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat āv gene-vøovám nqægo: Zu ezoqam ate ndi꞉gu, Lom taon bè-ivøvém. Yaq Pol okha ndøwáv, Akuila neka Plisila, ti-te ndigu vøqom. 3 Yaq namba me꞉yagám, sasae namba vøegoam. Zapa ndógo, até ndigú-a, palai khoev potofam ezoqám, av Pol ge꞉goam.

4 Yaq Sabat khøuwa ate qæpavpavemam, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Zu bawan-ak nekā Glik bawan-ak, manqat zømanqatám. Ndigu Yesu bè-unimanqatiním.

5 Yaq Sailes neka Timoti Masedonia plovins-te ginduzav, Pol sasae nøme goneáv. Geté khøuwa kopoáv, ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat mba me꞉zømesimám. Ndego Zu bawan-ak āv gezømbe-ovøemám nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi꞉z, ndego Yesú. 6 Geté ndigu Pol-qa manqat, gèsanqawém, neka vøngenøinam. Yaq ndego pakhakh mba ndøpomoyám, ekeza ndabua-te qambogoam, vøzø-ein, “Zo khandi qazo-sanqawem, tozo-soqoez, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. Zøkeza manqa-zapá. No ndakin bawan vini-ak-té qatónáv, Mbumbukiam-qa manqat vømé-zømesīm.”

7 Yaq Pol Zu ezoqam-qa guliguli khoev gè-iváv. Yaq Titius Ziastes-qá khoev-té genøwáv, vømøqom. Teqa khoev, guliguli khoev avønin-té qawevám. Ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbō-vizupam. 8 Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, Klispus megeat ezoqam ndøgoám. Yaq vaev, até ndegó-a, neka ndigu ezoqa ate gi꞉goam, teqa khoev-te gi꞉yagam, Evezøza vø-unimanqatinim. Neka ezoqa nøme kopoáv, Kolin taon-te ndøgo, Pol-qa manqat gi-ewagam, vø-unimanqatinim, neka ibøkha iz vøndapem.

9 Khøuwa nøme, lová, Pol umingiap ndøqeív. Ta mokho-te ndøgo, Evezøza āv gembøe-eín nqægo, “Qo møe ndøgō. Ezoqa manqat até vøe-zømesimít. Qo manqat ndøkhoùtāv. 10 No nqægó, qo namba. Ezoqa kopømba mbaín, tengiæqo. Zapa ndógo, ezoqa kopoáv, nqanek taon-te ngiyage, ndigu nogí ezoqám.”

11 Yaq Pol Kolin taon-te viav andé møe-mbá geyagam. Viav kopó neka nøme livin-mbá gunumu-nqawá, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømesimam.

12 Ta khøuwa-te ndøgo, Galio Akaya plovins-te ndøgo, Lom kawa ezoqam gegoam, yaq Zu bawan-ak até gindigonem, bawan vøpizumem, Pol sasa ndømøvøinam, manqa ovøyam-te vøndafem 13 Yaq gi-einim, “Ngenek ezoqam, ezoqa āv gene-zømesimatún nqægo: Ndigu Mbumbukiam matev vini-té giabembo-vizáp. Geté matev av nqægo khafeáp, Mozes-qa guguna manqat-te.”

14 Pol ambá manqat ndø-einín. Geté Galio mba, é-møndo꞉-løfokév, Zu bawan-ak gezø-ein, “Ngenek ezoqam amba manqa-zapa tegonɨn o ezoqa telavawɨn, no zoqa manqat ndæ-ewagɨn. 15 Geté zo zøkeza nømendim manqat neka iziz neka guguna manqat mba zøte-itumbumít. Yaq nakémbá, zo zøkhapus mbá sozó-ovøemém, taqa yaq-te. No zoqa manqa ovøyam, nó-ewagák.” 16 Yaq ndego tiqa manqa ovøyam, gèzø-evøzám, bavokho vøngeasam.

17 Yaq ndigu até gindigonem, Sostenes, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam vø-møvøinam, manqa ovøyam khoev megemege-te, sasa ndøzuim. Geté Galio ndigu geagipøteáv. Sègezøták.

18:2 18:2 Lom 16:3 **18:3** 18:3 Kel 20:34 **18:5** 18:5 Kel 17:14-15 **18:6** 18:6 Kel 13:46, 51; 20:26 **18:10** 18:10 Josh 1:9; Isa 41:10

Pol Antiok taon-te gevesez

18 Taqa zita-te, Pol Klisten ezoqam namba, Kolin taon-te ndøgo, elavøqase nøme,
mòndø-qovezám. Yaq vaev, ndego sègezuváz, Plisila neka Akuila namba. Silia manqei-
té ginøtiním. Geté Senklia taon-te ndøgo, khagua-te giketab, Pol bugukhokhof izu
ndøqogáz, vømø̄-kawa-mokho-mba-ev, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, manqa
mbusa gumu-khouimin. Zapa ndógo, Pol manqa mbusa ndøvé, Mbumbukiam-te.
19 Yaq ndigu Efesus taon-te gimøfakhaz, Pol Plisila neka Akuila gèzuváz. Yaq ndego Zu
ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv, Zu ezoqam namba manqat vømø̄-einim. 20 Yaq
ndigu Pol, khøuwa elavøqase qomat manqat mbo-einím, ti namba. Geté ndego poeveáv.
21 Geté ndego ouo manqat gezø-ein, ndego āv gezømbe-eín nqægo, "No nqawa
ndøtøndo-veséz, Mbumbukiam poev tømbogoat." Yaq ndego Efesus taon, gè-iváv,
vø̄søkuzim.
22 Yaq Pol Sæzalia taon-te gemøfakhan, ndego Zelusalem taon-té genøqavíg, Klisten
bawan ezoqam-te ndøgo, okha vømø̄wav. Taqa zita-te, ndego Antiok taon-té gemø-ová.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

18:23-21:16

23 Yaq Pol elavøqase mòndø-qovezám, Antiok taon-te ndøgo. Geté vaev-te, ndego
nqawa ge-ivav, Galesia neka Fligia manqei-té genøwáv, ta manqei-te ate qægoam, ndigu
Yesu gi-unimanqatintam, zita tøpøzu manqat vøzø̄-manqatat, tiqa unimanqatin vøzø̄-
føgøføgakham.

Apolos Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

24 Ta khøuwa-te ndøgo, Zu bawan-ak ezoqa kopo, Efesus taon-té genøwáv. Teqa iz
Apolós. Ndego Aleksandlia taon-té geqán. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat ùnime:-
otév neka teqa manqa manqate qanimav tantáv. 25 Ndego Evezøza-qa Nakhoa é-møndæ-
ometimém. Yaq ndego ezoqa, Yesu-qa yaq-té gene-zømesimám. Khanakhanakh-ús neka
ndaføyamba-qapé. Geté ibøkha iz upøgim-qa yaq-te, ndego sa ndógo tene-otév, av Zion
ezoqa gezømbe-etoumam.
26 Yaq ngenek Apolos, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Efesus taon-te ndøgo, manqa
manqate ndøngáz. Kha føgakh-mbá. Yaq Plisila neka Akuila, teqa manqat giyogem,
ndigu ekeza khoev-té ginø-khatowém, Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, nøme vømbø̄e-
ovøemem.
27 Yaq vaev Apolos matavap geve, Akaya plovins-te tewav, Klisten zifuap, zita
mbotøpøzém, neka pepa vømbō-peaomem. Ta pepa-te ndøgo, ndigu Klisten ezoqa nøme-
te, go:yagam ndøgo, āv gini-peaomém nqægo, "Nandev ezoqam, vømø-khatowém." Yaq
gemøfakhan ndøgo, ndego tøke kandambá gezøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-
qa kuku matev mokho-te, Yesu gi-unimanqatinim. 28 Zu bawan-ak, ezoqa ewaqape-
qa bøi-te, Apolos namba manqa gi-itumbam, ndego gèpitáz. Ndego Mbumbukiam-qa
Manqat mokho-te, āv genezømás nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam
tekhandi:z, ndego Yesú.

19

Pol Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Apolos Kolin taon-te gegoam, Pol manqei popotap-té ge-okhoám,
atema Efesus taon-te vømø̄fakhan. Yaq ndego ezoqa nøme tezømét ndógo, Yesu gi-
unimanqatintam, 2 vøzø̄bevap, "Zo Nqova Mbomambaqape mozóndafem, zo Yesu ande
qazøte-unimanqatinim?"
Yaq gindu-einim, "Mbaín. Ni Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te yogeáv."

18:18 18:18 Num 6:18; Kel 21:24 **18:28** 18:28 Kel 9:22 **19:1** 19:1 1 Ko 3:6 **19:2** 19:2 Kel 8:16

3 Yaq Pol gezøbevap, “Av tægoat ndægo, zo gekha ibøkha iz zóndapem?”
Yaq gindu-qavøinam, “Ni ibøkha iz ndógo teindapém, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.”
4 Yaq Pol gezø-ein, “Gekha ezoqām ndigu, Zion-qa ibøkha iz gindapem, ndigu ta mokho-te ndøgo, āv gini-vøndæmém nqægo, ndigu Mbumbukiam-té ginøqambúz. Zion ezoqa gezø-ein, ‘Ndégo tozó-unimanqatiním, noqa zita-te tegeav.’ Ngenek ezoqam, Yesú.”
5 Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa manqat giyogem, ndigu ibøkha iz, Yesu-qá iz-té ginøndapém, ndego Evezøza. 6 Ibøkha iz gumundapem, yaq Pol zenda mo:vé, ti-te. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, ti-te. Yaq ndigu bawan vinivinimba-qá manqat-té ginø-manqatám, neka Mbumbukiam-qa manqat vøvevezumam. 7 Angana ate gi:goam, ibøkha iz gindapem, ande āv tuélv ndi:gú.
8 Yaq Pol Efesus taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ezoqa namba manqat vøe-manqatam, kha føgakh-mbá, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøzø-ovøyam. Matev av nqægo, løvøyak misiká gematønumam. 9 Geté ndigu Zu bawan-ak nøme, Pol-qa manqat ndapeáv. Ndigu føgakhín. Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Yesu-qa Nakhoa gèngi:nám. Yaq Pol ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gim-bopavam, sègeziváz. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego ezoqa Tilanus-qá skul khoev-té gene-zømesimám. 10 Ndego matev av nqægo, viav menás gematønumam. Yaq Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak ate gi:goam, Esia manqei-te gisokhoam, Evezøza-qa Manqat sùgumu-ewagát.

Skeva-gi nakhei angana, nqova soqøsoqa amba gi:ngeasam

11 Mbumbukiam Pol mokho-te, umingiap matev viní gematønumam. 12 Ezoqa nøme ndabua mba ndø-upøgimám, tata vuogim nonqo neka mim-te faleam nonqo, ndego ge-uzumam, yaq enqoni-us ezoqam-té ginø-aumám. Yaq ndigu enqoni sègezø-navøemín, neka ezoqa nøme ndigu, nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-fakhazin.
13 Zu ezoqa nøme, ndigu manqei vinivinimba-te gi-okhoam, nqova soqøsoqa gin-geasumam, ndigu ndakin nqova soqøsoqa, amba Yesu-qá iz-té ginø-ngeasamín, ndego Evezøza. Ndigu āv gini-einimín nqægo, “No zo nqova soqøsoqa nqazø-manqate: Yesu-qa iz-te, ndego Pol ezoqa nde:zømesim, vòfakház.”
14 Ezoqa nøme, ndigu matev av nqægo gimatønumam, ndigu Skeva-gí nakhei angana sevén. Ngenek Skeva, Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqapé nømé, Zu ezoqam mokho-te. 15 Yaq khøuwa nøme, ndigu matev amba av nqægo tigonemin, yaq nqova soqa, āv gezømbe-eín nqægo, “No Yesu mòtenøtén, neka Pol vøtēnøten. Geté zo, gekha ezoqâm?” 16 Yaq ndego ezoqam, nqova soqa gembøegoam, até gendego, gèndovuáo, vøzitag. Kha kandakandá gezø-khaneam, neka ndabua vøzøløvøi. Yaq ndigu gèbøin, khoev vø-ivøvem. Kouk até gezømbo-wavupát.
17 Yaq ezoqa ewaqape, Efesus taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq Evezøza Yesu, gèmbo-vizumém. 18 Yaq ezoqa nøme, ndigu gi-unimanqatintam, tiqa matev soqøsoqa gèvøndøzém, ezoqa nøme-te. Ezoqa kopoáv, matev av nqægo gigonem. 19 Yaq ndigu ezoqa nøme, manqa-sisi matev vinivinimba gimatønumam, tiqa manqa-sisi mbuk, gèndo-tonqogím, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, vøløvutømem. Mbuk ndøgo, giløvutømem, taqa fia kandambá tantáv. Silva moni mokho, ande āv fifti taosén ndægó.
20 Yaq ta matev nqanek gi:matønømem, Evezøza-qa Manqat sège-vøndavát. Bazaføgakh-ús.
21 Taqa zita-te, Pol matavap āv genegó nqægo: Ndego Masedonia neka Akaya plovins-té geabenøwáv, yaq vaev Zelusalem taon-te bēwav. Yaq Pol nøme ge-ein, “Taqa zita-te, no até Lom taon-té-a, banønav.” 22 Yaq Pol bugukhokhof tegi tøke ezoqa menas, Timoti

19:4 19:4 Met 3:11 **19:6** 19:6 Kel 8:17; 10:44, 46 **19:11** 19:11 Kel 14:3 **19:12** 19:12 Kel 5:15 **19:17** 19:17 Kel 5:11 **19:21** 19:21 Kel 23:11; Lom 1:13

neka Elastus mo꞉khofotáz, ndøgo Masedonia plovins-te. Geté ndego ekezan, elavøqase nøme mɔ̀ndø-qovezám, Esia manqei-te ndøgo.

Efesus taon-te, qaqa matev qafakhan

23 Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-qa Nakhoa zapaya, qaqa matev kandambá qafakhan.
24 Ezoqa nøme mɔ̀ndøgoám. Iz nqambógo, Demitliús. Ndego silva gigiap ndøkhakheinumám. Taqa bugug, ande Atemis-qá khoév, tigu mbumbukiam sævam. Ndøgo silva, auli gigiap fia kandakandá. Yaq ndego neka ndigu ezoqa nøme, nqanek sasae namba gi꞉goam, moni kandakandá gi꞉qaqasumam. 25 Yaq Demitlius, ndigu ezoqa sègezømbu-akhá, ndigu sasae kopo gi꞉goam, gezø-ein, “Nøfuap. Zo mɔ̀zøte-zøtéz. Ni nqanek sasae-te, moni kandakandá qazi꞉-qaqasumatun. 26 Geté zo àmozo-qeivím neka àmozo-yogém. Ngenek ezoqam Pol, ezoqa ewaqape matavap zøqambuatét. Nqanek Efesus taon mokho-te mbá mbá, geté avønín, até Esia manqei ate ndægó-a. Ndego ezoqa āv gene-zømesimatún nqægo: Mbumbuk ndigu, ezoqa zenda gi꞉khakheinøvematun, ndigu uni mbumbuk-aním mbá. Neka ezoqa kopoáv, sège-unimanqatiním. 27 Yaq nakémbá, ni aiyá qabizigú. Soqaín ndøgo, teqa manqat niqa sasae-qa iz mbomambaqape tøngiu. Geté ta-mbá mbá. Uni qæsoqa nqánek, ezoqa ngunuk Atemis, nigu mbumbukiam sævam kandambaqapu, tuqa khoev khokho ti꞉vewat, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa ngunuk mbumbukiam sævam-qa iz tingi꞉nam, ndugu Esia manqei-te neka manqei-qape-te ate ndægo ndimbovizap.”
28 Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, qaqa kandambá gigonem. Yaq āv giniakhaemát nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” 29 Yaq nakhamas-té, ezoqa ewaqape, taon mokho-te ndøgo, sùgumuakhayát. Manqa vøe kandambá qapa. Yaq ndigu wambap manqei-té ginøbøin, Gaius neka Alistakus, ndigu Masedonia plovins-ak menas, Pol namba gigeavun, vøgavem. 30 Pol ambá ezoqa ewaqape-qá megemege-té genø-itaníin, manqat vøzø̄-einin. Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gètokøvém, tewav. 31 Até plovins megetapak nøméa, ndigu Pol-gi zifuap gigoam, ndigu manqa ndøkhofotøvém te-te, av nqægo, ndego wambap manqei-te bèwā̃v. ⌞Soqaín ndøgo, ezoqa timølaem.⌟
32 Ezoqa ewaqape, giwaniapam ndøgo, manqa wag gèzømbo-eqavát. Ezoqa nøme, manqat vini ndø-akhaemám, neka nøme manqat vini vø̄-akhaemam. Neka ezoqa kopoáv, mè꞉zøtezák, av nqægo, gekha mokhō gindīpindam.
33 Yaq Zu bawan-ak nøme, Aleksanda ndøtøpøtøvém, ndego ezoqa ewaqape manqat bemøzø̄-ein. Yaq Aleksanda ezoqa ewaqape, zenda zø-eqá. Manqa khoutam-qa zøgoám. Yaq ambá gezø-ovøyamín, av nqægo, nqanek matev qafakhan, ndøgo Zu bawan-ak-qá manqa-zapá mbá. 34 Geté ezoqa ewaqape gimatøvemem, av nqægo, ndego Zu bawan-āk, yaq ndigu nøme mba mo꞉-akhaemém, av nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” Ndigu khøuwa iz kandambá gi꞉khoubim. Ande āv tu awáz ndægó, gi-akhaemat.
35 Yaq vaev-te, ezoqa ewaqape-qa manqat, taon megeat ezoqam zøkhoutāv, gezø-ein, “Efesus taon-ak. Nogi ezoqam. Ezoqa ewaqape mɔ̀ndæzøtéz, av nqægo: Ngunuk mbumbukiam sævam Atemis, tuqa khoev neka tuqa nqovønqova, yan-te qandobøi, ni zimbo-kewagatún, ni Efesus taon-ak. 36 Ezoqa kopømba mbaín, manqa tiqavotømem. Yaq nakémbá, zo manqa feazu vɔ̀-ivøvém. Neka matev-qase, ngetøgeap-te ndøgɔ̀nɛ̄m. 37 Nginik ezoqam, zo khokho qazøtøndo-itub nqanek, ndigu nigu mbumbukiam sævam-qa iz ngi꞉wateáv, neka tuqa khoev-te, gigiap aqonøpøteáv. 38 Demitlius neka nginik ezoqa nøme, sasae kopo gi꞉goatun, manqat tøzøgoat, ezoqam-qa manqa-zapa zapaya, yaq ndigu manqa ovøyam khoev-té giabenøzáv. Manqa ovøyam khøuwa ndø̄gó neka manqa ovøyam iz-akhayapak ndīgú, ndigu manqat gikhakheinumatun. 39 Neka zo manqat

19:23 19:23 2 Ko 1:8 **19:29** 19:29 Kel 20:4; 27:2; Kol 4:10; Filem 24

nøme tøzøgoat, yaq ni taon manqa manqate møvøna khøuwa-té qabizinø-ovøemém. 40 Ni aiyá qabizigú. Soqaín ndøgo, nigi gaman megetapak, niqa manqa tisøkuzømem, av nqægo, ‘Zo ezoqa ewaqape mbøni sozozømbu-sokhofāt.’ Nqanek matev, nqægo khaiya qafakhan, mokho mbaín. Yaq tinibevap, yaq ni kopømba mbaín, mokho tizi꞉zømas.” 41 Ngenek taon megeat ezoqam, nqanek manqat qamømbøe-navøem, yaq ndigu ezoqa tène-khofosám.

20

Pol Masedonia neka Glik manqei-te ge-okhoam

1 Nqanek qaqa matev qame-navøem, yaq Pol ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gèzø-akhá, zita tøpøzu manqat sasa zø-etoam, ouo manqat vøzø̄-ein. Yaq Pol tenøzuváz ndógo, Masedonia plovins-te vøwav. 2 Yaq ta manqei-te ndøgo gu꞉mat, ndego Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zømanqatát. Manqat kandambá gezø-manqatat. Yaq até gemát, atema Glik manqei-te vømøfakhan. 3 Yaq ndøgo løvøyak misiká, geqotam.

Taqa zita-te, Pol ambá palai khagua-té genøketawín, Silia manqei-te vømø-fakhanin. Geté ndego āv gene-ewág nqægo: Zu bawan-ak nøme gèmbo-voqoém. Gélaém. Yaq ndego matavap gè-enénd. Yaq Masedonia plovins mokho-té genøveséz. 4 Ezoqa nøme, namba gi꞉-apat, ngínik: Sopatá. Ndego Pilus-gé yó. Belia taon-ák. Neka nøme Alistakús neka Sekundús. Ndigu Tesalonika taon-ák. Neka nøme Gaiús. Ndego Debe taon-ák. Neka até Timotí-a, neka nginik Esia manqei-ak menas, Tikikus neka Tlofimus, ndigu vø-apat. 5 Nginik ezoqam, gò꞉megetát. Yaq Tloas taon-té ginimbo-kewagám. 6 Geté ni até nitøndu-sokhoám, atema Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, vømø-nasinim. Yaq ni Filipai taon-te ndøgo, palai khagua nindapém. Yaq khøuwa faev-qa zita-te, nginik ezoqam, Tloas taon-te nqawa vøiqas. Pula kopó, qeisokhoam ndøgo.

Pol Tloas taon-te, ezoqa ndakinak nqawa gekhandi꞉v

7 Sande khøuwa-te ndøgo, ni Klisten ezoqa nømé namba nitimøvámb, Evezøza-qa lou loge matev vøimógonēm. Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tene-zømesimát ndógo, até vømø-umba. Zapa ndógo, ndego khøuwa nøme, ivøve-qa ndøgoám. 8 Ta khoev-te ndøgo, ni qeipindam, kouwat ová qeito-qonavám. Neka ndøgo ndavand waev kopoáv qakhavat. 9 Møvøna-te ndøgo, iwateam mòndøgoám. Teqa iz Yutikus. Bøi mboqog-té geqotám. Yaq Pol ate av-té manqat ge꞉geveat, ngenek Yutikus venanqei-qape mboqaná, vøbuv. Nqova mokho-té gembøi-teitát. Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Yaq ezoqa ginduvis, gindafem, ndego é-møndønaním. Lou løvøtap misika-té gendobøiav.

10 Yaq Pol gendovis, Yutikus-qá mumat-té genøqoqóz, vøpøtiu, neka ezoqa gezø-ein, “Zo mbøni khapé bezømbèvā. Ngenek ngekhandī꞉vát.” 11 Yaq Pol nqawá genøqavíg, ezoqa namba Evezøza-qa lou loge matev vøgonem. Yaq ndego manqat até gemanqatát, ezoqam namba, atema꞉ vøndōpave, sasa ndøzivaz. 12 Ndego iwateam, nqawa gekhandi꞉v, ezoqa khoev-té ginø-ituím. Ezoqa ewaqape, khanakhanakh kandambá gindapem, te zapaya.

Pol Tloas taon ge-ivav, Miletus taon-te gewav

13 Tloas taon-te ndøgo, ni palai khagua-té qeitø-ketámb, atema Asos taon-te. Ndøgo Pol-qá poév, av nqægo qeimatønømem. Geté ndego ekezan, zapa okho-qa mbogoám. Yaq sa ndógo, temøketáo. 14 Yaq Asos taon-te ndøgo, qeimø-qaqandam, ndego gèndo-ketáo, atema Mitilini taon-te, vøimøteit. 15 Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Kios manqei bawa avønin-té qeimø-fakhán. Yaq nøme qamøpave, ni ate niqantavát, Samos manqei bawa-te vøimø-fakhan. Yaq khøuwa nøme qamøni-pave, ni Miletus taon-té qeimø-fakhán. 16 Pol matavap é-møndøgó, av nqægo, ni até nitúguvít. Efesus taon seimø-løvuím. Ndego gè꞉ngetøgeapát neka poeveáv, ni Esia manqei-te, khøuwa mba tøti-khoubit. Zapa ndógo,

kopømba tøgoat, ndego Pentikos khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gone-qa ndøgoám.

Pol Efesus Klisten megetapak, manqa gezø-løvua neka ouo manqat gezø-ein

17 Ni Miletus taon-te qeimø-fakhan, yaq Pol Efesus taon-te, manqat ndøkhofotáv. Klisten
megetapak, yà betøndozáv, bēnømendam. 18 Yaq gifakhaz, ndego āv gezømbe-eín nqægo,
“Zo mȍzøte-zøtéz, av no qateyagam, Esia manqei-te ande qategeavun, neka khøuwa
ate qægoam, zo namba qazi꞉yagam. 19 No Evezøza-qá sasae mba nogoám neka no
nøkeza iz eqawateáv. No nqanek sasae qægoam, nøme nȍ-eivumám. Neka no yage
føgakh-qapé qændapat, Zu ezoqam, noqa yage ngi꞉wat-qa givawam. 20 Neka zo mȍzøte-
zøtéz, no Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, no manqat-qase khonøweáv, zo
tøzømbe-tøkeat. Geté zo ùni nøte-zømesimám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te neká zøkeza khoev
vinivinimba-te. 21 No ezoqa āv qazømbe-ovøemám nqægo: Zu bawan-ak neká bawan
vini-ak, tiqa yage bè-enénd, neka Mbumbukiam-te bēqambuz neka nigi Evezøza Yesu
bē-unimanqatinim.

22 Yaq ndakin, nqáe! No Zelusalem taon-té qatónáv. Nqova Mbomambaqape ndø-
itumbít, tænav. Geté, unimanqatín, no nȍtenøtenák, ande gekha matev me mønøfakhān.
23 Ta-mba nqánek qatenøtén, gekha tāon ndøgo, qæ-okhoatun, Nqova Mbomambaqape
āv gene-nømendimatún nqægo: No ndimbula-té gimø-utøném neka no yage føgakh-qape
vøemøqe꞉v. 24 Geté no nøkeza yage-te, matavapøteáv. Gigiap-qape sa nqánek: No
bøiat uni nøtékhóu, neka ta sasae ndøgo, Evezøza Yesu genø-etoam, vøtumú-khōu, ezoqa
Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimit, Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te.

25 Yaq nqáe! No āv qatenøtén nqægo: No zo mokho-te qæ-okhoam neka Mbumbukiam-
qa Megeat Matev vøtē-zømesimam, zo noqa bugug nqawa zonø-qeivimák. 26 Yaq
nakémbá, no zo āv qazømbé-eín nqægo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam te-ivav,
vósoqoēv, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. 27 Zapa ndȍgo, no manqat kopo khonøweáv
zo-te. Geté no Mbumbukiam-qa poev ate ndægo, ezoqa khandi꞉zat-qa yaq-te, sȍtumu-
zømesimát. 28 Zo zøkeza kha, gèqeiví. Neka ate ezoqa ewaqapé-a, vȍzømete, ndigu
Nqova Mbomambaqape, zoqa zenda-te ge-ab, zo tozozø-kewagat. Zo andé sip keoge
ezoqam me zøte꞉gó. Zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá segezø-keogé,
ndego ekeza kouk ge꞉wi. 29 No mȍtenøtén, no tænav, yaq zo mokho-te, ezoqa nøme andé
gaqo lozokhak khobokhobos me ndézáv. Yaq ndigu ezoqa ngiæzoat-qa ndȍgoát, ndigu
kopømba ande av sip ndi꞉gu. 30 Até zo mokho-té-a, ezoqa nøme vófakhāz. Ndigu Klisten
ezoqam-qa matavap enegim-qa ndȍgoát. Yaq nginik Klisten ezoqam, ndigu tïabezømbe-
páev. 31 Yaq nakémbá. Gò꞉feazoát. Até vømbo-mataváp. No zo ate ndøzøte꞉go, viav misika
mokho-te, pavpave neká lovølova, oskia nogugubám. Nøme ndøgo eiv-ús, qægugubam.

32 No zo ndakin Mbumbukiam-qá zenda-té neka teqá Manqat-té qatø-abét, ndøgo
teqa kuku matev-qa yaq-te ndæmanqate. Nqanek manqat mokho-te, zoqa unimanqatin
kopømbaqapé, gezømbé-føgákh, yaq zo matev mbomømboma vozóndapēm, ndøgo Mbum-
bukiam tegi ezoqam ate ndi꞉gu-qa gekhakheinam.

33 No zo namba qategoam, no ambá av nqægo, ezoqa nøme tigi moni neka tiqa ndabua
nøte-qovetām. 34 Zo mȍzøte-zøtéz, no nøkeza zendá qate-sasaetám, moni qæqaqasumam,
nøkeza kha keoge nonqo neka tiqa ndigu, namba qati-okhoam. 35 Matev ate qægoam, no
qæmatønumam, no āv qatezømás nqægo: Ni sasae bazaføgakh-us bizigú. Yaq av nqægo, ni
kopømbaqapé, ndigu ezoqam zizøtøké, ndigu bazaføgakh mbain ndigu, ekeza kha timbo-
kewagat. Ni até bizimbo-mataváp, av nigi Evezøza Yesu ekezan ge꞉-ein, ‘Khanakhanakh

20:17 20:17 Kel 18:21 **20:18** 20:18 Kel 18:19–19:10 **20:23** 20:23 Kel 9:16; 21:11 **20:24** 20:24 Kel 21:13; 2 Tim 4:7 **20:28** 20:28 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4 **20:29** 20:29 Met 7:15; Zion 10:12 **20:31** 20:31 1 Tes 2:11 **20:33** 20:33-34 1 Ko 9:11-12 **20:34** 20:34 Kel 18:3; 1 Tes 2:9

ndøgo, toqondap, ezoqa nøme gigiap toqombo-etoam, ndøgo gò꞉megeát. Mòndøløvú, av khanakhanakh ndægo, ezoqam-te gigiap toqondap.' "

36 Pol nqanek manqat qamømbøeva, yaq katuk ndømøkuí, nginik ezoqa ewaqape
namba, vøguligulimem. 37 Yaq ndigu gè-eivám, Pol sasa ndømøvøinam neka
vøngenøtømem. 38 Ndigu mbøni vaev kandambaqape, ta zapaya ndógo tinindapém,
ndego gezø-ein av nqægo, "No bugug nqawa zonó-qeivimák."

Yaq Pol khagua pu-te ge-ova, ndigu gèmbofikím, vømø-khofotøvem.

21

Pol Zelusalem taon-te gewav

1 Ni ouo manqat qeizømbu-akha, vøiketamb, yaq ni ndaføyamba niteitát, atema Kos
manqei bawa-te. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Lodes manqei bawa-té qeimø-fakhán.
Yaq até niteitát, atema Patala taon-te. 2 Yaq ni palai khagua nøme qeiqeivim, qabøetam,
ndøgo Finisia manqei-te qantøve-qa qagoam, yaq ni teitø-ketámb ndógo, vøi-teit. 3 Yaq
ni Saiples manqei bawa qeiqeivim, sèimø-gigizím. Sa nakeamó qeitøteít, atema Silia
manqei-te vøimø-fakhan. Yaq ni Taya taon-té qeimø-tokhotøvém, gigiap ndøgo, khagua-
te qøugeyam, vø-ivøvem.

4 Yaq Taya taon-te ndøgo, Klisten ezoqam qeizøvao, vøizømet, yaq ni namba niti-
sokhoám ndigu. Pula kopó. Ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-te, Pol āv gimbøe-
viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bèwāv. 5 Geté ta pula kopo ndøgo, qame-
navøem, ni tøti-ivøvém, vøi-niav. Yaq Klisten ezoqa ewaqape, até sakheis neka nakheis,
gïnifikát, atema taon bavokho vøimø-fakhan. Yaq ndøgeg-te ndøgo, ni katuk nimøkuí,
vøi-guligulimem. 6 Yaq ni yaqyaq-a, ouo manqat qeitumu-einim, ni palai khagua-té
qeitø-ketámb, yaq ndigu khoev-te vøqavaz.

7 Ni Taya taon qei-ivøvem, yaq Tolemais taon-té qeitøteít. Yaq ni Klisten nøfuap-te,
okha nimøniáv, neka namba vømī-qovez. Khøuwa kopó. 8 Yaq khøuwa nøme qandopave,
ni nïzuváz. Yaq até nigoát, atema Sæzalia taon-te vøimø-fakhan. Yaq ndøgo, ni Filip-
qá khoev-té qeimøqóm. Ngenek Filip, ezoqa Manqat Mbomambaqape me꞉zømesimám,
ndigu Yesu-te betøndēqambuz. Ibugukhokhof, Zelusalem taon-te ndøgo, tøke ezoqam
seven givevesam, ezoqa nøme ngének. 9 Ngenek nakhei sakheis foá gimbogoam.
Ngængǽm. Angana upøgipøteáv. Ndigu Mbumbukiam-qá Manqat ndøvevezumám, av
ndego gezømbe-ovøemam.

10 Ni Sæzalia taon-te, khøuwa andé møi-mbá qeisokhoam. Yaq Mbumbukiam-gé manqa
vevezam ezoqam ndowáv. Teqa iz Agabús. Zudia plovins-té gendo-ová. 11 Ndego ni-te
gendowav, yaq Pol-gi ndabua segim nonqo ndøndapáz, ekeza zenda tokhotapak neka
geagim nonqo vøløvønam. Yaq sasa ndø-ein, "Nqova Mbomambaqape, āv gene-manqaté
nqægo: Ngenek ezoqam, ndabua segim nonqo ngimbogo, Zu megetapak Zelusalem
taon-te, āv tiní-løvønøvemém. Yaq ndigu bawan vini-ak-qá zenda-té ginóveém."

12 Ni nqanek manqat qeiyogem, yaq ni ndigu Klisten ezoqa nøme namba, ta taon-te
ndøgo giyagam, Pol āv qeimbøe-viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bèqā.

13 Geté ndego gendo-ein, "Zo gekha zó-eivumit neka noqa mbøni ndōzō-ngïïtït? No
møekhakheinám. Ta-mbá taoká ndøgo, no timø-løvønømbemem, Zelusalem taon-te
ndøgo. Geté até ndøgó-a, noge Evezøza Yesu zapaya tæmønanim."

14 Yaq ni kopømba mbain qagoam, teqa matavap teimbo-enendem, yaq ni ndego
sekemba pouweáv. Yaq āv qati-einím nqægo, "Evezøza-qá poev mba begó."

21:4 21:4 Kel 20:23 **21:8** 21:8 Kel 6:5-6; 8:5, 40 **21:10** 21:10 Kel 11:28 **21:11** 21:11 Kel 20:23; 21:33 **21:13** 21:13 Kel 20:24

15 Nginik khøuwa-qa zita-te, Sæzalia taon-te ndøgo, ni gigiap nikhakheinám, Zelusalem
taon-te sasa niqavig. 16 Yesu-gi paev ezoqa nøme, Sæzalia taon-ak, ndigu ni namba qati-
apat, Neison-qá khoev-té ginø-itúmb, vøimø̄qonav. Ngenek ezoqam, Saiples manqei-ák.
Yesu ande gimbøe-paevem, ezoqa nøme ngének.

Pol Zelusalem taon-te, Klisten megetapak namba gi:qonav

17 Ni Zelusalem taon-te qeimø-fakhan, Klisten nøfuap, ni gèkhatómb. Khanakhanakh-
ús. 18 Yaq khøuwa nøme qandopave, Pol neka ni ezoqa nøme, Zems-té qeitøniáv. Até
Klisten megetapák-a, ate ndi:gu, vø̄pindam. 19 Yaq Pol ndigu zenda kaka guzumbu-
itiam, ndego emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, Mbumbukiam bawan vini-ak-te,
teqa sasae mokho-te gematønumam.
20 Ndigu teqa manqat giyogem, yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqaném. Yaq Pol gimbo-
einim, “Nøfu. Nqáe! Qo mòqote-qatéq, ande gekha taosen Zu bawan-ak, Yesu Keliso gi-
unimanqatinim. Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mozes-qa guguna manqat, bazaføgakh-us zua
mbopavét. 21 Geté ndigu manqat āv giniyogém nqægo: Qo Zu ezoqa ate ndi:gu, ndigu
bawan vini-ak namba ndi:sokhoe, āv qoqote-zømesimatún nqægo: Ndigu Mozes-qa gu-
guna manqat bè-ivøvém neka tigi nakhei angana ngusum sekembā bezø-qogàzā̆t, neka
ndigu niqa matev vinivinimba sekembā bembòpā̆ev. 22 Yaq ndakin áv khazígonēm,
ndigu ti:zøtez av nqægo, nqanek manqat unimanqat̆in mbā? Ndigu àbeyogém, qo
qoqofakhaq. 23 Yaq nakémbá, taqa yaq-te, niqa matavap nqánek. Āv qoqoté-matanám.
Angana foa ndĭgú, ni namba. Ndigu manqa mbusa ndøveém, Mbumbukiam-te. 24 Nginik
ezoqa, vø̀-upøzó. Yaq Mbumbukiam-qá khoev-té qonǿqáv, ti namba, matev vozomǿ-
gonēm, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei toqome-fakhaq. Yaq ta
matev-qa fia, qakeza moní qozømbéwí. Yaq taqa zita-te, ndigu kopømbaqapé, tigi izum
nqawá genøzǿ-qogáz, vømǿ-kawa-mokho-mbā, av Mozes-qa manqat qæ-ein. Qo nqanek
matev toqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape t̆iabiti-zøtéz, av nqægo, manqat ndøgo, qoqa
yaq-te gi:yogem, ndøgo unimanqatín mbá. Yaq ndigu t̆iabiti-qeivím, av nqægo, qo
qakezan, Mozes-qa guguna manqat zua ndoqombô-páev.
25 Geté bawan vini-ak-qa yaq-te, ndigu Yesu gi-unimanqatinim, ni pepa mĭzi-
khofotøvém ti-te. Ni manqat āv qazi:-kopo:ném nqægo: Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-
te ti-aumat, ndigu belògē̆. Neka kouk belògē̆. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-
khotøgimat, ndigu belòuz̆ĭ. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembo-khanǿzē̆m.”
26 Yaq khøuwa nøme qandopave, Pol ndigu angana foa gè-itúb, neka ti namba
matev vø̄ngazem, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bøi-te toqome-ndaføyamba-
eq. Taqa zita-te, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam
vømēzømas, gekha khøuwā ndøgo, matev ate ndægo tømøzø-navøem. Yaq taqa zita-
te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam kopømbaqapé, ndigu ezoqa kopokopo, søvakha gigiap
zǿløvutám Mbumbukiam-te.

Pol Mbumbukiam-qa khoev-te gimøvøinam

27 Khøuwa seven ambá vømø̄-nasinimin, ndigu nqanek matev tigonemin. Geté Zu
ezoqa nøme, ndigu Esia manqei-te ginduzav, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám.
Yaq ndigu até gindigonem, ezoqa teqa yaq-te mbøni vøzø̄-sokhof, sasa ndømøvøinam.
28 Yaq āv gini-akhaemém nqægo, “Izlael-ak! Gĭnitøké! Ezoqam ngének, manqei-manqei
ate ndægo, teqa nømendim manqat mokho-te, ni Zu ezoqam-qa iz neka Mozes-qa guguna
manqat neka nqanek Mbumbukiam-qa khoev ndengi:wat. Neka nøme nqánek: Ngenek
bawan vini-ak ndo-itúb, nqanek Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap matev
vø̄ngiu.” 29 Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndøgo. Pol Zelusalem taon-te ge-
okhoam, ndigu Tlofimus ndø-ometám, te namba. Ngenek Tlofimus, Efesus taon-ák. Yaq

21:19 21:19 Kel 15:12 **21:20** 21:20 Kel 15:1, 5 **21:23** 21:23-24 Num 6:1-20; Kel 18:18 **21:25** 21:25 Kel 15:29
21:26 21:26 1 Ko 9:20 **21:29** 21:29 Kel 20:4

ndakin ndigu āv gini-matavupám nqægo: Pol ndego Mbumbukiam-qá khoev-té abe-ituát.
30 Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te ndøgo, mbøni nqosøgeap ndøndapém, taqa yaq-te. Yaq ezoqa tindubøin ndógo, Pol vō-møvøinam, Mbumbukiam-qa khoev bavokho sasa ndø-ituim, mboqog é-vōtokøvemem. 31 Ndigu ezoqam, Pol laelae-qa mbogoám. Geté ndego Lom nakhag kawa ezoqa kandambaqape, manqat ge-ewag, av nqægo, Zelusalem taon ate qægoam, qaqa kandambaqape ndøfakhān, 32 yaq ndego até gendego, tegi nakhag ezoqam, tigi kawakawa-za namba vō-upøzo, ezoqa ewaqape-te sasa ndøbøin. Yaq ezoqa nakhag ezoqam neka tigi kawa kandambaqape gizømet, gibøitavun, yaq ndigu Pol-qa kha khaneam, sège-ivøvém. 33 Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, tendowáv ndógo, Pol vō-møvøiu, neka nakhag ezoqam, ndego auli sen menas løvønøvem manqat vøzō-ein. Yaq ndego ezoqa gezøbevap, “Ngenek gekha ezoqâm? Neka gekha manqa-zapa ndógo?”
34 Geté ezoqa sège-akhaemát. Ezoqa nøme manqat vini ndø-akhaemám, neka nøme manqat vini vō-akhaemam. Manqa feazu kandambá. Yaq nakhag kawa ezoqam, kopømba mbain qagoam, qaqa-qa manqa mokho vóe-qeĩv, yaq ndego tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-eín. 35 Yaq khokhop gumu-khatoem, nakhag ezoqam, Pol gè-eqeinám. Zapa ndógo. Ezoqa khàpumu-khouwéz, neka ndigu qaqa kandambá gigonem, Pol-te. Yaq soqaín ndøgo, ndigu kha timbo-ngi꞉nam. 36 Ezoqa ewaqape até gezøpavát, vøndō-akhaemat, “Gèlaém nandev!”

Pol ezoqa ewaqape manqat gezø-ein

37 Ndigu nakhag ezoqam, Pol ambá nakhag ezoqam-qá khoev-té ginø-ndafemín. Geté Pol ndego nakhag kawa ezoqa kandambaqape gembo-ein, Glik manqat-té, “Kopømbâ, manqat-qase tøtaqa-ein?”
Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ou! Qo Glik manqat toqó-manqate? 38 Av tægoat ndægo, yaq qo ndego Izip ezoqám mbá, ndego nakhag matev gengaz, gaman namba, neka leg-av manqei-te pepen ezoqam fo taosen vømøvab.”
39 Yaq Pol gendo-ein, “Av taoká. No Zu bawan-ák. No Tasus taon-té qæqán, Silisia manqei-te. No mo-manqei-aném, ta taon kandambaqape-te ndøgo. Ndoqonøtak? No nginik ezoqam, ambá manqat nøzø-einín.”
40 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam sègemboták. Yaq Pol khokhop-té genø-ián, yaq ezoqam-qa manqa khoutam nonqo, zenda vøzō-eqa. Yaq ndigu manqa sùgumu-khoutavát. Yaq Pol ndigu ekeza Iblu manqat-te, āv gezømbe-eín nqægo:

22

1 “Tát-za neka ata-za. Noqa manqat gèndoyogé. No manqat nøzó-ovøyám, nøkezan-qa yaq-te.”
2 Yaq ndigu manqat gimboyogem, ekeza Iblu manqat-te gezømbe-ein, ndigu tĩnizøyáz. Susú sege-waniapám. Yaq Pol ge-ein,
3 “No Zu bawan-ák. No Tasus taon-té qæqán, ndøgo Silisia manqei-te. Geté no nqánek qækhouwén, Zelusalem taon-te. Nømendim ezoqam genøgoam, Gamaliél. Ndego no nigi atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat ate ndægo, ùnime꞉-nømendimát. Yaq no nqanek guguna manqat, bazaføgakh-us nombopavát. Ate av-té, zo ndakin ndøzømbøe-paev. 4 No ndigu ezoqam, Yesu-qa Nakhoa ndimbopaev, nòngiæzotám, neka pakhapakha khaneam-qa vøezøgoam. Angana neká sakheis, nògavemín neka ndimbula-te vøe-nqeitazin. 5 Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka Zu megetapak nøme, ndigu mòndæzøtéz, noqa manqat unimanqatín. Ezoqa ngínik, pepa ginø-etøomem, no amba Zu megetapak, Damaskus taon-te tæzø-etoamin. Yaq ndigu ambá gezøtezín, av

21:36 21:36 Luk 23:18 **21:38** 21:38 Kel 5:36-37 **22:3** 22:3 Kel 5:34 **22:4** 22:4 Kel 8:3

nqægo, no Klisten ezoqam, Zelusalem Zu megetapak-qá manqa vøovam-té qatøgavém, neka nqanek Zelusalem taon-te vøtøndó-khatōb, yaq ndigu kha nqosøgeap bēndapem.”

Pol ezoqa emanqat gezømbe-votot, ndego ande āv kenē-Klisten-ev (Kel 9:1-19; 26:12-18)

6 Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “Ni qei-apat, yaq ande av khøuwa muin ndægo, Damaskus taon qeitumu-khatoem, yaq nqova mbaín, yan-te waev bæbæs-qape ndovís, no vøgutan. 7 Yaq no manqei-té qatøbøián. Manqa wag mba noto-ewág. Ndøgo āv qaneeín nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapâ, no ndoqo-ngiænotet?’

8 Yaq no qambo-qavøiu, ‘Kándambaqape. Qo khoqonǿ-goam?’

Yaq manqat ndøgo, qando-ein, ‘No Yesú. Nazalet vemiav-ák. No ndégo, qo ndoqongiænotet.’

9 Ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, ndigu waev mòndø-qeivím. Geté ndigu manqat-qa wag uni yogeáv, no-te qando-manqatam.

10 Yaq no qatøndo-ein, ‘Evézøza. Gê, áv khatégō?’

Yaq Evezøza gendo-qavøiu, ‘Mòqo-ián. Damaskus taon mokho-té qonǿqáv. Yaq manqat ndógo toqomǿ-ewág, gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam ndømbopoev, qo toqomatønumat.’

11 Geté no bøi waev mbaín, vøténāv. Zapa ndógo, ta waev bæbæs-qape ndøgo, no-te qandovis, bøi gènøngiú. Yaq ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, pingim nøgeatát, Damaskus taon-te vøimǿ-fakhan.

12 Damaskus taon-te ndøgo, ezoqa kopo mòndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego Mbumbukiam mbovizupám neka Mozes-qa guguna manqat vømbōpavam. Zu ezoqam ate gi:goam, ndego gèmbo-vizupám. 13 Ngenek ezoqam, tendováv ndógo, noqa avønin-te vǿ-itan, yaq genø-ein, ‘Nófu! Sól! Nqawa qotékewāg!’ Yaq nqova mbaín, noqa bøi waev nqawa qandovesez, no ndego vǿe-omet.

14 Yaq ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Nigi atanakha-zapazapa-za-gi Mbumbukiam, qo tene-veatáq ndógo: Qo teqa poev qotéqatéq neka ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape voqóomēt neka manqat ndøgo voqó-ewāg, teqa manqa-nqa-te ndøndo-okho. 15 Qo tegé bøi vizu ezoqam qógoát neka ezoqa ewaqape emanqat voqozømbé-vototupāt, matev ndøgo qoqoqeiv neka voqō-ewag. 16 Yaq qo ndakin gekham-qā qotó-keoge? Mòqo-ián, ibøkha iz vǿndap, neka Evezøza vømbō-akha. Yaq qoqa manqa-zapazapa, betaqambē-sunguz.’ ”

Pol emanqat ge:votot, Mbumbukiam gembo-akha, bawan vini-ak teqa Manqat te:zømesimat

17 Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “No Zelusalem taon-te qatøndo-vesez, yaq Mbumbukiam-qa khoev-te qæguligulim, no umingiap nøqeív. 18 No Evezøza no-omét. Ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Nakhama ndøgó! Zelusalem taon qó-iváv. Zapa ndógo, ndigu qoqa manqat géndapemák, noqa yaq-te.’

19 Geté no qambo-qavøiu, ‘Evézøza. Nginik ezoqam noqa manqat ndòndapém. Zapa ndógo, ndigu mòndæzøtéz, av no Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te qateokhoam, neka ndigu ezoqam vǿe-gavemam neka kha vøezǿ-khanæmam, ndigu qo ndiunimanqatinat. 20 Neka nginik mòndæzøtéz. Qoge bøi vizu ezoqam Stiven gilaem, vǿnanim, no møegoám. Neka no møe-unimanqatín, gilaem, neka ndigu ezoqam-qa ndabua vøezǿ-qeivam, ndigu gilaem.’

21 Geté Evezøza genø-ein, ‘Qóqáv! No bawan vini-ak-té qatǿ-khofotáq. Qámbá.’ ”

Pol nakhag ezoqam ge:zømas, av nqægo, ndego Lom ezoqām

22 Atema nqanek, ezoqa ewaqape manqat mbomambá segembo-ewagát. Geté yaq Pol bawan vini-ak-qa yaq-te geme-ein, yaq ndigu sùgumu-tøkúz, gindu-akhayat, “Gèlaém! Nandev beyàgǽ, nqanek manqei-qape-te. Ezoqam av nge:go, yage-te bizi-khatïwï.”

22:18 22:18 Kel 9:29-30 **22:19** 22:19 Kel 8:3; 26:9-11 **22:20** 22:20 Kel 8:1 **22:21** 22:21 Kel 9:15

23 Ezoqa ewaqape, sùgumu-akhayát, neka ekeza ndabua vøkhofoe, qaqa-ús, neka
pakhakh namba sasa ndø-eqazam.
24 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag
ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-eín. Yaq ndøgo bèzuím, Pol ndigu manqa qæf
betēzømas, ezoqa ewaqape gekha zapā ginɨ-akhawem.
25 Yaq gumu-løvønøvemem, amba tizuimin, Pol até gendego, ndego nakhag kawa
ezoqam, avønin gemboyam, vømbō-ein, “Gê, Lom manqei-qa khafeap áv khané-ein?
Kopømbâ, no Lom mo-manqei-anem nqægo, sa toqo-petembam, noqa manqa-zapa
qeiviav tøgoat?”
26 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ewag, ndego nakhag kawa ezo-
qam kandambaqape-té genøwáv, vømømbō-ein, “Qo moqoté-qateq, matev nandoqogot?
Ngenek ezoqam, Lom mo-manqei-aném.”
27 Yaq ngenek Pol-té genøwáv, vømømbō-bevap, “Qonømbé-eɨn. Qo unimanqatín, Lom
mo-manqei-anèm?”
Yaq Pol gembo-qavøiu, “Nandav unimanqatín.”
28 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gendo-ein, “No moni kandambá
qænqagevem, Lom mo-manqei-anem iz qændap.”
Yaq Pol gendo-ein, “Geté no. Møeløvúq. No Lom ezoqam noqán.”
29 Yaq ndaføyambá, ndigu ezoqam, Pol amba tizuimin neka vømbō-sinøzømemɨn, sège-
ivøvém. Ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, ge:-otev, av nqægo, Pol Lom mo-
manqei-anēm, yaq sège-løvønøvēm, ndego møe kandambá gego. ⌞Zapa ndógo, khafeap
kandambá, Lom mo-manqei-anem sa toqo-løvønøvem, voqózū.⌟

Pol Zu manqa ovøyam-te ge-itan

30 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego nakhag kawa ezoqam, manqa qæf otevat-
qa ndøgoám, Zu ezoqam Pol-te gekha manqât ndimøvøemet. Yaq Pol auli sen tèmbøe-
nqovosám. Yaq manqat ndøkhofotáv. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu
megetapak ate gi:goam, bèmøváb, manqa bē-ovøemem. Yaq gimøvab, ndego Pol tenø-itú
ndógo, tiqa megemege-te vømø̄-itan.

23

1 Yaq Pol ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te gimøvab, bøi mbøe-møvøiú ti-te, gezø-
ein, “Tát-za neka ata-za. Noqa mbøni-te, no bevap mbaín, noqa yage-qa yaq-te. Matev
ate ndægo, nqæmatanam, atema ndakin, eqeieqeí Mbumbukiam-qa bøi-te.”
2 Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, nqanek man-
qat ge-ewag, ndego até gendego, ndigu ezoqa Pol-qa avønin-te giwanam, teqa tou tøkui
manqat vøzø̄-ein.
3 Yaq Pol Ananayas gembo-ein, “Até qó-a, Mbumbukiam tou qátøkuí. Qo andé khoev
møndæap bugug eqeieqei me qote:gó. Bavokho ndo:go, khakheitáp. Geté mokho-
te ndøugu, møndølanqá. Qo noqa manqa ovøyam yoge-qa qogó, av Mozes-qa guguna
manqat qæ-ein. Geté qo qakezan, khafeap qonqawatét, ezoqa noqa tou tøkui manqat
qoqozø-ein.”
4 Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa avønin-te giwanam, gimbo-einim, “Qo gekhā qógot?
Ngenek ezoqam, qo manqat qaqa-us qoqombo-ein, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam
kandambaqapé.”
5 Yaq Pol gezø-ein, “Nøfuap. Tanakhambá. No nøtenateáv, av nqægo, ngenek
Mbumbukiam-gē iziz ezoqam kandambaqapē. Unimanqatín. Mbumbukiam-qa Man-
qat, āv qane-peawáp nqægo, ‘Qo ndego manqat qaqa-us mbò-eɨn, ndego qogi ezoqam
ndezømbo-megeat.’ ”

22:25 22:25 Kel 16:37 **22:29** 22:29 Kel 16:38 **23:2** 23:2 Zion 18:22-23 **23:3** 23:3 Met 23:27 **23:5** 23:5 Exo 22:28

6 Pol mɔ̀ndæ-otév, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te giqonavam, nøme Sadusi
ezoqám, neka nøme Felisi ezoqám. Yaq ndego āv gezømbe-akhá nqǽgo, “Nófuap. No
Felisi ezoqám. Neka até nogé tát-a, Felisi ezoqam ndøgoám. No manqa ovøyam-te, ta
zapaya nqánek qate-itán, no Mbumbukiam-te nqatotana, ndego løvøte ezoqam nango
tekhandi꞉z.” 7 Pol nqanek manqat até vø-eín-ae, ndigu Felisi ezoqam neka Sadusi
ezoqam, bawan é-vɔ̄qaqagimem, neka manqa vɔ̄-itumbam. 8 Zapa ndógo, Sadusi
ezoqam, ndigu enzol ezoqam neka nqova neka ezoqa løvøte-te khandi꞉zat-qa yaq-te
unimanqatinteáv. Geté Felisi ezoqam, mɔ̀ndø-unimanqatintám. 9 Yaq ndigu manqat
kandambá gi-itiim. Manqa gèzømbo-eqavát. Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim
ezoqa nøme, ndigu Felisi ezoqam gigoam, sègewaním, neka āv gini-akhaém nqǽgo,
“Ni ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa, qeiviáv. Ei̇sa, enzol ezoqam o nqova, manqat
unimanqatín as mbó-eín.”
10 Yaq manqa itumbam, sà tønøzø-khouwevtát. Yaq ndego nakhag kawa ezoqam
kandambaqape, møe ndøgó. Soqaín ndøgo, ndigu Pol tikeqeinøvemem. Yaq ndego
nakhag ezoqa ndøkhofotáz. Ndigu Pol bèndafém, neka nakhag ezoqam-qa khoev-te
bemɔ̄-ituim.
11 Ta lova ndøgo, Pol Evezøza mbofakhán, teqa avønin-te vømbɔ̄-itan, manqat vombɔ̄-
ein, “Qo kha føgakh-mbá qagó! Av qo nqanek Zelusalem taon-te, ezoqa noqa yaq-te qote-
zømesimam, yaq qo até Lom taon-té-a, qoté-zømesimát.”

Pol gimbo-voqoem

12 Khøuwa nøme qandopave, Zu ezoqa nøme ti̇nipindám, manqat vɔ̄kopo꞉nem neka
Mbumbukiam-te vɔ̄-unimanqatinim, av nqægo, “Ni lou naqanøká zílogák neka ibøkha
naqanøká zí-izamák. Geté Pol, ndego ezoqam soqaqape, pakhapakha bi̇zimbøkhæ-
khanøém. Ni goneav tøgoat, yaq Mbumbukiam kopømbá, ni-te yaq-fia ndɔ̀tá.” 13 Ezoqa
kopoáv, 40 mɔ̀ndømø-løvú, Pol gimbo-voqoem.
14 Yaq nginik ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak-
té ginøzáv, vøzɔ̄-ein, “Ni Mbumbukiam-te, āv qati-unimanqatiním nqǽgo, ‘Ni gigiap-
qase naqanøká nílogák. Geté Pol, pakhapakha bàmbøkhæ-khanøém.’ 15 Yaq ndakin,
zo neka Zu megetapak nøme, manqa ovøyam-te giqoqongatun, nakhag kawa ezoqam
kandambaqape-te manqat zókhofotøvém. Pol zo-té giabetøndo-ituím. Av qazømbøé-
matemateømém nqǽgo, ‘Ni Pol ambá nqawá qeinømbo-sinøzømemín, neka manqa
qæf vøimbɔ̄-yogemi̇n.’ Yaq ni khakheitap nitógoát. Yaq tendowav, ni seílaém. Ma
géfakhanák nqanek.”
16 Geté Pol-gu zan-ge yo, mɔ̀ndø-ewág, ta voqoe ndøgo. Yaq ndego nakhag ezoqam-
qá khoev-té genøwáv, Pol vømømbɔ̄-ein. 17 Pol nqanek manqat ge-ewag, yaq nakhag
kawa ezoqam kopo mbo-akhá, vømbɔ̄-ein, “Iwateam ngenek, nakhag kawa ezoqam
kandambaqape-té qanø-itú, ndego manqat bembɔ̄-ewag, ngenek ngembo-geawat.”
18 Yaq ndego, ngenek iwateam ndaføyambá, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té
genø-itú, vømømbɔ̄-ein, “Pol nøndo-akhá, ndego ndimbula-te nde-utøve. Yaq āv genømbe-
eín nqǽgo. No ngenek iwateam, qo-té qabatøndo-ndáf. Zapa ndógo, ndego manqat
qageawát. Qo geqá-eín.”
19 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam sège-itú, vɔ̄-yakhapusiz,
gembobevap, “Qo gekha manqat qonógeawat?”
20 Yaq ndego iwateam gendo-ein, “Zu ezoqam manqat āv gini-kopo꞉ném nqǽgo: Geqá-
matemateømém. Ndigu āv giqambé-einím nqǽgo: Ndigu Pol-qa manqat nøme yoge-qa
ndøgó. Yaq ndego qasun tiqa manqa ovøyam-té giabenø-ituím. 21 Geté qo tiqa manqat
zøpàɛ̄v. Zapa ndógo, ndigu Pol laelae-qa ndøgó. Ezoqa kopoáv, 40 mɔ̀ndømø-løvú,
vos nduoke꞉ve, Pol tilaem. Ndigu Mbumbukiam-te, manqat āv gini-unimanqatiním

23:6 23:6 Kel 26:5 **23:8** 23:8 Met 22:23 **23:11** 23:11 Kel 27:24; 28:16, 23 **23:15** 23:15 Kel 25:3

nqægo: Ndigu lou naqanøká gélogák neka ibøkha naqanøká gé-izamák. Pol pakhapakha, ndɔ̀mbøkhæ-khanøém. Ndigu mɔ̀ndø-khakheinám. Qoqá poev manqat-qa mo:yozú."
22 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam nqawa gekhofotav, é-møndøgugú, gembo-ein, "Qo ezoqa nøme mbɔ̀-eɨn, nqanek manqat qoqote-nømand."

Pol gaman ezoqam Filiks-te gindafem

23 Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, até gendego, nakhag kawa ezoqa menas vøzɵ̄-akha, gezø-ein, "Nakhag ezoqam 200 zókhakheinøvém, neka 70 nøme ndigu hos ndi:bøiat vozó-khakheinøvēm, neka 200 nakhag ezoqa nøme, sanqava-us, vozó-khakheinøvēm. Ndigu ate ndi:gu, Sæzalia taon-té giabenøzáv. Lova 9 oklok zó-umiáz.
24 Hos nømi bèzøfikít, Pol to:qotet. Zo ngenek mbomambá segendafét, Filiks-te, ndego gaman ezoqam. Soqaín ndøgo, livin-qase matev-qase tømbo-fakhan."
25 Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, pepa ndøpeawám. Av gene-peawám nqægo,
26 "Filiks, nigi gaman ezoqam kandambaqape. Khaiya mbomá, qo-te. No Klodies Lisiás, nqanek pepa nqæpeaomit.
27 Ngenek ezoqam, no nqækhofotavav, Zu ezoqam ndømøvøinám. Yaq ndigu ambá gilaemín. No qæ-ewag av nqægo, ndego Lom mo-manqei-anēm, yaq no nɔ̀náv, nogi nakhag ezoqam namba, vōi-khandi:vem. 28 No nøtenat ndape-qa qægoam, Pol-te gekha manqāt ndømøvøemet, yaq no tiqa manqa ovøyam-té qatøndáf. 29 Geté no āv qateqeív nqægo: Ngenek ezoqam, matev soqa-qase goneáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa ndimbula-te nqazi-nqeisam o løvøte-te nqazi-abam. Geté ndigu manqat, ekeza khafeap manqat-qa mba mbøe-søkuzumít. 30 No qæ-ewag, av nqægo, ndigu gèmbo-voqoēm, yaq no ndaføyambá, qo-té qatøndo-khofotáv. Yaq ndigu Zu ezoqam, manqat ndimbo-søkuzumit, āv qazømbe-eín nqægo. Ndigu qo-té giabetøndozáv. Yaq manqat nándav timø-ovøemém, te zapaya."
31 Yaq ndigu nakhag ezoqam, āv tini-matønømém, av ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gezømbe-vøovam. Yaq ta lova ndøgo, ndigu Pol Antipatlis taon-té ginø-ituím. 32 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam, zapa gigeavun, nakhag ezoqam-qá khoev-té ginøveséz. Geté ndigu nakhag ezoqa nøme, hos-us gigoam, ndigu Pol namba, Sæzalia taon-té ginø-apát. 33 Yaq Sæzalia taon-te gimøfakhaz, ndigu gaman ezoqam, pepa mbo-etøomém, neka Pol teqa zenda-te vøveem.
34 Yaq pepa gegeveam, ndego Pol āv gembøebeváp nqægo, "Qo gekha plovins-âk?" Yaq ge-ewag, av nqægo, ndego Silisia plovins-āk, 35 gembo-ein, "No qoqa manqat ndøgo tøtø-ewág, ndigu ezoqam tifakhaz, manqat giqa-søkuzim." Yaq tegi nakhag ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo. Pol Elod-qá gaman khoev-té giabenø-utøvém, ta ndimbula khoev-te ndøgo bembøē-keoge.

24

Pol manqa ovøyam-te giveem

1 Khøuwa faev-qa zita-te, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, megetapak neka manqa ovøyam otevat ezoqam namba, Titulus, Sæzalia taon-té ginøzáv, gaman ezoqam-te, Pol-qa manqa vømø-søkuzømēm.
2 Yaq Pol gimbo-akhaem, vøndō-on, Titulus teqa manqa søkuzam manqat, āv genengáz nqægo, "Nigi kandambaqape, Filiks. Qo mokho-te, ni nupøkhán mbá, sambi-té qeitøyagé. Enend matev vinivinimba ndøgo, qoqa matavap loloakh-te qafakhan, ezoqa ewaqape zøtøkeé, niqa manqei-te. 3 Ni ezoqa ate nqati:gu, nqanek manqei-te nqeiyage, oskia nimanqatatún, taqa yaq-te. Neka ni ike kandambá qo-te. 4 Geté soqaín ndøgo, noqa

23:27 23:27 Kel 21:30-33; 22:25-27 **23:28** 23:28 Kel 22:30 **23:30** 23:30 Kel 23:16-23; 24:1-9

manqat khape tæseke, qogi khøuwa vóe-sisindøvēm. Ta-mba nqánek qataqambé-viám. Niqa manqat-qase nqanek, qó-ewág.
5 Ni āv qatiqatém nqægo, ngenek ezoqam manqa-zapa-ús. Ndego manqei-qape-te ate nqægo, Zu ezoqam mokho-te, qaqa ndøngazungazumatún. Nazalin bawan, ni-te giqataz, megeat ezoqam ngének. 6 Neka ndego ambá bawan vini-ak ndo-itubín, Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap vōngiuin. Yaq ni ndógo teitø-møvøinám.* 8 Qo ngenek toqombo-sinøzam, yaq qo qakezan ndòqote-qatéq, manqat ate ndægo unimanqatín, ni ngenek manqa ovøyam-te nqeiveet."
9 Yaq Zu ezoqam ate gi:goam, namba gi:geavun, teqa manqa søkuzam manqat mòndø-unimanqatiním.

Pol Filiks-te manqa ge-ovøyam, ndego gaman ezoqam

10 Yaq ndego gaman ezoqam, Pol bøi mba mbokhouwá, av nqægo: Manqat yà bemanqaté. Yaq Pol gendo-ein, "No qatenøten, av nqægo, qo nqanek manqei-te, viav kandamba ezoqam-qa ovøyam manqat nqoqoyoge, yaq no khanakhanákh, qo-te manqat tæ-ovøyam. 11 Ndakin khøuwa tuelv mbá gimø-nasinim, no Zelusalem taon-te qæmat, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo. Ezoqa toqozø-bevap, yaq geqá-unimanqatiním. 12 Ezoqa no nømendeáv, av nqægo, Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa namba niti-ponqombēm, o Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te o taon mokho-te, ezoqa qaqa nøzøløwāz. 13 Manqat nqanek, no-te ngi-møvøet, kopømba mbaín ti:qamekhem, av nqægo, ndøgo unimanqatín. 14 Geté, unimanqatin nqánek: No nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, nqánek qambøe-vizáp: No Yesu-qá Nakhoa nombopáev, ndøgo ezoqa nøme soqain ndivewe. No Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, møe-unimanqatín. 15 Matev ndøgo, taqa yaq-te no Mbumbukiam-te nqatotana, até kopó, av ndigu te-te nduotaza. Ni te-te taqa yaq-te nqánek qeitotaná: Løvøte ezoqa ewaqape gékhandí:z, ndigu matev eqeieqei vōgoam-a, matev soqøsoqa vōgoam. 16 Yaq nakémbá, no bazaføgakh oskia nø-asøzú. Noqa mbøni mokho-te, manqa-zapa mbaín, sà begó, Mbumbukiam-qa bøi-te neká ezoqam-qa bøi-te.
17 No viav kandambá, qæ-ewambam. Yaq no Zelusalem taon-te ndógo tøteveséz. No ndigu nogi bawan ezoqam, moni etoam-qa nogoám, tigi Klisten zifuap ginduk-hofotøzem, gigiap-av ezoqam tøke nonqo, neka no Mbumbukiam-te etoam matev gone-qa vōegoam. 18 Ta khøuwa-te ndøgo, no ezoqa nøme Mbumbukiam-qa khoev-te ginømendam, no Zu ezoqam-qa matev mùtumugú, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei fakhane nonqo. Neka ezoqa kandambá mbá, no namba, neka no qaqa matev goneáv. 19 Zu ezoqam, no ginømendam, Esia manqei-ák. Amba ndígu tinduzavín, qo-te noqa manqa vōsøkuzømemin, ndigu unimanqatin noqa manqa-zapazapa tiqeivimin. 20 O ngínik giabetaqa-einím, ngiwaniap, no-te gekha manqa-zapa ndōqeivim, no tiqa manqa ovøyam-te qæ-itan. 21 Ndigu khanakhanakh mbain, ekeqá taqa yaq-te nqánek qazømbegó, no tiqa megemege-te, manqat-qase qæ-akha. No sa nqánek qæ-akhá, 'No manqa ovøyam-te ta zapaya nqánek qate-itán, no Mbumbukiam nqæ-unimanqatinat, ndego løvøte ezoqam nango tekhandi:z.' "
22 Filiks, ndego otevat andé kandambá, Yesu-qa Nakhoa-qa yaq-te. Yaq Pol teqa manqat qame-navøem, Filiks nqanek manqa ovøyam sègetók, ge-ein, "Lisias tefakhan, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, yaq no matavap ndógo tøtóvé, zoqa manqa

---

24:5 24:5 Kel 17:6 **24:6** 24:6 Kel 21:28-30 * **24:6** 24:6 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqægo: Ni nikezan, manqa ovøyam-qa nimbogoám, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. 7 Geté ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, Lisias, gèvimbám, niqa zenda-te gegoam. 8 Yaq āv ginimbi-eín nqægo. Ni qo-té qabatøndu-niáv, teqa yaq-te, manqat banī-søkuzømem. **24:15** 24:15 Zion 5:28-29 **24:18** 24:18 Kel 21:17-28 **24:21** 24:21 Kel 23:6 **24:22** 24:22 Kel 23:26

ovøyam-qa yaq-te." 23 Yaq nakhag kawa ezoqam-te, ndego Pol gembo-kewagam, ndego āv gembøe-eín nqægo, "Ngenek até vømbo-keogé. Geté elavøqase vømbo-mboqoaném. Yaq tegi ezoqam kopømbá, tindu-okhoat, vømbó-tøkemāt."

Pol Filiks neka Dlusila, Mbumbukiam-qa Manqat geːzømas

24 Khøuwa nøme, Filiks, zas namba ndezáv. Tegu zas, Dlusila, ndugu Zu bawan-ák. Yaq ndego manqat ndøkhofotáv, Pol bètøndo-ituím. Yaq Pol taqa yaq-te ndøgo geːmanqatat, Keliso Yesu ande āv khoqoté-unimanqatīn, ndego yoge eqeieqei mbogó. 25 Geté yaq Pol matev eqeieqei neka qakeza kha nøzøgim matev neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam khøuwa-qa yaq-te gendo-ein, ndøgo tøgeav, yaq Filiks møe ndógo, gembo-ein, "Ság! Vøkhæqaváq. No nango tøtaqambé-akhá ndógo, khøuwa eqeieqei tæzømet."

26 Filiks Pol-te, khøuwa andé kopoáv, manqat gekhofotumam, tendo-okhoat, yaq manqat vø-einimat. Zapa ndógo, ndego moni ndøpazat-qa mbogoám. Yaq Pol ndego amba moni tembo-etoamɨn, yaq amba gènqonqotavín.

27 Viav menas qame-navøem, yaq Filiks-qa iziz, Posius Festus ndøndáp, gaman ezoqam tegoat. Geté Filiks gewav, yaq Pol ndimbula-te sège-iváv. Zapa ndógo, ndego Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndøgoám.

25

Pol Festus-te manqat ge-ovøyam

1 Festus Zudia plovins-te gefakhan, gaman ezoqam iz vōndap, yaq khøuwa misika-qa zita-te, ndego Sæzalia taon, gè-iváv. Yaq Zelusalem taon-té genøqavíg. 2 Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, Pol-qa yaq-te, manqa ndosøkuzømém te-te. 3 Yaq ndigu Festus āv gimbøe-viømém nqægo: Pol Zelusalem taon-té geabetøndo-khofotáv. Ndigu nqanek manqat gimbo-einim, zapa ndógo: Nakhoa livin-te ndøugu, ndigu Pol laelae-qa mbogoám.

4 Geté Festus yaq manqat gezø-qavøiu, "Pol ndimbula-te até gekhægoát, Sæzalia taon-te ndøgo. No avønín, é-ndæqaván. 5 Zogi megetapak bè-apét, no namba. Yaq ndigu man-qat ndógo, timó-søkuzømém, Pol-qa yaq-te, av ndego unimanqatin manqa-zapazapa teːgoat."

6 Festus khøuwa ande av ten o eit ndægo, Zelusalem taon-te geqovezam, yaq Sæzalia taon-té genøveséz. Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego manqa ovøyam khoev-te, teqa qonam nonqo-té genøqóm. Yaq manqat ndøkhofotáv. Pol bètøndo-ituím. 7 Yaq Pol gendo-on, ndigu Zu ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, gè-ogitøvém, neka teqa manqa vøsøkuzømem. Manqa-zapazapa kandakandá gimbo-søkuzømem. Geté ndigu kopømba mbaín giːzømas, av nqægo, tiqa manqat unimanqatīn. 8 Yaq Pol gezø-qavøiu, "No Zu ezoqam-qa khafeap o Mbumbukiam-qa khoev-qa khafeap o Siza, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teqa khafeap kopo nqawateáv."

9 Festus ndigu Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndøgoám, yaq Pol gembo-ein, "Poev taqagoat, yaq ni Zelusalem taon-té qazinó-niáv. Yaq qoqa manqa ovøyam ndógo, tømøqá-ewág."

10 Geté Pol yaq gembo-qavøiu, "No poeveáv, tænav. No ndakin Siza-qá manqa ovøyam-té qatø-itán. Yaq noqa manqat yoge qàbegó nqanek. Qo mòqote-qatéq, no Zu ezoqam-te, manqa-zapa-qase goneáv. 11 No amba unimanqatin manqa-zapa kandambaqape tægonɨn, ta zapaya no løvøte tæqeivin, yaq ság, ambá kopømbá, no tænanimin. Geté nginik Zu ezoqam, noqa manqa-zapa-qase qeiviáv, manqa nginø-møvøet. Yaq ezoqa kopømba mbaín, no tiqa zenda-te sa tiveem. Yaq nakémbá, no āv qanømbe-póe nqægo: Noqa manqa ovøyam, Siza ekezan be-ewág, ndego Lom manqei-ge kawa ezoqam kandambaqape."

25:2 25:2 Kel 24:1 **25:3** 25:3 Kel 23:15 **25:7** 25:7 Kel 24:5-6

12 Yaq Festus tegi zøtezat ezoqam namba, manqa gumu-vøovomem, ndego Pol āv
gembøe-eín nqægo, “Qo Siza-te okho-qa qogoám, ndego qoqa manqa ovøyam te-ewag.
Yaq ság. Qo Siza-té qonóqáv.”

Pol Aglipa neka Benis, tiqa megemege-te gindu-ituim

13 Khapé outøpøteáv, kawa ezoqam Aglipa, tegu yakhasuk namba, Benis, Sæzalia taon-
té ginøfakház, Festus-te okha vōzav. 14 Ndigu andé møe-mbá sege-qovezám ndøgo. Yaq
Festus, ndego kawa ezoqam, Pol-qa yaq-té gene-omát. Gembo-ein, “Filiks gewav, yaq
ndego ezoqa kopo ndø-iváv, ndimbula-te ndøgo. 15 No Zelusalem taon-te qæmat, yaq
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqa ndøsøkuzømém,
teqa yaq-te. Ndigu no āv ginømbe-einím nqægo: Løvøte-té qabatøvé, teqa manqa-zapa
zapaya. 16 Geté no āv qazømbe-eín nqægo, ‘Ni Lom bawan-ak, matev mbaín, av nqægo,
ezoqa tiqa zenda-te sa teiveem, ndigu manqa gimbo-søkuzømemin. Geté ndego khøuwa
eqeieqei bèmbo-etoám, ekeza manqat tezø-ovøyam.’ 17 Yaq ndigu nqanek ginduzav, no
khøuwa nøme sisindøvepøteáv. Geté khøuwa nøme qandopave, no manqa ovøyam qonam
nonqo-té qatoqóm, neka Pol itui manqat vōe-ein. 18 Yaq ndigu Zu ezoqam teqa manqa
gisøkuzømem, ndigu ambá av nqægo, manqa-zapazapa kandakanda me:manqatām,
av no qate-matavupam. 19 Geté ndigu sa ekeza Mbumbukiam vizap matev-qa yaq-té
gini-manqatám, neka ezoqa nøme-qa yaq-te vōe-manqatam, ndego genanim, ndego iz
nqambogo, Yesu. Teqa yaq-te, Pol āv gene-manqaté nqægo, ‘Ndego ndekhandî:vát.’
20 No nøtenateav qagoam, no manqa qæf ande āv khatéqeîv, taqa yaq-te, yaq no Pol āv
qambøe-eín nqægo. Poev tømbogoat, yaq ndego kopømbá, Zelusalem taon-té genówáv.
Yaq ni teqa manqat ndógo teimømbó-ovøemém. 21 Geté Pol poeveáv, yaq ge-ein, ‘Lom
kawa ezoqam kandambaqape, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam.’ Yaq nakémbá, no
āv qate-vøovám nqægo: Pol ndimbula-té geabetøkhæ-utøvé. Yaq khøuwa eqeieqei tømø-
khantaz, no Siza-té qató-khofotáv, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

22 Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “No ndego ezoqam, manqat nøkezan yoge-qa nom-
bogó.”

Yaq Festus gembo-qavøiu, “Qanimáv. Qasun qombó-ewág.”

23 Yaq khøuwa nøme qandopave, Aglipa neka Benis, tînifakház. Ndigu khakheinam
kandambá go:gonem, ndabua qaniqanim vō-uzam neka agiwa-qasis khagi-us vō-
qanabam. Ndigu pindap khoev-te, nakhag ezoqa kandakanda neka taon megetapák
namba sugumu-óz. Yaq Festus, Pol itui manqat ge-ein, tindu-ituím ndógo, mokho-te
vōu-on.

24 Yaq Festus āv gene-eín nqægo, “Nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ate
nqazøte:go, nqazo-waniap. Ezoqam ngének, teqa yaq-te, no Zu ezoqam ate ndi:gu,
Zelusalem taon-te neká nqanek taon-te, ginømbe-pouwe. Ndigu āv gini-akhayám nqægo:
Ndego yage khapé bembøe-sekètét. 25 Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya
ndøgo, ezoqa løvøte-te nqazi-abam. Geté ekezan qambo-pøovam, teqa manqa ovøyam
manqat, Lom kawa ezoqam kandambaqape te-ewag, yaq no matavap āv qatevé nqægo:
Ndækhofotáv, te-te ndego. 26 Geté sa ndógo. No nøtenøtenák, gekha manqat nópeawām,
nigi kawa ezoqam kandambaqape-te tækhofotav, teqa yaq-te. Yaq nakémbá, no ngenek
qoqá megemege-té qatøndo-itú, qo nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ewaqape-
qa megemege-te, zo nqazo-waniap. Yaq teqa manqat tiziyogem, no kopømbaqapé, pepa
tæpeawam. 27 Soqaín ndøgo, no ndimbula ezoqam, Lom taon-te tækhofotav, gete ovøyam
manqat eqeieqei khofotøveav tøgoat, teqa yaq-te.”

26

Pol Aglipa-te manqa ge-ovøyam

1 Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Qo kopømbaqapé, manqat toqo-ein, qakezan-qa yaq-te.”

25:14 25:14 Kel 24:27

Yaq Pol zenda ndø-eqá, manqat vøngaz, ge-ein, 2 “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No
khanakhanakh kandambá, qoqa megemege-te, no manqat tæ-ovøyam, Zu ezoqam-qa
manqat ate ndægo-qa yaq-te, ginø-søkuzømem. 3 Qo Zu bawan-ak-qa matev ate ndægo-
qa yaq-te, qateqat kandambá. Até ndøgó-a, manqa gi:-itumbumatun. Yaq nakémbá, no
āv qataqambe-viám nqægo: Noqa manqat qonǿ-ewág. Aiyav-té.

4 Zu ezoqa ewaqape, noqa yage ate ndægo møndæzøtéz, no nøkeza manqei-te qæyagam,
no khapelavøqase qategoam, yaq taqa zita-te, no Zelusalem taon-te vøe-yagam. 5 Ndigu
møndæzøtéz. No Felisi ezoqam nogoám, neka khafeap matev ate ndægo vøembō-pavam,
av Felisi ezoqam gi:goatun. Ndigu tøzø-pøovat, yaq gé-unimanqatiním qo-te.

6 Yaq no ndakin nqanek manqa ovøyam-te, ta zapaya nqánek qate-ităn, Mbumbukiam-
te nqatotana, matev tøfakhan, av ndego nigi atanakha-zapazapa-za-te manqa mbusa
ge:ve. 7 Zu ezoqam-qa khagua bawan tuelv, ndigu Mbumbukiam pavpave neka lovølova
ndimbovizap, te-te ndego, até taqa yaq-te nqánek gonotazá.

Nigi kawa ezoqam! Ta matev ndøgo, no nqæ-unimanqatinat, tøfakhan, ta zapaya nqánek,
Zu ezoqam, no manqa ginø-søkuzømem. 8 Yaq gekha zapâ, zo ndozo-matavap, av nqægo,
kopømba mbaĩn, toqo-unimanqatin, Mbumbukiam løvøte ezoqam, nqawa tekhandi:z?

9 Até nó-a, qæmatavupam, no ndigu ezoqam, Yesu Nazalet-ak ndimbopaev, bànøtokáz.
Yaq no matev kandakandá qæmatønumat, teqa iz voat nonqo. 10 No āv qate-
matønumám, Zelusalem mokho-te. No Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te,
Mbumbukiam-gi ezoqam kopoáv, ndimbula-té qatø-nqeisumám. Yaq ndigu pakhapakha
khaneam-qa gizøgonin, no nò-unimanqatinín. 11 No ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev
vinivinimba-te, yaq-fia nqosøgeap nøzø-etoumám, tiqa Klisten matev zapaya. Yaq no
ndigu amba nøzømbe-khakhazumám, tiqa unimanqatin Yesu-te, betē-ivøvem. No mbøni
nqosøgeap kandambá, qanøgoam ti-te. Yaq no ndigu, até taon vinivinimba qambaqape-
té-a, møezøpavám, vøe-ngiæzotam.”

Pol emanqat gezø-votot, ndego ande āv kenē-Klisten-ev

12 “Yaq khøuwa nøme, no Damaskus taon-té qatømát. No ndøgo ambá Klisten ezoqam
nømøndo-gavemín. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qá iz-té qatømát. Ndígu
tikhofotøném. 13 Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Ta khøuwa-te ndøgo, no nakhoa-te qæmat,
ande āv khøuwa muín ndægó, no waev bæbæs-qape nøqeív. Ta waev-qa bazaføgakh,
møndøløvú, khøuwa tatas-qa waev. Yan-té qandovís, no vøgutan, até ndigú-a, ezoqa
nøme namba qati-apat. 14 Yaq ni ezoqam ate qatigoam, manqei-té qeitø-o:án. Yaq no
manqa wag mba noto-ewág. Ndøgo noqa Iblu manqat-te, āv qane-eín nqægo, ‘Sol! Sol!
Gekha zapâ, no ndoqo-ngiænotet? Kopømba mbaín, tae viæge toqopam.’

15 Yaq no qambobevap, ‘Kándambaqape. Qo khoqonǿ-goam?’

Yaq Evezøza gendo-qavøiu, ‘No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet. 16 Mòqo-ităn! No
nqánek qataqambe-fakhán. Qo nøveatáq. Qo nogé sasae ezoqam neka bøi vizu ezoqam
qógoát, neka ezoqa emanqat voqozømbé-vototupāt, matev ndøgo, no-te qoqoqeiv neka
nøme ndøgo, no vaev-te tøte-qamekhæmit. 17 No qogi ezoqam neka bawan vini-ak-té
qatǿ-khofotáq. Yaq ndigu qo ngiæqoat-qa tigoat, no ndækhandí:q. 18 Qo ndigu bøi qozǿ-
mboqoá. Yaq ndigu bøivun zitá giabiti-wuøém, neka waev-te betēqambuz. Neka Saitan-
qa bazaføgakh, tĩabiti-ivøvém, Mbumbukiam-te betēnøzaz. Yaq ndigu no mokho-te,
manqa-zapazapa segezǿ-navøém, neka vǿ-nogi-ezoqam-ēz, ndigu ezoqa nøme namba,
no ndi-unimanqatinat.’ ”

Pol ekeza nømendim sasae-qa yaq-te ge:zømas (Kel 9:1-19; 22:6-16)

26:5 26:5 Filip 3:5-6 **26:6** 26:6-7 Kel 23:6; 28:20 **26:9** 26:9 Kel 8:3 **26:18** 26:18 Isa 42:16; Ef 2:2; Kol 1:13

19 “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No nqanek umingiap sanqaweáv, Mbumbukiam-te
qandowav. Manqa o-mba nømbøendáp. 20 Yaq no até qatøndego, Damaskus taon-te
ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat nømendim vøengaz. Taqa zita-te, no Zelusalem taon-
té qatønáv neka Zudia manqei ate ndægo vøe-okhoam, neka até bawan vini-ak-té-a,
vøe-okhoam. No ezoqa āv qate-zømesimám nqægo: Manqa-zapazapa matanam, zitá
giabiti-wuøém, neka Mbumbukiam-te bēqambuz. Yaq tiqa matev mokho-te, ndigu ndi-
matanam, āv giabiti-zømás, ndigu ùnime:-qambúz, Mbumbukiam-te. 21 No Zu ezoqam,
Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, ta zapaya nqánek gini-møvønonám, neka lambe-qa
vønøgoam. 22 Geté Mbumbukiam, no oskia nøtøkeám. Yaq nakémbá, no até ndakín-
a, ezoqa iz-akhayapak neka khokho ezoqam-qá megemege-té qatoyá, neka nqātē-
zømēsīm. No ezoqa sa nqánek qate-zømesím, av Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa
vevezam ezoqam gi:manqatam, matev tøfakhanam. 23 Ndigu āv gini-einím nqægo:
Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ni tekhandi:n, nqosøgeap ndøndáp, vønanīm. Yaq
løvøte-te, bugukhokhof ndégo tenósuzám. Yaq ndego Zu ezoqam neká bawan vini-ak-te,
waev ndóndáp.”

24 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Festus gèmøndøtáv, vø-akhao. Gembo-ein, “Pól. Qo
kandaniáp. Qoqa qateqat ndape kandambaqape nandav, qòte-kandaqaním.”

25 Geté Pol gembo-qavøiu, “Nigi kandambaqape, Festus! No ambá av nqægo, kanda-
niāp. Manqat nqæmanqate, unimanqatín neka mokho-ús. 26 Ngenek, nigi kawa ezoqam,
Aglipa, møndæ-otév, manqat no nqæmanqate. No kopømbaqapé, bavokhó sæmbøé-
manqatát. Matev ate ndægo, no nqate-manqate, ngenek àbe-ewagám. Zapa ndøgo,
ta matev ndøgo, ambá av nqægo, khonoam-tē qanø-fakhanām. 27 Nigi kawa ezoqam,
Aglipa! Qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat moqó-unimanqatin?
No møtenøtén. Qo mòqo-unimanqatín.”

28 Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Ge qô, ndoqo-matavap, qoqa manqat-te nandav, no
nakhamas-te ndæ-Klisten-en?”

29 Yaq Pol gendo-qavøiu, “Nakhamas-te ó aiyav-te. No Mbumbukiam, āv qambøe-viám
nqægo: Qo mbá mbá. Geté até ezoqa ewaqapé-a, ndakin noqa manqat ngi-ewaget, zo
āv tøne:gó, av no nqate:go. Geté auli sen ndigu, no ginømbe-mopøvømem.”

30 Yaq ndego kawa ezoqam, Aglipa, neka gaman ezoqam Festus neka ndugu Benis,
ezoqa ewaqape namba, sùgumu-umiáz. 31 Yaq bavokho gizav, ndigu yaqyaq-a gibond,
“Ngenek ezoqam manqa-zapa-qase goneáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te nqazi-
abam neka ndimbula-te nqazi-nqeisam.”

32 Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “Qo ngenek ezoqam ambá soqo-nqonqotavín, ndego
ekezan poeveav tøgonin, Siza teqa manqa ovøyam manqat te-ewag, ndego Lom kawa
ezoqam kandambaqape.”

Pol Lom taon-te gewav

27

27:1-28:15

Pol gesøkuz, Lom taon-te gemat

1 Khøuwa qandap, ndigu gizavem, ni Itali manqei-te teimøtinim, yaq Pol neka ndim-
bula ezoqa nøme, nakhag kawa nøme-qá zenda-té ginø-áb. Teqa iz Zuliés. Ndego Lom
kawa ezoqam kandambaqape-qa nakhag bawan mokho-té gunu:-sasaetám. 2 Palai
khagua møndøbøetám, ta pu-te ndøgo. Khakheitáp. Adlamitium taon-té qandowáv.
Yaq Esia plovins-te, pu vinivinimba-te tøkeam-qa ndøgoám. Yaq ni teitø-ketámb ndøgo,
vøi-søkuzim. Ezoqa nøme møndøgoám, ni namba. Ndego Tesalonika taon-ák, ndøgo
Masedonia plovins mokho-te. Teqa iz Alistakús.

26:23 26:23 Luk 24:44-47; 1 Ko 15:20 **27:2** 27:2 Kel 19:29

3 Khøuwa nøme qandopave, ni Saedon taon-té qeimø-fakhán. Yaq Zulies, Pol tanakh
mbogó. Ndego sègemboták. Ekeza zifuap-té genówáv, ndigu loge gigiap neka gekha
gigiap nøme bembō-etøomem. 4 Ni nqawa qeisøkuzim, yaq khamøe sa ni-té qandofeá. Yaq
ni Saiples manqei bawa niti-otán. Sèitø-guguyát. 5 Yaq ni qeitu-qantavat, anana-mba
ndøugu, Silisia neka Pamfilia manqei sa nakeamo-te vøtīkhatøvem, yaq Maela taon-té
qeimø-fakhán, Lisia manqei-te ndøgo. 6 Ta taon-te ndøgo, ndego nakhag kawa ezoqam,
palai khagua nøme ndøqeív. Aleksandlia taon-té qandováv. Itali manqei-te teiti-qa
ndøgoám. Yaq ndego ni tenø-itúmb ndógo, vøimøguv.
7 Qeisøkuzim, yaq khøuwa kopoáv, ni aiyav-té qeitø-teitát. Yaq Naides taon qati-
khatoumat, ni ambá seiteitatín. Geté kopømba mbaín. Zapa ndógo, khamøe
gèqavønotám. Yaq ni Salmone manqei luát qeitø-qantáv, Klit manqei bawa-te ndøgo.
8 Yaq sèitø-guguyát. Geté føgakh-mbá qeitiamát, atema vaev-te khagua pu nøme-te vøimø-
fakhan. Ta pu ndøgo, iz Pu Mbomambaqapé. Lasea taon avønin-té qagó.
9 Ta-mba av nqægo qati-teitavun, ni khøuwa kandambá qeingiæzotavun. Zu ezoqam-
qa khøuwa, ndøgo lou logemav matev gigoatun, é-møndømu-nasiním, yaq mbe viav
vøngaz. Yaq ndakin Pol ezoqa āv genegugúb nqægo, 10 “Láo. No āv qateqeiví nqægo:
Ni sa tizi-teitit, yaq ni matev føgakh-qape zimóqeivím. Ni nqanek palai khagua neka
gigiap giníngiú. Geté ta-mbá mbá. Até niqá khandí-a, kopømbá, sa tømø-navøem.”
11 Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Pol-qa manqat gè-ogí. Yaq palai khagua eve neka
nøzøgim ezoqam-qá manqat ndøndáp. 12 Zapa ndógo, ta khagua pu ndøgo, qanimáv mbá,
qozøqozaq viav khøuwa-te, khagua tøbøetat, mbe qafakhanumatun. Yaq nakémbá, ezoqa
kandambá, nqawa søkuzam-qa ndøgoám. Kopømba tøgoat, ambá Finiks taon-té ginøteitín.
Taqa khagua pu, Klit manqei bawa-te ndøgo, khøuwa sininim-té qavé. Nøme ndøgo,
nakeamo zenda-té neka nøme ndøgo, yogea zenda-té. Yaq ndøgo kopømbaqapé, qozøqozaq
khøuwa-te, khagua tøbøetupat.

Mbe qandofea

13 Yaq sa niqa yogea-te ndøgo, khamøe-qase qandofea, palai khagua sasae ezoqam,
āv gini-matavupám nqægo: Kopømbaqapé. Seítiním, av manqat gi:-einim. Yaq angølap
sège-khatobumím, vōi-søkuzim. Yaq ni Klit manqei bawa uni avønin-té seitø-guguyát.
14 Geté nqova mbaín, sa manqei bawa ndøgo, mbe-qape ndofeá. Taqa bazaføgakh kan-
damba tantáv. Mbe av nqægo, Khøuwa Fakhanam Yogea Zenda Mbe mbo-akhaemám.
15 Mbe ndøgo, khagua qanqagim, ni kopømba mbaín, eqeieqei níteït, teimbøe-qatazet.
Yaq ság. Khamøe ni qavevendumat, sèimbøkhæ-takát. 16 Yaq Kauda manqei bawa-
qase avønin-te qeito-guguyat, ni khagua-qase eqawat-qa nigoám, ndøgo qei-itiat. Geté
føgakh kandambá. Vaev-té qeitø-eqaném, ova vøitō-veem, sasa niløvønømem. 17 Yaq ta
sasae ndøgo qame-navøem, ndigu sasae ezoqam, palai khagua tìni-møpøvømém, tabetē-
føgakh-a, neka palai vøføløzømem. Zapa ndógo, ndigu møe ndøgoném. Soqaín ndøgo,
ndøgo Libia manqei avønin-te, ndivind bawa-te teitø-qavig, ibøkha mokho-te ngu:gu.
Palai giføløzømem, yaq khamøe mba mbotakém, qavevendumat. 18 Geté khøuwa nøme
qandopave, khamøe ndøgo qafegimam, sà tønø-khouwevtát. Yaq khagua keoge ezoqam,
até gindigonem, gigiap khagua-te qøugeyam, gènqagimém, khagua vøvøyan. 19 Yaq
khøuwa nøme qandopave, ndigu até khagua-qa sasae gigiáp-a, vønqagimem. Ekezan
ndònqagimém. 20 Yaq khøuwa kopoáv, ni nduku neká khøuwa zømetupøteáv, niqa nakhoa
qeivi nonqo. Neka mbe sègemát. Khàpumu-føgákh, qafegimam. Ni sèimbøkhæ-
ovøemém. Neka matavapøteáv, av nqægo, ndèiyagēt.
21 Ndigu ezoqam, khagua mokho-te gu:goam, khøuwa kopoáv, lou logemáv. Yaq Pol
tiqa megemege-te ndo:go, tenø-itán ndógo, vøzō-ein, “Zo noqa manqat ambá zóyogem.
Ni Klit manqei, atē bizindu-ivøvèmín. Yaq nqanek matev føgakh-qape neka gigiap qa-
soqøsoqoam, ambá gé:fakhanák ni-te. 22 Geté no ndakin nqazó-manqate. Zo ndøfofògeāp.

Zo ezoqa kopo gó:navøemák. Palai khagua mba ndósoqá. 23 No Mbumbukiam-
gé ezoqám, neka te-mba ndégo tæmbovizáp. Yaq lova qapøistat, tege enzol ezoqam
nøfakhán. 24 Ndego āv genømbe-eín nqægo, ‘Pól. Qo møe ndøgő. Qo ndego Lom kawa
ezoqam kandambaqape, Siza, teqa megemege-te, ndòqomø-itán. Yaq nqáe! Qo zapaya,
Mbumbukiam até ezoqa ewaqapé-a, qo namba ndøzøte-guvi, ndøkhandí:z.’
25 Yaq nakémbá, lao, zo anøzi ndøgó. No Mbumbukiam, āv qate-unimanqatinát
nqægo: Matev ndøfakhán, av genømbe-ein ndægo. 26 Geté nqanek palai khagua, manqei
bawa-qase-té qanótøun, vøtøkuvøēm.”
27 Ni pula menas, Meditelenien ndaola-te qeitu-bøetam, yaq ta lova nøme ndøgo, ndigu
khagua sasae ezoqam, āv gini-matavupám nqægo: Manqei àbizimu-khatoém. 28 Yaq
mbag ndøføløzém, gigiap viniv vømōpøem. Igian qeivi nonqó. Yaq āv giniqeivím nqægo:
Ibøkha-qa igian, 40 mitá. Geté nøme qeimø-kawamb, nqawa gimø-føløzem, taqa igian 30
mita mbá. 29 Yaq ndigu ezoqam, møe ndøgoném, av nqægo, khagua andé nandi-té vømé-
ngøovøēm. Yaq ndigu khagua-qa okho-te, angølap ndønqagivemém. Angølap foá. Yaq
paveat-qa ndøguligulimém.
30 Yaq ndigu khagua sasae ezoqam, khokhozan-qa ndøgoám, khagua-qase ibøkha-te
vōføløzem. Yaq ndigu ezoqa nøme, ambá gezø-matemateamín, av nqægo, ndigu ambá
angølap nøme ndønqagevememín, khagua mege-te ndo:go. 31 Geté Pol nakhag kawa neka
nakhag ezoqa nøme gezø-ein, “Nginik khagua sasae zøtezat ezoqam, nqanek khagua-te
guveav tøgoat, yaq zo zóyageák.” 32 Yaq ndigu nakhag ezoqam, até gindigonem, khagua-
qase-qa mbag vōqogømem, ibøkha-te vōbøi.
33 Yaq qanaqanus lovølova-ús, Pol ezoqa ewaqape, āv gezømbe-eín nqægo, “Zo lou
mòzológ. Zapa ndøgo, zo pula menas sa qazo-qovezumam, zo lou eqeieqei logemáv.
34 Yaq nakémbá. No nqazø-pouwe. Zo lou zólóg. Zo bazaføgakh, bèzøndo-qaván. Yaq zo
soqain-qase, zomø-qeivimák.”
35 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq ndego flawa ndøndapáz, ezoqa ewaqape-qa bøi-
te, Mbumbukiam ike manqat vømbō-ein. Yaq gèmbezó, louzi vōngaz. 36 Yaq ezoqa
ewaqape, tiqa mokho-te, é-qazø-eqeieqeitát. Yaq até ndigú-a, lou vōlog. 37 Ni ezoqam,
palai khagua-te qeitu:guvam, kandambá. Ate qatigoam, 276. 38 Ezoqa ewaqape lou
gumulog, qazø-ewez, yaq wit ndigu, khagua-te gu:geabam, gènqagivemém. Khagua
betēvøyan.

Palai khagua qamø-ngøovøem

39 Yaq qanaqanus qandopave, khagua keoge ezoqam, manqei ndøqeivím. Geté ndigu
amba me:matøvemém. Geté ogewe giqeivim, manqei ge:v qagoam, ndigu matavap,
āv giniveém nqægo: Palai khagua, sa ge:v-té qabenø-qavíg. 40 Yaq angølap gi:zøitam,
mbag gèqogém. Yaq ndaola-té sege-zuvøzém. Yaq mbag ndøgo, khagua nøzøgim nonqo-
te qaløvøtupam, sège-føløzømém, neka palai ndøgo, mege-te qo:løvøtupam, vōvøndøzem.
Khamøe ambá manqei ge:v-té qanø-ziandamín. 41 Geté livin-qase ndøugu, ibøkha mokho-
te, nandi bawa mu:zavám. Yaq khagua mege, nandi-té qano:qavíg, vømōføgakh. Kha
khokhokeáv. Geté okho, khamøe ndømøkuimát, khagua ate ndægo vømū-møkuvøem.
42 Yaq nakhag ezoqam, ndimbula ezoqam, zitøge-qa ndøgoám. Soqaín ndøgo, ndigu
manqei-te titanqayam, vømø-khokhonîm. 43 Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Zulies,
Pol khandi:vat-qa ndøgoám. Yaq ndego gèzømbø-kház. Ezoqa ewaqape, ndigu tan-
qayam gi:zøtez, ndego ibøkha-te vøvuam manqat zø-eín, bemø-tanqayam, manqei-te
bemøqaqavam. 44 Geté ndigu ezoqa nøme, tanqayam zøtezateav gigoam, khagua
qaqageap-te fabam manqat zø-eín, manqei-te betē-tanqayam. Yaq av nqægo, ni ezoqa
ate qatigoam, manqei-té qeimø-qaqavám, vøi-khandi:n.

27:24 27:24 Kel 23:11 **27:26** 27:26 Kel 28:1

28

Malta manqei bawa-te gigoam

1 Ni manqei-te qeimøqa, yaq ni āv qatiyogém nqægo: Nqanek manqei bawa, iz Maltá.
2 Ndigu ezoqam, ta manqei-te ndøgo giyagam, matev eqeieqei nimatanám, vōkhatomb.
Yaq gøina niløvutím. Zapa ndógo, qæ ndølanqavát neka qozaq ndønqeivøém.
3 Pol gøina ndøpizumát. Yaq gøina geløvut, qawagim, te-tata ndøgo, wazeam ndongikáv,
pingim-te vømbōtag. Wazeam av nge:go teqatag, yaq løvøte qóqeív. 4 Yaq ndigu mo-
manqei-anim, Pol gi-ometam, wazeam pingim-te gembo-følawam, āv ginibónd nqægo,
“Ngenek pepen ezoqám as ndógoát. Unimanqatín. Ndego geoneáv, ibøkha-te. Geté
ndakin, ndugu mbumbukiam nømu, ezoqam-te yaq-fia ndutaev, unimé:-laváo.”
5 Geté Pol wazeam sège-vingitáv, gøinam-te sasa ndø-ogiu. Yaq ndego soqain-qase
qeiviáv. 6 Ezoqa āv gini-matavupám nqægo: Ndego ndòmbo-tøpuí, o segébøiáv,
vónanĩm. Yaq amba me:nqanqeitupám. Geté Pol-te matev-qase fakhaneav qagoam, yaq
matavap gè-enendém, gi-einim, “Ngenek mbumbukiám nøme ategó.”
7 Ta manqei avønin-te ndøgo, manqei nøme mòndøgoám. Ndøgo Publius-qá manqeí.
Ngenek megeat ezoqam ndøgoám, ta manqei bawa-qase-te ndøgo. Yaq ngenek ni
gèkhatómb, lou neka venanqei nonqo vønī-etoam. Khøuwa misiká. 8 Publius-ge
eve, enqoni mbovinumám. Ngusum tatas neka emu mbogoám. Venanqei nonqo-té
gebuvám. Yaq Pol tenøwáv ndógo, zenda vømbøeve, sasa ndøguligulim. Yaq ndego
enqoni, sègembo-navøém. 9 Nqanek matev qafakhan, yaq até enqoni-us ezoqa nømé-
a, manqei bawa-te giyagam, Pol-te vøndōzav. Yaq enqoni sègezø-navøém. 10 Ndigu ni
vizap kandambá ginigu. Yaq ni manqei nqawa qei-ivøvem, gekha gigiāp ndøgo, ni mbain
qeigoam, ndigu sègeni-etoám.

Pol Lom taon-te gemøfakhan

11 Ta manqei bawa-te ndøgo, palai khagua mòndøbøetám. Khamøe viav qa-ogitat,
ndógo tømbøegéz. Aleksandlia taón qandovuáo. Palai khagua-qa mege-te ndo:go,
Mbumbuk Qaqangeap-qá nqovønqova mo:goám.
Yaq khamøe viav qame-navøem, ni tòtiketámb, vøi-søkuzim. Løvøyak misiká
qeisokhoam, ta manqei bawa-te ndøgo. 12 Yaq ni Silakus taon-té qeimø-tokhotáv, khøuwa
misika vøimø-qovezam. 13 Yaq nqawa qei-ivøvem, ni Legium taon-té qeitøteít, vøimø-
tokhotav. Yaq nøme qandopave, khamøe sa zita-té qandofeá, vøsøkutan. Yaq khøuwa
menas mbá qati-teitát, Puteoli taon-te vøimø-fakhan. 14 Ta taon-te ndøgo, Klisten
ezoqam mòndøgoám. Ndigu gèkhatómb. Yaq ni pula kopó, ti namba qati:goam. Yaq
nqawa qei-ivøvem, zapá qeitøniáv, atema Lom taon-te.
15 Ndigu Klisten ezoqam, Lom taon-te giyagam, manqat é-møndømø-yogém, av nqægo,
ni Puteoli taon-te qeifakhan. Yaq ndigu ezoqa nøme, ni nømende-qa ndozáv. Andé
qámbá, ginduzav. Nøme ndigu, ni Apius maket-té qeitø-qaqandám neka nøme, ta manqei-
te ndøgo, vøi-qaqandam, Venanqei Nonqo Khoev Misika gimbo-akhaemam. Pol nginik
ezoqa gezømet, yaq Mbumbukiam ike manqat mbo-eín, neka mbøni vømbōbøi.

Pol Lom taon-te, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

16 Ni Lom taon-te qeimø-fakhan, yaq gaman ezoqam, Pol sègembo-takém, av nqægo,
khoev eqeieqei-té géyagát. Geté nakhag ezoqa kopo mòndømbo-goám, gembo-kewagam.
17 Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Pol Zu megetapak zø-akhayám. Yaq gindupindam,
ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Tát-za neka ata-za. Noqa yaq-te, manqat nqánek: No
manqa-zapa-qase goneáv, nigi ezoqam-te neka nigi atanakha-zapazapa-za-qa matev-te.
Geté Zu ezoqam, no sège-møvønonám, Zelusalem taon-te. Yaq no Lom ezoqam-qá zenda-
té ginøveém. 18 Geté Lom ezoqam ginø-sinøzumem, ndigu no nqonqotønat-qa ndøgoám.

28:2 28:2 2 Ko 11:27 **28:5** 28:5 Mak 16:18 **28:6** 28:6 Kel 14:11 **28:18** 28:18 Kel 26:31

Zapa ndøgo, ndigu no-te manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te ndiabam, av Zu ezoqam noqa yaq-te qazømbe-pøovam. 19 Geté Zu ezoqam, tiqa manqat gèsanqawém. Yaq no nakhoa nøme qeiviáv. Yaq no āv qazømbe-eín nqægo: Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam manqat. Geté no ambá av nqægo, nøkeza ezoqam manqa nømøzø̄-søkuzām. 20 No zo ta zapaya nqánek qazømbe-akhá, nqanek manqat tæzø-ein. No nginik auli sen, te zapaya ndégo tinømbe-løvønøzat, ni Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te nqazio-tana, tendo-khofotav, ni tekhandi꞉n."

21 Yaq ndigu gindu-qavøinam, "Zudia ezoqam, ni qoqa yaq-te pepa khofotøveáv. Neka nigi ezoqa kopo okhoeáv, ni-te, manqa vøqā-søkuzim, o qo zapaya, manqat soqain vønīein. 22 Geté ni qakeza manqat yoge-qa nigú, ande āv khoqotē-matavap. Zapa ndøgo, ni āv qatiyogé nqægo: Manqei-manqei ate ndægot, ezoqa nqanek bawan ndakinak, manqa mbogeve꞉matún."

23 Yaq ndigu Pol namba, khøuwa nøme ndøzavém. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá gindupindam, Pol ma ge꞉qotam. Yaq khøuwa gemat, qanaqanus atéma khagus, Pol Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimát. Ndego āv gezømbeovøemát nqægo: Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho-te, Yesu-qa yaq-te, mòndø-peaomém. Yaq ndego ndigu Yesute khatoza-qa ndøgoám. 24 Ezoqa nøme, mòndø-unimanqatiním, Pol-qa manqat. Geté nøme ndigu, unimanqatinteáv.

25 Yaq ndigu ekeza mokho-mba, ponqombap ndønqazém. Yaq sègezáv. Geté Pol ndigu bugukhokhof, āv gezømbe-eín nqægo, "Manqat ndøgo, Nqova Mbomambaqape zogi atanakha-zapazapa-za gezø-ein, Aezaya mokho-te, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, nqanek manqat unimanqatín. Ndøgo āv qane-eín nqægo,

26 'Vòqáv, ndigu ezoqam vømøzø̄-ein:
Zo ndòzo-ewagát.
Geté manqa mokho zombó-ndapemák.
Zo ndòzo-kewagát.
Geté zóqeivimák.
27 Zapa ndøgo, nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgøføgakhám,
neka gea gèzø-tokeáp,
neka bøi ndīkōpø̄itāp.
Zapa ndøgo, ndigu poeveáv,
bøi ti꞉qeivat neka gea ti꞉-ewagat,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambūz,
no vøté-khakheinøvēm.' "

28 Yaq Pol nøme gezø-ein, "Zo vòezøtéz. Mbumbukiam nqanek khandi manqat, ndakin até bawan vini-ak-té genø-khofotáv. Yaq ndigu ndòndapém."*

30 Ta khoev-te ndøgo, Pol viav menás geqotam, fia vø̄-aumam. Yaq gekha ezoqām ndigu, gindu-okhoam, sège-khatobín. 31 Ndego ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-té gene-zømesimám. Ndego manqat sège-manqatám. Ezoqam-qa møe goneáv. Neka ezoqa kopo ndego khazeáv.

28:19 28:19 Kel 25:11 **28:20** 28:20 Kel 26:6-7 **28:22** 28:22 Kel 24:14 **28:26** 28:26-27 Isa 6:9-10; Kel 25:13; 26:2, 6; 27:24; Lom 1:5 * **28:28** 28:28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 29 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Zu ezoqam sègezáv. Izuizu manqa ndø-itumbumát. Manqa itumbam kandambá gigoat.

Lom
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Lom taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Lom taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Pepa gumu-peawam, yaq Fibi mbo-etoám. Yaq Lom taon-te ngúnuk gundapát. Lom taon ndøgo, kandambaqapé. Itali manqei-té qagó. Gaman kawakawa-za ndógo tigoám. Klisten ezoqam ndigu, Lom taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Zu ezoqám, neka nøme ndigu, bawan vini-ák.

Nqanek pepa mokho-te, Pol taqa yaq-te ndógo tene-peawám, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande āv khoqoté-ndaføyamba-ēq. Ndego āv gene-eín nqægo: Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús. Neka ezoqa kopømba mbaín, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te o matev eqeieqei gone mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez. Geté Yesu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ate ndægo, segembøé-navøém, yaq ndigu teqa bøi-te vǿ-ndaføyamba-ēz. Yaq ndigu kopømbaqapé, yage ndaki-nak ndøndapém, Yesu namba vǿe-yagāt.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé sasae ezoqám. No Mbumbukiam ndøveatán. Tegé u-anem nógoát. Ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.
2 Mbumbukiam é-møndo:-eín, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nqanek Man-qat Mbomambaqape, ndǫ̀fakhán. Mbumbukiam-qá Manqat mokho-té qapeawáp.
3 Nqanek Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qá yaq-té qanegó. Manqei-qape-qa matev-te, ndego Deivid-gé zeó. 4 Geté løvøte-te gendo-khandi:v, ta mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni āv qaninømánd nqægo: Ngenek Mbumbukiam-gé Yó, neka ndego bazaføgakh-qapé. Ndego Yesu Kelisó. Nigí Evezøzá.
5 Te mokho-te, Mbumbukiam kuku mbogoám no-te, neka no tege u-anem vǿve. Yaq no bawabawan-te ate ndægo, ezoqa nó-itubít. Yaq ndigu tïabiti-unimanqatiním neka teqa manqat tïabiti-ndapém. Yaq Keliso-qa iz tàbete-eqawát.
6 Até zó-a, zo Mbumbukiam vøzø-akha. Zo ndakin Yesu Keliso-gí ezoqám. 7 Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Lom taon-te nandozo-yage. Mbumbukiam kuku kandambá zo-te. Ndego zo ekeza ezoqam me:zæzá.
Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndǫ̀goát, zo-te.

Pol gepøogeapam, Lom taon-te tewav

8 Noqa manqat āv qaténgáz nqægo: No ike kandambá, noge Mbumbukiam-te, Yesu Keliso mokho-te, zo ezoqa ewaqape zapaya. Zapa ndógo, manqei-qape ate nqægo, ezoqa zoqa unimanqatin-qa yaq-te, sùgumu-manqatét. 9 Mbumbukiam, te zapaya no kha sa nqæ-nqonqotøve, no ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-te nqate-zømesim, ndego mǫ̀ndæ-otév, no oskia nøzø-guligulimatún. Khøuwa kopoáv. 10 Neka no ndego āv qambøe-vi:matún nqægo: Ndego poev tømbogoat, nakhoa bènø-mboqoá. Yaq notøndónáv, vaev-te, zo banǭzømet. 11 No vao kandambá zo-te. No zo zømete-qa neka Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh etoam-qa nøzøgó. Zo unimanqatin-te, tǫ̀ne-føgakhæz. 12 Yaq no zo namba tizi:goat, ni yaqyaq-a, niqa unimanqatin matev mokho-te, zita zítøpøzát, zo noqa zita vozó-tøpøzēm, neka no zoqa zita vǿe-tøpāz.

1:1 1:1 Kel 9:15 **1:2** 1:2 Lom 16:25-26 **1:5** 1:5 Kel 26:16-18; Gal 2:7-9 **1:7** 1:7 Num 6:25-26 **1:10** 1:10 Kel 19:21; Lom 15:23

13 Nøfuap! Zo vøezøtéz, av nqægo: No khøuwa kopoáv, qæpøogeapam, zo tæzømet.
Até zo mokho-té-a, noqa sasae-te, mokho bèfakhán, av manqei nøme-te qæfakhanumat.
Geté gènømbe-paín. 14 No Mbumbukiam-qa Manqat, ezoqa ewaqape sà bazømbu-etoám,
oskiá ndøgo, Glik bawan-ak o bawan vini-ak ndigu, neka oskiá ndøgo, zøtezat ezoqam o
zøtezatav ezoqam ndigu. 15 Yaq nakémbá, no poev kandambá. Até zó-a, zo Lom taon-te
nandozo-yage, Manqat Mbomambaqape nøtézømás.

Mbumbukiam eqeieqei ndigu tenezæzá, ndigu ndi-unimanqatinat

16 No mivi mbaín, nqanek Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te. Zapa ndógo, ta
mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qá bazaføgakh mu:sasaeát. Yaq gekha ezoqām ndigu,
ndi-unimanqatinat, gékhandí:z. Nqanek khandi matev, bugukhokhof Zu ezoqam-té
qanøfakhán. Yaq vaev, até manqei vini-ak-té-a, vømøfakhan. 17 Nqanek Manqat
Mbomambaqape mokho-te, ni Mbumbukiam teqa matev eqeieqei-qape nivevezám. Ta
matev eqeieqei-qape nqánek: Ezoqa teqa bøi-te, unimanqatin matév gini-ndaføyamba-
ezát. Unimanqatin matév qane-ngazøngazám neka unimanqatin matév qame-kopømba-
ín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Ezoqam ndógo
tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.”

Mbumbukiam qaqa tenøgó ndøgo, ndigu ndisanqawe

18 ⌞Nqanek manqat, Mbumbukiam ni eqeieqei ndenæna, ni nqazi-unimanqatinat,
ndøgo gigiap-qapé.⌟ Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo:yage, āv gene-
vevezám nqægo: Ndego qaqa kandambá. Ezoqa ndigu, ndisanqawe neka manqa-
zapazapa ndimatanam, neka ta mokho-te, unimanqatin manqat sa nditokhonam, ti-
te ndigu, Mbumbukiam yaq-fia ndótá. 19 Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-qa yaq-
te, møndæzøtéz. Ndego ekezan møndøzø-vøndøyám. 20 Unimanqatín. Ezoqa kopømba
mbaín, Mbumbukiam te-omet. Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam,
atema ndakin, gigiap ate ndægo, gekhakheinam, ni āv qani-nømendím nqægo: Ndego
bazaføgakh-qapé, miavmiáv, neka ndego unimanqatin Mbumbukiám. Yaq nakémbá,
ezoqa kopømba mbaín, timanqatat av nqægo, “Ni manqa-zapazapa goneāv, zapa ndōgo,
ni Mbumbukiam-qa yaq-te nïtinøtenāk.” 21 Ndigu Mbumbukiam møndæzøtéz. Geté
ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mbumbukiām. Neka ndigu ndego vizupáv. Neka
ndigu te-te ike manqat manqatemáv. Yaq tiqa matavap møndømø-mokho-mbaín. Tiqa
mokho-te, matavap eqeieqei mbaín. Bøivun mu:nqeitám.

22 Ndigu ekeza kha, matavap loloakh-us me:vewé. Geté tiqa matavap, møndøzø-
livilivisám. 23 Tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndógo, khandi miav-ak Mbum-
bukiam, ndigu vizupáv. Geté tae khøuwiap bugug vinivinimba mbovizáp, ekezan
ndikhakheinam, bugug kopømba ande av ezoqam ndi:gu, vaev-te tipakhaez, o pipisi
ndi:gu o søvakha gigiap ndi:gu o gigiap ndivisigiap ndi:gu. 24 Yaq nakémbá, Mbum-
bukiam sègezø-iváv. Ndigu manqa-zapazapa, sà bematønumít, av ndi:qovetu. Yaq
tiqa mambe matev-te, izuizu kha soqaqape-té giabenø-veém, neka yaqyaq-a mivi
betē-etoam. 25 Ndigu unimanqatin manqat, Mbumbukiam-qa yaq-te, gè-ivøvém,
khavozam manqat vømbō-paevem. Ndigu gigiap mba mbovizáp, Mbumbukiam
gekhakheinam, neka taqa iz ndïmbō-ēqāwāt. Geté Mbumbukiam, ndego gigiap ate
nqægo gekhakheinam, ndigu vizupáv. Geté teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén.
Nqanek manqat unimanqatín.

26 Mbumbukiam zita gi:wuowem, yaq ndego sègezø-iváv. Ndigu mivi matev, sà tiabiti-
matønumít, av ekezan ndi:qovetu. Sakheis nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-ivøvém.
Yaq izu sakheis mambe matev ndøgoatún. 27 Yaq até anganá-ya, ezoqa nøme, nøkenøkem

---

1:13 1:13 Kel 19:21 **1:16** 1:16 Mak 8:38; 1 Ko 1:18-24; Kel 13:46 **1:17** 1:17 Lom 3:21-22; Hab 2:4 **1:19** 1:19 Kel 14:15-17; 17:24-28 **1:20** 1:20 Job 12:7-9; Psa 19:1 **1:21** 1:21 Ef 4:17-18 **1:22** 1:22 Jer 10:14; 1 Ko 1:20 **1:23** 1:23 Deut 4:15-19; Psa 106:20 **1:27** 1:27 Lev 18:22; 20:13; 1 Ko 6:9

matev eqeieqei, gè-ivøvém, sakheis namba. Yaq tiqa poev, ndøgo ekeza mbøni mokho-te ande gøinam me ndøwageap, angana nøme-té qanø-okhoatún, yaq ndigu izu angana mambe matev vōgoatun. Ta mokho-te ndøgo, ndigu mivi-qape ndø-ndapemín. Ndøgo tiqa matev-qá yaq-fiá.

28 Ndigu ezoqam, gèzømbo-qasí:v. Mbumbukiam-qa yaq-te matavapøteáv. Yaq Mbumbukiam ndigu tiqa matavap soqøsoqa-té genøziváz. Matev sá tiabegó ndøgo, eqeieqei mbain ndøgo. 29 Ndigu tiqa mokho-te, manqa-zapazapa vinivinimba gèmøzø-tøtøvøyám. Ezoqa soqaqape-te abam matev, neka gigiap qovetu matev, neka ezoqa ngenøgim matev, neka ova matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, neka nøfee matev, neka khavozam matev, neka ka awam matev, ndigu khàpe zømbe-khouwév. Ndigu manqa ndøgeve:matún, 30 neka manqat soqøsoqa vōmanqatatun. Ndigu Mbumbukiam gèsanqawé. Ezoqa nøme gèvøozotatún neka ekeza mokho-mba vōe-khambuvupatun neka ekeza kha vō-eqatatun. Ndigu manqa-zapazapa nøme matanam-qa ndøvawatún. Neka ndigu evøndipakha-qa manqat pøpøvumáv. 31 Ndigu matavap eqeieqei mbaín. Manqa mbusa giveemín, yaq ndigu matev gonemáv, av gi:-einimin. Ndigu kuku matev mbaín neka tanakh matev mbaín, ezoqa nøme-te. 32 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo, “Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo gigoatun, ndigu bèpakhaéz.” Ndigu nqanek manqat mòndæzøtéz. Geté manqa-zapazapa sègegoatún. Geté ta-mbá mbá ndøgo, ekezan manqa-zapazapa ndimatanam. Ndigu até ezoqa nømé-a, zita zøtøpazét. Matev āv tiní-matønumát.

2

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam matev eqeieqei

1 Qo gekha ezoqam, ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo kopømba mbaín toqo-matavupat, av nqægo, qo qakezan, manqa-zapa mbaîn. Zapa ndøgo, matev nøme, taqa yaq-te, qo ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo qakezan mòqogoatún, av ndigu ndi:matanam. Yaq até qó-a, manqa-zapa-ús. 2 Ni mîzi:nøtén, Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia ndetawat, ndigu matev soqøsoqa ndimatanam, ndøgo eqeieqeí. 3 Yaq ge qô, ndoqo-matavap, qo qakezan matev av ndoqote-matanam, av ezoqa nøme-te manqat ndoqote-møvøyam, yaq qo Mbumbukiam-qa yaq-fia taev-te, ndoqóvuaq? Av taoká. Qóvuaqák. 4 Neka ge qô, Mbumbukiam-qa kuku matev kandambaqape neka tanøtanakh matev neka aiyaiyav matev qo-te, geqambó-qasi:v? Neka qo qeiviâv, av nqægo, Mbumbukiam qo teqa kuku matev mokho-te, qambuqan-qa ndeqago. 5 Geté qo ùni qote-føgakhæq neka gèqambo-qasí:v, toqoqambuq. Yaq ta matev mokho-te, qo Mbumbukiam-qa qaqa, qo-te ndømbogo, qòkhouwevtét. Yaq ndego, ta khøuwa-te ndøgo, teqa qaqa tøndovea, qo-te yaq-fia āv tenétá. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape tinóqeivím ndógo, teqa manqa ovøyam matev eqeieqeí. 6 Mbumbukiam ezoqa ewaqape, yaq-fia āv tezømbé-etoám, av ndigu ndi:matanam. 7 Ti-te ndigu, matev eqeieqei matanam-te bazaføgakh ndi-asøzu, neka yage qanimav-qape-qa ndivawe, Mbumbukiam namba, neka megemege-te ndo:go, iz akhae kandambaqape neka khandi vaev mbain ndape-qa ndigu, ti-te ndigu, Mbumbukiam khandi miavmiav zø-etoám. 8 Geté ti-te ndigu, ekeza kha mba ndi:qeivi neka unimanqatin manqat ndisanqawe neka matev soqøsoqa ndimbopaev, Mbumbukiam qaqa zógó neka yaq-fia vótā. 9 Ezoqa ewaqape, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, viniv-qape neka mbøni vaev matev zøfakhanám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a. 10 Geté ti-te ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, Mbumbukiam yage qanimav-qape neka iz akhae matev neka sambi matev zø-etoám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a.

2:1 2:1 Met 7:1-2; Zion 8:7 **2:4** 2:4 Ef 1:7; 2 Pita 3:15 **2:6** 2:6 Psa 62:12; Prov 24:12; Met 16:27; 2 Ko 5:10 **2:8** 2:8 2 Tes 1:8

11 Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego manqa ovøyam ezoqam eqeieqeí. Ndego ambá av
nqægo, yaq-mbā genøwavīn.
12 Matev av nqægo: Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbain
ndigu neka manqa-zapa ndimatanam, ndigu gésoqoéz, oskiá ndøgo, guguna manqat
mbain ndigu. Neka gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndøzøgo
neka manqa-zapa ndimatanam, yaq Mbumbukiam ekeza guguna manqat mbópáev.
Yaq yaq-fia āv tezømbé-etoám. 13 Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa bøi-te, ndaføyamba
ambā ndígu tīgu, teqa guguna manqat sa ndiyoge. Geté ndaføyamba ndígu tigú,
teqa guguna manqat ndimbopaev. 14 Bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam-qa guguna
manqat mbaín. Geté ndigu ezoqa nøme, matev sège-matønumatún, av guguna man-
qat ndæmanqate. Zapa ndógo, oskiá ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat
zøtezateav ndøgo, ndigu guguna manqat ndøzôgó, tiqa mokho-te. 15 Tiqa matev ni āv
qaninømánd nqægo: Mbumbukiam-qa guguna manqat, tiqa mbøni-té qanuː-peawáp.
Manqa-zapa gigoatun, yaq ekeza matavap ndøgo, soqøsoqa meːzæbɨ́n. Geté matev
eqeieqei gigoatun, ekeza matavap ndøgo, ezoqa eqeieqei vøezæbɨn. 16 Mbumbukiam-qa
manqa ovøyam kandambaqape-te, bavokhó qandó-fakhán, ta khøuwa-te ndøgo, Mbum-
bukiam Yesu Keliso-qa mokho-te, ezoqam-qa matev tegevea, khonoam-te ndimatanam.
Manqat Mbomambaqape, no ezoqa nqate-zømesim, āv tøne-manqaté.

Zu ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev

17 Gebâ qo, Zu ezoqam, qo Mozes-qa guguna manqat-te ndoqoto-taqa neka
Mbumbukiam-qa yaq-te ndoqote-khambuvap? 18 Qo Mbumbukiam-qa poev mòqote-
qatéq, neka qo mòqote-qatéq, gekha matēv ndøgo, eqeieqei. Zapa ndógo, qo Mozes-
qa guguna manqat, mòndæ-qamákh. 19 Qo āv qoqote-mataváp nqægo: Qo bøi waev
mbain ezoqam-gí ituza ezoqám neka tiqá waév, ndigu bøivun-te ndiyage. 20 Neka qo
ndoqo-matavap, qo matavap mbain ezoqam-gí ovøyam ezoqám neka qo zøtezat mbain
ezoqam-gí nømendim ezoqám. Qo Mozes-qa guguna manqat nandaqago, yaq qo āv
qoqote-mataváp nqægo: Qo matev ate ndægo mòqote-qatéq neka unimanqatin manqat
ate ndægo ndaqâgó.
21 Ge qô, ezoqa nøme ndoqote-zømesim, qo qakeza nømendim matev toqombó-paev? Qo
ezoqa ndoqozø-manqate av nqægo, “Ndø-aqònām,” gebâ qakezan, moqó-aqonumatun?
22 Neka qo ezoqa nøme ndoqo-guguza av nqægo, “Nøkenøkem matev ndøngìːwāt,” gebâ
qakezan, nøkenøkem matev moqó-ngiːtatun? Neka qo tae khøuwiap ndoqo-sanqawe, gê,
qo tae khøuwiap khoev-te, taqa gigiap fia kandakanda moqó-aqonumatun? 23 Qo āv
qoqote-khambuváp nqægo, “Ni Mbumbukiam-qa guguna manqat nqanîgú.” Geté qo
sòqo-møkuimatún, neka ta mokho-te, Mbumbukiam-qa iz voqō-voaɨn. 24 Taqa yaq-te,
Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqægo, “Zo Zu ezoqam zapayá, bawan vini-
ak, Mbumbukiam-qa iz ndingiːwat.”
25 Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqombo-pavat, yaq qoqa ngusum kepøtøzat
matev, mokho-ús. Geté toqonqawa, qo andé ngusum kepøtøzateav ezoqam me qoteːgó.
26 Bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbaín. Geté ndigu Mbumbukiam-qa
guguna manqat timbopavat, yaq Mbumbukiam ndigu andé ngusu qogøzat ezoqam
me meːzæzá. 27 Ndigu bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbain ndigu, gete
Mbumbukiam-qa guguna manqat sa ndimbopaev, ndigu qo Zu ezoqam, manqa-zapa-us
méːqæq, qo ngusu qogøzat matev nandaqago neka guguna manqat uni ndoqote-qateqat,
gete qoqo-møkuiatun.
28 Zu ezoqam-anim, ambá ndēgo, ndego ngusum-te ndego, neka tegi ngusum
vōkepøtøzem. 29 Geté Zu ezoqam-anim ndégo, ndego ekeza mbøni-te Zu ezoqam ndego.
Neka unimanqatin ngusu qogøzat matev, ambá ndōgo, ezoqam-qa kha-te gigoatun,

2:14 2:14 Kel 10:35 **2:20** 2:20 2 Tim 3:5 **2:21** 2:21 Met 23:3-4 **2:24** 2:24 Isa 52:5 **2:26** 2:26 Gal 5:6 **2:29** 2:29 Deut 30:6; Kol 2:11

av Mozes-qa guguna manqat nqæpeawap. Geté unimanqatin ngusu qogøzat matev ndǿgo, Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa mbøni-te gegoatun. Ezoqam av ngi꞉gu, ambá av nqægo, iz akhae matev ezoqam-tē gi-upøgimatūn, geté ndigu iz akhae matev, Mbumbukiam-té gi-upøgimatún.

3

Matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, tego, ndego ndǿmatanám

1 ⌞Av tægoat ndægo, av qate-peaumavun.⌟ Yaq gê, ndøgo qanimâv, Zu ezoqam ndoqogo? Neka ngusu qogøzat matev mokho tógo? 2 Ndøgo qanimav-qapé neka mokho kandambá. Bugukhokhof nqánek: Mbumbukiam ekeza manqat, Zu ezoqam-qá zendaté genøvé. 3 Unimanqatín, Zu ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat paeveáv. Geté, zô ndozo-matavap? Mbumbukiam ndigu gezø-ein, av nqægo, “Zo nogī ezoqām,” yaq gê, ndego ekeza manqat ndǿsanqawe? 4 Av taoká. Mbumbukiam unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Ezoqam ambá ndækhavozám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo,
“Mbumbúkiam! Ezoqa ndǿqeivím, av nqægo:
Manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate, ndaføyamba-qapé.
Ezoqa qo manqa ovøyam-te vee-qa teqago, yaq qo ndòqopitáv.
Zapa ndǿgo, qo unimanqatin ezoqám.”
5 Niqa manqa-zapazapa mokho-te, ezoqa tiqeivat av nqægo, Mbumbukiam ekezan, matev eqeieqei-qapē, yaq gê, ni áv khazí꞉-einīm? Gê, ezoqa nøme-qa manqat unimanqatín, ndigu ndimanqate, av nqægo, ndøgo eqeieqeī mbā, Mbumbukiam ni-te yaq-fia teta, niqa manqa-zapazapa zapaya? 6 Av taoká. Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qapé. Teqa manqa ovøyam amba soqain tøgonin, yaq gê, ndego manqei-qape ezoqa ate ndi꞉guqa manqa ovøyam áv kené-ewāg?
7 Ezoqa nøme, āv gini-manqatatún nqǽgo, “Noqa meakha manqat mokho-te, ezoqa tiqeivat, av nqægo, Mbumbukiam ndego vinī, ndego unimanqatin manqat mba ndømanqatē, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz tø-eqatat, yaq gekha zapâ, no Mbumbukiam manqa-zapa-us tenæmbat?” 8 Neka ezoqa nøme ndimanqate, “Manqazapazapa, sà bizigú. Yaq matev eqeieqei tàbetønde-wáv.” Ezoqa nøme, ni-te manqat āv gini-møvǿét nqǽgo: Ni ezoqam āv tøti-zømesím. Geté ndøgo meakha manqát. Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia eqeieqei ndǿtá, ndigu ni-te manqat av nqægo ndimøvøet.

Ezoqa kopo eqeieqei mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te

9 Yaq ndakin áv khané꞉go? Ni Zu ezoqam, bawan vini-ak tizí-løvuza? Av taoká. No zo møte-zømesimavún, av nqægo, Zu ezoqam neka bawan vini-ak, manqa-zapazapa-qa mokho-te, kopømbá sugumu꞉gú. 10 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo:
“Ezoqa eqeieqei kopo mbaín.
Unime꞉-mbaín.
11 Ezoqa matavap loloakh-us kopo mbaín.
Neka ezoqa kopo mbaín,
ndego Mbumbukiam-qa poev gone-qa ndembogo.
12 Ezoqa ewaqape,
Mbumbukiam zitá gini-wuowém.
Ndigu sùgumu-soqoéz.
Ezoqa kopo, matev eqeieqei gonemáv. Mbaín.
13 Tiqa manqa-nqa,
andé manqei-pakha ozap mboqogeap me me꞉gó.

3:4 3:4 Psa 51:4 **3:9** 3:9 Lom 1:18–2:24; 3:23 **3:10** 3:10-12 Psa 14:1-3; 53:1-3 **3:13** 3:13 Psa 5:9; 140:3

Tiqa tou,
meakha manqat me꞉manqaté.
Tiqa manqat,
andé wazeam soqaqape-gi khayam me me꞉gó.
14 Tiqa manqa-nqa-te,
manqat soqøsoqa neka ezoqa ngenøgim matev, mòndømø-tøtøvøyám.
15 Ndigu ezoqa nøme,
pakhapakha nakhamas-té ginø-khanæmatún.
16 Ndigu ande āv kiñ̀-okhoatun,
ezoqa gèngiæzotatún
neka potonam matev vɔ̄zø-etoumatun.
17 Ezoqa nøme namba, sambi-te ande āv khoqoté-yagāt,
ndigu zøtezateáv.
18 Neka ndigu Mbumbukiam-te,
møe mbaín.”
19 Ni mɨ̀zi꞉nøtén, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo, ti-té tønø-manqaté, ndigu guguna manqat mokho-te ndu꞉gu. Yaq ezoqa ewaqape, manqat tɨ̈abiti-khoutøvém, neka manqei-qape ezoqam ate ndi꞉gu tɨ̈abiti-matøvemém, av nqægo, ni ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ūs, Mbumbukiam-qa bøi-te. 20 Guguna manqat toqombo-pavat, ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te ti꞉-ndaføyamba-ez. Geté guguna manqat, niqa manqa-zapazapa mba me꞉vøndøzú.

Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ndøgo tizi꞉-ndaføyamba-én, Yesu tizi-unimanqatinim

21 Geté ndakin, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qape, taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat ndæmanqate neka tegi manqa vevezam ezoqam gi꞉manqatam, màndoveá. Ndøgo ambá av nqægo, Mozes-qā guguna manqat mokho-tē qandoveā. 22 Yaq gekha ezoqām ndigu, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, Mbumbukiam eqeieqei mé꞉zæb.

Ezoqa ewaqape kopó. Vinivinimba mbaín. 23 Ni ezoqa ate nqazi꞉gu, manqa-zapazapa-ús. Ni zɨ̈busøtøvém, matev, av Mbumbukiam qambøe-pøovam. Yaq ni ambá av nqægo, Mbumbukiam-qā waev-tē qazu꞉yagē. 24 Mbumbukiam kuku kandambá ni-te. Yaq Yesu ni genqovotan, ta zapaya ndøgo, ndego ni eqeieqei me꞉næmb. Yaq-mbá segegó.

25 Mbumbukiam, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndokhofotáv. Kopømba ande av søvakha gigiap ndi꞉gu, tenénaním, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam giløvusumatun, yaq Mbumbukiam-qa qaqa vóe-navøém, ni-te. Yaq ni teqa bøi-te ndógo tizí꞉-ndaføyamba-én, ni tizi-unimanqatinim, av nqægo, Yesu-qa kouk ni zapayā qanewā. Mbumbukiam nqanek matev tenegó ndógo: Ni gí꞉nømánd, av nqægo, teqa matev eqeieqei-qapé. Ndego ezoqa yaq-fia nqosøgeap nakhamas-te etopøteáv, tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndigu bugukhokhof gimatønumam, Yesu fakhaneav qagoam. 26 Zapa ndógo, ndego aiyaiyav matev ezoqám. Mbumbukiam ni ndakin khøuwa-te, teqa matev eqeieqei-qape, ta mokho-te nqánek gini-nømendím: Ndego Mbumbukiam eqeieqei-qape, ni eqeieqei ndógo tenénæmb, ni Yesu tizi-unimanqatinim.

27 Av tægoat ndægo, yaq gê, ni kopømbâ nqazi꞉-khambuvap? Av taoká. Kopømba mbaín! Zapa ndógo. Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá ta zapaya ndōgo, tizi꞉-ndaføyamba-ēn, Mozes-qa guguna manqat nqazimbo-paev. Geté ni Mbumbukiam eqeieqei sa ndógo tininæná, ni nqazi-unimanqatinat. 28 Ni ndakin āv qazi꞉qeiví nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te nqánek giní-ndaføyamba-éz, Yesu ti-unimanqatinim. Taoká ndøgo, Mozes-qa guguna manqat timbopavat. 29 Gèmbo-mataváp. Gê, Mbumbukiam ndego Zu ezoqam-gê Mbumbukiam yakhapùs? Neka ndego bawan vini-ak-gê

3:14 3:14 Psa 10:7 **3:15** 3:15-17 Isa 59:7-8 **3:18** 3:18 Psa 36:1 **3:20** 3:20 Psa 143:2; Lom 7:7; Gal 2:16 **3:22** 3:22 Gal 2:16 **3:24** 3:24 Lom 5:1 **3:29** 3:29 Lom 10:12

Mbumbukiâm mbà? Av taoká. Ndego até bawan vini-ak-gé Mbumbukiám. 30 Zapa
ndøgo, Mbumbukiam kopo sate ndégo. Ndego ezoqa eqeieqei nqánek genézæb, ndigu
Yesu ti-unimanqatinim, Zu ezoqam nekā bawan vini-ak. 31 Yaq gê, ni Yesu nqazi-
unimanqatinat, Mozes-qa guguna manqat khokho manqat zívewe? Av taoká. Geté ni
āv qazi:-unimanqatinát nqægo: Manqat ndøgo ndøpeawap, unimanqatín.

4

Mbumbukiam Eibleem, eqeieqei ta zapaya nqánek geneveó, ndego gè-unimanqatín

1 Ni qaziqeivim av nqægo, ni Mbumbukiam-qa bøi-te, niqa unimanqatin matev
mokho-te tizi:-ndaføyamba-en, yaq gê, nigi bawan-ge atanakha-zapa Eibleem-qa yaq-
te, gekha manqat zí-einīm? Ndego áv kené-ndaføyamba-ev? 2 Eibleem Mbumbukiam-
qa bøi-te, amba ekeza matev matanam-te te:-ndaføyamba-evin, yaq ndego kopømbá,
ambá ge:khambuvimín. Geté ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa megemege-te
te:khambuvupat. Zapa ndøgo, ndego ambá av nqægo, matev-qape ndømatanām. 3
Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, "Eibleem Mbumbukiam, gè-
unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó."

4 Gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, yaq-fia ndø-upøgimāt, ndøgo kuku matév mbá.
Zapa ndøgo, ndego fia-qa ndøsasaeát. 5 Geté gekha ezoqām ndego, matev-qase
goneav tøgoat, gete te-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam,
eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayā genēveō, ndego Mbumbukiam-qa bøi-te gé:-
ndaføyamba-év. 6 Deivid ndøgo tene-manqatám, av ge:-ein nqægo: Gekha ezoqām ndego,
sasae goneav qagoam, gete Mbumbukiam ndego ndaføyamba teveo, ndego kopømbá,
khanakhanákh. Sams mbuk mokho-te, ndego āv gene-peawám nqægo:

7 "Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gimøkuimam,
yaq ndego tiqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem neka vøtok,
ndigu ezoqa kopømbá, khanakhanákh.
8 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, Evezøza teqa manqa-zapazapa sekemba
matavapøteav ndøgo,
ndego kopømbá, khanakhanákh."

9 Gê, nqanek khanakhanakh, Deivid ge:manqatam, tiqa mba ndígù, Zu ezoqam? Av
taoká. Ndøgo até tiqa ndigú-a, bawan vini-ak, ndigu ngusum qogøzatav ndigu. Ni āv
qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam Eibleem ndaføyamba-qape, teqa unimanqatin zapayá
geneveó. 10 Yaq gê, ndego Eibleem eqeieqei gekha khaiya-tē genéveo? Ta khøuwa-
te ndøgo, ndego ngusum é-møndømbó-kepøtøzem, ó, taqā zita-tē ginømbō-kepøtøzem?
Nqáe! Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eibleem eqeieqei geveo, ndego ngusum
naqá kepøtøzateáv. 11 Yaq Eibleem vaev-te ngusum gimbo-kepøtøzem, ndøgo andé
khakhatáp av nqægo, Mbumbukiam ndego teqa unimanqatin matev zapaya, eqeieqei
é-møndæveó, ndego ngusum kepøtøzateav gegoam. Yaq av nqægo, Eibleem møndø-tigí-
atanakha-zapa-év, ndigu ndi-unimanqatinat, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-
qa bøi-te vø-ndaføyamba-ez. Ndego até tigí atanakha-zapá, ndigu ngusum qogøzatav
ndigu. 12 Eibleem até Zu ezoqám-a, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo, møndø-tigí-atanakha-
zapa-év. Geté ndego ambá ta zapaya ndøgo, tene-tigī-atanakha-zapa-ēv, ndigu ngusu
qogøzat ndizøgo. Av taoká. Geté ndøgo tene-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu teqa matev
ndimbopaev neka ndi-unimanqatinat, av ndego ge:-unimanqatintam, ndego ngusum
kepøtøzateav qagoam.

Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, tiqa ndigu, ndi-unimanqatinat

3:30 3:30 Deut 6:4; Gal 3:20 **3:31** 3:31 Met 5:17 **4:3** 4:3 Gen 15:6; Gal 3:6 **4:7** 4:7-8 Psa 32:1-2 **4:11** 4:11 Gen 17:10-11

13 Mbumbukiam Eibleem neka tegi zi, manqa mbusa āv gezømbevé nqægo, “Manqeiqape zoqá.” Geté ndego ambá ta zapaya ndøgo tezømbevē, Eibleem guguna manqat gembopavam. Geté ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatín, yaq teqa bøi-te vøendaføyamba-ev. Yaq Mbumbukiam, ndego nqanek manqa mbusa, ta zapaya ndøgo tembøevé. 14 Ezoqa nqanek Mbumbukiam-qa manqa mbusa amba guguna manqat paev matev mokho-te tindapemɨn, yaq unimanqatin matev, mokho ambá mbaín. Yaq até ta manqa mbusá-ya, Mbumbukiam Eibleem-te geve, mokho ambá mbaín. 15 Mozes-qa guguna manqat, kopømba mbaín tønitøke. Zapa ndøgo, toqonqawa, yaq Mbumbukiam-qá qaqa qóqeív. Geté nqanek guguna manqat amba mbain tøgonɨn, yaq ambá kopømba mbaín, toqonqawa.

16 Yaq nakémbá, matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, ni unimanqatin matev mokho-té qazinǿ-ndapét. Mbumbukiam-qá kuku matev mokho-té. Ndego matev ni Eibleem-gi zi ate nqazi꞉gu, giní-etoám. Ndego ambá ti-mba ndɨgu tezǿ-etoām, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu꞉gu. Geté ndego ni ate nqazi꞉gu giní-etoám, ni nqazi-unimanqatinat, av Eibleem ge꞉-unimanqatintam. Zapa ndǿgo, Eibleem ni ezoqa ate nqazi꞉gu, nqazi-unimanqatinat, nigí atanakha-zapá. 17 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat-te, ndego Eibleem āv gembøe-eín nqǽgo, “No qo bawan kopoav-gé atanakha-zapa nøvé.” Mbumbukiam-qa bøi-te, Eibleem bawan kopoav-gé atanakha-zapá. Yaq Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Zapa ndǿgo, ndego mǿndæotév, Mbumbukiam, ndego bazaføgakh-qapé. Ndego kopømbaqapé, løvøte ezoqam segékhandí꞉z neka gekha matēv ndøgo, mbain ndøgo, manqat vǿ-eɨn, yaq segēfakhān.

18 Eibleem khàpumu-lawaqape-év, neka zas khape vøe-ngæpuka-ev, nakhei tizøfakhaz. Geté ndego sège-unimanqatín, neka Mbumbukiam-te, āv genetawám nqǽgo: Ndego nakhasam ndǿmbo-etoám, yaq ndego bawabawan kopoav-gé atanakha-zapa ndǿgoát, av Mbumbukiam manqa mbusa ge꞉ve te-te, gembo-ein, “Qogi qazi av tinɨgoāt. Kopoav-qapɨ.” 19 Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem-qa viav, ambá andled vømǿndapɨn. Ndego kha é-mǿndǿmbøe-bǿí. Neka Sæla-qa kha até kopó. Kopømba mbaín nakhei tizøfakhaz. Eibleem mǿndæ-otév. Geté ndego sège-unimanqatintám. Teqa unimanqatin matev, khapelavøqase navøepøteáv, Mbumbukiam-te. 20 Ndego manqa qavotøpøteáv, Mbumbukiam-qa manqa mbusa-qa yaq-te. Geté teqa unimanqatin nøme mba mbøekhouwevtát, neka ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz vǿ-eqatam. 21 Ndego matavap é-mǿndo꞉vé av nqægo: Mbumbukiam ndego kopømbaqapé, matev ndǿmatanám, av manqa mbusa gembøeve. 22 Yaq Mbumbukiam, Eibleem teqa unimanqatin matev zapaya, ndaføyamba-qape me꞉veó. 23 Nqanek manqat, Mbumbukiam-qa Manqat-te nqapeawap, ambá av nqægo, Eibleem-qa mba ndøpeawāp. 24 Geté ndøgo, até ni nonqó-a, sùgumu-peawáp. Até ní-a, Mbumbukiam eqeieqei mí꞉næmb, ni ndego nqazi-unimanqatinat, ndego Yesu løvøte-te gekhandi꞉v, nigi Evezøza. 25 Mbumbukiam Yesu niqa manqa-zapazapa zapayá, ezoqam-qa zenda-te geve, gilaem. Neka ndego løvøte-te nqánek gene-khandí꞉v: Ni zí꞉-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te.

5

Mbumbukiam ni eqeieqei gi꞉nœmb

1 Mbumbukiam ni eqeieqei gi꞉næmb, ni qazi-unimanqatinim, yaq ni ndakin sambí, Mbumbukiam namba. Nigi Evezøza Yesu Keliso mokho-té qando-fakhán. 2 Ndego ni, unimanqatin matev mokho-te, nakhoa nimboqoá, Mbumbukiam-qa kuku matev-te vizimǿ-fakhan. Yaq ni ndakin ta kuku matev-té qaziyagé. Yaq ni khanakhanákh. Zapa ndǿgo, ni tizio-taná ndǿgo: Ni yage qanimav-qape zíndapém, Mbumbukiam namba.

4:13 4:13 Gen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 **4:14** 4:14 Gal 3:18 **4:15** 4:15 Lom 3:20; 5:13 **4:16** 4:16 Gal 3:7
4:17 4:17 Gen 17:5 **4:18** 4:18 Gen 15:5 **4:19** 4:19 Gen 17:17 **4:22** 4:22 Gen 15:6 **4:25** 4:25 Isa 53:4-5

3 Geté ni khanakhanakh ta-mbá taoká ndøgo, ma nqazimbøe-keoge. Geté ni até viniv
matev mokho-té-a, khanakhanákh. Zapa ndógo, ni mïzi:nøtén, viniv matev mokho-
te, ni baza nimbí-føgákh. 4 Yaq bazaføgakh-us toqoyat, qo qóbøiaqák, khamasim matev
tøndo-okhoat. Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev mokho-te, Mbumbukiam-te vintønat
matev ndøfakhán. 5 Nqanek vintønat matev, Mbumbukiam-te, ni ambá av nqægo, mivi
nï-etoām. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ni-etoám, neka te
mokho-te kuku matev vønī-etoam. Ndego teqa kuku matev, andé ibøkha me mu:qóuz,
niqa mbøni-te.
6 Ni bugukhokhof manqa-zapa-té qazu:goám, neka kopømba mbaín, vizífakhān. Geté
oskiá ndøgo, ni bugukhokhof Mbumbukiam qazi-sanqawam, Keliso khøuwa eqeieqei-
te, niqa é-møndønaním. 7 Ezoqa ambá génanimák, ezoqa eqeieqei-qa. Eisa, ezoqa nøme
eqeieqei-qape tegoat, ezoqa pembøé-nanïm, penømakhaya? 8 Geté Mbumbukiam ni āv
gininømánd nqægo: Teqa kuku matev kandambá ni-te. Zapa ndógo, Keliso niqa ndógo
tenø-naním, ni manqa-zapa-te zua qazu:goam.
9 Ni Yesu-qa kouk qazi:-ndaføyamba-en, yaq ni nøme mba zionøtén: Ni te mokho-
te ndïzi-khandí:n neka Mbumbukiam-qa qaqa zíqeivimák. 10 Ni bugukhokhof
Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zigoám. Geté tege yo-qa løvøte mokho-te, ni nqawa
mïzi-tøkuaném, Mbumbukiam namba. Ni ndakin Mbumbukiam namba nqawa qazi-
tøkuanem, neka tege yo, løvøte-te gekhandi:v, ni nøme mba zionøtén, Mbumbukiam ni
gékhandí:n. 11 Geté ni ta-mbá taoká ndøgo, khanakhanākh, matev tizimbøe-kewagat.
Geté até ndakín-a, ni khanakhanákh, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, nigi Evezøza Yesu
Keliso mokho-te, ni mïzi-tøkuaném, Mbumbukiam namba.

Løvøte, Adam mokho-té qando-fakhán, neka khandi, Keliso mokho-te vøndō-fakhan

12 Manqa-zapa, ezoqa kopo mokho-té qando-oé, manqei-qape-te, neka teqa manqa-
zapa mokho-te, løvøte vøndō-oe.* Yaq løvøte, ezoqa ewaqape-té qando-panqavøém.
Zapa ndógo, ezoqa ewaqape manqa-zapazapa sùgumu-goát. 13 Mozes-qa guguna
manqat mbain qagoam, manqa-zapazapa até gegoám, nqanek manqei-qape-te. Geté
unimanqatín, khafeap mbain tøgoat, yaq ezoqa kopømba mbaín, timøkuimat, vó-manqa-
zapa-us-ēv. 14 Geté até ta khøuwa-té-a, Adam-qa khøuwa-te atema Mozes-qa khøuwa-te,
ezoqa løvøte matev zømbo-kawaevtám. Unimanqatín. Ndigu Mbumbukiam-qa khafeap
nqawateáv, av Adam ge:nqawa. Geté até ndigú-a, manqa-zapazapa ndøgoám, yaq
vōpakhaetam.
Adam andé Keliso-gé nqovønqova me:goám, ndego vaev-te gefakhan. 15 Geté Adam-
qa manqa-zapa neka Mbumbukiam-qa matev, ndøgo ni yaq-mba gini-etoam, ùnime:-
vinivinimbá. Zapa ndógo, ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, Adam, ezoqa kopoav
gèpakhaetát. Geté ezoqa kopo nøme-qa mokho-te, Yesu Keliso, Mbumbukiam ezoqa
kopoav, kuku matev zø-etoám. Yaq ta etoam matev ndøgo, ùnime:-løvuám, ndego ezoqa
kopo nøme-qa manqa-zapa. 16 Neka vinivinimba nøme ndømbôgó, yaq matev ndøgo,
Mbumbukiam ni yaq-mba ndini-etoam neka yaq ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa.
Ndego ezoqam-qa manqa-zapa kopo mokho-te, yaq-fia nqosøgeap matev ndøfakhán.
Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev mokho-te, ni eqeieqei mi:næmb, ni manqa-
zapazapa kopoav-qape qazi-matønumam. 17 Ni løvøte qanimbo-kawaev, ndego ezoqa
kopo-qa manqa-zapa mokho-te, yaq ni nøme mba zionøtén: Ni Mbumbukiam-qa
kuku matev uni kandambaqape-in qazindapem neka Mbumbukiam-qa bøi-te vizï-
ndaføyamba-en, ni zíyagát, Yesu Keliso mokho-te, neka te namba vizimú-kawaēn.
18 Matev av nqægo: Ndego ezoqa kopo, Adam, manqa-zapa gego, yaq ezoqa ewaqape,
yaq-fia sùgumu-ndapém. Løvøté. Yaq ndakin matev até kopó. Ndego ezoqa kopo, Keliso,

---

5:3 5:3 Zems 1:2-3; 1 Pita 1:5-7 **5:8** 5:8 Zion 3:16; 1 Zion 4:10 **5:9** 5:9 Lom 1:18; 2:5; Ef 2:3-5 **5:12** 5:12 Gen 3:6; Lom 6:23 * **5:12** 5:12 Ngenek ezoqa kopo, Adám. **5:13** 5:13 Lom 4:15 **5:18** 5:18 1 Ko 15:22

matev eqeieqei kopo gego, niqa genanim, yaq ni sïzimu-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka miavmiav vizíyagāt. 19 Ezoqa kopo Mbumbukiam-qa manqat gesanqao, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopoáv, sùgumu-manqa-zapa-us-éz. Yaq matev ate kopó. Ezoqa kopo nøme, Mbumbukiam-qa manqat o-mba go:ndap, yaq ezoqa kopoáv, sugumú-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te.

20 Mbumbukiam ni Mozes-qa guguna manqat ndógo tinimbi-etoám: Ni nøme mba tàbizi:-nøtén, av nqægo, ni manqa-zapazapa kandambá qazigoam. Geté ezoqam-qa manqa-zapazapa qazø-khouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev nøme mba mo:khouwév. 21 Matev nqánek qanefakhán: Av ni manqa-zapa qanimbo-kawaevtat, yaq ni vizï-pakhaentat, yaq ndakin Mbumbukiam-qá kuku matev binimbo-kawaevtét, ni Mbumbukiam-qa bøi-te bizimï-ndaføyamba-en, yaq Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, khandi miavmiav vizimó-ndapēm.

6

Ni pakhaenát, manqa-zapa-te
Geté Keliso mokho-te, ni yage ndakinak zindapém

1 Niqa manqa-zapazapa tøkhouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev vókhouwēv, yaq gê, ni áv khazí:-einïm? Gê, ni manqa-zapazapa sekemba sizígoāt, yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa kuku matev vókhouwevtēt? 2 Av taoká. Ni pakhaenát, manqa-zapa-te. Yaq kopømba mbaín, manqa-zapa mokho-te sekemba tiziyagat. 3 Gê, zo møzøté-zøtez? Ni ibøkha iz qazindapem, neka Keliso Yesu namba vizï:-tøkuanem, ni até teqá løvøte-té-a, sïzimu-ón. 4 Ni ibøkha iz qazindapem, ni Keliso namba sïzimu-pakhaén, neka te namba, manqei-pakha-te vō-ondam. Yesu genanim, yaq Tat-qa bazaføgakh-qape-te nqawa vōkhandi:v, yaq matev até kopó: Ni te namba qazi:-pakhaen, yaq ni ndakin khandi ndakinak-té qabizi-yagé.

5 Unimanqatín! Ni Keliso namba qazi:-tøkuanem, ndego genanim, yaq ni āv tizimí-khandí:n, av ndego ge:khandi:v. 6 Ni mïzi:nøtén, niqa awenege yage matev, tae mutui-té ginø-tøkém, Keliso namba, vōnanim. Nqanek matev tønegó ndógo: Manqa-zapa, bazaføgakh sekemba gembógoák, niqa kha mokho-te. Yaq ni sekemba ginimbó-kawaevaták. 7 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndigu, gipakhaezïn, ndigu manqa-zapa sekemba gezømbó-kawaevaták. 8 Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen, ni āv qazi:-unimanqatinát nqægo: Ni até sizimú-yagát, te namba. 9 Ni mïzi:nøtén, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v, ndego nqawa génanimák. Løvøte ndøgo, bazaføgakh nøme mbaín, tømbøe-kawaev. 10 Keliso genanim, kopo mba me:naním, manqa-zapa-qa bazaføgakh vō-khoutav. Yaq ndakin ndeyage, ndego Mbumbukiam-qa ndøyagé. 11 Yaq matev até kopó. Zo zøkeza yage-qa yaq-te, āv qambøe-mataváp: Manqa-zapa gone-te, ni løvøte ezoqám. Geté ni Mbumbukiam-qa ziyagé, Keliso Yesu mokho-te.

12 Yaq nakémbá, manqa-zapa zoqa manqei-qape kha bezømbo-kawàĕv, yaq kha-qa poev soqøsoqa zombó-paevēm. 13 Zoqa kha vinivinimba nandøzø-bunuzupit, matev eqeieqei mbain-te ndønqonqotøvĕ, manqa-zapa matanam-te. Geté zøkeza kha, Mbumbukiam-té qazonó-nqonqotavát. Gèmbo-mataváp! Zo mòzo-pakhaéz. Geté ndakin mòzo-khandí:z. Neka zoqa kha ate ndægo, matev eqeieqei matanam nonqo begó, Mbumbukiam-te. 14 Yaq manqa-zapa zo gezømbó-kawaevák. Zapa ndógo, zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-tē qazotu:gū. Geté zo Mbumbukiam-qá kuku matev-té qazotu:gú.

Ni matev eqeieqei-gï sasae ezoqam bizigú

5:19 5:19 Isa 53:11 **5:21** 5:21 Lom 6:23 **6:3** 6:3 Gal 3:27 **6:4** 6:4 Kol 2:12 **6:6** 6:6 Gal 5:24 **6:11** 6:11 2 Ko 5:15; Gal 2:19 **6:12** 6:12 Gen 4:7 **6:13** 6:13 Lom 12:1 **6:14** 6:14 1 Zion 3:6

15 Ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te sekemba goneav nqazigu, gete
Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te nqazu:gu, yaq gê, ni manqa-zapazapa
sizígoāt? Av taoká! 16 Ge zô, møzøté-zøtez? Zo zøkeza kha ezoqa nøme tozombo-
etøomem, sasae gone nonqo, neka teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq zo
ndòzo-tegí-sasae-ezoqam-éz. Yaq matev até kopó. Zo zøkeza kha manqa-zapa-te
tozo-etøomem, zo manqa-zapa-gé sasae ezoqám. Geté taqa yaq-fia, løvøté. Geté zo
zøkeza kha Mbumbukiam tozombo-etøomem, teqa manqat o-mba tozombøe-ndapat, yaq
zo ndòzo-ezoqa-ndaføyamba-éz. 17 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo,
bugukhokhof qagoam, zo manqa-zapa mokho-té qazotugoám. Geté zo Mbumbukiam-
qa manqat qazoyogem, gi:zømesimam, yaq zo tiqa manqat o-mba zozømbo-ndáp. Neka
zo āv tøzøte-yagé. 18 Zo manqa-zapa mokho-te qazotugoam neka ande sasae ezoqam
me qazømbøe-goam, Mbumbukiam zo mòndø-nqovotáz, zo vozōfakhaz. Yaq zo ndakin
mòzo-matev-eqeieqei-gí-sasae-ezoqam-éz.

19 No nqanek yaya nqæ-etæet, zapa ndógo: Zo sasae ezoqam-qa yaq-te, mòzøte-zøtéz.
Geté Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, føgákh tøzøte-zøtez. Av zo bugukhokhof, zoqa
kha manqa-zapazapa sa qazombo-nqonqotavam, matev soqøsoqa vinivinimba vozō-
matønumam-a, guguna manqat vozō-møkuimam, yaq guguna manqat møkuiam matev
nøme mba qo:khouwev, zo ndakin zoqa kha matev eqeieqei mbonqonqotøvém. Yaq
zoqa matev āv tønégoát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

20 Zo bugukhokhof manqa-zapa mokho-te qazotugoam, zo matev eqeieqei kawae-
vateáv. 21 Zo manqa-zapazapa vinivinimba qazo-matønumam, taqa yaq-te zo ndakin
mivi ndozogo, yaq gê, ta manqa-zapazapa ndøgo, áv khazømbé-tøkeat? Ndøgo zo tøkeeáv.
Geté taqa qavøiwat, løvøté. 22 Geté zo mòzofakház, manqa-zapa mokho-te qazotugoam.
Yaq zo ndakin, Mbumbukiam-qá mokho-té qazotu:-yagé, vozō-tegi-sasae-ezoqam-ez.
Taqa qavøiwat nqánek: Zo ndakin āv qazøte-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka
khandi miavmiav vozomó-ndapēm. 23 Zapa ndógo, manqa-zapa-qa yaq-fia, løvøté.
Geté Mbumbukiam-qa etoam matev, ndøgo ni yaq-mba ndini-etoam, ndøgo khandi
miavmiáv. Keliso Yesu mokho-té qazindapé, ndego nigi Evezøza.

7

Ni ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, sekembā suzu:gū

1 Nófuap! Zo Mozes-qa guguna manqat qazøte-zøtez, yaq gê, zo møzøté-zøtez?
Khafeap, ezoqa sa ndógo tømbøé-kawaevtát, ndego teyagat. Geté ndego tenanim, yaq
khafeap sekemba gembøé-kawaevaták. 2 Khamasim, sævam anganeam tumboyagat,
yaq ndugu anganeám namba mé:tøkuatát. Geté zivis tembonanim, ndugu segéfakhán,
ta khafeap mokho-te ndøgo, gu:goam. 3 Zivis sekemba temboyagat, yaq sævam an-
ganeam nøme tundaf, khafeap ndøgo, ndugu nøkenøkem ngi:wat ezoqam mé:vewát.
Geté zivis tembonanim, yaq ndugu nøkenøkem khafeap mokho-te gu:goam, ndakin
mbaín. Kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Ndugu nøkenøkem khafeap génqawayák.
4 Nófuap! Zo-te matev até kopó. Keliso genanim, yaq zo sòzøtumu-pakhaéz, te namba.
Yaq Mozes-qa guguna manqat, zo sekemba kawaevateáv. Zo ndakin tege ndégo tozogó,
ndego løvøte-te gesuzam. Yaq niqa yage-te, mokho binimbï-fakhan, av Mbumbukiam
ndømbøe-poev. 5 Ni manqei-qape matev-te qaziyagam, yaq Mozes-qa guguna manqat
mokho-te, poev soqøsoqa ninøzøgimám, neka niqa kha manqa-zapazapa-te vō-itiat.
Geté taqa qavøiwat, løvøté. 6 Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat mokho-te
qazu:goam, ni ndakin mïzifakhán. Ni pakhaenát, ta matev-te ndøgo, ni qageanotam.
Yaq matev neka sasae ndøgo, ndakin nqazi-matanam, ndøgo ambá av nqægo, av

6:16 6:16 Zion 8:34; 2 Pita 2:19 **6:23** 6:23 Lom 5:12, 15 **7:4** 7:4 Lom 6:2, 11 **7:6** 7:6 Lom 8:2; 6:4

bugukhokhof qazi꞉goam, khafeap vinivinimba qazimbo-pavat. Geté matev ndakinak, Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qazinø-matønumít.

Mbumbukiam-qa guguna manqat, manqa-zapazapa ndovevezám

7 Yaq gê, ni áv khazí꞉-einîm? Gê, Mozes-qa guguna manqat, manqa-zapa-ûs? Av taoká. Mozes-qa guguna manqat mbain tøgonɨn, yaq no ambá nøténøtenák, gekha matēv ndøgo, manqa-zapa-us. Khamasim. No ezoqam-qa gigiap qovetu matev-qa yaq-te, ambá nøténøtenák, Mozes-qa guguna manqat einiav tøgonɨn, “Qo ezoqa nøme-qa gigiap me꞉qovètú.” 8 Mozes-qa guguna manqat, ambá av nqægo, manqa-zapazapa-ūs. Geté ta guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no ezoqam-qa gigiap qovetu matev vinivinimba-te vø-itumb. Guguna manqat mbain tøgonɨn, yaq manqa-zapazapa, bazaføgakh ambá mbaín. 9 Bugukhokhof qagoam, no Mozes-qa guguna manqat nøtenateav qagoam, no sèyagám. Geté no guguna manqat qatenøten, yaq no āv qate-matøvém nqægo: No manqa-zapa-ús. 10 Yaq no andé nønaním. Yaq no āv qate-matøvém nqægo: Guguna manqat ndøgo, no amba khandi tønø-etoamɨn, no løvøte nø-etoám. 11 Guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no vøtumbam-a, vølavamb. 12 Geté unimanqatín. Guguna manqat, Mbumbukiam-té qandowáv, neka manqat ate ndægo nqøu-peawap, ndaføyamba-qapé neka eqeieqeí neka mbomambaqapé. 13 Av tægoat ndægo, yaq gê, nqanek manqat qanimav-qape, løvøte-té qanǿ-itumb? Av taoká. Geté ndøgo noqá manqa-zapá, løvøte-te qa-itumb. Manqa-zapa, guguna manqat mbomambaqape ndæ-otán, neka løvøte vøfakhan. Nqanek tønefakhán ndøgo: No Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, āv tabate-qeiví, av nqægo, manqa-zapa ndøgo, ùnime꞉-soqá.

Mbumbukiam-qa guguna manqat yakhapus, kopømba mbaín tønitøke, ni matev eqeieqei tizigoat

14 Ni mɨzi꞉nøtén, av nqægo: Mozes-qa guguna manqat, Mbumbukiam-gé Nqova-té qando-fakhán. Geté no manqei-qape ezoqám. No manqa-zapa mokho-té qatu꞉gú. Neka no manqa-zapazapa-gé sasae ezoqám. 15 No mokho qeivupáv, matev qægoatun. Matev eqeieqei ndøgo, no gone-qa nqægo, no gonemáv. Geté matev soqøsoqa ndøgo, no ndønømbo-qasi꞉v, no sègoatún. 16 No matev qægoatun, no poeveav ndøgo, tægo, yaq no mòe-unimanqatinín, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv. 17 Yaq nakémbá, matev soqøsoqa qægoatun, no ambá av nqægo, nøkezan nogoatūn. Geté manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu. 18 No mòtenøtén, noqa manqei-qape kha mokho-te, matev eqeieqei-qase mbaín. Zapa ndógo, matev eqeieqei, no gone-qa nogó. Geté kopømba mbaín tæmatanam. 19 Matev eqeieqei, no gone-qa nqægo, no gonemáv. Geté, no matev soqøsoqa nogoatún, ndøgo no poeveav ndøgo, tægo. 20 No matev qægoatun, no poeveav ndøgo, tæmatanam, yaq ndøgo nó mbá, matev qæmatønumatun. Geté ndøgo, manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu.

21 Yaq no nøkezan-qa yaq-te, āv qateqeiví nqægo: No matev eqeieqei gone-qa nogó. Geté matev ndøgo, no qæmatønumatun, soqaín. 22 Noqa mbøni mokho-te, no khanakhanákh, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te. 23 Geté matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqæqeivi, viní. Noqa matavap mokho-te, no mòtenøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv, neka no paev-qa nogó. Geté ta matev ndøgo, noqa matavap mokho-te nqøugu, neka ta matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, ndøgo izuizu ndønøfeáp. Neka manqa-zapa ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, no andé ndimbula ezoqa me me꞉geanoát. 24 No soqaqape-té qægó. No gekha ezoqām nøtøkē, noqa kha løvøte-te nqa-itumbit? 25 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Noge tøke ezoqam, Yesu Kelisó. Nigí Evezøzá.

7:7 7:7 Exo 20:17; Deut 5:21 **7:11** 7:11 Gen 3:13 **7:12** 7:12 1 Tim 1:8 **7:15** 7:15 Gal 5:17 **7:23** 7:23 Gal 5:17; 1 Pita 2:11 **7:25** 7:25 1 Ko 15:57

No mokho-te, matev av nqǽgo: Noqa matavap mokho-te, no matev eqeieqei gone-qa nogó, av Mbumbukiam-qa guguna manqat ndæmanqate. Geté noqa manqei-qape kha mokho-te, no manqa-zapazapa gone-qa nogó.

8

Yage ndakinak, Nqova Mbomambaqape mokho-te

1 Yaq ndakin, gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu mokho-te ndu꞉gu, Mbumbukiam ti-te ndigu yaq-fia gétayák. 2 Zapa ndǿgo, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh, ndøgo Keliso Yesu mokho-te, khandi ndøni-etoam, mǿndø-nqovotáq, qo manqa-zapa-qa bazaføgakh mokho-te qoqotugoam, ndøgo løvøte-te qa-ituqabat. 3 Mozes-qa guguna manqat, ambá gini-tøkeín. Geté kopømba mbaín. Zapa ndǿgo, niqa matev, manqa-zapazapa-ús. Geté matev ndøgo, guguna manqat kopømba mbain qagoam, tømatanam, Mbumbukiam ndømatanám. Ndego ekeza Yo ndokhofotáv. Ngenek, teqa kha até kopó, av ni manqa-zapazapa-us ezoqam nqazi꞉gu. Yaq Mbumbukiam, ezoqam-qa manqa-zapazapa, te-te ndégo tenøvé, neka niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, te-te vǿta. 4 Mbumbukiam tenegó ndǿgo: Ni manqei-qape ezoqam-qa matev qazi-ivøvem, neka Nqova Mbomambaqape-qa matev nqazimbo-paev, ni matev eqeieqei zígoát, av guguna manqat ndæmanqate.

5 Nqáe! Gekha ezoqām ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matev ndimbopaev, ndigu manqei-qape ezoqam-qá matev mba mbomataváp. Geté gekha ezoqām ndigu, Nqova Mbomambaqape-qa matev ndimbopaev, ndigu ndǿgo timbo-mataváp, av Nqova Mbomambaqape ndømbøe-poev. 6 Manqei-qape, ezoqam-qa matavap tønøzeinaqavem, taqa qavøiwat, løvøté. Geté Nqova Mbomambaqape tenøzeinaqavem, taqa qavøiwat, khandí neka sambí. 7 Zapa ndǿgo, gekha ezoqām ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndøzø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám. Zapa ndǿgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba upøgimáv. Neka unimanqatín. Ndigu kopømba mbaín, teqa manqat o-mba timbøe-ndapat. 8 Gekha ezoqām ndego, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndømbo-nøzøgimit, te-te ndego, Mbumbukiam kopømba mbaín, khanakhanakh tømbogoat.

9 Geté, zo viní. Zo ambá av nqǣgo, manqei-qape ezoqam-qā matev zønøzøgimīt. Geté zo Nqova Mbomambaqape zønøzøgimít, av ndego unimanqatin zo mokho-te ndu꞉yage. Geté gekha ezoqām ndego, Keliso-ge Nqova mbain ndego, ndego Keliso-gé mbá. 10 Zoqa kha gènaním, manqa-zapa zapaya. Geté Keliso zo mokho-te tegoat, yaq zo mòzo-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka Nqova Mbomambaqape vozōndafem, yaq ndego khandi vøzǿ-etoam. 11 Mbumbukiam, ndego Yesu løvøte-te gekhandi꞉v, tege Nqova zo mokho-te tu꞉yagat, yaq ndego Mbumbukiam, Keliso løvøte-te gekhandi꞉v, até zoqá khá-ya tønanim, khandi mbó-etoám, tege Nqova mokho-te, ndego zo mokho-te ndu꞉yage.

12 Nǿfuap! Av tægoat ndægo, Nqova Mbomambaqape ni mokho-te ngu꞉yage, yaq ni matev eqeieqei-té qabizi-yagé, ambá ndǿgo, av niqa manqei-qape matev ni nøzøgim-qa ndøgo. 13 Zapa ndǿgo, zo kha-qa poev-te tozoyagat, zo ndòzo-pakhaéz. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, zoqa kha-qa poev tozolaem, yaq zo zóyagét. 14 Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-ge Nqova ndezø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí nakheís. 15 Zapa ndǿgo, Nqova ndego, Mbumbukiam zo gezø-etoam, ndego ambá av nqǣgo, zo gevøozō, kopømba ande av kawakawa-za, tigi yaq-fia mbain sasae ezoqam ndivøozoat, yaq zo nqawa møe matev-tē qazōyagāt. Av taoká. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, mòzo-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. Yaq ni ndakin kopømbaqapé, Mbumbukiam, Tat Tat-qa sizimbó-akhaemát. 16 Mbumbukiam-ge Nqova neka nigi

8:4 8:4 Gal 5:16, 25 **8:9** 8:9 1 Ko 3:16; 12:3 **8:10** 8:10 Gal 2:20 **8:13** 8:13 Gal 6:8; Kol 3:5 **8:15** 8:15 2 Tim 1:7; Mak 14:36 **8:15** 8:15-17 Gal 4:5-7; Veve 21:7 **8:16** 8:16 2 Ko 1:22

nqova mɔ̀ndø-tøkuaném. Sùgumu-unimanqatinát, av nqægo: Ni Mbumbukiam-gí nakheís. 17 Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, yaq matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo genøza, zíndapém. Ni Kelisó namba sizimú-ndapém. Ni viniv tizi-eqatat, av Keliso geː-eqatat, yaq ni yage qanimav-qape sizimú-ndapém, te namba.

Yage qanimav-qape-qa yaq-te, ni tizindapem

18 No āv qate-mataváp nqægo: Viniv ndøgo, ni ndakin nqazi-eqatet, khapémbá, yage qanimav-qape namba toqote-khamas, Mbumbukiam ni vaev-te tinindu-veaz. 19 Unimanqatín. Gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, oskia moːqozáp. Gòː-etáp. Taqá tøno-keogé ndøgo, Mbumbukiam ekeza nakheis tendo-veataz, ndigu yage qanimav-qape-te vømø-ōz. 20 Ibugukhokhof, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndøgo eqeieqei-qapé. Geté vaev-te, matev gè-enénd, yaq gigiap vɔ̄soqøsoqoam.* Ndøgo ambá av nqægo, ekeza poēv, qasoqa. Geté Mbumbukiam ndømatanám. Yaq ndakin gigiap ate nqægo, tonotawé ndøgo: 21 Mbumbukiam gigiap ate nqægo, gekhakheinam, ndøgo ndakin ande ndimbula mokho-te nqøugu neka vɔ̄soqøsoqoam, vaev-te génqovóz neka matev qanimav-qape suguzumbú-etoám, Mbumbukiam-gi nakheis namba. 22 Ni mɔ̀ziːnøtén: Até ndakín-a, gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, nqosøgeap-té qagó. Yaq ande av sævam nduigu, tui-ova, nqosøgeap tumbo-ewag, gèː-esevemét. 23 Geté gigiap mbá mbá, ndø-esevemet. Geté até ní-a, oskiá ndøgo, ni Nqova Mbomambaqape qazindafem, kopømba ande av mbusa me ndæløvøyat, ndøgo Mbumbukiam vaev-te teni-etoam, ni zɔ̀i-esevemét. Ni ta khøuwa-qa ndógo tizio-endupít, Mbumbukiam ni tegi nakheis te-upono neka kha ndakinak vizíndapēm. 24 Ni mɔ̀zi-khandíːn. Geté matev ndøgo, Mbumbukiam ni ginimbi-ein, tini-etoam, ni ndakin kopømba mbaín, tiziqeivim. Geté ni tizio-taná ndógo: Matev ndøfakhán. Unimanqatín. Matev toqoqeiv, yaq qo oskia qotó-taqabaták, av nqægo, ndøfakhān. Gê, matev tøfakhan, yaq ezoqa tégo, ndego zua ndoːtawe av nqægo, matev ndøfakhān? 25 Ni nqazio-tana av nqægo, matev ndøfakhān, ndøgo fakhaneav ndøgo, yaq ni até sizimbøé-kewagát. Kopømba mbaín tøni-ewez.

26 Ni sa nqazi-esevemet neka bazaføgakh mbain nqazigu, Nqova Mbomambaqape, gɔ̀ni-tøkeín. Ni zɔ̀ːnøtenák, eqeieqei āv khazíː-guligulimāt. Gekha manqāt zí-einɔ̄m? Yaq Nqova Mbomambaqape ndøviːmát, Mbumbukiam-te, niqa yaq-te. Esevem-ús. 27 Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqam-qa mbøni mokho-te ndeqeivi, ndego Nqova-qa matavap mɔ̀ndæ-otév. Zapa ndógo, Nqova Mbumbukiam-gi nakheis-qa yaq-te ndemboviam, ndego teqá poev mbopáev.

28 Ni mɔ̀ziːnøtén. Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-te poev ndøzøgo, gekha matēv ndøgo, tøzøfakhan, ndigu mokho eqeieqei segezó-fakhán. Ezoqam ndígu, Mbumbukiam gezø-akha, av ndego geːpøoa. 29 Mbumbukiam ndigu é-møndæ-otév, neka vɔ̄vevesam. Yaq ndigu āv tiabitiːgú, av ekeza Yo ndeːgo. Yaq ngenek yo-khøuwa ndógoát, neka emekheis kopoav vømbógoāt. 30 Ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ndigu mɔ̀ndøzø-akhá. Yaq ndigu gezø-akha, ndego eqeieqei meːzæb. Yaq ndigu eqeieqei geːzæb, ndego yage qanimav-qape zó-etoám.

Gekha matēv ndøgo, tøni-fakhanumat, ndøgo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono

31 Yaq ndakin, ni áv khazíː-einɔ̄m, taqa yaq-te, ni qazi-qeivavun? Manqat nqánek: Mbumbukiam ni namba teːgoat, yaq gê, ezoqa kopømbâ, ni titokhonan? Kopømba mbaín. 32 Gê, ndego ekeza Yo keaevateav qagoam, gete sa gendo-nqonqotav, ni zapaya, yaq ndego ni giní-tøkeāk, gekha matev nøme-te? Av taoká. Ndego yaq-mbá segení-tøkeát.

8:20 8:20 Gen 3:17-19 * **8:20** 8:20 Matev ndógo tø-enénd, Adam neka Iv Mbumbukiam-qa manqat unimanqatin-teav qagoam neka teqa khafeap vɔ̄nqaonem. **8:21** 8:21 Isa 11:6-9 **8:23** 8:23 2 Ko 5:2-4 **8:27** 8:27 Psa 139:1 **8:28** 8:28 Ef 1:11 **8:29** 8:29 Kol 1:18; Iblu 1:6 **8:31** 8:31 Psa 118:6

33 Neka gê, ezoqa kopømbâ, ndigu soqøsoqa tizæb, ndigu Mbumbukiam gevevesam?
Kopømba mbaín. Ndigu, Mbumbukiam ekezan eqeieqei me꞉zæb. 34 Neka gê, ezoqa
kopømbâ, tiqa yaq-te ti-einim av nqægo, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndøqeivīm. Av taoká.
Zapa ndøgo, Keliso Yesu ekezan ndønaním, ti zapaya. Geté ta-mbá taoká ndøgo. Ndego
mǹdø-khandí꞉v. Yaq ndego ndakin Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geqomát neka
ni zapaya vømbō-vi꞉matun. 35 Av tægoat ndægo, yaq gê, ezoqá o matev kopømbâ, ni Keliso-
qa kuku matev-te tøqatono? Gê, ni matev føgakh-qape, o potonam matev, o ngiænoat
matev, o ifin, o ndabua mbain, o fofogeap, o pakhapakha khaneam matev ndøqatono?
Av taoká. Kopømba mbaín. 36 Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-peawáp nqægo,

“Qo zapaya, khøuwa kopoáv,
ni ezoqa løvøte-te ambam-qa nigú.
Ndigu ni sip søvakha gigiap me꞉nænáa,
ndigu zitøge-qa ndizøgo.”

37 Geté ta matev ate ndægo, qani-fakhanumatun, ni Keliso mokho-te, ndego ni-te kuku
ndømbogo, ùni zi꞉pitavét. 38 No mǹtenøtén. Gekha matēv ndøgo, ni-te tøfakhanumit,
ndøgo kopømba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono. Até løvøté-a, neka
até khandí-a, neka até enzol ezoqám-a, neka até nqova soqøsoqá-ya, neka até ndøgó-a,
ndakin yage-te o megemege-te tøni-fakhanumit, neka gekha gigiap bazaføgakh-ūs ndøgo,
kopømba mbaín, ni tøqatono. 39 Neka gekha gigiāp ndøgo, ova nqo꞉go o mokho-te
nqøugu, neka gekha gigiap nømē manqei-qape-te nqago, ndøgo kopømba mbaín, ni
Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gini-etoam,
nigi Evezøza.

9

Pol-qa tanakh, ekeza ezoqam-qa yaq-te, Izlael ezoqam, ndigu Yesu unimanqatinteav ndigu

1 Manqat nøme, no ndakin nqæmanqate, unimanqatín. Keliso-qá megemege-té qato-
manqaté. No nøté-khavozamák. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego no mokho-
te ngu꞉gu, sùgumu-unimanqatinát, noqa manqat. 2 No mbøni vaev neka tanakh
kandambá nqanøgo. Yaq ndøgo kopømba mbaín, tønavøem. 3 No nøkeza ezoqam nøte-
manqaté, Izlael ezoqam. No ndigu Keliso namba tøkuat-qa nøzøgó. No amba Keliso-
te nøzøneav tøgonɨn, te-te vōe-qatanɨn, yaq no Mbumbukiam amba soqain-te vōveɨn,
matev av nqægo, nogi ezoqam amba tøzø-tøkeɨn, ndigu Keliso namba titøkuanemɨn, yaq
no-te ambá kopømbá. 4 Ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám. Ndego ekeza nakheis ndígu
tenezæb, neka teqa bazaføgakh neka waev vøzō-vevezam, neka ti namba, teqa poev vō-
unimanqatintam, neka teqa guguna manqat vøzō-etoam, neka guliguli matev eqeieqei
vōezømas, neka manqa mbusa vøzōve. 5 Ezoqam ndígu, tigi atanakha-zapazapa-za
Mbumbukiam gevevesam. Keliso ge-ezoqam-ev, ndego Izlael ezoqam ndøqán. Ndego
Keliso, Mbumbukiám. Gigiap ate nqægo teqá mokho-té qanu꞉gú. Teqa iz miavmiav,
bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Mbumbukiam ezoqa āv kenē-vevesam

6 Unimanqatín, Izlael ezoqa kopoáv, ndigu unimanqatinteáv, Yesu-qa yaq-te. Geté
kopømba mbaín, ta zapaya ndøgo, toqo-matavupat av nqægo, Mbumbukiam-qa manqa
mbusa ti-te, sège-navøēm. Av taoká. Geté Izlael ezoqam ate ndigú mbá, ndigu uni Izlael-
ezoqam-in. 7 Eibleem-qa yaq-te, matev até kopó: Ambá ndīgu, ezoqa ewaqape, ndigu

8:33 8:33 Isa 50:8-9 **8:36** 8:36 Psa 44:22 **9:3** 9:3 Exo 32:32 **9:4** 9:4 Exo 4:22; Iblu 9:5; Psa 147:19; Lev 1–10; Lom 15:8 **9:7** 9:7 Gen 21:12

Eibleem gemanazam, ndigu uni tegi zi-i̱n. Geté uni tegi zi-in sati ndígu, tege yo Aezek gemanazam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibleem āv gembøe-eín nqægo, “Qogi qazi iz, ti-mba ndígu tíndapém, qoge yo Aezek-gi nakheis.” 8 Nqanek ni āv qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam-gi nakheis, ambá ndi̱gu tigū, ndigu ezoqam-qa kouk-te gindu-fakhaz. Geté Mbumbukiam Eibleem-gi zi ndígu tenezæzá, tiqa yaq-te ndigu, manqa mbusa geve. 9 Mbumbukiam Eibleem-te, taqa yaq-te manqa mbusa geve, ndego āv gembøe-eín nqægo, “Viav nøme, no nqawa ndøtøndonáv, khøuwa kopo-te. Yaq qogu sævam, Sæla, nakhasam anganeam é-ndømbøe-fakhán.”

10 Yaq nigi atanakha-zapa Aezek-gi nakhei menas-qa yaq-te, Isao neka Zekop, matev até kopó, ndigu tegu zas Lebeka-te gimøfakhaz. 11-12 Ndigu qaqangeap qazaneav qagoam neka matev eqeieqei o matev soqain goneav vøgoam, Mbumbukiam kopo nøme é-møndø-veatáv. Mbumbukiam Lebeka āv gembøe-eín nqægo, “Zapikia eveqase mokho-té gunú:goát.” Nqanek matev, ni āv qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam ezoqa ndevevesam, ndego ambá ta zapaya ndøgo tene-vevesām, gekha matēv ndøgo, ezoqa gegoatun, geté ndego ekeza poev-te mbá genø-vevesumatún. 13 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “No Zekop, nømbøe-khafuatám. Geté Isao, gènømbo-qasi:vám.”

Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam tanakh gone-qa ndembogo, ndego segembógó

14 Av tægoat ndægo, Mbumbukiam ezoqa nøme tevevesam neka ezoqa nøme vevesupøteav vógoāt, yaq gê, ni áv khazí:-eini̱m? Gê, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei̱ mbà? Av taoká. 15 Taqa yaq-te, Mbumbukiam Mozes āv gembøe-eín nqægo, “Gekha ezoqām ndego, noqa tanakh matev vøndøze-qa nqæmbogo, no sæmbó-vøndáz. Neka gekha ezoqām ndego, no kuku matev etoam-qa nqæmbogo, no sæmbó-etoám.” 16 Matev ambá av nqægo, ezoqam-qā poev-tē o ezoqam-qā matev-tē qanotawē. Geté Mbumbukiam-qá tanakh matev-té qanotawé. 17 Yaq nakémbá, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam Felo gembo-ein, ndego Izip ezoqam-ge kawa, “No qo kawa, ta zapaya ndøgo tøte-veatáq: No qo mokho-te, ezoqa noqa bazaføgakh søté-zømesimát, neka noqa iz manqei-qape-te ate nqægo vøvøndavēt.” 18 Ni āv qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam ezoqa nøme, tanakh gone-qa ndembogo, yaq segembógó. Yaq tømbo-pøovat, ezoqa nøme-qa matavap tøføgakh, yaq até ndøgó-a, segembógó.

19 Eisa, taqa yaq-te ezoqa kopo, áv gepøté-ei̱n penømakhaya, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapâ, Mbumbukiam ezoqam-te yaq-fia teta, teqa matev-qa yaq-te? Nakhoa mbaín, teqa poev namba toqote-nøfeipat.” 20 Geté, gèmbo-mataváp. Qo gekha ezoqâm, Mbumbukiam teqa matev-qa yaq-te toqombo-sinaz. Gê, ganda pot kopømbâ, te-te ndego gekhakheinam, tømbo-ein, av nqægo, “Gekha zapâ, no av qoqote-khakheinømbem nqægo?” Kopømba mbaín! 21 Ndego ezoqam, ganda pot gekhakheinumatun, ndego yakhapús, gekha pot ndøkhakheinām. Poev tømbogoat, ganda kopo-qapi-te, pot nøme eqeieqei-qape neka pot nøme khokho-qape tekhakheinam, ndego yakhapús.

22 Mbumbukiam-qa matev até kopó. Ndego ezoqa teqa qaqa zømesim-qa zøgoám, ndigu tisoqoez. Ndigu ti̱abiti-zøtéz: Mbumbukiam ndego bazaføgakh-qapé. Geté ndego até aiyav matev zøgoám, oskiá ndøgo, ndego ti-te qaqa qambogoam. 23 Neka ndigu, Mbumbukiam tanakh ndømbogo ti-te, gé:zømás, av nqægo, teqa waev neka bazaføgakh kandambá tantáv. Ndígu tenézømás, ndigu ibugukhokhof go:khakheinøvem, teqa waev neka bazaføgakh tiqeivim. 24 Ndigu ezoqam, ní. Ndego ni Zu bawan-ak mokho-te mbá mbá, geté até bawan vini-ak mokho-té-a, sègenimbu-akhá. 25 Mbumbukiam-qa Manqat

9:8 9:8 Gal 4:23 **9:9** 9:9 Gen 18:14 **9:11-12** 9:11-12 Gen 25:23 **9:13** 9:13 Mal 1:2-3 **9:15** 9:15 Exo 33:19
9:16 9:16 Ef 2:8 **9:17** 9:17 Exo 9:16 **9:20** 9:20 Isa 29:16; 45:9 **9:21** 9:21 Jer 18:6 **9:25** 9:25 Hos 2:23

mokho-te ndøgo, tege manqa vevezam ezoqam Ozea gepeawam, Mbumbukiam bawan
vini-ak-qa yaq-te, āv gene-eín nqægo,
“No ndigu bawan ezoqam,
nogi ezoqam goneav qagoam,
nogi bawan ezoqam nøtézæb.
Neka ta bawan ndøgo, no kuku goneav qanøgoam,
no ndigu nogi kuku ezoqam vøtézæb.
26 Neka ta manqei-te ndøgo,
Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa gezø-ein,
‘Zo nogi ezoqām mbā,’
ndego ndigu āv genézæb nqægo:
Mbumbukiam khandi miavak-gí nakheís.”
27 Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, Izlael ezoqam-
qa yaq-te, āv gene-akhá nqægo,
“Izlael ezoqam kopoav-qapí.
Andé ndivind me me꞉gó, ndøgeg-te ndisingitavet.
Geté ndigu ezoqa khapímbá tikhandi꞉z.
28 Zapa ndógo, matev ndøgo, Evezøza ibugukhokhof ge-ein, tego,
ndego nakhamas-té genógó, ezoqa vóngiæzo,
ta manqei-te ndøgo, ma ndi꞉yage.”
29 Taqa yaq-te, Aezaya bugukhokhof manqat nøme āv gene-eín nqægo,
“Evezøza Bazaføgakh-qape,
nigi atanakha-zapazapa-za nøme amba khandi꞉zateav tøgoni꞉n,
yaq ndakin ni é-ndizi-soqoenín, kopømba ande av Sodom neka Gomola taon qatua.”

Izlael ezoqam-qa yaq-te, ndigu unimanqatinteav qagoam

30 Av tægoat ndægo, Mbumbukiam Zu ezoqam gevevesam, yaq gê, ni áv khazí꞉-einī́m?
Manqat nqánek: Unimanqatín. Bawan vini-ak ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-
te eqeieqei-qa ndøgoām. Geté Mbumbukiam ndigu eqeieqei me꞉zæb. Zapa ndógo,
ndigu mòndø-unimanqatiním. 31 Geté Izlael ezoqam, ndigu bazaføgakh gi-asazat, Mozes-
qa guguna manqat paev mokho-te, amba Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez-
i꞉n, ndigu ndaføyamba matev qeiviáv. 32 Yaq gekha zapâ, ndigu qeiviav ndøgo? Zapa
ndógo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ekeza matev matanam mokho-te gone-
qa ndøgoám, ambá ndøgo, gi-unimanqatinim, av nqægo, Yesu ezoqa khandi꞉zat-qa
gigeavun. Yaq ndigu andé nandi me꞉khaosám, nandi ndigu, ezoqa gi꞉khaosumatun.
33 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Nqáe! No Zayon manqei-te,
nandi nózáv.
Nandi nginik,
ezoqa ndókhaosumát, vó-o꞉atāt.
Geté gekha ezoqām ndego,
nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák.”

10

1 Nófuap! Noqa poev kandambaqape nqánek: Zu ezoqam møe-mbá sa bekhandí꞉z.
No Mbumbukiam-te oskia no-akhaematún, tiqa yaq-te. 2 No zo āv qate-unimanqatinát
nqægo: Ndigu bazaføgakh ndø-asazét. Mbumbukiam-qa matev gone-qa ndøgó. Geté

9:26 9:26 Hos 1:10 **9:27** 9:27-28 Isa 10:22-23 **9:29** 9:29 Isa 1:9 **9:32** 9:32 Isa 8:14 **9:33** 9:33 Isa 28:16; 1 Pita 2:6

ndigu nakhoa eqeieqei zøtezateáv. 3 Ndigu Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qa yaq-
te, mokho ndapeáv. Yaq ndigu teqa bøi-te, eqeieqei ekeza mokho-mba gone-qa ndøgó.
Yaq nakémbá, ndigu ekeza kha, Mbumbukiam-qa mokho-te veeáv. Neka ndigu Mbum-
bukiam takeáv, ndigu eqeieqei tezæb, av ekeza poev ndægo. 4 Keliso Mozes-qa guguna
manqat, mǿndøtók. Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, ndego
Mbumbukiam eqeieqei mé꞉veó.

Gekha ezoqām ndego, Yesu nde-unimanqatinat, Mbumbukiam ndǿkhandí꞉v

5 Guguna manqat mokho-te eqeieqei gone-qa yaq-te, Mozes āv gene-peawám nqǽgo,
“Gekha ezoqām ndego, guguna manqat ndembopaev, ndego ndǿyagét.” 6 Geté
ndigu ezoqam, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo gi-ndaføyamba-ez, gi-
unimanqatinim, ndigu āv gini-manqaté nqǽgo: Kopømba mbaín, qakeza mokho-mba
toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqām ndǿqavɨg, yan-te, Keliso tendondaf?” Zapa
ndǿgo, Keliso mǿndø-visavún. 7 Neka kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobe-
vap, av nqægo, “Gekha ezoqām ndǿvɨs, løvøte ezoqam-qa manqei mokho-te, Keliso
vøndóndāf?” Zapa ndǿgo, Keliso løvøte-te mǿndø-khandí꞉v. 8 Neka kopømba mbaín, vini
toqoqav. Zapa ndǿgo, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqǽgo, “Teqa Manqat
qoqá avønin-té qagó. Qoqa manqa-nqa-té qagó neka qoqa mbøni mokho-té qanu꞉gú.”
Nqanek manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te nqæmanqate, nqánek, ni ezoqa nqati-
zømesim. 9 Qo qakeza tou toqote-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøzā,” neka mbøni
mokho-te voqó-unimanqatɨn, av nqægo, Mbumbukiam Yesu mǿndø-khandī꞉v løvøte-te,
yaq qo ndòqo-khandí꞉q. 10 Zapa ndǿgo, gekha ezoqām ndego, teqa mbøni mokho-te nde-
unimanqatinat, ndego gé-ndaføyamba-év, Mbumbukiam-qa bøi-te. Neka gekha ezoqām
ndego, teqa tou-te ndemanqate, av nqægo, “No nò-unimanqatināt,” ndego ndǿkhandí꞉v.
11 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, “Gekha ezoqām
ndego, ngenek nde-unimanqatinat, ndego mivi gégoák.” 12 Yaq ndøgo, vinivinimba
mbaín, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak. Ni ezoqam ate nqazi꞉gu, Evezøza kopo
nimbigú. Yaq gekha ezoqām ndigu, ndimbo-akhayam, ndego matev eqeieqei-qape
zǿmatønumát. 13 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqǽgo, “Gekha
ezoqām ndego, Evezøza tøke-qa tembo-akha, ndego ndǿkhandí꞉v.”

14 Geté unimanqatín, ndigu te-te áv kiní-akhaemāt, ndigu unimanqatinteav tøgoat?
Neka áv kiní-unimanqatinɨ̄m, teqa yaq-te yogeav tøgoat? Neka áv kiní-ewagāt, ezoqam
mbain tigoat, ndigu Manqat Mbomambaqape ti꞉zømesimat? 15 Neka ndigu ezoqa nøme,
Manqat Mbomambaqape áv kiní-zømesimāt, ezoqa ndigu khofotøzateav tigoat? Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, “Ndøgo qanimav-qapé,
ezoqam ndigeav, Manqat Mbomambaqape ndindapav.” 16 Geté unimanqatín. Izlael
ezoqa ewaqapé mbá, Manqat Mbomambaqape gi-unimanqatinim. Aezaya, ndego
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, mǿndø-eín, “Evézøza! Niqa manqat, gekha
ezoqām ndǿ-unimanqatinim?” 17 Ni āv qazi꞉qeivím nqǽgo: Unimanqatin matev,
manqat yoge mokho-té qando-okhó. Neka manqat ndøgo, ezoqa ndiyoge, Keliso-qá
manqat-té qando-fakhaté. 18 Yaq gê, ndigu Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape
møndǿyogem? Mǿndǿyogém. Tiqa yaq-te ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape
ndi꞉zømesim, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo,

“Tiqa manqa wag, manqei-qape ate nqægo
sùgumu-panqavøemát.

Neka tiqa manqat, manqei-qape vaev até vømǿkhanaz.”

10:5 10:5 Lev 18:5 **10:6** 10:6-9 Deut 30:12-14 **10:11** 10:11 Isa 28:16 **10:12** 10:12 Kel 15:9 **10:13** 10:13 Joel 2:32 **10:15** 10:15 Isa 52:7 **10:16** 10:16 Isa 53:1 **10:18** 10:18 Psa 19:4

19 Neka bevap nøme nqánek: Gê, Izlael ezoqam, manqa mokho møndømbó-
ndapem? Ndigu møndømbo-ndapém. Geté ndigu unimanqatinteáv. Taqa yaq-te, Mozes
bugukhokhof āv gene-peawám nqægo,
“Mbumbukiam ge-ein:
Zo Zu bawan-ak,
zo nogí ezoqám.
Geté no bawan vini-ak, ndigu iz mbain ndigu, nøkhatób.
Yaq zo ova zómanqatát.
No qaqa nøzøløwáz, ti namba.
Ndigu zøtezat mbaín, Mbumbukiam-qa yaq-te.
⌞Geté ndigu teqa manqat ndøndapém.⌟”
20 Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, taqa yaq-te, manqat
nøme āv gene-eín nqægo,
“Mbumbukiam ge-ein:
No ndígu tinømendám,
ndigu no vaweav qagoam.
Neka:
No ti-te ndígu tæmøfakhán,
ndigu noqa yaq-te bevøpøteav qagoam.”
21 Geté Izlael ezoqam-qa yaq-te, Aezaya āv gene-peawám nqægo,
“Mbumbukiam ge-ein: Khøuwa ge-okhoam, no zenda nøzø-visiám. Geté ndigu
gèsapi꞉zát neka noqa manqat ndɨnqāgɨm.”

11

Izlael ezoqam mokho-te, ezoqa andé khapímbá, ndi-unimanqatinat

1 Gê, Mbumbukiam, ekeza ezoqam, Izlael-ak, møndø-sanqab? Av taoká. Mbum-
bukiam ekeza ezoqam sanqabeáv. Até nó-a. No Izlael ezoqám, Eibleem-gé zeó,
neka no Benzamin khagua bawan-ák. 2 Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv,
ndigu nupøkhan mba gevevesam. Gê, zo Mbumbukiam-qa Manqat møzøté-zøtez, ndøgo
Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Ilaiza, ekeza ezoqam qaqa gezøgoam, Izlael-
ak? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-te āv geneviám nqægo, 3 “Evézøza! Qogi
manqa vevezam ezoqam, gèzitág, neka lou-qasis ndøgo, ma søvakha gigiap gilø vusumam
qo-te, vømøkuim. No nakhapús sege-nøuvøném. Yaq ndigu ndakin até nó-a, løvømbe-qa
ndøgó.”
4 Yaq Mbumbukiam gekha manqāt mbóqavøiu? Av gembøe-qavøiú nqægo, “Av taoká.
Qo ambá av nqægo, qakhapus sege-qouvøqēm. Nogi angana seven taosen nøme ndígú.
Até ndigú-a, ndigu Bal-te, ndego khape mbumbukiam, manazap møkuiáv.”
5 Até ndakin khøuwa-té-a, ezoqa nøme ndígú, Izlael bawan mokho-te, ndigu Mbum-
bukiam ekeza kuku matev-te gevevesam. 6 Mbumbukiam ndigu ekeza kuku matev-té
genø-vevesám, ambá ta zapaya ndøgo, av ndigu matev gi꞉matønumam. Mbumbukiam,
ndigu amba ta zapaya ndøgo tevevesamɨn, av ndigu matev gi꞉matønumam, yaq teqa kuku
matev, ambá unimanqatin kuku matév mbá.
7 Matev av nqægo: Matev ndøgo, Izlael ezoqam bazaføgakh gi-asøzam, amba
tiqeivimin, ndigu qeiviáv. Geté ndígu tiqeivím, Mbumbukiam ekeza gevevesam. Geté
ndigu ezoqa nøme, gèføgakhæz. 8 Taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-
peawáp nqægo,
“Mbumbukiam ndigu andé venanqei bazapos-qape me zømbe-etoám.
Yaq tiqa bøi kopømba mbaín ti꞉kewagat

10:19 10:19 Deut 32:21 **10:20** 10:20 Isa 65:1 **10:21** 10:21 Isa 65:2 **11:1** 11:1 1 Sam 12:22; Psa 94:14; Filip 3:5 **11:3** 11:3 1 King 19:10, 14 **11:4** 11:4 1 King 19:18 **11:6** 11:6 Gal 3:18 **11:8** 11:8 Deut 29:4; Isa 29:10

neka tiqa gea kopømba mbaín tiː-ewagat.
Matev av nqægo sègemá, atema ndakin.”
9 Ti-te ndigu, matev ndógo tøfakhán, av Deivid Mbumbukiam-te, tegi qaqa ezoqam-qa
yaq-te geːviam. Ndego āv gene-eín nqægo,
“Ndigu lou-qasis-te, lou tilogat,
yaq timatavupat av nqægo, matev-qase ginɨ̄-fakhanāk,
ndøgo bèzø-ká
neka bemøzø̄-voe, betēndapem,
neka bezø̄-køi-ez, bemø̄-khaosam.
Nqanek tiqá manqa-zapazapa-qá yaq-fiá.
10 Tiqa bøi waev, bèzø-navøém.
Yaq géqeivimák.
Neka ndigu viniv-qape oskia be-eqawát, bezø̄-ewez.”

Bawan vini-ak, ande tae tang me meːgó, Mbumbukiam gebunøzam

11 Bevap nøme nqánek: Gê, Zu ezoqam gi-oːaz, ndigu ate nonqō gí-oːaz? Ɨv taoká! Geté
tiqa manqa-zapa zapaya, khandi matev, bawan vini-ak-té qanøwáv. Yaq Zu ezoqam,
ova tɨ̄abiti-einím. 12 Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, manqei-qape ezoqa nøme
khandi gindapem, yaq Mbumbukiam matev kandakanda nøme mba móːgó, Zu ezoqam
ate ndiːgu, te-te tivesez.
13 No ndakin zo-té qatø-manqatét, zo bawan vini-ak. No Mbumbukiam zo bawan
vini-ak-té gendo-khofotán. Yaq no khanakhanakh kandambá, nqanek sasae nqægot.
14 Ɨisa, no nqanek sasae nqægot, nøkeza ezoqa nøme ova peté-einɨ̄m penømakhaya, yaq
Mbumbukiam-te petéqambūz penømakhaya, khandi vøndapēm. 15 Mbumbukiam Zu
ezoqam qambøe-qasi, yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape ezoqa nøme, nqawa te
namba getøkuzu, yaq gê, gekha matev ndøfakhān, Mbumbukiam Zu ezoqam nqawa
tekhatob? Matev kandambaqape nøme mba móːfákhan. Løvøte ezoqam segé-khandíːz.
16 Ezoqa wit gipezotatun, yaq flawa ndigu, bugukhokhof giːløvusumatun, Mbum-
bukiam mbo-etøomemín. Yaq av nqægo, flawa ate ndiːgu, Mbumbukiam-gí. Neka ezoqa
tae te-ogeakh, tae lu Mbumbukiam-qa zenda-te vøvē, yaq até táng-a, Mbumbukiam-
qá. ⌞Yaq matev até kopó. Izlael ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi
ndøgoám. Yaq vaev até tigí zí-a, Mbumbukiam-gi vógoāt.⌟
17 Izlael ezoqam, andé oliv tae zenda-yak eqeieqei meːyá, neka zo bawan vini-ak,
andé leg-ak oliv táe. Ta oliv tae eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam tang nøme mɔ̀ndø-
møkuiám, yaq zo ande leg-ak oliv tae tang me ndøzøteːgo, vøbunøzam. Yaq zo ndakin
oliv tae eqeieqei namba, et eqeieqei zo-upøgimatún, ta lu-te ndøndo-fakhate. 18 Geté qo
meːkhambùvɑ̄p, ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam tae tang gimøkui, yaq qo vøbunøtaq.
Gèmbo-mataváp. Matev, ambá av nqāgo, qo lu qo-eqawāt. Geté lu qo ndø-eqaqæwát.
19 Ɨisa, ezoqa kopo zo mokho-te peté-eɨ̄n penømakhaya, av nqægo, “Mbumbukiam tae
tang tene-møkuiám ndógo, no batē-tøkua.” 20 Ndøgo unimanqatín. Tae tang nøme ndøgo,
ta zapaya ndógo tene-møkuiám, ndigu unimanqatinteav qagoam. Geté qo sekemba ta
zapaya ndógo toqotegó ndøgo, qo ndoqo-unimanqatinat. Qo meːkhambùvɑ̄p, taqa yaq-
te. Geté møe qógoát. 21 Zapa ndógo, Mbumbukiam Zu ezoqam kopømba ande av tae tang
ndægo gimøkuiam, ndigu unimanqatinteav qagoam, yaq ndego até qó-a, gékhofoqó, qo
unimanqatinteav toqogoat.
22 Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego tanákh. Geté ndego até føgákh. Ti-te ndigu,
zita giwuowem, ndego føgákh. Geté qo-te, tanákh. Geté qo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, teqa
tanakh matev toqo-ivav, yaq ndego atē qō-a, vónqaoqō, ta tae-te ndøgo. 23 Zu ezoqam
ndigu, tiqa unimanqatinteav matev Keliso-te ti-ivøvem, yaq Mbumbukiam ndigu nangó

11:9 11:9-10 Psa 69:22-23 **11:11** 11:11 Kel 13:46 **11:17** 11:17 Ef 2:11-19 **11:22** 11:22 Zion 15:2, 4

genóbunøsám tae-te, av bugukhokhof gi꞉goam. Ndego kopømbaqapé, nqawa tebunøsam.
24 Zo bawan vini-ak, zo andé leg-ak oliv tae tang me zøtegoám. Geté ta leg-ak oliv tae-te
ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gèndomøkús, tae eqeieqei-te vøbunøsam. Geté
Zu ezoqam, andé tae zenda-yak eqeieqei me꞉yá. Yaq tae tang ndøgo, Mbumbukiam
gemøkuiam, ndego ùnime꞉-kopømbá, tiqa tae-te nango tebunøzam.

Mbumbukiam até Zu ezoqám-a, vøkhandï꞉z

25 Nøfuap. Manqat ndøgo, no ndakin Izlael ezoqam-qa yaq-te tøte-ein, bugukhokhof
khøuwa, khonoam-té qagoám. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Zapa ndógo, soqaín
ndøgo, zo zøkeza kha matavap loloakh-us tøzøte-vewat, gete mokho ndapeav tøgoat.
Unimanqatín. Izlael ezoqa nøme, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Geté matev av
nqægo, sa tømbøé-outøpít ndógo, atema bawan vini-ak ate ndi꞉gu vókhandï꞉z, ndigu
Mbumbukiam gevevesam. 26 Taqa zita-te, Izlael ezoqam ate ndi꞉gu gékhandí꞉z. Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Khandi etoam ezoqam,
Zayon taon-té gendó-fakhán,
yaq ndego Izlael ezoqam-qa qasi꞉vap matev Mbumbukiam-te
vøzǿ-khofoē, ndigu Zekop-gi zi.
27 Yaq no ti namba, poev āv qaté-unimanqatín nqægo:
No tiqa manqa-zapazapa nókhofoé.”
28 Unimanqatín. Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape gèsanqawém, yaq av
nqægo, ndigu vǿ-Mbumbukiam-gi-qaqa-ezoqam-ez. Matev av nqægo gigonem, zo
mòndøzø-tøké, zo bawan vini-ak, yaq zo vozō-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. Geté
Mbumbukiam kuku zua mbogó, ndigu Izlael ezoqam-te. Zapa ndógo, Mbumbukiam
tigi atanakha-zapazapa-za, é-møndø-vevesám. 29 Mbumbukiam ezoqa gevevesamɨn
neka matev eqeieqei vøzǿ-matanamɨn, ndego matavap enendatáv, taqa yaq-te. 30 Zo
bawan vini-ak, zo bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, zònqagimám.
Geté ndakin, Zu ezoqam teqa manqat ndapeav ndøgo, zo Mbumbukiam-qa tanakh
matev zondapém. 31 Av zo Mbumbukiam-qa tanakh matev qazøte-ndapem, Zu
ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndapeav qagoam, yaq vaev até ndigú-a,
Mbumbukiam-qa tanakh matev, āv tiníndapém.
32 Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqat gènqagimám. Yaq Mbumbukiam
sègezø-iváv, ndigu vømǿ-manqa-zapazapa-gi-ndimbula-ezoqam-ez. Mbumbukiam
tenegó ndógo: Zapa ndógo, ndego ezoqa ewaqape-te, tanakh gone-qa ndøgó.

Mbumbukiam-qa iz, bèto-eqawát

33 Mbumbukiam kandambá tentév. Teqa matavap neka otevat igian-qapé. Ni ezoqa
kopømba mbaín, teqa matavap-qa mokho tizindapem neka nakhoa vizíqeivïm, ndego
ndegeve. 34 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Gê, Evezøza-qa matavap,
gekha ezoqām mé꞉-otev?
Neka gekha ezoqām
mbó-ovøyām?
35 Neka gê, ezoqa Mbumbukiam gigiap møndømbó-etoam,
yaq Mbumbukiam ndego yaq-fia bembōgo?”
36 Av taoká. Zapa ndógo, gigiap ate nqægo ndégo tekhakheinám, neka ndégo tegeawát
neka te nonqo ndégo tøgó. Mbumbukiam-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

11:26 11:26 Isa 59:20-21 **11:27** 11:27 Jer 31:33-34 **11:33** 11:33 Isa 55:8-9 **11:34** 11:34 Isa 40:13; 1 Ko 2:16
11:35 11:35 Job 41:11 **11:36** 11:36 1 Ko 8:6

12

Niqa kha, Mbumbukiam bizimbo-etøomém

1 Nøfuap! Mbumbukiam tanakh kandambá ginigu. Yaq nakémbá. No nqazø-pouwe.
Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap gi꞉løvusumatun te-te, yaq zo zøkeza kha
Mbumbukiam āv tømbøe-etøomém. Ndøgo zoqá etoam matév, te-te. Geté ndøgo khandín.
Ambá av nqægo, nanimāt. Zo Mbumbukiam-gí ezoqam zógoát, ndego khanakhanakh
bembøēgo. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq zo Mbumbukiam-qa iz eqeieqei zó-eqatát. 2 Zo
manqei-qape ezoqam-qa matev mbòpãev, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Geté
zo Mbumbukiam bè-enénd, neka zoqa matavap bezø̄-ndakinak. Yaq zo Mbumbukiam-
qa poev zøtézøtéz, gekha matēv ndøgo, mbomambaqape, neka gekha matēv ndøgo,
Mbumbukiam ndømbøe-khaneat, neka gekha matēv ndøgo, eqeieqei-qape ndøgo, teqa
bøi-te.

Gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam ni gini-etoam, tizi-matønumat, ni eqeieqei bizi-matanám

3 Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, no nømendim ezoqam ndøvé. Yaq
nakémbá, no zo ezoqa ewaqape, nqazø-manqate: Zo zøkezan-qa yaq-te ndømatàvãp
av nqægo, “No nòto-eqanowāt,” zo eqazoateav tøgoat. Geté zo matavap eqeieqei
bezøgó. Gekha matēv ndøgo, tozo-matønumat, zo āv tøne-matanám, av Mbumbukiam
unimanqatin matev gezømbe-etoam.

4 Niqa kha-te, gigiap vinivinimbá nqani-bunøzap. Neka kha-qa gigiap, sasae vinivin-
imbá ndømbogot. 5 Keliso-qa kha-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam kopoáv. Geté
Keliso-qa mokho-te, ni kha kopó. Neka ni andé kha gigiap vinivinimba zi꞉bunøzømém.

6 Nqova Mbomambaqape-qa matev, Mbumbukiam ni teqa kuku matev mokho-te
gini-etoam, vinivinimbá. Mbumbukiam ezoqa nøme, teqa manqat vevezam matev
gembo-etoam, yaq ndego āv teabete-matanám, av unimanqatin matev ndømbøego.
7 Neka ezoqa nøme tøkeam matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yà bezø-tøkeám. Neka
ezoqa nøme, nømendim matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yà bete-zømesím. 8 Neka
Mbumbukiam ezoqa nøme, zita tøpøzu matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa zita yà
bezøtøpøzú. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, etoam matev gembo-etoam, yaq ndego
khanakhanakh-us be-etoám. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, megeat matev gembo-
etoam, ndego bazaføgakh be-asáz, ezoqa eqeieqei bezømbō-mege. Neka Mbumbukiam
ezoqa nøme tanøtanakh matev gembo-etoam, ndego ezoqa nøme-te tanøtanakh matev
khanakhanakh-us begó.

Kuku yà binigú, ezoqa nøme-te

9 Zoqa kuku matev ezoqa nøme-te, unimanqatin bezøgó. Ngusum-te sa bezømbo-
khàzű. Manqa-zapa matev zombó-sanqaupát. Geté matev eqeieqei, føgøføgakh zombó-
geageapát. 10 Zoqa kuku matev yaqyaq-a, andé evenap-qá kuku matev me bezømbe꞉gó.
Kuku kandambá. Neka izuizu gèvizáp. 11 Sasae bazaføgakh ndø-asøzú. Ndøwauwì꞉zãt.
Nqova Mbomambaqape betu꞉-sasaeát, zo mokho-te, neka Evezøza-qá sasae zógoát. 12 Zo
Mbumbukiam-te ndozoto-taza, zo te-te khanakhanakh-us mo꞉tazá. Viniv matev tøzø-
fakhanumat, zo føgøføgakh ndøwaniáp. Tatak bezòvĩn. Neka guligulim oskia ndøgó.
13 Mbumbukiam-gi ezoqa nøme, gigiap mbain ndigu, gèzøtøkeé, neka ezoqa nøme khoev
gèzø-manqaté.

14 Zo ezoqa ndingiæzoat, gèzø-guligulím. Av qane-guligulím: Mbumbukiam, ndigu
matev eqeieqei bezø-matanám. Zo ndigu soqain-te ndò-ãb.

12:1 12:1 Lom 6:11, 13; 1 Pita 2:5 **12:3** 12:3 1 Ko 12:11; Ef 4:7; Filip 2:3 **12:4** 12:4-5 1 Ko 12:12, 27 **12:6** 12:6-8 1 Ko 12:4-11; 1 Pita 4:10-11 **12:10** 12:10 1 Pita 1:22 **12:12** 12:12 1 Tes 5:16-18 **12:13** 12:13 Iblu 13:2 **12:14** 12:14 Met 5:44; 1 Ko 4:12

15 Ezoqa khanakhanakh tigoat, yaq zo khanakhanakh ndøgó, ti namba. Neka ezoqa nøme ti-eivumit, yaq zo gè-eivám, ti namba.
16 Zo matavap kopo-té qayagé. Neka zøkeza kha ndø-eqàwā̃t. Geté até ndigú-a, iz mbain ndigu, namba gè:tøkuát. Zo zøkeza kha matavap loloakh-us me:vèwɛ̃.
17 Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, yaq soqain mbøe-qavøinā̃m. Matev ndógo tozómatønumát, ezoqa ewaqape eqeieqei ndivewe. 18 Nakhoa-qa gèvawé, av nqægo: Kopømba tøgoat, sambi matev-té qanø-yageáp, ezoqa ewaqape namba. 19 Nøfuap mbomømboma! Yaq-fia ndøtàwā̃t, ezoqam-te. Geté Mbumbukiam-qá qaqa-qa zotókewagát. Yaq-fia ndégo tétá. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqægo: Evezøza ge-ein, “Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætāwāt.” 20 Geté zo āv tøzøtégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,
“Qoge qaqa ezoqam, ifi tømbovitit,
yaq lou soqombó-etoám,
neka ibøkha naq tømbo-paptet,
ibøkha voqombó-etoām.
Av toqotegoat ndægo,
yaq ndego mivi ndøndáp, teqa manqa-zapa zapaya.”
21 Manqa-zapa qo betømbùqɔ̃. Geté matev eqeieqei qómatanám. Yaq ndógo, manqazapá voqoté-tømbuá.

13

Ni gaman mokho-té qabizu:gú

1 Zo ate ndøzøte:go, gaman mokho-té qanu:gú. Zapa ndógo, gaman ambá av nqægo, ekeza mbā sege-fakhazī̃n. Geté Mbumbukiam ndø-abamín. Yaq até ndigú-a, gaman ezoqam ndakin ngigu, Mbumbukiam ndø-abám. 2 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, gaman-qa manqat ndesanqawe, ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøsanqawé. Yaq gekha ezoqām ndego, matev av nde:matanam, ndego yaq-fia āv tenéqeív, av matev nde:matanam. 3 Gekha ezoqām ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, ndigu kopømbá. Ndigu gaman kawakawa-za, møe bezøgɔ̃. Geté møe sa ndígu tígoát, ndigu manqazapazapa ndimatanam. Gê, qo møe mbain gone-qa qógo, gaman kawakawa-za-te? Qanimáv. Qo matev eqeieqei ndømatanám. Yaq ndigu qo ezoqa eqeieqei mé:qæqabát. 4 Gaman ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Qoqá yage eqeieqei nonqó. Geté qo manqa-zapazapa toqogoat, yaq qo møe qógoát, ti-te. Zapa ndógo, ndigu bazaføgakh ndøzôgó. Viniv segeqá-etøomém. Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ezoqa viniv gizø-etoumatun, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam. 5 Yaq nakémbá, zo gaman-qa manqat o-mba mo:ndapé. Manqat o-mba ta-mbá mo:ndàpɛ̃ ndøgo, zo tiqa yaq-fia-qa yaq-te møe tozombo-goat. Geté zo tiqa manqat o-mba tønendapé ndógo: Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, matev av nqægo eqeieqeí.
6 Yaq nakémbá, zo gaman-te teks moni tozo-abumat, eqeieqeí. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, neka ta sasae-te ndøgo, khøuwa iz vɔ̃-khoubumatun. 7 Zo gaman-te fia tøzømbo-løfokat, yaq sègezø-etoám. Teks moni upøgim ezoqam, teks moni sègezø-etoám. Neka gaman, gekha moni nøme upøgim-qa ndigu, vøzɔ̃-etoam. Ezoqa kandakanda, gèzøvizáp, neka tiqa iz, gè-eqawát.

Mbumbukiam-qa guguna manqat kandambaqape nqánek: Ni kuku binigú, ezoqa nøme-te

8 Zo ezoqam-te, gigiap o moni bezømbø-løfòkɛ̃. Geté matev ndøgo, zo izuizum oskia ndøzømbo-løfokeap, kuku matév. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te kuku

12:16 12:16 Prov 3:7 **12:17** 12:17 1 Tes 5:15 **12:19** 12:19 Deut 32:35; Met 5:39 **12:20** 12:20 Prov 25:21-22; Met 5:44 **13:1** 13:1 Tait 3:1; Prov 8:15 **13:3** 13:3 1 Pita 2:13-14 **13:6** 13:6-7 Met 22:21 **13:8** 13:8 Met 22:39-40; Zems 2:8

ndømbogo, ndego Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba mo:ndapé. 9 Teqa guguna manqat, āv qane-eín nqægo, “Qo nøkenøkem matev ndøngì:wāt,” neka “Ezoqa pakha-pakha ndøkhanèām,” neka “Gigiap ndø-aqònām,” neka “Ezoqam-qa gigiap me:qovètū.” Nqanek khafeap manqat vinivinimba neka gekha khafeap nøme ndøgo, ta mokho-te nqánek qanu:gú, “Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.” 10 Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego manqa-zapa gématanamák te-te. Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego guguna manqat ate ndægo, ndembôpáev.

Ni matev eqeieqei-té qabizi-yage
Zapa ndøgo, Keliso avønín gendóqaván

11 Zo matev āv tøne-matanám, av no qazømbe-manqatavun. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, ndakin gekha khøuwa iz. Yaq nakémbá. Zo mòzosúz, zo venanqei ndozo-sømbiapet. Khøuwa iz møndøndáp. Ni Yesu Keliso ande qazi:-unimanqatinim, yaq khøuwa ndøgo, ni Mbumbukiam uni te:khandi:n, andé qámbá qagoam. Geté ndakin, ta khøuwa ndøgo, andé avønín. 12 Lova gènavøemtét. Paveat avønín géfakhán. Yaq nakémbá, matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa bøivun-te gigoatun, yà bizi-ivøvém. Geté ni waev-qá nakhag gigiap zí-upøgím. 13 Ni paveat-té qabizi-yagé. Matev eqeieqei-té. Ni lou loge neka ibøkha soqa izam si binìwāg. Ni matev bizi-matànām, ande av gaqo ndi:gu, neka mambe bizi:-òkhŏ. Ni bizinøfeĕ neka ova bizi-manqàtĕ. 14 Matev av nqægo, vønqagím. Geté nigi Evezøza Yesu Keliso-qa matev, andé ndabua ndakinak me zøté-uzám. Zoqa kha-qa poev matev sa mbotàkĕ. Manqa-zapa-te be-itùzā.

14

Klisten ezoqa nøme-qa unimanqatin matev bizi-gevèwāt

1 Ezoqa nøme ndigu Yesu ndi-unimanqatinat, tiqa unimanqatin matev, bazaføgakh andé mbaín. Geté zo ndigu vòkhatób, zoqa mokho-te. Neka ti namba ndøponqòmbāp, tiqa unimanqatin matev-qa yaq-te. 2 Ezoqa nøme āv gini-unimanqatinát nqægo: Loge gigiap ate ndægo eqeieqeí. Yaq kopømbá, tizilogat. Geté ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, bazaføgakh mbaín. Yaq ndigu unimanqatinteáv av nqægo, kopømbā loge gigiap ate ndægo sa toqolog. Yaq ndigu avøe gigiap mba ndølogé. 3 Gekha ezoqām ndigu, loge gigiap ate ndægo sa ndiloge, ndigu ezoqa nøme, søvakha logemav ndigu, bevøòzŏ. Neka ndigu ezoqam, avøe mba ndiloge, ndigu ezoqa nøme, gigiap ate ndægo ndiloge, manqa-zapa-us betezæzā. Zapa ndógo, Mbumbukiam ndigu møndø-khatób. 4 Ndigu ezoqam, lou ate ndægo ndiloge, neka ndigu ezoqam, avøe gigiap mba ndiloge, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Ambá ndøgo, qogí sasae ezoqām. Yaq qo gekha ezoqâm, ezoqa nøme-gi sasae ezoqam toqo-gevezo? Ndigu bazaføgakh-us tiwanat o ti-o:az, tigi kawa yakhapús segé-gevezó. Geté, unimanqatín. Ndigu bazaføgakh-us ndówaniapát. Zapa ndógo, Evezøza gèzø-geageáp.

5 Ezoqa nøme āv gini-mataváp nqægo: Khøuwa nøme ndigu, kandakandá, geté khøuwa nøme ndigu, khokhó. Geté ezoqa nøme ndimatavap. Khøuwa ate ndi:gu kopó. Vinivinimba mbaín. Taqa yaq-te, gigiap-qape nqánek: Qo matev ùnime:gó, av ndoqote-unimanqatinat.

6 Ndego ezoqam, ndematavap av nqægo, khøuwa nøme ndigu, kandakandā, ndego nqanek matev Evezøza-qa ndøgoatún. Neka ndego ezoqam, loge gigiap ate ndægo sa ndeloge, até ndegó-a, Evezøza-qa vøgoatun. Ndego lou-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ike

---

13:9 13:9 Exo 20:13-15, 17; Deut 5:17-19, 21 **13:10** 13:10 1 Ko 13:4-7 **13:11** 13:11 Ef 5:14; 1 Tes 5:6-7 **13:12** 13:12 1 Zion 2:8 **13:13** 13:13 Luk 21:34; Ef 5:18 **13:14** 13:14 Ef 5:11 **14:1** 14:1 Lom 15:7 **14:2** 14:2 Gen 9:3-4 **14:3** 14:3 Kol 2:16 **14:4** 14:4 Met 7:1; Zems 4:11-12 **14:5** 14:5 Gal 4:10-11

manqat ndømanqaté. Neka ndego ezoqam, loge gigiap nøme logemav ndøgo, até ndegó-a, matev Evezøza-qa ndøgoatún, neka Mbumbukiam-te ike manqat vømanqatatun.
7 Ni mokho-te, ezoqam mbaín, ndigu ekezan nonqo mba tiyagat o ekezan nonqo mba tipakhaez. 8 Tiziyagat, ni Evezøza nonqo zíyagát. Neka tizi-pakhaen, ni Evezøza nonqo zípakhaén. Oskiá ndøgo, tiziyagat o tizi-pakhaen, ni Evezøza-gí. 9 Keliso ta zapaya ndógo tenenaním, neka nqawa ta zapaya ndógo tene-khandí:v, ndego løvøte nekā khandi ezoqam, segezømbú-Evezøza-evtát.
10 Yaq nakémbá, gekha zapâ, qogi Klisten qafuap ndoqo-gevezoat? O gekha zapâ, qogi Klisten qafuap ndoqo-vøozoat? Ni até sizimú-wán, Mbumbukiam-qa megemegete, manqat vizí-ovøemēm. 11 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
"No khandi miav-ak Evezøza, āv qate-manqaté nqægo:
Ezoqa ewaqape, katuk ndómøkuí no-te.
Neka ezoqa ewaqape, āv giní-einím nqægo:
No Mbumbukiām."
12 Unimanqatín. Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqat bìzimø-ovøemém, Mbumbukiam-te, av qazi:yagam.

Ni aiyáv qabizigú. Soqaín ndøgo, Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa-te tizi-itub

13 Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a, sekemba bizi-gevèmbām. Geté ni matavap nqánek qazí-goném: Matev nøme zímatanamák, ndøgo nigi Klisten nøfuap ande nandi me tøkhaosumat, yaq ndigu manqa-zapa-te vó-itūb. 14 No Evezøza Yesu mokho-te nqatu:gu, no mòtenøtén, loge gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te, toqolog. Geté ezoqa nøme, te-unimanqatin, av nqægo, lou nøme soqaîn Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq te-te ndego, nqanek lou ndòmøsoqá, ndego telog. 15 Qo gigiap nøme toqolog, yaq qoge Klisten qafu soqain tembo-ewag; matev av nqægo toqogo, yaq qo kuku matev-te yageáv. Gèmbo-mataváp. Keliso até teqa ndegó-a, genanim. Soqaín ndøgo, qoqa lou loge matev mokho-te, teqa unimanqatin matev Yesu-te toqombo-ngiu. 16 Yaq nakémbá, gò:feazoát. Soqaín ndøgo, gigiap nøme ndøgo, zo ndøzøte-zøtezat eqeieqeî, ezoqa nøme-te tø-gigiap-soqa. 17 Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge matev neka izam matev, gigiap-qapé mbá. Geté matev kandambaqape nqánek: Matev eqeieqei-te neka sambi matev-te neka khanakhanakh-us tiziyagat. Matev av nqægo, Nqova Mbomambaqape-té qando-fakhaté. 18 Gekha ezoqām ndego, av nqægo teyagat neka Keliso av nqægo vømbó-vizupāt, teqa yaq-te, Mbumbukiam khanakhanákh neka ezoqa nøme teqa matev eqeieqei mé:vewát.
19 Yaq nakémbá, ni bazaføgakh nqánek qazí-asazét: Ni sambi matev-té qazíyagát, ezoqa nøme namba, neka tiqa unimanqatin matev-te vizizó-tøkeāt. 20 Kopømba mbaín, lou loge matev zapaya, Mbumbukiam-qa sasae toqongiu, ndego Klisten ezoqa nøme mokho-te ndego. Unimanqatín. Loge gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté lou toqolog, yaq ta matev ndøgo, ezoqa nøme tiqa Klisten matev-te tøkhaosam, ndøgo soqaín. 21 Yaq nakémbá, qanimav nqánek. Qo søvakha qólogeák o waen qó-izamák o gekha matev nøme qómatanamák, ndøgo qoge qafu Klisten matev-te, ande nandi me tøkhaotav.
22 Qo ndoqo-unimanqatinat av nqægo, matev nøme eqeieqeî neka matev nøme soqaîn, toqo-matønumat, yaq soqó-unimanqatín. Ndøgo qo qakhapús, yaq Mbumbukiam-a, yaq qo. Kopømba mbaín, ezoqa nøme namba toqote-ponqombupat. Gekha ezoqām ndego, matev av te:matønumat, av nde:-unimanqatinat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó.
23 Geté ezoqa gigiap telog, taqa yaq-te ndøgo, ndego ndo:nake, yaq ndøgo manqa-zapa-ús te-te. Zapa ndógo, ndego unimanqatinteáv, av nqægo, ekeza matev eqeieqeî. Gekha

14:8 14:8 Gal 2:20 **14:10** 14:10 2 Ko 5:10 **14:11** 14:11 Isa 45:23; Filip 2:10-11 **14:14** 14:14 Kel 10:15; Tait 1:15 **14:15** 14:15 1 Ko 8:11-13 **14:19** 14:19 Lom 12:18; 15:2 **14:20** 14:20 1 Ko 8:13

matēv ndøgo, ni tizigoat, gete ni unimanqatinteav tøgoat, ndøgo eqeieqeĭ, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

15

Ni Keliso-qá matev bizimbopáev

1 Ni ezoqam, unimanqatin bazaføgakh-us nqanigu, ni ndigu ezoqam, unimanqatin
khapelavøqase ndøzøgo, yà bizizø-tøkeé. Kopømba mbaín, nikeza kha mba tizimbo-
matavupat. 2 Geté ni ate nqazi꞉gu, ezoqa nøme yà bizizø-mataváp, neka matev ndógo
tizí-matønumát, tiqa unimanqatin matev-te tøzø-tøkeat. 3 Até Kelisó-a, ndego ekeza kha-
qa yaq-te matavapøteáv. Geté ezoqa Mbumbukiam-qa iz gingenøitat, ndego nqanek iz
ngenøiwat matev, ekeza kha-té genøvé. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, āv qane-
peawáp nqǽgo, “Mbumbukiam! Ezoqa qoqa iz gingenøitat, tiqa ngenøgim manqat, noqá
kha-té qanøbøí.”
4 Gekha manqāt ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, ni nonqo ndøpeawáp.
Ni tàbete-nømendím. Yaq ni bazaføgakh-us zí꞉waniapát, neka Mbumbukiam-qa Manqat,
ni zita vøní-tøpazāt, neka ni Mbumbukiam-te biziō-tana, av nqægo, matev ndòfakhān,
av manqat ginimbi-ein ndægo. 5 Bazaføgakh neka zita tøpøzu matev ndøgo, ni tøni-
tøkeat, bazaføgakh-us tizi-waniapat, Mbumbukiam-té qando-okhó. No āv qate-guligulím
nqǽgo: Ndego zo ate ndøzøte꞉go, matavap kopo zǿ-etoám, zo Keliso Yesu ndozombo-
paev. 6 Yaq zo nqova kopo-te, Mbumbukiam-qa iz søzøtumú-eqatát, ndego nigi Evezøza
Yesu Keliso-ge Eve.

Keliso Zu ezoqam neka bawan vini-ak, tøke-qa sùgumu-geavún

7 Zo yaqyaq-a, āv tøne-khatimbáp, av Keliso zo ge꞉khatib, Mbumbukiam-qa iz betē-
eqawat. 8 No nqazǿ-manqate: Keliso Zu ezoqam tøke-qa ndøgeavún. Gí꞉nømánd, av
nqægo, Mbumbukiam ndego unimanqatin ezoqám. Manqa mbusa ndøgo, ndego Zu
ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za gezøve, gématanám. 9 Geté Keliso ate bawan vini-ák-
a, tøke-qa sùgumu-geavún. Yaq até ndigú-a, Mbumbukiam-qa iz, tĭabiti-eqawát, teqa
tanakh matev zapaya. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo,
“No bawan vini-ak mokho-te,
qoqa iz nǿ-eqatát
neka ouv vøtaqá-qaqaemāt.”
10 Neka manqat nøme, āv qane-eín nqǽgo,
“Zo khanakhanakh, sùgumugú,
zo bawan vini-ak,
Mbumbukiam-gi ezoqam namba,
ndigu Zu bawan-ak.”
11 Até nangó, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo,
“Zo bawan vini-ak ate ndøzøte꞉go, Evezøza-qá iz ndø-eqawát.
Bawabawan ezoqam ate ndi꞉gu, manqei-qape-te ngiyageap, yà bembokhóum.”
12 Neka até nangó, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, āv gene-
eín nqǽgo,
“Zesi-ge zeo ndǿfakhán. Yaq ndego até bawan vini-ák-a, gezømbó-kawaevtát. Yaq ndigu
te-te ndégo tinǿtabát.”
13 Yaq nakémbá, no āv qate-guligulím nqǽgo: Mbumbukiam, te-te ndego, ni
nqazio-tana, matev mbomømboma tini-matanam, av manqa mbusa ge꞉ve, ndego zo
khanakhanakh neka sambi gezǿ-tøtøvøyám, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq zoqa

15:2 15:2 1 Ko 10:24, 33 **15:3** 15:3 Psa 69:9 **15:4** 15:4 2 Tim 3:16 **15:7** 15:7 Lom 14:1 **15:8** 15:8 Met 15:24
15:9 15:9 Kel 3:25; Psa 18:49 **15:10** 15:10 Deut 32:43 **15:11** 15:11 Psa 117:1 **15:12** 15:12 Isa 11:10; Veve 5:5

vintøzat matev Mbumbukiam-te, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, tàbezømbe-khouwév.

Pol khanakhanákh, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nde꞉zømesim

14 Nøfuap! No nøkezan āv qate-unimanqatinát nqægo: Zo matev eqeieqei
mòzogoatún, ezoqa nøme-te. Neka zo zøtezat kandambá qazondapem. Neka zo
kopømbá. Yaqyaq-a søzøté-nømendimát. 15 Geté manqat nøme, qæpeaumavun, andé nøzø-
ponqomavún. Zapa ndógo, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. No Mbumbukiam
teqa kuku matev mokho-te, genø-etoam, ndógo tene-veatán: 16 No Keliso Yesu-ge sasae
ezoqam, bawan vini-ak mokho-té qatú꞉goát. No ndigu Manqat Mbomambaqape nqate-
zømesim, no andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qa sasae me nøtegó. Yaq no ndigu
bawan vini-ak, ande etoam matev me, Mbumbukiam nombó-etoám. Yaq Nqova
Mbomambaqape ti mokho-te tesasaetat, ndigu tïabiti-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz, yaq
ndego khanakhanakh-us betēkhatib.
17 No Mbumbukiam-qa sasae ate nqægo nqæqeivi, Keliso Yesu mokho-te
qæmatønumam, yaq no khanakhanákh neka andé khambuváp, taqa yaq-te. 18 No
noqa sasae-qa yaq-te, sa ndógo tøte-manqaté, Keliso no mokho-te gesasaetam, yaq
bawan vini-ak Mbumbukiam-qa manqat o-mba vømbøé-ndapāt. No manqat qazømbe-
manqatam neka sasae vøegoam, 19 Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape mokho-te,
umingiap matev vinivinimba ndømatønumám. No Zelusalem taon-te qængaz, atema
Ililikum manqei-te vøenav, no Keliso-qa Manqat Mbomambaqape sòtumu-zømesimát,
ezoqam-te.
20 No ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa, oskia ndógo tægoám, gekha manqei-
tē ndøgo, ndigu Keliso-qa yaq-te yogeav qagoam. Zapa ndógo, no poeveáv, sasae sa
tæmanaz, ezoqa nøme gengaz, kopømba ande av lou toqo-løvua, ma ezoqa nøme uk gi꞉-
asøzem. 21 Geté no matev āv qategoatún nqægo, av Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa
yaq-te nqæpeawap,

“Ezoqam ndígu tí-ometám,
ti-te ezoqa teqa manqat zømesipøteav qagoam.
Ndigu ezoqam, bugukhokhof yogeav qagoam,
mokho ndøndapém.”

Pol Lom ezoqam zømete-qa gegoam

22 Sasae ndøgo, no nqanek manqei vinivinimba-te qægoam, no gègeanotám. Yaq no
khøuwa kopoáv, qæpøogeapam, ambá notøndo-navín, zo-te. 23 Unimanqatín. No viav
kopoáv, zo-te okho-qa qægoam. Geté ndakin nqanek, manqei nøme mbaín, ezoqa Kelisо-
qa manqat yogeav ndøgo. 24 Yaq no Spein manqei-te, okho-qa nogó. Geté no tototaná
ndógo: Nakhoa livin-qase nqøugu, no zo bàtøkhæ-zømét, ni khanakhanakh-us bizïqonav.
Yaq zo tozonø-tøkem, vozó-khofotønēm, yaq no até khæ nónáv, Spein manqei-te. 25 Geté
no bugukhokhof Zelusalem taon-té qabatøkhænáv, Mbumbukiam-gi ezoqam vøemøzø-
tøkē. 26 Zapa ndógo, ndigu Klisten bawan ezoqam, Masedonia neka Akaya plovins-te
ndiyage, matavap āv giniveém nqægo: Gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-gi ezoqam
mokho-te, ndøgo Zelusalem taon-te, gezøtøké. 27 Ndigu yakhapus mokho-mbá sege-
matøvemém. Geté unimanqatín. Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndógo, Mbumbukiam-
qa matev mbomømboma, bawan vini-ak-te, Zu ezoqam ndø-ndapavún. Yaq nakémbá,
ndigu bawan vini-ak, andé gezømbo-løfoké, Zu ezoqam-te. Yaq bawan vini-ak, Zu
ezoqam, gigiap-qa yaq-te bèzøtøké. 28 No nqanek sasae tømønø-navøem, Zelusalem taon-
te ndøgo, moni tæzømbu-etoam, yaq no Spein manqei-té qatónáv, yaq livin-qase nqøugu,

15:16 15:16 Lom 1:5; 11:13 **15:20** 15:20 2 Ko 10:15-16 **15:21** 15:21 Isa 52:15 **15:22** 15:22 Lom 1:13 **15:25** 15:25-26 1 Ko 16:1-4 **15:26** 15:26 1 Ko 16:1; 2 Ko 8:1; 9:2, 12; Kel 24:17 **15:27** 15:27 1 Ko 9:11

zo vøemǿzømēt. 29 No mǿtenøtén, no zo-te tøtøndonav, yaq Keliso-qá matev mbomømboma nóndapáv. Yaq ta matev mbomømboma, zoqa mbøni-te tàbete-tøtøvøyám.

30 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, neka kuku matev-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, no nqazǿ-pouwe: Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Gèndo-guligulím, Mbumbukiam-te, noqa yaq-te. 31 Av qane-guligulím: Mbumbukiam no tèabenømbe-khakhazám, ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Zudia manqei-te ndøgo. Neka tøke matev ndøgo, no Zelusalem taon-te tændapav, ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, khanakhanakh-us tïabiti-ndapém. 32 Yaq Mbumbukiam poev tømbogoat, no sætøndónáv, khanakhanakh-ús, zo namba pusa vøemǿtā. 33 Mbumbukiam, ndego ezoqa sambi ndezø-etoam, ndǫ̀goát, zo namba, zo ate ndøzøte꞉go.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16

Pol-qa khaiya mboma manqat, ezoqa vinivinimba-te

1 No ngunuk, nigu Klisten nøfu Fibi, tuqa matev eqeieqei-qape nøtevewé. Ngunuk, Klisten bawan ezoqam mokho-te, Senklia taon-te ndøgo, dikon ezoqám. 2 Evezøza-qa iz-te, vǫ̀khatowém. Ezoqam av nguigu, ni matev eqeieqei bizizø-matanám, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Neka gekha gigiāp ndøgo, ndugu mbain tøgoat, zombó-tøkeém. Zapa ndǿgo, ngunuk ekezan, ezoqa kandambá guzø-tøkeam, neka até nó-a, vønø̄-tøkeam.

3 Plisila, zivis namba, Akuila, ndigu no namba qati-sasaetam, Keliso Yesu-qa sasae qeigoam, khaiya mboma manqat zozǿ-eín. 4 Nandiv ezoqa menas, ekeza kha ndønqonqotøvém, no zapaya. No ike kandambá ti-te. Geté no mbá mbá. Até bawan vini-ak-qa Klisten bawabawan ate ndi꞉gú-a, ike kandambá ti-te.

5 Até ndigú-a, tiqa khoev-te giguligulimatun, khaiya mboma manqat vøzø̄-ein.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Epenetus, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Esia manqei-te ndøgo, bugukhokhof ezoqam nándev, Keliso gembopaev.

6 Neka até Melí-a, ndugu zoqa sasae kandambaqape gugu, khaiya mboma manqat vømbō-einim.

7 Neka Andlonikus neka ndugu Zunia, ndigu nogi ezoqam, no namba ndimbula mokho-te qatigoam, khaiya mboma manqat vøzø̄-ein. Keliso-gi u-anim mokho-te, nginik iz-akhayapak ezoqám. No Keliso unimanqatinteav qagoam, nginik é-møndø-unimanqatiním.

8 Neka até Ampliatús-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. No kuku kandambá te-te, Evezøza mokho-te.

9 Neka até Ubanés-a, ndego Keliso mokho-te, sasae kopo qeigoatun, khaiya mboma manqat vømbō-einim.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Stakis, khaiya mboma manqat vømbō-einim.

10 Neka até Apelés-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Keliso zapaya, ngenøgim matev gendap, ngenek bazaføgakh-mbá geyám, teqa unimanqatin-te.

Neka até Alistobulus-zá-ya, khaiya mboma manqat vøzø̄-ein.

11 Neka até Elodión-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim, ndego noge ezoqam.

Neka até Nasisus-zá-ya, ndigu Keliso ndi-unimanqatinat, khaiya mboma manqat vøzø̄-ein.

12 Neka até ndigú-a, Tlifena neka Tlifosa, khaiya mboma manqat vøzø̄-ein, ndigu sakheis, Evezøza-qa sasae kandambaqape gigoam.

Neka até Pesís-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Até ndugú-a, Evezøza-qa sasae kandambá gugoat. No kuku kandambá tu-te.

13 Neka até Lufús-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Ndego Evezøza ùni mbøepavét.

15:29 15:29 Lom 1:11 **15:30** 15:30 2 Ko 1:11; Kol 4:3; 2 Tes 3:1 **16:3** 16:3 Kel 18:2 **16:13** 16:13 Mak 15:21

Neka até tegú evó-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Ndugu até nó-a, evo
nøgoám.
14 Neka até ndigú-a, Asinklitus neka Flegon neka Hemes neka Patlobas neka Hemas
neka ndigu Klisten zifuap nøme, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat vøzø-
ein.
15 Neka até ndigú-a, Filologus neka Zulia neka Neleus neka tegu sævømiu neka
Olimpas neka Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndi:gu, ti namba ndi:yage, khaiya mboma
manqat vøzø-ein.
16 Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát, neka vøngenøndamat, ate av-té,
Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.
Keliso-gi bawan vinivinimba, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.

Pol-qa vaev guguna manqat

17 Nøfuap! No nqazø-pouwe. Zo gò:feazoát. Ezoqa nøme, zo manqat vini me:zømesimít,
ambá ndøgo, av bugukhokhof qazøte-ewagam. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqam-qa
unimanqatin matev géngi:nám neka Klisten bawan ezoqam vø-qaqagïm. Ezoqam av
ngi:gu, zo møe zozónayát. 18 Ezoqam av ngi:gu, ambá ndøgo, nigi Evezøza Keliso-qa sasae
ndøgōt. Geté ndigu ekeza kha-qa poev mba mbopáev. Tiqa manqat mbomømboma neka
manqa enaq gïam mokho-te, ndigu ezoqa gètubám, ndigu zøtezateav ndigu, nømendim
av nqægo soqaïn.
19 No khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, āv
giniyogém nqægo: Zo Mbumbukiam-qa Manqat o-mba zotondapém. Geté no zo
matavap loloakh-qa nøzøgó. Yaq zo kopømbaqapé, matev eqeieqei zómatønumát. Geté
manqa-zapazapa, zo kha mbokhanòzām. 20 Mbumbukiam, ndego sambi ndini-etoam,
avønín, Saitan géngiú, neka zoqa zenda tokhotapak mokho-te vøuvē.
Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev ndøgoát, zo namba.
21 Timoti, no sasae kopo namba qategoatun neka Lusius neka Zeisen neka Sosipata,
nigi ezoqam, ndigu khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.
22 No Tetiés. Nqanek pepa no nopeawám, av Pol manqat genømbe-manqatat. Khaiya
mbomá, zo-te, Evezøza-qa iz-te.
23 Até Gaiús-a, no teqa khoev-te nqæyage neka Klisten bawan ezoqam, teqa khoev-te
gipindumatun, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te.
Até Elastús-a, ndego taon moni keoge ezoqam, neka Kuotas, ndego nigi nøfu, khaiya
mboma manqat ngïkhōfōtāvāv, zo-te.*

Ike manqat, Mbumbukiam-te

25 Mbumbukiam-qa iz, bïzi-eqawát. Manqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te,
no ezoqa nqate-zømesim, ndøgo āv qane-eín nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé. Ndego
gezøtøké. Yaq zo unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us zówaniapát. Bugukhokhof
qagoam, nqanek Manqat Mbomambaqape, gèkhonawám. Nupøkhan-mba-qapé. 26 Geté
ndakin, av Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peaomem, neka ndego Mbum-
bukiam miav-ak ekezan ge-ein, tøfakhan, ta manqat ndøgo, khonoam-te qagoam,
màndoveá. Yaq bawabawan ate ndi:gu, nqanek manqat gè-ewagét. Yaq ndigu tïabiti-
unimanqatiním, neka o-mba betøndapem. 27 Mbumbukiam, ndego yakhapus-mba
matavap loloakh-us ndego, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát, Yesu Keliso mokho-te.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16:16 16:16 1 Ko 16:20; 1 Pita 5:14 **16:17** 16:17 Met 7:15; Tait 3:10 **16:18** 16:18 Filip 3:19; 2 Pita 2:3 **16:19** 16:19 Lom 1:8; 1 Ko 14:20 **16:20** 16:20 Gen 3:15 **16:21** 16:21 Kel 16:1-2; 19:22; 20:4 **16:23** 16:23 Kel 19:22; 1 Ko 1:14 * **16:23** 16:23 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqægo: 24 Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo namba, ate ndøzøte:go. Amén. Nqanek manqat unimanqatín. **16:25** 16:25 Ef 1:9; 3:5, 9; Kol 1:26; Lom 1:5

1 Kolin
Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol Efesus taon-té gegoám, nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Kolin taon-te giyagam. Kolin taon ndøgo, kandambaqapé. Glik manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Klisten ezoqam ndigu, Kolin taon-te gisøkhoam, nøme ndigu, Glik ezoqám, neka nøme ndigu, Zu ezoqám. Ezoqa gisøkhoam ndøgo, kandambá, gigiap kopoav ezoqám neka tiqa zøtezat andé kandambá.

Bugukhokhof khøuwa, Pol møndøgoám, Kolin taon-te ndøgo, neka ndigu ezoqam, ndakin mba gi-Klisten-ez, võe-zømesimam. Nginik Yesu, oskia ndø-unimanqatintám, neka guligulim-te vø-møvøbumam. Geté tiqa Klisten bawan, sège-qaqaém. Neka ndigu matev soqain-té giyagám, kha-qa poev matev vømbōpavam-a, manqa-zapazapa vinivinimba võmatønumam. Pol møndø-ewág, taqa yaq-te, yaq ndigu nqanek pepa mokho-te, unimanqatin matev neka Klisten matev eqeieqei-qa yaq-te vøzø̄-peawam-a, tiqa matev-qa yaq-te, vøzø̄-ponqom.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No Mbumbukiam ndøveatán, nqanek sasae nqægo. Ndøgo teqá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Sostenés namba niti-peaomít.

2 Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te ge꞉khaz, vozō-tegi-ezoqam-ez. Nqanek pepa até ti-té ndigú-a, vøe-peawām, ezoqa ewaqape-te, manqei-manqei ate nqægo, nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz ndivewam, ndiguligulim. Ndego tigí Evezøzá neka nigi̇̀ Evezøzā.

3 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndɔ̀goát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolin ezoqam-qa yaq-te

4 No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te, neka teqa kuku matev-qa yaq-te, ndego zo Keliso Yesu mokho-te gezø-etoam. 5 Te mokho-te, zo andé gigiap kopoav ezoqám. Mbumbukiam zo nømendim manqat neka zøtezat kandambá gezø-etoam. 6 Zapa ndøgo, manqat ndøgo, no Keliso-qa yaq-te qate-zømesimam, møndømø-qóm, zo mokho-te. 7 Yaq ndógo, zo nigi Evezøza Yesu Keliso ndøzømbøe-esap, tendoveao, tendoqavan, zo matev nøme løvu꞉máv, ndøgo Nqova Mbomambaqape, ni Klisten ezoqam ngini-etoam. 8 Yesu Keliso zo føgøføgakh zógeatát. Yaq zo unimanqatin matev-te, føgøføgakh zówaniapát, atema vaev khøuwa-te. Yaq zo nigi Evezøza Yesu Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan, manqa-zapazapa mbaín, sozógoát. 9 Mbumbukiam, ndego zo gezø-akha, tege Yo Yesu Keliso namba tøzøte-yagat, nigi Evezøza, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo gezó-geatát, atema vaev-te.

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

10 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, no nqazø-pouwe: Zoqa Klisten bawan mokho-te nandav, zo manqa ndø-itùmbā̆m neka qatoat matev bezømbù꞉gű. Geté zo nqova kopo-té qawaní, neka kha-mba, matev kopo zombó-ovét. 11 Nøfuap! No nqanek manqat nqazømbe-manqate, zapa ndógo: Nigu Klisten nøfu Kloe, tugi ezoqa nøme, no āv gini-nømøndém nqǽgo: Zo mokho-te nandav, qatoat neka ponqombap matev zømbu꞉gú.

1:8 1:8 1 Tes 3:13; 5:23 **1:9** 1:9 1 Zion 1:3; 1 Tes 5:24 **1:10** 1:10 Filip 2:2

12 No nqánek qate-manqaté: Zo mokho-te, ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, “No
Pol nombopáev,” neka nøme ndimanqate, “No Apolos nombopáev,” neka nøme ndiman-
qate, “No Pita nombopáev,” neka nøme ndimanqate, “No Keliso nombopáev.”
13 Av khané:go? Gê, Keliso géqaqanim? Neka gê, no Pol, zoqa yaq-te no notónanim,
tae mutui-te? Neka gê, zo ibøkha iz qazondapem, noqā iz-tē qazonǿ-ndapem? Av
taoká. 14 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, zo mokho-te, no ibøkha iz,
ti-mba ngínik qazø-etoám, Klispus neka Gaius. Geté ezoqa nøme, ibøkha iz etopøteáv.
15 Soqaín ndøgo, ezoqa timanqatat, av nqægo, “No ibøkha iz, Pol-qā iz-tē qatøndāp.”
16 Ø! Unimanqatín. No até Stefanas neka tegi ezoqám-a, ibøkha iz vøezø̄-etoam. Geté
ezoqa nøme, no matavapøteáv, av nqægo, ibøkha iz mǿezø-etoām. 17 Keliso no ambá av
nqǣgo, ezoqa ibøkha iz etoam-qa ndokhofotān. Geté ndego no Manqat Mbomambaqape
zømesim-qa ndokhofotán. No ezoqa ambá av nqǣgo, manqei-qape-qā matavap loloākh
qate-zømesīm. Soqaín ndøgo, Keliso-qa tae mutui manqat, tømø-khokho-manqat.

Mbumbukiam ekeza bazaføgakh neka matavap loloakh, Keliso mokho-té gendo-vevezám

18 Unimanqatín. Ti-te ndigu, tisoqoez, ta manqat ndøgo, Yesu tae mutui-te
genanim, mokho mbaín. Geté ni-te, ni Mbumbukiam ngekhandi:ntet, nqanek manqat,
bazaføgakh-ús. Ndøgo Mbumbukiam-qá bazaføgákh. 19 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“No manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh nøzóngiú.
No tiqa zøtezat nósanqáo.”
20 Mbumbukiam-qa manqat av qæ-ein ndægo, yaq gê, manqei-qape ezoqam matavap
loloakh-us neka zøtezat ezoqam neka manqa manqate ezoqam-qa yaq-te, áv khané:go?
Ndøgo khokhó. Mbumbukiam manqei-qape-qa matavap loloakh, khokho matavap
me:vewé.
21 Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, matavap āv genevé nqægo: Manqei-qape
ezoqam, kopømba mbaín, ekeza matavap loloakh-te, Mbumbukiam ti:zøtez. Yaq teqa
poev nqánek qagó: Ezoqa ndígu tékhandí:z, ndigu nqanek manqat ndi-unimanqatinat,
ndøgo ezoqa nøme khokho manqat ndi:vewe. 22 Zu ezoqam, ndigu umingiap matev
qeivi-qa mba ndøgó, neka Glik ezoqam, matavap loloakh tonqogim-qa mbá ndī̆gū.
23 Geté ni ezoqa Keliso-qá yaq-te mbá qati-zømesím, ndego tae mutui-te gitøkewem.
Nqanek manqat, Zu ezoqam, qaqa zøløozú. Neka bawan vini-ak, nqanek manqat,
mokho mbain me:vewé. 24 Geté ni Mbumbukiam ginindu-akha, nøme Zu ezoqam neka
nøme bawan vini-ak, ni Keliso-te, Mbumbukiam-qá bazaføgakh neka matavap loloakh
ziqeiví. 25 Mbumbukiam-qa matavap, ndøgo ezoqa nøme matavap livilivis ndi:vewe,
ta matavap loloakh ndøgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ùnime:-løvuám.
Neka teqa matev matanam, ndøgo ezoqa nøme bazapos ndi:vewe, taqa bazaføgakh,
manqei-qape ezoqam-qa matev matanam, ùnime:-løvuám.
26 Nøfuap! Zo gèmbo-mataváp. Zo mokho-te nandav, Mbumbukiam gezø-akha,
zo ezoqa khapímbá, manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh ndøzøgo o
iz kandakanda ndøzøgo o zogi zøvøndipakha iz kandakanda qazøgoam. 27 Geté
Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu manqei-qape-te, matavap livilivis neka iz
mbain ndi:zæza. Ndego tene-matanám ndógo: Matavap loloakh-us ezoqam neka iz-
akhayapak, mivi mé:ndapém. 28 Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu iz mbain
ndigu, neka ndigu, ezoqa nøme ndisanqaza. Ndego nqanek matev, manqei-qape-
qa matev kandakanda ngi:wat-qa ndøgó. 29 Ndego tenegó ndógo: Ezoqa kopo,

---

1:12 1:12 1 Ko 3:4; Kel 18:24-28 **1:14** 1:14 Kel 18:8; Lom 16:23 **1:16** 1:16 1 Ko 16:15 **1:18** 1:18 Lom 1:16
1:19 1:19 Isa 29:14 **1:20** 1:20 Isa 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 **1:21** 1:21 Met 11:25 **1:23** 1:23 Lom 9:32; 1
Ko 2:14 **1:24** 1:24 Kol 2:3 **1:25** 1:25 2 Ko 13:4 **1:26** 1:26 Met 11:25; Zems 2:5 **1:29** 1:29 Ef 2:9

gé:khambuvimák, Mbumbukiam-qa bugug-te. 30 Mbumbukiam ndømatanám, zo ndakin
Keliso Yesu namba, ndøzøte-yage. Ndego ekeza matavap loloakh, Keliso mokho-té
genøni-vevezám. Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, te mokho-te ndégo tizi-ndaføyamba-én, neka
vizimø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en neka Mbumbukiam ni te mokho-te vønqovotan, ni
manqa-zapa mokho-te qazu:goam. 31 Matev av tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat
ndæpeawap, "Gekha ezoqām ndego, khambuvap-qa tegoat, ndego taqa yaq-te teabete-
khambuváp ndógo, Evezøza gematanam."

2

Pol Yesu-qa manqat, ande āv kenē-manqatam, Kolin taon-te gegoam

1 Nøfuap! No zo-te qæmat, Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, ndøgo
khonoam-te qagoam, no ambá av nqægo, manqat kandakanda neka nøtenat kan-
dambaqapē qazømbe-manqatām. 2 Geté no matavap āv qategó nqægo: No zo mokho-
te, manqat nøme nømanqateák. Geté Yesu Keliso-qá yaq-te mbá qaté-manqatát, ndego
tae mutui-te gitøkewem. 3 No zo mokho-te qatu:goam, no kha bazaføgakh mbaín. No
møe nøgoám neka kha wageap-ús. 4 Neka manqat ndøgo, zo qate-zømesimam, no
ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qā matavap loloākh qate-zømesimām. Geté
zo Mbumbukiam-ge Nqova-qá bazaføgákh qate-zømesimám. 5 Soqaín ndøgo, zoqa
unimanqatin matev, ezoqam-qa matavap loloakh-te to:tawet. Geté Mbumbukiam-qá
bazaføgakh-té qabeto:-tawé.

Matavap loloakh, Nqova Mbomambaqape-te ndøndo-okho

6 Geté, unimanqatín. Manqat ndøgo, ni nqeimanqate, matavap loloakh-ús. Ndigu ezo-
qam, Klisten matev-te gifisam, kopømbaqapé, mokho tindapem. Geté nqanek matavap
loloakh, ambá ndøgo, manqei-qape ezoqam-qā matavap loloākh, o kawakawa-za-
qā matavap loloākh, ndigu manqei-qape ndo:kawaezat, tiqa bazaføgakh sa tømø-
navøem. 7 Geté matavap loloakh, ni ezoqa nqati-zømesim, ndøgo Mbumbukiam-qá
matavap loloákh. Teqa matavap loloakh nqánek: Manqei-qape khakheinøpøteav
qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøoá, av nqægo: Matev ndómatanám, av ndakin
ge:matanam, neka yage qanimav-qape vøní-etoām. Ibugukhokhof, nqanek matavap,
Mbumbukiam geve, khonoam-té qagoám. 8 Nginik manqei-qape kawakawa-za, ezoqa
kopo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh otevateáv. Ndigu amba ti:zøtezin, ndigu nigi
Evezøza iz eqawat-qape, tae mutui-te ambá gétøkewemák. 9 Geté matev av qanefakhán,
av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

"Matev ndøgo, ezoqa bugukhokhof
tiqa bøi-te qeiviav qagoam
neka tiqa gea-te yogeav vøgoam
neka tiqa wema-te matavapøteav vøgoam,
Mbumbukiam, tiqa ndígu tene-mendewám,
ndigu kuku ndøzøgo te-te."

10 Geté ta matavap ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, ni Mbumbukiam Nqova
Mbomambaqape-qa mokho-te, møndøni-veáz. Ndego Nqova kopømbaqapé, nqanek
matev ti:nømand. Zapa ndógo, ndego matev ate ndægo gèqeiví, até Mbumbukiam-qa
matavap igian-qapé-a, ndēqēivī. 11 Gê, gekha ezoqām mé:-otevat, ezoqam-qa matavap?
Sa ndégo tene-otevát, tege nqova, te mokho-te ndu:gu. Yaq matev até kopó: Ezoqa
mè:-otevák, Mbumbukiam-qa matavap. Mbumbukiam-ge Nqova yakhapús sege:-
otevát. 12 Ni ambá av nqægo, manqei-qape-gē nqova zindafēm. Geté ni Nqova ndégo
tizindafém, Mbumbukiam-te gendowav. Ndego ni ekeza Nqova, tinimbi-etoám ndógo:
Ni Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, yaq-mba gini-etoam, zí:nøtén. 13 Manqat

1:30 1:30 Jer 23:5-6 **1:31** 1:31 Jer 9:24 **2:3** 2:3 Kel 18:9; 2 Ko 10:1 **2:4** 2:4 1 Tes 1:5 **2:9** 2:9 Isa 64:4

ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, av manqei-qape ezoqam, ekeza matavap loloakh-te ndi:nømendim. Geté ni ndógo tøti-manqaté, av Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nqeizø-ovøyam, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim, ni Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qeitø-manqaté.
14 Gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape mbain ndego, ndego manqa mokho géndapák, ndøgo Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Te-te ndego, ta manqat, mokho mbaín. Zapa ndógo, qo Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat, qo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho toqondap. 15 Geté gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape ndembøigu, ndego Mbumbukiam-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, mokho ndòndáp. Geté ezoqa nøme, ndigu Nqova Mbomambaqape mbain ndigu, ndigu kopømba mbaín, teqa yaq-te mokho tindapem. 16 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Gê, gekha ezoqām mé:-otev,
Mbumbukiam-qa matavap?
Neka gê, ezoqa tígu,
Mbumbukiam timbo-ovøemem?”
Av taoká. Ezoqa mbaín. Geté ni Keliso-qá matavap nimbu:gú. Yaq ni kopømbaqapé, mokho tizindapem.

3

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

1 Nófuap! No zo-te qægoam, no kopømba mbaín, manqat vøté-zømesīm, av ndigu nqate-zømesim, ndigu Nqova Mbomambaqape ndezømbu:gu. Geté no manqat āv qazømbe-manqatám, av ndigu nqazømbe-manqate, ndigu manqei-qape-qa matev zua ndimbopaev. Zapa ndógo, zo Keliso-qa matev-te, andé nakhei nqonqon me zøtegoám. 2 No zo andé tete nøzømbe-etoumám, ambá ndōgo, lou føgøføgākh. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba mbaín, manqa mokho vøzømbøé-ndapēm, av ndigu ndi:ndape, ndigu Mbumbukiam-qa matev-te e-ma go:fisam. Até ndakín-a, zo zuá, kopømba mbaín, mokho tozombo-ndapem. 3 Zapa ndógo, zo zøkeza khatae-qa poev, zua zombopavét. Ge zô, ndozo-matavap? Zo-te nandav, ova matev neka ponqombap matev nandøzøgo, ndøgo khatae-qâ poèv? Unimanqatín. Zo manqei-qape-qa matev-te, zua zoyagé. 4 Zapa ndógo, ezoqa nøme nandi-manqate, “No Pol nombopaēv,” neka nøme nandi-manqate, “No Apolos nombopaēv.” Matev av nqægo tozogoat, yaq zo manqei-qape ezoqam-qá matavap zua zombopáev.
5 Gê, Apolos, ndego gekha ezoqâm? Neka no, Pol, gekha ezoqâm? Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ni mokho-te zo Mbumbukiam vozō-unimanqatinim. Mbumbukiam no sasae vini nø-etoám, neka Apolos sasae vini vømbō-etoam. 6 No zo mokho-te, andé ogekhæm sasae me nøtegoám, neka Apolos, ta avøe gigiap ndøgo, ande ibøkha me vømbøe-etoumam. Geté zoqa unimanqatin, Mbumbukiam ndø-uminøvemát. 7 Ezoqa ndego avøe vō-ogeakh-a, ndego ibøkha vømbō-etoumam, ndøgo gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape sate ndégo, Mbumbukiam, ndego avøe nde-uminøvem. 8 Ogekhæm ezoqam neka ibøkha etoam ezoqam, nginik kopó. Nginik Mbumbukiam-qá sasae mba ndøgó. Yaq nginik ezoqam, yaq-fia āv timí-upøgím, av ekeza sasae gi:goam. 9 Ni ezoqa menas, ni kopømbá seitumu-sasaeát, Mbumbukiam-qa sasae-te. Zo andé Mbumbukiam-qá kháe neka andé Mbumbukiam-qá khoév. 10 Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, ndego genø-etoam, no andé nøte-khoev-puanam-ezoqam-matavap-loloakh-us-én. No uk nø-asáz. Yaq ezoqa nøme, khoev mo:wevét, ta uk-te ndøgo, qæ-asaz. Geté, gekha ezoqām ndego, khoev

2:16 2:16 Isa 40:13 **3:2** 3:2 Iblu 5:12-13; 1 Pita 2:2 **3:3** 3:3 1 Ko 1:10-11 **3:4** 3:4 1 Ko 1:12 **3:5** 3:5-6 Kel 18:4, 11, 27-28 **3:8** 3:8-9 Met 16:27; Ef 2:20-22

ndewevet, ndego yà beqeiví. Sasae eqeieqei begó. 11 Ta uk ndøgo, ndø-asôzú. Ndøgo Yesu
Kelisó. Ezoqa kopømba mbaín, nøme te-asaz. 12 Ta uk-te ndøgo, ezoqa nøme, khoev gigiap
qaniqaním giniwevét, kopømba ande av gol o silva o mbaqambaqa fia kandakanda
ndi:gu. Geté ezoqa nøme, tae o peføpefa o gagayag mbá giniwevét. 13 Yaq vaev-
te, Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ezoqa ewaqape-qa sasae, tønóqeivát
ndógo, sasae eqeieqeï pizí:goat-a. Gøina ndóqeív. Gøinam ni ezoqa ewaqape-qa sasae
matev, giní-geveá, av nqægo, ta sasae ndøgo, ni qazigoat, gøina wageap-te petéwevāt,
penømakhaya. 14 Gekha ezoqam-qā sasae, gøinam-te wageapøteav tøgoat, ndego yaq-fia
eqeieqei ndóndáp. 15 Geté sasae ndøgo, gego, tømbowagim, ndego ezoqam, sasae khokhó
segegoám. Ndego ekezan, ndòkhandí:v. Geté andé gøinam-té gindú-qombi:nám.

16 Ge zô, møzøté-zøtez? Zo Mbumbukiam-qá khoév. Mbumbukiam-ge Nqova, zo
mokho-té gunu:yagé. 17 Gekha ezoqām ndego, nqanek Mbumbukiam-qa khoev tengiu,
Mbumbukiam ndego géngiú. Zapa ndógo, ta khoev ndøgo, Mbumbukiam-qá khoév.
Neka ta khoev ndøgo, zó.

18 Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzăm. Zo mokho-te, ezoqa nøme ndematavap, av nqægo,
no manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh-ūs, ndego bèmø-matavap-livilivis-us-
ezoqam-év. Yaq av nqægo, ndego segemó-matavap-loloakh-us-ezoqam-év. 19 Zapa ndógo,
manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ndøgo matavap livilivís, Mbumbukiam-qa
bøi-te. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Mbumbukiam ndigu ezoqam,
ndimatavap av nqægo,
‘Ni matavap loloakh-ūs,’
ndigu ekeza khavozam matév genégavém.”

20 Neka manqat nøme ndōpēāwāp,

“Mbumbukiam, mòndæ-otév:
Matavap loloakh-us ezoqam-qa matavap,
ndøgo mokho mbaín.”

21-22 Yaq nakémbá, zo me:khambùvăp, av nqægo, zo ande gekha ezoqam me
zombōepaev. Zapa ndógo, ni ate nqati:gu, Pol neka Apolos neka Pita, ni zogí. Neka até
ndøgó-a, manqei-qape neka khandi neka løvøte neka ndaki yage neka vaev yage, ndøgo
zoqá. 23 Geté zo Keliso-gí, neka Keliso, ndego Mbumbukiam-gé.

4

Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

1 Zo ni āv qaninæná, av nqægo: Ni Keliso-gí sasae ezoqám. Ni Mbumbukiam
tene-vevendám ndógo, teqa matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, ezoqa batï-zømesim.
2 Neka sasae ezoqam-qa yaq-te, zo mòzøte-zøtéz, av nqægo: Gekha sasae ezoqām ndigu,
ta sasae ndøgo, megeat ezoqam tiqa zenda-te geve, eqeieqei bematanám. 3 No-te, ndøgo
gigiap-qapé mbá, av zo no ndøzøte-gevenoat o gekha ezoqa nøme, no ndi:gevenoat. Até
ndøgó-a, av no nøkeza kha nqate-gevewat, ndøgo gigiap-qapé mbá. 4 Unimanqatín. No
nòtenøtenák, av nqægo, no manqa-zapa-qase mòegō. Geté até ndøgó-a, no kopømba
mbaín tæ-ein, av nqægo, “No ndaføyamba-qapē.” Geté ndego, no nde:gevenoat, Evezøzá.
5 Yaq nakémbá. Zo ezoqa nøme-qa matev, ndøgevèwāt. Sizió-kewagát, atema Evezøza
vømófakhān. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego matev ate ndægo, khonoam-te ndøgo, bavokhó
genó-awám, neka matavap ate ndægo, ezoqam-qa mokho-te ndøkhonoap, vóvøndāz.
Neka ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yakhapús, niqa iz te-èqā, ó, tevoa.

3:11 3:11 Isa 28:16; 1 Pita 2:4-6 **3:13** 3:13 1 Ko 4:5 **3:16** 3:16 1 Ko 6:19; 2 Ko 6:16 **3:19** 3:19 Job 5:13 **3:20** 3:20 Psa 94:11 **4:2** 4:2 Luk 12:42 **4:5** 4:5 1 Ko 3:8

6 Nófuap! No Apolos neka noqa yaq-te, yaya qazømbe-etæavun, no zo nøtegó. Zoqá nømendim nonqó, av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat ndøløvùĭm. Soqaín ndøgo, zo tøzøte-khambuvupat, neka ezoqa nøme-qa iz tozo-eqatat, gete ezoqa nøme-qa iz, vozó-voatāt. 7 Gê, qakeza kha, ezoqa kandambaqape qotévewe? Gèmbo-mataváp. Gigiap neka matev tógo, qo Mbumbukiam-te ndapeav qoqogoam? Av taoká. Ndøgo ate ndægo, qo Mbumbukiam qa-etoám. Yaq gekha zapâ, ndoqote-khambuvap?

8 Zo ndozo-matavap, zo matev ate ndægo mòzotumu-ndapém neka andé gigiap kopoav ezoqa me zøte:gó neka ni vozō-løvumbam neka kawa iz vozō-tonqogim. Uni-manqatín. Zo unimanqatin-te, amba uni tøzøte-fisamĭn neka kawakawa-za-qa iz vozō-upøgimĭn, no ambá khanakhanákh. Yaq ni ambá zo namba kawakawa-za zigonín. 9 No nqæmatavap, Mbumbukiam ni Keliso-gi u-anim, vaev-té genø-ámb. Ni andé ndimbula ezoqam me nitigú, ndigu gigavemĭn, yaq otøotam-tē ginø-abīn, ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøzitagĭn, vōpakhaezĭn. Manqei-qape ezoqam-qa bøi-te mbá mbá, geté até enzol ezoqám-qá bøi-te-á. 10 Keliso zapaya, ezoqa nøme ni matavap livilivis ezoqam mi:næná. Geté zo, matavap loloakh ezoqam me:zæzá. Keliso zapaya, ni bazaføgakh, mòndønimbu-navøém. Geté zo mòzomø-bazaføgakh-us-ezoqam-éz. Zoqa iz, gò:-eqawát. Geté niqa iz, gèvoát. 11 Até ndakín-a, ni ifin nivinumatún neka ibøkha naq vønī-papumatun. Neka ni ndabua eqeieqei mbaín. Ni gèzitangatún. Neka ni manqei mbaín, teiyagat. 12 Ni nikeza zenda-te, sasae kandakanda nigoatún, niqa yage nonqo. Ezoqa ni soqa manqat ndini-manqate, yaq ni Mbumbukiam ndigu tøke-qa nimbo-vi:matún. Neka ni ndingiænoat, ni viniv, seĭndapé. 13 Ni ezoqa manqa soqøsoqa gini-manqatatun, ni yaq manqat eqeieqeí qeizømbe-qavøiuín. Ni manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, mòimø-pageap-én. Unimanqatín. Ti-te ndigu, ni andé khavím. Matev av nqægo, zua ndøgó, ndakin.

14 No nqanek manqat, ambá av nqægo, zo mivi etoam-qa nopeaumavūn. Av taoká. Geté zo nakhoa eqeieqei zømesim-qa nogó. Zapa ndógo, zo nogí nakheís. Neka no kuku kandambá zo-te. 15 Zo nømendim ezoqam kopoav-qape, ambá gezømbigú, zøkeza Klisten yage-te. Geté zo zøvøndipakha, kopoáv mbá. Zo zøve kopo mba zømbegó. Nó. Keliso Yesu mokho-te, no nøzø-zøve-én, zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qatezømas. 16 Yaq nakémbá, no nqazó-pouwe: Zo āv tøneyagé, av no nqateyage. 17 No ta zapaya ndøgo, Timoti notøndo-khofotáv, zo-te. Ndego andé nogé yó, Keliso mokho-te. No poev kandambá te-te. Ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo nqawá geabenøzø-eín, av no Keliso Yesu mokho-te nqateyage. Noqa yage matev, āv tøne:gó, av no manqei-manqei ate ndægo, Klisten bawan vinivinimba nqate-zømesim.

18 Zo ezoqa nøme, āv qazøte-khambuváp nqægo: Pol nqawa gendō-vesezāk. 19 Geté no avønín, é-ndøtøndonáv, zo-te, Mbumbukiam tømbopoe. Yaq no nøkeza bøí qatéqeív, av nqægo: Ezoqam ndigu ekeza iz ndi-eqawat, ndigu unimanqatin bazaføgakh tøpøzømbégo-a, ó, manqat mbā ndómanqate. 20 Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndøgo manqat mbá mbá. Geté matev matanam-ús. Neka ndøgo bazaføgakh-ús. 21 Ge zô, gekhā zópoev? No tae-us notøndónāv, zo vøtéfebām, ó, kuku matev-us neka aiyav-tē qatógeāv, zo-te?

5

Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqa-zapa tøfakhan

1 No āv qate-ewág nqægo: Zo mokho-te nandav, mambe okho matev viní qafakhan. Soqaqapé. Ndøgo mòndømø-løvú, av bavokho-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, gi:goatun. No āv ginømbe-einím nqægo: Ezoqam nandêgó, zo mokho-te. Ndego eve-gú zas mbopáev. 2 Zo zøte-khambuváp, taqa yaq-te. Geté zo ambá mutøkhop zowaniapín

4:6 4:6 Lom 12:3 **4:7** 4:7 Lom 12:6 **4:11** 4:11 2 Ko 11:23-27 **4:12** 4:12 2 Tes 3:8; Met 5:44 **4:15** 4:15 Gal 4:19 **4:16** 4:16 Filip 3:17 **4:17** 4:17 Kel 19:22 **4:20** 4:20 1 Ko 2:4 **5:1** 5:1 Lev 18:7-8; Deut 22:30

neka ngenek ezoqam, nqanek matev ndematanam, vozō-khofoinamɨn, zoqa Klisten bawan mokho-te nandu:gu. 3 Unimanqatín. No kha-te, nøyoná. Geté nqova-te, no ndøtû:gú, zo namba. No ngenek ezoqam-qa yaq-te, matev av nqægo gego, matavap é-møto:vé, av nqægo: 4 Zo Yesu Keliso-qa iz-te, vømøváb. Yaq no nqova-te, ndægoát, zo namba, neka Yesu, nigi Evezøza, teqa bazaføgakh vógoāt. 5 Yaq ngenek ezoqam, Saitan-qá zenda-té qazinó-veém, teqa yage vósoqā. Yaq ndego tèabetønde-qambún, neka Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape-te, Mbumbukiam betē-khandi:v.

6 Zo zøkeza iz ndozo-eqawat, nandav soqaín. Nandev ezoqam, manqa-zapa av nde:matanam, ndego andé flawa poponøvem nonqo me me:gó. Ge zô, møzøté-zøtez? Poponøvem nonqo flawa-te toqotu-nqagim, oskiá ndøgo, khapelavøqase mba tøgoat, yaq flawa-te ate ndi:gu segemó-panqavøém, flawa vópopōez. 7 Yaq nakémbá, zo āv qanegoném, av Pasova khøuwa-te gi:goatun. Flawa awenege poponøvem nonqo-us, vò-ogiím. Yaq zo andé flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain me zøtégoát. Ndaføyamba-qapé. Unimanqatín, zo mòzo-ndaføyamba-qape-éz. Zapa ndógo, nigi Pasova sip nakhasam, mòndønaním, ni zapaya, ni vōkhandi:n. Ndego Kelisó. 8 Yaq nakémbá. Ni andé Pasova khøuwa kandambaqape zí:goném. Av Zu ezoqam, Pasova khøuwa-te, flawa awenege poponøvem nonqo-us gi:nqagevematun, ni matev soqøsoqa neka manqa-zapazapa vinivinimba, āv tabizi:-nqagím. Neka av Pasova khøuwa-te, flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain gilouzatun, ni matev eqeieqei, āv tabizi:gú neka unimanqatin manqat mba bizī-manqate.

9 No pepa nøme-te, bugukhokhof qazøndo-peawam, āv qazømbe-eín nqægo: Zo mambe okho ezoqam namba me:tøkùāt. 10 Geté no nqanek manqat qæpeawam, no einiáv av nqægo, zo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, uni zøtēzivāz, ndigu mambe ndi:-okho o gigiap ndiqovetu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim o batae ndimbovizap. Zo ezoqa ewaqape av ngi:gu, amba zøuvøzat-qa tozogoɨn, yaq zo ambá manqei-qape zo-ivøvemín. 11 Geté no nqánek qæpeawám: Zo mokho-te nandav, ezoqa tigoat, ndigu ekeza kha Klisten ndi:vewe, gete ndigu mambe ndi:-okho, o gigiap ndiqovetu o batae ndimbovizap o ezoqam-qa manqa ndigeveam o ibøkha soqa izam møqæ ndigu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, yaq zo ti namba me:tøkùāt. Neka ezoqam av ngi:gu, zo lou namba me:lògē. 12 No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Ndøgo niqá sasáe mbá, bavokho ezoqam tizi-gevezotat. Geté zøkeza Klisten bawan ezoqam zógevezotát. 13 Mbumbukiam yakhapús, bavokho ezoqam tegevezo. Geté ni Klisten bawan mokho-te, āv tabizi:-matanám, av Mbumbukiam-qa Manqat-te nqæpeawap: Manqa-zapa-us ezoqam, vònatáv, zoqa mokho-te nandu:gu.

6

Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te toqove, taqa yaq-te

1 Gê, zoqa Klisten bawan ezoqam mokho-te, ezoqa menas manqat tøzøgoat, gigiap o matev-qa yaq-te, yaq ndøgo eqeieqeî, bavokho ezoqam-te manqa ovøyam-te tizav, ambā ndøgo, zo Klisten bawan mokho-te tozo-khakheinømem? Av taoká. Matev av nqægo, eqeieqeí mbá. 2 Ge zô, møzøté-zøtez? Vaev khøuwa-te, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, manqei-qape ezoqam zígevezó. Zo vaev khøuwa-te manqei-qape ezoqam tozo-gevezotat, yaq gê, zo ndakin kopømba mbaîn, zo mokho-te, manqa-zapa khasøkhasis tozo-khakheinømem? 3 Neka gê, zo møzøté-zøtez? Ni até enzol ezoqám-a, zígevezó. Av tægoat ndægo, yaq ni kopømbaqapé, manqei-qape matev tizi-geveatat. 4 Geté zoqa matev viní. Zoqa Klisten bawan mokho-te, manqa-zapa qafakhanɨn, yaq zo bavokhó qazonø-ndapemín. Yaq tiqa zenda-te ndígu tozonø-veemín, ndigu Klisten bawan-te iz

5:3 5:3 Kol 2:5 **5:5** 5:5 1 Tim 1:20 **5:6** 5:6 Gal 5:9 **5:7** 5:7 Isa 53:7; 1 Pita 1:19 **5:8** 5:8 Deut 16:3 **5:11** 5:11 2 Tes 3:6; Tait 3:10 **5:13** 5:13 Deut 13:5; 17:7 **6:2** 6:2 Veve 20:4

mbain ndigu? 5 Zo ambá mivi zøvitiín. Gê, zo mokho-te, ezoqa kopo matavap loloakhus mbaîn, ndego ezoqa tegevezotat, izu Klisten ezoqam-te manqat tøfakhanat? 6 Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te teve, ndøgo soqaín. Geté uni tøne-soqa-ín ndógo, Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, bavokho ezoqam-te tendaf, manqa ovøyam-te vømóvē, ndigu Mbumbukiam unimanqatinteav ndigu.

7 Zo yaqyaq-a, manqa ovøyam-te ndozo-ambam, zo mòzo-oːáz, Klisten matev-te. Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa teqago o gigiap teqa-aqonam, qo soqombó-ták. 8 Geté zo ezoqa nøme-te manqa-zapazapa qazogoatun neka gigiap aqonam-te vozozɵ̄-upøgimatun, soqaín nandav. Uni tøne-soqa-ín ndógo, matev av nqægo, Klisten zøfuap-te ndozogo.

9 Ge zô, møzøté-zøtez? Ezoqa soqøsoqa, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzɵ́m. Ezoqa ndigu mambe ndiː-okho, o batae ndimbovizap, o nøkenøkem matev ndingiːwat, o angana izuizum mambe ndigu, 10 ezoqam av ngiːgu, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemó-ozák. Até ndigú-a, aqonam ezoqam, o gigiap qovetam ezoqam, o ibøkha soqa izam møqæ ezoqam, o ndigu manqa ndigeveam, o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, ndigu gemó-ozák. 11 Zo ezoqa nøme, matev av nqægo mòzo-matønumám. Geté Mbumbukiam zo mòndø-sungutáz, vozō-tegi-ezoqam-ez neka vozó-ndaføyamba-ez, teqa bøi-te. Mbumbukiam, nigi Evezøza Yesu Keliso neka ekeza Nqova Mbomambaqape mokho-té genø-matanám.

Niqa kha, Mbumbukiam-qá iz biziː-eqawát

12 ⌞Zo ezoqa nøme, āv qazøte-manqaté nqǽgo,⌟ “Ni kopømbá. Matev ate ndægo sizímatønumát. Khafeap mbaín.” Unimanqatín. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev nøme ndøgo, ni giní-tøkeák. No-te khafeap mbaín. Geté soqaín ndøgo, matev o gigiap nøme, noqa yage toːkawaevtat.

13 ⌞Neka ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqǽgo,⌟ “Lou ndøgo, emu nonqó. Neka emu ndøgo, lou nonqó.” Ndøgo unimanqatín. Geté gèmbo-mataváp. Nqanek gigiap menas, gigiap-qapé mbá. Vaev-te, Mbumbukiam nqanek gigiap menas géngiú. Neka nøme nqánek: Niqa kha, mambe okho nonqó mbá. Ndøgo Evezøza nonqó. Niqa kha ndégo teno-kawaevát. 14 Mbumbukiam, ndego Keliso løvøte-te gekhandiːv, ndego ekeza bazaføgakh-te, até ní-a, løvøte-te vókhandīːn.

15 Gê, zo møzøté-zøtez? Zoqa kha nandav, Keliso-qá kha bunøzáp. Yaq gê, kopømbâ, Keliso-qa kha, mambe ezoqa namba toqote-tøkua? Ʊnimeːkopømba-mbaín. 16 Neka gê, zo møzøté-zøtez? Mambe okho sævam namba, venanqei nonqo toqote-tøkua, yaq qo kha kopó, tu namba. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqǽgo: Anganeam sævam namba tiːtøkuanem, yaq ndigu kha kopó. 17 Geté gekha ezoqām ndego, unimanqatin matev mokho-te, Evezøza namba teːtøkua, yaq ndego té namba tené-kopoevtát. Ndigu nqova-te, kopó.

18 Zo mambe okho matev møe zombónayát. Zapa ndógo, gekha manqa-zapā ndøgo, ezoqa ndimatanam, ndøgo kha bavokhó ginoːgó. Geté mambe tiziːokhoat, ni soqain-te, nikeza kha zí-aumát. 19 Gê, zo møzøté-zøtez? Zoqa kha nandav, Nqova Mbomambaqapeqá khoév, ndego Mbumbukiam-te qazondafem. Yaq ndego zo mokho-té geyagé. Zoqa kha, zøkezán mbá. Ndøgo Mbumbukiam-qá. 20 Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zoqa kha, Mbumbukiam-qá iz zøté-eqatát.

7

Nøkenøkem-qa yaq-te

6:9 6:9-10 Gal 5:19-21; Ef 5:5; Veve 22:15 **6:11** 6:11 Tait 3:3-7 **6:12** 6:12 1 Ko 10:23 **6:13** 6:13 1 Tes 4:3-5 **6:14** 6:14 Lom 8:11; 1 Ko 15:20; 2 Ko 4:14 **6:15** 6:15 Ef 5:30 **6:16** 6:16 Met 19:5 **6:17** 6:17 Zion 17:21-23; Lom 8:9-11 **6:20** 6:20 1 Ko 7:23; 1 Pita 1:18-19

1 Taqa yaq-te ndøgo, zoqa pepa-te qazøtøndo-bevøpem, noqa qavøiwat nqánek: Ezoqa
sæva okɨeav tøgoat, ndøgo qanimáv. 2 Geté soqaín ndøgo, ezoqa andé mambe matev-
te vǿe-oːāz. Yaq nakémbá, anganeam, ekeza zas bèmbogó, neka sævam ekeza zivis
bembōgo.
3 Anganeam ekeza kha-te khafeap betòvɛ̃, zas-te. Yaq matev até kopó. Até sævám-
a, ekeza kha-te khafeap betòvɛ̃, zivis-te. 4 Zas ekeza kha kawaevateáv. Geté zivis
moːkawaevát. Yaq até kopó, zivis ekeza kha kawaevateáv. Geté zas moːkawaevát. 5 Zo
bezømbo-qasìːvãp, yaqyaq-a. Geté zo manqat tozo-kopoːnem, av nqægo, khøuwa ande
gekham tizi-qovezamat, ni matev zĩgoāk, getē ni zĩguligulimāt, yaq ndøgo kopømbá.
Geté ta khøuwa ndigu timø-nasinimat, yaq nango vøtøkuanemát. Soqaín ndøgo, zo zøkeza
kha nøzøgim-qa amba tøzøtegoat, yaq zo Saitan manqa-zapa-te te-itub. 6 No nqanek
manqat, zo tøke nonqo nøzø-manqaté. No ambá av nqægo, zo nøkenøkem matev-qa yaq-te
khafeap nozømbovē. 7 Unimanqatín. No nqæmatavap, zo Klisten ezoqam ate ndøzøteːgo,
nøkepøteav tøgonɨn, av no nqateːgo, ndøgo ambá qanimáv. Geté Mbumbukiam, teqa
kuku matev-te, ni matev vinivinimbá ndini-etoam. Ezoqa nøme viní-a, ezoqa nøme vini.
8 Neka ti-te ndigu, nøkepøteav ndigu, neka ngængæm, tigi angana gizø-pakhaez, noqa
manqat nqánek: Ndigu yakhapus-mba tiyagat, av no nqateyage, ndøgo qanimáv. 9 Geté
ndigu ekeza poev matev amba tiːnøzøgimat, ság, sà benøkím. Soqaín ndøgo, tiqa poev
matev ande lou me tøzømbe-lonqotumit.
10 Neka zo ndozo-nøkɨap, noqa manqat zo-te nqánek. Geté unimanqatín. Nqanek
noqá manqat mbá mbá. Evezøza-qá manqát. Manqat av nqægo: Zo até vønøkɨáp. Sævam
zivis be-ìvãv. 11 Geté sævam ndugu, anganeam ē-møndø-ivāv, ndugu até begó, ngæmam, o
nango zivis-té guabenø-qaván, te namba bemø-khakheinømem. Yaq anganeam, até kopó,
ndego zas be-ìvãv.
12 Ndigu ezoqa nøme-qa yaq-te, tigi angana o sakheis, Yesu unimanqatinteav ndigu,
Evezøza manqat einiáv. Geté ti-te ndigu, noqa manqat nqánek: Qogu sævam, Yesu uni-
manqatinteav ndugu, yaq ndugu qo namba yage-te poev zua mbogō, qo nanduv sævam
ndø-ìvãv. 13 Neka qo sævam, qoge anganeam Yesu unimanqatinteav ndego, yaq ndego
qo namba yage-te poev zua mbogō, qo nandev anganeam ndø-ìvãv. 14 Zapa ndógo, an-
ganeam ndego Yesu unimanqatinteav ndego, Klisten sævam namba ndiːnøkeap, yaq até
ndegó-a, Mbumbukiam-gé, zas zapaya. Neka até sævám-a, ndugu Yesu unimanqatin-
teav ndugu, Klisten anganeam namba ndiːnøkeap, até ndugú-a, Mbumbukiam-gú, zivis
zapaya. Amba vini tøgonɨn, yaq zogi nakheis ambá ndaføyambá mbá, Mbumbukiam-qa
bøi-te. Geté ndigu ndaføyamba-qapí.
15 Geté anganeam, ndego Yesu unimanqatinteav ndego, zas ivøve-qa tegoat, o sævam,
ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, zivis ivøve-qa tugoat, ság, bèmatønømém. Qo
anganeam o sævam, Yesu ndoqo-unimanqatinat, kopømbaqapé, soqombó-ták. Geté
yaq sævam-a, yaq anganeam, poev sekemba tøzøgoat, até benøkɨáp. Zapa ndógo, ni
Mbumbukiam, sambi yage-té genøni-akhá. 16 Ɛisa, qo Klisten sævam, qeivis Keliso-té
qopøté-itū penømakhaya, yaq Mbumbukiam vókhandɨːv? Neka qo Klisten anganeam.
Ɛisa, qo qayas Keliso-té qopøté-itū penømakhaya, yaq Mbumbukiam vókhandɨːv?

Ni āv tabiziː-yagé, av Mbumbukiam ni ginimbi-akha

17 Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøteːgo, ta yage mokho-te ndøgo, av Evezøza gezømbe-
etoam, até vøyageáp, ta yage ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gezø-akha, vozō-
Klisten-ez. No Klisten bawabawan ate ndægot, ezoqa manqat āv tæzømbe-løvuát.
18 Mbumbukiam Zu ezoqam gemøndæ-akha, vō-Klisten-ev, ndego anganeam ngusum ē-
møndømbo-kepøtøzēm, ndego matev nango evøzam-qa bègő. Neka até kopó, ezoqa nøme,
ndego ngusum kepøtøzateav gegoam, ge-Klisten-ev, ndego ngusum bekepòtáz. 19 Zapa

7:9 7:9 1 Tim 5:14 **7:10** 7:10 Met 5:32 **7:15** 7:15 Lom 14:19 **7:16** 7:16 1 Pita 3:1 **7:19** 7:19 Lom 2:25; Gal 5:6; 6:15

ndøgo, ngusum møndømbo-kepøtøzēm, ō, kepøtøzateav tøgoat, nqanek gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam-qa manqat o-mba toqombøe-ndapat. 20 Ezoqa ewaqape, ta yage-te ndøgo, gigoam, gi-Klisten-ez, até begó.

21 Qo ezoqam-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam qoqogoam, qoqo-Klisten-eq, ság. Mbomatàvãp. Até vøugú. Geté qogi kawakawa-za nqonqotøqat-qa tiqagonem, qanimáv. Sègeqáv. 22 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin nqonqotøvé, Evezøza mokho-te. Neka gekha ezoqām ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam goneav gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin andé yaq-fia mbain sasae ezoqám. Zapa ndógo, ndego Keliso-gé. 23 Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zo manqei-qape ezoqa bezømbo-kawàẽz. 24 Nófuap! Ta yage-te ndøgo, Mbumbukiam zo gezømbe-akha, zo até vøgó, Mbumbukiam namba.

Ngœngœm-qa yaq-te

25 Tiqa yaq-te ndigu, qazonø-bevøpem, ndigu nøkepøteav ndigu, no Evezøza-qa manqa løvuat mbaín. Geté ndego, teqa tanakh matev mokho-te, no nøtenat nø-etoám. Yaq nakémbá, no nqæmatavap, noqa manqat unimanqatín, taqa yaq-te. 26 Ni ndakin føgakh-te nqaziwani, yaq no nqæmatavap, qanimav av nqægo: Zo ezoqam, nøkepøteav até vøgó. 27 Geté qo qoqo-oq, qo até vøyagé, av ndægo. Qogu sævam, ndø-ìvãv. Geté qo lousi khoev qeiviav tøgoat, qo sævam-qa ndòvaõ. 28 Geté unimanqatín. Sævam toqo-okɨ, ndøgo kopømbá. Manqa-zapa mbaín. Até ndøgó-a, mbasønakam anganeam tundaf, ndøgo manqa-zapa mbaín. Geté gèmbo-mataváp. Ezoqam ndigu tinøkɨm, ndigu føgakh-té gíwanát. Geté no poeveáv, zo matev føgøføgakh av nqægo tøzø-fakhanam.

29 Nófuap! No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Manqei-qape-gi khøuwa khapímbá ngu꞉yoza. Yaq nakémbá, ndakin khøuwa-te nqanek, gekha ezoqām ndigu, ndinøkɨap, tiqa matavap nøkenøkem-qa yaq-te mba bezògõ. 30 Neka gekha ezoqām ndigu, mutøkhop ndiwaniap, tiqa matavap mutøkhop-qa yaq-te mba, bezògõ. Neka gekha ezoqām ndigu, khanakhanakh ndøzø-asøtøve, tiqa matavap khanakhanakh-qa yaq-te mba bezògõ. Neka gekha ezoqām ndigu, gigiap giwiin, tiqa matavap gigiap-qa yaq-te mba, bezògõ. 31 Neka gekha ezoqām ndigu, manqei-qape gigiap ndøzømbo-ngetageapet, tiqa matavap manqei-qape gigiap-te mba bezògõ. Zapa ndógo, manqei-qape-qa bugug, av ndakin nqazi꞉-qeivi, ndòmø-navøém.

32 No āv qanømbe-poév nqægo: Zo fofogeap-áv, sozóyagát. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, sæva okɨeav ndego, ndego Evezøza-qá sasae mba mbomataváp. Ndego Evezøza khanakhanakh-qa mbogó. 33 Geté gekha ezoqām ndego, sævam-us ndego, ndego manqei-qape gigiap mbomataváp. Zapa ndógo, ndego zas khanakhanakh-qa mbogó. 34 Matev menás tø-itu꞉mat. Yaq matev até kopó, ngæmam o mbasønakam, tuqa matavap, Evezøza-qá sasae-te mbá qambogót. Ndugu āv qambøepoév nqægo: Ndugu ndaføyamba-qapu ndógoát, neka tuqa kha neka tugu nqova, Mbumbukiam-qa vógoāt. Geté sævam ndugu, zivis-us ndugu, ndugu manqei-qape gigiap mbomataváp. Zapa ndógo, ndugu zivis khanakhanakh-qa mbogó. 35 No nqanek manqat, zo tøke-qa nøzø-manqaté. No ambá av nqægo, zo toke-qa nøzøgō. Geté noqa poev kandambaqape nqánek: Zo matev eqeieqei-té qazógoát neka Evezøza-qa vozóyagāt. Soqaín ndøgo, zo matev menas tø-itubumat.

36 Ezoqam mbasønakam-te søvøta gimbogonem, geté yaq ndego matavap geve, av nqægo, tiā, no sæva nō-okɨāk, geté ndakin ndego gematøvem, av nqægo, ndøgo eqeieqeī mbā, no ndugu okɨeav tøgoat, zapa ndøgo, ndugu nakhei tonqogim khøuwa avønīn gemømbō-nasinīm, av tægoat, ság, ndego yà begó, av ndømbøe-poev. Ndigu yà benøkím. Ndøgo manqa-zapa mbaín. 37 Geté ndego ekeza matavap uni ge꞉ve, av nqægo, no sæva

7:22 7:22 Filem 16; 1 Pita 2:16 **7:31** 7:31 1 Zion 2:17

nō-okɨāk, neka ezoqa ndego taqa yaq-te tøpøtøveav vógoāt, neka ndego ekeza khaqa poev to꞉kawaevtat, neka ndego uni te꞉-unimanqatin av nqægo, ndøgo kopømbā, no ndugu okɨeav tøgoat, yaq ság. Kopømbá. Ndego sæva be-òkɨ̄. 38 Nakhoa menás eqeieqei, qo sæva toqo-òkɨ̄, o, okɨeav tøgoat. Geté qanimav ndógo, qo sæva okɨeav tøgoat.

39 Sævam zivis zua ndemboyage, ndugu zivís namba me꞉tøkuát. Geté zivis tembonanim, ndugu kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Khafeap mbaín. Geté ndego Klisten ezoqam begó. 40 Geté no nqæmatavap, tuqa khanakhanakh ndømøløvú, ndugu ngæmam sekemba tugoat. Nqanek noqá mataváp. Geté até nó-a, Mbumbukiam-ge Nqova ngenømbû꞉gú, no mokho-te.

8

Lou-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun

1 Zo søvakha-qa yaq-te qazøtøndo-bevøpem, tae khøuwiap mbumbuk-te gi-aumatun, yaq ezoqa sasa ndølogɨn, taqa yaq-te, noqa qavøiwat nqánek: Unimanqatín. Ni mɨ̀zi꞉nøtén. Ni ate nqazi꞉gu nøtenat nqanɨ̂gú. Geté qateqat mba taqagoat, yaq ndøgo soqoté-khambuvupát. Geté matev-qape, niqa Klisten matev-te nqani-tøkee, kuku matév. 2 Ezoqa nøme ndematavap av nqægo, teqa otevat kandambā, ndøgo ni āv qaninømánd nqægo, ndego otevat ndapeáv, av te꞉ndapɨn. 3 Geté gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo Mbumbukiam-te, Mbumbukiam mɔ̀ndæ-otév ndego.

4 Søvakha-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun, ni mɨ̀zi꞉nøtén, nginik uni mbumbuk-ín mbá. Mbumbukiam kopo me꞉gó. Nøme mbaín. 5 Gigiap nqâgó, ezoqa “mbumbuk” ndi꞉zæza, manqei-qape-te nqanek o yan ova nqo꞉go. Unimanqatín. Mbumbuk neka evezøza-za av ngi꞉gu kopoáv. 6 Geté ni mɨ̀zi꞉nøtén, Mbumbukiam sate ndégo, nigi Tat, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni teqa nqaziyage. Neka Evezøza sate ndégo, Yesu Keliso, te mokho-te, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni te mokho-te nqaziyage.

7 Geté ezoqa nøme zøtezateáv. Ndigu mbumbuk gèzømbe-meá. Yaq ndigu søvakha tilogat, ndøgo khape mbumbuk-te go꞉-aomem, ndigu āv giní-matavupát nqégo: Khape mbumbuk zua zømbé-tabupít. Yaq nakémbá, ti-te ndigu soqaín, lou av nqægo toqolog. 8 Geté unimanqatín. Ni kopøm̀ba mbaín, lou zapaya, Mbumbukiam-qa bøite tizi-ndaføyamba-en. Oskiá ndøgo, lou nøme tizilog o logeav tøgoat, ndøgo kopømbá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

9 Geté aiyá qagó. Soqaín ndøgo, zo lou nøme tozolog, taqa yaq-te ndozo-matavap, khafeap mbaɨ̂n, yaq zo ndigu ezoqa nøme vozó-itūb, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndigu, yaq zoqa matev, tiqa Klisten matev-te tøkhaosam, vǿ-o꞉āz. 10 Qo qakezan mòqote-qatéq, khape mbumbuk, ndigu khokhó. Geté Klisten ezoqa nøme teqamekh, qo khape mbumbuk-qa khoev-te toqo-qotat, lou voqólōg, ndego otevateav ndøgo, ndigu uni mbumbuk-ɨ̂n mbā, yaq até ndegó-a, lou segélóg, ndøgo khape mbumbuk-te gi-aomem. 11 Yaq av nqægo, qo ndego ezoqam qoqa qateqat soqoté-ngi꞉ú, ndego teqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndego. Geté gèmbo-mataváp. Keliso até te zapaya ndégo, tenenaním. 12 Qo Klisten qafuap, matev nøme-te toqo-itub, ndøgo ndi꞉matavap, soqaɨ̂n, yaq qo manqa-zapa qógó, ti-te. Yaq av nqægo, qo ate Keliso-té-a, manqa-zapa qógó. 13 Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, noqa lou loge zapaya, tiqa unimanqatin-te amba ti-o꞉azɨn, yaq no søvakha nango nólogák, noqa yage-te ate nqægo. Zapa ndøgo, soqaín ndøgo, nogi Klisten nøfuap, manqa-zapa-te tæ-itub.

7:39 7:39 Lom 7:2-3 **8:1** 8:1 Kel 15:29 **8:2** 8:2 Gal 6:3 **8:4** 8:4 Gal 4:8; Deut 4:39; 6:4 **8:6** 8:6 Ef 4:5, 6 **8:9** 8:9 Lom 14:13-15; Gal 5:13 **8:11** 8:11 Lom 14:15, 20 **8:13** 8:13 Lom 14:21

9

Pol sasae-te fia upøgimav ambá genegoám, geté ndego khanakhanákh

1 Ge zô, ndozo-matavap? No kopømba mbaîn, gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam ndenøtake, amba sa tæmatanamɨn? No kopømbaqapé. Neka gê, no Keliso-gê u-anêm mbà? No nqæ̂gó. Neka gê, no Yesu ometeâv, ndego nigi Evezøza? No mɔ̀e-omét. Neka gê, ndøgo noqâ sasae zapayâ mbà, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat. Av taoká. Ndøgo noqá sasae zapayá. 2 Ezoqa nøme ndimatavap, no Keliso-gē u-anēm mbā. Geté zo mɔ̀zøte-zøté́z, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Zapa ndógo, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, zo noqá khakhatáp, av nqægo, no unimanqatin Keliso-gé u-aném.

3 No ndigu ezoqam, ndigevenoat, āv qazømbé-qavøiú nqǽgo: 4 Ge zô, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni Mbumbukiam-qa sasae nqeigu, amba niqa yaq-fia lou vøtīlogɨna, ibøkha vøtī-izamɨn, ndøgo ambâ eqeieqeî mbà? Av taoká. Ndøgo ambá eqeieqeí. 5 Neka gê, ni amba tøni-poeɨn, ni kopømba mbaîn, amba Klisten sakheis teizøkɨmɨn neka namba vøtī-okhoɨn, av ndigu Keliso-gi u-anim nøme neka Evezøza-gi emekheis neka Pita gi꞉goatun? Av taoká. Ni ambá kopømbaqapé, ni tøni-poeɨn. 6 Neka ge zô, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni amba sasae nøme goneav teigonɨn, av ezoqa nøme gi꞉goatun, ndøgo eqeieqeî mbà? Av taoká. Até ní-té-a, ndøgo ambá eqeieqeí, ni sasae nøme goneav teigonɨn. 7 Gê, nakhag ezoqa tígu, ndigu yage nonqo, sasae nøme gigoatun? Neka gê, khae ogekhæm ezoqa tígu, ndigu ekeza avøe gigiap logemav ndigu? Neka gê, kao keoge ezoqa tígu, ndigu ekezan, kao-qa tete logemav ndigu? Av taoká. Matev av nqægo, mbaín.

8 Manqat ndøgo, no nqæmanqate, ambá av nqǣgo, manqei-qape ezoqam-qā matavapte mbā qando-fakhatē. Av taoká. Até Mbumbukiam-qá guguna manqát-a, Mozes ginietoam, gè-unimanqatinát, noqa manqat. 9 Ndøgo āv qane-peawáp nqǽgo, “Qo kaoqa manqa-nqa, mboløvɔ̀nā́m, wit tag koqogim sasae tugoat.” Ge zô, ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego kao mba zómatavupam, yaq ndego manqat ndɔ̄go tene-eɨn? 10 Av taoká. Geté ndego ni nimatavupám. Unimanqatín. Manqat ndøgo, nqapeawap, ni zapayá qane-peawáp. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-qa khae tekha neka gekha ezoqām ndego, avøe gigiap tepea, ndigu tonotazá ndógo: Khae eve, avøe gigiap nøme ndɔ̀zø-etoám, tiqa yaq-fia. 11 Ni zo Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimat, ni andé tege Nqova-qá avøe gigiap me niti-ogeakhát, zo mokho-te. Yaq ge zô, ndozo-matavap, ni sasae qatigoam, zo yaq gigiap-qase tozoni-etoam, ndøgo kopømbâ mbaîn? 12 Gê, zo ezoqa nøme ndozozø-tøkee, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndi꞉zømesim, yaq zo ni kopømba mbaîn tozoni-tøke? Ni sasae kandambá qeigoam, zo mokho-te. Geté ni einiáv av nqægo, yaq-fia bànindapēm. Ni yage føgakh-qape sèindapét. Zapa ndógo, soqaín ndøgo, ezoqa niqa yaq-fia manqat zapaya, amba Keliso-qa Manqat Mbomambaqape tisanqawemɨn.

13 Ge zô, møzøté-zøtez? Ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te ndisasaeat, ndigu loge gigiap ndógo ti-upøgimatún. Neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap ndiløvusam, nøme ndøgo, tiqá. 14 Yaq matev até kopó. Evezøza manqa āv ginimbi-løvuá nqǽgo: Gekha ezoqām ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti꞉zømesimat, ndigu yaqfia bè-upøgím, tiqa yage nonqo.

15 Geté no manqatemáv av nqægo, no yaq-fia bànøndāp, zapa ndɔ̄go, no zo mokho-te sasae kandambā nqægot. Neka no nqanek manqat ambá ta zapaya ndɔ̄go tøte-peaomīt, no yaq-fia ndape-qa nøtegō. Av taoká. No ezoqam-te tambeáv. No andé khambuváp, taqa yaq-te. Neka no poeveáv, ezoqa nqanek khambuvap matev tinø-ngi꞉nam. No bàtøkhæ-naním. 16 Geté no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqate-zømesim, taqa yaqte, no kopømba mbaín, tøte-khambuvupat. Zapa ndógo, nqanek sasae, Mbumbukiam

9:1 9:1 Kel 22:17-18; 26:16; 1 Ko 15:8-9 **9:2** 9:2 2 Ko 3:2-3 **9:4** 9:4 Luk 10:8 **9:9** 9:9 Deut 25:4; 1 Tim 5:18 **9:10** 9:10 2 Tim 2:6 **9:11** 9:11 Lom 15:27 **9:12** 9:12 Kel 20:34; 2 Ko 11:9 **9:13** 9:13 Deut 18:1-3 **9:14** 9:14 Met 10:10; Gal 6:6 **9:16** 9:16 Jer 20:9

ndøvé, no-te. No bànøgót. No ndæmø-soqoenɨ́n, no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat amba zømesipøteav tægonɨn. 17 No nqanek sasae amba nøkeza poev-te mba tægoatɨn, yaq no ambá kopømbá. Yaq-fia ndæ̀ndapɨ́n. Geté nqanek sasae, no Mbumbukiam nøetoám. Nakhoa mbaín, sa tæ-ivav. Oskiá ndøgo, yaq-fia tændap o ndapeav tøgoat. 18 Av tægoat ndægo, yaq gê, noqa yaq-fia gekhâm? Noqa yaq-fia sa nqánek: No ezoqa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá søté-zømesím neka no yaq-fia upøgimáv, ta sasae-te.

Pol ezoqa ewaqape-te, é-møndømø-tigi-ezoqam-ev-ín

19 No ezoqam-gé sasae ezoqám mbá. Geté no mɔ̀emø-ezoqa-ewaqape-gé-sasae-ezoqam-en-ɨ́n. Zapa ndógo, no ezoqa ewaqape, Keliso-te yozoat-qa nogó.

20 Zu ezoqam-te, no mɔ̀emø-Zu-ezoqam-én. Unimanqatín. No ambá av nqægo, Mozes-qā guguna manqat mokho-tē qatu:gū. Geté no ti-te mɔ̀emøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-paev-ezoqam-én. Zapa ndógo, no ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu:gu, Keliso-te yozoat-qa nogó. 21 Neka bawan vini-ak, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndigu, no mɔ̀emøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-goneav-ezoqam-én. No nøkezan, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te goneāv. Av taoká. No Keliso-qá guguna manqat mokho-té qatu:gú. Geté no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndu:gu. 22 Ti-te ndigu, unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndøgo, no mɔ̀emø-bazaføgakh-mbain-ezoqam-én. Zapa ndógo, no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndøgo. Unimanqatín. No ezoqa ewaqape-te, mɔ̀emø-tigí-ezoqam-én. Zapa ndógo, noqa poev kandambaqape nqánek: No ande gekha nakhoa me tæqeiv, ndigu Keliso-té qatóyozó.

23 No nqanek matev ate ndægo, Manqat Mbomambaqape zapayá qategoatún. Yaq até nó-a, matev mbomømboma batē-upøgim, ndøgo Manqat Mbomambaqape ndæmanqate.

Ni bazaføgakh-us bizibøitít, atema yaq-fia bizimø-ndapem

24 Ge zô, møzøté-zøtez? Bøiat-te, ezoqa kopoáv gibøinin, gifififingimin. Geté ezoqa kopo mba mo:megeɨ́n, yaq-fia vøndapɨn. Yaq nakémbá. Zoqa Klisten matev-te, bazaføgakh-us ndøbøitít, atema yaq-fia vømø-upøgim.

25 Gekha ezoqām ndigu, bøiat-te gifififingimin neka yaq-fia upøgim-qa ndigu, ndigu khaqa poev matev gèvoanemɨ́n, bazaføgakh vø-asazɨn. Geté unimanqatín. Ta yaq-fia ndøgo, gindapemɨn, ate nonqo gigiáp mbá. Geté ni nqazi-bøitit, yaq-fia ndøgo tizimø-ndapem, gemó-lanqayák. Ndøgo miavmiáv. 26 Yaq nakémbá, no ambá av nqægo, khokho sæteitīt. Geté no megemege-te, kha-mba nombo-ovét. Neka no andé kupundam ezoqám. No pingim khokho sa nqagimáv. 27 No andé nøkeza kha me nøte-khanæmét, neka noqa poev paev-qa nombogó. Soqaín ndøgo, no ezoqa nøme mba tæzø-manqatat, ndaføyamba ndøbøitīt, gete no nøkezan ndaføyamba teitiav tøgoat, yaq yaq-fia ndapeav vøegoāt.

10

Matev vinivinimba, Izlael bawan-ak-te qafakhanumam, ndøgo ni guguna nonqó

1 Nófuap! Zo nigi atanakha-zapazapa-za zozó-matavupát, ande gekha matev me zømbé-fakhanumam. Mozes gimbopavat, ndigu ate gi:goam, ozoz mokho-té gunu:goám, neka ndigu ate gi:goam, kewan-te vømøtanqa. 2 Neka ndigu ezoqa ate gi:goam, ozoz mokho-te gu:-apat neka kewan-te gitanqa, andé ibøkha iz me me:ndapém, vømø-Mozes-gi-paev-ezoqam-ez. 3 Ezoqa ewaqape, lou kopo me:logám, Mbumbukiam gezø-etoumam. 4 Neka ndigu ibøkha kopo vøe-izumam, ndøgo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ta ibøkha ndøgo, køi-té qando-fakhatám. Ndigu køi, namba me:-okhoám. Ta køi ndigu,

9:20 9:20 Kel 21:20-26 **9:22** 9:22 2 Ko 11:29 **9:25** 9:25 Filip 3:14; 2 Tim 4:7-8; 2:4-5 **9:27** 9:27 Lom 8:13; 13:14 **10:1** 10:1 Exo 13:21-22; 14:22-29 **10:3** 10:3 Exo 16:35 **10:4** 10:4 Exo 17:6; Num 20:11

Kelisó. 5 Geté ezoqa kopoáv, Mbumbukiam khanakhanakh mbaín, ti-te. Yaq ndigu
gèpakhaetám. Ezoqa peakha mba mu:-osupát, Sainai leg-av manqei-te ndøgo.
6 Nqanek matev ate qægoam, ni guguna nonqo ndøfakhanám. Soqaín ndøgo, ni
manqa-zapazapa-te poev tønigoat, av ndigu qazømbe-goam. 7 Zo khape mbumbuk
zøkhanakhanàkhãt, av ndigu ezoqa nøme gi:matønømem. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-
qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, "Ndigu ezoqam gèqonáv, lou loge matev neka
izam matev vøgonem. Yaq giwan, tae khøuwiap mbokhanakhanakhém, vø-ogiam."
8 Até mambe matév-a, ni bizĩgũ, av ndigu ezoqa nøme gi:goam. Gèmbo-mataváp.
Mbumbukiam yaq-fia ndøtá, ti-te ndigu, matev gigonem. Ta khøuwa kopo-te ndøgo,
ezoqa kopoáv gipakhaez. Ate gi:goam, tuenti-tri taosen ezoqám. 9 Ni Keliso khamasim-
te bizi-àwãm, av ndigu ezoqa nøme, Mbumbukiam khamasim-te gi:veem. Ndigu waza
ndøfoqobám, vøpakhaez. 10 Neka Mbumbukiam-qa, manqa ndøpònqõm, av ndigu ezoqa
nøme gi:gonem, yaq ndego enzol ezoqam, ezoqa løvøte ndezø-etoam, vøndōwav, ezoqa
pakhapakha vøzøkhana.
11 Nqanek matev ate qægoam, ti-te qafakhanumam, ni guguna nonqo ndøfakhanumám.
Tøne-peawáp ndøgo: Ni gè:guguná, ni ndakin vaev khøuwa-te nqaziyage.
12 Gekha ezoqām ndego, ndematavap, av nqægo, no bazaføgakh-us noyā, ndego aiyáv
geabegó. Soqaín ndøgo, tebøiav. 13 Khamasim matev nøme fakhaneáv, zo-te. Satø ndógo,
ezoqam-te oskia qafakhanumatun. Mbumbukiam, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego
khamasim matev nøme sa gembótakák, zo-te tøndo-okhoat, ndøgo zo kopømba mbain
tøgoat, ndaføyamba tozo-waniapat. Geté khamasim matev tøzø-fakhanumat, yaq ndego zo
bazaføgakh zø-etoumát. Yaq zo kopømbaqapé, ta khamasim matev-te ndøgo, føgøføgakh
zówaniapát.

Ni kopømba mbain, Mbumbukiam-anim neka khape mbumbuk namba tizi:-tøkuatat

14 Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma, zo khape mbumbuk neka tae khøuwiap
vizap matev, møe zombónayát. 15 Zo ezoqam, no nqanek manqat nqazø-manqate, zo
matavap loloakh-ús. Yaq nakémbá, zo zøkezan vògeveaném, noqa manqat eqeieqeĩ
tøpøtegó-a. 16 Gèmbo-mataváp. Ibøkha ndøgo, Evezøza-qa lou loge matev-te qazi-
izumatun neka Mbumbukiam-te ike manqat vizĩ:-manqatatun, ndøgo ni Keliso-qá kóuk
namba me:tøkunuín. Neka flawa ndigu, qazi-mbegimatun neka vizĩlouzɨn, ndigu ni
Keliso-qá khá namba me:tøkunuín. 17 Ndøgo lou kopó, ni qazi-logatun. Yaq nakémbá,
oskiá ndøgo, ni ezoqa kopoāv, ni kha kopó. Zapa ndógo, ni ate nqazi:gu, lou kopo zi:logé.
18 Zo Izlael ezoqam zozø-matavupát. Ndigu søvakha gilogɨn, ndøgo Mbumbukiam-
te giløvutumatun, ndigu Mbumbukiám namba me:tøkuzuín. 19 Av tægoat ndægo. Yaq
gê, ezoqa nøme søvakha gigiap, khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu unimanqatin
mbumbuk zøløvusumatun? Neka ndigu mbumbuk, unimanqatĩn mbumbùk? 20 Av
taoká! Geté søvakha gigiap, ndigu khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu nqova
soqøsoqa zøløvusumatún, ambá ndego, Mbumbukiam-anim. Yaq no poeveáv, zo nqova
soqøsoqa namba tøzøte-tøkuatat.
21 Zo kopømba mbaín, menas-te tozo-waniapat, Evezøza-qa lou loge matev-te, ibøkha
tozo-izumat, neka ibøkha nøme vozó-izamāt, ndøgo nqova soqøsoqa gizø-aumatun. Neka
zo kopømba mbaín, Evezøza-qa lou-qase-te, lou tozologat neka nqova soqøsoqa-qa lou-
qase-te, lou vozólogāt. 22 Soqaín ndøgo, ni Mbumbukiam qaqa tizimbo-løozem. Ge zô,
ndozo-matavap, niqa bazaføgakh, teqa bazaføgakh ndømøløvu? Av taoká. Gemø-løvuák.

Gekha matēv ndøgo, ni tizi-matønumat, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát

---

10:5 10:5 Num 14:29-30 **10:6** 10:6 1 Ko 10:11; Num 11:4, 34 **10:7** 10:7 Exo 32:6 **10:8** 10:8 Num 25:1-9
10:9 10:9 Num 21:5-6 **10:10** 10:10 Num 16:41-49 **10:16** 10:16 Met 26:26-28 **10:17** 10:17 Lom 12:5 **10:18**
10:18 Lev 7:6 **10:19** 10:19 1 Ko 8:4 **10:20** 10:20 Deut 32:17; Veve 9:20 **10:21** 10:21 2 Ko 6:15-16 **10:22**
10:22 Deut 32:21

23 Ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, “Ni-te khafeap mbaín. Matev ate ndægo
sizígoát.” Unimanqatín. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev nøme, giní-tøkeák, niqa yage-
te. Neka matev nøme, ni Klisten bawan giní-tøkeák, niqa unimanqatin-te bazaføgakh-us
tizi-waniapat. 24 Zo zøkeza kha mba mbomatàvăp. Geté ezoqa nøme zozø-matavupát.
25 Gekha søvakhā ndøgo, maket-te giwiatun, zo kopømbaqapé, sozólogát. Neka zo khapé
mbøe-matàvăp, av nqægo, ndigu khape mbumbuk-te peté-aomem-a? 26 Zapa ndógo,
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Manqei-qape neka gigiap ate nqægo,
manqei-qape-te nqago, ndøgo Evezøza-qá.”
27 Ezoqa nøme, ndego unimanqatinteav ndego, zo lou loge manqat tezø-ein, teqa
khoev-te, yaq zo okho-qa tozogoat, lou ate ndægo, sègelóg ndøgo, ma ndego tezømbe-
etoam. Zo khapé mbøe-matàvăp, av nqægo, zo manqa-zapa pøzøté-gonēm penømakhaya,
ta søvakha ndøgo tozologem. 28 Geté ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, “Nqanek lou
mbumbuk-tē ginø-awēm,” yaq zo ndòlŏg. Zo ndégo tøzøtégoát, ma manqat gezømbe-
ein. 29 No einiáv av nqægo, zo manqa-zapa zōgonēm, tozolog. Geté no ndégo tæmbøe-
manqaté, ndego ezoqam, ma manqat gezømbe-ein. Soqaín ndøgo, ndego tematavupat, av
nqægo, zo manqa-zapazapa zogōt, te namba.
Ɛ̌isa, ezoqa nøme taqa yaq-te tepeté-manqate-a, “Gekha zapâ, ezoqa nøme-qa
matavap-te, sa tæmbotambam? Kopømba mbaín. 30 Neka gê, no Mbumbukiam lou-qa yaq-
te ike manqat nqæmbo-manqate, yaq gekha zapâ, noqa manqa ndigeveam?”
31 Noqa qavøiwat taqa yaq-te, nqánek: Gekha matēv ndøgo, tozogoat, zo lou tozologat
o ibøkha tozo-izumat, zo matev ndógo tozógoát, Mbumbukiam-qa iz tæ-eqatat. 32 Oskiá
ndøgo, Zu ezoqam o Glik ezoqam o Mbumbukiam-gi bawan ezoqam tigoat, zoqa matev,
ndigu tiqa unimanqatin-te bekhaòsăm, vó-oːāz. 33 Zo āv qane-matanám, av no nqate-
matanam. No ezoqa ewaqape, matev eqeieqei gone-qa nøzøgó. No ambá av nqægo,
nøkeza kha mba nøteqeivī. Geté no ezoqā nøme nøtegó, ndigu khandi betēndapem.

11

1 Zo noqa matev, āv tozombøé-pavát, av no Keliso-qa matev nqæmbøe-paev.

Kawa gutam-qa yaq-te, guligulim-te

2 No khanakhanákh, zoqa yaq-te. Zapa ndógo, zo noqa manqat miavmiav zombo-
mataváp, neka matev ate ndægo ndōzōmbō-pāēv, ndøgo no qate-zømesimam.
3 Geté no zo zøtezat-qa nøzøgó. Keliso, ndego anganeam-gé kawá, neka anganeam,
ndego sævam-gé kawá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé kawá.* 4 Gekha anganeām
ndego, teguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tevevezam, ndego teqa kawa tegutav,
ndego tege kawa mivi mbó-etoám, Keliso. 5 Geté gekha sævām ndugu, tuguligulim o
Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam, yaq ndugu kawa gutøveav tugoat, ndugu ekeza
kawa mivi mbó-etoám. Zapa ndógo, ndøgo andé izum me meː-agáz. 6 Gekha sævām
ndugu, kawa gutøveav tugoat, ndugu sà bemá, até izu bēqogaz. Geté sævam ndugu izum
tuqogaz o tu-agaz, tu-te ndugu, mivi-ús. Yaq nakémbá, ndugu kawa yà begutáv.
7 Geté anganeam kopømba mbaín, kawa tegutav. Zapa ndógo, ndego andé
Mbumbukiam-qá bugug me meːkeogé. Te mokho-te, andé Mbumbukiam-qá iz kan-
dambaqape neka bazaføgakh qoteqeiví. Geté sævam mokho-te, andé anganeam-qá iz
kandambaqape neka bazaføgakh qoteqeiví. 8 Mbumbukiam ezoqam gekhakheinøvem,
ndego ambá av nqægo, anganeam sævám gene-khakheinøvém. Geté ndego sævam,

10:23 10:23 1 Ko 6:12 **10:24** 10:24 Lom 15:1-2 **10:26** 10:26 Psa 24:1 **10:28** 10:28 1 Ko 8:7 **10:30** 10:30 1 Tim 4:4 **10:31** 10:31 Kol 3:17 **10:32** 10:32 Lom 14:13 **10:33** 10:33 1 Ko 9:20-22 **11:1** 11:1 1 Ko 4:16 **11:3** 11:3 Gen 3:16; Ef 5:23 * **11:3** 11:3 Manqat mokho nøme nqánek: Keliso, ndego anganeam-gé zapá, neka anganeam, ndego sævam-gé zapá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé zapá. **11:7** 11:7 Gen 1:26-27 **11:8** 11:8-9 Gen 2:18-23

anganeam-qá khá gene-khakheinøvém. 9 Neka Mbumbukiam ambá av nqægo, anganeam sævam zapayá gene-khakheinøvēm? Geté sævam anganeam zapayá gene-khakheinøvém. 10 Yaq ta zapaya ndøgo, neka enzol ezoqam zapaya, sævam kawa gutam nonqo be-uzú, tuqa kawa-te, Klisten wambap-te tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam. Ndøgo tuqá khakhatáp, av nqægo, ndugu iz ndømbôgó, av tuimatanam.†

11 Gèmbo-mataváp. Evezøza mokho-te, sævam anganeam-té gunø-vintøvé, nekā anganeam sævam-te ndō:vĩntøvē. 12 Unimanqatín. Sævam anganeam-qá khá gunikhakheinøvém. Neka anganeam, sævam-té gendo-fakhanín. Geté nginik ezoqa menas, Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

13 Zo zøkhapús sozombó-matøvemém. Gê, ndøgo eqeieqeî, sævam ndugu kawa gutøveav tøgoat, Mbumbukiam-te tuguligulim? 14 Até niqá matév-a, āv qaninømánd nqægo: Anganeam-te mivi-ús, izu loloakh timbogoat. 15 Geté sævam ndugu izu loloakh timbogoat, tu-te ndugu qanimáv. Zapa ndógo, tugi izum andé kawa gutam nonqo me mbøegó. 16 Geté zo ezoqa nøme, taqa yaq-te manqa itumbam-qa tozogoat, no sa nqánek qazó-eín: Ni neka Mbumbukiam-gi bawan vinivinimba, matev nøme mbaín, taqa yaq-te.

Evezøza-qa lou loge matev-qa yaq-te
(Met 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

17 Matev nøme-qa yaq-te, no ndakin manqa tæzø-løvua, no khanakhanakh mbaín zote. Zapa ndógo, zo qazo-møvabin, zoqa matev soqaín. Ndøgo zo gèngiæzoát, ambá av nqægo, gèzøtøkeē. 18 Bugukhokhof nqánek: No āv qate-ewág nqægo, zo qazo-møvabin, zo mokho-te iziz matev zømbu:gú. No nqæmatavap, manqat nøme qæ-ewag, taqa yaq-te, unimanqatín atøgó.

19 Unimanqatín, iziz matev nøme, zo mokho-te ndøfakhate, ndøgo eqeieqeí. Ndøgo ni tøninømánd ndógo, gekha ezoqām ndigu, nakhoa eqeieqei-te ndiwaniap.

20 Zo qazo-møvabin, lou vozōlogin, zo ambá av nqægo, Evezøza-qā lou loge matev zogonemīn. 21 Zapa ndógo, zo qazo-møvabin, ezoqa nøme lou loge sège-ngazemín. Yaq av nqægo, ezoqa nøme ifiifin-us oskia ndógoát. Geté nøme ndigu, lou khàpeme:-logín neka waen khape vøe-izamin, kawa vøzø-oki-in. 22 Gê, zo khoev mbaîn, ma lou tøzøte-logat neka ibøkha vøzøté-izumāt? Zo ndigu ezoqam, zo mokho-te gigiap mbain ndigu, mivi qazozø-etoumatun, zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, khasøkhasis zøtezæzá. Ge zô, ndozo-matavap? No khanakhanakh manqat nøzó-eîn, taqa yaq-te? Av taoká. No khanakhanakh mbaín, taqa yaq-te.

23 Manqat ndøgo, nigi Evezøza-te qændap neka zo qazø-etoam, nqánek:

Ta lova ndøgo, Evezøza Yesu, tege paev ezoqam kopo sa gemboqambun, flawā gendàpāz, 24 Mbumbukiam-te ike manqat vō-ein, sasa ndømbegim, gezø-ein, “Nqanek noqá khá. Ndøgo zo nonqó. Zo matev āv tønegó. Yaq no zonømbé-matøvememát.”

25 Yaq lou gumulog, até izam nonqó-a, vøndap, waen-ús, sasa ndø-ein, “Nqanek waen, ndøgo Mbumbukiam-qá poev ndakinák, ndego tegi ezoqam namba, noqa kouk mokho-te ge-unimanqatin. Zo matev āv tønegó. Gekha khøuwā ndigu, zo nqanek ibøkha tozo-izumat, zo no zonømbé-matøvememát.”

26 Gekha khøuwā ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izamāt, zo Evezøza-qá løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vógeāv. 27 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, ta matev-qa mokho-qa yaq-te matavapøteav tøgoat neka nginik flawa sa

† **11:10** 11:10 Nqanek manqat-qa mokho, elavøqase føgákh, Glik manqat-te. Ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Kawa gutam nonqo, nqánek qane-manqaté. Até sakhéis-a, iz ndøndapém, guligulim-te Mbumbukiam-te tiguligulimat neka teqa manqat vøvevezumāt. Geté ezoqa nøme ndimatavap, taqa mokho nqánek: Sævam anganeam mokho-té gunu:gú. Neka nøme ndimatavap, mokho nqánek: Sævam yakhapús, tømbo-pøovat, tuqa kawa tugutav o gutøveav tøgoat. **11:18** 11:18 1 Ko 1:10-12 **11:25** 11:25 Exo 24:6-8; Iblu 8:8-13 **11:27** 11:27 Iblu 10:29

vólōuz-a, Evezøza-qa waen sa vó-ɨz, ndego Evezøza-qá kha neka kouk-qa yaq-te manqa-zapa ndøgót. 28 Yaq nakémbá, ezoqa ekeza matev bètøkhæ-geveá, váev nginik flawa telouz neka nqanek waen vó-ɨz. 29 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, nginik flawa sa telouz o waen sa te-iz, neka Evezøza-qa kha-qa mokho matavapøteav vógoāt, ndego ekeza kha, manqa ovøyam-té genóvé. 30 Yaq nakémbá, zo mokho-te nandav, ezoqa kopoáv, bazaføgakh mbaín neka enqoni-ús neka nøme ndigu mòndø-pakhaéz. 31 Geté ni nikeza matev amba tizi-geveanemɨn, yaq ni Mbumbukiam viniv matev av nqægo ambá giní-etoamák. 32 Geté ta viniv matev mokho-te, ni nqazi-ndape, Evezøza ni gè:guguná. Ndego ni nakhoa eqeieqei-te ambam-qa nigú. Soqaín ndøgo, ni manqei-qape ezoqa nøme namba, manqa ovøyam kandambaqape-te, viniv kandambaqape tizimø-ndapem.

33 Yaq nakémbá, nogi nøfuap, zo tozo-møvabat, Evezøza-qa lou loge matev tozo-gonemat, ezoqa nøme-qa, vòzømbøkhæ-kewagát. 34 Geté gekha ezoqām ndego, ifi tømbovinat, ndego lou khoev-té geabetøndokhæ-lóg. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam tøzøfakhan, zoqa møvøna matev zapaya.

No ndakin taqa yaq-te, manqat nøme mbaín. Nøme ndógo tæzømbé-ovøyám, no zo-te tøtøndonav.

12

Nqova Mbomambaqape-qa matev vinivinimba, ndego ezoqa ndezø-etoam

1 Nófuap! No ndakin Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qá yaq-té qazømbé-qavøiú, zo qazonømbe-bevøpem. No poeveáv, zo taqa yaq-te zøtezateav tøgoat.

2 Zo mòzøte-zøtéz, zo Keliso unimanqatinteav qazogoam, zo khape mbumbuk ndø-itubát. Geté ndigu khandi mbumbúk mbá, neka manqat manqatemáv. Yaq ndigu zo vøtubumam. 3 Yaq nakémbá, no zo zøtezat-qa nøzøgó: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape tembøigoat, ndego kopømba mbaín, te-ein, av nqægo, “Yesu bèsoqoēv.” Neka ezoqa kopømba mbaín te-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøzā,” ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat.

4 Matev ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa ndezø-etoam, ndøgo vinivinimbá. Geté Nqova ndego, kopó. 5 Neka sasae ndøgo, Evezøza-qa nqazi-matanam, ndøgo vinivin-imbá. Geté Evezøza, ndego kopó. 6 Neka matev ndøgo, Mbumbukiam ezoqa mokho-te ndu:matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté ndego Mbumbukiam kopó, ndego matev ate ndægo, ezoqa ewaqape mokho-te ndu:matanam. 7 Gekha matēv ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa vinivinimba ndezø-etoam, ndøgo Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá tøke nonqó.

8 Ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape matavap loloakh zø-etoumatún. Yaq ndigu manqat matavap loloakh-us ndømanqatatún.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme zøtezat vøzø̄-etoumatun. Yaq ndigu ta zøtezat-te ndøgo, ezoqa zømbe-tøkeé.

9 Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme unimanqatin matev vøzø̄-etoumatun.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme, ezoqa khakhæzat nonqo, bazaføgakh vøzø̄-etoumatun.

10 Neka ezoqa nøme, ndego umingiap matev gone nonqo, bazaføgakh vøzø̄-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev vøzø̄-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego zøtezat vøzø̄-etoumatun. Yaq ndigu segé:zøtéz, av nqægo, matev nøme, Nqova Mbomambaqape-tē qando-okhō, ó, nqova soqaqape-tē qando-okhō.

Neka ezoqa nøme, ndego manqat vinivinimba-te manqate matev vøzø̄-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego nqanek manqat vinivinimba-qa mokho, ezoqa nøme oyøyam matev vøzø̄-etoumatun.

11:32 11:32 Iblu 12:5-6 **12:2** 12:2 Hab 2:18-19 **12:3** 12:3 1 Zion 4:2-3 **12:4** 12:4 Lom 12:6

11 Nqanek matev ate nqægo, Nqova kopo ndøsasaeát. Av ndego ekezan, eqeieqei
nde:qeivi, ezoqa segezǿ-etoumát, matev.

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qá khá

12 Ezoqam-qa kha kopó. Geté ta kha-te ndøgo, kha bunøzap vinivinimbá. Kha bunøzap
vinivinimba ambá qanegó, geté kha kopó. Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Ni Klisten
ezoqam vinivinimbá. Geté ni ate nqazi:gu, kha kopó. 13 Ni ezoqa vinivinimbá. Nøme
ndigu Zu ezoqám, neka nøme ndigu Glik ezoqám. Nøme yaq-fia mbain sasae ezoqám,
neka nøme ndigu, nqonqotøzat ezoqám. Geté ni ate nqazi:gu, Nqova kopo mokho-te,
ibøkha iz kopo zi:ndapém, neka vizimǿ-kha-kopo-en. Mbumbukiam ni ate nqazi:gu,
Nqova Mbomambaqape kopo nimbi-etoám, ni ande ibøkha me vizĩ:-izim.
14 Ezoqam-qa kha, ambá av nqægo, kha bunøzu kopo mba me:gō. Geté gigiap
vinivinimbá, nqani-bunøzap. 15 Gê, zenda tokhotapakh amba manqat tø-einin, av nqægo,
“No zenda geagim nonqō mbā. Yaq nakēmbā, no kha bunøzū mbā.” Manqat av nqægo
tø-einin, yaq gê, ndøgo sekemba kha-qâ gigiâp mbà? Av taoká. 16 Neka gê, gea amba
manqat tø-einin, av nqægo, “No bøī mbā. Yaq nakēmbā, no kha bunøzū mbā.” Manqat
av nqægo tø-einin, yaq gê, ndøgo sekemba kha-qâ gigiâp mbà? Av taoká. 17 Gèmbo-
mataváp. Kha ate nqægo, amba bøi mba tøgonin, yaq manqat amba áv khané-yogein?
Neka kha ate nqægo, amba gea mba tøgonin, yaq sisip amba áv khané-vutugiamin?
18 Geté matev āv taoká, av nqægo. Mbumbukiam ezoqam-qa kha-te, kha bunøzap
vinivinimba āv tenevé, av ekeza qambøe-pøovam, neka sasae vinivinimba vømbō-etoam.
19 Kha ate ndægo, amba kha bunøzu kopo mba tøgonin, yaq kha eqeieqei ambá mbaín.
20 Geté matev av nqégo: Ezoqam-qa kha-te, kha vinivinimbá ndøbunøzap. Geté kha
ndøgo, kopó.
21 Bøi kopømba mbaín, pingim tømbo-ein, av nqægo, “Ság, qo mbain toqogoat. No
nøkhapus kopømbā.” Neka kawa kopømba mbaín, zenda tokhotapak vømbó-eĩn, av
nqægo, “Ság, zo mbain tozogoat. No nøkhapus kopømbā.” 22 Av taoká. Até ta kha bunøzap
nømé-a, ndøgo ande bazaføgakh mbain me ndækeoge, ndøgo gigiap-qapé. Ta kha bunøzap
ndøgo mbain tøgoat, yaq kha kopømba mbaín, eqeieqei tøsasaetat. 23 Gekha kha bunøzāp
ndøgo, bugug keogeav tøgoat, ni ùni zimbøe-kewagatún. Neka kha bunøzap ndøgo, ni
mivi ndøni-etoam, ni eqeieqei zigutumatún. 24 Geté kha bunøzap ndøgo, bugug eqeieqei
ndømbogo, ndøgo kopømbá, ni gutøveav tøgoat. Mbumbukiam niqa kha, āv gene-bunøzám
nqégo: Ta kha bunøzap ndøgo, ande iz mbain me ndækeoge, iz kandakanda mbo-etoám.
25 Mbumbukiam av ge:matanam ndægo, zapa ndógo: Soqaín ndøgo, kha mokho-te iziz
tøugoat. Geté kha bunøzap vinivinimba, yaqyaq-a yà betøkeám. 26 Kha bunøzu kopo,
nqosøgeap tømbo-ewagat, yaq kha ate ndægo, sugumbú-ewagét. Neka kha bunøzu kopo,
iz kandambaqape tøndap, yaq kha ate ndægo, khanakhanakh sugumú-ndapét.
27 Zo Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te, matev até kopó: Zo ate ndøzøte:go, Keliso-
qá khá. Neka ezoqa vinivinimba, zo mokho-te ndu:gu, ndigu Keliso-qá kha bunøzáp.
28 Klisten bawan mokho-te, Mbumbukiam ezoqam vinivinimbá ge-abam. Bugukhokhof
Keliso-gí u-aním. Tiqa zita-te, manqa vevezam ezoqám. Neka tiqa zita-te, nømendim
ezoqám. Neka nøme ndígu, umingiap matev ndimatanam. Neka nøme ndígu, ndego
bazaføgakh gezø-etoam, enqoni ezoqa tikhakhætat. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa ndizø-
tøkee. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa nøme ndizømbo-megeat. Neka nøme ndígu, ndigu
manqat vinivinimba-te ndi:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam.
29 Ge zô, ate ndøzøte:go, Keliso-gí u-anĩm? O ge zô, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam-
gí manqa vevezam ezoqàm? O ge zô, ate ndøzøte:go, nømendim ezoqâm? O ge
zô, ate ndøzøte:go, umingiap matev mozó-matønumatun? 30 O ge zô, ate ndøzøte:go,
Mbumbukiam bazaføgakh møndøzǿ-etoam, enqoni ezoqa tozo-khakhætat? O ge zô, ate

12:11 12:11 1 Ko 7:7 **12:12** 12:12 1 Ko 10:17 **12:13** 12:13 Gal 3:28 **12:27** 12:27 Lom 12:5 **12:28** 12:28 Ef 4:11-12

ndøzøte:go, manqat vinivinimba-te møzøté-manqatatun? O ge zô, ate ndøzøte:go, ezoqa nqanek manqat vini-qa mokho mozozó-ovøematun? Mbaín. Av taoká, av nqægo. 31 Geté zo bazaføgakh tønø-asøzú ndøgo: Nqova Mbomambaqape-qa matev, tozó-upøgím ndógo, zoqa Klisten bawan ezoqam ndøzø-tøkee.

Geté matev nøme, no ndakin tæzø-ovøyam, ndøgo mòndøløvú, matev ate ndægo, no qate-manqatavun.

13

Matev uni qækandambaqape, kuku matév

1 No amba bawa vini-ak-qa manqat-te o enzol ezoqam-qa manqat-te tøte-manqateín, gete no kuku mbain tægonín, yaq no manqa ambá khokhó segenø-feazuín. Mokho mbaín. Ndøgo andé kanda wag o bel wag mba me:wageín. 2 Neka no amba Mbumbukiam-qa manqat vevezam-te kopømba tægonín, neka matev ate ndægo, ndøkhonøwe, tøte-nøtenín, neka nøtenat nøme ate ndægo tønøgonín, neka unimanqatin matev kandambaqape tønøgonín, manqei popotap nøzøgim nonqo, geté no kuku mbain tægonín, yaq no khokhó. 3 Neka no gigiap ate nqanømbe:go, amba gigiap-av ezoqam tæzø-etoamín, o noqa unimanqatin matev zapaya, nøkeza kha sa tænqonqotavín, gøinam-te tætaín, vøe-nanimín, getē no kuku mbain tægonín, yaq noqa matev, mokho ambá mbaín. Matev av nqægo, genó-tøkeák.

4 Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego qaqa nakhamas-te gonemáv. Geté ndego ezoqa nøme gèzø-tøkeatún. Neka ndego ova matev mbaín. Neka ndego khambuvap matev mbaín neka ekeza iz eqawatáv. 5 Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego gésapi:vák, neka ndego ekeza kha-qa yaq-te mba matavupáv, neka ndego mbøni nakhamas-te nqosøgeapáv, neka ndego manqa mate oskia gembó-eimák, ezoqa nøme manqa-zapa tembogo. 6 Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego khanakhanakh mbaín, matev soqøsoqa-qa yaq-te. Geté ndego unimanqatin matev mbøe-khaneát. 7 Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego tatak vinumáv. Geté ndego viniv sègeeqawát. Ndego Mbumbukiam oskia ndó-unimanqatintát neka te-te vó:tawāt. Neka gekha vinîv ndøgo, tømbo-fakhanumat, ndego føgøføgakh até géyát.

8 Kuku matev génavøemák. Geté Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev, segénavøém. Até manqat vinivinimba-te manqate matév-a, segé-navøém. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme zøtezat vini tezø-etoam, ta matev ndøgo segé-navøém. 9 Nøtenat ndøgo, ni ndakin nqanigu, andé kopokopó. Neka ezoqa Mbumbukiam-qa manqat givevezumatun, ndøgo kopokopo mba ndøvevezumatún. 10 Geté uni matev-in tøfakhan, yaq nqanek matev vinivinimba, ibu-ibus nonqo nqanigu, ndòmø-navøém.

11 No nakhasam qategoam, no manqa āv tøte-manqatám, av nakheis ndi:manqate. Neka noqa matavap, āv tønømbe-goám, av nakheis ndi:matavap. Neka no matev āv tøtegeveatám, av nakheis ndi:gevewat. Geté ndakin, no mòekhouwén, vøe-anganeam-en, neka nakheis-qa matev vøe-ivav. 12 Niqa nøtenat ndakin bavokho-qapé mbá. Ndøgo ate av-té, qakeza bugug ibøkha-te toqoqeiv. Gò:-ototáp. Geté vaev-te, ni abugug zíwambám, Mbumbukiam namba. No ndakin nøtenat khapémbá. Geté vaev-te, uninqape, ndòmenøtén, kopømba av-té, no ndakin Mbumbukiam ge:-otev.

13 Nqanek matev misika, unimanqatin matev, neka Mbumbukiam-te vintønat matev neka kuku matev, sa gemó-navøemák. Geté ta matev misika mokho-te, matev uni qækandambaqape, kuku matév.

14

Mbumbukiam-qa manqat vevezam neka manqat vinivinimba-te manqate-qa yaq-te

12:31 12:31 1 Ko 14:1 **13:2** 13:2 Met 17:20 **13:6** 13:6 Lom 12:9 **13:7** 13:7 1 Pita 4:8 **13:13** 13:13 1 Tes 1:3

1 Zo kha-mba kuku matev mbo-ové. Neka zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo,
Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Zoqa poev kandambaqape, tabegó ndøgo,
Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev tozondapem. 2 Zapa ndógo, gekha
ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape matev gembo-etoam, manqat vinivinimba-
te nde:manqate, ndego ambá av nqægo, ezoqam-tē genø-manqatē. Geté ndego
Mbumbukiam-te mbá genø-manqaté. Ezoqa kopømba mbaín, teqa manqa mokho
tindapem. Manqat ndøgo, ndemanqate, khonoam-té qagó. 3 Geté gekha ezoqām
ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqam-té genø-manqaté. Yaq
manqat ndøgo, ndemanqate, ndego ezoqá nøme-qá unimanqatin me:føgøføgakhamín,
neka zita vøzømbē-tøpazin neka mbøni vøzømbē-bøiin. 4 Gekha ezoqām ndego, manqat
vinivinimba-te nde:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndembøe-etoam, ndego ekeza
unimanqatin mba me:føgøføgakhamín. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-
qa manqat ndevevezam, ndego Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá unimanqatin
ndøføgøføgakhamín, wambap-te.
5 No nqanôpoév, zo ezoqa ate ndøzøte:go, Nqova Mbomambaqape-qa etoam
matev tozondapem, manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat. Geté noqa poev kan-
dambaqape nqánek: Zo Mbumbukiam-qa manqat zóvevezumát. Gekha ezoqām ndego,
Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqā nøme zømbe-tøkeé. Geté ndego
ezoqam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego teqa manqat mokho-te, ezoqa
nøme tøkemáv. Geté ezoqa nøme, teqa manqat mokho te-ovøemat, yaq ezoqa ewaqape-qa
unimanqatin kopømbá tøzømbe-føgøføgakham.
6 Nófuap! Ge zô, ndozo-matavap? No zo-te tøtøndonav, yaq no manqat vinivinimba-
te sa tøte-manqatat, yaq ndøgo zo áv khazømbé-tøkē? Matev av nqægo gezó-tøkeák. Geté
no manqat tøte-zømesimat, Mbumbukiam te:nømand, o nøtenat eqeieqei tæzø-etoam, o
Mbumbukiam-qa manqat tæzø-vevezumat, o nømendim eqeieqei tøtøndo-ndap, yaq ndøgo
zo kandambá tøzøtøke.
7 Pøinda neka gita zombó-matavupát. Ouv tozo-qaqaemat, yaq ezoqa pøinda
tikhambøemem o gita tikhanøemem, gete taqa wag eqeieqei mbain tøgoat, yaq gê,
ezoqa ouv-qa naq áv kiníndapēm? Géndapemák. 8 O nakhag kawa ezoqam, kipi
tekhambøyam, gete taqa wag ndaføyambā mbā, yaq gê, ezoqa áv kinízøtēz, av nqægo,
nakhāg? Gézøtezák.
9 Yaq Klisten wambap mokho-te, matev até kopó. Ezoqa nøme, manqat vini-te mba
te:manqatat, neka manqat mokho-us manqateav vógoāt, yaq gê, ezoqa nøme mokho
áv kimbøe-ndapēm? Mokho gimbó-ndapemák. Manqat ndøgo ndemanqate, ndøgo
khokhó sege-manqaté.
10 Manqei-qape-te nqanek, bawabawan-qa manqat vinivinimbá. Kopoav-qapé. Yaq
nqanek manqat vinivinimba ate ndægo mokho-ús. 11 Geté no bawa vini ezoqam-qa
manqat nøtenateav tøgoat, yaq no teqa manqa mokho nóndapák, neka até ndegó-a, noqa
manqa mokho géndapák. 12 Yaq nakémbá, zo mokho-te, matev até kopó. Zo Nqova
Mbomambaqape-qa etoam matev upøgim-qa ndozogo, zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo,
Klisten bawan ate ndi:gu, tiqa unimanqatin-te tøzømbe-tøke.
13 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev
tendap, manqat vinivinimba-te te:manqatat, yaq ndego yà beguligulím, Mbum-
bukiam tèabembøe-tøké, yaq ndego ezoqa nøme ta manqa mokho bezømbē-ovøyam.
14 Unimanqatín. No manqat vinivinimba-te tøte-guligulimat, noge nqova géguligulimít.
Geté noqa matavap, khokhó segégoát.
15 Yaq no gekha nógō? No matev menás sægoát. No nqova-té qató-guligulimát,
neka até matavap-té-a, vóe-guligulimāt. Neka no ouv nqova-té qató-qaqaemát, neka
até matavap-té-a, ouv vóe-qaqaemāt. 16 Geté qo Mbumbukiam-qa iz nqova-te mba

14:1 14:1 1 Ko 12:31; 14:39

toqombo-eqatat, yaq gê, ezoqa nøme, ndigu nqanek manqat zøtezateav ndigu, Klisten wambap-te nandav, qoqa ike manqat áv kiní-unimanqatinĭm neka “Amen” áv kiní-einĭm? Nakhoa mbaín. Zapa ndógo, ndigu kopømba mbaín, qoqa manqat-qa mokho timbo-ndapem. 17 Qoqa ike manqat, mbomambaqape ambá qanegó. Geté ezoqa nøme taqa manqa mokho ndapeav tigoat, yaq qoqa manqat ndigu gezǿ-tøkeák, tiqa unimanqatin-te.

18 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, no manqat vinivinimba-te oskia nøte-manqaté, av Nqova Mbomambaqape matev ndenømbe-etoam. No mòeløvúb, zo ezoqa ate ndøzøte:go, taqa yaq-te. 19 Geté Klisten wambap mokho-te, no amba manqat mokho-us faev mba tæ-einin, ezoqa zømesim nonqo, ndøgo ambá qanimáv. Ambá ndōgo, manqat vinivinimba-te, ande gekha taosen manqat tøte-manqatat, ta manqa mokho ezoqa ndapeav ndøgo.

20 Nófuap! Zo ande nakheis me, sekemba ndògő, zoqa zøtezat-te. Unimanqatín, manqa-zapa gone-qa yaq-te, zo andé nakhei nqonqon me me:gó. Geté zoqa zøtezat-te, zo ezoqa kandakanda ndøgó. 21 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo:

Evezøza ge-ein,

“No nginik bawan ezoqam,
bawa vini-ak-qá mokho-té
neka manqat vinivinimba-té qazømbé-manqatát.
Geté até ndøgó-a, ndigu noqa manqat géyogemák.”

22 Nqanek manqat ni āv qani-nømendím nqægo: Ezoqa manqat vinivinimba-te ti:manqatat, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam, ndøgo Mbumbukiam-qá khakhatáp. Geté ta khakhatap ndøgo, ambá tiqa ndĭgu, ndigu ndi-unimanqatinat, geté tiqa ndígu, unimanqatinteav ndigu.* Geté Mbumbukiam-qa manqa vevezam matev, ambá tiqa ndĭgu, unimanqatinteav ndigu, geté tiqa ndígu, ndi-unimanqatinat.

23 Gèmbo-mataváp. Zo tozo-møvabat, yaq zo ate ndøzøte:go, manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevateav ndøgo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndigu zo bianav mé:zæb. 24 Geté zo Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevateav ndøgo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndego ta manqat ndøgo te-ewag, ndøgo teqa mbøni unimé:lév. Yaq ndego segé-matøvém, ndego manqa-zapazapa-ús. 25 Teqa matavap, khonoam-te qagoam, bavokhó qanófakhán. Yaq ndego ekeza kha, manqei mé:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-qa iz vó-eqā. Yaq āv gené-eín nqægo, “Unimanqatín. Mbumbukiam ngû:gú, zo mokho-te.”

Matev ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, eqeieqei āv khazi:-sasaetāt

26 Nófuap! Av tægoat ndægo, av no qate-manqatavun, yaq zoqa wambap-qa yaq-te, áv khané:go? Av qazøtégoát nqægo: Zo ezoqa ewaqape matev vinivinimba zógoát. Ezoqa nøme ouv qaqayám, neka ezoqa nøme nømendim matév, neka ezoqa nøme Mbumbukiam-qá manqat vevezám, neka ezoqa nøme manqat vini-te manqaté, neka ezoqa nøme nqanek Mbumbukiam-qa manqat ovøyám, av ndigu ti:manqatat. Gekha matēv ndøgo, zoqa guligulim-te tozo-matønumat, Klisten ezoqam-qá unimanqatin bete-føgøføgakhám. 27 Ezoqa manqat vini-te te:manqatat, av Mbumbukiam matev tembøe-etoam, yaq kopømba mbaín, ezoqa kopoav matev kopo tigoat. Geté ezoqa menas o misika mba ndómanqatát. Yaq ndigu ezoqam kopømba mbaín, manqat sa tumu-manqatat. Geté ezoqa kopokopo ndómanqatát. Yaq ezoqa nøme ta manqa mokho ndøgo, bè-ovøyám, ezoqa mokho bembøē-ndapem. 28 Geté manqa ovøyam nonqo ezoqam mbain

---

14:20 14:20 Ef 4:14 **14:21** 14:21 Isa 28:11-12 * **14:22** 14:22 Nqanek khakhatap, ndigu āv qane-zømesím nqægo: Ndigu ndøsoqoéz. Zapa ndógo, ndigu unimanqatinteáv. **14:23** 14:23 Kel 2:13 **14:24** 14:24 Zion 16:8 **14:26** 14:26 1 Ko 12:8-10

tøgoat, yaq gekha ezoqām ndigu, manqat vini-te manqate-qa ndigu, ndigu manqat mbaín, sà beqonøvé. Ndigu Mbumbukiam-te, mokho mbá giabetu-manqaté.
29 Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat, ezoqa menas o misika mba
bevevezám. Yaq ndigu ezoqa nøme tiqonavat, tiqa manqat yà begeveaném, eqeieqei
tøpøtégo-a. 30 Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, yaq Mbumbukiam ezoqa
nøme manqat te:-omat, ndego wambap-te teqotat, yaq ndego bugukhokhof ezoqam,
Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, teqa manqat yà be-iváv. Yaq manqat ndégo
témanqatát, Mbumbukiam manqat nøme ge:-omat. 31 Zo ezoqa ate ndøzøte:go,
Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, zǿ-enendtát. Yaq ndǿgo, ezoqa ewaqape
zøtezat tiníndapém, neka zoqa manqat tiqa unimanqatin-te zita bezømbē-tøpaz. 32 Nqova
Mbomambaqape, ezoqa manqa vevezam-qa yaq-te tøpøsumáv. Geté gekha ezoqām
ndigu, Mbumbukiam-qa manqat ndivevezam, ekezan ndømatøvememín, ande āv kiní-
einĩm neka ande gekha khøuwa-tē giní-einĩm, manqat ndøgo, Mbumbukiam ge:zømas.
33 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam, khokho matev poeveáv. Geté ndego matev, sambi-té
genø-matønumatún, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa wambap mokho-te ate ndægo.
34 Sakheis manqa bezø-feàzű, wambap mokho-te. Kopømba mbaín, manqat sa
timanqatat. Geté ndigu megetapak-qá mokho-té giabetu:gú. Até Mozes-qá guguna
manqát-a, āv tøne-manqaté. 35 Geté ndigu manqa mokho ndape-qa tigoat, ekeza angana
bezøbevapát, khoev-te tiqavazat. Zapa ndǿgo, sakheis Klisten wambap-te manqat sa
timanqatat, ndøgo eqeieqeí mbá.
36 Gê, áv khané:go? Zo áv khazøté-matavap? Gê, Mbumbukiam-qa manqat, zo-
té qandó-fakhan? O zo-te mbā qanǿgeavun? Av taoká. 37 Ezoqa nøme nde-
matavap, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqām, o ndego Nqova
Mbomambaqape-qā etoam matev ndømbôgō, ndego bète-otév, manqat ndøgo, no qazø-
peaumavun, ndøgo Evezøza-qá manqa løvuat manqát. 38 Geté ndego nqanek manqat o-
mba ndapeav tøgoat, yaq zo teqa manqat ndø-upǿgĩm.
39 Nøfuap! Manqat ate ndægo, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qa yaq-te
qate-manqatavun, manqat kandambaqape nqánek: Zoqa poev kandambaqape, qabegó
nqanek, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat. Neka zo ezoqa zømbe-khafèāp,
manqat vinivinimba-te ti:manqatat, av Nqova Mbomambaqape, manqat ndezømbe-
etoam. 40 Geté zo matev ate ndægo, ndaføyamba neka eqeieqei ndøgó.

15

Manqat Mbomambaqape mokho-te, gigiap-qape nqánek, Keliso løvøte-te gekhandi:v

1 Nøfuap! No zo ndakin Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa mate eim-
qa nøzøgó, no zo bugukhokhof qatezømas. Zo mòzondapém, nqanek manqat.
Yaq zo bazaføgakh-us zøtu:-waniáp. 2 Zo manqat nqánek qazøte-khandi:zát, zo
føgøføgakh tozombo-geatat, av no qate-zømesimam. Mbain tøgoat, yaq zo khokhó sozo-
unimanqatiním.
3 Manqat ndǿgo tøtezømás, av Mbumbukiam ge:nømand. Bugukhokhof nqánek: Keliso
niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndønaním. Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo:-
eín, matev ndøfakhān. 4 Yaq ndego gè-otøvém. Geté yaq khøuwa misika-qa zita-te,
nqawá genø-khandí:v. Até taqa yaq-té-a, Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo:-eín. 5 Yaq
ndego Pita-té gemøfakhán, yaq taqa zita-te, ekeza paev ezoqam tuelv vømøzǿ-fakhan.
6 Yaq taqa zita-te, Klisten ezoqa faev andled mòndømø-løvú, gi-ometam. Nøme kopokopo
mòndø-pakhaéz. Geté ezoqa nøme, zua ndøyagé. Kopoáv. 7 Yaq taqa zita-te, Zems-té
gemøfakhán, neka tegi u-anim ate gi:goam vømøzǿ-fakhan.

14:29 14:29 1 Tes 5:21 **14:34** 14:34 1 Ko 11:3; 1 Tim 2:12 **14:37** 14:37 1 Zion 4:6 **15:3** 15:3 Isa 53:5-12
15:4 15:4 Met 12:40; Kel 2:24-32 **15:5** 15:5 Luk 24:34; Met 28:16-17 **15:7** 15:7 Kel 1:3-4

8 Yaq vaev-te, até nó-a, vømønō-fakhan. Taqa yaq-te, no andé khøuwa soqain-té
qatøqán. 9 Zapa ndógo, Keliso-gi u-anim mokho-te, ezoqa uni khapelavøqase-in nó.
Unimanqatín, no ezoqa eqeieqeí mbá, ezoqa no Keliso-ge u-anem ndinæna. Zapa ndógo,
no Mbumbukiam-gí bawan ezoqam nøngiæzotám. 10 No Mbumbukiam-qá kuku matev
zapayá, qæ-Keliso-ge-u-anem-en, av no ndakin nqate:go. Geté no Mbumbukiam teqa
kuku matev, ambá av nqægo, khokhō segenø-etoām. Av taoká. Zapa ndógo, sasae
ndøgo, no qægoam, ndøgo møndømø-løvuám, av Keliso-gi u-anim nøme gi:sasaetam.
Geté unimanqatín. No ambá av nqægo, nøkhapus mokho mbā sæsasaetām. Geté
Mbumbukiam-qá kuku matev ndøgoám, no namba.

11 Geté ndøgo gigiap-qapé mbá, zo Manqat Mbomambaqape nō tøte-zømesimat o ndigu
u-anim nøme ti:zømesimat. Zapa ndógo, niqa manqat kopó. Yaq zo nqanek manqat mòzo-
unimanqatiním.

Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te

12 Ni zo qati-zømesimam, av nqægo, Keliso løvøte-tē gendo-khandï:v, yaq gê, áv
khané:go, zo ezoqa nøme av ndøzøte-manqate, av nqægo, ezoqa løvøte-te gendō-
khandi:vāk? 13 Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tøgonin, yaq até Kelisó-a, løvøte-te
ambá gékhandi:vák. Geté ndego møndø-khandí:v. 14 Neka nøme nqánek: Keliso amba
løvøte-te khandi:vateav tøgonin, yaq manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, ambá khokhó.
Mokho mbaín. Yaq até zoqá unimanqatín-a, ambá mokho mbaín. Khokhó. 15 Av tægonin
ndægo, yaq ni Mbumbukiam-qa yaq-te, ambá khavozam ezoqam nigonín, ni zo nqati-
zømesim, Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa
løvøte-te amba khandi:zateav tegonin, yaq ndego até Kelisó-a, ambá gékhandi:vák.
16 Zapa ndógo, løvøte ezoqam nango khandi:zateav tøgønin, yaq até Kelisó-a, ndego
løvøte-te nango ambá gékhandi:vák. 17 Yaq Keliso løvøte-te amba khandi:vateav tøgonin,
zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbaín. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te,
ambá zua zogoníin. 18 Neka ndigu Klisten ezoqa nøme, gipakhaez, ambá gemø-soqoezín.
19 Ni ndakin yage-qa yaq-te mba, Keliso-te tizio-tambat, getē megemege-qa yaq-te, ni
Keliso-te ziō-tambatāk, yaq ni uni zí:-tanakhamba-én. Yaq ni ezoqa ewaqape nøme
zíløvubát, ndigu ti-tanakhamba-ez.

20 Geté Keliso møndø-khandí:v, løvøte-te. Bugukhokhof ndégo tekhandí:v. Yaq ni
mïzi:nøtén, vaev-te até løvøte ezoqa nømé-a, vøkhandï:z. 21 Løvøte, ezoqa kopo-té
qandowáv. Adám. Neka até løvøte-te khandi:nat matév-a, ezoqa kopo-té qandowáv.
Yesú. 22 Ni ezoqa ewaqape, Adam mokho-te, sizimú-pakhaentát. Yaq matev até kopó. Ni
ezoqa ewaqape, Keliso mokho-te, sizimú-khandí:n. 23 Mbumbukiam matev āv genevé
nqǽgo: Bugukhokhof, Keliso ndøkhandí:v, løvøte-te. Yaq vaev, nqawa tendoqavan,
løvøte-te ni ndøkhandí:n, tegi ezoqam. 24 Yaq taqa zita-te, manqei-qape-qa vaev
khøuwa vømøfakhāz. Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu megetapak ezoqam neka kawakawa-
za neka gekha ezoqa o nqova nøme, Mbumbukiam namba ndi:nøfeap, géngiæzó. Yaq
megeat matev, Yesu Eve mbó-etoám. 25 Yesu manqei-qape até gekhǽ-kawaevtát, atema
Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ndi:gu vømú-ngiæzō, neka ekeza zenda tokhotapak
mokho-te vøu-āb. 26 Yaq qaqa matev ate ndægo tumungiu, vaev løvøte ndøngíu.
27 Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo:-eín, av nqægo, “Matev ate ndægo, teqá zenda
tokhotapak mokho-té genø-áo.” Geté unimanqatín. Mbumbukiam gigiap ate nqægo,
teqa zenda tokhotapak mokho-te ge-ao, ndego ambá av nqǣgo, até ekeza khá-ya, te
mokho-tē genøvē. Av taoká. 28 Yaq gigiap neka matev ate ndægo, Keliso mokho-te
tøugoat, yaq ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té genóvé, te mokho-te ndego,

---

15:8 15:8 Kel 9:3-6 **15:9** 15:9 Ef 3:8; 1 Tim 1:15 **15:10** 15:10 2 Ko 11:23 **15:21** 15:21 Lom 5:12 **15:23** 15:23 1 Tes 4:16; Veve 20:5 **15:25** 15:25 Met 22:44 **15:26** 15:26 Veve 20:14 **15:27** 15:27 Psa 8:6

ibugukhokhof gigiap ate ndægo teqa mokho-te gu:-ao. Yaq Mbumbukiam yakhapús, gigiap ate ndægo, kawa mó:goát.
29 Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tiguni̱n, av ezoqa nøme ndi:manqate, yaq gekha zapâ, ezoqa nøme løvøte ezoqam-qa iz-te, ibøkha iz gindapemi̱n? Løvøte ezoqam amba khandi:zateav tiguni̱n, yaq tiqa matev, mokho ambá mbaín. 30 Yaq até ndøgó-a, niqa kha khøuwa kopoav, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, løvøte-te nqei-awam, ndøgo mokho ambá mbaín. 31 Nófuap! Unimanqatín. No nøkeza kha, khøuwa kopoáv, løvøte-té qatø-awám. Até nømé-a, unimanqatín. Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, no zo nøte-khambuváp. 32 No Manqat Mbomambaqape zapaya, Efesus taon-te ezoqa soqøsoqa namba ande gaqo khobokhobos me qate-nøfe:pam, yaq ndøgo áv khanømbé-tøkē, ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tiguni̱n? Matev av nqægo, ambá genó-tøkeák. Ezoqa amba løvøte-te khandi:zateav tiguni̱n, yaq ezoqa nøme-qa manqat ambá unimanqatín, ndigu av ndi:manqate nqægo, “Lou sizîlogāt neka ibøkha sizî-izumāt. Zapa ndøgo, ni avønīn zîpakhaēn.”
33 Geté gò:feazoát. Zo ezoqam-qa manqat av nqægo andé vøe-tubām. Zapa ndógo, ezoqa soqøsoqa namba toqote-khokhombupat, yaq ndigu qoqa matev eqeieqei segé-ngi:nám. 34 Matavap eqeieqei-té qanøqambúz neka manqa-zapazapa matanam é-vø-ivøvem. No nqanek manqat tæzømbe-manqaté ndógo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam zøtezateáv. Zo mivi bezøvití, ta zapaya.

Ezoqa løvøte-te tikhandi:z, yaq tiqa kha viní

35 T̈isa, ezoqa nøme áv gipøtí-bevupēm penømakhaya, “Gê, løvøte ezoqam áv kiní-khandï:z? Yaq tiqa kha ande áv khazømbé-goāt, ndigu tinduqavaz?” 36 Ezoqa ndigu av ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv, taqa yaq-te. Gèmbo-mataváp. Tae nanga toqo-zøgeakh, yaq mbusa naqanøká géfakhanák. Geté tae nanga ndȍkhæ-pakhá. Yaq váev mbusa tøfakhan. 37 Qo gigiap toqo-zøgeakh, kopømba ande av wit ndi:gu o gekha gigiap nøme ndægo, qo ambá av nqǣgo, tae-us qó-ogeākh. Geté qo nanga mba qózøgeákh. Yaq tae segéfakhán. 38 Mbumbukiam, ta nanga ndigu, kha ndakinak mbó-etoám, av ndego qambøe-pøovam. Nanga vinivinimba, mbusa bugug vinivinimba zøfakhanami̱n.
39 Até gigiap nømé-a, Mbumbukiam gekhakheinam, bugug vinivinimbá. Ezoqam-qa kha viní neka søvakha gigiap-qa kha vini, neka pipisi-qa kha vini neka zonga-qa kha vini. 40 Gigiap nøme, yan-té qano:gó neka gigiap nøme manqei-qape-té qagó. Gigiap ndøgo, yan-te nqo:go, taqa bugug keoge viní, neka gigiap ndøgo, manqei-qape-te nqago, bugug keoge vini. 41 Khøuwa-qa bugug keoge viní, neka løvøyak-qa bugug keoge vini, neka nduku-qa bugug keoge vini. Neka até ndukú-a, tiqa bugug keoge vinivinimbá.
42 Løvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te, matev até kopó. Ezoqam-qa kha, kopømba ande av tae nanga ndægo, ti-ogeakhem, yaq segé-navøém. Geté løvøte-te tøndo-khandi, yaq nqawa génanimák. 43 Kha ndøgo, ndø-ozu, bugug soqaín neka bazaføgakh mbaín. Geté løvøte-te tøkhandi, yaq mbomambá segégoát neka bazaføgakh-ús. 44 Kha ndøgo, tø-ozat, ndøgo manqei-qape khá. Geté tøndo-khandi, yaq ndøgo khandi miavmiav khá. Manqei-qape kha nqago, yaq até khandi miavmiav khá-ya, ndȍgó. 45 Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqǽgo, “Ndego bugukhokhof ezoqam, Adam, Mbumbukiam khandi mbo-etoám, vø-ezoqam-ev.” Geté Keliso, ndego kopømba ande av Adam nøme, vaev-te gegeavun, ndego ekeza Nqova mokho-te, ezoqa khandi ndakinak zø-etoumatún. 46 Geté unimanqatín. Matev ambá av nqǣgo, khandi miavmiav kha bugukhokhof mo:geavūn. Geté bugukhokhof, manqei-qape kha mo:geavún. Yaq vaév, khandi miavmiav kha tøgeav. 47 Bugukhokhof ezoqam, ndego manqei-qape-té gendováv. Mbumbukiam manqeí gene-khakheinøvém. Geté ndego ezoqa nøme, vaev gegeavun, ndego yan-té gendovís. 48 Ni manqei-qape ezoqam, ni até kopó, av Adam nde:go, ndego

15:30 15:30 Lom 8:36 **15:32** 15:32 Isa 22:13 **15:36** 15:36 Zion 12:24 **15:43** 15:43 Filip 3:20-21 **15:45** 15:45 Gen 2:7

Mbumbukiam manqei ge:khakheinøvem. Geté vaev-te, ni løvøte-te tizimø-khandi:n, ni
andé Keliso me zí:goát, ndego yan-te gendovis. 49 Ni ndakin Adam-qá bugug zi:keogé,
Mbumbukiam manqei ge:khakheinøvem. Geté vaev-te, ni Keliso-qá bugug zí:kewagát,
ndego yan-te gendovis.
50 Nøfuap! No nqanek manqat tæzømbe-eín ndógo: Zo vòezøtéz. Manqei-qape kha
neka kouk, kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te tømø-oe. Unimanqatín.
Gigiap ndøgo, sa qamø-navøemi:n, kopømba mbaín, navupav manqei-te tømø-oe.
51 Nqáe! No mokho manqat nøtézømás: Ni ezoqa nøme, naqanøká zípakhaenák. Geté
ni ate nqazi:gu, sizimú-enendtét. 52 Matev nakhamas-té qanófakhán. Ndánd segení-
nqøóz. Kipi-qá wag zíyogém, ta wag ndøgo, ezoqa tæzømas, av nqægo, vaev mòndø-
fakhān. Yaq ezoqa ndigu gipakhaez, ndòndo-khandí:z. Yaq ndigu miavmiav ndóyagát.
Yaq até ní-a, ni ta khøuwa-te zua tiziyagat, ni sizimú-enendtét, ti namba. 53 Kha
ndøgo, sa qamø-navøemi:n, bè-enénd, bemō-navupav-kha. Løvøte kha ndøgo, bè-enénd,
bemō-khandi-miavmiav-kha. 54 Nqanek matev tøfakhan, manqei-qape kha tø-enend,
vømó-navupav-khā neka løvøte kha vømó-khandi-miavmiav-khā, yaq Mbumbukiam-qa
Manqat gemó-unimanqatín, ndøgo av qæ-ein nqægo,
“Mbumbukiam-qa khagua, mòndømø-eqá.
Løvøte matev, mòndø-evøzám.
55 Lóvøte!
Gê, qoqa khagua møndó-eqa?
Av taoká. Mòndø-løvuám.
Lóvøte!
Qoqa sanqava khanáqape, qo ezoqa qoqote-keqasam?
Mbaín. Mòndøqa-navøém!”
56 Løvøte-qa bazaføgakh, manqa-zapa-té qando-fakhaté. Neka manqa-zapa-qa
bazaføgakh, Mozes-qá guguna manqat mokho-té qando-fakhaté. 57 Geté ike kandambá,
Mbumbukiam-te. Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi Evezøza, Mbumbukiam ni gïni-
tøkeét. Yaq niqa khagua gemó-eqá.
58 Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma! Føgøføgakh ndøwaniáp neka matev nøme
benøzòzō. Evezøza-qa sasae-te, bazaføgakh oskia ndø-asøzú. Zapa ndógo, zo mòzøte-
zøtéz, sasae ndøgo, zo Evezøza mokho-te nandozogo, khokho nonqó mbá.

16

*Moni-qa yaq-te, ndigu Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa gigoam, ndigu gipo-
tonumam*

1 Zoqa moni møvøbam-qa yaq-te, zo Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa ndo-
zogo, noqa manqat nqánek: Matev āv tønegoném, av no Galesia Klisten bawabawan
vinivinimba qazømbe-ein. 2 Sande-Sande, zo ezoqa ate ndøzøte:go, moni nøme
gè:mendebám, ndigu pula-te qazo-qaqasumatun. Ndigu moni, Zelusalem Klisten
ezoqam-gí. Soqaín ndøgo, moni sa ndøgo tøzøté-møvøbēm, no tæfakhan. 3 Yaq no
tøtøndonav, no ndigu ezoqam, zo tozo-vevesam, nginik moni tindapavet, pepa nøzó-
etoám. Yaq Zelusalem Klisten ezoqam tïabiti-zøtéz, av nqægo: No nqanek moni pisam
matev, møe-unimanqatín. Yaq no ndigu ezoqam nókhofotáz, zoqa etoam matev namba.
4 No tæmatøvem, av nqægo, atē nō-a, banømā, yaq no ndæmá, ti namba.

Pol okho-qa yaq-te, gepøogeapam

5 No Masedonia plovins-te tæmøfakhan, yaq no zo-té qatøndónáv. Masedonia ndøgo,
nóqovezamák. 6 Geté zo namba, elavøqase ndæqóm. Yaq kopømba tøgoat, até qozaq viav-
te ate ndægó-a, kopømba ande av løvøyak misika ndægo, sæqotát, zo namba. Yaq taqa

15:51 15:51-52 Met 24:31 **15:51** 15:51 1 Tes 4:15-17 **15:53** 15:53 2 Ko 5:4 **15:54** 15:54 Isa 25:8 **15:55** 15:55 Hos 13:14 **15:56** 15:56 Lom 7:13 **16:1** 16:1 Lom 15:25-26; 2 Ko 8:1-9 **16:5** 16:5 Kel 19:21 **16:6** 16:6 Lom 15:24

zita-te, no gekha manqei nøme-te tænav, zo kopømbaqapé, sozonǿ-tøkeém. 7 No poeveáv,
ndakin mba notøndónāv. Yaq waū sæzømēt, vǿeløvūb. Geté no tønøpoév ndǿgo: No zo
namba khøuwa andé møe-mbá sizí-qovezám, Evezøza tømbo-pøovat, tenøtak.
8 No ndakin nqanek Efesus taon-te, até nóqotát, atema Pentikos khøuwa vømǿndāp.
9 Zapa ndǿgo, Mbumbukiam mboqog mǿndønø-mboqozó, nqanek. Yaq no kopømbaqapé,
Mbumbukiam-qa manqat tøte-zømesim. Geté qaqa ezoqam kopoáv ngigu. Yaq nakémbá,
no elavøqase bàtøkhæ-qomát, nqanek.
10 Timoti zo-te tefakhan, yaq zo vǫ̀khatowém. Yaq ndego fofogeap mbaín, sà begó,
zo namba. Zapa ndǿgo, até ndegó-a, Mbumbukiam-qá sasae ndøgó, av no nqate꞉go.
11 Ezoqa ndego besanqàwɛ̄m. Yaq ndego no-te nqawa veseze-qa tegoat, gèmbo-tøkeém.
Sambi-té qando-khofotøvém. Zapa ndǿgo, no ndego neka ndigu Klisten zifuap nøme, te
namba gi꞉zav, nòzømbø-endáp.
12 Nqanek manqat nøme, nigi Klisten nøfu Apolos-qa yaq-té qanegó. No nòmbo-
pouweám. Ndego bèmá, zo-te, ndigu Klisten ezoqa nøme namba, zo-te tizav. Geté
ndego ùnime꞉-poeveáv, ndakin tewav. Geté vaev-te, khøuwa eqeieqei tezømet, ndego
ndǫ̀ndowáv zo-te.

Vaev manqat neka khaiya mboma manqat vinivinimba

13 Zo gò꞉feazoát. Neka føgøføgakh ndøwaniáp, unimanqatin-te. Zo kha føgakh-mbá qagó
neka møe ndǫ̀gɔ̄. 14 Zo matev ate ndægo, kuku matev-us ndøgó.
15 Neka nøme nqánek: Zo mǫ̀zøte-zøtéz, Stefanas neka ndigu ezoqa nøme, te namba
khoev-te ndiyage, ibugukhokhof ngínik gi-Klisten-éz, Akaya plovins mokho-te. Nginik
Klisten ezoqa nøme kandambá gizøtøke. 16 Yaq no nqazǿ-pouwe: Zo ezoqa av ngi꞉gu
neka gekha ezoqa nøme, ndigu ti namba Evezøza-qa sasae ndigu, tiqá mokho-té qanu꞉gú.
17 No khanakhanakh kandambá qændap, zogi ezoqa misika, Stefanas neka Fotunatus
neka Akaikus gigeavun. Unimanqatín. No ndakin kopømba mbaín, zo namba tøte-qotat.
Geté nginik ezoqam, zoqá iziz ndøndapém. 18 No nginik ezoqa mokho-te, kha vøndæv
kandambá qændap. Até zó-a, zo tiqa mokho-te, kha vøndæv vozōndapem. Ezoqa av
ngi꞉gu, gèzøvizáp.
19 Klisten bawabawan vinivinimba, nqanek Esia plovins-te ngiyage, khaiya mboma
manqat ndøkhofotaváv zo-te. Até Akuilá-ya, zas namba Plisila, neka ndigu Klisten ezoqa
nøme, tiqa khoev-te gipindumatun, tiqa khaiya mboma manqat ngɨ̄khōfōtāvāv, Evezøza-
qa iz-te. 20 Até Klisten ezoqam ate ngi꞉gú-a, no namba nqatiyage, tiqa khaiya mboma
manqat ngɨ̄khōfōtāvāv.
Zo tozo-møvabat, zenda kaka vǫ̀-itiamát neka vōngenøndamat, ate av-té,
Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.
21 No Pol, nqanek khaiya mboma manqat-qase, nøkeza zendá qate-peaumít.
22 Gekha ezoqām ndego, Evezøza-te poev mbain ndego, ndego bèsoqoév.

*Malanata!**

23 Yesu Keliso-qa kuku matev, ndǫ̀goát zo-te.
24 No kuku kandambá zo-te, Keliso Yesu mokho-te.

16:9 16:9 Kel 19:8-10; 2 Ko 2:12 **16:10** 16:10 1 Ko 4:17 **16:11** 16:11 1 Tim 4:12 **16:12** 16:12 1 Ko 3:6 **16:15** 16:15 1 Ko 1:16 **16:19** 16:19 Kel 18:2, 18, 26 **16:22** 16:22 Gal 1:8-9; Veve 22:20 * **16:22** 16:22 Malanata. Taqa manqa mokho nqánek: Evézøza, vǫ̀ndoqáv!

2 Kolin
Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol nqawa, Kolin taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám.
Ta pepa-te ndøgo, Pol bugukhokhof gezø-khofotav, ndego gèzøponqóm. Yaq taqa zita-te, ndego Taitus ndøkhofotáv, ti-te. Ndego tiqa yage matev, tèabete-qeiví, yaq teqavan, Pol tiqa yaq-te emanqat bembøē-votot. Yaq Taitus geqavan, ndego emanqat, āv gembøe-votót nqǽgo: Kolin Klisten ezoqam, Pol-qa manqat møndø-ndapém, neka tiqa manqa-zapazapa-te vøndō-qambuz. Geté ezoqa nøme, Pol-qa manqat, gèsanqawém, neka ndigu poeveáv, Pol tigi Klisten megeat ezoqam tezøgoat. Ndigu āv gini-manqatám nqǽgo: Pol ndego unimanqatin Keliso-ge u-aném mbá. Yaq ndakin nqanek pepa mokho-te, Pol møndæzømás, av nqægo, ndego unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka manqat nøme gepeawam, nqánek: Moni ndigu, Klisten gigiap-av ezoqam nonqo gipisam, ta pisam matev ndøgo, ùni bete-khouím. Yaq kopømbaqapé, ti-te ndigu tikhofosam.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.
Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndøzøte:go, Akaya plovins-te nandozo-yageap. 2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndȍgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, teqa tøke-qa yaq-te

3 Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Eve, ndego tanakh møqæ Tat, te mokho-te ni kha oskia ndinimbi-føgakhat. 4 Gekha vinȉv ndøgo, tøni-fakhanumat, ndego ndȍni-tøkeát, ni kha vønimbí-føgakhāt. Yaq ta kha føgakh matev mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ni ndini-etoam, ni kopømbaqapé, ezoqa nøme zizǿ-tøkeát, viniv matev tøzø-fakhanumat, yaq até ndigú-a, kha vøzǿ-føgakhāt. 5 Keliso matev føgøføgakh kandambá ge-upøgim. Yaq ndakin até ní-a, matev føgøføgakh kandambá nqazi-upøgim, av ndego ge:-upøgim. Geté te mokho-te, ni tøke kandambá nqazi-ndape, ni kha ndȉnȉmbȉ-føgākhāt. 6 Ni matev føgøføgakh nqei-upøgim, ndøgo zoqá tøke nonqó neka khandi ndape nonqó. Geté Mbumbukiam ndinitøke, neka niqa kha ndæføgakhat, yaq ndøgo até zó-a, ndȍzøtøké, neka zo kha vøzømbé-føgākh. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát, matev føgøføgakh tøzø-fakhanumat, av ni nqanimbi-fakhanam. 7 Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná. Zapa ndǿgo, ni mȍtinøtén, zo matev føgøføgakh ndozo-upøgim, av ni nqati-upøgim, zo até Mbumbukiam-qá tøké-a, ndōzō-ndāpē, av ni nqati-ndape, neka zoqa kha vøzǿføgakh.
8 Nǿfuap. Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Ni Esia plovins-te ndøgo, matev føgøføgakh kandambá qani-fakhanumam. Khàpumu-khouwév. Ni amba niti-eqaném. Yaq ni qeimatavupam, ndèipakhaén. 9 Unimanqatín. Matev bugug āv qambøe-kewagám nqǽgo: Ni avønīn nȉpakhaēn. Geté ndøgo tȍnimbi-fakhán ndǿgo: Ni ambá av nqǽgo, nikeza kha-tē qeitōtanā, geté Mbumbukiam-te mbá qabatio-taná, ndego ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat. 10 Ndego ni møndøni-tøké neka vȍkhandi:n, løvøte avønin-te qeigoam. Até megemege-té-a, Mbumbukiam giní-tøkeát, ni vǿkhandi:ntāt. Ni te-te mbá qeitøtaná. Ndego ni nqawa ndȍkhandi:ntát. 11 Até zó-a, zo niqa yaq-te ndøzøte-guligulim, zo zȍni-tøkeé. Yaq zo ezoqa nøme kopoav, niqa yaq-te tøzøte-guligulimat, yaq ezoqa kopoáv,

1:3 1:3 Lom 15:5 **1:5** 1:5 Psa 34:19 **1:8** 1:8 Kel 19:23; 1 Ko 15:32 **1:10** 1:10 2 Tim 4:18

Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, ni zapaya, ta matev ate ndægo-qa yaq-te, Mbumbukiam ni gini-tøkeam.

Pol gekha zapā, Kolin taon-te okhoeav qagoam

12 Ni nqánek qati-khambuváp: Ni mȯtinøtén, matev nqanek manqei-qape-te nqeimatanam, neka zo mokho-te vȯi-matønumam, ndøgo ndaføyambá neka mbomambá, ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev ambá av nqægo, manqei-qape-qā matavap loloakh-tē qeitø-matanām. Geté ni Mbumbukiam-qá kuku matev-té qeitø-matanám. 13-14 Manqat ndøgo, ni nqeipeawam, ndaføyamba-qapé. Zo kopømbaqapé, mokho tozombo-ndapem. Ta mokho-te ndøugu, mokho manqat nøme mbaín. Zo niqa manqat nøme-qa mokho, mȯzondapém. Yaq no tototaná ndógo: Vaev-te, zo mokho ate ndægo uni zombøé-ndapém. Yaq nigi Evezøza Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, até zó-a, kopømbaqapé, niqa yaq-te zøté-khambuvømém, ate av-té, ni zoqa yaq-te nqati-khambuvap.

15-16 No qæmatavupam, zo khanakhanákh atozogó, noqa yaq-te. Yaq no āv qatepøotám nqægo: No Masedonia plovins-te tænav, no bugukhokhof, ambá zo-té qatøndo-navín. Yaq nango tøtøndo-qavanin, zo nqawa vȯezømetin. Yaq av nqægo, no zo namba tizi꞉gonin, ambá genø-menasín, neka zo khanakhanakh nøme vozō-ndapemin. Yaq no amba Zudia manqei-te tæmatin, zo ambá zonø-tøkemín.

17 Ge zô, ndozo-matavap? No matavap sǽ-enendtatun? Neka no qæpøoain, no manqei-qape-qá matev-té qatǿ-pøogeapatun? Neka no khokhó sǽmanqatatun, av nqægo, no matev nōgō, gete matev nōgoāk? Av taoká. 18 Mbumbukiam, ndego uni-manqatín. Ndego mȯndæ-otév, ni ambá av nqægo, manqat khokhō seizø-manqatatūn, getē matev vini nimatønumatūn. 19 Até Yesu Kelisó-a, ndego Mbumbukiam-ge Yo, teqa yaq-te Sailes neka Timoti neka no qati-zømesimam, ndego ambá av nqægo, manqat khokhō sege-manqatām, yaq matavap gè-enendtām. Av taoká. Geté matev ndøgo, ndego ge-einin, tego, ndego ùnime꞉-gonín. 20 Gekha manqa mbusa kopoav-qapē ndøgo, Mbumbukiam ge-aumat, Yesu mȯndø-unimanqatintát. Matev mȯndø-matønumám. Yaq nakémbá, ni te mokho-te, āv qazi꞉-manqaté nqǽgo, “Amén. Nqanek manqat unimanqatín,” neka Mbumbukiam-qa iz bembøē-eqawat. 21 Zo neka ni, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etøomít, niqa unimanqatin-te Keliso-te bazaføgakh-us tizi-waniapat, neka ndego Nqova Mbomambaqape ande oil me vønimbō-qouz. 22 Neka ndego ni-te mbusa ndømøpá, av nqægo, ni tegí. Nqova Mbomambaqape, ndego gini-etoam, ni mokho-te teyagat, ndego andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam ni vaev-te, nøme mba nimbó-etoám.

23 No Kolin taon-te okhoeav qagoam, av bugukhokhof qatepøoa, zapa ndógo. No poeveáv, zo viniv nøme tæzø-etoam, neka zoqa matev-qa yaq-te vøzǿ-ponqōm. No nqanek manqat Mbumbukiam-qá bøi-té qato-manqaté. Ndego mȯndæ-otév, noqa manqat unimanqatín. 24 Ni ambá av nqǽgo, zo kawaenat-qa nizøgō, zoqa unimanqatin-qa yaq-te. Geté ni zó namba zi꞉sasaeát. Zo khanakhanakh etoam nonqó. Ni mȯtinøtén, zo bazaføgakh-us zowaniáp, zoqa unimanqatin-te.

2

1 Yaq nakémbá, no matavap āv qategó nqǽgo: No notøndó-navák, zo-te. Soqaín ndøgo, ni mbøni nqawa tøniva. 2 No mbøni vaev tæzø-etoam, yaq no ezoqa nøme mbaín, khanakhanakh tinø-etøomem. Zapa ndógo, no khanakhanakh zo mba zønø-etoám. 3 Yaq nakémbá. Manqat ndøgo, no bugukhokhof qazøndo-peawam, ta zapaya nqánek qazønde-peawám: Zoqa matev ambá bugukhokhof zokhakheinømemín. Soqaín ndøgo, no tøtøndonav, yaq mbøni nóvā. Geté no khanakhanakh ndape-qa nogó, zo namba. No

1:13-14 1:13-14 2 Ko 5:12; Filip 2:16 **1:15-16** 1:15-16 1 Ko 16:5-6 **1:19** 1:19 Kel 18:5 **1:20** 1:20 Veve 3:14 **1:22** 1:22 Ef 1:13-14; 2 Ko 5:5 **1:24** 1:24 1 Pita 5:3 **2:1** 2:1 1 Ko 4:21

nqæmatavap, no khanakhanakh tønøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte꞉go, khanakhanakh søzøtumú-goát, no namba.
4 No zo pepa bugukhokhof fofogeap-us neka mbøni nqosøgeap-us neka eiv-us no-peaumát. Ta manqat mokho-te ndøgo, no zo ambá av nqægo, mbøni vaev etoam-qa nøzøgoām. Geté no zo zøtezat-qa nøzøgoám, no kuku kandambá zo-te.

Ndego ezoqam, manqa-zapa gego, teqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém

5 Ndego ezoqam, ndego mbøni vaev matev gengaz, ndego ambá av nqægo, mbøni vaev matev no nø-etoām. Geté ndego zo ezoqa ewaqape zø-etoám. Unimanqatín, ezoqa ewaqape-té mbá. Soqaín ndøgo, no manqat tækhouwevtet. 6 Yaq-fia ndøgo, zo ezoqa bawan-qape qazombotaem, ndøgo ság. Matev nøme, bègő. 7 Geté zo teqa manqa-zapa, ndakin sà bezømbo-navøém. Neka gèmbo-tøkeém. Soqaín ndøgo, mbøni uni tømbøeva, yaq ndego gemø̄-sanqawām. 8 Yaq nakémbá, no nqazǿ-pouwe: Av qane-ometém: Zo kukú te-te.
9 No ta pepa ndøgo, nqánek qate-peawám: No nøtenat-qa nøgoám, av nqægo, zo bazaføgakh-us tøpøzøté-waniap-a, neka noqa manqat ate ndægo, o-mba tøpøzøté-ndape-a. 10 Gekha ezoqām ndego, zo teqa manqa-zapazapa, sa tøzømbo-navøemat, yaq até nó-a, segenømbó-navøemát. Manqa-zapa tøgoat, ndego ezoqam gego, no amba sa tønømbo-navøemin, ság, no zo zapaya, Keliso-qa bøi-te, mǹdønømbo-navøém. 11 No ndøgo, tøté-matanám. Soqaín ndøgo, Saitan ni tinimbi-khavozam. Zapa ndøgo, ni teqa pøogeap, mĭzi꞉nøtén.

Pol Taitus-qa amba ge꞉vao

12 No Tloas taon-te qæmø-fakhan, ezoqa Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te zømesim-qa, no Evezøza mboqog nømbe-mboqozó. 13 Geté no nòfofogeapám. Zapa ndøgo, noge nøfu Taitus, no amba nømbøe-vawám. Geté kha qeiviáv. Yaq no ndigu ezoqam, ouo manqat mba nøzø-eín, Masedonia plovins-te sasa nønav.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té ginø-sasaeát

14 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, teqa khagua gò꞉-eqawát. Keliso mokho-té qane-eqá. Ndego khanakhanakh-us nde-okho, ezoqa ewaqape teqa khagua eqawat-qa yaq-te nde꞉zømesim, ndego ni oskia nifikí. Yaq ni mokho-te, nøtenat Keliso-qa yaq-te, manqei-manqei ate ndægot, andé gigiap sisip mbomambaqape me me꞉panqavøemét. 15 Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-te, andé Keliso-qá gigiap sisip mbomambaqape me nitigú. Nqanek sisip sège-panqavøemét, ti-te ndigu, ndikhandi꞉zat-a, ndigu ndĭsōqōētēt. 16 Ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, ta sisip ndøgo, andé peakha vøvánq. Løvøte-té qanø-ituzá. Geté ti-te ndigu, khandi ndindapet, ta sisip ndøgo, mbomambaqapé. Khandi zø-etoám.
Yaq gê, gekha ezoqâm, kopømba ndego, nqanek sasae tego? Khàpumu-føgákh. 17 Ni āv tiuká, av ezoqa nøme ndi꞉gu, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat nømendim mokho-te, moni qaqasam-qa mba ndigu. Av taoká. Ni nqanek sasae, Mbumbukiam ni-etoám. Neka ni ezoqa khavozumáv. Ni Keliso-gí sasae ezoqám. Ni ezoqa nqati-zømesim, Mbumbukiam-qá bøi-té qeito-manqaté.

3

Kolin ezoqam, ndigu andé Pol-qá pepá

1 Ge zô, ndozo-matavap? Ni nqanek manqat mokho-te, nikeza kha nqawa eqawat-qa nígu? O gê, ni ezoqa nøme-qa pepa binígu, ndigu amba niqa sasae-qa yaq-te ti꞉peaomemin, zo vøtī-zømasin? O ni zoqa pepa binígu, zo amba niqa sasae-qa yaq-te

2:4 2:4 Kel 20:31 **2:11** 2:11 Luk 22:31 **2:12** 2:12 Kel 14:27; 1 Ko 16:9 **2:13** 2:13 Kel 20:1 **2:16** 2:16 Luk 2:34; 2 Ko 3:5-6 **3:1** 3:1 2 Ko 5:12; Kel 18:27

tøzøte-peaomemɨn, ezoqa nøme vøtī-zømasɨn? 2 Av taoká. Pepa ndøgo, niqa sasae-qa yaq-
te, zo zøkezán. Ta pepa ndøgo, niqá mbøni mokho-té qanu:-peawáp. Ezoqa ewaqape
kopømbá, segéqeivát neka segé-geve:mát. 3 Nqanek pepa Keliso ndøpeawám. Ndøgo
bavokho-qapé. Niqa sasae mokho-té qando-fakhán. Ndøgo ambá av nqægo, pēn qane-
peawāp. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqapé qane-peawáp. Neka ndøgo
ambá av nqægo, nandi-tē qano-peawāp, av Mozes-qa guguna manqat ndæpeawap. Geté
ezoqam-qá mbøni-té qanu:-peawáp.
4 Ni nqanek manqat nqeimanqate, zapa ndógo. Ni Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná,
ndego ni Keliso mokho-te nqanek sasae gini-etoam. 5 Ni matavapøteáv, av nqægo,
ni kopømbaqapē, nqanek sasae teigoat. Geté ni møtinøtén, bazaføgakh Mbumbukiam
ni-etoám, nqanek sasae-te. 6 Bazaføgakh ndégo tini-etoám, ezoqa teqa poev matev
ndakinak-qa yaq-te nqati-zømesim. Nqanek poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa
namba ge:-unimanqatin, viní. Av taoká, av Mozes-qa guguna manqat ndægo, mbuk-
te ndøpeawap. Geté ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. Mozes-qa guguna
manqat, ni løvøte ni-etoám. Geté Nqova, ndego khandi ni-etoám.

Nqova Mbomambaqape-qa tatas neka waev, ùnime:-løvú, Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev

7 Mozes-qa guguna manqat, ndøgo nandi-te qo:peaupam, neka løvøte ndøni-etoam,
waev-us neka tatas-us ndofakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes nqanek manqat
gendap, yaq Izlael ezoqam teqa bugug-te, amba me:kewagám. Zapa ndógo, taqa
waev-qape, khàpumu-khouwév. Geté vaev-te, ta waev ndøgo, sège-khapelavøqase-tát.
8 Nqanek Mozes-qa guguna manqat, waev-us neka tatas-us qafakhan, yaq gê, Nqova
Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te, áv khané:go? Teqa sasae-qa waev neka tatas
ùnime:-løvú, Mozes-qa guguna manqat-qa waev neka tatas. 9 Unimanqatín. Mozes-
qa guguna manqat, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-us ndivewe neka løvøte-te ndø-abam,
taqa tatas kandambá. Geté matev ndøgo, ta mokho-te ni Mbumbukiam-qa bøi-te tizi:-
ndaføyamba-en, ndøgo tatas neka waev nøme mba mo:gó. Kandambá tantáv. 10 Mozes-
qa guguna manqat-qa tatas neka waev, matev ndakinak-qa tatas neka waev namba
toqote-khamas, yaq ndøgo Mozes-qa guguna manqat, tatas andé mbaín. Møndømøm-
bonavøém. 11 Ta matev ndøgo, ndakin sa nqanavøemtet, taqa tatas neka waev kandambá
qagoam. Geté matev ndakinak ndøgo, miavmiav ndøgo, ùnime:-løvú, ta matev ndøgo, av
bugukhokhof qægoam.
12 Unimanqatín. Ni teitotaná ndógo: Nqanek matev ndakinak, miavmiav ndógoát.
Yaq nakémbá, ni nqanek sasae, kha føgakh-mbá qatigú. Mivi mbaín. 13 Ni āv tiuká, av
Mozes nde:go, ndego ekeza bugug-te ndabua go:khafuzɨn, yaq Izlael ezoqam kopømba
mbain qagoam, teqa bugug-qa waev giqeivim, ndøgo vaev-te qamø-navøem.
14 Izlael ezoqam, tiqa wema gètokám. Até ndakín-a, zua zøtokeáp. Mbumbukiam-
qa poev gigeveømemɨn, ndego ibugukhokhof ti namba ge:-unimanqatin, ndigu mokho
ndapemáv. Ta manqat ndøgo, andé ndabua me zømbe-khafuzú. Até ndakín-a. Nqanek
ande ndabua me ndøzømbe-khafuzu, Keliso mba zømbé-oqoá. 15 Até ndakin khøuwa-
té-a, ndigu Mozes-qa manqat gigeve:matun, tiqa wema-te, andé ndabua me zømbe-
khafuzú. 16 Geté gekha ezoqām ndego, Evezøza-te teqambun, ta ndabua ndøgo, ndømbo-
oqoé. 17 Nqanek manqat Evezøza-qa yaq-te, Evezøza-gé Nqova me:manqaté. Yaq
Evezøza-ge Nqova, ezoqa namba te:goat, ndego ezoqam, gigiap o matev kopømba mbaín
tøløvønøvupat. Geté ndego møndømbo-nqovovøém. 18 Ni Klisten ezoqam, niqa bugug-
te ndabua khafuzuáv. Geté ni-te, Evezøza-qá waev ndogamewáp. Yaq ndego Evezøza,
Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ni gè-enendtét, atema ni ande teqa bugug me

3:2 3:2 1 Ko 9:2 **3:3** 3:3 Exo 24:12; Jer 31:33; Ezek 36:26-27 **3:6** 3:6 Jer 31:31; 1 Ko 11:25; Zion 6:63 **3:7** 3:7 Exo 34:29 **3:9** 3:9 Deut 27:26; Lom 1:17 **3:13** 3:13 Exo 34:33 **3:16** 3:16 Exo 34:34 **3:17** 3:17 Zion 8:36; Lom 8:2

vizimø-kewāg. Yaq Evezøza-qa waev, nøme mba mó꞉sanqatáv, niqa kha-te. Yaq sa tønø-khouwevtét.

4

Pol sègemát, Mbumbukiam-qa sasae-te

1 Mbumbukiam ni nqanek sasae, ekeza tanakh matev-té genøni-etoám. Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté sèi-apét. 2 Ni matev khonoam-te gonemáv neka matev mivi-us gonemáv, neka ni ezoqa khavozumáv, neka ni Mbumbukiam-qa Manqat køfigimáv. Áv taoká. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat, teqá bøi-té qeitø-zømesím. Yaq manqat ndøgo, ni nqati-zømesim, unimanqatín. Gekha ezoqām ndigu, matavap eqeieqei ndøzøgo, ndigu mòndæzøtéz, noqa manqat unimanqatín. 3 Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, mokho manqāt. Geté niqa manqat, mokho manqat ti-te mba ndígu tøgó, ndigu tisoqoez. 4 Saitan, ndego manqei-qape-ge mbumbukiam, ndego tiqa wema mòndøzø-tokéam, ndigu unimanqatinteav ndigu. Yaq ndigu kopømba mbaín, Manqat Mbomambaqape-qa waev vøe-qeivāt, ndøgo Keliso mokho-te ndøndokhaev, ndego ande Mbumbukiam-qa bugug me nde꞉keoge. 5 Ni ezoqa ambá av nqægo, nikezanqā yaq-tē qati-zømesīm. Geté ni Evezøza Yesu Keliso-qá yaq-té qati-zømesím. Ni zogí sasae ezoqám. Nqanek sasae, Yesu ni-etoám. 6 Ndego Mbumbukiam, ndego av ge꞉-ein nqægo, “Waev bekhā, bøivun mokho-te,” ndego até niqá mbøni-té-a, waev vøu-sanqatav. Yaq ni mokho-te, até ezoqa nømé-a, Mbumbukiam-qa waev betēzøtez, ta waev ndøgo, Yesu Keliso-qa bugug-te ndøkhaev.

Mbumbukiam matev mbomømboma, andé manqei pot-té genø-nqeitám

7 Ta matev mbomømboma, Mbumbukiam gini-etoam, ni manqei-qape ezoqam-qá khaté qanu꞉gú. Geté niqa kha ndøgo, andé manqei pót. Gémøkuvøém. Yaq ezoqa āv giabiti-qeiví nqægo, bazaføgakh kandambaqape, ni mokho-te nqøu-sasaeat, Mbumbukiam-té qando-okhó, ambá ndøgo, nikezan-tē qando-okhō. 8 Ni-te, matev soqøsoqa vinivinimba kandambá nqafakhanam. Geté ni tokhonønateáv. Khøuwa nøme, ni āv qati-bevøpemín nqægo, “Áv khazí꞉-gonēm ndakin,” geté ni yovitáv. 9 Ezoqa ni ngiænoat-qa ndøgó. Geté Mbumbukiam ni nøuvindáv. Neka ezoqa ni kha nikhanæmatún. Geté ni løvøte qeivupáv. 10 Niqa kha-te, ni andé Yesu-qá løvøte matev nitindapé. Nqanek matev ndógo tøndefakhaté: Niqa kha mokho-te, até Yesu-qá khandí-a, betē-veveam. 11 Unimanqatín. Ni nqeikhandĩ꞉nát. Geté niqa kha, oskia løvøte-té qeitø-awám, Yesu zapaya. Niqa kha, løvøte khá. Geté ta kha mokho-te ndøgo, até Yesu-qá khandí-a, tàbete-veveám. 12 Yaq av nqægo, ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqati-zømesim, ndøgo ni løvøte ni-etoám. Geté zo khandi zø-etoám.

13 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “No Mbumbukiam, møeunimanqatín. Yaq nakémbá, no manqat qæ-ein.” Ni nqova kopó, ndego ezoqa namba, nqanek manqat ge-ein. Até ní-a, ni nĩ-unimanqatinát. Yaq nakémbá, ni manqat nqeimanqate. 14 Ni møtinøtén, Mbumbukiam, ndego nigi Evezøza Yesu, løvøte-te gekhandi꞉v, ndego até ní-a, løvøte-te vókhandĩ꞉n. Yaq ndego ni ekeza megemege-té genøámb. Zó namba mé꞉-ámb.

15 Nqanek matev ate ndægo, ni-te nqafakhanam, zo tøke nonqó qanimbi-fakhanám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev, ezoqa nøme mba mó꞉khatób, Yesu-te, yaq ndigu Mbumbukiam ike manqat bembøē-manqate neka Mbumbukiam-qa iz betē-eqawat.

16 Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté seĩ-apét. Unimanqatín. Niqa kha-qa bazaføgakh, sègenavøemtét. Geté niqa mokho-te, ni khøuwa ate ndægot, sèi-ndakinak-entét. 17 Matev

---

4:2 4:2 2 Ko 2:17; 1 Tes 2:5 **4:4** 4:4 Ef 2:2; Kol 1:15; Iblu 1:3 **4:6** 4:6 Gen 1:3; Isa 9:2; 2 Ko 3:18 **4:7** 4:7 2 Ko 5:1 **4:8** 4:8 2 Ko 1:8; 7:5 **4:10** 4:10 1 Ko 15:31 **4:11** 4:11 Lom 8:36 **4:13** 4:13 Psa 116:10 **4:14** 4:14 1 Ko 6:14 **4:16** 4:16 Ef 3:16 **4:17** 4:17 Lom 8:17-18

føgøføgakh ndøgo, ni-te nqafakhanam, ndøgo ibu-ibus nonqó. Uni viniv-ín mbá. Geté vaev-te, ta matev mokho-te, matev mbomambaqape ndøfakhán. Ndøgo segémá. Mi-avmiáv. Neka ndøgo unimé:-løvuám, matev ate ndægo, av ndakin nqanimbi-fakhanam. 18 Yaq nakémbá. Ni kha-mba, ambá ndøgo teimbo-ovē, bøi nqati-qeivi. Geté kha-mba ndógo teimbo-ové, bøi qeivupav ndøgo. Zapa ndógo, gigiap ndøgo, bøi nqazi:-qeivi, ndøgo ibu-ibus nonqó. Geté qeivupav ndøgo, miavmiav gigiáp.

5

Manqei-qape kha neka kha ndakinak-qa yaq-te

1 Ni mìzi:nøtén, niqa manqei-qape kha tøsoqa, ndøgo ande palai khoev me nqawev, yaq Mbumbukiam ni andé khoev ndakinak me nimbí-etoám, yan-te nqo:go. Ta khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøpuanumatūn. Geté Mbumbukiam ekezan ndópuán. Ta khoev ndøgo, miavmiav ndópuatét. Ndøgo niqá kha ndakinák. 2 Ni nqanek kha-te nqaziyage, nqosøgeap zimboyogé. Esevem-ús. Neka ni tizimbo-endáp ndógo: Kha ndakinak ande ndabua ndakinak me zimí-uzám, ndøgo yan-te tøndowav. 3 Soqaín ndøgo, ni ande naqei-av me tizi:goat, niqa manqei-qape kha tizi-ivøvem. 4 Unimanqatín. Ni nqanek manqei-qape kha-te nqazigu, ni zì-esevém. Zapa ndógo, viniv khàpumu-khouwév. Ni poeveáv, niqa manqei-qape kha, ande ndabua me tizi:-khofoe. Soqaín ndøgo, ni ande naqei-av me tizi:goat. Geté ni kha ndakinak, ande ndabua me uzam-qa zi:gú. Yaq niqa manqei-qape kha, andé khandi ndókhóug. 5 Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, kha ndakinak tizindapem. Ndego Nqova Mbomambaqape gini-etoam, ndøgo andé khakhatáp, av nqægo, ndego ni até kha ndakinák-a, vøní-etoām.

6 Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mba oskia nigú. Ni mìzi:nøtén, ni nqanek manqei-qape kha-te nqaziyage, ni Evezøza-qa khoev-te fakhaneáv. Zuá. 7 Ni ndakin nqaziyage, sìzi-unimanqatinát. Matev qeivi zuá. 8 Geté ni kha føgakh-mbá. Ni manqei-qape kha, ndøgo ande palai khoev me nqawev, ivøve-qa nimbogó, neka Evezøzá namba yage-qa nigú, teqa khoev-te ndøgo. 9 Geté oskiá ndøgo, ni Evezøza-qa khoev-te é-ndeimø-fakhān, o, manqei-qape-te zua niyagē, ni bazaføgakh ni-asøzú, ndego khanakhanakh etoam-qa nimbogó. 10 Zapa ndógo, ni ate nqazi:gu, Keliso-qá megemege-té qabizimø-waním, manqa bizimø-ovøemem. Yaq ni yaq-fia āv qazimí-upøgím, av nqanek manqei-qape kha-te, matev mbomømboma o soqøsoqa nqazi:-matanam.

Mbumbukiam ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba

11 Ni mòtinøtén, Evezøza ni matev, ndòni-geveá. Yaq nakémbá, ni nìmbovizáp, neka ezoqa Mbumbukiam-te yozoat-qa nizøgó. Ndego ni mòndæ-otév. Yaq no tototaná ndógo: Até zó-a, zo mòzøte-zøtéz, niqa matev eqeieqeí. 12 Ni ambá av nqægo, nikeza kha eqawat-qa nigū, zoqa bøi-te. Av taoká. Geté ni zo zømesim-qa nizøgó, av nqægo, zo ni tøzøte-khambuvupat, ndøgo kopømbá. Yaq av nqægo, zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam sozozó-qavøitát, ndigu ndimatavap av nqægo, gigiap-qape ndøgo, bøi toqote-qeivat, ambā ndøgo, ezoqam-qa mbøni-te nqøugu. 13 Ni matavap mbain teigoat, av ezoqa nøme ndi:manqate, ni Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo nigú. Geté ni matavap eqeieqei tønigoat, ni zo nitigú. 14 Ni Keliso-qá kuku matev ndønøzøngím. Ni āv qati-unimanqatinát nqægo: Ezoqa kopo, ezoqa ewaqape-qa ndønaním. Yaq te mokho-te, até ní-a, ni ate nqazi:gu, vizì-pakhaen. Ni awenege matev-te, sekemba yageapáv. 15 Ndego ezoqa ewaqape-qa, ndógo tenenaním: Gekha ezoqām ndigu, ndiyage, ndigu ambá av nqægo, ekeza kha-qa beyagē, geté teqa ndégo tiabiti-yagé, ndego tiqa genanim neka løvøte-te vøndō-khandi:v.

4:18 4:18 Kol 1:16 **5:1** 5:1 2 Ko 4:7 **5:2** 5:2 Lom 8:23 **5:6** 5:6 Iblu 11:13-16 **5:8** 5:8 Filip 1:23 **5:9** 5:9 Kol 1:10; 1 Tes 4:1 **5:10** 5:10 Eccl 12:14 **5:15** 5:15 Lom 14:7-8

16 Yaq nakémbá. Ni ezoqa nøme sekemba gevezoatáv, av manqei-qape ezo-
qam ndi꞉matanam. Até Kelisó-a, ndego ni bugukhokhof qeigeveitam, av manqei-
qape ezoqam ndi꞉matanam, ni ndakin av nqægo sekemba geveuatáv. 17 Gekha
ezoqām ndego, Keliso mokho-te ndeyage, ndego mòndø-ndakinak-év. Awenege matev,
mòndømø-navøém. Yaq nqáe! Matev ndakinak ndøngáz. 18 Nqanek matev ate
ndægo, Mbumbukiam-té qando-okhó. Ndego ni Keliso mokho-te, nqawa ekezán
namba me꞉tøkunú, neka ni nqanek sasae vønī-etoam, ta mokho-te ndøgo, atē ezoqa
nømē-a, Mbumbukiam namba betē-tøkuanem. 19 Manqat ni ezoqa nqati-zømesim,
nqánek: Keliso mokho-te, Mbumbukiam mu꞉goám. Yaq Mbumbukiam te mokho-te
ndego, manqei-qape ezoqam vōtøkuzu, ekezan namba. Yaq ndego ezoqam-qa manqa-
zapazapa, sekemba matavupáv. Manqat nqánek, Mbumbukiam ni gini-etoam, ezoqa
tøti-zømesimat. Ndego ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndøgó, ekezan namba.
20 Ni Keliso-qá iz-té qeinøzø-manqaté. Ni mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ekezan zø-
akhayám. Ni ezoqa Keliso-qa iz-te nqeizǿ-pouwe: Zo Mbumbukiam-té qando-okhó
neka teqa tøkuat matev vøndapem. 21 Keliso, ndego manqa-zapa-qase goneáv. Geté
Mbumbukiam, niqa manqa-zapa ate ndægo, Keliso-té geno꞉vé, yaq ni te mokho-te,
Mbumbukiam-qa bøi-te bizimī-ndaføyamba-en.

6

1 Ni Mbumbukiam namba nqeisasaeat, ni nqeizǿ-pouwe: Zo Mbumbukiam-qa kuku
matev qazondapem, até vøwaní, ta mokho-te ndøugu. Soqaín ndøgo, zo khokho sa
qazondapem. 2 Mbumbukiam āv gene-manqaté nqǽgo,
“Khøuwa eqeieqei qandap,
no qoqa guliguli manqat mòe-ewág.
No màtaqa-tøké,
ta khøuwa-te ndøgo, no qæzav, ezoqa tækhandi꞉z.”
Nqáe! Khøuwa eqeieqei ndakín. Khøuwa ndøgo, Mbumbukiam gezav, ezoqa tekhandi꞉z,
ndakín.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa sasae-te, viniv kandakanda ndi-eqawat

3 Ni matev eqeieqei mba nimbopáev. Soqaín ndøgo, niqa matev ezoqa tiqa
unimanqatin-te tøkhaosam neka ezoqa Mbumbukiam-qa sasae vóngenøitāt. 4 Geté
gekha matēv ndøgo, nqani-fakhanam, ni āv qati-vøndøzú nqǽgo: Ni Mbumbukiam-gí
sasae ezoqám. Potonam matev neka ngenøgim matev neka gekha matev føgøføgakh
nqani-fakhanam, ni bazaføgakh-us niwaniáp. 5 Ni gèzitangatún, ndimbula-te
vønqeindumatun. Neka ni vøngeandumatun. Ni sasae føgøføgakh nigoatún, neka
khøuwa nøme, ni venanqei sømbiam kopømba mbaín, neka ifi nivinumatún. 6 Ni matev
eqeieqei-té qeiyagé, neka nøtenat nigú. Ni ezoqa matev aiyaiyav-te neka kuku matev-us
nizøgó. Mbumbukiam-gé Nqova mu꞉sasaeát, ni mokho-te. Neka niqa kuku matev, ezoqa
nøme-te, ngusum-te mba khazeáv. 7 Ni ezoqa unimanqatin manqat mba nizø-manqaté.
Ni Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qeitø-sasaeát neka matev eqeieqei nigoatún. Ndøgo
niqá nakhag gigiáp, nøfe nonqo neká khakhazam nonqo. 8 Ezoqa nøme, gĩnivizáp.
Geté nøme ndigu, mivi ni-etoumatún. Ezoqa nøme, iz gĩni-eqawát. Geté nøme ndigu,
iz gĩnivoát. Ezoqa nøme, ni khavozam ezoqam mi꞉nænáná. Geté ni unimanqatin manqat
mba nimanqaté. 9 Ezoqa nøme, ni khokho ezoqam mi꞉nænáná. Geté nøme ndigu, ni
mòndæzøtéz. Ni ambá nipakhaenín. Geté, nqáe! Ni khandi zua nigú. Ni gèzitangatún.
Geté ni løvøte, etopøteáv. 10 Ni mbøni nivavatún. Geté ni khanakhanakh oskia ni-asøtøvé.
Ni gigiap-av ezoqám. Geté ni mokho-te, ezoqa kopoáv, andé ge꞉-gigiap-kopoav-ezoqam-
éz. Ni zenda-zenda mbá qatiyagé. Geté Keliso mokho-te, ate ndægo, niqá.

5:17 5:17 Lom 8:1; Gal 6:15 **5:18** 5:18 Lom 5:10 **5:19** 5:19 Lom 3:23-25 **5:21** 5:21 Iblu 4:15 **6:2** 6:2 Isa 49:8 **6:5** 6:5 2 Ko 11:23-27 **6:6** 6:6 1 Tim 4:12 **6:9** 6:9 2 Ko 4:10

11 Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. 12 Ni
ambá av nqægo, kuku matev gèmøni-navøēm zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa
kuku matev. 13 No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo āv tøne-
matanám, av ni nqeizømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yà bezøgó ni-te.

Ni ezoqa namba bizi:-tøkuànɛ̄m, ndigu unimanqatinteav ndigu

14 Zo ti namba me:tøkùāt, ndigu unimanqatinteav ndigu. Gê, matev eqeieqei neka
matev soqain, áv khané-tøkuā? Neka gê, waev bøivun namba, áv khané-tøkuā? Kopømba
mbaín! 15 Yaq gê, Keliso nqova soqaqape namba, nqova kopo-te áv kiníyagāt? Neka
gê, ezoqam nde-unimanqatinat, áv kené-tøkuā, ezoqa nøme namba, ndego unimanqat-
inteav ndego? 16 Yaq gê, Mbumbukiam-qa khoev, tae khøuwiap namba áv khané-tøkuā?
Nakhoa mbaín. Zo mòzøte-zøtéz. Mbumbukiam-qa khoev, ní, ndego khandi miav-ak
Mbumbukiam. Ndego ekezan, āv gene-eín nqægo,
“No ezoqám namba nøtéyagát
neka no ti mokho-té tøtú:-okhoát.
No tigí Mbumbukiam tægoát
neka ndigu nogi ezoqam vøgoāt.
17 Neka Evezøza manqat nøme, āv gene-manqaté nqægo:
Vøziváz ndigu, neka ti-te vōqataz.
Neka gigiap ndøgo, noqa bøi-te soqain ndøgo,
kha mbokhanòzɛ̄m.
Yaq no zo ndækhatób.
18 Neka Evezøza, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, manqat nøme āv gene-manqaté
nqægo:
No Zøve nøzøgoát
neka zo nogi nakhei angana
neka nakhei mbasi vozonó-goāt.”

7

1 Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam nqanek manqa mbusa mbomømboma ate
ndægo gini-awam, yaq gekha manqa-zapazapā ndøgo, kha-te o matavap-te qazi-
matønumatun, zí-ivøvém. Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu:gú. Vizap-ús. Neka
bazaføgakh bizi-asøzú, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei bizĭyage.

Taitus Kolin ezoqam-qa yaq-te emanqat gevotot, Pol khanakhanakh kandambá gendap

2 Ni zoqa mbøni, vòni-mboqoá. Ni ezoqam-te manqa-zapazapa goneáv, neka ezoqa
kopo ngi:wateáv. Neka ni ezoqam-te, gigiap aqonøpøteáv. 3 No nqanek manqat, ambá av
nqægo, zo vøozoat-qa nømanqatē. Av taoká. No mòezø-eín. Ni kuku kandambá zo-te, neka
ni kuku até ginígoát, oskiá ndøgo, zo namba tizi:-pakhaen o zo namba tizi:yagat. 4 No
zo nò-unimanqatinát. Neka nòte-khambuváp, zo. No zoqa yaq-te nqate-matavap, niqa
yage føgakh-qape mokho-te, no kha nømbe-føgakhát. Neka no khanakhanakh kandambá.
5 Ni Masedonia plovins-te qeimø-fakhan, ni viniv kandambá, qani-fakhanumam.
Pusup mbaín. Bavokho ndøgo, gĭni-ponqomám, neka ni mokho-te, møe neka fofogeap
vønīgoam. 6 Geté Mbumbukiam, ndego ezoqa kha føgakh matev ndezø-etoam, ndigu
mbøni ndøzøvaev, ndego kha føgakh ni-etoám, Taitus gendowav. 7 Geté Mbumbukiam
ni kha føgakh ta-mbá mbá ndøgo, gini-etoam, Taitus gegeavun, geté até ndøgó-a, ndego
zoqa yaq-te manqat gini-ein, av matev mbomømboma qazømbøe-matønumam. Neka
ndego nøme āv gene-eín nqægo: Zo vao kandambá no-te, neka zo tanakh zøgó, av

6:13 6:13 1 Ko 4:14 **6:14** 6:14 Ef 5:11 **6:16** 6:16 1 Ko 3:16; Lev 26:12 **6:17** 6:17 Isa 52:11; Veve 18:4 **6:18** 6:18 2 Sam 7:14; Jer 31:9 **7:5** 7:5 2 Ko 2:13

qazøte-matønømem, neka no ndøzønømbō-vïgïm. No nqanek manqat qæ-ewag, no khanakhanakh kandambá qændap.

8-9 Ta pepa ndøgo, no bugukhokhof qatøndo-peawam, zo mbøni zømbevá. Unimanqatín, no qæmatavupam, zapá sætøndo-khofotáv. Geté no ndakin khanakhanákh, taqa yaq-te ndøgo, no qatøndo-khofotav. Zapa ndógo, zo mbøni vaev-qase ambá qazøte-ndapém. Geté ta mbøni vaev matev mokho-te, zo Mbumbukiam-té qazonø-qambúz. Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam ndøsasaetám. Yaq av nqægo, noqa pepa mokho-te ndøgo, zo soqain-qase qeiviáv. 10 Mbøni vaev matev av nqægo, Mbumbukiam-te ndøndo-fakhate, ndøgo ezoqa gèzøtøkeé, yaq ndigu Mbumbukiam-te vō-qambuzɨn, neka khandi vōndapemɨn. Mbøni vaev matev av nqægo-qa yaq-te, tanakh mbain taqagoat, kopømbá. Geté manqei-qape mbøni vaev matev, ezoqa løvøte-té qanø-ituzá. 11 Nqáe! Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam matev qaniqaním gezø-matønumam. Zo ndakin Mbumbukiam-qá poev matev paev-qa mba zombogó. Neka zo āv qazøte-matøvemém nqægo: Matev ndøgo, zo mokho-te qando-fakhan, soqaqapé. Neka zo móe. Soqaín ndøgo, manqa-zapa nøme av nqægo tøzøfakhan. Neka zo vao kandambá no-te. Neka zo ndego ezoqam, manqa-zapa gego, mòzo-guguím. Ta matev ate ndægo, zo ni āv qazøte-nømánd nqægo: Zo nakhoa eqeieqei geve-qa zogó.

12 Ta pepa ndøgo, no qatøndo-peawam, no ambá te zapaya ndēgo, tøtønde-peawām, ndego ezoqam, manqa-zapa gego o te zapaya ndego, manqa-zapa gembogo. Geté no nqanek pepa ndógo tøtønde-peawám: Zo Mbumbukiam-qa megemege-te, āv qane-vøndøzém nqægo: Zo kukú ni-te neka zo niqa manqat o-mba zotondapé. 13 Ni kha mòndøni-føgákh, taqa yaq-te.

Geté taqa yaq-te mbá mbá. Ni kha nøme mba ndógo tønimbi-føgákh neka khanakhanakh vøindapem, Taitus manqat gini-ein, av nqægo, zo ate ndøzøte:go, qazombo-tøkeam neka mokho-te vozombō-eqeieqei-tam. 14 No Taitus-te, nøte-khambuvupám, zo zapaya. Yaq zo mòzo-vøndøzém, av nqægo, noqa manqat unimanqatín, neka zo ni mivi etopøteáv, taqa yaq-te. Manqat ate ndægo, ni zo qeizø-manqatam, unimanqatín. Yaq ndakin, até niqá khambuvap manqát-a, zoqa yaq-te Taitus qeimbo-einim, ndøgo mòndø-unimanqatín. 15 Taitus zo-te gegeavun, yaq zo mòzo-khatowém, møe-ús neka vizap-ús, neka teqa manqat o-mba vøzømbøe-ndapem. Yaq matavap qambo-vesezɨn, ndego kuku kandambá zo-te. 16 No khanakhanakh kandambá. Zapa ndógo, no āv qate-unimanqatinát nqægo: Zo matev eqeieqeí sozógót.

8

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te

1 Nófuap! Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Mbumbukiam Klisten bawabawan mokho-te, Masedonia plovins-te ndøgo, teqa kuku matev mokho-te, matev kandakandá gematønumam. 2 Ndigu viniv-qape, ambá qane-khamasimám. Geté ndigu khanakhanakh kandambá. Ndigu gigiap andé mbaín. Geté tiqa khanakhanakh mokho-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, tøke kandambá gizøgo. 3 No zo āv qate-unimanqatinát nqægo: Ndigu gigiap mbain ambá ginigú. Neka ambá kopømba mbaín, ezoqa nøme tizøtøke. Geté ndigu nøme mba zømbo-etoám. Ekeza poev-té ginøgoném. 4 Ndigu ekezan mbá segeni-viám, av nqægo, “Até ní-a, ni ndigu Klisten ezoqam, gigiap-av ndigu, ndøgo Zudia manqei-te ndiyage, ambá nizø-tøkeín, moni vøizō-khofotazɨn.” 5 Ni qeimatavupam, ndigu moni-qasi mba ndó-etøomém. Geté ndigu bugukhokhof, ekeza kha, Evezøza mbo-etøomém, yaq vaev até ní-a, ande ekeza kha me vønimbī-etoam. Ndigu Mbumbukiam-qá poev mbopaevém, taqa yaq-te.

7:8-9 7:8 2 Ko 2:4 **7:10** 7:10 Met 27:3-5; Iblu 12:16-17 **8:1** 8:1 Lom 15:26; 2 Ko 9:1-2

6 Yaq ta zapaya ndøgo, ni Taitus āv qeimbøe-viømém nqægo: Ndego até zo mokho-té-a, ta tanakh matev sasae ndøgo, gengaz, zo ndigu Klisten ezoqa zapaya moni nqazo-pisam, ùni betekhóu. 7 Zo andé gigiap kopoav ezoqám. Zo Mbumbukiam bazaføgakh-us zo-unimanqatinát, neka teqa manqat eqeieqei zomanqaté. Neka zo zøtezat kandambá. Neka zo Mbumbukiam-qá sasae gone-qa zogó. Neka zo mokho-te, kuku kandambá. Ta kuku matev ndøgo, ni-té qazoqeivám. Yaq nakémbá, zo ande gigiap kopoav ezoqa me ndøzøte:go, zoqa tøke matev até kandambaqape bezøgó, ti-te ndigu, Zudia Klisten ezoqam.

8 No nøzø-pouweák, av nqægo, zo vòzøtøkē. Geté no tiqa yaq-te zømesim-qa nøzøgoám, ndigu Klisten ezoqa nøme ndizøtøke. Yaq no qeivi-qa nogó, av nqægo, até zoqá kuku matév-a, unimanqatïn tøpøtégo-a. 9 Zo mòzøte-zøtéz, nigi Evezøza Yesu Keliso, ndego kuku kandambá gego ni-te. Ndego gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Geté ndego mòndømø-gigiapav-ezoqam-év. Zo me:gó. Ndego tenegó ndógo, teqa gigiap-av matev mokho-te, zo andé tøne-gigiap-kopoav-ezoqam-éz.

10 Moni pisam-qa yaq-te, noqa matavap nqánek: Zo-te qanimáv, zo moni tozo-etøomem, ndigu Klisten ezoqam nonqo. Viav nøme qagoam, zo matavap é-mozoto-veém, taqa yaq-te, neka moni pisam é-vozotō-ngazem. 11 Yaq ndakin matev vòkhouím, zo qazongazem. Av zo matavap qazøte-veem, taqa yaq-te, zo ndakin nqanek matev āv tøzøté-khouím. Khanakhanakh-ús. Gekha monï ndigu, zo kopømba ndøgo, tozozø-etoam, sègezø-etoám. 12 Qo tøke-qa toqogoat, yaq Mbumbukiam ndòqa-khatiú, qoqa tøke matev. Ndego qoqa etoam matev, ndógo tenékhamás, av gigiap nandaqambe:go. Geté gigiap mbain toqogoat, etoam nonqo, ság, etopøteav tøgoat.

13 Noqa poev ambá av nqægo, zo ndigu zogi moni ate ndi:gu tozozø-etoam, yaq zo zenda-zenda mbā sozōwān. Geté no āv qanømbe-poév nqægo: Matev sà betumuvií. 14 Ndakin zo gigiap kopoáv nandøzøgo. Yaq zoqa gigiap nandav, zo kopømbá, zozømbé-tøké, ndigu ndikhakhambaezat. Yaq vaev ndígu tizøtøké, ndigu gigiap kopoav tøzøgoat, gete zo tozo-khakhambaeztat. Yaq av nqægo, matev sugumú-víat. 15 Yaq matev āv qanégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat, Izlael ezoqam-qa yaq-te nqæpeawap, ndigu leg-av manqei-te mana gipizumam, “Gekha ezoqām ndigu, kopoav gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khàpe zømbe-khouwēv. Neka gekha ezoqām ndigu, khapelavøqase gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khapémbá. Geté ezoqa ewaqape kopømbá gigoam.”

Ezoqa misika-qa yaq-te, Kolin taon-te tizav

16 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, ndego Taitus kuku matev zo-te, āv gembøe-etoám, av no nqanømbe:go. 17 No qamboviam, zo-te tewav, yaq ndego nakhamas-té qanømbo-póe. Ndego matavap av nqægo, é-møndømbøe-goám. 18 Ni te namba, até ezoqa nømé-a, nikhofotaváv. Ngenek nigi Klisten nøfu, Klisten bawabawan ate ndægot, gèmbovizáp. Zapa ndógo, teqa Manqat Mbomambaqape nømendim matev qanimáv. 19 Klisten bawabawan ezoqam, ngenek até nqanek sasae-té-a, vōveatøvem: Ngenek ní namba bati-apét, Klisten ezoqam tøke nonqo moni, Zelusalem taon-te batï-ndapavet. Ni tøtigút ndógo: Evezøza-qá iz be-eqawát neka ndigu Klisten ezoqam betēqeivim, av nqægo, ni ndigu tøke-qa nizøgō.

20 Ni sa teitumu-apet, zapa ndógo: Soqaín ndøgo, ezoqa niqa manqa tigeve:mat, ni tiqa etoam matev kandambaqape nqeigeazoat. 21 Ni matev eqeieqei gone-qa nigú. Ambá ndōgo, Evezøza-qā bøi-te mbā, geté até ezoqam-qá bøi-té-a.

22 Ndigu ezoqa menas namba, nigi Klisten nøfu nøme nikhofotaváv. Ni teqa yage mòiqeivám. Khøuwa kopoáv neka matev vinivinimbá. Neka ni mòtinøtén: Ndego ezoqa tøke-qa zøgó. Yaq ndakin, ndego zoqa yaq-te ge-ewag, av zo ndigu Klisten ezoqa

8:7 8:7 1 Ko 16:1-2 **8:9** 8:9 Met 8:20; Filip 2:6-7 **8:12** 8:12 Mak 12:43-44 **8:15** 8:15 Exo 16:18

nøme tøke-qa ndozogo, ndego ti namba okho-qa nøme mba mo:gó, nqanek sasae-te bezømbētøke.
23 Yaq Taitus-qa yaq-te, ndego nogé yaq táng. Ndego no sasae namba, nǐtigú, zo nonqo. Neka ndigu nøfuap menas nøme, zo-te tinduzav, ndigu Klisten bawabawan-qá iz-té gindúzáv. Tiqa sasae, ndigu Keliso-qá iz me:-eqawát. 24 Yaq nakémbá, zo nginik ezoqam vøkhatób. Kuku matev-ús. Yaq Klisten bawabawan nøme, āv giabiti-qeivím nqægo, ni zo nqati-khambuvap, ndøgo unimanqatín.

9

Manqat nøme, tiqa tøke-qa yaq-te, ndigu Klisten ezoqam-te tikhofotøvem, ndigu Zudia manqei-te ndiyage

1 No manqat kandambaqape nøme peawapøteav tøgoat, zoqa tøke-qa yaq-te, Mbumbukiam-gi ezoqam-te, ndigu Zudia manqei-te ndiyage, kopømbá. 2 No mòtenøtén, zo tøke-qa zogó. No taqa yaq-te, nòte-khambuvupám, ti-te ndigu, Masedonia plovins-te ndiyage. No ndigu āv qazømbe-eín nqægo: Zo Akaya plovins-te ndozoyage, mòzo-khakheinám. Viav nøme qagoam, zo moni asøsam é-mozongazém. Yaq ndigu zoqa poev-qa yaq-te giyogem, ndigu Klisten ezoqam tozozø-tøke, yaq ate ndigú-a, poev āv tiniveém. Ezoqa kopoáv. 3 No nginik nøfuap ndøgo tøte-khofotaváv: Soqaín ndøgo, no zoqa yaq-te khokho sa qate-khambuvupam. Geté no tønøpoév ndøgo: Zo é-mozoto-khakheinám, av no zoqa yaq-te qate-ein. 4 Soqaín ndøgo, Masedonia plovins-ak no namba titøndu-niav, yaq ndigu tiqeivim av nqægo, zo khakheinøpøteāv, yaq ni mivi teindapem, taqa yaq-te. Geté ni mbá mbá. Até zó-a, zo mivi vozō-ndapemin. 5 Yaq nakémbá, no āv qate-matøvém nqægo: No nginik nøfuap, bàtøndokhæ-khofotáz, zoqa etoam matev bēkhakheinømem, av bugukhokhof manqa mbusa qazønimbi-ve. Yaq zoqa etoam matev, khakheitáp segégoát, neka matev khanakhanakh-us vozógoāt, ambá ndøgo, qovetam matev-us zógoāt.

Mbumbukiam ni gigiap ndini-etoam, yaq ni kopømbaqapé, ezoqá nøme zizømbé-tøkeát

6 Gèmbo-mataváp: Gekha ezoqām ndego, khapelavøqase te-ogeakh, ndego khapémbá tepea. Geté gekha ezoqām ndego, kandambaqape te-ogeakh, ndego kandambá tepea. 7 Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, ndigu āv qazozømbé-etoumát, av zo zøkezan matavap qazøte-aumat. Zo viniv ndøndàpém, etoam-qa yaq-te. Neka zo ndigu ta zapaya mba zømbe-tøkē ndøgo, ndozo-matavap av nqægo, zo ezoqa nditøpøtøzat. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kukú te-te. 8 Mbumbukiam kopømbaqapé, zo gigiap nøme mba zømbó-etoám. Yaq zo eqeieqei oskia zóyagát, neka kopømbaqapé, até ezoqa nømé-a, ndigu khakha-mba ndigu, vozozø-tøkeāt. 9 Ezoqam-qa yaq-te, ndego ezoqa nøme ndezø-tøkee, Mbumbukiam-qa manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Ndego gigiap-av ezoqam,
yaq-mbá segezø-etoám.
Matev eqeieqei ndøgo, ndego ndematanam,
Mbumbukiam gembøé-navøemák.
Geté miavmiav mbómatavupát.”

10 Mbumbukiam, ndego avøe khayam ezoqam gigiap ogekhæ nonqo neka lou ndezø-etoam, ndego até zó-a, gigiap ogekhæ nonqo segezø-etoám. Yaq ndøgo segezø-khouwév. Yaq zo loge nonqo kandambá tozo-peanem. Yaq até zoqa matev qanimav mokho-té-a, mokho kandambá tøzøfakhan. 11 Mbumbukiam zo gigiap kopoáv segezø-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, ta gigiap mokho-te ndøgo, ezoqa nøme zozømbé-tøkeát. Yaq ni zoqa etoam matev, ti-te teindapet, ndigu Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, zoqa

8:24 8:24 2 Ko 7:13-14 **9:1** 9:1 2 Ko 8:1-7 **9:6** 9:6 Prov 11:24-25 **9:9** 9:9 Psa 112:9 **9:10** 9:10 Isa 55:10 **9:11** 9:11 2 Ko 1:11; 4:15

tøke-qa yaq-te. 12 Unimanqatín. Zo ndigu tozozø-tøke, yaq matev ta-mbá taoká ndøgo, tøndo-fakhan, Klisten ezoqam zoqa gigiap tindapem, ndigu ndikhakhambaezat. Geté ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ike manqat kandambá tendap. 13 Zo ndigu tozozø-tøke, yaq ndøgo zo søzøté-vøndøzém, av nqægo: Zo Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, o-mba mòzoto-ndapém, ndøgo zo ezoqa nøme ndozozømbe-manqate. Yaq ndigu Klisten ezoqam, zoqa etoam matev tindapem, āv giní-qeivím nqægo: Zo ezoqa nøme tøke-qa zøgó. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta zapaya. 14 Yaq ndigu zo gezø-guligulím. Kuku matev-ús. Ndigu āv giní-matøvemém nqægo: Mbumbukiam zo kuku kandambá gezøgo. 15 Unimanqatín. Mbumbukiam-qa kuku matev kandamba tantáv, ni-te. Kopømba mbaín, matev nøme namba toqote-khamas. Neka ni ike kandambá, Mbumbukiam-te, ta zapaya.

10

Pol iz Mbumbukiam-té gendáp, sasae tegoat

1 No Pol, no manqat-qase nøme nqanôgó. Nøkezan-qa yaq-té qanømbegó. Ezoqa nøme, zo mokho-te, noqa yaq-te āv gini-manqaté nqægo, “Ndego ni namba te꞉goat, ndego manqat aiyav-té genø-manqaté. Geté qambaqape tegoat, ndego manqat sasanqa-ús sege-manqaté.” Yaq no ndakin, Keliso-qa iz-te, ndego ekeza kha gevoa neka kuku ginigu, nqazó-pouwe: 2 Zo no ndøtøpøtønémm, av nqægo, no tøtøndonav, manqat sasanqa-us banø-manqatē. No kopømbaqapé, ndigu manqat sasanqa-us tæzø-ein, ndigu niqa yaq-te ndimatavap av nqægo, ni manqei-qape matev mba nimbopāev. 3 Unimanqatín. Até ní-a, ni manqei-qape ezoqám. Geté ni ambá av nqægo, ninakhagāt, av manqei-qape ezoqam ndi꞉nakhagat. 4 Ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qā nakhag gigiāp qati-nøfeāp. Geté ni Mbumbukiam-qá nakhag gigiap føgøføgákh qati-nøfeáp. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni kopømbaqapé, ezoqam-qa khokho matavap seí-tømbuatát, kopømba av-té, nakhag-te yaq-ak-qa uta-qape toqote-ngiu, 5 neka khambuvap matev ate ndægo vói-tokhonumāt, ndøgo ezoqam-qa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, ndo꞉khazu. Neka ezoqam-qa matavap ate ndægo, andé ndimbula khoev-té qati-nqeitám, yaq ndigu Keliso-qa manqat o-mba bembøē-ndapem. 6 Ni mòikhakheinám. Zo Klisten bawan ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat o-mba tozotumu-ndapem, yaq gekha ezoqā nøme, zo mokho-te zua ndisanqawe, ni yaq-fia nizótá.

7 Zo eqeieqei ndømataváp. Gekha ezoqām ndego, ekeza kha Keliso-ge ezoqam nde꞉vewe, ndego yà bembo-matøvém, até ní-a, ni Keliso-gí ezoqám. Ndøgo bavokho-qapé. 8 Unimanqatín. No tønø-poei꞉n, no ambá nøme mba noto-khambuvimín, ta bazaføgakh-qa yaq-te, Evezøza gini-etoam. Geté ta bazaføgakh ndøgo, ndego ni gini-etoam, ndøgo zoqá unimanqatin bazaføgakh etoam nonqó, ambá av nqægo, zo ngiæzoat nonqō. Yaq nakémbá, no mivi mbaín, noqa khambuvap-qa yaq-te. 9 No poeveáv, zo ndozo-matavap av nqægo, no zo nòzø-utøvē, noqa pepa vinivinimba-te. 10 Zapa ndógo, ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, “Pol-qa manqat, teqa pepa vinivinimba-te ndøpeawap, ndøgo bazaføgakh-ús neka sasanqa-ús. Geté ndego ekezan ni namba tizi꞉goat, yaq teqa manqa manqate, bazaføgakh mbaín. Khokhó.” 11 Gekha ezoqām ndigu, av ndi꞉manqate, ndigu bètezøtéz, niqa pepa-te manqat ande sasanqa-us qeipeaumam, ni matev āv tøtí-matønumát, zo namba tizi꞉goat.

12 Ezoqa nøme, zo mokho-te nandav, ekeza kha ezoqa kandakanda me꞉vewé. Ság! Ndigu yakhapús. Ni nikeza kha, ti namba nití-khamasemák, vøimóvî. Geté tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndógo, ndigu ekeza matev, ekeza matev namba me꞉geveatatún neka ekeza kha, ekeza kha namba vōe-khamasimatun. 13 Geté ni khapé bati-khambùvāp. Ni taqá yaq-te mbá tøtí-khambuvupát, Mbumbukiam ni sasae gini-etoam,

10:1 10:1 1 Ko 2:3 **10:2** 10:2 1 Ko 4:21 **10:4** 10:4 Ef 6:13-17 **10:8** 10:8 2 Ko 13:10 **10:13** 10:13 Lom 12:3

teigoat. Até ta sasae ndøgó-a, zo mokho-te nqeigut, ni Mbumbukiam ni-etoám. 14 Ni amba zo-te okhoeav teigonɨn, zo qambaqape ndozoyage, yaq ni taqa yaq-te ambá kopømba mbaín tøti-khambuvapɨn. Ni amba av tøtigonɨn, yaq niqa khambuvap, ambá mokho mbaín. Geté ni mòitøndu-niáv zo-te, neka Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, vøtīzømas. 15 Ni ambá av nqægo, nikeza iz ezoqa nøme-qā sasae-qa yaq-tē qati-eqawāt, ndøgo ni nikezan goneav qagoam. Geté ni teitotaná ndógo: Zo unimanqatin matev-te tozotumu-fisam, yaq niqa sasae bèkhouwév, zo mokho-te nandav. Yaq ezoqa nøme mba beto-unimanqatiním. 16 Unimanqatín. Ni até zoqá manqei yaq ndøndogó-a, ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa nigú. Zapa ndógo, ni poeveáv, nikeza iz sasae nøme-qa yaq-te tøti-eqatat, ndøgo ezoqa nøme, manqei nøme-te gimatønumam.

17 Khambuvap-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqām ndego, ndekhambuvap, ndego tèabete-khambuváp ndøgo, av Evezøza matev geːmatønumam.” 18 Ezoqam teoká ndego, ekeza kha kandambaqape ndevewe, iz ndømbogo. Geté iz ndégo tømbogó, ndego Mbumbukiam kandambaqape ndevewe.

11

Pol-qa matev neka khavozam nømendim ezoqam-qa matev, vinivinimbá

1 Tanakhambá. Manqat nøme, no ndakin tæzø-ein, mokho andé mbaín. Geté ság, no nqæmatavap, zo aiyaiyav matev ndòzogoát, no namba, taqa yaq-te. 2 Zo Kolin-ak, zo andé nogú yú. No ezoqa kopo-te ivøve-qa nombogó. Mbumbukiam ova ndømanqaté, zoqa yaq-te. Até nó-a, no poeveáv, ezoqa vini zo tezøkɨm. No søvøta mègó. Anganeam kopo mba bezøkím. Ndego anganeam, Kelisó. No zo te-te andé mbasønakam matev mbomambaqape me etoam-qa nøzøgó. 3 Geté no nòfofogeáp, zoqa yaq-te. Soqaín ndøgo, ezoqa zoqa matavap ti-enegim, yaq zoqa poev Keliso-te tøzømbo-navøem neka zo ndego uni paeveav vøzógoāt. Soqaín ndøgo, zo matev tøzøfakhan, av Iv qambøe-fakhan, wazeam getuwam, teqa khavozam matev mokho-te. 4 Zo ezoqa nøme Yesu-qa yaq-te manqat vini ndimanqate, av ni qati-zømesimam, o zo ti-te nqova vini ndozo-upøgim, av bugukhokhof Nqova Mbomambaqape qazøte-ndafem, o zo manqat vini ndozozø-upøgim, av bugukhokhof Mbumbukiam-qa Manqat qazøte-ndapem, zo ezoqa av ngiːgu, sòzo-khatobumatún.

5 No mòtenøtén. Nandiv ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni kandakanda-in ndøzøte-zæza, no ambá av nqægo, nòzøpāev. 6 Ɨisa? Noqa manqa manqate uni tatas-ín mbá, av ezoqa nøme-qa manqat ndægo. Geté no nøtenat nqanôgó. Niqa sasae-te ate ndægo, zo mokho-te qeigoam, ni oskia nɨzø-vøndazám, taqa yaq-te.

7 No Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá søte-zømesimám. Neka nøkeza kha nòvoá. No tøte-voatát ndógo: Zo tòne-eqáz. Yaq ge zô, ndozo-matavap, no av qate-matønumam ndægo, no manqa-zapa nógo? Ɐv taoká. 8 No zo mokho-te qæsasaetam, no moni Klisten bawan ezoqa nøme-té qæ-upøgimám, ndigu noqa yage nonqo ginø-etoumam. No ndigu andé nøzø-aqonøvemám. 9 No gigiap qatumu-wafenɨn, zo namba qategoam, no zo-te tambeáv. Geté noqa yage nonqo, ndígu tinø-etoumám, nigi Klisten nøfuap, ndigu Masedonia plovins-te ginduzav. No zo-te tambeáv. Yaq até megemege-téa, no zo-te notó-tambák. 10 No andé khambuváp, taqa yaq-te ndøgo, no zo-te tambemav ndøgo. Yaq ezoqa kopo, nandav Akaya plovins-te ate ndægo, noqa khambuvap taqa yaq-te, genømbø-khazák. No unimanqatin manqat nømbøe-manqaté. Neka Keliso-qa unimanqatin manqat, nqôugú, noqa mokho-te. 11 Yaq ge zô, ndozo-matavap? No gekha zapâ, av qate-ein nqægo? Gê, no kuku mbaîn, zo-te? Ɐv taoká. Mbumbukiam mòndæ-otév. No kuku nqanôgó, zo-te.

10:17 10:17 Jer 9:24; 1 Ko 1:31 **10:18** 10:18 1 Ko 4:4 **11:2** 11:2 Ef 5:26-27 **11:3** 11:3 Gen 3:4, 13 **11:4** 11:4 Gal 1:8-9 **11:5** 11:5 1 Ko 15:10; 2 Ko 12:11 **11:6** 11:6 1 Ko 2:1, 13 **11:7** 11:7 1 Ko 9:18 **11:8** 11:8-9 Filip 4:15-16; 2 Ko 12:13

12 Ndigu ezoqa nøme, āv gini-khambuváp nqægo: Ndigu até kopó, av ni nqati:gu. Geté ndøgo unimanqatín mbá. Ndigu zo moni-qa zøvi:matún. Geté ni zo moni-qa viimáv. Yaq nakémbá, no matev av ndakin nqate-matanam, até nómatønumát. Até megemege-té-a, no zo moni-qa yaq-te, nøzø-viamák. 13 Ndigu ekeza kha, Keliso-gí u-anim me:vewé. Geté ndøgo khavozam manqát. Ndigu Keliso-gi u-aním mbá. Ndigu zo-te, gè:khavozumatún, tiqa sasae-qa yaq-te. 14 Geté ni nqova binĩndãf, matev av nqægo tøfakhan. Zapa ndógo, até Saitán-a, ndego ekeza bugug sège-enendín, ezoqa vøzømbē-khavozamin, av nqægo, “No Mbumbukiam-gē enzol ezoqām.” 15 Yaq nakémbá. Ni nqova binĩndãf, ndigu Saitan-gi sasae ezoqam-qa yaq-te, ndigu ekeza bugug sa ndi-enendat, neka ande sasae ezoqa eqeieqei me ndi:keoge. Geté vaev-te, ndigu yaq-fia āv tiníqeivím, av matev ndi:matanam.

Pol-qa potonam matev vinivinimba

16 No nqawá qatø-eín. Ezoqa bematàvãp, av nqægo, no bianav ezoqām. Geté zo av ndøzøte-matavap, yaq noqa manqat, āv qazøté-ndapém, av bianav ezoqa nøme-qa manqat ndøzøte-ndape. Yaq até nó-a, elavøqase nøté-khambuvupát, av bianav ezoqa ndi:matanam. 17 Manqat ndøgo, no ndakin nqæmanqate, ambá av ndægo, av Evezøza manqat nde:manqate. Geté no andé bianav ezoqam me nøte-khambuvím. 18 Av nandiv ezoqa kopoav, ekeza iz ndi:-eqawat, kopømba ande av manqei-qape ezoqam ndi:matanam, yaq ndakin até nó-a, nøkeza iz nøté-eqá. 19 Zo zøkeza kha matavap loloakh-us ndøzøte-vewe, zo bianav ezoqam-qa manqat, gèzømbe-khaneát. 20 Zo ndigu sòzozø-také, ndigu zo ndizøtømev neka gigiap sa ndizø-upøgim neka ande ka me ndizø-awam neka zo khokho ezoqa ndi:zæza neka zo ande lokom me ndizømbe-tøkubam. 21 Geté ni zo namba qatigoam, ni matev av nqægo goneáv, zo-te. Yaq ge zô, ndozo-matavap? Ni bazaføgakh mbaîn, yaq nakêmbà, ni matev av nqægo gonemav qagoam?

No ndakin andé bianav ezoqam me nøte-manqaté. Ndigu ezoqam, matev nøme-qa yaq-te kopømba tøgoat, ti:khambuvupat, yaq até nó-a, no kopømbaqapé, tøte-khambuvim. 22 Ndigu āv gini-manqate nqægo, “Ni Iblu ezoqám.” Ndøgo unimanqatín. Geté até nó-a, no Iblu ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Izlael ezoqám.” Geté até nó-a, Izlael ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Eibleem-gí zí.” Geté até nó-a, Eibleem-gé zeó. 23 Neka ndigu ndimanqate, “Ni Keliso-gí sasae ezoqám.” Tanakhambá. Manqat no ndakin nqæmanqate, andé bianav ezoqam-qá manqát. No ndigu ùni nøteløvúb, sasae-qa yaq-te. No Keliso-qa sasae kopoav-qapé qæmatønumam, āv taoká, av ndigu gi:matønumam. No Keliso-qa sasae zapaya, khøuwa kopoáv, ndimbula-té ginø-nqeindumám. No ndigu møeløvúb, taqa yaq-te. Neka khøuwa kopoav-qape nøme mba mo:zumbám. Unimanqatín. Khøuwa kopoáv, ambá nønanimín. 24 Khøuwa faev, no Zu ezoqa ndøfembumám. Khøuwa kopokopo-te, 39 kha ginø-khanæmam. 25 Neka khøuwa misika, no Lom ezoqam vøzumbam. Neka khøuwa nøme, nandí gini-poumbím. Neka khøuwa nøme, palai khagua nitøkuvøemám. Misiká, qani-tøkuvøemam. Ta khøuwa nøme-te, no lova kopo nekā paveat kopo, ndaola-té qatu-kawambát.

26 No oskia qæ-okhoam, no løvøte-té qato-wanimám. Khøuwa kopoáv. Kea qætanqaemam, no ambá ibøkha mbageap ndøkawambín. Khøuwa nøme, ambá pepen ezoqam ndøngiænonamín. Neka khøuwa nøme, ambá nøkeza Zu ezoqam ndøngiænonamín, neka khøuwa nøme, ambā bawan vini-ak vøngiænonamin. Neka no løvøte-te nøme, taon mokho-té neka ezoqam-av manqei-té neka ndaola-té qatø-wanimám. Neka no khape Klisten ezoqam mokho-te, løvøte-te vøtō-wanimam. 27 No sasae føgakh-qape nømbo-ngetøgeapám. Khøuwa nøme, no sasae khàpe nømbe-khouwevtám neka venanqei sømbimáv. Neka khøuwa nøme, no ifin neka ibøkha naq páp. Khøuwa kandambá, ififina

11:21 11:21-22 Filip 3:5 **11:23** 11:23 Kel 16:23 **11:24** 11:24 Deut 25:3 **11:25** 11:25 Kel 16:22; 14:19 **11:26** 11:26 Kel 9:23; 14:5

qægoam. Neka khøuwa nøme, no qozáq neka ndabua eqeieqei mbaín. 28 Geté tambá taoká, ndøgo. No oskia Klisten bawabawan ezoqam nøzø-fofogeáp, ndigu tiqa unimanqatin-te, āv kiⁿ̄-apet. 29 Ezoqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain tøgoat, no soqaín sæmbøe-ewagɨ́n. Neka ezoqa nøme, manqa-zapa-te gebøiavɨn, no mbøni nqosøgeap nombo-ndapɨ́n.

30 Zo tøzø-pøovat, no tøte-khambuvim, yaq no nøkeza bazaføgakh mbain-qa yaq-té qaté-khambuvím. 31 Mbumbukiam, ndego nigi Evezøza Yesu-ge Eve, teqa iz miavmiav ndø-eqæv, ndego mòndæ-otév. No khavozøpøteáv. 32 No Damaskus taon mokho-te qægoam, ndego gaman ezoqam, kawa Aletas-qa mokho-te gu꞉goam, ambá gemøvønoɨ́n, neka taon mboqog-te, bøibøi ezoqam vō-abam. 33 Geté nogi nøfuap, ava-té ginø-utoném, taon uta bøi mboqog-te sasa ndøføløtønem. Yaq no tøtø-khokhón ndógo, ndego gaman ezoqam, no møvønoat-qa gegoam.

12

Umingiap matev-qa yaq-te, Pol qambo-fakhanam

1 No nøme, sà bate-khambuváp. Geté, unimanqatín, matev av nqægo, ezoqa agé tøkemáv. No ndakin umingiap neka vevezam manqat-qá yaq-té qazømbé-eín, Evezøza genø-etoumam. 2 No Keliso-ge ezoqa kopo, møtenøtén. Ndego Mbumbukiam, yan uni ova-in-té genøndáf.* Viav 14 mòndømø-navøém, ndakin. No nøtenøtenák, av nqægo, ndego khá namba mé꞉qavig, ó, nqova mba ndóqavig. Mbumbukiam yakhapús sege꞉-otév. 3 Neka no møtenøtén, ngenek ezoqam, Paladais manqei-té genøqavíg. Yaq até nangó, no nøtenøtenák, ngenek khá namba mé꞉qavig, ó, nqova mba ndóqavig. Geté Mbumbukiam yakhapús sege꞉-otév. 4 Ta manqei-te ndøgo, ndego manqat ndø-ewág. Vini-qapé. Ezoqa kopømba mbaín, manqat av nqægo timanqatat. Neka ti-te ndigu, khafeáp. 5 Yaq nakémbá, no teqá yaq-te ngének qate-khambuváp. Geté nøkezan-qa yaq-te, nøté-khambuvapák. Nøkeza bazaføgakh mbain-qá yaq-te mbá qaté-khambuvupát. 6 Geté unimanqatín. Até ndógo-a, no amba nøkezan-qa yaq-te tøte-khambuvapin, yaq no bianav ambá nøtégoák. Zapa ndógo, manqat ndøgo, no amba tæzø-einin, ndøgo ambá unimanqatin manqát. Geté ság. No nøkezan-qa yaq-te, nøté-khambuvapák. Soqaín ndøgo, zo no khape tøzøte-eqanonam. Geté zo sa ndógo tøzøté-gevenonám, matev av nqate-matanam neka manqat av nqate-manqate.

Pol ande sanqava me qambo-genøyam

7 Unimanqatín. Mbumbukiam no matev kandakandá tantáv genø-vevezam. Geté no khapé bate-khambùvāp, taqa yaq-te. Yaq nakémbá, Mbumbukiam no viniv-qape nø-etoám. Nqanek viniv, no andé sanqava me nømbegenøé. Ndøgo andé Saitan-gé u-anim me ndæwavín, no vølavambɨn. Soqaín ndøgo, no khape tøte-khambuvupat. 8 No Evezøza, møembo-vi꞉mám. Nqanek viniv, yà bekhofá. Misiká qambovi꞉mam. 9 Geté ndego āv genømbe-qavøiú nqǽgo, “Noqa kuku matev mba taqagoat, ság. Matev nøme betaqàgō. Zapa ndógo, noqa bazaføgakh, kandambaqape ti mokho-te ndígu tønø-sasaeát, ezoqa ndigu bazaføgakh mbain ndigu.” Yaq nakémbá, no khanakhanákh neka taqa yaq-te ndógo tøte-khambuváp, no bazaføgakh mbain nqægo. Yaq ndógo, Keliso-qá bazaføgakh betu꞉gú, no mokho-te. 10 Yaq nakémbá, no bazaføgakh mbain nqægo neka ngenøgim matev o potonam matev o gekha viniv vinivinimba tønø-fakhanam, o ezoqa no tingiænonam, Keliso zapaya, yaq no khanakhanákh. Zapa ndógo, no møtenøtén. No bazaføgakh ndógo tønógoát, no nøkezan bazaføgakh mbain tægoat.

Pol-qa fofogeap, Kolin ezoqam-qa yaq-te

11:32 11:32-33 Kel 9:23-25 * **12:2** 12:2 Nqanek emanqat mokho-te, Pol ekezan me꞉manqaté. Geté ndego poeveáv, ekezan-qa yaq-te tekhambuvim. Yaq nakémbá, ndego ekeza iz veweáv. **12:7** 12:7 Job 2:6 **12:9** 12:9 Filip 4:11-13

11 No andé bianav ezoqam me nøte-manqatát. Geté zo noqa mbøni, zònøqagém, no qate-khambuvim. Noqa iz, ambá zō zø-eqawatín, taoká ndøgo, no nøkeza iz nqæ-eqawat. No khokho ezoqam ambá qategó. Geté ndigu ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni kandakanda-in ndøzøte-zæza, ndigu ambá av nqægo, no gèløvumbīm, yaq no nopaēv. Av taoká. 12 No zo namba qategoam, neka umingiap matev vinivinimba qæmatønumam, ta mokho-te zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh qazoqeivat, yaq ndøgo zo møndøzø-vøndáz, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka viniv vinivinimba qambo-ewagam, no sæmát, sasae-te. Neka ivøveáv. 13 No ambá av nqægo, zo mokho-te nandav, matev andē khapēmbā qæmatønumam, getē Klisten bawan ezoqa nøme-qa mokho-te, andē kandambā sæmatønumām. Av taoká. Matev kopo, no zo mokho-te vini qæmatanam, sa nqánek: No zo-te tambeáv, noqa yage nonqo. Zo tozo-matavupat, no manqa-zapa nogō, no zo gigiap-qa yaq-te viøpøteav qagoam, yaq zo nqanek noqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém.

14 Nqáe! No avønín, nqawá qatøndónáv zo-te. Yaq genó-misiká, zo namba tøtegoat. Até ndakín-a, no zo-te notó-tambák. No zo nøpoév, tiuká ndigu, zogi moni. Unimanqatín. Matev ambá av nqægo, nakheis evøndipakha zøkeogē neka gigiap ndīzō-etōām. Geté evøndipakha zøkeogé, nakheis, neka gigiap ndīzō-etōām. 15 Ság, no khanakhanákh. Gigiap ate nqanømbe:go, sæzó-nqonqotáv. Até nøkeza khá-ya, vøezó-nqonqotāv. Noqa kuku tønø-khouwev zo-te, yaq gê, zoqa kuku mé:-khapelavøqasē no-te, ta zapaya?

16 Zo møzøte-zøtéz, no zo-te gigiap-qa tambeáv. Geté ezoqa nøme, zo mokho-te, āv qazøte-mataváp nqægo: No àbøzømbe-khavóz, ka vøezōve. 17 Ge zô, ndozo-matavap, no zo ndigu ezoqa mokho-té qazømbé-khavozam, zo-te qatøndo-khofotaz? Av taoká. 18 No Taitus qamboviam, zo-te tendowav, Klisten nøfu nøme namba, yaq gê, ndego zo gezømbé-khavozam? Av taoká. Ndego matev av nqægo gonemáv. Ni nqova kopó, niqa sasae-te. Ni nakhoa vinivinimba okhomáv.

19 Ge zô, ndozo-matavap, ni nikezan zapayá qatí-peaomem? Av taoká. Ni Keliso-qá mokho-té qatu:gú neka nqanek manqat, Mbumbukiam-qá megemege-té qeinøzø-manqaté. Nigi nøfuap mbomømboma! Ni nqanek manqat ate nqægo, zō nizømbe-manqaté, zoqa unimanqatin matev bezømbē-føgakh. 20 Zapa ndógo, no nòfofogeáp. Soqaín ndøgo, no tøtøndonav, yaq zo vini tæzømet, ambā av nqægo, av no ndønømbe-poev. Neka soqaín ndøgo, zo no vini tozo-nømendam, ambā av nqægo, av zo ndøzømbe-poev. Neka soqaín ndøgo, no zo mokho-te ponqombap matev neka ova matev neka qaqa matev neka ezoqa qaqaza matev neka manqat soqøsoqa manqate matev neka manqa geveam matev neka khambuvap matev neka sapi matev tæqeiv. 21 Soqaín ndøgo, no zo-te tøtøndonav, matev av nqægo tæqeiv, yaq noge Mbumbukiam zoqa megemege-te ndo:go, mivi nqawa tenø-etoam. Neka soqaín ndøgo, no ti zapaya mbøni vaev tændap, ndigu manqa-zapazapa gigoam, neka tiqa mambe okho matev-te neka sakhei o angana qovesam matev-te, qambuzaneav gigoam.

13

Vaev guguna manqat neka khaiya mboma manqat

1 Ndakin genó-misiká, no zo-te tøtøndonav. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Manqa ovøyam ate ndægot, tøné-unimanqatintát ndógo, bøi vizu ezoqa misika o menas tigoat.”* 2 No zo-te qægeavun, qanø-menas, no é-møezø-eín, neka até ndakín-a, no nqateyona, no nqawá qanøzó-eín, zo ezoqa nøme, manqa-zapazapa qazogoam neka zo ate ndøzøte:go: No zo-te nqawa tøtøndonav, no aiyav

12:11 12:11 2 Ko 11:5 **12:12** 12:12 Lom 15:19 **12:13** 12:13 2 Ko 11:9 **12:18** 12:18 2 Ko 8:6, 16-18 **12:21** 12:21 2 Ko 13:2 **13:1** 13:1 Deut 19:15; Met 18:16; 1 Tim 5:19 * **13:1** 13:1 Pol nqanek manqat, bøi vizu ezoqa misika o menas-qa yaq-te, tene-eín ndógo: Ndego gembó-misiká, Kolin taon-te tewav. Yaq ndøgo andé bøi vizu ezoqa misiká. Yaq ndøgo ndòzøvøndáz, teqa manqat gigiap-qapé neka unimanqatín.

matev genógoák, ti namba ndigu, manqa-zapazapa gigoam. 3 Zo qeivi-qa ndozogo, av nqægo, Keliso no mokho-te ndemanqate, ság, zo ndòzo-qeivím. Ndego ambá av nqægo, bazaføgakh mbaĩn. Av taoká. Ndego bazaføgakh-qapé, zo mokho-te. 4 Unimanqatín. Ta khøuwa-te ndøgo, tae mutui-te getøkewam, ndego bazaføgakh mbaín. Geté ndakin, ndego Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té geyagé. Até ní-a, ni Keliso mokho-te nqeiyage, ni bazaføgakh mbaín. Geté ni āv qatí-zømesimát nqægo: Ni Keliso namba, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qeíyagát, zo mokho-te.

5 Zøkeza kha gèqeiví, zo Yesu uni tøpøzøté-unimanqatinat-a. Zøkeza kha gègevewát, taqa yaq-te. Zo àbøzøte-zøtéz. Yesu Keliso, zo mokho-té gunu:gú. Mbain tøgoat, yaq zo mòzøte-busøtøvém. 6 No tototaná ndógo: Zo zóqeivát. Ni nikezan, busøtøveáv. 7 Ni Mbumbukiam-te, āv qati-guligulím nqægo: Zo manqa-zapazapa zógoák. Ni ambá ta zapaya ndøgo tøti-guligulīm, ezoqa tiqeivat av nqægo, ni sasae eqeieqei nigoām, zo mokho-te. Av taoká. Geté ni ndógo tøti-guligulím: Zo matev eqeieqei-té qayagé. Oskiá ndøgo, ezoqa nøme niqa sasae eqeieqei me veweav tøgoat. 8 Zapa ndógo, ni kopømba mbaín, unimanqatin manqat tei-tokhonem. Geté unimanqatin manqat nqei-eqawat, ndøgo kopømbaqapé. 9 Ni bazaføgakh mbain tøgoat, gete zo bazaføgakh-us tozogoat, yaq ni khanakhanákh. Ni āv qati-guligulím nqægo: Zo vòfisám, Klisten matev-te. 10 No ndakin nqateyona, no nqanek manqat ta zapaya ndógo tøte-peawám: Soqaín ndøgo, no zo namba tøtegoat, yaq nøzø-ponqomāt, ta iz mokho-te ndøgo, Evezøza genø-etoam. Ndego no nqanek iz, ndógo tenømbe-etoám: Zo zøtéfisám, Klisten matev-te, ambá ndøgo, zo zøté-soqoēz.

11 Nófuap! Noqa manqat nqá-vaev. Zo khanakhanakh bezøgó. Neka bazaføgakh ndø-asøzú, zoqa Klisten matev-te. Manqat ndøgo, no qazø-peaumam, gèmbopáev. Zo nqova kopo-té neka sambi-té qayagé, yaqyaq-a. Yaq Mbumbukiam, ndego kuku neka sambi ndini-etoam, ndògoát, zo namba.

12 Zo tozo-møvabat, zenda kaka vò-itiamát neka vōngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

Nginik Mbumbukiam-gi ezoqam, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te. 13 Evezøza Yesu Keliso-qa tanakh matev neka Mbumbukiam-qa kuku matev neka Nqova Mbomambaqape, ndògoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go. Neka te mokho-te, zo nqova kopo tònegó.

13:4 13:4 Filip 2:7-8 **13:5** 13:5 1 Ko 11:28 **13:10** 13:10 2 Ko 10:8

Galesia
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Galesia manqei-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Galesia manqei Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Galesia manqei-te mɔ̀ndøgoám, neka bawan vini-ak, ndigu Zu ezoqam mbain ndigu, Antiok neka Aikonium neka Listla neka Debe taon-te ndøgo, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape võe-zømesimam, yaq ndigu vɔ̄-Klisten-bawan-ezoqam-ez (Kel 13–14).

Taqa zita-te, ti-te ndigu, Zu ezoqam ndøzáv. Yaq āv gizømbe-manqatát nqægo: Ndigu Mozes-qá guguna manqat bembopáev. Mbain tøgoat, ndigu kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqei-ez. Yaq nginik Galesia ezoqam, tiqa khavozam manqat, gè-unimanqatiním. Geté Pol taqa yaq-te ge-ewag, yaq ndego nqanek pepa mokho-te, āv gezømbe-peawám nqægo: Av taoká. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, sa ndógo tiní-ndaføyamba-eztát, Yesu ti-unimanqatintat.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaumit. No Keliso-gé u-aném. No ambá av nqægo, ezoqa ndøveatønēm o ezoqa nø-etoām, sasae. Geté Yesu Keliso ndøveatán, Mbumbukiam namba, nigi Tat, ndego løvøte-te gekhandi꞉v.
2 No nginik Klisten nøfuap ate ngi꞉gu namba, khaiya mboma manqat nikhofotaváv zo-te, zo Klisten bawan vinivinimba, Galesia manqei-te nandozo-yageap.
3 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndɔ̀goát, zo-te.
4 Yesu Keliso, ekeza kha, niqa manqa-zapazapa zapayá gene-nqonqotáv, ni nqanek manqei-qape-qa matev soqøsoqa matanam-te betē-khandi꞉n. Mbumbukiam, ndego nige Tat, āv tømbøe-pøovám. 5 Teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Mbumbukiam-qa Manqat nøme mbaín, ni tizi꞉-khandi꞉n

6 No nqova ndafe kandambá, zoqa yaq-te. Mbumbukiam Keliso-qa kuku matev mokho-te, zo yage ndakinak zø-etoám. Geté zo nakhamas-té qazonø-qambunít. Zo ndego zitá qazøte-wuawét, neka nømendim matev vini ndōzōndāpēt, khandi ndape nonqo. 7 Geté nakhoa nøme mbaín, vøzøté-khandɪ̈꞉z. Ezoqa nøme, zo matavap enegim-qa mba zøgót, neka Keliso-qa Manqat Mbomambaqape køfigim-qa ndɪ̈gū. 8 Geté ezoqa nøme zo Mbumbukiam-qa Manqat vini te꞉zømesimat, ambá ndōgo, av ni zo qati-zømesimam, ndego bèsoqoév. Até ni nikezán-a, amba manqat vini tøti-zømesimɨn, ni banɪ̈-soqoenɨn, o amba enzol ezoqam yan-te tendovisɨn, manqat vini te꞉zømesimɨn, ndego bēsoqoevɨn. 9 No nangó qanøzǿ-eín, av bugukhokhof qeizømbe-ein. Ezoqa khandi miavmiav ndape-qa yaq-te, manqat vini te꞉zømesimat, ambá ndōgo, av zo qazøte-ewagam, ndego ezoqa bèsoqoév. 10 Ge zô, ndozo-matavap? No av nqate-manqate, no ezoqa khanakhanakh-qa nøzǿgo? Av taoká. No Mbumbukiam khanakhanakh-qa nombogó. No amba ezoqa khanakhanakh-qa tæzø-gonɨn, no Keliso-ge sasae ezoqam, ambá nøtégoák.

Manqat ndøgo, Pol ezoqa ge꞉zømesimam, Keliso-té qandowáv

11 Nófuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó, av nqægo: Manqat Mbomambaqape, no zo qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqægo, ezoqam-tē qando-fakhatē. Av taoká. 12 No ambá

1:4 1:4 Gal 2:20 **1:7** 1:7 Kel 15:1, 24 **1:8** 1:8 1 Ko 16:22 **1:10** 1:10 1 Tes 2:4 **1:11** 1:11 Met 16:17

av nqægo, ezoqam-tē qatøndo-ndāp, o ezoqa me꞉nømendimām. Geté Yesu Keliso ekezan nøveáz.
13 Zo mòzoyogém, no bugukhokhof ande āv khatēgoam, no Zu ezoqam-qa matev
manqa o-mba qatondapam. No bazaføgakh nø-asazát, Mbumbukiam-gi ezoqam vøe-
ngiæzotat, neka tiqa bawan evøzam-qa vøegoam. 14 No nøkeza kha ùni nøtevé, nigi
atanakha-zapazapa-za-qa manqat vøténøtēn neka vøembó-pavāt. Neka no nòto-eqanát,
ta matev-te nqanek, neka nogi bawan ezoqam, ndigu namba qatiqanim, vøe-tømbuzu.
15 Geté Mbumbukiam, ekeza kuku matev-te, no é-møndø-veatán. Okhokho-té qatøqán,
neka no vønø̄-akha. 16 Yaq ndego gematøvem, av nqægo, khøuwa eqeieqei mòndøndāp,
ndego ekeza Yo nøndo-veatáv, sasae vønø̄-etoam, no Manqat Mbomambaqape, bawan
vini-ak batē-zømesim, teqa yaq-te. Ndego no nqanek sasae genø-etoam, yaq no ambá av
nqægo, ezoqa nøme-tē qatønāv, vønó-ovøyām. Av taoká. 17 Neka no ambá av nqægo,
Zelusalem taon-tē qatønāv, ti-te ndigu, ibugukhokhof Keliso-gi u-anim iz gindapem.
Mbaín. Geté no ndaføyambá, Alebia manqei-té qatønáv, yaq taqa zita-te, no nango
Damaskus taon-te vøe-qavan.
18 No Zelusalem taon-te, viav misika-qá zita-te mbá qatemát. Zapa ndógo, no Pita
omete-qa nogoám. Yaq pula menás, namba qatiyagam. 19 No Keliso-gi u-anim nøme,
qaqasøpøteáv. Ezoqa nøme sa ndégo tæ-omét, Zems, ndego Evezøza Yesu namba gi꞉qaz.
20 Nqáe! No nqanek manqat, Mbumbukiam-qá bøi-té qanøzø-peaomít. Ndego mòndæ-
otév. No ambá av nqægo, meakha manqat nøzø-manqatē.
21 No taqa zita-te, Silia neka Silisia manqei-té qatønáv. 22 Ta khøuwa-te ndøgo, Klisten
bawabawan ezoqam, Zudia manqei-te giyageapat, ndigu no kha qeiviáv. 23 Ndigu sa
nqánek gi-ewagám: Ndego ezoqam, ni gengiænotam, ndakin ezoqa unimanqatin matev-
qa yaq-te me꞉zømesimít, ndøgo bugukhokhof navap-qa gembogoam. 24 Yaq ndigu no
zapaya, Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát.

2

Keliso-gi u-anim nøme, Pol-qa sasae gi-unimanqatinim

1 Yaq viav 14-qá zita-te mbá, no Zelusalem taon-te nango qævesez. Banabás namba
nitiniáv, Taitus vøi-ituat. 2 No Zelusalem tøte-vesezát ndógo: No Mbumbukiam é-
møndønø-veáz, av nqægo, no bànønāv. Yaq no Klisten ezoqám namba nimiqonáv.
Ambá ndigu, ezoqa ewaqape. Geté megetapak mbá. Yaq no Manqat Mbomambaqape
nøzømbe-ovøyám, no bawan vini-ak qate-zømesimam. Soqaín ndøgo, ndigu noqa manqat
poeveav tøgoat, no bawan vini-ak nqate-zømesim, yaq no nqanek sasae khokhō sægoāt.
3 Yaq ndigu noqa manqat, gè-unimanqatiním. Até Taitús-a, ndego no sasae namba
nqatigu, ndego Glik manqei-ak, ndigu pouweáv, ngusum tekepøtaz. 4 Manqat taqa yaq-
te tønefakhán ndógo: Zapa ndógo, ezoqa nøme møndøgoám. Ndigu Klisten ezoqam-
qa me꞉qeivám, neka Klisten ezoqam namba vøe-tøkuatam. Ndigu niqa matev qeivi-qa
ndøgoám, khonoam-té, ni Keliso Yesu genqovotan. Yaq ndigu ni Mozes-qa guguna man-
qat mokho-te nqawa ambam-qa nigoám. 5 Geté ni tiqa manqat-te, poev elavøqase veeáv.
Zapa ndógo, ni āv qanimbi-pøovám nqægo: Unimanqatin Manqat Mbomambaqape, ni
zo qati-zømesimam, oskia begó zo namba.
6 Ndigu ezoqam, iz-akhayapak ndigu, Zelusalem taon-te ndøgo, noqa manqat møndø-
unimanqatiním, neka manqat nøme einiáv, taqa yaq-te. Geté, unimanqatín. No-te, tiqa
iz akhae gigiap-qapé mbá. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa ambá av nqægo, bavokhō
genø-gevezoāt. 7 Yaq ndigu megetapak, āv gini-matøvemém nqægo: No Mbumbukiam,
bawan vini-ak Manqat Mbomambaqape zømesim nonqo ndøveatán, ate av-té, Pita
ge꞉veatav, Manqat Mbomambaqape Zu ezoqa nde꞉zømesimit. 8 Mbumbukiam, ndego

1:13 1:13 Kel 8:3 **1:14** 1:14 Kel 22:3 **1:15** 1:15 Isa 49:1; Gal 2:7 **1:18** 1:18 Kel 9:26-27 **1:21** 1:21 Kel 9:30
2:1 2:1 Kel 15:2 **2:4** 2:4 Gal 1:7; 5:1, 13 **2:7** 2:7 Kel 22:21

Pita u-anim iz gembo-etoam, Zu ezoqam teqa Manqat te꞉zømesimat, ndego até nó-a,
u-anem iz vønō-etoam, bawan vini-ak vøté-zømesimāt. 9 Yaq Zems neka Pita neka
Zion, ndigu ezoqa uni kandakanda-in ndizæza, ndigu mɔ̀ndø-matøvemém, av nqægo:
Iz Mbumbukiam nø-etoám, nqanek sasae nqægot, yaq ndigu no neka Banabas zenda
kaka vønī-itiam. Yaq ni manqat āv qati-kopo꞉ném nqégo: Ni Manqat Mbomambaqape,
bawan vini-ak nití-zømesimít neka ndigu Zu bawan-ak vøe-zømesimīt. 10 Nqanek manqat
mbá ginimbi-eín: Zo gigiap-av ezoqam, Zelusalem Klisten bawan mokho-te ngigu,
sekembá sozozó-tøkeét. Yaq no mɔ̀e-unimanqatín taqa yaq-te, neka bazaføgakh vōe-
asaz.

Pol Pita manqa-zapa-qa yaq-te gembo-ovøyam

11 Khøuwa nøme, Pita Antiok taon-te gegeavun, no ndaføyamba nomboponqóm. Zapa
ndógo, matev nøme gematanam, soqaín. 12 Bugukhokhof, Pita bawan vini-ak namba,
lou mɔ̀ndælogám. Geté ezoqa nøme gifakhaz, ndigu Zems gendo-khofotaz, ndego nangó
genøsinán, neka bawan vini-ak namba, lou logemáv. Zapa ndógo, Zu ezoqa nøme, ndigu
sekembá sege-matavupám, av nqægo: Ndøgo soqaín, bawan vini-ak namba toqo-tøkua,
ndigu ngusum qogøzatav ndigu. Yaq Pita ndigu Zu ezoqam, møe zøgoám. 13 Yaq ndigu
Zu ezoqa nøme, Antiok taon-te ndøgo, Pita-qa matev, gèmbo-paevém. Yaq ndigu lou
sekemba logemáv, Klisten ezoqa nøme namba, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu. Até
Banabás-a, Pita-qa matev vømbōpaev. 14 No qæqeiv, ndigu nakhoa ndaføyamba paeveav
qagoam, av unimanqatin Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, yaq no Pita ezoqa
ewaqape-qa bøi-te, āv qambøe-eín nqégo, “Qo Zu ezoqám. Geté qo andé bawan vini-
ak me qoteyagé. Qo Zu ezoqam-qa matev pøpøvumáv, av bugukhokhof qoqotegoam, qo
Klisten ezoqam mbain qoqogoam. Ndøgo kopømbá. Geté gekha zapâ, ndakin qoqosinaq,
neka ndigu bawan vini-ak ndoqozø-pouwe, ande Zu ezoqam me ti꞉yagat?”

Mozes-qa guguna manqat qoté-khandi꞉qák, geté Yesu toqo-unimanqatin

15 Yaq no Pita manqat nøme, āv qambøe-eín nqégo, “Unimanqatín. Ni Zu ezoqa
ziqaním. Ni ambá av ndǐ꞉gu, bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu.
16 Geté ni ndakin mǐzi꞉nøtén, Mbumbukiam ezoqa, ndaføyamba ambá ta zapaya ndōgo,
tenezæzā, ndigu guguna manqat ndimbopaev. Geté ndego ndaføyamba, nqánek
genezæzá, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat. Até ní-a, ni Keliso Yesu nqánek qazi꞉-
unimanqatiním. Ni āv qazi꞉-matøvemém nqégo: Mbumbukiam ni ndaføyamba nqánek
genenæná, Keliso tizi-unimanqatinim, ambá ndōgo, ni Mozes-qa guguna manqat
tizimbo-pavat. Zapa ndógo, ezoqa kopo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta
mokho-te ndøgo te꞉-ndaføyamba-ev, ndego Mozes-qa guguna manqat ndembopaev.”
17 Ni Zu ezoqam ndakin Keliso mokho-te Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa
nqeigu, yaq ni mɔ̀iqeivím, ate ní-a, ni manqa-zapa-ús. Av tægoat ndægo, yaq gê, Keliso
ni manqa-zapa gone-qa nígu? Av taoká. 18 Geté no manqa-zapa nqánek qatégó, nqawa
tæsinan, neka Mozes-qa guguna manqat nqawa vøembópāev. Zapa ndógo, no é-møeqeív,
av nqægo, ndøgo kopømba mbaín tønøtøke, Mbumbukiam-qa bøi-te tæ-ndaføyamba-
en. 19 No bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat paev-qa nogoám. Geté kopømba
mbaín. Yaq teqa guguna manqat, no andé manqa ovøyam-té qanøvé, løvøte vønō-etoam.
Keliso tae mutui-te genanim, no té namba sɔ̀tumu-pakhaén. No ndógo tøtenaním: No
Mbumbukiam-qa banøyagé. 20 Yaq nakémbá. No nøkezan, ndakin yageáv. Geté Keliso
ndøyagé, no mokho-te. No ndakin nqanek manqei-qape-te nqæyage, no unimanqatin
matev-té qatøyagé, Mbumbukiam-ge Yo-te, ndego kuku ndømbogo no-te neka ekeza kha
sa genqonqotav, no zapaya. 21 Mbumbukiam-qa kuku matev, no-te gego, no genømbó-
qasiák. Unimanqatín. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te amba ndōgo tini-ndaføyamba-ezīn,
Mozes-qa guguna manqat timbo-paevɨn, yaq Keliso ambá khokhó sege-nanimín.

2:10 2:10 Kel 11:29-30 **2:12** 2:12 Kel 11:3 **2:16** 2:16 Kel 15:10-11; Lom 3:20-28; Gal 3:11 **2:20** 2:20 Gal 1:4

3

Keliso toqo-unimanqatin o khafeap matev toqombo-pavat, ndøgo matev ùnime꞉-vinivinimbá

1 Zo Galesia ezoqam, zo zó-kawakawa-ez? Gê, zo ezoqa sapi manqāt zøvewam? Ni
zo Yesu Keliso-qa yaq-te, ùni nizømbe-ovøemám, tae mutui-te gitøkewem, yaq zo manqa
mokho vozōndapem. 2 No manqat kopo zønømbé-einīm? Gê, zo Nqova Mbomam-
baqape, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-té qazonǿ-ndafem? Av taoká. Zo ndego
nqánek qazøte-ndafém, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam
neka vozō-unimanqatinim.

3 Zoqa matev, mokho mbaín. Zo Nqova Mbomambaqape-qá bazaføgákh qazøte-
ngazém. Yaq gekha zapâ, zo ndakin zoqa yageap, zøkeza bazaføgakh-te khoui-qa
ndozogo? 4 Zo Mbumbukiam namba, mbomambá sozoyagám. Yaq gê, zo khokhó
sozóyagam? No nqæmatavap, mbaín! 5 Gê, zo Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape
ta zapaya ndøgo tezømbé-etoumit, neka zo mokho-te umingiap matev vinivinimba, ta
zapaya ndøgo tezømbégot, zo guguna manqat nqazombo-paev? Av taoká. Ndego matev
av nqægo, ta zapaya nqánek gezømbegót, zo Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam
neka vozō-unimanqatinim.

6 Ndǽ! Eibleem zombøe-matøvemēm? Ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq
Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me꞉veó. 7 Yaq zo vòezøtéz: Uni
Eibleem-gi zi ndígu, ndi-unimanqatinat. 8 Mbumbukiam-qa Manqat, é-møndø-eín, av
nqægo: Bawan vini-ak ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam ndigu ndaføyamba mé꞉zǽb.
Yaq nakémbá, ndego Eibleem āv gembøe-eín nqǽgo, “Qo mokho-te, no bawabawan ate
ndi꞉gu, matev eqeieqei nøzǿ-matønumát.” 9 Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín,
yaq ndego matev eqeieqei vømbō-matanam. Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndi-
unimanqatinat, av Eibleem ge꞉-unimanqatintam, Mbumbukiam ndigu matev eqeieqei
zǿmatanám.

10 Geté gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa guguna manqat-te ndo꞉taza, Mbumbukiam-
qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez, ndigu mǿndø-soqoéz. Ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia
ndǿtá. Zapa ndǿgo, ezoqa kopo mbaín, ndego teqa manqat ate ndægo ndembopaev.
Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo: Gekha ezoqām ndigu,
Mozes-qa guguna manqat ate ndægo paeveav ndigu, ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia
ndǿtá. 11 Ndakin bavokho-qapé. Ezoqa kopømba mbaín, guguna manqat mokho-te,
Mbumbukiam-qa bøi-te te-ndaføyamba-ev. Zapa ndǿgo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv
qane-eín nqǽgo: Ezoqam ndǿgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.
12 Keliso toqo-unimanqatin o Mozes-qa guguna manqat toqombo-pavat, ndøgo matev
ùnime꞉-vinivinimbá. Zapa ndǿgo, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, ezoqa sa
ndígu tíyagát, ndigu uni timbøepavat.

13 Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat, paev-qa zigoám. Geté kopømba mbaín.
Yaq Mbumbukiam ni yaq-fia taev-qa nigoám, ta zapaya. Geté Keliso ni gènqovotán.
Mbumbukiam niqa manqa-zapa-qa yaq-fia, te-te ndégo tenøtá. Unimanqatín. Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, “Gekha ezoqām ndego,
tae-te tetøkewat, te-te ndego, Mbumbukiam yaq-fia ndǿtá.” 14 Keliso nqanek matev
tene-matanám ndǿgo: Matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ge-ein, bawan vini-ak
tezøgo, Keliso Yesu mokho-té qabenøzø-fakhán. Mbumbukiam Eibleem, manqa mbusa
āv tembøevé. Yaq ni nqazi-unimanqatinat, Nqova Mbomambaqape bizī꞉ndafem, av
Mbumbukiam manqa mbusa ge꞉ve.

3:6 3:6 Gen 15:6 **3:8** 3:8 Gen 12:3; Lom 4:3, 16 **3:10** 3:10 Deut 27:26 **3:11** 3:11 Hab 2:4; Gal 2:16 **3:12** 3:12 Lev 18:5; Lom 8:3 **3:13** 3:13 Lom 8:3; Deut 21:23

Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa é-møndøvé, yaq váev, Mozes-qa guguna manqat qafakhan

15 Nófuap! Zo mɔ̀zøte-zøtéz. Ezoqa manqa tikopoːnem neka poev vǿ-unimanqatinɨ̄m,
yaq ezoqa nøme kopømba mbaín, tiqa manqat-te, manqat nøme toː-awam o tiqa
manqat vǿnqagimēm. Yaq matev até kopó. Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam
Eibleem-te geve, ezoqa kopømba mbaín, ti-enendem. 16 Ta manqa mbusa ndøgo,
Mbumbukiam Eibleem neka tege zeo-té genøvé. Mbumbukiam-qa Manqat einiáv av
nqægo, manqa mbusa tegi zi-tē genøvē, geté tege zeo kopo-té genøvé, Eibleem namba.
Ngenek zeo, Kelisó. 17 Noqa manqa mokho nqánek: Mbumbukiam Eibleem namba,
poev ge-unimanqatin, yaq viav 430-qa zita-te, Mozes-qa guguna manqat qafakhan,
ta guguna manqat ndøgo, kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa manqa mbusa tønqawa,
ibugukhokhof Eibleem-te geve. Ta manqa mbusa ndøgo, oskia ndógoát. 18 Ni Mbum-
bukiam matev mbomømboma, amba Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te teni-
etoamɨn, yaq manqa mbusa ndøgo, Eibleem-te geve, ambá khokhó. Geté Mbumbukiam
Eibleem matev āv gembøe-etoám, av manqa mbusa gembøeve. Yaq-mbá.

Mozes-qa guguna manqat-qa sasae, ndøgo ibusa-ibusa nonqó

19 Av tægoat ndægo, ni tizi-unimanqatinim, ndøgo gigiap-qapē, yaq gê, Mozes-qa gu-
guna manqat, mokho gekhâm? Mozes-qa guguna manqat, ndógo tønefakhán: Ni tàbizi-
qeivím, av nqægo, manqa-zapazapa ndøgo, ni qazigoatun, ùnimeː-soqá, Mbumbukiam-
qa bøi-te. Guguna manqat ndøgo, enzol ezoqam Mozes gembo-etoam, sa ndógo
tønégoát, atema Eibleem-ge zeo vømófakhān, teqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa
gembøeve. Guguna manqat, ni nginginam mokho-té qanøni-fakhán. Ngenek nginginam,
Mozés. 20 Geté Mbumbukiam Eibleem namba manqat giːkopoːnem, ndøgo nginginam
mbaín. Mbumbukiam manqat ekezan mbo-eín.

21 Yaq gê, yaq Mozes-qa guguna manqat-a, yaq manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam
Eibleem-te geve, qaqae matev tógo? Av taoká. Zapa ndógo, Mozes-qa guguna manqat, ni
amba khandi tøni-etoamɨn, yaq ni Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá ndógo tiziː-ndaføyamba-
enɨ́n, teqa guguna manqat tizimbo-pavatɨn. 22 Geté Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-
eín nqægo: Ni ezoqa ewaqape, manqa-zapa-qá mokho-té qazuːgú, neka ni bazaføgakh
mbaín, Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam, ta
khandi ndøgo, taqa yaq-te ibugukhokhof manqa mbusa geve, ndígu tezǿ-etoám, ndigu
Yesu Keliso ndi-unimanqatinat.

23 Nqanek unimanqatin matev fakhaneav qagoam, ni Mozes-qa guguna manqat
mokho-te, løvønat zigoám, neka ande ndimbula ezoqam me vizɨ̄ːgoam. Geté uniman-
qatin matev qandovea, ni zɨ̄fakhán. 24 Ni guguna manqat-qá mokho-té qazuːgoám.
Yaq ni tøtøpøtambám ndógo, atema Keliso vømōfakhan. Geté ndego gefakhan, yaq ni
Mbumbukiam-qa bøi-te, nqánek qazíː-ndaføyamba-én, ni Keliso tiziː-unimanqatintat.
25 Unimanqatin matev qafakhan, yaq ni ndakin Mozes-qa guguna manqat, sekemba
tøpøtønateáv.

Ni mɨ̄zi-Mbumbukiam-gí-nakheis-én, ni Keliso nqazi-unimanqatinat

26 Zo ate ndøzøteːgo, Keliso Yesu nqazo-unimanqatinat, zo mɔ̀zo-Mbumbukiam-gí-
nakheis-éz. 27 Zo ibøkha iz qazondapem, zo Keliso mokho-té qazotuːgú. Neka zo ndego
andé ndabua me zøte-uzáp. 28 Yaq nakémbá zo vinivinimba mbaín, zo Zu ezoqam neka
zo bawan vini-ak, neka zo ezoqa iz ndøzøgo neka zo iz mbain ndozogo, neka zo angana
neka zo sakheis. Keliso Yesu mokho-te, zo kopó. 29 Zo Keliso-qa mokho-te tozotugoat,

---

3:16 3:16 Gen 12:7 **3:17** 3:17 Exo 12:40 **3:18** 3:18 Lom 4:14 **3:19** 3:19 Lom 5:20; Kel 7:38 **3:21** 3:21 Lom 8:2-4 **3:23** 3:23 Gal 4:3 **3:24** 3:24 Lom 10:4 **3:26** 3:26 Zion 1:12 **3:27** 3:27 Lom 6:3 **3:28** 3:28 Lom 10:12 **3:29** 3:29 Lom 4:13

zo Eibleem-gí zí. Yaq zo Eibleem-gi zi tozogoat, zo matev ndòzo-ndapém, taqa yaq-te, Mbumbukiam Eibleem manqa mbusa gembøeve.

4

1 Zo mòzøte-zøtéz, gekha nakhasām ndego, vaev-te eve-qa gigiap ate ndægo to:kawaev, ndego khapelavøqase zua ndego, ndego andé khokho sasae ezoqam me me:gó, oskiá ndøgo, gigiap ate ndægo, teqa ndøgo. 2 Yaq ndego ezoqam-qá mokho-té gunu:gú. Ndígu timbo-kewagét, atema ta khøuwa-te ndøgo, tege eve gezav, gigiap ate ndægo to:kawaev. 3 Até ní-a, ni Keliso unimanqatinteav qazigoam, ni andé nakheis me zi:goám, neka manqei-qape khafeap matev neka matavap mokho-té qazu:goám. Ni andé tigí khokho sasae ezoqam me zi:goám. 4 Geté, khøuwa eqeieqei qandap, av Mbumbukiam ge:zav, ndego ekeza Yo ndokhofotáv, sævam-te vømøqan. Até ndegó-a, Mozes-qá guguna manqat mokho-té gunu:goám. 5 Ndego tenegeavún ndøgo: Ezoqa génqovotáz, ndigu guguna manqat mokho-te gu:goam, yaq ni bizĩ:-Mbumbukiam-gi-nakheis-en.

6 Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, Mbumbukiam niqa mbøni-te, ekeza Yo-ge Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Yaq ngenek ni mokho-te, Mbumbukiam “Tat” mbo-akhaematún. 7 Yaq nakémbá, zo ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqa me sekembā sozogō. Av taoká. Zo Mbumbukiam-gí nakhéis. Yaq zo Mbumbukiam yage eqeieqei-qape zø-etoám, ndøgo ekeza nakheis nonqo ndemendewe.

Pol Galesia ezoqam gezø-fofogim, ndigu guguna manqat-te nango givesez

8 Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam zøtezateáv. Zo khape mbumbuk-qá mokho-té qazotugoám, neka zo ande tigi khokho sasae ezoqam me vøzøtēgoam. Ezoqa ndigu mbumbuk zø-akhaematún. Geté ndigu uni mbumbuk-aním mbá. 9 Zo ndakin Mbumbukiam mòzøte-zøtéz. O, unimanqatin nqánek. Zo Mbumbukiam me:-otév. Geté, áv khané:go, zo khafeap matev-te neka khape mbumbuk-te nqawa ndozo-vesezet, ndigu bazaføgakh mbain ndigu neka kopømba mbain ndigu, zo tizøtøke? Gekha zapâ, zo tiqa mokho-te nqawa gone-qa ndozogo, nqawa vozó-tigi-khokho-sasae-ezoqam-ēz? 10 Zo khøuwa nøme, gigiap-qape zøtezæzá, løvøyak nøme-te neka viav-te. Yaq zo ndozo-matavap, tozo-khatiwat, zo Mbumbukiam ndaføyamba me:zæzá. 11 No nòzø-fofogeáp zo. Andē noqa sasae ate ndægo khokho vøtégō, zo mokho-te bazaføgakh qæ-asazat.

12 Nøfuap! No Zu ezoqám. Geté no ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ndaføyamba-qa nøgō, Mbumbukiam-qa bøi-te. No nqazó-pouwe. Zo noqa zøtéqeivát, taqa yaq-te. Até nó-a, no andé zo me nøtegoám, no zo namba qategoam. Zo no-te mbøni vaev etopøteáv, atema ndakin. 13 Ta khøuwa-te ndøgo, no zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qate-zømesimat, no enqoni nøvitát. 14 Geté oskiá ndøgo, noqa enqoni zo viniv qazø-etoam, zo no sanqambeáv neka qasi:veáv. Geté zo sòzo-khatombém. Unimanqatín. Zo no andé enzol ezoqam me o Yesu Keliso me zøte-khatombém. 15 Zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qazøte-yogem, zo khanakhanakh kandambá qazondapem. No mòtenøtén. Ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba tozogonɨn, zo ambá zøkeza bøi zokhawaɨn, no vozonō-etøomemɨn. Zapa ndógo, zo kuku kandambá qazogoam no-te. 16 No zo unimanqatin manqat nqazø-manqate, yaq gê, no ta mokho-te ndøgo, møezó-qaqa-ezoqam-en?

17 Nandiv khokho nømendim ezoqam, ndigu gawáp zo-te. Geté ndigu ambá av nqægo, zo tøkeam-qa zøgō. Ndigu zo qatozoat-qa mba zøgó, no-te. Ndigu sa nqánek qazøpoév, zo ti-te gawap tøzøgoat. 18 Gawap taqagoat, ndøgo qanimáv, matev eqeieqei-te taqagoat. Zo ambá oskia zøgonɨ́n, ambá ta-mba ndøgo, no zo namba tøtegoat. 19 Nogi nakhei mbomømboma! No viniv nangó qatøndapét zo zapaya, ate av-té, sævam viniv tundap, tui-ova, atema Keliso-qa matev zo mokho-te uni vømé-khouwēv. 20 Noqa poev

4:3 4:3 Kol 2:20 **4:4** 4:4-5 Zion 1:14; Lom 1:3 **4:6** 4:6-7 Lom 8:15-17 **4:10** 4:10 Lom 14:5; Kol 2:16

kandambaqape nqánek: No ndakin zo-té qabanøgó. No amba zo namba tøtegonɨn, yaq no manqat ambá ndaføyamba nøzø-manqateɨ́n, kuku matev-us. Zapa ndøgo, no nqova ndafe kandambá, zoqa matev-qa yaq-te, neka nɔ̀zø-fofogeáp.

Sæla neka Hega, tiqa emanqat

21 Zo ezoqam, zo poev ndøzøgo, guguna manqat mokho-te tozotugoat, gê, zo
mozóyogem, guguna manqat, gekha manqāt ndǿ-ein? 22 Av qane-peawáp nqægo:
Eibleem nakhei angana menás gimboqaz. Nøme ndego, tegu sasae sævam Hega-té
gemøqán. Geté nøme ndego, ekeza zas-té gemøqán, Sæla. 23 Tege yo, ndugu sasae sævam-
te gemboqan, ndego ezoqam-qá manqa vøovam-té genøqán. Geté, tege yo, tegu zas-
te gemøqan, ndego ndøgo tenøqán, av Mbumbukiam manqa mbusa ge꞉ve. 24 Nqanek
emanqat, yaya ni-etǽ. Nginik sakhei menas, andé poev menas me me꞉gó, Mbumbukiam
ezoqa namba gi꞉-unimanqatinim. Poev nøme, Sainai olol-té ge-unimanqatín, Mozes-qa
guguna manqat vøzø̄-etoam. Ta matev ndøgo, andé Hega me me꞉gó, ndugu khokho sasae
sævam, Eibleem-ge nakhasa anganeam nøme gumboqan. Yaq ta guguna matev mokho-
te, até ní-a, vizɨ̄-khokho-sasae-ezoqam-en. 25 Ezoqa ndakin Zelusalem taon-te, Mozes-
qa guguna manqat ndimbopaev, ndigu andé khokho sasae ezoqam me me꞉gó, ate av-té,
Hega nduigu, ndugu Sainai olol guikhamas, Alebia manqei-te ndøgo. 26 Geté ni Klisten
ezoqam, ni ambá av nqǣgo, ande khokho sasae ezoqām. Zapa ndǿgo, ni Zelusalem
ndakinak taon-ák, ova nqo꞉go. Ndøgo andé nigú evó. 27 Tuqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Qo khanakhanakh mbá qanegó,
qo sævam, nakheis mbain ndoqogo.
Qo khanakhanakh-us ndø-akhá,
qo nakheis qazøneav qagoam.
Zapa ndǿgo, qo qakhapus mba nqoqoyage,
qo nakheis segeqá-goát. Kopoav-qapé.
Av taoká, av sævam nømu nduigu, zivis-us ndugu.”

28 Nǿfuap! Nqáe! Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa ndøvé, yaq Aezek vø̄qan.
Yaq zo até kopó. Mbumbukiam manqa mbusa ndøvé, zo vozō-Mbumbukiam-gi-
nakheis-ez. 29 Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Hega-ge yo, Ismael, ndego ezoqam-qa manqa
vøovam-te geqan, Aezek, ndego Mbumbukiam-ge Nqova-qa poev-te geqan, soqaqape-té
genø-aumám. Até ndakín-a, matev até kopó. Ndigu ezoqa nøme, zo guguna manqat paev-
qa ndizøgo, ndigu zo soqaqape-té ginø-abét, zo Mbumbukiam-ge Nqova-te qazofakhaz.
30 Geté Mbumbukiam-qa Manqat, áv khané-ein? Ndøgo āv qane-peawáp nqægo,
“Nanduv khokho sasae sævam, vɔ̀khofotáv, ekeza yo namba.” Zapa ndǿgo, khokho
sasae ezoqam-ge yo, kopømba mbaín, zas-anim-ge yo namba, eve-qa gigiap to꞉kawaev.
31 Nǿfuap! Yaq nakémbá, ni ambá av nqǣgo, andē khokho sasae sævam-gī nakheɨ̄s, neka
Mozes-qa guguna manqat mokho-tē qazu꞉gū. Geté ni Eibleem-gu zas-anim-gí nakheís.

5

Keliso ni genqovotan

1 Ni Keliso gènqovotán, guguna manqat-qa mokho-te qazu꞉goam. Yaq ndakin ni
nqanek nqovotønat matev-te, oskia tàbizi꞉gú. Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp,
neka nango ndøvèsɛ̄z, ta viniv-te ndøgo, ni ande khokho sasae ezoqam me qazi꞉-eqatam.

4:22 4:22 Gen 16:15; 21:2 **4:23** 4:23 Lom 9:7-9 **4:26** 4:26 Iblu 12:22; Veve 21:2, 10 **4:27** 4:27 Isa 54:1 **4:28** 4:28 Gen 15:4-5; Lom 9:7 **4:29** 4:29-30 Gen 21:9-10; Zion 8:35

2 Nqáe! No Pol, nqazǿ-manqate. Zo ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa tozogoat, yaq matev ndøgo, Keliso zoqa gematanam, gezǿ-tøkeák. 3 No nqawá qanøzǿ-eín: Gekha ezoqām ndego, ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndego, ndego Mozes-qa guguna manqat ate ndægo bembopáev. 4 Zo gekha ezoqam, zo Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndozogo, zo mòzoqatáz, Keliso-te. Zo Mbumbukiam-qa kuku matev, zitá qazøte-wuǿém. 5 Geté ni ezoqam, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape mokho-te nqaziyage, ni ta-mba nqánek qazio-taná: Ni Mbumbukiam ndaføyamba nqánek genénæmb, ni Keliso tizi:-unimanqatintat. 6 Zapa ndǿgo, Keliso Yesu mokho-te, ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtȍzēm, ó, kepøtøzateav vōgoat. Geté gigiap-qape nqánek, Keliso tizi-unimanqatintat neka kuku matev vønígoāt.

7 Zo mbomambá sozongazém, Klisten matev-te. Yaq gê, zo matavap, gekha ezoqām zǿ-enegim, unimanqatin manqat sekemba paeveav ndozogo. 8 Manqat ndøgo, ezoqa nøme zo ndezømesim, ambá av nqægo, Mbumbukiam-tē qando-fakhatē, ndego zo gezǿ-akha. Av taoká. 9 Zo mòzøte-zøtéz: Flawa poponøvem nonqo khapelavøqase, flawa-te toqotu-pomogim, yaq ate ndi:gu segé-popoéz. Yaq matev até kopó. Khokho nømendim manqat khapelavøqase tøgoat, yaq ndøgo segé-khouwév, ezoqa vǿtubām. Ezoqa kopoáv. 10 Geté no āv qate-unimanqatinát nqǽgo: Zo Mbumbukiam zǿtøké. Yaq zo tiqa matavap vini ndapeav tȍne:gó. Yaq gekha ezoqām ndego, zoqa matavap ndezø-enegimit, ndego yaq-fia nqosøgeap betēndap.

11 Nǿfuap! Gèmbo-mataváp. No amba ezoqa tøte-zømesimɨn, av nqægo, ngusum yà bezøqogāz, yaq no Zu ezoqam soqaqape-te ambá géveemák. No ezoqa amba zømesipøteav tøgonɨn, Keliso-qa løvøte mokho-te tikhandi:z, ndego tae mutui-te genanim, yaq no Zu ezoqam, qaqa ambá genǿgonemák. 12 No nqæmatavap, ndigu ezoqam zo ngusu qogøzat-qa yaq-te matavap ndizø-enegim, ndigu sà be-apét, até nqazí-a, bē-ovob.

13 Nǿfuap! Zo Yesu nqovotøzat matev-té genøzø-akhá. Geté ndego ambá av nqǽgo, zo nqānek gene-nqovotāz, zo matev vinivinimba sa tozo-matønumit, av zøkeza ndøzømbe-poev. Av taoká. Geté zo kuku matev bezøgó, yaqyaq-a, vǿe-tøkeam. 14 Zapa ndǿgo, manqat kopo ndøgo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo ndøgutøve, nqánek: “Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.” 15 Geté zo izuizu tozo-keføngimat, neka kopømba ande av søvakha gigiap ndi:gu, izu kha vøzǿløgāt, zo aiyá qagó, andé vøzøté-khoumbām.

Nqova Mbomambaqape-qa matev neka kha-qa poev matev

16 No zo āv qazømbé-eín nqǽgo: Zo Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qanuyagé, ndego zo bēnøzøgim. Yaq zo manqa-zapazapa zógoák, av zøkeza kha ndømbøe-poev. 17 Kha-qa poev, Mbumbukiam-ge Nqova namba, gènøfeáp. Neka Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa kha-qa poev namba ndē:nǿfēāp. Qaqa ndǿgó, yaqyaq-a. Yaq nakémbá, matev eqeieqei ndøgo, gone-qa ndoqogo, kopømba mbaín toqogo. 18 Geté zo Nqova Mbomambaqape tezømbo-megetat, yaq ndøgo viní. Zo ndakin ambá av nqǽgo, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-te sekembā søzøtu:gū.

19 Ni kha-qa poev mɨzi:nøtén. Taqa poev nqánek: Mambe okho matēv, neka sakhei o angana qovesam matēv, neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgo, av nqægo. 20 Neka kha-qa poev nøme nqánek: Tae khøuwiap vizap matēv o mbumbuk akhayam matēv, neka manqa-sisi matēv, neka sanqambap matēv, neka manqa itumbam matēv, neka gigiap qovet matēv, neka qaqa matēv, neka qakeza kha eqawat matēv, neka qaqae matev. 21 Neka kha-qa poev nøme nqánek: Ova matēv neka ibøkha soqa izam matēv

5:6 5:6 1 Ko 7:19; Gal 6:15 **5:9** 5:9 1 Ko 5:6 **5:10** 5:10 Gal 1:7; 2 Ko 11:15 **5:13** 5:13 1 Pita 2:16 **5:14** 5:14 Lev 19:18; Lom 13:9 **5:17** 5:17 Lom 7:15-23 **5:19** 5:19-21 1 Ko 6:9-10

neka lou loge møqæ matēv neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgo. No nqawá qanøzǿ-eín, av bugukhokhof qazømbe-manqatam: Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemǿ-fakhazák.
22 Geté mokho ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-fakhate, nqánek: Kuku
matēv, neka khanakhanakh matēv, neka sambi matēv, neka aiyaiyav matēv, neka
tanøtanakh matēv, neka matev mbomømboma gone matēv, neka matev eqeieqei-te
tøkenømbem matev, 23 neka qakeza kha voat neka eqeieqei nøzøgim matev. Nqanek
matev ate nqægo, guguna manqat kopo nqawateáv. 24 Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu-
gi, ndigu ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták. Ndigu kha-qa poev, tae mutui-té
ginø-tøkeém, poev soqøsoqa ate ndægo namba. 25 Ni Nqova Mbomambaqape, khandi
ndakinak gini-etoam, ni ndégo teabeni-nøzøgím. 26 Ni bizi-khambùvǎp, neka yaqyaq-a
qaqa biziløòzű, neka yaqyaq-a ova bizi-manqàtě.

6

Qo gigiap ndøgo toqǿpeá, av qoqote-ogeakh

1 Nøfuap! Zo mokho-te ezoqa nøme manqa-zapa tego, yaq zo ezoqa, Nqova Mbo-
mambaqape nanduzumbu-gu, ndego gèmbo-tøkeém. Kuku matev-ús. Geté zøkeza kha,
gèqeiví. Soqaín ndøgo, teqa matev, atē zō-a, manqa-zapa-te tø-itub. 2 Zo yaqyaq-a,
viniv eqawat-qa yaq-te, gètøkeám. Av tøzøtegoat ndægo, zo Keliso-qa guguna manqat
o-mba zombøé-ndapát. 3 Gekha ezoqām ndego, ndematavap, av nqægo, ndego ezoqa
nøme gèløvubām, getē ndego ezoqa kandambaqapē mbā, ndego ekeza kha gèmbøe-
khavozumít. 4 Ezoqa ewaqape ekeza matev, yà begevewát. Eqeieqei tøgoat, yaq qo
kopømbá, khanakhanákh. Geté kopømba mbaín, toqote-khambuvupat av nqægo, qoqa
matev eqeieqeĭ, getē ezoqa nøme-qa matev soqaĭn. 5 Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, ekeza
viniv ndøzǿgó, ndi-eqægeapet.
6 Gekha ezoqām ndigu, Manqat Mbomambaqape ndi-upøgim, ndigu yà bembo-tøkeé,
ndego nde:zømesim, gigiap qaniqanimav-te.
7 Zo zøkeza kha mbøe-khavòzǎm, av nqægo, Mbumbukiam zimbøē-khavozømēm.
Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam tembøe-khavozam. Gèmbo-mataváp. Gekha gi-
giāp ndøgo, toqo-ogeakh, qo ndógo toqópeá. 8 Qo manqa-zapazapa, ande gigiap soqøsoqa
me toqo-ogeakh, yaq ngi:wat matev qotøndé-pe:tát. Geté Nqova Mbomambaqape
toqombo-pavat neka matev eqeieqei toqo-matønumat, kopømba ande av avøe gigiap
eqeieqei me toqote-ogeakh, yaq qo khandi miavmiav qotøndé-pe:tát. 9 Yaq nakémbá,
ni matev eqeieqei matanam-qa yaq-te, bini-ewèzăt. Zapa ndógo, khøuwa eqeieqei-
te, ni avøe gigiap eqeieqei-qape zindúpeá, ni yovitav tøgoat. 10 Yaq nakémbá, gekha
khøuwā ndøgo, ni kopømba tøgoat, ezoqa nøme matev mbomømboma tizizø-matønumat, ni
sà bizizø-matanám. Bugukhokhof matev mbomømboma, ndígu tizizǿ-matanám, ndigu ni
namba Keliso nqazi-unimanqatinat.

Gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam khandi ndakinak gini-etoam

11 No nqanek manqat-qase, nøkeza zendá qate-peaomít. Zøtéqeivĭm! Taqa peawap
kandakandá.
12 Ndigu ezoqam, zo ngusu qogøzat-qa yaq-te nditøpøtøzat, ndigu Zu ezoqam-te,
iz kandakanda ndape-qa mba ndøgó. Ndigu sa tinigoatún ndógo: Soqaín ndøgo,
ezoqa soqaqape-te ti-ab, ndigu ezoqa Keliso-qa yaq-te ti:zømesimat, ndego tae mutui-te
gitøkewem. 13 Ndigu ekezan, Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, oskiá ndøgo, ngusum
ndizø-qogøzat. Geté ndigu zo ngusu qogøzat-qa tizømbigú ndógo: Tĭabiti-khambuváp, av
nqægo: Zo tiqa manqat o-mba zotondapé, taqa yaq-te. 14 Geté no nikeza Evezøza Yesu

5:24 5:24 Lom 6:6; Kol 3:5 **5:26** 5:26 Filip 2:3 **6:1** 6:1 Met 18:15 **6:2** 6:2 Lom 15:1 **6:5** 6:5 Lom 14:12
6:6 6:6 1 Ko 9:11, 14 **6:7** 6:7-8 Lom 8:13

Keliso mba nøté-khambuvupát, ndego ni zapaya tae mutui-te genanim. Te mokho-te,
manqei-qape gigiap neka matev, mǫ̀ndønaním, no-te. Neka no nøkezan, manqei-qape
matev-te, vøtō-nanim. 15 Ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtǫ̀zēm,
ó, kepøtøzateav vǭgoat. Geté gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam khandi ndakinak
geqa-etoam. 16 Gekha ezoqām ndigu, nqanek manqat ndimbopaev, Mbumbukiam-
qa sambi matev neka tanakh matev ndǫ̀goát, ti namba. Ndigu ezoqam, unimanqatin
Mbumbukiam-gí Izlael ezoqám.
17 Noqa vaev manqat nqánek: No ezoqa viniv nøme mba benømbòvɛ̌. Zapa ndǿgo, no
nqama ee nqanǿgó, no ezoqa gizumbam, no Yesu-qa sasae nqægo.
18 Nogi Klisten nøfuap. Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev ndǫ̀goát, zo namba.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

6:15 6:15 Gal 5:6; 2 Ko 5:17 **6:17** 6:17 2 Ko 4:10

Efesus
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Efesus taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndógo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Pol nqanek pepa, Tikikus mbo-etoám, yaq ngenek Efesus taon-te vøndap.

Nqanek pepa, ndigu Klisten ezoqam, Efesus taon-te giyagam, bètøkhæ-geveømém, yaq taqa zita-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, taon vinivinimba nøme-te giyageapam, bezø-etoam, yaq até ndigú-a, bēgeveømem. Efesus taon ndøgo, kandambaqapé. Ta manqei-te ndógo tøgó, ndakin khøuwa Teki *(Turkey)* ndimbo-akhayam. Ta khøuwa-te ndøgo, Efesus taon-te ndøgo, bisnis kandakanda ndøgoám, neka ndugu khape mbumbukiam Atemis, tuqa khoev kandambaqape vøgoam.

Klisten ezoqam ndigu, Efesus taon-te giyagam, nøme kopokopo ndigu, Zu ezoqám. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Pol nqanek pepa mokho-te, nginik Klisten ezoqam, āv gezømbe-peawám nqægo: Ezoqa ewaqape ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu Keliso mokho-te, kopó. Neka nøme nqánek: Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá, neka ndego nigí kawá. Neka ezoqa ndigu, ndi-unimanqatinat, ndigu andé khoév. Ta khoev-qa mui-uk, Kelisó. Neka nøme nqánek: Ni Klisten bawan ezoqam, andé Keliso-gú sævám.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae nqægot, ndøgo Mbumbukiam-qá poév.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Efesus taon-te nandozo-yage, zo Keliso Yesu uni ndøzømbøe-paev.

2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát zo-te.

Matev mbomømboma, Mbumbukiam ni Yesu mokho-te gini-etoam

3 Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Keliso mokho-te, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ni-etoám, ndøgo yan-te ndøndo-okho, niqa Klisten matev tøke nonqo. 4 Mbumbukiam manqei-qape, okhokho-té genø-khakheinám. Yesu Keliso mokho-te, ndego ni é-møndø-vevendám. Ni tegí ezoqam zígoát, neka teqa bøi-te ndaføyamba neka manqa-zapa-yav vizígoāt. Mbumbukiam kuku matev, é-møndømbøe-goám ni-te. 5 Yaq ndego é-møndæpøoá, ni gé-uponó, neka Yesu Keliso mokho-te, tegi nakheis vizígoāt. Nqanek Mbumbukiam-qá poev qanimav-qapé. 6 Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát. Teqa kuku matev qanimav-qapé, ni-te. Yaq-mbá segeni-etoám, te mokho-te ndego, ndembøe-khafuat. 7 Keliso-qa kouk mokho-te ndøgo, qawa, ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem. Mbumbukiam-qa kuku matev, khàpe mbøe-khouwév, 8 ni gini-etoam.

Teqa matavap loloakh neka teqa otevat kandambaqape-te, 9 Mbumbukiam matev āv tenegó, av bugukhokhof matavap ge:ve. Yaq matev ndøgo, ibugukhokhof khonoam-te qagoam, matev ate ndægo, Keliso mokho-te tematanam, ni vøenømand.

1:1 1:1 Kel 18:19-21; 19:1 **1:3** 1:3 Ef 2:6 **1:4** 1:4 Zion 15:16 **1:5** 1:5 Zion 1:12 **1:7** 1:7 Ef 2:7; Kol 1:14 **1:9** 1:9 Lom 16:25

10 Mbumbukiam-qa matavap, khonoam-te qagoam, nqánek: Uni khøuwa-in timø-khantaz, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, segépizám. Yaq kawa kopo mé:goát. Kawa sa ndégo, tégoát, Keliso. 11 Te mokho-te, ni Mbumbukiam tene-vevendám ndøgo: Ni tegé ezoqam zígoát, ate av-té, av ndego bugukhokhof ge:pøoa. Zapa ndøgo, gekha matavap neka poēv ndøgo, Mbumbukiam ndømbogo, ndego segé-matanám neka matev segéfakhán. 12 Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Ni bugukhokhof ezoqam mokho-te, ni Keliso-te mba qeitø-tambat, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

13 Yaq até zó-a, vozō-Keliso-gi-ezoqam-ez, zo unimanqatin manqat qazoyogem, ndøgo Manqat Mbomambaqape, zoqa khandi-qa yaq-te. Yaq zo Keliso qazo-unimanqatinim, Mbumbukiam mbusa ndømøpá, zo-te, av nqægo, zo tegí. Ta mbusa ndøgo, Nqova Mbo-mambaqapé. Ndégo, Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, tendo-khofotav. 14 Ngenek Nqova Mbomambaqape, andé khakhatáp, av nqægo, vaev khøuwa-te, ni matev ate ndægo ndìzimø-ndapém, av bugukhokhof manqat ge:-ein, ta khøuwa-te ndøgo, ndego ni uni te:khatomb, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Yaq Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

Pol-qa ike manqat neka guliguli manqat, Efesus ezoqam-qa yaq-te

15 No ande qate-ewag av nqægo, zo Evezøza Yesu qazo-unimanqatinim neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu kuku ndøzøgo, 16 yaq no Mbumbukiam-te ike manqat oskia nombo-manqaté, zoqa yaq-te. No zo oskia nøzø-mataváp, noqa guliguli manqat-te. 17 No āv qate-guligulimatún nqægo: Nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbum-bukiam, ndego nigi Tat bazaføgakh-qape, yan-te ngo:yage, zo Nqova Mbomambaqape bezø-etoám. Yaq ngenek zo matavap loloakh bezømbē-etoam neka Mbumbukiam-qa yaq-te bezømbē-vevezam, yaq zo Mbumbukiam uni vøezøtez. 18 Neka no āv qate-guligulimatún nqægo: Zoqa matavap tàbezømbe-mboqoé. Yaq zo vøzøté-zøtēz, gekha matev mbomømbomā ndøgo, ni te-te nqazio-tana, ndego tini-etoam. Mbumbukiam zo tegi ezoqam, matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé tezø-etoam. Ndego zo ta zapaya ndøgo tezømbe-akhá. 19 Neka zo teqa bazaføgakh-qape tønezøtéz, ni-te nqøu-sasaeat, ni ndego nqazi-unimanqatinat. Nqanek bazaføgakh, bazaføgakh nøme ate ndægo, ùnime:-løvuám. Nqanek bazaføgakh, ni-te nqøu-sasaeat, até kopó, av bazaføgakh ndægo, 20 Mbumbukiam Keliso løvøte-te ge:khandi:v neka ekeza nakeamo zenda-te, yan manqei-te nqo:go, qonam nonqo vømbō-etoam. 21 Yaq Keliso uni ova-ín gono:gó. Ndego ezoqa nekā nqova, tigi megetapak neka vesøtapak, neka ndigu bazaføgakh-us ndigu neka kawakawa-za neka iz-akhayapak ate ndi:gu, ùnime:-løvubám. Ta-mbá mbá, ndakin nqaziyage. Geté até ndøgó-a, megemege-te yage ndo:go. 22 Mbumbukiam matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genøvé, neka ni Klisten bawan ezoqam, kawa ndégo tinivé, matev ate ndægo, teqa mokho-te betū:goat. 23 Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá. Keliso, ndego manqei-qape-te ate nqægo, gigiap ate ndægo mokho-te ndøugu, ndego Klisten bawan ezoqam mokho-té gunu:yagé, kha ndēzø-tønøyām.

2

Mbumbukiam tanakh ginigu
Yesu Keliso mokho-te khandi gini-etoam

1 Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa manqat qazo-sanqawam neka manqa-zapazapa qazo-matønumam, zo pakhaezat zogoám. 2 Ta khøuwa-te ndøgo, zo manqei-qape-qá matev soqøsoqa zombopavám, neka nqova soqøsoqa, ndigu nqanek manqei-qape-te ngiyage, tigi kawa-qa manqat o-mba vozombøē-ndapam. Ngenek ndégo, ezoqam-qa

1:10 1:10 Kol 1:16, 20 **1:11** 1:11 Lom 8:28-29 **1:14** 1:14 2 Ko 1:22 **1:17** 1:17 Kol 1:9 **1:19** 1:19 Kol 1:11 **1:20** 1:20 Psa 110:1; 2 Ko 13:4; Kol 2:12 **1:21** 1:21 Kol 1:16; 2:10 **1:22** 1:22 Psa 8:6 **1:23** 1:23 Ef 4:10, 15; Lom 12:5; Kol 1:18 **2:1** 2:1-5 Kol 1:21; 2:13 **2:2** 2:2 Kol 3:7; Tait 3:3

mokho-te ndu:sasaeat, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ndisanqawe. 3 Até ní-a, ni ezoqa ewaqape, bugukhokhof āv tizi:yagám. Ni nikeza kha-qa poev, sĭzimbo-takát, ndøgo ni qa-itumbat. Gekha matev neka matavap soqøsoqā ndøgo, ni qazimbo-matøvememin, ni sĭzigonemín. Ni até kopó, av ndigu ezoqam ndi:gu. Até ní-a, ni Mbumbukiam-qa qaqa ndĭzi-qeivimín.

4 Geté Mbumbukiam, tanakh khàpe mbøe-khouwév ni-te. Zapa ndógo, teqa kuku matev kandambá. 5 Ni manqa-zapazapa-te qazu:goam, ni pakhaenat zigoám. Geté Mbumbukiam, Yesu Keliso mokho-te, ni mòndø-khandí:n. Unimanqatín. Zo teqa kuku matev-té qazøte-khandí:z. 6 Mbumbukiam ni Keliso namba ge:khandi:n, ndego ni te namba qonam nonqo ni-etoám, yan manqei-te nqo:go. Keliso Yesu mokho-té genøni-etoám. 7 Ndego tenegó ndógo: Khøuwa ate ti:goat, megemege-te ndo:go, ezoqa āv tiabiti-qeiví: Teqa kuku matev, kandamba tantáv. Ndøgo gèløvuám, ezoqa ewaqape-qa kuku matev. Unimanqatín. Teqa kuku matev, kandamba tantáv ni-te, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gi:nømand. 8 Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-té qazøte-khandí:z, zo Yesu qazo-unimanqatinim. Zo ambá av nqægo, zøkeza matev matanam mokho-tē qazøte-khandī:z. Av taoká. Ndego zo khandi, yaq-mbá segezø-etoám. 9 Zo ambá av nqægo, sasae-qape zøte-khanøzēm. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, ti:khambuvupat. 10 Zapa ndógo, ni Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, av ndakin nqazi:gu. Ndego ni Keliso Yesu mokho-te, tene-khakheinømbém ndógo: Ni matev eqeieqei zígoát, ta matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ni gone nonqo gekhakheinam.

Yesu mokho-te, ni kopó

11 Zo gèmbo-mataváp, zo bawan vini-ak: Zo bugukhokhof, bavokho-ak zogoám. Neka Zu ezoqam, ndigu ngusum giqogavatun, zo ngusu qogøzatav ezoqam zø-akhaemám, neka khokho ezoqam vøezæbam. (Geté nqanek ngusu qogøzat matev, ezoqa ndømatønumatún.) 12 Ta khøuwa-te ndøgo, zo Keliso mbaín. Izlael ezoqam-te, zo bavokho-ak zogoám. Zo ambá av nqægo, Zu ezoqam zogoám, Mbumbukiam geveataz. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev mokho-te yageáv, ndego Izlael namba gi:-unimanqatintam. Zo Mbumbukiam zøtezateáv neka te-te tabeáv, nqanek manqei-qape-te. 13 Geté ndakin, zo Keliso Yesu mokho-té qazotu:-yagé. Zo ezoqam, bugukhokhof qambaqape qazogoam, zo ndakin Keliso-qa kouk mokho-te, avønín qazøtøndo-fakház.

14 Ngenek Keliso, sambi matev nindapavún. Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, ndégo tetøkunú, ni bawan vønīkopo. Sinøndakha ndigu, gu:wabam, ni qaqatønotam, ndego gènqaozó. Ekeza khá gene-nqaozó, neka qaqa matev, yaqyaq-a qanimbu-goam, vø-evøzam. 15 Mozes-qa guguna manqat, ndego mòndø-sisizám, matev ate ndægo, ezoqa gi:zømesimatun. Ndego tenegó ndógo: Ekeza kha mokho-te, niqa bawan menas tàbete-tøkuá, ni bizĭ-bawan-kopo-en, neka sambi binĭgu. 16 Yesu tae mutui-te genanim, ndego qaqa matev gèkhoutáv, ni yaqyaq-a qanimbu-goam. Ni bawan menas qanigoam, ndego sège-tøkunú, ni vizĭ-bawan-kopo-en, neka ni Mbumbukiam namba vøe-tøkunu. 17 Yesu nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego sambi manqat namba me:geavún, ti-te ndigu, avønin ndimbogo, Zu bawan-ak, neka até zo-té-a, zo bawan vini-ak, qambaqape ndozotøndogo. 18 Unimanqatín. Yesu mokho-te, ni Zu bawan-ak nekā zo bawan vini-ak, kopømbaqapé, Mbumbukiam-ge Nqova kopo mokho-te, Tat-qá avønin-té qazinó-niáv.

19 Yaq nakémbá, zo ndakin ambá av nqægo, manqei vini-ak neka bavokho-āk. Geté até zó-a, mòzo-mo-manqei-anim-éz, Mbumbukiam-gi bawan namba, ndigu Zu ezoqam, neka até zó-a, vozō-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. 20 Zo andé khoév. Ta khoev ndøgo,

2:3 2:3 Kol 3:6 **2:4** 2:4-5 Lom 6:11-13 **2:6** 2:6 Kol 2:12 **2:9** 2:9 1 Ko 1:29-31; 2 Tim 1:9 **2:10** 2:10 Tait 2:14 **2:12** 2:12 Kol 1:21; Lom 9:4 **2:13** 2:13 Kol 1:20 **2:14** 2:14 1 Ko 12:13 **2:15** 2:15 Kol 2:14 **2:16** 2:16 Kol 1:20, 22 **2:17** 2:17 Isa 57:19 **2:19** 2:19 Ef 3:6 **2:20** 2:20 1 Ko 3:11

Mbumbukiam ndøwevét. Uk ndøgo ge-asaz, Keliso-gí u-aním neka Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq Keliso Yesu ekezan, ndego mui-úk. 21 Khoev ate ndægo, ngének gegeawát, ndæføgakhat. Neka Evezøza mokho-te, nqanek khoev sègekhouwevtét. Yaq gemø-Mbumbukiam-qá-khoév. 22 Keliso mokho-te, até zó-a, søzøtumú-Mbumbukiam-qá-khoev-éz, ezoqa nøme namba, ndego ndewevet. Yaq tege Nqova Mbomambaqape, nqanek khoev mokho-té gunú:goát.

3

Pol-qa sasae, bawan vini-ak-te gego

1 Yaq nakémbá, no Pol, no zo bawan vini-ak, Mbumbukiam-qa Manqat Keliso Yesu-qa yaq-te nqate-zømesim, yaq ta zapaya ndimbula mokho-te nqatu:gu, nòguligulimatún, zoqa yaq-te.

2 Zo àbozo-yogém ndøgo, Mbumbukiam nqanek sasae genø-etoam, zo Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimat, teqa kuku matev-qa yaq-te. 3 Matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, Mbumbukiam mòndøveáz, no vōenømand. No bugukhokhof elavøqase møezø-peawám, taqa yaq-te. 4 Yaq zo nqanek manqat tozo-geveømem, zo ndòzøte-zøtéz, no nøtenat nqanøgó, Keliso-qa yaq-te, ndøgo bugukhokhof khonoam-te qagoam. 5 Ibugukhokhof, ezoqa yage gimønøzumavun, zøtezateáv, taqa yaq-te. Geté ndakin, Mbumbukiam tege Nqova mokho-te, tegi u-anim neka manqa vevezam ezoqam, mòndøzø-veáz. 6 Matev, khonoam-te qagoam, nqánek: Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mokho-te, bawan vini-ak, ndakin mòndø-bawan-kopo-éz, Izlael ezoqam namba, neka vø-kha-kopo-ez. Yaq Keliso Yesu mokho-te, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma ndø-upøgimít, av Mbumbukiam Zu ezoqam-te manqa mbusa ge:ve.

7 Mbumbukiam kuku mbogoám no-te. Yaq teqa bazaføgakh mokho-te, no mùtumu-Manqat-Mbomambaqape-gé-sasae-ezoqam-én. 8 Mbumbukiam-gi ezoqa nøme ate ndi:gu, no mòndø-løvumbumím. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, teneveatán ndøgo: Bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát, teqa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndøgo ni Keliso mokho-te gini-etoam. Ta matev mbomømboma ndøgo, kopømba mbaín tizi-geveømem. Khàpumu-khouwév. 9 Mbumbukiam, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo gekhakheinam, no sasae nqánek genø-etoám: No teqa matavap ndøgo, ibugukhokhof ekeza mokho-te qakhonawam, ezoqa yage gimønøzumavun, ezoqa ewaqape nøzømbé-ovøemát. 10 Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Klisten bawan ezoqam mokho-te, ndego ndakin ekeza matavap loloakh vinivinimba, nqova-gi kawakawa-za neka iz-akhayapak mé:zømás, ndigu ova ngo:yage. 11 Matev ndøgo, Mbumbukiam nupøkhan mba gepøoa, ndego møndø-matanám. Keliso Yesu-qá mokho-té genøgó, ndego nigi Evezøza. 12 Te mokho-te, ni ezoqa nqaziunimanqatinat, kopømbaqapé, Mbumbukiam-té qazinó-okhoát. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín. 13 Yaq nakémbá, zo mbøni bezòvãev, noqa yage føgakh-qape-qa yaq-te, ndøgo zo zapaya qanøfakhan. Zapa ndøgo, ndøgo zoqá tøke nonqó. Ta mokho-te ndøgo, zo yage eqeieqei-qape zøtéqeivím.

Yesu Keliso-qa kuku matev ni-te

14 Yaq nakémbá, no Tat-qa megemege-te, katuk nomøkuiám, neka teqa iz nqæēqāwāt. 15 Bawabawan ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, zapa ndégo. 16 Mbumbukiam, ndego matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé, niqa tøke nonqo. Yaq nakémbá, no āv qambøe-vi:matún nqægo: Ndego zo tege Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, bazaføgakh bezø-etoám. Yaq zo bazaføgakh-us zógoát,

---

2:21 2:21 1 Ko 3:16 **2:22** 2:22 1 Pita 2:5 **3:1** 3:1 Filip 1:7, 13 **3:2** 3:2 Kol 1:25 **3:3** 3:3 Ef 1:9-10; Kol 1:26
3:6 3:6 Ef 2:13, 16-19 **3:7** 3:7 Kol 1:25 **3:8** 3:8 1 Ko 15:9-10 **3:12** 3:12 Zion 14:6; Lom 5:2

zoqa mokho-te. 17 Yaq Keliso, zoqa unimanqatin matev mokho-te, zoqa mbøni-te
betū:yage. Yaq zo matev ate ndægo, kuku matev-us vøego. Yaq zo ande tae me ndægo,
lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh zówaniapát. 18 Yaq zo Mbumbukiam-
gi ezoqam ate ndi:gu nøme namba, tønezøtéz, av nqægo: Keliso-qa kuku matev-qape,
ni-te ndømbogo, sà tønømá. Taqa vøndæv neka taqa sekeat neka taqa eqæv neka
taqa igian, kandambá tantáv. 19 Unimanqatín. Ni manqei-qape ezoqam, ni kopømba
mbaín, teqa kuku matev ate ndægo uni tizi:nøten. Geté no Mbumbukiam-te, āv qate-
vi:matún nqægo: Zo Keliso-qa kuku matev tønezøtéz. Yaq Mbumbukiam-qa matev
mbomambaqape, ekezan-te ndøugu, até zó-a, ùni tabezømbe-tøtøvøyám, zo mokho-te.
20 Mbumbukiam-qa bazaføgakh, kandamba tantáv, ni mokho-te nqøu-sasaeat. Gekha
viam manqāt ndøgo, ni te-te nqanigu, neka gekha matavāp ndøgo, nqazi-matavap,
teqa tøke kopømbaqapé, unimé:-løvuám. 21 Teqa iz, bèto-eqawát, Klisten bawan ezoqam
mokho-te. Ta zapaya ndøgo, ndego Keliso Yesu mokho-te gematanam, teqa iz miavmiav
be-eqawát, atema ezoqa ewaqape yage vómønøzumīt.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

4

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qá khá

1 No Evezøza-qa sasae zapaya, ndimbula mokho-te nqatu:gu, no nqazǿ-pouwe: Zo
Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tozogoat, zo matev eqeieqei-té qayageáp.
2 Zo zøkeza iz ndø-eqàwā̀t. Geté zo aiyaiyav matev-té qayageáp, ezoqa nøme namba,
neka zo mbøni nqosøgeap nakha-nakhamas-te ndø-upǫ̀gī̀m. Neka kuku matev até
bezøgó yaqyaq-a. Ezoqa matev soqøsoqa timatønumat zo-te, zo matev nakhamas-
te ndø-qavøinàmā̀t. 3 Zo Nqova Mbomambaqape mokho-te qazo-kopo-ez, yaq zo
bazaføgakh ndø-asøzú. Ta sambi matev-te ndøgo, ezoqa ndøtøkuzuat, até vøyageáp. 4 Ni
Mbumbukiam-gi ezoqam, ni kha kopó. Neka Nqova Mbomambaqape kopo me:gó. Neka
até matev kopo me:gó, zo ndozoto-taza, tozondapem, ma Mbumbukiam gezømbe-akha.
5 Neka Evezøza kopo me:gó. Neka unimanqatin matev kopo me:gó. Até ibøkha iz upøgim
matév-a, kopo me:gó. 6 Até Mbumbukiám-a, kopo me:gó, ndego ezoqa ewaqape-ge Tat.
Ezoqa ewaqape, ndégo tezømbo-kawaevát. Neka ezoqa ewaqape mokho-te, ndégo tunu:-
sasaeát. Neka ndego ezoqa ewaqape mokho-té gunu:gú.

7 Ni ezoqa kopokopo ate nqazi:gu, Keliso teqa kuku matev mokho-te, matev vinivin-
imba ni-etoám, av ekezan qambøe-pøovam. 8 Keliso ni matev ndini-etoam, taqa yaq-te
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo:

“Uni ova-in nqo:go geqavig,
ndego pingim-ak ndøkhatób, namba gi:qavig.
Yaq ndego ekeza ezoqam,
khanakhanakh matev zø-etoám.”

9 Nqanek manqat qa-ein, av nqægo, “ndego geqavig,” ndøgo ni āv qani-nømendím
nqægo: Keliso bugukhokhof, nqanek manqei-qape-té gendovís. 10 Ndego ezoqam,
ibugukhokhof gendovis, ezoqam ndégo, uni ova-in nqo:go geqavig, neka yan uni vøe-
løvuam. Ndego teneqavíg ndógo: Gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qape-
te nqago, tèabete-tønøyám. 11 Yaq ndego ni Klisten bawan, sasae ezoqam ni-etoám.
Nøme tegí u-anim ndógoát, neka nøme tegi manqa vevezam ezoqam vógoāt. Neka ezoqa
nøme ndígu, ezoqa nøme Keliso-te yozoat-qa ndigu. Neka nøme ndígu, Mbumbukiam-gi
ezoqam ndizø-keoge. Neka nøme ndígu, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ndi:zømesim.

3:17 3:17 Zion 14:23; Kol 1:23; 2:7 **4:1** 4:1 Kol 1:10 **4:2** 4:2 Kol 3:12-13 **4:3** 4:3 Kol 3:14-15 **4:6** 4:6 1 Ko 12:6 **4:7** 4:7 Lom 12:3, 6 **4:8** 4:8 Psa 68:18 **4:9** 4:9 Zion 3:13 **4:11** 4:11 1 Ko 12:28

12 Keliso nginik ezoqam, ni Klisten bawan tøke nonqo ni-etoám. Yaq ni Mbumbukiam-
gi ezoqam, teqa sasae eqeieqei bizi:gú, neka Keliso-qa kha betē-bazaføgakh-us. 13 Tiqa
sasae, sà bemá, atema ni ate nqazi:gu, niqa unimanqatin-te neka niqa nøtenat-te,
Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, bizimi̋-kopo-en, neka Klisten matev-te bizimi̋-findam
neka ande av Keliso ekezan nde:go, bizimi̋-kopømba-en.
14 Yaq ni ande av nakhei nqonqon ndi:gu, neka ande av khagua ndægo, khamøe
ndøngetøyam, neka ande av gagayag ndægo, khamøe ndøpøogim, sekembá zígoák,
nømendim matev vinivinimba tøni-fakhanumat. Yaq ni ezoqa manqa enaq neka
khavozam manqat tini-manqatat, ni tiqa khokho nømendim manqat zimømbó-
paevemák, ndøgo niqa unimanqatin matev ngi:wat-qa ndøgo. 15 Ni unimanqatin
manqat mba bizi-manqaté. Kuku matev-ús. Neka niqa matev-te ate ndægo bizi̋findam,
neka ande av Keliso nde:go, bizimi̋-kopømba-en, ndego nigi kawa. 16 Ni Klisten ezoqam,
ni teqa kha nqazigu, ndégo tegeageáp, ta kha vinivinimba ndøgo, nqabunuzupit neka
kha kinik-te ndøgeageapet. Yaq ni eqeieqei tiziyagat, ande av kha ndæbunuzupit, sasae
vinivinimba eqeieqei ndømatanam, neka ni kuku tønigoat, yaq Keliso-qa kha segé-
khouwév, bazaføgakh-ús.

Yage ndakinak-qa yaq-te Yesu mokho-te

17 Yaq nakémbá, no Evezøza-qa iz-te nqazǿ-pouwe: Zo yage sekemba ndøndàpe̋t,
av bavokho ezoqam ndi:gu, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Tiqa matavap,
gènokhombáp. 18 Bøivun-té qagó. Ndigu gèqatáz, khandi-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa
ndezø-etoam. Neka ndigu mokho ndapeáv. Zapa ndógo, tiqa mbøni gètokeám. 19 Ndigu
mivi matev mbaín. Ndigu ekeza kha, manqa-zapazapa-té ginø-nqonqotøvém. Neka
ndigu matev soqøsoqa vinivinimba møqæ mba zømbeyǽt.
20 Geté zøtezat ndøgo, zo Keliso-te qazondapem, viní! 21 Zo mòzoyogém, teqa yaq-te,
neka zo te mokho-te nqazoyage, zo unimanqatin manqat, mòndæ-zømesimám, ndøgo
Yesu mokho-te ndøugu. 22 Ta unimanqatin manqat, nqánek: Zoqa awenege yage matev,
ndøgo taqa poev matev soqøsoqa mokho-te zo qatubam neka soqaqape-te vø̄-itubam,
vòkhofoé. 23 Yaq Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, zoqa matavap bezø̄-ndakinak.
24 Neka kopømba ande av ndabua ndakinak tøzøte-uzam, zo yage ndakinak zóndapém,
ta yage ndakinak ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam. Yaq zo matev eqeieqei-té neka
unimanqatin-té qazóyagát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.
25 Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a meakha manqat manqate bi̋zi-ivøvém. Geté uniman-
qatin manqat mba bizi-manqaté. Zapa ndógo, ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, kha kopo-
té qani-bunøzáp. 26 Zo qaqa tozo-gonemat, yaq ndøgo zo manqa-zapa-te be-i̋tűb. Zo qaqa
khapé bezømbe-lolokhòtā̋p. Geté é-vø̄-ivøvemat. Yaq khøuwa okhokho-té geabemø-sinanát.
27 Zo nqova soqaqape, elavøqase mbøe-løvùzi̋m. 28 Gekha ezoqām ndego, nde-aqonam,
ndego aqonam matev, sà be-iváv. Teqa zenda sa be-àwā̋p. Geté sasae betegó. Yaq av
nqægo, ndego kopømbaqapé, ndigu gezǿ-tøkeát, ndigu gigiap mbain ndigu.
29 Manqat soqøsoqa ndøgo, ezoqa nøme ndøngiæzoat, manqa-nqa-te bezøndo-fakhàtē̋.
Geté manqat eqeieqei mba ndømanqaté, ndøgo ezoqa nøme ndøzømbe-tøkee. Yaq ndigu
zoqa manqat ti:-ewagat, tiqa mbøni-te bezømbē-eqeieqeiat. 30 Zo Mbumbukiam-ge
Nqova Mbomambaqape, viniv mbo-etøòmē̋m, ndego Mbumbukiam zo ande khakhatap
me gezømbeve, av nqægo, zo tegē, neka ndego zo vaev khøuwa-te vókhatōb, ekezan-
te. 31 Ezoqam-qa manqa-zapazapa navupav matev neka mbøni nqosøgeap matev neka
qaqa matev neka manqa sasanqa manqate matev neka ezoqam-qa iz ngi:wat matev,
matev av nqægo ate ndægo, vø̀-ivøvém, matev soqøsoqa ate ndægo nøme namba. 32 Geté

4:13 4:13 Kol 1:28 **4:15** 4:15-16 Kol 1:18; 2:19 **4:17** 4:17 1 Pita 1:14; Lom 1:21 **4:22** 4:22 Lom 8:13; Kol 3:9
4:23 4:23 Lom 12:2 **4:24** 4:24 Gen 1:26; Kol 3:10 **4:25** 4:25 Kol 3:8-9; Zech 8:16 **4:26** 4:26 Psa 4:4; Zems
1:19-20 **4:29** 4:29 Kol 4:6 **4:30** 4:30 Isa 63:10; 1 Tes 5:19; Ef 1:13-14 **4:31** 4:31 Kol 3:8 **4:32** 4:32 Met 6:14;
18:22-35; Kol 3:12-13

zo yaqyaq-a, matev eqeieqei ndøgó neka tanakh matev mba bezømbu:gú. Neka ezoqa matev soqøsoqa tizøgoat, zo sà bezømbo-navøemát, kopømba av-té, Mbumbukiam Keliso mokho-te, zoqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem.

5

Ni Klisten ezoqam waev-té qabizi-yagé

1 Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo, ndego kuku ndømbogo zo-te, zo matev
eqeieqei mba ndømatanám, av ekezan nde:go, matev eqeieqei ndematanam. 2 Neka
kuku matev-té qayagé, ate av-té, Keliso kuku qambøegoam ni-te, neka ekeza kha
ni zapaya vōnqonqotav, kopømba ande av ezoqa søvakha gigiap Mbumbukiam-te
gi:løvusumatun. Keliso ekeza kha ge-etoam, ndøgo sisip qanimáv, Mbumbukiam-te. Yaq
ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.
3 Zo Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, matev soqøsoqa elavøqase bezømbù:gŭ, av
mambe okho matev ndægo neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgo neka
gigiap qovet matev. Zapa ndógo, matev av nqægo, gemó-tøkuayák, Mbumbukiam-gi
ezoqam namba. 4 Neka zo mambe okho manqat ndømanqàtẽ, neka ezoqam ngenøgim
matev-te ndø-àbã̄m, neka gekha emanqat soqøsoqa nøme ndøgo, me:votòtã̄p. Geté zo
Mbumbukiam-te, ike manqat mba ndømanqaté. 5 Zo vèezøtéz: Gekha ezoqām ndigu,
mambe ndi-okho o matev soqøsoqa nøme av nqægo ndimatanam o gigiap qovet matev
møqæ ndøzøya, ndigu Mbumbukiam-qa neka Keliso-qa Megeat Matev-te, gemó-ozák.
Gigiap qovet matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév. 6 Zo gò:feazoát! Soqaín ndøgo,
ezoqam-qa khavozam manqat, zo manqa-zapa-te tø-itub. Zapa ndógo, nqanek matev
soqøsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqa ndógeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba
ndapeav ndigu. 7 Yaq nakémbá, ezoqam ndigu matev soqøsoqa ndimatanam, zo ti
namba, me:tøkùã̄t.
8 Zo ibugukhokhof, bøivun-té qazogoám. Geté zo ndakin Evezøza-gí ezoqám neka
zo waev-té qazoyagé. Zo waev-te ndozoyage, yaq zo matev eqeieqei-te mbá qayagé.
9 Waev-te toqoyagat, yaq mokho ndøgo, ndøndo-fakhate, nqánek: Matev mbomømbomá
neka matev ndaføya-ndaføya neka unimanqatin manqat. 10 Zo gèvawé neka gè:zøtezát,
gekha matēv ndøgo, Evezøza ndømbøe-khaneat. 11 Ezoqa ndigu bøivun-te ndiyage
neka ti-te mokho soqøsoqa mba ndøndo-fakhate, zo ti namba, me:khokhòmbã̄p, tiqa
matev matanam-te. Geté zo ezoqa gè:zømesím, matev av nqægo soqaín. Bematànã̄m.
12 Unimanqatín, matev nøme ndøgo, ezoqa khonoam-te ndimatanam, mivi-ús, toqote-
manqatat. 13 Geté gekha matēv ndøgo, waev-te tøfakhan, yaq soqóqeív, av nqægo,
eqeieqeï o soqain. 14 Gigiap o matev, waev-te tøfakhatat, yaq segemó-waév. Yaq
nakémbá, ouv nøme āv gini-qaqaematún nqégo,

“E-moqosuzám,
qo venanqei nandoqo-buvit.
E-moqo-khandí:q,
qo løvøte-te nandoqogo.
Yaq qo waev-té qoqógoát,
ndøgo Keliso-te qandowav.”

15 Yaq nakémbá, zo gèqeiví, zo ande áv khazøté-yagāt. Zo matavap livilivis ezoqam-
qa, me:qeïvï. Geté zo matavap loloakh ezoqam zógoát. 16 Khøuwa khokho ndøngiæzòã̄t.
Matev eqeieqei mba ndøgó. Zapa ndógo, matev soqøsoqa khàpumu-khouwév, ndakin
nqaziyage. 17 Zo ande kandaniap ezoqam me ndȍgŏ. Geté zo ùnime:-vawé, gekha
matēv ndøgo, Evezøza ndømbopoev. 18 Neka zo ibøkha soqa khapekhapé me:-ïzã̄m, andé

5:1 5:1 Met 5:48 **5:2** 5:2 Iblu 10:10; Exo 29:18 **5:5** 5:5 1 Ko 6:9-10; Kol 3:5 **5:6** 5:6 Kol 2:4, 8; Lom 1:18 **5:8** 5:8 Ef 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9; Zion 12:36 **5:13** 5:13 Zion 3:20-21 **5:14** 5:14 Isa 26:19; Lom 13:11 **5:15** 5:15-16 Kol 4:5 **5:18** 5:18 Luk 21:34

kawa vøzømbé-okī. Matev av nqægo, segé-ngiæzó. Geté zoqa kha, Nqova Mbomambaqapé qabezømbe-tønøyám. 19 Zo ouv gèqaqayám, yaqyaq-a, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgo, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova Mbomambaqape nde:zømesim. Zo ouv khanakhanakh-us zóqaqaemát, Evezøza-te, zoqa mbøni mokho-te. 20 Neka Mbumbukiam, nigi Tat, ike manqat oskia zombó-etoumát, Yesu Keliso-qa iz-te, ndego nigi Evezøza, matev ate ndægo, ndego zo-te ndematanam.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande āv kiniyagāt

21 Zo Keliso ndozombo-vizap, zo izuizum mokho-té qanu:gú.

22 Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gú, ate av-té, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu. 23 Zapa ndøgo, anganeam sævam-gé kawá, ate av-té, Keliso ni Klisten bawan ezoqam-ge kawa nde:go, ndego ni gekhandi:n, ni teqa kha nqazigu. 24 Ate av-té, ni Klisten bawan ezoqam, Keliso-qa mokho-te nqazu:gu, yaq sakheis ekeza angana-qa mokho-te, āv tiabitu:gú, matev ate ndægo.

25 Zo angana, zo zøkeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó, av Keliso Klisten bawan ezoqam-te, kuku qambøegoam, neka ekeza kha sa vønqonqotav, ti zapaya. 26 Ndego tene-matanám ndøgo: Ni Klisten bawan ezoqam, ndego ni teqa manqat mokho-te, ande ibøkha me ge:sungutan, Mbumbukiam-gi mba zígoát. 27 Keliso āv qambøe-pøovám nqægo: Ni Klisten bawan ezoqam ate nqazi:gu, ndaføyamba zígoát, teqa bøi-te, ate av-té, sævam bugug keoge eqeieqei neka mbomambaqapu neka soqain-qase mbain ndu:gu, anganeam tundaf. 28 Yaq matev até kopó. Angana ekeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, ekeza zas-te kuku tømbogoat, ndego até ekeza kha-té-a, kuku ndømbôgó. 29 Gèmbomataváp: Ezoqa ekeza kha, sanqaupáv. Geté ndigu eqeieqei ndø-okefatún, neka keoge eqeieqei vømbōgoatun. Ate av-té, Keliso ni Klisten bawan ezoqam nginimbi-keoge. 30 Zapa ndøgo, ni Klisten ezoqam, ni teqá khá. 31 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømǿ-kha-kopo-ēz.” 32 Taqa manqa mokho, igian kandambá. No Keliso neka ni Klisten bawan ezoqam nøte-manqaté. 33 Geté nqanek manqat, até ni ezoqam-té-a, ni-té qando-manqaté. Angana ate ndi:gu, ekeza sakheis-te, kuku āv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Neka sakheis, ekeza angana, yà bezøvizáp.

6

Nakheis neka evøndipakha eqeieqei ande āv kiniyagāt

1 Nakheis, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé. Matev av nqægo, eqeieqeí. 2 Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-eín nqægo, “Qave nekā qavo, gèzøvizáp.” Bugukhokhof guguna manqat nqánek, taqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa geve. Manqa mbusa geve, nqánek, 3 “Av toqotegoat nqægo, yaq qo eqeieqei qóyagát neka møp-mbá qotéyagét, nqanek manqei-qape-te.”

4 Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zøløòzű. Geté eqeieqei zógugubát neka Evezøza-qa yaq-te vozozǿ-ovøemāt.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande āv kiniyagāt

5 Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za, gèzøvizáp, neka tiqa manqat o-mba mo:ndapé. Zoqa mbøni mokho-te, matev ndaføyamba até bezømbu:gú,

---

5:19 5:19 Kol 3:16 **5:20** 5:20 Kol 3:17 **5:21** 5:21 1 Pita 5:5 **5:22** 5:22 Kol 3:18; 1 Pita 3:1 **5:23** 5:23 1 Ko 11:3; Ef 1:22 **5:25** 5:25 Kol 3:19; 1 Pita 3:7 **5:26** 5:26 Tait 3:5 **5:27** 5:27 2 Ko 11:2; Kol 1:22 **5:31** 5:31 Gen 2:24; Met 19:5 **5:32** 5:32 Veve 19:7 **6:1** 6:1 Kol 3:20 **6:2** 6:2-3 Deut 5:16 **6:4** 6:4 Kol 3:21; Psa 78:4; Prov 22:6 **6:5** 6:5 Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1 Pita 2:18

ate av-té, zo Keliso-qa manqat o-mba ndøzømbøe-ndape. 6 Zo sasae bazaføgakh-us, tambá ndøgő ndøgo, ndigu kawakawa-za, zo tizømetat, tiqa enaq gɨam nonqo. Geté zo Keliso-gi sasae ezoqam ndozogo, zo tiqa sasae bazaføgakh-us ndøgó, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. 7 Zo sasae khanakhanakh-us ndøgó. Zapa ndógo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogō, geté zo Evezøza-qa zogó. 8 Gèmbo-mataváp. Gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei tegoat, oskiá ndøgo, ndego khokho sasae ezoqam ndego o iz akhae vógoāt, Mbumbukiam yaq-fia eqeieqei, ndòmbo-etoám.

9 Neka até zó-a, zo kawakawa-za, zo matev eqeieqei ndøgó, zogi sasae ezoqam-te. Zo zø-utòvẽ. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, tigi kawa neka zoge kawa, kopo me:gó. Yanté gonoyagé. Neka ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqām, ō, khokho ezoqam.

Mbumbukiam-qa nakhag gigiap, yà bizi-uzám

10 Noqa vaev manqat nqánek: Zo bazaføgakh-us ndøwaniáp, ta bazaføgakh ndøgo, Evezøza-te ndøndo-okho. Zapa ndógo, teqa bazaføgakh, kandambá tantáv. 11 Zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, vò-uzám. Yaq nqova soqaqape tezømbekhavozam, zo kopømbaqapé, kha føgakh-mbá qazó-waniapát. 12 Zapa ndógo, ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqām namba zi:nøfeēt. Geté ni nqova soqøsoqá namba zi:nøfeét, ndigu ova ngo:yage, ndigu kawakawa-za neka iz-akhayapak ndigu neka gekha nqova soqøsoqa bazaføgakh-us nøme ndigu, ezoqa ndigu bøivun-te ndiyage, ndizømbo-kawaezat. 13 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, é-mozo-uzám. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát, nqova soqaqape-qa khamasim matev tøndo-okhoat. Yaq tømønavøem, zo até zówaniapát.

14 Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Unimanqatin manqat-té qanøyagé. Av tøzøte-yagat ndægo, yaq zo mòzoto-khakheinám. Ate av-té, av ndabua segim nonqo, bøndim-te toqote-løvaz.

Neka matev ndaføyamba-qape ndøgó. Ndøgo andé sanqava khakhazam nonqo me mé:goát, savim-te taqambo-tøkeat.

15 Zo é-mozoto-khakheinám. Ezoqa Mbumbukiam-qá Sambi Manqat zøté-zømesimát. Ndøgo ate av-té, av zenda tokhotapak-te, tamak toqote-uzupat.

16 Neka nøme nqánek: Zo unimanqatin matev oskia zógoát. Ate av-té, av sanqava khakhazam nonqo nøme, zenda toqote-geatat. Yaq zo kopømbaqapé, nqova soqaqape-qa sanqava wageap-us ate ndægo, søzøté-khoutumát.

17 Zo mòzøte-zøtéz, Mbumbukiam zo mòndø-khandí:z. Nqanek zøtezat, andé nakhag wawaq me me:gó, nakhag ezoqam kawa-te gi-uzumatun. Zo vò-uzám.

Neka Mbumbukiam-qa Manqat, ndøgo ande nakhag kaiya me ndi:gu, Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, vògeageváp.

18 Zo Mbumbukiam oskia mbo-akhayám, ate av-té, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-nøzøgim. Gekha guligulim o viam manqāt ndøgo, Mbumbukiam-te tozogoat, zo bazaføgakh ndø-asøzú. Livin-qase, mø-ivòvẽm. Zo Mbumbukiam-te, tegi ezoqam ate ndi:gu-qá yaq-té qaneviám.

19 Neka zo Mbumbukiam, até noqá yaq-té-a, vømbøe-viam. Yaq gekha manqāt ndøgo, no tæmanqatat, Mbumbukiam manqat eqeieqei, tèabenømbe-etoám. Yaq no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tøte-zømesimat, no kopømbaqapé, manqat ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, kha føgakh-mbá qæmanqatát. 20 No Mbumbukiam-gé u upøgim ezoqám. No ndimbula-te, teqa Manqat Mbomambaqape zapayá qategó. Zo Mbumbukiam-te gèndoviám, noqa yaq-te, no teqa manqat kha føgakh-mba tàbate-manqaté, av ndego ndømbøe-poev.

6:8 6:8 2 Ko 5:10; Kol 3:24-25 **6:9** 6:9 Kol 4:1; Lom 2:11 **6:11** 6:11 Lom 13:12; 2 Ko 10:4 **6:12** 6:12 1 Pita 5:8-9 **6:14** 6:14 Isa 11:5; 59:17; 1 Tes 5:8 **6:15** 6:15 Lom 10:15 **6:17** 6:17 Iblu 4:12 **6:18** 6:18 Luk 18:1; Kol 4:2; 1 Tes 5:17 **6:19** 6:19 Kol 4:3-4; 2 Tes 3:1 **6:20** 6:20 2 Ko 5:20; Filem 9

Pol-qa vaev manqat

21 Noqa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego ni nqeimbøe-khafuat,
ndego unimanqatin Evezøza-ge sasae ezoqam. Yaq zo matev ate ndægo zøtézøtéz, no
ande āv khatēyage neka no andē gekha matev me notēgoatun. 22 No ngenek ta zapaya
nqánek qate-khofotaváv: Zo zøtézøtéz, ni ande āv khatīyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh.
23 Nøfuap! Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka Yesu Keliso, ndego nigi Evezøza, tiqa
sambi matev neka kuku matev neka unimanqatin matev, ndøgoát zo-te.
24 Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go, zo nigi Evezøza-te,
Yesu Keliso kuku ndøzøgo, ndøgo navupav ndøgo.

6:21 6:21 Kel 20:4; Kol 4:7-8; 2 Tim 4:12

Filipai
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filipai taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Filipai taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Filipai ndøgo, taon kandambaqapé. Masedonia manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndógo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Filipai taon-te, mòndøgoám.

Pol ndakin nqanek pepa, Filipai ezoqam-te, ta zapaya nqánek gene-peawám: Nginik ezoqam, moni ndøpisømém. Yaq Epaflodaitus-qá zenda-té ginøzavém, ndego Pol vømømbō-etoam. Yaq Pol khanakhanakh kandambá gendap, tiqa tøke-qa yaq-te, neka ndakin ike manqat vøzō-peawam. Pol ndimbula mokho-te, ambá genegoám, geté ndego khanakhanákh. Yaq ndego Klisten ezoqam, āv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh oskia bezøgó.

1 Nqanek pepa, no Pol neka Timoti nipeaomít. Ni Keliso Yesu-gí sasae ezoqám. Zo-té
qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Filipai taon-te ndozoyage, zogi megetapak
neka dikon ezoqam namba, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu:gu.
2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi
matev, ndògoát, zo-te.

Pol-qa guliguli manqat, Filipai Klisten ezoqam-qa yaq-te

3 No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombo-etoumatún, zo qazø-matøvemin. 4 No
Mbumbukiam-te zoqa yaq-te qævi:matun, no khanakhanakh-us nogoatún. 5 Zapa
ndógo, no Mbumbukiam-qa Manqat u nqæløozu, zo no oskia zonøtøkeé, zo Yesu ande
qazøte-unimanqatinim, atema ndakin. 6 Yaq nakémbá, no āv qate-unimanqatinát nqægo:
Mbumbukiam, ndego zo mokho-te sasae mbomambaqape gengaz, unimé:-khóu, atema
Keliso Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan. 7 Noqa mbøni zo-té
qafølæ. Yaq nakémbá, ndøgo eqeieqeí, no zo ate ndøzøte:go, av nqazønde-matavap.
Zapa ndógo, zo ndozonø-tôkeé noqa sasae-te, ndøgo Mbumbukiam teqa kuku matev-
te genø-etoam, oskiá ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu, o ezoqam Mbumbukiam-
qa Manqat nqazø-unimanqatinat neka tiqa manqat nqæqavøiwat, ndigu ndiqavotam.
8 Mbumbukiam mòndæ-otév, noqa manqat unimanqatín. No vao kandambá zo-te, zo
ate ndøzøte:go. Noqa kuku zo-te, Keliso Yesu-té qandowáv.
9 No Mbumbukiam-te, āv qate-vi:matún nqægo: Zoqa kuku nøme mba, tàbete-
fitám, zoqa zøtezat neka matavap loloakh namba. 10 Yaq zo zøtézøtéz, matev eqeieqei
ākhanégo. Yaq zo Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndaføya-ndaføyamba neka
manqa-zapazapa-yav sozógoát. 11 Yaq zo Yesu Keliso mokho-te, matev eqeieqei zømbé-
tøvá, tozo-matønumat, yaq Mbumbukiam-qa iz betē-eqawat.

Pol khanakhanákh, Mbumbukiam-qa Manqat sa ndøvøndavet, oskiá ndøgo, matev føgøføgakh ndøfakhanam te-te

12 Nófuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó. Matev ndøgo, no-te qafakhanam, ambá av
nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndøtōk. Av taoká. Geté ndøgo, gè:khouwév. 13 Zapa
ndógo, nakhag ezoqam ate ngi:gu, Lom ezoqam-ge kawa-qa khoev ngimbo-keoge, neka
até ezoqa ewaqape nømé-a, nqanek ngiyage, nginik mòndø-matøvemém, av nqægo, no

1:1 1:1 Kel 16:12-40 **1:6** 1:6 1 Ko 1:8 **1:10** 1:10 1 Tes 5:23 **1:13** 1:13 Kel 28:30

ndimbula mokho-te, Keliso zapayá qategó. 14 Yaq nginik nogi Klisten nøfuap kopoáv,
kha mòndøzø-føgákh, ta zapaya ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu. Yaq ndigu
Mbumbukiam-qa Manqat, nøme vøndøzu-qa mba mo:gó. Kha føgakh-mbá neka møe
mbaín.
15 Unimanqatín. Ezoqa nøme ndigu Keliso-qa manqat, ta zapaya ndógo tini-manqaté:
Ndigu ova ndømanqaté neka qaqa ndøgó, no-te. Geté ezoqa nøme, ndigu unimanqatin
matev-té ginø-matønumít. 16 Nginik kukú no-te. Zapa ndógo, ndigu mòndæzøtéz, no
Mbumbukiam nqanek, teqa Manqat Mbomambaqape manqate nonqo ndøvé. 17 Geté
ndigu ezoqa nøme, ekeza iz eqawat-qa mba ndøgó. Ndigu matavap eqeieqei mbaín,
Keliso-qa manqat ndimanqate. Geté ndigu no-te viniv nøme mba awam-qa mo:gó, no
ndimbula-te nqægo. 18 Ság. No khanakhanákh. Oskiá ndøgo, tiqa matavap eqeieqei o
soqain ndøgo, gigiap-qape sa nqánek: Keliso-qa manqat, sà bevøndavét.

Neka no khanakhanakh-us até nógoát. 19 Zapa ndógo, no mòtenøtén: Zoqa guliguli
manqat neka Nqova Mbomambaqape-qa tøke mokho-te, ndego Yesu Keliso gendo-
khofotav, no ndækhandí:n, nqanek matev føgakh-qape-te, no-te qafakhan. 20 Noqa poev
neka vintønat matev kandambaqape, Mbumbukiam-te, nqánek: No nóbøianák, noqa
sasae-te. Geté no kha føgakh-mbá qæyát, miavmiáv neka até ndakín-a, neka noqa kha
mokho-te, Keliso-qa iz betē-eqawat, oskiá ndøgo, no tæyàgāt, ō, tænanim. 21 Zapa ndógo,
no-te av nqægo: No nqæyage, no Keliso-qa nøyagé. Yaq tænanim, yage eqeieqei nøme
mba mó:fakhán no-te. 22 Geté no oskia tæyagat, noqa sasae-te mokho eqeieqei nøme
mba mó:fakhán. Yaq no nòtenøtenák, gekha poev nóvē. 23 No matev menás, nqa-
itumbam. Noqa poev kandambaqape nqánek: Nqanek yage bànø-iváv. Yaq Kelisó
namba nøtéyagát. Nqanek qanimav-qapé. 24 Geté zo zapaya, no até banøyagé. 25 No
mòematøvém. Nqanek gigiap-qapé. Yaq no mòtenøtén, no até nóyagát, zo namba, ate
ndøzøte:go, zoqa unimanqatin-te vōefisam neka khanakhanakh-us vōego. 26 Yaq zo
Keliso Yesu mokho-te ndozoyage, no namba nango tizi-qaqandam, zo khanakhanakh
nøme mba zotóndapém, noqa yaq-te.
27 Gekha matēv ndøgo, tøfakhan, gigiap-qape sa nqánek: Zoqa yage, āv tabete:gó, av
Keliso-qa Manqat ndæmanqate. Zapa ndógo, no pøtøndénāv, penømakhaya, zo vóezømēt,
o pøté-ewambāt, penømakhaya, yaq zoqa manqat mba nó-ewāg, no tàbate-nøtén: Zo
føgøføgakh zowaniáp, nqova kopo-te, neka unimanqatin matev zapaya, ndøgo Man-
qat Mbomambaqape-te ndøndo-okho, bazaføgakh-us zonøfeét. 28 Neka zo møe mbaín
sozógoát, zogi qaqa ezoqam-te. Yaq ndógo, tinízøtéz, av nqægo, ndigu ndòsoqoéz, geté
zo ndòzo-khandí:z. Mbumbukiam ndómatanám. 29 Zapa ndógo, Mbumbukiam zo
Keliso mokho-te, ambá ta-mba nqānek gezø-etoām, zo te-te ndozo-unimanqatinat, geté
até ndøgó-a, zo Keliso zapaya, matev føgakh-qape ndøzøte-ndape. 30 Nqanek matev føgakh-
qape, até kopó, av zo no-te qazøte-qeivim, neka qazo-ewagatun, no oskia nqanøgo.

2

Ni nqova kopo-té qabizigú neka yà bizi-tøkeám, yaqyaq-a

1 Zo Keliso namba ndøzøte-yage, zo yaqyaq-a, zita mòzo-tøpøzatún. Neka teqa kuku
matev, zo kha zøføgakhát. Neka zo Nqova Mbomambaqapé namba zøteyagé. Neka zo
kuku matev neka tanakh matev zøgó, yaqyaq-a. 2 Av tægoat ndægo, no khanakhanákh.
Geté no khanakhanakh nøme mba ndógo tøté:gó, zo matavap kopo-te neka kuku matev
kopo-te neka nqova kopo-te tozoyagat.
3 Zo zøkeza kha mba, mbomatàvāp neka matev khokho ndømatànām, zøkeza iz eqawat
nonqo. Geté zøkeza kha, gèvoát. Zogi Klisten zøfuap, kandakanda me:zæzá, neka zøkeza

1:19 1:19 2 Ko 1:11 **1:21** 1:21 Gal 2:20 **1:23** 1:23 2 Ko 5:8 **1:27** 1:27 Ef 4:1; 1 Tes 2:12 **1:29** 1:29 Kel 16:19-40 **2:3** 2:3 Gal 5:26

kha, khasøkhasis me:vewé. 4 Ezoqa ewaqape, ekeza yage mba, be:qe̋ivi̋. Geté até ezoqa nøme-qá yagé-a, bēqeivi.

Keliso ekeza kha, gèvoá, yaq Mbumbukiam, gè-eqeiú

5 Zoqa matavap, āv tabezømbe:gó, av Keliso Yesu qambøegoam. 6 Ngenek uni Mbumbukiam-ín. Geté nqanek manqei-qape-te gefakhan, ndego matavapøteáv, av nqægo, ndego Mbumbukiam-qa iz akhae segē-geatāt. 7 Geté ndego matev av nqægo, sège-iváv, vō-khokho-sasae-ezoqam-ev. Ndego āv tenefakhán, av ni manqei-qape ezoqam nqazi:gu. 8 Yaq ndego ekeza kha nøme mba mo:voatát. Ndego Mbumbukiam-qa manqat o-mba mo:ndapát, neka até løvøté-a, vōndap. Até ndøgó-a, kopømba ande av pepen ezoqam nde:go, tae mutui-te gimø-tøkewem.

9 Yaq nakémbá, Mbumbukiam ndego uni ova-in-té genø-eqeiú. Yaq iz ndøgo tembo-akhá, ndøgo iz-akhayapak ate ndi:gu-qa iziz qaløvu. 10 Yaq ndøgo, ezoqa ewaqape, Yesu-qa megemege-te, katuk mé:møkuí, teqa iz vø-eqanēm, gekha ezoqām ndigu, yan-te ngo:yage, neka manqei-qape-te ngiyage, neka manqei mokho-te ngu:yage. 11 Yaq ezoqa ewaqape sugumú-manqatét, av nqægo, “Yesu Keliso, ndego Evezøzá,” neka Mbumbukiam-qa iz, ndego Tat, betē-eqawat.

Ni Klisten ezoqam, waev bizigú, nqanek manqei-qape-te

12 Nogi nøfuap mbomømboma! Zo noqa manqat o-mba oskia zotondapám, no zo namba qazi:yagam. Geté até ndakin-a, no nqæyona, zo o-mba nøme mba zotóndapém. Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, zo Mbumbukiam-gi ezoqam ndozogo, ndego gekhandi:z, zo matev eqeieqei mba ndøgó. Bazaføgakh-ús neka møe-ús. 13 Zapa ndøgo, Mbumbukiam ekeza mu:sasaeát, zo mokho-te. Ndego zo matev eqeieqei gone-te, poev zø-etoumatún, neka matanam-te vøzō-tøkeatun. Yaq zo kopømbaqapé, matev zómatønumát, av ndego ndømbøe-poev.

14 Gekha matēv ndøgo, zo ndozogo, bezømbo-qasì:vā̋p neka manqa ndøpònqō̋m. 15 Yaq zo ndaføyamba zógoát, neka manqa-zapazapa mbaín, zo Mbumbukiam-gi nakheis, ezoqa matev soqøsoqa neka køfigiap mokho-te nqazotu:-yage. Yaq zo nqanek manqei-qape-te, andé nduku me zøtégoát, ndigu khaiya-te, waev ndøzø-qamøetap, 16 zo ezoqa Mbumbukiam-qa khandi manqat tozozø-etoumat. Zo av tøzøtegoat ndægo, yaq no Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, zo nøté-khambuvím. Yaq no tøténøtén ndógo, noqa bazaføgakh asøzu neka sasae, ambá av nqægo, khokhō.

17 Zoqa unimanqatin matev, andé søvakha gigiap me me:gó, Mbumbukiam-gi iziz ezo-qam, gi:løvusumatun. Yaq Mbumbukiam khanakhanákh, taqa yaq-te. Yaq no tænanim, noqa kouk vówā, kopømba ande av waen ndægo, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap-te go:qouzumemin, ság, no khanakhanákh. Yaq no khanakhanakh, até genømbú-goát, zo namba. 18 Zo matev até kopó. Até zó-a, zo khanakhanakh bezøgó, no namba.

Pol Timoti Filipai taon-te khofotøve-qa gegoam

19 No Evezøza Yesu-te, tototaná ndógo: No Timoti nakhamas-té qatøndó-khofotáv zo-te. Yaq ndego tendoqavan, no zoqa yaq-te emanqat tenømbe-votot, no khanakhanakh vøendāp. 20 No ezoqa nøme mbaín, av Timoti nge:go, ndego zo-te miavmiav tøke-qa ndego. 21 Ezoqa ewaqape nøme, ekeza yage-qa yaq-te mba mbomataváp, ambá ndøgo, av Yesu Keliso ndømbøe-poev. 22 Zo mòzøte-zøtéz, teqa matev mbomambaqapé. Ndego no namba, Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, sasae qeigoam, ni andé yo neka eve niti-sasaetám. 23 Gekha khøuwā ndøgo, no tøtenøten, ande gekha matev me nømbé-fakhān,

---

2:4 2:4 1 Ko 10:24 **2:6** 2:6 Zion 1:1-2; 17:5 **2:7** 2:7 2 Ko 8:9; Zion 1:14 **2:8** 2:8 Iblu 5:8; 12:2 **2:9** 2:9 Kel 2:33; Ef 1:20-21; Iblu 1:3-4 **2:10** 2:10 Lom 14:11 **2:11** 2:11 Lom 10:9 **2:15** 2:15-16 Dan 12:3; Filip 1:10; 1 Tes 2:19 **2:18** 2:18 Filip 3:1; 4:4 **2:21** 2:21 2 Tim 4:10

no ngenek nakhamas-té qatøndó-khofotáv. 24 Neka no Evezøza, āv qate-unimanqatinát nqægo: Até nó-a, no nakhamas-té qatøndónáv.

Pol Epaflodaitus, Filipai taon-te gekhofotav

25 Neka no āv qate-matøvém nqægo: No ndakin bugukhokhof nigi Klisten nøfu, Epaflodaitus batøndo-khofotáv. Zo-te nangó gendóveséz. Ngenek ezoqam, zo noqa tøke nonqo qazøtøndo-khofotøvem, ndego noqa sasae neka nøfe-te, Manqat Mbomambaqape zapaya, kandambá genøtøke. 26 Ngenek vao kandambá zo-te. Ndego mbøni mbová, geː-otev, av nqægo, zo qazoyogem, ndego enqoni qambogoam. 27 Unimanqatín. Ngenek enqoni kandambá qambogoam, neka ambá vønanimin. Geté Mbumbukiam tanakh mbogó. Geté te-mbá mbá. Até nó-a, tanakh vønøgo, ndego gekhandiːv. Soqaín ndøgo, noqa viniv neka fofogeap khape tønømbe-khouwev. 28 Yaq no ndakin ndego khofotøve-qa nøme mba notogó. Yaq zo nango tozomø-ometam, zo khanakhanakh zøténdapém, neka noqa fofogeap benømbē-khapelavøqase. 29 Zo gèkhatowém. Khanakhanakh-ús neka Klisten kuku matev-ús. Ezoqa, av ngenek ngeːgo, gèzøvizáp. 30 Zapa ndógo, Yesu Keliso-qa sasae zapaya, ndego ambá vønanimin. Ndego ekeza yage ndønqonqotáv, ta sasae-te ndøgo, zoqa iz-te genømbe-tøkeat.

3

Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ande āv khoqoté-yagāt

1 Nófuap! Manqat nøme nqánek: Zo khanakhanakh-us ndøgó, Evezøza-qa mokho-te.

Manqat nøme, no ndakin tæpeawam, no bugukhokhof mòezø-peawám. Geté no genó-ewezák, nango tæzø-peawam. Zo tozombo-paevem, yaq zo géːkhakhasumát, khavozam nømendim ezoqam-qa nømendim matev-te. 2 Manqat nqánek: Zo gòːfeazoát, nandiv ezoqam-te, ndigu kopømba ande av gaqo ndiːgu ndi-okho, neka matev soqøsoqa ndi-matanam, neka ezoqa ngusu qogøzat-qa ndizøgo. 3 Zapa ndógo, uni ngusu-qogøzat-ezoqam-in neka uni Mbumbukiam-gi-ezoqam-in, ní, ni Mbumbukiam-qa iz, tege Nqova mokho-te nqazi-eqawat. Ni Keliso Yesu mba ziːkhambuváp. Neka ambá ndōgo tiziotanā, matev ezoqa ndimatanam.

4 Ezoqam-qa matev av nqægo, gigiap-qape tøgonɨn, yaq no ambá noto-vintanɨ́n. Ezoqa ndimatavap av nqægo, ndigu kopømba ndøgo, ezoqam-qa matev matanam-te nduotaza, yaq no kopømba ambá nøme mba notogonɨ́n. 5 No ande qateqan, khøuwa eit qamendap, no ngusum tɨ̀nømbi-kepøtøzém, ate av-té, Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. Neka no uni Izlael-ezoqam-ín. Benzamin khagua bawan-ák. Neka no uni Iblu-kouk-ín. No Felisi ezoqam nogoám, neka Mozes-qa guguna manqat uni vøembøē-pavam, av ndigu giːgoatun. 6 No bazaføgakh kandambá qæ-asazat. Neka no Klisten ezoqam nøngiæzotám. No até vøtē-ein, ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Mozes-qa guguna manqat-qa bøi-te, no ezoqa ndaføyamba-qape nogoám.

7 Geté nqanek matev ate ndægo, no qæmatavupam, ndøgo gigiap-qapē, no ndakin Keliso mokho-te, khokho matev nøtevewé. 8 Unimanqatín. No ndakin Keliso Yesu qatenøten, noge Evezøza, ndøgo matev nøme ate ndægo, ùnimeː-løvuám. Matev nøme ate ndægo, mòndønø-khokho-matév. No pageap nøtevewé. No Keliso mba benøgó, 9 neka no te-te bamø-tøkenømbem. No Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá Mozes-qa guguna manqat paev mokho-tē qate-ndaføyamba-ēn. Geté no ndaføyamba, unimanqatin matev mokho-té qægó, Keliso-te. Mbumbukiam ndømatanám, av nqægo, teqa bøi-te tizi-ndaføyamba-en, Keliso tizi-unimanqatintat. 10 Noqa poev-qape sa nqánek: No Keliso nøme mba batenøtentét, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøténøtentēt, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gende-khandiːv. Neka no andé Keliso me bateːgó, oskiá ndøgo, no nqosøgeap

2:25 2:25 Filip 4:18 **3:3** 3:3 Lom 2:29 **3:4** 3:4 Kel 22:3; 2 Ko 11:18 **3:5** 3:5 Luk 1:59; 2 Ko 11:22; Kel 23:6
3:6 3:6 Kel 8:3 **3:7** 3:7 Met 13:44-46 **3:9** 3:9 Lom 3:21-22 **3:10** 3:10 Lom 6:3-5; 8:17

tændap, av ndego ge:ndapat. Até ndøgó-a, no tænanim, av ndego ge:nanim. 11 Yaq até nó-a, løvøte-te batēsuzam, vøemǿ-khandī:n.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, atema iziz bizimø-khanøzem

12 No møtenøtén, no ambá av nqægo, Keliso-qa matev mùtumundāp, vutumū-ezoqa-mbomambaqape-en. Geté no bazaføgakh zua nø-asazét, vøemǿ-kopømba-ēn, av Yesu Keliso ekeza nde:go. Zapa ndøgo, ndego no ta zapaya nqánek genevé. 13 Nøfuap! No møtenøtén, no matev av nqægo ndapeáv. Zuá. Geté no matev kopo nqánek qægó: Matev ndøgo, no bugukhokhof qægoam, nø̀-ivavtét. Neka bazaføgakh nø-asazét, matev megemege-te ndo:go, bamēkhanaz. 14 Yaq nakémbá, no ndaføyamba nøteitít, atema yaq-fia vøemøndāp. Ta yaq-fia ndøgo, yage ova nqo:go, ma Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te genømbe-akha.

15 Ni ezoqa ate nqazi:gu, Klisten matev-te qazifindam, niqa matavap kopo betegó, taqa yaq-te. Geté zo ezoqa nøme, matavap vini tøzøgoat, Mbumbukiam zo ndø̀zø-ovøyám. 16 Ság! Gigiap-qape nqánek. Matev ndøgo, ni qazi-matøvemem, eqeieqeī, ta mokho-te até biziyagé.

17 Nøfuap. Noqa matev até vømbopáev. Gèzømeté, ndigu ezoqam, matev eqeieqei ndimbopaev, av ni zo qati-zømesimam, neka vozozǿ-pavāt. 18 Zapa ndøgo, ezoqa nøme, ndigu mø̀ndømø-Keliso-gí-qaqa-ezoqam-éz, ndego tae mutui-te genanim. Ezoqa kopoáv. No zo møezø-manqatám, taqa yaq-te. No ndakin nqawa nqazømbe-manqate, no nø̀-eív. 19 Ndigu vaev khøuwa-te, géngiæzó. Zapa ndøgo, tigi mbumbukiam, ekeza khá. Tiqa matev, gè:khambuváp. Geté ndigu ambá mivi ndøgonemín. Neka ndigu manqei-qape-qa gigiap mba mbomataváp. 20 Geté ni yan mo-manqei-aním, ma nigi khandi etoam ezoqam, Evezøza Yesu Keliso, nqazimbøe-endap, tendoqavan. 21 Ndego niqa nakenake nonqo kha, ndø̀-enénd, vømǿ-mbomambaqapē, av ekeza kha waev-us ndægo. Ekeza bazaføgakh-té genǿ-matanám, ta bazaføgakh ndøgo, ndego gigiap neka matev ate ndægo nde:tømbuat, teqa mokho-te vøugoāt.

4

1 Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma, no zo-te kuku neka vao nqanøgo, zo noqa khanakhanakh neka noqa sasae-qa yaq-fia ndozogo; zo Evezøza mokho-te, føgøføgakh āv tøne-waniáp, av no qazømbe-manqatavun.

Guguna manqat vinivinimba

2 Zo sakhei menas, Yuodia neka Sintike, no āv qazømbe-viám nqægo: Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo matavap kopo bezømbegó. 3 Neka qo, Sizigus, noqa sasae-te kandambaqape qoqonø-tøkeam, no āv qataqambe-viám nqægo: Nandiv sakhei menas gèzøtøké. Nginik no neka Klemen neka nogi sasae ezoqa nøme namba, Manqat Mbomambaqape-qa sasae-te, bazaføgakh ndø-asazám. Nginik ezoqa ate ngi:gu, tiqa iziz, Mbumbukiam-qá khandi mbuk-té qanø-peawáp.

4 Zo Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh-us oskia ndøgó. No nqawá qanøzǿ-eín: Zo khanakhanakh-us ndøgó!

5 Zo ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té qanøgó. Gèmbo-mataváp: Nigi Evezøza, avønín gendóqaván.

6 Zo ndøfofògeāp. Geté gekha matēv ndøgo, tøzø-fakhanumat, zo Mbumbukiam zombó-akhaemát, neka zoqa poev matev-qa yaq-te vømbōviam. Ike manqat-ús. 7 Yaq Mbumbukiam-qa mbøni bøiv matev, ndøgo niqa matavap ate nqægo qaløvuam, zo

3:12 3:12 1 Tim 6:12, 19 **3:14** 3:14 1 Ko 9:24 **3:15** 3:15 1 Ko 2:6 **3:17** 3:17 1 Ko 4:16 **3:19** 3:19 Lom 16:18 **3:20** 3:20 Ef 2:6, 19 **3:21** 3:21 1 Ko 15:28, 42-53 **4:1** 4:1 1 Tes 2:19-20 **4:3** 4:3 Luk 10:20 **4:5** 4:5 Iblu 10:25; Zems 5:8-9 **4:6** 4:6 Met 6:25-34; Kol 4:2 **4:7** 4:7 Isa 26:3; Zion 14:27; Kol 3:15

ndɔ̀khakhasumát, Keliso Yesu mokho-te. Yaq zoqa mbøni-te neka kawa-te, zo fofogeap mbaín. Sozógoát.

8 Nófuap! Noqa vaev manqat nqánek: Gekha matēv ndøgo, unimanqatin neka mbomambaqape neka ndaføyamba-qape neka Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndøgo, neka gekha matēv ndøgo, kuku matev-us ndøgo, neka gekha matēv ndøgo, ezoqa khanakhanakh tigonem, toqo-matanam; matavap av nqægo zoqa kawa-te, bètø-tøvøyám, matev qaniqanimav ate ndægo neka matev ndøgo, ezoqa iz tiqambe-eqatat. 9 Gekha matev ndɔ̄go, no zo qate-zømesimam, neka no-te vozōndapem, neka vozōqeivim-a, vozōyogem, zo até vømbopáev. Yaq Mbumbukiam, ndego ni sambi matev ngini-etoam, ndego ndɔ̀goát, zo namba.

Pol-qa ike manqat, Filipai ezoqam-te

10 No khanakhanakh kandambá neka no Evezøza-te, ike manqat nombo-manqaté, zo tøke nango qazongazem, no-te. No mɔ̀tenøtén, zo oskia zonø-mataváp. Geté zo bugukhokhof, nakhoa mbaín, vozonømbé-tøkeēm. 11 No ambá av nqægo, gigiap mbaîn, yaq nakēmbā, nqanek manqat nqæmanqate. Av taoká. Zapa ndøgo, no nøtenat āv qatendáp nqægo: Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat, no khanakhanakh-us nøyagát. 12 No matev menás qatenøten: Gigiap tønɔ̀goāt, ō, mbain tøgoat. Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat, no nøtenat nøndáp, khanakhanakh-us āv khatéyagāt, oskiá ndøgo, lou kandambaqape tønøgoat, o ifi tønø-vinumat, neka gigiap kopoav tønøgoat, o gigiap mbain tøgoat. 13 Te mokho-te ndego, no bazaføgakh ngenø-etoam, no matev ate ndægo, kopømbaqapé, sændapét.

14 Geté zo matev qanimáv qazogonem, zo noqa yage føgakh-te, qazonø-tøkeem.

15 Zo Filipai ezoqam, zo mɔ̀zøte-zøtéz. No Masedonia plovins qate-ivav, no Mbumbukiam-qa Manqat ezoqa nøme-te ande qatendapat, zo mba zonø-tøkeám. Klisten bawan ezoqa nøme, no tøkeeáv. 16 Até ndøgó-a, Tesalonika taon-te qægoam, zo gigiap mɔ̀zonøndo-khofotumám, no gigiap mbain qægoam. 17 No ambá av nqægo, zo gigiap etoam-qa nøzøviām. Geté noqa poev nqánek: Zo mokho-te matev eqeieqei gezó-khouwév, neka Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, ndego ta zapaya tezømbe-matanam, bezømbē-khouwev.

18 Gigiap ate ndægo, zo qazonøndo-khofotøvem, no mɔ̀endáp. Ike kandambá. Kopoáv qazønøndo-khofotøvem, Epaflodaitus gendapavun. Ndøgo mɔ̀ndøløvú, av no qambøe-potonumam. No ndakin kopømbá. Nqanek gigiap ande søvakha gigiap sisip mbomam-baqape me me:gó, Mbumbukiam-te toqota. Mbumbukiam mɔ̀ndøndáp, zoqa etoam matev, neka ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.

19 Mbumbukiam, no nqæmbo-sasaeat, gigiap neka matev ate ndægo, teqá. Vaev mbaín. Yaq gekha gigiap-qā ndøgo, zo tøzøte-potonumat, ndego zo Keliso Yesu mokho-te, ndɔ̀zøtøké.

20 Mbumbukiam, ndego nigi Tat, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

21 Ezoqa ewaqape nandiv, ndigu Keliso Yesu mokho-te, Mbumbukiam-gi ezoqam ndigu, noqa khaiya mboma manqat zozó-eín. Até nginik Klisten nøfuáp-a, no namba nqatigu, khaiya mboma manqat ngɨ̄khōfōtāvāv, zo-te. 22 Neka até Mbumbukiam-gi ezoqam ate ngi:gú-a, nqanek taon-te ngiyage, khaiya mboma manqat ngɨ̄khōfōtāvāv. Neka ndigu ezoqam, Siza-qa khoev-te ndisasaeat, ndego Lom kawa kandambaqape, kandambaqape vønɔ̄pouwem, tiqa khaiya mboma manqat zo-te batøndō-khofotav.

23 Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndɔ̀goát zo-te.

4:9 4:9 Lom 16:20 **4:13** 4:13 2 Ko 12:10 **4:15** 4:15 2 Ko 11:9

Kolosi
Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolosi taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Kolosi taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu꞉goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndógo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge꞉zømesimam.

Kolosi taon, ta manqei-te ndógo tøgó, ndakin khøuwa Teki *(Turkey)* ndimbo-akhayam. Pol nqanek pepa gumu-peawam, yaq Tikikus neká Onesimus, tezø-etoám, yaq ndigu Kolosi manqei-te vøndapem.

Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Epaflas bugukhokhof khøuwa, Lom taon-te gewav, ndego Pol āv gembøe-votót nqægo: Kolosi Klisten ezoqam mokho-te, ezoqa nøme ndĩgú. Ndigu ezoqa nøme-te, khavozam manqat me꞉zømesím. Āv gini-zømesimít nqægo: Yaq Mbumbukiam-a, yaq ni, gigiap kandakanda ndĩgú, enzol ezoqám neka nqova kandakandá. Yaq ni bìzizø-vizáp, iziz bizizø̄-eqawat. Neka tiqa khavozam manqat nøme nqánek: Yesu ndego Mbumbukiám mbá. Ndego andé enzol ezoqám. Neka lou nøme ndøgo, ni bizilògɛ̄. Neka ni Klisten ezoqam, ngusu bizigoqáz, ate av-té, Zu ezoqam gi꞉goatun. Yaq Pol nginik Kolosi Klisten ezoqam, nqanek pepa mokho-te, āv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát. Neka Keliso ndego, gigiap ate ndægo-gé kawa ezoqám.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.
2 Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, zo Kolosi taon-te ndozoyage, zo nigi Klisten nøfuap, Keliso uni ndøzømbøe-paev.
Mbumbukiam, nigi Tat, teqa kuku matev neka sambi matev, ndògoát zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolosi ezoqam zapaya

3 Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam-te, ike manqat oskia ni-etoumatún, ndego Yesu Keliso-ge Eve. 4 Zapa ndógo, ni āv qatiyogém nqægo: Zo Keliso Yesu zo-unimanqatinát, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape-te, kuku zøgó. 5 Zo av nqægo, tøzøte-goatún ndógo, zapa ndógo: Zo tozoto-tazá ndógo: Zo matev, ndòzomø-ndapém, ma Mbumbukiam zo yan manqei-te ndezømbe-mendewe. Zo taqa yaq-te, mòzoyogém, Manqat Mbomambaqape, ndøgo unimanqatin manqat, ande qazømbe-fakhan. 6 Ta manqat ndøgo, manqei-qape-te ate nqægo gèpanqavøemét, neka mokho ndøfākhātēt. Até zo mokho-té-a, gu꞉sasáe, zo ande qazøte-yogem, neka Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te, mokho vozōndapem. 7 Nqanek Manqat Mbomambaqape, Epaflas-té qazoyogém, ndego ni namba sasae qatigoatun, ndego Keliso-ge sasae ezoqam mbomambaqape, ni nqeimbøe-khafuat, ndego zoge nømendim ezoqam mbomambaqape. 8 Ndego ni até zoqa kuku matev-qa yaq-té-a, emanqat vønimbī-votot, ndøgo Nqova Mbomambaqape, zo ndezø-etoam.

9 Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, manqat ande qatiyogem, ni oskia nizø-guligulím, neka ivøveáv. Ni Mbumbukiam-te, āv qati-vi꞉matún nqægo: Zo matavap eqeieqei, tàbezømbe-tøtøvøyám. Yaq zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat zømbégoát, neka teqa poev matev vøzøté-zøtēz. 10 Yaq zo kopømbaqapé, eqeieqei zóyagát, av Evezøza ndømbøe-poev, zoqa yage-te ate ndægo. Yaq zo sasae

1:3 1:3-4 Ef 1:15-16 **1:5** 1:5-6 Ef 1:13; 1 Pita 1:4 **1:7** 1:7-8 Kol 4:12; Filem 23 **1:9** 1:9 Ef 1:16-17

eqeieqei tozogoat, zo mokho zømbé-fakhán, neka zoqa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-
te, vøzømbé-khouwēv. 11 Yaq Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, zo
bazaføgakh zømbé-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát neka gekha
vinîv ndøgo, tøzø-fakhanumat, vozó-eqatāt, 12 neka Tat ike manqat khanakhanakh-us
vozombó-manqatāt. Ndego zo iz zø-etoám. Zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape namba,
matev zóndapém, ndego ekeza waev-te, ndezømbe-mendewe. 13 Ni bøivun-qa bazaføgakh
mokho-te qazu:goam, ndego ni gèkhandí:n, neka ekeza Yo-qa megeat matev mokho-te
vø-amb, ndego ndembøe-khafuat. 14 Keliso mokho-te, ndego ni gènqovotán, neka niqa
manqa-zapazapa vømbøe-navøem.

Keliso-qa matev, taqa eqæv-qape kandambá tantáv

15 Ni kopømba mbaín, Mbumbukiam tizi-ometam. Geté Keliso, Mbumbukiam-
qá bugug ndondáp. Ndego tegé yo-khøuwá. Gigiap ate ndægo, Mbumbukiam
gekhakheinam, ndego ùnime:-løvuám. 16 Zapa ndógo, Mbumbukiam gigiap ate nqægo,
Keliso mokho-té genø-khakheinám, gigiap khaiya-te nqo:go, neka manqei-qape-te nqago,
ndøgo nqazi-qeivap neka ndøgo qeivupav ndøgo, até nqova-gi megetapák-a neka
kawakawa-za neka iz-akhayapak, neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu. Gigiap
neka matev ate ndægo, Mbumbukiam Keliso mokho-té genø-khakheinám, neka te nonqo
ndøkhakheinám. 17 Gigiap ate ndægo fakhaneav qagoam, Keliso até gegoám. Neka gigiap
ate nqægo, ndégo tegeawát. 18 Keliso ni Klisten bawan ezoqam-gé kawá, ni teqa kha
nqazigu. Neka ndego ni Klisten bawan ezoqam-qá zapá. Ezoqa bugukhokhof løvøte-te
gekhandi:v, ndégo. Yaq matev ate ndægo, ndégo tenó-kawaevtát. 19 Mbumbukiam āv
qambøe-pøovám nqægo: Ekeza matev ate ndægo, ekeza Yo mokho-té qanú:goát, 20 neka
te mokho-te, gigiap ate ndægo, ekezan namba nqawa vøtøkuā, gigiap yan-te nqo:go neka
nqanek manqei-qape-te nqago, neka teqa kouk mokho-te, ndøgo tae mutui-te qawa,
sambi vøe-khakheinām.
21 Bugukhokhof, zo qámbá qazøtøndo-goam. Neka zo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam
zogoám, zoqa matavap-te, neka manqa-zapazapa vozō-matønumam. 22 Geté ndakin,
zo Mbumbukiam, ekezan namba, nqawa mòndø-tøkuzú. Keliso-qá khá gene-tøkuzú,
ndego genanim. Yaq zo teqa bøi-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav
sozógoát. 23 Geté zo føgøføgakh ndøgeageáp, ndøgo zo ndozo-unimanqatinat, neka
føgøføgakh ndøwaniáp. Soqaín ndøgo, zo matev nøme tø-itub, yaq zoqa vintøzat matev
Yesu-te zō-ivøvēm, taqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, zo qazoyogem.
Nqanek Manqat Mbomambaqape, ezoqa ewaqape sùgumu-zømesimít, nqanek manqei-
qape-te. Mbumbukiam no Pol, nqanek sasae nonqo ndøveatán.

Pol bazaføgakh-us gesasaetam, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape zapaya

24 No ndakin viniv nqæ-eqatet, zo nqazømbe-tøkeet, no khanakhanákh. No nøkeza
kha-te, viniv āv tøtendapét, av Keliso ge:ndapat. Viniv av nqægo khouiáv. Zua ndømá.
Ta viniv ndøgo, nqæ-eqatet, Keliso-qá kha tøke nonqó, Klisten bawan ezoqam. 25 No
Mbumbukiam, Klisten bawan ezoqam-gé sasae ezoqam ndøvé. No até zo-té-a, teqa man-
qat ate ndægo batē-zømesim. 26 Nqanek manqat, ibugukhokhof khonoam-té qagoám,
nupøkhán mbá, ezoqa ate gi:goam, yage gimønøzumavun. Geté ndakin, Mbumbukiam
ekeza ezoqam me:zømás. 27 Mbumbukiam āv qambøe-pøovám nqægo: Teqa matavap
mbomambaqape, khonoam-te qagoam, ni Klisten ezoqam, zí:nøtén. Ta matavap ndøgo
nqánek: Keliso Zu ezoqam mokho-te mbá mbá, geté até zó bawan vini-ak mokho-té-a,
gunú:yagát. Yaq até zo-a, matev eqeieqei-qape zóndapém, ma ndøzøte-vintavet, tøfakhan.

1:11 1:11 Ef 1:19; 3:16 **1:12** 1:12 Ef 1:11, 18 **1:13** 1:13 Luk 22:53; Ef 2:2 **1:14** 1:14 Ef 1:7 **1:15** 1:15 2 Ko 4:4; Zion 1:18 **1:17** 1:17 Zion 1:1; 8:58 **1:18** 1:18 Ef 1:22-23; Kel 26:23; Veve 1:5 **1:19** 1:19 Kol 2:9 **1:20** 1:20 Ef 1:10 **1:21** 1:21 Lom 5:10; Ef 2:12 **1:22** 1:22 Ef 5:27; Lom 5:10 **1:25** 1:25 Ef 3:2, 7-8 **1:26** 1:26 Lom 16:25-26; Ef 3:5, 9

28 Ni ezoqa ewaqape, teqa yaq-te ndégo tøti-zømesím, neka vōi-gugubatun-a, vøizō-ovøematun. Matavap loloakh-ús. Yaq ni ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa megemege-te teito-ab, ndigu Keliso mokho-te, tiqa Klisten matev-te é-betømū-fisam. 29 No bazaføgakh ndógo tøte-asazét, nqæ-sasaeat. No Keliso-qá bazaføgakh-té qatø-sasaeát, ndøgo no mokho-te bazaføgakh-us nqøu-sasaeat.

2

1 No zo zøtezat-qa nøzøgó. No bazaføgakh nø-asazét, zo zapaya, neka até Laodisia taon-ak zapayá-ya, neka ezoqa nøme ndigu, noqa kha qeiviav ndigu. 2 No bazaføgakh nqæ-asazet, ezoqa kha zømbé-føgákh, neka kuku matev mokho-te vøtøkuatāt neka Mbumbukiam-qa manqat uni betēzøtez, ndøgo khonoam-te qagoam. Nqanek manqat, khonoam-te qagoam, Kelisó. 3 Nøtenat neka matavap loloakh ate ndægo, Keliso mokho-té qanu:gú.

4 No nqanek manqat tøte-eín ndógo: Soqaín ndøgo, zo ezoqa tiqa manqa enøenaq-us mokho-te titubam. 5 Unimanqatín. No kha-te, nòyoná. Geté nqova-te, no ndøtû:gú, zo namba. Neka no khanakhanákh, u nqæyoge, zoqa yage eqeieqei neka bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te, unimanqatin matev-te, Keliso-te.

Keliso mokho-te, khandi ndøfakhán

6 Zo Keliso Yesu qazondafem, zoge Evezøza tegoat, yaq zo te mokho-te até vøuyagé. 7 Neka zo te mokho-te, ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh ndøwaniáp, neka te mokho-te vòfisám. Zoqa unimanqatin matev, bazaføgakh-us ndøgeageáp, av zo gi:zømesimam. Neka Mbumbukiam-te, ike manqat oskia mbomanqaté.

8 Zo gò:feazoát. Soqaín ndøgo, zo ezoqa tiqa khokho khavozam manqat neka manqei-qape ezoqam-qa matavap mokho-te tinøzøzo. Nømendim manqat av nqægo, ezoqam-qá matavap-té neka nqanek manqei-qape-gí nqova soqøsoqa-té qando-okhó. Ambá av nqægo, Keliso-tē qando-okhō. 9 Zapa ndógo, Keliso-qa kha, ndøgo kopømba ande av ezoqam-qa kha ndægo, Mbumbukiam-qá matév qanetøvá. 10 Neka zo Keliso mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka bazaføgakh-us ate ndi:gu ndeløvuza, khandi vøzō-tøtøvøyam. 11 Zo Keliso mokho-te, andé ngusum qogøzat matev zøtendapém. Geté nqanek matev, ambá av nqægo, ezoqa zendā gene-matanām, neka ngusum vōqogaz. Geté ndøgo zoqa manqa-zapazapa matanam matev zøqóg. Nqanek matev, Keliso ndømatanám. 12 Zo ibøkha iz qazondapem, gigiosam, zo andé Keliso namba, manqei ozuté ginø-osám. Yaq Mbumbukiam zo Keliso namba, nango vōkhandi:z, zo teqa bazaføgakh qazo-unimanqatinim, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v.

13 Zo bugukhokhof zøkeza manqa-zapazapa-te qazogoam, zo pakhaezat ezoqa zogoám, neka zo ambá av nqægo, Mbumbukiam-gi ezoqam zogoām, kopømba ande av Zu ezoqam ndi:gu, ndigu ngusu gizø-qogavatun. Geté Mbumbukiam zo ndakin mòndø-khandí:z, Keliso namba. Niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ndego mòndømbøe-navøém. 14 Pepa ndøgo, niqa manqa-zapazapa ndo:peawap neka matev ate ndægo, ni paeveav qagoam, ndøgo ni amba manqa ovøyam-te tø-ambin, Mbumbukiam mòndøngiú. Tae mutui-té genøndáp, vømōtøke. 15 Yaq ta matev mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu, ni amba manqa ovøyam-te ti-ambin, tiqa bazaføgakh mòndø-tømbuá neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi matev vøzō-etoam.

Khafeap matev tizimbo-paevem, ndøgo kopømba mbain, ni tøkhandi:n

1:29 1:29 Ef 3:7, 20; Filip 4:13 **2:3** 2:3 1 Ko 1:24, 30 **2:4** 2:4 Lom 16:18 **2:5** 2:5 1 Ko 5:3 **2:7** 2:7 Ef 3:17 **2:9** 2:9 Zion 1:14, 16 **2:10** 2:10 Ef 1:21-22 **2:11** 2:11 Lom 2:29 **2:12** 2:12 Lom 6:4 **2:13** 2:13 Ef 2:1, 4-5 **2:14** 2:14 Ef 2:14-16; 1 Pita 2:24

16 Yaq nakémbá, zo ezoqa lou loge o ibøkha izam-qa yaq-te o pusup khøuwa-qa
yaq-te, kopømba ande av løvøyak ndakinak gendo-itanin neka Sabat khøuwa-qa yaq-te,
khafeap bezømbø-àwãm. 17 Khafeap matev av nqægo, ndøgo andé gigiap-qá nqovønqová,
ndøgo tømbøe-megetav. Geté unimanqatin gigiap, Kelisó. 18 Zo ezoqa bevøòzõ, ndigu
khokho kha voat matev neka enzol ezoqam-te tabap matev ndøzøgawap neka emanqat
ndivototap, av umingiap ndi:qeivi. Ezoqa av ngi:gu, ekeza iz mba ndø-eqawát. Geté
tiqa manqat, mokho mbaín. Manqat ndøgo, ezoqa nøme gi:zømesimatun, ndøgo ekeza
khokho matavap-té qando-fakhaté. 19 Ezoqa av ngi:gu, ndigu Keliso-te geawateáv,
ndego ni Klisten ezoqam-ge kawa. Teqa kha ate ndægo, ndøbunuzupit neka søvakha kinik
ndægeageapet, te-té qageageapét, neka ndego ndēmbō-kēōgē. Yaq nqanek kha sège-
khouwevtét. Ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.
20 Zo mòzo-pakhaéz, Keliso namba. Neka zo ndakin ambá av nqægo, manqei-qape-
qa khafeap matev vinivinimba mokho-te sekembā søzøtu:gū. Geté yaq zo gekha zapâ,
khafeap matev mokho-te sekemba ndozotu:-yage, zo amba manqei-qape-gi ezoqam
oskia tozogonin, 21 khafeap matev kopømba ande av, “Nqanek gigiap ndøkhànãz!”
o “Nqanek loge gigiap ndòlõg!” o “Nqanek gigiap ndøgeàg̃m!”? 22 Nqanek gigiap
ate nqægo, toqolog o toqogea, ndøgo manqei-qape gigiap yakhapús. Sège-navøemín.
Khafeap matev neka nømendim matev, taqa yaq-te, ezoqa ndø-aumatún. 23 Unimanqatín.
Khafeap matev av nqægo, guliguli matev toqogoat, av qakeza poev ndægo, neka khokho
kha voat matev, neka qakeza kha yage føgakh-qape etoam matev, ndøgo bugug andé
matavap loloakh me:keogé. Geté ndøgo mokho mbaín. Kopømba mbaín, taqatøke, qoqa
kha-qa poev soqøsoqa toqote-nøzøgim.

3

Mbumbukiam ni sùgumu-khandí:n, Keliso namba

1 Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego até zó-a, sùgumu-khandí:z,
yage ndakinak vøzõ-etoam. Yaq nakémbá, zoqa mbøni-qa poev, yan-qá matev-té
qabegó, ma Keliso nde:qomat, Eve-qa nakeamo zenda-te. 2 Zoqa matavap, yan-qá
matev-qa yaq-té qabegó, ambá nqanek manqei-qape matev-qa yaq-te. 3 Zapa ndøgo,
Keliso genanim, yaq até zó-a, sòzøtumu-pakhaéz. Zoqa khandi ndakinak, ndakin
Mbumbukiam-qá mokho-té qanu-khonøwé, Keliso namba. 4 Geté Keliso tefakhan,
ndego zoqa khandi zapa, yaq até zó-a, ndòzomø-fakház, te namba, teqa waev mokho-
te.

Yage awenege neka yage ndakinak-qa yaq-te

5 Yaq nakémbá, zoqa manqei-qape matev vinivinimba, vòlaém, kopømba ande av
mambe okho matev, neka ezoqa nøme qovet matev, neka gekha matev soqøsoqa av
nqægo nøme ndøgot, neka matev soqøsoqa-te poev matev, neka ezoqa nøme-qa gigiap
qovet matev. Gigiap qovet matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév. 6 Nqanek matev
soqøsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqa ndògeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba
ndapeav ndigu. 7 Até zó-a, zo matev av nqægo mòzo-matønumám, zoqa yage-te, zo
bugukhokhof qazoyagam. 8 Geté ndakin, zo matev av nqægo vò-ivøvém, kopømba ande
av mbøni nqosøgeap matev, neka qaqa matev neka sanqambap matev. Ezoqam-qa iz
ngenøgim manqat, neka mambe okho emanqat vototap, zoqa manqa-nqa-te betøndo-
fakhàtẽ. 9 Neka zo yaqyaq-a, meakha manqat sekemba ndømanqàtẽ. Zapa ndøgo, zo
awenege yage ande ndabua me, mòzo-khofoé, taqa matev soqøsoqa namba, 10 neka yage
ndakinak vozõ-uzam. Mbumbukiam nqanek yage ndakinak, ndego gekhakheinam,

---

2:16 2:16 Lom 14:1-13 **2:17** 2:17 Iblu 8:5 **2:19** 2:19 Ef 2:21; 4:16 **2:20** 2:20-21 Gal 4:3, 9; 1 Tim 4:3 **2:22** 2:22 Met 15:9 **3:1** 3:1 Mak 12:36; 16:19; Ef 1:20 **3:2** 3:2 Met 6:33 **3:5** 3:5-6 Lom 6:6, 11; Ef 4:19; 5:3-6 **3:8** 3:8 Ef 4:25-29; 5:4 **3:9** 3:9 Ef 4:22, 25 **3:10** 3:10 Ef 4:24

oskia ndø-ndakinak-tét, atema kopømba ande av ekeza bugug ndægo vømógō, neka ni Mbumbukiam uni vizimí-nøtēn. 11 Zo nqanek yage ndakinak qazondapem, yaq zo mokho-te, vinivinimba nøme mbaín, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak; yaq ndigu ngusu gizø-qogavatun-a, yaq ndigu qogøvemav ndigu. Neka ndøgo gekham mbaín, qo gekha manqei-ak o bawan-ak toqogoat, o khokho sasae ezoqam o iz akhae voqógoāt. Gigiap-qape Keliso yakhapús, ndego ni ate nqazi:gu mokho-te ngu:yage.

12 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam gevevesam neka vozō-tegi-ezoqam-ez, ndego zo ndezømbo-khafuat, zo matev ndakinak zó-uzám, tanakh matev, neka kuku matev, neka qakeza iz eqawatav matev, neka aiyaiyav matev, neka qaqa nakha-nakhamas-te gonemav matev. 13 Ezoqa matev soqøsoqa tizø-matønumat, zo nakha-nakhamas-te ndø-qavøinàmāt. Zo yaqyaq-a, sà bezømbo-naváp, ate av-té, Evezøza zoqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem. 14 Neka zo kuku bezøgó. Zapa ndógo, matev ndøgo, nqanek matev ate nqægo qaløvu, kuku matév. Matev nqánek, ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, nqova kopo-te uni nqæløvønønat.

15 Keliso-qá sambi matev bezø-nøzøgimít, zoqa mbøni-te. Zo Mbumbukiam sambi matev-té genøzø-akhá. Zo kha kopó. Neka zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. 16 Keliso-qa Manqat bètu:qonám, zo mokho-te, bezō-tøtøvøyam. Gè:nømendím neka gègugumbám, yaqyaq-a. Matavap loloakh-ús. Neka zo ouv gèqaqayám, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgot, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova Mbomambaqape nde:zømesim. Ouv tozo-qaqaemat, yaq zoqa mbøni mokho-te, ike manqat mba bezømbu:gú, Mbumbukiam-te. 17 Gekha manqāt ndøgo, tozo-manqatat neka gekha matēv ndøgo, tozogoat, gèmbo-mataváp, zo Evezøza Yesu-gí paev ezoqám. Neka te mokho-te, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande āv kinìyagāt

18 Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gú. Matev av nqægo eqeieqeí, Evezøza-qa bøi-te.

19 Zo angana, zo kuku bezøgó, zøkeza sakheis-te, neka qaqa zògō.

Nakheis neka evøndipakha, eqeieqei ande āv kinìyagāt

20 Zo nakheis, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zapa ndógo, matev av nqægo, Evezøza gèmbopoév.

21 Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zølòozŭ. Soqaín ndøgo, ndigu sa timø-tabam.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande āv kinìyagāt

22 Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za-qa manqat, o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zo sasae bazaføgakh-us ta-mbá ndògō ndøgo, ndigu zo tizømetat, ti-te enaq gìam nonqo. Geté zo Evezøza ùni mbøevizáp neka zogi sasae kawakawa-za-qa sasae tozogoat, tiqa manqat ùni mbøepáev. 23 Gekha sasaē ndøgo, ndozogo, zo bazaføgakh-us ndøgó. Zapa ndógo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogō, geté zo Evezøza-qa zogó. 24 Zo màzøte-zøtéz, zo Evezøza-te, yaq-fia ndòzomø-ndapém, ndøgo zo nonqo ndemendewe. Zoge unimanqatin kawa ezoqam, Kelisó. Zo teqá sasae zogót. 25 Geté gekha ezoqām ndego, matev soqøsoqa tego, Mbumbukiam ndòmbo-qavøiú, av matev ge:matanam. Ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqām, ō, khokho ezoqam.

3:11 3:11 Gal 3:28 **3:12** 3:12 1 Pita 2:9 **3:13** 3:13 Ef 4:2, 32 **3:14** 3:14 Lom 13:8-10 **3:15** 3:15 Filip 4:7; 1 Ko 12:27; Ef 4:4 **3:16** 3:16 Ef 5:19 **3:17** 3:17 1 Ko 10:31; Ef 5:20 **3:18** 3:18 Ef 5:22 **3:19** 3:19 Ef 5:25 **3:20** 3:20 Ef 6:1 **3:21** 3:21 Ef 6:4 **3:22** 3:22 Ef 6:5-8 **3:25** 3:25 Lom 2:11; Ef 6:8

4

1 Neka até zó-a, kawakawa-za, zogi sasae ezoqam eqeieqei zøkeogé neka matev
eqeieqei zøgó. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, até zó-a, zo kawa ndezømbôgó. Ndego yan-
té gonoyagé.

Ovøyam manqat nøme, Klisten yage matev-qa yaq-te

2 Zo oskia ndøguligulím. Matavap bèzøvisít. Neka Mbumbukiam ike manqat oskia
mbomanqaté. 3 Neka até niqa yaq-té-a, gèndo-guligulím. Mbumbukiam ni nakhoa bǐni-
mboqoá, ni ezoqa nøme teqa manqat Keliso-qa yaq-te batǐ-zømesim, ndøgo khonoam-te
qagoam neka ta zapaya nqanek, no ndimbula-te nqatu:gu. 4 Yaq no ezoqa teqa manqat
bavokho-qape bazømbē-ovøyam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo.
5 Zo bavokho ezoqam namba, matavap loloakh-us ndøyagé. Neka gekha khøuwā
ndøgo, nakhoa tozo-qeivimat, Keliso-qa matev tøzøte-zømas, zo vògonemát. 6 Zoqa
manqat, kuku matev-us oskia begó. Neka ndøgo andé lou mokhov qanimav-qape
me betegó. Yaq gekha ezoqām ndigu, zo unimanqatin-qa yaq-te tizømbe-bevupat, zo
kopømbaqapé, qavøiwat eqeieqei zozógoát.

Pol-qa vaev manqat

7 Noqa yage ate ndægo-qa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego
ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin ezoqam, ndego ni namba Evezøza-qa sasae
gegoatun. 8 No ngenek ta zapaya nqánek qate-khofotaváv: Zo tònezøtéz, ni ande
āv khatǐyage. Yaq zoqa kha gé:føgákh. 9 Ndego Onesimús namba mé:geáv, ngenek
unimanqatin Klisten nøfu nøme, ni nqeimbøe-khafuat, zøkeza ezoqam. Nginik ezoqa
menas, matev ate nqægo-qa yaq-te mé:zømás, nqanek nqafakhanam.
10 Alistakus, no ndimbula namba nqatigu, ndego khaiya mboma manqat
ndøkhofotaváv zo-te, neka até Mák-a, Banabas-ge ekeabøi, khaiya mboma manqat
ngǐkhōfōtāvāv. Ngenek zo-te tendowav, yaq gèkhatowém, ate av-té, no bugukhokhof
manqat qazønde-khofotav. 11 Até Yesú-a*, iz nøme nqambogo, Ziastes, teqa khaiya
mboma manqat ngēkhōfōtāvāv. Nginik ezoqa misika yakhapús, Zu ezoqam, ndigu no
namba Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te ndisasaeat. Tiqa tøke kandambá no-
te. 12 Até Epaflás-a, zøkeza ezoqam, ndego Keliso Yesu-ge sasae ezoqam, khaiya mboma
manqat ngēkhōfōtāvāv. Ndego zoqa yaq-te, bazaføgakh-us oskia ndøguligulimatún. Zo
Klisten matev-te, føgøføgakh tòne-waniáp, neka zoqa unimanqatin-te, Keliso-te, ùni
tønefisám, neka zo Mbumbukiam-qa poev ate ndægo uni vøzøté-zøtēz. 13 No zo-te nò-
unimanqatintét, av nqægo: Ndego bazaføgakh-us ndøsasaeát, zo zapaya, neka até ndigu
Klisten ezoqa nøme zapayá-a, ndigu Laodisia taon-te neka Hielapolis taon-te ndisokhoe.
14 Até Lúk-a, ndego mulømula etoam ezoqam, ni nqeimbøe-khafuat, neka Dimas, khaiya
mboma manqat ngǐkhōfōtāvāv.
15 Noqa khaiya mboma manqat, até nigi Klisten nøfuap-té-a, zókhofotøvém, ndigu
Laodisia taon-te ndisokhoe, neka Nimfa-te vozó-khofotøvēm, neka ndigu Klisten bawan
ezoqam-te, ndigu tuqa khoev-te gipindumatun. 16 Zo nqanek pepa tozotumu-geveømem,
yaq Laodisia Klisten bawan ezoqam-té qanø-khofotøvém, ndigu bemō-geveømem. Neka
ta pepa ndøgo, no Laodisia taon-te qækhofotav, até zó-a, vògeveømém.
17 Zo Akipus gèmbo-einím. Nandev sasae ùni betekhóu, Evezøza gembo-etoam.
18 Nqanek khaiya mboma manqat-qase, no Pol nøkeza zendá qate-peaomít.
No ndimbula-té qatu:gú. Zo bezømbo-nàvøēm, noqa yaq-te.
Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

4:1 4:1 Ef 6:9 **4:2** 4:2 Ef 6:18; Filip 4:6 **4:3** 4:3 Lom 15:30; Ef 6:19 **4:5** 4:5 Ef 5:15-16 **4:6** 4:6 Ef 4:29; 1 Pita 3:15 **4:7** 4:7 Ef 6:21 **4:8** 4:8 Ef 6:22 **4:9** 4:9 Filem 10-12 **4:10** 4:10 Kel 12:12; 15:37-39; 13:13; 2 Tim 4:11 * **4:11** 4:11 Ngenek ezoqam, iz Yesu ge-akha, ezoqa viní. Teoká ndego, Yesu Keliso. **4:12** 4:12-14 Kol 1:7; Filem 23-24 **4:17** 4:17 Filem 2 **4:18** 4:18 1 Ko 16:21

1 Tesalonika
Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Tesalonika taon-te giyagam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Tesalonika ndøgo, taon kandambaqape ndøgoám. Masedonia manqei-té, neka ndaola-té.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até Tesalonika taon-té-a, vøgoam (Kel 17:1-14). Yaq teqa nømendim mokho-te, ezoqa nøme mòndø-unimanqatiním. Ezoqa kopokopo nøme ndigu, Zu bawan-ák. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav qagoam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim-té ginø-abumám. Pol taqa yaq-te ge-ewag, ndego Timoti ndøkhofotáv ti-te, ngenek tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu manqat vømøzø̄-ein. Yaq taqa zita-te, Timoti nqawa gendovesez, ndego Pol tiqa matev eqeieqei-qa yaq-te vømbø̄e-votot. Yaq Pol nqanek pepa ndakin, nqánek genepeawám: Tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu nøme nonqó. Neka ndego tiqa bevap, løvøte neka Yesu-qa qavane-qa yaq-te, vøzømbē-qavøiu.

1 Nqanek pepa, no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, ndego Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Tesalonika Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

2 Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam ike manqat oskia nimbomanqaté, zo ezoqa ewaqape-qa yaq-te. 3 Niqa guligulim-te, Mbumbukiam-te, nigi Tat, ni oskia teimbo-matavupatún ndøgo, av zo Yesu Keliso ndøzøte-unimanqatinat, neka zoqa sasae-qa yaq-te, ndøgo kuku matev-us ndozogo, neka zoqa føgøføgakh waniap-qa yaq-te, zo nigi Evezøza Yesu Keliso-te ndozoto-taza.

4 Nøfuap, zo Mbumbukiam ndezømbo-khafuat, ni møtinøtén, ndego zo møndø-vevesám, vozō-tegi-ezoqam-ez. 5 Zapa ndøgo, ni Manqat Mbomambaqape qeindapavun, ndøgo ambá av nqǣgo, manqat mba ndøgeavūn. Geté bazaføgakh neka Nqova Mbomambaqapé namba me:geavún. Yaq zo āv qazøte-qeivím nqægo: Niqa manqat unimanqatín. Zo møzøte-zøtéz, ni zo mokho-te ande āv khaťiyagam. Ni zo nitigoám. 6 Ezoqa nøme, zo føgakh-te ambá gini-abumám. Geté zo niqa matev neka Evezøza-qa matev, zòmbopaevém neka manqat khanakhanakh-us vozōndapem. Ta khanakhanakh ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. 7 Yaq ta mokho-te nqanek, ezoqa ewaqape, Masedonia neka Akaya plovins-te, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu zoqa matev eqeieqei me:vewé neka paev-qa ndøgó. 8 Evezøza-qa manqat, zo ezoqa qazozø-manqatam, ambá av nqǣgo, Masedonia neka Akaya plovins-te mbā qanø-panqavøēm. Geté manqeimanqei ate ndægo, ezoqa ewaqape, zoqa unimanqatin-qa yaq-te sùgumu-ewagát, ndøgo Mbumbukiam-te ndøzøgo. Ni ti-te ndigu, manqat einiav tøgoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndigu møndøyogém. 9 Ndigu ekezan, emanqat møndæ-vototupatún, av zo ni qazøte-khatomb, ni zo-te qeigeavun, neka zo tae khøuwiap-te qazogoam, unimanqatin khandi Mbumbukiam-te ande āv khazøtē-qambuz, ndego zo ndakin ndozombo-vizap, 10 neka zo tege Yo Yesu ande āv khazømbøē-keoge, yan-te tendovis, ndego Mbumbukiam

1:1 1:1 Kel 17:1-9 **1:3** 1:3 1 Ko 13:13; Kol 1:4-6 **1:5** 1:5 1 Ko 2:4-5 **1:6** 1:6 Kel 17:5-9

løvøte-te gekhandiːv, yaq ndego ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, teqa qaqa-te vøkhandīːn.

2

Pol Tesalonika taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat geːzømesimam

1 Nøfuap! Zo zøkeza mòzøte-zøtéz, ni zo-te qeigeavun, ni ambá av nqægo, khokhō
seigeavūn. Geté mokho kandambá qafakhan. 2 Zo mòzøte-zøtéz, ni bugukhokhof Filipai
taon-te qeigoam, ezoqa ni gèngiænotám, neka vøi-potonumam. Yaq ni zo-te qeitøndu-
niav, ni ezoqa nøme, niqa manqa manqate-te tokømbem-qa nigoám. Geté Mbumbukiam
ni mòndøni-tøké, neka ni zo teqa Manqat Mbomambaqape, kha føgakh-mba vøizø̄-
manqatam. 3 Ni ezoqa manqa qeizø-løvutatun, ni ambá av nqægo, khokho manqat nizø-
manqatē o matavap soqøsoqa nigū o ezoqa khavozam-qa nigū. 4 Geté ni Mbumbukiam
mòndø-gevenó neka ezoqa eqeieqei vøenæmb, neka teqa manqat, niqa zenda-te vōːve.
Ni teqa manqat qeimanqatatun, ni ambá av nqægo, ezoqa khanakhanakh asøtøve-
qa nizøgō. Geté ni Mbumbukiam khanakhanakh asøtøve-qa nimbogó, ndego niqa
mbøni neka matavap ndini-gevewat. 5 Zo mòzøte-zøtéz. Ni ambá av nqægo, ezoqa
enaq nizøgeːmām o khanakhanakh manqat vøizø̄-etoumam, yaq moni-qā nizømbi-goām.
Mbumbukiam mòndæ-otév, nqanek manqat unimanqatín. 6 Ni ambá av nqægo, nikeza
iz eqawat-qa nizøgoām, zo niqa iz tozoni-eqatat, o ezoqa nøme vøní-eqatāt. 7 Ni Keliso-gi
u-anim nqeigu, ni tøni-poeɨn, ni ambá nizø-pouweɨ́n, av nqægo, zo ni ezoqa kandakanda
zøténæmbát. Geté ni zo mokho-te qeigoam, ni matev aiyaiyav-té qeitøgoám. Ni zo
qeizø-kewagam, ni andé evo me nitigoám, ndugu nakheis tete nduzø-etoam. 8 Ni kuku
kandambá zo-te. Yaq ni ambá av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
mba niti-zømesimām. Geté ni até nikeza yagé-a, vøizø̄-etoam. Zapa ndógo, ni kuku
khàpe nimbi-khouwév zo-te. 9 Nøfuap! Zo ndozombo-matâváp, ni sasae føgakh-qape
qeikhanazat, zo mokho-te qeigoam. Ni pavpave nekā lovølova, sèisasaetám, neka niqa
yage nonqo, moni vøi-qaqasumam. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-qa Manqat qati-
zømesimam, ni poeveáv, ni zogi ezoqa kopo-te sa teito-tambet, viniv vøizó-etoām.
10 Zo mòzøte-zøtéz neka Mbumbukiam vøe-otev, ni zo namba qaziːyagam, ni āv
tøtiyagám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev eqeieqei-té qeitøyagám neka
manqa-zapa-qase goneáv. 11 Neka zo mòzøte-zøtéz, ni zo ezoqa kopokopo-te, ate
ndøzøteːgo, āv teizømbe-matønumám, av eve ndeːgo, ekeza nakheis-te teːmatønumat.
12 Ni zo nǐgugubám neka zita vøizø̄-tøpazam neka vøizø̄-pouweam, av nqægo: Zo āv
tøneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndego zo teqa megeat matev-te neka waev
kandambaqape-te ndezø-akhayam.

Klisten ezoqam, matev føgøføgakh ambá qazømbe-fakhanumám, geté ndigu føgakh-mbá giwaniapám

13 Ni Mbumbukiam, ike manqate oskia nimbo-manqaté. Zapa ndógo, zo teqa manqat
qazoyogem ni-te, zo ambá av nqægo, khokho sozondapēm, av ezoqam-qa manqat sa
ndozo-upøgim. Geté zo Mbumbukiam-qá Manqat zondapém. Yaq ndøgo unimanqatín.
Nqanek manqat, zoqá mokho-té qanu-sasaeát, zo ndozo-unimanqatinat. 14 Nøfuap!
Matev ndøgo, zo-te qafakhanam, até kopó, av Mbumbukiam-gi Klisten bawan vinivin-
imba qazømbe-fakhanumam, ndigu Zudia plovins-te, Keliso Yesu-qa mokho-te nduːgu.
Zogi ezoqam, zo matev soqøsoqa, āv gizømbe-matønumám, av Zu ezoqam, Zudia plovins-
te ndøgo, Klisten ezoqam-te gizømbe-matønumam. 15 Ezoqam ngínik, nigi Evezøza
Yesu neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, løvøte-te gi-abumam neka ni
vøngiænotam. Mbumbukiam khanakhanakh mbaín ti-te. Neka tiqa matev qaqa-ús,

---

2:2 2:2 Kel 16:19-24; 17:1-9 **2:4** 2:4 Gal 1:10 **2:9** 2:9 Kel 20:34 **2:11** 2:11-12 Kel 20:31 **2:13** 2:13 2 Tes 2:13 **2:14** 2:14 Kel 17:5 **2:15** 2:15 Kel 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19

ezoqa ewaqape-te. 16 Ndigu ni tokømbem-qa nigoám. Ni bawan vini-ak, ambá nitízømesimák, yaq ndigu vóe-khandĩ:z. Ta mokho-te ndøgo, ndigu manqa-zapazapa nøme mba mo:kapuimít, atema vømøtøvā. Geté Mbumbukiam-qa qaqa khakheitáp. Segezófakhán.

Pol Tesalonika ezoqam-te, nqawa vesezam-qa gegoam

17 Nófuap! Ni zo qeizuvaz, yaq khapémbá qa-auwam, ni vao kandambá qeigoam, zote. Neka ni zoqa bugug nqawa qeivi-qa nigoám. Unimanqatín. Ni qámbá zo-te. Geté niqa matavap-te neka mbøni-te, ni namba zi:gú.

18 Ni zo-te nqawa okho-qa nimbogoám. No Pol, no khøuwa kopoáv, ambá notøndo-navín, zo-te. Geté Saitan ni gètokømbemám. 19 Nigi Evezøza Yesu tendoqavan, yaq ni gekham-qā yaq-tē qeitó-tāmb neka gekha mokhō qatí-khambuvemēm neka teqa megemege-te ndo:go, khanakhanakh-us vøtíwanāt? Ndøgo zo zøkhapús. 20 Unimanqatín. Ezoqam zó, ni nqati-khambuvap neka khanakhanakh nqānĩ-āsøtøvē.

3

1 Ni kopømba mbain qagoam, sekemba amba qati-kewagam, yaq ni matavap āv qatigoném nqægo: Ni nikezan, Atens taon-te até nitøkhæ-sokhoát. 2 Geté ni Timoti nitøndú-khofotøvém, zo-te, ndego nigi Klisten nøfu, ni Mbumbukiam-qa sasae namba nqati-sasaeat, ndego ni Manqat Mbomambaqape manqa manqate-te ngini-tøke, Kelisoqa yaq-te. Yaq ndego zo tèabezømbe-tøké neka zita zótøpáz, zoqa unimanqatin matev bezømbē-føgakh. 3 Soqaín ndøgo, matev soqøsoqa ndøgo, zo-te qafakhanam, zoqa unimanqatin matev tøkukugim. Zo zøkeza mòzøte-zøtéz, matev soqøsoqa av nqægo tøndo-okhoat, ndøgo Mbumbukiam-qá poév, ni-te. 4 Ni zo namba qatigoam, ni mòizømanqatám, av nqægo, “Ni matev føgakh-qape, ndĩzimø-qeivím.” Yaq zo mòzøte-zøtéz, matev mòndø-fakhanám. 5 Yaq nakémbá, no kopømba mbain qagoam, sekemba amba qate-kewagam, no Timoti notøndo-khofotáv. No nøtenat-qa nøgoám, zoqa unimanqatin matev, āv khapezømbēgo-a. Soqaín ndøgo, ndego ezoqam, ndego ezoqa nde:khamasim, zo te:khamasim, yaq niqa sasae føgakh-qape, zo mokho-te qeikhanazat, vømø-khokhō.

6 Geté ndakin Timoti nango gendovesez, zo-te gegoam, ndego zoqa unimanqatin matev neka kuku matev-qa yaq-te, manqat mbomambaqape ndø-ndapavún. Neka ndego ni āv ginimbi-eín nqægo: Zo ni oskia zoni-mataváp, khanakhanakh-ús, neka zo vao kandambá ni-te. Neka zo ni nqawa nømende-qa zogó, ate av-té, ni zo nqawa zømete-qa nqati:gu. 7 Nófuap! Ni yage føgakh-qape-te nqeiyage, ezoqa matev soqøsoqa ginimatanam, yaq Timoti zoqa unimanqatin-qa yaq-te emanqat ginimbi-votot, ndøgo ni møqæ ni-etoám. 8 Yaq ndakin niqa yage kopømbaqapé. Zapa ndógo, ni mòtinøtén, zo Evezøza mokho-te, bazaføgakh-ús ndozo-waniap. 9 Ni khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Ni nøtenateáv, Mbumbukiam zoqa yaq-te, ike manqat eqeieqei ande āv kheimbøé-einĩm. 10 Pavpave nekā lovølova, ni Mbumbukiam-te oskia nivi:matún. Bazaføgakh-ús. Ni zoqa bugug nango bàniqeivím neka zo manqat nøme batĩ-zømesim, ndøgo zo zøtezateav ndøgo, neka zoqa unimanqatin matev bezømbē-khouwev.

11 Ni āv qati-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka nigi Evezøza Yesu, ndigu niqa nakhoa ekeza ndókhakheinømém, ni zo-te teitøndu-niav. 12 Neka Evezøza, zoqa kuku matev gezó-khouwév, yaq ndøgo kandambaqape ndógoát, yaqyaq-a nekā ezoqa nøme-te, ate av-té, ni zo-te kuku nqanimbi:gu. 13 Yaq ndego zo gezótøké, zo bazaføgakh-us zówaniapát. Yaq zo Mbumbukiam-qa megemege-te, ndego nigi Tat, manqa-zapazapa-yav neka eqeieqei-qape sozógoát, ta khøuwa-te ndøgo, nigi Evezøza Yesu, ekeza ezoqam ate ndi:gu namba, tendoqavan.

2:19 2:19 Filip 2:15-16; 4:1; 2 Tes 1:4 **3:1** 3:1 Kel 17:15 **3:2** 3:2 Kel 16:1-3 **3:3** 3:3 2 Tim 3:12 **3:6** 3:6 Kel 18:5 **3:7** 3:7 2 Tes 1:4 **3:11** 3:11 2 Tes 2:16-17

4

Yage eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

1 Nófuap! Manqat nøme nqánek: Ni zo mòti-zømesimám, ande āv khazøté-yagāt,
yaq Mbumbukiam khanakhanakh vømbøé-asøtāv. Ni mòtinøtén, zo āv tøzøte-yagé.
Yaq ndakin ni zo nìzøviám, neka nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, manqat āv qazimbí-løvuá
nqǽgo: Ta matev-te ndøgo, zo vòfisám. 2 Zo mòzøte-zøtéz, nigi Evezøza Yesu-qa iz-te,
zo gekha manqat nitĩ-zømesimam. 3 Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndaføyamba-
qape ndøyagé neka mambe okho matev, kha mbokhanòzām. 4 Neka zøkeza kha gèqeiví.
Matev eqeieqei-té qayagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.* 5 Ezoqa me:qovèsām, av
bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. 6 Khafeap ndøgo,
Mbumbukiam geve, ndølòvuám. Qoge Klisten qafu-te, manqa-zapa ndògő, tegu zas
voqó-aqonøvēm. Evezøza yaq-fia ndòtá, ti-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam. Ni
zo mòizø-manqatám, neka vōi-gugubam. 7 Mbumbukiam, ni ambá av nqægo, manqa-
zapa gone-qā nimbi-akhā. Geté ni ndógo tinimbi-akhá: Ni ndaføyamba-qape zíyagát.
8 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, nqanek nømendim manqat ndesanqawe, ndego
ambá av nqægo, ezoqam-qā manqat ndøsanqawē, geté ndego Mbumbukiam-qá manqat
ndøsanqawé, ndego zo ekeza Nqova Mbomambaqape ndezø-etoam.
9 No zo-te, kuku matev-qa yaq-te, Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqat nøme
peaweav tøgoat, ndøgo kopømbá. Zapa ndógo, zo Mbumbukiam ekeza me:zømás, zo kuku
āv khazømbé-goāt, yaqyaq-a. 10 Neka unimanqatín, zo kuku ndøzôgó, Klisten ezoqam-te
ate ndi:gu, nandav Masedonia plovins ate ndægo. Nófuap. Ni manqat āv qazimbí-løvuá
nqǽgo: Zoqa kuku matev, bèkhouwevtét.
11 Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Matev eqeieqei-té qayagé, neka zøkeza yage mba
ndøndapét. Neka zøkeza zendá qane-sasaeát, ate av-té, ni zo qati-gugubam. 12 Zo matev
av ndægo tozogoat, yaq bavokho-ak zo ndòzøvizám neka zo ezoqa nøme-te zotótabák,
lou neka gigiap-qa yaq-te.

Evezøza tendoqavan, taqa yaq-te

13 Nófuap! Ni poeveáv, zo ndigu Klisten ezoqam-qa yaq-te zøtezateav tøgoat, ndigu
gipakhaez. Soqaín ndøgo, zo mbøni tøzøvavat, av ezoqa nøme ndi:gu, ndigu Yesu-te
vintøzateav ndigu. 14 Ni āv qazi:-unimanqatinát nqǽgo: Yesu møndønaním, neka nango
vōkhandi:v. Yaq ni ate nqánek qazi-unimanqatinát: Ndigu Klisten ezoqam, gipakhaez,
Mbumbukiam Yesu namba ndé-upozó, ndego tendoqavan.
15 Manqat ndøgo, ni ndakin teizø-ein, Evezøza ekeza ndø-eín, av nqægo: Ta khøuwa-
te ndøgo, ndego Evezøza tendoqavan, ni ezoqam, zua nqaziyage, ni ndigu zíløvubák,
ndigu bugukhokhof go:pakhaetat. 16 Zapa ndógo, manqat bazaføgakh-us-qape ndówáv,
neka enzol ezoqam-gi kawa ezoqa nøme vó-akhā neka Mbumbukiam-qa kipi wag vópā.
Yaq Evezøza yan-té gendóvís. Yaq løvøte ezoqam, ndigu Keliso gi-unimanqatinim,
ndigu bugukhokhof løvøte-té gindúsúz. 17 Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam, ni zua
nqaziyage, gékhatómb, vó-eqanō, ti namba ndigu, løvøte-te gindusuz. Khaiya ozoz-té
genókhatómb, yaq ni ova nqo:go, Evezøza namba vizimó-qaqandām. Yaq ni Evezøzá
namba zí:yagát, miavmiav. 18 Zo yaqyaq-a, nqanek manqat, zita me:tøpøzú.

5

Yesu gendóqaván. Ni é-bizi-khakheinám

4:3 4:3 1 Tes 5:23; 1 Pita 1:16 **4:4** 4:4-5 1 Ko 6:13 * **4:4** 4:4 Mokho nøme nqánek: Zo angana, zøkeza sakheis eqeieqei zøkeogé. Vizap-ús. Ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. **4:7** 4:7 1 Pita 1:15-16; Iblu 12:14 **4:8** 4:8 Luk 10:16; 2 Ko 1:22 **4:9** 4:9 Zion 13:34 **4:11** 4:11 Ef 4:28 **4:14** 4:14 Lom 14:9; 1 Ko 15:3-4, 12 **4:15** 4:15-16 1 Ko 15:51-52

1 Nøfuap! Ni zo taqa yaq-te manqat peaweav tøgoat, gekha khøuwa neka gekha
viav Yesu tendoqavan, ndøgo kopømbá. 2 Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, Evezøza-qa
Khøuwa, ndego tendoqavan, andé aqonam ezoqam me mé:geáv, lova khoev teqa-nqawa.
Nakhamas-té. 3 Ezoqa géqaqavét. Neka āv giní-manqatát nqégo, “Ni sambi matev-té
qaziyagé. Fofogeap mbaín.” Geté ndigu nqova zóndáf. Ezoqa ngiæzoat matev, ande
sævam-qa nqosøgeap, gui-ovai:n, nakhamas-té qanøzǿ-fakhán. Yaq ezoqa kopømba mbaín
tikhokhoz.
4 Geté zo, nøfuap, zo ambá av nqægo, bøivun-tē qazoyagē. Yaq nakémbá, ta khøuwa
kopømba mbaín, zo ande aqonam ezoqam me, nqova tøzøndaf. 5 Zo ate ndøzøte:go,
zo waev neka paveat-gí ezoqám. Ni ambá av nqægo, lova neka bøivun-gī ezoqām.
6 Yaq nakémbá, ni bizi-sømbiàpĕt, kopømba ande av ezoqa nøme ndi:gu. Geté ni oskia
bìzio-feanoát neka niqa kha eqeieqei bizinøzøgím. 7 Ezoqa ndigu, ndisømbiam, ndigu
lovølova ndøsømbi:matún. Neka ezoqa ndigu, ibøkha soqa ndi-izam, ndigu lovølova
ndø-izumatún. 8 Geté ni paveat-gí ezoqám. Yaq nakémbá, ni nikeza kha, eqeieqei
bizinøzøgím. Ni unimanqatin matev neka kuku matev binigú. Matev av nqægo, andé
sanqava khakhazam nonqó, savim-te taqambo-tøkeat. Neka niqa vintønat matev Yesu-
te, av nqægo, ndego ni gēkhandī:n, ni andé nakhag ezoqam-qá wawaq me bizi:-uzáp. 9 Ni
Mbumbukiam, ambá av nqægo, ndōgo tene-vevendām, ni qaqa nígū, neka vǿngiænō.
Geté ndego ni ndógo tene-vevendám: Ni Yesu Keliso mokho-te gékhandí:n, ndego nigi
Evezøza. 10 Yesu ta zapaya nqánek genenaním: Ni té namba bizi:yagé, oskiá ndøgo, ni
e-ma tizio-pakhaen o tiziyagat, ndego tendoqavan. 11 Yaq nakémbá, zo yaqyaq-a, zita
ndøtøpøzú neka unimanqatin-te vǿtøkeam. Ate av-té, ndakin ndøzøte:go.

Pol-qa vaev guguna manqat

12 Nøfuap! Ni āv qazimbi-viám nqægo: Zo megetapak ezoqam, gèzøvizáp, ndigu zoqa
Klisten bawan mokho-te, sasae bazaføgakh-us nandigu, ndigu zo nandizømbo-megetap
neka nandi-guguza, Evezøza mokho-te. 13 Zo ndigu møe-mbá sozozǿ-vizupát neka kuku
kandambá sozozǿ-goát, tiqa sasae zapaya. Neka zo yaqyaq-a, sambi bèzøgó.
14 Nøfuap! Ni manqat nøme āv qazimbí-løvuá nqægo: Ezoqam ndigu, ndiwauwi:zat,
gèguguzá. Neka ndigu, kha føgakhateav ndigu, neka ndigu, tiqa unimanqatin-te føgakh
mbain ndigu, gèzøtøkeé. Neka aiyaiyav matev ndøgó, ezoqa ewaqape-te. 15 Gèqeiví, av
nqægo: Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, zo ndego ta manqa-zapa ndøgo, mbøe-qavǒinām.
Geté zo yaqyaq-a, matev mbomømboma oskia ndømatanám, neka até ezoqa ewaqape-té-
a, matev mbomømboma vozó-matønumāt.
16 Zo khanakhanakh-us oskia ndøgó. 17 Neka oskia ndøguligulím. 18 Neka gekha matēv
ndøgo, tøzø-fakhanumat, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. Matev av nqægo,
Mbumbukiam-qá poév, zo-te, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu:-yage.
19 Zo Nqova Mbomambaqape, nakhoa mbøe-khakhàzām, ndego zo mokho-te nandu:-
sasaeat. 20 Nqova Mbomambaqape, ezoqa nøme-te manqat tevevezam, yaq ndego
ezoqam zo te:zømas, ta manqat ndøgo, ndøsanqàwēm. 21 Geté zo manqat ate ndægo
vǿgeveaném neka vǿqeivim, nqanek manqat Mbumbukiam-tē qapøtendē-wav-a. Yaq
manqat ndøgo, unimanqatin tøgoat, zo vǿndapém. 22 Geté matev soqain ate ndægo, zo
zósanqawém.
23 No āv qate-guligulím nqégo: Mbumbukiam, ndego ni sambi matev ndini-etoam,
zo tèabete-khakheinøvém, teqa bøi-te vøzøté-ndaføyamba-ēz. Neka ndego zoge nqova
neka zoqa matavap neka zoqa kha, eqeieqei tèabete-khatiwí. Yaq zo manqa-zapazapa

---

5:2 5:2 Met 24:42-43; 2 Pita 3:10; Veve 3:3 **5:3** 5:3 Met 24:39; Luk 21:34-35 **5:5** 5:5 Lom 13:12 **5:8** 5:8 Isa 59:17; Ef 6:14, 17 **5:10** 5:10 Lom 14:8-9; 1 Tes 4:14 **5:14** 5:14 2 Tes 3:6, 11 **5:15** 5:15 Lom 12:17; 1 Pita 3:9 **5:16** 5:16 Filip 4:4 **5:18** 5:18 Ef 5:20 **5:19** 5:19 Ef 4:30 **5:21** 5:21-22 1 Zion 4:1 **5:23** 5:23 2 Tes 3:3

mbaín, sozógoát, nigi Evezøza Yesu Keliso tendoqavan. 24 Mbumbukiam, ndego zo
gezøndo-akha, ndego unimanqatín. Ndego ndȍmatanám.
25 Nøfuap! Zo até ní-a, gĭnindu-guligulím.
26 Zo tozo-møvabat, zenda kaka vȍ-itiamát, Klisten zøfuap ate ndi:gu namba, neka
vōngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.
27 No Evezøza-qa iz-te, nqazǿ-pouwe: Zo nqanek pepa, Klisten ezoqa ewaqape-té
qazonǿ-geveømém.
28 Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndȍgoát, zo-te.

5:25 5:25 Kol 4:3; 2 Tes 3:1

2 Tesalonika
Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Tesalonika taon Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám.

Bugukhokhof khøuwa, Pol Tesalonika taon-te, møndøgoám, Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Yaq ezoqa kopoáv, teqa manqat gè-unimanqatiním. Geté Zu ezoqa nøme, ta zapaya ndøgo, ova ndø-einím, Pol vøngeatømem (Kel 17:1-10).

Yaq ndakin Pol manqat āv gene-ewág nqægo: Tesalonika Klisten ezoqa nøme, ndigu gèqavotumít, av nqægo, Yesu nqawa tendoqavan. Ndigu āv gini-mataváp nqægo: Yesu nqawa màndoqaván. Yaq ndigu sège-qovezám neka sasae gonemáv. Nqanek pepa mokho-te, Pol ndigu nqawá gene-zømesím, Yesu-qa qavane-qa yaq-te. Yaq ndego nøme āv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu tiqa yage, bè-enénd, neka matev eqeieqei-té geabeyagé. Sasae yà begó.

1 Nqanek pepa no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeitø-peaomít, zo
Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, nigi Tat, neka
Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.
2 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi
matev ndògoát, zo-te.

Yesu-qa qavøne khøuwa neka unimanqatin-te bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te

3 Nøfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya. Matev
av nqægo eqeieqeí. Zapa ndógo, zoqa unimanqatin kandambá qazømbe-khouwevtét,
neka zoqa kuku matev, zo ate ndøzøte:go yaqyaq-a nandøzøgo, nāndōzō-khōūwēvtēt.
4 Yaq nakémbá, ni zo nìti-khambuvupatún, Mbumbukiam-gi Klisten bawabawan nøme
mokho-te. Zapa ndógo, zo ambá gini-ngenøzoát neka zo matev føgøføgakh ambá
qazøte-upøgím, geté zo sekembá sozo-apét, zoqa unimanqatin-te neka bazaføgakh-us
ndōzōwānì.
5 Ta matev ate ndægo, zo-te ndøfakhanumit, Mbumbukiam, ni āv gininømánd nqægo:
Teqa manqa ovøyam matev, ndaføyamba-qapé. Zo ndakin Mbumbukiam-qa Megeat
Matev zapaya, ngenøgim matev ndozo-ndape, ndego zo eqeieqei mé:zæb. Yaq zo
kopømbaqapé, teqa Megeat Matev-te ndøgo, ndòzomø-óz. 6 Mbumbukiam-qa matev
eqeieqeí. Ndego yaq-fia ndøtá, ti-te ndigu, zo ndingenøzoat. 7 Geté zo ndakin
ndingiæzoat, Mbumbukiam pusup zø-etoám, ni namba. Ta khøuwa-te ndógo tenógó,
Evezøza Yesu tendoveao, ndego tegi enzol ezoqam bazaføgakh-us namba, yan-te ten-
dovis, gøina wageap-us. 8 Yaq ndego yaq-fia ndøtá, ti-te ndigu, Mbumbukiam ndis-
anqawe neka ndigu Manqat Mbomambaqape, nigi Evezøza Yesu-qa yaq-te, manqa o-
mba ndapeav ndigu. 9 Yaq-fia teta, nqánek: Ndigu soqaqape-té gígoát. Miavmiáv.
Neka ndigu Evezøza-te neka teqa waev bazaføgakh-us-te, géqatáz. 10 Nqanek matev
ta khøuwa-te ndógo tønéfakhán, ndego tendoqavan, neka iz kandambaqape vóndāp,
ta zapaya ndøgo, ndego ekeza ezoqam gezømbe-matanam. Neka gekha ezoqām ndigu,
ndi-unimanqatinat, khanakhanakh mbá ginígoát te-te. Até zo-á, zo søzøtumú-goát, ti
namba. Zapa ndógo, manqat ndøgo, ni zo qeizø-manqatam, zo mòzo-unimanqatiním.

1:2 1:2 Lom 1:7 **1:4** 1:4 2 Ko 7:4; 1 Tes 2:19 **1:6** 1:6 Lom 12:19 **1:7** 1:7 1 Tes 3:13 **1:8** 1:8 Isa 66:15 **1:9** 1:9 Isa 2:10 **1:10** 1:10 Kol 3:4

11 Yaq nakémbá, ni oskia niguligulimatún, zoqa yaq-te. Ni Mbumbukiam-te, āv qativi꞉matún nqægo: Ndego nigi Mbumbukiam, zo gezøtøkeé. Yaq zo āv tøzøté-yagát, av ndego gezømbe-akha, zo tozoyagat. Yaq zo ambá av nqægo, matev eqeieqei gone-qa mba zógōt. Geté zoqa unimanqatin matev mokho-te neka Mbumbukiam-qa bazaføgakhte, zo matev eqeieqei uni zøtégoát. 12 Yaq nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz, gé-eqatát, zo zapaya, yaq te mokho-te, até zoqá íz-a, vǿ-eqatāt. Nqanek matev ate ndægo, nigi Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tiqa kuku matev mokho-té qando-fakhaté.

2

Matev vinivinimba ndøkhæ-fakhanám, yaq váev, Keliso tendoqavan

1 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa qavøne-qa yaq-te neka ni te namba tizipindam, taqa yaq-te, ni āv qazimbi-pouwé nqægo: 2 Zo matavap nakhamas-te, bezø-enøvøēm neka ndøfofogìmēm, ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, Yesu-qa qavøne khøuwa møndøfakhān. Oskiá ndøgo, ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz-te, manqat av nqægo tezø-ein, o te-ein av nqægo, nqanek manqat ni-tē qandowāv o nı̄ nitøndu-peaomēm, zo ndø-unimanqatìnı̄m. 3 Zo ezoqa betùbām. Yesu naqanøká géfakhanák. Bugukhokhof ezoqa kopoáv, Mbumbukiam zitá giní-wuowém. Neka ndego ezoqam bètøndokhæveáo, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndemøkuiam, yaq ndego Mbumbukiam vaev-te vǿngiū. 4 Ndego ezoqa soqaqape, Mbumbukiam-gé qaqa ezoqam ndøgoát. Neka ndego ekeza kha, āv genévewát nqægo: Mbumbuk ate ndi꞉gu, unimé꞉-løvubám, neka gekha gigiap nømē ndøgo, ezoqa ndimbovizap, vǿløvuām. Yaq ndego Mbumbukiam-qá khoevté gemǿqóm. Neka ezoqa āv gezømbé-manqatát nqægo, “No Mbumbukiām.”

5 Zo tozombó-matavap? No taqa yaq-te møezømbe-manqatám, no zo-te qægoam. 6 Zo møzøte-zøtéz, ndego ezoqa soqaqape, gekha ndøgeiwat, atema ta khøuwa-te ndøgo, ma Mbumbukiam gembøezav, tendoveao. 7 Khonoam-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat møkuiam matev, møndøngáz. Geté ndakin ezoqa kopo nqanek matev gò꞉toké, atema ta khøuwa-te ndøgo, tewav. 8 Taqa zita-te, ndego ezoqa soqaqape gendóveáo. Geté vaev-te, Evezøza Yesu tendowav, ndego gélaváo. Segé-khambáo, vǿsoqoēv. Teqa bugug waevus, géngiú. 9 Ndego ezoqa soqaqape, Saitan-qá bazaføgakh-té genǿgeáv, neka umingiap matev vinivinimba vǿmatønumāt. Ndego andé Mbumbukiam-qá matev me mé꞉goát. Geté ndøgo khavozam matév. 10 Gekha matev soqøsoqā ndøgo, ndego sugumúgút, neka ezoqa vǿtubām, ndigu Mbumbukiam vaev-te tengiæzo. Mbumbukiam ndigu ta zapaya ndǿgo tené-ngiæzó: Ndigu poeveáv, unimanqatin manqat tindapem, yaq vǿe-khandı̄꞉z. 11 Ndigu unimanqatin manqat ndapeav tigoat, yaq Mbumbukiam tiqa matavap nøme mba zømbó-enegím. Yaq ndigu khavozam manqat vǿ-unimanqatinı̄m. 12 Yaq ndigu yaq-fia géndapém, ndigu unimanqatin manqat unimanqatinteav qagoam neka matev soqøsoqa vøzø̄-goupam.

Ni føgøføgakh bizi-waniáp, ni Mbumbukiam gevevendam

13 Nøfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya, ma Evezøza kuku ndømbøego. Mbumbukiam zo é-møndo꞉-vevesám, zo gēkhandı̄꞉z, zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ndaføyamba ndozoyage neka unimanqatin manqat ndōzō-ūnı̄mānqātı̄nāt. 14 Mbumbukiam zo Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni qati-zømesimam, ndǿgo tezømbe-akhá: Zo nigi Evezøza Yesu Keliso-qá waev-té neka bazaføgakh-qape-té qazógoát. 15 Nøfuap! Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp neka nømendim manqat oskia ndøkhatiwí, ndøgo niqa manqat neka pepa mokho-te qatizømesimam.

16 Yesu Keliso, nigi Evezøza, neka Mbumbukiam, nigi Tat, ndego kuku ndømbogo nite, neka teqa tanakh matev mokho-te, ni miavmiav zita ndini-tøpøzu neka vintønat

---

1:11 1:11 Kol 1:9; 1 Tes 1:2-3 **2:3** 2:3 1 Tim 4:1; 1 Zion 2:18; 4:3 **2:4** 2:4 Dan 11:36; Ezek 28:2 **2:8** 2:8 Isa 11:4; Veve 19:15 **2:9** 2:9 Veve 13:11-13 **2:13** 2:13 2 Tes 1:3; Ef 1:4

matev mbomambaqape gini-etoam, 17 ndigu zo zita bezøtøpøzú, neka zo bezøtøkee. Yaq zo kopømbaqapé, gekha matev eqeieqeĩ ndøgo, sozógoát neka manqat eqeieqei vozó-manqatāt.

3

Pol Klisten ezoqam gezøviam, tiqa yaq-te tiguligulimat

1 Nøfuap! Manqat nøme nqánek: Zo niqa yaq-te, āv qane-guligulím: Evezøza-qa nømendim matev, nakhamas-té qabenø-vøndá. Neka ezoqa bèndapém. Vizap-ús. Ate av-té, zo qazøte-ndapem. 2 Neka nøme āv qane-guligulím: Mbumbukiam ni ezoqa soqøsoqa-te, tèabinimbi-khakhazám, ndigu ni ngiænoat-qa ndigu. Zapa ndøgo, ezoqa nøme, ndigu unimanqatinteáv, Mbumbukiam-qa Manqat. 3 Geté ndego Evezøza, unimanqatín. Ndego zo bazaføgakh zø-etoám neka nqova soqaqape-te gezømbó-khakhazumát. 4 Ni Evezøza-te āv qati-vintønat nqægo: Manqat ndøgo, ni zo nqazimbi-løvuat, zo matev mòzogoatún. Yaq zo sozó-apét, ta matev-te nqanek. 5 Ni Evezøza-te āv qati-guligulím nqægo: Ndego zo tèabezømbe-tøkeé, yaq zo Mbumbukiam-qa kuku matev nøme mba zøtézøtéz, neka føgøføgakh vozó-waniapāt, ate av-té, Keliso føgøføgakh ge:yam.

Klisten ezoqam, sasae yà begó

6 Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, ni nqeizø-pouwe: Klisten ezoqa nøme, ndigu sasae ndøzømbo-qasi:vap neka ndigu yageav ndøgo, av ni zo qati-zømesimam, zo ti namba me:khokhòmbãp. 7 Zo zøkeza mòzøte-zøtéz, zo niqa yage matev gèmbopáev. Zapa ndøgo, ni zo-te qeiyagam, ni ambá av nqægo, niwaui:ntām. 8 Ni lou logemáv, ndøgo ni fia gonemav qagoam. Geté pavpave nekā lovølova, ni sasae bazaføgakh-us nigoám. Zapa ndøgo, ni poeveáv, ni zo ezoqa nøme-te teito-tambat. 9 Ni amba tøni-poei̇n, ni ambá kopømbá, zo-te lou-qa yaq-te teito-tambi̇n. Geté ni nikeza zendá qati-sasaetám. Ni tøti-matønumám ndøgo: Zo niqa matev, tòmbøe-paevém. 10 Ni zo-te qeigoam, ni møizø-manqatám, av nqægo: Gekha ezoqām ndego, sasae tømbøe-qasi:vat, ndego lou belògẽ.

11 Ni āv qatiyogé nqægo: Zo ezoqa nøme khokhó sozoyagé. Sasae gonemáv. Ndigu kesov ezoqam-qá matev-té ginø-sokhosumatún. 12 Ezoqam av nandi:gu, ni Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, nqeizø-pouwe, neka ni ndigu āv qati-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabenø-yagé neka bèsasaeát, ekeza lou-qa.

13 Nøfuap! Zo matev eqeieqei matanam-te bezø-èwẽz. 14 Klisten ezoqa nøme, manqat ndapeav tegoat, ni nqanek pepa-te qeipeaomem, gè-ometé, neka zo te namba me:khokhòmbãp. Yaq ndego mivi bendáp. 15 Geté zo ezoqam av nge:go, qaqa ezoqam mèvewẽ. Geté zóguguím. Zo gèmbo-mataváp. Ndego zogé Klisten zøfú.

Pol-qa vaev manqat

16 Ni āv qati-guligulím nqægo: Gekha matēv ndøgo, zo tøzø-fakhanumat, Evezøza, ndego sambi zapa, zo sambi oskia zø-etoumát.

Evezøza ndògoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

17 Nqanek khaiya mboma manqat-qase nqanek, no Pol, nøkeza zendá qate-peaomít. Noqa pepa-te ate ndægo, no āv tøte-peaumatún. Yaq ezoqa segézøtéz, ta pepa ndøgo, no-té qandoáv.

18 Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndògoát, zo-te, zo ate ndøzøte:go.

3:4 3:4 2 Ko 7:16; Gal 5:10 **3:6** 3:6 Lom 16:17 **3:7** 3:7 Filip 3:17 **3:8** 3:8 1 Tes 2:9 **3:9** 3:9 1 Ko 9:4; 1 Tes 1:6 **3:11** 3:11 1 Tim 5:13 **3:12** 3:12 1 Tes 4:11 **3:13** 3:13 Gal 6:9 **3:15** 3:15 1 Tes 5:14

1 Timoti
Pol-qa bugukhokhof pepa, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa Timoti-te gepeawam, ndego manqei vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Timoti ndego, ezoqa ndakinák. Esia manqei-té gekhouwév. Eve, Glik bawan-ák. Geté evo, Zu bawan ezoqám. Bugukhokhof khøuwa nøme, Pol manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, Timoti teqa manqat te-ewág ndógo, vø-unimanqatin. Yaq taqa zita-te, Pol nqawa ezoqa zømesim-qa ge-okhoam, Timoti namba me:-okhoám, vømbø-tøkeam. Yaq ndigu sùgumu-sasaetám (Kel 16:1-3).

Pol nqanek pepa gekhofotav, Timoti Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisten bawan megeat ezoqam ndøgoám. Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek genepeawám: Timoti bèto-feaiwát. Soqaín ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Pol ndego Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te, vøe-ometim.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae Mbumbukiam-qá manqa vøovam-té qatøgót, ndego nigi khandi etoam ezoqam, neka Keliso Yesu-qa manqa vøovam-te nqāgōt, ndego ni nqazio-vintønat.

2 Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, qo uni nogé-yo-ín. Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Nømendim ezoqa nøme-qa khavozam matev-te, gò:feaqoát

3 Av no bugukhokhof manqat qataqambe-løvua, Efesus taon qate-ivav, Masedonia plovins-te vøenav, qo nandav Efesus taon-te, até vøqomát, neka ezoqam ndigu khokho nømendim manqat ndi:zømesim, gèzømbe-khafeáp. 4 Ndigu khokho emanqat vototap neka ekeza atanakha-zapazapa-za-qa iziz kopoav-qape geveam matev namba, khøuwa besisindøvēm. Zapa ndógo, matev av nqægo, ezoqa manqa itumbam-té qanø-ituzá. Ndøgo ezoqa gezó-tøkeák, ti-unimanqatintat neka Mbumbukiam-qa manqa vøovam ti:zøtez. 5 Geté Mbumbukiam-qa Manqat nømendim-qa mokho nqánek: Ezoqa kuku bezøgó, kuku matev ndøgo, mbøni eqeieqei-te ndøndo-okho, ezoqa matavap eqeieqei mba tøzøgoat neka tiqa unimanqatin matev, ngusum-te mba khazeav vógoāt. 6 Ezoqa nøme, nqanek nømendim matev eqeieqei, mòndø-ivøvém, yaq khokho manqa manqate matev-té ginøqambúz. 7 Nginik ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te zømesim-qa ndøgó, Mozes gembo-etoam. Geté ndigu zøtezat mbaín, taqa yaq-te ndøgo, ndi:manqate, oskiá ndøgo, ndigu kha føgakh-mba ndimanqate.

8 Ni mǐzi:nøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat, Mozes gembo-etoam, qanimáv, ni ezoqa eqeieqei tizi:-zømesim. 9 Neka ni bǐzi:nøtén. Nqanek guguna manqat, ezoqa eqeieqei nonqó mbá. Geté ti nonqo ndígu, ezoqa khafeap ndimøkuiam neka pepen matev ndimatanam, neka ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatanam. Nqanek guguna manqat, ti nonqo ndígu, ndigu Mbumbukiam-qa matev paeveav ndigu neka teqa iz ndingi:wat, neka evøndipakha neka ezoqa nøme pakhapakha ndizø-khaneam. 10 Neka nqanek guguna manqat ti nonqo ndígu, mambe ndi:-okho, neka izuizum angana mambe matev ndigu. Neka ti nonqo ndígu, ndigu ezoqa nøme gi-aqonøvematun, yaq ezoqa nøme-te vøwiin. Neka ti nonqo ndígu, khavozam ezoqam, neka ndigu manqa ovøyam-te meakha manqat gimanqatatun. Neka gekha ezoqām ndigu, ndigu matev nøme ndimatanam, ndøgo nømendim matev eqeieqei paeveav

1:2 1:2 Kel 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1:4 1 Tim 4:7; Tait 1:14 **1:8** 1:8 Lom 7:12, 16

ndøgo, Mozes-qa guguna manqat, ti nonqo ndígu. 11 Manqat Mbomambaqape ndøgo,
Mbumbukiam noqa zenda-te geve, ezoqa tøte-zømesimat, ni āv tøninømánd. Ta manqat
mokho-te, Mbumbukiam ni teqá waev neka iz eqawat-qape me:nømendím.

Ike manqat, Mbumbukiam-qa kuku matev zapaya

12 No ike kandambá, Keliso Yesu-te, ndego nigi Evezøza. Ndego no bazaføgakh nø-
etoám neka eqeieqei me:némb, teqa sasae tægot. 13 No bugukhokhof, teqa iz nòngi:tám,
neka tegi ezoqam vøe-ngiæzotam-a, vøe-zitagam. Geté Mbumbukiam tanakh nøgoám.
Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, no Yesu unimanqatinteáv, neka no nøtenateáv, no ande
gekha matev me nøtē-matønumam. 14 Nigi Evezøza, kuku kandambá gego no-te neka
unimanqatin matev neka kuku matev vønø̄-etoam. Matev av nqægo, Keliso Yesu-té
qando-okhó.

15 Keliso Yesu, manqei-qape-te, nqánek genegeavún, ni manqa-zapa-us ezoqam
gékhandí:n. Nqanek manqat unimanqatín. Qanimáv, tizindapem. Manqa-zapa-us
ezoqam mokho-te, ezoqa uni soqaqape-in nó. 16 Geté Mbumbukiam tanakh mbogoám,
no-te. Zapa ndøgo, Keliso Yesu, ezoqa nøme zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego qaqa
nakha-nakhamas-te gonemáv. Yaq no-té genekhamás, no ezoqa soqaqape qægoam. Yaq
ezoqa géqeivím, av nqægo, ndigu ti-unimanqatinim, kopømbaqapé, khandi miavmiav
tindapem. 17 Ndego miavmiav kawa ezoqam, ndego oskia ndeyage, ndego ezoqa
ometupav ndego, ndego yakhapus Mbumbukiam ndego, te-te ndego, miavmiav, vizap
matev neka iz eqawat matev begó. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

18 Timoti, noge yo, noqa manqat qo-te nqánek. Ndøgo até kopó, av ezoqa nøme,
qoqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat givevezumat. Gèmbopáev. Yaq qo kopømbaqapé,
nøfe mbomambaqape-te, bazaføgakh-us qónøfeét. 19 Qoqa unimanqatin matev, qógeatát
neka matev eqeieqei mba qombópavát. Ezoqa nøme, matev av nqægo, møndø-ivøvém.
Yaq tiqa unimanqatin matev, ande khagua me vø̄tøkuvøem. 20 Ezoqa menas, matev av
nqægo gigonem, nøme Imenæús neka nøme Aleksandá. No nginik Saitan-qá zenda-té
qatø-áb. Ndigu tìabiti-zøtéz, av nqægo: Mbumbukiam-qa iz nango gimø̄-ngi:namāk.

2

Klisten ezoqam, ande āv kinì-guligulimāt

1 Matev kandambaqape, no Klisten ezoqam bugukhokhof nqazø-pouwe, nqánek:
Ndigu ezoqa ewaqape, bèzø-guligulím, neka tiqa yaq-te Mbumbukiam-te bembō-
viømemat neka ike manqat bembō-einimat. 2 Neka ndigu gaman kawakawa-za neka
megetapak bezø-guligulím. Yaq ni kopømbaqapé, yage eqeieqei-té neka sambi matev-
té qazíyagát, neka Mbumbukiam vizimbó-vizupāt neka matev mbomømboma vizígoāt.
3 Mbumbukiam-qa bøi-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, guliguli matev av nqægo
eqeieqeí. Yaq ndego khanakhanákh. 4 Ndego āv qambøepoév nqægo: Ezoqa ewaqape
khandi sugumú-ndapém neka unimanqatin manqat vøezøtēz. 5 Zapa ndøgo, Mbum-
bukiam sa kopo ndégo. Neka yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam, iziz ezoqam sa kopo
ngének, Keliso Yesu, ndego ge-ezoqam-ev, 6 ndego ezoqa ewaqape nqovotøzat nonqo,
ekeza kha sa geve. Ta mokho-te, Mbumbukiam khøuwa eqeieqei-te, āv gininømánd
nqægo: Ndego ezoqa ewaqape khandi:zat-qa ndøgó. 7 No Mbumbukiam nqánek gene-
veatán: No teqa u løozu ezoqam neka Keliso-ge u-anem nógoát. Nqanek manqat uni-
manqatín. No khavozøpøteáv. No ndøgo tene-veatán: No vini bawan-ak unimanqatin
manqat neka unimanqatin matev-qa yaq-te nøté-zømesimát.

1:12 1:12 Kel 9:15; Gal 1:15-16; 1 Ko 15:9-10 **1:13** 1:13 Kel 8:3; 9:1-5 **1:15** 1:15 Luk 19:10 **1:20** 1:20 2 Tim 4:14-15; 1 Ko 5:5 **2:6** 2:6 Lom 3:29-30; Gal 1:4 **2:7** 2:7 Kel 9:15; Gal 2:7-8; 2 Tim 1:11

8 Yaq nakémbá, no āv qanømbe-poév nqægo: Manqei-manqei ate ndægo, angana
tiguligulimat, Mbumbukiam-te zenda ti-eqagimat, tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei mbá
sa bezømbu:gú, qaqa mbaïn neka ponqombap mbain.
9 Neka sakheis, ndabua, matev eqeieqei-té giabenø-uzám, matavap loloakh-ús, ambá
av nqægo, angana poev tàbezømbewāv. Neka ndigu izum, khapekhapé bete-løvønøvēm.
Neka gigiap bugug mbomømboma fia kandakanda, kopømba ande av agiwa-qasis ndi:gu,
khapekhapé bete-kapùiám, kha-te. Neka ndabua fia kandakanda be-ùzām. 10 Geté
ndigu matev eqeieqei bematanám. Sakheis ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap, tiqa
khakheinam matev eqeieqei nqánek.
11 Sakheis Mbumbukiam-qa Manqat ti-ewagat, ndigu yoge eqeieqei begó. Ndigu
nømendim ezoqam, yà bembovizáp neka manqat mbaín. Sà beqonøvé. 12 No sakheis
takeáv, angana tizømbo-kawaeztat neka ti:zømesim. Geté ndigu yoge mbá giabiti-waní.
13 Zapa ndøgo, Mbumbukiam bugukhokhof Adam ndøkhakheinøvém. Yaq váev, Iv
gukhakheinøvem. 14 Neka ndøgo Adám mbá, wazeam getuwam. Geté Iv ndøtuwám,
yaq ndugu Mbumbukiam-qa khafeap vønqawa. 15 Geté Mbumbukiam até sakheís-a,
ndigu nakheis ndizøqanim, gékhandí:z, ndigu unimanqatin matev neka kuku matev-te
ate tiyagat, neka matavap loloakh vøzøgoāt neka eqeieqei vóyagāt, av Mbumbukiam
ndømbøe-poev.

3

Klisten megetapak-qa yaq-te

1 Ezoqa poev tømbogoat, te-Klisten-megeat-ezoqam-ev, ndego sasae qanimáv
tømbopoe. Nqanek manqat unimanqatín. 2 Geté Klisten megeat ezoqam, matev eqeieqei
bembogó. Yaq ndøgo, ezoqa nøme tïabiti-qeiví, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka
ndego sæva kopo mba bembogó. Neka ndego matev nakha-nakhamas-te, bègō. Neka
ndego matavap loloakh-us begó. Teqa matev eqeieqei begó, yaq ezoqa tïabembøe-vizáp.
Neka ndego ezoqa, khoev sà bezø-manqaté. Neka ndego Mbumbukiam-qa Manqat
nømendim matev, ùni bete-otév. 3 Neka ndego khapekhapé bete-ïzām. Neka ndego qaqa
nakha-nakhamas-te bègō. Geté ndego sambi matev neka aiyaiyav matev bembogó,
ezoqam-te. Neka ndego moni-te, poev bembògō. 4 Ndigu khoev-te namba ndi:yage,
ndego eqeieqei bezø-keogé, neka nakheis ùni bete-zømesím. Yaq ndigu teqa manqat
o-mba bembøe-ndapé neka yà bembovizáp. 5 Zapa ndøgo, ezoqam ndego, ekeza nakheis
neka zas keoge-eqeieqei-eav tøgoat, yaq gê, Mbumbukiam-qa Klisten bawan ezoqam,
eqeieqei áv kezømbé-kewagāt? 6 Ezoqam ndego Klisten matev-te ndakinak tendo-on,
ndego kopømba mbaín, Klisten ezoqam tezømbo-mege. Soqaín ndøgo, te:khambuvupat,
yaq Mbumbukiam manqa ovøyam-tē genøvē, av Saitan ge:ve. 7 Até bavokho ezoqám-a,
Klisten megeat ezoqam-qa matev tiqeivat, ndigu ndego, ezoqa eqeieqei betevewé.
Soqaín ndøgo, manqa soqøsoqa tøfakhan teqa yaq-te, yaq nqova soqaqape-qa ka tendap.

Dikon ezoqam-qa yaq-te

8 Até dikon ezoqám-a, matev eqeieqeí sa bezøgó. Yaq ezoqa tïabezømbe-vizáp. Ndigu
unimanqatin manqat mba bemanqaté. Neka ndigu ibøkha soqa izam bezøgàwāp. Neka
ndigu moni-te, poev khapé bezømbègō. 9 Ndigu ezoqa ndaføyamba begó, Mbumbukiam-
qa bøi-te, neka teqa manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndøgo ibugukhokhof
khonoam-te qagoam, eqeieqei begeawát. 10 Tiqa matev, bèzømbokho-qeív. Yaq ndigu
manqa-zapazapa mbain tøgoat, ndigu kopømbaqapé, dikon sasae tigonem.

2:9 2:9 1 Pita 3:3-5 **2:10** 2:10 1 Tim 5:10 **2:12** 2:12 1 Ko 14:34 **2:13** 2:13 Gen 2:7, 21-22; 1 Ko 11:8-9 **2:14** 2:14 2 Ko 11:3; Gal 3:1-6 **3:1** 3:1 Kel 20:28 **3:2** 3:2-6 Tait 1:6-9 **3:7** 3:7 2 Ko 8:21

11 Até tigí sakheís-a, matev eqeieqeí sa bezøgó. Yaq ezoqa tïabezømbe-vizáp. Ndigu
manqa begevèãm. Neka ndigu matev nakha-nakhamas-te bègõ. Neka ndigu uniman-
qatin ezoqam begó, matev ate ndægo.
12 Ndigu dikon ezoqam, sakhei kopokopo mba bezøgó. Neka ndigu tigi nakheis neka
ezoqam, khoev-te namba ndi꞉yage, eqeieqei bezø-keogé. 13 Yaq ndigu sasae eqeieqei
tigoat, ezoqa nøme gezǿ-vizupát. Yaq ndigu tiqa unimanqatin-te, Keliso Yesu-te, kha
føgakh-mbá gíwaniapát.

Mbumbukiam-qa Manqat, khonoam-te qagoam

14 No tototaná ndǿgo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo vǿe-qamēkh. Geté no nqanek
manqat nqæpeaomit, zapa ndǿgo: 15 No khøuwa tæføløtaz, nakhamas-te okhoeav tøgoat,
qo vǿe-qatéq, Mbumbukiam-gi ezoqam, āv kiníyagāt. Zapa ndǿgo, ni Klisten bawan
ezoqam, ni khandin Mbumbukiam-gí ezoqám. Neka ni unimanqatin manqat, andé
uk me zi꞉-eqawát, neka ni unimanqatin manqat-qá zapá. 16 Niqa unimanqatin matev,
Mbumbukiam ginindu-veaz, qanimav tantáv. Ezoqa kopømba mbaín to꞉nawam.

Keliso manqei-qape-te gefakhan,
ndego ezoqam ndøfakhán, neka ezoqa vǿ-ometam.
Yaq Nqova Mbomambaqape, mǿndøni-unimanqatín:
Ezoqam ngének.
Neka enzol ezoqam ndø-ometám.
Teqa manqat, manqei-manqei ate ndægo,
sùgumu-panqavøemát.
Neka manqei-qape-te ate nqægo,
ezoqa vǿ-unimanqatinim.
Yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf,
neka iz kandambaqape vømbǿ-etoam.

4

Khavozam nømendim matev-qa yaq-te

1 Nqova Mbomambaqape-qa manqat, bavokho-qapé. Av gene-manqaté nqægo:
Vaev khøuwa-te, ezoqa nøme tiqa unimanqatin Yesu-te, ndǿ-ivøvém. Yaq ndigu
khavozam nqova neka nqova soqøsoqa-qa nømendim manqat mbópavát. 2 Ndigu
ezoqam, nømendim matev av nqægo ndivøndøzu, ndigu khavozam ezoqám. Tiqa
matavap mǿndø-soqøsoqoám, yaq ndigu mè꞉zøtezák, gekha matev eqeieqei neka gekha
matev soqøsoqa. 3 Ndigu nøkenøkem matev-te neka loge gigiap nøme-te, khafeap mo꞉-
aumatún. Geté loge gigiap nqanek, Mbumbukiam ndøkhakheinám. Yaq ni Klisten
ezoqam, ni nqazi-unimanqatinat neka unimanqatin manqat qazi꞉nøten, kopømbaqapé,
Mbumbukiam ike manqat zimbó-einimát, neka nqanek loge gigiap vizílogāt. 4 Zapa
ndǿgo, gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, eqeieqeí. Yaq nakémbá, ni bizi-
sanqàwẽ. Geté Mbumbukiam-te ike manqat zímanqatát, sasa zí-upøgimāt. 5 Zapa ndǿgo,
Mbumbukiam-qa Manqat neka guligulim mokho-te, loge gigiap ate ndægo, gè-eqeieqei-
ín, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Klisten megeat ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

6 Qo Klisten qafuap av toqote-zømesimat ndægo, qo Keliso Yesu-ge sasae ezoqam
eqeieqei qógoát. Yaq qo Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, unimanqatin matev-qa
yaq-te, ndøgo qo ande lou me ndoqote-loge, neka nømendim manqat eqeieqei mokho-
te, qoqombo-pavat, bazaføgakh-us qógoát. 7 Ezoqam-qa khokho emanqat vototap
matev, ndøgo ezoqa tøkemav ndøgo, zitá qanewuøé. Geté qo bazaføgakh tønø-asøzú

3:11 3:11 Tait 2:3 **3:16** 3:16 Zion 1:14; Kol 1:23; Mak 16:19 **4:3** 4:3 Gen 9:3; Lom 14:6; 1 Ko 10:30-31 **4:7** 4:7 1 Tim 1:4

ndøgo: Av qane-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. 8 Ezoqa sasae tegoat, ekeza
kha bazaføgakh etoam nonqo, ndøgo kopømbá. Elavøqase gembótøké. Geté bazaføgakh
toqo-asaz, matev toqogo, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndøgo kandambá tøqatøke.
Av toqotegoat ndægo, qo khandi qóndáp, ndakín neka até megemege-té-a. 9 Nqanek
manqat unimanqatín. Qanimáv, tizindapem. 10 Yaq nakémbá, ni bazaføgakh zi-asazét
neka sasae bazaføgakh-us zigút. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-té qazio-taná, ndego
khandi Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-ge khandi etoam ezoqam. Gekha ezoqām
ndigu, ndego ti-unimanqatinim, khandi ndøqeivím.
11 Nqanek manqat, ezoqa gèzø-manqatét neka gè:zømesimít. 12 Qo ezoqa besanqàqā́,
ta zapaya ndøgo, qo ezoqam ndakinak ndoqotego. Geté qo matev eqeieqei ndøgó,
manqat-te neka yage-te neka kuku matev-te neka unimanqatin matev-te neka qakeza
kha eqeieqei nøzøgim-te. Yaq ezoqa géqamekhám, neka qoqa matev vømbó-paevēm.
13 Qo ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gèzø-geveám. Gèguguzá, neka gè:zømesím, atema
no banøfakhan.
14 Bazaføgakh ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape geqa-etoam, Klisten
megetapak zenda giqambo-veem, yaq Mbumbukiam-qa manqat givevezømem qoqa
yaq-te, ta bazaføgakh ndøgo, ndøsanqàwɛ̄. Geté oskia mbogeawát, qoqa sasae-te. 15 Qo
bazaføgakh ndø-asøzú, ta matev-te ndøgo, no qataqambe-manqatavun. Até vøgó. Yaq
ezoqa āv tiabiti-qeiví: Qo Klisten matev-te, kandambá qoqo-khouweq. 16 Qakeza yage
neka nømendim matev, gèqeiví. Até vøyá, nqanek matev-te. Av toqotegoat ndægo, qo
qakeza kha qókhandí neka até ndigú-a, voqó-khandɪ̄:z, ndigu qoqa manqat ti-ewagat.

5

Klisten megeat ezoqam, Klisten zifuap āv kenézœbāt

1 Anganeam e-ma-khouwevat tegoat, qo manqa sasanqa-us mbomanqàtɛ̄. Geté
manqat taqagoat te-te, āv tønegugú, kopømba ande av qakeza qave toqote-gugu.
Neka anganeam ndakinak-te, manqat taqagoat, āv tønegugú, kopømba ande av qakeza
qazøpikia o qaveqase toqote-gugu.
2 Neka sævam e-ma-khouwevat tugoat, manqat taqagoat tu-te, āv tønegugú, kopømba
ande av qakeza qavo toqote-gugu.
Neka sævam ndakinak-te manqat taqagoat, āv tønegugú, kopømba ande av qakeza
qazan o qakhasuk toqote-gugu. Matev eqeieqei-té, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Klisten ngœngœm-qa yaq-te

3 Ngængæm tigoat, ndigu tøke ezoqa mbain tøgoat, yaq Klisten bawan ezoqam,
bèzøvizáp neka yà bezøtøkeé. 4 Geté ngæmam ndugu, nakheis neka zi timbogoat,
nginik Klisten matev eqeieqei begó neka ekeza ezoqam, yà bezø-keogé. Ndigu
evøndipakha neka atanakha-za neka qaza-za, tɪ̄abezømbe-qavøiwát, av bugukhokhof
gizømbe-kewagam. 5 Ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu, ndigu Mbumbukiam-
te mbá ginøtazá. Ndigu guligulim, sègezømá, pavpave nekā lovølova, neka Mbumbukiam
tøke-qa ndɪ̄mbōvɪ̄ām. 6 Geté ngængæm ndigu, ekeza poev matev mba ndimbopaev,
ndigu andé løvøte ezoqám. Oskiá ndøgo, ndiyage, ndigu mɔ̀ndø-pakhaéz.
7 Nqanek manqat gè:zømesím, ndigu Klisten ezoqam. Yaq ezoqa nøme, tɪ̄abiti-qeiví,
ndigu manqa-zapazapa mbaín. 8 Gekha ezoqām ndego, ekeza ezoqam neka ndigu
ezoqam, khoev-te namba ndi:yage, eqeieqei tøkemav tøgoat, ndego unimanqatin matev,
zitá genewuá. Teqa manqa-zapa, Klisten-av ezoqam-qa manqa-zapa, mɔ̀ndøløvú.
9 Ngæmam nømu-qa iz ndøpeàwā̃m, ta mbuk-te ndøgo, Klisten ezoqa ngængæm ndizø-
tøkee, tiqa iziz ndøpeawap. Geté tuqa iz sa ndógo toqó-peawám, ndugu viav 60 tumu-
løvuat, neka ekeza anganeam mba gumbo-matavupam, 10 neka tuqa yaq-te, ezoqa

4:10 4:10 1 Tim 2:3-4 **4:12** 4:12 Tait 2:15 **4:14** 4:14 2 Tim 1:6

tiːzøtez, ndugu sasae mbomømboma gugoavun, kopømba ande av nakheis eqeieqei guzø-kewagam, neka ezoqa khoev guzø-manqatam, neka ndugu mivi mbain qagoam, khokho sasae gugoam, ande av Klisten ezoqa nøme, zenda tokhotapak guzømbe-sunguzumam neka ndigu vøzø̄-tøkeam, yage føgakh qazø-fakhanumam, neka gekha sasae eqeieqei nøme vø̄goam.

11 Geté ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz ndøpeàwā́m, ta mbuk-te ndøgo. Soqaín
ndøgo, tiqa poev angana-te nango tøwav, yaq angana nqawa vǿ-upøgīm, neka Keliso
zita vǿe-wuowēm. 12 Av gigonemɨn, ndigu manqa-zapa ndøgonemín. Zapa ndǿgo,
manqa mbusa ndøgo, bugukhokhof giveem, av nqægo, “Ni angana nqawa nɨ̄-upøgimāk,”
ndigu gènqaonemín. 13 Neka nøme nqánek: Ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz
toqo-peawam, Klisten bawan ezoqam tizøtøke, ndigu géwauwíz neka āv qazømbé-
meá nqǽgo: Ezoqam-qā khoev-te segé-okhoát. Geté ta-mbá mbá. Ndigu manqa
ndǿgeveːmát neka ezoqam-qa matev-te, kesov vǿsokhosumāt. Neka khokho manqat
segé-manqatát, ndøgo ambā gēmanqateāk. 14 Yaq nakémbá, no nqæmatavap, qanimav
nqánek: Ngængæm ndakinak, angana nango bètonqogím. Yaq nakheis bezøfakház neka
tiqa khoev eqeieqei bembøē-keoge. Yaq av nqægo, nigi qaqa ezoqam kopømba mbaín,
ni Klisten ezoqam, niqa iz tingiːnam. 15 Ngængæm nøme, ndigu mǹdø-qambúz, Saitan
vømbō-paevem.

16 Klisten sævam tugoat, ndugu ekeza ezoqa mokho-te, ngængæm timbogoat, yaq
ndugu yà bezøtøkeé. Ndugu Klisten bawan ezoqam-te nqanek viniv bezø-ìvā́v, tizøtøkee.
Yaq Klisten bawan ezoqam, ti-mbá tiabezø-tøkeé, ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain
ndigu.

Klisten megetapak-qa yaq-te

17 Klisten megetapak ndigu, Klisten bawan ezoqam eqeieqei ndizø-keoge, ndigu
vizap neka fia eqeieqei be-upøgím. Bugukhokhof tɨ̈abe-upøgím ndigu, Mbumbukiam-
qa emanqat vototap sasae-te, bazaføgakh ndi-asøzu neka ezoqa ndiːzømesim. 18 Taqa
yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqǽgo, “Qo kao-qa manqa-nqa,
mboløvǹā́m, wit tag koqogim sasae tugoat.” Neka nøme nqánek, “Gekha ezoqām
ndego, ndesasaeat, ndego yaq-fia bèndáp.”

19 Ezoqa kopo, Klisten megeat ezoqam-qa yaq-te, manqat teqa-ein, av nqægo, ndego
manqa-zapa ndøgō, qo teqa manqat mbo-èwā́g, geté bøi vizu ezoqam misika o menas
tigoat. 20 Geté Klisten megeat ezoqam unimanqatin manqa-zapa tego, qo ezoqa
ewaqape-qa bøi-te, qógugú. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme, møe tinígoném, yaq manqa-
zapa gégonemák.

21 No Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te neka tegi enzol ezoqam,
gevevesam, tiqa bøi-te, nqataqá-pouwe: Nqanek manqat, qataqambe-manqatavun,
matev ùnimeːgó. Qo ezoqa ndøgevezòā́t, neka yaq-mba ndø-òkhő.

22 Qo ezoqa zenda vøvøqa zømbø-àwā́m, Klisten megeat sasae-te. Geté tiqa matev
vǹkhæqatéq. Soqaín ndøgo, ndigu manqa-zapa tigonem, yaq ezoqa timatavupat, tiqa
matev kopømbā qoqa bøi-te. Neka qo qakezan, ndaføyamba até vøyá, Mbumbukiam-qa
bøi-te.

23 Timoti, qo enqoni nandoqo-qeivap, ibøkha mokho-mba ndø-ìzā́m. Geté waen
khasøkhasis namba meːːizám. Yaq qoqa emu eqeieqei qágoát.

24 Ezoqa nøme-qa manqa-zapa, bavokhó qagó. Yaq soqoté-qatéq, ndigu manqa
ovøyam-te, yaq-fia ndǹndapém. Geté ezoqa nøme-qa manqa-zapa, khonoam-té qagó, yaq
vaev-té qandóveá. 25 Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, até kopó. Nøme ndøgo, bavokhó
qagó. Geté ta matev eqeieqei nøme ndøgo, ndakin khonoam-te nqago, kopømba mbaín,
oskia tøkhonawat.

5:13 5:13 2 Tes 3:11 **5:14** 5:14 1 Ko 7:9 **5:18** 5:18 Deut 25:4; 1 Ko 9:9; Met 10:10 **5:19** 5:19 2 Ko 13:1 **5:20** 5:20 Ef 5:11

6

Sasae ezoqam-qa yaq-te

1 Yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi sasae kawakawa-za, ùni bezømbe-vizáp. Soqaín
ndøgo, ezoqa nøme Mbumbukiam-qa iz neka niqa Klisten nømendim matev tingenøitat.
2 Tigi sasae kawakawa-za, Klisten ezoqam tigoat, yaq sasae ezoqam kopømba mbaín,
vizap mbain tigoat ti-te, ta zapaya. Geté ndigu sasae eqeieqei begó ti-te. Zapa ndógo,
ndigu kawakawa-za, ti-te sasae ndigu, ndigu até ge-unimanqatinát neka Mbumbukiam
kukú, ti-te.

Khokho nømendim neka moni-te poev-qa yaq-te

Manqat ndøgo, av qate-qamekheimavun, ezoqa gè:zømesím neka gègugúb. 3 Geté
ezoqa nøme-qa nømendim manqat vini tøgoat neka nigi Evezøza Yesu Keliso-qa manqat
eqeieqei uni leveav vógoāt, neka teqa nømendim matev, ezoqa tøkeeav tøgoat, matev
eqeieqei-te tiyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, 4 ezoqam av nge:go, ekeza iz khokhó
sege-eqawát neka ndego mokho-qase ndapeáv. Teqa matavap, gèmbo-soqøsoqoám.
Ezoqam av ngenek nge:go, manqa mokho zapaya, ponqombap neka manqa itumbam-
qa mba ndøgó. Geté matev av nqægo, ezoqa ova matev neka sanqambap matev neka
ezoqam-qa iz ngenøgim matev neka løvøyap matev-té qanø-ituzá. 5 Ezoqam av ngi:gu,
khøuwa kopoáv, gèponqombupatún. Tiqa matavap gèsoqøsoqoám. Ndigu unimanqatin
nømendim matev, mòndø-ivøvém. Ndigu ndimatavap, qo Klisten matev-te toqoyagat,
nakhoa ekeqá av nqægo: Qo gigiap kopoav qó-upøgimát.
6 Geté ni Mbumbukiam-qa matev tizimbo-pavat neka gigiap-qa yaq-te, ni nqanigu,
khanakhanakh vønígoāt, yaq ni unimanqatin gigiap kopoav ezoqám. 7 Ni qazi-qanimat,
ni gigiap mbaín, sizi-geavún. Yaq até kopó. Ni manqei-qape nqawa tizi-ivøvem, ni
gigiap mbaín, sizíniáv. 8 Yaq nakémbá, loge gigiap neka ndabua nqanigu, ni kopømbá,
khanakhanákh. Gigiap nøme binĭgŭ.
9 Geté ezoqa ndigu, gigiap kopoav upøgim-qa ndigu, ndigu khamasim matev-té ginø-
o:azín, neka ka vøendapemin. Yaq tiqa khokho poev matev soqøsoqa kopoav-qape,
soqaqape-té qanó-itúb, vóngiæzō. 10 Poev moni-te, ndøgo matev soqøsoqa ate ndægo-qá
zapá. Ezoqa nøme, ndigu moni-te poev khape qazømbewav, ndigu unimanqatin matev,
mòndø-ivøvém. Yaq ta zapaya ndøgo, viniv kandambá gindapem.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

11 Geté qo, Mbumbukiam-ge ezoqam, matev soqøsoqa av nqægo, møe qombónayát.
Geté bazaføgakh ndógo tønø-asøzú: Matev eqeieqei gone-te, neka yage-te ndøgo, av
Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka unimanqatin matev-te, neka kuku matev-te, neka
bazaføgakh-us waniap matev-te, matev føgøføgakh toqoqeiv, neka aiyaiyav matev-
te, ezoqa nøme-te. 12 Qo nøfe mbomambaqape-te, unimanqatin matev-qa yaq-te,
bazaføgakh-us qónøfeát. Khandi miavmiav, gèkhatiwí, ndøgo Mbumbukiam geqambe-
akha, neka taqa yaq-te, qo ezoqa kopoav-qa bøi-te, qoqa unimanqatin matev qoqo-
unimanqatin.
13 Mbumbukiam, ndego gigiap ate ndægo, khandi ndembo-etoam, neka Keliso Yesu,
ndego Pontius Pailøt-qa bugug-te, unimanqatin manqat ge-unimanqatin, no tiqa bøi-
te, nqataqá-manqate: 14 Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mo:ndapé. Yaq ezoqa āv
tiabiti-qeiví, qoqa matev eqeieqeí. Até vømbopáev, atema nigi Evezøza Yesu Keliso
nango vøndóqavān, 15 ta khøuwa eqeieqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam ge:zav, ndego
iz eqawat-qape, ndego yakhapus megeat ezoqam, ndego kawakawa-za-ge Kawa neka
evezøza-za-ge Evezøza. 16 Khandi miavmiav, ndego yakhapús ndømbogo. Ndego waev

---

6:1 6:1 Ef 6:5 **6:2** 6:2 Filem 16 **6:3** 6:3 Gal 1:6-9 **6:5** 6:5 2 Tim 3:8; 4:4; Tait 1:14 **6:6** 6:6 1 Tim 4:8; Filip 4:11-12; Iblu 13:5 **6:7** 6:7 Job 1:21 **6:10** 6:10 Ef 5:5 **6:11** 6:11 2 Tim 2:22 **6:12** 6:12 1 Ko 9:25-26; 2 Tim 4:7 **6:13** 6:13 Zion 18:36-37 **6:15** 6:15 Veve 17:14

kandambaqape-té geyagé. Ezoqa kopømba mbaín, taqa avønin-te tewav. Ezoqa kopo, ndego ometeáv neka kopømba mbaín, ti-ometam. Vizap matev neka kawa matev, te-te ndégo. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ovøyam manqat nøme, gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

17 Ezoqam ndigu gigiap kopoav ndøzøgo, nqanek manqei-qape-te, manqat āv qazømbe-løvuá: Ndigu tiqa gigiap kopoav-qa yaq-te, bete-khambùvā́p neka be-totàzā́. Zapa ndøgo, manqei-qape-qa gigiap, nakhamas-té qanø-navøemín. Geté ndigu Mbumbukiam-te mbá giabeto-tazá, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ndini-etoam, niqa khanakhanakh nonqo. 18 Neka gezø-eín: Ndigu matev eqeieqei kopoav matanam ezoqam begó. Ndigu etoam møqæ begó, neka ezoqa nøme yà bezøtøkeé. Khanakhanakh-ús. 19 Av ti:matønumat, ndigu gigiap kopoav, megemege-te nonqo mó:møvøemét. Yaq ndøgo kopømbaqapé tiotabat. Ndigu unimanqatin khandi ndøndapém.

Vaev guguna manqat

20 Timoti! Sasae ndøgo, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, gèqeiví. Khokho manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo, neka ta manqat ndøgo, khokho nømendim ezoqa nøme ‘nøtenat’ ndimbo-akhayam, qo zitá qanewuøé. 21 Ezoqa nøme, meakha manqat av nqægo, mòndø-ndapém, neka unimanqatin matev eqeieqei vø-ivøvem.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndògoát, zo namba.

6:17 6:17 Luk 12:20-21 **6:19** 6:19 Met 6:20 **6:21** 6:21 1 Tim 1:6; 2 Tim 2:18

2 Timoti
Pol-qa pepa qambo-menas, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Timoti-te gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Pol āv gene-matøvém nqægo: No avønín ndølambém, vøe-nanīm. Nqanek pepa, vaev pepá, Pol gepeawam. Taqa zita-te, ndego pepa nøme peawapøteáv. Pol Timoti taqa yaq-te ndøgo tembøe-peawám, ndego Klisten bawan ezoqam, eqeieqei ande āv kezømbé-kewagāt. Neka Timoti ekezan, unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us até beyá.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Ndego manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ni Keliso Yesu mokho-te, yage miavmiav zíndapém. Yaq no ezoqa bàte-zømesím, taqa yaq-te.

2 Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Qo andé uni nogé-yo-ín. No nøtaqambo-khafuát. Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Ni mivi bizĭgŭ, Mbumbukiam-qa emanqat vototap-te

3 Mbumbukiam møndæ-otév, no teqa sasae eqeieqei nogó neka nqæmbō-vĭzāp, ate av-té, nogi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Neka no ike kandambá te-te. No oskia nøtaqando-mataváp, pavpave nekā lovølova, neka vøtaqandō-guligulimatun. 4 No qataqa-matøvemin, qo qoqoviq, no qateqouvaq, yaq no vao kandambá qo-te neka nqawa qamekhe-qa nøgó. Yaq no kopømbá, khanakhanakh tàbenømbe-tøvá. 5 No qoqa unimanqatin matev, møtenøtén. Ndøgo ngusum-te mbá mbá. Qogu qazupuka Lois neka qogu qavo Yunis, unimanqatin matev, av tøzømbe-goám ndægo. Neka no āv qate-unimanqatinát nqægo: Qoqa unimanqatin matev, qo mokho-te nandu:gu, ndøgo até kopó. 6 Yaq nakémbá, no matavap, āv qataqambé-mboqoá nqægo: Matev ndøgo, Mbumbukiam geqa-etoam, no zenda qataqambove, qo toqo-matønumat, yaq ndakin qo mokho-te nandu:gu, ande gøinam me qoté-khambá, nqawa bēwagim. 7 Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Mbumbukiam gini-etoam, ndego ambá av nqægo, ni møe matev ni-etoumatūn. Geté ndego ni bazaføgakh neka kuku matev neka kha eqeieqei nøzøgim matev ni-etoumatún.

8 Yaq nakémbá, qo mivi ndøgő, ezoqa nigi Evezøza-qa yaq-te toqote-zømesimat. Neka noqa yaq-te, no te zapaya ndimbula-te nqatu-utønat, mivi ndøgő. Geté viniv soqó-eqatát, no namba, Manqat Mbomambaqape zapaya. Mbumbukiam bazaføgakh qá-etoám, 9 ndego ni gekhandi:n, neka gini-akha, ni tegi ezoqam tizigoat neka matev eqeieqei-te vizíyagāt. Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev matanam zapayā gene-khandī:n. Geté ndego āv tømbøe-pøovám, neka ni ekeza kuku matev zapayá gene-khandí:n. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøoá, ndego ni ekeza kuku matev, Keliso Yesu mokho-té ginínømánd. 10 Nqanek matev, ndakin møndø-fakhán, Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezoqam, gegeavun. Ndego løvøte-qa bazaføgakh møndøngiú neka Manqat Mbomambaqape-qa mokho-te, khandi miavmiav vøndōndap.

1:2 1:2 Kel 16:1; 1 Tim 1:2 **1:3** 1:3 Kel 23:1 **1:5** 1:5 Kel 16:1 **1:6** 1:6 1 Tim 4:14 **1:7** 1:7 Lom 8:15 **1:9** 1:9 Ef 2:8-9; Tait 3:5 **1:10** 1:10 Iblu 2:14

11 Mbumbukiam no nqánek gene-veatán: No teqa u løozu ezoqam neka Keliso-ge u-
anem neka nømendim ezoqam nógoát. 12 No matev vinivinimba ta zapaya ndøgo tøte-
potonám. Geté no mivi mbaín. Zapa ndøgo, no møtenøtén, gekha ezoqām ndego, no nqæ-
unimanqatinat. Neka no āv qate-unimanqatinát nqægo: Sasae ndøgo, ndego noqa zenda-
te geve, ndego kopømbaqapé, gembó-kewagát, atema teqa qavøne khøuwa vømøndāp.
13 Nømendim manqat eqeieqei, qo no-te qoqo-ewagam, føgøføgakh ndøgeawát neka
ezoqa āv tøne-zømesím. Unimanqatin matev neka kuku matev mokho-té qonógó, ndøgo
Keliso Yesu-te ndøndo-okho. 14 Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, ndego
ni mokho-te ngu:yage, qo unimanqatin manqat, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve,
eqeieqei mbokeogé.
15 Qo mòqote-qatéq, Esia manqei-ak ate ndi:gu, no sège-nøuvøném, até Figelus neka
Emogenés-a, no vø̄-nøuvønem. 16 Onesifolus mba ndøgó, no nøuvønateav ndøgo. No āv
qate-guligulím nqægo: Ndego neka tegi ezoqa nøme, namba ndi:yage, Evezøza tanakh
tèabezømbegó. Zapa ndøgo, ndego khøuwa kopoáv, noqa mokho-te, gèkhakheinumám.
Neka ndego mivi goneáv, no ndimbula-te nqægo neka auli sen nqate-løvønømbap. 17 Geté
ndego nqanek Lom taon-te gefakhan, ndego noqa, gèvawám, bazaføgakh-ús, atema
vømø̄qand. 18 Noqa poev nqánek: Evezøza manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-
te, tanakh bèmbogó. Qo mòqote-qatéq, ndego Efesus taon-te ndøgo, tøke kandambá
genøgoam.

2

Klisten ezoqam, sasae mbomambá sa begó

1 Noge yo! Qo bazaføgakh-us ndøgó, ta kuku matev-te ndøgo, Mbumbukiam Keliso Yesu
mokho-te gini-etoam. 2 Manqat ndøgo, qo qoqo-ewagam, no ezoqa kopoav-qa bøi-te
qate-zømesimam, ezoqa nøme qoté-zømesimát. Ezoqa ndígu toqoté-zømesimát, ndigu qo
ndoqote-qateqat, ndigu unimanqatin ezoqam ndigu, neka ndigu kopømba ndøgo, ezoqa
nøme ti:zømesimat.
3 Qo Keliso Yesu-ge nakhag ezoqam mbomambaqape ndoqogo, yage føgakh-qape
soqóndáp, no namba. 4 Qo mòqote-qatéq. Nakhag ezoqam nakhag-te gewavin, ndego
sasae nøme geagimáv. Geté nakhag mba mbómatavupít. Yaq tege kawa ezoqam, ndego
nqanek sasae-te gendo-akha, khanakhanakh tèabetendáp. 5 Neka ezoqa bøiat-te gefifin-
gimin, ndego kopømba mbaín, yaq-fia tendap, ndego bøiat-qa matev uni paeveav tøgoat.
6 Ezoqam ndego, khae-te sasae bazaføgakh-us ndego, avøe gigiap bugukhokhof ndégo
teabelóg, ndøgo tepe:tat. 7 Manqat nqanek ùnime:-matøvém, no nqataqa-manqate.
Evezøza qateqat qá-etoám, qo manqa mokho ate ndægo voqombó-ndāp.
8 Yesu Keliso qombó-matavupát, ndego Deivid-ge zeo, ndego Mbumbukiam løvøte-
te gekhandi:v, teqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, no ezoqa nqate-
zømesim. 9 No ta zapaya nqánek qate-potonám, neka ande pepen ezoqam me, auli sen
nqate-løvønømbap. Geté Mbumbukiam-qa manqat, kopømba mbaín tøløvøtupat. 10 Yaq
nakémbá, no nqanek viniv ate ndægo, sè-eqawát. No ti zapaya ndígu tøte-eqawát,
Mbumbukiam gevevesam. Yaq até ndigú-a, Keliso Yesu mokho-te, khandi ndøqeivím,
neka yage miavmiav qanimav-qape bemøndapem.
11 Nqanek manqat unimanqatín, av nqægo:
Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen,
yaq ni te namba sizimú-yagát.
12 Ni bazaføgakh-us tizi-waniapat, matev føgøføgakh tøni-fakhanumat,
yaq ni kawa matev zimøndapém, te namba.
Ni teqa yaq-te tizio-naomem,

1:11 1:11 1 Tim 2:7 **1:14** 1:14 1 Tim 6:20 **2:3** 2:3 2 Tim 1:8 **2:5** 2:5 2 Tim 4:8 **2:6** 2:6 1 Ko 9:7 **2:8** 2:8 1 Ko 15:4; Lom 1:3 **2:9** 2:9 Ef 3:1, 13; Filip 1:12-14 **2:11** 2:11 2 Ko 4:11 **2:12** 2:12 Met 10:33

yaq até ndegó-a, niqa yaq-te, ndò꞉nawám.
13 Geté ni unimanqatin goneav tøgoat te-te,
ndego unimanqatin até gembógoát ni-te.
Zapa ndǿgo, ndego ekeza manqat gó꞉nawamák.

Mbumbukiam-gi unimanqatin sasae ezoqam-qa yaq-te

14 Nqanek manqat, av no qataqambe-manqatavun, qo ezoqa matavap oskia qozǿ-mboqoatát. Neka qógugubát, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndigu manqa mokho-qa yaq-te, manqa bete-itùmbā̃m. Zapa ndǿgo, manqa itumbam matev av nqægo, ezoqa gezǿ-tøkeák. Geté ndigu segé-ngiæzó, ndigu manqat ti-ewagat. 15 Qo bazaføgakh ndø-asøzú, Mbumbukiam-qa bøi-te, ezoqa eqeieqei vø̄ego. Qo mivi ndògǒ, qoqa sasae-te, neka ezoqa unimanqatin manqat eqeieqei me꞉zømesím. 16 Khokho manqat, møe qombónayát, manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo. Zapa ndǿgo, ta mokho-te, ezoqa Mbumbukiam nøme mba mó꞉sanqawém. 17 Nginik ezoqam-qa manqat, andé nqamav me me꞉gó. Sa tønǿ-khouwevtét. Yaq kha unimé꞉-ngiú. Ezoqa nøme ndigu, khokho nømendim manqat av ndi꞉manqate, nøme Imenæús neka nøme Filetús. 18 Nginik ezoqa menas, unimanqatin manqat mòndø-ivøvém. Ndigu āv ginimanqaté nqægo, “Khøuwa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te tekhandi꞉z, mòndø-fakhán. Ni nango zimǿ-khandi꞉nák.” Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, gèngi꞉tít. 19 Geté Mbumbukiam andé nandi-qapi me me꞉záv. Ndigu bazaføgakh-qapé. Ezoqa kopømba mbaín tikukugimem. Nginik nandi-te āv qano-peawáp nqægo: “Evezøza mòndæ-otév, ndigu ezoqam, tegi ndigu.” Neka nøme nqánek: “Gekha ezoqām ndigu, ekeza kha Evezøza-gi ndi꞉vewe, ndigu manqa-zapa zitá giabiti-wuǿé.”

20 Khoev-qape mokho-te, ndis fia kandakanda mbá mbá ndøu-awap, ndøgo gol neka silva gi꞉khakheinømem. Geté ndis nøme ndøgo, tae neka ganda mbá gini-khakheinømém. Ndis fia kandakanda ndøgo, lou loge kandakanda-te mbá ginø-upøgimín, lou vø̄e-qoqongɨn. Geté ndis nøme ndøgo, khokho matev neka pageap nonqó. 21 Gekha ezoqām ndego, khokho nømendim manqat møe tembonayat, ndego andé ndis fia kandambaqape me mé꞉goát, ndøgo lou loge kandakanda-te gi-upøgimatun. Ndego Mbumbukiam-ge ndǿgoát. Neka ndego khakheitáp. Gekha matev eqeieqeī ndøgo, Mbumbukiam, tege Kawa ezoqam, ndømbopoev, ndego tego, ndego kopømbaqapé, segégoát.

22 Yaq nakémbá, poev matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa ndakinak-te qafakhanumatun, møe qombónayát. Geté matev ndaføyamba-qape neka unimanqatin matev neka kuku matev neka sambi matev qombópáev, ndigu ezoqa nøme namba, ndigu Mbumbukiam-te mbøni ndaføyamba-qape ndi꞉-akhayam. 23 Geté khokho manqat ndøgo, av ezoqa nøme ndi꞉manqate, ndigu mokho ndapeav ndigu, møe qombónayát. Zapa ndǿgo, qo mòqote-qatéq, manqat av ndægo, ezoqa ponqombap-té qanø-ituzá. 24 Geté Evezøza-ge sasae ezoqam, beponqòmbā̃p. Ndego ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té geabenøgó. Neka ndego nømendim-te, kopømba begó. Neka ndego mbøni nakha-nakhamas-te, bembo-nqosògeā̃p. 25 Yaq ezoqa nøme, teqa manqat sa tinqagimat, ndego qaqa bègǒ ti-te. Geté nakhoa eqeieqei betezømás. Eisa, Mbumbukiam pezømbé-tøkē penømakhaya, yaq ndigu vǿe-qambūz neka unimanqatin manqat vǿe-unimanqatinɨ̄m, 26 neka matavap vøzømbé-eqeieqeī neka nqova soqaqape-qa ka-te vøndé-fakhāz, ma ndigu ge꞉gavem, ndigu teqa poev matev timbopavat.

3

Vaev khøuwa-te, ezoqa matev soqøsoqa timatønumat

1 Qo vǿe-qatéq, vaev khøuwa-te, matev føgøføgakh ndǿfakhanám. 2 Ta khøuwa-te

2:13 2:13 Lom 3:3-4; Tait 1:2 **2:14** 2:14 1 Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 2:15 1 Tim 4:6 **2:16** 2:16 1 Tim 4:7 **2:17** 2:17 1 Tim 1:20 **2:19** 2:19 Num 16:5; Zion 10:14; 1 Ko 8:3; Isa 52:11 **2:22** 2:22 1 Tim 6:11 **2:23** 2:23 1 Tim 4:7 **3:1** 3:1 1 Tim 4:1

ndøgo, ezoqa ekeza yage neka moni mba mbómatavupát. Ndigu khambuvap ndógoát neka ekeza iz vó-eqatāt, neka ezoqa nøme-qa iz vóvoatāt. Ndigu ngenøgim manqat ndómanqatát neka evøndipakha-qa manqa o-mba gezømbó-ndapeák. Ndigu ike manqat gémanqateák neka Mbumbukiam gembó-vizapák. 3 Ndigu kuku matev gezógoák, neka ezoqa nøme-qa manqa-zapa gezømbó-navøemák. Ndigu manqa ndógeve꞉mát, neka ekeza kha génøzøgimák. Qaqa-te segé-moqozét, neka matev mbomømboma gembó-sanqaupát. 4 Ndigu zifuap segezó-qambuzát. Ndigu matev soqøsoqa segé-matønumát neka gembó-matavapák, av nqægo, andé gekha matev me mé꞉fakhān. Neka ndigu ekeza iz khokhó segé-eqatát. Tiqa poev-qape, manqei-qape khanakhanakh matev-té qanøzómá. Geté ndigu Mbumbukiam-te poev mbaín. 5 Ndigu Klisten matev, ngusum-te mbá ginókhazám. Geté Klisten matev eqeieqei-qa bazaføgakh, ndigu gembó-qavotumát. Ezoqam av ngi꞉gu, zitá qane-wuøezá.

6 Ndigu ezoqa nøme, sakheis-qá khoev-té ginø-okhoatún, neka manqa enøenaq vøzø-ge꞉matun, neka ande ka me vøendapi꞉n, sakheis ndigu matavap loloakh mbain ndigu, neka ndigu ekeza manqa-zapazapa zapaya, viniv ndi-eqawat, neka ekeza poev matev soqøsoqa ndøkhākhāsām. 7 Sakheis av ngi꞉gu, zøtezat ndape-qa oskia ndøgó. Geté kopømba mbaín, unimanqatin manqat ti꞉zøtez.

8 Kopømba ande av Zianes neka Ziambles, Mozes tokøve-qa gigoam, até nginik khokho nømendim ezoqám-a, unimanqatin manqat, gèsanqawé. Tiqa matavap, gèzø-soqøsoqoám. Neka unimanqatin matev eqeieqei, møndø-ivøvém. 9 Geté ndigu kopømba mbaín, ezoqa oskia tizømbe-khavozumat. Ezoqa ewaqape, āv giníqeivát nqægo: Tiqa manqat mokho mbaín, ate av-té, Zianes neka Ziambles-qa yaq-te gi꞉qeivim, av nqægo, tiqa manqat mokho mbaīn.

Pol-qa guguna manqat, Timoti-te

10 Geté qo, qo noqa nømendim neka yage matev møqombo-pavám, neka no gekha mokho qatēyage. Neka qo noqa unimanqatin matev neka aiyaiyav matev neka kuku matev, møqombo-pavám, neka no bazaføgakh-us av nqate-tokhotap, viniv matev tønø-fakhanumat. 11 Qo møqote-qatéq, no ngiænoat-te giveem, neka no av qate-potonumam, neka matev soqøsoqa ate ndægo qanø-fakhanumam, Antiok taon-te neka Aikonium taon-te neka Listla taon-te, Keliso-qa sasae zapaya. Geté ta yage føgakh-te ate ndægo, no Evezøza, møndø-khandí꞉n.

12 Unimanqatín. Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu mokho-te, yage eqeieqei-qa ndigu, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndigu ngenøgim matev ndóqeivím. 13 Neka gekha ezoqām ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam neka ezoqa nøme ndizømbe-khavozam, tiqa manqa-zapazapa, sa tønøzó-khouwevtét. Ndigu ezoqa nøme, gètubumít, neka ezoqa nøme, ndigu vøtubumit.

14 Geté qo, ta qateqat ndøgo, qoqondap, até vøgeawát. Qo møqote-qatéq, ta manqat ndøgo, unimanqatín. Neka qo møqote-qatéq, ta qateqat ndøgo, gekha ezoqam-tē qoqondap. 15 Qo nakhasa nqonqonam qoqotegoam, atema ndakin, qo Mbumbukiam-qa Manqat møqote-qatéq. Ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, matavap loloakh qá-etoám neka khandi voqoténdāp, Keliso Yesu toqo-unimanqatin. 16 Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, ndøpeawap, matavap Nqova Mbomambaqape zø-etoumám, ndigu gipeaomem. Yaq ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, ezoqa gé꞉zømesimát, neka vógugubāt, neka nakhoa eqeieqei-te vøzó-nøzøgimāt, neka yage eqeieqei-qa yaq-te vøzó-ovøemāt. 17 Yaq gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge ezoqam ndego, teqa manqat ndegeawat, ndego kopømbaqapé, matev mbomømboma ate ndægo segégoát.

3:5 3:5 Met 7:15, 21; Tait 1:16 **3:8** 3:8 Exo 7:11 **3:11** 3:11 Kel 13:14-52; 14:5, 8-20 **3:12** 3:12 Met 16:24; Zion 15:20; Kel 14:22 **3:16** 3:16 Lom 15:4

4

1 Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te, ndego khandi ezoqam neka
løvøte ezoqam manqa ovøyam-te te-ab, neka ndego teqavanav, kawa iz vóndāp, no
tiqa bøi-te, manqat āv qataqambé-løvuá nqægo: 2 Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat
soqoté-zømesimát, oskiá ndøgo, tøzø-pøovat o poeveav tøgoat. Gèzøponqóm, ndigu matev
soqøsoqa ndigu, neka gèguguzá. Neka ezoqa zita qozøtøpáz, Klisten matev-te. Qo
manqat aiyaiyav-té qanøzø-manqaté neka eqeieqeí soqoté-zømesimát. 3 Zapa ndógo,
khøuwa gemófakház. Yaq ezoqa nømendim manqat eqeieqei yoge, gezømbó-qasi:vát. Yaq
ndigu nømendim ezoqa vini, av tiqa poev ndægo, ndóvevesám. Kopoáv. Yaq kha gezó-
wageapát, tiqa khokho manqat ti-ewagat. 4 Ndigu unimanqatin manqat, ndò-ivøvém.
Yaq khokho emanqat vinivinimba yoge-té ginóqambúz. 5 Geté qo, gekha matēv ndøgo,
tøqa-fakhanumat, qakeza kha eqeieqei ndønøzøgím. Viniv tøqa-fakhanumit, sège-eqatét.
Ezoqa Manqat Mbomambaqape qoté-zømesimít, yaq kopømbaqapé, Mbumbukiam-te
tiqambuz. Qo Mbumbukiam-qa sasae ate ndægo, qoqa zenda-te geve, eqeieqei ndøgót.

Pol avønín é-ndønaním

6 No nqanek manqat qataqambe-manqatavun, zapa ndógo: No avønín é-ndænaním.
Noqa kouk andé waen me mé:wá, kopømba ande av Mbumbukiam-qa khoev-te waen
gi:qouzumatun, Mbumbukiam etoam matev gimbogoatun. Khøuwa iz avønín, é-ndæmø-
khantáz, tæqavan. 7 No nøfeap mbomambaqape-te, eqeieqei nonøfeapavún. No bøiyat
mòndømønø-navøém. Ma qate-fifitavun, mòemø-khanáz. No unimanqatin matev, livin-
qase ivøveáv. No até nogeatám. 8 Mbumbukiam noqa bøiyat-qa yaq-fia, mòndønømbo-
khakheinám. Yaq-fia no tæmøndap, nqánek: Teqa Khøuwa Kandambaqape-te, Evezøza,
ndego manqa ovøyam megeat ezoqam ndaføyamba-qape, no eqeieqei mé:næmb. No mbá
mbá, geté até ndigú-a, gekha ezoqām ndigu, kuku matev-us, Yesu-qa qavøne khøuwa
ndimbøe-esap.

Pol-qa poev, Timoti nakhamas-te tendowav

9 Qo bazaføgakh ndø-asáz. Nakhamas-té qotøndóqáv. 10 No Dimas mòndø-nøuván.
Ndego nqanek manqei-qape-qa matev-te, poev khàpe mbøewáv. Yaq Tesalonika taon-
té genøwáv. Klesens, ndego Galesia manqei-té genøwáv, neka Taitus Dalmesia manqei-
te vōwav. 11 Luk mba ndøgó, no-te. Toqotøndoqav, Mák namba ndæzáv. Yaq ndego
kopømbaqapé, noqa sasae-te genøtøké. 12 No Tikikus Efesus taon-té qatø-khofotáv.

13 Qo toqotøndoqav, noqa qozaq nonqo ndabua, no Tloas taon-te, Kapus-qa khoev-
te qæ-ivav, qotøndó-ndáp. Neka noqa mbuk vøndō-upa. Noqa poev kandambaqape
nqánek: Ta mbuk ndógo toqotøndó-upá, søvakha gigiap ngusum gi:khakheinømem.

14 Aleksanda, ndego auli gigiap gekhakheinumatun, ndego matev soqøsoqa ndøgoám,
no-te. Kopoáv. Evezøza yaq-fia ndòtá te-te, av no-te ge:matønumat. 15 Qo gò:feaqoát te-te.
Zapa ndógo, ndego niqa nømendim matev bazaføgakh-ús, ginimbo-khakhazumam.

16 No manqa ovøyam-te ande qate-itan, ezoqa kopo no zita khonøweáv. Ezoqa
ate gi:goam, sège-nøuvøném. Geté no Mbumbukiam-te, āv qate-guligulím nqægo:
Ndego bembo-matàvāp, no sa ginøuvønem. 17 Geté Evezøza mòndøgoám, no namba,
no bazaføgakh vønō-etoam. Yaq no kopømbaqapé, ndigu bawan vini-ak ate gi:goam,
Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo vøtēzømas. No andé layon-qá manqa-nqa-té
qatu:goám. Geté Mbumbukiam, no mòndø-khandí:n. Yaq ndigu no løvøte-te veeáv.
18 Matev soqøsoqa ate ndægo, ezoqa no-te ndimatanam, Evezøza no gékhandí:n. Yaq
ndego no yan-te nqo:go, ekeza Megeat Matev-té genóndapán. Teqa iz, miavmiav, bèto-
eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

4:3 4:3 1 Tim 4:1 **4:6** 4:6 Filip 2:17 **4:7** 4:7 1 Tim 6:12 **4:8** 4:8 1 Ko 9:24-25 **4:10** 4:10-11 2 Ko 8:23; Kel 15:37-39; Kol 4:14 **4:13** 4:13 Kel 20:6 **4:14** 4:14 Isa 59:18; Lom 2:6

Khaiya mboma manqat vinivinimba

19 Plisila, zivis namba, Akuila, noqa khaiya mboma manqat qozø-eín, neka até
Onesifolús-a, tegi ezoqam namba, khoev-te ndimboyage, khaiya mboma manqat vøzø-
ein.
20 Elastus, Kolin taon-té gemiá. Neka Tlofimus, Miletus taon-té qatøndo-iváv. Zapa
ndøgo, ndego enqoni mbovitát. 21 Qo nakhamas-té qandoqáv. Yakha betaqàvã. Soqaín
ndøgo, qozaq khøuwa ē-ndøfakhān.
Yubulus neka Pudens neka Linus neka ndugu Klodia neka Klisten ezoqam ate ngi:gu,
khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv qo-te.
22 Evezøza ndøgoát, qo namba. Neka Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo
ate ndøzøte:go.

4:19 4:19 Kel 18:2; 2 Tim 1:16-17 **4:20** 4:20 Kel 19:22; 20:4; Lom 16:23

Taitus
Pol-qa pepa, Taitus-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa Taitus-té genø-peawám. Taitus Glik bawan-ák. Zu ezoqám mbá. Ndego Yesu ndøgo tene-unimanqatín, Pol-qa nømendim ge-ewag.

Taqa zita-te, Pol manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Taitus namba me:mát, vømbō-tøkeat. Taitus até ndøgó-a, Pol Zelusalem taon-te gewav, Keliso-gi u-anim nøme namba gimi-kakambam, namba vøewav (Kel 15:2, Gal 2:1-5). Pol Taitus khøuwa menás, Kolin taon-té genø-khofotáv (2 Ko 7:6-7, 8:6, 8:16). Taqa zita-te, Pol Taitus namba, Klit manqei bawa-té ginøzáv, yaq Taitus ta manqei-te ndøgo, vømø-Klisten-bawan-megeat-ezoqam-ev (Tait 1:5).

Nqanek pepa mokho-te, Pol Taitus Klisten megetapak vevesam-qá yaq-té gembøe-peawám. Neka ndego bèto-feaiwát. Soqaín ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Taitus ekezan, Klisten bawan ezoqam, eqeieqei bete-zømesím, yaq Pol vømbō-ovøyam, gekha yage matēv ndøgo, eqeieqei, ti nonqo ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam-gé sasae ezoqám neka Yesu Keliso-gé u-aném.

No Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No ezoqam ndigu, gevevesam, tiqa unimanqatin-te, zita nøzø-tøpazát, yaq ndigu unimanqatin manqat mé:zøtéz, neka matev eqeieqei-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, vøyagāt. 2 Ni tizio-taná ndøgo: Ni yage miavmiav zíndapém. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam ndego khavozumav ndego, manqa mbusa āv tenevé. 3 Yaq ndakin, av bugukhokhof khøuwa ge:zav, ndego manqat ndøveáz, taqa yaq-te. Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, nqanek manqat noqá zenda-té genøvé, no ezoqa batē-zømesim.

4 Táitus! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, ni sa nqanumbugu, qo uni nogé-yo-ín.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezoqam, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te

5 No Klit manqei bawa-te nandav, nqánek qateqøuváq: Qo sasae ndøgo, qazingazem, qókhóu. Av bugukhokhof qataqambe-ein ndægo, vemiav ate nandægot, Klisten megetapak qóvevesám. 6 Ezoqa toqo-veatav, ndego manqa-zapa-yav begó neka sævam kopo mba bembogó. Tegi nakheis, Yesu be-unimanqatinát neka evøndipakha-qa manqa o-mba bezømbo-ndapé neka sapi gonemav begó.

7 Klisten megeat ezoqam, ndego Mbumbukiam-qá sasae ndøgó. Yaq nakémbá, ndego matev eqeieqei mba begó. Ndego ezoqa be-tøpøtàzāt neka mbøni tokhop bègő. Neka ndego khapekhapé bete-ïzām. Neka ndego qaqa møqæ bègő. Neka ndego moni-te, poev khapé bembøèwāv. 8 Neka ndego ezoqa nøme, khoev sà bezø-manqaté. Ndego matev mbomømboma-te poev bembogó, neka matavap loloakh bembōgo. Ndego, ezoqa matev ndaføyamba-qape begó neka Mbumbukiam-qá matev mba bembopáev, neka ekeza kha nøzøgim eqeieqei betē-otev. 9 Ndego unimanqatin manqat, av gi:-ometimam, até begeawát. Yaq ndego, teqa nømendim matev eqeieqei mokho-te, kopømbá, até ezoqa nømé-a, zita zøtøpáz, neka ndigu vógugubāt, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndisanqawe.

1:2 1:2 Kol 1:27 **1:4** 1:4 2 Ko 8:23; Gal 2:3; Lom 1:7 **1:6** 1:6-9 1 Tim 3:2-7; 2 Tim 2:24-26

Ezoqam ndigu, ezoqa nøme-qa unimanqatin matev ndingi:wat

10 No nqanek manqat qæmanqatavun, zapa ndógo: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa
manqat, gèsanqawé. Ezoqa kopoáv. Ndigu khokho manqat ndømanqaté neka ezoqa
nøme ndɨtūbām. Ti mokho-te, matev av nqægo gigoatun, ezoqa kopoáv, Zu ezoqám. Yaq
ndigu Klisten ezoqa nøme, ngusu qogøzat-qa yaq-te zøpouweatún. 11 Qo nandiv ezoqam,
gètokáz. Manqat ndøgo ndi:zømesimit, bete-zømèsɨ̄m. Ndigu khoev vinivinimba-te,
ezoqa ewaqape ma ndi:sokhoyap, unimanqatin matev zøngi:wát. Neka ndigu fia
upøgim-qa ndøgó, ti-te ndigu, ma ndi:zømesim.
12 Klit ezoqam nøme, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ndi:vewe,
ekezan āv gene-eín nqægo, "Nginik Klit ezoqam, meakha ezoqám. Ndigu andé
søvakha gigiap khobokhobos me me:gó. Neka ndigu wauwaú neka lou loge møqæ."
13 Nqanek manqat unimanqatín. Yaq nakémbá, qo gègugúb, ndigu nømendim matev
eqeieqei gi-ivøvem. Manqat bazaføgakh-us qozó-manqatát. Yaq tiqa unimanqatin
matev, tàbezømbe-eqeieqeí. 14 Zu ezoqa nøme-qa khokho emanqat, neka ndigu ezoqam-
qa khokho khafeap manqat, ndigu unimanqatin manqat zita gi:wuøem, tiqa manqat
beyògɛ̄. 15 Ezoqa ndigu, eqeieqei ndigu, ti-te ndigu, gigiap ate ndægo eqeieqeí. Geté
ezoqa ndigu, ande khavim-us ndigu neka unimanqatinteav ndigu, ti-te ndigu, gigiap
kopo eqeieqei mbaín. Zapa ndógo, tiqa matavap neka tiqa mbøni, møndøzø-khavim-ús.
16 Ndigu āv gini-manqaté nqægo, "Ni Mbumbukiam møtinøtén." Geté tiqa yage mokho-
te, ndigu āv gini-nømendím nqægo: Ndigu Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Mbum-
bukiam gèmbøeqasí:v, ezoqam av ngi:gu. Ndigu Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé,
neka kopømba mbaín, matev eqeieqei kopo timatønømem.

2

Klisten ezoqam vinivinimba, eqeieqei āv kinɨyagāt

1 Geté qo ezoqa toqote-zømesimat, nømendim manqat ndaføyamba-qape mba mbopáev.
2 Angana e-ma-fisap tigoat, ndigu āv qozømbé-ovøemát nqægo: Ndigu ekeza kha,
eqeieqei benøzøgím. Yaq ezoqa, tɨ̄abezømbe-vizáp. Ndigu matavap loloakh begó. Neka
tiqa unimanqatin matev neka kuku matev, ndaføyamba-qape bezøgó. Ndigu bazaføgakh-
us até bewaniáp, matev føgøføgakh timø-qeivimat.
3 Neka sakheis e-ma-fisap tigoat, ndigu āv qozømbé-ovøemát nqægo: Ndigu matev
eqeieqei-té giabe-yagé, ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ndigu manqa begevèām.
Neka ndigu waen izam benønøsām. Geté ndigu matev mbomømboma nømendim ezoqam
begó. 4 Yaq ndigu kopømbaqapé, sakhei ndakinak mé:zømás, tigi angana neka nakheis-
te, kuku matev eqeieqei ande āv khazømbé-goāt, 5 neka matavap loloakh-us neka
ndaføyamba-qape āv kiníyagāt, neka ndigu ezoqa nøme, khoev-te ndiyage, eqeieqei āv
kizømbé-kewagāt, neka ekeza angana-qa mokho-te āv kinígoāt. Soqaín ndøgo, ezoqa
Mbumbukiam-qa Manqat tingenøitat.
6 Angana ndakinak, āv qoqoté-gugubát nqægo: Ndigu matavap loloakh begó, matev
ate ndægo. 7 Gekha matēv ndøgo, ndoqo-matanam, qo eqeieqei ndømatanám. Yaq ndigu
qoqa matev tiqeivat, kopømbá timbopavat. Qo ezoqa toqote-zømesimat, qoqa nømendim
matev ndaføyamba neka mokho-us begó. 8 Qoqa manqat eqeieqei tøgoat, yaq ezoqa
kopømba mbaín, manqa tigeve:mat taqa yaq-te. Yaq nigi qaqa ezoqam mivi ndógoném
neka kopømba mbaín, niqa yaq-te, manqat soqain timanqatat.
9 Sasae ezoqam, kawakawa-za-qá mokho-té giabetu:gú, matev ate ndægo. Ndigu sasae
āv tiabitigú, av tigi kawakawa-za ndøzømbe-poev neka manqa beqavøgèāp. 10 Neka

---

1:10 1:10 1 Tim 4:7 **1:11** 1:11 1 Pita 5:2; 2 Tim 3:5-6 **1:13** 1:13 2 Tim 4:2 **1:14** 1:14 1 Tim 4:7 **1:16** 1:16 1 Zion 1:6; 2:4 **2:3** 2:3 1 Tim 3:11 **2:5** 2:5 Ef 5:22 **2:7** 2:7 1 Tim 4:12 **2:8** 2:8 1 Pita 2:15 **2:9** 2:9 1 Tim 6:1

ndigu gigiap be-aqònãm, ti-te. Geté ndigu matev eqeieqei mba begó. Yaq tigi kawakawaza tïabiti-zøtéz, ndigu unimanqatin ezoqám. Neka ezoqa, tiqa matev ate ndægo mokhote, āv tiabiti-qeiví, Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, teqa manqat mbomambaqapé.

Matev eqeieqei-te mbá qabizi-yagé atema Yesu bēfakhan

11 Mbumbukiam ni āv gininømánd nqægo: Ndego kuku kandambá ni-te. Ndego
ezoqa ewaqape khandi-qa zøgó. 12 Teqa kuku matev, ni āv qani-nømendím nqægo: Ni
matev yà bizi-ivøvém, ndøgo Mbumbukiam vizupav ndøgo, neka manqei-qape-qa poev
matev. Geté ni ndakin khøuwa-te, matavap loloakh-té neka matev ndaføyamba-qape-té
qabizi-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, 13 atema ni tegi khøuwa kandambaqape
bizimø-khantøzem, ndego nigi Mbumbukiam neka khandi etoam ezoqam Yesu Keliso,
bazaføgakh-us neka waev-qape-us tendoqavan, te-te ndego ni nqazio-tana neka ndego ni
nqazimbøe-keoge. 14 Ndego ekeza kha nivé, neka ni manqa-zapazapa ate ndægo mokho-
te qazu:goam, vønqovotan-a, vøsungutan. Yaq ni tegi ezoqa ndaføyamba-qape zígoát,
neka matev mbomømboma matanam møqæ mba vizígoāt.

15 Nqanek manqat qataqambe-manqatavun, ezoqa gè:zømesím. Manqa gèzø-løvuát
neka gèguguzá, nandiv ezoqam. Ezoqa qo besanqaqàbɛ̃m.

3

Mbumbukiam ni matev eqeieqei gini-matanam, yaq ni matev eqeieqei bizi-matanám

1 Ezoqa matavap qozø-mboqoatát: Ndigu iz-akhayapak neka gaman ezoqam-qa
mokho-té giabetu:gú. Neka tiqa manqat o-mba bezømbo-ndapé. Neka gekha matev
mbomømbomā ndøgo, ndigu sà begonemát. 2 Ndigu ezoqam-qa manqa begevèãm neka
ndigu beponqòmbãp. Geté ndigu sambi matev-té giabe-yagé, neka ezoqa ewaqape-te,
matev aiyaiyav-té giabenøgó.

3 Até ní-a, ni bugukhokhof matavap eqeieqei mbaín. Ni Mbumbukiam-qa Manqat,
zïsanqawám, neka nakhoa eqeieqei paveáv. Ni gawap matev neka poev matev soqøsoqa
mokho-té qazu:goám. Neka ni matev soqøsoqa matanam neka ova matev mokho-té
qaziyagám, neka ezoqa ni vøsanqambam-a, ni ndigu vizï-sanqabam. 4 Geté Mbum-
bukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, ni āv gininømánd nqægo: Ndego tanakh
neka kuku kandambá ni-te, 5 yaq ni vøkhandi:n. Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev
eqeieqei matanam zapayā gene-khandï:n. Geté ndego ni ekeza tanakh matev zapayá
gene-khandí:n. Ndego ni gèsungután, neka Nqova Mbomambaqape mokho-te, yage
ndakinak vønī-etoam neka ni vizï-ezoqam-ndakinak-en. 6 Yesu Keliso mokho-te, ndego
nigi khandi etoam ezoqam, Mbumbukiam ni Nqova Mbomambaqape, andé ibøkha me
nimboqóuz. Kandambá, ginimbo-qouz. 7 Mbumbukiam tenegó ndógo: Ni teqa kuku
matev mokho-te, teqa bøi-te qazi-ndaføyamba-en, neka vizï-tegi-nakheis-en, ni khandi
miavmiav zimóndapém. Ni taqa yaq-te nqánek nqazio-taná.

8 Nqanek manqat unimanqatín. Yaq nakémbá, no nqataqá-manqate: Até vøzøpouwé,
nandiv ezoqam. Ndigu yà bembopáev. Yaq ndógo, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam
ndi-unimanqatinat, bazaføgakh taqa yaq-te nqánek giabiti-asøzú: Matev mbomømboma
ndómatønumát. Zapa ndógo, matev av nqægo, eqeieqeí. Ezoqa ewaqape zømbétøké.
9 Geté khokho manqat vinivinimba neka atanakha-zapazapa-za-qa iziz geveam matev
neka ponqombap matev neka manqa itumbam matev, Mozes-qa guguna manqat-qa
mokho-qa yaq-te, zitá qanewuøé. Zapa ndógo, matev av nqægo, mokho mbaín neka
ezoqa gezø-tøkeák.

2:12 2:12 1 Zion 2:16 **2:14** 2:14 Gal 1:4; Exo 19:5; Deut 7:6; Ezek 37:23; 1 Pita 2:9 **2:15** 2:15 1 Tim 4:12 **3:1** 3:1 Lom 13:1-7; 1 Pita 2:13-14 **3:3** 3:3 1 Ko 6:9-11; Ef 2:1-2; 5:8 **3:5** 3:5 2 Tim 1:9; Ef 5:26; Iblu 10:22 **3:6** 3:6 Kel 2:17-18 **3:9** 3:9 2 Tim 2:14, 16

10 Ezoqa nøme, teqa nømendim mokho-te, Klisten ezoqam teqatazotet, ndego gègugú.
Ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, khøuwa nøme vōgugu. Geté ndego sekemba yogeav
tøgoat, yaq zitá qanewuáo. 11 Qo soqoté-qatéq, ezoqa av ngenek nge:go, ndego nakhoa
eqeieqei mòndø-iváv neka manqa-zapa-té gunu:yagé. Ndego ekezan, kha soqaqape-té
genøvé.

Pol-qa vaev manqat

12 No Atimas o Tikikus tøtaqando-khofotav, qo Nikopolis taon-té qandoqáv. Nakhamas-
té. Ni ndøgo tizí-qaqandám. Zapa ndøgo, no matavap āv qategó nqægo: No qozøqozaq
khøuwa, ndøgo khamøe tønqeivøem, ndøgo tabøemiá. 13 Apolos neka ndego gaman
khafeap otevat ezoqam, Zinas, manqei nøme-te tizav, qo gèzøtøké. Ndigu gigiap-qase
bewàfēz, livin-qase nqøugu tu:-apet. 14 Nigi Klisten nøfuap nandav, bètezøtéz, ezoqa
ndigu gigiap tiwafez, matev mbomømboma āv khoqozømbé-goāt. Mbain tøgoat, yaq tiqa
unimanqatin matev, mokho mbaín.

15 Nginik ezoqam, no namba nqatiyage, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv qo-te.
Niqa khaiya mboma manqat qozǿ-eín, nandiv nigi Klisten nøfuap, ni namba Yesu Keliso
nqazi-unimanqatinat neka kuku ndøzøgo ni-te.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndògoát, zo-te, zo ate ndøzøte:go.

3:10 3:10 Met 18:15-17 **3:12** 3:12 Ef 6:21-22; Kol 4:7-8 **3:13** 3:13 Kel 18:24; 1 Ko 3:5-6 **3:14** 3:14 Ef 4:28

Filemon
Pol-qa pepa, Filemon-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa, Filemon-té genø-peawám. Ngenek Filemon, Kolosi taon-té geyagám. Ndego gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego Klisten ezoqám neka Pol-gé zifú.

Filemon ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam mɔ̀ndømbo-goám. Teqa iz Onesimús. Yaq khøuwa nøme, ngenek Onesimus, manqa-zapa ndøgó, Filemon-te, vɔ̄khokhon. Yaq ngenek Lom taon-te gewav, ndego Pol-te, Yesu-qá Manqat Mbomambaqape mø-ewág, vɔ̄-Klisten-ezoqam-ev. Yaq ndego Pól namba me:yagám, vømbɔ̄-tøkeam. Ndakin Pol ngenek nqawa Filemon-te khofotøve-qa ndøgó. Yaq nqanek pepa mokho-te, Pol Filemon āv gembøeviám nqægo: Onesimus tendoqavan, nqawa vɔ̀khatiú, kuku matev-us, neka teqa manqa-zapa betaqambɔ̄-navøem. Yaq ndego ambá av nqægo, qoge sasae ezoqam mba qágoāt, geté até qogé Klisten qafú.

1 No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-qa sasae zapaya, ndimbula-té qatu:gú.

Filemon, no nikeza Klisten nøfu Timoti namba, qo-té qeitø-peaomít, qo nigi nøfu mbomambaqape, qo ni namba Keliso-qa sasae nqazigu.

2 Até zo-té-a, nigu Klisten nøfu Afia, neka Akipus, qo ni namba kopømba ande av nakhag ezoqam nde:go, nøfe mbomambaqape-te ndoqo-nøfeap, ni khaiya mboma manqat nizø-khofotaváv. Neka até Klisten bawan ezoqám-a, qoqa khoev-te guligulim-qa gipindumatun, ni khaiya mboma manqat nqēīzø̄-khōfōtāvāv.

3 Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndɔ̀goát, zo-te.

Pol-qa khanakhanakh, Filemon-qa kuku matev neka unimanqatin matev-qa yaq-te

4 No qæguligulimatun neka qataqa-matøvemɨn, no Mbumbukiam-te, ike manqat oskia nomanqaté. 5 Zapa ndógo, no āv qateyogé nqægo: Qo Yesu, nigi Evezøza, oskia qo-unimanqatinát neka qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu, kuku qagó. 6 No āv qate-guligulím nqægo: Qoqa unimanqatin matev, ni sa nqanumbugu, tàbetaqambe-khouwév. Yaq qo Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, qateqat nøme mba qotóndáp, ndøgo ni Keliso mokho-te ndini-etoam. 7 Nófu! No khanakhanakh kandambá qændap, neka noqa mokho-te, ùni qote-khakheinám, qoqa kuku matev-qa yaq-te qæ-ewag, qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te nandaqago, neka qo tiqa matavap qoqozø-khakheinam.

Pol-qa viam manqat, Onesimus-qa yaq-te

8 Yaq nakémbá, no nøtaqa-viám. Unimanqatín, Keliso mokho-te, no iz nqanôgó. Yaq no ambá kopømbá, sataqá-eín, gekha matēv ndøgo, qo amba toqogonɨn. 9 Geté no sataqá-viám. Zapa ndógo, no mɔ̀tenøtén, qo kukú no-te. No ndakin lawaqapé neka no Keliso Yesu zapaya, ndimbula-té qatu:gú. 10 Noqa viam manqat, Onesimus-qá yaq-té qagó. No ndimbula mokho-te nqatu:gu, no Keliso-té qatøndáf. Yaq ndego mɔ̀ndønø-yo-év. 11 Bugukhokhof khøuwa, ndego qoqa sasae eqeieqei gonemáv. Geté ndego ndakin mɔ̀ndø-enénd, neka kopømbaqapé, no sasae eqeieqei vønógō-a, qo vøqágō.

12 No Onesimus, mbøni mokho nømbeám. Geté no qo-te nangó qatø-khofotaváv. 13 No ndego keseiwat-qa nombogó. Yaq ndego qoqa iz-te, ambá genø-tøkeín, no Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, ndimbula-te nqatu:gu. 14 Geté no poeveáv, sa tækeseiu, no qo bevøpøteav tøgoat. Zapa ndógo, gekha matev eqeieqeī ndøgo,

1:2 2 Kol 4:17; 2 Tim 2:3 **1:7** 7 2 Ko 7:4 **1:10** 10 Kol 4:9; 1 Ko 4:15

toqogo, qo qakeza poev-té qanøgó, ambá av nqægo, qo noqa tøpøtøqat zapayā qotégō.
15 Ɛisa, ndego qo-te elavøqase ta zapaya ndógo tøpøté-ewawam-a, yaq ndego qo namba
miavmiav tàbete-yagē? 16 Ndego ndakin ambá av nqægo, qoge yaq-fia mbain sasae
ezoqam mba ndøgō, av bugukhokhof ge:goam. Geté ndakin mɔ̀ndøqa-Klisten-qafu-év.
No nøkezan, kuku kandambá te-te. Geté no mɔ̀tenøtén. Qo kuku nøme mba qombøégó.
Zapa ndógo, ndego ndakin qoge sasae ezoqam mbá mbá. Geté Evezøza mokho-te, ndego
mɔ̀ndøqa-Klisten-qafu-év.
17 Yaq nakémbá, no āv qataqambé-viám nqægo: No qoge sasae kopømba ezoqam
toqotenæmb, yaq Onesimus āv toqoté-kható, av no nøkezan amba toqote-khatombɨn.
18 Av Onesimus qo-te manqa-zapa ge:goam, o ndego moni timbøe-løfokat qo-te, yaq
fia ndøgo, ndømbøe-løfoke, noqá zenda-té qonóvé. No nógó. 19 No nqanek manqat,
nøkeza zendá qate-peaomít. No Pol, no teqa fia ndægó, qo-te. Geté gèmbo-mataváp.
Qo qakeza khandi mba qambo-løfoké no-te, qo no mokho-te qoqo-Klisten-eq. 20 Yaq
nakémbá, qo noge Klisten nøfu ndoqogo, no Evezøza mokho-te, āv qataqambé-viám
nqægo: No khanakhanakh qonó-etoám neka Onesimus qafu qókhatiú. Keliso zapayá
qotégó. 21 No nqanek manqat nqæpeaomit, zapa ndógo: No mɔ̀tenøtén, qo soqógó, av no
nqataqambe-vi:mit. Neka no mɔ̀tenøtén, matev ndøgo toqo-matanam, ndɔ̀møløvú, av
no nqataqambe-vi:mit.
22 Neka manqat nøme nqánek: No khoev kouwat qonó-khakheinám. Zapa ndógo, no
tototaná ndógo: Mbumbukiam zoqa guliguli manqat ndɔ̀zø-qavøiú. Yaq no ndimbula-te
nqægo, nófakhán, nqawa vizí-qaqandām.

Ezoqam vinivinimba-qa khaiya mboma manqat

23 Epaflas, ngenek Keliso Yesu zapaya, no namba ndimbula mokho-te nqeitu-
nqeitønat, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te. 24 Neka até Mák-a, neka
Alistakus neka Dimas neka Luk, nginik no namba Mbumbukiam-qa sasae nqatigu,
khaiya mboma manqat ngɨkhōfōtāvāv.
25 Nigi Evezøza Yesu Keliso, teqa kuku matev, ndɔ̀goát, zo namba.

1:16 16 1 Tim 6:2 **1:22** 22 Filip 1:25; 2:24 **1:23** 23 Kol 1:7 **1:24** 24 Kol 4:10-14

Iblu
Pepa, Iblu ezoqam-te

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zu Klisten ezoqam-té ginø-peaomém. Nginik Zu bawan-ak, iz nøme, Iblu ezoqam zø-akhaemám. Zapa ndøgo, ndigu Iblu manqat ndømanqatám.

Ni kopømba mbaín uni tizi꞉nøten, gekha ezoqām ndego, nqanek pepa gepeawam. Ezoqa nøme āv gini-mataváp nqægo: Pol ategó. Geté ni ùni zi꞉nøtenák.

Nqanek pepa-qa manqat, taqa yaq-te nqánek qanegó: Bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam nakhoa ndømboqoá, ezoqa te-te āv kindȉzav. Ta nakhoa nqánek qagoám: Ezoqa Mozes-qá guguna manqat bembopáev, neka Mbumbukiam-te søvakha gigiap bembōløvusam. Geté ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te uni ti꞉-eqeieqei-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqoá. Yesu genanim neka teqa kouk vōwa, nakhoa nqánek, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa te꞉-evøzam. Nakhoa nøme mbaín. Yesu ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Ndego Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá neka ni zapaya oskia vōguligulimatun. Yaq nakémbá, ni awenege nakhoa bȉzi-ivøvém, neka Yesu uni bizȉ꞉-unimanqatinim.

Keliso ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde꞉go

1 Ibugukhokhof, Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za, manqat, manqa vevezam
ezoqam mokho-té genøzø-manqatám. Khøuwa vinivinimbá neka nakhoa vinivinimbá.
2 Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego ni ekeza Yo mokho-té ginindu-manqatám. Yan
neka manqei-qape, Mbumbukiam te mokho-te ndégo tenø-khakheinám neka āv gene-
veatáv nqægo: Gigiap ate ndægo, ndégo téndáp. 3 Ndego Yo, Mbumbukiam-qá waev
mo꞉gamewáp, neka ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde꞉go. Gigiap ate ndægo,
ndégo tegeawát. Ekeza manqat bazaføgakh-qapé genegeawát. Ezoqam-qa manqa-
zapazapa sunguzam nonqo, nakhoa gumu-mboqoa, yaq yan manqei-te nqo꞉go, Kawa
ezoqam kandambaqape-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam.

Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime꞉-løvúb

4 Ndego Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime꞉-løvúb. Iz ndøgo gendap, kan-
damba tantáv. Av taoká, av enzol ezoqam, iz ndøzømbe꞉go. 5 Gê, Mbumbukiam enzol
ezoqa kopo, manqat møndømbó-ein, av nqægo,
“Qo nogē yō. No nqægo khaiya, nȍtaqa-qave-ēn”?
O gê, ndego enzol ezoqam kopo-qa yaq-te, møndǽ-ein, av nqægo,
“No tegē eve nōgoāt,
neka ndego nogē yo ndōgoāt”?
Av taoká. 6 Geté Mbumbukiam ekeza yo-khøuwa, manqei-qape-te gendo-khofotav,
ndego āv gene-eín nqægo,
“Mbumbukiam-gi enzol ezoqam ate ndi꞉gu, bèmbovizáp, ndego.”
7 Geté enzol ezoqam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
“Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam,
andé khamøe me me꞉khofotumatún. Nakhamas-té.
Ndigu tegi sasae ezoqam,
andé gøina wageap me me꞉gó.”
8 Geté Mbumbukiam ekeza Yo, āv gembøe-eín nqægo,
“Mbumbúkiam!

1:2 1:2 Zion 1:3 **1:3** 1:3 Zion 14:9; Kol 1:20; Iblu 8:1 **1:4** 1:4 Filip 2:9 **1:5** 1:5 Psa 2:7; Kel 13:33; 2 Sam 7:14; 1 Chr 17:13 **1:6** 1:6 Deut 32:43; Lom 8:29 **1:7** 1:7 Psa 104:4 **1:8** 1:8-9 Psa 45:6-7

Qoqa megeat matev, oskia ndøgoát. Miavmiáv.
Qo ezoqa matev eqeieqeí qozømbe-kawaeqát.”
9 Qo poev, matev eqeieqei-té qaqagó.
Geté manqa-zapa matanam matev, qo qòsanqawé.
Mbumbúkiam!
Yaq nakémbá, qoge Mbumbukiam, qo oil qamboqóuz,
iz kandambaqape neka khanakhanakh vøqā-etoam.
Ndøgo ùnime꞉-løvú, av qogi qafuap gi꞉-upøgim.
10 Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te, nøme āv qane-eín nqægo,
“Evézøza!
Ibugukhokhof, manqei-qape-qa zapa, qo qové,
neka yan qakeza zenda voqotē-khakheinam.
11 Yan neka manqei-qape, ndòmø-navøém.
Andé ndabua pakha me mé꞉mbevøém.
Geté qo oskia qógót.
12 Yan neka manqei-qape,
andé ndabua me qoté-putøgím
neka andé ndabua khavim-us me qoté-enénd.
Geté qo qakezan, qó-enendák,
neka qoqa yage, gemø-navøemák.”
13 Neka, gê, Mbumbukiam ekeza enzol ezoqa nøme, møndømbó-ein, av nqægo,
“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-āb.”?
Av taoká. Mbumbukiam nqanek manqat, ekeza yo mba mbo-eín.
14 Yaq gê, enzol ezoqam, ndigu gekhâm? Ndigu nqová. Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ndego ezoqa tøkeam-qa vøndō-khofosumatun, ndigu khandi miavmiav tindapem.

2

Ni ndìzi-soqoén, Keliso-qa khandi etoam matev tizi-sanqawem

1 Unimanqatín. Keliso enzol ezoqam ùnime꞉-løvúb. Yaq nakémbá, ni unimanqatin manqat, føgøføgakh bizigeawát, ni qazi-ewagam. Soqaín ndøgo, tizi-køombam. 2 Manqat ndøgo, Mbumbukiam enzol ezoqam mokho-te, nigi atanakha-zapazapa-za gezø-ein, ndøgo føgákh. Yaq gekha ezoqām ndigu, gimøkuimam, neka o-mba ndapeav vōgoam, ndigu yaq-fia møndapém, av Mbumbukiam ge꞉-ein. 3 Ndigu yaq-fia soqaqape gindapem, ndigu nqanek manqat paeveav qagoam, yaq ge zô, ndozo-matavap, ni yaq-fia soqaqape zimø-ndapemāk, ni Keliso-qa matev tizi-sanqawem, ndego ni ge꞉khandi꞉n? Av taoká. Yaq-fia nqosøgeap kandambá tizimø-ndapem. Nqanek khandi꞉nat matev-qa yaq-te, bugukhokhof Evezøza ekeza me꞉manqatám, yaq ndigu ezoqam, gimboewagam, ni-te vō-unimanqatintam. 4 Manqat ndøgo, gimanqatam, Mumbukiam møndø-unimanqatintám. Matev makhamakha neka umingiap matev vinivinimbá geneunimanqatintám. Neka ndego até Nqova Mbomambaqape-qá matev mokho-té-a, vōunimanqatintam, ndøgo ezoqa ndezø-etoam, av ekeza poev ndægo.

Yesu ni khandi etoam nonqo ge-ezoqam-ev

5 Manqei-qape ndakinak, taqa yaq-te ni nqazi꞉-manqate, ndøgo megemegete to꞉fakhan, Mbumbukiam ambá av nqægo, enzol ezoqam-qā zenda-tē genøvē,

1:10 1:10-12 Psa 102:25-27 **1:13** 1:13 Psa 110:1 **1:14** 1:14 Psa 34:7; 91:11 **2:2** 2:2 Gal 3:19 **2:3** 2:3 Iblu 10:29; 12:25 **2:4** 2:4 Mak 16:20; 1 Ko 12:4, 11

tiokawaeztat. 6 Av taoká. Geté Mbumbukiam-qa Manqat-te, ezoqa nøme āv gene-eín nqægo,
“Mbumbúkiam! Manqei-qape ezoqam, gigiap-qapé mbá.
Yaq gekha zapâ, qo ndego ndoqombo-matavap?
Neka gekha zapâ, qo ezoqam-ge yo ndoqombo-keoge?
7 Qo ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qá mokho-té qonøvé.
Geté vaev-te, qo mòqo-eqeiú, iz neka megeat matev ande kawa ezoqam-qa wawaq me voqombō-etoam.
8 Neka gigiap ate ndægo, te mokho-te voqotūve.”

Mbumbukiam gigiap ate ndægo, te mokho-te gu꞉ve, ndego gigiap kopo løvuiáv. Geté unimanqatín. Ndakin, ni kopømba mbaín, tiziqeivim av nqægo, gigiap ate nqægo, te mokho-tē qanuvē. 9 Geté ndógo tiziqeiví. Yesu, ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qa mokho-te gu꞉goam, ndego Mbumbukiam kawa ezoqam-qa wawaq, iz neka vizap matev mbo-etoám. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape-te, kuku mbogoám, yaq Yesu ni nonqo vønanim.

10 Mbumbukiam, te mokho-te neka te zapaya gigiap ate nqægo nqago, ndego nakhei kopoav ituza-qa ndøgoám, ndigu te namba yage eqeieqei bemøndapem. Yaq nakémbá, ndego āv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza Yo, nqosøgeap bendáp, yaq ta mokho-te ndøgo, ndego bemø-unimanqatin-khandi-etoam-ezoqam-ev. 11 Ndego ezoqam, ndego ezoqa manqa-zapa-te ndesungutøzat, neka ndigu ezoqam, ndego ndesungutøzat, ndigu Eve kopó. Yaq nakémbá, ndego mivi mbaín. Geté ndigu namba-qaniap zø-akhayám. 12 Ndego Mbumbukiam-te, āv gene-eín nqægo,
“Nogi namba-qaniap, qoqá yaq-té qaté-zømesimát.
No tiqa wambap-te, qoqa iz nó-eqatát. Ouv qaqayam-ús.”
13 Neka manqat nøme ge-ein, nqánek,
“No Mbumbukiam-te mbá qatø-vintambát.”
Neka nøme nqánek,
“Nqáe! No nqánek. Neka nakheis, Mbumbukiam genø-etoam ngínik.”

14 Ni manqei-qape ezoqam, kha-ús neka kouk-ús. Yaq nakémbá, até ndegó-a, vømø-kha-us-ev neka vømø-kouk-us-ev. Tene-ezoqam-év ndógo, ndego tenanim, yaq teqa løvøte mokho-te, ndego nqova soqaqape géngiú, ndego løvøte-qa bazaføgakh ndømbogo, 15 neka gekha ezoqām ndigu, tiqa yage-te ate ndægo, løvøte-qa møe mokho-te gu꞉goam, vónqovotāz. 16 Ndego ambá av nqægo, enzol ezoqam-qa ndøgeavūn. Ndøgo bavokho-qapé. Geté ndego niqa ndøgeavún, ni Eibleem-gi zi nqazigu. 17 Yaq nakémbá, ndego bè-ezoqam-év, matev ate ndægo, neka niqa betēqeivi, ni tegi emekheis nqazigu. Yaq ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndógoát, tanakh-matev-ús neka ndaføyamba-qapé, neka ekeza kha Mbumbukiam-te, ande etoam matev me vøe-nqonqotāv, yaq Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa vøzømbé-evøzām. 18 Yaq nakémbá, ndego ekezan gepotonumam, khamasim-te gewanimam, ndego kopømbaqapé, ni giní-tøkeát, ni khamasim-te tizimø-wanimat.

3

Yesu gò꞉megeát, Mozes gèpáev

1 Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, ndego gezø-akha, ni namba tegi ezoqam sa tizimu-goat, zo Yesu mba mbomataváp, ndego Mbumbukiam-ge u-anem neka iziz ezoqam kandambaqape, teqa yaq-te ni ezoqa nqazi꞉-zømesim. 2 Ndego sasae ndaføyamba-qape mbogoám, te-te ndego, geveatav, ate av-té, Mozes Izlael

2:6 2:6-8 Psa 8:4-6 **2:9** 2:9 Filip 2:8-9 **2:11** 2:11 Met 25:40 **2:12** 2:12 Psa 22:22 **2:13** 2:13 Isa 8:17-18 **2:14** 2:14 1 Zion 3:8; Veve 12:10 **3:1** 3:1-2 Iblu 4:14; 7:26; Num 12:7

bawan mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ge:goam. 3 Gekha ezoqām ndego, khoev tewev, vizap kandambaqape teqa ndégo tøgó, ambá ndøgo, khoev-qa ndøgō. Yaq nakémbá, vizap kandambaqape Yesu-qa ndøgó, ambá av nqægo, Mozes-qa ndøgō. Zapa ndógo, khoev ndégo tewév. 4 Gekha khōev ndøgo, ndøpuate, ezoqa ndøpuán. Geté gigiap ate nqægo, Mbumbukiam ndøkhakheinám. 5 Unimanqatín. Mozes Izlael ezoqam mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ndøgoám. Teqa sasae andé nqovønqova me me:goám, ta matev-qa yaq-te, vaev-te qafakhan, ndøgo ezoqa ndakin ndi:zømesimit. 6 Geté Keliso, ndego viní. Ndego khoev Eve-gé Yó. Ta khoev ndøgo, ekeza khoév. Yaq ndego eqeieqei mbokeogé. Nqanek khoev ní, ni kha føgakh-mba tizi-waniapat neka niqa vintønat matev Keliso-te, taqa yaq-te ni nqazi:-khambuvap, bazaføgakh-us vizimbó-geatāt.

Gekha ezoqām ndigu, unimanqatinteav ndigu, ndigu kopømba mbaín, pusup manqei-te timø-oz

7 Yaq nakémbá, Nqova Mbomambaqape, āv gene-manqaté nqægo,
"Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,
8 zo sa ndøføgàkhǣz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam,
ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam
neka ndego khamasim-te vø̄-aumam, ta khøuwa-te ndøgo, leg-av manqei-te giyageapam."
9 Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-manqaté nqægo,
"Ndigu no khamasim-té ginø-ambumám, oskiá ndøgo, noqa matev giqeivam, no viav foti leg-av manqei-te qazø-kewagam.
10 Yaq no qaqa nøqavigát ti-te.
Yaq no āv qate-eín nqægo,
'Tiqa matavap-te, oskia ndøyoniáp. Noqa nakhoa ndøgo, no ituza-qa qazøgoam, ndigu qeiviáv.'
11 Yaq noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqægo,
'Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamɨn.' "
12 Nøfuap! Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, zo mokho-te, ezoqa nøme tisapi:z neka unimanqatin matev vǿ-ivøvēm neka khandi Mbumbukiam, zita vøe-wuowēm. 13 Geté zo khøuwa ate tæpavpavemat, ndøgo Mbumbukiam "Nqægo khaiya" ndembo-akhayam, zita ndøtøpøzú, yaqyaq-a. Soqaín ndøgo, manqa-zapazapa zo ezoqa nøme tøtubam, yaq vozó-føgakhǣz.
14 Ni Kelisó namba zi:tøkuaném, ni unimanqatin matev, av bugukhokhof qazi:ndapem, føgøføgakh tizimbo-geageapat, atema vaev-te.
15 Ni mɨziqeivím. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
"Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,
zo sa ndøføgàkhǣz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam."
16 Gê, gekha ezoqâm ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa manqa wag giyogem, yaq vøsanqawam? Ezoqa ndígu, Mozes mokho-te, Izip manqei-te gindu-fakhaz. 17 Neka gê, gekha ezoqâm ndigu, Mbumbukiam viav foti qaqa qambogoam ti-te? Ezoqa ndígu, manqa-zapazapa gigoam, neka leg-av manqei-te, løvøte vøqeivam. 18 Mbumbukiam manqa mbusa geve, av nqægo, "Ndigu gē-ozāk, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamɨn," yaq gê, ndego gekha ezoqām mé:manqatam? Ndígu tené-manqatam, ndigu teqa manqat gisanqawam. 19 Nqanek emanqat, ni āv qani-nømendím nqægo:

3:5 3:5 Num 12:7; Deut 18:15-19 **3:7** 3:7-11 Psa 95:7-11 **3:8** 3:8 Exo 17:7; Num 20:2-5 **3:11** 3:11 Num 14:21-23 **3:15** 3:15 Iblu 3:7-8 **3:16** 3:16 Num 14:1-35 **3:17** 3:17 1 Ko 10:10

Ndigu ta manqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam amba pusup tezø-etaomɨn, oneav ta zapaya ndøgo tinigøám: Ndigu unimanqatinteáv.

4

Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, pusa zimøtá

1 Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, ezoqa teqa pusup manqei-te ti-oz, ndøgo zua ndøgó. Yaq nakémbá. Ni aiyáv qabizigú. Soqaín ndøgo, zo ezoqa nøme nakhoa tøzøte-busøtøvem, neka oneav vozógoāt, av Mbumbukiam manqa mbusa geːve. 2 Até ní-a, ni nqanek manqat mbomambaqape mɨ̀ziyogém, av ndigu giːyogem. Geté ti-te ndigu, nqanek manqat ambá av nqægo, mɔ̀ndøzø-tøkē. Zapa ndógo, ndigu unimanqatinteáv. 3 Ni nqazi-unimanqatinat, ni Mbumbukiam-qa pusup manqei-te, ndɨ̀zimø-ón. Geté tiqa yaq-te, ndigu unimanqatinteav gigoam, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,

“Noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqægo,

‘Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamɨn.’ ”

Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, teqa sasae qamømbo-navøem, manqei-qape gekhakheinumat, neka ekezan pusa vɔ̄ta, ta sasae-te ndøgo.

4 Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, yaq khøuwa seven qandap, ta khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Khøuwa seven qandap, yaq Mbumbukiam pusa ndøtá, sasae ate ndægo gumukhou.” 5 Geté ta manqat-te ndøgo, bugukhokhof qaziqeivim, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo, “Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamɨn.” 6 Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ezoqam-te geve, pusup manqei-te timø-oz, ndøgo zua ndøgó. Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat mbomambaqape bugukhokhof gi-ewagam, ndigu oneáv. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-qa manqat, o-mba ndapeáv. 7 Yaq nakémbá, Mbumbukiam khøuwa nøme ndøzáv, ezoqa timø-oz. Ta khøuwa ndøgo, nqægo khøuwá. Matev ndøgo, leg-av manqei-te qafakhanam, mɔ̀ndømø-navøém. Nupøkhán mbá. Geté vaev-te, até Deivíd-a, av qaziːqeivim, taqa yaq-te, āv gene-eín nqægo,

“Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,

zo sa ndøføgàkhǣz.”

8 Zosua ndigu amba pusup tezø-etoamɨn, av Mbumbukiam manqa mbusa geːve, yaq Mbumbukiam taqa zita-te, khøuwa nøme ambá gézavák, ezoqa amba pusup tindapemɨn. 9 Yaq nakémbá, pusup khøuwa zua ndøgó, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ande Sabat khøuwa me tizimø-khantøzem. 10 Yaq gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa pusup-te temø-on, ndego pusa ndɔ̀tá, sasae-te, ate av-té, Mbumbukiam ekeza sasae-te pusa geːta. 11 Yaq nakémbá, ni bazaføgakh bizi-asazét, ndøgo pusup manqei-te bizimɔ̄-on. Soqaín ndøgo, ni ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat tizi-sanqawem neka nakhoa vizimé-busøtøvēm, av ndigu giːbusøtøvem.

12 Mbumbukiam-qa Manqat, nqakhandɨ̀ːát neka bazaføgakh-ús. Gekha nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapɨ̀ ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa khobos mɔ̀ndømø-løvúb. Mbumbukiam-qa Manqat sa tunúmá ndógo, yaq kha-qa poev matev-a, yaq Nqova-qa poev matev, vømɔ́qatā. Bazag segé-løwazét, wema nduːsɔ̀khofɔ̀pit, vømɔ́khanāz. Teqa manqat, ezoqam-qa matavap neka poev matev, segé-geveá. 13 Unimanqatín. Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam, kopo khonøweáv, te-te. Matev ate ndægo, ndego sùgumu-qeiví. Gigiap ate ndægo, bavokhó qanø-fakhaté, teqa bøi-te. Yaq gekha matēv ndøgo, ni nqazi-matanam, ni bɨ̀ziː-omøté́m.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape

4:3 4:3 Psa 95:11; Iblu 3:11 **4:4** 4:4 Gen 2:2 **4:5** 4:5 Psa 95:11 **4:7** 4:7 Psa 95:7-8 **4:8** 4:8 Deut 31:7; Josh 22:4 **4:10** 4:10 Iblu 4:4 **4:12** 4:12 Ef 6:17; Veve 1:16; 19:13-15

14 Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam uni kandambaqape-in nigú. Yesú. Mbumbukiam-gé Yó. Ndego yan uni ova-in-té genøqavíg, atema Eve-te vømøfakhan. Yaq nakémbá, ni unimanqatin matev, até bizigeawát, bazaføgakh-ús, ta unimanqatin matev ndøgo, ni ezoqa nqazi꞉-zømesim. 15 Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego tanakh matev ndøgó ni-te. Ndego møndæ-otév, ni manqei-qape ezoqam, ni bazaføgakh khapémbá. Até ndegó-a, khamasim matev ate ndægo, møndømøndæ-okhoám, ate av-té, ni-te nqæfakhanam. Geté, unimanqatín. Ndego ekezan, manqa-zapa-qase goneáv. 16 Yaq nakémbá, ni møe mbaín. Mbumbukiam-te zíkhanøgím, ma ekeza qonam nonqo-te ndo꞉qomat. Ndego kuku matev-ús. Yaq ni tanakh matev neka kuku matev tizíqeivát ndøgo, neka tøke matev vizí-ndapemāt, gekha khøuwa-tē ndøgo, ni te-te tøke-qa tizi-okhoat.

5

1 Gekha Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqapē ndego, Mbumbukiam ezoqa ewaqape mokho-te geveatavɨn, ndego Mbumbukiam-qá sasae ndógoát, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, Mbumbukiam-te søvakha gigiap vøløvusumāt neka etoam matev vógoāt. 2 Ndego ezoqa nøme-te, matev aiyaiyav-té genøgoatún, ndigu Mbumbukiam-qa manqat uni zøtezateav ndigu neka nakhoa eqeieqei pøpøvumav ndigu. Zapa ndógo, até ndegó-a, bazaføgakh mbain ezoqám. 3 Yaq nakémbá, ndego ambá av nqægo, Mbumbukiam-te søvakha gigiap ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya mbā gene-løvusumatūn, geté ndego até ekeza manqa-zapazapa zapayā-ya, vøe-løvusumatun. 4 Ezoqa kopømba mbaín, ekeza kha sa te-eqa, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ēv. Geté Mbumbukiam mbo-akhaɨn, ndego vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-evɨn, ate av-té, Elon gembøe-akha.

5 Yaq Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Até ndegó-a, ndego ambá av nqægo, ekeza kha ge-eqā, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Geté Mbumbukiam mbo-akhá. Ndego āv gembøe-eín nqægo,

“Qo nogé yó.

No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én.”

6 Neka manqat nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, ndego āv gene-eín nqægo, “Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógoát. Miavmiáv,

Ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge꞉goam.”

7 Yesu nqanek manqei-qape-te gegoam, ndego Mbumbukiam-te guligulim neka viam ndøgoám. Akhayam-ús neka eiv-ús. Ndego møndæ-otév, Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te tekhandi꞉v. Yaq Mbumbukiam, teqa akhayam møndø-ewág. Zapa ndógo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té gunu꞉vé. 8 Ndego Mbumbukiam-ge Yo ambá genegoám. Geté ndego nqosøgeap sègendapát. Yaq ta nqosøgeap mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndape-qa yaq-te, otevat vøndap. 9 Yaq ndego matev ate ndægo gumu-matanam, av Mbumbukiam qambøe-pøovam, ndego gèmø-ezoqam-qá-khandi-miavmiav-zapa-év, gekha ezoqām ndigu, teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. 10 Yaq Mbumbukiam ndego ekeza iziz ezoqa kandambaqape vøe-veo, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape ge꞉goam.

Ni ande nakhei nqonqon me, sekemba bizɨgú, niqa Klisten matev-te

11 Yesu gemø-Mbumbukiam-ge-manqa-vevezam-ezoqam-ev, kopømba ande av Melkizedek nde꞉go, taqa yaq-te, manqat nøme kandambá ndøgo. Geté, khàpeme꞉-føgákh, zo teizø-ovøyam. Zapa ndógo, zoqa yoge matev møndømø-føgákh. 12 Zo nupøkhán mbá, qazo-Klisten-ezoqam-ez. Yaq ndakin, zo ambá ezoqa nøme zøte-zømesimín. Geté zo zøkezan, ezoqa nøme nqawa bèzøgó, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat-qa zapa betē-zømesim. Zo

4:14 4:14 Iblu 3:1; 10:23 **4:16** 4:16 Iblu 10:19 **5:3** 5:3 Lev 9:7; 16:6 **5:4** 5:4 Exo 28:1 **5:5** 5:5 Psa 2:7 **5:6** 5:6 Psa 110:4; Iblu 6:20; 7:1 **5:7** 5:7 Met 26:36-46; Filip 2:6-8 **5:12** 5:12 1 Ko 3:1-3

ambá lou føgøføgakh zologeín. Geté zo tete zua zologé. 13 Gekha ezoqām ndego, tete zua ndeloge, ndego nakhasa nqonqonam zua ndøgó neka ndego matev eqeieqei-qa yaq-te otevateáv. 14 Geté lou føgøføgakh ti nonqo ndígu tøgó, ndigu gumufisam. Ezoqam av ngi꞉gu, ekeza matavap, matev eqeieqei-qa yaq-te me꞉-ometimám. Yaq ndakin ndigu kopømbá, segé-geveatát, gekha matev ndøgo, eqeieqeï-a, gekha matev ndøgo, soqain.

6

Aiyáv qabizigú. Soqaín ndøgo, Klisten matev-te tizimø-o꞉an

1 Ni bìzi-apét, Klisten matev-te bizimø-findam. Kopømba mbaín, Klisten matev-qa zapa-qa yaq-te mba, oskia tizi꞉-manqatat. Neka kopømba mbaín, taqa yaq-te mba, oskia tizi꞉-manqatat, matev soqøsoqa matanam-te āv khoqoté-qambūq, ndøgo løvøte-te tø-ituqobet, neka Mbumbukiam-te āv khoqoté-unimanqatīn. 2 Neka kopømba mbaín, ibøkha iz upøgim-qa yaq-te neka zenda awam-qa yaq-te neka løvøte-te khandi꞉nat-qa yaq-te neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te mba, oskia tizi꞉-manqatat, ndøgo ni yaq-fia soqaqape miav-ak-qape tøni-etoam. 3 Geté ni sà bizi-apét, Mbumbukiam tinitak.

4 Ezoqa nøme ndigu, Mbumbukiam-qa waev mokho-te mòndøgoám, neka teqa kuku matev vøe-khamasimam, neka Nqova Mbomambaqape vōndafem. 5 Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, mòndæ-khamasimám, neka mòndø-qeivím, ndøgo qanimav-qapé. Neka ndigu teqa bazaføgakh-qape mòndæzøtéz, ndøgo vaev-te bavokho-qape tøndo-fakhan. 6 Geté ezoqam av ngi꞉gu, Mbumbukiam zita ti꞉wuowem, kopømba mbaín, nqawa toqo-itub, tete nqawa tiqambuz. Ezoqam av ngi꞉gu, ndigu Mbumbukiam-ge Yo, tae mutui-te, andé nqawá ginó-tøkewém neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi-te vóveēm.

7 Ezoqa nøme, andé manqei eqeieqeí. Qæ ndøgo, qalanqavøemin, manqei av nqægo, gèsogín neka avøe gigiap vō-eqain, ti-te ndigu, khae gikhayam. Ezoqam av ngi꞉gu, Mbumbukiam matev mbomømboma zømatanamín. 8 Geté gekha ezoqām ndigu, ande khae soqøsoqa me, avøeavøe neka khouwe-khouwe qa-eqain, ndøgo mokho mbain ndøgo, ezoqam av ngi꞉gu, aiyáv giabigú. Mbumbukiam-qa qaqa, avønín gezófakhán. Yaq vaev khøuwa-te, khae av nqægo, gésonqotøvém.

9 Nøfuap mbomømboma! Ni manqat av nqægo, ambá qeizømbe-manqaté. Geté ni mòtinøtén, zo āv taoká, av nqanek khae soqaqape nqægo. Geté zo zomó-khandí꞉z. 10 Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa soqaqapē. Ndego manqa matev, gembøé-navøemák, sasae ndøgo qazogoat neka kuku ndøgo, te-te vøzøgoam, zo tegi ezoqam qazozø-tøkeam neka sekemba ndozozø-tøkeet. 11 Niqa poev kandambaqape nqánek: Zo ezoqa ewaqape, bazaføgakh até vø-asøzú, atema vaev-te. Yaq matev ndøgo, zo ndozotataza, tøfakhan, tàbezømbe-unimanqatín. 12 Soqaín ndøgo, zo baza tøzøpos. Geté tiqá matev zombópavát, ndigu tiqa unimanqatin matev neka bazaføgakh-us waniap mokho-te, matev mbomømboma timøndapem, av Mbumbukiam manqa mbusa ge꞉ve.

Mbumbukiam matev segégó, av manqa mbusa ge꞉ve

13 Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa geve, ndego ekeza iz-té genøvé. Zapa ndøgo, ezoqa kandambaqape nøme mbaín, teqa iz-te manqa mbusa teve. 14 Ndego Eibleem, āv gembøe-eín nqægo, “No unimanqatín nqataqa-manqate. No matev eqeieqei nøtaqá-matanám neka qazi kopoav-qape nøtaqá-etoám.” 15 Yaq Eibleem sògo-kewagám. Sège-qaqavám, yaq matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, vømbō-fakhan. 16 Ezoqa manqa mbusa gi-aumatun, ndigu ezoqa kandambaqape-qá iz-té ginø-aumatún. Yaq ta matev-te ndøgo, ndigu ekeza manqat gè-unimanqatinimín. Soqaín ndøgo, ezoqa tiqa manqat tiqavotømem. 17 Até Mbumbukiám-a, manqa mbusa geve, ndego ezoqa zømesim-qa ndøgoám, av nqægo, ndego gembøépayák. Geté ndigu matev

6:6 6:6 Met 10:22; Iblu 10:26-27; 1 Zion 5:16 **6:8** 6:8 Gen 3:17-18; Met 13:7, 22 **6:10** 6:10 Iblu 10:32-34 **6:13** 6:13-14 Gen 22:16-17

unimé꞉-ndapém, av manqa mbusa gezømbeve. Yaq nakémbá, ndego manqa mbusa, ekeza iz-té genøvé. 18 Mbumbukiam matev menás gego. Manqat vømanqatam-a, manqa mbusa vøve. Yaq nqanek matev menas, gé-enendák. Zapa ndógo, Mbumbukiam kopømba mbaín, meakha manqat temanqatat. Ni av qazi꞉nøten nqægo, ndøgo ni ezoqam, te-te khandi-qa qazibøin, zita nitøpøzú. Yaq ni kopømbaqapé, niqa vintønat Mbumbukiam-te, føgøføgakh zígeatát. Zapa ndógo, ni mïzi꞉nøtén, ni matev ndïzimø-ndapém, niqa megemege-te ndo꞉go. 19 Nqanek nøtenat, andé angølap me me꞉gó, niqa yage-te. Yaq ni zíkøombamák. Geté ni føgøføgakh nigeawát. Ta angølap ndigu, Mbumbukiam-qá khoev mokho-té ginø-ozán, ta kouwat-te ndøgo, ndabua nqo꞉føleap, ma Mbumbukiam nde꞉mia. 20 Yesu ni zapaya, ta kouwat-te ndøgo, é-møndo꞉-ón, vømø̄-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape oskia ndógoát, miavmiáv, av Melkizedek ge꞉goam.

7

Melkizedek-qa yaq-te

1 Ngenek Melkizedek, Salem* taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám, neka ndego Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-ge iziz ezoqam kandambaqape vø̄goam. Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkhana, Melkizedek gèmøqát, zenda vømbø̄eve, vømbō-guligulim. 2 Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø̄-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbō-etoam. (Melkizedek-qa iz, manqa mokho menás: Nøme, kawa ezoqam ndaføyamba-qapé. Neka nøme, Salem taon-ak-gé kawa ezoqám. Nqanek manqat, mokho nøme nqambógo: Sambi kawa ezoqám.) 3 Melkizedek-ge eve neka evo neka tegi zøzøkha-za-qa yaq-te o teqa qane neka løvøte-qa yaq-te, manqat mbaín. Taqa yaq-te, ndego andé Mbumbukiam-gé Yó. Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndógót.

4 Ngenek Melkizedek, ezoqa uni kandambaqape-in ndøgoám. Ni āv qazi꞉qeivím nqægo: Eibleem nigi atanakha-zapa kandambaqape ambá genegoám, niqa bawan gendongaz, geté ndego gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, neka ta qaqageap ten-te ndøgo, qatoat kopo, Melkizedek vømbō-etoam. 5 Unimanqatín. Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo: Gigiap ndøgo, ezoqa gi-upøgimin, bèqaqaemát, qaqageap bemø̄-ten-at. Yaq qatoat kopo, Livai-gí zi bendapemát, ndigu Mbumbukiam tegi iziz ezoqam gi-ab. Ndigu nqanek qatoat, ekeza ezoqam-té gindu-upøgimatún, oskiá ndøgo, atē nginík-a, Eibleem-gi zi ndigu. 6 Geté ngenek Melkizedek, Livai-gé zeó mbá. Av taoká. Ndego é-møndo꞉qán. Geté oskiá ndøgo, ndego Livai-ge zeo goneav qagoam, ndego ta qatoat ndøgo, Eibleem gembo-etoam, sège-khatiú. Yaq ndego Eibleem-te, zenda mo꞉vé, vømbō-guligulim, te-te ndego, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. 7 Ndøgo nake mbaín, av nqægo: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme zenda tembøeve, ndego ezoqa kandambaqapé. Teoká ndego, ezoqa nøme, ndego zenda awam matev tendap. 8 Livai-gi zi, ndigu ezoqam-qa qatoat kopo gindapemin, ndigu mòndø-pakhaezín. Geté Melkizedek-qa yaq-te, ndego Eibleem-qa qatoat kopo gendap, Mbumbukiam-qa Manqat einiáv, av nqægo, ndego mòndønanīm. 9 Yaq nakémbá, Eibleem Melkizedek qatoat kopo gembo-etoam, yaq até Livaí-a, andé matev kopo me me꞉gó, oskia ndøgo, ndego ekezan, ezoqam-qa qatoat kopo gendapin. 10 Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem Melkizedek geqat, Livai qaneav ndøgoám. Geté Livai, Eibleem ndømanazám. Yaq nakémbá, ndego Livai, ta khøuwa-te ndøgo, andé Eibleem-qá kha mokho-té gunu꞉goám, neka Melkizedek-te, etoam matev vø̄go, Eibleem namba.

6:18 6:18 Num 23:19 **6:19** 6:19-20 Lev 16:2-3 **7:1** 7:1 Gen 14:17-20 * **7:1** 7:1 Salem, ndøgo Zelusalem taon-qá iz nømé. **7:5** 7:5 Num 18:21

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa ndakinak, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, bugukhokhof gigoam, ùnime꞉-løvúb

11 Mozes-qa guguna manqat, Izlael ezoqam gindapem, ndøgo āv qane-manqaté
nqægo: Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae, Livai-gí zi begeawát. Geté ni amba
tiqa sasae mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-eni-n, yaq Mbumbukiam-
ge iziz ezoqa nøme, ambá géfakhanák. Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu
kopømba mbaín tinitøke, tizi-ndaføyamba-en. Yaq nakémbá, Mbumbukiam-ge iziz ezoqa
nøme bèfakhán. Teqa iziz matev, andé Melkizedek-qá matev me me꞉gó, ambá ndōgo,
ande Elon-qā matēv. 12 Matev tø-enend, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa yaq-te, yaq
até guguna manqát-a, bè-enénd, taqa yaq-te. 13 Nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam-ge
iziz ezoqa nøme, ni nqazi꞉-manqate, ndego Livai khagua bawan-ák mbá. Teqa bawan-
te, ezoqa kopo mbaín, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoam. 14 Ni
mi̍zi꞉nøtén, av nqægo, nigi Evezøza, Zuda khagua bawan mokho-té gunu꞉qán, ndigu
Zuda-gi zi. Mozes Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ge꞉manqatam, ndego nqanek bawan-
qa yaq-te manqateáv. Livai-gí zi mba me꞉manqatám.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót

15 Mbumbukiam-ge iziz ezoqam vini gefakhan, kopømba ande av Melkizedek nde꞉go,
yaq ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Matev taqa yaq-te ndøgo, mǹdø-enénd. Ndøgo
bavokho-qapé. 16 Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa iz gendap, ndego ambá av
nqægo, iz āv genendāp, av ezoqam-qa khafeap matev o guguna manqat ndæmanqate.
Geté, ndego nqanek iz, khandi miavmiav-qá bazaføgákh genendáp. 17 Zapa ndøgo,
Mbumbukiam-qa manqat, Keliso-qa yaq-te, āv qane-eín nqægo,
“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót, miavmiáv,
ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge꞉goam.”
18 Nqanek matev, ni āv qani-nømendím nqægo: Guguna manqat ndøgo, bugukhokhof
qagoam, Mbumbukiam gènqagím. Zapa ndøgo, ndøgo bazaføgakh mbaín. Kopømba
mbaín, tønitøke. 19 Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ezoqa kopømba mbaín, ti-
ndaføyamba-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømboqoá, ni tizio-
tambat. Ta nakhoa ndøgo, ùnime꞉-løvú, Mozes-qa guguna manqat. Yaq ta nakhoa-te
ndøgo, ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qá avønin-té qazinǿ-niáv.
20 Mbumbukiam Yesu tege iziz ezoqam geve, yaq ndego manqa mbusa ndøvé, taqa
yaq-te. Geté Livai-ak Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa iz gi-upøgim, Mbumbukiam
manqa mbusa veeáv. 21 Geté Yesu tege iziz ezoqam geve, ndego manqa mbusa ndøvé.
Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo,
“Evezøza manqa mbusa, āv genevé nqægo:
Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógót. Miavmiáv.”
Yaq ndego matavap gé-enendák. 22 Mbumbukiam manqa mbusa geve, Yesu tege
iziz ezoqam geve, ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Poev ndakinak, Yesu ezoqa
namba ge꞉-unimanqatin, ndøgo ùnime꞉-løvú, av bugukhokhof qægoam. Zapa ndǿgo,
ndego ekezan mbokeogé. 23 Neka matev vini nøme nqánek: Ndigu Mbumbukiam-gi
iziz ezoqam nøme, kopoáv gigoam. Zapa ndǿgo, ndigu mǹdø-pakhaezín, sasae vømō-
ivøvemin. 24 Geté, ndego Yesu, oskia ndǿyagét, yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-
qa sasae, ezoqa nøme-te, sa gékawawaták. 25 Yaq nakémbá, ndego kopømbaqapé, gekha
ezoqām ndigu, te mokho-te Mbumbukiam-te tinduzav, ndego unimé꞉-khandi̍꞉z. Zapa
ndǿgo, ndego miavmiav ndǿyagét, neka ndego Mbumbukiam-te oskia ndǿvi꞉mát, ti
zapaya.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kopømbaqapé tinitøke

7:14 7:14 Isa 11:1; Met 2:6; Veve 5:5 **7:17** 7:17 Iblu 5:6 **7:19** 7:19 Iblu 10:22; Zems 4:8 **7:21** 7:21 Iblu 5:6
7:22 7:22 Iblu 8:6; 12:24 **7:25** 7:25 Lom 8:34

26 Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av ngé꞉go geabinimbigú. Zapa
ndøgo, ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé. Ndego manqa-zapazapa mbaín neka soqa
matev-qase goneáv. Ndego ùnime꞉-vini-év. Ndego āv tiuká, av ni manqa-zapa-us
ezoqam nqazi꞉gu. Ndego mɔ̀ndø-eqanát. Qámbá. Yan mɔ̀ndømø-løvú. 27 Ndigu
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, khøuwa kopoav Mbumbukiam-te søvakha gigiap
giløvusumatun, bugukhokhof ekeza manqa-zapazapa zapayá gini-løvusumatún, yaq váev,
ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vɔ̄løvusumatun. Geté ndego Mbumbukiam-ge
iziz ezoqam ndakinak, viní. Ndego ekezan zapaya, søvakha gigiap løvusumav tegoat,
kopømbá. Zapa ndøgo, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka ndego ambá av nqǣgo,
søvakha gigiap oskia ndøløvusumatūn. Geté ndego kopo me꞉gó. Ate nonqó ge꞉gó, ndego
ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev me, sa genqonqotav. 28 Ndigu ezoqam,
Mozes-qa guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz
gindapem, ndigu manqa-zapazapa-ús. Geté vaev-te, Mbumbukiam ekeza Yo, iziz ezoqa
kandambaqape me꞉veó. Ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa manqa mbusa mokho-te,
nqanek iz gendap, ndego ndaføyamba-qapé. Neka ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam
kandambaqape, oskia ndøgót. Miavmiáv.

8

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa ndakinák, yan-te ngo꞉go

1 Ni manqat qati-manqatavun, gigiap-qape nqánek: Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam
kandambaqape av nqǣgo, nginĩgú. Yan-té gono꞉gó. Kawa ezoqam kandambaqape-
qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam. 2 Ndego teqa iziz matev, uni
Mbumbukiam-qa-khoev-in-té gegó, yan-te nqo꞉go. Ta palai khoev ndøgo, ambá av
nqǣgo, ezoqa ndøwevēm, geté Evezøza ndøwév.
3 Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ate ndi꞉gu, tiqa iz ndøgo tinindapém:
Mbumbukiam-te etoam matev ndøgoát neka søvakha gigiap vømbó-løvusumāt. Yaq
nakémbá, até ndegó-a, nigi Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, yan-te ngo꞉go,
ndego gigiap etoam matev begó, Mbumbukiam-te. Yaq ndego ekeza kha mbo-
etoám. 4 Ndego nqanek manqei-qape-te tegonɨn, yaq ndego ambá kopømba mbaín,
Mbumbukiam-ge iziz ezoqam tegonɨn. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa
ngĩgú, ndigu Mbumbukiam-te etoam matev gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat
ndæmanqate. 5 Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoatun, ndigu yan-
qá matev me꞉khamasimatún. Tiqa matev andé yan matev-qá nqovønqová. Até
Mbumbukiam-qá khoév-a, manqei-qape-te nqawev, ndøgo andé Mbumbukiam-qá
khoev-qá nqovønqová, ndøgo yan-te nqo꞉wev. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes Mbumbukiam-
qa palai khoev weve-qa gembogoam, Mbumbukiam ndego āv gembøe-eín nqægo, “Palai
khoev toqowev, qo gigiap ate ndægo ùni mbøepáev, av no olol-te ndo꞉go, qateqamakh.”
6 Geté Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, Yesu gendap, ndøgo ùnime꞉-løvú, ndigu
Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme-qa iziz matev. Até ta poev ndakinák-a, Mbumbukiam
ezoqa namba ge꞉-unimanqatin, Yesu ni-te gendapavun, ndøgo ùnime꞉-løvú, ta poev
ndøgo, ibugukhokhof ge-unimanqatin. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, Mbum-
bukiam ndakin geve, ndøgo ùnime꞉-løvú, av bugukhokhof ge꞉ve.
7 Poev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa namba ge꞉-unimanqatin, eqeieqei
tøgønɨn, yaq ambá kopømbá, poev nøme unimanqatinteav tegønɨn. 8 Geté Mbumbukiam
āv geneqeív nqægo: Ta poev ndøgo, ibugukhokhof ezoqa namba ge꞉-unimanqatin,
kopømba mbaín tøzøtøke. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapa-ús. Yaq ndego Evezøza, tegi
ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo,
“Nqáe! Khøuwa nqágeav.

7:27 7:27 Iblu 5:3 **8:5** 8:5 Kol 2:17; Iblu 9:23; Exo 25:40 **8:6** 8:6 Iblu 7:22 **8:8** 8:8-12 Jer 31:31-34

Yaq no Izlael ezoqam neka Zuda ezoqam namba, poev ndakinak nó-unimanqatín.
9 Ta poev ndøgo, tæ-unimanqatin, ambá av nqægo,
av tigi atanakha-zapazapa-za namba qate-unimanqatin,
ta khøuwa-te ndøgo,
no ndigu pingi qazøndo-geagim neka Izip manqei-te vøtøndō-itub, vøndō-fakhaz.
Ta poev ndøgo, qei-unimanqatinim, ndigu sekemba paeveáv.
Yaq no gènømbo-qasí, ndigu.
10 Geté poev ndakinak, no Izlael ezoqam namba tøte-unimanqatin, av nqégo:
Ta khøuwa-te ndøgo, no Evezøza, ndigu noqa guguna manqat,
wema-té qanøzǿ-nqeitám neka mbøni-te vøzømbó-peawām.
Yaq no tigí Mbumbukiam nógoát
neka ndigu nogi ezoqam vógoāt.
11 Ndigu ekeza ezoqam neka zifuap, sekemba gé꞉zømesimák neka gezǿ-manqateák, av nqægo,
‘Zo Evezøza vòezøtēz.’
Zapa ndógo, ndigu ate ti꞉goat, no é-ndæzøtéz,
ezoqa khasøkhasis nekā ezoqa kandakanda.
12 No tiqa manqa-zapazapa, ndònømbo-navøém
neka gekha matev soqøsoqā gigoam, nombó-matavapák.”
13 Mbumbukiam poev ndakinak-qa yaq-te nde꞉manqate, ndego te-unimanqatin, yaq ndego ta poev ndøgo, bugukhokhof ge-unimanqatin, awenege me꞉vewé. Neka ni mĭzi꞉nøtén, gekha gigiap o matēv ndøgo, qa-nqawønege neka sa ndømbevøemet, ndøgo avønín segé-navøém.

9

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap-qa kouk namba, khafeap kouwat-te gi-oni꞉n

1 Mbumbukiam bugukhokhof khøuwa, Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, yaq ndego mòndæzømás, ande āv kimbøé-vizupāt. Ndigu Mbumbukiam-qá khoev zøgoám, ma gimbøe-vizupam. Palai khoév. Manqei-qape-té qawevám. Ezoqa ndøwevém.
2 Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøugu, lampa asøzam nonqo mu꞉goám neka lou-qase vōu-wuøyam. Ta lou-qase-te ndøgo, flawa mo꞉-abám. Mbumbukiam nonqó. Nqanek kouwat, khafeap kouwat mbo-akhaemám. 3 Ta kouwat-te ndøgo, ndabua sekeqape nøme ndøfaleám, neka taqa zita-te, kouwat nøme vōugoam. Nqanek kouwat, uni khafeap-qape kouwat mbo-akhaemám. 4 Ta kouwat nøme mokho-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mu꞉wuøyám. Gol khakheitáp. Gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Neka mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin, vōu-nqeitavam. Mboges ndøgo, gól gini-gutøvém, neka gigiap vōu-nqeitavam. Gigiap misiká: Nøme káp. Ta kap ndøgo, gol khakheitáp. Neka kap-te ndøgo, mana mu꞉nqeitavám. Neka gigiap nøme, Elon-qá tatuág, mbusa ekezan mba qambo-fakhan. Neka nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qo꞉peaupam, ta mokho-te Mbumbukiam Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, vōugoam. 5 Mboges mumat ndo꞉go, enzol ezoqam taf-us-qá nqovønqova mo꞉goám. Ndigu andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam mòndøgoám ndøgo. Enzol ezoqam-qa taf, mboges mumat-té qano-vøndatám. Ta mboges mumat-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa ndøsunguzumám. Geté, ndakin khøuwa eqeieqeí mbá, nqanek gigiap ate ndægo ovøyam nonqo. 6 Matev āv tønegoám.

9:1 9:1-2 Exo 25:23–26:30 **9:3** 9:3 Exo 26:31-33 **9:4** 9:4 Exo 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Num 17:8-11; Deut 10:3-5
9:5 9:5 Exo 25:18-22 **9:6** 9:6 Num 18:2-6

Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøugu, khøuwa ate ndæpavpaveam, Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndø-ozín, teqa sasae vøgonemɨn. 7 Geté ta kouwat uni mokho-te-in ndøugu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopo-te, ndego khøuwa kopo mba meː-onín. Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgonɨn. Bugukhokhof, ekeza manqa-zapazapa zapaya møgonín neka yaq ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vømøgonɨn, ndøgo zøtezateav gigoam, av nqægo, manqa-zapazapā. 8 Nqanek matev mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni āv gini-nømendím nqægo: Nqanek palai khoev oskia qawevam neka matev taqa yaq-te oskia vøgoam, yaq nakhoa mboqoeveáv, zuá, ezoqam Mbumbukiam-te timøfakhaz, ande kouwat uni khafeap-qape-te me vømé-øz. 9 Ndøgo ni āv qaninømánd nqægo: Etoam matev Mbumbukiam-te, neka søvakha gigiap løvusam matev, kopømba mbaín, tiqa mbøni tøsunguz, neka vøe-ndaføyamba-ēz, ndigu nqanek matev gigoatun. 10 Nqanek søvakha gigiap løvusam matev neka gekha matev nøme ndøgot, kopømba ande av gekha lou toqolog o gekha ibøkha toqo-iz o āv khoqoté-khakuām, ndøgo mumat matev mbá. Matev av nqægo, sa ndógo tønegoám, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam nakhoa ndakinak vø-mboqoa.

Keliso ekeza kouk namba, Mbumbukiam-qa megemege-te gemøfakhan

11 Geté ndakin Keliso ndøfakhán. Ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøfakhán. Matev mbomømboma ndø-ndapavún. Ta palai khoev ndøgo, ma geː-on, ndaføyamba-qapé. Ndøgo ùnimeː-løvú, ta palai khoev ndøgo, manqei-qape-te nqago. Ndøgo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqa ndøwevēm. Av taoká. Ndøgo manqei-qape gigiáp mbá. 12 Ta kouwat uni khafeap-qape mokho-te, Keliso khøuwa kopo mba meː-ón. Geté ndego ambá av nqægo, naningus o kao-qā kōuk namba meː-ōn, Mbumbukiam-te etoam matev nonqo. Av taoká. Ndego ekeza kóuk namba meː-ón, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, ni sasa ndønqovotan neka khandi miavmiav vønī-etoam. 13 Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-te, kao neka naningus anganaqá kouk ndøpomoyamín, neka kao-yu gumu-lonqotøvemɨn, tuqa pakhakh vøzømbōpomoyamɨn. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande khavim-us me giːgoam, nqawa vø-eqeieqei-ezɨn. Geté nqanek matev, ndigu mumat-te mbá qanøsungutazín. 14 Geté Keliso-qa kouk viní. Ndøgo ùnimeː-løvú, nqanek matev. Nqova miav-ak ge-itu, yaq ndego ekeza kha ande etoam matev eqeieqei-qape me ndægo, Mbumbukiam-te genqonqotav, ta kouk ndøgo, ni uni niqa mokho-té qanø-sungutønát. Yaq ni mivi nøme mbaín, niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te, ndøgo ni løvøte-te qaitumbat. Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa sasae sizígút, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

15 Poev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba geː-unimanqatin, Keliso mokho-té qanøni-fakhán. Tae mutui-te genanim, ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-te, yaq-fia ndøgó, ndigu ta awenege poev matev mokho-te guːgoam, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqam namba geː-unimanqatin, neka vønqovotaz. Ndego tenegó ndógo: Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, khandi miavmiav bendapém, ate av-té, bugukhokhof manqa mbusa geːve.

16 Ezoqa tenanim, ndego bugukhokhof pepa gepeawam av nqægo, gekha ezoqam teqa gigiap tindapem, yaq vòkhæqatéq, av nqægo: Ndego unimé:-nanim? Yaq váev, ndigu teqa gigiap tindapem. 17 Zapa ndógo, ndego ezoqam oskia teyagat, ta pepa ndøgo gepeawam, mokho mbaín. Matev sa ndógo, tønéfakhán, ndego tenanim. 18 Yaq nakémbá, até ta bugukhokhof poév-a, Mbumbukiam ezoqa namba geː-unimanqatin, kouk mokho-té qanøfakhán. Søvakha gigiap amba pakhaezateav tøgonɨn, yaq ndøgo

9:7 9:7 Lev 16:2-34 **9:9** 9:9 Iblu 10:1-2 **9:13** 9:13 Lev 16:15-16; Iblu 10:4; Num 19:9, 17-19 **9:14** 9:14 1 Pita 1:18-19

ambá kopømba mbaín, tøfakhanɨn. 19 Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes ezoqa Mbumbukiam-qa guguna manqat ate ndægo geːzømesim, ndego kao nakhasam neka naningus anganaqá kouk ndøndáp, ibøkha namba vøe-tøkua, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbuk-te neka ezoqam-te sasa moːpomoyam. Isop tae esokhó neka sip su køkóuk genepomoyám. 20 Yaq ndego ezoqa gezø-ein, “Nqanek kouk, āv qane-unimanqatintét nqægo: Poev ndøgo, Mbumbukiam zo namba geː-unimanqatin, zo ùni mbøepáev.” 21 Mozes até palai khoev-té-a neka gigiap-te ate ndægo, guligulim nonqo qagoat, kouk āv tene-pomoemám. 22 Mozes-qa guguna manqat, āv qane-eín nqægo: Avønín, gigiap ate ndægo, kóuk qabetesunguzú, bemō-eqeieqei. Zapa ndógo, kouk waeveav tøgoat, yaq Mbumbukiam manqazapazapa sa gembøé-navøemák.

23 Ta gigiap ndøgo, palai khoev-te qagoam, āv tini-sunguzumám. Geté nqanek gigiap ate nqægo, nqovønqova mbá. Gigiap eqeieqei, yan-té qanoːgó. Yaq ta gigiap ova nqoːgo, kopømba mbaín, søvakha gigiap-qa kouk toqote-sunguz. Geté matev vini begó. Matev kandambaqapé. 24 Keliso ambá av nqægo, ta khafeap kouwat-te ndøgo tenøōn, ezoqa zenda giːwevem. Zapa ndógo, ta khafeap kouwat ndøgo, nqovønqova mbá. Geté ndego yan-té genø-ón. Yaq ndego Mbumbukiam-qá megemege-té geyá, neka ni zapaya, manqat ndømanqaté. 25 Neka ndego ambá av nqægo, ekeza kha khøuwa kopoav nqonqotøve nonqo ndø-ón, kopømba ande av manqei-qape Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ndeːgo, ndego viav-viav khafeap kouwat-te ge-onɨn, gigiap vini-qa kouk vøndapɨn. 26 Matev av tægonɨn ndægo, yaq Keliso nqosøgeap ambá khøuwa kopoav mboyogeín, neka løvøte khøuwa kopoav vøqeiviin, manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin. Geté Keliso ndakin khøuwa-te, manqei-qape nqanavøemtet, kopo mba meːgeavún, ate nonqó, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, ekeza kha vønqonqotav. 27 Ezoqa ewaqape, bèpakhaezát. Kopo méːnanimát, yaq Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te bemō-itanat. 28 Keliso-qa yaq-te, até kopó: Ndego ekeza kha, kopo meːnqonqotáv, neka ezoqa kopoav-qa manqa-zapazapa vō-eqa. Yaq nqawa tendoqavan, ndego ambá av nqægo, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapayā genēgeāv. Geté ndego khandi zøndapáv, gekha ezoqām ndigu, teqa ndoːkeoge.

10

Keliso niqa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, yaq Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev nøme bègó

1 Matev ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gimatønumatun, av Mozesqa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo nqovønqova mbá. Uni matev-ín mbá. Ndøgo ni matev mbomømboma mba meːnømendím, vaev-te tøfakhanam. Geté, unimanqatín, ndøgo kopømba mbaín, ni taqa yaq-te uni tænømand. Zapa ndógo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, viav-viav ate ndægo, etoam matev kopo gigoatun, ta matev ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, tiː-ndaføyamba-ez, ndigu Mbumbukiam-qa avønin-te gizavɨn. 2 Ezoqa amba Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev mokho-te tiː-ndaføyamba-ezɨn, yaq gê, ndigu nqanek matev amba zua ndógonɨn? Mbaín! Ndigu zua amba gégoák. Zapa ndógo, ndigu ezoqam, Mbumbukiam ndimbovizap, ndigu ta matev mokho-te, émøndø-sunguzín, yaq ndigu manqa-zapazapa-qa yaq-te, mivi sekemba ambá gégoák. 3 Geté ndigu Mbumbukiam-te viav-viav søvakha gigiap gizitagatun, ndøgo ekeza manqazapazapa-qa yaq-te, manqa matev mba zø-eimín. 4 Zapa ndógo, kao neka naningus, tiqa kouk kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam.

5 Yaq nakémbá, Keliso manqei-qape-te gegeavun, ndego Mbumbukiam āv gembøe-eín nqægo,
“Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandō-goatun,

9:19 9:19-20 Exo 24:6-8 **9:21** 9:21 Lev 8:15, 19 **9:22** 9:22 Lev 17:11 **9:23** 9:23 Iblu 8:5; 10:1 **9:26** 9:26 Iblu 10:10 **10:4** 10:4 Iblu 9:13 **10:5** 10:5-7 Psa 40:6-8

ndøgo qo poeveáv.
Geté qo kha qonø-khakheinám, voqonō-etoam.
6 Søvakha gigiap giqando-løvusumatun
neka gekha etoam matev nøme vøqandō-goatun, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo,
ndøgo qo khaneateáv.
7 Yaq no āv qate-eín nqǽgo:
Nqáe! No mòegeavún.
Mbumbukiam-qa Mbuk-te,
manqat ndøpeâwáp, noqa yaq-te.
Mbumbúkiam! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún."

8 Keliso bugukhokhof, āv gene-eín nqǽgo, "Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandō-goatun neka manqa-zapazapa evøzam nonqo søvakha gigiap vøqandō-løvusumatun, ndøgo qo poeveáv neka khaneateáv." Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat qa-ein, av nqægo, matev yà begó. 9 Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme vō-ein, "Nqáe! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún." Nqanek manqat, ni āv qani-nømendím nqǽgo: Keliso awenege matev, gènøzá. Yaq taqa iziz, matev ndakinak ndømatanám. 10 Yesu Keliso Mbumbukiam-qa poev gembopaev, neka ekeza kha sa vōnqonqotav, ta mokho-te ndøgo, ndego ni mòndø-Mbumbukiam-gí-ezoqam-én. Ate nonqó.

11 Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qá matév-a, khøuwa kopoav matev kopo gigoatun, Mbumbukiam-te søvakha gigiap gimbo-løvusumatun, ta matev ndøgo, kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam. 12 Geté Keliso ezoqam-qa manqa-zapazapa za-paya, ekeza kha genqonqotav, ndego etoam matev kopo mba me꞉matanám, ate nonqó, yaq Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te, vømōqom. 13 Yaq ndøgo Mbumbukiam-qa mo꞉keogé, atema ndego tegi qaqa ezoqam, ande zenda tokhotapak awam nonqo me, te mokho-te vømbøí-āb. 14 Ndego ekeza kha genqonqotav, ta matev kopo mokho-te, ndego ndigu ezoqam até ge-ndaføyamba-éz, ndigu ekezan nonqo genøzøzo.

15 Até Nqova Mbomambaqapé-a, ni-te gè-unimanqatintét, taqa yaq-te. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat taqa yaq-te, bugukhokhof āv qane-eín nqǽgo,
16 "Evezøza ge-ein: Megemege-te ndo꞉go, no ezoqa namba, poev āv qaté-unimanqatín nqǽgo:
No ndigu noqa guguna manqat, mbøni-té qanøzǿ-nqeitám
neka tiqa wema-te vøzømbó-peawām."
17 Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme, āv gene-eín nqǽgo,
"Tiqa manqa-zapazapa neka matev eqeieqei mbain ndøgo,
no sekemba nombó-matavapák."
18 Yaq nakémbá. Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem, yaq søvakha gigiap zitøge matev nøme bègō, te-te, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya.

Ni unimanqatin matev, até bizigeawát

19 Nøfuap! Yaq nakémbá, Yesu-qa kouk mokho-te, ndøgo niqa manqa-zapazapa zapaya qawa, ni ndakin kopømbaqapé, ta kouwat uni khafeap-qape-te, Mbumbukiam-qa avønin-te, sizimǿ-ón. Møe mbaín. Segenimbú-løvuzít. 20 Yesu ekeza kha genqonqotav, ndego nakhoa ndakinak nimboqoá, neka ndabua vōnøza, ta ndabua ndøgo, khafeap kouwat-te qafaleam, ni Mbumbukiam-te qaqatønotam. Ta nakhoa ndakinak, khandi-té qanøløwé꞉t. 21 Ni ndakin Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ginigu, ndego

10:10 10:10 Iblu 9:12 **10:11** 10:11 Exo 29:38 **10:13** 10:13 Psa 110:1 **10:16** 10:16 Jer 31:33; Iblu 8:10 **10:17** 10:17 Jer 31:34 **10:19** 10:19 Iblu 4:16 **10:20** 10:20 Met 27:51

ndinimbo-kawaevat, ni Mbumbukiam-qa khoev nqazigu, 22 yaq ni Mbumbukiam-
qá avønin-té qabizinø-niáv. Mbøni eqeieqei-té neka unimanqatin matev-ús. Ndego
niqa mbøni-te, andé ekeza kouk me nimbi-pomoyám, niqa manqa-zapazapa vønī-
evøzam, taqa yaq-te ni mivi qazigoam, neka niqa kha ande ibøkha bæbæs-qape me
vønimbī-sunguz. 23 Niqa vintønat Yesu-te, ni ezoqa nqazizømbe-manqate, ni bazaføgakh-us
bizigeawát. Qavotam tiá. Zapa ndógo, ndego ezoqam, ndego manqa mbusa geve, ndego
unimanqatin-qapé. Ndego matev ndòmatanám, av manqa mbusa ge꞉ve. 24 Ni yaqyaq-
a, yà bizi-mataváp, kuku matev-te neka matev mbomømboma gone-te, zita bizī-tøpøzu.
25 Ni Klisten wambap matev bizi-ivøvēm, av ezoqa nøme gi꞉goatun. Geté sizí-pindupát
neka zita vizí-tøpazāt. Zo av nqægo nøme mba mo꞉gót. Zapa ndógo, zo āv qazøte-qeiví
nqágo: Evezøza-qa khøuwa, ndego tendoqavan, avønín.

Mbumbukiam-ge Yo, zita toqote-wuao

26 Ni unimanqatin manqat-qa yaq-te nøtenat qazindapem, gete zita tizi-wuøem neka
manqa-zapa-te sekemba tizi-apet, yaq ndøgo etoam matev nøme mbaín, Mbumbukiam
tizimbo-etøomem, manqa-zapa evøzam nonqo. 27 Av tizi꞉gonem, yaq nakhoa nøme
mbaín. Ni manqa ovøyam-qa neka gøina tatas-qape-qa mba zimbøe-keogé, møe-ús,
ta gøinam ndøgo, ndigu tøngiæzo, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe. 28 Zo mòzøte-
zøtéz. Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa guguna manqat gesanqao, yaq bøi vizu ezoqa
menas o misika teqa matev giqeivim, yaq ndego ezoqam, yà benaním. Kopømba
mbaín, tanakh timbogonem. 29 Yaq ge zô, ndozo-matavap? Ezoqa Mbumbukiam-ge Yo
tetokhonav neka teqa kouk, khokho gigiap vøe-vēo, ta kouk ndøgo, Yesu ezoqa namba
poev ndakinak ge꞉-unimanqatin, neka ta mokho-te, ndego ezoqam, ge-Mbumbukiam-
ge-nakhasam-ev, neka ndego Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te ngenøgim manqat nde-
manqate, te mokho-te ndego, Mbumbukiam-qa kuku matev ge꞉-otev; av nde꞉matanam,
ndego yaq-fia gekha nqosøgeap ndóndāp? Ndego yaq-fia unimé꞉-soqá tendap. Ndøgo
unimé꞉-løvú, av tiqa yaq-fia ndægo, ndigu Mozes-qa guguna manqat gimøkuimam.
30 Zapa ndógo, ni ndego mĭzi꞉nøtén, ndego manqat ge-ein, av nqægo, “Ezoqam nó,
ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætāwāt.” Ndego ezoqam,
Mbumbukiám. Neka Mbumbukiam-qa Manqat nøme, āv qane-eín nqágo, “Evezøza
ekeza ezoqam manqa ovøyam-té genó-áb.” 31 Unimanqatín. Ti-te ndigu unimé꞉-soqá,
møe-ús, ndigu Mbumbukiam-qa zenda-te timø-o꞉az, ndego khandi miav-ak Mbum-
bukiam.

Ni bazaføgakh-us bizi-waniáp, niqa unimanqatin-te

32 Gèmbo-mataváp. Ta khøuwa-te ndøgo, zo unimanqatin manqat, ande waev
me qazøte-qeivim, zo viniv neka potonam matev kandambá qazondapat. Geté zo
bazaføgakh-us zowaniapám. 33 Zo ezoqa nøme mòndø-ngenøzotám, ezoqa ewaqape-qa
bugug-te, neka yage føgakh vøzō-etoumam. Neka zo ezoqa nøme, zo ndigu mòzozø-
tøkeám, ndigu viniv gi-upøgimam. 34 Klisten ezoqa nøme, ndimbula mokho-te ginqeitaz,
zo ti-te ndigu, tanakh zøgoám neka vozozō-tøkeam. Neka ezoqa zoqa gigiap gizø-
upøgimam, zo sòzozø-takám. Khanakhanakh-ús. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, zo ande
gigiap nøme me, nandøzôgó. Ndøgo ùnime꞉-løvú, av gigiap nøme, gizømbe-upøgimam.
Zapa ndógo, ta gigiap ndøgo, miav-ak-qapé.

35 Yaq nakémbá, zoqa unimanqatin matev, ndønqagìmēm. Zapa ndógo, taqa yaq-fia
kandambá tantáv. 36 Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev tozombo-
pavat, zo matev zóndapém, av manqa mbusa ge꞉ve. 37 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-eín nqágo,

10:22 10:22 Lev 8:30; Ezek 36:25; Ef 5:26 **10:25** 10:25 Iblu 3:13 **10:26** 10:26 Iblu 6:4-8 **10:27** 10:27 Isa 26:11
10:28 10:28 Deut 17:6; 19:15 **10:29** 10:29 Exo 24:8; 1 Ko 11:27-29; Met 12:30-32 **10:30** 10:30 Deut 32:35-36;
Psa 135:14 **10:34** 10:34 Met 6:20; 5:11-12 **10:37** 10:37-38 Hab 2:3-4

“Khøuwa avønín.
Yaq ndego ezoqam, tegeav, gégeáv.
Ndego khøuwa géføløtazák.”
38 Neka Mbumbukiam, manqat nøme āv gene-eín nqægo,
“Noge ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat.
Yaq géyagét.
Geté teqambun, no tenøuvan,
no khanakhanakh mbaín, te-te.”
39 Ni āv tiuká, av ezoqam ndi:gu, tiqambuz, neka vósoqoēz. Geté ni unimanqatin matev, bazaføgakh-us zigeawát, neka vizimó-khandĭ:n.

11

Toqo-unimanqatin, ndøgo gekhâm?

1 Unimanqatin matev, av nqægo: Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, Mbumbukiam-te ndoqoto-taqa, tøfakhan, ndøgo ndøfakhán. Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, bøi qeivupav ndøgo, ndøgó. 2 Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayá genezæbám.
3 Unimanqatin matev mokho-te, ni āv qazi:qeiví nqægo: Manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ekeza manqát gene-khakheinám, neka gigiap ndøgo, nqazi-qeivi, ndøgo tøndo-fakhanám, ta gigiap ndøgo, qeivupav ndøgo.

Eibol neka Inok neka Noa, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

4 Av khanégo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, mbomambaqape ge:veo, getē Kein-qa etoam matev, soqain me:veō? Zapa nqánek: Eibol gè-unimanqatín. Yaq ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam ndego ezoqa ndaføyamba-qape me:veó, neka teqa-etoam matev vōkhatiu. Eibol møndønaním. Geté até ndakín-a, teqa matev, ni unimanqatin matev-qa yaq-te me:nømendím.
5 Av khanégo, Mbumbukiam Inok ekezan-te gekhato, yaq ndego løvøte qeiviav qagoam? Zapa nqánek: Inok gè-unimanqatín. Yaq ezoqa amba mbøevawém. Geté ometeáv. Zapa ndøgo, Mbumbukiam gèndáf. Teqa yaq-te, ndego ndafeav qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo: Mbumbukiam khanakhanakh mbo-goám, teqa yage-qa yaq-te. 6 Ezoqa unimanqatin mbain tegoat, ndego kopømba mbaín, Mbumbukiam-te khanakhanakh tego. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te tewav, ndego yà be-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam ndêgō, neka ndego yaq-fia eqeieqei zø-etoám, ezoqam ndigu, teqa ndivao.
7 Av khanégo, Noa khagua-qape gekhakheinam, av Mbumbukiam gembøe-ein, yaq ekeza ezoqa namba vøe-khandi:z, ndigu khoev-te gi:yagam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín neka Mbumbukiam-qa manqat o-mba mbøendáp, ndego ge-ein av nqægo, ezoqa tengiæzo, oskiá ndøgo, ndego bugukhokhof matev-qase qeiviav qagoam. Yaq teqa unimanqatin matev mokho-te, ndego manqei-qape ezoqam, āv genezømás nqægo: Tiqa manqa-zapazapa khàpumu-khouwév. Geté ndego ekezan, Mbumbukiam ndaføyamba-qape me:veó, teqa unimanqatin matev zapaya.

Eibleem neka Sæla, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

8 Av khanégo, Eibleem Mbumbukiam-qa manqa o-mba gembøendap, gembo-akha, yaq ekeza manqei vø-ivav, manqei vini sasa ndøwav, ma Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, temøndap? Zapa nqánek: Ndego Mbumbukiam gè-unimanqatín, oskiá ndøgo, ndego otevateav qagoam, ma te:ma. 9 Ndego Mbumbukiam sège-unimanqatintám, neka manqei vini-ak namba vøe-yagam, ta manqei-te ndøgo, Mbumbukiam manqa

11:1 11:1 2 Ko 5:7 **11:3** 11:3 Gen 1:1; Psa 33:6; Zion 1:3 **11:4** 11:4 Gen 4:3-10 **11:5** 11:5 Gen 5:21-24 **11:7** 11:7 Gen 6:13–7:1 **11:8** 11:8 Gen 12:1-5 **11:9** 11:9 Gen 35:12

mbusa gembøeve, tembo-etoam. Yaq ndego palai khoev mbá gene-yageapám. Até yo neka zeo, Aezek neka Zekop, ndigu Mbumbukiam-qa manqa mbusa kopo gindapem, palai khoév gini-yageapám. 10 Eibleem taon kandambaqape-qa mbøe-kewagám, ta taon ndøgo, miavmiav bazaføgakh-us ndøgo, ndøgo Mbumbukiam ekezan gepøoa neka vøkhakheinam.

11 Yaq áv khanégo, Eibleem zas namba, Sæla, nakhasam gezøqan, oskiā ndøgo, gumulawaqape-ev neka tegu zas sog vøgoam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam matev ndømatanám, av manqa mbusa geːve. 12 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam, andē løvøte yaq-te, møndømø-itán. Geté ndego ezoqa kopo, zi kopoav-qapé gimbo-fakhaz. Andé ndukú, khaiya-te nqoːgo, neka andé ndivínd, ndøgeg-te ndigu. Kopømba mbaín, toqo-gevebam.

13 Nginik ezoqa ate ngiːgu, Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatintám, até vømø-pakhaez. Ndigu ekezan, matev upøgipøteáv, Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve. Ndigu ta matev ndøgo, andé qámbá qiqeivam. Ndigu møndæzøtéz, vaev-te ndømø-fakhanám, neka ndigu khanakhanákh, taqa yaq-te. Ndigu manqat møndø-vøndøzumám, av nqægo, nqanek manqei-qape-te, ndigu mo-manqei-aním mbá. Geté ndigu andé okha mba me meːgeavún. 14 Gekha ezoqām ndigu, manqat av ndiːmanqate, ndigu āv gini-nømendím nqægo: Ndigu manqei-qa, zua ndøvawét, ma tiːyagat. 15 Nigi atanakha-zapazapa-za, amba ta manqei-qa yaq-te tiːmanqateːin, ma giːgeavun, yaq ndigu ambá kopømbá, nango tivesezːin. 16 Geté ndigu manqei mbomambaqape-qa mbøe-esupám. Ndøgo yan-té qanoːgó. Ta manqei ndøgo, ùnimeː-løvú, nqanek manqei-qape. Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam, “nigi Mbumbukiam” gimbo-akhaemam, ndego mivi mbaín, taqa yaq-te. Zapa ndógo, ndego yan-te nqoːgo, taon mbomambaqape zøkhakheinám.

17 Mbumbukiam Eibleem khamasim-te geve, yaq ndego ekeza yo kopo, Aezek, amba telavawːin, etoam matev vøgonːin, ndego sège-unimanqatín, av nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé, tege yo segé-khandíːv, teqa yaq-te manqa mbusa geve. 18 Teqa yaq-te, Mbumbukiam āv gembøe-eín nqægo, “Qogi qazi, Aezek mokho-té ginøqá-fakház.” 19 Eibleem āv gene-matøvém nqægo: Yo tembonanim, ság, Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te nqawa segé-khandíːv. Yaq unimanqatín. Tege yo, andé løvøte-te mé gemøndæ-khandíːv.

Aezek neka Zekop neka Zosef, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

20 Yaq áv khanégo, Aezek tegi nakhei angana menas, Zekop neka Isao, zenda gezømbove, neka megemege-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat vøzø-vevezam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín.

21 Yaq áv khanégo, Zekop Zosef-gi nakhei angana menas zenda gezømbove, tiqa yaq-te Mbumbukiam-te vøguligulim, ndego løvøte yaq-te gemø-itan. Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Tatuág genø-tøpafám, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

22 Yaq áv khanégo, Zosef løvøte gekhatoat, ndego Izlael ezoqam-qa yaq-te ge-ein, ndigu Izip manqei-te tifakhaz, yaq ndego manqa vøzø-løvua, av nqægo, “Noqa bazag vø-upatét, manqei tozo-ivøvem?” Ndego nqanek manqat tene-eín ndógo: Ndego gè-unimanqatín, Mbumbukiam matev ndøgó, av manqa mbusa geːve.

Mozes Mbumbukiam ge-unimanqatintam

11:11 11:11 Gen 18:11-14; 21:2; Lom 4:19 **11:12** 11:12 Gen 15:5; 22:17 **11:13** 11:13 Gen 23:4; 1 Chr 29:15; Psa 39:12; 1 Pita 2:11 **11:17** 11:17-18 Gen 21:12; 22:1-14 **11:19** 11:19 Lom 4:17 **11:20** 11:20 Gen 27:27-29, 39-40 **11:21** 11:21 Gen 47:31–48:20 **11:22** 11:22 Gen 50:24-25; Exo 13:19

23 Yaq áv khanégo, Mozes geqan, yaq tegi evøndipakha løvøyak misika gikhonøwem? Zapa nqánek: Ndigu gè-unimanqatiním. Ndigu møndø-qeivím, ndego opønakam mbomambaqapé. Yaq ndigu møe goneáv. Kawa ezoqam-qa manqat sège-ogím, ndego ge-ein av nqægo, nakhei angana ndakin ngiqanet, yà bezitøgē.

24 Yaq áv khanégo, ndego Mozes gumu-khouwev, poeveav qagoam, ezoqa ndego Felo-gu yu-ge yo tivewem, ndego Izip ezoqam-ge kawa? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. 25 Ndego poev tømbogoám ndøgo: Mbumbukiam-gi ezoqa namba, potonam matev sugumú-ndapét, ambá ndōgo, Izip ezoqa namba, khøuwa khapelavøqasite, manqa-zapa matanam-te sa tuzumbu-gøupat. 26 Ndego āv gene-matøvém nqægo: Ngenøgim matev tendap, av Keliso ge꞉ndap, ndøgo qanimáv, ambá ndōgo, Izip ezoqam-qa gigiap kopoav-qape tømbo-gøupat. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa mbovawát.

27 Yaq áv khanégo, Mozes Izip manqei ge-ivav neka Izip kawa ezoqam-qa qaqa møe goneav vōgoam? Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Ndego bazaføgakh-us ndøyám. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-te, ndego ezoqa ometupav ndego, āv tenetawám, av ndego amba te-ometin.

28 Yaq áv khanégo, Mozes Zu ezoqam manqa gezø-løvua, Pasova lou loge matev tigonem neka søvakha gigiap-qa kouk mboqog-te vō꞉gɨam. Zapa nqánek: Ndego gè-unimanqatín. Soqaín ndøgo, ndego enzol ezoqam, ezoqa ndengiæzoat, tigi nakhei angana bugukhokhof giqanat, pakhapakha tezø-khaneam.

Ezoqa vinivinimba nøme, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

29 Av khanégo, Izlael ezoqam, Ndaola Køkouk-te gitanqa, kopømba ande av manqei pap-te toqotema. Zapa nqánek: Ndigu gè-unimanqatiním. Geté yaq Izip ezoqam gi꞉khamasem, ndigu gègeoním, vōpakhaez.

30 Yaq áv khanégo, Zeliko taon-qa uta qanqoe? Zapa nqánek: Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat gè-unimanqatiním, neka Zeliko taon khøuwa seven vōkhøogumam, taon-qa uta vønqoe.

31 Yaq áv khanégo, ndugu mambe sævam, Leiab, bøibøi ezoqa khoev guzø-ein, sambius, neka Zeliko ezoqa nøme namba nanimateav vōgoam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat giqavotøvem? Zapa nqánek: Ndugu gè-unimanqatín.

32 Ezoqa nøme ndĩgú, ezoqam av ngi꞉gu. Kopoáv. Geté no khøuwa khàpe nømbeelavøqasi-íz, Gideon neka Balak neka Samson neka Zefta neka Deivid neka Samuel neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, tiqa emanqat tæzømbe-vototupit. 33 Nøme ndigu, bawan nøme namba, nakhag-te ginøfeapam, tiqa unimanqatin matev mokhote, gèpitáz. Neka nøme ndigu, ezoqa nøme matev eqeieqei-té ginøzø-nøzøgimám, neka nøme ndigu, matev ndøgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gizømbe-aumam, vōupøgimam. Ezoqa nøme ndigu, layon manqa-nqa zøtokemám. Yaq ndigu foqobumáv, vóe-pakhaēz. 34 Neka nøme ndigu, gøinam tatas-te gigoam, ndøgo ngiæzoateáv. Neka nøme ndigu, nakhag-te gigoam, yaq-ak-gi nakhag kaiya, ndigu zitøgemáv. Nøme ndigu, bazaføgakh mbaín. Geté Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Nøme ndigu, nakhag-te anøzi ndøgoám, neka bawan nøme-gi nakhag ezoqam vōngeasumam. 35 Sakhei nøme ndigu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ekeza ezoqam gizø-pakhaetam, nango møndøzø-khandí꞉z.

Ezoqa nøme ndigu, gi-unimanqatintam, nqosøgeap gizø-etoumam, ndigu sègeupøgimám, vōpakhaez. Ndigu Mbumbukiam naopøteáv, yaq sègezøták. Zapa ndøgo, ndigu āv gini-matavupám nqægo: Tipakhaez, ndigu gékhandí꞉z, neka yage

---

11:23 11:23 Exo 1:22; 2:2 **11:28** 11:28 Exo 12:21-30 **11:29** 11:29 Exo 14:21-31 **11:30** 11:30 Josh 6:12-21 **11:31** 11:31 Josh 2:1-21; 6:21-25; Zems 2:25 **11:32** 11:32 Judg 6:11–8:32; 4:6–5:31; 13:2–16:31; 11:1–12:7; 1 Sam 1:1–1 King 2:11 **11:33** 11:33 Dan 6:1-2 **11:34** 11:34 Dan 3:23-27 **11:35** 11:35 1 King 17:17-24; 2 King 4:25-37

mbomambaqape nøme mba vømóndapēm. 36 Ezoqa nøme ndigu, gèngenøzotám neka
vōfebumam. Neka nøme ndigu, auli sén gini-løvønøvemám, ndimbula-te vōnqeisumam.
37 Nøme ndigu, nandí gini-poubám, vōpakhaez. Nøme ndigu, gèqaqabám. Neka nøme
ndigu, nakhag kaiyá gini-zitagám. Nøme ndigu, ndabua eqeieqei mbaín. Ndigu sip o
naningus ngusum mba ndø-usupám. Nøme ndigu zenda-zenda mbá neka yage soqaín
segendapát, ezoqa matev soqøsoqa vøzō-matønumam. 38 Nøme ndigu, khoev mbaín.
Leg-av manqei neka manqei pøpotap-té sege-okhoám, nandi nqa o manqei ozap-te
vōyageapam. Ezoqa nøme, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu eqeieqeí mbá, ezoqa
av ngi꞉gu, ti namba ti꞉yagat.

39 Nginik ezoqa ate ngi꞉gu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ndego eqeieqei
me꞉zæbám. Geté ndigu ekezan, matev ndapeáv, av Mbumbukiam manqa mbusa ge꞉ve.
40 Zapa ndógo, matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo gepøoa, ndøgo ùnime꞉-løvú, av
bugukhokhof qægoam. Yaq nakémbá, ndigu ni namba, khæ zí-ndaføyamba-én.

12

Ni Yesu mba bizimbo-matavάp, viniv tøni-fakhanumat

1 Nginik ezoqa ate ndi꞉gu, ni andé ozoz me me꞉khøogønát, neka unimanqatin matev-
qa yaq-te ngī꞉nōmēndīm. Yaq nakémbá, matev ate ndægo é-bizi-vingitáv, ndøgo ni
unimanqatin-te nqatokonat, neka manqa-zapazapa ate ndægo, ndøgo ni nakhamas-
te ande ka me ndizi꞉-ndapem. Yaq fifingiap-te, niqa megemege-te nqo꞉go, sizí-bøitít.
Ni bizimɔ̀-vøűn. 2 Niqa bøi, Yesu-te mbá qabenø-føgakhát. Ndego niqa unimanqatin
matev-qá zapá. Te mokho-te, ni iziz sizimǿ-khanøzém. Tae mutui-te gitøkewem, ndego
nqosøgeap sège-eqá, neka até mivi matév-a, gimbo-etøomem, vōndap. Zapa ndógo,
ndego é-møndæ-otév, vaev-te, Mbumbukiam khanakhanakh mbó-etoám. Yaq ndego
Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømōqom.

3 Zo Yesu mbomataváp. Manqa-zapa-us ezoqam, mivi gimbo-etoumat neka matev
soqøsoqa vømbō-matønumat, ndego sègendáp. Yaq nakémbá, zo baza bezɔ̀pős neka
mɔ̀vøűz.

Viniv tøni-fakhanumat, ndøgo Mbumbukiam ni gè꞉gugunά

4 Zoqa nøfe-te, manqa-zapa namba, zoqa kouk waeveáv, vozō-pakhaez. 5 Geté zo
mbøni zøvaév. Gê, zo Mbumbukiam-qa manqat gezømbó-navøem, ndego zo ndezø-
manqate, zo tegi nakheis ndozogo, av nqægo?

“Noge yo, qo Evezøza-qa guguna manqat betaqambo-qàsī꞉v.
Neka ndɔ̀vøűq, ndego qo teqaponqom.
6 Zapa ndógo, ezoqa ndigu, Evezøza kuku ndømbogo ti-te,
ndigu gèguguzá, neka yaq-fia nqosøgeap zø-etoamín,
ndigu ekeza nakheis ndezæza.”

7 Yaq nakémbá, viniv matev tøzø-fakhanumat, zo sège-eqatét. Zapa ndógo, ta matev
mokho-te ndøgo, Mbumbukiam zo gèguguzá. Ndøgo zo āv qane-zømesím nqægo: Zo
Mbumbukiam-gí nakheís. Gê, nakheis tígu, eve gugubumav ndigu? Mbaín. 8 Zo
zøve guguzaeav tøgoat, av nakheis nøme nde꞉guguza, yaq zo uni ekeza nakheis-ín mbá.
Zo andé mambe nakheís. 9 Nigi manqei-qape tat-za, ni møndø-gugumbumám, yaq ni
vizizō-vizupam. Yaq nakémbá, nigi Tat, ndego yan-te ngo꞉go, ni teqa mokho-te, nøme
mba bizu꞉gú. Av tizi꞉gonem, ni khandi zíndapém. 10 Nigi manqei-qape tat-za, ni āv
tini-gugumbumám, av ekezan eqeieqei gi꞉vewam. Khøuwa andé khapémbá. Geté

11:36 11:36 1 King 22:26-27; Jer 20:2; 37:15; 38:6 **11:37** 11:37 2 Chr 24:21 **12:1** 12:1 1 Ko 9:24-25 **12:5** 12:5-6 Prov 3:11-12; Job 5:17; Veve 3:19 **12:7** 12:7 Deut 8:5

Mbumbukiam mɔ̀ndæ-otév, gekha matev eqeieqei, ni-te. Ndego ni ngeguguna, ni tøke-qa nigú. Yaq ni ndaføyamba tàbizi꞉gú, av ekezan nde꞉go. 11 Ezoqa teguguq, ta khøuwa-te ndøgo, qo khanakhanakh mbaín. Ndøgo mbøni nqosøgeap-ús. Geté vaev-te, ndigu mokho zófakhán, guguna manqat gindapem. Tiqa yage sambi-ús neka ndaføyamba-qapé segégoát.

Ni bazaføgakh bizi-asazét, Klisten matev-te

12 Yaq nakémbá, zo pingi qazø-wauwauam, neka manazap vøzɵ̄-soqøsoqoam, zo bazaføgakh nango, vɔ̀-asáz. 13 Neka ndø-onìmɪ̀t. Geté ndaføyambá sege-apét. Soqaín ndøgo, gømig ndigu, gizø-wauwau-ezam, ate nonqo tizømbe-qambunim. Geté nqawa bèzø-eqeieqei-éz.

14 Zo bazaføgakh ndø-asazét. Ezoqa ewaqape namba, sambi matev-té qayagé, neka āv tøneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, av nqægo yageav tøgoat, ndego Evezøza gé-ometák. 15 Zo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev zita tøzøte-wuøem. Neka soqaín ndøgo, zo mokho-te, ande gigiap khaqain-qape me vóefakhān-a, vópanqavøēm, yaq zo Klisten bawan ezoqam kopoav vóngiæzō. 16 Zo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, zo ezoqa nøme, mambe tøzøte-okhoat o Isao-qa tøzøte-qeivim, ndego Mbumbukiam zita ge꞉wuao. Ndego Isao, yo-khøuwá. Yaq tege eve tumu-lawaqape-evɨn, ndego ambá zenda mbøeveín, vømbō-guligulimɨn. Geté Isao gèmbøeqasí. Yaq ta matev ndøgo, gèwí. Eveqase mbo-etoám. Lou zapayá gembøe-etoám. 17 Zo mɔ̀zøte-zøtéz. Vaev-te, ndego mɔ̀ndømbo-poé, amba eve-qa guliguli matev tendapɨn. Geté eve, āv gembøe-eín nqǽgo, “Nakhoa mbaín, toqondap.” Yaq Isao sègevín. Ndego poev ùni mbøemát, eve-qa guliguli matev tendapɨn. Geté nakhoa mbaín, matev nango vóe-enēnd, ndøgo gematanam.

Ni Zayon manqei pøyat-té qazinø-fakhán, ambá ndɵ̄go, Sainai olol-tē qazinø-fakhān

18 Zo Mbumbukiam qazøte-zøtez, zo ambá av nqægo, Sainai olol-tē qazonø-fakhāz, av Izlael ezoqam gi꞉fakhaz, Mbumbukiam Mozes guguna manqat gembo-etoam. Ta olol ndøgo, manqei-qape olól. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu olol wageap-us ndøqeivím, neka bøivun vøzɵ̄-bøi, neka mbe vøzɵ̄fakhan. Møe-ús. 19 Kipi wag kandambaqape zøwagát neka manqa wag vøzɵ̄-manqatat. Izlael ezoqam nqanek manqa wag giyogem, ndigu møe kandambá. Yaq ndigu Mozes āv gimbøe-viømém nqǽgo, “Mbumbukiam manqat kopo nøme bemanqàté.” 20 Zapa ndógo, Mbumbukiam ndigu āv gezømbe-eín nqǽgo, “Gekha gigiāp ndøgo, olol tøkhanaz, ndøgo løvøte beqeív, oskiá ndøgo, ezoqam o søvakha gigiap tigoat. Nandí giabiti-pouzá, løvøte bēqeivim.” Yaq ti-te ndigu, nqanek manqat khàpumu-føgákh. 21 Matev ndøgo giqeivim, olol-te qafakhan, ndigu møe kandambá gigonem. Até Mozés-a, āv gene-eín nqǽgo, “No møe kandambá. Kha sùgunumbu-wageapét.”

22 Geté zo viní. Zo ambá av nqægo, Sainai olol-tē qazonø-fakhāz. Geté zo Zayon manqei poyat-té qazonø-fakház. Zo khandi Mbumbukiam-qá Zelusalem taon-té qa-zomø-fakház, yan-te nqo꞉go. Zo ndógo tozomø-fakház, ma enzol ezoqam taosen-taosen, khanakhanakh-us ndimøvøza. 23 Zo Mbumbukiam-gi nakheis-qá møvøna-té qazomø-fakház. Nginik ezoqam, andé Mbumbukiam-gí nakhei bugukhokhof qaniap me me꞉gó, zo namba. Neka zoqa iziz, yan-té qano-peawáp. Neka zo Mbumbukiam-té qazonø-fakház, ndego ezoqa ewaqape-qa manqa ovøyam te-ewag. Neka zo ndógo tozomø-fakház, ma ndigu ezoqa mbomømboma gi꞉goam, ndigu Mbumbukiam ge-ndaføyamba-ez, tigi nqova ndakin te namba ndigu. 24 Zo Yesu-té qazonø-fakház, te mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ge-unimanqatin. Neka zo ndógo tozomø-fakház, ma zo

---

12:11 12:11 Zems 3:17-18 **12:12** 12:12 Isa 35:3 **12:13** 12:13 Prov 4:26 **12:16** 12:16 Gen 25:29-34 **12:17** 12:17 Gen 27:30-40 **12:18** 12:18 Exo 19:16-20; Deut 4:11-12 **12:19** 12:19 Exo 20:18-21; Deut 5:22-27 **12:20** 12:20 Exo 19:12-13 **12:21** 12:21 Deut 9:19 **12:24** 12:24 Iblu 8:6; Gen 4:10

ande teqa kouk me gizømbo-pomoyam. Ta kouk-qa manqat, Eibol-qa kouk-qa manqat, ùnime:-løvuám. Ndøgo ambá av nqægo, yaq-fia tawat-qa ndø-akhayám. Geté ndøgo ni manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-té qanimbi-manqaté.
25 Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Zo ndego ndøsanqàwɛ̃, ndemanqate. Ndigu ezo-qam, ndego gisanqawam, ndego nqanek manqei-qape-te gegugubam, yaq-fia mòndø-ndapém, leg-av manqei-te gipakhaetat. Yaq ni yaq-fia nøme mba zióndapém, ni ndego zita tizi:-wuowem, ndego yan-te ndenindo-manqate. 26 Ta khøuwa-te ndøgo, manqei ndøkukuvøém, Mbumbukiam-qa manqa wag zapaya. Geté ndakin khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa āv genevé nqægo, "No manqei nqawá qatø-kukugím. Geté manqei-qape mbá mbá. Até yán-a, søtumú-kukugím." 27 Mbumbukiam ge-ein av nqægo, ndego manqei nqawa tekukugim, taqa manqa mokho nqánek: Gigiap ate nqægo, ndego gekhakheinam, segé-kukugím, vømø-soqøsoqoām. Ndego tenégó ndøgo: Yaq vaev gigiap sa ndøgo tøgoát, ndøgo kukuvøem kopømba mbaín tøgoat.
28 Ni Mbumbukiam-qá megeat matev-té qazinø-ón. Yaq ndøgo kopømba mbaín, tøkukuvøem, vøsoqā. Yaq nakémbá. Ni ike manqat zimbó-manqatát, neka teqa iz vizí-eqatāt. Vizap-ús neka møe-ús. Yaq ndego khanakhanakh betēndap. 29 Ni yà bizimbo-mataváp. Nigi Mbumbukiam andé gøina wageap me me:gó. Gigiap ate nqægo, segé-sonqotáv.

13

Klisten yage eqeieqei-qa yaq-te

1 Zo yaqyaq-a, kuku matev até bezøgó. Zapa ndøgo, zo Keliso mokho-te, evenáp.
2 Ezoqa nøme khoev sozozø-manqatát. Zo bezømbo-qàsɪ̃:v. Ezoqa nøme ndigu, matev av gi:matønumam ndægo, ndigu khoev, enzol ezoqam zømanqatám. Geté ndigu ekezan zøtezateáv. 3 Ezoqam ndigu, Keliso zapaya, ndimbula-te ndu:-nqeitøzat, zo manqa matev bezømbo-nàvøɛ̃m. Geté zo ndigu āv qazozømbé-tøké, av zo zøkezan, amba ndimbula-te tøzøte-gonɪn. Neka ezoqam ndigu, tiqa unimanqatin matev zapaya, nqosøgeap ndi-upøgim, āv qazozømbé-tøké, av zo zøkeza kha-te, amba nqosøgeap tozombo-yogeɪn.
4 Nøkenøkem matev, zo ezoqa ewaqape, gèmbovizáp. Zo yaqyaq-a, ùnime:-unimanqatinát. Ezoqa vini-te, khokho ndø-òkhɔ̃. Mbumbukiam yaq-fia ndòtá, ti-te ndigu, mambe ndi:-okho neka nøkenøkem matev ndingi:wat.
5 Zo moni-te poev khapé bezømbe-òkhɔ̃. Geté zo āv qane-mataváp, "Gigiap ság, nqanigu." Zapa ndøgo, Mbumbukiam āv gene-eín nqægo, "No nóqøuvaqák. Neka qo genømbó-navøemák." 6 Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mbá, neka ni āv qazi:-manqaté nqægo,
"Noge tøke ezoqam, Evezøzá.
No møe nógoák.
Gê, ezoqa gekhā nømatanām?"

Yesu Keliso enendatáv

7 Zogi megetapak, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, zozø-matavupát, ndigu atema vaev-te, ande āv kinɪ̃yagam. Zo Mbumbukiam āv tøne-unimanqatinát. 8 Yesu Keliso enendatáv. Ndego até kopó, nømøkhaiyā, neka nqægō neka megemege-te ndo:go, miavmiav.
9 Ezoqa ndigu, tiqa khokho nømendim matev vinivinimba mokho-te, zo nakhoa vini-te itubam-qa ndizøgo, zøtàkɛ̃. Ezoqam-qa Klisten matev, Mbumbukiam-qá kuku matév qabezømbe-føgákh. Qanimav av nqægo. Ambá ndøgo, lou loge khafeap matev ndimbopaev. Matev av nqægo, ezoqa gezø-tøkeák.

12:25 12:25 Iblu 2:1-3; 10:26-29 **12:26** 12:26 Hag 2:6 **12:29** 12:29 Deut 4:24; 9:3 **13:2** 13:2 Lom 12:13; Gen 18:1-8; 19:1-3 **13:4** 13:4 Ef 5:5 **13:5** 13:5 Deut 31:6, 8; Josh 1:5 **13:6** 13:6 Psa 118:6 **13:7** 13:7 1 Ko 4:16 **13:9** 13:9 Lom 14:17

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

10 Ni Klisten ezoqam, ni andé søvakha gigiap løvusam nonqo me nimbigú. Geté
ndigu ezoqam, ndigu søvakha løvusam sasae zua ndigu, av Mozes-qa guguna manqat
ndæmanqate, ndigu kopømba mbaín, nqanek søvakha tilog.* 11 Mbumbukiam-ge iziz
ezoqa kandambaqape, ndego kouwat uni khafeap-qape mokho-te, søvakha gigiap-
qa kouk mba ndø-upøgimatún, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya. Geté søvakha
ndøgo, manqei viní gimø-taemín, vømø-pakhakh-in. Bavokhó, ambá ndøgo, ma ezoqa
ndi:sokhoe. 12 Yesu-qa yaq-te, até kopó. Até ndegó-a, taon bavokhó gemønaním. Yaq teqa
kouk, ezoqa bemē-Mbumbukiam-gi-iz. 13 Yaq nakémbá, ni andé taon bavokhó qabizinø-
niáv, neka Yesu namba, mivi āv qazimí-ndapém, av ndego mivi ge:ndap. 14 Zapa ndógo,
nqanek manqei-qape-te, ni taon mbaín, oskia tøgoat. Geté ni ta taon ndógo tizimbo-
vawét, megemege-te ndo:go, tøgeav. 15 Yaq nakémbá, ni Yesu mokho-te, Mbumbukiam-
qa iz, oskia bizi-eqawát. Ndøgo andé niqá søvakha løvusam matév, te-te. Yaq ta etoam
matev mokho-te, ni āv qazi:-unimanqatintét nqégo: Yesu nigí Evezøzá. 16 Zo matev
eqeieqei matanam neka tøkeam matev, yaqyaq-a, bezømbo-nàvøēm. Matev av nqægo,
andé Mbumbukiam-te etoam matév. Yaq ndego gèmbøe-khaneát.

Megetapak-qa manqat, o-mba bizio-ndapé

17 Zogi megetapak-qa manqat, o-mba mo:ndapé neka matev āv tønegó, av ndigu
ndizømbe-manqate. Ndigu zo gèzø-keogé. Yaq vaev-te, ndigu manqa bèmø-ovøeném,
Mbumbukiam-te, tiqa sasae-qa yaq-te, zo mokho-te ngigut. Zo tiqa manqat o-mba
tozoto-ndapat, yaq ndigu nqanek sasae khanakhanakh-us ndógót. Geté zo goneav
tozogoat, yaq ndigu sasae mbøni nqosøgeap-us ndógót. Yaq ndøgo ambá soqaín zo-te.
18 Zo ni gìnindu-guligulím. Ni āv qati-unimanqatinát nqégo: Ni manqa-zapa mbaín,
niqa mbøni-te nqøugu. Geté ni khøuwa kopoav, matev qanimav matanam-qa nimbogó.
19 No zo guligulim-qa, nøme mba nqánek qazømbegó: No Mbumbukiam nakhamas-te,
nango tèabetønde-khofotán zo-te.

Guliguli manqat, Klisten ezoqam-qa yaq-te

20 No āv qate-guligulím nqégo: Mbumbukiam, ndego ni sambi ndini-etoam neka nigi
Evezøza Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, ndego ni ande sip keoge ezoqa kandambaqape
me ndinimbi-keoge, neka teqa kouk mokho-te, ezoqa namba poev ndakinak ge-
unimanqatin, ndøgo miavmiav ndøgo, 21 ndego Mbumbukiam, zo yà bezøtøkeé. Yaq zo
kopømbaqapé, matev eqeieqei ate ndægo zómatønumát, av ndego poev ndømbøego. Yesu
Keliso mokho-te, Mbumbukiam ni mokho-te matev ate ndægo bematanám, av ndego
ndømbøe-khaneat. Keliso-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

22 Nøfuap! No nqazø-pouwe. Zo nqanek zita tøpøzu manqat, vòndapém. Nqanek
pepa, no zo qazø-peaumavun, sekeqapé mbá. 23 Zo vòezøtéz: Nigi nøfu Timoti, ndimbula
mokho-te gu:goam, møndø-fakhán. Ndego nakhamas mba tendowav, yaq no te namba
nøtøndé-náv, zo vøezømēt.
24 Niqa khaiya mboma manqat zomøzø-eín, zogi megetapak neka Mbumbukiam-
gi ezoqa ewaqape ate nandi:gu. Nginik Itali manqei-ak, khaiya mboma manqat
ndøkhofotaváv, zo-te.

---

* **13:10** 13:10 Nqanek yaya etæ manqát. Niqa søvakha gigiap løvusam nonqo, Yesu-qá tae mutuí, ndøgo niqa man-
qa-zapazapa evøzam nonqo genanim. Geté ezoqam ndigu, Yesu unimanqatinteav ndigu, neka tiqa manqa-zapazapa
evøzam-qa yaq-te, søvakha løvusam sasae-te zua ndo:taza, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu Yesu-qa
matev kopømba mbaín, tøzøtøke. **13:11** 13:11 Lev 16:27 **13:12** 13:12 Zion 19:17 **13:13** 13:13 Iblu 12:2
13:14 13:14 Iblu 11:10, 16; 12:22 **13:15** 13:15 Psa 50:14, 23 **13:16** 13:16 Filip 4:18 **13:17** 13:17 1 Tes 5:12
13:18 13:18 Kel 24:16; 2 Ko 1:12 **13:20** 13:20 Jer 32:40; Ezek 37:26; 1 Pita 2:25

25 Mbumbukiam-qa kuku matev, ndɔ̀goát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Zems
Zems-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zems ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé. Ndego Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám. Ndego nqanek pepa ti-te ndígu tenø-peawám, Zu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim neka ndøgo vøyageapam.

Teqa pepa mokho-te, Zems ezoqa āv gene-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, neka tiqa unimanqatin matev, kopømba mbaín, manqat mba tøgoat, geté matev matanam-us begó.

1 No Zéms, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tigí sasae ezoqám.

Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Izlael khagua bawan tuelv ezoqam, manqei vinivinimba qazo-panqanim.

Khaiya mbomá, zo-te.

Khamasim matev tøni-fakhanam, yaq niqa unimanqatin matev ginimbi-khouwév

2 Néfuap! Zo khamasim matev vinivinimba tøzø-fakhanam, zo khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. 3 Zapa ndógo, zo mɔ̀zøte-zøtéz, matev vinivinimba, zoqa unimanqatin matev tækhamasimit, yaq bazaføgakh-us waniap matev zømbé-fakhán. 4 Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev ndøgo, até bezøgó, atema vaev-te. Yaq zo uni zøtéfisám neka matev eqeieqei matanam-te zówafezák.

5 Geté zo mokho-te, ezoqa nøme matavap loloakh mbain tøgoat, ndego Mbumbukiamté geabenøviám. Ndego gèmbøe-khaneát, ezoqa ewaqape matev mbomømboma tezøetoam. Ndego geqá-ponqomák, toqombo-viam, geté matavap loloakh segeqá-etoám. 6 Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam temboviam, ndego ùni bete-unimanqatín. Betonàkɛ̃. Zapa ndógo, ezoqam ndego, ndo:nake, ndego andé ndaola khamøe me me:asøtavé. Khamøe tøndo-fegimat, tøvumøet, segé-khaonimát. Kopømba mbaín, ndaføyamba te-itan. 7 Ezoqam av nge:go, bematàvãp, av nqægo, Evezøza-te matev eqeieqei kopo ndondāp. 8 Ezoqam av ngenek nge:go, matavap menas-té geyá. Teqa yage-te ate ndægo, ndego bazaføgakh-us géyayák.

Gigiap-av ezoqam neka gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

9 Klisten ezoqam ndego, gigiap-av neka iz mbain ndego, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Zapa ndógo, Mbumbukiam iz kandambaqape mbo-etoám. 10 Geté gigiap kopoav ezoqam, āv geabete-mataváp: Mbumbukiam-qa bøi-te, teqa gigiap kopoav, gigiap-qapé mbá. Teqa gigiap andé flawas me mé:khataeztét, vó-o:āz. 11 Ni mɨzi:nøtén. Khøuwa bazaføgakh-us tesasev, yaq gagayag gétá, flawas manqei-te vó-o:āz. Yaq tiqa bugug mbomømboma segé-soqá. Yaq até gigiap kopoav ezoqám-a, ndego bazaføgakh-us ndesasaeat, segemó-navøém.

Mbumbukiam-te, matev mbomømboma mba ndo-okhó

12 Ezoqam khanakhanakh mbá geabetegó, ndego bazaføgakh-us teyat, khamasim matev tømbo-fakhanumat. Ndego bazaføgakh-us teyat, yaq-fia khandi miavmiav ndóndáp. Ta khandi miavmiav-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ezoqa ndígu tíndapém, te-te kuku ndøzøgo.

1:1 1:1 Met 13:55; Gal 1:19; Kel 15:13; 1 Pita 1:1 **1:2** 1:2 Lom 5:3-5 **1:3** 1:3 1 Pita 1:7 **1:5** 1:5 Prov 2:3-6 **1:10** 1:10 Isa 40:6-7

13 Ezoqam ndego, manqa-zapa tækhamas, ndego bemanqàtɛ́, av nqægo, nqanek khamasim matev Mbumbukiam-tē qando-okhō. Zapa ndøgo, manqa-zapa, kopømba mbaín, Mbumbukiam khamasim-te tøve, neka até Mbumbukiam ekezán-a, ndego ezoqa khamasim-te abumáv, manqa-zapa-te ti-o:az. 14 Geté ezoqa ewaqape, ekeza kha-qá poev ndø-abumatún, khamasim matev-te. Ndøgo tø-itubín neka vøtakhasɨn. 15 Yaq ndigu, kha, poev matev soqøsoqa-te, sa tinqonqotavat, yaq manqa-zapazapa zøfakhanát. Ndøgo andé poev matev soqøsoqa-gí nakheís. Yaq manqa-zapazapa qakhouwevɨn, løvøte ndøfakhanín.

16 Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa betùbām. 17 Yan-te nqo:go, matev mbomømboma neka ndaføya-ndaføya mba ndo-okhó. Mbumbukiam-té qando-visín, ndego yan-qa waev vinivinimba gekhakheinam. Ta waev ndøgo, sège-enendát, vø-khouiat, neka nango vøkhayat. Geté Mbumbukiam gé-enendák. 18 Mbumbukiam āv qambøe-pøovám nqægo: Ni teqa unimanqatin manqat mokho-te, khandi ndakinak zíndapém. Tene-matanám ndøgo: Ni gigiap ate nqægo mokho-te, ndego gekhakheinam, tegi bizigú. Ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap teqa ndøgo.

Mbumbukiam-qa Manqat vømbopɑ́ev, sa ndøyògɛ́

19 Nogi nøfuap mbomømboma! Zo vøezøtéz. Ezoqa ewaqape, nakhamas-te, manqa yoge matev bezøgó. Geté manqa manqate-te neka qaqa-te, aiyáv qabezøgó. 20 Zapa ndøgo, ezoqam qaqa tegoat, ndego kopømba mbaín, matev tegoat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. 21 Yaq nakémbá, matev soqøsoqa ate ndægo neka manqa-zapazapa ndøgo, zo mokho-te sekemba ndøugu, vø-ivøvém. Zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu:gú neka teqa manqat vø-upøgim, ndego zo mokho-te, ande avøe gigiap me, ge-ogeakh. Teqa manqat kopømbaqapé, zo segé-khandí:z.

22 Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mbøendapé. Sa ndøyògɛ́. Zo sa tozo-ewagat, zøkeza kha zombøé-khavozumít. 23 Gekha ezoqām ndego, manqat sa te-ewagat, gete paeveav vøgoāt, ndego kopømba ande av ndé:go, ekeza bugug glas-te geqeiv. 24 Geté nqawa gewav, bugug ndøgo geqeiv, nakhamas-té qambøe-navøém. 25 Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndaføyamba-qape mokho-te ndu:qeivi, ndøgo ezoqa nqa-nqovotøzat, neka ta guguna manqat mokho-te, oskia teyagat, neka manqa matev navøepøteav vøgoāt, gete tembopavat, ndego khanakhanakh ndøgoát. Gekha matēv ndøgo, tematønumat, Mbumbukiam gembó-tøkeát.

26 Gekha ezoqām ndego, ekeza kha Klisten ezoqam nde:vewe, gete ekeza tou keoge eqeieqei mbain vøgoāt, ndego ekeza kha, gèmbøe-khavozumít. Teqa unimanqatin matev neka guliguli matev, mokho mbaín. 27 Unimanqatin neka guliguli matev, av Mbumbukiam, nigi Tat, eqeieqei neka ndaføyamba-qape nde:vewe, nqánek: Loundik nakheis neka ngængæm, tiqa potonam matev-te, zizǿ-tøkeát, neka manqei-qape-qa matev sa zimbó-takaták, manqa-zapa-te tø-itumbat.

2

Ni ezoqa ewaqape-te, kuku binigú

1 Nøfuap! Zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, ndego Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-qa waev-te ndeyage, zo yaq-mba ndø-òkhō. 2 Khamasim, ezoqa zoqa møvøza-te tendowav, yaq ndego tendo-khakheinam, ndabua eqeieqei vøndó-uzām neka kokosov-te gol gigiap fia kandakanda vøndó-utāz, neka até gigiap-av ezoqám-a, vøndówāv, ndego ndabua soqøsoqa tendo-uzam; av tægoat ndægo, yaq matev eqeieqei ākhanégo? 3 Zo

1:18 1:18 Zion 1:13 **1:20** 1:20 Eccl 7:9 **1:21** 1:21 Kol 3:8; 1 Pita 2:1 **1:22** 1:22 Met 7:26; Lom 2:13 **1:25** 1:25 Lom 8:2; Zems 2:12 **1:26** 1:26 Psa 141:3 **2:1** 2:1 Kel 10:34; Zems 2:9

ndego ezoqam tozombo-vizumem, ndego ndabua eqeieqei te-uzupat neka vozombó-einîm, “Qonam nonqo qanimav-te nqanek, qonøqōm,” geté gigiap-av ezoqam tozombo-einim, “Soqōyāt nandav,” o “Manqei-tē qanøqōm, nqanek noqa zenda tokhotapak-te.” 4 Gê, av tøzøte-gonem, eqeieqeî? Av taoká. Zo zòqatatét, zo mokho-te. Neka matavap soqøsoqá qazøte-gevezoát.

5 Nogi nøfuap mbomømboma! Zøtøndé-yogēm. Mbumbukiam ndígu tevevesám, ndigu manqei-qape-qa bøi-te gigiap-av ezoqam ndigu, yaq ndigu tiqa unimanqatin matev mokho-te, vømø-ande-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, neka ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó-ōz, av ndigu manqa mbusa gezømbeve, ndigu Mbumbukiam-te kuku ndøzøgo. 6 Geté zo, zo gigiap-av ezoqam mivi matev zozø-etoumatún, neka khokho ezoqam ndøzøtē-zæzā. Gèmbo-mataváp. Gekha ezoqâm, zo ndingiæzoat, neka manqa ovøyam-te ndi-abam? Ezoqam ndígu, gigiap kopoav ezoqam. 7 Neka ezoqam ndígu, Yesu Keliso, zo tegi ndozogo, teqa iz qanimav-qape ndingenøiwat.

8 Zo nigi Kawa ezoqam-qa guguna manqat tozombo-pavat, av nqægo, “Ezoqa nøme-te, kuku āv tabetaqambe:gō, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go,” av tøzøtegoat, zo matev eqeieqei zómatønumát. 9 Geté zo yaq-mba tozo-okhoat, ezoqa nøme tozozø-vizupat, neka nøme vozó-sanqabāt, zo manqa-zapa zógoát. Yaq Mbumbukiam-qa guguna manqat, zo khafeap møkuiam ezoqam mé:zæbát. 10 Gekha ezoqām ndego, guguna manqat ndembopaev, gete manqat kopo tenqawa, ndego guguna manqat ate ndægo, sugumú-møkuiám. 11 Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego ge-ein av nqægo, “Qo nøkenøkem matev ndøngì:wā́t,” ndego até nqanek manqat nømé-a, vø-ein, “Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèā́m.” Yaq nakémbá, qo nøkenøkem matev ngi:wateav toqogoat, gete ezoqa pakhapakha toqokhana, yaq qo até moqo-khafeap-møkuiam-ezoqam-éq.

12 Gèmbo-mataváp. Zo Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té qazomówán. Yaq ndego zo āv tené-gevezó, av teqa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo ni ndønqovondam. Yaq nakémbá, zoqa matev matanam neka manqa manqate, eqeieqeí sa bezøgó. 13 Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, tanakh mbain ndego, yaq até Mbumbukiám-a, tanakh mbaín, te-te, teqa manqa ovøyam khøuwa-te. Geté gekha ezoqām ndego, tanakh ndømbogo, ndego kopømbaqapé, møe gégoák, manqa ovøyam matev-qa yaq-te.

Unimanqatin matev neka matev matanam-qa yaq-te

14 Nófuap! Ezoqa nøme temanqatat av nqægo, “No Yesu, nò-unimanqatināt,” gete ndego matev-qase matønumav tøgoat, yaq gê, gekha eqeieqei mbógo? Gê, unimanqatin matev av nqægo, kopømbâ, tøkhandi:v? 15 Klisten ezoqa nøme, anganeam ō sævam, ndabua mbain tøgoat neka lou-qa tipotonumat, 16 yaq qo sa toqozø-ein, av nqægo, “Eqeieqei soqōyagāt, ndabua voqó-ūz-a, lou voqólōg,” gete qo ndigu tøkeeav tøgoat, av gigiap-qa ndi:potonam, ndøgo áv khazømbé-tøkē? 17 Yaq matev até kopó, qo unimanqatin matev mba taqagoat, gete matev matanam mbaîn, yaq qoqa unimanqatin matev, mokho mbaín. Ndøgo andé nanimát.

18 Ezoqa nøme, āv gini-manqaté nqægo, “Ezoqa nøme ndigu, unimanqatin matev zøgó, geté nøme ndigu, matanam matev zøgó.” Ezoqa av ndi:manqate, no āv qazømbé-qavøiú nqægo, “Gê, qoqa unimanqatin matev áv khatéqeîv, qo matev matanapøteav tøgoat? Geté noqa matev matanam mokho-te, no āv qatéqamákh nqægo: No unimanqatin matev, nqanøgó.” 19 Toqo-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam kopo me:gō, qanimáv. Geté gèmbo-mataváp. Até nqova soqøsoqá-ya, āv tini-unimanqatinát. Neka ndigu møe kandambá te-te. Kha wageap-ús. 20 Qo kandaniap ezoqam. Gê, qo qeiviâv, av nqægo: Matev matanam mbain tøgoat, yaq unimanqatin matev, mokho mbaín.

2:5 2:5 1 Ko 1:26-28 **2:8** 2:8 Met 19:19; Gal 5:14 **2:9** 2:9 Deut 1:17 **2:10** 2:10 Lev 19:37; Num 20:7-12, 24; Met 5:19 **2:11** 2:11 Exo 20:13-14; Lom 13:9 **2:12** 2:12 Gal 6:2; Zems 1:25; 1 Pita 2:16 **2:13** 2:13 Met 5:7; 18:32-35 **2:15** 2:15 1 Zion 3:17 **2:18** 2:18 Gal 5:6

21 Gê, nigi atanakha-zapa Eibleem, Mbumbukiam-qa bøi-te áv kené-ndaføyamba-ev? Ndego teqa matev matanam mokho-té genø-ndaføyamba-év, ndego ekeza yo Aezek, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, lou-qase-te geve. 22 Qo āv qoteqeiví nqǽgo: Teqa unimanqatin matev neka matanam matev, kopømbá sugumu-sasaetám. Yaq matev ndøgo, gematanam, tø-unimanqatín ndógo: Ndego Mbumbukiam, ùnime:-unimanqatín. 23 Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, ndøpeawap, mòndø-unimanqatín, qa-ein, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó.” Yaq Mbumbukiam ndego zifu-zifu-qa mbo-akhá. 24 Ndøgo ni āv qani-nømendim nqǽgo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, matev matanam mokho-té ginǿ-ndaføyamba-éz, ambá av nqægo, unimanqatin-te mbā.

25 Até Leiáb-a, mambe sævam guyagam, ndugu Mbumbukiam-qa bøi-te, matev matanam mokho-té gunø-ndaføyamba-év, Izlael ezoqam-gi bøibøi-anim, khoev guzø-ein, yaq nakhoa vini-te vökhofotaz, ndigu sasa ndøkhokhoz.

26 Khatae nqova mbain tøgoat, ndøgo nanimát. Yaq até kopó, unimanqatin matev, matev matanapøteav tøgoat, ndøgo nanimát.

3

Tou-qa yaq-te

1 Nófuap! Zoqa Klisten bawan mokho-te, nømendim ezoqam khapé me:khòuwēz. Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz. Ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te ndizi-waniap, ndego ni nømendim ezoqam unimé:-gevenó, āv tiuká, ezoqa nøme ndigu.

2 Ni ezoqa ewaqape, zĭbusøtumatún. Geté gekha ezoqām ndego, manqat soqa kopo einiav tøgoat, ndego mòndømu-ndaføyamba-év. Ezoqam av ngenek nge:go, até ekeza kha ate ndægó-a, kopømbaqapé, tenøzøgim.

3 Hos, tuqa nøzøgim nonqo, auli gigiap-qase, manqa-nqa-te toqombo-sokhof, yaq kopømbaqapé, tuqa kha ate ndǽgo soqó-nøzøgím. 4 Neka nqáe! Até palai khaguá-ya, oskiá ndøgo, kandambaqape ndøgo, neka khamøe kandambaqape ndøsøkuzu, ndego nøzøgim ezoqam, nøzøgim nonqo khapelavøqasé genénøzá, ma manqei ndømbøe-pøotet. 5 Yaq matev até kopó. Tou ndøgo, gigiap-qase khapémbá, niqa kha-te. Geté taqa matanam, kandambá tantáv. Nqáe! Wageap khapelavøqase, kopømbá, yaq leg-qape segéwagím. 6 Niqa tou, andé gøinám. Ndøgo gigiap khapémbá, nikeza kha-te. Geté ndøgo manqa-zapazapa vinivinimba ndøngazungazumatún. Kopoáv. Yaq kha ate ndægo, manqa-zapa sugumú-tønøemét. Yaq niqa yage ate ndægo, andé gøinam me sugumú-wageapét. Gøinam av nqægo, gøinam manqei-té qando-okhó.

7 Gekha søvakha gigiap lozokhāk ndigu, ndiløvuvam neka ndivisigiap neka ibøkha-te ndi-okho, ezoqa nanak zøgeagimín, vövisizin. Ndøgo kopømbaqapé. 8 Geté tou ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, nanak tembogea, vóvisĭz. Ndøgo manqa-zapa-ús. Kopømba mbaín, toqo-khakhatam. Ndøgo andé mulømula soqaqapé. Ezoqa løvøte zǿ-etoám.

9 Niqa tou, Evezøza-te neka Tat-te, ike manqat zi:manqatatún, neka ezoqam soqain-te vizĭ:-abumatun, ndigu Mbumbukiam ande ekeza bugug me ge:khakheinøvem. 10 Tou kopo-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndøfakhanín neka ezoqa soqain-te abam manqat vöfakhanin. Nófuap! Matev av nqægo, bègő. 11 Gê, kea kumbutøve kopo-te, kopømbâ, ibøkha bæbæs neka ibøkha soqain sa tumu-fakhatat? Kopømba mbaín. 12 Nófuap! Neka gê, fig tae-te, oliv nanga ndóviam? Neka waen tae-te, fig nanga ndóviam? Ndøgo ùnime:-kopømba-mbaín. Yaq até kea kumbutøve-té-a, leat-us tøgoat, kopømba mbaín, ibøkha bæbæs toqotakha.

Matavap loloakh-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ndøndo-okho

2:21 2:21 Gen 22:9-12 **2:22** 2:22 Iblu 11:17-18 **2:23** 2:23 Gen 15:6; 2 Chr 20:7; Isa 41:8 **2:25** 2:25 Josh 2:1-21; Iblu 11:31 **3:6** 3:6 Met 12:36-37; 15:11, 18-19 **3:8** 3:8 Lom 3:13

13 Gê, zo mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat ezoqam tígu? Tigoat, yaq nandiv nqanek matev, ezoqa ekeza yage eqeieqei neka matev eqeieqeí giabiti-zømesím. Ekeza kha voat-ús neka matavap loloakh-ús. 14 Geté zoqa mbøni mokho-te, ova matev tøzøgoat neka zøkeza kha mba vozóqeivāt, yaq zo me꞉khambùvăp, av nqægo, zo matavap loloakh ezoqām. Av tøzøtegoat, zo zøte-khavozumít neka zoqa manqat, unimanqatín mbá. 15 Matavap loloakh av nandægo, ambā Mbumbukiam-tē qandō-okho. Ndøgo Nqova Mbomambaqape-qá mbá. Geté manqei-qape-qá matév. Nqova soqaqape-té qando-okhó. 16 Ma ova matev neka qakeza kha qeivi mba matev ndøgo, até ponqombap matev neka manqa-zapazapa vinivinimba ate ndægó-a, ndøgó.

17 Geté matavap loloakh, Mbumbukiam-te ndøndo-okho, āv qanegó nqægo: Bugukhokhof matavap eqeieqei-ús. Yaq sambi-ús neka matev aiyaiyav-te matanam-ús neka yoge eqeieqei-ús neka tanakh-matev-ús. Neka ndøgo mokho eqeieqei ndøfakhanín. Neka ndøgo ambá av nqægo, yaq-mba ndø-okhō. Neka taqa matanam, ambá av nqægo, ngusum-te eqeieqeï, getē mokho-te soqaîn. 18 Gekha ezoqām ndigu, sambi-te tiyagat neka sambi matev ande avøe gigiap me ti꞉-ogeakh, ndigu matev eqeieqei vinivinimba segezǿ-fakhanám.

4

Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu꞉gú

1 Gê, zo mokho-te nandav, manqa itumbam matev neka nøfeap matev, gekham-tē qandó-okho? Ndøgo zøkeza kha-qa poev matev-té qando-okhó, ndøgo zoqa mokho-te, matev eqeieqei namba ndønøfeap. 2 Zo poev zøgó. Geté zo gigiap o matev upøgimáv. Yaq zo ezoqa pakhapakha zozø-khaneám. Zo gigiap zøte-nønguvupatún. Geté kopømba mbaín tozo-upøgim. Yaq zo qaqa zogoatún neka vozō-nøfe꞉patun. Zo gigiap neka matev mbain tøzømbegó ndógo: Zo Mbumbukiam-te viimáv. 3 Neka qazo-vi꞉matun, zo gigiap o matev upøgimáv. Zapa ndógo, zoqa matavap eqeieqeí mbá. Zo Mbumbukiam-te, ta-mba nqánek qazøte-vi꞉matún, av zoqa poev gigiap-te o matev-te ndøzømbe꞉go.

4 Zo mambe ezoqam-qa zøteqeiví. Zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Gê, zo møzøté-zøtez? Zo manqei-qape matev-gi zifuap tozogoat, yaq zo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám. Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqei-qape matev namba, nøfu matev-qa ndego, ndego mòndømø-Mbumbukiam-gé-qaqa-ezoqam-év. 5 Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo, “Nqova ndego, ni mokho-te gu꞉-utav, tege mba begó. Neka ndego ova ndømanqaté, teqa yaq-te.” Ge zô, ndozo-matavap, nqanek manqat, khokhō segē-peawap? Av taoká. 6 Geté Mbumbukiam ni kuku matev nøme mba nimbo-etøomít. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Ezoqa ekeza iz ndi-eqawat, Mbumbukiam, gèvøozoát.
Geté gekha ezoqām ndigu, ekeza iz ndivoat, Mbumbukiam kuku matev zø-etoám.”

7 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu꞉gú. Geté nqova soqaqape, gèmbøe-khakhazám. Yaq ndego gévuáo. Segéziváz. 8 Zo Mbumbukiam-té qanø-khanøgím, yaq ndego zo-te vøndó-khanøgīm. Zo manqa-zapazapa-us ezoqam, zo ande zenda khavim-us ndøzøgo, vòsungúz, neka matev soqøsoqa, zitá qane-wuøém. Neka zo matavap keambap ezoqam, zoqa matavap soqøsoqa, vò-ivøvém, matavap kopo vøndapem. 9 Zo mutøkhop ndøwaním, zoqa manqa-zapazapa zapaya. Gè꞉-eivám, neka osombo vøwan. Zoqa otam nandav, bè-enénd, bemō-eiv, neka zoqa khanakhanakh, bemō-mutøkhop. 10 Zøkeza kha, Evezøza-qa bugug-te, zóvoatát. Yaq ndego zo ndø-eqagím.

Ezoqa nøme, bizi-gevezòdt

3:18 3:18 Met 5:9; Iblu 12:11 **4:1** 4:1 Lom 7:23 **4:4** 4:4 Lom 8:7; 1 Zion 2:15 **4:6** 4:6 Prov 3:34; 1 Pita 5:5
4:7 4:7 Ef 6:12 **4:8** 4:8 Zech 1:3; Mal 3:7; Isa 1:16 **4:10** 4:10 Job 5:11; 1 Pita 5:6

11 Nøfuap! Zo izuizu manqa ndøgevèăm. Gekha ezoqām ndego, Klisten zifu-qa yaq-te, soqa manqat nde꞉manqate neka ndēgēvēĭwāt, ndego soqa manqat, Mbumbukiam-qá guguna manqat-qá yaq-té gene-manqaté neka ndēgēvēwāt. Geté qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqo-gevea, qo ambá av nqāgo, qombopaēv. Geté qo sòqo-gevewát. 12 Guguna manqat etoam ezoqam neka manqa ovøyam megeat ezoqam kopo mba me꞉gó. Mbumbukiám. Ezoqam ndégo, kopømba ndego, ezoqa tekhandi꞉v o vøngiū. Geté qo gekha ezoqâm, ezoqa nøme toqo-geveiu?

Ni bizi-khambùvǽp

13 Zo ezoqam, zo ndozo-manqate, av nqægo, “Nqægo khaiya o qasun, ni taon nøme-tē qazinø-niāv. Viav kopo sizĭyagāt, bisnis vizimǿ-gonēm, neka yaq-fia kandambaqape vizimǿ-qasēm.” Zo av ndøzøte-manqate, gèndoyogé. 14 Zo zøtezateáv, qasun ande gekha matev me mé꞉fakhān, neka zoqa yage, ande āv khanégoāt. Gèmbo-mataváp. Zoqa yage, andé khøifakhøifa me me꞉gó. Sège-fakhanín, neka sa vømø-navøemin. 15 Yaq nakémbá, zo āv qane-manqaté, “Evezøza poev tømbogoat neka ni vizíyagāt, yaq ni matev ndógo tizígoném, av nqazi꞉-matavap.” 16 Zo zøte-khambuváp, ndozo-matavap, av nqægo, zo kopømbaqapē, sa tozo-matønumat, av ndøzømbøe-pøoat. Geté khambuvap matev av nqægo, soqaín.

17 Gèmbo-mataváp. Gekha ezoqām ndego, te꞉-otev av nqægo, gekha matev eqeieqeĭ ndøgo, tego, getē ndego goneāv, te-te ndego, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

5

Guguna manqat, gigiap kopoav ezoqam-te

1 Yaq ndakin, no zo gigiap kopoav ezoqam nøzø-manqaté. Gèndoyogé. Zo gè-eivám neka gèzøgeǽz. Zapa ndógo, viniv kandambaqape zógeáv. 2 Zoqa gigiap kopoav, khokhó sege-lanqavét neka zoqa ndabua, khotet mba ndølogét. 3 Zogi moni neka auli gigiap fia kandakanda, nagi mba ndøvøtæmét. Taqa nagi, āv qane-ovøyám nqǽgo: Zo nqanek gigiap-te ezoqa nøme tøkemav ndøgo, zo manqa-zapa-ús. Taqa nagi zoqa kha andé gøinam me mé꞉sonqotáv. Vaev khøuwa avønín. Geté zo gigiap-qape, sà tozonø-mendeomít. 4 Ezoqam ndigu, khae-te gizø-sasaetam, zo zòzømbe-khavozumám. Fia etoumáv. Nqáe! Zoqa matev nandav, andé Mbumbukiam me mbøe-akhayám. Ndigu ezoqam, khae-te gizø-sasaetam, tiqa akhayam, Evezøza Bazaføgakh-qape-qá gea-té qanø-oé. 5 Zo nqanek manqei-qape-te, gawap kandambá qazøgoam, neka gekha matēv ndøgo, zo qazø-poein, zo sòzo-gonemín. Kopømba ande av bøsik toqote-okefet, atema vømø-enaq-sakha-mba-ēv, sasa qólavaō, zo zøkeza kha āv tøzøte-okefé, zoqa zitøge khøuwa nonqo. 6 Zo ezoqam eqeieqei, manqa ovøyam-té qazonø-áb, vozōzitag, vōpakhaez. Geté ndigu zo-te yaq qavøiwateáv.

Matev føgøføgakh ambá qabete-fakhanám, geté ni até bizi-waniáp

7 Nøfuap! Sozotó-kewagát, atema Evezøza betøndōqavan. Nqáe! Zo avøe ogekhæm ezoqam-qa matev mbomataváp. Avøe gigiap gi-ogeakhin, yaq sogó-kewagát, atema avøe gigiap mbomømboma vōkhatøkhatoamin. Ndigu mòndæzøtéz. Qæ bètøkhæ-lanqavøém, qæ ndøgo, manqei menegim nonqo, neka qæ nøme ndøgo, avøe umivøem nonqo. Yaq sogó-kewagát. 8 Até zó-a, sozotó-kewagát, neka føgøføgakh ndøwaniáp. Zapa ndógo, Evezøza-qa qavøne khøuwa, avønín.

9 Nøfuap! Zo manqa ndøpònqōm, yaqyaq-a. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam zo manqa ovøyam-te te-ab. Nqáe! Ndego manqa ovøyam ezoqam, avønín géfakhán. 10 Nøfuap! Evezøza-gi manqa vevezam ezoqam zømataváp, ndigu teqa iz-te, manqat

4:12 4:12 Lom 2:1; 14:4 **4:13** 4:13 Luk 12:18-20 **4:14** 4:14 Prov 27:1; Psa 39:5, 11 **4:17** 4:17 Luk 12:47 **5:2** 5:2 Met 6:19 **5:4** 5:4 Deut 24:14-15 **5:5** 5:5 Luk 16:25 **5:7** 5:7 Jer 5:24; Deut 11:14 **5:8** 5:8 Lom 13:11-12; 1 Pita 4:7

gimanqatam. Zo tiqá matev mbopáev. Ndigu matev føgøføgakh ambá giniqeivám. Geté føgøføgakh sekembá sege-waniapám. 11 Nqáe! Ni ezoqam ndigu, føgøføgakh giwaniapam, khanakhanakh-us nitizæzá. Zo Zob-qa yaq-te, mòzoyogém. Ndego matev føgøføgakh, ambá geneqeivám. Geté ndaføyambá segeyám. Neka zo mòzøte-zøtéz: Vaev-te ndøgo, Evezøza matev mbomømboma mbogó. Zapa ndógo, Evezøza kuku neka tanakh kandambá.
12 Nøfuap! Gigiap-qape nqánek: Zo manqat tozo-manqatat, zo zenda ndø-eqàg̃im, Mbumbukiam-te. Neka zo yan-qa iz o manqei-qape-qa iz o gekha gigiap nøme-qa iz, ndøvèwā́m, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo. Zoqa manqat, unimanqatin mba begó. “Ya” tozo-manqatat, yaq “ya” begó. “Mbain” tozo-manqatat, yaq “mbain” begó. Soqaín ndøgo, zo Mbumbukiam, zoqa manqat zapaya, manqa ovøyam-te te-ab.

Guligulim-qa bazaføgakh-qa yaq-te

13 Zo mokho-te, ezoqa nøme viniv tømbogoat, ndego yà beguligulím. Neka ezoqa nøme, khanakhanakh tendap, ndego Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, ouv beqaqaeám. 14 Zo mokho-te, ezoqa nøme enqoni tendap, ndego Klisten megetapak-te, manqat bekhofotáv. Yaq ndigu bètøndozáv, bembō-guligulimem, neka Evezøza-qa iz-te, oil bembøē-qouzumem. 15 Yaq tiqa guliguli manqat, unimanqatin matev-us tiguligulimem, ndego enqoni ezoqam, gékhakhǽv. Evezøza gembótøké, vǿ-itān. Neka av ndego manqa-zapazapa ge꞉goam, Evezøza segembøé-navøém. 16 Yaq nakémbá, zoqa manqa-zapazapa, yaqyaq-a é-mozo-vøndøyám, neka yaqyaq-a vø̄e-guligulim. Yaq zo tòne-eqeieqei-éz. Zapa ndógo, ezoqa eqeieqei-qa guligulim, taqa bazaføgakh kandambá. 17 Ilaiza mbovatáp. Ndego ezoqam até kopó, av ni nqazi꞉gu. Bazaføgakh-us geguligulim, av nqægo, Izlael manqei-te qæ belanqàvøḗm, yaq qæ lanqavøepøteáv. Viav misiká neka løvøyak síks, qæ lanqavøepøteav qagoam. 18 Yaq nango geguligulim, av nqægo, qæ bèlanqavøēm, yaq qæ sège-lanqavøém, neka kopømbá, avøe gigiap nango qa-umivøem.
19 Nøfuap! Zo mokho-te, ezoqa nøme unimanqatin manqat te-ivav, nakhoa nøme-te vǿwāv, zo ndego nango nakhoa eqeieqei-té qamøndo-khatowém. 20 Gèmbo-mataváp: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme, nango nakhoa eqeieqei-te tekhato, ndego ngenek ezoqam løvøte-té gendó-khandí꞉v. Yaq Mbumbukiam teqa manqa-zapazapa kopoav-qape, gembó-matavapák.

5:11 5:11 Exo 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Psa 103:8 **5:12** 5:12 Met 5:34-37 **5:14** 5:14 Mak 6:13 **5:15** 5:15 Met 17:18-20 **5:17** 5:17 1 King 17:1; 18:1 **5:18** 5:18 1 King 18:42-45 **5:19** 5:19 Gal 6:1 **5:20** 5:20 Prov 10:12; 1 Pita 4:8

1 Pita
Pita-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndígu tenø-peawám, Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim. Ta manqei vinivinimba-te ndøgo, ndigu andé manqei vini-ak me me:yageapám.

Pita Lom taon-té gegoám, nqanek pepa gepeawam. Ta taon-te ndøgo, ezoqa kopoáv, manqa-zapazapa vinivinimba ndømatønumám, ate av-té, bugukhokhof khøuwa, ezoqa Bebilon taon-te gi:matønumam. Yaq nakémbá, Pita Lom taon-qa yaq-te, yaya me:-etá, neka Bebilon mbo-akhá (5:13).

Klisten-av ezoqam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim matev kandambá gizø-etoumam. Yaq Pita nginik Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu tiqa uni-manqatin matev, até begeawát, khanakhanakh-us. Neka Pita ndigu matavap zømboqoá. Ndigu manqa mate bezømbo-nàvøẽm. Yesu ndigu mòndø-khandí:z. Yaq nakémbá, ndigu bazaføgakh-us bewaniáp, oskia ndøgo, yage føgøføgakh tiqeivat. Neka Pita ndigu Yesu-qa qavane-qa yaq-te võe-zømesim. Klisten ezoqam taqa yaq-te timatavupat, yaq kopømbaqapé, bazaføgakh-us tiyagat.

1 No Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé u-aném. No pepa zo-té qatø-peaomít, zo Mbumbukiam gevevesam, zo nandav Pontus neka Galesia neka Kapadosia neka Esia neka Bitinia manqei-te qazo-panqanim, zo nqanek manqei-qape-te ande manqei vini-ak ezoqam me ndøzøte-yage. 2 Mbumbukiam, nigi Tat, zo é-møndæ-otév, neka é-võvevesam. Ndego zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, āv genekház nqægo: Zo tegé ezoqam zógoát, neka Yesu Keliso-qa manqat o-mba vozotó-ndapāt neka zo teqa kouk mokho-te vósungutāz.

No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Yage mbomambaqape, ni yan-te ndønimbo-keoge

3 Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Mbumbukiam Yesu Keliso løvøte-te gekhandi:v, ndego teqa tanakh kan-dambaqape mokho-te, ni khandi ndakinak ni-etoám. Yaq ndakin ni te-te, tizio-taná ndøgo: Ndego ni yage miavmiav ní-etoám. 4 Ta khandi ndøgo, gélanqayák neka gésoqayák neka elavøqase gemó-navøemák. Nqanek khandi, Mbumbukiam yan-te, zo nonqo me:mendewé, 5 zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøkhakhasam, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq vaev-te, zoqa khandi ndakinak gendóveá. 6 Zo khøuwa elavøqasi-te nqanek, khamasim matev vinivinimba nqazø-fakhanam, zo mbøni zøvaév. Geté zo khanakhanakh kandambá. 7 Khamasim matev av nqægo, tøzømbe-fakhanám ndøgo: Zo unimanqatin matev zømbé-khamasimát, eqeieqei tøpøtégo-a. Ate av-té, gol gøinam gi:løvusumatun, pageap ndøgo, gol-te tøtøkeapet, võkoqovøemin, uni vømē-mbomambaqape-ezin. Gol ndigu, gigiap fia kandakandá. Geté até ndigú-a, segé-nasiním. Geté zoqa unimanqatin matev, gol ùnime:-løvubám. Zo føgøføgakh tozo-geageapat, yaq Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan, zo Mbumbukiam gé-eqazó, neka iz kandambaqape neka vizap matev vøzø-etoām. 8 Zo Keliso ometeáv. Geté zo kuku zøgó, te-te. Até ndakín-a, zo ndego ometupáv. Geté zo sòzo-unimanqatinát, neka khanakhanakh ndøzø-āsøtøvē. Ta khanakhanakh ndøgo, kandambá. Khanakhanakh

1:2 1:2 Lom 8:29; 2 Tes 2:13 **1:4** 1:4 Kol 1:12 **1:5** 1:5 Zion 10:28; 17:11 **1:6** 1:6 1 Pita 5:10; Zems 1:2 **1:7** 1:7 Prov 17:3; Zech 13:9; Mal 3:3; Zems 1:3 **1:8** 1:8 Zion 20:29; 2 Ko 5:7

nøme ate ndægo, ùnime:-løvuám. 9 Zo khanakhanakh tøzøtegó ndógo: Zo mòzøte-zøtéz,
zo Mbumbukiam ndòkhandí:z. Ndøgo zoqa unimanqatin-qá yaq-fiá.
10 Mbumbukiam ezoqa ande āv kené-khandi:z, taqa yaq-te nqanek, tegi manqa
vevezam ezoqam, zøtezat ndape-qa ndøgoám. Gèmbovawám. Neka ndigu teqa kuku
matev-qa yaq-te, zo ndakin qazondapem, é-møndo:-manqatám. 11 Keliso-ge Nqova,
ti mokho-te gu:goam, é-møndøzømbo-ovøyám, Keliso nqosøgeap ndóndáp, yaq vaev-te,
ndego iz kandambaqape vóndāp. Yaq ndigu zøtezat-qa ndøgoám: Matev gekha khøuwa-
tē qanófakhān, neka ande āv khanéfakhān?
12 Mbumbukiam nginik manqa vevezam ezoqam, āv gene-zømesimám nqægo: Matev
ndøgo, gi:manqatam, ambá av nqægo, tiqā khøuwa-tē qanó-fakhanām. Geté ndøgo
zoqá khøuwa-té qanó-fakhanám. Matev ndógo, taqa yaq-te qazoyogem, zo ezoqa
Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, ndego
Mbumbukiam yan-te gendo-khofotav. Até enzol ezoqám-a, zøtezat nøme ndape-qa
ndøgó, taqa yaq-te.

Ndaføyamba bizigú, Mbumbukiam-qa bøi-te

13 Zo Mbumbukiam, møndø-khandí:z. Yaq zo yage eqeieqei zomóndapém. Yaq
nakémbá, zo vòkhakheinám, neka zøkeza yage, gènøzøgím. Zo Mbumbukiam-qá kuku
matev-te mbá qanotazá, ndøgo zo tezø-etoam, Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan. 14 Zo
Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo neka manqa o-mba ndøzømbøe-ndape, yaq zo zøkeza
kha, poev soqøsoqa-te, sa ndønqonqotòvē, av bugukhokhof qazøtegoam, zo unimanqatin
manqat zøtezateav qazogoam. 15 Geté gekha matēv ndøgo, zo ndozo-matanam, zo
ndaføyamba ndøgó, ate av-té, Mbumbukiam ekezan ndaføyamba-qape nde:go, ndego zo
gezø-akha. 16 Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Zo
ndaføyamba-qape ndøgó. Zapa ndógo, no ndaføyamba-qapé.”
17 Gèmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego, zo Tat ndozombo-akhayam, ndego ezoqa
ewaqape-qa matev ndegevewat, ndego yaq-mba okhomáv. Yaq nakémbá, zo nqanek
manqei-qape-te, ande manqei vini-ak ezoqa me nqazøte-yage, zoqa yage-te, Mbum-
bukiam møe zombógoát.
18 Zo mòzøte-zøtéz, zo khokho matev-te qazoyagam, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-
za-te qando-fakhan, yaq zo Mbumbukiam ambá av nqægo, monì genewì, zo vøzøtē-
fakhaz. Gigiap av ngi:gu, segemó-nasiním. 19 Geté ndego zo andé sip eqeieqei-qapu-
qá kóuk genewí, ndugu soqain-qase mbain ndugu. Taqa fia kandamba tantáv. Ndøgo
Keliso-qá kóuk. 20 Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam Keliso é-
møndo:-veatáv. Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego mòndø-fakhán. Zo nonqó, 21 zo
te mokho-te Mbumbukiam ndozo-unimanqatinat, ndego løvøte-te gekhandi:v neka iz
kandambaqape vømbō-etoam. Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-te mbá qazonø-tazá,
neka ndego ndōzō-ūnìmānqātìnāt.
22 Zo unimanqatin manqat o-mba qazoto-ndapem neka Mbumbukiam-qa bøi-te vozō-
eqeieqei-ez, neka izu Klisten-te, poev eqeieqei nandøzøgo, yaq zo yaqyaq-a kuku matev,
bèzø-vøovét. 23 Zo nqawá qazonø-qaním. Geté zo ndakin ambá av nqægo, ezoqam-qā
kōuk qazøteqāz, ndigu tipakhaez. Geté zo Mbumbukiam-qá khandi manqát qazøteqáz.
Yaq ndøgo kopømba mbaín, tønavøem. Geté oskia ndógoát, miavmiav.
24 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,
“Ezoqa ewaqape andé gagayag me me:gó.
Nakhamas-té ginó-nasiním.
Até tiqá iz akhae matév-a, kopó.

1:10 1:10 Met 13:16-17 **1:11** 1:11 Psa 22; Isa 53; Luk 24:26-27 **1:14** 1:14 Lom 12:2; Ef 2:3; 4:17-18 **1:16** 1:16 Lev 11:44-45; Met 5:48 **1:17** 1:17 Lom 2:11; Veve 2:23 **1:19** 1:19 Kel 20:28; Iblu 9:12-14 **1:20** 1:20 2 Tim 1:9-10; Ef 1:4 **1:21** 1:21 Zion 14:6; Lom 5:1-2 **1:22** 1:22 Zion 13:34; Lom 12:10 **1:24** 1:24-25 Isa 40:6-8

Andé gagayag nanga me mé꞉qatáz, vónasin̄ím.
Unimanqatín. Gagayag gèpakhaín, neka nanga võpomozin.
25 Geté Evezøza-qa manqat, oskia ndógoát. Miavmiáv."
Manqat nqánek, zo Manqat Mbomambaqape gi꞉zømesimam.

2

Khandin mbaqambaqa-qa yaq-te

1 Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa ate ndægo vò-ivøvém, khavozam matev neka
Klisten matev ngusum-te sa toqotø-khaz neka ova matev neka ngenøgim manqat man-
qate matev. 2 Kopømba ande av nakhei nqonqon ndakinak ndi꞉gu, tete møqæ ndøzøya,
zo ifin Mbumbukiam-qa Manqat yoge-té qabezø-vití. Yaq zo nqanek tete qanimav-
qape tozologat, zo zófisám, khandi vozóndapēm. 3 Zo taqa mokhov qazøte-khamasem,
zo mòzoqeivím, Evezøza-qa matev mbomambaqapé.
4 Zo Evezøza-té qandozáv, ndego khandin nandi, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
gete Mbumbukiam geveataz. Teqa bøi-te ndøgo, nginik nandi, gigiap-qapé. 5 Até zó-a,
zo andé khandin nandi me zøte꞉gó. Mbumbukiam, ekeza khoev, zó genewevét. Yaq
ta khoev-te ndøgo, zo andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqa ndaføya-ndaføya me zøtégoát,
neka Mbumbukiam-te, Yesu Keliso-qa mokho-te, zoqa kha ande etoam matev me vøzøté-
etoumemāt. Etoam matev av nqægo, Mbumbukiam, gèmbøe-khaneát.
6 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqágo,
"Nqáe! No Zayon manqei-te, nandi nózáv.
Nginik nandi, gigiap-qapé. No nøkezan nøveatáz.
Yaq gekha ezoqām ndego, nginik nandi te-unimanqatintat,
ndego mivi gégoák. Miavmiáv."
7 Nginik nandi, gigiap-qapé zo-te, zo ndozo-unimanqatinat. Geté tiqa yaq-te ndigu,
unimanqatinteav ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqágo,
"Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem,
ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo."
8 Neka manqat nøme, āv qane-eín nqágo,
"Nandi nginik,
ezoqa ndókhaosumát, vó-o꞉atāt."
Ezoqa ndígu tíkhaosumát, ndigu Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndapeav ndigu.
Mbumbukiam é-møndømbøe-pøovám, matev āv tabezømbe-fakhán.
9 Geté zo viní. Zo Mbumbukiam-qá bawán. Ndego zo ekezan ndøveatáz. Zo
Kawa Kandambaqape-gí iziz ezoqám. Ndego zo ekezan nonqo me꞉kház. Zo tegi
zógoát, neka ezoqa teqa matev mbomømboma-qa yaq-te vóe-zømesimāt, ndego zo gezø-
akha, zo bugukhokhof khøuwa bøivun-te qazoyagam, yaq teqa waev bæbæs-qape-te
vozōfakhaz. 10 Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-gi ezoqam goneáv. Geté ndakin, zo tegí
ezoqám. Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev ndapeáv. Geté ndakin, zo
mòzondapém.

Ni andé Mbumbukiam-gí pingim-ák

11 Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqei-qape-te, andé manqei vini-ak me zøte-
yageáp. Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Zo zøkeza kha, sa ndønqonqotòvē, khataе-
qa poev-te, ndøgo zoqa poev eqeieqei namba ndønøfeap. 12 Geté zo ezoqa mokho-
te nandozo-yageap, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, zo matev eqeieqeí qane-
yageáp. Yaq ndigu zo manqa-zapa-us ndizæza, ndigu segé-matøvemém, zoqa matev

2:1 2:1 Ef 4:22; Zems 1:21 **2:3** 2:3 Psa 34:8 **2:5** 2:5 Ef 2:21-22; Veve 1:6 **2:6** 2:6 Isa 28:16; Ef 2:20 **2:7** 2:7 Psa 118:22 **2:8** 2:8 Isa 8:14 **2:9** 2:9 Deut 7:6; 14:2; Isa 9:2; Tait 2:14; Kel 26:18; Ef 5:8 **2:10** 2:10 Hos 2:23 **2:11** 2:11 Gal 5:17, 24 **2:12** 2:12 Met 5:16

eqeieqeí. Yaq até ndigú-a, tïabiti-unimanqatiním, yaq Mbumbukiam-qa iz vø-eqanēm, ta khøuwa-te ndøgo, tendowav.
13 Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo megetapak-qá mokho-té qanu:gú. Oskiá ndøgo, kawa ezoqam kandambaqape ndego, 14 o gaman ezoqam ndigu, ndego gevevesam, ndigu yaq-fia nqosøgeap tizø-etoumat, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, neka tiqa iziz tizø-eqatat, ndigu matev eqeieqei ndimatanam. 15 Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa poev av nqægo: Zo matev eqeieqei mba tozogoat, yaq ndigu ezoqam, zoqa yaq-te khokho manqat ndimanqate, tiqa manqat gé:khoutáv. 16 Zo Mbumbukiam genqovotaz, zo ndømatàváp, av nqægo, “Ni nqovotønāt. Yaq matev soqøsoqa sizïgoāt.” Av taoká. Zo ndakin Mbumbukiam-gí pingim-ák. Yaq kopømba mbaín, matev sa tozo-matønumat, av zøkeza poev ndægo. 17 Zo ezoqa ewaqape gèzøváp, neka Klisten zøfuap-te kuku bezøgó, neka Mbumbukiam, møe-us mbováp, neka gaman kawa kandambaqape vozombó-vizupāt.

Nqosøgeap tizindapet, ni Keliso-qá matev zimbó-paevém

18 Zo sasae ezoqam, zo zøkeza megetapak-qá mokho-té qanu:gú. Gèzøváp. Ambá ti-mba ndïgu, ezoqa mbomømboma, zo matev eqeieqei ndizø-matanam, geté até ndigú-a, sasanqa ndigu. 19 Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa matev ndembopaev, yaq ta zapaya ndøgo, ngenøgim matev tendap, yaq ndego ta nqosøgeap ndøgo sa te-eqatat, Mbumbukiam khanakhanákh te-te. 20 Geté zo matev soqøsoqa tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo, yaq-fia nqosøgeap tozondapem, yaq ge zô ndozo-matavap, Mbumbukiam kopømbâ, khanakhanâkh zo-te? Av taoká. Geté ndego zo-te, khanakhanakh ndógo tømbógoát, zo matev eqeieqei tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo nqosøgeap tozo-upøgimat. 21 Zo Mbumbukiam ndógo tezømbe-akhá. Zapa ndógo, até Kelisó-a, zo nonqo, nqosøgeap ndøndáp. Ndego zo gè:zømás, zo tømbøe-paevem-a. 22 Ndego manqa-zapa goneáv, neka teqa tou-te meakha manqat fakhaneáv. 23 Ndigu gingenøitat, yaq ndego ngenøgim manqat qavøiwateáv, neka nqosøgeap gimbo-etøomem, yaq ndego utøve manqat einiáv. Geté ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá zenda-té genøvé. Zapa ndógo, ndego mòndæ-otév, Mbumbukiam manqa ovøyam ezoqam eqeieqeí. 24 Niqa manqa-zapazapa, Keliso ekezan, tae mutui-té genøndáp, vø-evøzam. Ndego tenegoám ndógo: Ni manqa-zapazapa matanam-te, andé løvøte ezoqam me zí:goát, neka matev eqeieqei-té qabizi-yagé. Zo teqa nqamav mokho-té qazonø-eqeieqei-éz. 25 Zo bugukhokhof, andé sip me zøtegoám. Zò-eváz. Geté ndakin zøkeza sip keoge ezoqam-té qazonø-veséz, ndego zoqa yage, eqeieqei ndembo-keoge.

3

Yage eqeieqei-qa yaq-te, yaq anganeam-a, yaq sœvam

1 Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gú. Yaq zogi angana, ndigu Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav ndigu, zoqa matev tiqeivat, yaq ndigu Keliso-té gindúqambúz, oskiá ndøgo, zo manqat manqatemav tozogoat. 2 Zapa ndógo, ndigu āv giníqeivát nqægo: Zoqa matev eqeieqeí neka zoqa yage vizap-ús. 3 Zo ambá av nqægo, zøkeza kha mumat mbā zotó-khakheinumāt, kopømba ande av izum toqote-løvønøvem o gigiap fia kandakanda neka ndabua eqeieqei voqó-uzām. 4 Geté zoqa bugug keoge eqeieqei, zoqá mokho-té qabetu:gú. Ta bugug keoge eqeieqei ndøgo, navupav ndøgo, nqánek: Zo matev aiyaiyav-té qanøgó. Sasanqa-te ndømatànām. Mbumbukiam, bugug keoge eqeieqei nqánek qambøe-khaneát. 5 Gèmbo-mataváp. Até ndigú-a, sakheis, bugukhokhof giyagam, ndigu Mbumbukiam-gi gigoam neka te-te vo:tabam, tiqa bugug

2:13 2:13 Tait 3:1 **2:15** 2:15 1 Pita 3:16 **2:17** 2:17 Lom 12:10 **2:18** 2:18 Ef 6:5 **2:20** 2:20 1 Pita 3:14, 17 **2:21** 2:21 Met 16:24; Zion 13:15 **2:22** 2:22 Isa 53:9 **2:23** 2:23 Isa 53:7; 1 Pita 3:9 **2:24** 2:24 Lom 6:11; Isa 53:5-6 **2:25** 2:25 Ezek 34:5-6; Met 9:36; Zion 10:14; Iblu 13:20-21 **3:1** 3:1 Ef 5:22 **3:3** 3:3 1 Tim 2:9

keoge, āv tønegoám, neka ndigu ekeza angana-qa mokho-te vøugoam. 6 Sævam nømu,
matev av nqægo gumatanam, Sælá. Ngunuk Eibleem-qa manqat, o-mba mo:ndapám,
neka kawa vømbō-akhaemam. Zo tugí nakhei mbasí, zo matev eqeieqei tozo-matønumat
neka utøve-qa yaq-te møe mbain vozógoāt.
7 Até zo anganá-ya, zo sakheis namba ndøzøte-yageap, zo matev eqeieqei zømatanám.
Zapa ndógo, zo mòzøte-zøtéz, sakheis-qa bazaføgakh andé mbaín, av angana-qa
bazaføgakh ndægo. Zo gèzøvizáp. Até ndigú-a, zo namba khandi søzøtumú-ndapém,
Mbumbukiam tezø-etoam. Soqaín ndøgo, zogi sakheis, matev soqøsoqa tozozø-
matønumat, yaq ta matev mokho-te, zoqa guliguli matev, tøzømbø-khaz.

Matev eqeieqei matanam zapaya, viniv matev tøqa-fakhanumat

8 No ndakin, zo ezoqa ewaqapé suzumbu-manqaté. Zo ate ndøzøte:go, zo nqova kopo
neka mbøni fokeam kopo bezømbegó. Zo Klisten bawan mokho-te, kuku bezøgó, yaqyaq-
a, neka tanakh bezōgo. Neka zo zøkeza iz, ndø-eqàwā̃t.
9 Ezoqa matev soqøsoqa tezøgoat o ngenøgim manqat tezø-manqatat, yaq zo mbo-
qavøìnā́m. Geté gèmbo-guligulimém. Mbumbukiam matev eqeieqei bembo-matanám.
Zapa ndógo, ndego zo nqánek gezømbe-akhá. Yaq ndego até zó-a, matev eqeieqei
zømatanám. 10 Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,
“Gekha ezoqām ndego,
yage khoui-qa tegoat neka khøuwa eqeieqei zømete-qa vógoāt,
teqa tou manqat soqøsoqa manqate, bè-iváv
neka khavozam manqat, bemanqàtē.
11 Ndego manqa-zapa zitá geabetewuá neka matev eqeieqei bēmatanam.
Ndego bazaføgakh be-asáz,
ezoqa nøme namba, sambi-té geabeyagé.
12 Zapa ndógo, ezoqa ndaføya-ndaføya, Evezøza bøi zømbové,
neka tiqa guligulim ndēzōyōgē.
Geté ndego zitá gene-wuøezá, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam.”
13 Gê, zo ezoqa ndóngenøzotat, zo bazaføgakh tozo-asazet, matev eqeieqei mba tozo-
goat? 14 Geté até ndøgó-a, zoqa matev eqeieqei matanam zapaya, ezoqa soqaqape-te
ti-ab, nqosøgeap vozóndapēm, zo khanakhanakh mbá qanegó. Zo ezoqa møe zǫ̀gō̃, neka
ndøfofǫ̀geā̃p. 15 Geté zoqa mbøni-te, Keliso mba mbovizáp, ndego zoge Evezøza. Gekha
khøuwā ndøgo, ezoqa zoqa vintøzat matev-qa yaq-te Yesu-te, manqa qæf yoge-qa tigoat,
yaq zo é-mozoto-khakheinamát. Zo sozozǿ-qavøiú. 16 Aiyaiyav-té qanøzø-ovøyám neka
vizap-ús. Neka zoqa mbøni-te, matavap eqeieqei mba bezømbu:gú. Zo Keliso mokho-te,
yage eqeieqei tozondapet, yaq ezoqam ndigu, zoqa yaq-te manqat soqøsoqa ndimanqate
neka ndingenøzoat, ndigu mivi ndóndapemát. 17 Mbumbukiam tømbopoe, qoqa matev
eqeieqei zapaya, nqosøgeap toqondap, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndógo, manqa-zapa
matanam zapaya, nqosøgeap toqondap.
18 Até Kelisó-a, nqosøgeap ndøndáp, vōnanim. Kopo me:naním, niqa manqa-zapazapa
vō-evøzam. Ngenek ezoqam eqeieqei-qape, nqanek matev, ni manqa-zapazapa-us
ezoqam nonqo ndømatanám, neka zo Mbumbukiam-te, nakhoa vøzō-mboqoa. Khatae-te
ndøgo, gèlaém. Geté Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, nqawa gèkhandí:v. 19 Yaq te
mokho-te ndego, Keliso até nqová-ya, ndigu løvøte manqei-te, ande ndimbula mokho-te
ndu:gu, manqat vømē-zømesim. 20 Ezoqa ndígu, Noa-qa khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-
qa manqat ndapeav qagoam. Mbumbukiam mǿndøzømbo-kewagám, Noa khagua-qape
ge:khakheinumat. Geté ndigu teqa manqat gèsanqawém. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqam
khapémbá, ate gi:goam, eit mbá, khagua-qape mokho-te gi-oz, vǭkhandi:z. Yaq ibøkha

3:6 3:6 Gen 18:12 **3:7** 3:7 Ef 5:25 **3:10** 3:10-12 Psa 34:12-16 **3:14** 3:14 Isa 8:12-13; Met 5:10; 1 Pita 2:20; 4:14
3:16 3:16 1 Pita 2:12 **3:20** 3:20 Gen 6–7

ndigu ngiæzoateáv. 21 Até zó-a, zo ibøkha iz qazondapem, ibøkhá qazøte-khandí:z. Ta
matev ndøgo, ambá av nqægo, khavim sunguzam nonqō. Geté gekha ezoqām ndego,
ibøkha iz tendap, ndego Mbumbukiam-te manqa mbusa, āv genévé nqægo: Ndego
Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei yage-qa ndøgó. Zo ndøgo tøzøte-khandí:z, Yesu Keliso
løvøte-te gendo-khandi:v. 22 Yaq ndego yan-té genøqavíg, Mbumbukiam-qa nakeamo
zenda-te vømōqom, neka enzol ezoqam ate ndi:gu neka nqova megetapak neka nqova
bazaføgakh-us ndezømbo-kawaevat.

4

Yage ndakinak, Yesu mokho-te

1 Keliso ekeza kha-te gepotonam, yaq até zó-a, zo āv tøne-matøvemém, av ndego
ge:matøvem. Potonam matev tøzøfakhan, sozó-eqatát. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego,
Keliso zapaya, kha-te tepotonam, ndego manqa-zapa, zitá genewuá. 2 Ndego nqanek
manqei-qape-te zua teyagat, ndego ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták. Geté
Mbumbukiam-qá poev mba mbópavát.

3 Zo bugukhokhof, khøuwa kandambá, āv tøzøte-yagám, av ezoqa ndi:gu, Mbum-
bukiam zøtezateav ndigu, ndezømbe-khaneat. Zo mambe si zøwagám, neka kha-qa poev
matev vozombō-pavam, neka lou loge kandakanda-te, matev soqøsoqa vinivinimba
vozōgoam, neka ibøkha soqa izam si, vøzōwagam, neka tae khøuwiap o mbumbuk vizap
matev soqaqape si, vøzōwagam.

4 Yaq ndakin, zo ndigu ezoqam, nqova zozøndáf, zo ti-te qazøte-qataz neka ti namba
khokhombap vøzō-ivøvem, ndigu ande bøsik me, manqa-zapa-te sa ndibusit. Yaq ndigu
ta zapaya ndøgo, zo tiqa matev qazo-ivøvem, ngenøgim manqat zømanqaté. 5 Geté yaq
ndigu manqa ovøyam ezoqam-qá megemege-té gemówán. Ndego khakheitáp. Ezoqa
ewaqape tiqa matev-qa yaq-te gezømbé-sinøzám, gekha ezoqām ndigu, gipakhaetat o
zua ngiyage.

6 Yaq nakémbá, Manqat Mbomambaqape até ndigú-a, ndakin gipakhaez, vøyogem.
Gipakhaez, ndigu manqa-zapa-qa yaq-fia, ekeza kha-té ginømbo-yogém. Geté nqova-te,
ndigu zua ndøkhandi:zát, ate av-té, Mbumbukiam nde:khandi:vat.

Matev ndøgo, Mbumbukiam gini-etoam, tizi-matønumat, ni eqeieqei bizimbo-keogé

7 Gigiap ate nqægo, taqa vaev, avønín gemófakhán. Yaq nakémbá, zo matavap loloakh
bezøgó, neka zøkeza kha, gènøzøgím. Yaq matev-qase, zoqa guligulim-te, gezømbø-
khazák. 8 Matev kandambaqape ndøgo, matev nøme ate ndægo qaløvuam, nqánek:
Zo yaqyaq-a, kuku bezøgó. Bèzø-vøovét. Zapa ndøgo, kuku matev, manqa-zapazapa
kopoáv segégutáv.

9 Neka yaqyaq-a, khoev sège-manqaté. Bezømbo-qàsï:v.

10 Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, Mbumbukiam matev vinivinimba gezø-etoumat,
tozo-matønumat, zo ezoqa nøme zozømbé-tøkeát. Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo ta matev-qa
keoge ezoqam eqeieqei, zógoát, Mbumbukiam gezø-etoumat. 11 Mbumbukiam ezoqam
matev gembo-etoam, manqat temanqatat, ndego nqanek manqat, Mbumbukiam-qá
Manqat bemanqaté. Ezoqa nøme, tøkeam matev ndegeawat, ndego ezoqa bazaføgakh-us
bezøtøkeé, ta bazaføgakh mokho-te ndøgo, Mbumbukiam gembo-etoam. Yaq ndøgo, ta
matev mokho-te ate ndægo, Mbumbukiam-qá iz be-eqawát, Yesu Keliso mokho-te. Teqa
iz kandambá tantáv neka bazaføgakh ate ndægo, teqá. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Ta zapaya ndøgo toqote-potonam, Klisten ezoqam ndoqogo

4:1 4:1 Lom 6:2, 7 **4:3** 4:3 Ef 2:2-3 **4:5** 4:5 Kel 10:42 **4:7** 4:7 Lom 13:11-12 **4:8** 4:8 1 Pita 1:22 **4:9** 4:9 Iblu 13:2 **4:10** 4:10-11 Lom 12:6-8

12 Nøfuap mbomømboma! Zo matev føgakh-qape nqazo-qeivi, ndøgo zoqa unimanqatin
ndækhamasimit, zo nqova bezøndãf. Zo ndømatàvãp, av nqægo, matev vini zøfakhān.
13 Geté zo khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. Zapa ndógo, zo āv tøzøte-potonumít, av
Keliso ge:potonumat. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, teqa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea,
ndego tendoqavan, zo khanakhanakh nøme mba zømbó-asøtáv. 14 Zo khanakhanakh
mbá qanegó, zo ezoqa ta zapaya ndøgo tingenøzotat, zo Keliso-gi ezoqam ndozogo.
Zapa ndógo, nqanek matev, āv qane-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam-ge Nqova
Mbomambaqape, nandêgó zo-te, ndego Nqova iz akhae-us neka bazaføgakh-us.
15 Geté zo mokho-te, ezoqa nqosøgeap tendap, ndøgo ta zapaya ndøgo betègõ, ndego
ezoqa pakhapakha ndezø-khaneam o gigiap nde-aqonam o ezoqam-qa matev-te, kesov
ndesokhosam. 16 Geté gekha ezoqām ndego, Klisten ezoqam tepotonumit, ndego mivi
bègõ. Geté ndego Mbumbukiam-qá iz be-eqawát.
17 Khøuwa iz møndøndáp. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam, avønín géngáz. Tegi
ezoqam-té qanóngáz. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam ni-te tøngaz, ni tegi ezoqam
nqazigu, yaq gê, ti-te ndigu áv khanégoāt, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat Mbomam-
baqape o-mba ndapeav ndigu? Ti-te ndigu unimé:-soqá. 18 Mbumbukiam-qa Manqat,
āv qane-eín nqægo, “Ezoqam ndaføyamba-qape-te føgakh tøgoat, te:khandi:v, yaq gê,
ndigu ande gekham me zømbé-fakhān, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-
zapazapa sa ndimatanam? Ti-te ndigu unimé:-soqá.”
19 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndipotonam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo,
ndigu ekeza khatae, teqá zenda-te ndégo tiabenø-veém, ndigu gekhakheinøvem. Ndego
unimanqatin ezoqám. Ndego matev āv genégó, av manqa mbusa ge:ve. Yaq ndigu
ezoqam, matev eqeieqei matanam-te até be-apét.

5

Guguna manqat, megetapak-te neka ezoqa ndakinak-te neka ezoqa ewaqape-te

1 No ndakin zo Klisten megetapak-té qatø-manqaté. Até nó-a, no Klisten megeat
ezoqám. Keliso nqosøgeap gepotom, no nøkeza bøí qateqeív, neka até nó-a, nqæpōtōnām,
Keliso zapaya. Neka até nó-a, matev qaniqanimav sizimú-ndapém, ta khøuwa-te ndøgo,
Keliso-qa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea, ndego tendoqavan. Yaq nakémbá, no zo
megetapak, nqazó-pouwe: 2 Nandiv Klisten ezoqam, Mbumbukiam kopømba ande av
sip ndi:gu, zoqa zenda-te ge-ab, zo eqeieqei zøkeogé. Zo khanakhanakh-us zøkeogé, ambá
av nqægo, gezømbó-qasi:vāt. Zo nqanek sasae, moni-qa mba mè:gõ. Geté zo poev ùni
bezømbegó, nqanek sasae-te. 3 Zo ndigu ndøtokhònãz, Mbumbukiam zoqa zenda-te ge-
ab. Geté zo matev eqeieqei ndømatanám. Yaq nandiv, zo ande sip me ndozozømbe-keoge,
kopømbá, zoqa matev gembó-paevém. 4 Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ndego sip keoge ezoqam
kandambaqape tendoveao, zo yaq-fia neka iz kandakanda zó-upøgím. Ta yaq-fia ndøgo,
gemó-lanqayák. Ndøgo miavmiáv.
5 Zó-a, ezoqa ndakinak, zo megetapak-qá mokho-té qanu:gú.
Neka zo ezoqa ewaqape, yaqyaq-a me:khambùvãp. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa
Manqat, āv qane-eín nqægo,
“Ezoqa ndi:khambuvap,
Mbumbukiam gèsanqazá.
Geté ti-te ndigu, ekeza kha ndivoat,
ndego kuku mbogó.”
6 Yaq nakémbá. Zo me:khambùvãp. Mbumbukiam-qá zenda bazaføgakh mokho-té
qanu:gú. Yaq khøuwa eqeieqei tømøndap, ndego zo ndò-eqazó.

4:13 4:13 Kel 5:41; Zems 1:2; 1 Pita 1:6-7 **4:14** 4:14 1 Pita 2:20 **4:18** 4:18 Prov 11:31 **5:2** 5:2 Zion 21:15-17; Kel 20:28 **5:3** 5:3 2 Ko 1:24; Filip 3:17; Tait 2:7 **5:5** 5:5 Prov 3:34; Ef 5:21; Zems 4:6 **5:6** 5:6 Met 23:12; Luk 14:11; Zems 4:10

7 Zoqa fofogeap ate nandægo, Mbumbukiam-qá zenda-té qanøveém. Zapa ndógo,
ndego zo gèzø-keogé.
8 Gò꞉feazoát, neka gò꞉keogé. Zapa ndógo, zoge qaqa ezoqam, ndego nqova soqaqape,
andé layon khobos-qape me me꞉-okhó, neka ndego ezoqa ngiæzoat-qa ndøvawé. 9 Zoqa
unimanqatin-te, bazaføgakh-us ndøwaniáp, neka gèmbøe-khakhazám, ndego. Zo møzøte-
zøtéz, até Klisten ezoqa nømé-a, nqanek manqei-qape-te ate nqægo, āv tini-potonumít,
av zo ndøzøte-potonumit. 10 Mbumbukiam, ndego kuku kandamba ndømbogo, ndego
zo gezø-akha, miavmiav Keliso Yesu namba teqa waev-te tozoyagat, zo ndakin khøuwa
elavøqasi-te ndozo-potonumit, ndego zo ndòkhakheinøvém, vozó-eqeieqei-ēz, neka
bazaføgakh vøzø-etoām. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát. Yaq zo ndòzoto-gevetømém,
neka zó-o꞉azák. 11 Bazaføgakh ate ndægo, Mbumbukiam-qa ndógoát. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Vaev manqat

12 No nqanek pepa khapelavøqase, Sailés namba niti-peaumavún. No møtenøtén,
ngenek unimanqatin Klisten ezoqám. No zo nqanek pepa mokho-te, andé gaga
khaneam-qa nøzøgoám. Neka no zo āv qatezømás nqægo: Ndøgo unimanqatín. Mbum-
bukiam kukú zo-te. Ta kuku matev-te ndøgo, føgøføgakh até vøwaniáp.
13 Nginik Klisten bawan ezoqam, nqanek Bebilon taon mokho-te ngiyage, Mbum-
bukiam zo namba sa gumu-veataz, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.
Neka até Mák-a, ndego kopømba ande av noge yo nde꞉go, khaiya mboma manqat
ngēkhōfōtāvāv. 14 Tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát neka vøngenøndamat. Kuku
matev-ús.
Sambi ndògoát, zo namba, ate ndøzøte꞉go, zo Keliso-qa mokho-te ndozotu꞉gu.

5:7 5:7 Met 6:25-30 **5:8** 5:8 1 Tes 5:6 **5:9** 5:9 Ef 4:27; 6:11-13; Zems 4:7 **5:12** 5:12 Kel 15:22, 37-40; 12:2, 25; 13:13 **5:13** 5:13 2 Tim 4:11; Kel 12:2

2 Pita
Pita-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita gèmbo-menás, Klisten ezoqam ndígu tezø-peawám, ndigu manqei vinivinimba-te giyageapam.

Nqanek pepa mokho-te, Pita ndigu āv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu yà beto-feazoát. Zapa ndøgo, khavozam nømendim ezoqam kopoáv, Klisten ezoqam tubam-qa zøgó. Nginik khavozam nømendim ezoqam, matev soqøsoqa, mbomømboma mbo-akhayám. Neka ndigu ezoqa, āv gini-zømesím nqægo: Yesu nqawa gendó-qavanák. Yaq Pita ndigu Klisten ezoqam, guguna manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu Yesu mokho-te, føgøføgakh bewaniáp neka unimanqatin manqat, bazaføgakh-us bēgeawat.

1 No Saemon Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka tegé u-aném. No zo-té qatø-peaomít, zo unimanqatin matev mbomambaqape kopo qa-zondapem, av ni qatindapem. Nqanek unimanqatin matev, nigi khandi etoam ezoqam neka Mbumbukiam Yesu Keliso-qa matev eqeieqei-qape mokho-té qazindapém.

2 No āv qate-guligulím nqægo: Zo Mbumbukiam neka Yesu, nigi Evezøza, qazøte-zøtez, zo kuku matev neka sambi matev nøme mba zømbó-khouwév.

Ni Mbumbukiam gevevendam, ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

3 Teqa bazaføgakh kandambaqape-qa mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-te qandowav, Yesu ni ate ndægo, yage nonqo neka Mbumbukiam-qa poev gone nonqo, sègenimbu-etoám. Zapa ndøgo, ni mĭzi:nøtén ndego, ni teqa iz kandambaqape neka matev eqeieqei-qa mokho-te ginindu-akha. 4 Neka ta mokho-te ndøgo, ndego ni manqa mbusa ni-aumám. Manqa mbusa qaniqanimáv neka kandakandá. Ndego tenegó ndøgo: Zo manqei-qape-qa ngi:wat matev-te zøté-khokhóz, ndøgo ezoqam-qa poev matev soqøsoqa-te ndøndo-fakhate neka ezoqa ndøngiæzoat. Neka zo matev, āv tabezømbe:gó, av ekeza matev ndægo.

5 Yaq nakémbá, zo bazaføgakh ndø-asøzú neka zoqa unimanqatin matev-te, matev eqeieqei matanam mo:veém. Yaq zoqa matev eqeieqei matanam-te, nøtenat eqeieqei mo:veém. 6 Neka nøtenat eqeieqei-te, kha nøzøgim matev eqeieqei mo:veém. Neka kha eqeieqei nøzøgim matev-te, føgøføgakh waniap matev mo:veém. Neka føgøføgakh waniap matev-te, Mbumbukiam-qa poev matev paev mo:veém. 7 Neka Mbumbukiam-qa poev matev paev-te, Klisten zøfuap-te kuku matev mo:veém. Neka Klisten zøfuap-te kuku matev-te, ezoqa ewaqape-te kuku matev mo:veém. 8 Zo nqanek matev vinivinimba oskia tozogoat, neka ndøgo zoqa mokho-te vókhouwevtēt, yaq zoqa zøtezat, nigi Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-te, ambá av nqægo, khokhō segegō, geté mokho mbófakhán. 9 Geté gekha ezoqām ndego, nqanek matev vinivinimba goneav tøgoat, ndego mokho qeiviáv. Ndego andé bøi waev mbain ezoqám, neka ndego manqa mate mòndømbøe-navøém, av nqægo, Mbumbukiam bugukhokhof manqa-zapazapa-te gesungutav.

10 Nøfuap! Yaq nakémbá, zoqa Klisten matev-te, bazaføgakh nøme mba mo:-asazét, ndøgo Mbumbukiam gezøndo-akha neka vøveataz. Zo nqanek matev vinivinimba tozogoat, av qazømbe-manqatavun, zo unimanqatin-te, zó-o:azák. 11 Yaq Mbumbukiam zo mboqog zømbó-mboqozó. Kandambá, tezømbo-mboqozo. Yaq zo kopømbaqapé, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, Yesu Keliso, teqa megeat matev-te, zomó-óz, ma miavmiav ndo:kawaevat.

12 Zo nqanek matev vinivinimba-qa yaq-te, mòzøte-zøtéz, neka zo unimanqatin manqat-te, føgøføgakh zowaniáp, zo qazondapem. Geté no zo oskia nøzø-manqaté.

1:6 1:6 Gal 5:22-23

Soqaín ndøgo, manqa mate tøzømbo-navøem. 13 No nqæmatavap, no zo matavap oskia
tæzø-mboqogimat, no nqanek manqei-qape-te, ande palai khoev mokho-te nqatu:-yage,
ndøgo eqeieqeí. 14 No møtenøtén, no nqanek palai khoev avønín nó-iváv, vøe-nanĩm.
Nigi Evezøza, Yesu Keliso, no āv tenømbe-veáz. 15 Yaq nakémbá, no bazaføgakh no-asazét.
No tæqavan, zo nqanek manqat oskia mbomataváp.

Ni Mbumbukiam-qa Manqat, føgøføgakh bizimbo-geawát

16 Ni zo qeizø-manqatam, nigi Evezøza Yesu Keliso bazaføgakh-us tendoqavan, ni ambá
av nqægo, zo emanqa-emanqa nizø-gigimām, ndøgo ezoqam-qa matavap-te qando-
fakhatam. Av taoká. Ni teqa bazaføgakh-qape, nikeza bøí qatiqeivím. 17 Ni møigoám,
te namba, Mbumbukiam, nigi Tat, gembovizam neka iz kandambaqape vømbō-etoam.
Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-te, manqat āv qande-fakhán nqægo,
“Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te.” 18 Ni Yesu namba, ta olol-te qeitogoam, ma
Mbumbukiam ge:goam, ni nqanek manqat, yan-te qandovis, nikeza geá qatiyogém.
19 Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat, nøme mba
nito-unimanqatinát. Até zó-a, zo tiqa manqat, eqeieqei ndøyogé. Zapa ndógo, tiqa
manqat, bøivun manqei-te, andé waev me me:khaév, atema vømópavē, ta khøuwa-
te ndøgo, Keliso tendoqavan, neka zoqa mbøni-te, ande pave ndukuam me vøzømbé-
sanqatāv. 20 Geté zo vòezøtéz. Gekha manqāt ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam
ezoqam, teqa manqat mokho-te gipeaumam, ndigu ambá av nqægo, ekeza matavap-te
mbā ginø-peaumām. Av taoká. 21 Ta manqat ate ndægo, ambá av nqægo, tiqa poev-tē
qando-fakhanām. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape ndønøzøgimám, yaq
ndigu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam.

2

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te, ndigu ezoqa nøme ndingiæzoat

1 Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael bawan mokho-te, khavozam manqa vevezam ezoqam
ndøgoám. Yaq até zo mokho-té-a, khokho nømendim ezoqam ndófakház, neka khonoam-
te manqat vini vóndapāv. Geté manqat av nqægo, ezoqa géngiæzó. Nginik nømendim
ezoqam, até tigí Evezøzá-ya, gó:naumát, ndego genqovotaz. Geté ta mokho-te ndøgo,
ndigu ekeza kha géngiú. Nakhamas-té ginó-soqoéz. 2 Ndigu mambe møqæ. Yaq ezoqa
kopoáv, ekeza kha Klisten ezoqam ndi:vewe, tiqa matev mbópavát. Yaq ta zapaya ndøgo,
ezoqa unimanqatin nakhoa géngenøitát. 3 Nginik khokho nømendim ezoqam, moni
møqæ. Ndigu tiqa khavozam manqat mokho-te, ekeza matavap-te mba ndøndo-fakhate,
zogi moni upøgim-qa ndógoát. Geté Mbumbukiam, nupøkhan mba, é-møndæpøoá. Ndego
ti-te yaq-fia ndøtá. Ndego géqaqavaták. Geté géngiæzó.
4 Até enzol ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat giqavotøvem, ndego ambá av
nqægo, sègezøtāk. Geté ndego gøinam manqei-té genø-nqagevém. Yaq ndøgo auli sén gini-
møpøsáp. Bøivun-té. Neka manqa ovøyam khøuwa-qa mo:keogé.
5 Até ndigu ezoqám-a, nupøkhan mba giyagam, ndigu Mbumbukiam gisanqawam,
ndigu sa takeáv, av gi:yagam, geté ndego khøuwat-qape ndonqonqotáv, ti-te. Yaq ezoqa
eit-mba ndøkhandí:z. Noa-za mba ndøkhandí:z, ndego ezoqa gezø-akha, Mbumbukiam-te
tiqambuz neka matev eqeieqei-te vóyagāt.
6 Até Sodom neka Gomolá-ya, ta taon kandakanda menas, Mbumbukiam ezoqam-
qa manqa-zapazapa-qa yaq-fia ndøtá, vōsonqotav, vōpakhak, ezoqam namba. Ndego
tene-matanám ndógo: Ezoqa gé:zømás, gekha ezoqām ndigu, ndisanqawe, matev āv
tøzømbé-fakhán. 7 Lot-za mba ndøkhandí:z. Zapa ndógo, ndego ezoqam eqeieqeí. Ndego
mbøni mbonqosøgeapám, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ginqagimam, neka mambe

1:14 1:14 2 Ko 5:1; Zion 21:18-19 **1:16** 1:16 Met 17:1-5 **1:17** 1:17 Met 17:5 **1:21** 1:21 2 Tim 3:16; 1 Pita 1:11-12 **2:1** 2:1 Met 24:11; Zud 4 **2:4** 2:4 Zud 6 **2:5** 2:5 Gen 6–8; 2 Pita 3:6 **2:6** 2:6 Gen 19:24; Zud 7 **2:7** 2:7 Gen 19:1-16

si vøzɵwagam. 8 Ngenek ezoqam eqeieqei, khøuwa kopoav ti mokho-te geyagam, tiqa
matev soqøsoqa vɵqeivam-a, vɵ-ewagam, ndego andé enqoni me mbøevitám.

9 Nqanek matev vinivinimba, ni āv qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam ndego
kopømbaqapé. Ezoqa ndaføya-ndaføya, ndipotonam, segé-khandí:z. Geté manqa-zapa-
us ezoqam, ndego yaq-fia zøtaév. Ndego manqa ovøyam khøuwa kandambaqape nonqo
zøgeawát. 10 Ezoqam ndigu, ekeza kha-qa poev soqøsoqa vinivinimba ndimbopaev neka
Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndisanqawe, ndego yaq-fia nøme mba zømbótá.

Nginik khokho nømendim ezoqam, sapí neka ekeza kha mba ndø-eqawát. Ndigu
até nqova iz kandakanda-té-a, møe mbaín, geté sège-ngenøzotatún. 11 Geté até enzol
ezoqám-a, oskiá ndøgo, tiqa bazaføgakh, ndigu khokho nømendim ezoqam-qa bazaføgakh
uni ndæløvui, ndigu nqova vinivinimba-qa iziz ngenøgimáv, Evezøza-qa bugug-te.
12 Nginik khokho nømendim ezoqam, andé søvakha gigiap me me:gó, søvakha gigiap ndigu,
leg-te khøuwag nqazifeam, nqazi-zitøge. Ndigu mokho ndàpeáv. Ngenøgim manqat
khokhó sege-manqatatún. Nginik ande søvakha gigiap khobokhobos me, gésoqoéz.
13 Ndigu ezoqa nøme, soqaqape-te ndi-abam, ndigu yaq-fia soqaqape āv tinídapém.
Khøuwa ate ndægo nqa-okho, ndigu lou loge si zøwág. Tiqa poev sa ndógo. Até ndøgó-
a, zo namba lou gi:logatun, ndigu matev soqøsoqa neka khavozam manqat zø-okhoatún.
Ndigu zoqa Klisten bawan mokho-te, andé khavim me me:giít.

14 Tiqa bøi, mambe møqæ sakheis-qa mba me:vawé. Tiqa manqa-zapazapa, sègezø-
okhó. Neka ezoqa nøme ndigu, Klisten matev-te bazaføgakh mbain ndigu, ndigu manqa-
zapa-te ituza-qa ndøgó. Tiqa qovet matev, vaev mbaín. Mbumbukiam géngiæzó,
ndigu. 15 Ndigu matev eqeieqei, mòndø-ivøvém, neka ande leg-te me vɵe-ewaz. Ndigu
Balam-qa me:qeivím, ndego Beol-ge yo. Até ndegó-a, manqa-zapa matanam mokho-te,
moni qaqasam-qa mbogoám. 16 Geté Mbumbukiam gèmboponqóm, teqa manqa-zapa
matanam zapaya. Tege donki, ezoqa manqat mbo-eín, ndego manqa vevezam ezoqam
vɵtokav. Zapa ndógo, teqa matev mokho mbaín.

17 Nginik khokho nømendim ezoqam, andé kea kumbutap ibøkha-yav me me:gó. Neka
ndigu andé khaiya ozoz me me:gó, khamøe tøkhamba, ndoqo-matavap, qæ ndɵlanqā,
getē qæ mbaĩn. Mbumbukiam manqei mòndøzømbo-mendeó. Ta manqei-qa bøivun,
kandamba tantáv. 18 Ndigu manqat kandakanda, sège-manqaté. Geté ndøgo mokho
mbaín. Ezoqa nøme ndigu, ndakin mba gikhokhoz, manqa-zapa matanam-te, av ezoqa
nøme gi:goatun, ndigu nginik kha-qa poev soqøsoqa-te neka mambe matev-té ginø-
ituzá. 19 Nginik khokho nømendim ezoqam, ezoqa manqa mbusa āv gizømbe-aumatún
nqægo: Tiqa nømendim manqat, génqovotáz. Geté ndigu ekezan, tokøzát. Manqa-zapa
ndønønøsám. Yaq ndøgo géngiæzó. Zapa ndógo, gekha matēv ndøgo, ezoqa ndønøzøiwat,
ndøgo génønøtám.

20 Gekha ezoqām ndigu, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam Yesu Keliso
gi:zøtez, neka manqei-qape matev vɵ-ivøvem, ndøgo ezoqa ndøngiæzoat, yaq vaev
nqawa manqa-zapa-te tivesez, vógutāz, yaq ti-te ndigu unimé:-soqá. Taqa soqain
ndømøløvú, av bugukhokhof qægoam, ndigu unimanqatinteav qagoam. 21 Ndigu
nakhoa eqeieqei amba zøtezateav tøgonin, ndøgo ambá kopømbá ti-te. Geté ndakin ti-
te ndigu, unimé:-soqá. Zapa ndógo, nakhoa eqeieqei møndæzøtéz. Geté zitá gini-
wuøém, neka Mbumbukiam-qa guguna manqat, ezoqa ndigu gi:zømesimam, vɵ-ivøvem.
22 Tiqa matev até kopó, av manqat nøme, nqazi-manqate. “Gaqo qometa tuqoza,
nangó gunølogín,” neka “Bøsik ibøkha-te tukhakuam, nango møndø-vesezin, qoq-pakha-
te vømɵ-khakuamin.”

2:10 2:10 Zud 7-8, 16 **2:11** 2:11 Zud 9 **2:12** 2:12 Zud 10 **2:15** 2:15 Num 22:7; Zud 11; Veve 2:14 **2:16** 2:16 Num 22:28-35 **2:17** 2:17 Zud 12-13 **2:20** 2:20 Met 12:45 **2:21** 2:21 Luk 12:47-48 **2:22** 2:22 Prov 26:11

3

Keliso nqawa tendoqavan

1 Nøfuap mbomømboma! No ndakin zo-te pepa qatøndo-peaumam, gènø-menás. Nqanek
pepa menas mokho-te, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. Zoqa matavap,
ndaføyamba-qape zógoát, 2 neka zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa man-
qat bezømbē-vesezu, av bugukhokhof gi:manqatam, neka guguna manqat ndøgo, nigi
Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, tegi u-anim mokho-te, gizø-etoam.
3 Bugukhokhof nqánek: Zo vòezøtéz. Vaev khøuwa-te, ezoqa nøme ndòfakház. Ndigu
ekeza poev matev soqøsoqa mba mbópavát. Neka zo otøota mé:zæbát. 4 Ndigu āv
giní-manqatát nqægo, "Gê, ndego manqa mbusa geve, nqawa tendoqavan, gekham-tê
gego? Nigi atanakha-za, gimbøe-kewagam, møndømu-pakhaéz. Geté matev ate nqægo,
manqei-qape-te nqago, sège-okhó. Yaq manqei-qape ande vōengaz-a, yaq ndakin,
matev-qase enendateáv." 5 Mbumbukiam manqei-qape neka yan, nupøkhan mba, ekeza
manqat ge:khakheinam, ndigu gèqavotám. Neka ndigu unimanqatinteáv, av nqægo,
manqei-qape ibøkha-tē qando-fakhān; Mbumbukiam ibøkhā gene-khakheinām, 6 yaq
atē ibøkhā gene-ngiū, khøuwat-qape qafakhan. 7 Mbumbukiam yan neka manqei-qape,
ndakin até ta manqat kopó genegeawát. Av tené-geatát, atema manqa ovøyam khøuwa
kandambaqape-te, gøinam vǿengiū, neka ndigu vǿngiæzō, ndigu ndisanqawe.
8 Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqat bezømbo-nàvøē̃m: Evezøza-qa bøi-te,
khøuwa kopo andé viav wan taosen me:gó, neka viav wan taosen, andé khøuwa kopo
me:gó. 9 Evezøza ambá av nqǣgo, yakha mbovaēv, ekeza manqa mbusa-qa yaq-te,
nqawa tendoqavan, av ezoqa nøme ndi:matavap. Geté ndego zo me:gó. Ndego poeveáv,
ezoqa kopo tesoqoev. Geté ezoqa ewaqape, te-té giabenø-qambúz.

Mbumbukiam yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak tekhakheinam

10 Geté Evezøza-qa Khøuwa, nakhamas-té qanógeáv. Andé aqonam ezoqám. Yaq
yan sogó-navøém. Ndand tatas-qape-ús. Yaq gigiap vinivinimba, khaiya ova nqo:go,
gøinám qané-lonqotám. Yaq manqei-qape neka gigiap ate nqægo, manqei-qape-te
nqago, vǿnavøēm. 11 Zo qazøte-zøtez, Mbumbukiam gigiap ate nqægo, av nqægo tengiu,
yaq ge zô ndozo-matavap, zo ndakin ande áv khazøté-yagāt? Zoqa yageap, ndaføyambá
neka mbomambá sa begó, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, 12 zo nqanek Mbumbukiam-
qa khøuwa ndøzømbøe-keoge. Av tøzøte-yagat, yaq ta khøuwa kopømbá, nakhamas-té
qanófakhán, ta khøuwa ndøgo, yan tølonqotam, vǿnavøēm, neka gigiap ate ndægo, yan-
te nqo:go, kopømba ande av ndavand ndi:gu, vǿ-menegīm. 13 Geté ni yan ndakinak
neka manqei-qape ndakinak zimbøe-keogé, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. Ta
manqei-te ndøgo, matev eqeieqei mba ndógoát.

Ni Keliso nqazimbøe-keoge, matev eqeieqei bizigú

14 Nøfuap mbomømboma! Yaq nakémbá, zo nqanek matev ndøzømbøe-keoge,
tøfakhanam, zo bazaføgakh ndø-asáz: Zo ndaføyambá segegó neka manqa-zapa-yáv
segeyagé neka Mbumbukiam namba, sambi bezøgó. 15 Zøté-matøvemēm! Nigi Evezøza
khøuwa ndeføløsumit, ndego tenegó ndógo: Ezoqa khandi mé:ndapém. Nigi Klisten
nøfu mbomambaqape, Pol, ndego Mbumbukiam matavap loloakh gembo-etoam, taqa
yaq-te, āv tezømbe-peawám. 16 Teqa pepa-te ate ndægo, Pol taqa yaq-te ge:peaumam,
ndego manqat kopo me:peawám. Manqat nøme, ta pepa-te ndøgo, andé føgakhín. Yaq

---

3:2 3:2 Zud 17 **3:3** 3:3 1 Tim 4:1; Zud 18 **3:4** 3:4 Met 24:48 **3:5** 3:5 Gen 1:6-9 **3:6** 3:6 Gen 7:11; 2 Pita 2:5 **3:8** 3:8 Psa 90:4 **3:9** 3:9 Hab 2:3; 1 Tim 2:4 **3:10** 3:10 Luk 12:39; 1 Tes 5:2; Met 24:29, 35 **3:13** 3:13 Isa 65:17; 66:22; Veve 21:1, 27 **3:15** 3:15 Lom 2:4

ezoqa nøme, ndigu Klisten matev-qa yaq-te mokho ndapeav ndigu neka tiqa unimanqatin matev føgakh mbain ndøgo, ndigu teqa manqat nøme, mokho soqaín segemboqambuanemín. Ndigu até Mbumbukiam-qa Manqat nøme-té-a, matev āv tinigoatún. Ndigu gésoqoéz, ta zapaya.

17 Geté zo, nøfuap mbomømboma, zo ndakin é-møzøtezøtéz. Yaq nakémbá, zo gò꞉feazoát. Soqaín ndøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat paeveav ndigu, zo soqain-te ti-itub, yaq zo ndakin bazaføgakh ndozo-waniap, vozó-o꞉āz.
18 Yesu Keliso, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, ndego kuku kandambá, zo-te.
Yaq zo teqa kuku matev mokho-te neka zoqa zøtezat-te, teqa yaq-te, sà tøne-fisumít.

Teqa iz bèto-eqawát, ndakin nekā miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

3:17 3:17 Mak 13:33; 1 Ko 10:12

1 Zion
Zion-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndígu tenø-peawám, Klisten ezoqam, Esia manqei-te giyageapam. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion nqanek pepa gepeawam neka taqa zita-te, pepa menas nøme vøpeawam, ndego é-møndø-lawaqape-év. Nqanek pepa misika-te, ndego ekeza iz veeáv. Geté zøtezat ezoqam, āv giniqeivím nqægo: Ta pepa misika-qa peawam matev, até kopó, av peawam matev ndægo, Yesu-qa emanqat mokho-te ndøgo, Zion gepeawam. Ndøgo ni āv qani-nømendím nqægo: Ta manqat ate qægoam, Zion ndøpeawám. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam.

Zion nqanek pepa misika gepeawam, ndego Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqa nøme ndøgoám. Manqat nøme, Zion Klisten ezoqam-te gepeawam, ponqom manqát. Geté ndego aiyaiyav manqat-us ndøpeawám. Zapa ndógo, ndego kuku kandambá ti-te, neka ndigu 'nogi nakheis' vøzø-akhaemam. Zion āv gene-ewág nqægo: Ezoqa nøme, khavozam manqat ndøvøndazát. Ndigu āv gini-manqatát nqægo: Yesu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ambá av nqægo, ùnime:-ezoqam-ēv. Neka manqat nøme gimanqatat, nqánek: Ezoqam-qa kha soqaqapé. Yaq ni bïzi-sanqawé. Neka ezoqa ambá av nqægo, Yesū ginï-khandï:z, geté mokho manqat qateqat betaqagó, yaq ndógo, toqoté-khandí:q. Geté Zion ndigu Klisten ezoqam, āv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát neka ndøgo mokho mbaín.

Yesu Keliso, ndego Khandi Manqat

1 Ni zo manqat nqeizø-peaomit, ndøgo oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin. Ni møiyogém, neka nikeza bøí qati-kewagám. Ni møiqeivím, neka nikeza zendá qati-geagimám. Khandi Manqat niti-manqaté. 2 Nqanek Khandi, màndoveá. Ni møiqeivím neka ezoqam-te, nï-unimanqatinát. Ni zo khandi miavmiav niti-zømesimít, ndøgo Eve namba qægoam, yaq ni-te vøfakhan. 3 Ni qeiqeivim neka vøiyogem, até zó-a, ni ndógo teizømbe-manqaté. Yaq zo ni namba zí:tøkuatát, neka ni Tat neka Yo namba, Yesu Keliso, bizï:-tøkuat. 4 Ni nqanek manqat tøti-peaomít ndógo: Ni ate nqazi:gu, khanakhanakh, tàbinimbi-tøtøvøyám.

Niqa matev, mbomambá sa begó

5 Manqat ndøgo, Yesu Keliso-te qeiyogem, neka zo nqati-zømesim, nqánek: Mbum-bukiam, ndego wáev neka te mokho-te ndego, bøivun-qase mbaín. 6 Yaq nakémbá, tizi-manqatat, av nqægo, te namba nqazi:-yage, gete ni bøivun-te neka manqa-zapa-te zua zigū, ni zï:khavozám neka unimanqatin-te yageáv. 7 Geté ni waev-te tizi-okhoat, av ndego ekezan, waev-te nde:yage, yaq ni yaqyaq-a, sizimú-tøkuatát. Yaq Yesu-qa kouk, ndego Mbumbukiam-ge Yo, niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ginísungúz.

8 Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa mbaïn, ni nikeza kha, zïmbøe-khavozám neka unimanqatin manqat mbaín, ni mokho-te. 9 Geté niqa manqa-zapazapa Mbumbukiam-te tizi-vøndæmem, yaq ndego matev eqeieqei, av bugukhokhof ge:-ein, ndømatanám. Ndego niqa soqa matev, segembøé-navøém, neka manqa-zapazapa ate ndægo vønísungūz. 10 Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa gonemāv, ni Mbumbukiam, khavozam ezoqam zi:vewé neka ni mokho-te, teqa manqat mbaín.

1:1 1:1 Zion 1:1 **1:2** 1:2 Zion 1:14 **1:4** 1:4 Zion 16:24 **1:5** 1:5 1 Tim 6:16; Zems 1:17 **1:6** 1:6 1 Zion 2:4 **1:8** 1:8-9 Psa 32:5; Prov 28:13

2

Yesu nigi tøke ezoqám

1 Nogi nakheis! No zo nqanek manqat tæzømbe-peaomít ndógo: Zo andé manqa-zapazapa vøzøtégoāt. Geté ezoqa manqa-zapa tego, ni ezoqa nginígú. Ndego ni zapaya, Tat manqat mbomanqaté, ndinimbō-vigim. Ngenek ezoqam, Yesu Kelisó, ndego ezoqam ndaføyamba-qape. 2 Keliso niqa manqa-zapazapa, ekeza kha-té genøndáp, vō-evøzam. Geté niqá manqa-zapazapa mbá mbá, geté até manqei-qape ezoqam ate ndiguqá manqa-zapazapá-ya.

Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam ndi:zøtezat, ndigu teqá matev bembopáev

3 Áv khazí:nøtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam mìzi:nøtēn? Áv qazí:nøtén nqægo, ni teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat. 4 Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam møtenøtén,” gete ndego Mbumbukiam-qa Manqat paveav tøgoat, ndego khavozam ezoqám neka te mokho-te, unimanqatin manqat mbaín. 5 Gekha ezoqām ndego, teqa manqat o-mba ndo:ndape, te mokho-te ndøugu, Mbumbukiam-qa kuku matev, møndømu-khouwév. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni āv qazi:nøtén nqægo: Ni te mokho-té qazu:gú. 6 Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam-qā mokho-tē qatu:yagē,” ndego āv teabete-yagé, av Yesu ge:yagam.

Kuku matev-qa yaq-te

7 Nøfuap mbomømboma! No ambá av nqægo, zo guguna manqat ndakinak nøzø-peaomīt. Áv taoká. Nqanek guguna manqat, awenegé, ate av-té, zo oskia qazømbe-goam. Nqanek awenege guguna manqat, zo bugukhokhof mòzo-ewagám. Nupøkhán mbá. 8 Geté unimanqatín. No zo guguna manqat ndakinak nøzø-peaomít. Yesu mokho-te, neka até zo mokho-té-a, ni āv qazi:qeiví nqægo: Nqanek guguna manqat, unimanqatín. Zapa ndógo, bøivun ndakin, gènavøemtét neka unimanqatin waev ndøkháev.

9 Ezoqa te-ein, av nqægo, “No waev-tē qægō,” gete ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøivun-te zua ndøgó. 10 Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego waev-té geyagé. Yaq ndego gébøiavák. 11 Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøivun-té gegó neka bøivun-té ge-okhó. Ndego otevateáv, ande āv kenēma. Zapa ndógo, bøivun teqa bøi, møndøgutáv.

12 No zo-té qatø-peaomít, nakheis. Zapa ndógo, Yesu Keliso zapaya, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, møndømbøe-navøém.

13 Neka no zo evøndipakha angana-té qatø-peaomít. Zapa ndógo, zo ndego mòzøte-zøtéz, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin*.

Neka no zo ezoqa ndakinak-té qatø-peaomít. Zapa ndógo, zo ndego soqaqape, mòzo-tømbuinám.

14 No zo nakheis qazø-peawam, zapa ndógo: Zo Tat mòzøte-zøtéz.

Neka no zo evøndipakha angana qazø-peawam, zapa ndógo: Zo ndego mòzøte-zøtéz, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin.

Neka no zo ezoqa ndakinak qazø-peawam, zapa ndógo: Zo bazaføgakh-ús. Mbumbukiam-qa Manqat, ndøugú, zo mokho-te. Neka zo ndego soqaqape, mòzo-tømbuinám.

Manqei-qape matev neka gigiap manqei-qape-te nqago, poev binigú

15 Zo manqei-qape-te poev bezògō, neka matev ate ndægo, manqei-qape-te nqago. Gekha ezoqām ndego, manqei-qape-te poev ndømbogo, te mokho-te poev mbaín, Tat-te. 16 Zapa ndógo, manqei-qape-qa matev, kopømba ande av kha-qa poev soqøsoqa, neka

---

2:1 2:1 Iblu 7:25-26; 9:24 **2:2** 2:2 Zion 1:29; Kol 1:20; 1 Zion 4:10 **2:5** 2:5-6 Zion 14:21, 23 **2:7** 2:7 Zion 13:34; 2 Zion 5-6 **2:8** 2:8 Lom 13:12; Zion 1:9 **2:9** 2:9 1 Zion 4:20 **2:10** 2:10 Lom 14:13 **2:11** 2:11 Zion 12:35

* **2:13** 2:13 Ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin, Keliso me:manqaté. **2:15** 2:15 Lom 8:7 **2:16** 2:16 Lom 13:14

gekha gigiap o matev bøi toqoteqeiv taqapoe, neka khambuvap matev qoqa gigiap-qa yaq-te, ta matev ate ndægo, ambá av nqægo, Tat-tē qando-fakhatē. Geté ndøgo manqei-qape-qá matév. 17 Nqanek manqei-qape, taqa poev soqøsoqa namba, ndòmø-navøém. Geté ezoqam ndego, Mbumbukiam-qa poev ndembopaev, ndego oskia ndøgoát.

Keliso-gi qaqa ezoqam-qa yaq-te

18 Nogi nakheis. Khøuwa vaev avønín. Zo mòzoyogém, av nqægo, Keliso-ge qaqa ezoqam ndògeáv.† Geté até ndakín-a, Keliso-gi qaqa ezoqam kandambá, møndø-fakház. Yaq taqa yaq-te ndøgo, ni mïzi:nøtén, vaev khøuwa avønín. 19 Nginik ezoqam, ní namba zi:goám. Yaq ndigu ni gènøuván. Ndigu nigí ezoqám mbá. Ndigu amba nigi ezoqam tigunɨn, ndigu ambá oskia ndøgonín, ni namba. Geté ndigu ni møndø-nøuván. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni mïzi:nøtén, ndigu ezoqam ate ndi:gu, nigí ezoqám mbá.

20 Geté zo viní. Zapa ndøgo, Keliso, ndego ezoqam ndaføyamba-qape, zo Nqova Mbomambaqape zø-etoám. Andé oil me zømbo-qóuz. Yaq ta zapaya ndøgo, zo ate ndøzøte:go, unimanqatin manqat, mòzøte-zøtéz. 21 No nqanek pepa nqazø-peaomit, zapa ambá av nqægo, zo unimanqatin manqat zòtezøtezāk. Geté zapa ndøgo: Zo mòzøte-zøtéz. Neka zo mòzøte-zøtéz, khavozam manqat ate ndægo, unimanqatin-te fakhanumáv.

22 Yaq gê, khavozam ezoqam, gekha ezoqâm? Ezoqam ndégo, ndo:nawam, av nqægo, Yesu ndego Mesayā mbā. Ezoqam av nge:go, ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. Ndego Eve-qa yaq-te ndō:nāwām-a, Yo-qa yaq-te ndō:nāwām. 23 Gekha ezoqām ndego, Yo-qa yaq-te ndo:nawam, ndego até Eve ndøsanqawé. Geté ezoqa ndego, ezoqam-qa bøi-te Yo nde-unimanqatinat, ndego até Evé-a, ndekhatïwí.

24 Mbumbukiam-qa Manqat, zo qazoyogem, zo ande qazøte-unimanqatinim, até vøgeawát. Zo oskia tozo-geatat, yaq zo Yo mokho-te neka Tat mokho-te, ate zóyagát. 25 Manqa mbusa, Yesu ginive, nqánek: Khandi miavmiáv.

26 No nqanek manqat nqazø-manqate, zapa ndøgo: Ezoqa nandïgú. Ndigu zo tubam-qa ndøgó. 27 Geté Nqova Mbomambaqape, zo qazondafem, ndego Keliso zo ande oil me gezømbo-qouz, ndego zo mokho-té gunu:yagé. Yaq nakémbá, zo nømendim ezoqa nøme bezògō. Zapa ndøgo, matev ate ndægo, ndégo tene-zømesím. Teqa nømendim matev, unimanqatín. Khavozám mbá. Yaq nakémbá, Keliso-qa mokho-te, até vøugú, ate av-té, Nqova Mbomambaqape ge:zømesimam.

Mbumbukiam-gi nakheis-qa matev, ande āv khané:gō

28 Unimanqatín, nogi nakheis. Zo Keliso-qa mokho-te, até vøugú. Yaq ndego ten-doveao, ni kha føgakh-mbá qazígoát, neka teqa megemege-te, mivi mbaín, sizígoát, ta khøuwa-te ndøgo, tendoqavan. 29 Zo mòzøte-zøtéz, Mbumbukiam, ndego eqeieqei-qapé. Yaq zo vòezøtéz, gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán.

3

1 Zøtéqeivïm? Tat, kuku khàpe mbøe-khouwév ni-te. Teqa kuku matev mokho-te, Mbumbukiam ni ekeza nakheis mi:nænáa. Yaq ndøgo unimanqatín. Ni uni tegé nakheis-ín. Geté manqei-qape ezoqam, ndigu zøtezateáv. Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam mè:zøtezák. 2 Nøfuap mbomømboma! Ni ndakin mïzi-Mbumbukiam-gí-nakheis-én. Megemege-te ndo:go, ni ande āv khazígoāt, taqa yaq-te ndøgo, Mbumbukiam ni-te vevezupøteáv. Zuá. Geté ndógo tizi:-nøtenát: Keliso tendoveao, tendoqavan, yaq ni āv tizí:goát, av ekezan nde:go. Zapa ndógo, ni zí-ometám, ndego ande āv kenēgo. 3 Yaq

2:17 2:17 Met 7:21 **2:18** 2:18 Met 24:5, 24; 2 Zion 7 † **2:18** 2:18 Keliso-ge qaqa ezoqam ndégo, Antikrais ndimbo-akhayam **2:19** 2:19 Kel 20:30 **2:20** 2:20 1 Ko 2:15; 2 Ko 1:21; 2 Zion 2 **2:22** 2:22 1 Zion 4:3; 2 Zion 7 **2:23** 2:23 Zion 5:23; 1 Zion 4:15; 5:1 **2:27** 2:27 Zion 16:13 **2:29** 2:29 1 Zion 3:10 **3:1** 3:1 Zion 1:12-13; 16:3 **3:2** 3:2 2 Ko 3:18

nakémbá, gekha ezoqām ndego, Keliso-te ndo꞉tawe, tendoqavan, ndego matev eqeieqei-té geabeyagé, ate av-té, Keliso matev eqeieqei-te nde꞉yage.

4 Gekha ezoqām ndigu, manqa-zapa ndigu, ndigu Mbumbukiam-qá khafeap ndømøkuiám. Zapa ndógo, manqa-zapa matanam matev, ndøgo Mbumbukiam-qá khafeap møkuiam matév. 5 Zo mòzøte-zøtéz, Yesu ndógo tenegeavún: Ndego niqa manqa-zapazapa, géndáp. Neka te mokho-te ndego, manqa-zapazapa mbaín. 6 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, Yesu-qa mokho-te ndu꞉yage, ndego manqa-zapazapa matanam-te, sekemba géyageák. Geté gekha ezoqām ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego Keliso-qa yaq-te, mokho ndapeáv neka mè꞉-otevák ndego.

7 Nogi nakheis. Zo ezoqa betùbām. Ezoqa ndego matev eqeieqei ndematanam, ndego ndaføyamba-qapé. Ate av-té, Keliso ndaføyamba-qape nde꞉go. 8 Geté ezoqam ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego nqova soqaqape-gé. Zapa ndógo, ande qandengaz, atema ndakin, ndego nqova soqaqape, manqa-zapazapa oskia ndømatanám. Geté Mbumbukiam-ge Yo, ndógo tenegeavún: Ndego nqova soqaqape-qa matev, tèabete-ngiú. 9 Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qá yage matev mu꞉gú, te mokho-te. Yaq ndego kopømba mbaín, manqa-zapa matanam-te sa tema. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán. 10 Ezoqam ndigu, Mbumbukiam-gi nakheis ndigu, neka ezoqam ndigu, nqova soqaqape-gi nakheis ndigu, ni āv qazí꞉-matøvemém nqægo: Gekha ezoqām ndego, matev eqeieqei gonemav ndego, ndego Mbumbukiam-gé mbá; até ndegó-a, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku mbain ndego.

Ni kuku binigú, yaqyaq-a

11 Manqat ndøgo, ibugukhokhof mba qazoyogem, Keliso ande qazøte-unimanqatinim, nqánek: Ni kuku binigú, yaqyaq-a. 12 Ni kopømba ande av Kein nde꞉go, bizĭgŭ. Ndego nqova soqaqape-ge ndøgoám, neka ekeza eveqase pakhapakha vømbō-khana. Gekha zapâ, gelavao? Zapa ndógo, ekeza matev soqaín. Geté eveqase-qa matev, eqeieqeí. 13 Nøfuap! Yaq nakémbá, zo nqova bezòndăf, manqei-qape ezoqam zo ndisanqaza. 14 Ni mĭzi꞉nøtén: Ni løvøte mĭzi-løvuím. Ni ndakin khandi-té qazigú. Zapa ndógo, ni Klisten nøfuap-te, kuku nigú. Geté gekha ezoqām ndego, kuku mbain ndego, ndego løvøte-te zua mu꞉gú. 15 Gekha ezoqām ndego, Klisten zifuap ndesanqaza, ndego ezoqa pakhapakha khaneam ezoqám. Neka zo mòzøte-zøtéz, ezoqa pakhapakha khaneam ezoqam, khandi miavmiav mbaín, te mokho-te.

16 Yesu ni nonqo, ekeza kha ndønqonqotáv. Ta mokho-te ndøgo, ni mĭzi꞉nøtén, kuku matev eqeieqei, av nqægo. Yaq até ní-a, nigi Klisten nøfuand tøke nonqo, nikeza kha bizĭ-nqonqotav. 17 Ezoqa gigiap kopoav tømbogoat, yaq ndego Klisten zifu te-omet, ndego gigiap-qa ndepotonam, yaq ndego te-te tøkemav tøgoat, gê, Mbumbukiam-qa kuku matev, te mokho-te tógo? Av taoká.

18 Nogi nakheis! Niqa kuku matev, ambá av nqægo, manqat mba begō. Geté ndøgo unimanqatin kuku matev begó. Matev matanám nambá. 19 Av tizigoat ndægo, yaq ni zí꞉nøtén, ni unimanqatin manqat-té qaziyagé. Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa bøi-te, kha føgakh-mbá qazí-waniapát. 20 Niqa mbøni, ni ezoqa soqøsoqa tænæmbat, yaq ni mĭzi꞉nøtén, Mbumbukiam niqa mbøni mòndøløvú, neka ndego matev ate ndægo, mòndæ-otév. Yaq nakémbá, ni mbøni vaev mbaín.

21 Nøfuap mbomømboma! Niqa mbøni, ni ezoqa soqøsoqa nænaeav tøgoat, yaq ni Mbumbukiam-qa megemege-te, kopømbaqapé, kha føgakh-mbá qazígoát. 22 Yaq gekhām

---

3:5 3:5 Zion 1:29; 1 Pita 2:22-24; 1 Zion 2:2 **3:8** 3:8 Zion 8:44 **3:9** 3:9 1 Zion 5:18 **3:11** 3:11 Zion 13:34 **3:12** 3:12 Gen 4:8 **3:13** 3:13 Zion 5:18-19 **3:14** 3:14 Zion 5:24 **3:15** 3:15 Veve 21:8 **3:16** 3:16 Zion 13:1; Gal 1:4 **3:17** 3:17 Deut 15:7 **3:18** 3:18 Zems 2:15-16 **3:21** 3:21 Iblu 4:16

ndøgo, ni Mbumbukiam tizimbo-vi꞉mat, ndego segení-etoumát. Zapa ndógo, ni teqa manqat, o-mba zimbøe-ndapé neka matev ndógo tizi-matanám, ndego ndømbopoev. 23 Teqa manqat, ni gini-løvua, nqánek: Ni tege Yo, Yesu Keliso, yà bizi-unimanqatinát, neka yaqyaq-a, kuku binigú, ate av-té, ibugukhokhof manqat ginimbi-løvua. 24 Ezoqa ndego Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndembøe-ndape, av ni manqat ginimbi-løvua, ndego Mbumbukiam-qá mokho-té gunu꞉gú, neka Mbumbukiam, teqá mokho-té gunu꞉gú. Mbumbukiam ni mokho-te ngu꞉gu, ni ndógo tizi꞉nøtén, ndego ni tege Nqova gini-etoam.

4

Áv khazi꞉nøtēn, nqova ndego, Mbumbukiam-gē?

1 Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa ewaqape ndø-unimanqatìnát, ndigu ndimanqate, av nqægo, tiqa manqat Mbumbukiam-gē Nqova Mbomambaqape-tē qando-fakhatē. Geté zo ndigu nqova, gè꞉khamasím. Yaq zo tøzøté-zøtéz ndógo, ndego nqova, Mbumbukiam-tē gepøtendēwav-a. Zapa ndógo, khavozam Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. 2 Zo Mbumbukiam-ge Nqova, āv qazøté-matøvemém nqægo: Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-qa bøi-te nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu Keliso ndego manqei-qape-te gegeavun, vō-ezoqam-ev, nqova ndego, ndembogo, Mbumbukiam-té gendováv. 3 Geté gekha ezoqām ndego, Yesu-qa yaq-te ndo꞉nawam, ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbaín. Geté ngenek nqova, Keliso-gé qaqa ezoqam-gé nqová. Zo mòzoyogém, tege nqova soqaqape, ndòndováv. Yaq ndakin mòndø-geavún, nqanek manqei-qape-te.

4 Geté zo, nogi nakheis, zo Mbumbukiam-gí. Neka zo ndigu khavozam ezoqam, mòzo-tømbuzú. Zapa ndógo, nqova ndego, zo mokho-te nandu꞉gu, teqa bazaføgakh mòndø-løvuám, ndego manqei-qape-ge nqova-qa bazaføgakh. 5 Nginik khavozam ezoqam, manqei-qape-gí. Ndigu manqei-qape manqat mba me꞉manqaté. Yaq manqei-qape ezoqam, tiqa manqat, gèyogé. 6 Geté ni Mbumbukiam-gí. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam nde꞉-otevat, ndego niqa manqat ndeyôgé. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-gē mbā, ndego niqa manqat yogeapáv. Yaq ni ndógo, tizí꞉nøtén, gekha nqovā ndego, unimanqatin manqat ndemanqate, neka gekha nqovā ndego, khavozam manqat ndēmānqātē.

Kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó

7 Nøfuap mbomømboma. Ni kuku binigú, yaqyaq-a. Zapa ndógo, kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó. Gekha ezoqām ndego, kuku ndømbogo, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán, neka ndego Mbumbukiam mòndæ-otév. 8 Ezoqa ndego kuku mbain ndego, ndego Mbumbukiam otevateáv. Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego kukú. 9 Mbumbukiam teqa kuku matev ni-te, āv gininømánd nqægo: Ndego tege Yo kopo ndokhofotáv, nqanek manqei-qape-te, yaq ni te mokho-te khandi miavmiav tabizī꞉-ndapem-a. 10 Matev ambá av nqægo, ni Mbumbukiam-te kuku nigoām. Geté kuku, Mbumbukiam mbogoám, ni-te, neka tege Yo kopo niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo vøndō-khofotav. Unimanqatin kuku matev nqánek.

11 Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam ni-te kuku av qambøegoam, yaq até ní-a, ni kuku binigú, yaqyaq-a. 12 Ezoqa kopo, Mbumbukiam ometeáv. Geté ni kuku tønigoat, yaqyaq-a, yaq Mbumbukiam ni mokho-té gunu꞉gú neka teqa kuku matev, sasae mòndømukhóu, ni-te.

3:23 3:23 Zion 6:29; 13:34 **3:24** 3:24 1 Zion 4:13 **4:1** 4:1 Met 7:15; 1 Zion 2:18; 2 Zion 7; 1 Tes 5:21 **4:2** 4:2 1 Ko 12:3 **4:3** 4:3 1 Zion 2:18 **4:4** 4:4 Met 12:29; 1 Zion 5:4-5 **4:5** 4:5-6 Zion 8:47; 15:19 **4:9** 4:9 Zion 3:16 **4:10** 4:10 Lom 5:8-10; 1 Zion 2:2 **4:12** 4:12 Zion 1:18

13 Áv khazí:nøtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam-qā mokho-tē qazu:gū, neka ndego niqā
mokho-tē gunu:gū? Ni ndógo tizí:nøtén: Ndego ni ekeza Nqova ni-etoám. 14 Neka
ni āv qatiqeivím nqægo neka ezoqa āv qati-zømesím nqægo: Mbumbukiam ekeza Yo
kopo, manqei-qape ezoqam-qa khandi:zat nonqo ndokhofotáv. 15 Gekha ezoqām ndego,
ezoqam-qa bøi-te nde-unimanqatinat, av nqægo, “Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō,”
Mbumbukiam ndû:gú, te mokho-te, neka ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa mokho-te
ndû:gú. 16 Neka nøme nqánek: Ni mĭzi:nøtén neka mĭzi-unimanqatiním. Mbumbukiam,
kukú ni-te.

Mbumbukiam, ndego kukú. Gekha ezoqām ndego, kuku matev-te ndeyage, ndego
Mbumbukiam-qá mokho-té gunu:yagé neka Mbumbukiam teqá mokho-té gunu:yagé.
17 Av tizi:yagat, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae mòndømukhóu ni-te. Yaq
ni manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, kha føgakh-mbá sizígoát. Møe mbaín.
Zapa ndógo, ni nqanek manqei-qape-te, āv qazi:yagé, av Keliso ge:yagam. 18 Kuku
matev mokho-te, møe mbaín. Geté kuku matev ndøgo, qamu-khouwevin, ndøgo møe
matev, gèngeatumatún. Zapa ndógo, møe matev ndøgo, yaq-fia ndape-qá yaq-té qanegó.
Gekha ezoqām ndego, yaq-fia ndape-qa yaq-te møe sekemba ndego, te mokho-te,
Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae khouiáv.

19 Ni kuku nqanigu, zapa ndógo. Bugukhokhof kuku, Mbumbukiam ndøgó, ni-te.
20 Gekha ezoqām ndego, te-ein, av nqægo, “No kukū Mbumbukiam-te”, getē ndego
Klisten zifu gesanqâwē, ndego khavozam ezoqám. Zapa ndógo, ndego Klisten zifu-
te kuku mbain tegoat, ndego bøi nde-omete, yaq gê, ndego Mbumbukiam-te, kuku áv
khambøégoāt, ndego ometupav ndøgo? 21 Keliso ni manqat, āv ginimbi-løvuá nqægo:
Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-te kuku ndømbogo, ndego até Klisten zifu-té-a,
kuku bembogó.

5

Manqei-qape-qa matev soqøsoqa, āv khazí:-tømbuatāt

1 Gekha ezoqām ndego, nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu ndego Mesayā, ndego
Mbumbukiam mokho-té genøqán. Neka gekha ezoqām ndego, eve-te kuku ndømbogo,
ndego até nakheis-té-a, kuku mbogó. 2 Áv khazí:nøtēn, av nqægo, ni Mbumbukiam-gi
nakheis-te, kuku nqanígū? Ni ndógo tizí:nøtén, ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat neka
teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat. 3 Ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat, yaq ni teqa
manqat o-mba zimbøé-ndapát. Teqa manqat, føgakh mbaín, ni-te. 4 Zapa ndógo, gekha
ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqei-qape-qa matev soqøsoqa
gétømbuatát. Matev ndøgo, manqei-qape-qa matev soqøsoqa ndøtømbuat, niqá uniman-
qatin matév. 5 Gekha ezoqâm ndego, manqei-qape-qa matev soqøsoqa tetømbuatat?
Ezoqam sate ndégo, nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gē Yō.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ekeza Yo-qa yaq-te

6 Yesu Keliso nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego ibøkha iz ndøndáp neka teqa
kouk vøwa. Ndego ambá av nqægo, ibøkha iz mba ndøndāp. Geté ndego até kouk
mbowá. Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Nqova ndø-unimanqatinát. Neka ngenek
Mbumbukiam-ge Nqova, unimanqatin ezoqám. 7 Matev misiká, ni-te Yesu-qa yaq-te,
nqa-unimanqatinat. 8 Mbumbukiam-gé Nqová neka ibøkhá neka kōuk. Yaq manqat
ndøgo, nqanek matev misika nqa-unimanqatinat, kopó.

9 Ezoqa matev bøi gi:qeivimin, ni tiqa manqat, zĭ-unimanqatinimín. Geté manqat
ndøgo, Mbumbukiam ndemanqate, mòndø-løvuám, ezoqam-qa manqat. Zapa ndógo,

---

4:13 4:13 2 Ko 1:22; 1 Zion 3:24 **4:21** 4:21 Mak 12:29-31 **5:1** 5:1 1 Zion 4:15 **5:3** 5:3 Zion 14:15, 23-24 **5:6** 5:6 Zion 1:29-34 **5:8** 5:8 Zion 15:26 **5:9** 5:9 Zion 5:32-37

ndego manqat, ekeza Yo-qá yaq-té gene-manqaté. 10 Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo nde-unimanqatinat, ndego ekeza mokho-te, mɔ̀ndæ-otév, manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, unimanqatín. Geté ezoqa ndego, Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinteav ndøgo, ndego Mbumbukiam khavozam ezoqam me:vewé. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinimáv, ndego tege Yo-qa yaq-te nde:manqate. 11 Manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, nqánek: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoám. Neka nqanek khandi, ekeza Yo-qá mokho-té qanu:gú. 12 Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo ndembogo, ndego khandi miavmiav mbogó. Neka ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo mbain ndego, ndego khandi miavmiav, mbaín.

Khandi miavmiav-qa yaq-te

13 No nqanek manqat tæzømbe-peawám ndøgo: Zo ezoqam, zo Mbumbukiam-ge Yo ndozo-unimanqatinat, zo vɔ̀ezøtéz, av nqægo, zo khandi miavmiav, ndøzôgó. 14 Ni mɨ̀zi:nøtén, ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, av ekeza poev ndægo, ndego niqa viam manqat, ndɔ̀-ewagát. Yaq nakémbá, ni møe mbaín, sizígoát, Mbumbukiam-te tizi-akhaemat. 15 Ni tizi:nøten, av nqægo, ndego niqa viam manqat ndɔ̀-ewagāt, yaq ni sizí:nøtén, ni ndɨ̀zi-ndapém ndøgo, ni tizimbøe-vi:mat.

16 Ezoqa Klisten zifu te-omet, ndego manqa-zapa tego, manqa-zapa av nqægo, ndøgo ezoqa løvøte-te ituiav ndøgo, yaq ndego yà bembo-guligulím. Yaq Mbumbukiam ndego khandi mbó-etoám, av ndego manqa-zapa goneav qagoam, ndøgo løvøte-te ndø-ituí.* Geté unimanqatín. Manqa-zapa nøme, nqâgó. Ndøgo ezoqa løvøte-té qanø-ituí. Taqa yaq-te, no manqatemáv, av nqægo, gè:guligulɨ̄m. 17 Matev soqøsoqa ate ndægo, manqa-zapá. Geté manqa-zapa nøme, ezoqa løvøte-te, gé-ituiák.

18 Ni mɨ̀zi:nøtén, gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ekezan, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndembøe-khakhâzám. Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqam, kha gembó-khanazák.

19 Ni mɨ̀zi:nøtén, ni Mbumbukiam-gí, neka manqei-qape ate nqægo, ezoqa soqaqape-qá bazaføgakh mokho-té qanu:gú.

20 Neka ni mɨ̀zi:nøtén, Mbumbukiam-ge Yo mɔ̀ndø-geavún, neka nøtenat vønī-etoam, ni unimanqatin Mbumbukiam bizɨ̄:nøten. Ni ndego unimanqatin Mbumbukiam-qá mokho-té qazu:gú. Zapa ndøgo, ni tege Yo Yesu Keliso-qá mokho-té qazu:gú. Ngenek unimanqatin Mbumbukiám, neka ndego khandi miavmiav zapá.

21 Nogi nakheis! Zo khape mbumbuk, zitá qane-wuøezá.

5:10 5:10 Zion 5:36-40; Gal 4:6 **5:12** 5:12 Zion 3:36 **5:13** 5:13 Zion 20:31 **5:14** 5:14 Zion 14:13-14; 1 Zion 3:21-22 **5:16** 5:16 Met 12:31

* **5:16** 5:16 Manqa-zapa, ezoqa løvøte-te ndø-ituza, ndøgo tøne-manqaté, ta zapaya ndøgo, ezoqa nqova-te tenanim. **5:18** 5:18 1 Zion 3:9

2 Zion
Zion-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-menás, Zion gepeawam. Ndego nqanek pepa andé sævam-té genø-peawám, tugi nakheis namba. Geté zøtezat ezoqam kopoav, āv gini-mataváp nqægo: Ndøgo yaya etæ manqát. Ndego nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-té abe-peawám, ezoqa ewaqape namba, ti mokho-te ndu꞉gu.

Nqanek pepa-te, Zion Klisten ezoqam nqawa, āv gezømbe-eín nqægo: Ndigu kuku yà bezøgó, yaqyaq-a, neka khavozam nømendim manqat-qa yaq-te, yà beto-feazoát.

1 No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No tu-te ndúgu tøtø-peaomít, sævam, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis namba. No kuku kandambá, zo-te. Geté no mbá mbá. Até ndigu ezoqa nømé-a, ndigu unimanqatin manqat ndi꞉zøtezat, ndigu kuku kandambá, zo-te. 2 No zo-te, kuku kandambaqape, tønømbegó ndøgo: Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qá unimanqatin manqat nimbu꞉gú. Yaq ndøgo ni mokho-te miavmiav mú꞉goát.

3 Mbumbukiam, Tat, neka Yesu Keliso, Tat-ge Yo, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, ni namba. Yaq ni unimanqatin manqat-te neka kuku matev-té qazíyagát.

4 No khanakhanakh kandambá qændap, zogi nakheis nøme qæzømet, ndigu Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat-te ndi-okho, av Tat manqa ginimbi-løvua. 5 Yaq ndakin, no qo sævam, nangó qataqá-eín: Ni yaqyaq-a, kuku binigú. Nqanek manqat, guguna manqat ndakinák mbá. Awenegé. Ate av-té, ni oskia qazi꞉-ewagam, ibugukhokhof, atema ndakin. 6 Kuku matev eqeieqei nqánek: Ni āv tabizi꞉-yagé, av Mbumbukiam, ni manqa ginimbi-løvua. Teqa guguna manqat, av ibugukhokhof qazøte-ewagam, nqánek: Zo kuku matev-té qayagé.

7 Khavozam nømendim ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. Nginik ezoqam gò꞉nawám, av nqægo, Yesu Keliso ge-ezoqam-ev. Gekha ezoqām ndego, av nde꞉manqate, ndego khavozam ezoqám neka ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. 8 Zo gò꞉feazoát. Soqaín ndøgo, zo ndapeav tøgoat, ndøgo ni sasae-qape nqazimbogo. Geté zo yaq-fia ate ndægo, vømøndapém. 9 Gekha ezoqām ndego, Keliso-qa nømendim matev teløvu neka sekemba paeveav vógoāt, te mokho-te Mbumbukiam mbaín. Geté ezoqam ndego, Yesu Keliso-qa nømendim matev tegeatat, ndego Eve nekā Yo, ndømbøigoát. 10 Ezoqa zo-te tendowav, ndego nømendim matev vini tendapav, zo ndego zoqa khoev-te ndøkhatòwẽm, neka nøfu manqat mbomanqàtẽ. 11 Gekha ezoqām ndego, ezoqam av ngenek nge꞉go, nøfu manqat tembo-ein, ndego ngenek ezoqam, manqa-zapa matanam-te gembótøké.

12 No manqat nøme kandambá, zo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No notøndónáv, zo namba manqat vizí-einĩm. Yaq niqa khanakhanakh, tàbinimbi-tøvá.

13 Qogu ana*, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

1:4 4 3 Zion 3 **1:5** 5 1 Zion 2:7 **1:7** 7 1 Zion 4:1-3 * **1:13** 1:13 Até nqanék-a, yaya etæ manqát. Klisten bawan ezoqa nøme me꞉manqaté.

3 Zion
Zion-qa pepa qambo-misika

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-misiká, Zion gepeawam. Gaius-té genø-peawám. Ngenek Gaius, Klisten megeat ezoqám. Teqa Klisten keoge matev, qanimáv. Yaq Zion khanakhanákh, taqa yaq-te. Geté ta Klisten bawan ezoqam mokho-te, megeat ezoqam nøme, mòndu:goám. Teqa matev soqaín. Iz nqambógo: Diotlefés.

Gigiap kandambaqape, nqanek pepa mokho-te, nqánek: Klisten megetapak tizivevesam, ndigu manqa-zapa-te ndiyage, yaq até Klisten bawán-a, vømøsoqā. Yaq nakémbá, ni Klisten megetapak tabizi-vevesám ndigu, tiqa poev kandambaqape, Mbumbukiam-te mba ndøgo neka matev eqeieqei-te ndiyage. Yaq kopømbaqapé, tizizøpaev.

1 No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No nqanek pepa, noge nøfu Gaius-té qatø-peaomít. No kuku kandambá, qo-te.

2 Nøfu mbomambaqape! Noqa poev nqánek: Qo kopømba ndøyagé, enqoni mbain, ate av-té, qoqa unimanqatin matev eqeieqei ndægo. 3 No khanakhanakh kandambá qændap, Klisten nøfuap gifakhaz, ndigu qoqa unimanqatin-qa yaq-te ginø-einim, av qo unimanqatin-te ndoqote-yage. 4 No nqæyoge, av nqægo, nogi nakheis unimanqatin-te ndiyage, no khanakhanakh kandambá qændapɨn. Khanakhanakh av nqægo, møndøløvuám, khanakhanakh nøme ate ndægo, no qændapɨn.

Gaius-qa tøke matev, Klisten ezoqam-te

5 Nøfu mbomambaqape! Qo Mbumbukiam-qa sasae qanimáv nandoqogot, Klisten ezoqa ndoqozø-tøkee. Qo até ndigú-a, qateqateav ndigu, sòqozø-tøkeatún. 6 Nginik ezoqam, niqa Klisten møvøna-te, qoqa kuku matev-qa yaq-te, emanqat ndøvototém. Ndigu zo-te tivesez, yaq taqa zita-te nakhoa atē gēgeveēt, qo nqawa vòzøtøké, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ndægo. 7 Nginik ezoqam, ekeza manqei, Kelisoqá iz panqavøem nonqo ndø-ivøvém, neka ndigu poeveáv, tiqa yage nonqo, Klisten-av ezoqam-te tiotabat. 8 Yaq nakémbá, ni ezoqam av nginik ngi:gu, yà bizizø-tøkeé. Yaq ndøgo, ni unimanqatin manqat panqavøem sasae sizimúgút, nginik ezoqam namba.

Diotlefes neka Demitlius-qa yaq-te

9 No nandav Klisten bawan ezoqam-te, pepa notøndo-khofotáv. Geté Diotlefes, ndego tigi megeat ezoqam gone-qa ndego, ndego niqa manqat ndapeáv. 10 Yaq nakémbá, tøtøndonav, no ezoqa teqa matev nøtézømás, av ge:goatun ndægo. Ndego ni manqat soqøsoqa nigeve:matún. Geté ta-mbá mbá. Klisten zifuap, ginduzavɨn, ndego khatobumáv. Neka ezoqa nøme, ndigu khatobam-qa ndigu, ndego gèzømbe-khafenɨ́n, neka Klisten bawan-te vøndō-natazɨn.

11 Nøfu mbomambaqape! Qo matev soqaqape mbòpā̃ev. Geté matev eqeieqei mbopáev. Ezoqam ndego, matev eqeieqei ndego, ndego Mbumbukiam-gé. Geté ezoqam ndego, matev soqøsoqa ndego, ndego Mbumbukiam otevateáv.

12 Geté Demitlius, ndego ezoqa ewaqape, eqeieqei me:vewé. Até teqa matév-a, ndego ezoqa eqeieqei me:vewé. Neka ndøgo unimanqatín. Até ní-a, ni ndego ezoqa eqeieqei nitivewé. Neka qo mòqote-qatéq, niqa manqat unimanqatín.

Zion-qa vaev manqat

1:1 1 Kel 19:29; Lom 16:23 **1:3** 3 2 Zion 4 **1:6** 6 Tait 3:13 **1:7** 7 1 Ko 9:11-12 **1:11** 11 1 Zion 3:6-10

13 No manqat nøme kandambá, qo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv,
pepa-te tøtøndo-peawam. 14 Zapa ndǿgo, no tototaná ndǿgo: No nakhamas-té qatøndónáv,
qo namba manqat vizí-einɨm.
15 Sambi ndǫ̀goát, qo-te. Qogi qafuap, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.
Neka noqa khaiya mboma manqat, nogi nøfuap kopokopo ate nandi꞉gu, qozǿ-etoám.

1:13 13 2 Zion 12

Zud
Zud-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zud ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé, Zems namba. Zud nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Klisten ezoqam føgøføgakh bewaniáp, neka khavozam nømendim ezoqam-qa manqat, yà besanqawé, ndigu ezoqa ndi:zømesim av nqægo, ni kopømbaqapē, manqa-zapazapa vinivinimba sa tizigoat, zapa ndōgo, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa, segembøē-navøēm. Geté manqat av nqægo, khavozam manqát neka mokho mbaín.

1 No Zúd, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka Zems-gé eveqasé. No ti-te ndígu tøtø-peaomít, ndigu Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tigoat, neka ti-te, ndego nigi Tat, kuku ndømbogo, neka ndigu Yesu Keliso ndekhatiza.
2 No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa tanakh matev neka kuku matev neka sambi matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te

3 Nófuap! No zo niqa khandi:nat-qa yaq-te, peawam-qa nøzøgoám, Mbumbukiam ni ate nqazi:gu gini-etoam. No poev kandambá qanøgoam, zo amba av tæzømbe-peawamin. Geté no ndakin pepa vini banø-peawám. Zoqá zita tøpøzu nonqó. No nqazó-pouwe: Zoqa unimanqatin matev, gèkhakhatám, ndøgo Mbumbukiam ni ekeza ezoqam, ate nonqo ginimbi-etoam. 4 Zapa ndógo, zo mokho-te nandav, ezoqa nøme màndo-óz. Khonoam-té. Nginik ezoqam, Mbumbukiam gèsanqawé. Teqa Manqat, kuku matev-qa yaq-te, ndigu gèqambuatét. Ndigu ezoqa āv gini-zømesimatún nqægo: Qo kopømbaqapé, mambe matev-te soqó-okhoát. Ndigu nigi khandi miavmiav Evezøza neka Kawa kopo, Yesu Keliso, teqa yaq-te gò:nawám. Tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, nupøkhán mbá, é-møndæ-eín, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndòmø-qeivím.
5 Zo mòzøte-zøtéz. Geté no zo manqa matev eim-qa nøzøgó. Izlael ezoqam, Izip manqei-te giyagam, Evezøza mòndø-khandí:z. Geté vaev-te, ndego ndigu ezoqam, unimanqatinteav qagoam, gèngiæzó. 6 Neka gèmbo-mataváp. Enzol ezoqam ndigu, poeveav qagoam, ta bazaføgakh-te mba tiyagat, av Mbumbukiam gezømbe-etoam, neka ndigu tiqa manqei gi-ivøvem, Mbumbukiam ndigu auli sén gene-løvønøvém. Yaq oskia ndømøpøsáp. Bøivun-té giyagé, atema Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, manqa ovøyam-te vømówān-a, yaq-fia nqosøgeap vó-upøgīm. 7 Neka até Sodom neka Gomolá-ya, gèmbo-mataváp. Ta taon menas neka vemiav nøme, avøavun qagoat, ezoqam ndigu mambe okho matev vinivinimba qazøgoupam, ndigu ndakin nqosøgeap miavmiav gøinam manqei-té gigú. Ndøgo niqá nømendim nonqó.
8 Até nandiv khokho nømendim ezoqám-a, ndigu ezoqa venanqei-tam-te gi:manqatatun, ndigu tiqa manqa-zapa matanam-te, ekeza kha ndøngi:wát, Evezøza-qa megeat matev-qa yaq-te vō:naumatun-a, tegi enzol ezoqam-qa yaq-te, ngenøgim manqat vømanqatatun. 9 Geté até Maekól-a, ndego enzol ezoqam kandambaqape, ndego nqova soqaqape namba Mozes-qa kha-qa yaq-te manqat ge-itumbam, ndego manqat qaqa-us einiáv, te-te. Ndego sa nqánek gembo-eín, “Evezøza, yaq-fia ndæqamákh.” 10 Nandiv ezoqam, ngenøgim manqat, sège-manqaté. Geté taqa yaq-te ndøgo, ngenøgim manqat ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv. Ndigu ekeza kha-qá poev matev paev mba

1:1 1 Met 13:55 **1:4** 4 Gal 2:4; 2 Pita 2:1 **1:5** 5 Exo 12:51; Num 14:29-30 **1:6** 6 2 Pita 2:4 **1:7** 7 Gen 19:1-25; 2 Pita 2:6, 10 **1:9** 9 Dan 10:13, 21; 12:1; 2 Pita 2:11; Veve 12:7; Zech 3:2 **1:10** 10 2 Pita 2:12

me:zøtezát. Ndigu andé søvakha gigiap matavap mbain me me:gó. Yaq tiqa matev géngiæzó.
11 Nginik mòndø-soqoéz. Ndigu Kein-qá matev ndøndapém, ndego ekeza eveqase
pakhapakha gembokhana. Neka ndigu Balam-qá matev mbopáev, ndego moni ndøpazat
zapaya, manqa-zapa gego. Mbumbukiam-qa manqat, ndigu gèsanqawé, ate av-té, Kola
nde:go, Mbumbukiam-qa manqat gesanqao. Geté Mbumbukiam, āv gené-ngiæzó, av
Kola ge:ngiu.
12 Nandiv ezoqam, mivi mbaín. Zo kuku lou loge matev-te qazo-pindamɨn, ndigu
ekeza kha mba mbomatavupatún, lou loge si vøzø̄-wagatun. Nginik zo mokho-te,
andé khavim-us ezoqám. Ndigu andé ibøkha-yav ozoz me me:gó, khamøe qakaweamɨn.
Neka ndigu andé tae nanga-yav tae me me:gó. Tae nanga viav qafakhanɨn, ndigu
nanga vi:māv. Lu mòndøzø-khofovøém. Gèpakhaéz. 13 Neka ndigu andé ndaola
khamøe kandakanda me me:gó. Tiqa manqa-zapazapa mivi-us, andé faf me me:vuaté.
Neka ndigu andé nduku nøme me me:gó, yan-te khokho ndi-okho, sa gimø-nasinimɨn.
Ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam tiqa manqei, mòndøzø-nøzá. Bøivun-qape-té qagó. Yaq
miavmiav ndøgo tíyagát.
14 Inok, ndego Adam gendo-manazam, ge-ezoqam-seven-ev, ndego ezoqa av ngi:gu,
tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, āv gene-vevezám nqǽgo, “Nqáe! Evezøza
mòndø-geavún. Tegi enzol ezoqam kopoav gevebumav-qape namba me:geavún.
15 Ndego ezoqa ewaqape manqa ovøyam-té genǿ-áb. Yaq gekha ezoqām ndigu, Mbum-
bukiam ndisanqawe, ndego yaq-fia zǿtá, tiqa manqa-zapazapa zapaya neka tiqa man-
qat soqøsoqa ate ndægo zapaya, teqa yaq-te gi:manqatam.”
16 Nginik ezoqam, gekha matēv ndøgo, ndøzø-fakhate, ndigu khanakhanakh mbaín.
Neka ndigu zenda, ezoqa nøme-té ginø-qantumatún. Ndigu ekeza poev matev soqaqape
mba mbopáev, neka ekeza kha mba mo:-eqawát. Ndigu ezoqa enaq manqat zøge:matún
neka vøzømbē-khavozumatun. Yaq ndigu tïabezømbe-tøkeé, av ndigu ndøzømbe-poev.

Ni unimanqatin-te, bazaføgakh-us bizi-waniǽp

17 Geté zo, nøfuap mbomømboma, manqat zombó-matavupát, nigi Evezøza Yesu Keliso-
gi u-anim gizø-manqatam. 18 Ndigu āv gini-manqatám nqǽgo, “Vaev khøuwa-te, ezoqa
ndǿndozáv. Ndigu Mbumbukiam neka Klisten ezoqam otøotam mé:zæbát, neka ekeza
poev matev soqøsoqa mba vømbópavāt.” 19 Nginik ezoqam, zo gèqaqabatún. Ndigu
manqei-qape ezoqam-qá matavap mba mbopáev. Neka ndigu Nqova Mbomambaqape
mbaín.
20 Geté zo, nøfuap mbomømboma! Zo unimanqatin matev mbomambaqape zondapém.
Ndøgo zoqá zapá. Yaq ta zapa-te ndøgo, zotófisám. Nqova Mbomambaqape mokho-té
qanø-guligulím. 21 Zo Mbumbukiam-qa kuku mokho-te, até vøugú, zo nigi Evezøza Yesu
Keliso ndøzømbøe-keoge. Ndego ekeza tanakh matev-te, yage miavmiav zǿ-etoám.
22 Ezoqa nøme ndigu, tiqa unimanqatin bazaføgakh mbain ndigu, gèzøtøkeé. 23 Neka
ezoqa nøme, zo andé gøinam-me-té qanø-khandí:z. Neka ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó.
Geté go:feazoát. Soqaín ndøgo, zo tiqa manqa-zapazapa-te, sa tozotu-oz.

Ike manqat Mbumbukiam-te

24 Mbumbukiam, ndego kopømbaqape ndego, zo tezø-geatat, yaq zo o:zaneav vǿgoāt,
neka ndego kopømbaqape ndego, zo ekeza waev mbomambaqape-te te-itub, yaq zo teqa
megemege-te khanakhanakh-us manqa-zapa-yav vozomǿwān, 25 ndego Mbumbukiam
kopo, ndego ni Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, gekhandi:n, waev neka bazaføgakh
neka kawa matev, teqa ndégo, ibugukhokhof, khøuwa ate ndi:gu ngazeav qagoam, neka
ndakin, neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

1:11 11 Gen 4:7-8; 1 Zion 3:12; 2 Pita 2:15; Num 22:1-41; Num 16:1-35 **1:12** 12 2 Pita 2:13, 17 **1:14** 14 Gen 5:18, 21-24 **1:18** 18 2 Pita 3:3 **1:20** 20 Kol 2:7 **1:23** 23 Zech 3:2; Veve 3:4 **1:25** 25 Lom 16:27; 2 Pita 3:18

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Manqat Qandoveveam

Megeat Manqat-qase

Nqanek manqat, Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego nqanek manqat gepeawam, ndego Patmos manqei bawa-té geyagám. Gaman ezoqam, timø-vutuním ndógo. Yaq ndego ta manqei bawa-te ndøgo, andé ndimbula ezoqam me me꞉goám.

Khøuwa nøme, ta manqei bawa-te ndøgo, ndego umingiap ndøqeivát. Yesu matev kopoáv gembo-vevezam, megemege-te ndo꞉go, tøfakhanam. Zion nqanek manqat, tene-peawám ndógo: Klisten ezoqam ndigu, qaqa ezoqam neka ngenøgim matev mokho-te ndiyage, føgøføgakh bewaniáp neka Evezøza-qa manqat bazaføgakh-us bembō-geawat. Zapa ndógo, vaev-te, Mbumbukiam teqa bazaføgakh kandambaqape ndòveáz, neka Saitan, Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ti꞉goat namba, vóngiæzō. Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té gíwaniapát. Yaq ezoqam ndigu, Yesu ndimbopaev, neka ivøveav ndigu, yage eqeieqei ndóndapém.

Nqanek emanqat mokho-te, manqat kopoáv, yaya etæ manqát.

Nqanek manqat āv khandē-veveam

1 Nqanek manqat, Yesu Keliso ndøvevezám. Mbumbukiam tene-omát ndógo: Ndego tegi sasae ezoqam mé꞉zømás, ande gekha matev me mé꞉fakhanām. Ndøgo sà be-fakhanám. Nakhamas-té. Yesu tege enzol ezoqam, Zion-té gendo-khofotáv, ndego tege sasae ezoqam, taqa yaq-te vømbɔ̄e-ovøyam. 2 Nqanek emanqat, Zion me꞉vototét, matev ate ndægo, geqeivat, neka manqat ndøgo, Yesu Keliso ge꞉-omat, ndøgo Mbumbukiam-te qandowav.

3 Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tegeve꞉mat, Mbumbukiam gevevezam, neka gekha ezoqām ndigu, nqanek manqat ti-ewagat, neka vømbópavāt, av nqæpeawap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú. Zapa ndógo, khøuwa ndøgo, nqanek matev tøfakhanam, avønín.

Khaiya mboma manqat, Klisten bawabawan seven-te

4 No Zión. No nqanek pepa, zo Klisten bawabawan seven-té qatø-peaomít, zo Esia plovins-te ndozo-yageap.

Kuku neka sambi ndògoát, zo namba, te-te ndego ndøndo-okho, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, neka ndøgo nqova seven-te ndøndo-okho, ndigu teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo megemege-te ndo꞉go, 5 neka ndøgo Yesu Keliso-te ndøndo-okho, ndego unimanqatin manqat mba ndemanqate. Bugukhokhof ezoqam ngének, løvøte-te gendosuzam. Kawakawa-za ate ndi꞉gu, manqei-qape-te ngigu, ndego tigí kawá.

Ndego, ni-te kuku ndømbogo neka teqa kouk mokho-te, ni manqa-zapa-te gendo-nqovotan, 6 neka ni teqa megeat matev mokho-te, kawa iz gini-etoam, neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vō-amb, ni tege Eve-qa sasae tizimbo-goat, iz kan-dambaqape neka bazaføgakh matev, teqa ndégo. Miavmiáv. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

7 Nqáe! Ndego khaiya ozoz mokho-té genógeáv. Ezoqa ewaqape sugumú-ometét. Ate ndigú-a, gikeqatøvem, vó-ometām. Yaq ezoqa bawabawan ate ndi꞉gu, manqei-qape-te ngiyage, ndigu mbøni zóvá neka vó-eivām, te zapaya. Amén. Matev āv tønéfakhán.

8 Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndego ngego neka

1:1 1:1 Veve 22:6 **1:3** 1:3 Veve 22:7, 10 **1:4** 1:4 Exo 3:14-15; Veve 3:1; 4:5 **1:5** 1:5 Kol 1:18; Psa 89:27 **1:6** 1:6 1 Pita 2:9; Veve 5:10; 20:6 **1:7** 1:7 Dan 7:13; Zech 12:10; Met 24:30; Zion 19:34-37; 1 Tes 4:17 **1:8** 1:8 Veve 21:6; 22:13

ndego gegoam neka ndego ngegeav, ndego āv gene-manqaté nqǽgo, “No zapá neka no váev.”

Keliso Zion-te gefakhan, Klisten bawabawan seven-te pepa peawam manqat gembo-ein

9 No Zión. No zogé Klisten zøfú. Yesu mokho-te, ni kopó. Te mokho-te, no zo namba, viniv kopó sizimu-eqawát neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sa nqāzĭmū-yāgē, neka bazaføgakh-us sa nqāzĭmū-wānĭāp.

No Mbumbukiam-qa manqat qate-manqatam neka ezoqa Yesu-qa yaq-te vøtē-zømesimam, ta zapaya ndøgo, no Patmos manqei bawa-té gimø-ogenonám. 10 Yaq Sande khøuwa nøme qandopave, Evezøza-qa khøuwa, no Mbumbukiam-ge Nqova tène-khatómb. Yaq noqa zita-te, no manqa wag kandambaqape nø-ewág. Andé kipi me me꞉khambá. 11 Ta wag ndøgo, āv qande-eín nqǽgo, “Matev nqanek nqoqo-qeivit, pepa-té qonó-peawám. Yaq Klisten bawan seven-té qonǿ-khofotám, ndigu Efesus neka Simina neka Pegamum neka Tiatila neka Sadis neka Filadelfia neka Laodisia taon-te ndiyageap.”

12 Yaq no nòqambún. Ambá no-ometín, gekha ezoqām ngenek, manqat ngenø-manqate. Qæqambun, yaq no lampa asøzam nonqo nøqeív. Sevén ate qægoam. Lampa asøzam nonqo neka lampa ndøgo, gol khakheitáp. 13 Yaq ta lampa asøzam nonqo mokho-te ndøugu, ezoqam mòndøyám. Ndego andé Ezoqam-ge Yo-qá bugug me me꞉kewagám. Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám, até bov vømømbō-gutav, neka savim-te løvønam nonqo gol-us vømbǿe-løvøtam. 14 Teqa kawa neka tegi izum, papaqá. Khagi, andé sip su papaqá neka andé sík. Neka teqa bøi, andé gøina wageap me me꞉wageapám. 15 Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap me me꞉goám, gøinam-te toqota. Bøi sanqatøve-ús. Neka teqa manqa wag, andé ibøkha sololo kandambaqape me me꞉wagám. 16 Teqa nakeamo zenda-te, nduku ndø-upøzotám. Sevén, ate gi꞉goam. Neka teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapi ndofakhatám. Neka teqa bugug, andé khøuwa tatas-qape-qá waev me me꞉sanqatavám.

17 Qæ-omet, no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te ndo꞉go, sæbøián. Andé løvøte ezoqam me nøteveám. Geté ndego teqa nakeamo zenda nømbové, vønø-ein, “Qo møe ndøgő! No ndégo, bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøegoāt. 18 No khandi ezoqám. No møenaním. Geté nqáe! No nango møekhandí꞉n. Neka no miavmiav nøyagát. Neka no løvøte neka løvøte ezoqam-qa manqei, tigi mboqog mboqogim nonqo nogeazoát.

19 Matev ndøgo, nqoqo-qeivit, qópeawám, matev ndøgo, ndakin tøfakhanam, neka matev nøme, vaev-te vøfakhanām. 20 Nduku seven ndigu, noqa nakeamo zenda-te qo-qozømet, neka lampa asøzam nonqo gol-us qoqoqeiv, taqa mokho ndøgo, qakhonawam, nqánek: Lampa asøzam nonqo gol-us seven, ndøgo Klisten bawan sevén. Neka nduku seven, ndigu Klisten bawan seven-gí enzol ezoqám.”*

2

Evezøza-qa manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

1 Yaq Evezøza, āv genømbe-eín nqǽgo, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Efesus taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqǽgo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakeamo zenda-te, nduku seven nde-upøzoat, neka ndego lampa asøzam nonqo gol-us seven mokho-te ndu꞉-okho. Ndego āv gene-manqaté nqǽgo:

1:13 1:13 Dan 7:13; 10:5 **1:14** 1:14 Ezek 43:2; Dan 7:9; 10:6; Veve 2:18; 19:12 **1:16** 1:16 Iblu 4:12; Veve 2:12; 19:15 **1:17** 1:17-18 Isa 44:6; 48:12; Veve 2:8; 22:13 * **1:20** 1:20 Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqǽgo: Nqanek manqat, Klisten bawan-gi enzol ezoqam seven ndæmanqate, ndøgo Klisten bawan-gí megetapak o u-anim me꞉manqaté. Até sapta 2 neka 3 mokho-té-a. **2:1** 2:1 Veve 1:16

2 No zoqa matev mɔ̀tenøtén, av ndøzøte-matanam neka sasae føgakh ndozo-geawat
neka bazaføgakh-us ndozowani. Neka no mɔ̀tenøtén, zo manqa-zapa-us ezoqam sa
takeapáv, zoqa mokho-te tu:goat. Neka zo ndigu mòzo-gevezotám, ndigu ekeza kha
Keliso-gi u-anim ndi:vewe. Geté ndigu Keliso-gi u-aním mbá. Yaq zo mòzoqás, av
nqægo, ndigu khavozam ezoqám. 3 Matev føgøføgakh qazø-fakhanumam, no zapaya, zo
bazaføgakh-us zowaniapám. Neka zo ivøveáv.
4 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbaín. Ta matev nqánek:
Zo kuku matev no-te, av bugukhokhof qazømbe-goam, mòzo-ivøvém. 5 Gèmbo-
mataváp: Zo bugukhokhof kuku kandambá qazøgoam. Geté ta matev-te ndøgo, zo
mòzotøndo-bøiáz. Qámbá. Vɔ̀ndo-qambúz. Yaq matev āv tønegó, av bugukhokhof
qazøtegoam. Mbain tøgoat, yaq no ndɔ̀tøndonáv, zoqa lampa asøzam nonqo vøtévibām,
ma ndæwuøe. 6 Geté matev nøme ndøgo, ndozo-matanam, eqeieqeí. Zo Nikolas-gi paev
ezoqam-qa matev, zòsanqawé. Até nó-a, no tiqa matev, nòsanqawé.
7 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge
Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.
Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no tae nanga nombó-etoám, vólōg, ta tae-te
ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, Mbumbukiam-qa Paladais manqei-te ndøya."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Simina taon-te giyagam

8 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezoqam, ndigu Simina taon-te
ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego bugukhokhof vōgoam-a, vaev-te vógoāt,
ndego genanim neka nango vɔ̄khandi:v. Ndego āv gene-manqaté nqægo:
9 No zoqa potonam matev, mɔ̀tenøtén. Neka no mɔ̀tenøtén, zo gigiap-av ezoqám.
Geté unimanqatín, nqova-te, zo gigiap kopoáv ndøzøgo. Neka no tiqa manqat
mɔ̀tenøtén, ndigu zo ndingenøzoat. Nginik ekeza kha, Zu ezoqam me:vewé. Geté
ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám mbá. Ndigu Saitan-gí bawan ezoqám.
10 Matev ndøgo, zo avønin tozo-potonømem, møe mbogɔ̀nɛ̄m. Nqáe! Nqova so-
qaqape, zo ezoqa nøme ndimbula-té genó-nqeisám, zo vóekhamās. Yaq zo khøuwa ten,
zópotonumát. Geté zoqa unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us ndøwaniáp, até ndøgó-
a, zo løvøte etoam-qa tizøgoat. Yaq no zo yaq-fia khandi miavmiav nøzø-etoám.
11 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge
Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.
Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego løvøte nøme, ndøgo tø-menas, kopømba
mbaín, tøngiu."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Pegamum taon-te giyagam

12 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezoqam, ndigu Pegamum taon-
te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-
qapi ndimbogo. Ndego āv gene-manqaté nqægo:
13 No mɔ̀tenøtén, ma ndøzøte-yage. Zo ndógo tozoyagé, ma Saitan teqa kawa
ezoqam-qa qonam nonqo ndømbogo. Geté zo unimanqatin matev no-te, bazaføgakh-
us zogeawát. Zo naopøteáv, até ta khøuwa-te ndøgó-a, zo mokho-te, ma Saitan nde:mia,
Antipas gilaem, ndego unimanqatin ezoqam, ndego noqa yaq-te ezoqa ge:zømesimam.
14 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbaín. Ta matev nqánek:
Zo mokho-te, ezoqa nøme Balam-qá nømendim matev mbopavét, ndego Balak ge:-
ometim, Izlael ezoqam āv kenétubām. Yaq ngenek, Izlael ezoqam, soqain-té geabenø-
itubát. Lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, betēloge-a, mambe betē-okho. 15 Zo

2:2 2:2 1 Zion 4:1 **2:5** 2:5 Veve 3:3 **2:7** 2:7 Gen 2:9; Veve 22:2, 19 **2:9** 2:9 2 Ko 11:14-15; Veve 3:9 **2:10** 2:10 2 Tim 4:8; Zems 1:12 **2:11** 2:11 Veve 20:14; 21:8 **2:14** 2:14 Num 22:1–25:3; 31:16; 2 Pita 2:15

mokho-te nandav, ezoqa nøme, ndigu Nikolas-gi paev ezoqam-qa nømendim matev ndimbopaev, tiqa matev até kopó. 16 Yaq nakémbá, zo vòndo-qambúz. Mbain tøgoat, no ndøtøndonáv, nakhamas-té, ndigu ezoqa namba nakhag kaiya vøtínøfē, ndigu noqa manqa-nqa-te ngindu-fakhate.

17 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no mana nombó-etoám, ta lou ndøgo, ndakin ndøkhonøwe. Neka no ndego nandi papaqa nombó-etoám. Iz ndakinak mo:peawé. Ezoqa nøme ta iz ndøgo, gé:zøtezák. Sate ndegó tené-otév, nandi tendapaz."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tiatila taon-te giyagam

18 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezoqam, ndigu Tiatila taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Yo ndømanqaté. Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageáp. Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap bøi sanqatøve-us me me:gó. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

19 No zoqa matev mòtenøtén, av ndøzøte-matanam, neka zoqa kuku matev neka unimanqatin matev neka zoqa tøke matev ezoqa nøme-te neka zo bazaføgakh-us ndozo-waniap. Neka no mòtenøtén, matev ndøgo, zo ndakin ndozo-matønumit, mòndømø-løvuám, av bugukhokhof qazøtegoam.

20 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbaín. Ta matev nqánek: Zo ndugu sævam, Zezebel, ndugu ekeza kha Mbumbukiam-gu manqa vevezam ezoqam nduivewe, sòzombo-takét. Tuqa nømendim matev mokho-te, ndugu nogi sasae ezoqam, gètubumít. Ndigu mambe betē-okho-a, lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, bēloge. 21 No bugukhokhof, khøuwa iz møembo-etoám, tundui-qambun. Geté ndugu poeveáv, mambe matev tu-ivav. 22 Nqáe! No enqoni nombó-etoám. Venanqei nonqo-té gúsømbimát. Até ndigú-a, tu namba mambe gi:goam. Yaq ndigu nqosøgeap kandambaqape ndøndapém, ndigu tiqa manqa-zapa-te qambuzaneav tigoat, tu namba gi:goam. 23 Unimanqatín. No até ndigú-a, ndigu ande av tugi nakheis ndi:gu, tuqa matev ndimbopaev, pakhapakha nøzókhaná. Yaq Klisten bawabawan ate ndi:gu, tinízøtéz ndógo: No ezoqam-qa matavap neka poev mòtenøtén. Yaq no zo ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte:go, yaq-fia āv tøtégót, av zo matev ndøzøte-matanam.

24 Geté zo ezoqa nøme, Tiatila taon-te ndozoyage, zo tuqa nømendim manqat nda-peáv, ndøgo ezoqa nøme, Saitan-qa mokho manqat ndimbo-akhayam. Yaq no zo viniv nøme nøzó-etoamák. Geté no sa nqánek qazó-eín: 25 Zoqa unimanqatin matev nandøzøgo, føgøføgakh até vøgeawát, atema no banøgeav.

26 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, neka noqa poev tembopavat, atema vaev-te, no ndego kawa iz nombó-etoám. 27 Yaq ndego bawabawan gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndógoát. Yaq ndego bawabawan andé ganda pot me mé:møkuimát, ndigu teqa manqat sa tinqagimat. 28 Kawa iz tæmbo-etoam, até kopó, av no Tat genømbe-etoam. Neka no teqa føi khamokh, pave ndukuam nombó-etoám.

29 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate."

3

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Sadis taon-te giyagam

2:17 2:17 Exo 16:4, 14-15, 33-34; Zion 6:48-50; Isa 62:2 **2:18** 2:18 Veve 1:14-15 **2:20** 2:20 1 King 16:31; 2 King 9:22 **2:23** 2:23 Psa 7:9; Jer 17:10; Veve 20:12-13 **2:25** 2:25 Veve 3:11 **2:26** 2:26-27 Psa 2:8-9 **2:28** 2:28 Veve 22:16

1 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Sadis taon-te
ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego Mbumbukiam-ge Nqova seven neka
nduku seven ndimbogo. Ndego āv gene-manqaté nqægo:
No zoqa matev mòtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. Ezoqa āv gini-manqaté nqægo:
Zo ndozoyâgé. Geté zo mòzo-pakhaéz. 2 Ɛ̄-mozosúz. Zoqa unimanqatin matev-
qase, zua ndøzøgo, é-bezømbo-føgøføgakhám. Soqaín ndøgo, ate nonqo sa tømøzø-
navøem. Zapa ndógo, no āv qateqeiví nqægo: Matev ndøgo, zo ndozo-matanam, noge
Mbumbukiam-qa bøi-te, ndaføyamba-qapé mbá. 3 Gèmbo-mataváp, av Mbumbukiam-
qa Manqat gi:zømesimam, manqat ndøgo, zo qazoyogem. Gèmbo-paevém, neka vòndo-
qambúz. Zo tiaweav tøgoat, yaq no andé aqonam ezoqam me nøtégeáv. Neka zo
zøtézøtezák, gekha khøuwa-tē, no tøtøndonav.
4 Geté ezoqa kopokopo, zo Sadis Klisten bawan mokho-te, ndigu tiqa ndabua-te,
khavim mbaín. Yaq ndigu no namba nití-okhoát, ndabua papaqa-papaqa vǿ-uzupāt.
Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndógo, ndigu manqa-zapazapa mbaín. 5 Ezoqam
ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego ndabua papaqa, āv tené-uzupát. Neka no teqa
iz, khandi mbuk-te ndøpeawap, nombó-evøzamák. Yaq no teqa yaq-te, noge Tat-qa
bugug-te neka tegi enzol ezoqam-qa bugug-te, āv qaté-unimanqatín nqægo: Ndego
nogé ezoqám.
6 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge
Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filadelfia taon-te giyagam

7 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Filadelfia taon-te
ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego ezoqa ndaføyamba-qape neka
unimanqatin-qape, ndego Deivid-gi mboqog mboqogim nonqo ndegeazoat. Gekha
mboqōg ndigu, temboqozo, ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz. Neka gekha
mboqōg ndigu, tetokaz, ezoqa kopømba mbaín, nqawa temboqozo. Ndego āv gene-
manqaté nqægo:
8 No zoqa matev mòtenøtén, av ndøzøte-matanam. No mòtenøtén, zo bazaføgakh
khapémbá. Geté zo noqa nømendim manqat, mòzombo-pavám neka noqa yaq-
te naopøteáv. Yaq nqáe! No zo mboqog, mòezø-mboqozó. Yaq ezoqa kopømba
mbaín, nqawa tetokaz. 9 Nqáe! Ezoqa ndigu, Saitan-gi bawan ezoqam ndigu, gete
ndi:khavozam neka ekeza kha Zu ezoqam ndi:vewe, no ndigu ezoqam, zo-té qatøndó-
khofotáz, ekeza kha, zoqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, manqei betēlaem.
Yaq ndigu ndømatøvemém, av nqægo, no kukú zo-te. 10 Zo noqa manqat mòzombo-
pavám, av qazømbe-ein nqægo, bazaføgakh-us tozo-waniapat. Yaq nqanek viniv-qape
manqei-qape-te tøfakhan, ndøgo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tækhamasimat, no zo
ndækhandí:z.
11 No avønín notøndónáv. Até vøgeawát ndøgo, ndøzøgo. Soqaín ndøgo, ezoqa zoqa
yaq-fia, ndøgo Mbumbukiam zo etoam-qa ndezøgo, te:vibam. 12 Ezoqam ndego,
manqa-zapa tetømbua, no ndego noge Mbumbukiam-qa khoev-te, nandi uk nówuáo.
Ndego ma gé-ivavák. Ezoqa kopømba mbaín tendaf, ma nde:wuowe. Yaq no te-te, noge
Mbumbukiam-qa iz, notó-peawám, neka noge Mbumbukiam-qa taon-qa iz, vøtó-
peawām, ndøgo Zelusalem taon ndakinak, noge Mbumbukiam-te, yan-te tøndovis,
neka noqa iz ndakinak vøtó-peawām.

3:1 3:1 Veve 1:4, 16 **3:3** 3:3 Met 24:43-44; Veve 2:5; 16:15; 1 Tes 5:2 **3:4** 3:4 Zud 23 **3:5** 3:5 Exo 32:32-33; Met 10:32; Luk 12:8 **3:7** 3:7 Isa 22:22 **3:8** 3:8 1 Ko 16:9 **3:9** 3:9 Veve 2:9 **3:10** 3:10 Luk 21:19; 2 Tim 2:12 **3:12** 3:12 Isa 62:2; 65:15; Veve 14:1; 21:2

13 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge
Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate."

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Laodisia taon-te giyagam

14 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, "Klisten bawan ezoqam, ndigu Laodisia taon-te
ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:
Nqanek manqat, ndégo temanqaté, ndego unimanqatin ezoqam ndego, ndego
'Amen' ndimbo-akhayam. Ndego bøi vizu ezoqam eqeieqeí, neka manqat ate
ndægo, ndemanqate, unimanqatín. Ndego gigiap ate nqægo-qá zapá, Mbumbukiam
gekhakheinam. Ndego āv gene-manqaté nqægo:
15 No zoqa matev mòtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. No mòtenøtén, zoqa Klisten
matev-te, zo tatás mbá, neka zo até vatáp mbá. Noqa poev nqánek: Zo uni tatas-
in ndøgó, o, zo uni vatap-in vōgo. 16 Geté zo livin-qasé qazotu-waní. Zo ambá av
nqægo, tatas o vatap. Yaq nakémbá, no nóqozáb, zo. Zoqa mokhov, soqaín, no-
te. 17 Zo āv qazøte-manqaté nqægo, 'Ni kopømbá. Ni andé gigiap kopoav ezoqám.
Ni khakhambaenteáv.' Geté zo viní. Zo khakha-mbá. Zo qámbá, Mbumbukiam-
te. Zo andé gigiap-av ezoqám. Neka zo andé bøi kopøitáp neka andé ndabua-
yáv. Geté zo zøkezan matavapøteáv. 18 Yaq nakémbá, noqa guguna manqat zo-te,
nqánek: Zo vòndozáv, andé gol me zøtéwiím no-te, gol ndigu gøinam-te uni gi:-bæbæs-
ez. Yaq zo uni gigiap-kopoav-ezoqam-in zógoát. Neka até ndabua papaqa-papaqá-ya,
vozówī. Yaq zo nqanek ndabua tozo-uzam, zo mivi sekemba zógoák, zo ndabua-yav
nandozogo. Neka até mulømula, bøi-te gɨam nonqo vozówiīm. Yaq zo kopømbaqapé,
tozo-kewagat. 19 Gekha ezoqām ndigu, no kuku nqanøgo ti-te, no nøzø-ponqomatún,
neka manqa nqāzō-løvūāt. Yaq nakémbá, zo vòqambúz, neka tatas ndøgó, Klisten
matev-te. 20 Nqáe! No mboqog tambáv qatoyá neka nqató-khaneam. Gekha ezoqām
ndigu, noqa khaneam tiyogem neka mboqog vønømbó-mboqozonām, no ndòtøndo-ón,
neka lou namba vøtílōg.
21 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, av no qate-tømbua, no ndego kawa iz
nombó-etoám. Yaq ndego no namba kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qeitó-
qonavát, ate av-té, no Tat namba, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te nqati-qonøve.
22 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge
Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate."

4

Mbumbukiam yan-te, iz ande āv kimbøē-eqawat

1 Taqa zita-te, no qækewag, nqáe! No yan-te nqo:go, mboqog nøzømét. Mboqozoát.
Yaq wag ndøgo, no bugukhokhof ande kipi me qate-ewag, no ndakin āv qanømbe-eín
nqægo, "Qàndoqavíg, nqanek. Yaq no matev tøtéqamákh ndógo, taqa zita-te tøfakhanam.
Ndøgo bèfakhanám." 2 Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, até gendego, no vøndapan. Yaq
nqáe! No yan-te ndøgo, kawa ezoqam-qá qonam nonqo nøqeív, ezoqam vó:qotam.
3 Ndego ezoqam, qonam nonqo-te go:qotam, bugug andé nandi khagi-us momotáp.
Nandi nøme-qa iz, zaspá. Ndigu khakhavá. Neka nøme ndigu, kanilién. Ndigu køkóuk.
Neka khakhava vōfaleam. Qonam nonqo ùnime:-khawagát. Khakhava ndøgo, taqa
khagi andé nandi nøme-qá khagí, iz emelal nqambogo. Momotap-ús. 4 Ta qonam
nonqo, qonam nonqo tuenti-foa nøme, møndø-khawagát, yaq ta qonam nonqo nøme-te
ndo:go, megetapak tuenti-foa vō:qonavam. Ndigu ndabua papaqa-papaqa ndø-uzupám
neka kawa-te, kawakawa-za-qa gol wawaq vō:-uzupam. 5 Qonam nonqo kopo-te ndøgo,

3:15 3:15 Lom 12:11 **3:17** 3:17 1 Ko 4:8; Luk 12:21 **3:18** 3:18 Isa 55:1 **3:19** 3:19 1 Ko 11:32; Iblu 12:6; Veve 2:5 **3:20** 3:20 Zion 14:23 **4:1** 4:1 Veve 1:1, 10 **4:2** 4:2 Isa 6:1 **4:3** 4:3 Ezek 1:28 **4:4** 4:4 Veve 3:18 **4:5** 4:5 Ezek 1:13; Zech 4:2; Veve 1:4; 8:5; 11:19; 16:18

livi qøuwuøyam, ndand ndovøimám neka vøndō-møkunimam, neka xo vøndōwagam. Ta qonam nonqo megemege-te ndo:go, mogenda-pakha ndø-asazám. Waev-ús. Sevén ate qægoam. Nqanek mogenda-pakha seven, Mbumbukiam-gí Nqova sevén. 6 Qonam nonqo kopo-qa megemege-te ndo:go, andé ndaola me me:goám. Taqa ibøkha andé glás. Unime:-bæbǽs.

Yaq ta qonam nonqo-qa avønin-te ndøgo, khandi gigiap foa vø̄-ogitavam. Nginik khandi gigiap foa, tiqa kha ate qazømbe-goam, bøi-us mbá, megemege-te nekā zita-te. 7 Khandi gigiap nøme, teqa bugug andé layón. Neka nøme ndego, ge-menas-ev, ndego andé kao anganeám. Neka nøme ndego, ge-misika-ev, teqa bugug, andé ezoqam-qá bugúg. Neka nøme ndego, ge-foa-ev, ndego andé koyám. Gèløvuvát. 8 Nginik khandi gigiap foa ate gi:goam, taf-ús. Taf siks-síks qazøgoam. Até taf-té-a, bøi vøzø̄goam, mumat-te nekā mokho-te. Ndigu pusup mbaín. Pavpave nekā lovølova, ndigu āv gini-manqatatún nqægo,

“Ndaføyamba-qapé. Ndaføyamba-qapé.
Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo,
ndego gegoam
neka ndego ngego
neka ndego ngegeav,
Ngenek ndaføyamba-qapé.”

9 Nginik khandi gigiap foa, Mbumbukiam gimbo-vizumemin neka iz vømbō-eqanimin neka ike manqat vømbō-einimin, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ndego miavmiav ndeyage, 10 yaq ndigu megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ekeza kha, manqei me:laemín, vømbō-vizumemin, ndego mi-avmiav ndeyage. Yaq ndigu tiqa kawa ezoqam-qa wawaq, qonam nonqo-qá megemege-té ginø-awamín, manqat vø̄-einimin,

11 “Nigi Evezøza neka Mbumbukiam!
Qo ezoqa eqeieqeí.
Iz eqawat matev neka vizap matev neka bazaføgakh, qoqa begó.
Zapa ndøgo, gigiap ate ndægo, qo qokhakheinám.
Qoqá poev-té qanøfakhán neka qoqá poev-té qagó.”

5

Pepa løvøyat neka Sip Nakhasam

1 Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego qonam nonqo-te go:qotam, teqa nakeamo zenda-te, pepa løvøyat ndøndapám. Ta pepa løvøyat ndøgo, peawap yaqyaq-ús neka ndøgo gètokám. Ndaváand qane-tokeapám. Sevén ate gi:goam. 2 Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape no-omét. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqâm ndego, ezoqa eqeieqei, nginik ndavand tekoqogim neka pepa løvøyat vǿ-mboqoā?” 3 Geté ezoqam mbaín, yan-te nqo:go o manqei-qape-te nqanek o manqei mokho-te nqøugu, ndego kopømba ndøgo, pepa løvøyat temboqoa neka manqat vøqeĭv, mokho-te ndøu-peawap. 4 Yaq no nøvín. Eiv baza møndønøpós, qæ-eivat. Zapa ndøgo, ezoqa eqeieqei kopo mbaín, ndego pepa løvøyat peawap-us temboqoa, mokho-te ndøugu vøe-qeĭv. 5 Geté megetapak ezoqa kopo, āv genømbe-eín nqægo, “Ndò-eĭv. Nqáe! Ezoqa kopo ndêgó. Ezoqa ndégo, ndego Saitan getømbuiu. Ndego andé Layón. Zuda khagua bawan mokho-té gunu:gú. Deivid-gé zeó. Ndego kopømbaqapé, ndavand seven tekoqogim neka pepa løvøyat vǿ-mboqoā.

4:6 4:6 Ezek 1:5-10, 22; 10:14 **4:8** 4:8 Isa 6:2, 3; Ezek 1:18; 10:12 **4:10** 4:10 Veve 7:10; 19:4 **5:1** 5:1 Isa 29:11; Ezek 2:9-10 **5:5** 5:5 Gen 49:9; Isa 11:1, 10; Veve 22:16

6 Yaq livin-mba ndøugu, ma qonam nonqo qægoam, no Sip Nakhasam no-omét.
Khandi gigiap neka megetapak, ùnime:-ogitavát. Sip Nakhasam ndego, løvøwe bugug
ndøkewagám. Teqa kawa-te, ndego auli seven mbogoám, neka bøi seven vømbōgoam.
Bøi seven ndøgo, Mbumbukiam-gí nqova sevén. Ndigu nqova ndígu, Mbumbukiam
manqei-manqei ate nqægo gekhofosam. 7 Yaq ndego Sip Nakhasam, tenøwáv ndógo,
pepa løvøyat, teqa nakeamo zenda-te vōndap, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te
go:qotam. 8 Yaq ndego pepa løvøyat gendap, ndigu khandi gigiap foa neka megetapak
tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ekeza kha, manqei me:laém. Nginik ezoqa
kopokopo ate gi:goam, ouv qaqaeam nonqo, mòndøzø-goám, ande gitá, neka gol ndis
vøzōgoam. Ta gol ndis-te ndøugu, gigiap sisip mbomømboma ndømboqotupát. Khøifa sisip
mbomømboma, qando-fakhatam, ndøgo Mbumbukiam-gí ezoqam-qá guliguli manqát.
9 Yaq ndigu ouv ndakinak ndøqaqaemám. Sip Nakhasam-té. Ouv āv gimbøe-qaqaemám
nqægo:

Qo ezoqa eqeieqei-qapé.
    Qo kopømbaqapé, nqanek pepa løvøyat toqondap neka ndavand nditøkebap, voqó-
      koqogīm.
Zapa ndógo, qo qakeza kha qonqonqotáv, vōlaqabem,
neka qakeza kouk mokho-te, qo
    ezoqa bawan vinivinimba
    neka manqat vinivinimba
    neka manqei vinivinimba
    neka ngusu vinivinimba voqōwi,
ndigu Mbumbukiam-gi betēgo.

10 Qo ndigu kawa iz qozø-etoám
    neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam voqō-abam.
    Yaq ndigu nigi Mbumbukiam mbósasaetát,
    neka manqei-qape ezoqam vøzømbó-kawaeztāt."

11 Yaq no enzol ezoqam nøzømét, neka tiqa manqa wag vōe-ewag. Enzol ezoqam
kopoav-qapé. Taosen-taosen ndøgoám. Gevebumav-qapé. Nginik enzol ezoqam,
qonam nonqo neka khandi gigiap foa neka megetapak, ùnime:-khøogavát. 12 Ndigu ouv
ndøqaqaemám. Gèzømbo-eqavát. Ouv āv gini-qaqaemám nqægo,

"Sip Nakhasam ndego, gilaem,
    bazaføgakh neka gigiap ate ndægo neka matavap loloakh neka megeat matev neka
      vizap matev neka iz eqawat matev neka khanakhanakh manqat, teqa ndégo
      tabegó.
    Matev av nqægo eqeieqeí."

13 Yaq tæ-ewág ndógo: Gigiap ate ndi:gu, yan-te ngo:go neka manqei-qape-te ngigu
neka manqei-qape mokho-te ngu:gu neka ndaola-te ngigu, ouv ndøqaqaemám. Av gini-
qaqaemám nqægo,

"Ndego qonam nonqo-te ndo:qomat
    neka Sip Nakhasam, khanakhanakh manqat neka vizap matev neka iz eqawat
      matev neka bazaføgakh tiqá.
    Miavmiáv."

14 Yaq ndigu khandi gigiap foa gindu-qavøinam, "Amén. Nqanek manqat uni-
manqatín." Yaq ndigu megetapak, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam, Sip
Nakhasam namba, vøzōvizam.

5:6 5:6 Zech 4:10; Zion 1:36; Veve 13:8 **5:8** 5:8 Veve 8:3-4; Psa 141:2 **5:9** 5:9 Psa 96:1; 98:1 **5:10** 5:10 Exo 19:6; Isa 61:6; Veve 1:6; 20:6 **5:11** 5:11 Dan 7:10; Iblu 12:22

6

Sip Nakhasam, ndavand siks, pepa løvøyat qætokam, gekoqogim

1 Yaq no tæqeív ndógo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, ndigu pepa løvøyat-te gitøkebupam, bugukhokhof kopo ndøkoqozó. Yaq tæ-ewág ndógo, ndigu khandi gigiap foa, kopo nøme, gè-akhá. Teqa manqat andé ndand me me꞉nqøóz. Av gene-akhá nqægo, “Vòndoqáv.”

2 Yaq no qækewag, nqáe! Hos papaqa ndøyám, ezoqam vō꞉qotam. Ngenek ezoqam, føif mbogoám. Yaq ndego, kawa ezoqam-qá wawaq mbo-etøomém, sasa ndøwav. Nakhag ezoqam nømé namba mé꞉nøfé, vózitāg.

3 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vōkoqozo. Ndakin ndavand gèmbo-menas-éz, gekoqogim. Yaq ge꞉koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-menas-ev, teqa wag, āv qambøe-ewág nqægo, “Vòndoqáv.”

4 Ndego nqanek manqat ge-ein, yaq hos nøme ndofakhán. Køkóuk. Ezoqam ndego, go꞉qotam, Mbumbukiam bazaføgakh mbo-etoám neka nakhag kaiya kandambaqape vømbō-etoam. Ndego manqei-qape-te, sambi matev bèmøkhofá, yaq ezoqa yaqyaq-a pakhapakha betē-khaneam.

5 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vōkoqozo. Ndakin ndavand gèmbo-misika-éz, gekoqogim. Yaq ge꞉koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-misika-ev, teqa wag, āv qambøe-ewág nqægo, “Vòndoqáv.”

Yaq qækewag, nqáe! Hos kikis ndøyám. Ezoqam ndego, go꞉qotam, teqa zenda-te, viniv qeivi nonqo ndøndapám. 6 Yaq no manqa wag nøme nø-ewág. Khandi gigiap foa mokho-té abetøndo-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Vòqáv. Ezoqa lou-av yage matev qomøzø-etoám. Yaq lou-qa fia gékhouwév. Wit-qasi toqowi, ande av 1 kilogrem ndi꞉gu, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-qá yaq-fiá. Neka até flawa nømé-a, bali, tiqa fia kandambá. 3 kilogrem toqowi, tiqa fia, khøuwa kopo sasae-qá yaq-fiá. Geté oliv tae neka waen tae ndøngìŭ!”

7 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vōkoqozo. Ndakin ndavand gèmbo-foa-éz, gekoqogim. Yaq ge꞉koqozo, no khandi gigiap nøme, ndego ge-foa-ev, teqa wag, āv qambøe-ewág nqægo, “Vòndoqáv.”

8 Yaq qækewag, nqáe! Hos nøme ndøyám. Ngusum gèmbo-khavøéz. Ezoqam ndego go꞉qotam, teqa iz Løvøté, neka løvøte manqei vømbōpavam. Ndigu Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Ezoqa ndózitág. Manqei-qape ezoqam ate ndi꞉gu toqo-qaqab, vømø-bawan-foa-ēz, yaq bawan kopo ndigu, bèzitág, vópakhaēz. Nakhag kaiya neka ifin matev neka enqoni neka søvakha gigiap khobokhobós giní-zitagát.

9 Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vōkoqozo. Ndakin ndavand gèmbo-faev-éz, gekoqogim. Yaq ge꞉koqozo, no ezoqam-gí nqova nøzømét. Nginik nqova, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase mokho-té gunu꞉goám. Ezoqam ndígu, ta zapaya ndøgo gi꞉zitagat, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vōgeatam-a, ezoqa Yesu-qa yaq-te vōe-zømesimam. 10 Nginik gè-akhaemám. Wag gèzømbo-eqavát. Av gini-akhaemám nqægo, “Kawa ezoqam ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape! Gê, qo manqei-qape ezoqam, manqa ovøyam-te gekha khøuwa-tē qoté-āb, niqa yaq-fia voqótā, ti-te ndigu, gizitangam?” 11 Yaq ndigu ezoqa ate gi꞉goam, ndabua papaqa-papaqa zø-etoám. Neka ndigu āv gizømbe-eín nqægo, “Elavøqase até vøkhæ-keogé. Kopømba ande av Klisten ezoqam-gi qaqa ezoqam, zo ge꞉zitag, ndigu até zogi sasae kopo ezoqam neka zøfuap nømé-a, bètøkho-zitág. Yaq ndigu ezoqa ate ndi꞉gu tumuzitag, av Mbumbukiam matavap ge꞉ve, ndego zoqa yaq-fia ndógo tenótá.”

6:1 6:1 Veve 4:6; 5:1 **6:2** 6:2-5 Zech 1:8; 6:1-6 **6:8** 6:8 Ezek 14:21; 5:17; Jer 15:1-3 **6:11** 6:11 Veve 7:9, 13; 19:14

12 Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand kopo nøme vōkoqozo.
Ndakin ndavand gèmbo-siks-éz, gekoqogim. Yaq manqei gèkukuvøém. Kandambá
tantáv. Neka khøuwa vōkesæv. Andé tekhovot kikis-qape me me:goám. Neka
løvøyak sège-køkouk-év. Andé kóuk. 13 Neka nduku ndigu yan-te go:goam, manqei-té
ginøpomóz. Kopømba ande av fig tae nanga pospos ndi:gu, tae-te gindu-vinginimin,
khamøe bazaføgakh-us-qape qando-vumai:n, āv tindipomóz. 14 Yaq yan andé pepa løvøyat
me me:løvønumát, vømō-navøem. Olol neka manqei bawabawa ate qægoam, sège-
nøzøvøém, ma qægoam. 15 Yaq ezoqa ewaqape, oskiá ndøgo, manqei-qape kawakawa-
za o gekha megetapak nøme gigoam, o nakhag kawakawa-za o gigiap kopoav ezoqam
o iz-akhayapak o yaq-fia mbain sasae ezoqam o gekha ezoqa nøme vōgoam, ndigu
manqei nqa neka olol nandí gini-otønám. 16 Yaq ndigu, olol neka nandi-te, āv gini-
akhaemám nqægo, “Vòndo-o:áz, ni vō-khonombam, te-te ndego, kawa ezoqam-qa
qonam nonqo-te ndo:qomat neka Sip Nakhasam-qa qaqa-te. 17 Zapa ndøgo, tiqa qaqa
khøuwa kandambaqape mòndøndáp. Yaq gê, gekha ezoqām møkhandî:z?”

7

144 taosen Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa khakhatap gi-upøgim

1 Nqanek qame-navøem, yaq enzol ezoqam foa nøzømét. Manqei-qape-qá vavap
foa-té giwaniapám neka manqei-qape-qa khamøe foa vōgeageapam. Tini-geageapám
ndøgo: Manqei-qape-te neka ndaola-te neka leg-te, khamøe bevùmā. 2 Yaq en-
zol ezoqa nøme vōe-omet. Khøuwa fakhanám genøgeavún, Khandi Mbumbukiam-qa
khakhatap gone nonqo vōndapavun. Yaq ndego, ndigu enzol ezoqam foa, ndigu Mbum-
bukiam bazaføgakh gezø-etoam, manqei-qape neka ndaola tingi:nam, kandambaqapé
møndøzømbe-akhá. 3 Av gezømbe-akhá nqægo, “Manqei-qape neka ndaola neka leg,
naqanøká ndøngì:nām. Ni nigi Mbumbukiam-gi sasae ezoqam, tiqa kawa-pap-te,
khakhatap bîzizømbøkhæ-awám.” 4 Yaq no āv qate-ewág nqægo: Ezoqa ndigu khakhatap
gi-upøgimat, ndigu 144,000 ezoqám. Ndigu Izlael khagua bawabawan-te ate ndægo, āv
gindi-uminimát nqægo:
5 Zuda khagua bawan-te: 12,000.
Neka Luben khagua bawan-te: 12,000.
Neka Gad khagua bawan-te: 12,000.
6 Neka Asa khagua bawan-te: 12,000.
Neka Naftali khagua bawan-te: 12,000.
Neka Manase khagua bawan-te: 12,000.
7 Neka Simeon khagua bawan-te: 12,000.
Neka Livai khagua bawan-te: 12,000.
Neka Isaka khagua bawan-te: 12,000.
8 Neka Zebulon khagua bawan-te: 12,000.
Neka Zosef khagua bawan-te: 12,000.
Neka Benzamin khagua bawan-te: 12,000.

Ezoqa bawan-qape, Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa megemege-te go:waniapam

9 Nqanek qame-navøem, yaq nqáe! No ezoqa bawan-qape nøqeív. Ezoqa kandambá
tintív. Kopømba mbaín, toqo-gevebam. Ezoqa ngusu vinivinimbá neka bawan vinivin-
imbá neka manqei vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. Ndigu kawa ezoqam-
qá qonam nonqo neka Sip Nakhasam-qá megemege-té gono-waniapám. Neka ndigu

6:12 6:12 Met 24:29; Kel 2:20; Veve 8:12; 11:13; 16:18 **6:13** 6:13 Isa 34:4 **6:14** 6:14 Veve 16:20 **6:15** 6:15 Isa 2:10, 19, 21 **6:16** 6:16 Luk 23:30 **6:17** 6:17 Joel 2:11; Mal 3:2 **7:1** 7:1 Jer 49:36; Dan 7:2 **7:3** 7:3 Ezek 9:4, 6; Veve 9:4 **7:4** 7:4 Veve 14:1, 3

ndabua loloakh papaqa-papaqa vø̄-uzupam neka epek vø̄-upøgeapam. 10 Ndigu kandakandá møndæ-akhaemám. Av gini-akhaemám nqægo, “Ezoqam-qa khandi꞉zat matev, nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego kawa-qa qonam nonqo-te ndo꞉qomat, neka Sip Nakhasam-té qando-fakhaté.”

11 Yaq enzol ezoqam ate ndi꞉gu, ndigu kawa-qa qonam nonqo neka megetapak neka søvakha gigiap foa gi-ogitavat, ndigu kawa-qa qonam nonqo-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me꞉laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbō-vizumem. 12 Av gini-manqatát nqægo,
“Amén.
Khanakhanakh manqat
neka iz eqawat matev
neka matavap loloakh
neka ike manqat
neka vizap matev
neka bazaføgakh
neka megeat matev,
ndøgo nigí Mbumbukiam-qá. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín!”

13 Yaq ndigu megetapak, ezoqa kopo genøbevap, “Nginik gekha ezoqâm, ndabua papaqa-papaqa loloakh ndi-uzap, neka gekham-tē ginó-geavun?”

14 Yaq qambo-qavøiu, “Khanánqa! No nøtenateáv. Geté qo àboqote-qatéq.”

Yaq genø-ein, “Nginik ezoqam ndígu, viniv kandambaqape-te gindu-fakhaz. Ndigu tiqa ndabua, Sip Nakhasam-qá kóuk ginisungúz, yaq ndøgo vøzø̄-papaqa-papaqawam. 15 Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniáp, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo꞉qomat, pavpave nekā lovølova, teqa khoev-te ndimbovizap. Ndego ezoqam, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo꞉qomat, gezømbó-khakhazumát. Andé palai me zømbé-khafúz. 16 Yaq ndigu ifin nango gezøvinák neka ibøkha naq ma gezøpapák neka khøuwa tatas o gekha tatas nøme ndøgo, kha ma gezøtayák. 17 Zapa ndøgo, Sip Nakhasam ndego, livin-mba ndu꞉mia, ma qonam nonqo ndægo, ndego tigí sip keoge ezoqám. Yaq ndego kea kumbutøve-té genó-itúb, ta ibøkha-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq Mbumbukiam tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo, gezø-vuogím.”

8

Yesu, ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, vaev gekoqozo

1 Sip Nakhasam, ta ndavand seven ndigu, pepa løvøyat-te gitøkebupam, vaev gekoqozo, yaq susú sege-wagát. Ande āv haf awá ndægó. 2 Taqa zita-te, no enzol ezoqam nøzømét. Sevén ate gi꞉goam. Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu enzol ezoqam seven, kipi kopo-kopo zø-etoumát.

3 Yaq enzol ezoqa nøme, tendowáv ndógo, gol ndis, gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo, vøndōndap. Ndego Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase avønin-té genø-itán. Yaq ndego gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo mboetøomém. Kandambá. Ndego Mbumbukiam-te, etoam matev betegó, Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi꞉gu-qa guliguli manqat namba, ndøgo gol lou-qase-te, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-qa megemege-te. 4 Nqanek gigiap sisip mbomambaqape, ndego enzol ezoqam teqa zenda ge꞉geatam, taqa khøifa, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa guliguli manqat namba, Mbumbukiam-té qanøqavíg. 5 Taqa zita-te, ndego enzol ezoqam,

7:10 7:10 Veve 4:10; 5:6-7 **7:12** 7:12 Veve 5:12 **7:14** 7:14 Dan 12:1; Met 24:21 **7:16** 7:16 Isa 49:10 **7:17** 7:17 Isa 25:8; Psa 23:2; Veve 21:4 **8:3** 8:3 Veve 5:8; Exo 30:1-3 **8:5** 8:5 Lev 16:12; Exo 19:16-19; Veve 11:19; 16:18

nqanek gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo ndis, gèndáp, gøinam wageap-us vōu-nqeitav, ndøgo lou-qase-te qagoam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Yaq ndego até gendego, ta gol ndis gøina wageap-us, manqei-qape-té genø-ogí. Yaq ndand møkunim neka xo neka vøiyam neka manqei kukuvøem ndøfakhán.

Enzol ezoqam kipi gikhambøemat

6 Ndigu enzol ezoqam seven, møndø-khakheinám. Kipi seven ndøkhambøemét.

7 Yaq ndego bugukhokhof enzol ezoqam kipi gekhamba, manqei-qape-te qæ ais-us ndølanqá neka gøinam vøndō-o:a. Kóuk namba me:nokhogeapát. Manqei-qape toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Yaq até lég-a, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Neka gagayag ate ndægo vōlonqotam.

8 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-menas-éz, kipi gikhambøemem. Yaq ndaola-te, gigiap ndø-ogiím. Ndøgo andé olol kandambaqape wageap-us bugug me me:kewagám. Ndaola toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo sège-enénd, vømø-kouk. 9 Yaq søvakha gigiap ate ndi:gu, ta kewan qatoat-te gu:yagam, gèpakhaéz, neka khagua ate ndægo, ta kewan qatoat-te qabøetupam, vōsoqøsoqoam.

10 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-misika-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbaín, yan-te, ndukuam kandambaqapu ndobøiáv. Andé mogenda me me:wageapám. Kea qaqæap neka kea kumbutap ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo-té gunø-bøiáv. 11 Ngunuk ndukuam, iz Khaqain-Qapé. Ibøkha ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo, gèkhaqá. Yaq ezoqa kandambá, gipakhaez, ibøkha gi-izumam. Zapa ndøgo, ibøkha ndøgo, gèkhaqá.

12 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-foa-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbaín, khøuwa neka løvøyak neka nduku toqo-qaqab, vømø-qaqageap-misika-ēz, qatoat kopo ndøgo, beawap mbaín. Møndøzø-navøém. Neka lova neka paveat toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misikā, yaq qatoat kopo ndøgo, waev mbaín.

13 Nqanek qame-navøem, yaq no koyam no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. No teqa manqat, āv qate-ewág nqægo, “Møndø-soqoéz. Møndø-soqoéz, ndigu ezoqam, manqei-qape-te ndiyage, enzol ezoqa misika nøme, kipi tikhambøemem. Ti-te ndigu, unimé:-soqá.”

9

Enzol ezoqam ge-faev-ev, kipi gekhamba

1 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-faev-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no ndukuam no-omét. Ndugu yan-te guogoam, manqei-qape-té gunø-bøiáv. Yaq ndugu mboqog mboqogim nonqo mbo-etøomém. Manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqó. 2 Yaq manqei ozu vaev mbain gumboqoa, khøifa ndofakhán. Ta khøifa ndøgo, andé gøinam kandambaqape-qá khøifá. Khøuwa waev neka khaiya sège-bøivún, ta khøifa zapaya ndøgo, manqei ozu vaev mbain-te qando-fakhatam. 3 Yaq ta khøifa mokho-te ndøugu, bamøkhokeakh ndofakhatám, kopoav-qapé, manqei-qape-te vōpanqanim. Yaq ndigu andé lakalaka-qá bazaføgakh me:ndapém. 4 Ndigu āv gizømbe-eín nqægo: Gagayag neka tae neka gekha gigiap nøme, manqei-te ndøpøet, bengï:nām. Geté ezoqam mba bengiæzó. Ezoqam ndígu tíngiæzó, ndigu tiqa kawa-pap-te, Mbumbukiam-qa khakhatap mbain ndigu. 5 Mbumbukiam ndigu bamøkhokeakh

8:7 8:7 Ezek 38:22; Joel 2:30; Exo 9:23-26 **8:11** 8:11 Jer 9:15 **8:12** 8:12 Ezek 32:7; Veve 6:12-13 **8:13** 8:13 Veve 9:12; 11:14 **9:1** 9:1 Veve 20:1 **9:2** 9:2-3 Gen 19:28; Joel 2:2, 10; Exo 10:12-15 **9:4** 9:4 Veve 7:3

takeáv, nginik ezoqam tizitag, vøpakhaēz. Geté ndigu løvøyak faev, sa nqosøgeap bezø-etoám. Taqa nqosøgeap ndøgo, kandambá. Kopømba ande av lakalakoam tuqatag, taqá nqosøgeáp. 6 Ta løvøyak faev mokho-te ndøgo, ezoqa løvøte-qa, ndøvawát. Geté ma géqeivimák. Ndigu pakhaezat-qa, ndøgoát. Geté kopømba mbaín tipakhaez. Løvøte é-ndøvuáo.
7 Nginik bamøkhokeakh, andé hos bugug me me:kewagám, nakhag nonqo gikhakheinøvemin. Tiqa kawa-te, andé kawa ezoqam-qá gol wawaq me zømbogoám, neka tiqa bugug andé ezoqam-qá bugúg. 8 Tigi izum, andé sakheis-gí izúm, neka tigi khayam, andé layon-gí khayám. 9 Tigi savim-te, sanqava khakhazam nonqo ndø-uzupám. Taqa bugug andé auli gigiap sanqava khakhazam nonqó. Neka tiqa khavøi u, andé hos kopoav-qá wág, manqei khagua wil-us tilivupit, nakhag-qa tibøitit.
10 Tiqa otøgeam nonqo, okho-té qazøgoám. Andé lakalaká. Yaq ezoqa ndógo tizømbí-otøgimát, løvøyak faev mokho-te. 11 Tigi kawa ezoqam, ndégo, enzol ezoqam, ndego manqei ozu vaev mbain ndembo-keoge. Teqa iz, Iblu manqat-te, Abadón neka Glik manqat-te, Apolión. (Taqa manqa mokho, “Ezoqa ngiæzoat ezoqám.”)
12 Ndakin nqanek bugukhokhof viniv matev kandambaqape, møndømø-navøém. Geté nqáe! Viniv matev kandakanda nøme menas nqágeav.

Enzol ezoqam ge-siks-ev, kipi gekhamba

13 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-siks-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no søvakha gigiap-qa auli foa-te, lou-qase-te qa-asøzam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun, manqat no-ewág. 14 Nqanek manqa wag, ndego enzol ezoqam kipi gekhamba, āv qambøe-eín nqægo, “Enzol ezoqam foa ndigu, Yuflatis kea kandambaqape-te ndiløvønøvap, møqo-nqovotáz.” 15 Yaq ndego nginik enzol ezoqam foa vønqovotaz. Ndigu khakheitáp. Ezoqa ndózitág. Ndigu nqanek khøuwa iz oskia mbøe-kewagám, nqanek khøuwa neka løvøyak neka viav-te nqanek. Ezoqa ate ndi:gu, toqo-qaqab, vømø-bawan-misika-ēz, yaq bawan kopo ndigu, gézitág, vøpakhaēz. 16 Nginik enzol ezoqam-gi nakhag ezoqam, bawan kandambá tantáv. Hós ginibøitít. Ate gi:goam, 200 milión. No møe-ewág, tiqa gevebap andē gekhām. 17 Nqanek umingiap-te, no nginik hos, āv qatezømét nqægo: Ndigu ezoqam, go:qonavat, ndigu savi khonobam nonqo, møndøzø-goám. Taqa khagi, køkóuk. Andé gøina wageáp. Neka kikís. Andé khaiyá. Neka khakhavá. Hos-qa kawa, ande layon-qá kawá neka tiqa manqa-nqa-te, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us sisip soqaqape ndofakhatám. 18 Ezoqa ate ndi:gu toqo-qaqab, vømø-bawan-misika-ēz, yaq bawan kopo ndigu, gèzitág, vøpakhaez. Ta matev soqøsoqa misika ndógo tini-zitagát, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us, hos-qa manqa-nqa-te qando-fakhatam. 19 Hos-qa bazaføgakh ndøgo, tiqa manqa-nqa mokho-té neka ngui-té qagó. Tigi ngui, ande wazá. Kawa-ús. Yaq ezoqa ndígu tizø-otøgeamín.
20 Geté ndigu ezoqa nøme, pakhaezateav qagoam, nqanek matev soqøsoqa qafakhanam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Ndigu nqova soqøsoqa, sekembá segezø-vizupám, neka batae, ekeza zenda gi:khakheinumam, sekemba vømbō-ogi:mam, ndøgo gol neka silva neka auli gigiap nøme neka nandi neka tae gi:khakheinumam. Geté ta batae ndøgo, mokho mbaín. Kopømba mbaín, bøi tøkewagat o manqat tø-ewagat o tø-okhoat. 21 Neka ndigu ezoqam qambuzaneáv, tiqa ezoqa zitøge matev-te neka manqa-sisi matev-te neka mambe okho matev-te neka aqonam matev-te.

10

Enzol ezoqam, ndego pepa løvøyat-qase gendapam

9:6 9:6 Job 3:21; Jer 8:3 **9:7** 9:7 Joel 2:4 **9:8** 9:8 Joel 1:6 **9:9** 9:9 Joel 2:5 **9:15** 9:15 Veve 8:7-12 **9:20** 9:20 Veve 16:9, 11; Psa 115:4-7; 135:15-18; Dan 5:23

1 Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape nøme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa ndabua, khaiya ozoz mbøe-løvøtupám, neka teqa kawa-te, khakhava vømbøe-løvøetam. Teqa bugug, andé khøuwa me me:sanqatavám, neka teqa bov, andé nandi uk wageap-us me me:kewagám. 2 Teqa zenda-te, pepa løvøyat khapelavøqase ndøndapám. Mòndø-mboqoatám. Teqa nakeamo zenda tokhotapak, ndaola-té genø-tokhotám, neka teqa yogea zenda tokhotapak, manqei-te vøtokhotam. 3 Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Teqa manqat, andé layon-qá ogeæv. Ndego akhayam qamømbøe-navøem, yaq ndand seven ndøqavøinám. Manqat andé ndand me me:møkunimám. 4 No ambá nopeawamín, manqat ndøgo, gi-einim. Geté yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo: "Manqat ndøgo, ndigu ndand seven gi-einim, ndøpeàwãm. Khonoam-té qabegó." 5 Yaq ndego enzol ezoqam, no bugukhokhof qæ-omet, ndaola-te neka manqei-te getokhotupam, ndego nakeamo zenda, yan-té genø-eqá. 6 Yaq ndego, manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qá iz-té genøvé, ndego miavmiav ndeyage, ndego yan neka gigiap ate ndægo yan-te ndo:go, neka manqei-qape neka gigiap ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka ndaola neka gigiap ate ndægo, ndaola mokho-te ndøugu, gekhakheinam. Manqa mbusa, āv genevé nqægo, "Mbumbukiam khøuwa nøme géføløtazák. 7 Geté enzol ezoqa nøme, kipi tekhamba, ndego te-seven-ev, yaq Mbumbukiam matev ndòmatanám, ndøgo bugukhokhof qakhonawam, ndøgo tegi manqa vevezam ezoqam-te gevøndaz."

8 Yaq manqat ndøgo, no bugukhokhof qæ-ewag, yan-te qando-fakhan, nangó qando-eín. Av qande-eín nqægo, "Vòqáv. Pepa løvøyat mboqoat qomøndó-ndáp, ndøgo enzol ezoqam-qa zenda-te ndo:ve, ndego ndaola-te neka manqei-te ndetokhotap."

9 Yaq no ndego enzol ezoqam-te vøenav, pepa etoam manqat sasa nombo-ein. Yaq ndego āv genømbe-eín nqægo, "Mòqondáp. Neka qólóg. Qoqa emu-te, geqá-khaqaín. Geté manqa-nqa-te, ndøgo fimakh-ús. Andé ndokhós."

10 Yaq no nqanek pepa løvøyat-qase, nøndáp, teqa zenda-te qøuveam, vøelog. Noqa manqa-nqa-te ndøgo, fimakh-ús. Andé ndokhós. Geté qatumu-khougiam, yaq emu-te, møndønø-khaqaín. 11 Yaq ezoqa nøme, āv genømbe-eín nqægo, "Qo Mbumbukiam-qa Manqat nqawá qanø-vevezám, ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka kawakawa-za vinivinimba-qa yaq-te."

11

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, teqa manqat timanqatat

1 Yaq iziz tonqogim nonqo nø-etøomém. Taqa bugug andé føif ndaføyamba-qapí. Yaq manqa wag, āv qanømbe-eín nqægo, "Vòqáv! Mbumbukiam-qa khoev neka lou-qase ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun, taqa fitap iziz qombóndáp, neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam teqa khoev-te ndimbovizap, voqó-gevebām. 2 Geté manqei nøme ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev-qa uta mokho-te ndøugu, soqó-iváv. Iziz mbòndãp. Zapa ndógo, ta manqei ndøgo, Mbumbukiam bawan vini-ak zø-etoám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa taon, gétokhotát. Løvøyak 42, titokhotat. 3 Yaq nogi manqa manqate ezoqa menas, notøndó-khofotáz. Ndigu ege avus gigiap ndó-uzupát, neka noqa manqat vóvevezumāt. Khøuwa 1260, noqa manqat tivevezumat."

4 Ndigu Mbumbukiam-gi manqa manqate ezoqa menas, ndógo, oliv tae menas neka lampa asøzam nonqo menas, ndøgo Evezøza-qa megemege-te ndo:-asøzu, ndego manqei-qape ndo:kawaevat.

5 Ezoqa nøme ndigu, nginik ezoqa menas-te ngenøgim matev gone-qa tigoat, yaq tiqa manqa-nqa-te, gøinam ndófakhatát, tigi qaqa ezoqam vóngiæzoāt. Yaq ta nakhoa-te nqanek, gekha ezoqām ndego, matev soqain gone-qa tezøgoat, génaním. 6 Nginik ezoqa

10:4 10:4 Dan 12:4, 9 **10:5** 10:5 Deut 32:40; Dan 12:7 **10:7** 10:7 Amos 3:7 **10:9** 10:9 Ezek 2:8–3:3 **11:1** 11:1 Ezek 40:3; Zech 2:1-2 **11:2** 11:2 Luk 21:24; Veve 13:5 **11:4** 11:4 Zech 4:11-14 **11:5** 11:5 2 Sam 22:9; Psa 97:3 **11:6** 11:6 1 King 17:1; Exo 7:17-20; 1 Sam 4:8

menas, bazaføgakh tindapém ndógo: Khaiya ozoz segétokém. Yaq qæ mbaín, segégoát, ta khøuwa ate tægoat, Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat. Neka kea kumbutap-te, ibøkha segé-enendém, vømó-kōuk. Neka gekha khøuwa-tē ndøgo, ndigu tøzø-poeat, ndigu manqei-qape-te, matev soqøsoqa bugug vinivinimba segendó-khofotumát.

7 Yaq ndigu tiqa manqa manqate tømøzømbe-navøem, ndego søvakha gigiap lozokhak, manqei ozu vaev mbain-te ndego, gendóqavíg, ti namba vøenøfē, sasa ndózitāg, vópakhaēz. 8 Yaq tiqa khatae, nakhoa-té segé-awám, taon kandambaqape-te ndøgo, ma tigi Evezøza, tae mutui-te gitøkewem. Nqanek taon, taqa yaya etæ iz, Sodóm o Izíp. 9 Ezoqa manqei vinivinimba, neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba, tiqa khatae sugumú-qeivát. Khøuwa trí neka khøuwa nøme yaq-mbá. Ezoqa nøme sa gezótakák, ta khatae ndøgo, timø-ozam. 10 Manqei-qape ezoqam khanakhanakh zø-asøtáv, nginik ezoqa menas tipakhaez, neka lou vólōg neka vó-ogiām neka yaqyaq-a gigiap vó-etoām. Zapa ndógo, nginik Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, manqei-qape ezoqam, ngenøgim matev zø-etoumám.

11 Geté khøuwa tri neka khøuwa yaq-mba qame-navøem, yaq nginik ezoqa menas-te, Mbumbukiam-qá mbøni føkiam ndø-oé. Yaq ndigu sègewán. Yaq ezoqa ewaqape, gizømet, møe kandambá qazø-nqeivøem. 12 Yaq ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, manqat kandambaqape ndøyogém. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Qàndoqavíg, nqanek.” Yaq ndigu yan-te vōqavig. Khaiya ozoz mokho-té ginøqavíg. Tigi qaqa ezoqam, até gezømetát, giqavigat.

13 Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, manqei ndøkukuvøém. Kandambá tantáv. Yaq ta taon-te ndøgo, khoev ten-ten qapuatat, yaq nain-nain ndøgo, até gepuatát, geté kopo-kopo nøme ndøgo, gèmøkuvøém. Yaq ezoqa kopoáv, gèpakhaéz. Seven taosén, ate gi:goam. Yaq ezoqa nøme ndigu, pakhaezateav gigoam, møe kandambá gigonem, neka Mbumbukiam-qa iz vømbó-eqanem, ndego yan-te ngo:yage.

14 Ndakin viniv matev kandambaqape nøme ndøgo, qamenas, mòndømø-navøém. Geté nqáe! Viniv matev kandambaqape nøme, avønín géfakhán. Gemó-misiká.

Enzol ezoqam ge-seven-ev, kipi gekhamba

15 Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vōkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-seven-éz, kipi gikhambøemem. Yaq yan-te ndøgo, manqa wag ndøfakhanám. Kandakandá. Av qane-manqatát nqægo:

“Ndakin manqei-qape-te,
megeat matev, nigi Evezøza Mbumbukiam ndøndáp,
tege Keliso namba.
Yaq ndego miavmiav mó:kawaevtát.”

16 Yaq ndigu megetapak tuenti-foa, ndigu Mbumbukiam-qa megemege-te ndo:go, ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qonavam, ndigu ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbō-vizumem. 17 Av gini-manqatát nqægo:

“Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
qo nqoqogo neka qoqogoam,
ni ike kandambá qo-te.
Zapa ndógo, qo ezoqa āv qoqote-zømás nqægo:
Qo bazaføgakh-qapé, neka kawa matev voqōngaz.

18 Bawabawan vinivinimba, qaqa kandambá giqagoam.
Geté ndakin qoqá qaqa khøuwa ndøndáp.
Qo løvøte ezoqam, avønín, manqa ovøyam-té qonó-áb.

11:7 11:7 Dan 7:21; Veve 12:17; 13:7; 17:8 **11:8** 11:8 Luk 13:34 **11:11** 11:11 Ezek 37:5, 10 **11:12** 11:12 2 King 2:11 **11:13** 11:13 Veve 6:12; 16:18 **11:14** 11:14 Veve 9:12 **11:15** 11:15 Exo 15:18; Psa 10:16; Dan 2:44; 7:14 **11:18** 11:18 Psa 110:5; Lom 2:5; Veve 20:11-13; Psa 115:13

Yaq qogi sasae ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,
neka qogi ezoqam ate ndi:gu, ndigu ndiqavizap,
ezoqa kandakanda neka khasøkhasis,
qo yaq-fia eqeieqei voqozǿ-etoām.
Yaq ezoqam ndigu, manqei-qape gingi:tat, qóngiæzó.”
19 Yaq Mbumbukiam-qa khoev, yan-te nqo:go, sège-mboqoé. Yaq mboges ndøgo, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøu-nqeitavam, ta mokho-te, ndego Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, bavokhó qandoveám. Yaq ndand ndovøimám neka vøndō-møkunimam, neka xo vøndōwagam. Neka manqei vōkukuvoem-a, qæ ais-us kandambaqape vøndō-lanqa.

12

Sœvam neka wazeam-qa emanqat

1 Yaq yan-te nqo:go, matev kandambaqape ndøfakhán. Nqova ndafe-ús. Sævam møndøgoám. Tuqa ndabua, khøuwá. Neka tuqa zenda tokhotapak mokho-te, løvøyak mbøigoám neka tuqa kawa-te, nduku tuelv, ande kawa ezoqam-qa wawaq me vømbøegoam. 2 Ngunuk sævam, emu-ús. Gèmbongáz. Yaq tùni-akhayám, nqosøgeap gumbo-ewag.
3 Yaq yan-te nqo:go, matev nøme vōfakhan. Nqáe! Wazeam kandambaqape, møndøgoám. Køkouk-qapé. Ngenek kawa sevén qambogoam neka auli ten vømbōgoam, neka teqa kawa ate qambøegoam, kawa ezoqam-qa wawaq vømbøe-uzupam. 4 Yaq ngenek wazeam, até gendego, nduku nøme yan-te nqo:go, vōkhataz. Okhó genekhatáz, manqei-qape-te vōnqagevem. Nduku misika-misika gigoam, yaq menømenas ndigu, até gegoám, geté nøme kopo-kopo ndigu, gèkhatáz. Yaq ndego wazeam, sævam qambongaz, tuqá megemege-té gono-ităn. Yaq ndego nakhasam ndego, tui-ova, løutøve-qa mbogoám.
5 Yaq ndugu sævam vōe-ova. Nakhasam anganeám. Ndego bawabawan ate ndægo, gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndøgoát. Geté ndego nakhasam é-vøqán-ae, enzol ezoqam, Mbumbukiam-te é-vøndafem, ma ekeza qonam nonqo-te go:qotam. 6 Yaq sævam ndugu, leg-av manqei-té gunø-khokhón. Ta manqei ndøgo, Mbumbukiam é-møndømbo-khakheinám. Yaq timbó-kewagát ndøgo, atema 1260 khøuwa vømøndāp.
7 Yaq yan-te, nakhag ndøfakhán. Ndego enzol ezoqam kandambaqape, Maekol neka ekeza enzol ezoqam, wazeám namba me:nøfé. Neka ndego wazeam, ekeza enzol ezoqam namba vøndēwan, yaq vøzǿ-qavøiu. 8 Geté ndego wazeam, bazaføgakh mbaín. Yaq gèpitøvém, yaq ndego tegi enzol ezoqam namba, kopømba mbaín, yan-te sekemba tiyagat. 9 Yaq ndego wazeam kandambaqape, iz Nqova Soqaqape neka Saitan ndimboakhayam, gè-oginám, ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, ndetubam. Manqei-qape-té genø-oginám, tegi enzol ezoqam namba.
10 Yaq yan-te ndøgo, no manqat kandambaqape nø-ewág. Av qane-eín nqægo,
“Ndakin nigi Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zat matev
neka bazaføgakh matev
neka megeat matev,
møndø-fakhán.
Ndakin Keliso mó:kawaevtát,
ndego kawa ezoqam geve.

11:19 11:19 Iblu 9:4; Veve 8:5; 15:5; 16:21 **12:2** 12:2 Mica 4:10 **12:3** 12:3 Dan 7:7 **12:4** 12:4 Dan 8:10 **12:5** 12:5 Psa 2:9; Veve 19:15 **12:7** 12:7 Zud 9 **12:9** 12:9 Gen 3:1, 14; Luk 10:18; 22:31; Veve 20:2 **12:10** 12:10 Job 1:9-11; Zech 3:1

Zapa ndøgo, ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa megemege-te goːyam neka nigi Klisten
nøfuap, pavpave nekā lovølova, manqa vøzø̄-søkuzumam,
ndego mòndø-oginám.
11 Klisten ezoqam mòndø-tømbuinám.
Sip Nakhasam-qá kóuk neka unimanqatin manqát gini-tømbuinám, ndøgo ezoqa
nøme-te gimanqatam.
Ndigu ekeza yage-qa yaq-te, matavapøteáv, neka ndigu møe mbaín, Mbumbukiam-
qa Manqat zapaya, tipakhaez.
12 Zo khanakhanakh mbá qanegó,
qo yan neka zo yan-te ndozoyage.
Geté ti-te ndigu unimé:-soqá, ndigu manqei-qape neka ndaola-te ndiyage.
Zapa ndøgo, nqova soqaqape màndovís zo-te.
Ndego qaqa kandambá.
Ndego mòndæ-otév, khøuwa khapémbá, ndimbøe-yoza."
13 Yaq ndego wazeam geː-otev av nqægo, manqei-qape-tē ginø-ogenonām, ndego até
gendego, ndugu sævam, nakhasam anganeam gui-ova, vøngeatam. Até gembopavát.
14 Geté ngunuk sævam, ngangakh kandambaqape-qá taf menas mbo-etøomém. Ekeza
manqei-té guabenø-løvuí, leg-av manqei-te ndøgo. Yaq timbó-kewagát ndøgo, viav
misika neka viav nøme yaq-mba vømøndāp. Ta manqei-te ndøgo, ndugu wazeam-qa
bugug-te, qambaqape ndøgoát. 15 Yaq wazeam, até gendego, ibøkha vøqoza. Ibøkha
ndøgo, teqa manqa-nqa-te qando-fakhan, andé kea-qá ibøkha mbageáp. Ndego sævam
kawøwe-qa mbogoám. 16 Geté ndugu sævam, manqei mbotøké. Manqei manqa-nqa é-
møndø-mboqoá, ibøkha vøkhoug, ndøgo wazeam-qa manqa-nqa-te qando-fakhan. 17 Yaq
ndego wazeam, qaqa kandambá, ndugu sævam-te. Yaq sègeváv, tugi zi nøme namba
vømēnøfe. Nginik ezoqam ndígu, Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndoːndape neka
Yesu-qa manqat ndígēāwāt. 18 Yaq ndego wazeam, ndøgeg-té genø-itán.

13

Søvakha gigiap lozokhak, ndaola-te gendo-fakhan

1 Taqa zita-te, no søvakha gigiap lozokhak no-omét. Ndaola-té gendo-fakhán. Ndego
kawa sevén qambogoam neka auli ten vømbōgoam. Auli ate qambøegoam, kawa
ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám, neka teqa kawa ate qambøegoam, Mbumbukiam-qa iz
ngenøgim manqat vōːpeaupam. 2 Ngenek søvakha gigiap lozokhak, qæ-omet, bugug andé
lepad me meːkewagám, ndugu puskas khobos kandambaqapu. Geté zenda andé søvakha
gigiap nøme-qá zendá, ndego bea ndimbo-akhayam. Bazaføgakh kandambá. Neka
manqa-nqa, andé layon-qá manqa-nqá. Ngenek søvakha gigiap lozokhak, wazeam ekeza
bazaføgakh mbo-etoám neka ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo neka megeat iz
kandambaqape vømbō-etoam. 3 Søvakha gigiap lozokhak-qa kawa nøme, bugug āv qane-
kewagám nqægo: Ezoqa pakhapakha mbokhaná. Geté nqamav ndøgo, qambogoam,
mòndø-eːám. Yaq ndøgo, manqei-qape ezoqam ate ndigu, nqova zømbendáf, neka ndego
søvakha gigiap lozokhak vømbōpavat. 4 Ezoqa ate giːgoam, wazeam gèmbo-vizupám,
ndego søvakha gigiap lozokhak, bazaføgakh gembøe-etoam. Neka ndigu søvakha gigiap
lozokhak, vømbō-vizupam. Av gini-manqatám nqægo, "Gekha ezoqâm ndego, kopømba
ande av ngenek søvakha gigiap lozokhak ndeːgo? Neka gekha ezoqâm ndego, te namba
tenøfe, vópitāv?"
5 Ndego søvakha gigiap lozokhak, Mbumbukiam sègemboták: Ekeza iz segé-eqatát,
neka Mbumbukiam-qa iz vóngenøitāt, neka bazaføgakh matev vómatønumāt, atema

12:12 12:12 Isa 44:23; 49:13 **12:14** 12:14 Dan 7:25; 12:7 **12:17** 12:17 Veve 11:7 **13:1** 13:1 Veve 12:3; 17:3, 7-12 **13:2** 13:2 Dan 7:4-6 **13:3** 13:3 Veve 17:8 **13:5** 13:5 Dan 7:8, 25; 11:36; Veve 11:2

løvøyak 42 vømø-nasiñim. 6 Ndego søvakha gigiap lozokhak manqat ge-einin, Mbumbukiam ndøngenøiuín, neka teqa iz vøngiuin neka teqa khoev vøngenøiuin neka tegi ezoqam ndigu, yan-te ndiyage, vøngenøzoin. 7 Neka Mbumbukiam ndego nøme āv gembøeták nqægo: Mbumbukiam-gi ezoqam namba mé:nøfé neka vøpitāz. Neka ndego bazaføgakh ndøndáp. Ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba gezømbó-kawaevtát. 8 Ezoqa ewaqape, manqei-qape-te tiyagat, gembó-vizupát, gekha ezoqām ndigu, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, Sip Nakhasam-qa mbuk-te, ndego gilaem. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ta mbuk ndøgo, é-møndo-peawám.

9 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé. 10 Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gevevesam, ndimbula-te tinqeisam, ndigu segé-nqeisám. Neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam gevevesam, nakhag kaiya ti:zitag, ndigu nakhag kaiya segé:zitág. Nqanek matev tøfakhanam, Mbumbukiam-gi ezoqam, føgøføgakh bewaniáp, tiqa unimanqatin-te.

Søvakha gigiap lozokhak nøme, manqei mokho-te gendo-fakhan

11 Yaq no søvakha gigiap lozokhak nøme no-omét. Manqei mokho-té gendo-fakhán. Ndego andé sip nakhasam-qá auli me mbøegoám. Menás. Neka ndego manqat gemanqatam, andé wazeam-qá manqát. 12 Bazaføgakh ndégo tembo-etoám, søvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Yaq ndego matev, teqá iz-té genø-matønumám. Ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, āv gene-tøpøtavám nqægo: Ndego søvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof gegeavun, tïabembøe-vizáp, ndego nqamav soqaqape qambogoam, ndakin qambo-e:am. 13 Ngenek søvakha gigiap lozokhak nøme, ndakin gefakhan, nqova ndaføgim matev ndømatønumám. Kandakandá. Nøme gematanam, nqánek: Yante gøinam ndovís, atema manqei-qape-te, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. 14 Yaq ta matev vinivinimba-te ndøgo, ndego ezoqa ewaqape, manqei-qape-te giyagam, gètubumám. Bazaføgakh ndégo tembo-etoám, ndego søvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Ndego matev, teqá iz-té genø-matønumám. Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak, ndigu ezoqam, manqei-qape-te giyagam, āv gezømbe-eín nqægo: Ndego søvakha gigiap lozokhak, nakhag kaiya gi:laem, gete sekemba geyagat, tae khøuwiap bèmbo-viagém. Andé teqá bugúg. 15 Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak, vaev-te gepavavun, bazaføgakh nøme, āv genendáp nqægo: Ta tae khøuwiap ndøgo, ndego bugukhokhof søvakha gigiap lozokhak-qa bugug-te gikhakheinøvemem, khandin qozøqozaq mbókhambá. Yaq ta tae khøuwiap ndøgo, manqa manqate ndóngáz. Av qandé-eín nqægo: Gekha ezoqām ndigu, ndøgo vizøpøteav tøgoat, pakhapakha bezø-khanøé. 16 Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak, vaev-te gegeavun, ezoqa ewaqape, ezoqa khasøkhasis nekā kandakanda, gigiap kopoav ezoqam nekā gigiap-av ezoqam, iz-akhayapak nekā yaq-fia mbain sasae ezoqam, āv gene-tøpøtáz nqægo: Ndigu tiqa nakeamo zenda-te o tiqa kawa-pap-te, khakhatap bezøgó. 17 Yaq gekha ezoqām ndego, nqanek khakhatap mbain ndego, ndego kopømba mbaín, ezoqa nøme-te gigiap tendowi, o te-te gigiap temøwi. Ta khakhatap ndøgo, søvakha gigiap lozokhak-qá íz o teqa iz-qá geveáp.

18 Matavap loloakh begó, taqa yaq-te. Ezoqa matavap loloakh tømbogoat, ndego søvakha gigiap lozokhak-qa geveap, mokho bembondáp. Ndøgo ezoqam-qá geveáp. Nqanek geveap 666.

14

Sip Nakhasam neka ndigu 144 taosen ezoqam

13:7 13:7 Veve 11:7 **13:8** 13:8 Psa 69:28; Veve 17:8; 20:12, 15; 21:27 **13:10** 13:10 Jer 15:2; 43:11; Veve 14:12
13:13 13:13-14 Met 24:24; 1 King 18:24-39; Veve 19:20 **13:16** 13:16-17 Veve 14:9-11; 16:2; 20:4

1 Yaq qækewag, nqáe! Sip Nakhasam no-omét. Zayon manqei pøyat-té gono:yám.
Ezoqá namba me:wanám. 144 taosén. Ndigu tiqa kawa-pap-te, Sip Nakhasam-qá iz
neka tege Eve-qá iz zømbo-peaupám. 2 Yaq no manqa wag nø-ewág. Yan-té qando-fakhán.
Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka ande ndand kandakanda me
me:møkunimám. Naq ndøgo, qæ-ewag, andé gita khaneam ezoqam kopoav-qá gita
khaneám. 3 Nginik ezoqam, Mbumbukiam-qá kawa qonam nonqo-qá megemege-té
neka khandi gigiap foa neka megetapak-qá megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu
ouv ndakinak ndøqaqaemám. Ta ouv ndøgo, ezoqa nøme kopømba mbaín ti:zøtez. Sati
ndígu tinízøtéz, ndigu 144 taosen ezoqam, Mbumbukiam manqei-qape-te gewi. 4 Nginik
ezoqam, Evezøza-te ùnime:-tøkéb. Ndigu manqa-zapa gonemáv, sakheis namba.* Ndigu
Sip Nakhasam mba mbopáev, ndego ande āv kenē-okho. Ezoqa ewaqape mokho-te,
Mbumbukiam ndígu tewí. Ndigu Mbumbukiam-te neka Sip Nakhasam-te, andé tiqá
etoam matév, ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap tiqa ndøgo. 5 Tiqa
manqa-nqa-te, meakha manqat mbaín, neka ndigu manqa-zapa gonemáv.

Enzol ezoqa misika-qa manqat

6 Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego miavmiav man-
qat mbomambaqape ndøgeatát. Ezoqa ndigu, manqei-qape-te ndiyage, gé:zømesimát,
ezoqa ngusu vinivinimba neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka
manqei vinivinimba. 7 Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo,
“Mbumbukiam-te møe zógoát, neka teqá iz zó-eqatát. Zapa ndógo, teqa manqa ovøyam
khøuwa, møndøndáp. Gèmbovizáp ndego, yan neka manqei-qape neka ndaola neka kea
kumbutap gekhakheinam.”

8 Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam,
ge-menas-ev, āv gene-eín nqægo, “Møndøbøí. Bebilon taon kandambaqape, møndøbøí,
ta taon ndøgo, kopømba ande av sævam me guigoam, ndugu bawabawan ezoqam ate
ndigu, tuqa waen føgakh-qape guzø-etoam, ti-izam, neka tu namba mambe gone-te gu-
itubam.”†

9 Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam,
ge-misika-ev, kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqām
ndego, søvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap tembo-vizupat, neka kawa-pap-
te o zenda-te teqa khakhatap vøndāp, ndego møndø-soqoév. 10 Ndego Mbumbukiam-
qá waen føgakh-qape be-íz. Nqanek waen, Mbumbukiam-qá qaqá. Teqá yaq-fia so-
qaqapé. Ta waen ndøgo, Mbumbukiam ibøkha namba, génokhogimák. Geté føgakh-qapé
segégoát. Yaq ngenek ezoqam, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa megemege-te neka
Sip Nakhasam-qa megemege-te, gøinam tatas-té neka nandi wagøvap-us-té gunú:goát,
nqosøgeap kandambaqape vøndāp. 11 Ezoqam ndigu, søvakha gigiap lozokhak neka
teqa tae khøuwiap ndimbovizap, o teqa iz-qa khakhatap gindapem, ndigu pusup mbaín.
Pavpave nekā lovølova, ta gøinam ndøgo, ndigu nqosøgeap ndøzø-etoam, taqa khøifa
miavmiav ndøqavigát.”

12 Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi ezoqam bazaføgakh-us bewaniáp, ezoqam ndigu
Mbumbukiam-qa guguna manqat ndimbopaev-a, Yesu ndī-ūnīmānqātināt.

13 Yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Av qo-
qoté-peawám: Ndakin qangaz, atema ndøma, gekha ezoqām ndigu, Evezøza ndi-
unimanqatinat, tipakhaez, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

14:2 14:2 Veve 1:15; 19:6 **14:3** 14:3 Isa 42:10; Veve 5:9; 7:4 * **14:4** 14:4 Nqanek manqat, yaya ndø-etæ. Taqa manqa mokho nqánek: Nginik mbumbuk nøme vizupáv, ndøgo kopømba ande av mambe okho matev ndægo, Mbumbukiam-qa bøi-te. **14:8** 14:8 Isa 21:9; Jer 51:7-8; Veve 17:2; 18:2, 3 † **14:8** 14:8 Nqanek Manqat Qandoveveam mokho-te, manqat nøme, mambe nqæmanqate, yaya etæ manqát. Mbumbukiam zita wuowe matev neka batae vizap matev me:manqaté. **14:9** 14:9 Veve 13:12-17 **14:10** 14:10 Isa 51:17, 22; Jer 25:15-16; Psa 75:8; Ezek 38:22; Gen 19:24; Veve 16:19; 20:10; 21:8 **14:11** 14:11 Isa 34:10 **14:12** 14:12 Veve 13:10

Neka Mbumbukiam-ge Nqova, āv gene-manqaté nqægo, “Unimanqatín. Nginik ezoqam, sasae-qape gikhanazat, pusa ndǿtá. Zapa ndǿgo, sasae ndøgo gi:matønumam, ndigu taqa yaq-fia, ndǿndapém.”

Yaya etæ manqat, avøe gigiap neka waen tae nanga-qa yaq-te, qakhatøkhatoam

14 Yaq no qækewag, nqáe! Khaiya ozoz papaqa nøqeív. Ezoqam mo:qotám. Ndego andé Ezoqam-gé Yó. Teqa kawa-te, kawa ezoqam-qá gol wawaq mo:-uzám, neka zenda-te, kaiya køfizuat khobos-qapi vǿndapavam. 15 Yaq enzol ezoqa nøme ndováv. Mbumbukiam-qá khoev-té gendo-fakhán. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Te-te ndego, khaiya ozoz-te go:qotam, āv gembøe-akhá nqægo, “Kaiya køfizuat nandiv, nandoqo-ndøpazat, qoge mòqongáz. Zapa ndǿgo, qoge-qa khøuwa iz, møndøndáp. Avøe gigiap ate ndægo, manqei-qape-te ndøpoe, møndø-khatøkhatoám. Qoge-qa mo:keogé.”

16 Yaq ndego khaiya ozoz-te go:qotam, ta kaiya køfizuat ndigu, manqei-qape me:khaná. Yaq manqei-qape-te ndøgo, avøe gigiap qakhatøkhatoam, vǿqog.

17 Taqa zita-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, yan-te ndøgo, enzol ezoqa nøme ndo-fakhán. Até ndegó-a, kaiya køfizuat khobos-qapi vǿndapavam.

18 Yaq teqa zita-te, enzol ezoqa nøme vøndō-fakhan. Lou-qase-té gendováv, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Ndego gøina ate ndægo-gé kawa ezoqám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Ndego enzol ezoqam, ndego kaiya køfizuat khobos-qapi gendapavam, āv gembøe-akhá nqægo, “Manqei-qape-te ndøgo, waen tae nanga møndø-khatøkhatøezám. Kaiya khobos-qapi nandiv, toqoté-qogáz, waen tae nanga ndigu, tae-te ndifaløbap. Neka vǿ-møvøbam.”

19 Yaq ndego enzol ezoqam, até gendego, manqei-qape, kaiya køfizuat vǿekhana, waen tae nanga vǿqogaz-a, vǿ-møvøbam. Yaq waen pesegim nonqo kandambaqape-té genø-nqagím. Nqanek pesegim nonqo, Mbumbukiam-qá qaqá. 20 Yaq taon bavokho ndo:go, waen tae nanga gipesegimem, ezoqa kouk ndofakhán. Kandambá tantáv. Kouk ndøgo, qambagim, gèmø-keá. Taqa sekeat, ande āv 300 kilomitá ndægó, neka taqa igian, ande āv hos-qá eqawán ndægó, tuyat.

15

Enzol ezoqam seven, viniv matev seven gi-upøgeapavun

1 Yaq no yan-te nqo:go, matev nøme nøqeív. Kandambaqapé neka nqova ndafe-ús. Enzol ezoqam seven møndøgoám, ndigu matev soqøsoqa seven vǿ-upøgeapam. Nqanek vaev viniv matév. Zapa ndǿgo, nqanek viniv matev tøme-navøem, yaq Mbumbukiam-qa qaqa gemǿ-navøém. 2 Yaq no andé ndaola nøteqeív. Bæbæs-qapé. Andé glás. Gøina wageap namba me:nokhombáp. Neka no ezoqa vǿezømet. Ezoqam ndígu, søvakha gigiap lozokhak gipitøvem neka teqa tae khøuwiap vizøpøteav vǿgoam-a, teqa iz-qa geveap ndapeav vǿgoam. Ndigu ndaola ndøgeg-té giwaniapám, neka andé gita me me:-upøgeapám. Ndøgo Mbumbukiam zø-etoám. 3 Ndigu Mozes-qá ouv ndøqaqaemám, ndego Mbumbukiam-ge sasae ezoqam, neka Sip Nakhasam-qa ouv vǿ-qaqaemam. Ouv āv gini-qaqaemám nqægo:

“Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
matev ndøgo, ndoqo-matanam,
kandakandá neka nqova ndafe-ús.
Qoqa matev unimanqatín neka ndaføya-ndaføyá.
Bawabawan ate ndægo, kawa qó.
4 Evézøza! Qo qakhapús soqogó, ndaføyamba-qape.

14:14 14:14 Dan 7:13 **14:18** 14:18 Joel 3:13 **14:20** 14:20 Isa 63:3; Veve 19:15 **15:3** 15:3 Exo 15:1; Psa 139:14; 145:17 **15:4** 15:4 Jer 10:6-7; Psa 86:9

Gê, ezoqa tígu, ndigu qo-te møe goneav tigoat
neka qoqa iz eqawateav vógoāt? Mbaín.
Bawabawan ate ndi:gu, ndòndozáv, qo vøqá-vizumēm.
Zapa ndógo, qoqa matev ndaføya-ndaføya, màndo-veveám."
5 Ouv gumu-qaqaemem, no yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qá khoev nøqeív. Ndøgo palai khoév. Yaq mboqog sège-mboqóz. 6 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, matev soqøsoqa seven gi-upøgeapam, Mbumbukiam-qá khoev-té gindu-fakház. Tiqa ndabua bæbæ-bæbæs neka vøiyam-ús, neka savim-te løvønam nonqo gol-us vøzømbō-løvøtupam. 7 Yaq khandi gigiap foa, kopo nøme gegoam, ndigu enzol ezoqam seven, gol ndis seven zø-etoám. Ta ndis-te ndøgo, Mbumbukiam-qá qaqa mu:nqeitupám, ndego miavmiav ngeyage. Até vømō-tøtøvøyam. 8 Mbumbukiam-qa waev-te neka bazaføgakh-te, khøifa ndofakhán, yaq teqa khoev mokho-te ndøugu, vømøtøva. Yaq ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Matev soqøsoqa seven bètøkhæ-navøém, ndøgo enzol ezoqam seven gi-upøgiapavun.

16

Enzol ezoqam seven, Mbumbukiam-qa qaqa giqouzømem

1 Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Mbumbukiam-qá khoev-té qando-fakhán. Ndøgo enzol ezoqam seven, āv qazømbe-eín nqægo, "Mòzozáv. Zoqa ndis seven-te nandav, Mbumbukiam-qa qaqa, qatøtøvøyam, manqei-qape-té qazonó-qouzømém."
2 Yaq bugukhokhof enzol ezoqam ndøwáv, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, manqei-qape-te vōqouz. Yaq ndigu ezoqam, søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuwiap vømbō-vizupam, ndigu nqamav soqøsoqa nqosøgeap-us ndø-upøgím.
3 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-menas-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, ndaola-té genøqóuz. Yaq ibøkha ndøgo, gèmø-kóuk. Andé løvøte ezoqam-qá kóuk. Yaq gigiap ate ndi:gu, ndaola-te giyagam, gèpakhaéz.
4 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-misika-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, kea-te neka kea kumbutap-té genøqouzám. Yaq até ta ibøkha ndøgó-a, vømø-kouk. 5 Yaq no ndego enzol ezoqam, ndego ibøkha ndembo-keoge, teqa manqat āv qate-ewág nqægo,
"Mbumbúkiam!
Qo nqoqogo neka qoqogoam,
qo ndaføyamba-qapé.
Yaq-fia ndøgo, qo ti-te ndigu qoqota, ndøgo eqeieqeí.
6 Zapa ndógo, ndigu qogi ezoqam neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøzitagám, tiqa kouk vōwa.
Yaq nakémbá, qo ndigu tiqa izam nonqo, kouk qozø-etoám.
Yaq-fia ndógo tindapém, av yaq gi:matønumam."
7 Yaq no manqat nøme nø-ewág. Ndógo tøndo-fakhán, lou-qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Av qande-eín nqægo, "Evézøza, Mbumbukiam, qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago! Unimanqatín. Yaq-fia nqosøgeap, qo ti-te ndigu qoqo-khofotav, ndøgo ndaføyambá."
8 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-foa-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khøuwa-té genøqóuz. Yaq khøuwa, bazaføgakh ndøndáp: Teqa tatas, ezoqa mé:louwavát. 9 Yaq ezoqa teqa tatas kandambaqape, vōelouwaz. Geté ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv, neka ndego vizøpøteáv, ndego nqanek matev soqøsoqa gekhofotam. Geté iz mbongi:nám.

15:5 15:5 Exo 38:21 **15:8** 15:8 1 King 8:10-11; 2 Chr 5:13-14; Isa 6:4 **16:2** 16:2 Exo 9:10; Veve 13:12-17 **16:3** 16:3-4 Exo 7:17-21 **16:7** 16:7 Psa 19:9; Veve 15:3 **16:9** 16:9 Veve 9:20-21

10 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-faev-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-
te qøugoam, søvakha gigiap lozokhak-qá qonam nonqo-té genøqóuz. Yaq ezoqa
ewaqape, ngenek søvakha gigiap lozokhak-qa mokho-te gu:goam, bøivun zønqeivøém,
neka nqosøgeap vø̄-upøgim. Ndigu ekeza sas ndø-otøgevém, nqosøgeap zapaya. 11 Yaq
ndigu tiqa nqosøgeap neka nqamav zapaya, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo:yage,
vø̄ngenøinam. Tiqa manqa-zapazapa gone-te, ndigu qambuzaneáv.
12 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-siks-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-
te qøugoam, Yuflatis kea-té genøqóuz, ndøgo kea kandambaqape. Yaq kea ndøgo,
sègevikiá. Yaq ta mokho-te ndøgo, kawakawa-za-te, ndigu tigi nakhag ezoqam namba,
khøuwa fakhanam-te tinduzav, nakhoa zømbe-mboqoá. 13 Yaq no āv qateqeív nqægo:
Ndego wazeam kandambaqape-qa manqa-nqa-te, neka søvakha gigiap lozokhak-qa
manqa-nqa-te, neka khavozam manqa vevezam ezoqam-qa manqa-nqa-te, nqova
soqøsoqa misika ndofakház. Ndigu andé taka-qá bugúg. 14 Nginik nqova soqøsoqa,
umingiap matev ndøgoatún. Yaq ndigu manqei-qape-te ate ndægo, kawakawa-za-
té ginózáv, nakhag nonqo vó-møvøbām, ta nakhag ndøgo, Mbumbukiam-qa khøuwa
kandambaqape-te tøfakhan, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo.
15 Keliso āv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No andé aqonam ezoqám me nøtégeáv.
Gekha ezoqām ndego, to:tiawet, neka teqa unimanqatin matev no-te, ande ndabua me
ate te:-uzupat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Soqaín ndøgo, ndego ande naqei-
av me te:-okhoat neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi vøndāp.”
16 Yaq ndigu nqova soqøsoqa, kawakawa-za, nakhag-qa, ta manqei-te ndøgo
tinømøváb, Iblu manqat-te, Amagedon ndimbo-akhayam.
17 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-seven-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te
qøugoam, khaiya-té genøqóuz. Yaq kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te, Mbumbukiam-
qa khoev-te, manqat ndofakhán. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av qande-eín
nqægo, “Matev ate ndægo, møndømø-navøém.” 18 Yaq ndand ndovøimám neka vøndō-
møkunimam, neka xo vøndōwagam. Yaq manqei gèkukuvøém. Nqanek manqei
kukuvøem, kandambá tantáv. Ezoqa manqei-qape-te ande gi:fakhaz, atema ndakin,
manqei kukuvøem mbaín, av ndakin qæfakhan. 19 Bebilon taon kandambaqape,
gèqaqavøém, vømø̄-qaqageap-misika. Neka manqei-manqei-qa taon ate qægoam,
vø̄soqøsoqoam. Matev av qæfakhan ndægo, zapa ndógo: Mbumbukiam Bebilon taon
kandambaqape neka taqa manqa-zapazapa, manqa mate navøepøteáv. Yaq ndego yaq-
fia mbotá, neka teqa qaqa kandambaqape, ande waen føgakh-qape me vømbō-etoam.
20 Manqei bawabawa ate qægoat, gèsinøvøém, vønavøem. Neka até olól-a, vønavøem.
Nqawa qóqeivák. 21 Yaq yan-te, qæ ais-us kandakanda ndolanqá, ezoqam-te vó:-o:az.
Ais fisap ndigu, kandakandá tintív. Tiqa viniv, ande āv 50 kilogrém ndi:gú. Yaq ezoqam,
Mbumbukiam-qa iz, gèngenøinám, nginik qæ ais kandakanda zapaya. Zapa ndógo,
nqanek matev qafakhan, ùnime:-soqá.

17

Mambe sævam khoveakh-qapu-qa yaq-te

1 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, nøme kopo, no-té gendováv.
Yaq āv genømbe-eín nqægo, “Qotøndéqāv! Ndugu mambe sævam khoveakh-qapu,
ndugu kea kopoav avønin-te ndumia, ndugu yaq-fia nqosøgeap soqaqape ndøndáp.
No nøtéqamákh. 2 Manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe ndøgoám. Neka

16:10 16:10 Exo 10:22; Isa 8:21-22 **16:12** 16:12 Isa 11:15 **16:14** 16:14 Veve 19:19 **16:15** 16:15 Met 24:43-44; Veve 3:3 **16:16** 16:16 Zech 12:11 **16:18** 16:18 Veve 4:5; 8:5 **16:19** 16:19 Veve 14:10 **16:20** 16:20 Veve 6:14 **16:21** 16:21 Exo 9:23-24; Veve 11:19 **17:1** 17:1 Jer 51:12-13 **17:2** 17:2 Isa 23:17; Jer 51:7; Veve 14:8

ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu kawa zø-okɨvám, tuqa manqa-zapazapa zapaya, ndøgo ande waen me giː-izam."

3 Yaq ndego enzol ezoqam, no leg-av manqei-té genøndapán. Nqova-té. Yaq no sævam no-omét. Søvakha gigiap lozokhak køkouk-qá zita-té gunoqotám. Teqa kha ate qambøegoam, Mbumbukiam-qá iz ngenøgim manqat ndøkház. Ndego kawa seven mbogoám neka auli ten vømbōgoam. 4 Ndugu sævam, ndabua gu-uzam, khagi menás. Nøme ndøgo, uni køkouk-ín, neka nøme ndøgo, køkouk igiá. Neka ndugu gol gigiap vinivinimba neka nandi momotap-us neka agiwa-qasis fia kandakanda vō-usupam. Tuqa zenda-te, ndugu ibøkha izam nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Ta ibøkha izam nonqo-te, matev vøvanq-us neka gekha matev soqøsoqa nøme ndøgo, tuqa mambe matev-te qando-fakhanam, até vømøtøva. 5 Tuqa kawa-pap-te, iz moːpeawám. Mokho manqát. Av qane-peawám nqægo:

BEBILON TAON KANDAMBAQAPE.
MAMBE SAKHEIS ATE NDIːGU-GU EVO
NEKA MANQEI-QAPE MANQA-ZAPAZAPA-GU EVO.

6 Yaq no tæqeív ndógo: Ngunuk sævam, Mbumbukiam-gi ezoqam-qá kouk ndø-íz, kawa vømbō-okɨ. Tiqá kouk ndógo tu-íz, ndigu Yesu-qa manqat gimanqatam, neka ta zapaya vōe-zitagam.

No nqova ndafe kandambá, qæ-omet. 7 Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, "Gekha zapâ, qo nqova qaqandaf? No ngunuk sævam-qa mokho manqat nøtéqamákh, neka ndego søvakha gigiap lozokhak-qa yaq-te, teqa zita-te nduoqomat, ndego kawa seven neka auli ten ndømbogo. 8 Ndego søvakha gigiap lozokhak qoqo-omet, mòndøyagám. Geté ndakin mbaín. Geté ndego avønín, manqei nqa-té gendóqavíg, manqei nqa vaev mbain ndøgo. Geté yaq, até gemé-navøém. Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqei-qape-te ngiyage, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, ta mbuk ndøgo, Mbum-bukiam ibugukhokhof gepeawam, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ndigu nqova zóndáf, ndego søvakha gigiap lozokhak ti-ometam. Zapa ndógo, ndego mòndøyagám. Geté ndakin mbaín. Geté nango ndòfakhán.

9 Taqa yaq-te, matavap loloakh begó. Kawa seven ndøgo, manqei popotap sevén. Sævam ndógo tunoqomát. Ndøgo até kawakawa-za sevén. 10 Faev nøme ndigu, mòndø-oːáz. Nøme kopo, zua ndøgó. Geté nøme kopo, fakhaneáv. Zuá. Yaq tefakhan, khapé gembøé-auwamák. Ndego khøuwa andé khapémbá tegoat. 11 Yaq ndego søvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof geyagam, ndego ndakin yageav ndøgo, ndego gé-kawa-ezoqam-eit-év. Ngenek ndigu kawakawa-za seven nøme, tigí ezoqám. Yaq até ndegó-a, ndòsoqoév.

12 Auli ten ndøgo, qoqoqeiv, até ndøgó-a, kawakawa-zá. Nginik kawakawa-za ten, kawaezat matev ngazeáv. Zuá. Ndigu søvakha gigiap lozokhák namba móːkawaeztát. Geté khøuwa andé khapémbá, tiokawaeztat. 13 Nginik kawakawa-za ten, matavap kopo ndøveém, neka ekeza bazaføgakh neka iz, søvakha gigiap lozokhak-qá mokho-té gunuː-awám. 14 Yaq ndigu, Sip Nakhasám namba méːnøfé. Geté ndego ekeza ezoqam namba, ndigu gevevesam neka gezø-akha neka te namba giːkøfinimam, gépitáz. Zapa ndógo, ndego Sip Nakhasam, ndego kawakawa-za-gé Kawá neka evezøza-za-gé Evezøzá."

15 Yaq ndego enzol ezoqam, manqat nøme genø-ein, "Kea vinivinimba ndøgo, qo-qoqeiv, ma mambe sævam nduimia, ndøgo manqei-manqeí neka bawabawán neka ngusum vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. 16 Auli ten ndøgo neka søvakha gigiap lozokhak, ndigu ngunuk mambe sævam, ndòsanqawém. Yaq gigiap ate ndømbøego,

17:3 17:3 Veve 13:1 **17:4** 17:4 Jer 51:7; Veve 18:16 **17:6** 17:6 Veve 18:24; 19:2 **17:7** 17:7 Veve 13:1 **17:8** 17:8 Dan 12:1; Veve 11:7; 13:7 **17:12** 17:12 Dan 7:7, 24 **17:16** 17:16 Veve 18:8

gembó-upøgimém. Naqei-áv segé-ivøvém. Yaq kha mbólogém, gøinam-te vønqagimēm.
17 Nginik kawakawa-za ten, manqat gikopo:nem, ekeza megeat matev, søvakha gigiap
lozokhak-qa mokho-te tu:veem, matavap Mbumbukiam zø-etoám. Yaq av nqægo,
Mbumbukiam-qá poev mbopaevém. Tiqa megeat matev tømá ndógo, atema matev ate
ndægo vømú-fakhanām, av Mbumbukiam ibugukhokhof manqat ge:-ein.
18 Sævam ndugu, qoqo-omet, ndøgo taon kandambaqapé. Manqei-qape kawakawa-za
ate ndi:gu, ta taon-qa megeat matev mokho-té gunu:gú."

18

Bebilon taon qasoqa

1 Taqa zita-te, no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís. Ndego bazaføgakh
kandambá neka waev bæbæs-qapé. Ta waev ndøgo, manqei-qape, sùgumu-gutavát.
2 Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo,
"Møndøbøí. Bebilon taon kandambaqape, møndøbøí.
Gevøgev nekā nqova soqøsoqa, møndømø-tiqá-khóev.
Gekha pipisi neka søvakha gigiāp ndigu,
    Mbumbukiam-qa bøi-te soqain ndigu, ndego ndesanqaza,
    ndógo tiyagé.
3 Zapa ndógo, Bebilon taon,
    ndøgo ande sævam me nduigu,
bawabawan ate ndægo,
    tuqa mambe matev waen ndø-izumám, kawa vøzø-okivam.
Até manqei-qape kawakawa-zá-ya, tu namba mambe matev vøegoam.
Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te ngiyage, tu zapaya, gèmø-moni-kopoav-ezoqam-éz.
    Zapa ndógo, ndugu gigiap møqé."
4 Yaq no manqat nøme nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo,
"Nogi ezoqam! Mòzotøndo-fakház.
Vøndo-fakház, zo Bebilon taon mokho-te ndozotu:gu.
Soqaín ndøgo,
    zo tu namba manqa-zapa gone-te tozo-khokhombupat.
Neka soqaín ndøgo,
    tu namba yaq-fia nqosøgeap sa tozotumu-upøgim.
5 Tuqa manqa-zapazapa, khàpumu-kapuiám, yan vømøkhanaz.
Mbumbukiam tuqa matev soqøsoqa, manqa mate navøepøteáv.
6 Zo yaq āv tømbøe-matønømém, av zo guzømbe-matønumam.
Zo tu-te yaq-fia menás sozó-taném, av matev guimatønumam.
Waen føgakh soqaqape guzø-etoam, yaq menás sozombó-etøomém.
7 Av ndugu gui-khambuvupam
    neka gigiap kopoav-qape qambøegoam,
    yaq zo nqosøgeap neka mbøni vaev matev,
    āv tozombøé-etøomém.
Ndugu mokho-mba,
    āv guni-manqaté nqægo,
'No kawa sævam noqomát.
No ngæmám mbá. No ambá av nqægo, anganeam genønanīm.
Matev soqain genó-fakhanák. No mbøni genóvayák.'
8 Geté ndugu av nduikhambuvap,

18:2 18:2-3 Veve 14:8; Isa 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 **18:4** 18:4 Isa 48:20; Jer 50:8; 51:6, 45; 2 Ko 6:17 **18:5** 18:5 Gen 18:20-21; Jer 51:9 **18:6** 18:6 Psa 137:8; Jer 50:15, 29; 2 Tes 1:6 **18:7** 18:7 Isa 47:7-9 **18:8** 18:8 Veve 17:16

ta zapaya ndøgo, matev soqøsoqa vinivinimba, khøuwa kopo-té segembøé-
fakhanám,
løvøte neka mbøni vaev neka ifin matev.
Yaq ndugu gøinám guní-lonqotøvém.
Zapa ndógo, Evezøza Mbumbukiam, ndugu yaq-fia nqosøgeap ndembo-etoam,
ndego bazaføgakh-qapé.”
9 Yaq manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe matev gi꞉goam neka tuqa gigiap
kopoav qazøgoupam, ndigu gé-eivám, mbøni vøzǿ-nqosøgīm, khøifa tiqeivim, tutuavet.
10 Ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó꞉khouwaném, matev soqaqape tiqeivim, tu-
te tøfakhan. Yaq āv giní-ugufømém nqægo,
“Hao, ú꞉-ā꞉!
O Bebilon taon kandambaqape, bazaføgakh-qape.
Qoqa manqa-zapa-qa yaq-fia, nakhamas-té qanøqa-fakhán.”
11 Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te, gé-eivám neka tu zapaya mbøni vøzǿvā.
Zapa ndógo, ezoqa nøme mbaín, tiqa gigiap tiwiat. 12 Ezoqa tiqa gigiap sekemba
géwiák, kopømba ande av gol neka silva neka nandi qaniqanimav-qape neka aqeing
agiwa-qasis, neka ndabua mbomømboma køkø-køkouk neka khagi vinivinimba, neka tae
vinivinimba fia kandakanda, neka gigiap ndøgo, søvakha gigiap-gi khayam khakheitap,
neka tae ndis fia kandakanda, neka gigiap ndøgo, auli neka nandi khakheitap. 13 Neka
ezoqa nøme mbaín, tiqa gigiap tiwiat, kopømba ande av lou mokhov eqeieqei nonqo,
neka gigiap sisip mbomømboma, toqo-mboqotumat, neka nøme ndøgo, kha-te toqo-
gi꞉mat, neka waen neka oliv oil, neka flawa, neka wit, neka kao, neka sip, neka hos, neka
manqei khagua, neka até ezoqam-aním-a.
14 Ndigu bisnis ezoqam, āv giní-einím nqægo, “Bébilon. Gigiap ate ndægo, qo møqæ
qaqagoam, qo møndø-qøuváq. Qoqa gigiap qaniqanim neka fia kandakanda møndøqa-
navøém. Qo nango geqá-fakhanák.”
15 Ndigu bisnis ezoqam, tu mokho-te gimø-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, ndigu qambaqapé
segendó-waniapét. Gó꞉khouwaném, matev soqaqape tiqeivim, tu-te tøfakhan. Ndigu gé-
eivám neka mbøni vøzǿ-nqosogīm. 16 Yaq āv giní-ugufømém nqægo,
“Hao, ú꞉-ā꞉!
O taon kandambaqape, bazaføgakh-qape,
qo ndabua mbomømboma papaqa-papaqa neka køkø-køkouk neka kiki-kikis qoqo-
uzumam
neka qoqa kha, gol neka nandi mbomømboma neka aqeing agiwa-qasis voqotē-
khakheinumam,
17 qoqa gigiap mbomømboma, ate qaqambe-goam,
nakhamas-té qanøqa-soqøsoqøám.”
Palai khagua nøzøgim ezoqam ate ti꞉goat neka ezoqa ewaqape, khagua-te, manqei
nøme-te tiguvimat, neka ezoqa ewaqape, khagua-te tisasaetat neka gekha ezoqām
ndigu, ndaola-te yage tindapat, ndigu qambaqapé segendó-waniapét. 18 Yaq khøifa
tiqeivim, ndugu tutuavet, yaq āv giní-akhaemém nqægo, “Gê, taon kandambaqape
nøme tøgo, av nqanek taon qægoam? Mbaín.”
19 Yaq ndigu gè-akhaemém, neka gè-eivám. Neka tiqa mbøni nqosøgeap-te, ekeza
kawa-te, pakhakh ndønqagimám. Yaq āv gini-einím nqægo,
“Hao, ú꞉-ā꞉!
Taon kandambaqape. Tu mokho-te, palai khagua evøndipakha ate ndi꞉gu, ndaola-te
gibøetam,
ndigu møndømø-moni-kopoav-ezoqam-eztám, tiqa gigiap guwiam.

18:9 18:9-10 Ezek 26:17; 27:30-35 **18:11** 18:11 Ezek 27:36 **18:12** 18:12 Ezek 27:12-13, 22 **18:15** 18:15 Ezek 27:31, 36 **18:16** 18:16 Veve 17:4 **18:17** 18:17 Isa 23:14; Ezek 27:27-29 **18:18** 18:18 Ezek 27:32

Geté ndugu nakhamas-té gunø-soqoév.”
20 “Geté zo yan-te ndozoyage,
neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam,
Keliso-gi u-anim neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam namba,
zo khanakhanakh bezøgó, tu zapaya.
Zapa ndøgo, matev soqøsoqa, zo guzø-matønumam,
Mbumbukiam Bebilon-te, yaq-fia me꞉tá.”
21 Yaq enzol ezoqam bazaføgakh-qape, nandi kandambaqape ndøndapáz. Kandambá tintív. Tiqa khouwezat, andé wit mivitøzat nonqó. Yaq ndaola-té genø-ogezó, gendo-ein,
“Taon kandambaqape, Bebilon, āv tøné-ogí.
Bazaføgakh-ús.
Yaq ezoqa nango géqeivimák.
22 Qo mokho-te,
gita khaneam ezoqam-qa khaneam neka ouv qaqayam ezoqam-qa wag neka ndigu pøinda o kipi gikhambøematun, taqa wag,
ezoqa nango géyogemák.
Neka qo mokho-te,
sasae vinivinimba zøtezat ezoqam, nango gégoák.
Neka ndigu wit nandi gi꞉mivisumatun,
ezoqa taqa u, nango géyogemák.
23 Neka qo mokho-te, lampa waev nango gékhayák.
Neka qo mokho-te, sakheis neka angana, ndigu tinøkem,
tiqa khanakhanakh manqat, ezoqa nango géyogemák.
Matev āv taqambé-fakhán.
Zapa ndøgo, qogi bisnis ezoqam, manqei-qape-te ate nqægo, āv gini-khambuvupám nqægo,
‘Ni bisnis ezoqam kandakandá.’
Neka qoqa manqa-sisi matev,
qo bawabawan ate ndægo qote-tubumám.
24 Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi꞉gu,
tiqa kouk, Bebilon taon-té giqeivím.
Ndøgo tuqá manqa-zapá, ndigu gizitagat, vøpakhaetat,
ezoqa ewaqape nøme namba, manqei-qape-te gizitagat.”

19

Yan-te nqo꞉go, Mbumbukiam-qa iz gi-eqanem, Bebilon ngi꞉wat zapaya

1 Taqa zita-te, no yan-te, manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qapi-qá akhayam kandakandá. Av gini-akhaemám nqægo,
“Alelúya. Iké꞉ Mbumbukiam-te.
Ezoqam-qa khandi꞉zat matev,
nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté.
Iz kandambaqape neka bazaføgakh,
teqa ndégo.
2 Zapa ndøgo, teqa manqa ovøyam matev unimanqatín neka ndaføyambá.
Ndugu mambe sævam kandambaqapu, ndugu tuqa mambe matev, manqei-qape gui-ngi꞉tat,
ndego yaq-fia nqosøgeap mbo-etoám.

18:20 18:20 Isa 44:23; Deut 32:43; Jer 51:48 **18:21** 18:21 Jer 51:63-64; Ezek 26:21 **18:22** 18:22 Isa 24:8; Ezek 26:13 **18:23** 18:23 Jer 7:34; 16:9; 25:10 **18:24** 18:24 Jer 51:49; Veve 17:6 **19:2** 19:2 Deut 32:43; Veve 6:10

Ndego yaq-fia mɔ̀ndøtá, tu-te ndugu,
tegi sasae ezoqam, pakhapakha guzø-khanæmam.”
3 Yaq nango gi-akhaemem,
“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
Taon kandambaqape ndøgo, ndøwageapet,
taqa khøifa oskia ndøqaviág. Miavmiáv.”
4 Yaq ndigu megetapak tuenti-foa neka ndigu khandi gigiap foa, ekeza kha, manqei me:laém, Mbumbukiam vømbō-vizumem, ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, vō-einim,
“Amén. Nqanek manqat unimanqatín.
Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.”

Sip Nakhasam, sævam ge-okɨ

5 Yaq Mbumbukiam-qa qonam nonqo-te, manqat ndofakhán. Av qande-eín nqægo,
“Nigi Mbumbukiam-qa iz, zó-eqatát, zo tegi sasae ezoqam ate nqazøte:go neka ezoqa ewaqape, kandakanda neka khasøkhasis, zo ndego ndozombo-vizap.”
6 Yaq no manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qape-qá náq. Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:møkunimám. Av qane-eín nqægo,
“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
Zapa ndøgo, nigi Evezøza, ndego Mbumbukiam,
ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndégo teno-kawaevát.
7 Ni khanakhanakh bini-asøtøvé neka iz bizimbō-eqanem.
Zapa ndøgo, khøuwa iz mɔ̀ndøndáp. Sip Nakhasam, sævam ndø-okɨ́.
Mbasønakam ndugu, tu-okɨ, mɔ̀ndø-khakheinám.
8 Mbumbukiam ndabua papaqa mbo-etoám.
Bæbæs-qapé neka vøiyam-ús, yaq ndugu vō-uz.”
(Nqanek ndabua papaqa qanimav-qape ndøgo, matev mbomømboma, Mbumbukiam-gi ezoqam gimatønumam.)
9 Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Av qoqoté-peawám: Ezoqam ndigu, Sip Nakhasam-qa nøkenøkem lou loge-te gizø-akha, tizav, khanakhanakh mbá giabitigú.”
Yaq ndego manqat nøme, āv gene-eín nqægo, “Nqanek manqat unimanqatín. Mbumbukiam-qá manqát.”
10 Yaq no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamɨ́n. Geté ndego āv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatànām. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Klisten qafuap ndi:gu, ndigu Yesu-qa manqat ndigeawat. Geté Mbumbukiam qombóvizám. Manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndimanqate, ndøgo Yesu-qá manqát.”

Ezoqa hos papaqa-te go:qotam

11 Yaq no āv qateqeív nqægo: Yan sège-mboqoé. Yaq nqáe! Hos papaqa no-omét. Ndego go:qotam, teqa iz Ndaføyamba-qapé neka Unimanqatin Ezoqám. Ndego ezoqa manqa ovøyam-te ndegevezoat, neka nakhag vōgoatun, ndego matev eqeieqei mba mbopáev. 12 Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageapám. Neka kawa-te, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám. Wawaq kopoáv. Neka kawa-pap-te, iz vømbōe-peawam. Ta iz ndøgo, ndego yakhapus mbá sege:-otév. Ezoqa nøme zøtezateáv.
13 Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám. Ndabua ndøgo, kouk-té qanu-qoqotám. Teqa iz

19:6 19:6 Veve 14:2 **19:7** 19:7-8 Isa 61:10; Veve 21:2 **19:9** 19:9 Met 22:2-3 **19:10** 19:10 Kel 10:25-26; Veve 22:8-9 **19:11** 19:11 Veve 1:5; 6:2; Psa 96:13; Isa 11:4 **19:12** 19:12 Dan 10:6; Veve 1:14; 2:17 **19:13** 19:13 Isa 63:1-3; Zion 1:1, 14

Mbumbukiam-qá Manqát. 14 Ngenek, yan-gí nakhag ezoqam mbopaevém. Hos papaqa-papaqa-té gono-qonavát, neka ndabua bæbæ-bæbæs papaqa-papaqa vø-uzupat. 15 Teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya khobos-qapi ndofakhatám. Yaq bawabawan ate ndi꞉gu gé꞉pitáz. Ndego bazaføgakh-us zømbó-kawaevtát. Auli khamókh gezømbé-kawaevtát. Neka andé waen tae nanga me mé꞉pesegím. Gétokhonøvém. Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, teqa qaqa matev, āv tøzømbé-fakhán. 16 Teqa ndabua sekeqape, mbagi-te ndøgo, iz mòndømbo-peawám. Av qambøe-peawám nqægo:

KAWAKAWA-ZA-GÉ KAWÁ
NEKA EVEZØZA-ZA-GÉ EVEZØZÁ.

17 Yaq no enzol ezoqam no-omét. Khøuwa-té gono꞉yám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Pipisi-té genø-akhá, ndigu khaiya ova go꞉løvøvupat. Av gezømbe-akhá nqægo, “Vòndozáv. Mbumbukiam-qá lou loge kandambaqape zombómøváb. 18 Vòndozáv. Kawakawa-za-qá kha zólóg neka nakhag kawa ezoqam-qa kha, neka nakhag ezoqam-qa kha, neka hos-qa kha, neka tiqa kha, hos-te go꞉qonavam, neka gekha ezoqa nøme-qa kha, iz-akhayapak neka yaq-fia mbain sasae ezoqam, neka ezoqa kandakanda neka ezoqa khasøkhasis, tiqa kha vøzōlog.”

19 Yaq no nøme, āv qateqeív nqægo: Søvakha gigiap lozokhak neka manqei-qape-gi kawakawa-za neka tigi nakhag ezoqam, møndømøváb. Ambá nakhag ndøgonemín, te namba ndego, hos-te go꞉qotam, neka tegi nakhag ezoqam namba. 20 Geté ndego søvakha gigiap lozokhak, gèmøvøinám. Até khavozam manqa vevezam ezoqám-a, vø-møvøinam, ndego teqa iz-te nqova ndaføgim matev gematønumam, ta mokho-te ndøgo, ndego ndigu ezoqam getubam, ndigu søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuwiap vømbō-vizupam. Yaq søvakha gigiap lozokhak, khavozam manqa vevezam ezoqam namba, gøinam kewan nandi wagøvap-us-té ginø-nqagivém. Khandín. 21 Tigi nakhag ezoqam, nakhag kaiyá ginizitág, ta nakhag kaiya ndigu, ndego hos-te go꞉qotam, teqa manqa-nqa-te gindu-fakhatam. Neka tiqa kha, pipisi ndølóg. Pipisi ate gi꞉goam, até vøzømbū-ewez.

20

Matev ndøgo, viav wan taosen mokho-te tøfakhanam

1 Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa zenda-te, manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqo neka auli sen kandambaqape ndø-ndapavám. 2 Yaq ndego até gendego, ndego wazeam vø-møvøiu, ndego awenege wazeam, Nqova Soqaqape o Saitan ndimbo-akhayam, sasa ndøløvønøvem. Viav wan taosén teløvønøvupat. 3 Yaq ndego ngenek manqei ozu vaev mbain-té genø-ogiú, mboqog vømbøe-tokaz. Unime꞉-føgakhæz, getokaz. Yaq ndego manqei-qape ezoqam tubøpøteav tèabetegó, atema viav wan taosen bemøndap. Yaq taqa zita-te, ndego nqawa bèmbo-nqovozømém. Geté khapé gembøé-auwamák. 4 Yaq no kawakawa-za-qa qonam nonqo nøqeív, ezoqa vō꞉qonavam. Nginik ezoqam, bazaføgakh, āv ginindapém nqægo: Ezoqam-qá manqa ovøyam ndø-ewagát. Neka no nqova vøezømet. Nginik nqova ndígu, ezoqam monqo gizøqog, Yesu-qa manqat gigeatam neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam, ta zapaya. Nginik ndego søvakha gigiap lozokhak o teqa tae khøuwiap vizøpøteáv, neka ndigu søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap ndapeáv, tiqa kawa-pap-te o zenda-te. Ndigu nqawá gindu-khandí꞉z, neka Keliso namba vō꞉kawaez. Viav wan taosén go꞉kawaeztam. 5 Nqanek bugukhokhof khøuwá, Mbumbukiam ezoqa løvøte-te gekhandi꞉z. Løvøte ezoqa nøme,

19:15 19:15 Psa 2:9; Veve 1:16; 14:20 **19:16** 19:16 Veve 17:14 **19:17** 19:17 Ezek 39:17-20 **19:20** 19:20 Veve 13:12-17; 20:10 **20:1** 20:1 Veve 9:1 **20:2** 20:2 Gen 3:1; Veve 12:9 **20:4** 20:4 Dan 7:9, 22, 27; 1 Ko 6:2; Veve 13:17

nango khandi:zateáv, atema viav wan taosen vømø-navøem. 6 Ezoqam ndigu, Mbumbukiam ta bugukhokhof khøuwa-te løvøte-te tekhandi:z, khanakhanakh mbá giabitigú. Ndigu tegí ekeza ezoqám. Yaq løvøte nøme tøfakhan, ta løvøte ndøgo, tø-menas, ndøgo bazaføgakh mbaín, ti-te. Ndigu Mbumbukiam-gi neka Keliso-gi iziz ezoqam ndøgoát, neka te namba vó:kawaeztāt, atema viav wan taosen vømǿ-navøēm.

Saitan gipitøvem

7 Yaq viav wan taosen tømø-navøem, Saitan timbøé-mboqoaném, ndego ndimbulate ndego. 8 Neka ndego ndøwáv, bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago, vótubām. Nqanek bawabawan ndógo, Gog neka Magog. Yaq Saitan ndigu ezoqa ate ndi:gu, nakhag-qa ndómøváb. Ezoqa kopoav-qapé. Andé ndivínd, ndaola-qa ndøgegte ndigu. 9 Ndigu manqei-qape ate ndægo gépanqaním, Mbumbukiam-gi ezoqam, ma ndi:sokhoeapet, neka taon ndøgo, Mbumbukiam ndembøe-khafuat, vókhøogāz. Geté gøinam tøndóvís ndógo, ndigu Saitan-gi nakhag ezoqam vóngiæzō. 10 Yaq ndego nqova soqaqape, ndego getubumat, gøinam kewan-té ginó-oginám, ta nandi wagøvapus-te ndøgo, ma søvakha gigiap lozokhak neka khavozam manqa vevezam ezoqam, go:nqagivem. Yaq ndigu nqosøgeap zógoát, pavpave nekā lovølova. Miavmiáv.

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam kandambaqape

11 Yaq no kawa ezoqam-qa qonam nonqo papaqa kandambaqape nøqeív, neka ndego go:qotam, vøe-omet. Manqei-qape neka yan, teqa bugug-te, møe mbobøín, vømø-navøem. Manqei nøme mbaín, vóegoāt. 12 Neka no løvøte ezoqam nøzømét, izakhayapak nekā khokho ezoqam. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo megemege-té gonowaniapám. Yaq enzol ezoqam, mbuk ndømboqogimém. Mbuk nøme gimboqogimem, khandi mbúk. Yaq Mbumbukiam, løvøte ezoqam, matev, āv gezømbe-geveá, av mbukte ndøugu qøupeaupam, av matev gi:matønumam. 13 Até ndaolá-ya neka até løvøté-a neka até løvøte ezoqam-qá manqeí-a, tigi løvøte ezoqam vønqonqotaz, yaq Mbumbukiam ndigu vøzø-gevea, av tiqa matev qazømbe-goam. 14 Yaq løvøte neka løvøte ezoqam-qa manqei, gøinam kewan-té ginø-nqagimém, vømø-navøem. Nginik gøinam kewan, løvøté nømé, løvøte ndøgo, tø-menas. 15 Yaq gekha ezoqām ndego, teqa iz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, ndego gøinam kewan-té ginø-oginám.

21

Yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak

1 Yaq no yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak nøqeív. Yan neka manqei-qape ndøgo, bugukhokhof qagoam, sògo-navøém, neka ndaola nøme mbaín. 2 Yaq no Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndakinak nøqeív. Mbumbukiam-té qandovís, yan-te nqo:go. Khakheitáp neka bugug keogé. Ate av-té, mbasønakam bugug keoge nduigu, anganea tundaf. 3 Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-manqatát. Av qande-eín nqægo, “Nqáe! Ndakin Mbumbukiam, ezoqám namba mé:goát. Ndego namba mé:yagát. Neka ndigu tegí ezoqam ndøgoát. Mbumbukiam ekezan, ti namba mé:goát, neka ndego tigi Mbumbukiam vógoāt. 4 Ndego tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo zóvuogím. Løvøte matev nøme mbaín, segégoát, neka até mbøni vaev matév-a, neka eiv neka nqosøgeap nøme mbaín. Matev av nqægo, av bugukhokhof qægoam, møndømø-navøém.”

5 Yaq ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, āv gene-eín nqægo, “Nqáe! No ndakin gigiap ate ndægo nóndakinák.”

20:6 20:6 Veve 1:6 **20:8** 20:8 Ezek 38:2, 9, 15-16 **20:9** 20:9 2 King 1:10 **20:10** 20:10 Psa 11:6; Veve 19:20; 21:8 **20:12** 20:12 Dan 7:9-10; Met 25:31-46; Kel 17:31; 2 Ko 5:10; Veve 13:8 **20:13** 20:13 Lom 2:6; 1 Pita 1:17; Veve 2:23; 22:12 **21:1** 21:1 Isa 65:17; 2 Pita 3:13 **21:2** 21:2 Isa 52:1; 61:10; Iblu 11:16; 12:22; Veve 3:12 **21:3** 21:3 Lev 26:11-12; Ezek 37:27; Zech 2:10; 2 Ko 6:16 **21:4** 21:4 Isa 35:10; 65:19; Veve 7:17 **21:5** 21:5 2 Ko 5:17

Yaq nøme ge-ein, “Qópeawám. Zapa ndógo, nqanek manqat, unimanqatin-qapé.”

6 Yaq ndego manqat nøme genø-ein, “Matev ate ndægo, møndømø-navøém. No zapá
neka no váev. No ndégo, ndo:megeat neka ndøndōpāēv.

Gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, no ibøkha ndógo tæmbó-etoám, ta
kea kumbutøve-te ndøndo-fakhate, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá sæmbó-etoám.
7 Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, gigiap āv tenéndáp. Neka no tegé Mbumbukiam
tægoát neka ndego noge nakhasam vógoāt. 8 Geté ndigu møe ndisininim, neka ndigu
unimanqatinteav ndigu, neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba ndigu, neka ndigu
ezoqa pakhapakha ndizø-khaneam, neka ndigu mambe ndi:-okho, neka ndigu manqa-
sisi ndigu, neka ndigu batae ndimbovizap, neka ndigu meakha manqat ndimanqate,
tiqa manqei gøinam kewan ndógoát, kewan ndigu, nandi wagøvap-us ndigu. Nqanek
løvøté nømé, løvøte ndøgo, tø-menas.”

Zelusalem taon ndakinak

9 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, matev soqøsoqa seven qamøzø-
tøtøvøyam, vaev-te qafakhanam, nøme kopo, no-té gendováv, vønō-ein, “Qotøndéqāv!
No Sip Nakhasam-gu sævam nøtéqamákh, ndakin tu-oki.”

10 Yaq ndego enzol ezoqam, no olol eqawat-qape-té genøndapán. Nqova-té. Yaq ndego
no tene-nømánd ndógo: Yan-te, Mbumbukiam-te, Mbumbukiam-qá Zelusalem taon
ndøvisavún. 11 Ta taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qá waev ndøwavám. Nqanek waev, andé
nandi qanimav-qape-qá momotáp, zaspa ndimbo-akhayam. Bæbæs-qapé. Andé glás.
12 Taon ndøgo, uta-ús. Uta kandambá. Tò:-eqavét. Mboqog-ús. Tuélv, ate gi:goam.
Ta mboqog-te ndigu, enzol ezoqam tuelv, møndø-waniapám, neka Izlael khagua bawan
tuelv-qa iziz vō:peaupam. 13 Mboqog misika, khøuwa fakhanam-té qagoám, neka misika
nakeamo zenda-te vōgoam-a, misika yogea zenda-te vōgoam-a, misika khøuwa sininim-
te vōgoam. 14 Nqanek taon uta-qape, nandi tuelv mumát qano-ogií. Neka ta nandi-te,
Sip Nakhasam-gí u-anim tuelv-qá iziz mo:peaupám.

15 Ndego enzol ezoqam, no manqat genø-ein, iziz tonqogim nonqo ndøndapám. Gol
khakheitáp. Taon neka mboqog neka uta, taqa fitap iziz qeivi nonqó. 16 Nqanek taon
vavap foa ate qægoam, taqa loloakh kopó. Taqa sekeat neka taqa khouwevat kopó. Yaq
ndego enzol ezoqam, teqa iziz tonqogim nonqo, taon-qa khouwevat iziz, vømbøendap.
Taqa sekeat neka khouwevat neka eqæv, kopó: 2400 kilomitá. 17 Neka ndego enzol
ezoqam, até uta-qá eqæv izíz-a, vømbōndap. Taqa eqæv 144, pingim toqote-khamasim,
toqo-geveam. Ta iziz tonqogim nonqo, ma ndego enzol ezoqam, taon-qa fitap iziz
gembondap, ndøgo até kopó, av ezoqa ekeza gigiap-qa fitap gi-upøgimatun. 18 Taon-qa
uta, nandi zaspá qane-ogií. Neka taon ndøgo, gol khakheitáp. Nginik gol, bæbæs-qapé.
Andé glás. 19 Taon uta zapa-te ndøgo, nandi fia kandakanda ndø-abáp. Bugukhokhof
nandi qanimav-qape, zapa-te ndizave, ndigu zaspá. Neka nøme ndizave, gi-menas-ez,
ndigu nandi kikís. Tiqa iz safaiá. Neka nøme ndizave, gi-misika-ez, ndigu papaqá. Tiqa
iz agét. Neka nøme ndizave, gi-foa-ez, ndigu nandi esokho khagí. Tiqa iz emelál. 20 Neka
nøme ndizave, gi-faev-ez, ndigu gùnokhogeapét, papaqa neka køkouk. Tiqa iz oníks.
Neka nøme ndizave, gi-siks-ez, ndigu køkóuk. Tiqa iz kanelión. Neka nøme ndizave, gi-
seven-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz klisolaít. Neka nøme ndizave, gi-eit-ez, tiqa iz belíl.
Neka nøme ndizave, gi-nain-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz topáz. Neka nøme ndizave, gi-
ten-ez, ndigu klisoplás. Neka nøme ndizave, gi-eleven-ez, ndigu aiyazín. Neka nøme
ndizave, gi-tuelv-ez, ndigu køkóuk nømé. Tiqa iz ametís. 21 Mboqog tuelv ate gi:goam,

21:6 21:6 Isa 55:1; Jer 2:13; Zion 7:37; Veve 1:8, 17; 22:17 **21:7** 21:7 2 Sam 7:14; 1 Chr 17:13; Psa 89:26-27 **21:8** 21:8 Met 25:41; Veve 20:15; 22:15 **21:10** 21:10 Ezek 40:2 **21:11** 21:11 Isa 60:1-2, 19 **21:12** 21:12-13 Ezek 48:30-35 **21:15** 21:15 Ezek 40:3; Veve 11:1 **21:18** 21:18-21 Isa 54:11-12

aqeing khakheitáp. Mboqog kopokopo, aqeing kopokopó gini-khakheinøvemém. Taon-te ndøgo, nakhoa kandambaqape, gól gini-khakheinømém. Ndøgo ùnime:-bæbæs. Andé glás. Bøi segé-løwáz, yaq voqóqeĭv.

22 No Mbumbukiam-qa khoev qeiviáv, ta taon-te ndøgo. Zapa ndógo, ndego Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, neka ndego Sip Nakhasam, ekezan ndĭgú, ta taon-te ndøgo. Ndigu ekezan, andé Mbumbukiam-qá khoév, ta taon-te ndøgo. 23 Nqanek taon, khøuwa neka løvøyak mbaín, waev tømbo-etoumat. Ndøgo kopømbá. Zapa ndógo, waev Mbumbukiam-qá waev mbo-etoumatún. Neka Sip Nakhasam, ndego andé taqá lampá. 24 Bawabawan ate tægoat, ta taon-qá wáev giníyagát. Neka manqei-qape kawakawa-za tinó-okhoát ndógo, ekeza gigiap mbomømboma vó-upøgīm. 25 Taon-gi mboqog tokovemáv, khøuwa tema. Zapa ndógo, lova mbaín. Paveat mba ndógoát. 26 Bawabawan ate ndægo, tiqa gigiap mbomømboma neka fia kandakanda, taon-té ginó-upøgimát. 27 Geté gekha gigiāp ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te khavim-us ndøgo, kopømba mbaín, tø-oe. Neka ezoqa ndigu matev soqøsoqa ndimatanam o khavozam manqat ndimanqate, ndigu ma gé-ozák. Ti-mba ndígu tí-óz, tiqa iziz Sip Nakhasam-qa khandi mbuk-te ndøpeawap.

22

1 Yaq ndego enzol ezoqam, no kea me:nømánd. Ta ibøkha ndøgo, ezoqa khandi zø-etoám. Ndøgo bæbæs-qapé. Andé glás. Nqanek ibøkha, kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-okhó, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam ndiqonøve. 2 Taon nakhoa livin-té qanuqæt. Kea keoqa yaqyaq-a, tae ndøpøé. Ta tae ndógo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Nqanek tae, løvøyak tuelv ate ndi:gu, sùgumu-vi:matún. Neka taqa esokho mulømula-ús. Enqoni-us ezoqam bawan vinivinimba khakheinøvem nonqó. 3 Neka ta taon-te ndøgo, gigiap o matev nøme mbaín, Mbumbukiam-qa qaqa mokho-te ndøugu. Kawa ezoqam-qa qonam nonqo, mú:goát, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam tiqonavat. Ezoqa ewaqape, tisokhoat, ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndógoát neka vømbó-vizupāt. 4 Ndigu bugug gembóqeivát neka teqa iz kawa-pap-te vøzømbó-peaupāt. 5 Lova nøme mbaín. Segégoát. Ndigu lampa neka khøuwa beawap, mbaín. Segéyagát. Ndøgo kopømbá. Zapa ndógo, waev, Evezøza Mbumbukiam zó-etøumát. Yaq nginik ezoqam, miavmiav mó:kawaeztát.

Yesu tendoqavan

6 Yaq ngenek enzol ezoqam genø-ein, “Nqanek manqat ate ndægo, qoqo-ewagat, unimanqatin-qapé. Evezøza Mbumbukiam, ndego ekeza Nqova tegi manqa vevezam ezoqam ndezø-etoam, tegé enzol ezoqam ndokhofotáv. Nó. Tende-khofotán ndógo: No tegi sasae ezoqam nøtézømás, ande gekha matev me, avønin-qape tøfakhanam. Ndøgo sà befakhanám.”

7 Yesu āv gene-manqaté nqægo, “Nqáe! No avønín nófakhán. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tembopavat, Mbumbukiam gevevezam, ndego khanakhanakh mbá geabetegó.”

8 No Zión, nqanek manqat ate ndægo qæ-ewagat neka matev vøe-qeivat. Yaq no manqat qatumu-ewag neka matev vøtumū-qeiv, no ndego enzol ezoqam-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ndego nqanek matev ge:nømendimat, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. 9 Geté ndego āv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatànām. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Klisten qafuap ndi:gu, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, neka

21:23 21:23 Isa 60:19-20; Veve 22:5 **21:24** 21:24 Isa 60:3, 5 **21:25** 21:25 Isa 60:11 **21:27** 21:27 Isa 52:1; Ezek 44:9; 1 Ko 6:9-10 **22:1** 22:1 Ezek 47:1 **22:2** 22:2 Ezek 47:12; Gen 2:9; Zech 14:8; Joel 3:18 **22:4** 22:4 Met 5:8; Veve 3:12 **22:5** 22:5 Dan 7:18, 27; Veve 5:10; 20:6; 21:23, 25 **22:6** 22:6 Veve 1:1 **22:7** 22:7 Veve 1:3 **22:8** 22:8-9 Veve 19:10

ezoqa ewaqape, nqanek manqat ndimbopaev, nqanek mbuk-te nqapeawap. Geté Mbumbukiam qombóvizám."

10 Yaq ndego manqat nøme, āv genømbe-eín nqægo, "Nqanek manqat, Mbumbukiam gevevezam, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøkhonàð. Zapa ndøgo, nqanek matev tøfakhanam, khøuwa avønín. 11 Ezoqa ndego, manqa-zapa ndematanam, ndego manqa-zapa matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, matev soqøsoqa møqæ ndego, ndego teqa matev soqøsoqa gone-te, sà bemá.* Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego teqa matev eqeieqei matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, Mbumbukiam-ge ndego, ndego Mbumbukiam-qa matev-te, sà bemá."

12 Yesu āv gene-manqaté nqægo, "Nqáe! No avønín notøndónáv. No yaq-fiá namba nøtégeáv. No ezoqa ewaqape, āv tæzømbé-etøomít, av ezoqa kopokopo matev gi:matønumam. 13 No zapá neka no váev. No ndégo, ndo:megeat-a, ndøndōpāēv. No bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøegoāt.

14 Gekha ezoqām ndigu, tiqa ndabua ndisunguzu, ndigu khanakhanakh mbá giabi-tigú. Ndigu tae nanga ndigu, ezoqa khandi ndøzø-etoam, ndølogém. Taon-gi mboqog, segezø-mboqozotát, vø-ōz. 15 Geté ezoqa ndigu, ande gaqo me ndi:gu, taon-te gé-ozák. Bavokhó gonó-waniapát, ezoqa ndigu, manqa-sisi ndimatanam neka mambe ndi:-okho neka ezoqa pakhapakha ndizøkhanæ neka batae ndimbovizap neka gekha ezoqa nøme, meakha manqat ndøzømbe-khaneat neka ezoqa ndizømbe-khavozam.

16 No Yesú, nøkeza enzol ezoqam zo-te qatøndo-khofotav, ndego zo nqanek manqat te:zømesim. Klisten bawan vinivinimba, nqanek manqat, bètezøtéz. No Deivid-gé zapá neka tegé zeó. Neka no pave ndukuam bæbæs-qapú."

17 Mbumbukiam-ge Nqova neka Sip Nakhasam-gu sævam, āv gini-manqaté nqægo, "Vøndoqáv!"

Neka gekha ezoqām ndego, nqanek manqat te-ewagat, āv geabete-manqaté nqægo, "Vøndoqáv!"

Neka gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, yà betøndowáv. Poev tømbogoat, ibøkha bē-izam, ndøgo khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá segé-izám.

Zion-qa vaev manqat

18 Gekha ezoqām ndego, nqanek mbuk-qa manqat ndeyoge, Mbumbukiam gevevezam, no ndego āv qambøe-manqaté nqægo: Ezoqam ndego, nqanek manqat-te, manqat nøme to:ve, Mbumbukiam te-te ndego, matev soqøsoqa mó:-áo, av nqanek mbuk-te nqæpeawap. 19 Neka ezoqa ndego, manqat nøme tekhofoe, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøgo Mbumbukiam gevevezam, Mbumbukiam teqa tae nanga ndøkhofoé, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq ndego Mbumbukiam-qa taon-te géyageák, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

20 Ndego ezoqam, nqanek manqat nde-unimanqatinat, ni-te, ndego āv gene-manqaté nqægo, "Unimanqatín. No avønín notøndónáv."

Amén. Nqanek manqat unimanqatín. Nigi Evezøza, Yesu. Vøndoqáv!

21 Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev, ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

22:11 22:11 Dan 12:10 * **22:11** 22:11 Ezoqa av nginik ngi:gu, yaq-fia ndøqeivím. **22:12** 22:12 Isa 40:10; Jer 17:10; Veve 2:23 **22:13** 22:13 Isa 44:6; Veve 1:8, 17; 21:6 **22:14** 22:14 Gen 2:9; 3:22 **22:16** 22:16 Num 24:17; Isa 11:1, 10; Lom 1:3; Veve 2:28; 5:5 **22:17** 22:17 Isa 55:1; Veve 21:6 **22:18** 22:18-19 Deut 4:2; 12:32 **22:20** 22:20 Met 24:30-31; 1 Ko 16:22

Manqa mokho ovøyam nonqo

Megeat Manqat-qase

Manqat neka iziz vinivinimba-qa yaq-te, nqanek Niu Testamen mokho-te, ovøyam manqat nqánek qonǿqeív.

Nqanek ovøyam manqat mokho-te, ndukuam-qasu av nguigu * toqo-omet, yaq soqoté-qatéq, ta manqat-qa yaq-te, ovøyam manqat nøme ndôgó.

Kuni Manqat-qa iz-zapazapa nqánek:

A Æ B Mb D Nd E F G Ng H I Ɨ K KH L M N O Ø P Q Nq S T U V W X Y Z

A

Adam *(Adam)*

Mbumbukiam manqei-qape ande ge꞉khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Tegu sævam, Mbumbukiam teqa zita-te gekhakheinøvem, tuqa iz *Iv. *(Gen 1:26-3:21)*

Aezaya *(Isaiah)*

Aezaya ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám, *Ol Testamen khøuwa-te. Zelusalem taon-té geyagám. Yesu viav ande āv 700-qá zita-té genøqán. Aezaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Aezaya *(Isaiah)* ndimbo-akhayam. Ta mbuk-te ndøgo, ndego āv gene-peawám nqégo: Deivid-gi zi mokho-te, *khandi etoam ezoqam ndǿfakhán. Yaq vaev-te, ngenek mǿndø-fakhán. Yesú.

Aezek *(Isaac)*

Aezek ndego *Eibleem neka *Sæla, tigé yó. Teqa iz-qa manqa mokho, otám. Mbumbukiam nqanek iz gembo-akha, zapa ndøgo: Eibleem gè-otám, Mbumbukiam gembo-ein av nqægo, nakhasam anganeam temboqan. *(Gen 17:17-19)*

Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem ùnime꞉-lawaqape-év, neka até tegú zás-a, vømū-ngæpuka-ev. Eibleem viav wan andléd qambondap. Mbumbukiam Eibleem-te nupøkhán mbá, manqa mbusá, é-møndøvé, av nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndǿndáf. Tegú sævam-té gemǿqán, ndugu *Sæla. Ngenek nakhasam anganeam, Aezék.

Aleluya *(Hallelujah)*

Aleluya ndøgo, Iblu manqát. Khoum manqát, Mbumbukiam-te. Taqa manqa mokho nqánek, “Iké꞉, Evezøza-te.” *(Veve 19:1-6)*

Aleopagus *(Areopagus)*

Aleopagus ndøgo, manqei pøyat-qá íz. Ta manqei pøyat ndøgo, Atens taon-té qagoám. Taon megetapak neka ezoqa kandakanda ndógo tinø-pindumám, vøkakambumam. Yaq nakémbá, ezoqa até tiqa møvøná-ya, Aleopagus mbo-akhaemám. *(Kel 17:19-22)*

Aloe *(Aloes)*

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonǿqeív ndøgo: *Mel.

Amagedon *(Armageddon, Harmagedon)*

Amagedon, manqei-qá íz. Izlael manqei mokho-té qanu꞉gú. Iblu manqat-te, Amagedon manqei, iz nøme Megido mbo-akhayám. Ol Testamen khøuwa-te, ta manqei-te ndøgo, nakhag vinivinimbá qagoam.

(Judg 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Chr 35:22)

Ni kopømba mbaín, uni tizi꞉nøten, av nqægo, ta nakhag ndøgo, Manqat Qandove-veam 16:16 ndæmanqate, ta manqei-te ndógo tønǿfakhān, o Izlael ezoqam-gi qaqa ezoqam, sa ndǿgo tinǿmavāb, Izlael ezoqam namba nakhag gone nonqo.

Ezoqa nøme ndimatavap, Amagedon yaya etæ manqat mbá. Yaq Saitan-qá nakhag me꞉manqaté, ndego Mbumbukiam namba tegoat.

Amen *(Amen)*
Amen ndøgo, Iblu manqát. Taqa manqat mokho nqánek: "Nqanek manqat unimanqatín" o "Matev āv tabete-fakhán" o "Matev āv tønéfakhán."
Ezoqa geguligulimatun, yaq ezoqa nøme 'Amen' gimanqatatun, ta mokho-te ndøgo, ndigu teqa manqat, gè-unimanqatinimín.
(Lom 15:33, 16:27; 1 Ko 14:16; 2 Ko 1:20; Gal 1:5; Ef 3:21; 1 Pita 4:11)
Manqat Qandoveveam 3:14 mokho-te, Yesu 'Amen' mbo-akhayám. Zapa ndøgo, ndego unimanqatin ezoqám. *(Veve 3:14)*

Atemis *(Artemis)*
Atemis, khape mbumbukiam sævam-qá íz. Esia manqei-te ndøgo, ezoqa kopoáv tuqa iz gi-eqatam neka khape mbumbuk nøme-qa iziz vø-eqatam. *(Kel 19:24-35)*

Auli *(Metal, Horn)*
Auli ndøgo, mokho menás.
1) Nøme ndøgo, auli ndøgo, khamasim, ila gi:khakheinøvematun. Auli av nqægo nøme, gól, neka silvá, neka kopā.
2) Neka auli nøme ndøgo, søvakha gigiap-qa auli, kawa-te ndøzømbo-fakhatap.

B

Balam *(Balaam)*
Balam ndego, *manqa-sisi ezoqam ndøgoám. Ngenek ezoqa soqaqapé neka moni møqæ. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te ginduqavaz, atema Keinan manqei-te, ta manqei ndøgo, ma Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam, yaq Moab manqei-ge kawa ezoqam, møe ndøgoám, ti-te. Zapa ndøgo, teqa manqei avønín. Yaq ndego Balam mbo-akhá, ndego Izlael ezoqam, soqaqape-te bē-ab. Geté Mbumbukiam, gèmbøe-kház. Yaq ndego kopømba mbaín, soqaqape-te ti-ab. Geté ndego bèzø-guligulím, av nqægo, Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám.
(Num 22-24; 2 Pita 2:15; Zud 1:11; Veve 2:14)

Bali *(Barley)*
Ovøyam manqat, Bali-qa yaq-te, toqonøqeív ndøgo: *Wit.

Bawan vini-ak *(Gentiles, Nations)*
Bawan vini-ak-qa yaq-te toqote-geveam, nqanek Niu Testamen mokho-te, ndøgo ndígu tøne-manqaté, ndigu *Zu bawan-ak goneav ndigu. Ibugukhokhof, Mbumbukiam Zu ezoqam mba ndøveatáz, tegi ezoqam tigoat. Geté Yesu Keliso gendowav, ndego nakhoa, ezoqa ewaqape zømboqoá, Mbumbukiam ti:zøtez neka vø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ēz.

Bebilon *(Babylon)*
Bebilon, taon kandambaqape-qá íz. Ndakin khøuwa-te, manqei-qa iz, ma Bebilon taon nqøuve, Irák. *Ol Testamen khøuwa-te, Bebilon ezoqam, bazaføgakh-us ndøgoám. Yaq ndigu bawan vinivinimbá namba me:nakhagtám, neka tiqa manqei vø-upøgimam.
Ndigu até Izlael ezoqam nambá-ya, vøe-nakhagtam. Zelusalem taon-té ginøzáv, taqa uta kandambaqape neka taon ate qægoam vøngi:nam. Até *Mbumbukiam-qá khoev qanimav-qapé-a, vøngi:nam, ndøgo Izlael ezoqam, tigi kawa ezoqam Solomon-qa manqa vøovam-te giwevem, neka taqa gigiap qaniqanim, mokho-te qøugoam, vø-aqonømem. Neka até kawa ezoqam-qa khoev vinivinimba vøngi:nam, neka gigiap mbomømboma ate qægoam vø-aqonømem. Izlael ezoqam ate gi:goam, ndigu pingim-ak ndø-upøgím, Bebilon manqei-te vø-itub. Ndøgo qambaqapé. Bóv ginizáv. Yaq Bebilon manqei-te ndøgo, Izlael-ak, Bebilon-ak-qá sasae begó. Izlael ezoqam matev av nqægo qazøfakhan, ndøgo Mbumbukiam-qá yaq-fiá, ti-te. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqat, gènqagimám, mbumbuk vinivinimba vøzø-vizupam neka matev soqøsoqa vinivinimba vømatønumam. Izlael ezoqam andé viav kandambá, Bebilon manqei-te giyagam. Ate qægoam, viav 70. Taqa zita-te, Mbumbukiam nakhoa zømboqoá. Yaq

ndigu kopømbaqapé, ekeza manqei-té ginøqaváz, Zelusalem taon-qa khoev vinivinimba vøpuan neka Mbumbukiam-qa khoev nqawa vøwevem-a, taon uta ndakinak vø-ogim. *(Met 1:11; Kel 7:43)*

'Manqat Qandoveveam' mokho-te *(Veve 14:8; 17:5; 18:1-24)*, ta manqat ndøgo, Bebilon-qa yaq-te ndæmanqate, yaya etæ manqát. Ndøgo ezoqam neka gaman-qa yaqté qane-manqaté, ndigu matev kandakanda ndimatanam, neka zøtezat kandakanda ndigu, neka vø-gigiap-kopoav-ezoqam-ez. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu khambuvap kandambá neka ekeza poev matev mba mbopáev. Ndigu Mbumbukiam neka teqa manqat, gèsanqawé, neka até tegi ezoqám-a, ndɨsānqāzā.

Até *1 Pita 5:13* mokho-té-a, Bebilon, yaya etæ manqát. Ndøgo Lom táon ate:-manqaté. Ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Até 'Manqat Qandoveveam' mokho-té-a, Bebilon ndøgo, Lom taon o taon kandambaqape nøme ate:-manqaté.

Belzebul *(Beelzebul)*

Belzebul, ndøgo *Saitan-qá iz nømé, Baebol mbuk mokho-te.

Benzamin *(Benjamin)*

Benzamin ndego, Zekop-gé yo vaev qawán. Benzamin-gu evo, Laisól *(Rachel)*. Guiova, Benzamin geqan, yaq ndugu gènaním.

Neka Benzamin, Izlael khagua bawan tuelv nøme-qá íz.

Mb

Mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge:-unimanqatin *(Ark of the Covenant)*

Nqanek mboges, tae khakheitáp. *Gól gini-gutøvém, mumat-te nekā mokho-te. Mboges mumat-te ndo:go, enzol ezoqa menas taf-us-qá nqovønqova mo:goám. Ndøgo gol khakheitáp. Nginik enzol ezoqam-qa taf, gò:vøndatám, mboges mumat-te. Gigiap mboges-te qøu-nqeitavam, nqánek: Nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peaupam, neka kap, *mana qøu-nqeitavam, ta lou ndøgo, Mbumbukiam *Izlael-ak leg-av manqei-te gezø-etoumam, neka *Elon-qa tatuag, mbusa ekezan mba qambo-fakhan. Nqanek mboges, Mbumbukiam-qá palai khoev-qá uni khafeap-qape kouwat mokho-té qanu-wuøyám. Izlael ezoqam leg-av manqei-te gi-okhoam, nqanek mboges oskia ndø-eqatám, manqei nøme-te, atema manqei nøme-te.

Ta kouwat uni khafeap-qape-te, ma nqanek mboges qøuwuøyam, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo-te, khøuwa kopo me:-onín, neka Izlael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, sip-qa kouk mboges-te vøpomoyamɨn.

Vaev-te, ndego kawa kandambaqape Solomon, manqa gevøovam, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-qa khoev giwevem, nqanek mboges ndógo tinøndapém, taqa kouwat uni khafeap-qape-te vøuveem, ma ndabua qæfaleam, taqa zita-te. *(Gen 25-26)*

Mboges-qa nqovønqova, *Iblu 9:5* avønin-té qonóqeív.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam *(Priests)*

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ndígu, Mbumbukiam-te *søvakha gigiap giløvusumam, neka etoam matev nøme vømbō-gonemɨn, Izlael ezoqa ewaqape zapaya. Ndigu livín gunu:goám, yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam. Ezoqa nøme-te, khafeáp, matev av nqægo tigonem.

Yesu-qa khøuwa-te, nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, tiqa sasae *Mbumbukiam-qá khoev-té gigoám, Zelusalem taon-te. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ate gi:goam, *Livai khagua bawan-ák neka *Elon-gí zí. Ezoqa vini kopømba mbaín, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat.

(Exo 28:1; Luk 1:5-9; Iblu 10:11)

Ezoqa nøme, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam gegoam neka Mbumbukiam vømbō-vizupam, *Melkizedék. Geté ndego viní. Ndego ambá av nqægo, Elon-gé zeo ndøgoám.

Zapa ndøgo, ndego nupøkhán mbá geyagam. Elon vaev ndøfakhán. Iblu pepa mokho-te, manqat nøme, āv qane-peawáp nqægo: Até Yesú-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqám. Neka ndego andé Melkizedék. Zapa ndøgo, até Yesú-a, Elon-gé zeó mbá. *(Iblu 5:6; 7:1, 3)*

Yesu Keliso mokho-te, ni Klisten ezoqam, mĭzi-Mbumbukiam-gi-iziz-ezoqam-én. Ni ndakin kopømbaqapé, ndaføyamba Mbumbukiam-te tiziniav. Ni ezoqa nøme bin-imbù:gŭ, yaq ni-a, yaq Mbumbukiam. *(1 Pita 2:9; Veve 1:6; 5:10; 20:6)*

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa nqovønqova, *Iblu 5:1* avønin-té qagó.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape *(High Priest)*

Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, tigí megeat ezoqám. Te-mbá te-onimám ndégo, ma ndabua qæfaleam ndøgo, *Mbumbukiam-qa khoev kouwat uni khafeap-qape mokho-te, neka Mbumbukiam-te etoam matev vōgonɨn, ekeza manqa-zapazapa neka Izlael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo nonqo mba me:veatøvemín, yaq taqa zita-te, ezoqa nøme vōveatøvemɨn, teqa iziz gendapɨn.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa nqovønqova, *Iblu 4:16* avønin-té qagó.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda *(Chief Priests)*

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndígu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka ndigu ezoqa nøme, bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa iz gindapem neka ezoqa kandakanda nøme, ti namba gi:sasaetam.

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam *(Prophet)*

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ezoqa ndøgo tezø-manqatatún, Mbumbukiam ti nonqo gembo-vevezumatun. Ndego Mbumbukiam-gé u-aném.

*Ol Testamen khøuwa-te, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam kopoáv gindu-khofotaz. Ti mokho-te, Mbumbukiam Izlael ezoqam, matev vinivinimba zøvevezumám, megemege-te ndo:go, tømø-fakhanam. Ezoqa nøme, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gigoam, ngínik: *Samuel neka *Aezaya neka *Zelemaya.

Yesu Keliso fakhaneav qagoam, Mbumbukiam Izlael ezoqam, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nupøkhán mbá, é-møndøzø-eín, ndego ndøfakhán. Ndigu é-møndo:-peaumám, gekha matēv ndøgo, tematønumat neka vømbó-fakhanumāt. Neka ndigu, é-møndo:-qeivím, ndego tegi ezoqam, gékhandí:z. Ngenek ezoqam, *Mesaya mbo-akhaemám. Yaq vaev-te, ndego møndø-fakhán. Yesú.

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, até taqa yaq-te ndøgó-a, vōe-peaumam, vaev khøuwa-te tøfakhanam, av Yesu Keliso nqawa tendeqavan neka manqei-qape ezoqa ate ti:goat, teqa manqa ovøyam-te to:waniapat, manqa vó-ovøemēm.
(Met 2:4-6; 2:17-18, 23; 3:3; 8:17; Mak 6:15; 7:6; Luk 13:28; 18:31; Zion 12:38)

Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam *(Lamb of God)*

Zion ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego Zion 1:29 neka 36 mokho-te, Yesu, Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhaemám. Ibugukhokhof, Yesu fakhaneav qagoam, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndøløvusumám, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo. Yaq nginik sip nakheis-qa kouk mokho-te, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te betē-eqeieqei-ez. Geté unimanqatín, nginik sip nakheis-qa kouk, kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa uni tæ-evøzam. Yesu Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego ekeza kha ndøvé. Yaq teqa kouk waev mokho-te, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa segembøé-navøém, neka ni teqa bøi-te vizí-eqeieqei-ēn. *(Kel 8:32)*

Mbumbukiam-qa khoev *(Temple)*

Mbumbukiam-qa khoev, ndøgo Zu ezoqam-qá guliguli khoev kandambaqapé. Zelusalem taon-té qawevám. Ndøgo nandi khoév. Bugukhokhof Mbumbukiam-qa khoev, ndego kawa ezoqam kandambaqape, *Solomon-qá manqa vøovam-té ginøwevém.

Ezoqa kopoáv, Zelusalem taon-te gi-okhoam, Mbumbukiam gimbo-vizumemɨn neka etoam matev vømbō-gonemɨn. Yaq *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap, ezoqa gindu-upøgimam, Mbumbukiam-té ginø-løvusumám.

Bawan vini-ak-te, ndøgo khafeáp, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Ndigu bavokho mbá giabeto-waniáp, khoev-qa uta mokho-te ndøugu. Khoev-te, Zu ezoqam mba ndø-onimám.

Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, Zu ezoqam-qa møvømbam kouwat-qa zita-te, kougiap nøme, mɔ̀ndøgoám. Menás. Livin-qase ndøugu, ndabua mu꞉faleám. Bugukhokhof kouwat-te, ndabua-qa megemege-te, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba ndø-onimám. Geté ma ndabua qæfaleam, taqa zita-te, kouwat ùnime꞉-khafeap-qapé. Yaq ndøgo, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopo-te, khøuwa kopó. Ndego sip nakhei angana menas-qá kouk ndøndapɨn, yaq nqanek kouk, manqei-te neka ta mboges-te ndøgo, ma Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge꞉-unimanqatin, vømɔ̄-pomoyamɨn, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøuveam, ndøgo Mozes gembo-etoam, Izlael ezoqam nonqo. Yaq ndego Mbumbukiam, āv gembøe-viamín nqægo: Ndego Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa ate ndægo, sà bembøe-navøém.

Yesu genanim, ta ndabua ndøgo, kouwat uni khafeap-qape-te qo꞉faleam, livin-mbá qanumu-keqavát, ova ndo꞉go, atema manqei-te.
(Met 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45)

Ndøgo ni āv qaninømánd nqægo: Ndakin khafeap av nqægo nøme mbaín. Yesu-qa kouk qawa, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, nakhoa zømboqoá. Yaq ni kopømbaqapé, teqa megemege-te, sizíniáv, Yesu tizi-unimanqatintat. *(Met 12:6; Mak 11:15-17; Luk 2:27; Zion 2:14; Kel 5:20)*

Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbaín, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam, gèngi꞉nám. Nupøkhán mbá.

Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, Pol, ndego Keliso-ge u-anem, āv gene-peawám nqægo: Mbumbukiam-qa khoev, ní, ni Yesu ndizi-unimanqatinat neka ndizimbo-paev. *(2 Ko 6:16; Ef 2:12)*

Nqovønqova, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu꞉gú.

Mbumbukiam-qa Manqat *(Scripture)*

*Niu Testamen mokho-te, manqat ande av nqægo toqo-geveam, ‘Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawāp nqægo’, ndøgo *Ol Testamen me꞉manqaté.

Mbumbukiam-qa megeat matev *(Kingdom of God, Kingdom of Heaven)*

Zu ezoqam, Deivid-gi zi mokho-te, kawa ezoqam-qa mo꞉kewagám. Ndigu āv ginimatavupám nqægo: Ndego Lom ezoqam géngeasám. Yaq ndego gezømbó-megetát, ate av-té, ibugukhokhof kawakawa-za gizømbo-megetam.

Yesu Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te manqat kandambá gemanqatam. Geté ndego ambá ta megeat matev ndøgo tene-manqatām, av Zu ezoqam gimbøe-kewagam. Ndego Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te ge꞉manqatam, ndego ndøgo tene-manqatám, av Mbumbukiam ezoqa ndezømbe-megeat, ndigu Mbumbukiam tigi kawa ezoqam tikhatiwim, neka teqa manqat o-mba vó꞉ndapāt.

Gekha ezoqām ndigu, ti-unimanqatinim, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, ndigu yage ndakinak ndøndapém, neka Mbumbukiam-qá megeat matev-té ginø-óz, vømø-tegi-nakheis-ēz. *(Zion 3:5)*

Ndigu ndakin ambá av nqægo, bøivun-qā bazaføgakh mokho-tē gunū:goāt, geté waev mokho-té gunú:yagát. *(Kol 1:13; Zion 11:9; Lom 13:13; 1 Tes 5:5, 8)*

Mbumbukiam-qa megeat matev, nqanek manqei-qape-té qagó, neka até yan-té-a, ndō:gō. (Met 6:10)

Yesu nqawa tendoqavan, ndego kawa ezoqam ndówáv. Yaq Mbumbukiam-qa megeat matev, bavokho-qapé qágoát. *(Met 24:30; 25:31; Mak 13:26; Kel 1:6-7)*

Mbumbukiam-qa palai khoev *(Tabernacle, Tent of God)*

Izlael ezoqam, leg-av manqei-te gi-okhoam, Mbumbukiam Mozes āv gembøe-eín nqǽgo: Ndego palai khoev bewév. Mbumbukiam ùnime:-omát, ndigu āv kiníwevēm, taqa khouwevat neka khagi, neka gekha ndabua neka søvakha gigiap-gi ngusum ti:wevem. Ta palai khoev mokho-te, até ta *mboges ndógo tunu:-wuøyám, ma Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge:-unimanqatin. Yaq ta mboges mokho-te ndøgo, nandi vøndøgeap menas, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peaupam, vøu-abam.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, nqanek palai khoev-té gi-eqatám, neka Mbumbukiam-te søvakha gigiap vøløvusumam, atema vaev-te, Solomon-qa manqa vøovam-te, *Mbumbukiam-qa khoev eqeieqei vøwevem.
(Kel 7:44; Iblu 8:2; Veve 15:5)

Mbumbukiam-qa palai khoev-qa nqovønqova, *Iblu 8:5* avønin-té qagó.

D

Deivid *(David)*

Deivid ndego, Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. Ndego gè-kawa-ezoqa-menas-év, Izlael ezoqam mokho-te. Bugukhokhof Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam, Sol ndøgoám.

Deivid ndego, vaev qawán. Ndigu evenap sevén, ate gi:goam. Tigi eve, *Zesí. Neka Zesi-ge atanakha, Boáz. Ezoqam ndégo, Lut gu-oki. *(Rut 4:17)*

Deivid ezoqa ndakinak ge:goam, ndego eve-gí sip zøkewagám. Khøuwa nøme, ndego Golayat ndølaváo. Ngenek ezoqam, teqa sekevat, kandamba tantáv.

Vaev-te, Deivid kawa iz gendap, Izlael ezoqam, gè-bazaføgakh-éz. Deivid kawa ezoqam qanimáv neka ndego poev kandambá, Mbumbukiam-te.

Ndego ouv qaqayam, gèmbøe-khaneatám. Hap khaneam-ús. (Hap ndøgo, taqa wag andé gitá. Hap-qa nqovønqova, *Veve 5:8* avønin-té qonǿqeív). Deivid ouv ndakinak kandambá geqaqaemam neka vøpeaumam. Ta ouv vinivinimba ndøgo, Sams mokho-té qagó.

Deivid-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 16 qanøngáz.

Yesu ndego, Deivid-gé zeó.

Deivid-ge Zeo *(Son of David)*

Deivid ndego, Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. Mbumbukiam ndøvé, kawa ezoqam. Mbumbukiam te-te ndego, manqa mbusa āv genevé nqǽgo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndógoát. Nqanek manqat møndø-unimanqatín. Zapa ndógo, Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego oskia ndøyagát neka kawa ezoqam vøgoāt. Yaq nakémbá, Yesu-qa iz nøme, Deivid-gé Zeo mbo-akhayám.
(Met 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9; Luk 20:41; Zion 7:42; Kel 13:23; 2 Tim 2:8; Veve 5:5; 22:16)

Donki *(Donkey, Ass)*

Donki ndugu, gigiap qanøyam neka ezoqam qanøbam nonqó. Ndugu andé aiyav-té gunǿmá.

Donki-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Nd

Ndaola køkouk *(Red Sea)*

Nqanek Ndaola Køkouk, yaq Izip manqei-a, yaq Izlael manqei, livin-qasé qanu꞉gú. Ndaola Køkouk, ta ndaola-qá íz. Ibøkha ndøgo, køkóuk mbá. Izlael ezoqam, Mozes-qa megeat matev mokho-te, Izip manqei gi-ivøvem, Ndaola Køkouk ndøtanqá. Manqei pap-té ginøtanqá. Ibøkha sège-qatavát. Gumutanqa, yaq ibøkha, nqawá qanø-tøkuá, Izip ezoqam-gi nakhag ezoqam vōgutaz-a, vōgeonim. *(Exo 14, Kel 7:36; Iblu 11:29).*

E

Eibleem *(Abraham)*

Eibleem-qa iz, ibugukhokhof Eiblem ndøgoám. Vaev-te, Mbumbukiam ndego iz Eibleem mbo-akhá. Taqa manqa mokho nqánek, "Ezoqa kopoav-qape-gé evé." Eibleem ndego, U taon-té geqán, Mesopotemia manqei-te. Ndego khape mbumbuk-qa iz eqawatáv, ma ta manqei-te ndøgo gizømbe-goam. Geté ndego Mbumbukiam-anim mba mbovizupám. Eibleem-gu sævam, *Sælá. Nginik ezoqa menas, nupøkhán mbá ginøkim. Geté nakheis mbaín.

Eibleem U taon-te gegoam, Mbumbukiam āv gembøe-eín nqǽgo: Ndego ta taon ndøgo, bè-iváv, zas namba, yaq teabenøwáv ndøgo, ma Mbumbukiam manqei te꞉-omat.

Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Yaq manqa mbusa, āv gembøevé nqǽgo: Ndego nakhasam anganeam ndóndáf. Tegú sævam-té gemøqán, ndugu Sæla.

Neka manqa mbusa nøme, Mbumbukiam Eibleem-te geve, nqánek: Ndego zi kopoav gevebumav-qape mbógoát. Ate av-té, khaiya-te nqo꞉go, nduku ndi꞉gu. Neka nøme nqánek, tege zeo kopo mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, matev mbomømboma zømatanám *(Kel 3:25)*. Keliso mokho-te, nqanek manqat, mòndø-unimanqatín.

Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me꞉veó. *(Lom 4:3)*

Eibleem-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, Genesis 11:26̀ qanøngáz.

Eibol *(Abel)*

Eibol ndego, *Adam neka *Iv, tigé yó. Khøuwa nøme, Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, vømbō-løvusam. Yaq tege zapikia *Kein, pakha-pakha mbokhaná. Zapa ndógo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú, geté Kein-qa, gèsanqáo. *(Gen 4; Met 23:35; Luk 11:51; Iblu 11:4, 12:24)*

Elod *(Herod)*

Elod ndøgo, Izlael kawakawa-za vinivinimba-qá izíz. Foá ate gi꞉goam. Ezoqa ngínik:

1) **Elod Kandambaqape** *(Herod the Great)*

Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu geqan, ngenek Elod Kandambaqape, Zudia ezoqam-gé kawa ezoqam ndøgoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Betliem vemiav-te neka vemiav avøavun vōgoat, gekha nakhei anganā ndigu, ndakinak qaniap, atema viav menas qazøndap, tipakhaez. Ndego tenegó ndógo: Ndego *Mesaya løvøwe-qa mbogoám. *(Met 2; Luk 1:5)*

2) **Elod Antipas** *(Herod Antipas)*

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqape-gé yó. Ndego Gelili ezoqam-gé kawa ezoqam ndøgoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, teqa monqo tikepøzem, ndego ndimbula mokho-te gu꞉goam. Neka ezoqam ndégo, Yesu manqa ovøyam-te giveem, otøotam-te geve neka vōngenøiu, yaq Pailøt-te nango sasa ndøkhofotav. *(Met 14:1-11; Mak 6:14-28; Luk 3:19-20, 23:6-15)*

3) **Elod Aglipa 1** *(Herod Agrippa I)*

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqape-gé zeó. Ndego Zudia ezoqam-gé kawá ndøgoám. Ndego Klisten ezoqam, ngenøgim-té genø-áb. Zems, ndego Zebedi-ge yo, ndego løvøte-té genøvé, neka Pita ndimbula-te vø-utav. Vaev-te, Evezøza-ge enzol

ezoqam, ngenek Elod Aglipa, enqoni kandambaqape mbo-etoám, vønanim. (Kel 12)

4) **Elod Aglipa 2** *(Herod Agrippa II)*

Ngenek ezoqam, Elod Aglipa 1-gé yó. Pol Zelusalem taon-te gimøvøinam, yaq gaman ezoqam Festus, Pol Elod Aglipa 2-té genø-khofotáv, yaq ndego Pol bembøē-sinøzam. *(Kel 23:35, 25:13-26:2, 26:19, 27-32)*

Elon *(Aaron)*

Elon ndego, Mozes-gé zapikiá. Tigu sævømiu, Miliám. Nginik Livai-gí zí. Livai khagua bawan-ák. Elon Mozes-gé manqa manqate ezoqam ndøgoám. Ndego Mozes namba, *Felo-té ginøzavín, ndego Izip ezoqam-ge kawa, neka Izlael ezoqam nqon-qotøzat manqat vømbō-einimin, yaq ndigu ekeza Keinan manqei-te betēvesez.

Elon, Mozes neka Izlael ezoqam ate gi:goam, leg-av manqei-te, namba gi:yageapam, Mbumbukiam ekeza iziz ezoqam ndøveatáv. Neka até tegi nakhei angana neka zí-a *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam begó. Vaev-te, Izlael ezoqam, Mozes neka Elon-qa megeat matev giqavotøvem, yaq Mbumbukiam āv genegó nqægo: Elon-qa tatuag-te, mbusa ndøfakhán, neka tae nanga vømbōviam. Nakhamas-té. Nøme pave, é-møndøfakhán. Nqanek matev, ezoqa āv qanezømás nqægo: Nginik ezoqam, unimanqatin Izlael ezoqam-gí megetapák. Mbumbukiam ndøveatáz. Taqa zita-te, Elon-qa tatuag, ta *mboges-te ndøgo tinø-utøvém, ma Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge:-unimanqatin. Ezoqa matavap vesezu nonqó, av nqægo, ndigu Livai bawan-ak, Elon-gi zi, unimanqatin Mbumbukiam-gí iziz ezoqám. *(Num 17:1-10; Luk 1:5; Iblu 5:4, 7:11; 9:4)*

Mozes leg-av manqei-te ndøgo, ande møe mba qambo-auwam, olol-te gegoam, yaq Izlael ezoqam gimatavupam, av nqægo, ndego nqawa gendō-qavanāk, Elon manqa-zapa ndøgó. Ndego tae khøuwiap ndøkhakheinám, av Izlael ezoqam qazømbe-pøovam. Ndøgo andé kao nakhasam-qá bugug me:kewagám. *(Kel 7:40)*

Enzol ezoqam *(Angel)*

Enzol ezoqam ndigu, nqová. Mbumbukiám namba me:yagé, yan manqei-te. Ndigu Mbumbukiam-gí u-aním. Khøuwa kopoav, ezoqa kopømba mbaín, tizømetupat. Geté khøuwa kopokopo-te, ndigu ezoqa nøme, ndizø-fakhânám.

Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, av ndego ge:khofosumatun. Neka ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, gèzø-keogé. *(Kel 12:6-11; Iblu 1:14).*

Khøuwa nøme, Mbumbukiam, enzol ezoqam, ezoqa nøme-te, teqá manqat manqate-qa ndøkhofosumatún. *(Met 2:13; Luk 1:26, 2:9; Kel 27:23)*.

Enzol ezoqa kandakanda, nøme Maekól *(Zud 9)*,

neka nøme Gebliél *(Luk 1:19, 26)*.

Etoam matev Mbumbukiam-te *(Offering)*

Etoam matev, Mbumbukiam-te, ndøgo ike manqát, te-te. Ibugukhokhof Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, søvakha gigiap mboløvusumám neka gigiap o moni vømbō-etoumam.

Neka guguna manqat ndøgo, Mbumbukiam Mozes gembo-etoam, āv qane-eín nqægo: Enqoni-us ezoqa tekhakhæv, ndego Mbumbukiam-te etoam matev begó. *(Met 8:4)*

Até ní-a, kopømbaqapé, Mbumbukiam-te etoam matev tizigonem. Ndøgo, moni o gigiap, Mbumbukiam-qa sasae gone nonqo tizi-etøomem. Taqa yaq-te, *2 Ko 9:7* āv qane-eín nqægo: Gekha ezoqām ndego, khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kukú, te-te.

Evezøza-qa lou loge matev *(The Lord's supper, Communion)*

Ta khagus ndøgo, ma Yesu nøme pave, tae mutui-te gitøkewem, ndego tegí paev ezoqam tuelv namba me:goám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa *Pasova khøuwa ndøngáz. Yaq lou gi:logat, Yesu flawa ndøndapáz neka izam nonqo waen-us vøndap.

Yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Nqanek noqá khá. No nónqonqotáv. Neka nqanek noqá kóuk. Ezoqa kopoav zapayá qanéwá. Zo matev āv tønegó. Yaq no zonømbé-matøvememát.” Até ndakín-a, ni Klisten ezoqam, matev āv tabizi꞉-matanám. Ndøgo niqá manqa matev eim nonqó. Pol taqa yaq-te, āv gene-peawám nqægo, “Gekha khøuwā ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izamāt, zo Evezøza-qá løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vógeāv.” Nqanek matev, gigiap-qapé, Klisten bawan mokho-te.
(Met 26:17-30; Mak 14:12-25; Luk 22:7-20; 1 Ko 11:23-32)

Ezoqam-ge Yo *(Son of Man)*

Nupøkhán mbá, Yesu fakhaneav ndøgoám, ndego *Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, Deniel, Ezoqam-gé Yo me꞉manqatám. Ngenek ezoqam, kawa ezoqam ndógeáv, neka ezoqa ewaqape vøzømbó-kawaevtāt. Neka teqa *megeat matev, oskia ndøgoát.

Yesu Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te ge꞉-einin, ndego ekezan me꞉manqatám. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa āv genezømás nqægo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Neka ndego iz kandambaqapé. Yesu ndego, Mbumbukiám. Geté ndego ùni møndæ-ezoqam-év, av ni nqazi꞉gu.
(Dan 7:13-14; Met 9:6; 12:8; 16:13; 18:10; Mak 10:33; Luk 12:40; Zion 3:13-15; 6:27; Kel 7:56)

F

Felisi ezoqam *(Pharisee)*

Nginik Felisi ezoqam, ezoqa kandakandá, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu āv gini-matavupám nqægo: Ezoqa Mozes-qa guguna manqat neka khafeap vinivinimba nøme timbopavat, ndigu go꞉-aomem, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te, ndógo tiní-eqeieqei-éz. Ndigu gè꞉khambuvupám, neka āv gini-matavupám nqægo: Ekeza yage matev, eqeieqeí, geté ezoqa nøme-qa matev, soqaín. Ndigu guliguli matev, ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginø-matønumám. Yaq ezoqa ewaqape, tïabezømbe-vizáp. Geté Yesu tiqa matev, mòndæ-otév. Ndego mòndøqeív, av nqægo: Tiqa matev matanam, ngusum-te mbá qazøgó. Geté mokho-te ndøugu, ndigu soqaín.

Vaev-te, nginik Felisi ezoqam, *Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, Yesu, løvøwe-qa ndøgoám. *(Met 3:7-10; 5:20; 15:1-12; Mak 7:1; Zion 8:3)*

Felo *(Pharao)*

Felo ndego, *Izip ezoqam-gé kawa kandambaqapé. Baebol khøuwa-te, Izip ezoqam-gi kawakawa-za, iz Felo zø-akhaemám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izip ezoqam-qa matev āv qanegoám nqægo: Felo kopo ate teyagat, ndego andé Mbumbukiam mé꞉vewát. Gigiap neka manqei ate ndægo, teqa ndøgoám, neka ezoqa ate gi꞉goam, tegi vøgoam. *(Kel 7:9-21; Lom 9:17; Iblu 11:24)*

Flawa poponøvemav louzi matev *(Festival of unleavened bread)*

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndógo: *Khøuwa kandakanda, 2) Flawa poponøvemav louzi matev.

G

Glik manqei neka Glik manqat *(Greece and the Greek language)*

Glik manqei, Glik ezoqam-qá manqeí. Meditelenien ndaola-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Geté até Masedoniá-ya, Glik ezoqam-qá manqei ndøgoám. Glik manqei-qa taon vinivinimba, nqánek: Filipai neka Tesalonika neka Belia neka Atens neka Kolin. Pol, ndego Keliso-ge u-anem, manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge꞉zømesimam, ndego até ta taon-te ndøgó-a, vōyageapam.

Glik ezoqam, Glik manqat ndømanqaté. Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, Meditelenien ndaola avønin-te, ekeza manqat vinivinimba ndømanqatám, neka até Glik

manqát-a, vømanqatam. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqat, zøtezat ezoqam-qá manqat ndøgoám. Mbuk kopoáv, Glik manqát qane-peaupám. Até *Niu Testamén-a, ibugukhokhof, Glik manqat-té ginø-peaomém. Pol manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ndego *bawan vini-ak namba, Glik manqát gezømbe-manqatám. Zapa ndøgo, ndigu teqa *Iblu neka Alameik manqat, zøtezateáv.

Glik manqat peawam, bugug av nqægo:

Gog neka Magog *(Gog and Magog)*

Ni kopømba mbaín, uni tizi:nøten, Gog neka Magog gekha mē:manqate, Manqat Qandoveveam 20:8 mokho-te. Zøtezat ezoqa nøme ndimatavap, ndøgo bawan-qá izíz. Geté nøme ndimatavap, Gog neka Magog, andé yaya etæ manqát. Ndøgo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam ate ndi:gu me:manqaté.

Bavokho-qape sa nqánek: Nakhag ndøgo, *Manqat Qandoveveam 20:7-10* ndæmanqate, kopømba mbaín, nakhamas-te mba tøfakhan. Zapa ndøgo, ta nakhag ndøgo, sa ndøgo tøméfakhán, Saitan viav wan taosen teløvønøvupat, yaq taqa zita-te, nqawa vømbó-nqovozømēm. *(Veve 20:1-10)*

Gol *(Gold)*

Gol ndigu, *auli gigiáp. Khagi khakhavá. Taqa fia kandambá tantáv.

Gomola *(Gomorrah)*

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonǿqeív ndǿgo: *Sodom neka Gomola.

Ng

Ngusu qogøzat matev *(Circumcision, circumcise)*

Zu ezoqam, nakhei angana ate ndi:gu, ndakinak qaniap, khøuwa eit tømøzø-ndapat, angana-gí gigiap ov ngusum zøqogavatún. Mbumbukiam ekezan zø-eín, matev tigunem. Ndøgo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gí. Nqanek matev ndǿgo tøngáz, Mbumbukiam Eibleem namba poev ge-unimanqatin. *(Gen 17:9-14; Kel 7:8)*

Nqanek matev zapaya, ezoqa Zu ezoqam, ngusu qogøzat ezoqam zø-akhaemám. Até Yesú-a, Zu ezoqam ndøgoám, neka até ndegó-a, ngusum vømbō-kepøtøzem. *(Luk 2:21)*

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, ezoqa teqa manqat, *bawan vini-ak gi:zømesimam, Zu ezoqa nøme, āv gini-manqatám nqægo: Bawan vini-ak tøzø-pøovat, ti-Klisten-ezoqam-ez, ndigu bugukhokhof, bètøkhæ-Zu-ezoqam-éz, neka ngusu bezōqogaz. Geté Pol tiqa manqat unimanqatinteáv. Ndego āv gene-peawám nqægo: Ezoqa ndigu, Zu bawan-ak mbain ndigu, kopømbaqapé, ngusu qogøzatav tøgoat. Gekha ezoqām ndego, poev tømbogoat, tekhandi:v, ndego matev kopo mba bembogó: Ndego Yesu Keliso be-unimanqatín.

(1 Ko 7:18-19; Gal 5:1-6; Kol 2:1; Tait 1:10-11)

H

Hos *(Horse)*

Hos ndugu, gigiap kandambaqapú. Tuqa bazaføgakh, andé kandambá. Ezoqa kopømbaqapé, to:qom, sasa ndǿtēit. Baebol khøuwa-te ndøgo, hos, kawakawa-za neka nakhag ezoqam mba zøgoát. Ndigu nakhag me:-okhoám neka søvakha fouzu nonqo or gigiap qanøyam nonqo vøzōgoam. Ezoqa nøme, manqei khagua wil-us zøgoám, hos gulivupam.

Hos-qa nqovønqova, *Zems 3:3* avønin-té qagó.

Hosana *(Hosanna)*

Hosana ndøgo, Iblu manqát. Ibugukhokhof, taqa manqa mokho nqánek, “Gǐnitøké” o “Gèkhandín, ni.” Geté vaev-te, nqanek manqat, mǿndømø-khoum-manqát, ate av-té, Kuni manqat-te “Ike:” toqote-akhaemat.

(Met 21:9, 15; Mak 11:9-10; Zion 12:13)

I

Iblu ezoqam neka Iblu manqat *(The Hebrew people and the Hebrew language)*

Iblu ezoqam, Izlael ezoqam-qá iz nømé. Neka tiqa iz nøme, Zu ezoqám. Ibugukhokhof, até Eibleém-a, tegi ezoqam namba, Iblu ezoqam zø-akhaemám. *(Gen 39:14; Exo 2:6-7, 5:3)*

Nginik Iblu ezoqam, Iblu manqat ndømanqatám. Até ndakín-a, Izlael manqei-te, ndigu Iblu manqat ndømanqaté. Geté Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, ekeza Iblu manqat gè-ivøvém, neka Alameik manqat ndømanqatám. Taqa manqa wag, andé kopó. Geté vinivinimba, møndømbo-goám. Geté ezoqa nqanek manqat, até Iblu manqat mbo-akhaemám. Até Yesú-a, Alameik manqat ndømanqatám.

*Niu Testamen mokho-te, manqat kopokopo nøme ndôgó, Iblu o Alameik manqat-te. Toqonóqeív ndógo: *Met 27:46, Mak 5:41; 15:34; Zion 1:38; 19:20; 20:16.*

*Niu Testamen mbuk mokho-te, pepa nøme, 'Iblu' mbo-akhayám. Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme, ndôgó, ta pepa-qa megeat manqat-qase mokho-te. *(Kel 6:1; 2 Ko 11:22; Filip 3:5)*

Ol Testamen, ibugukhokhof, Iblu manqat-té ginø-peaomém. Iblu peawam-qa bugug av nqægo:

Ibøkha *(Water)*

Ibøkha ndøgo, ezoqa nøme 'lano' mbo-akhayám. Ibøkha neka lano, gigiap kopó. Vinivinimba mbaín.

Ibøkha iz ndape matev *(Baptism)*

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Zoden kea-te ezoqa kopoáv, ibøkha iz gezø-etoumam. Ndego ezoqa āv gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu bèqambúz, neka ibøkha iz bē-upøgim. Yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq Zion ndigu ibøkha-te vōgeosam. *(Met 3:5-6; Mak 1:4-5)*

Até Yesú-a, Zion-te ibøkha iz vømøndō-ndap. Ndego ta mokho-te ndøgo, ezoqa āv genezømás nqægo: Ndego matev ùni mbøepavám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. *(Met 3:13-16; Mak 1:9-11; Luk 3:21-23)*

Yesu yan-te, okhokho-té genøqavíg. Ndego bugukhokhof tegi paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo: Bawabawan ate ndækhazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozó-etoumát, Tat-qā iz-tē, neka Yo-qā iz-tē, neka Nqova Mbomambaqape-qā iz-tè. Ezoqa ndego ibøkha iz tendap, ndego ta mokho-te, āv gené-unimanqatín nqægo: Teqa awenege yage matev, møndønaním, Yesu namba, ndego tae mutui-te genanim. Yaq Yesu nqawa gekhandi꞉v, ta mokho-te ndøgo, ngenek ezoqam, ndakin yage ndakinak ndøndáp. *(Lom 6:3-8; Gal 3:27)*

Ilaiza *(Elijah)*

Ilaiza ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Ndego nani-mateáv. Geté Mbumbukiam, yan-té genøndáf. Khandín. Ilaiza-qa emanqat nqánek: *1 King 17-19; 2 King 1-2.*

Isao *(Esau)*

Isao ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege eveqase-qa iz, *Zekóp. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Isao, teqa iz-qa manqa mokho, 'Kha su-ús.' Isao-qa poev kandambaqape ndógo tøgoám, leg-te te-okhoat neka søvakha vófouzāt. Geté Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndego matavapøteáv. Ndøgo gigiap-qasé, te-te. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, ndego søvakha fouzu-te gendoqavan neka ifin-qape vømbōvin, ndego Mbumbukiam-qa matev mbomømboma gèwí, ta matev ndøgo, ndego amba te-upai꞉n, ndego yo-khøuwa ndego. Lou ndape nonqo me꞉wí. *(Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20; 12:16-17)*

Isao-gi zi, Edom ezoqám.

Isop *(Hyssop)*

Isop ndøgo, tae-qase-qá íz. Ta tae-qa tang, khasøkhasís neka taqa esokho khøogáp. Ta khøuwa-te ndøgo, enzol ezoqam Izip ezoqam-gi nakhei angana ate gi꞉goam,

ndigu bugukhokhof giqanat, pakhapakha gezø-khaneam, Izlael ezoqam, sip-qa kouk, mboqog-te, isop táe gini-gi꞉mám. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønin-té qonǿqeív.) Yaq ndego enzol ezoqam, Izlael ezoqam-gi nakhei angana, pakhapakha khaneapøteáv.

Neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sip-qa kouk, *mboges-te go꞉pomoemam, ma Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge꞉-unimanqatin, neka khøuwa nøme, ezoqam-te vō꞉pomoemam, tiqa manqa-zapazapa sunguzam nonqo, ndigu isop táe gini-matønumám.

Iv *(Eve)*

Iv ndugu, *Adam-gú zás. Mbumbukiam manqei-qape ande ge꞉khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Yaq Mbumbukiam sanqa kopo mbokhaozó, sævam vømbǿe-khakheinøvem.

Vaev-te, ngunuk Iv, Mbumbukiam-qa manqat, gè-ogí, neka Saitan-qá manqat mbopáev. Yaq tae nøme-qa nanga, taqa yaq-te Mbumbukiam gezømbe-ein, khafeāp tilog, ndugu sègelóg. Yaq nøme, zivis mbo-etoám. Yaq até ndegó-a, vølog. *(Gen 2:21-3:24; 1 Ko 11:12; 2 Ko 11:3; 1 Tim 2:13)*

Adam neka Iv, tigi nakhei angana, tiqa yaq-te, Baebol mokho-te nqøu-peawap, ngínik: Kein neka Eibol neka Set.

Izip *(Egypt)*

Izip ndøgo, manqei kandambaqapé. Izlael manqei avønin-té qagó, neka Meditelenien ndaola-té qagó.

Baebol khøuwa-te, Izip-gi kawakawa-za, *Felo zø-akhaemám. Izlael ezoqam, Izip manqei-te, *yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Andé pingim-ák. Nupøkhán mbá. Viav 400, ate qægoam. Emanqat taqa yaq-te, Eksodus (Exodus) 1 qanøngáz.

Vaev-te, Yesu geqan, yaq *Elod løvøwe-qa gembogoam, Yesu-gi evøndipakha, Izip manqei-té ginø-khokhóz, te namba, atema Elod vønanim.
(Met 2:13-19; Kel 7:12-34; 1 Ko 10:1; Iblu 11:22-29; Veve 11:8)

Izlael *(Israel)*

Izlael, *Zekop-qá iz nømé. Nqanek iz, Mbumbukiam mbo-akhá. *(Gen 32:22-32)*

Taqa zita-te, tegi zi ate gi꞉goam, Izlael ezoqam zø-akhaemám, neka tiqa manqei, Izlael manqei vømbō-akhaemam. Iziz nøme, ndizø-akhayam, *Zu ezoqám neka *Iblu ezoqám. Nginik ezoqam namba, Mbumbukiam, poev ndø-unimanqatín, av nqægo: Ndigu tegí ezoqam ndǿgoát.

Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam, Solomon, genanim, yaq tiqa manqei gèqatá, yaq qatoat nøme, Izlael manqei mbo-akhaemám neka nøme, Zuda manqei vømbō-akhaemam.

Até Yesú-a, ndego Izlael ezoqam ndøgoám neka Izlael manqei-te vǿyagam.

K

Kawa ezoqam-qa wawaq *(Crown)*

Wawaq av nqægo, kawa ezoqam-qá khakhatáp. Ndøgo ezoqa, āv qane-zømesimám nqǽgo: Ngenek ezoqam, iz-akhaé. Kopømbaqapé, tezømbo-kawaevtat. Nqanek wawaq, gól neka nandi fia kandakandá gini-khakheinumám.

Yesu manqa ovøyam-te giveem, nakhag ezoqam, otøotam me꞉vewém. Ndigu gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném, kawa-te vømbǿe-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawáq.

(Nqovønqova, kawa ezoqam-qa wawaq-qa yaq-te, *Veve 4:4* avønin-té qagó.)

Kein *(Cain)*

Kein ndego, *Adam neka *Iv, tigé yo-khøuwá. Ndego khae ogekhæm ezoqam ndøgoám. Tege eveqase, *Eiból. Khøuwa nøme, Eibol Mbumbukiam-te sip geløvusam, Kein pakhapakha mbokhaná. Zapa ndǿgo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú. Geté Kein-qa, gèsanqáo. Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam vømbō-etoam.

Geté Kein-qa etoam matev, Mbumbukiam-te, avøe gigiap mba ndøgoám. *(Gen 4; Iblu 11:4; 1 Zion 3:11-12; Zud 11)*

Keinan *(Canaan)*

Izlael ezoqam-qa manqei, ibugukhokhof, iz Keinan ndøgoám. Mbumbukiam *Eibleem ta manqei-te ndógo tenø-itú. Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek manqei-te, Keinan ezoqam ndøyagám. Nginik ezoqam, manqa-zapazapa-ús. Toqonóqeív ndógo: *Sodom neka Gomola. *(Gen 11:31, 13:12-13; Kel 7:11, 13:19)*

Keliso *(Christ)*

Keliso, ndøgo Glik manqát. Manqa mokho até kopó, av *Mesaya ndægo. Taqa manqa mokho nqánek, "Ezoqam ndego, oil gimbøe-qouzim." *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo:qouzimín, ndigu tiqa sasae gingazemɨn. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av nqægo te:ndap.

Yesu, iz Keliso ndimbo-akhayam, zapa ndógo: Ezoqam ndégo, Mbumbukiam ibugukhokhof manqa mbusa geve, kawa ezoqam tendo-khofotav, ekeza ezoqam tekhandi:z. *(Met 1:1; Luk 2:11; Zion 17:3; Iblu 9:28)*

Ovøyam manqat nøme, toqonóqeív ndógo: *Mesaya

Keliso-gi u-anim *(Apostles)*

Yesu Keliso manqei-qape-te geyagam, neka ezoqa tuelv vōvevesam, ndego nginik, tegí u-anim zø-akhaemám *(Met 10:1-4, Mak 3:13-19, Luk 6:12-16; Kel 1:26; 15:22)*. Nginik Keliso-gi u-anim, iz nøme, Yesu-gí paev ezoqam zø-akhaemám. Geté Yesu-gi paev ezoqa nøme, mǿndøgoám.

Nginik Keliso-gi u-anim, Yesu namba oskia me:goám, neka ndego vōe-zømesimam. Yaq ndego bazaføgakh zø-etoám, enqoni-us ezoqam vōkhakheinøvemam, neka nqova soqøsoqa ezoqam-qa mokho-te gu:goam, vøzō-ngeasumam.

Yesu genanim, yaq nqawa vōkhandi:v, nginik ezoqam, ekeza bøí giniqeivím. Yaq Yesu nginik manqei vinivinimba-té genø-khofosám, ezoqa Manqat Mbomambaqape bemē-zømesim *(Luk 24:48, Zion 15:27; Kel 3:15)*. Vaev-te, nginik u-anim, mǿndømø-tigi-megetapak-éz, ndigu Yesu gi-unimanqatintam.

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, até ezoqa nømé-a, Keliso-gi u-anim vøzō-akhaemam. Ezoqa nøme Pól, neka nøme Banabás. Mbumbukiam até nginik ezoqám-a, teqa sasae gone nonqo vøzō-akha.

Kemol *(Camel)*

Kemol ndugu, gigiap kandambaqapú. Ngunuk kopømbaqapé, gigiap kandambaqape segé-qaná neka ezoqa vóqanaō. Leg-av manqei-te toqo-okhoat, yaq kemol-qa tøke kandambá. Zapa ndógo, ndugu kopømbaqapé, ibøkha kandambaqapé sege-izamín. Yaq vaev-te, leg-av manqei-te, ma ibøkha mbain ndøgo, ndugu khøuwa andé kandambá segé-okhoát, oskia ndøgo, ibøkha nøme izumav tugoat.

Kemol-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Klisten ezoqam *(Christian)*

Klisten ezoqam, taqa manqa mokho nqánek, "Keliso-gí ezoqám." Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ekeza kha Klisten ezoqam ndivewe, ndigu Yesu *Keliso, ùni bembøepáev.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, matev Antiok taon-té qangáz. *(Kel 11:26)*.

Kopa *(Copper)*

Kopa ndøgo, *auli gigiáp. Khagi køkóuk. Kopa moni, tiqa fia andé khapémbá.

Kha sisi *(Leprosy, dreaded skin disease)*

Baebol khøuwa-te, ngusu enqoni vinivinimba, 'Leprosi' mbo-akhaemám. Nøme ndøgo, nqamáv, neka nøme tøpuiáp, neka nøme kha keføtáp, neka nøme asavím.

Enqoni nøme av nqægo taqagoat, até ezoqa nømé-a, kopømbaqapé segéndáp. Ezoqa ndigu, enqoni av nqægo qazøgoam, Zu ezoqam-qa guguna manqat, ezoqa soqøsoqa me:zæbám. Khavim-ús. Yaq ndigu kopømba mbaín, vemiav-te tiyagat. Geté qambaqapé giabetøndo-yagé, ezoqa mbain-te ndøgo. Neka ndigu ndabua keqageap beuzáp. Ndigu tiqa manqa-nqa neka kesov, bègutám, neka 'khavi khavim-us' bēakhayam, ezoqa nøme tiqa avønin-te ti-okhoat.

Ezoqa enqoni av nqægo qambogoam, yaq tekhakhæv, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té geabenøwáv, ndego bēqeiv, av nqægo, teqa enqoni uni pembøē-navøema. Uni tømbøe-navøem, yaq ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá matev bembopáev, av Mbumbukiam Mozes gembøe-ein. Yaq taqa zita-te, kopømbaqapé, ekeza ezoqam-te nqawa tevesez. *(Lev 14; Met 8:1-4; Luk 17:11-19)*

Kh

Kha sunguzam matev *(Cleansing)*

Mbumbukiam, ndego ndaføyamba-qapé. Yaq ndego Izlael ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo: Ndigu bæbæs-qape begó, teqa avønin-te tizav, teqa iz eqawat nonqo. Zu ezoqam, løvøte ezoqam-qa kha gekhanazɨn, o sævam yokea guiqeivɨn o nakhasa guiovaɨn, o anganeam khanqan qambo-qoiin, o ezoqa kha sisi tømbogoat, o lou gelogɨn, eqeieqei mbain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq ndigu andé ge-khavim-us-ezín. Zu ezoqam av ngi:gu, kopømba mbaín, *Mbumbukiam-qa khoev-te o guliguli khoev-te ti-oz. Yaq nqawa bæbæs gone nonqo, Zu ezoqam av ngi:gu, elavøqase bèzømbøkhæauwamát, yaq kha bēsunguzat, av tiqa matev qazømbe-goam. Yaq taqa zita-te, ndigu Mbumbukiam-te, søvakha gigiap beløvusamát. *(Mak 1:44; Luk 2:22; Zion 2:6)*

Yesu-qa khøuwa-te, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, matev vinivinimba nøme mo:-awám. Khamasim, Zu ezoqam, lou okhokho-té giabenølóg. Ndigu bugukhokhof zenda, matev vini-té giabetøkhæ-sunguzát, ndigu uni betē-bæbæs-ez, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yesu tiqa manqat unimanqatinteáv. Zapa ndøgo, tiqa poev, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqei-ez, ngusum-te mbá qazøgoám. Taqa yaq-te, Yesu āv gene-eín nqægo: Gekha gigiāp ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, ndøgo kopømba mbaín, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate. *(Mak 7:1-23; Kel 10:15; Lom 14:14)*

Khandi etoam ezoqam *(Saviour)*

Yesu manqei-qape-ge khandi etoam ezoqam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego tae mutui-te genanim, ndego ni ezoqam, ni amba tizi-soqoenɨn, nakhoa nimboqoá. Yaq ni kopømbaqapé, sizí-khandí:n. Zapa ndøgo, ndego niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, ta zapaya ni amba tizi-soqoenɨn, ekeza kha-té genøndáp. Yaq ta mokho-te ndøgo, gekha ezoqām ndigu, ti-unimanqatintat, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, gé-eqeieqei-éz, neka vókhandï:z.

*Yesu-qa iz, taqa manqa mokho nqánek, "Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám." *(Luk 1:47; 2:11; Zion 4:42; Kel 5:31; 13:13; Ef 5:23; Filip 3:20; 1 Tim 1:1; 2 Pita 1:11; 3:18)*

Khandi etoam matev o**Ezoqa khandi:zat matev** *(Salvation)*

Ezoqa toqo-khandi:v, ndógo, ezoqam matev soqain tømbo-fakhan, yaq ndego qoqa matev matanam mokho-te, khandi nqawa tendap. Mbumbukiam ni matev, āv tinimbi-matanám. Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa matanam-te neka Saitan-qa bazaføgakh mokho-te ndu:gu, yaq Yesu-te tizav, ndego génqovotáz, khandi ndakinak vøzó-etoām. *(Luk 2:30; 3:6; Kel 28:28; Tait 3:4-5)*

Ezoqam ndego, ni ndekhandi:nat, ndego *khandi etoam ezoqám.

Khøuwa kandakanda *(Festival, Feast)*

Zu ezoqam, ndigu viav kopo mokho-te ndøugu, khøuwa kandakanda vinivinimbá ndøzøgo. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qá matev mbomømboma mbo-matavupatún, ndego bugukhokhof khøuwa gezøgo. Zu ezoqam-gi khøuwa kandakanda, taqa yaq-te *Niu Testamen ndæmanqate, nqánek:

1) **Pasova khøuwa kandambaqape** *(Festival of the Passover)*
(Met 26:1-5, 17-19)

Pasova khøuwa, khøuwa ùnime:-kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Ndøgo løvøyak Mas (March) o Eiplil (April) mokho-té qanu:gú. Ate av-té, niqa Ista *(Easter)* khøuwa ndægo. Pasova, taqa manqa mokho, 'løvuám'. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbøe-matavupatún ndógo, av tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz, ma nupøkhan mba, ande pingim-ak, Izip ezoqam-qa sasae gigoam. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam, ekeza enzol ezoqam ndøkhofotáv. Izip ezoqam-gí nakhei angana, bugukhokhof giqanat, zitøge nonqó. Geté Zu ezoqam, Mbumbukiam, āv gezømbe-eín nqægo: Ndigu ekeza khoev vinivinimba-te, *sip nakhasam belaemát. Yaq tuqa kouk, mboqog-té giabenø-gi:mát. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønin-té qonóqeív.) Yaq Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, nqanek kouk geqeivin, ndego nqanek khoev, sège-løvuín, yaq Izlael ezoqam-gi nakhei angana bugukhokhof qaniap, pakhaezatáv, Izip ezoqam-gi angana bugukhokhof qaniap ate gi:goam namba.

Yaq nakémbá, Pasova khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, tiqa khoev vinivinimba-te, sip nakhasam ndølaemín. Yaq sùgumu-loutøvemín.

Yesu genanim neka nqawa vøkhandi:v, ta khøuwa-te ndøgo, Pasova khøuwa ndøgoám. Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa āv genezømás nqægo: Sip nakhasam eqeieqei-qape, ezoqa løvøte-te tekhandi:z, Yesú. Yaq nakémbá, Yesu iz nøme, *Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhayám.

2) **Flawa poponøvemav louzi matev** *(Festival of Unleavened Bread)*
(Met 26:17)

*Pasova khøuwa kandambaqape-qa zita-te, Zu ezoqam, tigi flawa, poponøvemav ndølouzatún, pula kopo até vømū-navøemin. Yaq ndógo timbo-matavupatún, tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam ge:nqovotaz, yaq ndigu gè:ngetøgeapám. Yaq tigi flawa kopømba mbaín, tipopoez. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, ta khøuwa gimbo-matavupatun, ndigu flawa poponøvemav ndølouzatún.

3) **Pentikos** *(Festival of Pentecost)*
(Kel 2:1; 20:16; 1 Ko 16:8)

Até Pentikos khøuwá-ya, khøuwa kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Pentikos, taqa manqa mokho, fiftí. Zapa ndógo, *Pasova khøuwa tømø-navøem, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, Pentikos khøuwa ndógo tønøndáp.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát. Zapa ndógo, ndøgo tiqá *wit qogøzat viáv. Neka ndigu até ndógo timbó-matavupát, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapa-za, Mozes mokho-te, teqa guguna manqat gezø-etoam.

Até ni Klisten ezoqam-té-a, Pentikos ndøgo, khøuwa kandambaqapé. Ta khøuwa-te ndøgo, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam tege Nqova Mbomambaqape, Klisten ezoqam-te ande gende-khofotav *(Kel 2:1-4)*. Pentikos khøuwa ndógo tønøndáp, Ista *(Easter)* khøuwa tømø-navøem, khøuwa fifti-qa zita-te.

4) **Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanumatun** *(Festival of shelters, tabernacles, or booths)*
(Zion 7:2-52)

Nqanek khøuwa kandakanda, Zu ezoqam-qá khanakhanakh khøuwá. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, tiqa avøe gigiap pewat khøuwa, gèmøzø-navøemín.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, khoev-qasis ndøpuanumatún. Ibu-ibus nonqó. Neka pula kopo-te, ndógo tíyageapét. Yaq ta khøuwa-te, ndógo timbó-matavupát, av tigi atanakha-zapazapa-za, viav foti, leg-av manqei-te giyageapam neka khoev eqeieqei goneav vøzøgoam.

5) **Khøuwa kandambaqape, ma Mbumbukiam-qa khoev mboqoat khøuwa gimbøe-matavupatun** *(Festival of the Dedication of the Temple)*
(Zion 10:22)

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbo-matavupatún ndógo, ibugukhokhof ezoqa nøme, iz Zudas Makabeus qambogoam, gigiap soqøsoqa ate qægoam, *Mbumbukiam-qa khoev-te qøugoam, gekhofoe, neka Mbumbukiam-qa khoev, nqawa teqa zenda-te vøve. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa khoev-te, bugukhokhof manqei vini-ak ndø-ozín, neka ekeza mbumbuk-te, iz eqawat matev vømø-gonemin. Geté Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem, yaq Zu ezoqam kopømbaqapé, nqawa ti-onimat, Mbumbukiam-qa iz vó-eqatāt.

Zu ezoqam, nqanek khøuwa kandambaqape, iz nøme, 'Waev-qá Khøuwa Kandambaqape' mbo-akhayám. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, Zu ezoqam nqanek khøuwa kandambaqape gindapem, Yesu āv gene-eín nqægo, "Manqei-qape-qa waev, nó." *(Zion 9:5)*

L

Layon *(Lion)*

Layon ndego, gigiap khobos-qapé. Møe-ús. Teqa avønin-te toqofaqakh, yaq segéloutáq.

Leg-av manqei *(Desert, Wilderness)*

Leg-av manqei-te ndøgo, tae kandakanda mbaín neka gagayag mbaín. Ndivind mbá neka tae khasøkhasis kopokopo mba mú:pøét. Neka leg-av manqei-te ndøgo, ibøkha andé mbaín.

Leiab *(Rahab)*

Leiab ndugu, Zeliko taon-té guyagám. Ngunuk mambe sævam ndøgoám. Tuqa khoev, taon uta-qape-té qawevám. Izlael ezoqam-gi bøibøi-anim, Zeliko taon-te gizav, yaq taon megetapak, mòndøyogém. Yaq ndigu gavem-qa ndøgoám. Geté Leiab, gèkhonáb, yaq ndigu vōkhokhoz. Ngunuk tuni-matanám ndógo: Ndugu āv guniunimanqatintám nqægo: Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, ndego Mbumbukiamaním, neka teqa bazaføgakh, ekeza mbumbuk-qa bazaføgakh, ùnime:-løvuám. Ndego Mbumbukiam, Izlael ezoqam gezøtøké, yaq ndigu Zeliko ezoqam vópitāz. Yaq Izlael ezoqam, Zeliko taon-te gizav, ndigu ngunuk Leiab, tegi evøndipakha neka namba qazan namba, zitøgeáv. Yaq ndigu kopømbaqapé, Izlael ezoqam namba tiyagat. Vaev-te ndøgo, ngunuk Leiab, Izlael ezoqam ndøndáf. Yaq ndugu mòndømø-Deivid-gú-zupuka-zapa-év, yaq te mokho-te, até Yesú-a, vømø-tegu-zupuka-zapa-ev.
(Joshua 2 neka 6; Met 1:5; Iblu 11:31; Zems 2:25)

Livai *(Levi)*

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa menás, iz Livai ndøzøgo.

1) **Livai ndego, Zekop neka Leia, tige yo.**

Ngenek Livai, namba-qaniap ilevén gimbogoam. Nginik evenap tuelv, vaev-te, mòndømø-Izlael-ezoqam-qa-khagua-bawan-tuelv-éz. *Mozes neka *Elon, Livai-gí zi ndøgoám. Mbumbukiam Izlael ezoqam, teqa guguna manqat gezø-etoam neka manqa vøzø-vøovam, palai khoev timbowevem, yaq ndego Elon-za ndøveatáz, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat. Vaev-te, Livai-gi zi, Livai ezoqam zøakhaemám. Até nginík-a, Mbumbukiam-qá sasae ndøgoám, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa namba, neka Izlael ezoqam, Mozes-qa guguna manqat vøe-zømesimam. Mbumbukiam Izlael ezoqam, *Keinan manqei gezø-etoam, ndego Livai ezoqam, manqei etopøteáv, ti:yagat. Geté ndego taon vinivinimba zø-etoám. 48 ate qægoam.

Ta taon ndøgo, mòndø-panqavøém, Izlael manqei ate qægoam. Yaq Izlael ezoqa nøme ate gi꞉goam, ndigu ekeza manqei gi-upøgim, ndigu nginik Livai ezoqam, bèzøtøké, neka ekeza avøe gigiap vinivinimba, qaqageap nøme bezø-etoam. *(Iblu 7:5)*

2) **Livai, ndego teks moni upøgim ezoqam.**

Ngenek ezoqam, iz nøme qambogoam, Metiú. Khøuwa nøme, Yesu ndego paev manqat mbo-eín. Yaq ndego até gendego, vømbōpaev. Ezoqa ndégo, ta mbuk ndøgo, Metiu ndimbo-akhayam, gepeawam. Ovøyam manqat nøme, Metiu-qa yaq-te, ta mbuk-qá megeat manqat-qase mokho-té qonøqeív. *(Mak 2:14, Luk 5:27-29)*

Lom *(Rome)*

Lom ndøgo, taon kandambaqape-qá íz. Itali manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, *Niu Testamen gipeaumam, gaman kawakawa-za, ndógo tiyagám. Até *Sizá-ya, ndego Lom ezoqam-gi kawa kandambaqape, ndøgo vøyagam. Nginik Lom ezoqam, bawan vinivinimba-qá manqei ndø-upøgimám, neka ezoqa vøzømbō-kawaeztam. Até Izlael manqeí-a, vōndapem. Yaq ndigu ezoqam, ma nqanek manqei vinivinimba gi꞉yageapam, Lom ezoqam, teks moni bezø-etoám. Kandambá. Até Izlael manqei-té-a, Lom nakhag ezoqam neka gaman ezoqam, kandambá gigoam. *(Met 8:5-13; 22:17; Zion 18:28)*

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, Zu ezoqam ndøgoám, geté ndego até Lom mo-manqei-anem vōgoam. *(Kel 16:37-39; 22:25-28)*

Pol-qa pepa nøme, ndego Lom ezoqam-té genø-peawám. *(Lom 1:7)*

Vaev-te, Pol gimøvøinam, Lom gaman ezoqam, Lom taon-té ginøndafém. Yaq ndøgo, ndego ndimbula ezoqam ndøgoám. Geté unimanqatín, ndego ekezan, Lom taon-te gone-qa ndøgoám. *(Kel 19:21; 23:11; 28:14; Filip 1:13)*

Ta taon-te ndøgo, Pol pepa nøme ndøpeaumám, Klisten bawan vinivinimba-te vøkhofotumam. Pepa Lom taon-te gepeaumam nqánek: Efesūs neka Filipaī neka Kolosī neka 2 Timoti.

Lot *(Lot)*

Lot ndego, Eibleem-gé eveqase-gé yó. Ndego *Sodom taon-té geyagám. Mbumbukiam Sodom neka Gomola taon gengiu, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, yaq Lot zas neka tegi nakhei mbasi menas namba, gèkhokhóz. Geté Lot-gu zas, mòndø-qambún, taon-te vøkewag. Yaq ndugu gèmø-ngalam-év. Andé uk me꞉wuøeám. Sège-føgakh-év.

(Gen 12:5; 13:5-13; 19:1-38; Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7)

Lou logemav matev *(Fasting)*

Lou logemav matev ndógo, lou logemav toqogoat, yaq khøuwa vøqágoāt, Mbumbukiam-te toqo-guligulimat. Geté leg-te toqo-okhoat neka khokho matev vinivinimba voqógoāt, ndøgo ambá av nqægo, lou logemav matev, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

Zu ezoqam, lou logemav matev, ndógo tigonemín, tiqa manqa-zapazapa za-paya, mutøkhop giwanimin, neka Mbumbukiam-qa bøi-te, nqawa eqeieqei gone-qa gigonemin *(Neh 9:1-3)*. Nøme ndøgo, ndigu lou logemav matev, khøuwa kopo mba me꞉gonemín, qanaqanus atema khagus, neka nøme ndøgo, khøuwa andé møe-mbá tigoat.

Yesu teqa sasae ande ge꞉ngaz, ndego leg-av manqei-té genøwáv, lou logemav matev vømøgo. Khøuwa fotí, ate gi꞉goam. Yaq Saitan ge꞉khamasimam, ndego tatak vitiáv *(Met 4:1-2, Luk 4:1-2)*.

Taqa zita-te, Yesu-qa yaq-te, manqat nøme mbaín, av nqægo, ndego lou logemav matev ndøgō. Yaq ezoqa gimbo-bevupam, av nqægo, gekha zapā ndego tegi paev ezoqam namba lou logemav matev gonemav gigoam, ndego āv gezømbe-eín nqægo: Vaev-te ndøgo, ndigu lou logemav matev ndògoát, gete ndego ti namba ate te꞉goat, ndigu khanakhanakh mba ndógoát, neka kopømba mbaín, lou logemav matev tigoat

neka mutøkhop vøwaniapāt. *(Met 9:14-15; Luk 5:33-35)*

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, lou logemav matev, Tusde-Tusde neka Tesde-Tesde ndøgoám. Geté Yesu khanakhanakh mbaín, Felisi ezoqam-qa lou logemav matev-qa yaq-te. Zapa ndógo, ndigu oskia, gè:khambuvupám. *(Met 6:16-18)*

Bugukhokhof Klisten ezoqam, lou logemav matev, tigonemín ndógo, Klisten mege-tapak neka nømendim ezoqam, sasae-te gi:-abin *(Kel 13:2-3; 14:23)*, o matavap loloakh-qa o ezoqa zapaya gi:guligulimemin, o Mbumbukiam gekha matev nøme-qa yaq-te gimbøe-vi:memin *(Kel 12:5; 27:1-38)*, o sasae ndakinak nonqo, gi:khakheinømemin.

Lou-qase, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo *(Altar)*

Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi:goam, kopoav ndøgo, nandí gini-khakheinumám. Geté nøme ndøgo, auli gigiap o gól gini-khakheinumám. *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mbá, kopømba ndigu, Mbumbukiam-te etoam matev av nqægo tigoat. Ezoqa nøme-te, khafeáp. Geté ezoqa nøme kopømbaqapé, gigiap ti-upøgimat ti-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo.

Lou-qasis vinivinimba, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, nqánek:

1) Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te, søvakha gigiap go:løvusumam. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndømatønumám. Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 5:1* avønin-té qonóqeív.

2) Lou-qasis nøme, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goam, ndøgo khasøkhasís. Ndøgo gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo ndøgoám.

M

Magog *(Magog)*

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndógo: *Gog neka Magog.

Mana *(Manna)*

Mana ndógo, lou ndøgo, *Izlael ezoqam, *leg-av manqei-te gilogam, ndøgo Mbum-bukiam gezø-etoumam. Ndøgo khasøkhasís neka papaqa-papaqá. Bugug andé nanga-qasís. Ndøgo khaiya-té qando-o:eám. Lovølová. Yaq qanaqanus qando-nqoein, Izlael ezoqam, manqei-té ginø-møvøememín. *(Exo 16:14-21; Num 11:7-9, Zion 6:31, 49; Iblu 9:4; Veve 2:17)*

Manqa-sisi *(Magic, Sorcery)*

Mbumbukiam-qa Manqat, manqa-sisi-qa yaq-te ndæmanqate, ndøgo até nqánek qane-manqaté: Bevem matev neka løvøyap matev neka wanda matev neka kha somømbem matev neka mbasønakhei manqa-sisi matev neka khofoe matev neka nqeia matev neka yakhav vøqeizam matev neka mapøisøkha upøgim matev neka gekha matev av nqægo nøme ndøgot. Nqanek matev ate ndægo, ùnime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndego yaq-fia, ndòtá, ezoqam-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo ndigut, ndigu ambá av nqægo, Mbumbukiam-tē gonotazā, geté ndigu *Saitan neka tegi *nqova soqøsoqa-té gonotazá, ndigu Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ndigu. Qo matev av nqægo toqogo, yaq qo Saitan-qá bazaføgakh-té qonó-óq.

Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo gigonem, ndigu zitá giabiti-wuøém, neka āv giabiti-matøvemém nqægo, matev av nqægo, ùnime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yaq tiqa manqa-zapazapa tivøndøzem, neka Mbumbukiam tanakh manqat timbo-einim, yaq ndego nqanek manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yesu até ta nonqo ndøgó-a, tenenaním.

Até nqanék-a, ùnime:-soqá, ezoqam-te toqo-løvøyap, av nqægo, ndigu manqa-sisi ndøgonēm. Neka nøme nqánek: Gekha ezoqām ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbaín segéyagát, manqa-sisi-qa yaq-te. Zapa ndógo, ni mìzi:nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime:-løvuám, *Saitan-qa bazaføgakh.

(Lev 19:31; Deut 18:10-13; Isa 8:19; Jer 27:9; Zech 10:2; 1 Chr 10:13; Kel 8:9-25; 19:17-20; Veve 21:8; 22:15)

Manqat Mbomambaqape *(Gospel, Good News)*

Manqat Mbomambaqape, ndøgo tøne-manqaté, matev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof gematønumam, neka ndakin ndematanam, neka megemege-te ndo꞉go, tematanam. Neka ndøgo Yesu-qá emanqát. Yaq nakémbá, até ta mbuk foa ndøgó-a, Metiu neka Mak neka Luk neka Zion gipeaomem, 'gospel' mbo-akhayám. Yesu tegi paev ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, "Manqei-qape ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim."

(Met 4:23; 24:14; Mak 1:1, 15; 16:15; Kel 8:4; Lom 1:16)

Manqa-zapa *(Sin)*

Manqa-zapa toqogo, qo Mbumbukiam-qá Manqat qósanqáo. Qo ambá av nqægo, teqa manqat qó-ewagāt neka o-mba voqotó-ndapāt. Gekha ezoqām ndego, manqa-zapa ndego, ndego unimanqatinteáv, av nqægo, Mbumbukiam-qa keoge eqeieqei-qapē te-te. Geté ndego ekeza kawa ezoqam gone-qa ndøgó, ekeza yage-qa yaq-te. Ambá ndōgo, Mbumbukiam tembøe-kawaevtat. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqa-zapa matanam ndøfakhán.

*Adam neka *Iv, Mbumbukiam-qa manqat, unimanqatinteáv. Gè-ogiím. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape-te, manqa-zapa matanam matev ndo-oé, neka løvøte vøndō-oe *(Lom 5:12)*. Zapa ndógo, manqa-zapa-qa yaq-fia, løvøté *(Lom 6:23)*. Mbumbukiam, ndego ezoqa eqeieqei-qapé. Manqa-zapa matanam matev, kopømba mbaín, teqa avønin-te tøgoat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam Adam neka Iv, gèngeasám, Iden manqei-te, ma teqa avønin-te gi꞉goam *(Gen 3)*.

Manqei-qape-te nqanek, ezoqa kopo mbaín, ndego manqa-zapa-qase goneav qagoam. Yaq nakémbá, ezoqa ewaqape, manqa-zapa-ús. *(Lom 3:9-20)*

Ni ezoqam, nakhoa mbaín, niqa manqa-zapazapa tizi-evøzømem. Ni mĩzi-soqoén. Geté nakhoa, Mbumbukiam ekezan ndømboqoá, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, tae mutui-te genanim. Yaq ndakin, gekha ezoqām ndigu, Yesu tigi khandi etoam ezoqam tindafem, gékhandí꞉z. Nakhoa khandi-te, sa nqánek. Nakhoa nøme mbaín. *(Lom 5:18-19; 6:23; Zion 1:12)*

Masted tae nanga *(Mustard seed)*

Masted tae nanga ndigu, ùnime꞉-khasøkhasis-ezám. Geté toqo-zøgeakh, yaq ndigu andé kandambá segé-khouwéz. Andé taé. Nginik tae nanga-qa et, ezoqa lou-té ginø-qouzumatún, taqa mokhov, vō-eqeieqei-ɨn. Yesu masted tae nanga, Mbumbukiam-qá Megeat Matev me꞉khamasimám, neka ezoqam-qa unimanqatin, matev vōe-khamasimam.

(Met 13:31-32; 17:20; Mak 4:30-32; Luk 13:18-19; 17:6)

Megeat matev *(Kingdom)*

Taqa yaq-te, toqonøqeív ndógo: *Mbumbukiam-qa Megeat Matev

Mel *(Myrrh)*

Mel ndøgo, tae et sisip mbomambaqapé. Taqa fia kandambá. Ezoqa ekeza kha-té ginøgi꞉mám. Neka ezoqa genanimin, ndigu mel, aloé namba me꞉tøkuanemín, neka løvøte ezoqam-qa kha-te vō꞉gi꞉mɨn. Até alóe-a, tae ét. Neka ezoqa nøme, nqosøgeap giyogemɨn, mel, *wáen namba me꞉tøkuanemín, vō-izamɨn.

Yesu geqan, yaq nduku gevezoat ezoqam, okha ginduzav, ndigu *gol neka gigiap sisip mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel ndø-upatavún.

(Met 2:9-11).

Yaq Yesu tae mutui-te gitøkewem, Lom nakhag ezoqam, bugukhokhof, ambá waen mbo-etøomemín. Mél namba me꞉tøkuaném. Geté Yesu gèmbøeqasí. Neka izeáv. *(Mak 15:22-24)*

Yesu manqei-pakha-te gi-eoeinam, Nikodemus tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkuát, mel neka aloe. Yaq Yesu-qa kha, tae etet sisip

mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem. *(Zion 19:39-40)*

Meli *(Mary)*

*Niu Testamen mokho-te, sakheis síks, tiqa iz Meli ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Meli, Yesu-gu evo**

(Met 1:16-18; 13:55; Luk 2:2-7; Zion 19:25-27; Kel 1:14)

2) **Meli, Magdala vemiav-ak**

Ngunuk Meli, Gelili manqei-ák. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimbøigoam, Yesu gumbo-ngeasam. Taqa zita-te, ngunuk Yesu sasae-té gunømbo-tøkeám.

(Met 27:56, 61; 28:1; Mak 15:40, 47; 16:1, 9; Luk 8:2; Zion 20:1-2, 11-18)

3) **Meli, Betani vemiav-ak**

Ngunuk Meli, tugu zan, Matá, neka tuge anganøm-yo, Lazalés. Nginik ate gi꞉goam, Yesu-gí zifuap ndøgoám. Khøuwa nøme, Yesu Betani vemiav-te gegoam, ti namba lou gilog, Meli até gundigu, tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, ndondáp, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te, sasa mo꞉qouz. *(Luk 10:38-42; Zion 11:1-46; 12:1-7)*

4) **Meli, Zems neka Zosef, tigu evo**

Ngunuk Meli, sakhei nøme namba, Yesu mbopavám, vømbō-tøkeam. Yaq Yesu genanim, neka vō-eoeinam, ndugu até ndøgó-a, vōgoam.

(Met 27:56; 28:1; Mak 15:40-41, 47)

5) **Meli, Zion Mak-gu evo**

Klisten ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tuqá khoev-té ginø-pindumám. Pita ndimbula-te gegoam, yaq enzol ezoqam genqovotav, ndego bugukhokhof ndøgo tenøwáv, nginik Klisten ezoqam, emanqat vøzømbē-votot.

(Kel 12:12-13)

6) **Meli nømu, Lom taon-te guyagam**

Ngunuk Meli, sasae kandambá gugoam, Klisten bawan ezoqam mokho-te. *(Lom 16:6)*

Melkizedek *(Melchizedek)*

Ngenek Melkizedek, *Eibleem-qá khøuwa-té geyagam. Ndego Salem taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám. Vaev-te ndøgo, nqanek Salem taon, møndømø-Zelusalem-táon. Melkizedek ndego, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám. Ndego khandi miav-ak Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatám. Khøuwa nøme, Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkhana, ndigu *Lot-za gi-upozo, Melkizedek gèmøqát. Yaq Melkizedek, zenda mbøevé, vømbō-guligulim. Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbō-etoam. *(Gen 14:11-20; Iblu 7:1-28)*

Iblu pepa-te, āv qane-peawáp nqægo: Melkizedek, ndego *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøgoám. Teqa matev møndø-løvuám, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu *Elon-gi zi gigoam, tiqa matev. Neka nøme ndøgo, āv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape nøme, av Melkizedek ge꞉goam, Yesú. *(Iblu 5:6-10; 6:20)*

Mesaya *(Messiah)*

Mesaya, ndøgo Iblu manqát. Taqa manqa mokho nqánek, “Ezoqam ndego, oil gimbøe-qouzim.” *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezo-qam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo꞉qouzín, ndigu sasae gingazemin. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av te꞉ndap.

Mbumbukiam, Zu bawan-ak-te, manqa mbusa, āv genevé nqægo: Vaev-te, ndego tigi ezoqa kopo ndókhofotáv, kawa tezømbo-goat. Ngenek *Deivid-gé zeo ndøgoát. Ndego gezømbó-megé neka vønqovotāz. Yaq Zu ezoqam, ngenek ezoqam, Mesaya mbo-akhaemám. Ngenek ezoqam, møndø-fakhán: Yesú. Geté Zu ezoqam kopoáv,

ndigu Yesu, gèbi:nám. Ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mesayā. Yaq ndigu Mesaya-qa, zua mo:keogé.
(Met 2:4; 16:13-16, Mak 8:27-29; 14:61-62)

Ovøyam manqat nøme, taqa yaq-te, toqonǿqeív ndǿgo: *Keliso

Mozes neka Mozes-qa guguna manqat *(Moses and the Law of Moses)*

Mozes ndego, Izlael ezoqam-gé megeat ezoqam kandambaqape ndøgoám. Ezoqam ndégo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te gendo-itub, atema ta manqei-qa iziz-te ndøgo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam. Izlael ezoqam, leg-av manqei-te gigoam, Mbumbukiam Mozes, Sainai olol-te, guguna manqat ten mboetoám, guguna manqat nøme namba, Izlael ezoqam nonqo. *(Exo 24:12-18)*

Ta olol-te ndøgo, Mbumbukiam Mozes até ndøgó-a, tene-omát, av *Mbumbukiam-qa palai khoev ti:wevem neka *mboges ndøgo, ma Mbumbukiam ti namba, poev geunimanqatin, ti:khakheinømem. *(Exo 25:1-8; 26:1-37; Kel 7:44-45)*

Bugukhokhof mbuk faev, Baebol mokho-te nqapeawap, Mozes ndøpeawám. Ta mbuk nqánek: Genesis neka Exodus neka Leviticus neka Numbers neka Deuteronomy.

Mozes ndego, zapikia mǹdømbo-goám. Teqa iz *Elón. Neka sævømiu vømbōgoam. Tuqa iz Miliám.

Mozes Izip manqei-té geqán. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam, Izip ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Andé pingim-ák. *Felo, ndego Izip-akge kawa, Izlael opønakheis ndakinak qaniap, zitøge-qa ndøgoám. Geté Mozes geqan, tegi evøndipakha, gèkhonøwém. Yaq vaev-te, ava-té gunu-utøvém, kea avønin-te vø-ivøvem. Yaq kawa-gú yu ndø-omét. Yaq ndugu, gè-anqó, neka kopømba ande av ekeza nakhasam nde:go, vø-okef. Yaq Mozes Felo-qá khoev-té gekhouwév. *(Exo 2:1-10; Kel 7:17-22; Iblu 11:23)*

Mozes viav foti qamømbo-ndap, ndego Midian manqei-té genø-khokhón. Zapa ndǿgo, Izip manqei-te ndøgo, ndego teqeív ndǿgo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbōtøke, ngenek Izip ezoqam pakhapakha vømbō-khana. *(Exo 2:11-25; Kel 7:23-29)*

Yaq Mozes viav foti nøme, Midian manqei-té geyagám. Ta manqei-te ndøgo, ndego sip keoge ezoqam ndøgoám. Yaq khøuwa nøme, Mbumbukiam Mozes manqat mboeín. Manqat, tae-qase wageap-us mokho-té genømbo-eín. Yaq Mbumbukiam Mozes nqawa Izip manqei-té genø-khofotáv. Yaq ngenek, ta manqei-te ndøgo, Izlael ezoqam-gé megeat ezoqam begó, neka ndigu Izip manqei-te ndigu, betøndō-itub. *(Exo 3:1–4:17; Mak 12:26-27; Kel 7:30-35)*

Yaq viav foti nøme, Izlael ezoqam, ndégo tezømbo-megé, Izip manqei vø-ivøvem. Mbumbukiam, Mozes mokho-te, umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka ndaola-te ndøgo, *Ndaola Køkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndøgo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. Vaev-te, Izlael ezoqam, ta manqei ndøgo gikhanøzem, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam, Mozes viav 120 qamømbo-ndap. Yaq ndego olol-té genøqavíg, ta manqei vømøqeiv, sasa ndønanim. (Nqanek emanqat ndǿgo tøngáz: *Exo 4:18*; neka manqat nøme taqa yaq-te nqánek: *Deut 34:1-12; Kel 7:36-45; Iblu 11:24-28*)

Manqat-qasis nøme, Mozes neka teqa guguna manqat-qa yaq-te nqánek: *Met 5:17; Mak 9:2-4; Luk 24:44; Lom 3:19-20; Iblu 3:1-3; Veve 15:3-4*

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam *(Teachers of the Law, Scribes)*

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ezoqa kandakanda ndøgoám, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu Mozes-qa guguna manqat neka Zu atanakha-zapazapaza-qa guguna manqat, ùnime:-zøtéz, neka ezoqa vøe-zømesimam. Neka ndigu *Zu ezoqam-gí manqa ovøyam megetapak mokho-té gunu:goám.

Vaev-te, nginik Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka *Felisi ezoqam,

Yesu, løvøwe-qa ndøgoám. Zapa ndógo, ndego tiqa manqat nøme unimanqatinteáv, ndigu Mozes-qa guguna manqat namba gi:tøkugimam neka ezoqa vōe-zømesimam.
(Met 2:4; 5:20; Mak 7:1; Luk 19:47; Zion 8:3)

N

Nandi wagøvap-us *(Sulfur, Brimstone)*

Nandi wagøvap-us ndógo, Inglis manqat-te 'Salfa' o 'Brimston' ndimbo-akhayam. 'Brimston' ndøgo, awenege íz. Geté 'Salfa' ndógo, av ezoqa ndakin ndimbøe-akhayam. Nginik, bugug andé nandi khasøkhasís. Geté menanqíg. Khagi, khakhavá. Manqei mokho-té gunu:gú. Tiwagøvem, yaq tiqa wageap-qa waev kandambá neka tiqa sisip soqaqapé. Tiqa avønin-te, mbøni fokeam, føgákh.
(Luk 17:29; Veve 9:17; 14:10; 19:20; 20:10; 21:8)

Nakeamo zenda-te *(At the right hand side)*

Mbumbukiam Yesu yan-te ge-eqeiu, yaq teqa nakeamo zenda-te, qonam nonqo gembo-etoam, taqa manqa mokho av nqægo: Baebol khøuwa-te, qo ezoqa qoqa nakeamo zenda-te toqove, qo ndego qombóvizám neka iz kandambaqape voqombō-etoám.
(Ef 1:20; Kol 3:1; Iblu 1:3, 13; 8:1; 10:12; 12:2)

Niniva *(Nineveh)*

Niniva, taon kandambaqape ndøgoám. Mesopotemia manqei-té qagó. Taiglis kea-té.

Mbumbukiam Niniva taon-te, tege manqa vevezam ezoqam Ziona ndøkhofotáv. Zapa ndógo, tiqa manqa-zapazapa, khàpumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam ndigu ambá gengiæzoín. Geté ndigu Ziona-qa manqat giyogem, yaq mutøkhop ndøwaním, tiqa manqa-zapazapa zapaya, neka Mbumbukiam-te vōqambuz. Yaq Mbumbukiam nqanek Niniva taon ngi:wateáv, ezoqa ewaqape namba.
(Jona 1–4, Met 12:41, Luk 11:32)

Niu Testamen *(New Testament)*

Niu Testamen, taqa manqa mokho nqánek, "Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge:-unimanqatin." Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeív ndógo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (4).

Noa *(Noah)*

Noa nupøkhán mbá geyagam. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, tiqa manqa-zapazapa, khàpumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam, gèmbo-ewéz, taqa yaq-te. Yaq ndego matavap āv genevé nqægo: Ezoqa ewaqape, géngiæzó. Ibøkha segé-qavigít. Yaq ezoqa gégeoním, vópakhaēz. Geté Noa, ndego ezoqa mbomam-baqapé. Yaq Mbumbukiam āv gembøe-eín nqægo: Ndego khagua kandambaqape bekhakheinám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Noa tegu sævam neka tegi nakhei angana misika neka tigi sakheis namba gékhandí:z. Yaq até søvakha gigiap vinivinimbá-ya, bemō-oz, bemō-khandi:z. Yaq Mbumbukiam qæ-qape ndokhofotáv, neka até manqei-té-a, ibøkha vøndō-fakhanam. Yaq ezoqa ewaqape, gègeoním, vōpakhaez. Noa-za mba ndøkhandí:z. Noa-qa emanqat nqánek: Genesis 6 atema 9.
(Met 24:37-39; Luk 3:36; 17:26-27; Iblu 11:7; 1 Pita 3:20; 2 Pita 2:5)

O

Ol Testamen *(Old Testament)*

Ol Testamen, taqa manqa mokho nqánek, "Awenege poev matev, Mbumbukiam ezoqa namba ge:-unimanqatin." Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeív ndógo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (2).

Oliv *(Olive)*

Oliv ndigu, táe neka tae nangá. Nginik tae nanga, khandin tigoat, tiqa khagi andé esokho khagí. Yaq gikhatøkhatøezamin, ndigu gèkisezín, neka ndigu ndøkek-ús.

Izlael manqei-te, oliv tae qanimáv sege-fakhanín. Oliv tae kopo-te, tae nanga kopoáv tivi:pat. Viav kandambá tivi:pat.

Zu ezoqam-te, oliv ndigu, gigiap-qapé. Gikhatøkhatøezamɨn, ezoqa, nøme sègelouzín. Geté nøme ndigu, nandí gini-pesegememín, oil sasa ndøwaɨn. Yaq ta oil ndøgo, nøme lou løvutam nonqo ndøyogemín. Geté nøme lampa-té ginø-qouzamín. Andé kelesén. Zapa ndógo, ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbaín. Neka ndigu oil nøme, kha-té o nqamav-té ginøgi:mám. Andé mulømulá.
(Met 25:1-4; Kel 1:12; Veve 18:13)

Nqovønqova, oliv tae neka oliv pesegim-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndego tegi paev ezoqam namba, ta manqei-te ndógo tinø-pindamín, Oliv manqei pøyat gimbo-akhaemam. Ta manqei pøyat-te ndøgo, oliv tae khae ndøgoám. Zelusalem taon avønin-té qagoám.
(Met 21:1; 24:3; 26:30; Mak 13:3; 14:26; Kel 1:12; Veve 18:13)

P

Pailøt *(Pilate)*

Pailøt, ndøgo ezoqam-qá íz. Ndøgo ambá av nqægo, plen nøzøgim ezoqam me:manqaté. Ta khøuwa-te ndøgo, gigiap av nqægo mbaín. Geté ndego Pailøt, Izlael manqei-te, Lom kawa ezoqam ndøgoám.

Ezoqam ndégo, manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te gitøkewem, oskiá ndøgo, ndego teqa manqa-zapa qeiviav qagoam.

Paladais *(Paradise)*

Paladais, taqa manqa mokho, “Khae bugug eqeieqei-qapé.” Iden manqei mbomam-baqape, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof *Adam neka *Iv tiqa yage nonqo gezø-etoam, ezoqa nøme, iz nøme, Paladais manqei mbo-akhayám. Geté *Niu Testamen mokho-te, Paladais manqei, ndógo tøne-manqaté, ma ezoqa tizav, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, ndigu tipakhaez, taqa zita-te.
(Luk 23:43; 2 Ko 12:3; Veve 2:7)

Palai Khagua *(Ship, Sailing boat)*

Palai khagua ndøgo, andé katá. Geté palaí ginibøitám. Ta khøuwa-te ndøgo, enzin o mota mbaín. Khamøe ndøsøkuzám. Palai khagua ndøgo, táe gini-khakheinumám. Nøme ndøgo, khasøkhasís. Nøme kandakandá.

Palai khagua kandakanda, Meditelenien ndaola-té ginøbøitám. Pol-za palai khagua av nqægo ginø-ketabín, manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam. Yaq Pol Lom taon-te gemat, ta palai khagua-te ndøgo, ezoqa andé kandambá, gu:guvat. Ate gi:goam, 276 *(Kel 27:37)*.

Geté Gelili kewan-te ndøgo, palai khagua khasøkhasis mbá qabøitam. Ezoqa tuelv mba kopømbá, giguvɨn, ta palai khagua-te, av nqægo.

Pasova *(Passover)*

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndógo:

*Khøuwa kandakanda, 1) Pasova khøuwa kandambaqape.

Pentikos *(Pentecost)*

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndógo:

*Khøuwa kandakanda, 3) Pentikos

Pepa løvøyat *(Scroll)*

Baebol khøuwa-te neka até taqa zita-té-a, nupøkhán mbá, ezoqa pepa neka mbuk mbaín, av ndakin nqazi:-qeivi. Ezoqa tiqa pepa neka mbuk nøme, søvakha gigiap-gí ngusum-té gono-peaumám. Neka pepa nøme, ande peføpefá gini-khakheinumám, vøtøkubumam. Yaq ndógo tino-peaomemín. Ta gigiap-qa iz, papaelés (papyrus). Yaq nginik søvakha gigiap-gi ngusum neka papaeles, gèløvønøvemám. Ndøgo tiqá mbúk.
(Veve 5 neka 6 neka 8 neka 10)

Yesu ekeza Nazalet vemiav-te, guliguli khoev-te gegoam, ndego pepa løvøyat mbuk av nqægo gimbo-etøomém, yaq ndego Mbumbukiam-qa Manqat vøgeveam *(Luk 4:16-21)*.

Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam *(Covenant)*

Poev toqo-unimanqatin, ezoqa namba, ndøgo gigiap-qapé. Manqa mbusá, yaqyaq-a. Toqonqawa, qo nøfu matev qóngiú. Yaq qaqa ndøfakhán. Baebol mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev matev foá, ge-unimanqatintam:

1) **Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Eibleem namba, ge-unimanqatin.**
Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Eibleem-te, manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ndego Eibleem neka tegi zi, matev mbomømboma zømatønumát, neka Eibleem mokho-te, ezoqa ewaqape manqei-qape-te, matev mbomømboma vøzø-matønumāt. *(Gen 12:2-3; Kel 3:25; 7:8; Gal 3:8)*

2) **Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, ge-unimanqatin.**
Mbumbukiam *Izlael ezoqa namba, nqanek poev ge-unimanqatin, ndego Mozes mokho-te, teqa guguna manqat ten zø-etoám, neka nømendim manqat vinivinimba vøzø-etoam, ndigu āv kiníyagāt, ndigu ekeza bawan ezoqam ndigu, ndigu khandi miav-ak Mbumbukiam ndimbovizap. *(Exo 19:5-8)*

3) **Poev matev ndøgo, Mbumbukiam Deivid namba, ge-unimanqatin.**
Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Deivid-te, manqa mbusa āv genevé nqægo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndøgoát. Nqanek manqat, møndø-unimanqatín. Zapa ndøgo, *Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego kawa ezoqam oskia ndøgoát. *(2 Sam 7:16, 28)*

4) **Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba, ge-unimanqatin.**
*Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam Zelemaya neka Ezekiel, é-møndø-manqatám, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ndø-unimanqatín. Ndøgo unimé:-viní, av poev matev nøme, ibugukhokhof ezoqa namba ge:-unimanqatintat. Ta poev matev ndakinak-te, Mbumbukiam manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndego ezoqa gé-enénd, tiqá mokho-té, ambá ndøgo, ngusum-te mbā. Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ibugukhokhof, Zu ezoqam-té genøvé. Yaq Yesu tae mutui-te genanim, nqanek manqa mbusa, møndø-unimanqatín. Yaq ta mokho-te, Mbumbukiam-qa manqa mbusa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán, gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-te tiotabat neka *Yesu *Keliso vø-unimanqatintāt.

(Met 26:28; Luk 22:20; 1 Ko 11:25; Iblu 8:7-13)

Nq

Nqova Mbomambaqape *(Holy Spirit)*

Nqova Mbomambaqape, ndego Mbumbukiam ekezan-gé Nqová. Ndego ni mokho-té gunu:yagé, gekha ezoqām ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat. Ndego ni unimanqatin manqat-té genø-ituná *(Zion 16:13)*. Neka ndego ni guligulim-té genøni-tøkeé, neka ni zapaya, Mbumbukiam ndēmbōviām *(Lom 8:26-27)*. Neka ndego ni Mbumbukiam-qá poev ni-ovøyám *(Kel 13:2; 16:6-7)*, neka ni Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te ndīnī-tøkēē *(1 Ko 2:4-5)*, neka ni Klisten nøfuand tøke nonqo, etoam matev vinivinimba ndīnī-ētōām *(1 Ko 12 neka 14)*. Neka ndego ni até niqa yage matev-té-a, ginitøkeé, ni tiziyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev *(Gal 5:22-23)*.

Yesu yan-te geqavig, ndego bugukhokhof, manqa mbusa é-møndøvé, av nqægo: Ndego tegi paev ezoqam-te, tøke ezoqam ndókhofotáv. Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé *(Zion 14:26, Kel 1:5, 8; 2:1-4)*.

Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam, Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te timbøe-viømem, ndego segezø-etoám *(Luk 11:13)*.

Nqova soqaqape *(Devil)*

Manqat teqa yaq-te, toqonóqeív ndógo: *Saitan

Nqova soqøsoqa *(Evil spirits, Demons)*

Nqova soqøsoqa, *Saitan-gí nqová. Nginik ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gi̱ nqovā. Av taoká. Ezoqa tipakhaetat, tigi nqova, nango Mbumbukiam-té ginó-vesezát *(Eccl 12:7)*. Nginik ambá av nqægo, manqei-qape-tē ginō-okhoāt. Vaev-te, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, te namba mé꞉yagát. Geté ndigu, gisanqawam, gøinam-té ginó-nqagivém.

Geté nqova soqøsoqa, viní. Nginik Saitan-gi nqova, ezoqa ngenøgim-té ginø-abumatún. Tiqa poev kandambaqape nqánek: Ezoqa gétubumát, yaq ndigu Mbumbukiam vøsanqawēm-a, Saitan vømbópavāt. Nøme ndøgo, nqova soqa, ezoqam-té genø-tøkewín, yaq ndego ezoqam, manqa-zapazapa vinivinimba vōgoni̱n. Neka nøme, nqova soqa, ezoqam-té genø-onín. Yaq ngenek ezoqam-qa yage, ùnime꞉-soqaín. Yesu manqei-qape-te geyagam, ndego nqova soqøsoqa kopoáv gengeasumam, ezoqam-qa mokho-te gu꞉goam. Até ndakin-a, Yesu kopømbaqapé, ezoqa tinqovotaz, ndigu nqova soqøsoqa ndizømbøigu o tiqa mokho-te ndu꞉yage.

Gekha ezoqām ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbaín segéyagát, nqova soqøsoqa-qa yaq-te. Zapa ndógo, ni mi̱zi꞉nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime꞉-løvú, *Saitan-qa bazaføgakh. Neka Yesu, Saitan møndøpitáv. Neka te namba, até ní-a, kopømbaqapé, Saitan, tegi nqova soqøsoqa namba, tizi-tømbuzutat. *(Met 4:24; 17:14-20; Mak 7:29-30; Luk 4:33-36; Zion 10:19-21; Kol 2:10; 1 Ti 4:1; Zems 2:19; 1 Zion 4:4)*

S

Sabat *(Sabbath)*

Sabat, taqa manqa mokho, “Pusúp”.

Sabat khøuwa, Mbumbukiam ndøvé. Ndego khøuwa siks gesasaetam, manqei-qape gekhakheinam, yaq sasae qamømbo-navøem, ndego khøuwa seven-te, pusup ndøqóm. Yaq Mbumbukiam, āv gene-eín nqægo: Ezoqa tiqa sasae, khøuwa siks mokho-té giabenø-sasaeát. Geté khøuwa seven-te ndøgo, ndigu pusup beqøvezát, Mbumbukiam bembō-vizumemat *(Gen 2:1-3)*.

Zu ezoqam, tiqa khøuwa, khagus ndøngazín. Siks oklók. Yaq nakémbá, até tiqa Sabat khøuwá-ya, Fraide khagus ndøngazín, yaq nøme pave ndøgo, khagus, vømø-navøemi̱n. Khamasim, Yesu tae mutui-te gitøkewem, vønanim, yaq ndigu ezoqam, gi-eoeinam, gè꞉ngetøgeapát. Zapa ndógo, tiqa Sabat, avønín géngáz.

Zu ezoqam, Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap vinivinimbá qazøgoam. Sabat khøuwa-te, ezoqa ùnime꞉-kopømba-mbaín, sasae-qase tigoat. Yaq ndigu qaqa ndøgonemín, ezoqa nqanek khafeap ginqøonemi̱n. Yaq nakémbá, ndigu até Yesú-a, qaqa mbo-gonemín, ndego Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvemi̱n o tegi paev ezoqam, Sabat khøuwa nøme-te, wit nanga-qasi givingisømem, vōlouz. Ndigu āv gini-manqatám nqægo: Matev av nqægo, sasáe. Yaq khafeáp, Sabat khøuwa-te toqogo.
(Met 12:1-2; 28:1; Mak 2:28; Luk 4:16; 23:56; Zion 19:31; Kel 1:12; 18:4; 1 Ko 16:2)

Sadusi ezoqam *(Sadducees)*

Nginik Sadusi ezoqam, iz akhayapák nømé, Zu ezoqam-qa mokho-te. Ndigu ezoqa āv gini-zømesimám nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat neka manqat nøme, Zu ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za oskia gimbopavam, ùni bembøepáev. Geté tiqa unimanqatin matev, viní. Yaq ta zapaya nqanek, Sadusi ezoqam neka Felisi ezoqam, khøuwa kopoáv, manqa ndø-itumbumám. Felisi ezoqam, āv gini-unimanqatintám nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa ndȍkhandi꞉tát. Geté Sadusi ezoqam gimanqatam: Ezoqa tenanim, vaev sa nqánek. Khandi nøme mbaín, løvøte-qa zita-te. Neka ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, nqova nøme ndi̱gū. Ndigu āv gini-manqatám nqægo: Mbumbukiam yakhapús, nqova, neka nqova nøme mbaín, kopømba ande av enzol ezoqam neka nqova soqøsoqa ndi꞉gu.

(Met 3:7; 16:1; 22:23; Mak 12:18; Kel 23:6-11)

Sainai *(Sinai)*

Sanai ndøgo, olol-qá íz. Mbumbukiam teqa guguna manqat, *Mozes ndógo tembo-etoám, Izlael ezoqam nonqo.

(Kel 7:38; Gal 4:24-26; Iblu 12:18-24; Veve 14:1)

Saitan *(Satan, Devil)*

Saitan, taqa manqa mokho, “Qaqa ezoqám.” Ndego *nqova soqøsoqa-gé megeat ezoqám. Iz nøme, ndego nqova soqaqape neka manqei-qape-gé megeat ezoqam mbo-akhayám. Ibugukhokhof, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgoám. Geté ndego Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqáo, vō-Mbumbukiam-ge-qaqa-ezoqam-ev.

Saitan, ndego até ni ezoqam-gé qaqa ezoqám. Ndego ezoqa oskia tubam-qa neka khamasim-qa ndøgó, ndigu manqa-zapazapa vinivinimba betē-matanam. Neka ndego meakha manqat ate ndægo-gé evé. Neka ndego ni Klisten ezoqam, oskia niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te manqa mate eim-qa nigú, ni bugukhokhof qazi-matønumam. Zapa ndógo, ndego poeveáv, ni tizi-unimanqatintat, av nqægo, Mbum-bukiam niqa manqa-zapazapa, sègembøe-navøēm.

(Met 4:1; Mak 4:15; Luk 22:3; Zion 8:44; 2 Ko 2:11; 1 Pita 5:8; 1 Zion 3:8; 5:18)

Yesu løvøte-te gekhandi꞉v, ndego ezoqa neka nqova ate ndi꞉gu, āv genezømás nqægo: Teqa bazaføgakh ùnime꞉-løvuám, Saitan-qa bazaføgakh. Yaq vaev-te, Yesu Saitan unimé꞉-ngiú. *(Iblu 2:14; Veve 20)*

Samalia *(Samaria)*

Samalia, manqei-qá íz. Nqanek manqei, e Zudia plovins-a, e Gelili plovins, livin-qasé qanu꞉gú. Samalia ezoqam, uni Zu ezoqam-ín mbá. Zapa ndógo, ibugukhokhof *Bebilon ezoqam-ge kawa, Samalia manqei mòndøndáp. Yaq ezoqa nøme, ma gi꞉søkhoam ndøgo, Bebilon manqei-té ginø-upøzó. Pingim-ák. Yaq ndego manqei vini-ak ndø-upøgím, Samalia manqei-te tiyagat, yaq ndigu Zu ezoqam namba, vøe-tøkuatam. Nginik ezoqam, khandi Mbumbukiam mbovizupám, geté até ekeza mbumbúk-a vøzō-vizupam. Emanqat taqa yaq-te nqánek: *2 King 24-41*. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, Samalia ezoqam, gèsanqabám. Geté Yesu até ti-té-a, kuku mbogoám.

(Luk 9:51-56; 10:30-37; 17:11-19; Zion 4:1-26, 39-42; Kel 1:8; 8:5-8; 9:31; 15:3)

Sams *(Psalms)*

Sams mbuk ndøgo, ouv mbúk. Ta ouv ndøgo, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqó. Ouv kopoáv, Sams mbuk mokho-te, *Deivid ndøqaqaemám, vōpeaumam, neka ouv nøme ndøgo, ezoqa vinivinimba nøme, vō-qaqaemam.

(Luk 20:42; 24:44; Kel 2:29-35; 13:33-35, Lom 4:6-7; Ef 5:19; Kol 3:16; Iblu 1:10)

*Meli, Yesu-gu evo, Elizabet-te okha guwav, yaq Mbumbukiam-qa iz gu-eqa, tuqa manqat ndøgo, andé Sáms. *(Luk 1:46-54)*

Samuel *(Samuel)*

Samuel ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám, neka ndego *Izlael ezoqam-ge megeat ezoqam mbomambaqape vōgoam. Ezoqam ndégo, Izlael ezoqam-ge kawa *Deivid oil gembøe-qouz, Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam geveatav.

Samuel-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 1 qanøngáz.

(Kel 3:24; 13:20; Iblu 11:32)

Sande *(Sunday, First day of the week)*

Sande ndøgo, pula-qá bugukhokhof khøuwá. Yesu genanim, manqei-pakha-te vōgoam, yaq ndego Sande qanaqanus ndøkhandí꞉v *(Met 28:1, Mak 16:2, 9; Luk 24:1; Zion 20:1)*. Yaq nakémbá, Klisten ezoqam, Sande khøuwa, Evezøza-qá khøuwa mbo-akhaemám *(Veve 1:10)*.

Yesu løvøte-te gekhandi꞉v, ndego tegi paev ezoqam, ma gi꞉pindam, bugukhokhof, Sande khagus zøfakhán, neka pula kopo-qa zita-te, Sande khøuwa nøme, nqawa

vøzɵfakhan *(Zion 20:19-22, 26)*.

Vaev-te, Klisten ezoqa nøme, Sande khøuwa ndøpindumám *(Kel 20:7, 1 Ko 16:2)*.

Yesu Zion-te, manqat geveaz neka umingiap vinivinimba ge꞉-omat, ta matev ndøgo, Sande khøuwa-té qanøfakhán. Evezøza-qá khøuwa-té *(Veve 1:10)*.

Klisten ezoqam, Sabat khøuwa-te o Sande khøuwa-te tiguligulimat, taqa yaq-te, Pol āv gene-peawám nqǽgo: Qo matev ùnime꞉gó, av ndoqote-unimanqatinat *(Lom 14:5)*, neka ni bizi-ponqòmbɵ̄p, unimanqatin matev vinivinimba-qa yaq-te *(Lom 14:1)*.

Sæla *(Sarah)*

Sæla ndugu, *Eibleem-gú zás. Ngunuk sog ndøgoám. Nupøkhán mbá. Geté gumungæpuka-ev, ndugu nakhasam me꞉-ová, anganeám, *Aezek vɵ̄qan.

(Lom 4:19; 9:9; Iblu 11:11; 1 Pita 3:6)

Silva *(Silver)*

Silva ndøgo, *auli gigiáp. Momotap-ús. Taqa fia andé kandambá. Geté *gol-qa fia, gò꞉megeát.

Sip *(Sheep)*

Sip ndugu, søvakha gigiap nanák. Gagayag ndølogatún. Baebol khøuwa-te ndøgo, sip ndigu, gigiap-qapé, Zu ezoqam-te. Sip su ndøgo, ndabua me꞉khakheinumám, neka sip-qa tete vɵ̄-izumam, neka sip-kha vɵ̄logam.

Sip ndigu, *sip keoge ezoqam bezøgó. Mbain tøgoat, ndigu gésoqoéz.

Khøuwa kopoáv, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølovusumám *(Mak 14:12)*. Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonǿqeív ndøgo, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, ta manqat-qa mokho-te.

Baebol, āv qane-eín nqǽgo: Ni ezoqam, andé síp, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. *(Met 9:36; Zion 10:1-16)*

Sip keoge ezoqam *(Shepherd)*

Sip keoge ezoqam, sip zøkewagatún. Nginik, sip, manqei eqeieqei-té ginø-itubatún, ma gagayag kopoav tøgoat, tiqa loge nonqo. Sip keoge ezoqam ndigu, tigi sip, ùni møndæ-zøtezín, neka iziz vøzɵ̄-akhaematun. Neka sip ndigu, tigi keoge ezoqam-qa manqa wag, vɵ̄ezøtezin. Nginik sip keoge ezoqam, uta ndønqagimatún. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Zion 10:6* avønin-té qonǿqeív.) Neka lova, ndigu sip ndøgo tunu꞉-møvabín. Yaq mboqog-té ginø-buvín, tigi sip vøzømbɵ̄-khazin. Soqaín ndøgo, matev soqøsoqa tøzøfakhan. Ndigu ta uta-te o sip-qa khoev-te, mboqog-té ginø-onimatún. Geté aqona ezoqam, uta-té genø-qavigín, sip vɵ̄-aqonøvemin. Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. *(Met 9:36; 12:11-12; 18:12; Luk 2:8; Zion 10:1-16, 25-27)*

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, āv gene-eín nqǽgo: Klisten bawan megetapak, ndigu andé sip keoge ezoqam eqeieqei betegó. Neka ndigu Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá sa bezø-keogé, ndego ekeza kouk ge꞉wi *(Kel 20:28)*.

Sip nakhasam *(Lamb)*

Zu ezoqam, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, Mbumbukiam-te sip nakheis ndøløvusumám. Nqanek matev, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndømatønumám. Taqa yaq-te, manqat nøme toqonǿqeív ndøgo: *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam neka *Søvakha gigiap løvusam matev.

Manqat Qandoveveam mokho-te, Zion Sip Nakhasam nde꞉manqate, ndego Yesu me꞉manqaté. *(Veve 5:6-14; 6:1; 7:9)*

Siza *(Ceasar)*

Siza ndøgo, *Lom kawa ezoqam kandambaqape-qá íz, ezoqa gimbo-akhaemam. Yesu-qa khøuwa-te, Lom ezoqam, manqei vinivinimbá gi-upøgimam. Até *Izlael manqeí-a, vɵ̄ndap. Yaq ta mokho-te ndøgo, ngenek Siza, até Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. *(Met 22:15-21, Kel 17:7; 25:8-12; Filip 4:22)*

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Siza gindapem, gikawawat. Nøme Siza Ogastés *(Luk 2:1)*, neka nøme Siza Taibiliés *(Luk 3:1)*, neka nøme Siza Klodiés *(Kel 11:28; 18:2)*

Ezoqa nøme, nginik Siza, andé mbumbuk me꞉zæbám.

Sodom neka Gomola *(Sodom and Gomorrah)*

Sodom neka Gomola, taon menas-qá izíz. Mbumbukiam nqanek taon menas, gèngiú, ezoqa ewaqape namba. Zapa ndógo, nginik taon-ak, tiqa manqa-zapazapa, khàpumu-khouwév. Gøinam neka *nandi tatas wagøvap-us ndø-o꞉áz. Andé qæ me me꞉lanqá, ezoqa ewaqape vɔ̃ngiæzo. *Lot-za mba ndøkhokhóz, ndigu Sodom taon-te giyagam.

(Gen 18:1-19:29; Met 10:15; 11:23-24; Luk 17:29; Lom 9:29; 2 Pita 2:6; Zud 1:7; Veve 11:8)

Solomon *(Solomon)*

Solomon ndego, Deivid-gé yó, ndego Izlael ezoqam-ge kawa, tegu sævam nømu namba, tuqa iz Batseba. Deivid genanim, yaq kawa iz, Solomon ndøndáp.

Khøuwa nøme, Solomon, Mbumbukiam mbofakhán. Venanqei-tam-té. Yaq Mbumbukiam, āv gembøebeváp nqægo: Qo gekha gigiap o matev qápoev, tøtaqa-etoam? Yaq Solomon Mbumbukiam matavap loloakh-qa mboviám. Yaq ndego kopømba ndógoát. Izlael ezoqam eqeieqei zømbó-megetát. Yaq Mbumbukiam Solomon matavap loloakh kandambá gembo-etoam. Teqa matavap loloakh, kawakawa-za ate ndi꞉gu-qa matavap loloakh, møndø-løvuám. Neka Mbumbukiam Solomon até gigiap kopoav vømbɔ̄-etoam. Yaq Solomon, gigiap kandamba tantáv, qambogoam.

Bugukhokhof *Mbumbukiam-qa khoev eqeieqei, manqat, Solomon ndøvøovám, tiwevem. Ta khoev ndøgo, qanimav tantáv. Ibugukhokhof, Mbumbukiam-qa khoev, palai khoev mba ndøgoám, ma Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa iz gi-eqatam. (Taqa yaq-te, ovøyam manqat toqonóqeív ndógo: *Mbumbukiam-qa palai khoev.)

Geté matev nøme, Solomon gematanam, soqaín. Ndego manqei vini-ak sakheis ndøzøkím. Kopoav-qapé. Yaq ndigu ekeza mbumbuk vinivinimba-té ginø-ituím, yaq Solomon até nginik mbumbúk-a, iz vøzɔ̄-eqatam, neka lou-qasis løvønam, ti-te etoam matev gone nonqo, manqat vɔ̃vøovam.

Solomon até mbuk ndøpeaumám. Ta mbuk ndøgo, *Ol Testamen mokho-té qanu꞉gú. Mbuk nqánek: Ecclesiastēs, neka manqat vinivinimba, Proverbs mbuk-te ndøugu, neka Song of Sōngs neka Sams menas.

(Met 1:6-7; 6:29; 12:42; Luk 11:31; 12:27; Kel 7:47)

Søvakha gigiap løvusam matev Mbumbukiam-te *(Sacrifice)*

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap, tini-løvøsumám ndógo: Nøme ndøgo, ike manqat nonqó, Mbumbukiam-te, neka nøme, ekeza manqa-zapazapa zapayá. Søvakha gigiap Mbumbukiam-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba ndøløvusumám, ezoqam-qa iz-te. Ezoqa nøme-te, matev av nqægo, khafeap ndøgoám *(Luk 2:24)*.

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqam, søvakha gigiap løvusam matev av nqægo, *Mbumbukiam-qá khoev-té ginøgoám, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté ndakin, kopømba mbaín, av ti꞉matønumat ndægo, zapa ndógo: Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbaín, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam ndøngi꞉nám.

Yesu søvakha gigiap løvusam matev-qa yaq-te Mbumbukiam-te, āv gene-eín nqægo: Gigiap-qape Mbumbukiam-qa bøi-te, tanakh matév neka kuku matév neka teqa manqat o-mba ndape matév, ambá ndɔ̄go, ezoqa søvakha gigiap timbo-løvusumat. *(Met 9:13; 12:7; Mak 12:33)*

Yesu ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev, Mbumbukiam-te gembo-etoam, yaq ni ndakin søvakha gigiap løvusam matev binĩgŭ, niqa manqa-zapazapa zapaya. Kopømbaqapé, mbain tøgoat. Zapa ndógo, Yesu niqa manqa-zapazapa, é-møndø-evøzám. *(Iblu 10:18, Ef 5:2)*

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, āv gene-eín nqægo: Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam,

søvakha gigiap gi:løvusumam te-te, ni nikeza kha neka yage, Mbumbukiam āv tabiz-imbøe-etøomém *(Lom 12:1)*

Søvakha ngusum, waen nonqo *(Wine skin)*

Taqa yaq-te, ovøyam manqat, toqonóqeív ndógo: *Waen

T

Tae etet sisip mbomømboma, mboqotam nonqo *(Incense)*

Tae etet av nqægo toqo-mboqotam, taqa sisip andé fimakh-ús. Gigiap av nqægo nøme, tae-anim-qá etét gini-khakheinumatún, neka nøme, esokho o lu vøe-khakheinumatun. *Mbumbukiam-qa khoev-te, tae etet av nqægo, *lou-qase-té ginø-mboqotumám, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi:goam. Ta lou-qase ndøgo, gol khakheitáp.

Viav kopo-te, khøuwa kopo, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kouwat uni khafeap-qape-in mokho-té genø-onín. Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín neka tae etet mboqotam nonqo vøndapin.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, tae etet sisip mbomømboma mboqotam matev, teqa iz eqawat nonqo neka ike manqat gone nonqo ndøgoám.
(Met 2:11; Luk 1:9-11; Ef 5:2; Veve 8:3-4; 18:13)

Tae mutui *(Cross)*

Lom gaman ezoqam, pepen ezoqam, tiqa løvøte etoam nonqo, tae mutui-té ginø-potosamín. Ndøgo ùnime:-soqá, av toqote-naqanim. Neka ezoqa, tae mutui-te giføløbamin, ndigu mivi kandambá gindapemin. Ezoqa tae mutui-te tøkebam matev, Lom ezoqam, taon bavokhó ginø-gonemín.

Yesu tae mutui-te genanim, nqosøgeap kandambaqape vøndap-a, mivi kandambaqape vøndap, ndego ni me:gó. Ndego ni nqawa Mbumbukiam-te ituna-qa ndøgoám. Soqaín ndøgo, ezoqa ewaqape tisoqoez.

Yesu tae mutui-qa yaq-te, āv gene-eín nqægo: Gekha ezoqām ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza tae mutui be-eqá, bembōpaev. Nqanek manqat, yaya etæ manqát. Taqa manqa mokho nqánek: Gekha ezoqām ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka Mbumbukiam-qa poev matev bembōpaev. Yesu matev, āv tenegó. Até ndøgó-a, tae mutui-te gitøkewem. *(Luk 9:23; Met 16:24; Mak 8:34; Filip 2:5-8)*

Teks moni upøgim ezoqam *(Tax collector)*

Teks moni upøgim ezoqam, Izlael manqei-te ndøgo, Zu ezoqam ndøgoám. Geté ndigu Lom gaman-qa ndøsasaetám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, teks moni kopoáv gi-abumam, Lom ezoqam-te, ndigu gizømbo-kawaeztam. Teks moni upøgim ezoqam, ndigu nginik moni, Lom ezoqam nonqo ndø-upøgimám. Ndigu taon mboqog avønin-te, khoev-qasis zøgoám. Yaq gekha ezoqām ndigu, taon-te gi-ozin, ndigu moni be-abám. Ezoqa nginik teks moni upøgim ezoqam, gèsanqabám. Zapa ndógo, ndigu Lom ezoqam-qá sasae ndøgoám, neka khøuwa kopoáv, ndigu ezoqam-te, moni khàpumu-upøgimám, ambá sa nqānek, av teks moni upøgim eqeieqei ndægo.

Neka nøme nqánek: Nginik teks moni upøgim ezoqam, oskia *bawan vini-ák namba me:khokhombupám. Yaq ezoqa ndigu ta zapaya ndøgo, khavim-us me:zæbám, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka ezoqa soqøsoqa manqa-zapazapa-us vøezæbam. Geté teks moni upøgim ezoqa nøme, Mbumbukiam-té ginøqambúz, ambá av nqægo, av *Felisi ezoqa nøme ndi:gu, ndigu gimatavupam av nqægo, tiqa yage eqeieqeï, neka kopømbaqapē, Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat.
(Met 9:9-11; Mak 2:15-16; Luk 18:10-13)

W

Waen *(Wine)*

Waen ndøgo, waen tae nanga ét. Baebol khøuwa-te ndøgo, waen āv gini-khakheinumám nqægo: Waen tae nanga, gleips *(Grapes)* ndimbo-akhayam,

gèpesegimemɨ́n. Yaq et ndøgo, qawaɨn, bugukhokhof ganda pot-té ginø-ziøvememɨ́n. Yaq sège-ivøvemɨ́n. Yaq et ndøgo, sège-qambuín, vømø̄-waen-ɨn. Yaq vaev-te nqanek waen, søvakha ngusum-té ginø-ziøvememɨ́n. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, botol mbaín. Geté nginik søvakha ngusum, ndakinak begó. Zapa ndøgo, awenege ngusum-te toqoziav, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vóqouvøēm-a, søvakha ngusum vósoqoēz *(Met 9:17, Mak 2:22).*

Søvakha ngusum-qa nqovønqova, *Metiu 9:17* avønin-té qonóqeív.

Izlael manqei-te, waen khae kopoáv. Gleips gikhatøkhatøezamɨn, yaq nøme, ezoqa khandin ndølouzatún. Nøme ndigu, khøuwa tatas-té ginø-abamɨ́n, vøpapevemɨn. Yaq vaev-te, āv tini-louzatún. Neka nøme ndigu, waen me꞉khakheinumatún.

Ezoqa waen, khøuwa kandakanda-té ginø-izumám. Khamasim, *Pasova khøuwa-tē o sakhei etoam lou loge-tē. Neka khøuwa nøme, ndigu waen, ibøkhá namba me꞉nokhogimám, tiqa lou namba, vøe-izumam
(Met 21:33; Mak 14:25; Zion 2:1-10; 15:1-8; 1 Ko 11:25; 1 Tim 5:23).

Neka Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa waen nøme, *oliv oíl namba me꞉nokhogimám, neka nqamav-te vøqouzamɨn. Ndøgo tiqá nqamav mulømulá *(Luk 10:34).*

Baebol mokho-te, manqat mbaín, av nqægo, khafeāp, waen toqo-iz. Geté soqain ndøgo, khape toqote-iz, yaq kawa taqa-okɨ. Yaq nakémbá, waen o bia o gekha ibøkha føgakh av nqægo, izumav toqogoat, qanimáv.
(Lom 14:21; Ef 5:18; 1 Tim 3:8; Tait 2:3)

Nqovønqova, waen khae neka gleips-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu꞉gú.

Wit neka Bali *(Wheat and Barley, Grain)*

Wit neka Bali, loge gigiáp. Bugug andé eketóp. Zu ezoqam, gèzøgeakhæmatún. Yaq giqatazɨn, gumu-papevømɨn, ndigu gèqogazɨ́n, sasa ndøløvønøvemɨn. Yaq gètititazɨ́n, sasa ndø-evememɨ́n, wit nanga, nandi pot kandakanda-te sasa ndønqeisamɨn. Yaq vaev-te, nandí gini-mivitøzemɨ́n, vømø̄-flawaezɨn. Yaq ndøgo tiqá lóu.

Wit neka Bali, tiqa bugug neka mokhov elavøqase vinivinimbá. Wit ndigu, tiqa fia andé kandambá. Geté bali-qa fia andé khapémbá. Bali nøme, ezoqa *hos neka søvakha gigiap nanak me꞉zøkefemám.

Nqovønqova, wit neka bali-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu꞉gú.

Y

Yaq-fia mbain sasae ezoqam *(Slave)*

Baebol khøuwa-te ndøgo, ezoqa nøme, yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Nøme, ndigu pingim-ák. Nakhag-té gi-upøgimám. Neka nøme ndigu, gigiap-av ezoqám, ndigu kopømba mbain qagoam, yaq-fia tigunem. Yaq ndigu ezoqa nøme-te, ekeza nakheis o ekeza kha ndøwiám, vø̄-tegi-yaq-fia-mbain-sasae-ezoqam-ezɨn neka ti namba vømø̄yagɨn. Nginik yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi kawakawa-za-qa manqat, o-mba bezømbøe-ndapé. Ndigu kopømba mbaín, matev timatønumat, av ekezan qazømbe-pøovam. Ndigu khokho ezoqám. Iz mbaín, neka gisasaetam, yaq-fia mbaín. Ezoqa nøme ndigu, tigi kawakawa-za, ezoqa eqeieqei gigoam, tiqa yage andé kopømbá, geté ezoqa nøme-qa yage, ùnime꞉-føgákh.

Yesu *(Jesus)*

Yesu, taqa manqa mokho nqánek, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.” Yesu-qa iz, Iblu manqat-te, Zosua mbo-akhaemám. Geté Glik manqat-te ndøgo, Yesú. Até ezoqa nømé-a, iz Yesu vøzø̄goam.

Mbumbukiam-ge Yo, manqei-qape-te gefakhan, nakhasa nqonqonam geqan, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, *enzol ezoqam, tegu evo Meli gumbøe-ein *(Luk 1:31; 2:21).*

Yesu-ge unimanqatin eve, Mbumbukiám. Geté ezoqa kopoáv, āv gini-matavupám nqægo: Yesu-ge eve, Zoséf, ndego Meli-ge zivis *(Luk 3:23, Mak 6:3)*.

Yesu, ndego yo-khøuwá. Teqa zita-te, Meli nakheis nøme, mòndømbo-fakház. Yesu-gí emekheís. Angana-qa iziz nqánek: *Zems neka *Zosef neka Saemon neka *Zudas. (Ngenek Zudas ambá ndego, Yesu sa gemboqambun.) Yesu até sænakheís-a, vømbōgoam. Geté tiqa iziz, Baebol mokho-te peawapøteáv *(Mak 6:3)*.

Yesu ndego, Deivid ndomanazám *(Met 1:1)*.

Vaev-te, Yesu, iz nøme *Keliso neka *Mesaya mbo-akhaém. Zapa ndógo, ezoqa ndégo, teqa yaq-te, Mbumbukiam nupøkhan mba, manqa mbusa geve, tendo-khofotav.

Yesu-gi paev ezoqam *(Disciples, Followers)*

Yesu-gi paev ezoqam ndígu, Yesu gimbopavam, ndego nqanek manqei-qape-te geyagam. Ndigu paev ezoqam tuelv, Yesu ibugukhokhof gevevesam, timbo-paevem, ndigu iz nøme, Keliso-gí u-anim zø-akhaemám. Geté paev ezoqa nøme, mòndømbo-goám. Ezoqa andé kandambá. Yaq Yesu yan-te ge-eqan, taqa zita-te, até ezoqa ewaqapé-a, Yesu gi-unimanqatintam, iz Yesu-gí paev ezoqam zø-akhaemám. Yaq ndakin, até ní-a, ni Klisten ezoqam, ni Yesu-gí paev ezoqám.
(Met 8:23; 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16; Kel 6:7)

Z

Zayon *(Zion)*

Zayon ndøgo, manqei pøyat-qá íz. Zelusalem taon-té qagó. Ibugukhokhof, Zayon Zebusait ezoqam-qá manqei ndøgoám. Yaq vaev, Deivid ndøndáp, tegi ezoqam namba. Nakhag-té ginøndapém. Yaq taqa zita-te, nqanek manqei, iz nøme, Deivid-qá taon mbo-akhaemám *(2 Sam 5:6-10)*. Deivid genanim, yaq tege yo Solomon kawa ezoqam-qa iziz gendap, *Mbumbukiam-qa khoev, teqa manqa vøovam-te, Zayon manqei pøyat avønin-té ginøwevém. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa até Mbumbukiam-qá khoev-qá manqeí-a, Zayon mbo-akhaemám.

Manqat nøme, Zayon manqei ndæmanqate, Zelusalem taon ate ndægo me꞉manqaté *(Met 21:5; Zion 12:15; Lom 9:33; 11:26; 1 Pita 2:6)*.

Neka manqat nøme, Zayon-qa yaq-te, Zelusalem ndakinak me꞉manqaté, yan-te nqo꞉go. Ndøgo Mbumbukiam-qá manqeí *(Iblu 12:22; Veve 14:1)*.

Zekop *(Jacob)*

Zekop ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege atanakha, Eibleem ndøgoám. Baebol mokho-te, manqat kopoáv, āv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop, tigí Mbumbukiám *(Exo 3:6; Met 22:32; Mak 12:26; Luk 20:37; Kel 7:32)*.

Zekop-ge zapikia, *Isáo. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Zu ezoqam-qa matev, āv qanegoám nqægo: Eve løvøte avønin-te gemø-itanɨn, ndego yo-khøuwa-te, zenda mo꞉-awamɨ́n, vømbō-guligulimin. Yaq Mbumbukiam, ngenek yo-khøuwa, matev mbomømboma bembō-matanam. Zekop Eve-qa guliguli manqat neka ta matev mbomømboma, ta guliguli manqat mokho-te ndøndo-fakhate, upøgim-qa oskia ndøgoám. Yaq khøuwa nøme, Isao søvakha fouzu-te gendoqavan, ifin qambovin, yaq Zekop lou-qa gemboviam, ngenek āv gembøe-eín nqægo, “No lou naqanøká nøtaqá-etoamák. Geté qo yo-khøuwa iz, vònømbøkhæ-etoám, tat-qa guliguli matev tændap.” Yaq Isao sègembo-etoám, yaq Zekop lou vømbō-etoam. Yaq vaev-te, Zekop tege eve, gètubám, teqa guliguli manqat vōndap, ndego Isao etoam-qa gegoam
(Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20).

Zekop sakhei menás, gezøkɨm. Tiqa iziz, Leiá neka Laisól. Taqa zita-te, ndego até tigi tøke ezoqa menás-a, vōzøkɨm. Zekop ndego, nakhei angana tuélv gimbogoam. Tiqa iziz nqánek: Lubēn neka Simeōn neka Livaĭ neka Zudā neka Dēn neka Naftalĭ neka Gād neka Asā neka Isakā neka Zebulōn neka Zosēf neka Benzamin. Nginik ezoqam,

Izlael khagua bawan-ak-gi atanakha-zapazapa-zá. Mbumbukiam, Zekop-qa iz, vaev-te, *Izlael mbo-akhá, yaq ndego vømø-Izlael-ezoqam-gi-atanakha-zapa-ev *(Met 1:2; Luk 1:33)*.

Sika vemiav-te ndøgo, ibøkha ozu møndøgoám. Ndøgo Zekop-qá ibøkha ozu mbo-akhaemám. Zapa ndógo, Zekop-za ndø-ozém. Yesu-qa khøuwa-te ndøgo, ta ibøkha ozu zua ndøgoám *(Zion 4:5-6, 12)*. Até ndakín-a, zua ndøgó.

Zelemaya *(Jeremiah)*

Zelemaya ndego, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ndego *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Zelusalem taon-té geyagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam-gi kawakawa-za, tiqa matev soqaín. Neka ezoqa manqa-zapazapa ndøgoám. Yaq Zelemaya nginik é-møndøzø-manqatám, av nqægo: *Bebilon ezoqam ndózáv, yaq tigi nakhag ezoqam, Izlael ezoqam, pingim-ak ndó-upozó, tiqa manqa-zapazapa matanam zapaya. Yaq Izlael-ak, Bebilon manqei-té gíyagát. Viav 70, ndøgo tiyagat. Zelemaya até geyagám, Bebilon ezoqam-ge kawa vøndōwav, tegi nakhag ezoqa namba, Zelusalem taon vōngi:nam-a, Izlael ezoqam, pingim-ak vō-upozo. Geté Zelemaya ekezan, Bebilon manqei-te ndafeáv. Ndego Zelusalem taon-te, até gegoám, ezoqa kopokopo nøme namba, ndigu manqei keoge nonqo gizuvaz. Geté vaev-te, nginik ezoqam, Zelemaya *Izip manqei-té ginø-ituím, oskiá ndøgo, ndego poeveav qagoam. Yaq gemø-lawaqape-ev, ndego ta manqei-te ndógo tenaním.

Zelemaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Zelemaya *(Jeremiah)* ndimbo-akhayam. *(Met 2:17; 16:14; 27:9)*

Zelot *(Zealot)*

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, Izlael manqei-te, Lom ezoqam ngeasam-qa ndøgoám, ndigu gizømbo-kawaeztam. Nakhag-ús. Yaq nginik ezoqam, Zelot ezoqam zø-akhaemám. Yesu-ge paev ezoqa nøme, ndego ibugukhokhof Zelot ezoqam ndøgoám. *(Met 10:4; Mak 3:18; Luk 6:14-16)*

Zems *(James)*

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zems ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Zems, ndego Yesu-ge eveqase**

Ibugukhokhof, Yesu-gi emekheis unimanqatinteáv av nqægo, Yesu, Mbumbukiam ndokhofotāv *(Zion 7:5)*. Geté vaev-te, até ndigú-a, ti mokho-té gunu:goám, Yesu gi-unimanqatintam *(Kel 1:14)*. Ngenek Zems, Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám *(Kel 12:17; 15:13; 21:18; Gal 1:19; 2:9, 12)*. Ngenek ta pepa ndógo tepeawám, Zems ndimbo-akhayam.

2) **Zems, ndego Zebedi-ge yo**

Ngenek Zems, tege namba qawan, Zión (*Zion 2). Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme ndégo. *(Met 4:21; 10:2; 17:1; 26:37; Mak 3:17; Luk 6:14; 8:51; Kel 1:13)*

3) **Zems, ndego Alfius-ge yo**

Até ngenék-a, Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme vøgoam. *(Met 10:3, Mak 3:18; Luk 6:15, Kel 1:13)*

4) **Zems, ndego Zudas-ge eve**

Ngenek Zems, Zudas-gé evé, ngenek Yesu-ge paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ngenek Zudas, ezoqa viní, ambá ndego, Yesu sa gemboqambun. *(Luk 6:16; Kel 1:13)*

Zesi *(Jesse)*

Zesi ndego, Deivid-gé evé, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Neka Zesi, Yesu-gé atanakha-zapá.

(Met 1:5-6; Luk 3:32; Kel 13:22; Lom 15:12)

Zion *(John)*

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zion ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam** *(John the Baptist)*

Ngenek Zion, Zekalaya neka Elizabet, tigé yó. Mbumbukiam tene-khofotáv ndøgo: Ndego *Mesaya-qá nakhoa ndøkhakheinám. Ndego ezoqa, āv gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz, neka *ibøkha iz bēndapem. Ndøgo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu unimanqatín møndø-qambúz.
(Met 3:1-2; 11:2-18; 14:1-12; Luk 1:13-17, 57-63; 7:24-30; Zion 1:6-40; Kel 1:5; 13:24-25)

2) **Zion, ndego Keliso-ge u-anem** *(John the Apostle)*

Ngenek Zion, Zebedi-gé yó. Tege namba qawan, Zéms (*Zems 2). Até ngenék-a, Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Zion ndégo, ta Baebol mbuk gepeawam, Zion ndimbo-akhayam, neka ta pepa misika ndøgo, 1 Zion neka 2 Zion neka 3 Zion ndimbo-akhayam. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vōpeawam. Ovøyam manqat nøme, ngenek Zion-qa yaq-te, nqanek mbuk vinivinimba-qa megeat manqat-qasis-té qonóqeív
(Met 10:2; Mak 3:17; 5:37; Luk 9:28; Kel 1:13; 3:1–4:23)

3) **Zion-Mak** *(John Mark)*

Ngenek Zion-Mak, iz nøme Mak mba mbo-akhaemám. Ezoqam ndégo, ta mbuk ndøgo, Mak, ndimbo-akhayam, gepeawam. Pol neka Banabas, bugukhokhof khøuwa manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi꞉zømesimam, ndego mòndøgoám. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, Mak mbuk megeat manqat-qase-té qonóqeív. *(Kel 12:12, 25; 15:36-39)*

4) **Zion, ndego Pita-ge eve** *(John, Peter's father)*

Ngenek Zion, Pita-ge eve, iz nøme Ziona mbo-akhaemám.
(Zion 1:42; 21:15-17; Met 16:17)

5) **Zion nøme** *(John)*

Ngenek Zion, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape-gé ezoqa nøme ndøgoám. *(Kel 4:6)*

Ziona *(Jonah)*

Ziona ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ziona-qa emanqat toqonóqeív ndógo, ta mbuk-te ndøgo, Ziona *(Jonah)* ndimbo-akhayam.
(Met 12:39-41; 16:4; Luk 11:29-32)

Zosef *(Joseph)*

Baebol mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zosef ndøzøgo.

1) **Zosef, ndego Zekop-ge yo**

Ngenek Zosef, *Zekop-ge yo, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Tegu evo, Laisól. Evenap 11 namba me꞉khouwév. Tege eveqase, *Benzamín. Até ngenék-a, Zosef neka Laisol, tigé yó. Zekop poev kandambá, Zosef-te. Yaq tegi namba-qaniap, ova mbo-einím, ta zapaya. Yaq Izip manqei-té ginøwím. Ta manqei-te ndøgo, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoát. Geté khøuwa nøme, *Felo venanqei ndøtám. Ta venanqei-tam ndøgo, nqova mbondáf. Yaq ezoqa kopømba mbaín, taqa mokho timbo-ovøyømem. Geté yaq Zosef kopømba qagoam, taqa mokho temboveaz, yaq Felo ndego vesøteve iz mbo-akhá. Yaq vaev-te, vikia seke qamat, Zosef tege eve neka namba-qaniap, lóu gezømbe-tøkeám. Yaq ndigu pakhaezateáv. Nqanek emanqat toqonóqeív ndógo: *Genesis 37 neka 39-47*.
(Zion 4:5; Kel 7:9, 13-14, 18)

2) **Zosef, Meli-ge zivis**

Ngenek Zosef, *Meli-gé zivís, ndugu *Yesu-gu evo. Ndego khoev puanam ezoqam ndøgoám. Deivid ndomanazám, ndego Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam kandambaqape. Zosef Yesu-ge eve-aním mbá. Tege eve Mbumbukiám. Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té genøfakhán. Geté Zosef gè-anqó. Yaq ezoqa, āv ginimatavupám nqægo: Zosef, Yesu-gé evé.
(Met 1:16, 18-25; 2:13-15, 19; Luk 1:26-27; 3:23; 4:22; Zion 1:45; 6:42)

3) **Zosef, Yesu-ge eveqase**
(Met 13:55)

4) **Zosef, ndego Alimatea vemiav-ak**
Ngenek Zosef, gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám, neka manqa ovøyam ezoqam kandambaqape vōgoam. Manqa givøovømem, av nqægo, Yesu tae mutui-te titøkewem, ndego poev mbaín. Yaq Yesu genanim, ndego teqa kha, manqei-pakha ndakinak-té genø-utáv, ndøgo ekeza ezoqam nonqo, nandi-te ge-oz, av tiqa matev qazømbe-goam *(Met 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Zion 19:38-42)*.

5) **Zosef, iz nøme qambogoam, Basabas neka Ziastes**
Ngenek Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa givawam, ndego Zudas Iskaliot-qa iziz tendap, ndigu ngenek Zosef neka Matias ndø-upozó, ti mokho-te, ezoqa kopo teqa iziz tendap *(Kel 1:23)*.

6) **Zosef Banabas**
Ngenek ezoqam, teqa iz-anim, Zoséf. Geté Keliso-gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho, “Ezoqa zita tøpøzu ezoqám.” Ngenek Zosef Banabas, Zu Klisten ezoqám. Saiples manqei bawá geqán. Pol bugukhokhof khøuwa, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ngenek mǿndøgoám, teqa sasae-te vømbō-tøkeam. *(Kel 4:36; 9:27; 11:22-30; 12:25; 13-15)*

7) **Zosef, Zems-ge zapikia**
Ngenek Zosef, Zems-gé zapikiá, ndego ezoqa ndakinak gegoam. Iz nøme qambogoam, Zosés. Tigu evo-qa iz, *Melí *(Met 27:56, Mak 15:40)*

Zosua *(Joshua)*
*Mozes genanim, yaq iziz Zosua mbondáp, Izlael ezoqam tezømbo-megetat. Ezoqa ndégo, Izlael ezoqam, Keinan manqei-te ge-itub, ta manqei ndøgo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam. Zosua-qa megeat matev eqeieqeí. Ndego Mbumbukiam-te poev mbogoám neka teqa nakhoa oskia vømbōpavam. Ndego Izlael ezoqam, āv gene-gugubám nqægo: Ndigu oskia Mbumbukiam-té giabenø-tøkezá, neka khape mbumbuk, zitá giabiti-wuøezá. Zosua-qa emanqat toqonǿqeív ndøgo, ta mbuk ndøgo, Zosua *(Joshua)* ndimbo-akhayam. *(Kel 7:45; Iblu 4:8)*

Zu bawan-ak *(Jews)*
Zu ezoqam ndígu, Mbumbukiam ibugukhokhof geveataz, tegi ezoqam tigoat. Iz nøme, ndigu *Izlael ezoqam zø-akhayám. Ndøgo tønøngáz, *Eibleem U taon-te gegoam, yaq Mbumbukiam gembo-akha, manqei vini-te tewav. Yaq Keinan manqei-te gemøfakhan, Mbumbukiam Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Neka manqa mbusa, āv genevé nqægo: Ndego ndǿmbo-kewagát neka bawan-qape vømǿvē. Neka manqat nøme, āv gembøe-eín nqægo: Angana ate ti:goat, *ngusu bezøqogáz. Ndøgo tiqá khakhatáp av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gí.

Eibleem gemanaz, Aezek vōfakhan. Yaq Aezek gemanaz, Isao neka Zekop vōfakhaz. Yaq Mbumbukiam, *Zekop ndøveatáv, ndego tegi ezoqam namba, Mbumbukiam-gi tigoat. Vaev-te, Mbumbukiam Zekop, iz ndakinak mbo-akha: Izlaél. Yaq Zekop gemanaz, nakhei angana tuélv gimbo-fakhaz. Nginik angana, Izlael ezoqam-qa khagua bawan-ak tuelv-gí atanakha-zapazapa-zá.

Mbumbukiam teqa guguna manqat, Zu bawan-ak zø-etoám, Mozes mokho-te. Ibugukhokhof, bawan vinivinimba nøme zøtezateáv, Mbumbukiam-anim-qa yaq-te. Zu ezoqam mba me:zøtéz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof sa ndígu teveatáz, tegi ezoqam tigoat.

Ibugukhokhof, iz Zu, Zuda-gí zi mba zø-akhaemám, ndego Zekop-ge yo nøme gegoam. Geté vaev-te, iz Zu, Izlael ezoqam ate ndí:gu tizø-akhaemám.

Yesu ndego ekezan, Zu bawan-ak ndøgoám. Neka até tegí paev ezoqám-a, Zu bawan-ak vøgoam.

Até ndakín-a, Zu bawan-ak, Mbumbukiam-gí ezoqám. Geté Yesu mokho-te, ate ní-a, ni *bawan vini-ak, kopømbaqapé tizi-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en, ni ndego tizi-unimanqatinim.

Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak *(Council, Sanhedrin)*

Nginik manqa ovøyam megetapak, Zu ezoqam-gí iz-akhayapak ndøgoám. Manqa ovøyam-te, ndógo tini-pindumám, ezoqa Mozes-qa guguna manqat o ekeza manqat nøme, go:-aumam, gimøkuimam. Vemiav o taon vinivinimba, ekeza manqa ovøyam ezoqam zøgoám. Ezoqa khapekhapémbá. Geté manqa ovøyam kandambaqape, Zelusalem taon-té qagoám. Ndøgo manqa ovøyam ezoqam 71 gisokhoam. Ta manqa ovøyam mokho-te, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakanda mu:goám neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vøugoam. Ti mokho-te, ezoqa nøme, *Felisi ezoqám neka nøme *Sadusi ezoqám. Neka tigi manqa ovøyam megeat ezoqam, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndøgoám.

Lom ezoqam-qa gaman mokho-te, Zu ezoqam, ekeza manqa ovøyam matev zua zøgoám. Geté Lom ezoqam ndigu takeapáv, ezoqa løvøte-te ti-ab. Lom gaman ezoqam mbá, kopømba ndøgo, ezoqa løvøte-te ti-ab. Yaq nakémbá, ndigu Zu manqa ovøyam megetapak, Yesu *Pailøt-té ginø-ituím, ndego Lom gaman ezoqam, ndigu Yesu løvøwe-qa gigoam.

(Met 26:59; 27:2, 11-14; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:66; 23:1; Zion 11:47; Kel 4:15; 5:21; 6:12; 23:1; 24:20)

Zu ezoqam-qa guliguli khoev *(Synagogue)*

Zu ezoqam-qa manqei-te, vemiav neka taon vinivinimba ate qægoam, ekeza guliguli khoev zøpuatát. Zu ezoqam, Sabat khøuwa-te, tiqa guligulim-te, ndógo tinø-pindupám. Guligulim-qa neka Mbumbukiam-qa iz eqawat-qa neka teqa Manqat geveam neka ovøyam-qa ndøpindupám. Neka khøuwa nøme, ta khoev kopo-te ndøgo, ndigu manqa ovøyam zøgoám.

Neka Zu ezoqam-gi nakheis, tiqa skul até ndógo tøzøgoám, ma geveam neka peawam matev neka zøtezat Mbumbukiam-qa yaq-te gi-upøgimam.

Vaev-te, Izlael ezoqam, manqei nøme-te gipanqanim, ndigu até ndøgó-a, taon vinivinimba-te, ekeza guliguli khoev ndøpuanumám. Até ndakín-a, Izlael manqei-te neka manqei vinivinimba-te, ndigu tiqa guliguli khoev, zua zøpuatét.

(Met 4:23; 6:5; 13:54; Luk 4:16; Kel 13:5, 14; 14:1; 17:1, 10; 18:4)

Zuda *(Judah)*

Zuda, ndego *Zekop-gé yó. Tegu evo, Leiá. Ndego namba-qaniap ate gi:goam, ilevén, gimbogoam. Ngenek Zuda, Zuda khagua bawan-ak-gé atanakha-zapá. Ezoqa nøme gendomanaz, *Deivíd. Neka até *Yesú-a, Zuda khagua bawan-ak ndøgoám. Deivid neka Yesu, tiqa vemiav, Betliém. Zudia manqei-té qagó. Ta manqei ndøgo, Zuda bawan-ak-qá manqeí.

(Met 1:2-3; Iblu 7:14; Veve 5:5)

Zudas *(Judas)*

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa síks, iz Zudas ndøzøgo. Ezoqa ngínik:

1) **Zudas, ndego Lom ezoqam ngeasam-qa gegoam.**

Ngenek ezoqam, Gelili plovins-ák. Ndego Lom gaman namba, nakhag ndøngáz. Geté gèlaém, yaq tegi paev ezoqam ate gi:goam, sège-panqanimát *(Kel 5:37)*.

2) **Zudas, Yesu-ge eveqase**

Ngenek Zudas, Yesu-gé eveqasé, neka até Zems-gé eveqasé. Zudas, iz nøme Zud mbo-akhaemám. Ezoqa ndégo, ta pepa ndøgo gepeawam, Zud ndimbo-akhayam. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, ta pepa-qá megeat manqat-qase-té qonóqeív *(Met 13:55; Mak 6:3)*.

3) **Zudas, Zems nøme-ge yo**
Ngenek Zudas, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Teqa iz nøme, Tadies atøgó.
(Met 10:3; Mak 3:18; Luk 6:16; Zion 14:22; Kel 1:13)

4) **Zudas, Iskaliot**
Até ngenék-a, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Geté vaev-te, ndego sègembo-qambún, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te vø̄ve. Geté geqeiv av nqægo, ndigu Yesu løvøwe-qa gimbogoam, yaq mbøni mbová. Yaq tenøwáv ndógo, ekeza monqo vømø̄fok, vø̄nanim.
(Met 10:4; Mak 3:19; Luk 6:16; Met 26:14-16, 20-25, 47-50; Met 27:3-10; Kel 1:16-25)

5) **Zudas, Damaskus taon-ak**
Ngenek Zudas, Damaskus taon-té geyagám. Pol teqá khoev-té geqotám, ndego Damaskus taon-te gemat, yaq ta nakhoa-te ndøgo, Yesu gembo-fakhan, yaq bøi waev vømbō-navøem. Yaq Ananayas ndováv, Pol vømbō-guligulim. Yaq taqa zita-te, Pol bøi waev nqawa vø̄ndap. *(Kel 9:11)*

6) **Zudas Basabas**
Ngenek ezoqam, Klisten bawan mokho-te, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqa nøme ndøgoám. Yaq Klisten bawan megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Zudas Basabas neká Sailes tivevesám, Pol neka Banabas namba, Antiok taon-te tizav, tiqa pepa tindapet, *bawan vini-ak Klisten ezoqam-qa yaq-te. *(Kel 15:22-32)*

Klisten ezoqam-qa Khøuwa Kandakanda

Klismes *(Christmas)*
Klismes khøuwa-te, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, nqanek manqei-qape-te geqan, ge-ezoqam-ev.
Emanqat taqa yaq-te, nqánek:
Met 1:18-2:18; Luk 1:26-56; 2:1-40.

Epek fege Sande *(Palm Sunday)*
Ta Sande ndøgo, taqa zita-te, Sande nøme Ista khøuwa tøndap, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu ande kawa ezoqam me, Zelusalem taon-te ge:-on. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa epek ndø-upøgím, vømbø̄e-qatøzem. Yaq āv gini-akhaemát nqægo, "Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa."
Emanqat taqa yaq-te, nqánek:
Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19

Tesde ndøgo, ta khagus, Yesu tegi paev ezoqam namba, lou gilog *(Maundy Thursday)*
Ta Tesde ndøgo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu tegi paev ezoqam namba, vaev khøuwa-te *Pasova lou gilog, yaq ndego *Evezøza-qa lou loge matev *(Communion)* gengaz.
Até ta Tesde ndógo tøgoám, Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim, yaq Zudas ndego tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve, vø̄-møvøinam-a, manqa ovøyam-te vø̄ndafem.
Emanqat taqa yaq-te, nqánek:
Met 26:17-75; Mak 14:12-72; Luk 22:7-23, 31-65; Zion 13:1-38; 18:1-27

Fraide Mbomambaqape *(Good Friday)*
Ta Fraide ndøgo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, nqosøgeap neka mivi gendap, neka tae mutui-te vø̄nanim.
Emanqat taqa yaq-te, nqánek:
Met 27:1-66; Mak 15:1-47; Luk 22:66-23:56; Zion 18:28-19:42

Ista khøuwa *(Easter)*

Ni Ista khøuwa, ndógo tizimbo-matavupatún, Yesu løvøte-te gendo-khandi꞉v. Taqa yaq-te, Pol *1 Kolin 15:17* mokho-te, āv gene-eín nqægo, “Keliso løvøte-te amba khandi꞉vateav tøgoni꞉n, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbaín. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogoní꞉n.” Unimanqatín. Yesu ndego løvøte-te gendo-khandi꞉v, ndøgo gigiap-qape kandamba tantáv, niqa Klisten unimanqatin matev mokho-te.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Met 28:1-20; Mak 16:1-18; Luk 24:1-49; Zion 20:1-23

Tesde ndøgo, Yesu yan-te geqavig *(Ascension Day)*

Yesu løvøte-te gendo-khandi꞉v, yaq ndego khøuwa foti-qa zita-te, yan-té genøqavíg. Yaq nakémbá, Ista khøuwa-te, khøuwa gevebam toqongaz, yaq khøuwa foti toqomø-khantaz, kopømbaqapé, ta Tesde ndøgo, tizimbo-matavupat, ndego yan-te geqavig.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Mak 16:19-20; Luk 24:50-53; Kel 1:3, 9-11

Pentikos khøuwa *(Pentecost)*

Pentikos, taqa manqa mokho, “Fiftí.” Ezoqa ta khøuwa ndøgo, Pentikos khøuwa, timbøe-akhayám ndógo: Yesu løvøte-te gendo-khandi꞉v, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, ndego Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Ate av-té, ibugukhokhof tegi paev ezoqam-te, manqa mbusa ge꞉ve.

Emanqat taqa yaq-te, nqánek:

Kel 2:1-41

Baebol manqat vinivinimba, gekham-tē qonǿqeĩv

Mbumbukiam-qa yaq-te

Mbumbukiam, ndego Tat, teqa yaq-te

Mak 10:27
Mak 12:29-30
Luk 1:37
Luk 6:35-36
Zion 4:23-24
Kel 14:14-17
Kel 17:22-31
Lom 1:18-23
Lom 11:33-36
1 Ko 8:4-6
2 Ko 1:3
1 Tim 1:17
1 Tim 6:15-16
Iblu 4:13
Iblu 10:30-31
Zems 1:17
1 Pita 1:14-17
1 Zion 1:5
1 Zion 4:7-12, 16
Zud 24-25
Veve 4:8-11
Veve 15:3-4

Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, ndego Yesu Keliso

Yesu Keliso, ndego unimanqatin Mbumbukiam-gé yǿ

Met 11:27-30
Met 16:13-17
Mak 1:9-11
Luk 1:35
Luk 3:21-22
Zion 1:1-18
Zion 5:19-29
Zion 6:35-40
Zion 8:48-58
Zion 11:25-27
Zion 14:5-11
Zion 17:1-5
Zion 20:26-31
Kel 3:13-18
Lom 1:3-4
2 Ko 4:4-6
Gal 4:4-5
Filip 2:5-11
Kol 1:15-20
Kol 2:9-10
Iblu 1:1-14
Iblu 7:26-28
1 Zion 5:20
Veve 1:12-18

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge Yo, geqan, gemø-ezoqam-ev

Zion 1:14
Luk 1:26-38

Met 1:18-25
Luk 2:1-20
Met 2:1-23
Gal 4:4-5
Filip 2:6-7
Iblu 2:14-18

Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemam

Met 4:23-25
Met 7:28-29
Met 9:35-36
Met 11:1-6
Luk 4:14-44
Kel 10:36-38
Zion 20:30-31

Yesu umingiap matev vinivinimba gematønumam

Met 8:1-15, 23-34
Met 9:1-7, 18-34
Met 12:9-14, 22-23
Met 14:15-33
Met 15:22-28, 32-38
Met 17:14-18
Met 20:29-34
Met 21:18-22
Mak 1:21-28
Mak 7:32-37
Mak 8:22-25
Luk 5:4-10
Luk 7:11-17
Luk 13:10-13
Luk 14:1-4
Luk 17:12-17
Luk 22:50-51
Zion 2:1-11
Zion 4:46-54
Zion 5:1-9
Zion 9:1-7
Zion 11:11-44
Zion 21:4-6
Kel 2:22

Zu Megetapak, Yesu gimøvøinam neka løvøte-te vøveem

Met 26:47-68
Met 27:1-2, 11-31
Mak 14:43-65
Mak 15:1-20
Luk 22:47-53
Luk 22:63–23:25
Zion 18:1-14, 19-24
Zion 18:28–19:16

Yesu tae mutui-te gitøkewem

Met 27:32-56
Mak 15:21-41
Luk 23:26-49
Zion 19:17-37

Yesu manqei ozu-te gi-eoeinam

Met 27:57-66
Mak 15:42-47

Luk 23:50-56
Zion 19:38-42

Yesu løvøte-te gendo-khandi꞉v neka ezoqa vinivinimba-te vøfakhanumam

Met 28:1-20
Mak 16:1-8
Luk 24:1-49
Zion 20:1–21:14
Kel 1:3-8
Kel 2:24-32
Kel 3:15
Kel 4:10, 33
Kel 10:39-41
Kel 13:29-37
Kel 17:2-3, 30-31
Lom 1:4
Lom 4:24-25
1 Ko 15:3-8, 12-21
Veve 1:18

Yesu yan-te geqavig neka Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom

Luk 24:50-51
Kel 1:9-11
Kel 2:32-36
Kel 5:30-31
Lom 8:34
Ef 1:20-23
Filip 2:9-11
Iblu 1:3
Iblu 2:9
Iblu 4:14-16
Iblu 7:25-26
Iblu 10:12-13
1 Pita 3:22
1 Zion 3:21-22

Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te

Met 28:19
Mak 1:9-11
Mak 3:28-29
Luk 1:35
Luk 3:16
Luk 4:1
Luk 11:13
Luk 12:12
Zion 1:32-34
Zion 3:5-8
Zion 7:37-39
Zion 14:15-17, 26
Zion 15:26
Zion 16:7-15
Zion 20:19-23
Kel 1:4-5, 8
Kel 2:1-18, 38-39
Kel 4:31
Kel 5:3-4
Kel 8:14-17
Kel 10:44-48
Kel 13:2-4
Kel 15:28
Kel 16:7-10

Kel 19:1-7
Lom 5:5
Lom 7:6
Lom 8:9-16, 26-27
1 Ko 2:4, 6-16
1 Ko 3:16
1 Ko 6:11, 19
1 Ko 12:1-13
2 Ko 1:21-22
2 Ko 5:5
2 Ko 13:13
Gal 3:2-5
Gal 4:6
Gal 5:16-18, 22-25
Ef 1:13-14, 17
Ef 3:16
Ef 4:3-4, 30
Ef 5:18-20
Ef 6:17-18
1 Tes 1:5-6
1 Tes 5:19-20
2 Tes 2:13
Tait 3:5-6
Iblu 2:4
Iblu 9:14
1 Pita 1:2, 11
2 Pita 1:20-21
1 Zion 2:20
1 Zion 3:24
1 Zion 4:13
1 Zion 5:6-8

Mbumbukiam manqei-qape neka gigiap ate ndægo gekhakheinam

Met 19:4
Zion 1:1-3
Kel 14:15
Kel 17:24-26
1 Ko 8:6
Kol 1:15-16
Iblu 1:2
Iblu 11:3
Veve 4:11

Mbumbukiam-qa keoge matev-qa yaq-te

Met 6:25-34
Met 10:29-31
Kel 14:15-17
Lom 8:28
Lom 11:36
Kol 1:17
Iblu 1:3
Zems 4:13-16

Ezoqam-qa yaq-te

Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ıś

Zion 8:7-9
Lom 3:9-20, 23
Lom 5:12
Gal 3:22
1 Zion 1:8-10

Gekha matēv ndøgo, manqa-zapa

Lom 1:18-32
Lom 8:5-8
Gal 5:19-21
Ef 2:1-3
Ef 5:3-5
Kol 3:5-10
Zems 4:17
1 Pita 4:3
1 Zion 3:4-5

Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa yaq-te, ezoqa manqa-zapazapa-us-te

Met 10:28
Met 13:41-42
Zion 3:18-20, 36
Kel 17:30-31
Lom 1:18-19
Lom 6:23
Gal 6:7-8
Kol 3:5-6
2 Tes 1:7-9
Iblu 9:27
Iblu 10:26-31
1 Pita 1:17
1 Pita 4:3-5
Zud 1:7
Veve 20:11-15

Khandi Miavmiav ndape-qa yaq-te

Mbumbukiam, kukú, ezoqa ewaqape-te, neka khandi꞉zat-qa ndøgó

Zion 3:16-17
Lom 5:8
Ef 2:4-9
1 Tim 2:4-6
2 Pita 3:9
1 Zion 4:9-10

Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, ni khandi꞉nat-qa me꞉nanim

Mak 10:45
Zion 3:16
Lom 4:25
Lom 5:8
1 Ko 15:3-4
2 Ko 5:19-21
Gal 3:13
1 Tim 1:15
1 Tim 2:4-6
Iblu 2:9
Iblu 9:28
1 Pita 1:3-5
1 Pita 1:18-20
1 Pita 2:24-25
1 Pita 3:18
1 Zion 2:2
Veve 5:8-10

Yesu-qa kouk, niqa manqa-zapazapa, gè-evøzám

Met 26:26-29
Lom 3:25
Lom 5:9-10
Ef 1:7

Iblu 9:11-14
1 Zion 1:6-7
Veve 7:14-17

Mbumbukiam, niqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém
Met 26:28
Kel 5:29-31
Kel 10:43
Kel 26:15-18
Ef 1:7
Kol 1:13-14
Kol 2:13-14
Iblu 10:17-18
1 Zion 1:8–2:2

Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, Yesu-qá kóuk qazi꞉-ndaføyamba-én
Kel 13:38-39
Lom 1:16-17
Lom 3:21-26
Lom 5:1, 9-10, 18-19
2 Ko 5:21
Gal 2:16
Gal 3:6-9
Tait 3:7
1 Zion 2:1-2

Mbumbukiam, ni khandi miavmiav ni-etoám
Met 19:16-30
Luk 10:25-28
Zion 3:1-16
Zion 5:19-29
Zion 10:10
Zion 11:25-26
Zion 14:6
Zion 17:2-3
Zion 20:31
Kel 4:12
Lom 5:21
Lom 6:5-14
Lom 8:10-17
2 Ko 5:17
Gal 2:19-20
Ef 2:1-6, 8
Kol 2:13
Kol 3:1-4
2 Tim 1:10
Tait 3:4-7
1 Pita 1:23
1 Zion 5:11-13

Mbumbukiam, ni møndø-ekeza-nakheis-én
Zion 1:12-13
Lom 8:14-17
Gal 4:6-7
Ef 1:13
Iblu 12:5-11
1 Zion 3:1-2

Ni qazi꞉nøten, av nqœgo, Mbumbukiam ni khandi꞉nat-qa ndøgō, yaq gekha matev zigonēm?

Ni Mbumbukiam-té qazinø-qambún neka manqa-zapazapa matanam, zi-ivøvém

Met 4:17
Mak 6:12
Luk 13:1-5
Luk 15:1-31
Luk 24:45-47
Kel 2:37-40
Kel 3:19-20
Kel 17:29-31
Kel 20:21
Kel 26:19-20
2 Ko 7:8-11
2 Pita 3:9
Veve 9:20-21

Ni Yesu āv qazi꞉-unimanqatinim nqɛ́go: Ndego ni khandi miavmiav nɨ-etoām

Zion 1:12
Zion 3:15-18, 36
Zion 6:47
Zion 14:6
Zion 20:31
Kel 4:11-12
Kel 16:30-31
Lom 3:20-22
Lom 10:9-13
Gal 2:16
Ef 2:8-9

Ni Baebol ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, zigeveømém, yaq nøtenat zindapém, Mbumbukiam-qa yaq-te neka teqa poev-qa yaq-te

Met 4:1-4
Met 5:17-20
Met 22:29
Zion 8:31-32
Zion 20:31
Kel 20:32
Lom 15:4
Lom 16:26
Kol 3:16
1 Tes 2:13
1 Tim 4:13
2 Tim 3:14-17
Iblu 4:12
1 Pita 1:22-25
2 Pita 1:19-21
2 Zion 9-10
Veve 1:3

Ni ibøkha iz zindapém

Met 3:1-2, 5-6
Met 28:18-20
Zion 3:22
Zion 4:1-2
Kel 2:37-42
Kel 8:12, 36-38
Kel 10:44-48
Kel 16:14-15, 31-33
Kel 19:1-7
Kel 22:12-16
Lom 6:1-4
Gal 3:26-27
Kol 2:12

1 Pita 3:20-22

Ni Klisten ezoqa nøme namba, zipindumát, vizi-guligulimāt-a, Mbumbukiam-qa Manqat vizi-ewagāt

Kel 2:41-47
Kel 12:12
Kel 20:7
Lom 12:4-8
1 Ko 14:26
Ef 4:11-16
Kol 3:15-17
1 Tim 4:13
Iblu 10:24-25

Ni Klisten ezoqa nøme namba, Evezøza-qá lou loge matev zigoát

Met 26:26-30
Mak 14:22-26
Luk 22:14-20
1 Ko 10:14-22
1 Ko 11:17-34

Klisten Ezoqam-qa yage eqeieqei-qa yaq-te

Gekha matēv ndøgo, tøni-fakhanumat, ni Mbumbukiam zi-unimanqatintát

Mak 11:22-26
Luk 17:5-6
Zion 14:1
Lom 5:1-11
Lom 14:22-23
1 Ko 13:13
2 Ko 5:6-7
Gal 5:6
Iblu 11:1-40
Zems 1:2-8
Zems 2:14-16
1 Pita 1:3-9

Ni Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa manqat o-mba zióndapát

Zion 14:15, 21, 23-24
Zion 15:10-17
Lom 13:8-10
1 Pita 1:14
1 Zion 2:3-6
1 Zion 3:22-24
2 Zion 5-6

Ni Mbumbukiam-te nekā ezoqa ewaqape-te, kuku nigoát

Met 5:43-48
Met 22:37-40
Mak 12:28-33
Luk 10:25-37
Zion 14:21
Zion 13:34-35
Zion 15:12-17
Lom 12:9-10
Lom 13:8-10
1 Ko 13:1-8
1 Ko 16:14
Gal 5:13-14
1 Tes 4:9-10
Zems 2:1-9
1 Pita 1:8

1 Pita 4:8
1 Zion 2:9-11
1 Zion 3:11-19
1 Zion 4:7-2
1 Zion 5:3

Niqa matev āv tønégoát, av Yesu-qa matev ndægo

Zion 13:34-35
Zion 14:27
Lom 12:9-16
Gal 5:22-26
Filip 1:27
Kol 3:11-17
1 Tes 5:16-18

Ni zíguligulimát

Áv qazí:-guligulimát nqǽgo:

Met 6:5-13
Met 7:7-11
Met 18:19-20
Mak 11:24-25
Luk 11:1-13
Luk 18:1-8
Luk 21:36
Zion 14:13-14
Zion 15:7
Zion 16:23-24
Lom 8:26-27
Lom 12:12
Ef 6:18
Filip 4:6-7
Kol 4:2
1 Tes 5:17
1 Tim 2:1-4, 8
1 Tim 4:4-5
Iblu 4:16
Iblu 10:19-22
Zems 1:5-8
Zems 4:2-3
Zems 5:13-18
1 Pita 4:7
1 Zion 3:21-22
1 Zion 5:14-15

Ezoqa vinivinimba-qa guliguli matev, Baebol mokho-te

Met 11:25-26
Met 14:23
Met 19:13-15
Mak 1:35
Luk 5:16
Luk 6:12
Luk 22:32, 39-46
Zion 11:41-42
Zion 17:1-26
Kel 4:24-31
Kel 16:25-26
Kel 20:36
Kel 21:5
Lom 1:9-10
Lom 10:1-2

Lom 15:30-33
2 Ko 12:7-10
Ef 1:15-20
Ef 3:14-21
Ef 6:19-20
Filip 1:3-5, 9-11
Kol 1:9-12
Kol 4:3-4
1 Tes 3:9-12
2 Tes 1:11-12
2 Tes 3:1-5
Iblu 5:7
Iblu 7:25

Lou logemav matev-qa yaq-te

Met 1:16-18
Mak 2:18-20
Kel 13:1-3
Kel 14:23

Ni ike manqat zimanqatát, Mbumbukiam-te

Luk 17:11-19
Zion 6:11
Lom 1:21
Ef 5:20
Filip 4:4-7
Kol 2:7
Kol 3:17
Kol 4:2
1 Tes 5:18
1 Tim 2:1
1 Tim 4:4-5

Ni ezoqa nøme, zizø-tøkeát

Met 6:1-4
Met 7:12
Met 25:31-40
Luk 3:10-11
Luk 6:38
Kel 11:27-30
1 Ko 10:24
2 Ko 8:1-15
2 Ko 9:1-15
Gal 6:9-10
Filip 4:14-19
Iblu 10:24
Iblu 13:1-3, 16
Zems 1:27
Zems 2:15-16, 26
1 Zion 3:16-18

Ni ezoqam-qa manqa-zapazapa, ni-te ndimatanam, segenimbó-navupát

Met 6:12, 14-15
Met 18:21-35
Mak 11:25-26
Luk 6:37
Luk 17:3-4
2 Ko 2:5-11
Ef 4:31-32
Kol 3:13

Ni yaq-fia zitawaták, ezoqam-te
Met 5:38-42
Luk 6:27-28
Lom 12:19-21
1 Tes 5:15
Iblu 10:30
1 Pita 2:23
1 Pita 3:9

Ni nikeza kha, zi-eqawaták
Met 5:3-12
Met 18:1-5
Luk 14:7-11
Luk 18:9-14
Ef 4:2
Filip 2:3-11
Kol 3:12-13
Zems 4:6, 10
1 Pita 5:5-6

Moni neka gigiap-qa yaq-te
Met 6:19-21, 24-34
Luk 12:13-21, 32-34
Kel 20:35
1 Tim 6:6-10, 17-19
Iblu 13:5-6
Zems 2:1-9
Zems 5:1-6

Manqa ovøyam-qa yaq-te, ezoqa nøme namba
Met 5:25-26, 38-42
Met 18:15-17
Lom 12:14-21
1 Ko 6:1-8

Ni gaman ezoqam, zizø-vizupát
Met 22:15-22
Kel 5:27-29
Lom 13:1-7
1 Tim 2:1-2
Tait 3:1
1 Pita 2:13-14, 17

Ni khape mbumbuk neka batae-te, ziguligulimák neka zizø-vizapák
Met 4:10
Kel 17:16, 29-31
1 Ko 5:11
1 Ko 6:9-11
1 Ko 8:1-13
1 Ko 10:6-7, 14-22
2 Ko 6:14-18
Gal 5:19-21
1 Tes 1:9-10
1 Pita 4:3
1 Zion 5:21
Veve 21:8
Veve 22:15

Ni manqa-sisi matev, zigoák neka zi-unimanqatinimák
Kel 13:4-12
Kel 19:11-20

Gal 5:19-21
Veve 21:8
Veve 22:15

Ni Mbumbukiam-te o khape mbumbuk-te, søvakha gigiap løvusam matev, zigoák

Met 9:13
Mak 12:33
Lom 12:1
Iblu 9:6–10:18

Ni mambe okho matev, zigoák

Met 5:27-30
Zion 8:2-11
Lom 13:9
1 Ko 5:9-12
1 Ko 6:9-20
Gal 5:19
Ef 5:3-6
Kol 3:5-6
1 Tes 4:1-8
Iblu 13:4
Zud 1:7

Ni ibøkha soqa, khapekhapē zi:-izamák

Lom 13:13
1 Ko 5:11
1 Ko 6:9-11
Gal 5:19-21
Ef 5:18
1 Tim 3:1-3
Tait 1:7
1 Pita 4:3-5

Klisten Bawan-qa yaq-te

Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

Kel 2:41-47
Lom 12:4-8
1 Ko 12:12-31
1 Ko 14:26
Ef 1:22-23
Ef 2:19-22
Ef 4:1-16
Kol 1:18
Iblu 10:24-25
1 Pita 2:4-10
Veve 19:5-9

Klisten megetapak-qa yaq-te

Kel 6:1-6
Kel 14:23
1 Tim 3:1-13
Tait 1:5-9

Guguna manqat, Klisten megetapak-te

Met 28:18-20
Luk 22:24-27
Kel 20:17-35
1 Tes 2:3-9
1 Tim 4:6-16
2 Tim 2:1-2, 14-19, 22-24
2 Tim 4:1-5
Tait 2:7-8

1 Pita 5:1-4

Vizap matev, Klisten megetapak-te
1 Ko 9:14
Gal 6:6
1 Tes 5:12-13
1 Tim 5:17-19, 22
Iblu 13:7, 17

Yage-qa yaq-te, nigi ezoqam namba

Zivis neka zas, tiqa yaq-te
Met 19:4-6
1 Ko 7:1-16
Ef 5:21-33
Kol 3:18-19
Tait 2:1-5
Iblu 13:4
1 Pita 3:1-7

Nakheis-qa yaq-te
Met 15:3-6
Luk 2:51
Ef 6:1-3
Kol 3:20
1 Tim 5:4, 8
Iblu 12:7-11

Evøndipakha-qa yaq-te
Ef 6:4
Kol 3:21
1 Tim 3:4-5

Ngœngœm-qa yaq-te
Kel 6:1-3
Lom 7:2-3
1 Ko 7:39-40
1 Tim 5:3-16
Zems 1:27

Sakhei neka angana zøuvis-qa yaq-te
Met 5:31-32
Met 19:3-9
Luk 16:18
Lom 7:1-3
1 Ko 7:10-16

Ni Klisten ezoqam, yage føgakh tøni-fakhanumat

Yage føgakh-qa yaq-te
Lom 8:18-25, 28
2 Ko 1:4
2 Ko 4:16-18
Zems 1:2-4
1 Pita 1:6-9
1 Pita 2:19-21
1 Pita 5:8-10

Klisten ezoqam-te, potonam matev neka ngenøgim matev tøndo-okhoat
Met 5:10-12
Mak 13:9-13
Luk 12:4-9
Zion 15:18-21

Zion 16:1-4
Kel 5:41
Lom 8:35-37
Lom 12:12-14, 17-21
1 Ko 4:11-14
2 Ko 4:8-11
2 Ko 12:10
Filip 1:28-29
2 Tes 1:4-8
2 Tes 3:2-5
2 Tim 3:10-14
Iblu 10:32-39
Iblu 12:3-7
1 Pita 3:13-17
1 Pita 4:12-19
Veve 2:10

Ni Klisten ezoqam, kopømbaqapé, løvøte-qa yaq-te, møe mbain, siziyagát

Zion 6:39-40
Zion 11:17-27
Zion 14:1-4
Lom 8:10-11, 38-39
Lom 14:7-9
1 Ko 15:12-58
2 Ko 5:1-10
Filip 1:20-24
1 Tes 4:13-18
Iblu 2:14-15
Veve 14:13
Veve 21:1-4
Veve 22:1-5

Mbumbukiam, Klisten ezoqa namba, ndøgoát, neka vøzø-tøkeāt

Met 18:19-20
Met 28:19-20
Zion 14:16-23
Lom 8:35-39
2 Ko 6:16-18
Ef 3:17-19
Filip 4:13
Kol 2:6-7
2 Tes 3:16
Iblu 13:5-6

Nqova soqaqape, ni ngiœnoat-qa ndøgó

Met 13:19
Met 25:41
Luk 4:1-13
Luk 22:3-4
Zion 8:42-44
2 Ko 2:10-11
2 Ko 4:4
2 Ko 11:13-15
Ef 2:2
1 Tes 2:18
2 Tes 2:9-12
1 Pita 5:8-9
1 Zion 3:8-10
Veve 12:7-12
Veve 20:1-3, 10

Mbumbukiam-qa bazaføgakh mokho-te, ni Saitan-qa khamasim matev, zitømbuatát

Met 4:1-11
Met 6:13
Luk 22:31-32
Zion 17:14-19
Lom 8:31-39
Lom 12:12
Lom 16:19-20
1 Ko 10:12-13
1 Ko 16:13
2 Ko 12:7-10
Ef 3:20-21
Ef 6:10-18
Filip 4:13
1 Tes 3:5-8
2 Tes 3:3
2 Tim 1:7-8
Iblu 2:18
Iblu 4:14-16
Iblu 12:1-2
Zems 4:7
1 Pita 1:5
1 Pita 5:8-11
1 Zion 4:4
1 Zion 5:3-5
Veve 12:7-12

Enqoni-us ezoqam khakheinøvem-qa yaq-te

Met 4:23-25
Met 9:35
Met 11:2-5
Kel 3:1-8
Kel 8:4-8
Kel 19:11-12
Kel 28:8-9
1 Ko 12:9
2 Ko 12:7-10
1 Tim 5:23
2 Tim 4:20
Zems 5:14-15

Matev vinivinimba, megemege-te ndøgo, tøfakhanumit

Yesu nqanek manqei-qape-te, nango tendoqavan

Met 24:29-44
Zion 14:1-3
Kel 1:10-11
Kel 3:19-21
Filip 3:20
Kol 3:4
1 Tes 1:9-10
1 Tes 3:13
1 Tes 4:13–5:11
2 Tes 1:6-10
2 Tes 2:1-3
1 Tim 6:13-15
2 Tim 4:8
Iblu 9:28
2 Pita 3:1-13
1 Zion 3:1-3
Veve 1:7

Veve 22:12-13

Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, tiowanim

Met 7:21-23
Met 16:24-27
Met 25:31-46
Zion 3:18-21
Zion 5:24-30
Kel 17:30-31
Lom 2:1-11
Lom 14:10-12
1 Ko 3:10-15
1 Ko 4:5
2 Ko 5:9-10
2 Tes 1:5-10
Iblu 9:27-28
Iblu 10:26-31
1 Pita 1:17
1 Pita 4:3-5
Veve 19: 11-16
Veve 20:11-15

Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gekhandiːz, te namba miavmiav ndøyagát

Luk 12:32-34
Zion 14:1-3
2 Ko 5:1-8
Filip 1:23
Kol 3:1
1 Pita 1:4-5
Veve 4:1-11
Veve 7:9-17
Veve 21:1-4
Veve 21:9–22:5
Veve 22:14-15

Gøina manqei-qa yaq-te

Met 10:28
Met 13:41-42, 47-50
Met 25:41
Luk 16:23-26
2 Tes 1:7-9
Veve 20:10-15
Veve 21:8